

הוצאת אהיאסף

דניאל
דירונדה

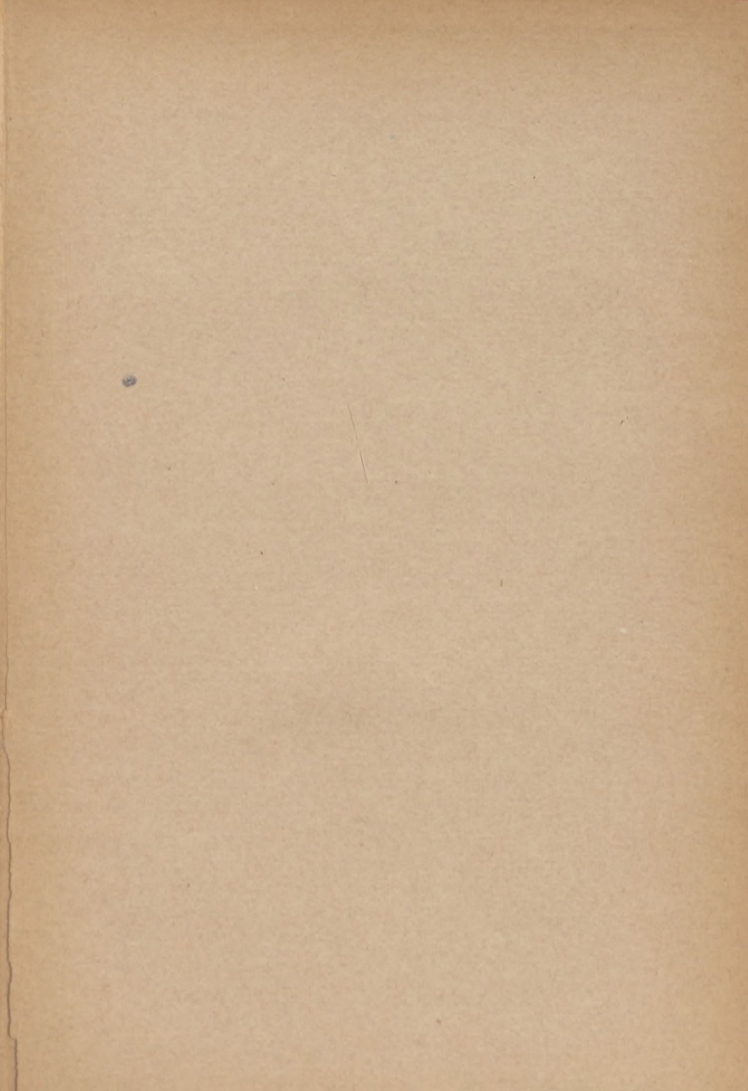
תרע"ט

ד. פרישמן

A decorative rectangular border with ornate floral and scrollwork patterns in black ink, framing the central text.

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 174.

1114962

דניאל הירזנדה

ספור

כתוב אנגלית ביד

גיארג עליוט.

ונעתק לעברית על ידי

דוד פרישמאן.

חלק ראשון

הוצאת „אחיאסף“

ווארשא

בדפוס האחים שולדבערג, דויקא № 1

שנת תרנ"ג לפ"ק

ДАНИЕЛЬ ДЕРОНДО

романъ Джоржъ Эліота.

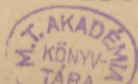
Переводъ Д. Фришмана

Часть I.

ВАРШАВА

Типографія Братъевъ Шульдбергъ Дикая № 1.

1893.

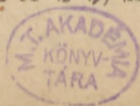

Дозволено Цензурою.
Варшава, 2 Декабря 1892

אל הקוראים!

האם לא לשפת יתר תחשב לנו אם נבוא להלל את הספור הזה אל הקוראים העברים? מי מהם לא שמע את שמע הספור הנפלא הזה, אשר עשה לו שם גדול בכל השפות החיות? מי מהם לא שמע כי ישנו ספור אחד בשפת אנגליה המלא דעות רמות ונשאות בדבר עם ישראל ועתידותיו, שיבת ציון ותחית האומה הישראלית? ואמנם גם בספרות העברית דברו רבות על אדות הספור הזה, ויש גם אשר נסו להעביר לפני הקוראים העברים את תמצית הספור הזה ודעותיו הנשאות ולפור לו תהלה וכבוד אין קץ; ואולם אחרי כל אלה הנה כל מי אשר לא קרא את עצם הספור הזה אין לו אף מושג קל ממונו, כי כולו נכבד ונפלא ורובו קדש לעם ישראל וסגולותיו ותקותיו, ותכן גדול ונכבד כזה לא נתן להמסר בדברים אחדים ובהשקפות קצרות. ומי לא יכיר ויורה כי ספר אשר כזה ראוי ודרוש להעתק עברית למען הקוראים העברים?

הספור הזה אמנם כבר החל להעתק עברית על ידי המעתיק הנכבד הזה בעצמו והחל להדפס בספר הירחי „בן-עמו“; אבל אך גליונות אחדים נעתקו ממונו (עד צד 91 בהעתקה אשר לפניכם) ובחלל

דבר עתידות ישראל ואם לא; וכימים ההם גם אלינו היהודים דבר יגוב, כי יש ספר גדול מעשה ידי סופרת גדולה ההוגה דעות בנו ובעתידותינו, ויהי רעש גם במחנה העברים, הלא הוא כתוב על ספרי „המגיד“ בעת התיא בירי אנשים כה' גדליה בלונדון ורומיו — או הוחל לקרוא בשם לאום ישראל ובשיבת ציון.

מי למד את האשה הנכריה הזאת דעת חיי היהודים לכל דרכיהם ופרטיהם? מאין ידעה הסופרת הנפלאה הזאת את כל הדברים אשר נפלאו מכל יתר הסופרים וגם מן הסופרים העברים, והחכמה מאין תמצא לה לדעת את ספרות היהודים ולהבין לשפוט מישרים? מי נטע בקרבה תורת אמת ואת רוח הנבואה מי העיר בה לנבא לנו עתידות ולבשר לנו את שיבת ציון?

על שאלות כאלה וכיוצא בהן הסכימו תמיד לענות: אכן רוח הוא באנוש! ובקראנו את הספר „דניאל דירונדה“, או שבע ביום נקרא בעת קראנו: אכן רוח נפלא הוא בגיאָרג עליוט, רוח ממרום יתנוסס בה, והוא פקח את עיניה הגדולות לחדור לנו ולמשכיותינו ולדעת את כל הזיונותינו ומשאת נפשנו וגם את צפונותינו ומסתרינו!

וביותר יפלא בעינינו לראות כי יודעת עליוט את ספרות ישראל. פסוקי כתבי הקדש וגזרות מאמריהם היו למלה בפיה והם שגורים על לשונה, והיא יודעת להציב לה ציונים לכל עת מצוא; דברי ימי היהודים לנוכח עיניה תמיד והיא יודעת לקרוא בשם יהודה הלוי ואבן גבירול ואבן עזרא ורומיהם, עד כי בפעם הזאת לא יתכנו דברי היגע הלועג לכל הנשים הדורשות השכלה ויודעות מקרני ראמים ועד ביצי כנים, ורק בשאול איש את פיהן: מי היה הלוי? מי היה אבן גבירול? ומשה בן עזרא מי היה? ועמדו כל הנשים האלה כבהמות בבקעה ולא תרענה דבר — אכן גיאָרג עליוט ידעה את כל אנשי המעלה האלה, ותרע הרבה מחכמת ישראל, הלא היא בספרתה, ויש אשר תדע יותר הרבה מן היודעים אשר בישראל.

ומיום צאת הספר הזה לאור ועד היום הזה עברו כחמש עשרה שנה. מני אז ועד עתה שמעו הקוראים העברים פעמים רבות את השם „דניאל דירונדה“, והסופרים העברים שמעו פעמים רבות את העצה הטובה לחעתיק את הספור הזה עברית, וכי למצוה גדולה יחשב להם הרבר הזה —

ובכל אלה לא נעשתה עוד העצה הטובה הזאת עד היום. מדוע? מדוע לא נעתק הספור הנפלא הזה עד היום?

יען כי החלק הראשון מן הספור איננו מדבר בדברי ישראל ובענינים עבריים לבד, כי אם בחיי הכלל ובחיי האצילים ומשפחות ארץ אנגליה ידבר, ועל כן נסוגו המעתיקים אחר, כי יראו פן יהיה החלק הראשון למושא על הקוראים העברים ונפשם תקצר מחכות אל החלקים הנותרים.

את הדברים האלה זכר המעתיק העברי בבואו כיום הזה לפנוכם עם העתקתו, והמה עוררו אותו לכתוב לכם את ההקדמה הקטנה הזאת. — גם החלק הראשון כאשר הוא נפלא ברוב חזיונותיו, וביחוד ברוב הגיונותיו המיוסדים על תורת כחות הנפש והשתלשלות הסבות, ותורה גדולה תצא ממנו לכל קורא באשר הוא אדם; ואולם למען הקורא החפץ לקרוא את הספור הזה באשר הוא עברי, למענו מצא המעתיק חוב לנפשו לקצר ולשנות את החלק הראשון בכל אשר מצא לטוב לפניו, ובכל אלה לא הפיל מעצם הספור דבר אחד מדבריו ארצה.

ציורים רבים ותמונות רבות יביט הקורא העברי בחלק הראשון, והם כמו זר יהיו לו ולרותו; הקורא העברי לא נסה עוד ללכת בעקבות המצחקים בצחוק רולעט אשר בערי הרחצה המפוארות, ולא הסכין עוד עם דרכי האצילים כאנגליה אשר יועדו יחדו בימי מועדיהם ואדיהם, לירות כדורים למטרה ולראות מי יחטיא ומי לא יחטיא, ולרכוב בסוסים ולראות אם יקדים סוסי לסוסך; הקורא העברי איננו חפץ לבלות את עתותיו ולקרוא בספר על אדות נער אשר השקה נפשו בנערה, ושניהם אינם אנשים יהודים וגם אבותיהם לא עמדו מעולם על הר סיני, ועל כן לא יקחו כל אלה את לבו. — אם יבוא מספר עברי ושמו פלוני בן פלוני ויכתוב לנו מעשה בנערה אשר שמה שרה רבקה, או ישמה הקורא עליה מאד מאד; אך אם יבוא איש כשקספיר ויכתוב לנו מעשה בנערה אשר שמה אולפליה, או תועבת נפש הקורא העברי היא; אם רחל לאה שמה, או תבוא עליה ברכה, אך אם גועגדוליין שמה, או פגול היא, לא תרצה, גם אם אלף פעמים ככה עמל בה הסופר לגלות את מסתריה ואת צפונותיה אשר בכחות נפשה וסגולותיה במשכיות לבה — מה לקורא עברי ולדברים כמו אלה? מה לו ולציורים שהם לקוחים מן החיים

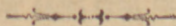
ואשר טוב לו לכל אדם לדעת אותם באשר הוא אדם? מה לו ולתורת כחות הנפש ולחכמת השתלשלות הסבות והמעשים? האם הכחות האלה כחות נפש איש עברי הם, והסבות והמעשים האלה האם בידי איש יהודי נעשו ויהיו? מה לו ולנער אשר דבקה לבו אחרי נערה ומה לו ולמסתרי כחות הנפש אשר תראינה עיניו בזה, והנער והנערה הלא זרים הם לנו ובני אל נכר המה? — הקורא העברי לא הסכין עוד עם כל הדברים האלה, ועל כן חשב המעתיק למשפט כי טוב יעשה אם ישמיע הרבה מכל המעשים והדברים האלה.

האם יצדקו הסופרים העברים אשר אמרו לגנוז את ספר „דניאל דירונדה“ כלו, מבלתי העתיקו, יען כי ראשיתו איננה עשויה לפי טעם הקוראים העברים?

כבלות הקורא לקרוא את הפרקים הראשונים, וראו עיניו במהרה כי על אדמת קדש עומדות רגליו, כל התמונות וכל הנפשות אשר מסביב לו גלויות לפניו וידועות לו מאד מאד; סגנון המאמרים והמשפטים, השאלות הרבות והתשובות השונות, הטענות והמענות, כל אלה ידועים לו; וגם המחשבות על דבר ישראל ולאומיותו הלא מחשבות הן אשר בקרב לבו חשב אותן גם הוא; ותקטן כל זאת בעיניו, והנה תמונה חדשה יביט, כי בא הסופרת הגדולה הזאת להגות דעותיה גם על דבר השגאה לישראל ומקורה, והיא מוכיחה לנו כי שנאת העמים לישראל אינה מרוע לב כי אם מבלתי ידיעם אותו, זה הוא ראשית חטאת וזה הוא המקור! ואת כל אלה לא תשים הסופרת לפני קוראיה בדברים לבד, כי אם במעשים ובחזיונות ובהשתלשלות הסבות והמסובבות, והקורא הלוקח מוסר ישמע את מוסרו מן המעשים הנעשים לנגד עיניו, וגם השחוק אשר תשמענה אזני הקוראים לפעניים, הלא שחוק צדיק תמים הוא בשוב ה' את שיבת ציון, ועיני הקורא רואות בעלות בני הגולה לשבת בחר ציון אשר חמדו למושב להם —

אלה הדברים אשר מצא המעתיק העברי לחוב לנפשו להקדימם לספור הזה, והקוראים ישימו אותם אל לבם.

המעתיק.

פרק ראשון.

חיפה היא אם לא? ובמה כחה גדול למושך אחריה בני איש?
האם תבנית עיניה נתנה לה עז ותעצומות או האור היוצא מהן? ומי
המושל בקרני אור אלה, האם מלאך טוב או מלאך רע? אמנם המלאך
הרע הוא המושל בהן; כי למה זה הטילו אל נפש הרואה רוח סערה ולא
הפיקו לה נחת וערנים? למה עלה על לב הרואה, ברצותו לשוב ולהביט
אליה, כי אך יד הזקה היתה בו ובחפצו ולא רוח תשוקה וכליון עינים?
הנערה, אשר העירה את המחשבות האלה בלב דניאל דירונדה,
עשתה בעת ההיא בחפץ כפיה את מלאכתה אשר לפניו, לבצועו בצע
במלאכת הצחוק. אבל לא ברחוב העיר, באחת מערי ארץ הדרום, תחת
שמי ה', עשתה את המלאכה הזאת; לא אגורות נחשת השליכה אל מול
פני הקיר, כאשר יעשו שם המצחקים העניים הסובבים בעיר, ברדפם
לעשות בצע, כי אם באחד ההיכלות הגדולים מן ההיכלות אשר עשו
בני דורנו המשכילים בכל חכמה, להיות שעריהם פתוחים לכל בא ולכל
איש השולח ידו במלאכת הצחוק, — שם ישבה הנערה ושם מלאו ידיה
עבודה.

באחד הימים בחדש ספטמבר בשעה הרביעית לפנות ערב, והתיכיל
מלא אנשים מפה לפה, עד קצרה נפה האדם לשאף רוח, בכל הבית
השלך הם ולא נשמע דבר בלתי אם קול המון הכדורים בהתגלגלם או
קול שקלי הכסף בהאספם, ויש אשר נשמע מפי איש גם דבר וחצי דבר
בשפת צרפת. אל שני שלחנות ארוכים ישבו המון אדם רב ועיניהם
כמסמרות נטועות בכדוריהם אשר לפניהם, ולא היה בהם בלתי אם נער
אחד קטן אשר הסיר עיניו מן השלחן ויבט אל המפתן אשר עם הדלת,
והוא עומד על יד אשה גדולה, אשר לבה הולך אחרי הצחוק ועיניה
תלויות אל הכדורים, — אל השלחן הוה נאספו כחמישים או כששים איש;
רבים מהם לא שלחו בצחוק ידיהם ורק הביטו אל המעשים אשר יעשו

האחרים, ויש אשר נפתה לב האחד בסתר להוציא מכיסו שקלים אחרים ולנסות עוד הפעם, היצלה חפצו עתה אם לא? אכן יתר הנאספים שלחו בצחוק ודיהם ולא חדלו ממנו רגע, ובהם אנשים שונים מכל ארצות אירופה ומדינותיה: לזה פני ליפלאנדי ופני ספרדי למושגו, לזה פני איטלקי ולמושגו פני אשכנזי, זה אנגלי מאצילי הארץ וזה אנגלי מאנשי ההמון. אבל בבית הזה לא יבדילו עוד בין אדם לאדם, כי כלם נשתוו. אחת הגבירות הגדולות מנשי אנגליה תשלח את ידה ואת אצבעותיה הלבנות אשר טבעות ואבנים יקרות עליהן, והיא כמעט ביד אשה רעת תאר ודקת בשר אשר שלחה את אצבעותיה הדקות והארוכות ללקוט את שקלי הכסף הפזורים על פני השלחן. איה המקום מלבד הבית הזה, אשר שם תשב האשה הגדולה הזאת אל שלחן אחד עם האשה דקת הבשר והיא אשר שפתיה צומקות, והיא תשים לפעמים אל בין שפתיה את עט העופרת אשר בו רשמה את רשימותיה על פני הקלפים? — על יד הגבירה היפה יושב איש סוחר מסוחרי לונדון, והוא נכבד בעיני בני גילו, כי לא הכלימהו האצילים כועודו ויהי להם עמו שיג ושיח בקנותם ממנו ובמכרם לו; והוא בעשותו עושר גדול החל ללכת בדרכי האצילים וכסף לא נחשב בעיניו למאומה, ועל כן אהבוהו האנשים האלה גם באין להם ולו קנין וממכר; האיש הזה לא יאהב את הצחוק, כי הצחוק יחסר את חשק האדם לאכילה, ואולם פעם בפעם שלח ידו אל הכדורים ואל הקלפים עם יתר האצילים יחדו, כי בקש לו ענין לאבד הון ולהראות את האצילים והשרים כי הכסף לא נחשב בעיניו למאומה. — על יד הכסא אשר לסוחר הזה עמד איש איטלקי יפה תאר, ורוח מנוחה ונחת שפוכה על פניו; ביד רמה יוציא את צרור השקלים החדשים אשר הביא לו עבדו הנאמן לפניו, ומקץ רגע אחד ישקול את צרור הכסף הזה על יד אשה בלה זוקנה היושבת אל השלחן, ועל קרקדה פאה נכרית ועל עיניה כלי-מראה, שחוק קל יעבור על שפת האשה הזקנה באספה את הכסף, ואולם האיטלקי יעמוד ולא ינוע ומנוחתו לא תסור ממצו, וידו תכין כרגע צרור שקלים אחרים, כי זה דרכו ומשפטו תמיד וככה יעשה מימים ימימה. — מנגד לאיש הזה יעמוד איש אשר יעשה גם הוא כמשפט הזה, והוא עיף ויגע, ותוי פניו יעידוהו כי התמכר לתענוגות בני אדם כועודו ועד היום, ואולם פעם בפעם בהוציאו צרור שקלים מצלחתו רעתה

כף ירו, וכל עין ראתה תכירהו כי בנפשו הוא. האיש הזה לא יבין את צרור כספו על כי, זה דרכו ומשפטו וככה יעשה מימים ימימה, כי אם באשר ראה בחלומו עורבים לבנים ובאשר שם אל לבו כי היום הזה הוא השמיני בחדש, והדברים האלה היו לו אותות לטובה, על כן שלא בצחוק ירו.

אכן רוח אתה שפוכה על כל האנשים האלה, אם כי שונים פניהם איש מאחיו; רוח עושים ותמהון היא אשר נסך הצחוק עליהם, רוח טומאה ושמוון היא אשר השמידה יום אחד מקרב לבם כל מחשבה טהורה וכל רעיון וכל הגיון.

כראות דניאל דירונדה מרחוק את פני האנשים האלה אשר חייהם חדלו יום אחד מהיות חיי אדם ויהיו כחיי הבהמה, אז עלה על לבו הרעיון כי טוב מהם גורל הנערים הרועים בספרד בשלחם בצחוק דם. — אכן לפתע פתאום שונו לנגד עיניו פני המחזה הזה ולא יספו עוד להיות כבראשונה. עיניו ראו פתאום עלמה צעירה לימים אשר עמדה בקצה השלחן, ואותה ראה באחרונה. העלמה הטתה את ראשה ותדבר אנגלית באזני אשה כבודתה היושבת אל השלחן, ואולם מקצה רגע אחד חדלה מדבר ותשב אל מלאכתה ואל גורלותיה, והנה היא נערה גדלת קומה ומלאת חן, ועל פניה הקסם אשר ימישך אחריו עיני כל איש, ואשר נתאו יפיו גם אם לא יפלא מראהו בעיניו.

המחשבות אשר העירה הנערה בלב דירונדה נפלגו, ועל כן העירו בו עיניו כי חוקר הוא ודורש את אשר לפניו; וכאשר הוסיף להביט, כן הוסיפו עיניו לענות בו כדבר הזה. רגע אחד הביט אל זרועותיה וידיה, בנטות העלמה הנפלאה הצדה להוציא את צרור כספה ולהקריבהו קרבן לרצונה, ורגע משנהו דבקו עיניו אחרי פניה התלולים אל השלחן ואל כל הנעשה עליו ברגע העשות הצחוק. הנערה מצאה שלל רב; ובהושיטה את אצבעותיה הקטנות לאסוף את שקלי הזהב הרבים ולערוך אותם במערכה, למען שים אותם שנית על פני הצבע אשר תבחר, העיפה את עיניה על פני כל קהל הרואים אשר מסביב במנוחה ובנחת, ותהי כמסתירה את השמחה אשר בלבה.

ברגע הזה פגעו עיניה בעיני דירונדה, ונפשה ידעה מאד כי האיש הזה לא הסיר את עיניו ממנה, והוא הוסיף להביט אליה ולראות בה,

והדבר הזה היה לה לפוקה—עד מתי עוד? עד מתי ילמוש עיניו לה? נפשה ידעה מאד כי האיש העומד ממולה יחקרנה ויבחננה בעיניו החודרות לה, וכי מרום ונשא הוא מכל הקהל הנתעב הזה אשר סביבותיה, וכי ממרום עמדתו יביט אליה ויחקרנה ובלבו יאמר עליה כי גם היא בזוויה ונמאסה כיתר העדה החטאה, והדבר הזה הכאיב את לבה עד מאד ויאסור מלחמה בנפשה, ובהיות לבה כואב עליה לא האדימו פניה מבראשונה, ותהי להפך, וכי הלבנו שפתיה. אכן בקרי הלכה עם נפשה, ותמשול ברוחה בחוקה, ותעמיק מחשבותיה מאד בצחוק אשר לפניה, ואיש לא ידע את אשר בלבה. אבל עיני דירונדה היו לה לפוקה ולמכשול ויבואו עליה רעה; השלל אשר הביאה כפעם האחרונה אבד ממנה. אכן אחת היא לה! הן שלל רב מצאה ביום הזה, בשקלי כסף אחדים החלה לצחק ועתה היו לרכוש רב, ולכן לא שמה לבה אל השקלים האובדים. בראשונה בראותה כי כביר מצאה ידה בצחוק, החלה להאמין כי אלהים שלח לפניה את מלאכו הטוב להציל את דרכה, וגם כל היושבים מסביב לה החלו להאמין בדבר הזה, ותחלום הנערה הלום בהקיץ כי השמש והירח והכוכבים וכל האדם אשר מסביב ישתחוו לה, על כי נערה סגולה היא אשר בחר בה אלהים מכל יתר האדם. גם הגבירה היושבת על יד ימינה אשר היתה לה לסוכנת, ואשר לא הפצה בראשונה כי תשלח הנערה בצחוק ידה, גם היא החלה לרצות מעשי ידה, ורק הפליאה עצה אשר תחדל הנערה מצחק ברגע הנכון ואשר תשוב ארצה אנגליה עם כל שלל הכסף הרב; ועל הרברים האלה ענתה גוענדולין הנערה, כי לא לשלול שלל באה הלום כי אם לשעשע נפשה. אכן באבוד כספה שנית, החל בשר עיניה לכאב לה ולא הסירה את עיניה מעל השלחן. ואולם נפשה ידעה מאד כי האיש הזר לא חדל עוד מהביט אליה, והדבר הזה היה לה לעמל וללחץ ואחרי כן היה כרצח בעצמותיה. אז ידעה כי אין עצה אחרת נגד האיש הזה בלתי אם להוסיף שבת במקום הזה ולהוסיף שלוח בצחוק ידה, ולהראות כי אחת היא לה אם תמצא שלל ואם תחסר, אכן הגבירה אשר על יד ימינה נגעה בה, ותבקשנה לקום ולעזוב את הבית בעוד מועד. אז הלכה עמה גוענדולין בחמת קרי ותשים עשרה שקלי זהב על פני הצבע האחד; גם עם ההצלחה אמרה הנערה ללכת בקרי, ותחפזין לכבוש אותה ביד חוקה ובורוע נטויה. בראותה כי לא תמשוך עוד

אחריה את עיני הקהל הגדול ברוב השלל אשר תמצא, ותחפוץ למשוך אחריה את עיניו ברוב שלל אשר יאבד לה; ותמשול ברוחה בחזקה, ולא נתנה את בדי עורקיה להיות נעים בבשר ידיה ובבשר שפתיה, ופעם בפעם באבוד כספה בענין רע, הביאה כסף משנה גדול פי שנים מן הראשון. רבים הביטו עתה אליה, והיא לא שתה אליהם לב, ומכל העינים הנטויות עליה לא ידעה נפשה בלתי אם את העין האחת, היא עין דירונדה, ותדע אל נכון כי הוא עודנו עומד ככראשונה ומביט אליה, אם כי בכל העה ההיא לא ראתה אותו ולא הביטה אליו. אכן לא לעולם יאריך מראה אשר כזה! "Faites votre jeu, mesdames et messieurs" (היו נכונים לקראת הצחוק, אדוני וגבירותי), דבר האיש המנצח על הגורלות, וגוענדולין שלחה את ידה לצרור את שקלי כספה האחרונים ולשימם על השלחן. "Le jeu ne va plus" (אלהי הצחוק סר מעליך), הוכיחו אותה כליותיה בהיקה, ותקם מעל השלחן בחפזו, ותפן אל דירונדה בפתע פתאם ותבט אליו. ברגע אשר פגעו עיניה בעיניו נחה על פניו רוח לעג ושחוק; ואולם נפשה הגירה לה בסתר כי טוב לה עתה מאז, וכי איננה בעיניו כעצב נבזה וכרמש הרומש על הארץ, כי על כן אותה בחר מכל היושבים לחקור אותה ולהגות בה בכל העת הארוכה ההיא. ואף גם בלעגו ובגאותו לא ינכר אותותיו כי השתאה והשתומם למראה פניה ולרוחה הכביר; הן צעיר הוא לימים ויפה תאר ורוח אצילים ורוח, ועל כן לא כאחד הנוזרים המתחכמים" הוא, אשר יעברו לפני שלחן המצחקים ויבוזו להם בלבם, אם בסודם לא באה נפשם. — לא על נקלה יעזוב איש דרכו אשר הסכין ללכת עליו מתמוזל שלשום; גוענדולין ידעה מעודה כי למראה פניה ולרוחה הכביר השתאו והשתוממו רבים, ועל כן כבד ממנה הדבר גם הפעם להאמין אשר סר הקסם מעליה ואיש חדש מקרוב בא והוא לא ישתאה ולא ישתומם לה עד מה, ולכן החלה לגרש את רעיונותיה הזרים אשר היו לה מרגע ראותה את דירונדה ראשונה ועד הרגע הזה; ורעיון חדש בא בלבה לנבא לה כי גם אותו תדביר תחתיה.

בערב ההוא והאנשים אשר בחדר הצחוק הלכו הלוך ורב, והחום הלך הלוך ועצם, ויהי כמעט מחנק נפש כל הקהל; אור הנרות ואור האבנים היקרות ורוע לעיני כל הבא, ועלמות אין מספר מתהלכות פעם

בוה ופעם בזה ומתנהלות לאטן על פני המרבדים .

גוענדולין הארליט עמדה על יד האשה אשר ישבה עמה אל השלחן ביום, והנערה לבושה שמלות ירוקות עם נקודות כסף, והצעף אשר על ראשה גם הוא ירוק למראה ועליו רביד כסף, ומתחת לו נשקף שער ראשה השחור. על יד הנשים השתים עמד איש אשכנזי, אשר שפמו שחור ושערות ראשו קצרות; ושלשתם דברו איש באזני רעהו, ופעם עמדו נצבו מדי דברם ופעם התהלכו בחדר לארכו ולרחבו. אכן עיני כל היושבים והמתהלכים נטיו על גוענדולין.

— אמנם נערה נפלאה הארליט, והיא שונה מכל הנערות האחרות.
— כן הוא! ביום הזה רואים אנחנו אותה והיא לבושה שמלות ירוקות עם נקודות כסף, ומראיה כמראה הגחש; גם צוארה נטיו היום על אחת שבע.

— אכן אוהבת הנערה לעבוד תמיד את עבודתה נכריה ולעשות זרות. היפה היא בעיניך אדוני פֶנְדֶרְנוֹט?
— יפה להלל! ואני מאמין כי יוכל גבר לבחר מחנק נפשו באהבתו אותה, ובהיותו—כסיל.

— ובכן רואה אני כי מוצא חן בעיניך אף מוסב למעלה ועינים ארוכות וצרות?
— אם נוספו עליהם גם יתר המדות הטובות, אז ימצאו חן בעיני.
— אכן חן וחסד עוטרם אותה תמיד, ולא תחסר דבר בלתי אם מעט אש צרבת בלתייה . . .

— לא כן! עוד פניה לא חסר דבר, והוא מלא לשד עלומים בהיותו לבן וחם; וגם אפה המוסב למעלה ישוה עליה הוד והדר, ומה גם פיה הקטן אשר כמוהו לא ראיתי עוד, ושפתיה האדומות אשר תסלסלן ותרוממן תמיד, האין זאת, מאקוֹרֶת?

— פה אשר בזה לא ימצא חן בעיני לעולם, כי זוויתיו מחוטבות ופונות למטה ולא ינועו ולא יגודו, ואני חשקה נפשי בפֶרְנֶעֶרָה אשר יחרד וינוע לרגעים.

— ואני אומרת כי הנערה חסרת טעם מאין כמוה! — אמרה אשה אלמנה מנשי האצילים — אכן מי בכם יודע את האלוף לאנגן ואת אשתו הגבירה אשר בחברתם באה הארליט גוענדולין הלום? האין בכם אף אחד?

— האנשים האלה טובים ונעימים מאד, ואני אכלתי עמם לחם פעמים אחדות בבית המושטה הגדול. הגבירה באה מארץ אנגליה והנערה הארליט תקרא לה „דודתי“; ואף גם הנערה טובה ומשכלת מאד מאין כמוה.

— האָמנם היה כדבר הזה ואנכי לא ידעתי! ומשפט האלוף מה הוא?

— האלוף הולך עמון לשלחן וזה כל מעשהו.
 — ואולם אשתו הגבירה יושבת תמיד אל שלחן המצחקים — אמר האיש מאַקְוָאָרַת אשר דבר בתחלה — ומי יודע אם לא האשה הזאת היתה בעוכרי הנערה להביאה גם היא עד שלחן המצחקים.
 — שגית כרואה. הגבירה הבאה בימים לא תשלח בצחוק ידה, כי אם מעט, וכסף רב לא הוציאה לבהלה מעודה, ואולם הנערה הצעירה אוהבת את הצחוק בכל נפשה ובכל מאדה, ואין גבול ואין קצב לרוחה.
 — אבל העלמה שבה ותאבד היום את כל הרכוש אשר עשתה ואת כל השלל אשר מצאה עד כה. האם עשירים הם אשר כסף לא נחשב בעיניהם?

— מי יודע? ענה פֶאָנְדֶרְנוֹט וישוב משם אל מול אחר, מוקום שם עמד האלוף לאנגן ואשתו וגוענדולין.

בעת ההיא וגוענדולין התהלכה בחדר הלוך וטפוף ונשוית גרון, כי בקשו עיניה את דירונדה, למען אשר תוכל לחקור אחריו ולדעת מי הוא האיש אשר החריד אותה ורוב עצמותיה הפחיד.

— אדוני פֶאָנְדֶרְנוֹט — דברה גוענדולין בנחת, למען הסתיר את מבוכתה — הלא אתה יודע ומכיר את כל איש ואיש; האינך יודע את האיש העומד על יד הפתח?

— חמשה או ששה אנשים עומדים על יד הפתח ואני לא ארע את האיש אשר תאמרו אלי. האם הוא הוקן אשר פאה נכרות על קדקרו כפאת המלך גיארג הרביעי?

— לא, לא! הנה שם האיש הצעיר בעל השער השחור אשר נורא מראהו.

— נורא הוא, תאמרי? ואני אחשוב למשפט כי יפה הוא מאין

כמוהו.

- בן מי הוא זה העלם ?
- לפני ימים אחדים בא הנה עם הסיר הוגא מאליונגר, והמה מתלוננים בבית המלון אשר אנחנו יושבים בו.
- עם הסיר הוגא מאליונגר בא ?
- כן, האם תדעי את האיש הזה ?
- לא — ענתה גוענדולין ופניה התאדמו רגע אחד — ידעתי כי אחוזת הנחלה אשר לאיש הזה קרובה אל מקום מושבותינו, ואולם הוא לא יבא אל אחוזתו ואל נחלתו כל הימים. ומה שם האיש הצעיר אשר אמרת ?
- דירונדה... דניאל דירונדה.
- מה יפה השם הזה ומה נעים! האם איש אנגלי הוא ?
- כן, והוא מודע לרעהו הוקן הזה ממשפחת סיר מאליונגר, האם מושך האיש את לבך אחריו רגע אחד ?
- כן, כי שונה הוא מיתר האנשים הצעירים אשר עינינו תראינה אותם יום יום.
- והאנשים הצעירים אשר יום יום תראינה אותם עינינו, האם לא ימשכו את לבך אחריהם ?
- לא, נפשי יודעת תמיד את כל הדברים אשר יעברו על שפתם; תחת אשר נסתרה ממני ולא אדע את אשר ידבר איש בדירונדה, מה משפט הדברים אשר הוא דובר ?
- דבריו מעטים מאד, אתמול ישבתי בחברתו עת רבה והוא לא דבר דבר, וגם את מקטרתו לא תקטיר, וזה אות כי ארכה לו העת ונפשו תקצר.
- כי על כן חשקה נפשי בו לדעתו ולהכירו, אחרי אשר גם לי תארך העת מאד ונפשי תקצר.
- אכן ישמח האיש מאד בהגתן לו מדרך כף רגל בביתכם — אמר פאנדערנוט, ואל הגבירה אשת לאנגן אמר: אם פקוד תפקדי אותי, גבירתי, והבאתי את האיש הזה אל ביתך ?
- חפצי הוא ותמלאנו — הן מודע הוא לסיר הוגא מאליונגר, ולכן יהיו גם שערי ביתי פתוחים לפניו תמיד. — ואחרי סוד מעליהן פאנדערנוט אמרה הגבירה באזני גוענדולין: דבר חדש השמעתיני בפעם

הזאת, גוענדולין, כי תארך לך העת ונפשך תקצר, ואני הן ידעתי כי עד היום הזה לא ארכה לך העת מן הבקר ועד הערב, וידיך מלאו עבודה כל היום.

— אכן רק בהאריך לי העת עד מאד מלאתי ידי עבודה ותהי אל הצחוק תשוקתי, ועתה בכלות הצחוק ואין לי עבודה עוד, והנה קצרה נפשי ועתותי ארכו לי מאד. אם לא תלכי מזה אל ארצות שויציה ואם לא תעליני עמך על ראש הר מאטרהארן, אז לא אדע אנה אני באה ומה תהיה אחריתי.

— יבוא נא דירונדה זה ונראה מה משפטו; אולי יגהה האיש הזה מזור ממך, והיה לך הוא תחת מאטרהארן.
— אולי.

אבל בפעם הזאת לא בא דניאל דירונדה ועין גוענדולין לא ראתהו עוד בערב ההוא, כי לא הצליח פֶאנדערנטו בדרכו להביא אותו עד הלום. ואחרי כן כאשר שבה גוענדולין הביתה ותבוא אל חדרה, והנה לפניה אגרת כתובה פנים ואחור, והאגרת הזאת שנתה את פני כל הדברים מן הקצה אל הקצה.

פרק שני.

ואלה דברי האגרת אשר מצאה גוענדולין על שלחנה, והיא כתובה פנים ואחור ושלוחה אליה מאת אמה:

„בתי הנחמדה! שבוע תמים חכיתי אל דבריך ולא מצאתים, ואת כתבת אלי באגרתך האחרונה, כי האלוף לאנגן ואשתו נכונים לנסוע עירה בארץ. למה זה שכחתיני, בתי, ושכחת להודיעני את מקום תחנוךך אשר תכתרי לך? הנה דאגה גדולה בלבי, אולי לא ישיגוך עוד הדברים האלה, ואז לא אדע אנה אני באה בעניי. זכרי, בתי, את אשר הבטחתי, כי לקין חדש ספטמבר נכונה את לשוב אלינו, ועתה הנני משיביעה אותך ככל הרבר הקדוש לך, כי שוב תשובי אלינו חיש מהר ולא תתמהמהי יום אחד; אם תם כל הכסף אשר לקחת עמך, אז צר לי מאד כי לא אוכל לשלוח אליך כסף אחר, וגם מידי לאנגן לא תוכלי לקחת עוד, אחרי אשר תקצר ידי מהשיב להם את אשר תקחי. אכן נורא האסון אשר קרנו

ואת טרם תביני את כל הנעשה בביתנו, כי דרכי המסחר נסתרנו ממך ולא תדעי אותן, ואני את כל אשר לי נתתי בעד נפשך לבלתי העציב אותך בשמועה הרעה הזאת; ואולם הנעשה אין להשיב. הסוחר גראפנל ומרעהו קראו שמטה לנפשם מושלם לכל בעלי משה ידם, וכסף השמטה יגיע עד אלף אלפים זהב. וגם כל כספנו אשר היה לנו בידם אבד בענין הרע הזה, ועתה הגנו בצרה גדולה מאד, גם אני וגם דודך גאסקוין. ואולם דודך גאסקוין עודנו עומד על משמרת כהונתו, והיא תכלכלהו לחם ותמלא כל מחסוריו, והיה במכרו את מרכבותיו ובהסירו מלפניו את כל צבא משרתיו, ויכול עמוד הוא וביתו, ורק אנחנו אבדנו, כל הכסף אשר הנחיל אותנו אבינו אחריו אבד, ולא נותר לנו לפלטה בלתי אם המעט לשלם את כל נשינו, ורק נפשנו היתה לנו לשלל. אמנם תבכה נפשי מאד בבואי היום לספר לך את כל הדברים האלה, ולו יכלתי לכסות אותם ממך, כי עתה הייתי שמחה; ואולם הנעשה אין להשיב, ואם אשמרה מחסום לפי היום וחטאתי לנפשי ולנפשך. צר לי מאד, בתי, כי לא היית אתנו בבית בבוא כשואה אידנו, ותלכי למסעיך בעת ההיא ולבך לא נבא לך רעה, ועתה הלילה ממני להוכיחך על דרכך זה, כי הנה באה הרעה ותגע גם בך ובנפשך. בימים אשר תלכי בדרך לשוב אלינו, תמצאי עת מועד להכון ולהכין לבך לקראת הימים הרעים הבאים לקראתנו ולקראת השנויים הרבים אשר ימצאונו; אולי נעזוב את אפענדין מקום מושבותינו ונלכה לגור באשר נלך, ואולם אל בית דודך לא נוכל לבוא לגור שם כי צר לנו המקום. באחת הסכות נבקש לנו מפלט לשבת שם, ולהם חסד נאכל אשר יתן לנו דודך גאסקוין, עד מצאי עצה לכלכל את נפשנו באשר נוכל; ומי יודע אם תשיג ירי לשלם לכל הנושים בנו ולמשרתי הבית את אשר הם נושים בנו. רק חזקי ואמצי, בתי הנחמדה, ואל יפול לבך עליך, כי אלהים עשה את הימים האלה; אהיותיך הקטנות בוכות עמי לשברי, ואולם ידן קצרה מעשות תושיה. מי יתן ומהרת את לבוא אלינו, כי עתה התפורו העבים כמעט, אם כי פג לבי ולא אוכל להאמין כי את לעמל נולדת. — אם לאנגן ואשתו יאמרו להאריך את ימי שבתם בארץ נכריה, אל נא תחכי להם ובקשת לך אנשים אחרים לנסוע בחכורתם ובאת אלינו חיש מהר. בואי נא כמהרה ושמתי את לב אמך אהבתך פאני דאוילא.

כאיש אשר תחלפוהו קשת נחושה היתה הנערה בכלותה לקרוא את דברי האגרת. אכן לא הרעה אשר באה על בית אמה נגעה עד לבה, כי אם הרעה אשר באה על נפשה. ההיא תחיה חיי לחץ? אם עיניה תראינה את העוני כשבט עברתו? הן אותה פנקו מנוער והיא לא ידעה דבר בלתי אם לבקש את תענוגות בני האדם, ועל כן לא יכלה עתה להבין, כי יש אשר יבוא השטן לחסום את הדרך לפניו ביד חזקה ובורוע נטויה. הנערה ידעה אך אחת, כי רק ליום טוב באה ולחגים ומועדים נוצרה; ובכוא העוני להתרפק על דלתותיה עתה לא ידעה את נפשה ולא הבינה את אשר לפניו, ותהי השמועה הזאת בעיניה כמו שמעה אשר בא אליה המות להניף עליה חרמש לפתע פתאם. רגעים אחרים עמדה ולא נעה ולא נדה ממקומה, ואחרי כן הסירה את צעיפה מעל ראשה בחמת רוח, ותשלך אותו ממנה ותלאה, ומבלי משים הביטה אל תוך המראה התלויה על הקיר. קוצותיה תלתלים ידרו מעל ערפת ופרועות לא היו עוד; לפעמים בעמדה בכיתה בלילות אל מול המראה ועיניה ראו את מקלעות שער ראשה, אז צהלה מרוב שמחה, ואולם בעמדה היום לפני המראה לא ידעה את נפשה, כי עיניה חדרו לתוך הגליון ולא ידעה מה. אז התנפלה על קצה היציע אשר עם השלחן, ותקח את המכתב שנית ותקרא אותו שנית ושלישית, ואחרי כן הפילה אותו ארצה ויריה חבקה בחיקה, ולא נאנחה ולא בכתה. ברגע הוזה ונפשה מלאה מרי כבית המרי, ותדע כי לא לה להתאונן על גורלה, כי אם לעמוד על נפשה ולהלחם בכל פגע ובכל צרה אשר ימצאוה. גם לאמה האמללה לא נדה ברגע הוזה, כי ידעה גוענדולין אשר לא צר לאמה בלתי אם בעבורה, וכל דאגתה אך לה; ולכן לא חשבה דבר על אדות אמה כי אם על אדות נפשה, ולא ידעה בלתי אם מרי וכעש ומכאובים, ותזכור את השלל הרב אשר מצאה בשבתה אל שלחן המצחקים ואשר אבד ממנה אחרי כן. לו לא אבד לה השלל הרב הזה, כי עתה יכלה לשוב אל בית אמה ברכוש רב ולכלכל את כל מחסורי ביתה ימים רבים. ועתה? התקצר ידה לשוב עתה אל שלחן המצחקים ולנסות את גורלה שנית? הן לה עוד ארבעה שקלי נפוליון וגם אבנים יקרות לה אשר תוכל לתתן בעכוש, כמעשה אשר תעשינה יתר הנשים הגדולות הבאות אל ערי הרחצה; וגם אם לא באו אליה דברי אמה במכתבה, הלא שוב שבה אל שלחן המצחקים בדרך אשר כזה, ולמה

זה יבצר ממנה עתה לתת בעבוט את הרביד היקר אשר לה, אשר עין לא ראתהו עוד בעיר הזאת, ולשלוח בצחוק ידה? המחשבה הזאת לא סרה עוד ממנה ולבה נבא לה עתידות טובות, ורק לרגעים החל השפק לענותה, כי רוח נכון ברא לה אלהים לחשוב נכונה, ועל כן באה אל לבה גם המחשבה כי לא ביד חזקה יוטל הגורל, ויש אשר יאבד הכסף בענין רע תחת השלל אשר תחשוב למצוא, ואז מרה תהיה באחרונה. אמנם אחת אמרה בלבה, כי את און לאנגן ואשתו לא תגלה על דבר הרעה אשר מצאה את בית אמה, לבלתי עורר אותם לפתוח לה את ידם הנדיבה ולבלתי מנעם אותה לתת את אבניה היקרות בעבוט. ותהי העצה אשר יעצה כליותיה לקום בבקר השכם ולתת את רבידה בעבוט, ובכסף הזה תשוב אל בית אמה; וללאנגן תאמר כי מצות אמה היא אשר צותה עליה במפגיע לשוב אליה ביום בוא אליה דבריה, ובערב תסע במרכבת הברזל עד בריסל ומישם תשוב הביתה; ואם יפצרו בה לאנגן ואשתו וימנעו אותה מנסוע לבדה בדרך הרחוקה הזאת באין איש אתה, לא תשמע ולא תאבה להם.

אז קמה גוענדולין ותעל את הגרות במנורות ותחל לצרור את כל חפציה וכליה בצרורות במלתחות, ואת הכל עשתה בשובה ונחת, אם כי תמונות שונות עברו על פניה מדי עשותה את מלאכתה, פעם תמונות מיודעיה ורעיה אשר תפרד מעליהם מחר ואשר יהיו עליה למושא בשאלותיהם הרבות, ופעם תמונות המצחקים אשר מסכיב לשלחן ואשר בחבורתם נרפא לה רגע אחד, ופתאם ראתה גם את תמונת דירונדה אשר היה לה למפגע, ואשר לולא הוא שעמד עליה לרועין, כי עתה יכלה לשבת גם מחר עם המצחקים אל השלחן ולא ידעה עוד מחסור. כעלות התמונה הזאת לפניה החלה לצרור את חפציה בחפזון, לבלתי היות לה עוד דרך אחרת לשוב ממוחשבתה אשר חשבה על דבר שובה לביתה, ונפשה ידעה מאד כי האישה הזוה הוא המלאך הדוחה בה לעזוב את המקום הזה. בשעה השתים עשרה החלה את מלאכתה ובכלותה אותה והנה כבר האיר הבקר, כי על כן לא אמרה עוד לשכב על משכבה, כי אם רחצה את בשרה במים ותחי גפשה, ובהביטה אל תוך המראָה ראתה כי רפיון פניה הוסיף עליה ליות חן. השעה הששית בבקר עוד טרם באה, והיא היתה נכונה לצאת החוצה, ותחכה לראות אם כבר יוצאות גם נשים אחרות אל תוך הרחוב, ותשב

על הכסא הנשען אל החלון ופניה מוסכות אל המראָה התלויה על הקיר. או ראתה את פניה היפים בתוך המראה ונפשה לבשה גיל ותצהל מרוב שמחה. הן שבע ביום שמעה את מהללה מפי כל רואיה ושבע ביום שמעה את מהללה גם מפי המראה אשר על הקיר, ומדוע לא תגיל נפשה ולא יצהלו קרביה? השמש הלך הלוך ואור, וגם אור פניה הלך הלוך ורב, ומעט מעט תמלסל ותרומם את שפתיה עד עבור עליהן שחוק קל, ואז קמה ותסר את צעיפה מעליה ותט את ראשה אל הקיר ותשק את המראה מנשיקות פיה. מה לה ולדאגה אשר בסתר לבה? מה הדאגה אשר תאמין בה? — אם רעה נגד פניה, או תכריע את הרעה הזאת ביד חוקה או תלך עמה בקרי או תברח מפניה, ואולם עד נצח לא תתן את הרעה לשלוט בנפשה שלמת!

אחרי כן התהלכה גוענדולין ברחובות העיר, ותדע כי עין מודע ומכיר לא תראנה, ותבוא עד הרחוב אשר שם בית האיז הנותן כסף תחת העבוט. גם ברחוב הזה אין לה מודע ומכיר ואין בית אשר תדע את מוצאיו ומובאיו זולתי בית המלון הגדול אשר בקצה הרחוב; ואולם גם אם יראנה איש בבואה אל בית המלוה, לא תבוא בלבו מחשבה בלתי טהורה, ורק אמר יאמר עליה כי באה היא לקנות שמה דברי חפץ. או זכרה פתאם כי בבית המלון אשר בקצה הרחוב ישכון דירונדה, והדבר הזה היה לצנינים בצדיה; ואולם בהיותה על אֵם הדרך לא יכלה עוד לשוב, ועל כן התחזקה והתאמצה ותלך קוממיות לדרכה ותיף בהדרה מדי לכתה, ותהי לחמדת עינים. או באה למחוז חפצה, ומקץ רגעים אחדים בלטה את מעשיה, כי על נקלה העבירה את הרביד מעל צואריה ולבה לא המה לה, אם כי ירושה היה לה הרביד הזה מאביה, ורק על הדבר האחד צר לה כי לא אבה היהודי המלוה לתת לה בלתי אם תשעה שקלי זהב — ככה יעשו היהודים תמיד בהיותם שמחים לאיד אשר ימצא את המצחקים, והמה יאכלו את פרי מעלליהם! ואולם הכסף המעט הזה ישפוק לה ולכל מחסוריה בדרך עד בואה לבית הורתה; ולכן קמה ותשב אל חדרה, ותשב על הכסא ותחכה אל לחם הבקר ואל מיודעיה אשר יבוא אליה. וכאשר נפתחה הדלת ועיני הנערה סגורות ולא ראתה את הבא, ותחשוב בלבה כי לאנגן ואשתו באים כמשפטם יום יום, ולכן השתוממה מאד כראותה כי עבד הבית נגש אליה ובידו צרור קטן אשר הביא אליו איש לתת אותו על יד העלמה

גוענדולין הארליט. — אז לקחה גוענדולין את הצרור ותבוא אל הדרה השני בחפזון, והיא מתלחלת עד מאד, כי לכה נבא לה אשר רביד צואריה מושב לה בזה, וכאשר הישבה כן היה! בתוך הצרור מצאה את הרביד ומגלה קטנה, ועליה כתוב בעט עופרת כדברים האלה: „איש זר אשר מצא את רביד העלמה הארליט, משיב אותו לה, ונפשו בתקותו כי תשמור העלמה לנפשה מהיום והלאה, ולא יוסיף עוד הרביד לאבוד ממנה“.

פני הנערה האדימו מאד, וסערה גדולה התלקחה בקרב לבה. הרביד היה צרור במטפחת, וכנף אחת מכנפות המטפחת קרועה ונגזרה לבלתי יכיר הרואה את אותות שם בעליה אשר היו שם. אכן כרגע ידעה והבינה מי הוא „הזר“ הזה. האיש הזר הזה הוא דירונדה! אין זאת כי אם ראה אותה בבואה אל בית המלוה, והוא בא שם גם הוא אחרי צאתה משם ויקן את הרביד למען השיבנו לה. אכן מעשה אשר לא יעשה עשה לה האיש הזה! והיא מה תעשה עתה? הן להשיב לו את הרביד לא תוכל, כי לא אל נכון תדע מי הוא השולח, וגם אם אל נכון ידעה כי הוא „הזר“ השולח, לא תוכל עוד להשיב לו את אשר לו, אחרי כי יבצר ממנה להראותו כי מצאה את חירתו וכי יודעת היא את המעשה אשר הוא עושה. אכן יודע הוא היטב כי הכרע יכריענה במעשהו זה ולא תדע עצה לחלץ נפשה מן הצרה הזאת; אין זאת כי אם חפץ גם בפעם הזאת ללעוג לה ולהראותה כי הוא היה לה לכרום סוכך אשר באברתו תחסה. עיני גוענדולין מלאו דמעות בזכרה את אשר עולל לה האיש הזה בקומו עליה להכניע אותה תחת רגליו ולשחק בה כאשר ישחק איש בצפור! עוד לא ערב איש את לבו לבזות לה וללעוג לה ולנגוע בכבודה עד היום הזה, והנה בא איש זר לה מתמול שלשום ותהי משחק לו כל היום! אכן אין עתה דרך אחרת לפניו בלתי אם לעזוב את המקום הזה חיש מהר, כי אל בית המצחקים לא תוכל עוד לבוא, פן יראנה האיש הנורא ההוא. — ברגע הזה התדפק איש על הדלת: המשרת הביא את לחם הבקר. גוענדולין השליכה מעל פניה בחמת רוח את הרביד ואת המטפחת ואת המגלה, ואחרי כן שבה ותקח אותם ותצפנם בצלחת, ותצא, ופניה הרעים לא היו לה עוד. ואותות הרפיון ועקבות הרמעות אשר עוד נכרו על פניה העידו באוזני לאנגן גם הם, כי שמועה רעה באה אליה מבית הורתה, ועל כן

לא התפלאו עוד האיש ואשתו בשמעם כי לא שכבה הנערה על משכבה כל הלילה וכי בעצם ידיה עשתה את מלאכתה לצרור את הפציה במלתחות ולא חתה לעזרת שפחתה. בראשונה לא אבו האנשים הטובים תת אותה לנסוע לבדה, ואולם גוענדולין הקשתה את ערפה, ותהי באחת כי לא תוכל התמהמה אף יום אחד, וכי לא ידאגו לה ולדרכה ולא יאונה לה כל רע.

אלה הם הדברים אשר מנעו את גוענדולין משוב אל שלחן המצתקים, ועוד ביום ההוא עזבה את המקום הזה ותבוא עד בריסל, ותעבור גם משם, ומקץ שני ימים באה עד אָפִינְדִין אשר שם ביתה ושם אמה יושבת.

פרק שלישי.

מדוע עזבה גוענדולין פתאם את אָפִינְדִין אשר אליה היא שבה כיום הזה? הלא הררופ תענוגות בני אדם יצאה משם או מפני שטן משחית קדמה לברוח?

יחידה לא היתה הנערה לאמה ורק הרבה והענוגה היתה תמיד בין כל אחיותיה, ולא היה דבר אשר שאלו עיניה ואשר מנעה אמה ממנה. אליה נשאו עיניהם כל אנשי הבית ורבריה היו להם תמיד לצו, ויש אשר לא בדברים השמויעה את חפצה כי אם בעפעפי עיניה. כאשר מת עליה אביה, לא ידעה ולא הבינה עוד את הנעשה, כי ילדה קטנה היתה בימים ההם, וכאשר בא האיש דאוילא ויקח את אמה האלמנה לו לאשה, לא למדה עוד לחשוב מחשבות ולהגות דעות, רק כמות האיש הזה ופאני דאוילא היתה אלמנה גם מאישה השני ההוא, אז נגשה גוענדולין אליה באחד הימים ותגל למוסר אונה לאמר: למה זה היה עם לבך להיות שנית אשה לאיש? מה היה לך כי הלכת אחרי בעלך השני? לו היית צרורה עד יום מותך אלמנות חיות, ותחשב לך זאת לחסד! אז האדימו פני אמה רגע אחד ובלשון רכה ענתה: „אל נא, חמדתי, אל נא תדברי אלי בדברים האלה כי תכלימיני!“ ותרום —

אמנם ידעה גוענדולין כי לגדולות נוצרה וכי איננה כאחד האדם, וגם כל אנשי הבית וכל יתר בני משפחתה ידעו כדבר הזה, ותהי להם

תמיד שעשועים אשר הביטו אליה ונתרו. והיא לא שנאה את אחיותיה בנות אמה אשר יולדו על ברכי בעלה השני, ואולם גם אהב לא אהבה אותן, והתו לראש והן תכו לרגליה. או בקשה אותה אמה כי לקח טוב תתן לאחיותיה הצעירות אשר תחפוצנה ללמוד מפיה לשון וספר, והיא התאנפה באמה בגלל הדבר הזה ולא דברה דבר, וגם אמה לא דברה עוד דבר. — כלילות על משכבה לא שכבה הנערה בלתי אם בהיות מטתה בחדר-המטות אשר לאמה, וכאשר חלתה האישה ותבקש את בתה לקום ממשכבה ולהביא אליה את שקוי הרפאות אשר על השלחן, ענתה הנערה „לא אקום!“, ובבקר הכה אותה לבה מאד מאד, ותבוא ותפול על צווארי אמה ותבך עליה, וגם אמה נתנה בבכי קולה — אכן לב טהור ברא לה אלהים, ולא יכלה מעודה לראות ברעה אשר מוצאה את אחד האדם או את אחד הרמשים; עוד ילדה קטנה היתה ועיניה ראו את הזכובים בנפלים המימה, ולא יכלה עמוד מנגד נגעם, ותמהר לישועתם למושות אותם מן המים, ורק פעם אחת נגשה אל הצפור אשר בכלוב התלוי אל החלון, ותמלוך את ראש הצפור מצואריה, עקב אשר נתנה פתאם בשיר קולה ותפריע אותה ממנוחתה, והיא לא הפצה — ובכל אלה לא היה יצר לב הנערה רע מנעוריה ותרדוף טוב ותבקשהו.

ובמות האישי דאוילאָ באה האלמנה לגור באפינדין, עקב אשר קרוב המקום הזה אל פאָניקוט יששם יושב הכהן האנגליקאני גאסקוין, והוא בעל אחותה, והאישי הטוב הזה אמר להיות לה לכתוב סוכך, ולא יחסר לה דבר. אז עשה לה משכן בבית קטן הבנוי בתוך העמק אשר באפינדין — ועיני כלם היו נשואות למוצא פי גוענדולין ויחילו לדבריה: הימצא העמק והבית אשר בו חן בעיניה אם לא? — גם גאסקוין וגם אשתו וגם בתו חנה וכל הכבודה אשר עמם באו לקבל את פני גוענדולין בכואה, וגוענדולין אמרה כי מוצא המקום הזה חן בעיניה ולא יחסר לה כזה דבר בלתי אם סוס לרכוב עליו, אז הביט גאסקוין בפני האלמה רגע אחד, והאלמנה ידעה את אשר בלבו וכי אין לכסף מוצא להוציאו לדברים אשר כאלה, ואולם רגע משנתו הביט אל גוענדולין ואל קומתה הנבוהה ויפי פניה אשר חכמת לבה האירה אותם, ותשא הנערה חן וחסד לפניו, וידע כי לגדולות נוצרה וכי יש יום והיא תלקח אחר כבוד להיות לאשה לאחד השירים הגדולים אשר בארץ, ולבו בקרבו עלו וישמח. בעת

ההיא וגוענדולין לקחה דברים עם חנה בת דודה, ותתבונן אל הנערה התמימה הזאת אשר כל לבה היה תמיד על לשונה, ותרא כי הנערה הזאת לא נוצרה להתחרות אתה ולהיות לה אחרי כן לישטן בדרכה, ותשמח בה ותמ און לדבריה. אז ספרה חנה באזניה את דברי הימים אשר לאנשי אפינין והמושבות אשר מסביב לה, ותעבר לפניה את אנשי בית ארופוינט ואת אנשי בית האלוף בראקנישו ואת אנשי בית הסור הוגא מאלינגר, והמה כלם יושבים בשדותיהם ובנחלותיהם אשר מסביב לאפינין, וגוענ-דולין שמעה ותדע כי הימים הבאים לקראתה יהיו לה לימים טובים ולחגים ולמועדים; וגם על דבר אחיה ריקס דברה חנה באזני גוענדולין, וכי ריקס הוא עלם נחמד והוא יושב בשבת תחכמני, ובעוד שבועות אחרים יבוא לבקר בביתם ולשבת עמם ימים אחדים, וגוענדולין שמעה גם את הדברים האלה. — אלה היו ראשית הימים לגוענדולין כבואה לגור באפינין לפני שנתים ימים.

מי נתן לנערה הזאת את הכה והעז להיות מושלת על כל אשר מסביב לה? ובמה הצליחה תמיד להדביר תחתיה את כל איש ואת כל אשה הבאים בגבולה? — גוענדולין היתה נערה יפה ומלאה חן וחסד, ואולם יש אשר נראה כי גם איש או אשה אשר לא כופים ולא בתנם וחסדם יתהללו, וגם המה ישתררו על יתר האדם, לא בחול ולא בכח כי אם ברוחם. הנערה הזאת לא תשקוט ולא תנוח, עד אם מלוא כל הארץ יכרע לפניו על ברכי! כן אמרה אשה אחת בראותה את גוענדולין בפעם הראשונה — וגוענדולין גם היא ידעה בנפשה כי אך להשתרר נוצרה. הן גאסקוין דודה חשב עליה מחשבה טובה כי תלקח אחר כבוד והיתה לאשה לאחד השרים הגדולים, והיא גם היא חשבה כדבר הזה, ואולם הדבר הזה לא היה לה למטרה אשר אליה שאפה, כי בזה לא מלא עוד ספקה ותאותה לא נהיה, ורק ידעה כי זאת היא הדרך הישרה אשר בה תמצא ידה להשתרר ולמשול ממשל רב. — החיים היו לה לסבל ולמשא, עקב אשר לא מצאה ידים לשפוך את ממשלתה על כל האדם, והיה כל אשר ראתה עיניה, ותקרא עליו את הקריאה „הבל הבלים“; אכן יש אשר נראה נערים צעירים לימים הקוראים „הבל הבלים“ על כל דבר אשר יראו, וען כי לא הסכינו עוד בהם, ורמיונם כאנשים הזקנים האומרים על אור השמש „כהה הוא“, וען כי עיניהם קמו מראות — גם גוענדולין עוד טרם הסכינה עם

החיים וטרם ידעה את דרכיהם בימים ההם.

אמנם נבואת דודה באה ונהיתה; האלופים והשרים, אנשי האחוות והנחלות אשר מסביב לאפִינדין, פתחו את שעריהם לגוענדולין ויבקשו את קרבתה, ויקראו אותה אל כל משתה אשר עשו, ובכל מקום אשר באה והנה מוקטר מוגש לשמה. „בת מי זאת הנערה?“ שאל כל איש אשר ראה אותה בפעם הראשונה— וגוענדולין הלכה קוממיות בתוך האולמים וההיכלות, ונפשה ידעה מאד כי הליכותיה הליכות מלכה ביפיה, וכל הרואה אותה ידע כי אין דומה לה בכל הקרואים והקרואות. — גם אנשי בית ארופוינט עשו משתה, ובעלת הבית ישבה עם גוענדולין ותדבר על הספרות האנגלית ועל ספריה וספוריה אשר כתבה בעצם ידה, וגוענדולין בקשה אותה לתת על ידיה את הספרים הכתובים לקרוא אותם, ומחשבה וזה עלתה רגע אחד על לב בעלת הבית לחשוב כי גוענדולין לועגת לה. או נגשה בת בעלת הבית ותבקש את פני הנערה היפה לתת בשיר קולה, כי הקרואים מחכים לה אחרי שמעם כי קולה ערב ונעים, וגוענדולין לא השיבה את פניה ריקם; ואלם ברגע הזה הציגו לפניה את האיש כליומר, הוא המנגן הגדול אשר לו שם עולם במנגינותיו הנפלאות אשר כתב על ספר. היצלת הפצה בידה להכניע גם את האיש הזה עם גאווה ושאונו? חשבה גוענדולין בלבה — ואלם כליומר לא נע ולא זע, וגוענדולין הביטה אל האיש האשכנזי הזה הבא מארץ הסלויס ומקורו מקור ישראל, והשפק אכל כעש בסתר לבה. אז החלה בת ארופוינט לפרוט על פי הנבל ותפליא לעשות, ואחרי כן נתנה גוענדולין בשיר קולה וכליומר עומד לפניה; ובכלותה לשיר אמרה אליו: „אכן הוגעתי אותך בשירתי, ואתה לא הסכנת לשמוע קול שירים כאלה“, וכליומר ענה: „אמנם כן הוא!“ ופני הנערה חפו. איכה העז איש את פניו לדבר אליה בדברים כאלה? — וכאשר שב רותה אליה, אמרה אליו: „אין זאת כי אם מורים טובים לא היו לי —“ וכליומר ענה: „כדברייך כן הוא; מורים טובים לא היו לך!“ ואז גלה למוסר אזנה על דבר מומיה ותסרוגותיה מדי תתה בשיר קולה, וישם לפניה את משפטי הזמרה וחקותיה, וישמיע דעות באזניה בדבר השירה ותנגנה, ולא הדל עוד ממנה, עד כי נגשה אליה בת ארופוינט ותאמר לה כי לא תשים לב אל הדברים אשר מורה ומלמדת זה דובר אליה, אחרי כי אין איש אשר יתיצב בפניו ואשר יעמוד לפני

ועמו, והוא גם במלאכים ישים תהלה.
 אכן לבה לא נכנע גם בפעם הזאת ורוחה לא השתוחחה. רגע
 אחד עבר עליה רוח קנאה לקנא בבת ארופוינט, לא בעשרה וכרוב כספה
 אשר יגחילוה אבותיה אחריהם, כי אם בכשרונה לפרוט על פי הנבל ולהיות
 נעלה ממנה במעשיה אלה, ואולם עד מהרה שבה ותשם על לב כי לא
 לעולם יעמוד כליומר לפניה להכלים אותה, ולא לעולם יבקשו בני ההיכלות
 לשמוע קול שיר וקול מנצח בנגינות.

או החלו הימים באַפֿינדין להיות לה לעול ולמשא, ותבקש ענין
 לענות בו. בימים ההם ותאווה גדולה התלקחה בלבה להתחבר אל אנשים
 אחרים מיושבי אַפֿינדין ולהעלות מחוות על הבמה כמחזות אשר יעלו
 המשחקים בבתי התיאטרון. „האין בי כח ועז להיות דומה אל המשחקת
 העבריה רחל (ראשעל)?“ שאלה את אמה „הלא יפה אני מן העבריה
 הזאת, ודרך עצב בי גם אני“ — ואולם חנה בת דודה נגשה אליה ותבקש
 פניה לחכות אל אחיה ריקס אשר יבוא בעוד ימים אחרים משבת־תחכמני,
 והוא יוכל להיות לה לעזר לא מעט בתחבולותיו ובמעשיו, כי חכם לבו
 מאד והוא משכיל בכל דרכיו, וגוענדולין ענתה אותה: „ומה תעשי לי
 אם יהיה עם לבי לתת אותו לצחוק בעיני כל רואיו, עקב אשר אמרת
 כי משכיל הוא?“ — „את הדבר הזה לא תעשי!“ אמרה חנה ועיניה
 מלאו דמעות.

בימים ההם בא ריקס מעיר שבת־תחכמני לשבת בבית אבותיו
 שבועות וירחים, ומקץ ימים אחדים ידע כי אהבה נפשו את בת דורתו,
 את גוענדולין, אהבה בלי מצרים, ובלעדיה לא יוסיף עוד לראות חיים.
 עד מהרה ראה הנער ונוכח כי נערה כמוה לא היתה עוד לעולמים, ואולם
 לא בא רעיון בלבו להבין כי נערה כזאת, אשר כמוה לא היתה עוד לעולמים,
 נוצרה לגדולות ולא ללכת אחרי איש כמוהו. אכן ריקס לא ראה ולא שמע,
 ובכל הדברים אשר דברה גוענדולין באוזניו ובכל המעשים אשר עשתה
 לעיניו, מצא אותותיה אותות כי אהבת אותו גם היא — ורק חנה ראגה
 לאחיה ונפשה ירעה לה מאד.

עץ רענן נחמד למראה ותאווה לעינים היה ריקס כבואו, ומקץ ימים
 אחדים והוא נהפך לשיח שדה אשר היה למרמס — גוענדולין רכבה על
 סוסה וריקס גם הוא רכב על הסוס אשר נתן לו אביו, וכבואם שניהם אל

העמוק אשר שם נאספו השרים והאצילים, ורעיון בא פתאם אל לב הנערה להכלים את העולם הצעיר הזה נגדה נא לכל הקהל, ולהסיע כעץ תקותו אשר היתה בסתר לבו, וריקס לא ידע עוד את אשר היה לו — ימים אחרים התהפך על משכבו בחליו ויהי תולה בין החיים ובין המות; ואולם אביו אמר כי המחלה הזאת תהיה לנער לטובה והיתה מתוקה לנפשו ומרפא לעצמו. גם חנה ידעה כי אמלל אחיה מאד מאד וכי גוענדולין עשתה אותו לאמלל, ובלבה אמרה כי לא תוסיף עוד לאהוב את הנערה הזאת עד עולם, עקב אשר לב רע ברא לה אלהים וגם את פני אחיה לא נשאה. „לא, אבי“ אמרה „לא! — אני בכל נפשי ומאדי לא חפצתי להיות נערה כגוענדולין אשר נפש הגברים תדבק אחרי. הלא נורא הדבר הזה!“ — בעת ההיא התנפלה גענדולין על צוארי אמה ותשא את קולה ותבך, ותקרא: „הוי, אמי, אמי, למה ילדתיני? אין דבר בארץ אשר עליו נאמר כי טוב לאדם לחיות בגללו! אני לא אהב איש עד עולם! אני לא אוכל לאהב איש! אני את בני האדם אשנא תכלית שנאה!“ — אכן ריקס עזב את אפינדין בחיותו מחליו, ואיש לא זכר עוד את הדבר הזה כמו פיו.

או החלו ימי המועדים והחגים במשכנות השדה אשר בקרבת אפינדין, וגם בשדה-דיפלו הקרוב אל אפינדין עמלו הבונים ליפות את הארמונות וההיכלות ולפאר אותם, כי אדון האחוזה, הוא סיר מאליונגר, אמר לבוא אל מונחתו ואל נחלתו זאת ולשבת שם ירחים אחרים; ואולם לא סיר הוגא מאליונגר הזקן יהיה האורח הבא, כי אם גואלו ושאר בשרו סיר מאליונגר גראנדקורט הצעיר, הוא היוורש את סיר הוגא אחריו, וכמות דורו אשר בניו אין לו כי אם בנות, והיה הוא לאציל מאצילי הארץ ומחוקק לעמו בין יתר היושבים בכתי המחוקקים. או דבקה אחרי האיש הזה נפש כל הנשים הכבודות אשר בנות להן, ותדבק אחריו גם נפש אשת ארופוינט לתת לו את בתה ואת כל הונגה הרב — ובעת ההיא עלתה המחשבה גם על לב גאסקוין כי יש אשר יראה סיר מאליונגר גראנדקורט את גוענדולין והנערה תקח את לבו. ואולם גאסקוין לא הגיד לגוענדולין את מחשבתו אשר הוא חושב, וגם פאני דאוילא לא הגידה דבר, כי לא חפצו להעיר ולעורר את האהבה בלב הנערה עד שתחפץ, ויחשבו בתם לב כי גענדולין איננה יודעת מאומה מכל אשר לפניו; אכן פתאם באה מכובתם, כשמעם את פי הנערה דובר אליהם לאמר: „תאווה גדולה תאווה

נפשי, אשר יבוא סיר גראנדקורט ונפשו תחשק בי, ובא לביתנו לקחת אותי מזה לאשה, ואני אמר לו בפה מלא: לך לך, אדוני, כי לא אחפץ בך!

ובהגיע יום מועד הרובים בשדה בראקינשו, נקבצו באו האצילים והשרים וקרואים רבים מכל האחוות הקרובות אל המקום ההוא, ויבואו לירות הצים למטרה, והרובה אשר ירבה לירות ולא יחטא, והובילו לו שי את החץ הזהב הנכון לו. גם גוענדולין ודודה גאסקוין ובני ביתו ופאני דאוילאָ גם היא, כלם היו בין הקרואים, וגוענדולין הפליאה את עיני כל הרואה אותה ביום ההוא, ותשא חן וחסד לפני כל הקרואים ביום הזה שכם אחד על כל הימים — אכן גוענדולין לא נשאה את עיניה מסביב, לבלתי הביט אל המקום אשר שם עמד סיר מאלינגר גראנדקורט, ולא יאמרו עליה כי מבקשת היא אותו. לעת מועד הערב הובילו לה את כוכב הזהב, ואת חץ הזהב נתנו לרעותה הטובה ממנה מעט, וגוענדולין קבלה את הכוכב ברצון, אך אותות שמתה בקרבה לא נראו על פניה. — אין זאת, אמרה בלבה, כי אם אחרי בת ארופוינט הולך לב הסיר גראנדקורט, ואותה בחר להיות בחברתה ולהיות לה לשעשועים כל היום! אכן ברגע הזה נגש אליה הלורד בראקינשו ואיש על יד ימינו, גבה קומה ויפה תאר, ויאמר אליה:

— גבירתי! הנה איש לפניך אשר לא יחפץ להוחר עור מן המועד עד אם יתודע אליך, והוא בקש את פני אשת דאוילאָ לשלחני עמו ולהציג אותו לפניך, ושם האיש הזה הנצב עמך בזה סיר מאלינגר גראנדקורט!

מדוע רגזה הנערה תחתיה רגע אחד? האם לא נראה עתה גראנדקורט אליה כאשר נראה לה בדמיונה? האם יכבד ממנה הדבר להשתרר על איש אשר כזה? — גאה וגאון מלאו כל בדי עורו בעמדו לפניו ושחוק לא נראה על שפתיו; דבריו היו ספורים כדברו אליה, בנתח בנתח דבר, ויהי הוא לה למושל רגע אחד; ויש אשר דברה אליו דברים אחדים והוא לא מהר לענות או לא ענה דבר, ויש אשר מחשבות לבו שמו אותותיהן אותות על פניהו כי נפשו מוצאת חן בעיניו יותר מנפש גוענדולין. אחרי התיצבו לפניו רגעים אחדים, סר מעליה ויעובנה ויסוב אל עבר אחר אשר שם אנשי ארופוינט עומדים, המצאה גוענדולין חי בעיניו אם לא? ההתפלא

גם הוא על רוחה הכביר ועל אמריה הנמרצים אם לא? — גראנדקורט לא דבר דבר, וגם לסוכנו ובן משק ביתו העומד עליו, הוא האיש לוש, לא הגיד את אשר בלבו, אם כי האיש הזה הסכין עמו זה שנים רבות ואדונו לא כסה ממנו דבר. אכן גוענדולין חשבה מחשבות רבות על גראנדקורט אחרי סורו מעליה, ולבה בקרבה התפלא כי לא מצאה בו מום — ורק האיש לוש היה לה לתועבה למן הרגע הראשון אשר ראתה את פניו, ונפשה לא ידעה שרש דבר.

בערב ההוא והקרואים טרם יתפרדו וטרם ישובו איש לביתו. וגראנדקורט נגש אל האשה דאוילא ובתה, וישאל אם יהיה לרצון לפניתן לקבל את פניו ביום המחרת בבואו לבקר בביתן אשר באַפֿינדין.

וביום המחרת בבקר ישב גראנדקורט בביתו אל השלחן אשר לפניו והסוכן לוש עמו בכית. הסיר גראנדקורט לא היה סר וועף; ואולם בדי עור פניו לא נעו ולא נדו ודבר לא עבר על שפתיו, ורק הציגאר אשר בפיו בערה באש ועיניו הביטו אל הכלבים הרבים הרובצים מסביב לו. אז ישאלהו לוש אם נכון הוא לעבור היום במרכבה או לרכב על סוסו לבוא לשדה קוטשם אשר שם אנשי ארופוינט יושבים, — וגראנדקורט לא יענה דבר; אז יוסיף לוש וישאלהו אם לא הבטיח את אנשי בית ארופוינט לבוא היום לבקר בהיכלם, — וגראנדקורט לא יענה דבר; אכן לוש לא יחרל ויוסיף לדבר ולהוכיח כי ענין רע הוא לעזוב בית נערה אשר לה מיליון אחד בזהב, — וגראנדקורט ישמר מחסום לפיו; אז ידבר לוש ויוכיח כי אין לגראנדקורט כל הכסף הרב אשר עליו לשלם לבעלי משה ידו, — וגראנדקורט לא יענה ולא יפתח שפתיו; אז יזכירהו לוש כי אין עוד יודע אם סיר הוגא מאליונגר דודו ינחיל אותו, את גראנדקורט, את נחלתו ואת הוננו הרב, — וגראנדקורט ישא בפעם הראשונה את עיניו אל האיש הדובר בו; אז יוסיף לוש לדבר ולהוכיח כי חטא הוא לשחת את החלקה הטובה אשר לפניו בגלל הדמיונות אשר בלבו, — וגראנדקורט ירים את ראשו לאטו ובנחת יענה פתאם: „רב לך! הן אני לא את עצתך דרשתי! אני אקח לי לאשה את הנערה השנית“ —

— האם דבקה נפשך אחריה לאהבה אותה? שאל לוש ולעג עבר

על שפתיו.

— אני אקח אותה לי לאשה.

— האם כבר הודעת אותה את אשר בלבך ?

גראנדקורט לא ענה דבר, ויקם וישלך מלפניו את שארית הציגאר אשר היתה בפיו ויצא אל הגן הוא ואחותו כלביו עמו, וגם לוש קם ויעמוד רגע על עמדו ויחשוב מחשבות, ואחרי כן נתן בשחוק קולו ותוי פניו ענהו כי באה עצה בלבו.

עוד ביום ההוא רכב גראנדקורט על סוסו ויבוא אֶפֶינדינה, וירא את פני גוענדולין הארליט.

ומאו והלאה בא האיש יום יום אל בית האלמנה דוילאָ, ובעשותו משתה בביתו קרא אליו את הקרואים מאֶפֶינדין, ועיני כל הבאים ראו כי נוטה לב גראנדקורט אחרי העלמה אשר כסף אין לה, ואל בת ארופוינט לא ישום לב, וידעו כל באי שער דיפלו כי גוענדולין היא האשה אשר הזכיה סיר מאלינגר גראנדקורט לנפשו. האם עלה על לב איש כי יש אשר תוכל גוענדולין להשיב את פני הסיר גראנדקורט ריקם ? — יום יום ראה האיש את פני בחירתו ויום יום התפלא כי לא פתח עוד שפתיו עמה להגיד לה את לבו. אכן גם גוענדולין התפלאה יום יום ותשתאה לנפשה על כי שנתה את טעמה בפעם הזאת ולא תבוז ולא תלעג לאיש הוזה כאשר חשבה בראשונה; מחשבות טהורות באו פתאם בלבה כי טוב לנערה לבוא להחסות בצל איש, והאיש אשר תבחר נפשו בה הלא עשיר הוא ובעל אחוות רבות, ומרכבה תהיה לה, וסוסים רבים וצבא משרתים רבים יתן לה, וכבוד ונחילנה ויושיבנה עם נדיבים, וכל אשר תשאלנה עיניה לא ימנע ממנה; וגם לא נבזה האיש בעיניה כאשר חשבה עליו בטרם ראתה אותו, כי טוב טעם ודעת לו ודבריו נכונים וישרים תמיד, ורק אהב לא תאהב אותו, כי נפשה יודעת מאד אשר עד עולם לא יהיה איש בארץ אשר תוכל לאהב אותו — פתאם נתנה הנערה בצחוק קָלָה, בשימה לבה אל המחשבות האלה אשר חשבה.

היום בוער כתגור וגראנדקורט וגוענדולין רוכבים על סוסיהם יחדו ואחריהם נוסעת פאני דוילאָ במרכבה. אז תרבר גוענדולין אל גראנדקורט לאמר:

— לולא, אמי, שהיתה עתה בחברתנו כי אז השקה נפשי לדלג על אחת הפתחים הגדולות אני וסוסי יחדו, ואולם יראתי כי אמי תדאג לי ותדבר הוזה יהיה לה למורת רוח.

— הנני ואעבור אל המרכבה והגדתי לאמך והסירותי דאגה מלבה .
 הן הסוס קריטריון אשר תרכבי עליו קל מאד ברגליו .
 — אל נא, אדוני ! — השיבות כי היה עם לבבך לעשות כדבר הזה —
 ואולם אמי תדאג לי מאד — הבה נרכבה לררכנו .
 — אם תחפצי, גבירתך, ויכולנו לדלג על אחת הפחתים ועיני אמך
 לא תראינה .

— חדל לך הפעם הזאת, חדל לך . . .
 — אכן אמך יודעת מאד כי עמך אנכי בזה להיות לך למגן
 ולשמור עליך .

— אמנם כן . אבל אמי תחשוב כי עינך פקוחה לשמור רק על
 מפרקתי הנשברת, ומפרקתי הנשברת לא תסוד עוד מלפני עיניה .
 רגעים אחדים עברו עד אשר נשא גראנדקורט את עיניו ויבט אליה
 עד ארגיעה, ואחרי כן אמר : מי יתן והיתה לי הצדקה לשמור עליך ולהיות
 לך למגן תמיד בכל יום ובכל עת

גוענדולין לא נשאה את עיניה אליו, ורק דמי לבה התגעשו בקרבה
 רגע אחד ואחרי כן הלבינו פניה ; אכן עד מהרה שבה למנוחתה ותען :
 לא כחנתי עוד לבי ולא אדע אם יש את נפשי כי אחרים יהיו לי לשומרים
 ומגנים ואם לא . אם יהיה לרצון לפני לשבר את מפרקתי, אז לא אחפוץ
 כי יהיה לי לשאול פי איש אם אוכל לעשות כדבר הזה ואם אחרל . —
 מדי דברה את הדברים האלה עצרה את סוסה תחתיה ותסוב לאחור להביט
 אל המרכבה הנוסעת אחריה, ובהפנותה את ראשה ראתה גם את פני
 גראנדקורט והנה לא שונו כראיהם ומראה עיניו עד מה, ויצר לה על
 הדברים אשר הוציאה מפיה .

הנערה הזאת יקחנה אפל ! חשב גראנדקורט בלבו, כי לא נסה
 מעודו במסות ובמעשים כאלה . האם תשאל הנערה מעמו כי על ברכו
 יכרע לפניו וישבע לה כחיי העולם כי בלעדיה טוב לו מותו מחייו ? או
 אם תחכה לו עד כי יכתוב אליה מכתב וישפוך לפניו את לבו בדברים
 על הספר ? היה לא תהיה עד עולם ! לא נער הוא כי תוליד אותו שולל
 נערה אשר כזאת .

אכן גוענדולין חשבה בלבה כי האיש הזה טוב לה מאד וטוב
 למטרה אשר היא מבקשת -

וכאשר נגש אליה גראנדקורט ביום ההוא שנית וידבר על לבה דברים רבים וישונים, לא הלכה עוד עמו בקרי, ולא ענתה עוד אותו קשה, וגראנדקורט ידע עתה בנפשו כי עוד שתיים שלש פעמים ידבר אליה, ואז האכה הנערה ללכת אחריו, — אכן כשוב גוענדולין אל ביתה ביום ההוא, ותהי נפעמה מאד ולבה המה בקרבה; אז נגשה אמה אליה ותשאל אותה: „ההיו לך דברים עם האלוף גראנדקורט? האם הגיד לך האיש הזה את לבו היום?“ ודמעותיה נראו בעפעפי עיניה מדי דברה; וגם גאסקוין בא וידבר באזני הנערה דברים רבים, וידבר על לבה ויוכיח לה כי לא טוב לנערה להקשות לבה, וכי המקשה לבו יפול ברעה, ויגל למוסר אונה כי יגדל העון מנשוא אם תאמר להשיב ריקם את פני גראנדקורט בבואו לקחת אותה אחר כבוד — והדברים באו אל לב הנערה ויהי עם לבה לתת און קשבת לדברי גראנדקורט בבואו.

בעת ההיא והאיש לוש יצא משדה-דיפלו אשר גראנדקורט יושב שם, ויעבור משם ויבוא עד אחד המושבות הקרובים, ושם ראה פני אשה צעירה וגדלת קומה אשר באה מן הדרך, היא ושני ילדיה ושפתתה אשר עמה, וימתיק סוד עם האשה הזאת, ואחרי כן אמר אל לבו: „היה לא תהיה! גראנדקורט לא יקח לו לאשה את הנערה העניה גוענדולין כל עוד אשר רוחי ידון בו, ולא יהיה בו הטא!“

ובהתאסף האצילים והשרים שנית ביום מועד חג הרובים לירות חצים למטרה, ותבאנה גוענדולין ואמה גם הן אל שדה-קארדל אשר שם האספה, ועיני כל הקרואים ראו כי לא סר גראנדקורט מעל הנערה כל היום ההוא, וידעו כלם כי היא האשה אשר הוכיח האיש לנפשו. וכאשר רד היום וגוענדולין נגשה אל מרכבתה לעבור בה משם ולבוא אל היער, והנה נער משרת לקראתה ומכתב בירו; או סרה הנערה הצדה ותקרע את סגור הגליון, ותרא את הכתב כי יד אשה כתבתו, ותקרא את דברי המכתב לאמר:

„אם העלמה הארליש לא תדע עוד בנפשה אם ללכת אחרי הארון גראנדקורט ואם לחדול, אז תעזב-נא את אנשי חבורתה רגעים אחדים ותבוא עד אבן האזל אשר עם הנחל אצל הגשר, ושם תשמענה אזניה דברים אשר על פיהם תחרוץ משפט לדעת את המעשה אשר עליה

לעשות; ואולם אך בזאת תאזת האשה הכותבת את הדברים האלה לגלות את און העלמה הארליט, אם תכסה העלמה את סוד המכתב הזה ולא תגיד לאיש דבר מכל הנעשה; ואם לא תש און קשבת לדברי המכתב הזה, אז אחריתה תהיה! עדי אובד כאחרית האשה הכותבת את הטורים האלה, ונהמה באחריתה אחרי עבור המועד, ואולם כבוד נערה הוא לשמור סוד ולבלתי לכת רכיל!

גוענדולין התחלחלה מאד רגע אחד ורגע משנהו אמרה אל לבה: ברוך ה' והמכתב הזה בא לידי בעוד עת! ויהי עם לבה לבוא בסתר אל אבן האול אשר עם הנחל אצל הגשר ועין איש לא תראנה.

אז נמלטה גוענדולין מן האנשים אשר סביב לה ואיש לא ראה ולא ידע, ותלך אל המקום אשר אמרה אליה הכותבת, ולבה התפעם בקרבה מאד. מי היא הנכריה הזאת? מה עשה לה גראנדקורט רעה אשר בגללו היא באה להזחיר אותה עתה?—בנתיבות לא דרכה בהן רגלה מעודה, עברה הנערה בדרך, ושעיפום וחיונות רבים חלפו על פניה בלכתה; ופתאם והנה ירט הדרך לנגדה, ואשה גדלת קומה עומדת לפניה. גוענדולין רגזה רגע אחד תחתיה ואחרי כן נשאה את עיניה מסביב ותכט אל פני האשה אשר לפניה ואל שני ילדים קטנים אשר ישבו על פני הדישא; אכן יפה היתה האשה הזאת בשכבר הימים, וגם עתה עוד נכרו עקבות יפיה על פניה.

— הלא העלמה הארליט נצבת עמי בזה? שאלה האשה הנכריה.

— כן הוא.

— האם נערה מאורשה את לגראנדקורט, ואני אחרתי מן המועד?

— לא.

— אני אמרתי במכתבי כי דברים לי אליך ואני אגלה את אונך,

ורק אחת אשאל ממוך ואותה אבקש עתה: השבעי נא לי כי לא תגלי דבר אחד מדברי לגראנדקורט או לכל איש אשר יהיה.

— נשבעתי.

— אנכי, אמרה האשה, נקראתי בשם לידיה גלאשר, ואין כל

צדקה לגראנדקורט לקחת לו אשה אחרת בלעדי, כי אותי הדיח מבית

בעלי אשר עזבתיו, אותו ואת בני, ואלך אחרי האיש הזה זה תשע שנים, ושני הילדים אשר תראינה עיניך בזה ילדי גראנדקורט המה. עוד שני ילדים לי בבית, ואותם לא הבאתי עמי בפעם הזאת, ובעלי מת, אין לי גואל אחר וולתי גראנדקורט, כי על כן עליו אני נוטלת לקחת אותי עתה ואת בנו זה ינחיל אחריו.

האשה חדלה מדבר ותשא את עיניה אל הילד המשחק עם הילדה על פני הדשא; גם גוענדולין נשאה עיניה ותבט אל הילד, ומבלי משים פגעו עיניה בעיני האשה הנכריה.

— אני לא אהיה לך לשטן בדרך, דברה גוענדולין רתת, ורוח נאה וגאון יצוק בדבריה.

האשה לא ענתה רגע אחד, ואחרי כן אמרה: אמנם נחמדה את למראה, גבירתי הארליט! ואולם גם אני הייתי צעירה לימים כאשר ראה אותי בפעם הראשונה, ועתה עץ יבש הייתי וחיי מלאו מרורות. חי ראשי כי לא זאת דרך צדקה אם הוא יאכל בטובה ואני שכולה ועוזבה, ואם משפט הוא כי בני זה ידח מעל אביו ואנשים אחרים יעמדו במקומו. כחצים שנונים ירדו הדברים האלה אל לב גוענדולין, ורגע אחד דמתה בנפשה כי אך בחלום חיוון לילה תראינה עיניה את אשר לפניה.

— העוד לך דברים אלי להגיד לי? שאלה את פי האשה פתאם וקולה קול מלחשים.

— אין דבר. את כל אשר חפצתי להגיד לך הגדתי, ואת תוכלי לשאול את פי מיודעיק על אדותי, כי בעלי שר החיל גלאשר גודע בשערים.

— ובכן אלכה נא לדרכי, ענתה גוענדולין, ורוח הגאון השפוכה עליה לא סרה מעליה, ואחרי כן נפרדו אשה מעל רעותה.

בשוב גוענדולין אל אנשי חבורתה, הכירה אמה כרגע כי שנתה בתה את טעמה, ובגשת גראנדקורט אליהן וישאל את פיהן אם יוכל לסור אל ביתן ביום המחרת, ענתה גוענדולין: „סורה אלינו אם חפצת“, ותעזוב את שדה-קארל היא ואמה ותשבנה במרכבתן לשוב הביתה.

מה היתה לבתה כי שנתה את טעמה פתאם? שאלה האלמנה את פשה, האם רוח אחרת היתה עמה לפתע פתאם לבלתי שמוע עוד לקול גראנדקורט הקורא לה? האם לא ימצא האיש הזה חן בעיניה, וכל חיונותיה

ומשאת נפשה יהיו בלא היו?

בשבתן שתיהן במרכבה לא דברו דבר אשה אל אחותה. אך פתאם הרימה גוענדולין את ראשה, ותאמר:

— היום קראתי מכתב מיודענו לאנגן ואשתו הכותבים אלי מעיר דאָוער, והנה המה נוסעים אל מחוץ לארץ, ואני גם אני גמרתני בלבי לנסוע אל מחוץ לארץ ועל כן נכונה אני לנסוע מחר בחברתם. עוד היום בשובנו לביתנו אצרוך את כל החפצים וכל הכלים אשר לי, ומחר בבקר הישכם אסע לדרכי; היום בערב אדבר באוזני לאנגן ואשתו על פי הטלגרף והם יחבו לי בדאָוער עד בואי אליהם מחר ונסענו יחדו.

— אל אלהי מעווי! מדוע תדברי כדברים האלה?

— יען כי כן אעשה, לכן אדבר כדברים האלה.

— אבל מה ימריצך לעשות כדבר הזה?

— כי חפצתי לעזוב את ביתי.

— האם הכלים גראנדקורט את פניך רגע אחד?

— למה זה תשאלי לדבר הזה ואני לא אהיה לגראנדקורט לאשה

עד עולם, אל נא תשיתי לבך לאיש הזה!

— ומה אענה לדרוך לגאסקוין בשאלו את פי? הלא אתמול היו

דבריך אליו כי נכונה את להטות חסדך לגראנדקורט.

— צר לי כי לא אוכל למלאות חפצך וחפץ דודי, ענתה גוענדולין

ודבריה נמרצו עד מאד — אני את דברי לא אשנה וגם הגד לא אגיד לאיש

שרש דבר. אחת היא לי אם אביא בזה רעה על ביתנו ואם לא, אחת היא

לי אם אהיה אשה לאיש ואם אשב בנעורי עד עולם, אני את הגברים אשנא

תכלית שנאה כי רעים ותטאים המה כלם.

— אבל מדוע תקומי לברוח? שאלה האלמנה ודמעותיה נראו

בעפעפי עיניה.

— אל נא, אמוי, אל נא תהיי לי לשטן בדרך, כי לא תצלחי. אם

אשה אָמללה את, אמוי, אז זכרי נא את הדבר הזה ואל נא תבקשי

להביא שואה גם עלי.

ממחרת בבקר עזבה גוענדולין את אָסינדין, ותסע במרכבת הברזל עד

בואה לדאָוער, ומשם נסעה עם אנשי בית לאנגן ותעבור אל מחוץ לארץ —

וכאשר בא גראנדקורט כיום ההוא אל בית פאני דוילף, לא היה איש בבית.

אלה דברי ימי גוענדולין ואלה קצות דרכי חייה כטרם תחלו דברי ספורנו.

ועיני הקורא ראו את הנערה הזאת בראשונה אחרי אשר ברחא מאַפֿינדין ותבוא אל מוחין לארץ, ותשב באחת מערי-הרחצה בעיר ליברון, ותבחר לה מקום בין המצחקים היושבים אל שלחן המצחקים, ושם ראה אותה בראשונה גם האיש דניאל דירונדה; אז כתבה אמה אליה מכתב ותודיע אותה כי האנשים הסותרים גראפנל ומרעהו בוו את כל רכושם והיא נומלת על בתה לשוב אליה חיש מהר, והנערה קמה לשוב, ואיש לא נודע לה השיב לה את רביד הזהב אשר נתנה אותו בעכוש — והיא התמרמרה מאד אל האיש הזה, וממתרת בבקר שבה ארצה אנגליה ותבוא מקצה שנים ימים אל בית אמה אשר באַפֿינדין.

פרק רביעי.

לא שלחבת אש גדולה היתה אהבת גראנדקורט לגוענדולין, אשר תתלקח לעינינו ועינינו תראינה נוראות, כי אם אש תמיד אשר תוקד בנחת ולא תכבה. ביום שמעו כי עובה הנערה את בית הורתה ותברח מפניו ותסע אל מוחין לארץ, לא נוחלה אבדה תקותו ממנה ולבו לא אמר לו כי תוחלתו נכובה עד עולם, ורק מחשבה אחת חשב לבו כי הכלים את הנערה רגע אחד ביום מועד חג הרובים, ועל כן קדמה לברוח, והיא גם היא חושבת כי הוא יקום עתה לדרוף אחריה — מה לו פה ומי לו פה בשדה-דיפלו כי ישב בדרד ויחכה? האם בעבור הצרפתים האחרים אשר מצא בפארו ו אשר קרא אותם לבוא אליו לדיפלו, הבעבורם ישב ויחכה? — כשמוע לוש את דברי אדונו אלה, וידע כי נכון גראנדקורט לנסוע עירה ליברון לבקש את גוענדולין שם.

מקץ ימים אחדים בא גראנדקורט עירה ליברון ולא מצא עוד את גוענדולין, כי שבה הנערה זה חמשת ימים אל בית הורתה באַפֿינדין, וימצא רק את דודו סיר הוגא מאליונגר ואת אשתו ואת דניאל דירונדה, אשר במשפחת הסיר מאליונגר נחשב גם הוא.

הסיר הוגא מאליונגר היה איש טוב לב; אך את בן אחיו, את

גראנדקורט, לא יכל נשוא ויהי לו למורת רוח, עקב אשר בנים לא היו להוגא מאליונגר כי אם בנות, ונפשו ירעה לו מאד כי נחלותיו ואחוזותיו הרבות תהיינה לגראנדקורט ירושה אחרי מותו, ויורשו זה לא אבה מעורר ללכת בדרכיו ויהי לו תמיד למפגע. הנה ילדה לו אשתו שלש בנות ואחד בן קמה מלדת, ועתה היא אשה כבת ארבעים שנה והוא איש כבן ששים — עיניו רואות את גראנדקורט עומד לפניו תמיד בנושה, ועל כן היה לו תמיד למורת רוח. אכן מחשבות רבות חשב להציל את שדה-דיפלו מיד יורשו זה, והיה אם תהיינה כל אחוזותיו לגראנדקורט ירושה והיתה לו האחוזה האחת הזאת לפלטה אשר אשתו ובנותיו תשבנה שם אחרי מותו, ועל כן חשב לגאול את השדה הזה מידי גראנדקורט ולתתו לאשתו, ובראותו כי עיני יורשו נשואות תמיד אל הכסף, ויאמר בלבו כי יבוא יום ובכסף מלא יגאל את השדה מידי; והיה אם תלך לו אשתו בן, והוציא את הכסף הזה לבהלה, ואם בן לא יהיה לו עוד, והיתה אחוזת דיפלו לאשתו ולבנותיו אחריו — ועל כן לא התעבר בבן אחיו וירכר אתו לשלום בכל עת ובלבו שמר את הרבר אשר חשב.

גם גראנדקורט ידע את אשר בלב דודו עליו, כי סוכנו לוש אשר עיניו צופית על כל סביביו גלה את אזנו, ויהי גראנדקורט שמח מאד בראותו כי שבט נוגש הוא לדודו העומד תמיד לשטן לו בדרך. אכן לוש גלה גם את און הוגא מאליונגר כי עומד גראנדקורט בימים האלה בפתח עינים לראות לו נערה לאשה, וכי יש תקוה אשר בת ארופוינט תמצא חן בעיניו, והיא וכל הוגה הרב והעצום יפלו לו לחבל. כשמוע מאליונגר את הדברים האלה נפלו פניו עדי רגע, כי ראה אשר בנפול ההון הרב ההוא לגראנדקורט לחבל לא תהיינה עוד עיניו נשואות אל הכסף, ואז מי יודע אם יוכל עוד לגאול בכסף את שדה-דיפלו מידי; ועל כן בכוא עתה גראנדקורט וסוכנו לוש במקרה עירה ליברון, שמח לקראתם, כי קוה לשמוע מפייהם דבר מרברי הימים האחרונים בשדה דיפלו, למען דעת מה קצו כי ייחל.

בכלותם לאכול את לחם הצהרים קמו ארבעת האנשים, הוגא מאליונגר ודניאל דירונדה, גראנדקורט ולוש, ויצאו ארבעתם אל היציע, ובעברם את האולם הגדול שאל סיר הוגא:

— הלא בעיר כאן ישבת בשנה הזאת, גראנדקורט, האם הרבית

לשבת אל שלחן המצתקים ?

— לא ; אני לא עשיתי דבר בלתי אם ראיתי בצחק המצתקים ,
ותקעתי כפי לצרפתים אחרים על אדותיהם —

— האם ראית ברכה בתקעך כף ?

גראנדקורט הביט בפני סוכנו לוש .

— מזה מספר שלל הכסף אשר מצאתי בבארן , לוש ?

— כמאתים ליטרא שטרלינג , ענה לוש .

— ובכן לא באת הלום לצחק , גראנדקורט ? שאל הוגא .

— לא ; אני תכלית שנאה אישנא את הצחוק בימים האלה .

— אני ידעתך , רעי ! ענה סיר הוגא — לו קם איש לברוא למענדך

מכונה קטנה אשר תעשה תחתוך את מלאכת הצחוק , כמעשה התתרים

אשר המכונה תקרא תחתיהם את סדרי התפלות בקול , כי עתה עשה האיש

ההוא עמך חסד גדול . גם אני אישנא את הצחוק תכלית שנאה , ואף גם

הבט לא אוכל בצחק המצתקים , והיה בשבתי רגעים אחרים בחבורתם ,

ונלאיתי כלכל אותם . — אבל איה יפתך , דירונדה , אשר ישבה אל שלחן

המצתקים ? האם ראית את פניה בימים האחרונים ?

— היא נסעה מזה , ענה דירונדה בחפזון .

— מה יפה הנערה הזאת ומה נחמדה ! הוסיף סיר הוגא לדבר

כפנותו אל גראנדקורט — אני ראיתיה במצאה שלל רב , ורוחה בקרבה

לא השתער אליה , וממחרת היום ההוא ראה אותה דירונדה באבוד לה כל

הכסף בענין רע , ומנוחתה לא סרה ממונה גם הפעם . מי זה הגיד לך כי

נסעה העלמה מזה ?

— על פי מגלת האורחים ידעתי את הדבר הזה , ענה דירונדה —

פגדרנוט מוודענו הגיד לו כי הארליש שמה והיא יושבת עם הבארן

לאנגן ואשתו , ואני בקראי את מגלת האורחים לשמותיהם , ראיתי כי

הארליש איננה עוד בזה .

אז פנה גראנדקורט אל דירונדה וישא אליו את עיניו .

— הירעת את אלה — את אנשי לאנגן ?

— פעמים אחדות נקרה נקריתי לדבר עמם אחרי נסוע העלמה

הארליש מזה , ולפנים לא ידעתי דבר על אדותיהם .

— האם ידעת את מקומה עתה ?

— היא שבה מזה אל בית הורתה, ענה דירונדה בחפזו; אך פתאם פנה אל הדובר בו ויבט בו בעין חודרת, ויוסף לרבר: אולי ידעת אותה גם אתה. הן לא ירחק מקום מושבה משרה-דיפלו, והיא יושבת באַפֿינדן אשר אצל פֿנססטר.

דירונדה לא הסיר עיניו מגראנדקורט ויוסף להביט בו במנוחה. במה גדול כח האיש הזה כי עיניו חודרת לתוך כליות וקרב? — רגע אחד התרגו גראנדקורט בקרבו על אשר הרהיב העלם הצעיר דירונדה לשאול אותו דבר ולא רוחו, אך אותות התרגו לא נראו על פניו, והוא ענה דברים ממושכים: „כן, אני ידעתי אותה“, ואת עיניו לא נשא אל דירונדה כי אם פנה לו אל שלחן המצחקים וירא את היושבים בצחקם. שלשת האנשים הנותרים עזבו את גראנדקורט בעמדו ויעברו משם והלאה.

— מה ידע גראנדקורט על דבר הנערה הזאת? שאל סיר הוגא את לויש בלכתם — הלא זה מקרוב באה הנערה לגור באַפֿינדן, ולפנים ישב שם בלויני הזקן...

— הוא יודע אותה שכס אחד על יתר היודעים, ענה לויש וישמה בלבו כי יצלה חפצו בידו לגלות עתה את און מאלינגר.
— אל אלהים אדירים! מה אתה דובר? קרא מאלינגר, ושלישתם יצאו את פני האולם הגדול.

— עוד אחת מעט היא ולקח לו גראנדקורט את הנערה הזאת לאשה, הוסיף לויש על דבריו, ואולם הודות לאלהים כי היה לא תהיה עוד! הנערה הזאת קרובה ושאר בשר לאדוננו הכהן בפוניקוט, הוא גאסקוין, והיא בת אשה אלמנה אשר אין לה כל בלתי אם כנות רבות ועניות, וגם לנערה הזאת אין כל בלתי אם רוחה הסוערת השוכרת ארוים ומביאה שואה על אנשים ונשים, לו לקח אותה גראנדקורט לאשה, כי עתה גדלה הרעה עד מאד; ואולם הנערה סרה לפתע פתאם ממוחשבתה ותברח מפניו, ועתה הנה בא גם גראנדקורט הנה לבקש אותה בזה ולא ימצאנה עוד, ואני את אשר אחזה לו לא יודעו עוד השנים האלה יחדו עד עולם. ואולם אם כה ואם כה לא יוכל עוד גראנדקורט לגשת אל בת ארופוינט, וההון הרב אשר היה נכון לו אבד עתה ממונו לנצח.

ברגע הוא נגש אליהם גם גראנדקורט, ויאמר: אכן מערת פריצים

זיא המערה הזאת! הכלוב הזה יהיה לי למתנק נפש והוא רע בעיני שבעתים מבאדן, הנני ואשוב אל בית מלוני.

או ידע לוש כי כלה ונחרצה היא מאת אדונו לעזוב את המקום הזה ביום ההוא.

ומאלינגר ודירונדה עוד הלכו שניהם יחדו, ובהיותם לברם אמר מאלינגר אליו: אכן נפלא הדבר הזה! הנערה הזאת נפלאה בדרכיה ובמעשיה ומו יודע אם לא יצדקו הגברים הרודפים אחריה, ואני אדמה כנפשי כי גם לי לא עשתה רעה, ויש לי עתה תקוה כי שדה-דיפלו יפול כגורלי, ואחת היא לי אם יקח אותה גראנדקורט לו לאשה ואם לא. — ואני אקוה כי לעולם לא יכרתו שני אנשים כאלה ברית יחדו! ענה דירונדה ועל פניו נכרו אותות געל נפשו.

— מה זאת! האם שלחה הקוסמת הזאת חיץ גם אל לבך? קרא

מאלינגר ויצחק — האם יהיה רצון גם מלפניך לרדוף אחריה מעט?

— לא כן! ענה דירונדה, — אני לא ארדוף אחריה לעולם, ותהי להפך, כי יהיה לי לרצון לנוס מפניה.

— מדוע? הן הנקל לך להדיח את גראנדקורט אחור, ונערה אשר

רוח כביר רוחה תמהר לבחר אותך מבחור את גראנדקורט.

— האיש אשר לו יחש אבות ואחוזות שדה הוא הנבחר, ענה

דירונדה רתת.

— ואולם לא הסוס אשר יחש אבות לו ימהר לרוץ ארח, כי אם

הסוס אשר כחו כמתניו, הלא ידעת בני את הדבר הזה! זכור את דברי

נפוליון האומר: „Je suis ancêtre” (אני הנני ראש בית-אב!)

מאלינגר לא הסכין לשים לב ליחש אבות, ויהי כאיש אשר אכל

בצהרים ולא יבין איזה רוח עבר על הרעבים להתאונן רע על גורלם.

— אני לא אדע אם חפצתי להיות ראש בית-אב, ענה דירונדה —

לא זה הוא היחש אשר אבקש.

— ובכן כלה ונחרצה היא מאתך כי איש כמוך לא ירדוף אחרי

הנערה עד עולם?

— כלה ונחרצה היא מעמי.

הדברים האלה אשר דבר דירונדה יצאו ממקור לבו, ואולם ברגע

הזה עלתה מחשבה בלבו כי יש אשר היה גם הוא נכון לרדוף אחרי הנערה

הנפלאה הזאת, לולא דברים אחרים שהיו לו לשמן כדרך. — אכן דברים אחרים לקחו את לב דירונדה בעת ההיא, ואנחנו נבחן גם אותם.

פרק חמישי.

יש רגע בימי חיי איש, והוא כאשר בא בן ילד, אכן עקבותיו יראו לאורך ימים ואת פריו יאכל האדם ימים רבים.
דברים אחרים לקחו את לב דירונדה בעת ההיא; ואולם אנחנו טרם נשים אליהם לב, נסוב גא לאחור ונבחן את דרכי האיש הזה ואת מעשיו מאז היותו נער ועד היום הזה.

רגע אחד בימי ילדותו חרוש על לוח לבו ולא ימחה עד עולם — אור שמש מתוק בחצי הקיץ יורד אל בין שושנים גדולות ואמוצות, והשושנים משליכות את עליהן הנובלות על פני אדמת החצר המרבעת אשר יכסה אותה ירק דשא מסביב, והחצר סגרת ומסגרת וחומות בית-התפלה הישן תקיף אותה משלשת עבריה; נער בן שלש עשרה שנה ישכב תחת צאלים על פני הרשא, וראשו המלא תלתלים נשען על שתי כפות ידיו, ולפניו ספר אשר יקרא בו, ומורו האומן אותו יושב על ידו על פני כסא עץ תחת הגג אשר עשה לו וקורא בספר גם הוא. הספר אשר קרא בו דניאל הוא ספר דברי הימים לממשלת הריפובליק באיטליה אשר כתב סיסמונדי, כי משחר ימי ילדותו אהב הנער את דברי הימים ומקריחם, ותחשק נפשו תמיד לדעת את כל הנעשה על פני הארץ מסביב מאז היות המבול ועד היום הזה. פתאם הוריד ארצה את שמאלו אשר ראשו נשען עליה ויבט בפני מורו רגע אחד וידבר אליו בתם לבבו לאמר:

— אדוני פראָור! הן תגיד לי כי אשאלך: מדוע האפיפיוורים והכהנים הגדולים כרוכם כן יש להם בני-אחים ובני-אחיות רבים מאד?
המורה הצעיר הביט בפני חניכו רגע אחד ועפעפיו בחנו אותו באין אמר ודברים, ואחרי כן ענה אותו קצרות:
— את בניהם המה ואת יוצאי ירכם יקראו האנשים האלה בשם בני-אחים ובני-אחיות.

— מדוע יעשו כדבר הזה? הוסיף דירונדה לשאל.

— להיות להם לכסות עינים; הלא ידעת כי הכהנים והנזירים לא יקחו להם נשים, ובניהם אשר הולידו היו בנים אשר לא כדת. — המורה הצעיר שב אל ספרו אשר קרא בו ולא שם עוד לב אל הנער אשר לפניו, ואולם הנער התעורר מלוא קומתו וידע כי חרב פיפיות נגעה אל לבו ותמחצתו.

לסיר הוגג מאלינגר קרא תמיד „דודי“, וכאשר שאל באחד הימים את פי דודו זה להגיד לו את מולדתו ואת אביו ואמו, ענה אותו מאלינגר: „אביך ואמך מתו עליך בעודך ילד קטן, ועל כן הייתי אני לך לאב“. — אז עמל הנער לזכור את ראשית הימים בעודו ילד קטן ואת אשר עבר עליו בימים ההם, ויזכור כי שפתים דולקות הרבו לנשק לו תמיד ושמות משי גותנות ריח עברו על פניו, וכל תמונה לא זכר; ואחרו צל הזכרונות האלה עלו על לבו וזכרונות אחרים, והמה הימים אשר כבר ישב בארמון השר מאלינגר, והאיש הזה היה לו לאב, ויחמוד הנער אותו ויאהבתו משחר טל ילדותו ועד עתה, ולא עלה עוד על לבו לזכור את אבותיו אשר לא ידע ולא הכיר ולבקש אותם. חיי הנער מלאו נחת וערנים, כי אהב אותו דודו אהבה גדולה ולא אצל ממנו דבר אשר שא"ו עיניו. וגם הארמון והגן וגם בית התפלה הישן אשר לנזירים ואחוזות השדה אשר מסביב מצאו חן בעיניו, וידע כי אצילים ממרום עם הארץ הנחילו את כל אלה לדרו אחריהם; ויש אשר התהלך בין היציעים באולם הגדול, מקום אשר שם התמונות מחוקות בקיר ומשוחות בששר, תמונות אבות ואבות אבות, והתמונות הנושנות ההן נשקפו אל פני הנער אשר הלך לדרוש אותן: שם גבוים תופשי חרכות מגן וכובע כלם, שם נשים עדינות לבושות מכלול, כלן משי ורקמה; שם אנשים עטופי אטון וזקניהם יורדים על פי מדותיהם, שם מטרונות מתעטפות שחורים והדר השיבה חופף עליהן; גם פני יועצים ורבי המלך וחכמי המדינה נשקפו מבין התמונות, ופני נשים קרובות למלכות, יפות תאר ובעלות עינים גדולות; וכן רבו מערכות התמונות, מערכה אחרי מערכה, עד כי נראו במערכות האחרונות פני אצילים הדומים אל פני אנשי מאלינגר אשר כיום הזה, ובמערכה האחרונה נראו גם פני סיר הוגג מאלינגר בעודו בנעוריו. אכן מכל התמונות האלה אין אף אחת אשר ירמו פני הנער דירונדה אל פניה — ואולם פני הנער הזה יפו שבעתים מכל התמונות אשר על הקיר, ובהיותו נער בן

שלש עשרה שנה חמדו צירים רבים את יפיו למשוח על לוח תמונה כזאת, המלאה תום ורוח קדש ורוח טהרה מאין כמוהם; כל אשר ראה את פני הנער בימים ההם, האמין רגע אחד כי טוב מאד לב האדם מנעוריו וידו תקצר מעישות רע עד עולם, וכי הרעה כליל חלפה מעל פני הארץ; גם תלאות ומכאובים עוד אינם ולא יבואו לנצח אל לב נער אשר כזה לטמא אותו ולהעבי יפיו.

אכן ברגע אשר שכב הנער תחת צאלים על פני הרשא, אשר בין השושנים והפרחים, אז באו המכאובים אל תוך לבו בפעם הראשונה להעבי יפיו. מחשבות חדשות עלו על לבו אשר לא חשב כמוהן מעודו, ויהי פתאם כאיש נוסע ההולך לבטח דרכו ושפתיו מלאות תרועות גיל, והשמים מתקדרים על ראשו לפתע פתאם ודאגה ואימה וחשכה גדולה נופלות עליו. — דומם ישב על פני הרשא ויפן את ערפו אל מורו היושב עמו; פניו אשר התאדמו רגע אחד שבו וילבינו, ואולם כל רואה אותו הכיר בו כי מורשי לבו התגעשו ולא דמו עוד. אכן נער משכיל היה תמיד בכל דרכיו וחזיונות שקספיר וספרי דברי הימים פקחו את עיניו וילמדוהו דברים רבים אשר לא ידעו אותם נערים כגילו, וגם ידע והבין את משפט הילדים אשר לא כדת, ואולם מעודו לא עלה על לבו לחשוב כי הדברים האלה נוגעים גם אל נפשו ואל בשרו, אל חייו ואל גורלו. אז בא הרגע האחד הזה, אשר התמלטו מפי מורו דברים על צאצאי האפיפורים והכהנים הגדולים, ואלף מחשבות חלפו את לבו בין רגע אחד. האם לא שמעו אזניו עתה את מסתרי מולדתו? האם האיש אשר היה לו לדוד איננו אביו מחוללו? — המחשבות האלה לא עזבוהו עוד, וכח דמיונו העז אשר שתה תמיד מן הספרים אשר קרא בהם, מצא עתה מקור מים אחרים, וישת אותם לרויה; דודו אשר אהב מאד היה לו פתאם לאב, ונפשו ידעה כי אביו זה מסתיר ממנו דברים רבים הכמוסים והחתומים מיום הולדו ועד עתה, והוא עושה לו עול במעשהו זה; ואמו מי היתה? אנה הלכה או אנה הולך אביו אותה, אותה ואת חרפתה? — יראה ופחד נפלו עליו מדי חשבו את המחשבות האלה, ויירא לנפשו מנגוע אל הצעיף אשר על פני התעלומות האלה, פן יראו עיניו כידו פנים אל פנים. אכן לא עלה על לב הנער לחשוב אולי משגה עמו בכל המחשבות אשר הוא חושב ואולי רק דמיון כוזב התעה אותו מהחל ועד כלה, והאמת רחוקה

ממנו. — הרמעות החלו לרדת מתוך עיניו, ותרדנה הלך וירד, והוא לא עצר בערן עד כי שמעו אזניו את קול מורו היושב מאחוריו וקורא אליו:

— דניאל! האם לא תשים אל לבך כי על גליונות הספר אתה

יושב וגליונותיו קמטו תחתך?

דניאל הרים את ספרו מן הארץ וישים אותו לנגד עיניו, ואחרי כן לקח אותו ויצא השדה לבדו, ויבך, וימח את דמעותיו באין רואה. אז הונח לו ויתאושש, ויזכור כי רק בילדי דמיון השפיק עד כה ואין לו את ואין לו מופת כי כנים הדמיונות האלה; ויזכור עתה וישם אל לבו כי אך רוחו יצרה את מקרי חייו בקרב נפשו פנימה, ומשפטם כמשפט המקרים הרבים אשר הוליד לו דמיונו בקראו את תולדות פריקלס או קולומבוס, והמקרים ההם לא נמצאו בספרים כי אם בלבו ובדמיונו. אכן כנקודות שחורות על לוח לבן היו לו המחשבות החדשות אשר חשב ביום הזה, ולרגעים שב אליהן לחשוב אותן שנית למרות חפצו ורוחו, ומדי חשבו אותן ידע כי היה בו הטא, ויש אשר בוש לשאת עיניו, פן תראינה עיניו איש מודע ומכיר לו, וכל האנשים המכירים אותו הלא יודעים גם את סודו ואת דבר מולדתו; כי לב רגש נתן אלהים לנער הזה, להרגיש ולהבין את כל דבר וחצי דבר ואת כל הגה היוצא מפי איש ואת כל ניד שפה וניד עין, ולכן חמד לשבת לבדד וימנע מבא בחברת בני איש. אכן הסגלה הטובה הזאת הרבתה חכמה על חכמתו, ובעודו נער עשתה אותו לבעל נסיונות רבים, ולמן היום ההוא והלאה פתחה את אזניו לשמוע אל כל דבר ואל כל מלה היוצאים מפי איש. ויש אשר המלה לא נגעה אליו עד מה, ויש אשר אמר כי נוגעת היא אליו ואל תעלומות מולדתו, ותהי לו לפעמים מלה אחת לבאר מים חיים אשר שתה דמיונו ממנה ימים רבים —

ירח ימים עבר מיום שבתו עם מורו בחצר בין השושנים, ומקרה חדש קרה לו אשר לא ימוחה עוד מלוח לבו לנצח. — קול נעים ומתוק היה לדניאל מעודו אשר בו הרגין את לב כל השומע, ויבן לשיר שירה ערבה ונעימה אשר שפך בה את לבו, ויש אשר קרא בספר את אחד השירים ויגש אל העוגב ויפרוט עליו ויזמר בקול את השיר אשר קרא ואשר מצא תן בעיניו. אז לקח לו דודו מורים להורות אותו את חקת

הזמרה, ויתענג מאד על הנער ונפשו חגרה גיל בהביטו אליו, ופעמים רבות בהתאסף קרואים אל ביתו קרא את דניאל ויבקש אותו, והנער נתן בשיר קולו. והיה היום ודניאל שר את שירו „הד קול נעים“ באזני אנשים אחרים אשר התאספו בבית מאלינגר, ומאלינגר שמח עליו שמחה גדולה ואחרי כן קרא אליו:

— גשה נא אלי, דן!

דניאל נגש לאטו אל מקום מושב דודו וזהו הקריאה הזאת מורת רוחו. מעיל תכלת מעשה רקמה לבש על בשרו, ומלוא שערותיו השחורות וצוארו הלבן נראו מתוכו על אחת שבע; גם זויות פיו המחוטבות אשר לא התלונן בהן צחוק ועיניו הגדולות אשר ישבו על מלאת וינחו בחוריהן, כל אלה הוסיפו לו להיות חן ויגדילו את יפיו, וכל הקרואים אשר בבית עליו התפלאו עליו השתוממו.

— האין עם לך, דן, להיות משורר גדול? האם לא תחפזין להיות גדול ורם בעיני כל האדם, וכל הבאים אל בית הזמרה ימחאו כפים ויאמרו לך כי הגדלת לעשות מן המשורר מארזי או טאמבערליק?
פני דניאל התאדמו מאד בשמעו את הרברים האלה מפי דודו, ורגעים אחרים עברו עד אשר מוצא את לבבו לענות:

— לא! תכלית שנאה אישנא את הדבר הזה...

— טוב, בני, טוב מאד! ענה סיר הוגא, באמרו לכפר את פני הנער הנכלם על לא דבר, ואולם דניאל הפנה את שכמו וימהר ויצא מן החדר ויבוא אל חדרו אשר לו לברו וישב על מוזות הרלן הרחבה, מקום חמד תמיד לשבתו, כי ראה שם את הגשם בחדלו ואת קרני השמש כבואן, ומשם הביט תמיד את כל הככר היפה אשר לפניו ואת השדה אשר ברבו אלהים ואת הבקעה הנחמדה אשר רפאה פעם בפעם את לבו ההרוס. דמעות עיניו החלו לרדת — דודו או אביו כסה היום על פניו כלמה גדולה, כי גלה את אזנו היום אשר לא לו ללכת בגדולות ולחשוב כי כמרומי האצילים ישים קנו והיה כאחד מהם, כי אם „משורר“ יהיה באחד מבתי-הזמרה, ולקח את כספו אשר יתנו לו במחיר קולו, ורב לו! מה לבן חשוכים כמוהו ולאצילים הגדולים אשר בארץ? הן דודו הגיד לו היום בפה מלא כי אין לו חלק ונתלה ואין לו יד ושם בין האנשים האלה, ועליו לבקש לו בחיים מטרה אחרת העשויה לפי מולדתו ולפי רוחו!

פעמים רבות לקח אותו דודו עמו בנסעו עירה לונדון, ושם שמע לפעמים את המישורדים הגדולים אשר שרו בבתי-הזמרה, ויאהב אותם מאד באהבו את הזמרה ואת למודיה, ואולם עתה בשמעו את דברי מאלינגר החל לשנוא את המישורדים תכלית שנאה — איך ערב דודו את לבו לדבר אליו את הדברים המרים ההם אם לא רק בחפצו להוכיח לו כי מולדתו כמוסה וחתומה ואין לו יד ושם בין האצילים? ואולם האם יבוא יום ודודו יגלה את אוגו? היש תקוה כי יגיד לו את כל התעלומות ההן? — דניאל חרד חרדת גדולה בחשבו את המחשבות האלה, וידע כי טוב לו עתה מאז ונפשו תבחר ללכת בחשך מדעת את כל הנעשה; אם חטא אביו חטאה גדולה, אז טוב לו אם לא ישמע דבר על אדותיה עד עולם, ורב לו אם אנשים אחרים יודעים את הנעשה ואחריו ישלחו אצבע. — האם גם מורו ואומנו יודע את דברי התעלומות ההם? והמישרת הזקן אשר בבית, האם יודע הוא את הנעשה? והשפתה הזקנה פרינטל אשר בבית, האם שומרת היא את התעלומות ההן? והעבד באנקס אשר להם, הממונה על הסוסים והפרות והעזים אשר להם בכפר, האם איננו יודע את הנעשה? — פתאם עלה על לבו זכרון יום אחד מימי ילדותו: העבד באנקס לקח אותו וירכיבהו על סוסו הקטן, וירכבו שניהם יחדו עד בואם אל הכפר; שם הגישה לו אשת באנקס סף חלב וישת, ובאנקס נגש אל אשתו ויאמר אליה: רשמי פניו דומים אל רשמי פני אמו, האין זאת? ... האם היתה אמו גם היא אחת הנשים מבית מאלינגר? ומדוע אפוא שונים רשמי פניה מפני אחיה מפני יתר בני משפחתה? ודודו סיר הוגא מאלינגר איך היה לו לדוד? האם הוא אחי אמו או אחי אביו? אין זה כי אם אחי אביו הוא, ורק שנו את שמותיהם ויהי האחד נקרא בשם מאלינגר והשני בשם דירונדה; אבל מדוע שמר מאלינגר דודו מחסום לפיהו ולא העביר מעורו את שם אחיו דירונדה על שפתיו? מדוע לא מצא את השם הזה בין השמות הכתובים בספר היחש אשר למשפחת בית דודו?

לפעמים נשמע ריב חכמים על דבר התנוך אשר נחנך לנערים: יש אשר אומרים כי דברי חכמה ומאמרי מדע ירחיבו את גבולות הרוח אשר לנער, ויש אשר אומרים כי דברי ספרות ושעשועים ירחיבו את גבולות רוחו; ואולם עינינו הרואות כי הנסיונות אשר יקנה הנער בעודו

רך, הם יציבו גבולות ויפלוסו דרך לתכונתו ולרוחו. דניאל היה מעודו נער טוב לב, ולולא הדבר הזה שהיה לו כי עתה היה למתבודד ולאיש הולך גלמוד אחרי קנותו לו את הנסיונות הראשונים אשר הרעו לו; ואולם דניאל אהב את בני האדם ואת כל האנשים אשר היו מסביב לו ואשר ידע, והאהבה הזאת היא שחברה אותו אל כל האדם סביבו. את דודו אהב אהבה גדולה אשר אין לה ערוך, ויהי בעיניו תמיד לתפארת אדם המעלה אשר לא יחטא לעולם, ואהבתו היתה כאהבת הילדים אשר יאהבו את אבותיהם על תתם אותם להיות עמיהם בחדר גם בעת אשר ידיהם מלאות עבודה אחרת ודברים אחרים בלבם — שרשרת הזוהב אשר על צוארי מאליונגר והרבידים והנטיפות אשר לו, מקטרתו וכחב ידו, ניד שפתו ודרכו עם כלביו ועם סוסיו, כל אלה מצאו חן בעיני הנער וינח עליהם קסם אשר לקח תמיד את לבו; גם ספרי דודו אשר כתב ומאמריו הרבים ודבריו מסעותיו אשר הביא זכרון בספר, כל אלה לקחו את לב דירונדה; ועל כן ירעה לו נפשו מאד בקנותו לו את הנסיונות המרים הראשונים; כי דודו היה לו לאלהים ולא חפץ הנער כי יהיה בו מום.

אכן מקץ ימים אחדים ראה דניאל, כי אך לצון חמד לו דודו בשאול אותו אם הפצו להיות משורר, כי בשבת מאליונגר בבית עקד הספרים אשר לו קרא את הנער לבוא אליו החדרה, וישמח מאד על בואו.

— בוא, דן, ושב לימיני!

דניאל ישב על הכסא אשר שם דודו לפניו, ודודו העביר את כף ידו על חלקת צוארו וישכמו, ויבט בפניו באהבה וחסד.

— מה לך, בני, כי סר זועף אתה? האם שמעה אונך בימים האחרונים דבר מר אשר העציב את רוחך ויעבור אותך?

דניאל גמר בלבו כי יהיה שליט ברוחו ולא יבך, ואולם גם שפתו קצרה ולא יכול לענות דבר.

— אכן אם יבואו שנויים בחיי אדם, אם לטובה ואם לרעה, אז יעציבו את רוחו! החל דודו לדבר — ויש אשר השנויים הטובים יעציבו את רוח האדם יותר מן השנויים הרעים, כי אחת הסכין האדם עם חייו ולא על נקלה יחפוץ לשנות אותם.

דניאל לא הבין למדוי את הדברים אשר דודו דובר אליו ואך אחת ידע כי תורה גדולה יוצאת עתה מפיו .
הוגא מאלינגר הסיר את כף ידו מעל צוארי הנער , וישם אותה על שערותיו .

— בשבתך עמי פה בבית לא תוכל לקחת לקח טוב כאשר תחפזי נפשו, ועל כן עלינו להפרד איש מעל אחיו ; ואני אחשוב למשפט כי גם עליך תערב שבתך באחד מבתי-הספר ?
דניאל לא קוה לשמוע דברים כאלה מפיו דודו, ולא ידע עוד לעצור ברוחו ויקרא :

— האם אבוא אפוא אל אחד מבתי-הספר ?
— כן . אל בתי-הספר המהולל אשר בעיר איטן אשלח אותך , ובכלותך את חק למודיך שם ויצאת ובאת אל בית שבת תחכמני אשר בעיר קמברידג , הוא הבית אשר בו קנתי לי גם אני את תורתך , וקנית לך גם אתה תורה כמשפט בני האצילים אשר באנגליה .
לחיי דניאל הלבנו והתארמו חליפות .

— ומה תאמר אפוא לדרכך החדשה הזאת , אדוני הצעיר ? שאל אותו סיר הוגא ויצחק .

— ככל לבי ומאדי חפצתי להיות כאחד מבני האצילים ! קרא דניאל וקולו הלך הלוך וחזק — אם משפט בני האצילים הוא לבוא אל בתי הספר אשר בערים נכרות , אז הנני ואלך גם אני בדרך הזה .
אז החל סיר הוגא להבין על מה התעבר הנער ביום שאלו אותו אם חפצו להיות משורר בבתי התיאטרון .

ולמן היום ההוא ומעלה עברה רוח חדשה על דניאל ; רעיונות חדשים באו אל לבו ויורוהו כי אך לדמיון כוזב התמכר בימים האחרונים ואך בילדי דמיונות השפיק . אז חדל מחקור ומהתחכם הרבה ויהי שמוח , ויש אשר גדלה שמוחתו ותעבור חק , וירקוד בתדר סביב סביב , ויאחו בידו המשרתים הוקנים אשר בבית וירקדו יחדו , ומתנות רבות נתן להם בטרם נסעו , ואת הפקוד אשר על הסוסים בקש כי ישום עין על הסוס הקטן אשר יפקוד בידו ויהי לו כאב רחמן .

— האם תחשוב למשפט , אדוני פראָר , כי הנערים מבני גילי יודעים הרבה יתר ממני ? שאל את מורו בלכתם שניהם יחדו . — דניאל

הסבין תמיד לחשוב כי כל זר הנגש אליו ילעג לו וישתומם על דעתו הקצרה ולמודיו המעטים.

— בכל מקום ומקום נמצא אוילים — ענה אותו מורו הנבון — ואתה לא תהיה הגדול מהם; ואולם אין לך הכשרונות להיות איש גדול, איש פילוסוף וחכם כליבניטיץ או פורסן.

— אני לא חפצתי מעודי להיות פילוסוף כליבניטיץ וחכם כפורסן, ענה דניאל בקול גדול — לו יכלתי כי עתה חפצתי להיות לגבור ומצביא כמו פריקלס או ואשינגטון.

— כן, כן. אתה תחשוב למשפט כי האנשים האלה יכלו להגיע אל מטרותם גם באין למודי הדקדוק ובאין הנדסה ואֶלגברא, ועל כן תבחר לך את הדרך הזה לבוא אל מטרותך על גקלה, ענה אותו פֶּרְאָזר. — ואולם רק בשפתיו דבר כדברים האלה ולבו כל עמו, כי בלבו חשב המורה הצעיר אשר כשרונות נפלאים לתלמידו זה, ולא יפלא מומנו להיות גם כליבניטיץ וגם כושינגטון.

אז באו הימים הטובים אשר ישב דניאל בעיר נכריה בבית הספר, וייטב הדבר הזה בעיניו מאד ויהי שמח, ורק לפעמים לבשה אותו רוח נכאה; כי יש אשר נער מנערו בני גילו ספר באזניו את דבר מולדתו ואת בית אביו ובית אמו, ואז ידע דניאל בלבו כי שפתו תקצר מספר גם הוא באזני רעהו כדברים האלה, ויתעצב.

ונספ על הדבר הזה גם השמועה אשר השמיע אותו דורו במכתב לאמר, כי לקח לו לאשה את העלמה רימונר אשר ראה אותה דניאל פעם אחת בשכבר הימים, ותהי העלמה הזאת לגבירה ממשפחת מאליונגר. הדבר הזה — הוסיף דורו במכתבו — אֶל גא ימונע את דניאל מבוא אל ביתו לתקופת הימים בהנתן לו חפשה מלמודיו, כי הגבירה מאליונגר החדשה טובה ונתמדה מאד, והוא אָהב אותה אחרי אשר יכירנה. — הדבר הזה העציב את רוח דניאל מאד ולא ידע שרש דבר.

אמנם לא זכר הוגאָ מאליונגר ולא עלה על לבו כי הכאב יכאיב לפעמים את לב דניאל המורו אשר אהב אותו כנפשו; סיר הוגאָ ידע כי רבים ממכיריו יחשבו את דניאל לבן לו, ובכל זאת לא עלה על לבו כי יש אשר גם דניאל יוכל לחשוב מחשבות כאלה וכי עליו לגלות את אזנו וכי יש אשר יעציב את רוח הנער הצעיר באחד ממועשיו אשר יעשה לעיניו

ולא רוחו. אנשים רבים אשר ידעו את סיר הוגאָ מאלינגר ואת דרכיו, ידעו כי בן ארבעים וחמש שנים היה בקחתו לו אשה, וידעו כי עז בירו וגבורה בימינו לקנות לו לב נשים, ומי יודע אם לא קנה לו בשכבר הימים לב אשה גדולה באחת הארצות הנכריות אשר עבר בהן, והלך לו האשה הנכרית ההיא את הבן הנחמד הזה, ואז עזב השר את האשה בארץ מולדתה כאשר חפצה ואת בנו לקח עמו, ויהי לו לאב ולמורה דרך ויסוכך עליו באברתו. הלא זה דרך האצילים! ואיש אין בארץ אשר ידרוש ממנו חשבון ומשפט או אשר ישום לב אל הדבר הזה, זולתי דניאל דירונדה לבדו, והוא הן לא ידבר באזונו דבר עד עולם.

אז באו הימים אשר עזב דניאל את בית הספר בעיר איטן ויבוא עירה קמברידג. בעת ההיא ואשת מאלינגר ילדה למאלינגר את הבת השלישית, ובנים לא היו לה, ותהיינה הבנות מלאות חן וטובות תאר עד מאד; ואולם אביהן התעצב אל לבו בראותו כי אין לו בן אשר יירש אותו, וידע כי עתה אין לו יורש זולתי בן-אחיו האציל מאלינגר גראנדקורט — את הדברים האלה שמע דירונדה ויתעצב גם הוא אל לבו, ויצר לו בשימו אל לבו כי הוא הבן אשר לו הצדקה להיות ליורש לסיר מאלינגר, ורק כי הכלמה תכסה את פני סיר מאלינגר להשימיע גלוי לכל אשר בן לו ושמו דניאל דירונדה, ועל כן יבוכר על פניו איש זר ושמו גראנדקורט. לו היה איש אחר במקום דירונדה, כי עתה התמרמר מאד בשמעו את דבר התונת דודו ואת דבר הבנות אשר יולדו לו, ואולם דניאל לא התמרמר ורוחו לא השתער בקרבו, כי מה יש לו הצדקה לזעוק אל הבנות הנולדות והן חפזת מפשע ולא עשו לו רעה מעוררן; דניאל לא ידע להתמרמר אל איש, וגם בזכרו את דודו ואת מעשהו לא מרה עליו נפשו, ורק מכאוב היה בלבו אשר לא יכול להסירו.

ימים כאלה עשו את דניאל לאיש חושב מחשבות והוגה הגיונות. בעזבו את בית הספר אשר בעיר איטן נסע בליות אומנו למסעותיו בארץ אשכנז, ובטרם שב מימש לבוא אל בית שבת תחכמני אשר בעיר קמברידג, סר אל בית דודו לראות את פניו. אז נגש אל דודו וישאלהו:
— מה הדרך אשר אָבור לי עתה ואל מה מן הלמודים אפנה?
— הנה הארץ פתוחה לפניך וכטוב בעיניך עשה! ענה אותו דודו—
אני חשבתי בראשונה כי תפצך לצאת בצבא, ועל כן שאלתיך גם על הדבר

הזה, ואולם שמה שמוחתי בשמעוי כי אין את נפשך ללכת בדרך הזאת. אכן עוד חזון למועד אשר תבחר לך מטרה בחיים, ועתה קום לך ובאת אל בית שבת תחכמני אשר בקמברידג, וישבת שם ולקחת תורה מפי מורים גדולים אנשי השם אשר בארץ, וראית מנגד את הארץ ואת האדם אשר עליה, ובינות והיית לאיש; הן הרבה קראת וספרים רבים היו לעיניך מספרי הסופרים הקדמונים ומספרי הסופרים אשר בדורותינו, ולכן קום לך עתה ובאת אל קמברידג ולמדת את למודי ההגדה, ואם ימצאו הלמודים האלה חן בעיניך, והיית לאיש ובכל דרכך תצליח.

— אבל אני חשבתי למשפט כי הכסף יענה את הכל, ענה דירונדה ופניו התאדמו — הן ימים יבאו ואני לא אמצא עצה אחרת בלתי אם לאכול מפרי מעללי ולהוציא לחם מן הלמודים, כי לא לעולם אהיה לך למשא.

— אולי שנית, בני! ענה אותו הוגג — אמנם גם אני אזהיר אותך לבלתי תפזר כסף לרוח, ואולם ידע אדע נאמנה כי עצתי זאת לך למותר, אחרי כי מעודי לא ראיתי עוד כי יעבור עליך רוח להוציא כסף לבהלה. הנני נוקב לך את פרשת הכסף אשר אמר לשקול על כפך מדי שנה בשנה, וידעת כי שבע מאות ליטרא שטרלינג הנני נותן לך לשנה, ואתה תוכל להכין את דרכך לפי המנה הזאת. אם תחפוץ, והיית לעורך־דין, או לסופר ומחבר או ליועץ בין וועצי הארץ או חכם בדברי המדינות, ואתה אם תלמוד את דברי המדינות ותקדיש ימיך לדברים האלה, אז ישמה לבי גם אני, כי בכל לבי ומאדי חפצתי לראות את בחירי רצתה נפשי עודר עמו במערכה אחת ועושה את המלאכה אשר אעשה אותה גם אני.

דניאל התפלא בשמעו את כל הדברים האלה ונפשו ידעה מאד כי עליו להראות למיטיבו אות תודה ואהבה על כל הטוב אשר עשה עמו, ואולם מחשבות אחרות עלו ברגע הזה על לבו וימנעו אותו מעשות את אשר זמם; וזרון מולדתו הכמוסה ממנו עלה פתאם על לבו, ויש אשר הישב רגע אחד כי עתה באה העת אשר יעצר כח לשאל את דודו למולדתו ולאביו, ויש אשר הישב כי עוד מעט ודודו יסיר בעצם ידו את הצענוף אשר על התעלומות ההן. אכן כרגע ענתהו רוח מבינתו אשר היה לא תהיה כזאת עד עולם, ובתוכו השתומם לבו לדעת על מה עשה לו דודו ככה לנקוב לו את פרשת הכסף הרב ההוא, ומחשבה חדשה עלתה על לבו כי הכסף הזה אך ירושת נחלה היא אשר הפקידה אמו בידי סיר הוגג לתת לו

כבוא המועד הנכון ; ואולם גם המחשבה הזאת כאשר באה כן הלכה בין דגע אחר, ודניאל הבין כי שגה במשפטו, — אבל הונג מאלינגר לא ידע דבר מכל הנעשה בקרב העלם פנימה ולא שת אליו לב, ובהוסיפו לדבר אליו השמיע אותו את המשפט אשר חרץ על הלמודים השונים אשר ילמדו הנערים בבתי-הספר, ויהלל את דניאל על דבר אשר למד גם שפת צרפת וגם שפת אישכנו, מלבד השפה הרומית והשפה היונית, ויזכיר לו כי גם הוא עשה את כל החיל אשר לו רק על פי השפות הנכריות ההן, ולולא הן שלמד אותן בנעוריו כי אז לא ידע לכתוב צחות בשפת אנגלית ולהיות סגולה בלשונו אשר בספריו.

אבל הקסם כבר חלף עבר ודניאל חדל מהאמין בדודו כהאמין איש באלהים, וגם לא הוסיף דודו להיות לו עוד למופת בלשונו הצחה. אכן עוד אהב את דודו כבראשונה, וגם אשתו ובנותיו היו לו סגולה כל הימים. ואולם עיניו לא הוסיפו עוד לראות את רוח הקדש אשר חופף על בית דודו ועל כל אשר בו, כי אור חדש נגה על כל הדברים ההם ועיני דניאל ראו אותם והנה פניהם לא היו להם עוד. — בימים ההם בא דניאל עירה קמברידג וישב בבית שבת תחכמוני.

— לו היה דניאל דירונדה איש רודף אחר הכבוד כי עתה היה לאיש גדול ! כן השמועו המורים את משפטו וכן דבר עליו כל איש אשר ידע אותו. — ואולם דניאל לא הציב לו מטרה אחת אשר שאף אליה ולא נשא עיניו אל דבר אחד או אל מקום אחד, כי מלוא כל הארץ מצא חן בעיניו וירדוף לדעת דעת הכל ולחזות חזות הכל : בראשונה למד את למודי ההנדסה ויהיו לו למקור מים חיים וכשרונותיו הטובים הועילו לו להרימו מרום ולשימו ראשון בכל התלמידים ; אחרי כן מצא כי הלמודים האלה לא ישפקו לו לכלכל את רוח דמיונו העצום, ויחדל מהם ויפנה אל הלמודים אשר לקחו את לבו עוד בהיותו נער קטן, הם למודי דברי הימים ודברי הארצות השונות. אז בער כאש חפצו לעזוב את המקום הצר הזה, את קמברידג, ולהתהלך בארץ לארכה ולרחבה, לראות גוים שונים וללמוד אל דרכי העמים אשר מסביב, ויהי עם לבו לכלות את חק למודיו בארץ נכריה. אכן במסתרים פחד לבו פן ירע הרבר הזה בעיני סיר הונג ודרכיו החדשים לא יתכנו בעיניו ; או בא אחד מאחוזת

מרעיו אשר קנה לו בבית שבת תחכמוני, ויהי לו לעזר להוציא את הפצו לפעולות אדם.

רע נאמן קנה לו דירונדה בבית שבת תחכמוני ושמו האנס מיריק, האיש הזה היה נאמן לפניו מאז ידעו איש את רעהו ועד יומם האחרון. אכן נפלא היה העלם הזה בכל דרכיו, וכל אשר הביט אליו ראה בו נפלאות: פניו הארוכים ושערותיו הצהובות אשר ירדו על ערפו העירו כי הוא אחד האנשים אשר בצלמם כתמונתם משחו בשיער הצירים הקדמונים אשר באשכנו, ויש אשר לעג עבר על שפתיו וכדי עור עיניו ופתחי פיו היו רגע אחד לקמטים. אביו היה חרש בנחשת וימת זה עשתי עשרה שנה ויעזוב אחריו אשה אלמנה ושלוש בנות, וכסף לא היה להן, ותעבור האלמנה בזעת אפה להחיות את נפשות בנותיה, ויהי האנס מיריק למקור הישועה אשר אליו נשאו תמיד עיניהן ואשר אמרו כי ממנו תבוא עזרתן, ואף אמנם הפץ האנס גם הוא בכל נפשו ומאדו להושיע לאמו ולאחיותיו בכל אשר יכל, ואולם חליפות היו לרוחו תמיד ולכן לא יכל איש לבטוח בו; יש אשר אחז בעבודה ולא הרפה ממנה יום ולילה, ויש אשר רוח אחרת עברה עליו בין לילה אחד, וישלך את העבודה אחרי גוו ויהי לאחר, ויתהלך בגדולות ובנפלאות ויבן במרום קנו. בעת ההיא ראה אותו דירונדה ותקשר נפשו בו לאהבה אותו, וישבו שניהם יחדו יומם ולילה, ויהיו לאנשים אחים. אז הגיד האנס את כל לבו לדירונדה ויספר לו את דבר מולדתו ואת עתירותיו, את ענות בני בית הורתו ואת אהבתו לאמו ולאחיותיו, את תשוקתו הגדולה להיות לציר ואת רוחו החזקה אשר בה הכניע את תשוקתו ההיא, לבלתי יבולע לבני משפחתו ולמען אחוז במלאכה אחרת המחיה את בעליה. ודירונדה שמע את כל הדברים האלה ויהי לו ליועץ נאמן ויתמכהו בגדבות פיו ויצילהו בנפלו בפה שגיאותיו וגם מכספו שחד לו. — ובחלות האנס מיריק את חליו, היה לו דירונדה למלאך הסוכך עליו באברתו, ויעש את מלאכת רעהו יום יום וישלים את חקו, ויכתוב את מכתביו לבית הורתו, ויכזב ויאמר לה כי מלאכה גדולה רוכצת על בנה האנס ועל כן לא יכתוב אליה את מכתביו בעצם ידו. בין כה וכה ודירונדה לא מצא לפניו מועד נכון ללמוד את למודיו ולכלות את אשר ההל הוא. ובבא ימי הבחינה לא פקדו אותו המורים לטובה. ואולם על הרבר הזה שמח דירונדה כמוצא שלל רב, כי מצא תואנה להיות חוטא בעיני דודו

ולעזוב את בית המורש הזה ואת קמברידג — אכן האננס מיריק ידע כי אך בשלו התלאה אשר מצאה את דירונדה, ולולא הוא שגזל ממנו את מבחרי עתותיו, כי עתה עשה דירונדה חיל וחסן רב, ויך אותו לבו. אז כתב מיריק מכתבים בסתר אל סיר הוגאָ מאלינגר, ויגד לו עם הספר כי אך הוא היה בעוכרי דניאל ובשלו כל הרעה אשר מצאתהו, ודניאל נקי, והדבר הזה היה לדירונדה לישועה ויהי לו לפתחון פה עם דודו.

שני הרעים עזבו את קמברידג יום אחד ויסעו שניהם יחדו ויבואו לונדונה; מיריק נסע אל בית הורתו אשר במגרש משולסי על יד לונדון, כי כלתה נפשו לראות את פני אמו ופני אהיותיו אשר לא ראה אותן ימים רבים, ודירונדה נסע אל שדה אהוזת דודו לראות את פניו ולהגיד לו כי אין את נפשו להוסיף לשבת עוד בקמברידג. אז חשב דירונדה כי דודו יתעבר בו בשמעו את חפצו, ועל כן שמח משנה שמחה בראותו כי הוגאָ ובגי ביתו קבלו את פניו עתה באהבה וחסד על אחת שבע. וכאשר השמיע את חפצו באוזני דודו ויודיע אותו גם פשר הדבר, וכי חשקה נפשו להוסיף דעת בארצות נכריות, הביט דודו בפניו רגעים אחרים ועפעפיו כחננו אותו, ואחרי כן אמר:

— ובכן אפוא אין את נפשך להיות איש אנגלי לכל משפטיו

וחקותיו, האין זאת?

— בכל לבי ומוארי חפצוני להיות איש אנגלי, ואולם אמרתי:

הרחב ארחיב את גבולות דעתי ולא אשאב מים ממקור אנגליה לבד, כי על כן חשקה נפשי לשמוע לקח גם מפני המזורים אשר בארצות נכריות.

— את אשר אחזה לי אני לא תלך עוד בדרך אשר הלכו בה שלומי

אצילי האנגלים מאז ומעולם, ובחרת לך דרך חדשה. אני לא אמנע את חפצך מוכך והלכת כאשר יהיה עם לבבך, כי גם אני ידע ארע אשר לא נקיים אנחנו האנגלים מכל דופי, ואני גם אני הרביתי לשבת בארצות נכריות. אכן אחת שאלתי מוכך ואותה אבקש: אל נא תעביר מקרבך את רוח ארץ אנגליה ואת דרך עמך אל נא תשכח. ואף גם זאת בהיותך בארץ נכריה, לא תתחכם הרבה ולא תהיה ענו הרבה ואל תצטרק הרבה; אכן טוב לאדם אם ירדוף טוב וחסד וידיו תעשינה תושיה, ואולם לכל מדה וקצב לכל חפץ; אם נראה איש מוכר גרות דונג וידו מטה ועניניו יגיעים, אז אולת היא ורעה רבה אם נתן את נפשנו לו למען אשר יתיך אותה

כהתוך דונג באש והיתה לו נפשנו לשלל ולכצע. ועתה, בני, לא אעצרך עמדי ולא אמנע את חפצך ממך מתת אותך ללכת, וחכית לי ימים אחדים עד כלותי את עבודתי בבית המתוקקים והלכתי עמך לשלחך —

מקץ ימים אחדים עזב דירונדה את בית דודו וילך למסעיו.

ובטרם עזב את הארץ סר גם אל בית רעו האנס מיריק אשר ישב בחברת אמו ואחיותיו במגרש משילסי אשר על יד לונדון, והאנס הציג אותו לפני אמו ולפני אחיותיו. הנערות אשר ראו את פני הגבר הזר בביתן, התבוששו ותסורנה הצדה, ואולם כל אחת מהן הביטה על פני דירונדה ועל הליכותיו ועל עמדתו, על רגליו ועל עיניו, על גיד שפתיו וניד עיניו, ויהי להן למופת. כי הרבה האנס לספר להן על דבר רעו דניאל דירונדה ועל חסדו אשר עשה עמו ועל טוב לבו, ויהי להן דניאל לסמל איש המעלה ובעל נפלאות גדולות בטרם ראותן אותו, ועתה אחרי אשר ראוהו היה להן לאלהים. ואחרי צאת דירונדה מן הבית, לקחה הצעורה את עט-הצירים ואת הלוח אשר לה, ותציר את פני דירונדה בדמות המלך קמרלומן אשר בספרי האגדות.

פרק ששי.

עוד פרק אחד מדברי ימי חיי דירונדה נשים לפני הקוראים, ובוה נבוא אל עצם הספור.

ימים רבום ישב דירונדה בארצות נכריות, ויוסף דעת וירבה חכמה ויהי לאיש, ואחרי כלותו את חקת למודיו שב ארצה אנגלית.

באחד מימי הקיץ מקץ שנה אחת לתשובתו, בנסות השמש לערוב, ודירונדה ישב בסירת דוגה קטנה וישט על פני מימי התימוזה. עוד בהיותו נער אהב לשבת בסירות דוגה ולשוט על פני המים, ועתה בשבתו עם אנשי בית מאלינגר בלונדון, לא יכול לעצור בעד תשוקתו, ויצא פעם בפעם אל החוף וישב באניה קטנה אשר היתה לו, וירחף על פני המים מאז ירד היום ועד צאת הכוכבים כלילה. — הערב בא; על מושב השיט הקטן ישב דניאל בלב המים ואיש אין על סביבותיו. שערותיו הקצרות העשויות תלתלים נראו מתחת לצעיפו העשוי כצעיפי המלחים, מעיל

חבלת כהה על בשרו ושפם עב על לחיו, עד כי לא יכיר עוד איש כי הוא הנער אשר פניו היו כפני מלאך קטן. אכן הדל דירונדה מהיות נער ויהי לאיש; ידיו ידים חזקות ופניו פנים מלאים וגם קולו איננו רך כבראשונה, ורק עיניו לברן עוד תעידנה בו על תארו בהיותו נער, וכל איש אשר ראה את פני דירונדה לא שכח עוד אותם לנצח. — יש אשר נתהלך לשוח בשדה, ועיניו תראינה איש עובד העומד על עבודתו ובפיו ישרוק ויצפצף מבלי משים לב, ואנחנו נגש אליו ונשאל אותו: „איזו הדרך הישרה העולה העירה?“ והעובד ישא את עיניו ויענה אותנו דבר, ואנחנו לא נשכח עוד את מראה פניו עד עולם. יש אשר קסם ינוח על פני איש ואנחנו לא נדע שחרו ומשפטו; גם על פני דירונדה נשפך קסם אשר כזה, והוא לא ידע ולא שם אליו לב, ומבלי התכוונן התעטף במעילו וישט על פני המים ויחתור אנה ואנה ויעבור מתחת לגשר־קז — והוא תפוש בחווינותיו ותלומותיו.

והנהר אשר עם הגשר קז איננו עווב מאין אדם בשעה הישעית ועד השביעית בערב; יש אשר אנשים הולכים בקצה החוף אנה ואנה, ויש אשר סירות דוגה תעבורנה על פני המים ויושביהן תופשים משוט. ודירונדה חתר ביד חזקה לעבור את המקום הזה במהרה, ומבלי דעת עברה על לשונו שירת המלח בחויו „אתילו“, אשר בו כתב רוסיני את פרקי הזמרה לדברי המישורר הנאדרי דנטי, לאמר:

Nessun maggior dolore
Che ricordarsi del tempo felice
Nella miseria *).

השירה הזאת עברה על לשונו מבלי הבין ולכו בל עמו; רגע אחד נשען על המישוט אשר בידו וקולו הדק המה עד שפת הנהר בהשתפך קינתו הנעימה עם המלים „nella miseria“ (בתוך הרעה), והאנשים אשר התהלכו על גדות המים לראות באניות ובסירות הרוגה, ראו אותו גם הוא ואולי גם את קולו שמעו, ואולם הקול הזה לא נגע אל און איש מן האנשים ההם בלתי אם אל און אחת, ויהי כקול המית דבורה מתוך רעש גדול והמולה גדולה אשר מסביב. מבלי משים לב נשא דירונדה את עיניו ויבט

(* אין סכאוב גדול מן המכאוב, לזכור בימי הרעה את ימי הטובה.

אל החוף אשר לפניו, והנה תמונה לנגד עיניו והיא מלאה יגון וצרה אשר קרעו את לב הרואה. התמונה היתה תמונת נערה צעירה לימים, כבת שמונה עשרה שנה ומעלה, וקומתה קטנה ועור פניה רך מאד, תלתליה השחורים סדורים מאחורי אוזניה מתחת לצעיף ומטפחת צמר על כתפותיה; ידיה אחוזות יחדו ויורדות עד ברכיה ועיניה נחו בחוריהן ותכטנה באין מעצור על פני חלקת המים או חרל דירונדה לפתע פתאם משירתו אשר שר מבלי דעת את אשר הוא עושה, והנערה נעה ממקומה ברגע הזה ותהי כאיש נעור משנתו, ובהפנותה את ראשה פגעו עיניה בעיני דירונדה ותכט בו; אמנם אך רגע אחד הביטו איש בפני אחיו, ואולם רגע אחד רב הוא אשר בו יוכל איש לראות את פני רעהו ובל ישכחחו. פני הנערה לא התאדמו וגם עקבות חרדה לא נכרו עליהם, ורק הדאגה נתנה עליהם אותותיה, ותהי כבכרה קלה ותמימה רגע אחד טרם הכירה את פני הצייד ובטרם תמלט. אמנם גם דירונדה ראה את פניה כפני אדם הנואש מן החיים, ולבו מלא חמלה ונדריבות ומעיו המו בקרבו מאד: האם רעבה היא ללחם או פגעים אחרים הבהילוה? — הנערה עובה את מקומה ותסר אל אחד המושבות הקרובים אשר עם העצים, ודירונדה ידע כי לא נאזה לו להוסיף להביט ולהוסיף להתחקות על שרשי רגלי נערה הזרה לו מתמול שלשום; הן נשים עניות ועזובות רבות בעיר גדולה כלונדון ושבעתים ביום תראינה עיניו מראות כאלה ולבו לא ילך אחריהם. מדוע הלך לבו היום אחרי מראה כזה? האם תבנית עיני הנערה ומראה עור פניה הרך והגפלא לקחו את לבו כפעם הזאת? — ביד חזקה חתר דירונדה להשיב את סירתו אל לב המים, ויחתור הלוך והוסיף, ואולם כל המחשבות החדשות אשר עלו על לבו לא עצרו כח למחות את תמונת הנערה האמללה מנגד עיניו, ותעמוד לפניו התמונה המעולפת שמלה שחורה ובעלת הפנים הלבנים והארוכים עם העינים השחורות והעפעפים הארוכות. אז עלו על לבו דמיונות רבים על דבר מקרי הנערה ההיא ודברי ימי חייה, וצחוק קל עבר על שפתיו בזכרו כי גם הוא ישגה לחשוב אשר תולדות נפלאות ומקרים נפלאים חלק אליהם לכל איש אשר פניו ותארו שונים מעט מתאר פני אחד העם. אכן רגע משנהו אמר אל לבו: „את הנערה הזאת ואת ענותה לא אשכח גם אם כפני אחד העם יהיו פניה“ — ויוסף לחשוב בה, ודמיונו אמר לו כי נסתרה דרך הנערה הזאת כדרכו אשר נסתרה גם

היא ותייה נעלמים כחיוו הנעלמים גם הם, וחלומות ימיהם ותולדותיהם חלום אחד הוא.

אז רפתה ידו מן המשוט ויניחהו וסירתו שטה על פני המים ותלך כבל אשר היה הרוח ללכת, ותבוא עד הגשר ריטשמונד, ויהי השמש לבוא והשמים והמים אדמו גם יחדו, ויבואו הרגעים הטובים והנעימים אשר אליהם נשא דירונדה את נפשו תמיד, ויהי דממת קדש מסביב. ובבוא סירת הדוגה עד המקום הנעזב והבודד אשר בשפת הנהר, ויחתור דירונדה אליו ויקשר את סירתו אל החוף, וישם את ידיו מתהות לראשו וישכב על גבו ועיניו נטיו השמימה. אז ידעה נפשו כי במקום הנעזב הזה לא יראהו איש ולא יפריעהו ממהשכותיו ומחלומותיו ולא ימנע אותו מהביט אל פני השמים המאדמים והכדורים הקטנים והמאירים היוצאים לעיניו איש אחר אחיו ואשר עליהם יאמר המשורר בארץ הקדם כי בבוא הלילה יקרא אלהים להם לבוא ולהגלות וכל אחד מהם יענה: „הגני כי קראת לי“.

שם שכב דירונדה ושם חלם את חלומותיו בהקיץ ואת נפשו לא ידע ואת המקום אשר לפניו לא הכיר, והמראות אשר סביביו ונפשו בקרכו היו לו לחלום אחד — ופתאום היה עם לבו כי איש עומד בין הכדים על סוף הנהר. אז חלפה עור הפעם תמונת הנערה במשכיות לבו, ואחרי כן ראו עיניו אותה פנים אל פנים והנה היא עומדת בין הכדים. אכן ירא דירונדה נפשו לגוד ולבוע כי אמר פן תרא הנערה כי איננה לבדד במקום הזה ידע לה, ויבט עליה ברממה ולא נע ולא זע. אז ראה כי הביטה הנערה בה וכה ותמר את הצעיף ותסתירהו בין הכדים ואחרי כן הסירה את המטפחת אשר על כתפותיה, ותשב, ותטבול את המטפחת כמו הנהר והיובק אותה מים רבים, ואחרי כן משתה אותה מן המים בעמל וביגיעה וכה בי לא היה כה כח למשות. אז ידע דירונדה כי מחשבה רעה בלב הנערה לשום את המטפחת הכבדה על בשרה ולהתנפל ולצלול המימה, לא יכול עוד להתמהמה במקום אשר הוא שם, ויקם וימהר ויחתור לבוא אליה בטרם עבור מועד. ובראות הנערה כי נגלה נגלתה לעין זר, ויעזוב תחה אותה ותפול ארצה ותרביץ תחתיה ואת השמלה משתה מן המים עד תחצי; אז הסתירה את פניה בטמון ותהי כחושבת אשר אולי לא ראתה עוד אותה עין האיש חור והוא רק במקרה חתר אל היבשה ועוד יש תקוה עט לבלות את אשר החלה. ואולם ברגע הזה הגיע דירונדה אל היבשה

ויעגון את סירתו אל החוף, ובדממה ובקול נעים אמר אליה :
— אל תיראי ... נערה אמללה את ... , הגידי נא לי במה אוכל
להושיע אותך ברב או במעט .

הנערה הרימה את ראשה ותבט אליו ואל פניו אשר אורו לנגד פני
הירח, ותכירהו, ואולם רגעים אחדים לא דברה דבר ויביטו איש בפני
אחיו כבראשונה, אחרי כן פתחה את שפתיה ותרבר בקול נעים ובדממה
דקה, והשומע אותה הכיר על פי הנגינה אשר לשפתה כי נכרית היא או
כי אבותיה באו מארץ נכרית ותאמר : „אני ראיתך זה כבר“ ; — ואחרי כן
היתה כחולמת ותוסף ותאמר : „nella miseria“ .

דירונדה לא הבין את דבר מחברת המחשבות האלה, ויחשוב כי
הרעב והצרה הציקו לנפש האמללה הזאת ובינתה הסתתרה .
— הלא אתה האיש אשר שורת על פני המים ? תוסיפה הנערה
לדבר בדממה — „Nessun maggior dolore“ ... ובדבר הנערה את
הדברים האלה בדממה דקה ובקולה הנעים, ויהיו באוני דירונדה כקול
שיר וזמרה .

— אמנם כן, ענה דירונדה ויבן עתה את מחשבות הנערה
הראשונות — את הישירה הזאת ישיר פי כפעם בפעם ... אבל יראתי כי
קר לך במקום הזה ותביאי על נפשך שואה אם תוסיפי לעמוד פה ...
הבה, בואי נא עמי אל סירתו אשר על פני המים ואביא אותך אל מקום
שאנן מפחד רעה ; ואת השמלת הלחה — הכי נא אותה לי !

דירונדה לא חפץ לנסות לקחת את השמלה מידה ואת פיה לא
ישאל, כי אמר לא אלך עמה קרי ואז תאמין לי ובי תבטח, ואף גם הכירו
עיניו אותה ותראינה כי חרדו עצמותיה רגע אחד בשמעה את דברו
ואצבעותיה אחזו בחוקה את השמלה הלחה, ואולם עיניה הנשואות אליו
מלאו נדיבות מדי דברה אליו לאמר :

— מראה פניך יענה כך כי איש טוב אתה. אולי שלחך אלהים

לפני ...

— בטחי בו, נערה אמללה ... הבה ואושיע אותך בכל אשר אוכל

ואני טוב לי מותי מנגוע כך לרעת ומתת לאיש לנגוע בה ...

הנערה קמה מרכבת, ואת השמלה הלחה משכה עמה ואולם ידיתה

רפו מאד ולא עצרו כח למשוך את הסבל הזה, ותשובהו והענינה הנערה

השמימה לא החזיקה ציפה הזה עצמו בלאזה שראו הוא חזקה

הציערה וידיה הרכות והמעוננות חברו יחדו על פני לוח לבה, וירא אותה דירונדה ומעיו המו בקרבו לענותה ולאור פניה; ידיה קפאו מקור, והיא צעדה אחורנית ועיניה לא הסירה אף רגע מעל פני דירונדה.

— הוי, אל אלהים גדולים! — הדברים האלה התמלטו מפי דירונדה בקול מלחשים מבלי משום וכדממת קרש, ויהיו כתפלה זכה אשר עברה על שפתיו והוא לא ידע, כי נגעו פני העוובה והאמללה עד לבו ומחשבות חדשות עברו במשכיותיו: מי יודע, אולי היתה גם אמי אשה כאשה הזאת! — אכן הדברים האלה אשר התמלטו מפי הגבר כאו אל לב הנערה ויביאו בו מנותח ומרגוע, אז קמה ותלך בלאט עד סירת הרוגה, ודירונדה שלח את ידו אליה והיא אחזה בה, ואולם בין רגע השיבה את ידה ממנו ותסוב לאחור כי מחשבה חדשה באה אל קרבה, ותאמר:

— אין לי איש אשר אלכה אליו ואין לי מודע ומפר בכל הארץ הזאת.

— הבה ואביאך אל בית אשה טובת לב היושבת עם בנותיה יחדו, ענה דירונדה מבלי התמהמה, — ובלבו שמח בשמעו את דבריה ובהכירו כי אין לה בעלים ואדונים רעים הרודפים אחריה; ואולם אותות דאגה ופחד נכרו עתה על פני הנערה שבעתים מכראשונה, וברגזה ובראגה שאלה אותו:

— האם איש מאנשי בתי התיאטרון אתה?

— לא, אין לי דבר עם בתי התיאטריות, ענה דירונדה בחפזון — הנני ואביאך במהרה אל משכן מכמחים וישיבת שם שאננה מפחד רעה; אל בית אשה טובת לב אביאך, אל אשה אשר זה משוש דרכה לעשות טוב וחסד, ולבי סמוך בטוח כי היטיב תיטיב עמך ולבך ירבק אחריה. ואולם אל נא נוחר מן המועד, כי יראתי אשר תביאי מחלה על נפשך בעמודך במקום הזה... עוד יש לאמללים תקוה ומי יודע אם לא יהיו החיים גם לך למקור שמחה ונחת... הן יש אנשים טובים, או נשים טובות מאד יש בארץ והן תעשינה עמך חסד וצדקה בכל עת והיו לך לאחיות ולרעיות.

הנערה לא הוסיפה עוד לעמוד מנגד, ותרד אל הסירה קלה כרגליה ותשב על המושב.

— גם צעוף היה על ראשך בתחלה, הוסיף דירונדה לדבר אליה

— הצעיף? קראה הנערה ותשם את ידה על ראשה ותמושש בין שערותיה, — אמנם כן, בין הכדים אשר על שפת הנהר הסתרתיו.
— הניחו לי, קרא דירונדה בראותו כי אומרת הנערה לקום ולבקש את אשר הסתירה, — עוד רגע אחד ואני אמצאנו ואביאנו אליך.
דירונדה דלג על כרכוב האניה אל היבשה, וימצא את הצעיף וגם את השמלה הלחה לקח, ויוד אותה וימין את המים ממנה ויטל אותה אל קרקע השיש.

— גם את השמלה הזאת נקח אתנו ואל ימצא אותה איש אשר ראה אותך ויאמר כי צללת במימי הנהר. — אז נתן לה את הצעיף, ויוסף ויאמר: צר לי מאד כי אין לי כל בלתי אם מעילי, ואולם גם זה לך לטובה, ואת קחיהו ושימיהו על בשרך למען יחם לך מדי עברנו את המים ולא תבוא עליך מחלה לנגוף; הן כזאת וכזאת נראה בשוב אנשים לביתם במועד הלילה ושמלות ומטפחות לא הכינו להם די מכסת הנפשות, אז ישאלו איש מאת רעהו ולא יתבוששו. — ומדי דברו נתן בשחוק קולו וישם לפניה את מעילו, והיא קבלה אותו ברצון ואותות שחוק ותוגה גם יחד נראו על פניה, ותתעטף במעילו ותרדם.

— הנה יש אתי בכלי לחם תופינים — התאכלי אותם? שאל

דירונדה.

— לא, נפשי תתעב אכל ולא אוכל כלכל אותו; הן יש עוד

בצלחתי אגורות אחרות ולו רעבתי ללחם כי אז קניתיו.

דניאל תפש את המשוט בידו ויחתור ביד חזקה ורגעים אחרים לא דברו איש אל אחיו, והיא לא נשאה עיניה אליו כי אם הביטה על פני המשוט, ופניה ענו בה כי נעים ומתוק לה החום השב אל קרבה ונעימה וטובה לה גם התקוה החדשה אשר באה אל לבה. — פאתי השמים האדומות חלפו חדלו והכוכבים הלכו הלוך ורב, גם הירח עלה בהדרו ויחתור גם הוא על פני רקיע השמים ממעל, ואולם אורים גדולים לא הביא עוד אתו ולא יכול דירונדה לראות את תוי פני הנערה ולבחון אותם. אכן זכר פניה אשר ראה בין הערבים לא סר עוד מנגד עיניו, ויש אשר התגנבה מחשבת תוגה אל לבו כי אמנם נכוכה הנערה מאד ואין ברותח נכונה, והמחשבה הזאת לא חדלה ממנו רגעים אחרים, כי על כן באה האמללה להשליך את נפשה במצולות המים. ובשבתו על

עבודתו וכתפשו את המשוש חשקה נפשו מאד לדבר עם הנערה ולשמוע
מה בפיה, ואולם ירא לנפשו לפתוח שפתו עמה, פן ידע הדבר בעיניה ולא
תוסיף לבטוח בו ועל כן חכה לה בדברים. אכן הנערה נאלמה דומיה עת
כביר ולא דברה דבר; ואולם פתאם הרימה את ראשה ותאמר:

— אהבתי כי אשמע את קול המשוש והמולת המים.

— גם אני אהבתי את הקולות האלה.

— לולא באת אל החוף למועד נכון כי עתה כבר שכנה

דומה נפשי.

— למה תדברי כדברים האלה ואני לא אוכל לשמוע אותם מפיד.

אכן נפשי תקוה אשר לנצח לא תנחמו כי באתי אל החוף למועד הנכון.

— אני לא אדע אם יש לי תקוה ואם אנוש כמוני יוכל עוד לשמוח

בחיים. הן ימי *maggior dolore* (המכאוב הגדול) ימי *miseria* (הרעה)

ארכו על ימי *tempo felice* (עת הטובה) אשר נחלתי לי. — הנערה נאלמה

ואחרי כן היתה כחולמת ותוסף: *miseria—dolore* — הדברים האלה לא

נמחו עוד מנגדי ויש אשר אדמה בנפשי כי עוד חיים המה.

דירונדה נאלם דומיה; שפתו קצרה משאול וחקור אותה, כי ידע

אשר לא יצדק בעשותו כדבר הזה, וכי בהצילו את נפשה מדרת ישחת לא

היה לה עוד לארון ולנגיד אשר יוכל להשתרר עליה או להתעמר בה על כי

עוובה ואמללה היא. — והיא הוסיפה לדבר:

— לא ידעתי כי רע הדבר בעיני אלהים! הן המות והחיים בידו,

ואני ידעתי כי אבותינו המיתו את בניהם כמו ידיהם, ואחרי כן מתו גם

הם לרצונם למען לא תטמא נפשם בקרבם, וגם אני חשבתי כדבר הזה

ואמרתי לעשותו; ואולם עתה שמעתי את קול הקרואה הקורא אלי לחיים

ואט אליו את אזני, אם כי נפשי לא יודעת מה חלקי בחיים ומה אמצא כי

עוד אבקש.

— עוד תמצאי לך רעים ואוהבים טובי לב, ואני כמו ידי אבקש

לך אנשים כאלה.

הנערה הניעה את ראשה ורוח תוגה חלפה על פניה: הן את אמי

ואת אחי לא אוכל עוד למצוא ואיך אראה בטובה.

— האם נערה אנגלית את? הן שפתך הנאמנה תענה כך כי

אנגלית את.

הנערה לא ענתה רגע אחד ותבט בפני דירונדה ועפעפיה בחנו את תוי פניו לאור הירח הכהה. התוכל להאמין בו או אם תחלל? האם מלאך אלהים הוא השלוח אליה המדברת, ומה הבשורה אשר בפיו? האם יחלצנה מן המצר או אם יצונדה למדחפות? — הנערה לא ידעה את אשר לפניו ותהי כחולם המקיץ משנתו והוא טרם יודע להכדיל אל נכון בין הדברים אשר ראה בחלומו ובין הדברים אשר יראה בהקיץ; אכן מקץ רגעים אחרים התעוררה ותען:

— הן תחפוץ לדעת אם נערה אנגלית אנכי?

— אני לא אחפוץ לדעת דבר בלתי אם את הדבר אשר תאמרו

אלי, ענה אותה בחפזון ועוד הפעם עברה המחשבה בקרב לבו כי אין ברוחה נכונה — אולי לא טוב הדבר לפניך לדבר ולהרבות מלים.

— הנני ואדברה באזניך; אבותי היו אנשים אנגלים, ואולם

נערה יהודית אנכי.

דירונדה נאלם ולא ענה דבר ובתוכו השתומם לבו כי לא מראש מצא

את הדבר הזה עד כי שמע אותו מפי הנערה, אם כי האיש הודיע את פני הנערות הספרדיות יכול ויכל לחשוב אותה גם לנערה ספרדית.

— האם בו תבוז לי בגלל הדבר הזה? שאלה עתה הנערה בדממה

דקה וקולה המה כחלילים ויגע עד לב השומע כקול איש הירא לנפשו.

— מדוע זה אעשה כדבר הזה? ענה אותה דירונדה, — הן לא בער

אנכי מאיש.

— ידעתי כי אנשים רבים מן היהודים השחיתו התעיבו לעשות.

— גם אנשים רבים מן הנוצרים השחיתו התעיבו לעשות, ובכל זאת

לא טוב תעשי אם תבוזי לי בגלל הדבר הזה.

— אמי ואחי היו אנשים טובים מאד; ואולם אותם לא אמצא

לעולם. אנכי מאריך רחוקה באתי הפעם כי נמלטתי ואנוס על נפשי...

אבל את הדבר הזה לא אוכל לספר באזניך, כי לא אוכל לדבר על

אדותם... אני חשבתי כי אמצא פה את אמי וכי ינחני אלהים בדרך

העולה אליה, ואולם בא השפק ויאכל כעש בלבי והיום כבקר כאור היום

דמיתי כנפשי כי שומעות אזני את הקול הקורא אלי: לשוא! לשוא

תוגיעי נפשך! אכן כעת עתה החלתי להאמין כי אלהים נטל עלי

לחיות ולא למות; אולי הולכים אנהנו על הדרך העולה אליה... —

ומדי דברה החלה הנערה לבכות, ותבך בקול גדול ואת ראשה הורידה על ברכיה.

דירונדה לא ענה אותה דבר ויתן אותה לבכות, כי אמר תבאנה דמעותיה להושיע לה ולמלט משא מלכה, ובשבתו דומם החל לחשוב מחשבות על דבר המקלט אשר הוא אומר למצוא לה בבית דודו מאלינגר, הן אמת היא כי דודתו אשת מאלינגר תקבל את פני האמללה ברצון וכשמחה גדולה, ואולם מי יודע אם בביתה היא יושבת בימים האלה; והיה אם המשרתים יקבלו את פניה או האמהות והשפחות, והם אליה יביטו, אליה ישתאו וישתוממו, אז תחרד הנערה כצפור חורדת ורע לה ולא תוסיף עוד להתאמין בו; וגם אמר אל לבו כי בית דודו הנחרד עם כל הכלים היפים והמראות הצובאות והיציעים, כל אלה יהיו למוקש ולמורת רוח הנערה ולא תבטח בו. אז בקש עצות בלבו למצוא לה בית מקלט אחר, ומדי חשבו עלה על לבו זכרון בית האשה מיריק, אם רעו האנס מיריק, היושבת כמגדש טשילסי עם בנותיה יחדו. בבית האשה הזאת ישב דירונדה פעמים רבות בימי התגוררו בלונדון, ולא ראה עוד כמוה וכבנותיה נשים טובות לב השמחות כי תמצאנה מקום לעשות צדקה וחסד, וגם האנס מיריק איננו עתה בביתו כי בארץ איטליה הוא יושב, ולא יהיה גם הוא לפוקה ולמכשול לנערה האמללה. האשה הטובה הזאת, אמר בלבו, תהיה לה לאם וברחמים רבים האספנה, ושליש בנותיה הטובות תהיינה לה לרעיות, כי לב טהור ברא להן אלהים, אשר לא נטמא עוד בטמאת החיים והן לא תדענה עוד דבר בלתי אם את הספורים ואת ספרי החזיונות אשר הן קוראות, והיהודית הנחמדה הזאת תמצא הן בעיניהן והיתה להן כרכקה אשר כספור „אואנהו“ — ואף גם זאת אמר לו לבו כי גבונות תהיינה הנשים האלה לעשות אתה טוב וחסד בעבור שמו הגדול אשר הגדיל אותו האנס רעו בעיניהן על אחת שבע. ולא יסף עוד דירונדה להתמהמה ויגמור בלבו לעשות כאשר חשב.

ובעלותם מן המים ישבו שנים יחדו בעגלה ויסעו; הנערה עיפה מאד אחרי בכותה הרבה בכה, ותסר את צעיפה מעליה ותשען אל קיר העגלה, ואולם העגלה נעה ונדה עד מאד ולא יכלה הנערה לנח, ובכל זאת נרדמה רגעים אחדים. — „הלא אנשים טובים הם האנשים אשר אביא אותה אליהם“, חשב דירונדה בלבו, וחזות פניה וקולה הנעים ורבריה

הברורים יקנו לה תמיד רעים ואוהבים רבים. ופתאום לפתע עלה על לבו זכרון הדברים אשר יספר פלוטרכ על דבר נשי דעלפיה: בנסוע הנזירות המתהוללות בחוצות העיר ולפידו האש בידיהן, והן עיפות ויגעות מרוב הוללות ועבודה, ותשכבנה ברחוב העיר ותדרמנה, או באו המטרונות השאננות בלאט ותתיצבנה על הנרדמות לשמור עליהן ולסוכך עליהן עד הקיצן משנתן, ואחרי כן הובילו אותן לביתן, אשה אשה אל הבית אשר ישבה בו. ודירונדה ידע כי גם הנשים אשר אליהן הוא הולך בערב הזה אינן נופלות מן הנשים העדינות אשר בדעלפיה. — בערב הזה ידע דירונדה בלבו כי הזקין וילך הלוח והזקין וכי פרק חדש מפרקי ימי חייו החל עתה, כי על כן בא היום להציל נפש אחת מדרת שחת. אבל מי יגיד לו כי הגואל ממות הוא איש מציל ומטיב? האם באמת היטיב גיטיב תמיד עם האדם אם נציל אותו מן המות?

העגלה עמדה לפני פתח בית קטן.

בית מירק לא המה מאדם רב; חלון החדר האחד מעבר מזה נשקף על פני הגהר וחלון החדר השני מעבר מזה נשקף אל פני שדות זגנים ופרדסים, והאשה יושבת אל מול החלון האחד הפתוח וקוראת בספר באזני כנותרה; קעטי בתה יושבת אל השלחן ועושה ציורים להביאם לאחד ממוכרי הספרים בעיר כאשר שאל, ושתי אחיותיה עמי ומאָב יושבות גם הן ורוקמות רקמת משי להביאנה לבתי האצילים כאשר שאלו. אכן לא בית עשירים היה הבית הזה, ובכל זאת נזה שאנן הוא מאין כמוהו. כלי הבית אינם חדשים, כי היו להם ירושה מדור דור, ולרגליהם הביאו להם תמיד זכרונות טובים ונעימים אשר יהגה בהם האדם וטוב לו; ציורים אחדים פתוהו חותם תלויים על הקיר, ואותם לא מכרה האשה גם בצר לה מאד, כי קְרוּשִׁים הם לה אחרי מות בעלה, וגם העוגב הישן נשען אל הקיר ככראשונה. אכן חכמה ומלאכה, מליצה וזמרה גם יחד נקבצו בבית הזה אל שני החדרים הצרים, ויש אשר גם שפחה לא היתה להן בבית, והנערות עשו גם את מלאכת היום למטאטא במטאטא ולכישל ולאפות, ואולם שלוה ומנוחה, כשרון ידים ולב טהור היה להן תמיד, ותהייתה שמחות בחלקן. אחת בשנה בבוא האנס הביתה הלכו אתו ארבעתן לבית התיאטרון אשר לשיר ולזמרה, וזה היה חלקן מכל עמלן ויותר לא שאלו ולא בקשו, והיה האיִש אשר ראה את פני הבית הזה ואת היושבות

בו ואמר: מי יתן והיה כזה עד עולם! גם היטיב לא ייטיב אלהים עמהן וגם הרע לא ירע להן!

האשה הקטנה ישבה ותקרא מעל הספר באוזני בנותיה; גם בנותיה היו קטנות קומה מאד, ולו היו ארבעתן עשויות מעשה דונג, כי עתה יכולנו להביא את כלן אל תוך המלחמה הגדולה אשר תקח עמה אשה מנשי האצילים בלכתה למסעותיה, ורק נפש אחת גדולה היתה בבית והיא החתול הבאה מארץ פרס ואשר קראו את שמה האפִּיס. החתול רבצה על אחד המרובדים אשר על הכסאות, ולפעמים פתחה את עיניה הגדולות ותבט על סביבותיה ועל הנשים הקנזאות ותאנק, ותרום. — הספר אשר קראה בו אשת מיריק היה ספר "Histoire d'un conserit" (דברי ימי איש צבא) מספורי הצרפתים, ובכלותה לקרוא החלו הנערות להשמיע משפט.

— הספור הזה הוא היפה בכל הספורים אשר בארץ! קראה מאב ותנח את הרקמה מידה.

— אמנם כן, מאב! ענתה עמי, — הספור הזה הוא האחרון אשר שמעת, והדבר אשר ימצא חן בעיניך הוא הנבחר מכל הדברים אשר בארץ.

— הספור הזה איננו ספור, ענתה גם קעטי חלקה, — הספור הזה הוא חלק מדברי הימים לארץ צרפת, והמחבר נתן לנו בזה קרן-חזות להביט בה על כל הנעשה ולראות את כל הדברים מקרוב ולא מרחוק.

— אם כה ואם כה לא אשוב מדברי האחרון, ענתה מאב, — הספור הזה יעורר בי מחשבות חדשות ונעימות כאחד מספרי החיוניות אשר לשילר, ויש אשר אתאווה לחבק ולנשק לכל האדם והיקום יחרו. הבה, אמי, ואשקך מנשוקות פי. — ומדי דברה נפלה על צוארי אמה.

— בראותי את מאב ואת מעלות רוחה אלה, אז ארע תמיד כי רקמתה תצנח ארצה — ענתה עמי — ומי יודע אם לא הטיבות לעשות לו הואלת לכלות פעם אחת את מלאכת כפיך וטנף לא תטנפי אותה.

— רב לך, רב לך, רב לך! קראה מאב והיא צהלה ושמתה. — לו

הובאו אלינו שלשה אנשי חיל מוכים ונפצעים כי עתה כלכלתים וראגתי להם
בנפש הפצה .

— או אז אָחזה האש בבשל המבושל לעינוך ואת לא שמת אליו לב,
כי כל היום היו עוניך ולכך נתונים אל האורחים — ענתה עמי .

— רב לכן ! קראה אמה ותצחק , — למה תריבנה אליה ? קומו, בתי,
ותני לי רקמתך וארקום לך את הפרחים האמוצים .

— אם כה תעשי , ואעזבה עליך את הרקמה ואני אשב לי אל העונב
ואנגן למען ירחב לי ! אמרה מאב .

הנערה נגשה אל העונב ואחיותיה שחקו בקול גדול , והנה קול
מחוץ נשמע ואיש מכה על הדלת .

אלהים אלתי ! קראה אשת מיריק ותלפת , — הנה השעה העשירית !
השפחה כבר תשכב על משכבה , והנה אורח בא , — ומדי דברה יצאה את
פתח הבית ואת הדלת לא סגרה אחריה .

— אדוני דירונדה ! קראה האשה ובנותיה שמעו בקראה . אז דברה
מאב אל אחיותיה בקול מלחשים : צאינה וראינה כיום הזה אם לא כדברי כן
ויהי ; הנה דירונדה בא וחדשה תעשה בתוכנו !

והנערות לא שמעו בדבר דירונדה בפתח הבית .

— ידעתי, גבירתי , אמר אחרי ספרו באזניה את כל המוצאות אותי
בערב הזה , — ידעתי כי מבקש אנכי ממך חסד וטוב מרבה להכיל, ואולם
בך אכטח כי תבינו אשר אובר עצות אנכי ולא אדע לכלכל נפש רכה וענוגה
כזאת . הן אל ביט אנשים ורים לא אוכל להביא אותה , וגם אירא לנפשי כי
המשרתים והשפחות אשר בבתי האצילים יביאו עליה חרדה ולא מנוחה , ועל
כן אחת אמרתי , אפנה לי אל אשה טובת לב כמוך , ואת תסלחי לי אם
הרהבתי עז בנפשי לבקש מלפניך על הנפש הזאת .

— רב לך , אדוני ! הן ידעתי להוקיר את הכבוד אשר תכבדני הפעם
הזאת בשימך את מבטחך בי , וגם ידעתי את גורלך ומשפטך , כי אין לך
עצה אחרת . הבה והבאת את העלמה אשר אמרת , ובין כה אשובה אל
נערותי ואגלה את אזניהן .

דירונדה שב אל העגלה אשר בחוץ , והאשה שבה אל בנותיה

ותאמר :

— מאב ! תחת המוכים ונפצעים מאנשי החיל אביא לך נפש אחרת

אשר תכלכלי ותדאגי לה; הלא היא נערה עניה ועזובה אשר בצר לה מאד באה היום לעת ערב אל הנהר ותאמר להתנפל המימה, ואולם אדוננו דירונדה ראה אותה בעוד מועד ויצילה ויקחה עמה אל סירת הרוגה אשר לו, ולא ידע לשית עצות בנפשו למצוא לה מקום מנוחה עד עלות זכרוננו לפניו, ואז בטח בנו ויביא את הנערה אלינו. והנערה הזאת נערה עבריה היא, כאשר יאמר דירונדה, והיא משכלת מאד ויודעת השפה האיטלקית ותבין פרקי זמרה ושירה.

הנערות קמו ממושבותיהן ופניהן צהלו, ומאז אמרה כי אצבע אלהים היא אשר שמע את תחינתה.

ודירונדה נגש אל העגלה העומדת פתח הבית ויבט בפני הנערה אשר הקיצה מתרדמותה ותפן כה וכה, וידבר אליה דברים רכים וטובים: הנה הביאותיך עתה אל בית אנשים טובי לב ונדיבי רוח אשר כמוהם לא נמצא עוד בארץ; בבית הזה תמצאי לך נערות צעירות כמוך אשר תהיינה לך לאחיות בצרה ולאחיות בשמחה, והבית הזה נוה שאנן אשר בו ייטב לך ובו תמצאי מנוחתך. האם תואילי ללכת אחרי בפעם הזאת?

הנערה ירדה מעל העגלה ותתן את ידה על יד דירונדה ואת צעיפה שכחה לקחת אתה, ודירונדה הביא אותה אל החדר אשר שם חכו לה ארבע הנשים הקטנות, ובהיותה נשענת על יד דירונדה, ותהי כתמונה מלאה קדש והדר הלוקחת לב רואיה, וגם לב נשים אשר איננו טהור כלב הנשים האלה תקח, ואף כי את אלה. בבואה אל החדר חשכו עיניה רגע אחד מרוב האור אשר בא עליה פתאם, ודירונדה שם את ידה בתוך יד אשת מיריק, וישמח בלבו בראותו את הנערה הזאת והיא גבוהה משכמה ולמעלה מכל הנשים אשר על סביבותיה והן עד צמותיה השחורות לא תגענה. אכן! אמר בלבו, מפני הקטנות האלה לא תירא ולא תפחד, ורוחה ישוב אל קרבה והיתה שלווה ושאננה. ובעת אשר נגשו הנערות אשה אחרי אשה להכיט בה ולבחון אותה, ואשת מיריק פתחה את פיה ותאמר: — הלא עיפה את, נערה אַמללה!

— אנחנו נדאג לך! אנחנו ננחמך מיוגוך! אנחנו נאהב אותך! קראה עתה מאז אשר לא יכלה עוד להתאפק, ותאחו ביד הנערה היהודיה ותלחץ אותה אל לבה; והנערה היהודיה בראותה את כל אלה ואת השמחה אשר שמחו עליה ותחי רוחה, ועל פניה נראו אותות חרשים, או נסוגה אחור

כמעט להביט ולראות את ארבע הנשים אשר סביבותיה, ואחרי כן נשאה עיניה אל דירונדה ותדע כי בשלל כל החסד הזה, ואחרי כן שבה ותפן אל בעלת הבית וברוח חן ותחנונים אמרה:

— נבריה אנכי... נערה יהודית אני ומי יודע אם לא תחשבי בלבך כי רעה אנכי.

— לא! אנחנו כלנו יודעים כי נערה טובה את! קראה מאב.

— אך טוב וחסד חשבנו עליך נערה אמללה! אמרה בעלת הבית, — שבי ונחוי כמעט רגע! גם אכול תאכלי מעט ואחרי כן תשכבי לנוח.

הנערה הביטה שנית אל דירונדה, והוא אמר:

— הלא לא תיראי ולא תפחדי עוד בשבתך בין האנשים הטובים האלה? הלא תשכבי וגם ישן תישני הלילה?

— לא אירא ולא אפחד וגם ישן אישן הלילה, כי אלהים שלח את מלאכיו לשמרני.

ואשת מיריק שלחה את ידה ותאמר להושיב את הנרתה על הכסא, ואולם הנערה נסוגה אחור רגע אחר ותהי כיראה לקבל את הטוב עד אם תספר בראשונה דברים אחדים על דבר מולדתה ומוצאותיה:

— מירה לפידות שמי... מדרך רחוקה מאד באתי, מעיר פראג ועד לונדון, וברר עברתי את כל הדרך הזאת ואין איש אתי... מעיר פראג ברחתי... מפני אנשים רעים אני בורחת... ואני קויתי כי אמצא פה את אמי ואת אחי, כי נערה קטנה מאד הייתי בעת אשר גזלו אותי מבית אמי, ואני אמרתי: עוד אוכל ואמצאנה פה. אבל לשוא! הבתים הישנים נהרסו ואינם עוד, ואני לא מצאתים... ימים רבים עברו עלי בעור הזאת וכסף לא היה בידי ועל כן בצרה גדולה הייתי...

— אבל אמי היטיב תיטיב עמך! קראה מאב, — הלא תראי מה טוב ומה יקר לב אמי הנדיבה.

— שבי ונחוי כמעט, אמרה קעמי ותתן לה כסא לשבת עליו, ועמי יצאה להכין ספל חלב.

מירה לא נתנה לפצור בה עוד ותשב על הכסא, והיא מלאה חן וענוה בשבתה על מושבה ורגליות נחות אשה על אחותה וירדה יורדות אל חיקה ועיניה מכיסות על האנשים הטובים אשר סביבותיה. או באה האפים תחתול ותרם את זנבה ותלחץ אל כף רגל היושבת ואחרי כן שכבה

רבעה על הארץ — ודירונדה הביט כה וכה וידע כי בא מועד לו להשתחוות ולצאת.

— הן לא תקצפי עלי אם אשוב אל הבית הזה מחר? אמר אל בעלת הבית, — אם תואילי לקבל את פני ואכזא הנה בשעה החמישית.

— הטיבות כי היה עם לבבך לשוב אלינו, ענתה אותו האשה, — ונפשי תקוה כי בין כה וכה ואני והעלמה הזאת נהיה לאחיות ולרעיות.

— חיי בטוב! דבר דירונדה בהביטו אל מירה ובשלהו לה את ידו. הנערה קמה ותאחו את ידו, וברגע הזה עברה המחשבה את לבה לזכור את העת אשר התיצבה לפניו בתתו לה את ידו בפעם הראשונה וגם הוא

זכר את הדבר הזה ברגע ההוא; והנערה נשאה את עיניה ותדבר אליו ברוח חן ותחננונים: יברכך אלהים ואלהי אבותי וישמרך מכל רע כאשר

שמרתני אתה כיום הזה! לא האמנתי כי יש בארץ איש טוב כמוך, כי עד היום הזה לא היה עוד איש אשר מצאתי חן בעיניו להיטיב עמדי, ואתה

מצאתני ואני עניה ועזובה, וחמלת עלי והטיבות עמי ככל החסד הזה...

דירונדה לא יכל לדבר כי המו מעיו מאד, ויגיע בראשו ודביו לא דבר, ויצא בחפזו.

פרק שביעי.

דירונדה לא היה בעל חלומות ודמיונות; רוח מנוחה ושלום פרשה

עליו את כנפיה מחוץ ובקרבו בערה אש תמיד, ולכן יש אשר מצא דברי שיר ודמיונות גם במעשים הנעשים בארץ יום יום, אכן אמת נכון

הדבר! אולי נמצא גם עתה רוח שירה ורוח דמיונות בכל מקום ומקום ובכל מעשה ומשיה, ורק האנשים קרי הרוח לא ימצאו אותם, והם הן

לא מצאו אותם גם בדורות הראשונים. ואולם רוח השירה ורוח הדמיון נמצאו גם בבית החוקר הבוחן גנוי נסתרות וגם במרכבות מסלות הברזל,

רק האנשים אשר כל רוח אין בהם, הם לא ידעו ולא יבינו אותם; כי איך אפוא ידעו ואיך יבינו אותם, ולבם צר ונפשם שפלה ואין להם קנה

מדה למוד את המעשים הנעשים מן העולם ועד העולם? קורותיו וכל המוצאות אותו בערב האחרון לא הגיחו לו לישון

בלילה, כי נגעו עד לבו, ותהיינה בעיניו כאחד המקרים הנפלאים אשר קרו את אָרעסט או את רינגלדז, ובשכבו על משכבו עברו כל הדברים לפני עיניו מהחל ועד כלה, מאז ראתה עינו את מירה בראשונה ועד עזבו אותה בבית מיריק. אז לקח ספר בידו לקרוא בו, אולי יצלה חפצו בידו להעביר את מחשבותיו וחלומותיו מקרבו, ואולם אותיות הספר לא היו בעיניו בלתי אם כמכבר מעשה רשת אשר מבעד לנקביה וחוריה ראו עיניו את כל המראות כאז וכעתה ואזניו שמעו גם את הקולות והמלים, — ונוסף עליהם גם כל הדברים אשר לא באו ולא היו עוד ואשר רק קרובים היו לבוא ולהיות. אכן הלך לבו אחרי הנערה הזאת וקורותיה, ולבו אמר לו כי נטל עליו להיות לה לעזר ולהועיל בלכתה לבקש את אמה, ואולם מי יודע אם לא תגדל צרת הנערה על אחת שבע ביום מצאה את אמה, והיא נפרדה מעליה משחר טל ילדותה ועד היום הזה; אז זכר פתאם כי גם הוא מבקש את אמו זה שנים אחדות, וכי יש אשר ירָאָה תבוא בלבו, פן ימצאנה ודרכיה לא ימצאו חן בעיניו והיה לאיש אוֹבד עד בוא יומו האחרון. הן אמנם הגידה לו הנערה בשבתה עמו בסירת הדוגה כי אמה ואחיה טובים מאד, אבל מי יודע אם לא רק בתומתה ובילדותה שפטה את משפטם לטוב, והם אנשים רעים וחטאים, — אמנם נכון היה דירונדה תמיד לעמוד לימין עשוקים ולהציל עני ואביון מגזוליהם, ואולם מעוררו לא קרה עוד מקרהו לבוא ולהיות גואל ומושיע גם לאנשים יהודים, וגם ידע אותם ואת דרכיהם; על פי השמועות אשר שמע לא מצאו היהודים חן בעיניו מעולם, גם בראותו אותם לבושים מחלצות וגם כמצאו אותם בשוקים ובפנות העיר וצרורותיהם על שכמם; ובשמעו דבר על אדות יהודים משכילים וחכמים, אז ידע לבו אל נכון כי האנשים האלה עזבו את דתם ואת אמונתם והמה נכונים להתערב בגוים אשר הם יושבים בתוכם ובכל נפשם ומאדם יחפצו להיות גוי אחד עם גויי הארצות אשר שמה הם יושבים, והיה אם איש כזה יכו בחרפה, אז התעורר על המחורפים ונפשו ירעה לו; אבל אוך יאשמו אדוני הארצות אם יאמרו לספות צדיק אחד עם רשעים רבים? — דירונדה ידע גם הוא את כל הדברים הנתעבים והמעששם הכוזבים אשר יעשו אותם היהודים על דברת רבים, וגם תכונת רוחם ודרכיהם הנלוזים לא נפלאו ממנו, כי רבות שמעו אזניו מאז ועד היום;

אמנם גם הוא הכדיל את היהודים הקדמונים מן היהודים האחרונים אשר בדורותינו, אם כי מעורו חלק לבו מעל אלה האומרים להפריד את ימי ההוה מימי קדם, ובדברו על היהודים לא התחקה על שרשי רגליהם. ורק אחת ידע כי התנחלו גם את כל המדות הטובות וגם את כל המדות הרעות אשר יתנחל שבט נמאס ונדרף כל הימים. — אבל כיום הזה נולדו בלבם מחשבות חדשות כי זכר את מירה ואת אשר תאמר לבקש את אמה ואת אחיה, ויזכור לפתע פתאם גם את כל הדברים הנתעבים אשר שמע על דבר היהודים, ומי יודע אם אַם מירה איננה גם היא אשה יהודית מן היהודיות אשר שמן וזכרן היו לו תמיד לגעל נפש. אכן ראו עיניו כי הנערה נערה משכלת ורבת חן ושכל טוב, ואם לפיה ישפוט את משפט גואליה וקרוביה, אז יצא כאור גם משפטם; אבל — בטרם ירים את ידיו ואת רגליו לעשות קטנה או גדולה, יחכה נא עד הוסיפו דעת ובינה, לדעת ולהבין את דברי ימי הנערה; אולי תדבר מירה את דבריה באוזני אשת מיריק, והיא תגלה גם את אזנו ואז ידע לשפוט נכונה. הן קול הנערה ושפתה הטהורה ותומתה וישרה אשר עטתה כשלמה, כל אלה ענו בה כי נעלה וטובה היא מבנות גילה, ומדי חשבו בה לא יכול לחבר את מחשבותיו אל המחשבות הראשונות בדבר היהודיות הבזויות, ובכל זאת התיצבו לרגעים תמונות לגגד עיניו אשר היו לו לפוקה ולמכשול: יש אשר חשב בלבם כי הולך הוא לבקש את אַם הנערה ברחובות לונדון הצרות, ואיש מאנשי הבינים הולך עמו לתור את הדרך לפניו, והוא יביאהו עד השוקים המלאים רפש וצחנה, ושם יעבירהו על מפתן אחת החנויות, והנה אשה יהודית לנגדו אשר עיניה בעיני הדיה ושערתיה פרועות, לא רחצו למשעי ולא עלה עליהן מסרק, ונערה קטנה ורעבה עומדת לפניו אשר תנצל את שארית עדיה ורדידה למכור אותם בעבור נעלים; ויש אשר חשב בלבם כי בא אל בית גדול בנוי לתלפיות, והבית הזה עם כל הדרו ותפארתו היה לו לגעל נפש שכם אחר על החנות, ושם יושב איש יהודי צעיר לימים אשר ירבה לדבר באוזניו באין מעצור, עד כי יהיה למעמסה על כל שומע, ובדברו יהיה לו עד מהרה לקרוב ולגואל, ונכון יהיה לעשות את כל דבר ודבר אשר יצוהו ורק אם נתון יתן על ידו אגורה או קשיטה אחת — ותמונות כאלה חלפו על פניו ככל אשר ידע וככל אשר שמע על דבר היהודים מאז ועד עתה. — סלתו לו! כי רוחו

לא הלך בגדולות ובנפלאות ולא עצר כח לחקור בדברים אשר לא ידע אותם בלתי אם למשמע און.

אבל מה יהיה משפט מירה ומה יעשה לה עתה? — נפשו ידעה מאוד כי טוב וחסד יעשה עם הנערה הזאת, אם הוכיח ויכיח לה כי גם אנשים אחרים ידאגו לשלומה חוץ ממנו ולא עליו לבד תשליך יתבה; אמנם השיגה ידו לכלכל אותה די מחסוריה, ואולם לו אמר לבו כי החסד הזה יהיה לה לתועבה, ויען כי הלך לבו אחרי הנערה הזאת, לכן חפץ כי חפשי תהיה לרצונה ואיש לא ימשול בה, וגם אליו לא תהינה עיניה תלויות ולא תשא עיניה לידו הנדיבה. — רגע אחד חשב בלבו לקום בבקר ולספר לרודו מאלונגר ולדורתו את כל המוצאות אותו ולא יעלים מהם דבר, ורגע משנהו השיב אל לבבו כי עוד חוץ למועד עד אם יבא בראשונה אל בית מיריק שנית, אולי תציל האשה דברים חדשים מפי הנערה ואז אולי ידע את הדרך אשר ילך עליה.

כאלה וכאלה היו מחשבות דירונדה כל הלילה.

בין כה וכה ואנשי בית מיריק לא ראו דבר בתלום ובהקיץ בלתי אם את פני מירה. — מירה קמה בבקר מעל משכבה ותאמר כי ערבה שנתה עליה כל הלילה, ותרחץ את בשרה במים ותלבש את שמלת מאב השחורה ותסלסל את תלתליה השחורות, ואז החלו פניה להתאדם מעט, ותהי כחולה אשר זה אך החלו לחיות מחליו. בין כה וכה ומאב הביאה לה את לחם הבקר, ומירה אמרה כי לא תוכל לאכול בלתי אם את המאכלים אשר יאכל איש ישראל על פי דתו ותורתו, ותאכל לחם וביצים ותשת חלב, ומאב אמרה כי תביא לה כלים חדשים, ואת הבשר תביא מן האטליו אשר לטבחים יהודים, ואז תוכל לבשל את אשר תבשל על פי דתה ואמונתה. גם סנדלים קנתה מאב למירה, כי לא היו סנדלים קטנים בכל הבית אשר יהיו לפי מדת רגלי מירה הקטנות, ושמלת מאב הקצרה לא הגיעה למירה בלתי אם עד קרסוליה, ויראו הסנדלים החדשים בכל הודם ותפארתם.

— ראי נא, אמי! קראה מאב ותך כף אל כף ותבט על רגלי מירה הקטנות, — מה יפו פעמיה בסנדלים החם! דמיונה כמלכה בודד אשר עליה נאמר: „שתי רגלים קטנות וענוגות נשאו אותה, והן עשויות מעשה

ידי אמן, ואיש לא הכין איך תעצורנה הרגלים הקטנות ההן כח לשאת את כל הכנין העומד עליהן".

מירה שמעה אף השפילה לראות ותבט על רגליה הקטנות, ותצחק, ובעלת הבית אמרה בלבה: אכן נפלא ממני להאמין כי יש אשר תוכל גם מחשבת בליעל לעלות על לב הנערה הזאת! — ואחרי כן אמרה אל מירה בקול: „מזי יודע אם הרגלים הקלות האלה לא נשאו בימים האחרונים את משאן שבעתים כאשר יוכלו שאת; ואולם כיום הוזה תשכתי ותנפשי, בתי, וישבת על יד ימיני והיית לי לרעייה נאמנה“.

— ואז תספר באוניך דברים רבים ונפלאים, ואני לא אשמע דבר! קראה מאב ותיבב על גורלה אשר נטל עליה ללכת עתה אל נערותיה ותלמידיה, ויהי לה הרבר הזה כאחד הספורים הנעימים אשר החלה לקרוא בו, ואחרי כן יאבדו לה פרקים אחרים ולא תדע אותם. — בעת ההיא וקעטי כבר עזבה את הבית ותלך אל הוף הנחל לרשום שם רשימות ולעשות ציורים כמושפטה מדי יום ביומו, וגם עמי לא היתה בבית אחרי לכתה אל בתי האצילים להביא להם את רקמותיה, כי כן היה דבר אמן לעזוב אותה אותה עם הנערה הנכריה לברדה, אולי תפתח הנערה את פיה לספר באזניה את אשר תספר.

והחדר אשר ישבו בו הנשים השתים האלה מלא אורה כיום הזה על כל סביביו, ותנח עליו רוח שלום ונחת, ויהי בעיני הנערה כמקדש מעט. אור השמש מרחף על פני הנחל אשר מוחץ ורוח קל התגנב לבוא התדרה דרך החלונות הפתוחים. ועל הקירות אשר מסביב תלויות תמונות שונות, תמונות הקרושים ועליהם מרחפים שרפים וכרובים רבים, והתמונות האלה מלאות רוח קדושה; ואחריהן תלויות תמונות הנביאים והנביאות על פי ציורי הציורים הגדולים אנשי השם, ואחריהן ציורים ותמונות מעשה ידי הולבן ורמברנט, גם תמונות המזכירות אלינו את ימי הדורות האחרונים ואת אנשי השם אשר היו בימים ההם, הלא הם המשוררים וחזוי החזיונות השונים, אלה מאיטליה ואלה מיתר יושבי הארץ, ואת כלם תראינה עינינו על התמונות אשר על הקירות. — והאשה הקטנה ישבה ותבדיל לה חבילות צמר ופתילי משי להכין רקמה לבנותיה בבואן; החתול רבצה לרגליה ותהמה לרגעים, ומורה השעות אשר על הקיר השמיע את קולו באין מעצור, ובעלת הבית חשבה בלבה כי זאת המנוחה הזאת

המרגעה תשומנה פה למירה לדבר את דבריה גם באין שואל לה. בעת
ההיא ומירה ישבה על מושבה כבראשונה, וידיה בתוך חיקה ורגליה נחות
אשה על אחותה, עיניה משוטטות בכל הדברים ובכל התמונות אשר על
סביביה ושפתיה סגורות, ופתאם לפתע נשאה את עיניה ותבט על פני
גבירתה, ואחרי כן החלה לדבר בדממה וקול געים:

— את פני אמי אוכרה שכס אחד על כל יתר הדברים הערוכים
והשמורים בלבי; ואני בצאתי מאת פניה הן לא הייתי בלתי אם בת שבע
שנים, ועתה הגני בת תשע עשרה שנה!

— אם בעיניך יפלא הדבר בעיני לא יפלא, ענתה האשה מירוק—
את הדבר אשר נראה בשחר טל ילדותנו לא נשכה עוד עד עולם ולא
ימתה עוד מלוח לבנו עד נצח נצחים.

— והדבר הזה הוא הראשון אשר ראיתי בשחר טל ילדותי! יש
אשר אדמה בנפשי, כי המראה הראשון אשר ראיתי בהחלי לחיות היה
מראה פני אמי; אני הקיצותי בפעם הראשונה וארא את אמי וזרועותיה
חבקוני, ואזני שמעו מפיה שירות וזמירות. הזמירות האלה היו כלן בשפת
קדש, ואני אשר לא הבינותי את פתרון המלים, דמיתני בנפשי תמיד כי
רק אהבה ושלום מלאו זמירותיה, ואין בהן דבר בלעדי אלה. על מטתי
הקטנה שכבתי לפעמים, ושמות לבנות על כל סביבי, ואמי
הטתה את ראשה ביני ובין הכסות הלבנות, ושפתיה הביעו את הזמירות
הנעימות ההן, ואזני שמעו ולבבי פחד ורחב; ויש אשר כחלום אחזה עוד
את כל אלה בהקיץ, ואת קולה אשמע ואת מראיה אראה, ואני אושיט
את ידי הקטנה אליה, והיא תחויק בה ותנשקנה; ויש אשר יראה ורעד
יבואו בי כחלומי וכל עצמותי תרחפנה, ואני אדמה בנפשי כי מתנו יחד,
גם אני וגם היא; ואולם עוד מעט והקיצותי, ולא אדע את נפשי ולא
אכיר את בשרי; אבל אם יבא יום ואני אראה את פני אמי, ואכיר אותה
כרגע—

— אכן שימי נא אל לבך, בתי, כי שתים עשרה שנה עכרו מאז
עד היום, ובקרב הימים האלה שוננו פני אמך— ענתה אשת מירוק
בנחת— הביטי נא על שערותי אלה אשר שיבה זרקה בהן: לפני עשר
שנים היו השערות האלה צהובות במראיהן; ואולם הימים והחדשים יעופו
עלינו כצפרים קטנות, ועקבות רגליהן ומדרך צעדיהן לא יחסרו על פנינו

ועל קרקד ראשינו, ולב הצפרים ככד כפעם בפעם ועל כן יכבירו גם את צעדי רגליהן.

— גם לב אמי היה ככד בדאגה וביגון הרבה מאד ביום עזבי אותה, ואולם אין קצה לשמחה אשר תשמח בי האשה הוואת ביום צלוח חפצה בידה לשוב ולראות את פני אך פעם, והיה לה הדבר הזה תנחומים ושלומים כפלים ככל הרעה אשר עברה עליה. ואני גם אני מה גדלה שמחתי לו בהקיץ שבתו לראות פניה תחת החלום, או אמרתי לנפשי: טוב לי כי עניתו, טוב לי כי גברתי על כל צרותי ותלאותי, כי את פני אמי אראה עוד! יש אשר הבטתי בה וכה וארא את הארץ ואת היושבים עליה, והנה רעים וחטאים רבים על כל סביבי, ונפשי ידעה מאד כי אמי איננה עוד ואין לי דרך אחרת לבוא אליה בלתי אם דרך המות. וביום אתמול בבוא לי הרגע האחרון ואני דמיתו כי עוד מעט ונהר יסובבני וכל משבריו וגליו יעברו עלי, והנה איש בא מלא חסד וחנינה גדולה מאד, ואמין בחיים שנית ופניתו את לבי שנית אל החי. למן הרגע ההוא באה תקוה אל לבי כי גם אמי לא מתה עוד, ובשכתי בכיתך היום בבקר ואורה ושלום על כל סביבי, אז בא כנהר שלום אל תוך לבי ואמין בטובה ובחיים אמונה גדולה; כי על כן לא אשאל דבר ולא אבקש מאומה, ורק חכה אחכה, כי טובה לי התקוה מאד, ונפשי תברכך מאד ואת כל הסוככים לי, יען כי לא חשבתם עלי רעה ולא בזיתם לי.

מירה דברה את הדברים האלה בדממה דקה ובחום לבה, ולא נעה ולא זעה ממקומה.

— כל איש אשר נפשו לא הוטמאה יחשוב עליך כאשר חשבנו אנחנו, ענתה האשה מיריק, ותדמה כנפשה כי מכפר יורד לפני עיניה, — אבל מי לקח אותך מבית אמך ויביאך עד הלום? — הנני ואספרה לך את כל הדברים האלה, אם כי מדי דברי בהם יהמו מעי עד מאד, אבל נפשי יודעת מאד, כי עלי לספר את הדברים הנוראים ההם מהחל ועד כלה. — האישי אשר גזל אותי מבית אמי הוא אבי; אני חשבתי בראשונה כי הולכים אנחנו בדרך לא רחוקה, ואשמח מאד, ותבה קטנה לקחתי עמי אשר שם ארוזים וחכושים כל כלי וחפצי. אבל אבי לקח אותי ויביאני אל ירכתי אניה, ונסע הלך ונסוע מן החוף אל לב הים; אז הליתי, ואני דמיתו כי לעולמים יארך הדרך הזה ולא

יחדל לנצח, ויהי לי הרבר הזה לצרה הראשונה אשר עברה עלי, אך באחרונה באנו אל אחר החופים, ואני לא ידעתי ולא הבינתי דבר, ואמין בימים ההם לכל דבר היוצא מפי אבי, והוא נחם אותי בכל צרותי ויאמר אלי כי עוד מעט ושבנו אל בית אמי; ואולם הארץ אשר באנו אליה היתה ארץ אמריקה, ושנים רבות מאד עברו עלי עד שובי ארצה אירופה, ופעמים רבות שאלתי את אבי: מתי נשוב הביתה? ואני למדתי את אצבעותי לכתוב בעודני ילדה קטנה, כי בקשתי לכתוב מכתבים ואגרות אל אמי; ויהי היום ואני ישבתי לכתוב, ויבוא אלי אבי ויקחני על ברכיו ויאמר לי: רב לך, בתי, אמך ואחיך מתו, וזה הרבר אשר אנחנו יושבים פה ולא נשוב הביתה. — ואולם את אחי לא אוכרה עוד כיום הזה, ורק כחלום על פני יחלוף בנשאו אותי על זרועותיו פעמים אחדות, והוא לא היה יושב בית. אז האמנתי לדברי אבי כאמרו אלי כי מתו, וימים רבים בכיתי בלילות בשכבי על מטתי, ולא חשבתי ולא עלה על לבי כי מרמה בפי אבי, אכן בחלומות ראיתי את פני אמי ימים רבים מאד, ויש אשר באה מחשבה בלבי כי חיה היא והיא קרובה אלי, ואסכין עם המראות האלה בלילות וינחמוני, ולכן לא יראתי מעורדי להתהלך ולשבת במחשכים ובאפלות, ויש אשר גם ביום סגרתי את עיני ואראה את פני אמי ואת קוליה שמעתי וזמירותיה נגעו אל לבי, ובאחרונה הסכנתי לראות את המראות ולשמוע את הקולות האלה גם בהיות עיני פתוחות ואזני פקוחות.

מירה חדלה מדבר ותבט על פני הנחל אשר בחוץ ותוי פניה העירו בה כי רואת עיניה את המראות הנחמדות אשר אליהן נשאה את נפשה. אז ענתה אשת מיריק ותאמר: נפשו תקוה כי לא הרע אביך אותך ולא חשב לרעה את כל אשר עשה.

— לא, אבי היטיב עמי בהיותו לי למורה ובלמדו אותי תורה, אבי היה מן המשחקים בבתי התיאטרון, ובהיותי בבית שמעתי תמיד כי הולך הוא אל בית „קבורג“, ולא ידעתי בימים ההם כי הבית הזה בית תיאטרון בלונדון; ואולם יותר שהיה אבי מן המשחקים עוד היו לו עבודות ומלאכות רבות בבית התיאטרון, כי לא כל ימי חייו היה מן המשחקים, ויהי לפנים מורה ומלמד להועיל, כי לשונות רבות ידע ולמודים רבים נכזו לו. אחר כן שמעתי וידעתי כי מעורו לא נמנה את המשחקים הטובים, ורק היה להם לפקיד ויכתוב הרבה ויעתק ספרים

וחזיונות משפות נכריות. בימים ההם ואשת משוררת מנשי האיטלקים באה לגור בבית אבי, וילמדוני גם שניהם למורים הרבה, ועוד שלישי להם איש מורה ומלמד אשר בא אל ביתנו בפעם בפעם, וילמדני האיש לקרוא חזיונות רבים מאד, עד אשר היו שמורים וערוכים תמיד על שפתי ולא דרשתיים עוד מעל הספרים. או עמלתי הרבה ויגעתי הרבה, ואני נערה קטנה מאד, ובעלותי בפעם הראשונה על כמת המשחקים לא מלאו לי עוד תשע שנים, ואולם בכל לבי שנאתי את ארה החיים הזה אשר בחרו לי. בימים ההם ולאבי כסף ורכוש הרבה, ומגדנות ושמלות רבות נתנו לי בימים ההם, ויהי ביתנו בית פתוח לאנשים ולנשים שונים, בחורים ובתולות יחדו, והם יוצאים ובאים יום יום, ונותנים קולם בצחוק וקורצים בעיניהם ומוללים באצבעותיהם ועל שפתותיהם להג הרבה ומהתלות אין קץ, ואני תועבת נפשי היו לי כל אלה, אם כי רבים מהם נשאוני על כפיהם וירוממוני תחת לשונם. אז זכרתי את אמי ושב ורפא לי — והיה בקראי את החזיונות ההם, את שקספיר ואת שילר, ואלמוד כהם דברים טובים ומחשבות טובות תחת המחשבות אשר חשב אבי. בימים ההם ואבי חשב עלי כי אהיה למשוררת גדולה בארץ, כי רבים התפלאו על קולי בהיותי נערה קטנה, ויתן לי מורים ומורות הרבה מאד, ואולם נפשי עגמה עלי בשמעו כי מתהלל הוא בי כל היום באוני כל שומע, ופעם בפעם יקראני לשיר את שירתי, למען אמצא חן בעיני כל איש, ויהיו לי מעשוי אלה לתועבה. ויהי בהיותי בת עשר שנים ואני עליתי על הכמה, ומשפטי ביום ההוא להראות לעיני הרואים כתור נערה קטנה ועוובה אשר לבה לא יבין את הנעשה בה, והיא יושבת ומומרת בדממה וקול, ואצבעותיה תקלענה מקלעת פרחים ושושנים אשר על סביביה; את הדברים האלה עשיתי ולא ידעתי נפשי ולבי לא המה בקרבי, אולם כל הרואים מתאו כף ויקראו בקול ויגילו עלי, ואני מלאתי אף וחמה כי הייתי לשעשועים לאנשים זרים ורחוקים ממני, אשר ישתעשעו בי ואת לבי לא ידעו; האנשים האלה לא ידעו לאהבה אותי כי אם להשתעשע בי ועל כן היו לי לזרא. בימים ההם ואני לא הבינותי את משפט המשחקים בבתי התיאטרון, ולא ידעתי איך ידברו אלה את דבריהם בעמדם לפני הקהל והם מציקים לפניהם את רחשי לבם ואת מחשבותיהם הנעלות והטהורות, ובכואם

חביתה והנה חרלו החזיונות הטובים האלה ויצר לכם רק רע כל היום. ואבי ראה לפעמים את חררת נפשי ויבן לה, ואזמנתי נגשה יום אחד אליו ותאמר לו: „עד עולם לא יהפך לב הנערה ולא תהיה למשחקת; כי לא תבין ולא תדע לכלוא את רוחה אף רגע אחד ולהיות לנפש אחרת מאשר היא, ועל כן גם אם תגדל ותבוא בימים לא תשכיל ולא תצלה למלאכה הזאת, והיתה כצפור הנותנת זמירות ומראיה לא תשנה לעולם“. אז חרה אף אבי באשה ההיא ויריבו איש עם אחיו, ואני ישבתי ואבך ולכי נבא לי כי עתידות רעות נכונו לי וימים רעים הולכים ובאים לקראתי, כי יראתי פן ישימוני אבי למשחקת ולא יתנני לסור עוד מן הדרך הזה אשר תכלית שגאה שנאתיו. אז עזבה האומנת ההיא את ביתנו ואשה חדשה באה להיות לי למורה, ותלמדני למודים רבים ושונים ואני קצתי בחיי בעת ההיא, ואבקש מקום לי להמלט על נפשי ולא ידעתי, וגם אמר לי לבי כי לא טוב הדבר אשר אעשה לעזוב את אבי על אפו ועל חמתו, ואם אחל ללכת ארחות עקלקלות כאלה, מי יודע את אשר יהיה באחריתי ואם לא יהפך גם לי לב רע ואם לא תטמא נפשי גם בי, והייתי אחרי כן לתועבה בעיני, כיתר האנשים הרעים והחטאים אשר תעבתי ומאסתי, ואז תפר אמי המתה את בריתה עמי, ולא אראה עוד את פניה הוכים ואת קולה הטהור לא אשמע עוד גם כחלום וגם בהקיץ. הה, מה ארכו ומה רבו הימים מאז היות לי החזיונות הטובים האלה ועד עתה!

מירה החרישה ותשב תחתיה ותהי רגע אחד כחולמת.

— האם לא הורו אותך את הדרך הישרה שיבור לו האדם לעשות את הטוב בעיני אלהים? שאלה אשת מיריק; ואולם לא שאלה אותה האשה מפורש להגיד לה אם לא הורו אותה „אמונה ודת“, כי לא ידעה אל נכון את משפט דת היהודים בימים האלה.

— לא, הם לא הורוני ואני לא ידעתי בלתי אם למלאות את מקורות אבי ואת כל אשר שאלה נפשו. כשבתנו בניו-יורק לא פנה ולא שעת אל בני עמו, וגם חשקה נפשו מאד בדרכו החדשה, ולא דרש ולא בקש כי אדע דברים רבים על דבר הדת אשר לעברים. ואולם אני זכרתי כי עוד בהיותי כבית אמי הורנתי מעל הספר דברי תורה ולמודי דת, ואני הקשבתי קשב רב ואתענג על האמרות הטהורות ההם, ופעם

אחת לקחתי עמה אל בית הכנסת במקום עזרת הנשים, ואשב על כרכיה ואשקף בעד חרכי השבכה אשר מסביב, והדבר הזה לא נמחה עוד מעל לבי מאז ועד היום הזה, ויש אשר לקחתי רוחי ואתאו פתאם תאוה גדולה לבוא ולהראות עוד הפעם את פני אלהים בבית הכנסת, ואני נמלטתי יום אחד מכית אבי בעורני ילדה קטנה מאד, ואבקש את בית הכנסת לראות שנית את המראות הנאווים ההם, ואתע בדרך, וימצאני איש רוכב סובב בעיר, וידרשני ויחקרני וישיבני אל אבי, והוא דאג לי מאד בהמלטי פמנו ויחר אפו בי מאד, וגם אני יראתי לנפשי אחרי אשר תעיתי בדרך, ולא באה עוד מחשבה בלבי לעזוב את הבית לבדי, לכן בעזוב אומנתי את ביתנו ואנחנו כאנו לגור בבית אחר, ושם בעלת הבית אשה עבריה השומרת את דתה ואת כל חקותיה ומצותיה, או למדתני האשה הזאת את כל הלמודים אשר בקשתי מפיה; בסדרי תפלותיה קראתי ובספרי תחנוניה שעשעתי נפשי, ובאספי לי שקלים אחדים והבאתי אותם אליה, ואבקש ממנה לקנות לי סדור תפלה וספר תחנונות וספורי התורה, כי ידעתי אשר היו אלה גם לאמי, ועיניה המהורות הביטו על אותיות כאלה, ועל כן פחד ורחב לבבי, או למדתי מעט ואדע את תורת היהודים ודתיהם ככל אשר ידעה האשה ההיא, וגם את דברי ימי עמנו ידעתי ככל הכתוב בספורי התורה: ואת היותר למדתי מעל ספרי החווונות וספרי המקרא אשר קראתי ואשר שם אבי לפני לרגל המלאכה אשר בחר לי, ואדע דרך היהודים והיהודיות ככל אשר מצאתי בספרים. בימים ההם חדלתי משאול את אבי על דבר אמי, ואני הגה בושתי וגם נכלמתי לשאת את הדברים האלה על שפתי, ואולם הדברים האלה נכונים ונאמנים מאד, כי כבר חדלתי להאמין לרברים אשר שמעתי מפי אבי, אני ראיתי ומצאתי בימים ההם כי לא כל הדברים היוצאים מפי אבי נאמנו יחדו, ומחשבה רעה עלתה על לבי לפתע פתאם כי כזב לי אבי באמרו אשר אמי ואחי מתו; כי כאשר גדלתי וכאשר הוספתי דעת, כן החלתי לחקור ולדרוש את דברי הימים אשר עברו עלי, ואמצא כי השלו את נפש אמי, כזבו לה גם היא, בהוציאם אותי מכיתה והיא האמינה כי בעוד ימים אחדים שוב נשוב אליה, ואדע אל נכון כי רמה אותי אבי בקחתו אותי על ברכיו ויאמר לי כי מתו אמי ואחי, ולבו לא היה עמו בעשותו את המעשים

האלה ויהיו לו כמעשי צחוק אשר יעשה על הבמה. הכוכים האלה היו לי כחרב פיפיות בלבי, כי שנאתי מאד כל דבר כזב, ואחל לכתוב מכתבים אל אמי בסתר, ואזכור כי הרחוב אשר שם ישבנו נקראה בשם הרוב-קלמן, והיא עם הגשר בלאקפריור אשר אצל בית התיאטרון קובורג, ושם משפחתנו „כהן“, ורק אבי שגה את השם ויקרא לנו אחרי כן „לפירות“, כי כן היה שם אבותיו אשר ישבו בארץ פולין, ואשלח את המכתב על השמות האלה ואחכה ואיש לא ענה אותי דבר, או ידעתי כי אבדה כל תקוה ממני, — וימי שבתנו באמריקה לא ארכו עוד, כי בא אבי לפתע פתאם ויאמר אלי להיות נכונה לדרך, לחבוש ולארז את כל החפצים והכלים אשר לנו, כי יוצאים אנחנו לבוא עירה המבורג. אני שמחתי על הדבר הזה שמחה גדולה, כי קייתי לראות אור חדש ולבוא בחברת אנשים חדשים, ואת שפת אשכנז ידעתי היטב וספרי חזיונות רבים בשפה הזאת היו שמורים וערוכים על שפתי; גם אבי מוהר לדבר את שפת אשכנז מדברו את שפת אנגליה, ואני הייתי בימים האלה כבת שלש עשרה שנה ואהי בעיני כנערה גדולה, אחרי התלאות הרבות אשר עברו עלי. בימים ההם ואני ישבתי על מכסה האניה ממעל, ומחשבה חדשה באה בלבי; אבי עמד עם יתר הנוסעים ויצחק לפניהם וישיח באזניהם וירגין את לבם, ואני הסכנתי לשמוע דברים רבים ושונים אשר השמיעו עליו כל רואיו; או ישבתי ואביט על פני גלי הים ואיש לא שם לבו אלי, ואשמע איש מדבר אל אחיו לאמר: „אמנם אחר מן היהודים הערומים הוא אשר יבין להיות כוסה מומות, ועל כן לא אתפלא בשמעני כי נבל הוא ונבלה אתו. אין עם בארץ אשר ידמה אל העם הזה, להיות הגברים ערומים כמוהם והנשים — יפות כמו אלה, ומי יודע את אשר הוא עושה עם בתו ואת ואם מכר ימכרנה...“ אני שמעתי ולא אבין עוד את הדברים האלה כמו, ואולם מחשבה חדשה באה בלבי לאמר: התלאות אשר עברו עלי לא תלאותי הן כי אם תלאות עמי אשר אפפוהו תמיד, ואני גם אני שכולה ונרדפה על אשר נערה יהודיה אני, ובני אדם ובני איש יביטו עלי תמיד כבז ובחרפה, כי לא ישפטו את משפטי לפי רוחי כי אם לפי מקור מחצבתי, וכן יהיה הדבר הזה עד יומי האחרון, ואני אשא ואסבול את כל אלה — וגם חדל ממני מתיך לבי כמעט בזכרי כי

לא את סבלי נשאתי כי אם את סבל העם האמלל כלו, אשר קינותיו תהימנה מקצה עולם ועד קצהו ומראש ימות עולם ועד הדור האחרון, ואם נמצאו רשעים בעמי אשר עשו את הרעה, ונשאו הצדיקים והתמימים את סבלם והיה הקצף גם עליהם — ואולם שאי נא לי, גבירתי! הן את וביתך לא בויתם לי ולא קצפתם עלי, ואיך אפוא אדבר תועה? — וגם יגוע ניגע לבלתי יבואו אחרים ולא יבוזו לך ולא יקצפו עליך גם הם, כי חפה את מפשע, בתי! אמרה אשת מוריק, וידיה לא שלחה עוד בצמור אשר לפניה, ותהיינה עיניה פתוחות ואזניה פקוחות לשמוע כל הגה היוצא מפי הנערה — הלא תוסיפי לדבר את דבריך, בתי!

— בארצות שונות עכרנו ובערים שונות ישבנו למן היום ההוא ומעלה, ובעיר המכורג ובעיר וין ישבנו על אחת שבע, או באו מורים ומלמדים אל ביתנו להורות אותי את חקות הזמרה, ואבי עשה רכוש רב וגם מוארץ אמריקה הביא עמו רכוש גדול, ואני לא ידעתי מאז ועד היום הוזה מדוע עוב אבי את הארץ ההיא; ואבי אמר בלבו כי ימים יבואו ואני אהיה למשוררת גדולה מאד, ויקו כי יקראוני אחר כבוד לתת לי מקום על הכמה בבית הזמרה, ואולם מעט מעט נוכחנו לדעת כי קולי לא הוסיף חיל מאז היותי ילדה קטנה ועד עתה, ותקות אבי לא באה, או ידבר אחד המורים אשר היו לי ביון אל אבי לאמר: „הרל נא ממנה ואל תתעמר בה ובקולה הרך, כי לא תצלח לבית הזמרה עד עולם; קולה לא יסולא בזהב, ואולם הוזהב הזה עשוי חוט דק מאד ולא יצלח לכל מלאכה“, ואבי שמע את הדבר וירא כי אבדה תקותו ויצר לו מאד, כי בימים האלה החל גם כספו ללכת הלך ומעט, אכן נפלא היה אבי בכל דרכיו, ויש אשר ראיתי ואמצא כי אוהב הוא אותי, ויש אשר מצאתי כי מבקש הוא להראותני כי סגולה אני לי, והדבר הזה מנעני תמיד מחשוב עליו מחשבה רעה ולהכאיב לבו; ואולם לא ידע אבי מעודו את הדבר אשר ימצא הן בעיני זאת אשר אמוא, ועל כן היו לי מכאובים מידו; כי לא באמת ובתמים התהלך עמדי כל הימים, ואני חדלתי משאול את פיו על כל אשר היה לי לשאל, אחרי אשר ראיתי כי אך לצון יחמוד לו מדי אשאל אותו דבר ומענה נכון לא אמצא, אמנם גם על דבר אחינו ובני אמונתנו חמד לו לצון לפעמים, ויהי בצחקו לפני הרואים, ויאהב לחקות את דמות פני היהודים ואת ניב שפתם מדי התפללם, והרואים והשומעים נתנו

בצחוק קולם וישמחו עליו תמיד — והדבר הזה הרתיח את דמי בי כסוד ולא יכלתי השקט, ובהיותנו לברדנו אמרתי אליו: „אבי! לא טוב הדבר אשר אתה עושה לתת לצחוק את אבותינו ואחינו בעיני אנשים נוצרים; האם לא רע בעיניך הדבר לו כאתי גם אני ותקיתי את דמות פניך וניב שפתיך לתת אותך לצחוק בעיני כל הרואה והשומע?“ ואבי הניע ראשו כה וכה ויצחק, ויעבר את ידו על חלקת לחיי ויאמר: „את הדבר הזה לא תעשי, בתי, עד עולם, כי לא תצלחי לעולם למלאכה הזאת!“ ובראותי פעם בפעם כי לא יענה אותי דבר אמת אל נכון, כי אם לצון ותואנה יבחר לו, ואחדל ממנו, ויהי קיר מבדיל בינו וביני, וכל הדבר הקדוש לי הסתרתי ממנו ביד הזקה, כי יראתי פן יהיה לשמצה בעיניו. אכן רבים היו הדברים אשר קדשו בעיני מאד, ועיני ראו בהעטות אבי חרפה עליהם ויבער כאש לבי ולא יכלתי דברו לשלום — האם הארץ וכל הנעשה עליה רק צחוק והוללות וכל רוח אין בקרבם? האם כל הגבורים אנשי השם אשר נלחמו את מלחמותיהם ואשר לבי הבין להם בקראי בספרי החזיונות, האם רק מצחקים המה ודרך תבונות אין להם? אמנם חטאה גדולה נחטא אם נחשוב כדבר הזה! ואני ראיתי כי אבי יבקש להורותני את דברי החזיונות הטובים ההם רק בראותו כי יש שלומים להם ושלל לא יחסר, ועל כן לא כבדתי עוד בלבי, ואך חמל חמלתי עליו בעת צר לו. כי הנה ימים באו ואבי הלך הלוך וזקן ולא התהלך עוד בגדולות ובנפלאות כבראשונה, ולא הוסיף עוד להיות עלו ושמח, ויהי סר וזעף, וגם חדל ממשוך חסדו לכל הנגש אליו וגם לי לא מושך עוד חסדו ולא דבר באוני טובות כבראשונה; או ישב ימים רבים וידום, ויהי מר רוח עד מאד, ויש אשר בא הביתה ויתנפל על יצועו ויבך, ומעיו המו לו מאד. בימים ההם התרפקתי עליו ואשים את ידי על ברכו ואשאל אותו: „מדוע פניך וזעפים, מה התלאה אשר מצאתך?“ והוא לא ענה דבר, ורק את ימינו שם על צוארי, ויחבקני בזרועותיו, ויבך על צוארי רגעים אחדים. אכן נסתרה דרכו ממני ולא שפך לפני את לבו, עקב אשר לא שפכתי לפניו גם אני את לבי, ואולם ברגעים אשר כאלה אהבתיו ורחמתיו מאד, ואדע כי רע ומר לו על חיינו אשר כלו כעשן ומאומה לא נתנו לו, ואלהין את לחיי אל קרקר ראשו ואתפלל, והרגעים האלה היו קרושים לי מאד, ואבין כי היו ימים אשר אָהבה אמי אותו אהבה גדולה —

— אכן הנה ימים חדשים באו ויבוא כשואה אירי, בימים ההם ואנחנו ישכנו בעיר פעסט ופנינו מועדות לשוב עירה וין, כי למרות כבוד מזרי ודבריו אשר דבר עלי, בקש אבי וימצא מקום לי באחד מבתי השעשועים אשר מחוץ לעיר וין, תחת אשר לא נקראתי לבוא אל בית הזמרה הגדול אשר קוה, ואבי לא עשה עוד דבר בבתי התיאטרון ולא בקש עוד את נתיבותיהם, ואני לא ידעתי את מעשיו ואת מטפטו בימים האלה, ורק אחת הבינותי כי יושב הוא בבתי תענוגות לצחוק בקלפים ולהפוך בכדורים, ובכל זה לא חדל מדי ערב בערב לשלחני בדרך אל בית השעשועים אשר שם עשיתי מלאכתי. בימים האלה ידעתי כי אמללה אני מאד, והמלאכה אשר בחר אבי לי היתה לי לתועבה; כי הנה גברים באו אלינו פעם בפעם ויבקשו לראות את פני, ואנשים ונשים גם יחד הביטו בי, ואהי להם לקלם ולשנינה, ויהי לי בית השעשועים כתנור בוער באש ואני עובר בו פעם בפעם, אכן יש אשר אמר אל לבי כי לא צדקתי וכי אנדיל את הרע שבעתים, ואולם היודע את החיים ואת דרכיהם אלה, בו אבטח כי יתן לדברי צדק, כי לא יכלתי נשוא את כל הקהל שהוא אשר ישוב יתפלא בי פעם בפעם, וגם הזמירות והחזיונות אשר שמו עלי על אפי ועל חמתי היו עלי לתועבה; והאנשים אשר באו לראות את פני בהיותי מאחורי הבמה היו לי לסחי ולזרא, ותגדל הרעה שבעתים מן הרעה אשר מצאתני בהיותי עוד ילדה קטנה ולא הבינותי עוד את כל אלה, ואני נשאתי וסבלתי את כל אלה ואת פי אבי לא מריתי, כי לא ראיתי לי דרך אחרת וטובה למצוא את לחמי ואת לחמו בחיים, ואולם ידוע ידעתי כי קולי הולך הלך ורפה וגם חקות הצחוק לא ישתמרו בלבי, ולא אצלה למלאכה הזאת, כלתי אם בעברי על הבמה לעוני הרואים בתור נערה אשר גורל אחר לה ולי, והרבר הזה לא היה בלתי אם פעמים מעטות מאד —

— אז בא היום המר והנמהר ושמועה הבהילתני פתאם בהיות הבקר כי אבי הובא אל בית האסורים והוא שלח לקרוא לי, את משפט המקרה אשר קרהו לא הגיד לי ורק פקד עלי ללכת אל בית פלוני אלמוני אשר שם ישב אחד השועים, והשוע הזה עשה יעשה וגם יכל ויכל להוציא אותי לחפשי, אז באתי אל הבית ההוא וארא כי בית תענוגות הוא ואת השוע ראיתי, ואזכור כי תמול בערב היה האיש הזה בפעם הראשונה

מאחורי הבמה וירא אותי, ויגש אלי וישק את ידי למו פיו ויהי בעיני כלועג לרישוי; ואולם בכזאי עתה אליו ספרתי את המלים היוצאות מפי ואדבר אליו רק את הדברים אשר שם אבי בפי, והוא אמר למלאות את הדברים האלה, ואצא; ועוד ביום ההוא יצא אבי לחפשי ויבא הביתה ואת השוע הביא עמו. אז החלתי לירוא מפני האיש הזה יראה גדולה, כי עיניו שלחוני אל כל צד ואל כל פאה אשר היה רוחי ללכת וחסדו אשר משך לי בכל רגע ורגע היה לי לזועה ואירא מפניו, כי ידעתי אשר לא יהיה לב האיש הזה שלם עמי עד עולם והוא לנצח לא ישכח כי יהודיה אני וכי את המשחקות בבתי המשחק נמנית, ובגשתו אלי בבית התיאטרון מזהרת היום, ויקח את השמיכה אשר לי לשום אותה על שכמי, אז רחפו כל עצמותי ממגור ופחד, ואת פני אבי ראיתי ואבין כי שאלתו ובקשתו היא אשר חסד ורצון אט אל האיש הזר הזה; והאיש הזה לא היה צעיר לימים וגם זקן לא היה עור, ואני לא ידעתי ולא הבינתי מדוע יראתי מפניו שכס אחד מכל יתר הגברים ומדוע תעבתיו ושנאתיו; ואולם יש אשר יהיה מושפט המחשבות בלב איש כמושפט הקולות אשר תשמע האזן, כי תבאנה המחשבות בלבנו והקולות יבואו באזנינו עוד טרם נדע את מקורם. — אז החל אבי לדבר אלי יום יום על דבר השוע ויהלל אותו אלי מאד מאד וכי היטיב עמו מאד, ואני לא דברתי דבר כי חשבתי אשר הוציא האיש הזה את אבי לחפשי ועל כן תהלתו בפיו. וכאשר בא השוע שנית עוב אבי את החדר אשר בו ישבנו; אז שאל אותי השוע אם בגפש חפצה אעלה על הבמה פעם בפעם, ואני אמרתי: לא, וכי רק את פקודת אבי תשמור נפשי, והוא דבר אלי פעם בפעם בשפת צרפת ויקרא לי "petit ange" (מלאך קטן), ודברים כאלה היו כתרב מפיות בלבי, כי ידעתי גם ידעתי את אשר יחשוב בלבו איש שוע ואציל אשר איננו איש יהודי, וכי אהבתו מלאה גם היא שנאה וקלסה; והוא הוסיף על דבריו כי מהיום והלאה אוכל לעזוב את בית התיאטרון, וכי שאלתו ובקשתו היא להביאני אל חדריו, ושם אהיה לגבירה ולמלכה לעיני כל הקרואים הגדולים אשר יתאספו בביתו, ואני שמעתי ואדע בגפשי כי כאש הוצת בי ברגע ההוא וחרון אפי יגדל מרגע לרגע ודבר לא יכלתי להוציא מפי כלתי אם את הרברים האלה: "כי עתה טוב לי שבעתים לעלות על הבמה מדי ערב בערב עד יומי האחרון", ואעזוב אותו, ואצא את פני

הבית, ואעבור את המסדרון ושם ראיתי את אבי הולך לפני הפתח אנה ואנה, ואנוס גם מפניו ואבוא אל חדרי ואת הדלת סגרתי אחרי, אז נשבר בי לבי, כי ידעתי ונוכחתי אשר גם אבי וגם האישי כרתו ברית יחדו למכור את בשרי; ואולם ביום המחרת התדפק אבי על הדלת ויבקשני לצאת אליו, וידבר אל לבי ויאמר כי שגיתי ברואה וכי נכון הוא לגלות אזני ולהראותני את משוגתי, וכי בתדלי מבוא אל בית התיאטרון ולצחק שם ונשבר לנו כל מטה לחם והיינו עדי אובד. אז חמלתי עליו ואצא, ואבוא אל בית התיאטרון כפעם בפעם, והשוע לא נראה בכיתנו שבוע תמים; וגם הבית אשר בו ישבנו עזבנו בימים האלה ועשינו לנו משכן חדש, ואבי ישב כל היום בבית ולא עזבני עוד, ואז החל לדבר בי ובמלאכתי אשר שם לפני ויהי גם הוא למאמין אשר לא אצלח למלאכה ההיא, וכי לא אוכל להוסף לתת את קולי בשיר, כי קולי הולך הלך ורפה ועתידות רעים נכוננו לי, ורק בידי טובתי. ומדי דברו בי אמר: „מה תעשי עתה ואיוו הדרך אשר תוכלי ללכת עליו? הן תלכי מדחי אל דחי ואת שיריך תשירי לפני כל פתח ולפני כל עובר, כי תרעבי ללחם ותשאי נפשך לאגורות נחשת אשר יתנו על ירך — ובירך טובך, כי בא איש אשר שאלתו ובקשתו לקחת אותך אחר כבוד ואת השיבות את פניו ריקם“. ואני שמעתי את דבריו ולא ידעתי את נפשי ולא עצרתי כח לענות אותו, ואירא פתאם יראה גדולה ואזכור את אמי ואותו, ובפעם הראשונה ידעתי בנפשי כי לא אעשה הרע אם אעזוב את האישי הזה ואמלט על נפשי. וממחרת היום ספר באזני כי הפר את הברית הכרותה ביני ובין סקיד התיאטרון וכי יוצאים אנחנו את פני העיר והוא לבוא עירה פראג, ואני יראתי גם הפעם כי חורש הוא עלי רעה והוא מתאנה לי, ואחזק את לבי להביט בשבע עינים על כל המעשה אשר יעשה. אז עברו עלינו שני ימים, עד כי צררנו את כל חפצינו וכלינו בצרורות ועד כי הצטידנו לדרך, ואני אמרתי בלבי כי אמלט ואברח על נפשי אם יכעיסני עוד אבי במעשיו, ואז אבוא עירה לונדון ואניע את העיר בכברה עד אמצא את בית אמי; ובצלחתי אגרתי לי שקלי זהב אחרים וגם שמלות אחרות שמתו לבד, ואכן לי מלתחה קטנה אשר אוכל לשאת אותה בידי בקומי לברוח, ואבי שמר מחסום לפיו ולא דבר עוד על דבר השוע למטוב ועד רע, וכל אלה היו לי לאותות כי

רעה נגד פני וזי במחשך המה עושים את מעשיהם ללכדני בצפור כפח; ואף אמנם השומע יצחק לי ויאמר כי אך בחלומות ובמראות ראיתי כל אלה והרעה טרם היתה וטרם באה, ואולם לב אדם יודע תמיד מרת נפשו, ובתקיץ ובחלום יראתי מפני אבי, ואירא לישון את שנתי בלילה, ויש אשר ראיתי תמונות ומראות ואחוש בנפשי כי בהיותנו בדרך יעזוב אותי אבי לבדי ולא אראה עוד אותה, והשוע יקום לפני לפתע פתאם ויחזיק בי, ואז לא יהיה לי עוד מנוס ולא אמצא לי עוד מפלט; ואני האמנתי בנפשי כי קול אמי דובר אלי להזהיר אותי מלפני האנשים אשר אני הולכת עמם. מקץ ימים באנו עירה פראג, וברדתנו מעל המרכבה והנה ליל חשך ואפלה על כל סביבי, ואני הבטתי על כל פנים ועל כל תמונה אשר עברתי עליהם ועפעפי בחנו את כל מראה אשר ראיתי, ואבי ישב עם העגלון על הכר ולא היה לי למפריע, ואני אשר לא הסכנתי מעודי להביט ולבחון את העוברים עלי הבטתי ובחנתי בערב הזה את כל איש ואיש ולא הפירותי את עיני מן העוברים. אז קרבנו לבוא אל בית המלון הגדול אשר בעיר, ומדי נסוע המרכבה ואני יושבת ומבטת כה וכה, והנה איש לנוכח עיני אשר לא ראיתי את פניו בלתי אם את כתפותיו — ואכירהו, והוא עבר עלינו ואראה גם את פניו ואדע מי הוא. בלילה ההוא לא שכבתי לישון ואלבש את שמלותי ואת אדרתי וצעופי שמתי עלי, ואחכה לקראת בקר, לצאת עם האנשים המשכימים קום ויוצאים גם הם את שער בית המלון לבוא אל בית מסלת הברזל, ובהפתח השער יצאתי עם היוצאים ההם ואיש לא שם אלי לבו, ואמלט ואבוא אל בית מסלת הברזל ואשב במרכבה ההולכת עירה דרעועדן ואעזוב את העיר. אז גלתי ואשמח וכל קרבי בי צהל ויורנו; אמנם לא ידעתי אם די כסף בידי לבוא בו עד העיר אשר אליה שאפתי, ואולם לבי מלא תקוה, ואדע כי אוכל למכור את כל הבגדים אשר במלתחתי וגם את העגילים אשר באזני, ועד בואי אל המטרה אחיה על הלחם לבדו, ולא היתה דאגה בלבי בלתי אם הראגה הזאת כי אבי ירדף אחרי, כי על כן לא התמהמתי ולא נחתי בדרך כי אם נסעתי הלוך ונסוע, עד בואי עירה ברויסל, שם חשבתי וראיתי כי הכסף לא ישפוק לי לדרכי, ואמכור את כל אשר יכלתי למכור, ואסע לדרכי ואבוא עד דאוער, ומשם נסעתי וגם ברגל הלכתי עד בואי עירה לונדן. ובכל אלה לא חפצתי כי תראני עין אמי כנערה עניה ועזובה

אשר תלכש קרעים ובגדים אין לה — ואולם לשוא היתה יראתי גם תקותי
 אשר קייתי לראות פניה. ואני בבואי העירה החליתי לשאל לנתיבות
 העיר הגדולה הזאת, להורותני את הדרך העולה אל גשר-בלאקפרור,
 והדרך רחוקה עוד, ואני תעיתי ממנה עד בואי אל המטרה. אחרי כן
 באתי אל הגשר ההוא ואשאל את פי האנשים: איה רחוב-קלמן? והאנשים
 הניעו ראש ויתפלאו עלי ואיש לא ידע את הרחוב. אכן עוד במראה
 ובחלומות ראיתי את הבית אשר שם ישבתי בהיותי ילדה קטנה מאד,
 ואת מזוזות החלונות וזכרתי ואת המדרגות אשר לפני הפתח, וגם את
 בית החומה הגדול וזכרתי אשר היה לעומת ביתנו, ואולם מכל אלה לא
 לא ראיתי ולא מצאתי עוד דבר בהקיץ, ואיש מן השומרים הגיד לי
 באחרונה כי בית התיאטרון קבורג איננו עוד ורחוב-קלמן נהרסה, כי
 נהרסו שם כל הרחובות הישנות ובתים חדשים נבנו תחתיהן — ואני
 שמעתי את הדברים האלה ולבי מת בקרבי. מה תהיה עתה אחריתי? אל
 מי אפנה לעזרה בעיר נכריה וחדשה? עוד שמעתי את קול האיש בקראו
 אחרי: "הגידו נא לי, נערה, את מי ומה תבקשי ברחוב-קלמן ההיא?"
 ואולם אני לא שמתי עוד אליו את לבי ואנוס גם מלפניו, ופתאם ידעתי
 כי עיפה ויגעה אנכי מאד וכי רגלי לא תוכלנה עוד לשאת אותי, ולאן
 אפוא תשאינה אותי רגלי? איזה המקום אשר אבחר לי לשכן את ראשי שם
 לילה אחד? — או נוחלה כל תקותי, וכל חיונותי ומעלות רוחי אשר
 היו לי בכל הדרך הרחוקה מאז עזבי את פראג ועד בואי הלום, כלם
 עלו בתהו ויאכזו; כאש בערה תקותי בי כל הדרך, ועתה רפתה ותכבה,
 ואני זרה ונכריה, וכל העובר עלי ישום וישרוק וישימני עם חברי גנבים
 ועם העניים הסובבים ברחובות, ובעמדי על הגשר ועיני נטיו אל המים,
 וארא אנית קיטור עוברת לפני, ורבים מן היורדים בה אנשים עניים
 לובשים קרעים, ומחשבת עלתה על לבי לעזוב גם אני את הרחובות
 ההומיות ולבוא עד ככר נעזב מאדס, ושם אחשוב את מחשבותי ושם
 אשא את דעי על החיים ועל המות, או הפשתי בצלחתי ואמצא אגורות
 נחשת אחרות, ואקנה לי ככר לחם וארד אל תוך האניה, ואכל, ואחשוב
 את מחשבותי — ומדי חשבי מצאתי גם הפעם כי הדרך האחד העולה
 עד מקום אמי הוא דרך המות. וכבוא האניה עד מקום מטרתה ותעמוד,
 ואצא ולא ידעתי את המקום אשר אני שם, כי חשכת הערב פרושה על

כל הכבר ואט מן הדרך ואכזא עד המקום אשר שם עצים עבתים, יאשב, ואמר ללון שם הלילה. אז נאחזו שמורות עיני כרגע ותרדמה גדולה נפלה עלי ואישן, וכאשר הקיצותי והנה האיר הבקר ואיש אין על סביבי, והצפרים נותנות זמירות והטל גופל על האדמה. אז קמתי ואלך ואת דרכי לא ידעתי, ואשוב על עקבי ואת מקומי לא הכרתי, ועוד פחד ורעד קראוני פן יגש אלי איש זר אישר את לבי ואת הגיגי לא יבין, והייתי בעיניו כסודרה. אכן תמו כל חזיונותי ועיני רואות כי הולכת אני למות, ואולם אם פרעב אמית את נפשי, וארכה לי העת עד בוא קצי. ופתאם זכרתי את אחי בני עמי ההולכים תועה מגוי אל גוי ומממלכה אל ממלכה, ואלפים מהם יאברו בדרך בצרה גדולה ובמכאובים רבים— האם הראשונה אנכי? ויש אשר באו אוכלי עמי להרוג ולאבד ולהשחית, אז לקחו אבותינו ואחינו את בניהם ואת ילדיהם הקטנים וימיתו אותם בעצם ידיהם, לבלתי נפלם בידי האכזרים ולא יתעללו בהם כטוב לבם עליהם— האם הראשונה אנכי מכנות עמי המומתות? או זכרתי כי נמצאו צדיקים בעמי אשר לא שנאו את החיים עד בוא רגעם האחרון ואשר התיצבו בתוך מרוות האש, והאש להם חומה מימינם ומשמאלם, והם לא שלחו יד בנפשם ורוחם לא מת בקרבם, עד בוא המות ונכחדו; ואולם אני גם אני הן לא אמרתי לשלוח יד בנפשי כל הימים אשר היה כי כח לשאת את סבלי ולמלט את משאי, ורק כאשר קצרה נפשי בעמלי וכח אין בי כח האנשים הגדולים ההם, אז כרעתי ונפלתי. אז שועתי והתפללתי אל אלהים, ואולם בנפשי ידעתי כי אלהים לא ישמע תפילתי, כי עזובה ונדרת אנכי, ועזרה נדחת ממני עד עולם; וכאשר הוספתי לחשוב מחשבות, כן דמיתי בנפשי כי מקור מחשבתי יבש ואין אני חושבת דבר בלתי אם על דבר השמים ומימי הנחל והאלהים— מה יתנו ומה יוסיפו לי החיים? כמה ארע כי נבדלים לי החיים מן המות? אחת היא על כן אמרתי אם פה אשב ואם בתהום המים ארפד יצועי, כי ביד ארוני אפקיד רוחי אם כה ואם כה. וכאשר רד היום והשמש בא, נגשתי אל שפת המים, כי ידעתי אשר חכיתי אך אל מוצאי הערב— ואת גבירתי, הלא ידעת את כל המעשה אשר נעשה! אני חפצתי למות— הלא ידעת, גבירתי, והוא הלא ספר לך את כל המוצאות אותי, האין זאת? או שבה אמונתי אל תוך לבי, כי ראיתי כי לא עזובה אני; והוא

הלא הגיד לך את משפטי כאשר מצאני, האין זאת?
 אשת מיריק לא ענתה דבר, כי אם קמה ממושבה ותשם את
 שפתיה על מצח הנערה.

בערב היום־ההוא ספרה האשה מיריק באוני דניאל דירונדה את כל
 הדברים אשר שמעה מפי מירה, דבר לא נעדר, וככלותה את ספוריה
 הוסיפה לאמרו: „אכן אכן יקרה היא, ומן הטיט לא דבק בה בלתי אם
 הוזה הוזה עליה“.

— ומה תחשבי על דבר אמה אשר באה לבקש? שאל אותה
 דירונדה.

— מחשבות טובות אני חושבת על האשה הזאת, ענתה בעלת
 הבית, האשה הזאת טובה וטהורה, או היתה טובה וטהורה בשכבר
 הימים, ועתה אין זאת כי אם מתה; הן אביה אחד הנבלים הגדולים,
 והנערה טובה ונעלה מאד, ועל כן עלינו לחשוב למשפט כי אמה היתה
 אשה ישרה וברת לב.

דירונדה קוה לשמוע מפי דברים אחרים על דבר האשה התיא,
 ולכו חמה ולא ידע מה. אז דברו גם על דבר אחי הנערה, ואשת מיריק
 אמרה גם היא כי לא יפלא ממנה הדבר אם תמצא כי אחיה הולך בעקבות
 אביה ולכו רע כמוהו; ואתרי כן שאל דירונדה אם לא נכון הדבר להעביר
 קול בכתבי־העתים לבקש את האובדים ההם, ואולם „כהן“ שם האנשים
 ההם, והאנשים הנקראים בשם הזה רבים מאד על פני הארץ ולכן לא
 יצלחו בדרכם; ואף גם מירה לא תחפוץ בדרך הזה כי אומרת היא אשר
 יקרא אביה את הקריאה בכתבי־העתים, ואז אחריתה עדי אובד, כי ידע
 את מקומה ואף יבוא וימצאנה, ועל כן אין דרך אחרת בלתי אם לפנות אל
 האנשים אשר זה משלה ידם לבקש את האובדים ואת הנדחים. אבל
 דירונדה נסה להניא את לב אשת מיריק מעשות כדבר הזה, כי מי יודע
 אם לא תביא על ראש הנערה קללה תחת ברכה, ואף גם זאת כי נטל
 עליו דודו לעווב עתה את הארץ וללכת בדרך שבועות אחרים, והוא הן
 יחפוץ להיות בעיר בעת הוחל לחקור ולדרוש, למען עמדו על המשמר
 לבלתי בוא שואה פתאם, ורק אחת ישאל ואותה יבקש, כי בכל הימים

האלה לא תשיב אשת מיריק את ידה מן הנערה אף הסתר הסתיר אותה בצל כנפיה.

— התפאר נא עלי, אדוני, כי יחר אפי מאד, אם יבוא איש להוציא אותה מביתי ולהיות לה לעורה תחת העורה אשר אמר לתת לה אני. אתי תשב הנערה ובצל קורת תחסה, ועוד היום אפנה לה את החדר אשר ישב בו האנס.

— והנערה, שאל דירונדה, האם תחפוץ נפשה לחכות עד שובי?
— אל תפחד ואל תרהה, אדוני! הנערה לא הסכינה מעורה לקנות תחבולות בעצם נפשה ורק שמוע תשמע אל כל אשר תצווה; אם תתעמר בה אביה והנערה ידעה כי לבו רע מאד, והיא לא עצרה כת להתקומם לו ולברות עד עבור ימים ושנים, ואף כי בביתנו בשבתה שלווה ושאננה ואמונתה ותקותה שבו אל לבה, כי יודעת היא מאד אשר אתה היית לה למלאך מושיע, ורק אלהים — תאמר — שלח את מלאכו זה אליה, ועל כן תאמין עתה אמונה גדולה לכל הגה היוצא מפי המלאך הזה.

— ועל דבר הכסף דברה אשת מיריק, אשר נתן דירונדה על ידה לכלכל את הנערה ולמלא את משאלותיה, ותאמר כי ישפוק הכסף הזה עד שוב דירונדה מן הדרך אשר הוא הולך עליה, ואולי יבוא יום ומירה גם היא תחפוץ לשלוח במלאכה ידיה כמלאכה אשר תעשינה בנותיה; ואולם דירונדה ענה כי עוד חזון למועד וכי ימים רבים עוד יעברו על הנערה עד מצוא נפשה מנוחה שלמה.

— אמנם כן, לא בחפזן ולא במרוצה נעשה את מעשינו, ענתה אשת מיריק — אנחנו פה נכלכל את הנערה ככל אשר תמצא ידנו, ואתה אם תחפוץ הואילה נא ואמור לי את המקום אשר תבחר לך במסעיך, ואכתוב אליך מכתבים פעם בפעם למען תדע גם אתה את הנעשה, כי לא לנו לבדנו השמחה כי גם לך, ועיניך תראינה כי הטוב אשר אעשה למען מירה גם למענך אעשנו.

— אמנם כן, גבירתי! לולא את שהיית לי בעזרתי אתמול בערב, כי עתה אל מי פניתי ומה עשיתי להציל את הנפש הנעובה? ואחת היא על כן אמרתי כי בריתי הכרותה עם האנס הביאה לי שלל רב, אתרי אשר נודעתי בזאת אל אמו הטובה —

אחרי כן עזבו את החדר ויבואו אל החדר אשר שם ישבו הנערות ומירה ביניהן, והנערות מספרות באזני מירה את כל אשר ידעו על דבר אדוניהן דירונדה ואת כל החסד אשר עשה עם אחיהן, עם האנס, וכי תהלתו בפי האנס כל היום.

— אחותי קעטי, אמרה מאב, תתפלל על האיש הזה יום יום, ואני את שמו אשא על לבי לזכרון והוא רקום ברקמת משי, ועמי גם היא עושה לו כוננים בשכבה ובקומה; ואולם כיום הזה נעשה לנו כוננים חדשים ותפלות חדשות לכבודו, כי על כן הביא אותך בצל קורתנו.

— אבל את אשר אחזה לי אני גדול האיש הזה מאד, ענתה מירה, ולא יביט לדברים כאלה. — ואחרי כן פנתה אל עמי ותאמר: הן נכבד הוא מנכבדי העיר וגדוליה, האין זאת?

— כן הוא, ענתה עמי, גדול ונשא הוא עלינו מאד, וגואליו וקרוביו אשר בעיר הזאת ימנו את אצילי הארץ ופרתמיה, ומי יודע אם לא הוא האיש הישן על מרבדי המשי אשר אנחנו פה נרקום ואת אצבעותינו נכאיב בהם כל היום.

— אמנם ישמח לבי גם אני כי אחד מן האצילים אשר בארץ הוא, ענתה מירה בנחת.

— מדוע ישמח לבך לדבר הזה? שאלה עמי, ורוח חשד החל לפעם אותה רגע אחר ותהי כאורבת לנערה העכריה כי אמרה למצוא בה מן האותות אשר בהם יתנכרו בני היהודים ואשר לא נראו עוד בה עד הרגע הזה.

— יען כי האנשים הגדולים והאצילים היו לי לתועבה תמיד, לכן שמחתי כי אמצא בקרבם איש אשר איננו כמוהם.

— אולם נכון הדבר, אדוננו דירונדה איננו מן האצילים הגדולים ומן הראשונים אשר בארץ, ענתה קעטי, ולכן אל נא ישים איש מעצור לרוחו אם יש את לבבו לשנוא את הפרתמים ואת החורים.

ובבוא דירונדה החדרה קמה מירה מעל מושבה ועיניה הביטו אליו כיראה ובתודה גם יחד, כאשר הביטה אליו אתמול בערב, והיא גם הכלם לא תכלם וגם עו פנים לא יהיה לה בהיות לה דבר עמו. אכן משלה ידה ומעשיה בבתי התיאטרון לא הותירו אותותיהם בקרב נפשה ורוחה החמים לא השתנה הרבה מאז התיצבה על הכמה כתור נערה עוזבת

בהיותה בת תשע שנים; כפרח על פני השרה עלתה בתמתה ובאמונת רוחה, אשר הסערות והוועות לא שחתו כי אם כללו יפיו. ודירונדה הבין בלבו כי מראה חדש לנגד עיניו וכי מצא הפעם נערה סגולה אשר מעלות רוחה ותכונתה חדשות מכל אשר ראה בקרב הנשים עד היום הזה, כי לא היתה מירה ילדה תמימה מחסרון תבונות כי אם מטהר לבב, והוא ידע היטב אשר מסותיה ותלאותיה רבות וגדולות גם מכל אשר עבר על נפשו הוא. אז נטה לבו אחריה לבחון ולחקור ולשמוע לה, ותהי בעיניו כאיש אשר בא מארץ נכריה ומאיים רחוקים אשר שם יושבים בני אדם השונים והנבדלים ממנו מן הקצה אל הקצה. — אכן הדבר הזה הוא הוא אשר האיץ בו לעזוב אותה מהרה בפעם הזאת לבלתי היות למשא לה, כי בעל מחשבות היה דירונדה מעודו והוא בעשותו דבר שאל תמיד את לבו: מה יהיה משפט מעשהו ודרכו בעיני האנשים אשר לנגדו? ואז חרד חרדה גדולה אם מצא כי יש אשר יחשבו האחרים כי רק רוח תשוקה היא אשר נוססה בו לחקור ולדרוש נפש רעהו או רוח המושל עלתה בו למשול ברעהו אחרי עשותו עמו חסד ולהשתרר עליו ולהוציא את צפונותיו מקרב לבו ביד חזקה. הן השקה נפשו לשמוע את הנערה בתתה בשיר קולה, ואולם ידע דירונדה בלבו כי לא נאווה לו לשאול ממנה כדבר הזה, אחרי אשר לא תעצור כח להשיב פניו ריקם, ואז מי יודע אם לא יהיה בעיניה כארון אשר יתעמר בה עקב מעט החסד אשר עשה לה — והוא הן אמר בלבו לכבד אותה ככל אשר יוכל ולבלתי מנוע אותה מכל כבוד אשר ירחש לב גבר לאשה גדולה. אז חשב רגע אחד מחשבות לחקור את נפשו הוא ולדעת מדוע הוא אומר לעשות לה ככל הדבר הזה, ואף מוצא מוצא שרש דבר לצדק את נפשו בעיניו; ואולם רוח האדם איננה סלולה ולא נרד אל תוכה בדרכים ישרים ונתיבותיה עקלקלות, כי יש אשר מעשי האדם ועלילותיו לא יהיו בלתי אם הד קולות רבים העולים אלינו ממעמקים ואת הקולות טרם נשמע וטרם נבין.

עוד ביום ההוא התפרד דירונדה מעל אנשי בית מיריק באמרו להם כי עזוב הוא את לונדון ולא ישוב אליה בשני חדשים, ומקץ ימים אחדים והוא עם הסיר הוגא ואשתו מאלינגר יצאו בדרך העולה עירה ליכרון. — ודירונדה עשה כאשר חשב ויספר לדודו ולאשתו את כל המוצאות אותו במצאו את מירה, ותהי עצת דודו גם הוא כי לא טוב הדבר לצאת ולחקור

אחרי עקבות אִם הנערה ואחיה, ואשת מאלינגר גם היא שמעה את כל הדברים ותדבק נפשה אחרי הנערה העניה והעזובה, ואחרי כן זכרה כי יש בארץ אנגליה משלחת אנשים להביא את היהודים תחת כנפי דת הנוצרים, ומירה הן לא תעמוד מנגד גם היא ביום בואם לקרוא לה; ואולם בראותה את פני אישה ואת הלעג אשר על שפתיו, או הבינה לדעת כי לא דברי חכמה כי אם סכלות עברו הפעם על שפתיה, ותרום. אכן אשה טובת לב היתה אשת מאלינגר מעודה והיא ידעה תמיד כי לא לה להשמיע במרום קולה ולרבר גבוהה, יען כי היא היא האשה אשר ילדה לאישה בנות תחת הבנים אשר אליהם היו עיניו נשואות, ועל כן בראותה את המעשים הנעשים תחת השמש והיא לא הבינה אותם, או אמרה בלבה: אין זאת כי אם מעט תכונתי עומדת לי לשטן לבלתי הבין, והמעשים נכונים כלם; ובהיות המעשים סבוכים ובלולים עד מאד והיא לא ידעה עוד לשית כל עצה בנפשה, או אמרה תמיד בלבה: „אשאלה נא את פי דניאל והוא יורני“, כי היה דירונדה רצוי לכל האנשים אשר בבית ויהי להם לאורים ולתומים, והסיר הוגא גם הוא ידע היטב כי אין טוב לו בלתי אם להיות דירונדה תמיד לפניו ויאמצהו כבן לו.

אלה דברי ימי דירונדה ותולדותיו ככל אשר ידע, למן היום אשר החל לבחון בין טוב ורע ועד הימים אשר בא עירה ליברון, ששם ראו עיניו בפעם הראשונה את הנערה גוענדולין הארליט בשבתה אל שלחן המצחקים.

פרק שמיני.

וגוענדולין הארליט עזבה ביום ההוא את ליברון לשוב אל בית אמה, ותסע במרכבת הברזל ותבוא עד המקום אשר שם תרד ממרכבת הברזל לנסוע בסוסים עוד כבדת ארץ לבא אֶפְיִנְדִינְה. הבקר אור כבואה עד המקום ההוא, והנה אין איש מאנשי בית אמה אשר יחכה לה וגם עגלה איננה נכונה לישאת אותה משם והלאה, כי עם הטלגרמה אשר שלחה מעיר דאָוער אמרה אשר באה היא אחרי הצהרים, ועל כן לא ידעו אנשי ביתה לחכות אליה. בין כה וכה והיא עומדת באולם בית הנתיבות

לפני צרורותיה וכליה ומלתחותיה הרבים והגדולים, לחכות עד היות עגלה נכונה, ועיניה תבטנה על קירות האולם וצבעיהם המגאלים ועל צנצנת המים אשר ירביץ עליה האבק ועל המים הנשקעים בתוכה ועל המגלות הכתובות אשר על פני הקירות — ונפשה בקרבה תשתוחח לפתע פתאם, והיא תדע כי רעה נגד פניה וכי הדאגות והתלאות לא תחדלנה מעתה ועד עולם. אז תמהר לבוא אל פתח האולם ומשם תשקיף על פני הישימון הנורא אשר לפניה, והנה שדות לא זרועים ובורות ופחתים, ואור השמש גם הוא איננו מתוק הפעם לעינים, ורוח נכאים מלא את כל היקום, וגם התרנגל המתהלך על פני האשפה וגם האפרחים הנעזבים מאפס אם יצפצפו בקול מר ויהגו אך נכאים — אז יאבד שארית נחמתה ותקותה והיא יודעת לפתע פתאם כי מהיום והלאה לא יחדל עוד העוני לדרוף אחריה בשבט עברתו, והיא כאשר החלה לנפול כן נפול תפול. ובהפנותה את שכמה והנה פקיד הבית לפניה, והוא יבחון אותה בעפעפיו, ונפשה יודעת כי בעיני האיש הזה לא נחשבה למואמה וכי יבז לה בלבו ויתן אותה לנערה מכנות החשפים, כי על כן היא הולכת בדרך לבדה ואיש אין עמה — וגם הדבר הזה המר לה מאד וידכא אותה ואת רוחה. אכן מעטים וקטנים כל הדברים האלה ויש אשר לא ישים איש אליהם לב, ואולם יש אשר על פי מקרים קטנים וקלים כאלה נחוצים ונחתכים חיי אנוש ועל פיהם יבחר איש דרכו ואת נתיבותיו בחיים. יש אשר מראות דלים וקלים כאלה יעוררו גם את לב החוקר להגות דעות ולחשוב מחשבות, להרוש ראשית ואחרית ולחקור לדעת מה בשמים ומה בארץ, ואף כי לב נערה מפונקה ומענגה אשר נעובה לפתע פתאם באין יד בחיים ובאין מטרה לנוכח עיניה. אכן ירדו כל הדברים האלה אל חדרי בטנה לרכא את רוחה ולהרוך את ששונה, לכבות את גחלתה הנשארת אשר עוד האירה לפניה ולאבד את שארית תקותה ותוחלתה.

וגם בשכתה בתוך העגלה הנושאת אותה אל בית אמה לא תמו המחשבות האלה מקרב לבה. האם לא משגה היה עם אמה באמרה עם המכתב כי כל הונה ורכושה עלו בתהו ויאבדו ולא נותר עוד מהם מואמו? — אין זאת כי אם כושגה הוא ועור נותרה פלטה גדולה, ועל כן אין טוב להן בלתי אם לקחת את יתר הפלטה הזאת ולגסוע היא

ואמה ואחיותיה לבוא לשבת באחת הערים הקטנות אשר מחוץ לארץ. אכן לו יהי כדבר הזה, הלאלה יקרא חיים? מה יתנו ומה יוסיפו לה הימים הרעים ההולכים ובאים לקראתה בעיר קטנה אשר מחוץ לארץ? האם לא ראו עיניה למדי אנשים אנגלים חסרי לחם הנודדים מארץ מולדתם להיות תועים בארצות נכריות? הנמצא איש אשר יכבד אותם עד מה ואשר ישים אליהם לב? והיא גם היא הלא תהיה כאחד מהם ועוד מעט והיתה בת שלשים שנה ופניה היפים לא יחיו לה עוד וחנה וחסדה כמוץ יעברו, ואמה גם היא תזקן משנה לשנה, ואחיותיה הקטנות אלים וברתא, פאני ואיובל תהיינה גם הן לנערות גדולות ולא תהיינה לאיש למעמסה בלתי אם עליה לברה — או השתער אליה רוחה ותתרגו ותתמרמר מאד, ופתאם ורוח לבשה אותה לעמוד הכן וללחום אל כל הפגעים אשר יבאו לנגוע אליה ולבלתי הכנע, ויהי מה! אכן לא האמינה עוד גוענדולין כי באו הרעות על בית אמה כתמן ככל אשר כותבת במכתבה, וחתאנף בנפשה ותרגו וכל הרברים ההם היו לה לסחי ולמאום ולגעל נפש. ופתאם עלה על לבה דבר גשמה אל המרפא התלויה אל הקיר ואת אשר נשקה מנשיקות פיה את תמונתה אשר ראתה בתוך המרפא וכל קרביה בה צהלו וירנו; ואולם עתה ברגע הזה לא יספה עוד להבין ולא ידעה עוד על מה באה השמחה הזאת בקרב לבה. מה בצע כי יפו פניה? מה יתנו לה בני האדם ומה מיריהם תקח? אכן רעים וחטאים מאד כל בני האדם יחד ורוח ישא את כלם! ופתאם ומחשבה חדשה עלתה על לבה ותחל להתקצף ולהתאנף בגראנדקורט עקב אשר גואל במעשהו עם פילגשו ובזאת מנע אותה, אה גוענדולין, מהיות לו לאשה — אכן רק האיש הזה אָשם בכל הרעה אשר מצאה אותה כיום הזה.

בין כה וכה והיא באה עד המקום אשר שם בית אמה, ובראותה את פני אמה עומדת פתח הבית, והיא נוגה ומתאבלת, ותפול על צואריה ותשק לה ותחבק אותה ולא הרפתה ממנה, וברגע הזה תמים היה לבה עם אמה ותשכח את נפשה היא ורק את אמה זכרה. או ראתה גם את פני אחיותיה העומדות ומחכות אליה גם הן, כי הסכינו הנערות לחשוב אשר במקום שם גוענדולין עומדת שם יוררת גם קין אור שמש מן השמים, ואולם אליהן לא שתה לב, ותשק להן בחפזון

ותקרא להן: „ועתה, ילדי, לכו!“ וגם אל מארזי האומנת אשר בבית, היא הנערה התמימה אשר דבקה נפשה תמיד אחרי אנשי הבית, לא שתה לב ולא קראה לה לשלום ותעזוב אותה בהורידה את הכלים ואת המלתחות מעל העגלה, והיא ואמה עלו במעלות ותבאנה אל חדר המטות ואת הדלת סגרו אחריהן, ובראותה כי אמה בוכה, ותמהר ותמח את דמעותיה מעל לחייה ותקרא אליה: „הרפי, אמי, הרפי מעצבוניך והנחמי! אנכי אנכי אעשה דבר למענך! הן שבתו אליך, אמי, ועל כן היי שמחה ועלויה כי כן חפצתי! הלא תראי הפעם כי אנכי נצבת עמך בזה!“ והרבדים האלה אשר יצאו מפיה יצאו גם ממעמקי לבה, כי ברגע הזה השתפכה רוח נדיבות בקרב נפשה להתאזר חיל ולקום לעשות למען אמה ככל אשר תשיג ידה, ואמה הביטה אליה ביראה ובכבוד וטרא פנים אל פנים את המלאך המושיע, וברחמים רבים דברה אליה לאמר: „שאי ברכה מאת אלהים, בת-שעשועי, על כל הטוב אשר את עושה עמי, ואני רב לי בראותי כי טוב לך, כי בשמחתך גם לי שמחה ובטוב לך וייטב גם לי בגללך.“ — אכן עוד ביום ההוא מקין הצהרים, ותשתוק השמחה הראשונה הזאת מעליהן ולא יכלה עוד עמוד, אז ראו עיני גוענדולין כי לא כאורת בא המחסור ללון בבית הלילה וללכת לדרכו בבקר כי אם כיושב בית אשר ישב אתם מעתה ועד עולם ולא יעזבם ולא יטשם עוד, והמחשבה הזאת לא סרה ממנה גם בשבתה לברה בעלית קיר חדרה ובאכלה מן חמשמנים אשר הכינו לה ומן המטעמים אשר אהבה נפשה, כי אמרה: „אל גא תהיינה הנערות עלי למשא היום, כי חפצתי לשבת לבדי עם אמי“, ואחרי כן ירדה אל אמה, ורוח חדשה לבשה אותה, ותהי כמו עגור לבן העולה מן הרחצה, ותבוא גם אמה חדר בחדר ואת הדלת סגרה אחריה, ותשב על המרבדים הרכים ותט אונה לשמוע — והנערה עוד טרם תרא את העוני עין בעין ועוד טרם תגע נשמת אפו אל מצחה הזכה.

אז ספרה לה אמה את כל המוצאות אותה וכי ראשית דבר עליהן לעזוב את המקום הזה ולפנות את הבית אשר הן יושבות בו; וגוענדולין ענתה אותה אשר אין זאת כי אם נתון יתן אותן הלורד בראקינשו אדוני הבית לשבת בבית הזה גם באין מחיר, כי יודע בראקינשו אותה, ורק באמור לה אמה כי דברים כאלה לא יחרצו ולא יתכוו על פי אדוני הבית

לברו כי אם על פי סוכנו, ואדוני הבית יושב עתה במדינת שומלנדיה ואיננו יודע דבר מכל אשר אתו, וכי מלבד זה גם משרתים וגם עצים להשיק איש בתנורים לא יהיו להם, — אז הבינה הנערה כי לא מחכמה דברה וכי לא בזאת ישועתן תבוא, ותמהר ותיעץ את עצתה השניה לבוא אל מחוץ לארץ אל אחת הערים הקטנות לשבת שם. אכן יראה האשה דאזילא לגלות את און בתה בפעם אחת ולשים לפניו את כל הרעה אשר מצאה אותן, כי אמרה: „תשמע בתי את הרעה בפעם אחת, ומתה“, ועל כן מעט מעט ספרה באזניה, ותנס להוכיח לה כי אין להן דבר וכי לא הצילה מחוט ועד שרוך נעל וכי לא תשיג ידן לאסוף גם שריד כמעט, לבוא אל מחוץ לארץ לשבת שם, כי על כן כלה ונחרצה היא מעמה ומעם דודה גאסקוין לבוא לשבת על פני השרה באחד הכתים הקטנים, ודודה גאסקוין יתן להן כלים אחדים מכלי ביתו, כי טוב לב האיש הזה מאד מאד, והיא ונערותיה תרקומנה רקמת מסך פרכת לבית האלהים אשר בעיר ומצאו מעט שלל, וגוענדולין תוכל לשבת לבטח באחד החדרים לברה ואיש לא יפריע אותה ממנוחתה — אז התעוררה גוענדולין ותשפוך את כל חמתה על דודה הכהן, על גאסקוין, עקב אשר לא עמל למצוא עצה אחרת וטובה, וגם חרה אפה בו על אשר לא נהג בחכמה עם הרכוש אשר היה להן ולא הפקיר אותו ביד איש נאמן, וגם באמה התאנפה על אשר לא הביאה לפני השופטים את דברה עם עוכר רכושה וגם אל „האנשים“ התמרמרה אשר מנעו אותה בעיר ליברון מאסוף שלל רב כשבתה אל שלחן המצחקים, כי עתה נושעו כלן תשועה גדולה; והיא בהזכירה את „האנשים“, ותהי מחשבתה על דירונדה אשר היה לה לשטן ואשר עכר אותה ואת מועצותיה ואשר על פיו היתה שומה כי לא שבה עוד אל שלחן המצחקים, ואולם אמה בשמעיה את הדברים האלה ותאמן כי את גראנדקורט היא חושבת. ואמה נסתה להשקיט את רוח הנערה הסוער ותוכיח לה כי לא דודה גאסקוין האשם, וכי גם הסוכן אשר על הרכוש איננו אשם, ורק מקרה הוא, וכי גם השופטים לא יוכלו להציל דבר, ומלבד זאת לא תשיג ידה די כסף לבוא במשפט עם איש ולכלכל את דבר הריב בכסף; וגם על דבר שלחן המצחקים אמרה לרבר באזני בתה ולהגיד לה כי רע הרבר בעיניו

ואולם יראה האשה את פני בתה, ותרום, ואכן את נפש גאסקוין הכהן אמרה לצדק בעיני בתה ככל אשר תמצא, ותצדקהו, ותדבר עליו טובות, וכי רבות עמל האיש הזה למצוא מקום מנוחה גם לה, לגוענדולין. ואף גם הצליח לסול לה מסלה לבוא ולהיות למורה באחד מבתי הספר, או לבוא אל בית חכמן הגדול נשיא המדינה ולהיות שם לאומנת את בנותיו. אכן כלשון אפעה נגעו הדברים האלה על לב גוענדולין, ובהיות רוחה סוער בקרבה, לא מצאה מלים לענות את אמה, בלתי אם את הדברים: "יקח נא דודי את השפחה אשר עמנו בבית והביא אותה אל בית אדוניו הכהן הגדול, והיתה היא שם לאומנת ולא אנכי!" ורק כשוק הסערה בקרב לבה, וכאשר נחה מעט מועפה, החלה לדבר באזני אמה דברי נחומים וטובות כבראשונה, ואחרי כן אמרה כי מצאה עצה והיא טובה ונכונה מכל ההולכות לפניה, ותשאל את פי אמה: אם יושבים עוד אנשי בית ארופוינט כשדה אחותם קוטשם ואם המנגן כליזמר עוד שוכן עמם בביתם? — ולאמה לא הגידה את אשר בלבה, ורק אמרה לה, כי עליה לכתוב מגלה קטנה אל האיש כליזמר, וכי נחוי הדבר עד מאד אשר תחיה המגלה ביד האיש עוד ביום ההוא, ואחרי כן קמה ותשב אל השלחן ותכתוב את המגלה לאמר:

"העלמה הארליט דוברת דברי שלום וברכה אל אדונה אל כליזמר, והיא עורבת את לבה לבקש מלפניו חסד אשר יקום ויסור אל ביתה ביום המחרת, כי דבר לה אליו. אכן גדול ונכבד מאד הדבר אשר בגללו תקרא לו, כי רעה נגר פניה והיא נוטלת עליה לבחר לה דרך חדשה בחיים, ואולם את הדרך החדשה הזאת לא תבחר בלתי אם בקחתה בראשונה תורה ועצה מפי איש חכם ונבון ככליזמר."

ואת המגלה הזאת שלחה בידי ציר אמונים אל בית ארופוינט מקום משכן כליזמר, ותורהו את משפט המעשה אשר יעשה וכי עליו לחכות ולשמוע את הדברים אשר ישים כליזמר בפיו לענות אותה.

ובליזמר קבל את מכתב יד גוענדולין ברגע אשר אמר לעוזב את קוטשם, מבילתי שוב אל המקום הזה עד עולם, וילן בדרך הלילה ויאמר לבוא לפני גוענדולין ביום המחרת; כי דברים חדשים היו בעצם היום והוא בין כליזמר ובין אנשי בית ארופוינט, והם המריצוהו לעוזב

את בית תענוגות זה ולנוס משם על נפשו. ולא יכול עוד להתמהמה כבית הזה אף רגע, ויתו שם בעיניו כעומד על גחלים בוערות. בימים ההם ובית-ארופוינט מלא תשואות רבות, ואורחים וקרואים נהרו אליו מקרוב ומרחוק; או ראתה קתרינה בת ארופוינט והנה בין האורחים ההם איש אשר בחנה אותו ותבן כי אך בגללה בא וכי נושא הוא את עיניו אליה ואל רכושה הרב, כי היא היורשת האחת, והאישה הזו איש גדול מגדולי הארץ ונשיאיה, מן היועצים אשר למלכות, והוא יודע ומבין כי אך בזאת תכון עצתו אם תמצא ידו גם רכוש עצום ורב, כי על כן בא לנסות דבר אל רכושה ואליה. אכן גורל הבנות היורשות שונה מאד אשה מרעותה וגם במשפטיהן וברותן הן נבדלות! יש אשר יבוא איש לבקש את נתיבותיהן, והיה האיש הזה נכון כפעם בפעם למצוא לפניו נפש אדם אשר לא תחשב במאומה ואשר לא תתן ולא תוסיף, וגם בטרם עוד יראה את פניה וידע האיש הזה היטב כי תראינה עיניו נערה אדוממת או צהבהבת, גדולה וכושלת או קטנה ומתגלגלת, רבה ומפנקה או בעלת שפתים, פתיה הומיה או בת דמיונות וחלומות המבקשת תנאות כל היום, ונערה אשר כזאת הן לא תהיה בעיני האיש בלתי אם כעין מספחת הנספחת על הרכוש גם היא, לבוא אל בית האיש אשר אליו יבוא הרכוש; ואולם יש אשר שונה תהיה הנערה היורשת מכל אחיותיה ההן, ויש אשר רוחה רוח כביר ושכלה שכל נמרץ אשר לא יכנע מפני כל, ואז מוקש יהיה בדרך ולא בנקל ימצא האיש לאסוף אותה ואת רכושה אל ביתו, וגם אנשי בית ארופוינט ראו את בתם כפעם בפעם, וידעו כי שונה הנערה מאד מכל בנות גילה היורשות ובי לא קלה העבודה על האיש אשר יבוא לקחת אותה לו, וייראו תמיד לנפשם מן תקום הנערה וחיתה להם למוקש בדרכם, כי ידעו אשר לב חכם נתן אלהים לבתם וכי רוחה עשוי לכלי חת; ואולם לא חשבו ולא עלה על לבם כי יש אשר שיה ושיג יהיה לבתם עם המנגן, עם כליומר, וכי יש אשר תוכל בתם להטות את לבה אחרי איש מורה כזה, ולא האמינו כי מן העבר הזה תפתח הרעה. הן ידעו כי כליומר איננו כאחד המורים והמנגנים אשר בארץ, וכי ראשון הוא מן הראשונים, ועוד מעט ושמו יודע בארץ כשם לופט המנגן, אשר תדבק אחריו נפש בנות כל ארצות אירופה, מלבד ארץ לאפלאנדיה, ואף ידעו כי לא היתה

לפניהם דרך אחרת בלתי אם לקחת איש כזה אל ביתם להיות מורה לבתם, אחרי אשר חנן אלהים אותה בחכמה וברעת ובכשרון להיות מנגנת מאין כמוה, ומי יקרא מורה כזה הביתה אם לא הם אשר להם האלפים והרכבות? ואולם סמוך היה לבם ובטוח כי לא איש כזה יקרא לבתם ללכת אחריו, כי גאות נפשו וכבודו ימנעו אותו מעשות מעשה אשר לא יעשה, ואף כי בתם היודעת משפט והשבון, הן לא מאתה תהיה שומה כי תמשוך חסדה אליו וכי תשא עיניה אליו; ועל כן לא מעבר הוה נפתחה הראגה בקרב לבם, ולא היה כליומר שונה בעיניהם מן הסוכן אשר על הבית או מן האיש השומר את הכלים — והם טרם ידעו וטרם יבינו כי גאות נפשו זאת ורום עיניו הם הם אשר נתנו לו כבוד ויקר בעיני בתם, וכי הוא גם הוא הוקיר אותה ויכבדה, עקב אשר הבינה אותו ואת רוחו. — ובכל זה לא ידע איש את אשר בלב רעהו ואת מחשבתו אשר הוא חושב עליו, ויהי כליומר יוצא ובא בבית ארופוינט יום ויום ועיניו רואות את קתרינה, ואת שפתיו לא יפתח עמה, והיא גם היא יושבת לפניו ושומעת אל כל הגה היוצא מפיו ועיניה תראינה את הקולות ואת הלפידים אשר יחצוב מדי דברו, ואת רחשי לבה תסתיר מלפניו, כי יודעים שניהם יחדו אשר אין תקוה ואין תוחלת להם, וכי רק דרך אחד לפניהם, ליאש את לבם על כל המחשבות החרשות ההן.

בין כה וכה ובין היוצאים והכאים בבית ארופוינט נראו פני האורה החדש, הוא האיש בולט, אשר התנשא בימים ההם להיות ליועץ בין יועצי המלכות ואשר בא להסב אליו את לב הנערה ואת נחלתה והונה. והאיש איש תם מעורו אשר לא ידע דבר בלתי אם את הגיונותיו ואת משפטיו כדבר העבדים השחורים וכדבר האחוזות אשר בארץ ברזיליה וכדבר איי ים הדרומי ועיניהם בעיני הממשלה, ומלבד אלה ידע לדובב את שפתיו תמיד ולהכין היטב את מדברותיו אשר דבר ידבר בבית המהוקקים אחרי הפתחו; וקתרינה ראתה את פני האיש הזה, ונפשה ידעה מאד על מה הוא בא, ולא מצאה בו כל און לחשוב את פניו ריקם, בלתי אם את הדבר האחד לבדו, אשר הוא לה לתועבה ולגעל נפש למן הרגע הראשון ועד עתה. ואולם האיש בולט ידע בנפשו כי מצלית הוא בדרכו וכי הוא מוצא תו בעיני הנערת.

ולא ידע כי יש יום וחסרון דעתו בחקות הזמרה יהיה לו לרועין ולפוקה ולמכשול עון בעיני הנערה. אבל את כליומר לא הביט ולא חשב ולא עלה על לבו כי גם אותו ברא אלהים ביום בראו את האדם, וגם בדבר קתרינה ואהבתה את הזמרה והנגינות אמר בלבו כי חקה אחת ומשפט אחד לאהבתה זאת ולאהבתה אשר היא אהבת לקנות שמלות חדשות עם שני ועדנים; כי על כן השתאה והשתומם האיש מאד מאד בשבתו יום אחד אחרי הצהרים אל השלחן ובשמעו את דברי כליומר בנשאו את דעו על גוי ועל אדם ועל חסר רוח חוון ורוח דמיון יפה בכל המעשים אשר אנשי הממשלה באנגליה עושים, וכי אך רוח הסוחרים ורוח המוכרים מושל בכלם ובכל אשר הם עושים לארצם; הן רעים וחטאים בעיני כל איש משכיל נושאי הצלב ומסעיהם, ואולם גם המה ידעו לשפוך רוח קסם על כל מעשיהם אשר אמרו לעשות, ויהי רוח חוון ורוח קדש מרחף ממעל לרגלם אשר נשאו בידיהם, ולא הם אשמים כי נקבצו באו אל תחת רגלם זה כל איש מר נפש ומצוק וכל פוחז ונבל, ויהיו כלם למחתת אלהים. — כאלה וכאלה דבר כליומר ורוחו כנחל שוטף ודבריו כזיקות אש חעולים רגע רגע מתוך האפר המכסה על חאש, והוא באצבעותיו יורה וברגליו ימולל מדי דברו, והאיש בולט שומע אותו והוא איננו נבהל ואיננו משתומם לשמוע דמיונות חדשים ודברי רוח חדשים מפי האיש המנגן, ורק משתאה ומשתומם הוא אליו כי דובר הוא כשפת אנגלית בדעת ובתבונה ובכשרון רב, וכי יודע היא לתת סדרים למחשבותיו ולהגיונותיו ולהוציא אותם מפיו בשפה ברורה ונאמנה, עד כי היה יהיה למופת, לו בא לדבר באזני ערתו אשר תבחר בו לשלוח אותו אל בתי המחוקקים להיות להם לפה; ואז עלה על לב בולט לחשוב רגע אחד כי האיש הזה אחד הפליטים הוא אשר עזב את ארצו, את פולין או את ביהם, אחרי אשר היה לצנינים בצדי הממשלה בהיות רוחו סוער בקרבו, ועתה ירד ארצה אנגליה, ובאין לו לחם לאכול היתה לו זמרתו למשען לחם עד אשר ייטב גורלו ושב אל מלאכתו הראשונה; ובערב היום ההוא, בראותו את כליומר עומד על יד קתרינה ארוסוינט, נגש אליו בפעם הראשונה ויאמר אליו:

— אכן לא ידעתי עד היום הזה כי הולך לבך אחרי דברי המדינות וממשלות הארצות, וכי דברי הימים והממלכות לא נעלמו ממך.

ובלזומר לא ענה דבר ורק את ידיו שם אשה אל פני אחותה ואת שפתו התחתונה שלח ותהי בולטת ואת עיניו שם בפני הרובר בו ולא הסיר עוד אותן מעליו .

— אכן רואה אנכי כי הפכן הפכנת מעורך לשאת את מדברותיך בקרב עם ובמקהלות ביום הקהל ; הן לשונך ממהרת לדבר צחות, ואולם הגיונותיך ומחשבותיך רחוקים ממני, ואני אם לפי דבריך על דבר החזון והדמיון אשפוט את משפטך, ומצאתי כי מבני הסלונים אתה האומרים לעשות מלוכה סלוית אחת” .

— לא כן ; אלוהו שמו ואני הנני היהודי התועה מעולם ועד עולם, ענה בלזומר וישחק לעצמת קתרינה, ופתאם לפתע אחזו ידיו בידות העוגב ותעוררנה רוח סועה וסערה בון מותריו והי כממלט משא מעל לבו ; ואולם בולט ראה וימצא כי מעשי ילדות אלה אינם בלתי אם להכלים פני איש ולהקלות אותו והוא דרך בני פולין, ובכל זה לא עוב את המקום הזה, אחרי אשר בת ארויפוינט ישבה שם גם היא .

— אדוננו בלזומר חושב מחשבות כי חקה אחת לכל בני האדם יחדו, ענתה בת ארויפוינט באמרה לישר את ההדורים אשר בין חגברים ככל אשר תוכל — והוא אחת יקוה כי יבוא יום וכל שבטי בני האדם יתערבו איש באחיו והיו לגוי אחד ,

— כמוני כמוהו, ענה בולט בהיות עם לבו להיות רצו לכל איש ולמצוא חן בעיני כל אדם — הן מראש מקדם ידעתי כי מלא לבו חכמה ודעת וכשרון מרבה להכיל מהיות רק מנגן לבד .

— שגית אדוני מאד מאד, קרא בלזומר ופניו פני להבים — אין איש אשר יאמר עליו כי דעת ותכמה וכשרון לו יותר מן המדה מהיות מנגן, ותהי להפך, כי גם אם כל חכמה וכל דעת וכל כשרון יאסף לו, ולא ישפכו לו להיות מנגן ! כל חרש וכל חושב הכורא חרשות ויוצר יצר מחשבות איננו רק מנגן לבד, כאשר גם המושל ארצות בחכמה איננו רק איש שפתיים לבד הנושא מדברותיו בתוך קהל ועדה ! אנחנו המנגנים לא חיינו צעצועי עץ ואבן מעשי ידי אדם, אשר ישימו אותם אל תוך הארגו ואשר יוציאום משם רק בנוח עליהם הרוח, למען יצחקו לפני השרים והפלתמים כטוב לבם ביין ; אנחנו את המלוכה אנחנו עושים, ואת בני האדם אנחנו נוהגים בחכמה, ובגויי הארץ אנחנו מושלים, ואת הדרות

אנחנו קוראים מראש לשים בהם את תוינו לנצח נצחים. גורל אחד לנו ולכל העומדים ראשונה במלכות. אנחנו איננו נופלים מכל יתר המחוקקים אשר בארץ, והאיש אשר רוח אלהים היתה בו ואשר ברא לו אלהים גיב שפתים לדבר אל העם מתוך האש אשר בזמירותיו ונגינותיו, והיה חלק האיש הזה גדול יתר מאד מחלק האיש אשר איננו יודע בלתי אם להשיף ולהגות ולהיות מרבה דברים בבתי המחוקקים.

וברבר כליומר את דבריו האחרונים הפנה את שכמו אל העוגב אשר עמד לפניו, ויצא מן הבית.

ופני קתרינה האדימו גם הם ויהיו לפני להבים, ורק בולט לבדו לא השתער על הדברים, ויען בנחת ויאמר: — מורה הזמירות אשר לך, גבירתי, איננו ענו ושפל רוח ער בלי די.

— אדוננו כליומר איננו רק מורה זמירות לבד, ענתה קתרינה ותהי כפורשת סכת שלום בין הנצים, — אכן מנגן הוא מן המנגנים הגדולים אשר בארץ, ולא יאלכו עוד הימים והיה שמו לתהלה ולתפארת כשם שוברט ומנדלסון אשר כבודם מלא פני הארמה.

— אמצא נא חן בעיניך להגיד לך כי הנשים יודעות את הדברים האלה יותר מן הגברים, ענה אותה בולט, ואולם בלבדו חשב כי כל הדברים האלה, דברי הבל ורעות רוח המה וכי ראו עיניו את כליומר כראות פני כסיל מתגאה.

וקתרינה התעצבה אל לבה פעם בפעם בראותה את כליומר לובש גאות ומהלל את נפשו, והיה ממחרת היום ותבקש את נתיבותיו ובהיותו בחדר הזמרה ותגש אליו ותאמר: — מדוע עלה עשן כאפך ותתאנף באדוננו בולט אתמול בערב, והוא הן לא השב להכלים אותך?

— זאת, האם תחפצי כי אפים ארץ אשתחיה לו? קרא כליומר ואיש קדחה באפו.

— אמנם דמיתי בנפשי כי האיש הזה כמוהו כאין בעיניך, ולכן לא תמצא לטוב לפניך בלתי אם לדבר אליו דברו כבוד כדרך הארץ.

— ובכן את אומרת כי לא יכבד הדבר לשאת אותו ואת להגו? האם ירחש לך כבוד ויקר לאיש נבער מרעת הנמנה את אחרונים בשרת הפוליטיק. והוא כשור פר אין לו חוש ומחשבה לכל ענין ולכל תוון אשר

אין לו דבר עם דברי המדינות? האם יסכנו דברי משובתו ולהגו עם כבוד תפארת איש אנגלי?

— כדברים האלה לא דבר פי מעורי.

— האם תחשבי כי עשיתי את אשר לא יעשה, ועל כן לא אותו

הכלמתי כי אם אותך?

— אם ככה אתה דובר וקרבת הלוך וקרוב אל האמת, ענתה

קתרינה ותשחק.

— ובכן אין טוב לי עתה בלתי אם לצרור את הפצי ואת כלי

וללכת מזה אל אשר ישאני הרוח.

— למה תדבר כדברים האלה? אם אתה נטלת עלי לשמוע אל

תוכחתך ואל מוסרך בקומך לשפוט את פרקיהזמרה אשר כתבתי, אז לא

יבצר ממני לשאל גם ממך כי תשמע את תוכחתי ואת מוסרי בעשותך את

אשר לא יעשה ולבלתי שימך אליהם לב.

— ואולם אנכי לא כן עמדו, כי על כן שום אישם לבי אל כל אשר

תדברי. האם טוב היה בעיניך לו שמעתי את חרפתי מפי האיש חוקרהמצח

הזה ואת דבריו אשר דבר על האנשים אשר לא יהיו בלתי אם מנגנים

לבד", מבלי ענות אותו כאולתו? האם טוב היה לו שמעתי אשר הרף

את מערכות אלהי הגדולים ואותי, ואת נפשי דוממתי ולא אענה? אכן

סלחי נא לי, עדינה, ואני הן ידעתי כי גם ממך יפלא להבין את הדברים

ולראות אותם כראות אותם אנכי; גם ממך, עדינה, עוד יבצר להבין את

הרוח אשר בקרב איש חרש וחושב ולדעת עד כמה שונה נפשו מן הנפשות

אשר מסביב לו ועד כמה שונה גם נפשך מנפשו.

— פן הוא, ענתה קתרינה ומעיה המו מדי דברה, — שונה הוא

ממנו מן הקצה אל הקצה, כי על כן גבהו דרכיו מדרכי, ועל כן מומעמקים

אביט גם אני אל מכון שבתו אשר לו מומעל.

ובדבר קתרינה את דבריה, ישב כליומר אל השלחן ועיניו בגליונות

פרקיהזמרה אשר היו לפניו, ובשמעו את הדברים קם מעל מושבו ויצעד

צעדים אחדים אחורנית, ויאמר:

— מזה נאו דברייך הפעם ומה יפו רחשי לך, ואני אודה אותך

כל הימים; ואולם בכל זה אני מגיד לך כי טוב לכתו מזה עתה וכי בלה

ונחרצה הוא מאתי לעזוב את הבית הזה תחת כל הטוב והחסר אשר

עשיתם עמדי בזה. ואת, גבירתי, הלא גם בלעדי תבואי אל מקומך בשלום, כי פרקיה-זמרה אשר כתבת הלא כרוכם כן נכוננו ולא יחסר עוד דבר בלתי אם לכתוב אחרית להם, ואותו תמצא ידך לכתוב גם באין מורה דרך. אכן לא טוב הדבר לפני להוסיף עוד שבת במקום הזה, וחברת אדונך בילט הן היתה לי כעשן לעינים; ואני בשבתי פה הן את מלאכתי אני נוטש מבלתי עשות קטנה או גדולה, ומלבד זה הלא ידעת כי קראו אותי לבוא עירה פטרבורג.

וקתרינה לא ענתה דבר.

— ובכן נוכחת גם את כמוני כי אין טוב לפני בלתי אם ללכת מזה? שאל כליומר ואש קדחה באפו.

— כן הוא; אם המלאכה אשר לפניך ואם רחשי לבך אשר בקרבך דורשים כדבר הזה מעמך, או עליך לקום וללכת. אכן זה לי שבעתים אשר השתוממתי אליך על כי באת עד הלום לשבת עמנו בזה בכל הימים הרבים האלה ועל כי אצלת מהורדך עלי ועל כי נתת לנו מיומך אשר לא במחיר יקנו, ואתה לו באת לשבת במקום אחר הלא חמודות יהיו ימוך שבעים ושבעה; על כן אמרתי תמיד אין זאת כי אם קרבן מקריב האיש הזה לנו כהיות עם לבו לבוא אלינו.

— ומה ימריצני להקריב קרבן אשר בזה? שאל כליומר בשבתו אל פני העוגב ובהכותו על פני ידותיו, עד כי התמלטו מתוכו קולות רכים ונעימים ויהיו כהד קול הרים הבא מרחוק, ותשמע זמרת הפרק אשר כתב על פי שיר המשורר היינע, לאמר: „איך האב' דרך געליעבט אונד לייעבע דרך נאך“ (אהבתוך מאז ואהבך גם עתה).

— אכן זה דבר התעלומה אשר לא הבינותי מעודי! ענתה קתרינה ותחרד, ואצבעותיה אחזו בגליון ניר ותקרע אותו לאלף קרעים, ולא ידעה את אשר היא עושה.

— ואת יגעת למצוא את החידה ומשר דבר לא ידעת עד היום הזה? שאל כליומר וישם את ידיו אשת על פני אחותה.

— לא ידעתי פשר דבר אשר תוכל גפשי להאמין בו.

— אם כן הדבר, הבה ואגידך: מכל הנשים אשר ידעתי היית לי את הראשונה אשר כבודה מלא את לבי על כל גדותי ואשר כבודתיה כבת אלהים: ואשר היתה תמיד שעשועי!

וידו קתרינה חרדו ותרעדנה עד בלתי היות להן הכח להוסיף ולקרוע את הגליון, ושפתיה גם הן סגרו מבלתי היות היכולת להוציא הגה ולדבר דבר, וכליומר הוסיף ויאמר:

— אכן ידוע תדעני כי כאחד הנבלים אהיה בעיניך ביום אָמרי לשים את דמיונותי אלה ליסוד לבנות עליהם בנין, ואני נקיתי מכל אלה ולא באה עוד מחשבה זרה כזאת אל לבי לשמא אותו; חי אני אם לא אמת יהגה חכי! ואולם זה לי ימים רבים ואת דברת אלי לאמר: זה חבלי וזה מנת כוסי אשר כל איש הקרב אלי וראו עיני אותו כראות את פני איש מרמה, ועוד יותר חרה אפי אם יראה איש אותי כראות פני פתיה ואם ינסה להוכיח לי כי לא את רכושי הוא בותר כי אם אותי, יען כי בנפשי דבקה נפשו, האם לא דברת אלי כדברים האלה?

— אולי דברתי, ענתה הנערה בקול מלחשים.

— דברים מרים היו הדברים האלה, גבירתי! ואולם זאת הפעם ראי והנה איש עומד עליך אשר עיניו ראו נשים רבות כראות את הפרחים הרבים בימי חדש האביב, והאישה הזוה נאמן היה לפנך ויהי עמך ימים רבים אך רק כאשר אחרי גפשיך דבקה נפשו; ויען כי האישה הזוה הוא האיש אשר לנצח לא תוכלי להיות לו לאשה, לכן הן תאמיני בו ובדבריו; והדברים האלה יהיו לך לאות ולמופת כי שגית במחשבתך הרעה אשר חשבת על הגברים, ואולם חוקי ואמצי לבך ואל נא תהיי לברות למלתעות שור פר כאיש בולט זה! הנני ואלכה מזה ואָצור את כלי ואת חפצי, ואחרי כן אבוא אל חדר הורתך להגיד לאמך כי נוסע אני מזה וכי בפתאם היה הדבר ועל כן אָץ אני לדרכי, ובכלותו את דבריו קם כליומר מעל מושבו וימהר לבוא אל פתח החדר.

— אם כן קה נא עמך את הכתבים האלה אשר עמי בזה, ענתה קתרינה ותתעורר בגבורה לעשות דבר בפתע פתאם, אז עמדה ותעבור אל השלחן אשר מעבר השני לקחת משם את כתבי הזמרה, וכליומר שב ממספן הפתח; ויהיו גליונות הכתבים הארוכים מרחפים בינו ובינה.

— מדוע לא אוכל להיות אשה לאיש אשר יאהב אותי ואשר אהב אותו גם אני? שאלה קתרינה, והדברים האלה היו לה ליגיעה ולעמל רב כעמל האשה אשר עליה לדלג מעל פני גג האניה הטובעת אל תוך הספינה הבאה להציל אותה ממות.

— הן כבר הדבר הזה ממך, והוא לא יתכן, וידך תקצר מבצע את אשר החלית! אכן אינני שזה בכל העמל וכל הפגעים אשר ימצאוך בגללי, ואת רק קרבן את אומרת להקריב הפעם ואני איך אוכל לרצות אותו? והיה כל השומע ואמר רק דבק לא טוב הוא וגם אותי יחסרו בכל אשר יוכלו.

— האם את המחסדים אתה ירא? ואני לא אירא דבר, ורק דאגת אחת בלבי פן לא יצליח אלהים בידנו לראות היים איש עם אחיו יחדו. הדבר יצא מפי הנערה ושניהם ידעו את אשר לפניהם וכי גורל אחד להם וכי מטרה אחת לנכוח עיניהם, ורק את הדרך לא ידעו אשר ילכו בה עד כאם אל המטרה ההיא, אז כמה קתרינה ותאמר לבחר את הדרך הקרובה, ותצא אל חדר-הספרים אשר שם אביה ואמה יושבים לגלות את אזנם ולהגיד להם כי ארשה וכי תהיה אשה לכליומר.

כאיש אשר הברק מחץ את רקתו כן היתה אשת ארופוינט בשמעה את הדברים מפי בתה. ברגע הראשון לא ידעה את אשר תענה ורוחה הלך הלוך וסוער, ורק חמלים אשר עלו על לשונה, אותן דברו שפתיה:
— אם כליומר הוא אשר העז פניו לשים את הדבר הזה לפניך, אז יקום נא אביך ולקח את השוט כידו והניס אותו מן הבית כהניס את הכלב. הלא תענה ארופוינט, הלא תגיד דבר!

וארופוינט יקח את הציגאר מבין שפתיו והרים את ראשו ככל אשר יוכל ואמר: — ככה לא יעשה, בתי!

— ככה לא יעשה! קראה אשת ארופוינט, האם יש איש אשר רוחו נכון בקרבו והוא יאמר אשר ככה יעשה? הלא גם אם ישתה איש מו רוש או אם יקח חבל להתנגק בו ואמרת אליו: ככה לא יעשה! אכן רק רוח עועים לבשה אותך, קתרינה, ותבאי לצחק לפני; אין זאת כי משגעה את!

— אינני משגעה וגם לא באתי לצחק לפניך, אמי, ואדוננו כליומר נקי מכל דופי אשר תתני בו ומכל הטא אשר תשאי עליו. לא הוא המגיד וגם לא חשב מעודו ולא עלה על לבו לקחת אותי לו לאשה, ורק אנכי ראיתי ומצאתי כי אוהב הוא אותי, ואני גם אני אהבתיו, לכן אמרתי אליו כי אהיה לו לאשה.

— אל תגידי כדברים האלה, קתרינה, והיה כל השומע ואמר כי

מפוך שטע את הדברים והיית למושל ולדבת עם ואמרו כי את קראת לאיש מן החוץ ותתמכרו לו וכספך נתת לו למען אשר יבוא, והאיש הזה לא ידענו מי הוא והאלהים הוא היודע אם מן הצוענים הוא או מן היהודים או מן הכרתי והפלתי.

— רב לך, אמי, ענתה קתרינה דברים נמרצים וחמתה בערה גם בה, — הן לא תועילי גם בזאת ואנחנו כלנו ידענו מי האיש הזה וכי אחד מאנשי הרוח הוא אשר היו למופת, לא גופל הוא מן המשורר מאסו אשר אותו בחרת לכתוב עליו את חזיונותיך ואת שיריך.

— לא כימים ההם ימינו אלה ולא כמאסו כליומר, ענתה אשת ארופוינט וקצפה הלך הלוך וגדול, — אכן רק לשון ערומים בחרת לך להיות לועגת לי, והיא לא תצלח. אי לבן המקלה אביו ואמו ואי לבת הקמה באמה!

— צר לי מאד כי הרעותי לך, אמי, והיא רחוקה ממני, ואולם ידוע תדעי כי קצרה ירי מהקריב את חיי ואת טובי קרבן על מזבחכם אשר איננו קדוש בעיני, ולא אאמין בהגיונותיכם ולא אלך בדרכיכם ומנהגיכם גם הם רחוקים ממני ולא אוכל להכנע לפניהם.

— האם שכחת כי עליך לכבד את אביך ואת אמך? הטרים תדעי כי יחידה את לפנינו ועליך להביא את הרכוש הגדול בית האיש אשר לו נאווה.

— מי זה האיש אשר לו הרכוש נאווה? אבי אָבי סחר את הארץ ותתי הברכה בכל מעשה ידיו והוא עישה את כל העושר הזה.

— האם תחריש ארופוינט? האם תשב דומם ולא תענה את בתך דבר על כל זאת?

— נדיב אנכי מנדיבי עם אנגליה, בתי, וגם ממוך נשאל כי לא תהיי לאשה בלתי אם לאחד הנדיבים, ענה ארופוינט אחרי אשר התעורר ויתאזר חיל.

— וגם נוטלים אנחנו עליך כי לא תהיי אשה בלתי אם לאיש אשר חלק ונחלה לו בקרב הארץ ואשר הציב לו יד בחומותיה, הוסיפה אשת ארופוינט לדבר גם היא, — הן מצער הוא ואותו חיבת לארצך; ונערה כמוך בראותה על הכף האחת את אשר חיבה לארצה ועל הכף השנית את הרהבים ואת הרמיונות אשר בלבה, הלא תעווב את הרהבים

ואת הדמיונות ועשתה את אשר עליה לעשות לארצה ולעמה ולמולדתה .

— הנה דבריך טובים ונכוחים, אמי, ואין מי יכזיבם, ענתה קתרינה בנחת, ומדי הוסיפה אמה להתקצף ולהתרגז, כן הרגיעה היא וכן שקטה — ואולם אנכי טרם אדע במה נוגעים כל הדברים האלה אלי ומה אני כי אשים אליהם לב כיום הזה ?

— וככן את אומרת כי נקיה את משמוע בקול אבותיך ולא תשימי אליו לב ?

— אם דבריהם נכונים ונכוחים, אז שום אשים אליהם לב, ואולם טרם אבוא לחסום את טובי ולגרור בעצם ידי את דרכי בעדי לבלתי אבוא אל הנחלה אשר חמרת, אז —

— קתרינה, קתרינה ! לא זאת הנחלה ולא זה טובך אשר אליו תשאי את עיניך ! האם לא תענה דבר, ארופוינט ? האם לא תגיד לבתך מה החיים ושואלים מעמה ומה המעשה אשר תעשה ?

— עליך, בתי, להביט בשבט עינים ולראות כי לא כלומר האיש אשר הוכיח לך אלהים, ענה ארופוינט גם הוא חלקו — לא הוא האיש אשר תהיה לאל ידו למשול בכל רכושך ובכל הנחלה ובכל האחווה אשר לך. הן פניו פני גר וכמו זרות נראה בהם — והוא איש אשר איננו יודע להלך נגד החיים .

— אם אין את נפשך להיות אשה לאיש מחורי הארץ ונשיאיה, הלא דרך אחרת לפניך, ענתה גם אשת ארופוינט אחריו — ולמה תאמרי להמלט אל איש בן בלי שם ומתעתע ?

— לא יתכן הדבר הזה, בתי, הוסיף ארופוינט על דברי אשתו, לא כלומר האיש אשר על ידו נוכל לשקול את כל הרכוש אשר לך. לא יתכן הדבר, לא יתכן .

— אמנם כן, היה לא תהיה ! קראה אשת ארופוינט בקול נגיד ומצוה — איה האיש ? קראי לו !

— לא אקרא לו לבוא ולא אראה בהעטותך עליו כלמה וחרפה, והדבר הזה הן לא יתן ולא יוסיף ! ענתה קתרינה .

— הלא תחפצי גם את כי ידע האיש הזה אשר בקחתו אותך לא יקח עמו את הרכוש ואת כל אשר לך ? האין זאת ?

— אם כלה ונחרצה היא מעמכם לעשות כדבר הזה, אז נכון הוא לגלות את אזנו למען ידע.

— כי על כן קראי לו ויבוא.

קתרינה יצאה אל חדר הזמרה ותקרא: „קום ובוא!“ כי אמרה אך רק למותר הוא להכין את לב כלזומר לכל הדברים הנעשים.

אדוני כלזומר! השמיעה אשת ארופוינט את קולה בחדר למען הראות כי לועגת היא לו, — לא אשנה בדברים אשר היו בינינו ובין בתנו, כי הם לא יתנו ולא יוסיפו לך; יקום גא ארופוינט והגיד לך את אשר יעצנו ואת אשר הרצנו.

— לא יתכן הדבר והוא לא יקום ולא יהיה אשר נתן לך את בתנו לאשה! ענה ארופוינט והדברים אשר עליו לדבר רבצו כעופרת על לשונו ועל לבו, וגם הציגאר אשר בפיו לא הועילה לו להקל את עולו עד מה, — רק זרות ותהפוכות ומעשי תעתועים רואות עינינו באיש האומר לעשות לנו ככה והוא על כל אלה יובא במשפט.

— נאמן היית לפנינו ואנחנו האמנו בך אמונה גדולה ועתה בגדת בנו ותגנוב את לבבנו, ענתה גם אשת ארופוינט חלקה ולא יכלה למישול ברוחה לתת את אישה להיות לה לפה כאשר השכה בראשונה.

כלזומר השתחוו ויקוד לדברים האלה ועל שפתיו כמו לעג ולצון.
— אכן רק רעיון רוח הרעיון הזה ואתה טוב תעשה לו אמרת נואש לו ועזבת את ביתנו בעצם היום הזה! הוסיף ארופוינט על דבריו ויחשוב כי יבוא על מקומו בשלום לו גם לא יזכור בדבר הכסף והרכוש.
— לא אוכל לאמר נואש עד אם שמעתי את אשר בפי בתך וידעתי כי פוקרת היא עלי לעזוב אותה, ענה כלזומר.

— אמנם לא יסכנו הדברים לשנות את כל אשר דברנו, אמרה אשת ארופוינט, ורק זה הדבר אשר עליך לדעת כי אנחנו פה לא נאמר טוב לדבק הזה עד נצח וכי נכונים אנחנו להעביר את הנחלה מבתנו לאחר ביום ראותנו כי לא תאכה הנערה לשמוע לנו, ואתה שמע ודע כי לך לז: תהיה הנחלה הזאת עד עולם!

— גברתי! הנחלה הזאת היתה תמיד למכשול בדרכי ולצנינים בצדי, ואני את אלהים אני מברך אשר הסר יסיר את אבן הנגף הזאת

מעל דרכנו; ואולם עלי לשאל בראשונה את פי בתך אם שזה אני בעיניה
בכל הקרבן הזה?

— לא קרבן הוא ואקריבהו, ענתה בת ארופוינט אחריו — והאלהים
הוא היודע כי הוני ועשרי היו תמיד בעיני למכשול ולפוקה ולאבני נגף על
דרך חיי אשר בהם התנגפו רגלי מאז ועד היום הזה.

— ובכן כלה ונחרצה היא מעמך להכביד את לבך וללכת עמנו
בקרי? שאלה אשת ארופוינט.

— כלה ונחרצה היא מעמי להיות אשה לאדוני לכליזמר, ענתה
קתרינה דברים נמרצים.

— אל נא יחזה לו האיש הזה חוות שוא כי יבוא יום ואנחנו נעביר
את מחשבתנו ונאות לו, ענתה אשת ארופוינט.

— גפתי! ענה כליזמר, הלא תדעי ותביני כי יפלא ממני כיום
הזה לענות אותך כאשר עם לבי. ואולם אחת שמעי, גברתי, ודעי אותה,
כי ירך את קצור תקצר ממת לי קטנה או גדולה אשר תחשב בעיני במאומה;
חרש אנכי וחושב, וכל החיל אשר עשיתי, אני בעצם ידי עשיתי ולא
זר, ואותו לא אמיר בזהב פרוים ובכתם לא אחליפנו. אכן מצאה ידי
לכלכל את בתך בלחם ביד רחבה, ואין את נפשי לשנות עד מה את
ארחות חיי ואת סדרי ביתי בלתי אם בזאת בהיות קתרינה בתך חברתי
ואשת ביתי.

— אם כה ואם כה עזוב תעזוב את ביתנו, אמרה אשת ארופוינט.

— הנני הולך כרגע! ענה כליזמר ויקוד וישתחוה ויעזוב את החדר.

— אל נא תשגי בדמיון שוא, אמי, אמרה קתרינה, הן מארשה אני
לאדוני לכליזמר והוא יהיה לי לאיש!

ואשת ארופוינט הפנתה את שכמה ותשלח אצבע, וקתרינה עזבה
את החדר גם היא.

— ראה כל הדברים האלה טובים ונכוחים, אמר ארופוינט אל
אשתו אחרי צאת הנערה מאת פניהם, ואולם בשם השמן ועושי רצונו!
הלא תגידי לי מה נעשה עתה לנחלתנו ולכל רכושנו?

— את הנחלה ואת הרכוש נעביר לאחר אשר יקרא שמנו עליו;
הלא עוד גואל ומודע לנו ממשפחתנו.

— וגם הגואל הזה ידע לכלות את רכושנו בידים פתוחות, ענה ארופונט וישב לשים אש על פני הציגאר אשר בפיו.
 בין כה וכה וכליומר עזב את קוטשם בעצם היום ההוא ויהי נכון לסור אל בית גוענדולין ממחרת היום בבקר.

פרק תשיעי.

וגוענדולין חכתה אל כליומר בהיות המועד הנכון בבקר, ותשאל מאת אמה לעוזב את הבית, היא ונערותיה, ולא יהיה איש בבית בבוא המנגן ובדברה אליו את דבריה.

כרב ענין ובהמון רב באו החלומות בהקיץ לענות את נפש גוענ-
 דולין ולקצות בתוחלתה ובכל תקותה לימים הבאים: מה יגיד כליומר בשמעו את אשר בלבה? מה יהיה משפטה מלפניו? היאמר טוב לעצתה אשר יעצוה כליותיה? אכן גורא האישה הזה ולפני משפטו מי יעמוד והוא גם במלאכים ישום תהלה! והאישה הזה בין כל האנשים אשר ידעה מעודה ועד כה אחד הוא אשר לא יכרע ואשר לא ישתחוה לה ואשר משול לא תמשול בו! ומה בצע אפוא כי תצחק לו ולדבריו ולא תשים אליהם לב? האם תמעט צרכת מכות אש מהכאיב לנו אם נלעג ונצחק לה?— בידים רפות אספה גוענדולין את ספרי הזמרה אשר לה בבית, ותקח ותנח אותם על פני העגב, ותחל לסרר אותם. או ראתה את דמות תבניתה מתוך המראָה הגדולה התלויה על הקיר, ואת יצורי בשרה וברי עורה מדי עשותה כה וכה; או הביטה את שמלתה הארוכה והשחורה המכסה את בשרה מצואריה ועד קרסוליה ועליה טרם יחיה כל עדיים וכל תפארת נשים, ומתוך השמלה השחורה הזאת נשקף לבן בשרה החם והוך והוא מתאדם לרגעים, ובראותה את כל אלה ותדע כי אין ציר בארץ אשר לא יתאו את יפיה למשוח אותה בצבעים על פני הלוח, ובקול דממה דקה קראה: „אמנם יפה אנכי!“ — ואת הדברים האלה לא בשמחה ולא בששון קראה, כי אם כמשמיע משפט חרוץ אשר יקום ולא ימוט עוד וכאיש היודע את ערכו.

ופתאם והנה קול שוט וקול רעש אופנים נשמע ואיש משך בפעמון

אשר על יד הרלת, ומקץ רגע אחד וכליומר עמד על פני המפתן, והוא כורע ומשתחוה ביראה ובכבוד.

— ברוך תהיה לי, אדוני כליומר! וברוך חסרך אשר עשית עמי כיום הזה, אמרה גוענדולין ותושט לו את ידה, ואני תקוה נפשי כי סלחת לי ולא תשים בי חטא על אשר הוגעתך אלי.

— שאלתך היתה לי לצו ובקשתך לפקודה, ונפשי יודעת מאד את הכבוד אשר הנחלתני בקראך אותי אליך, ענה כליומר גם הוא דברי חן ורצון. — על יד העגב מעבר מזה עמדה גוענדולין, ומעבר מזה עמד כליומר, שכמו מפנה אל החלן ועיניו הגדולות והבוחנות אשר אין נסתר מנגדן חוררות לעיני הנערה. אז ידעה גוענדולין כי לא יועיל לה עד מזה לכסות עתה ממנו דבר, ועל כן הרלה מהתמהמה ומבחר לשון ערמים ותען ותאמר:

— עצה אני שואלת מפיך, אדוני כליומר. כל כספנו וכל אשר היה לנו אבד ממנו בענין רע ולא נותר לנו דבר בלתי אם הנפש לבר, ואני אין לי עתה עצה אחרת בלתי אם להיות נשכרה בלחם ולדאג לאמי ולביתי לבלתי נחסר; ואולם רק דרך אחת פתוחה לפני, ואותה אני בוחרת שכם אחד מכל יתר הדרכים, הלא היא הדרך העולה אל הבמה אשר בבתי-התיאטרון למען היותי למשחקת. אמנם אין את נפשי להיות מן האחרונות — ועל כן אמרתי בלבי — לו מצאתי חן בעיניך וכשר הרבר גם לפניך — כי עתה הייתי למשוררת — כי באמת ובתמים אני אומרת ללמוד עתה את חקות השירה והזמרה.

כליומר הניח את מצנפתו על פני העגב ואת ידיו שם אשה על פני אחותה, וירום.

— אמנם ידעתי גם ידעתי, הוסיפה גוענדולין לדבר ופניה הלביונה אף התאדמו חליפות, — כי שירתי וזמרתי מלאות מום וחסרון, אבל עליך, אדוני, לדעת כי מורים לא היו לי מעודי, ועתה הלא לא יבצר ממני לשמוע בקול מורים נאמנים וללמוד ולעמוד; הלא בין תבין, אדוני, כי זה חפצי וזה רצוני להיות משחקת ומשוררת גם יחד, כמו גריוו המפארה והמהללה, ללכת מחיל אל חיל ולהיות עליונה על כל רעותי ואחיותי. ואולם כך, אדוני, חסיתי ולמשפטך יחלתי, כי ידעתי אשר לא תשלה את נפשי וכי מפיך תשמע אזני דברים טובים, דברי אמת.

ברגע הזה וגוענדולין האמינה בכל נפשה ומאדה כי גם אם תצא האמת מפי כליומר, והיה משפטה לטובה ולא לרעה.

וכליומר לא פתח עוד את שפתיו ויוסף וירום, את נעלי ידיו הסיר מעל אצבעותיו וישלך אותם אל תוך מצנפתו ואת ידיו שם על חלציו ויעבור את החרר לארכו אל המול האחר. אכן חמלה נפשו על הנערה מאד מאד ובלבו אמר: מי יתן ובלמתי את פי ויכולתי לשום מתג בשפתי! ואחרי כן פנה אל הנערה וידבר אליה בחפזון, ובכל זה מלאו דבריו נדיבות ורצון, לאמר: — הלא תגיד לי, האם לא ראתה עוד עינך את החרשים ואת החושבים מעורך ולא שמעה עוד אזנך דבר על אדותיהם ועל חייהם ודרכיהם? היודעת נפשך את ארחות המזמרים והמשחקים ויתר החושבים והחרשים?

— לא, ענתה גוענדולין ובתוכה השתומם לבה כי ישאל איש פי נערה צעירה לימים אם יודעת היא את דרכי האנשים ההם, והוא לא יתכן.

— וגם לזאת תסלחי לי אם אשאל את פיך, הוסיף כליומר ויתצב אל מול פני העגב, — כי אנחנו טרם נבוא לחשוב מחשבות ולקנות תחבולות בדבר אשר כזה, עלינו לשום לב אל כל מקרה אשר יהיה, ועל כן הלא תסלחי לי אם אשאל: הן בת עשרים שנה את כיום הזה, האין זאת?

— בת עשרים ואחת, ענתה גוענדולין ולבה לא הוסיף עוד להיות סמוך ובטוח בכראשונה — האם תחשוב למושפט כי זקנתי מהיות למזמרת או למשחקת?

כליומר שלח את שפתו התחתונה ואת אצבעות ידיו הניף תנופת הנה והנה ולא ענה דבר.

— יש אשר יאחרו אנשים מהחל את מלאכתם ויש אשר יקרמו, אמרה גוענדולין ותהי עם לבה תקוה חדשה.

אכן כליומר לא שם לבו אל הדברים האלה, ורק הוסיף וידבר אליה רבות יותר למכראשונה: — את אשר אחזה לי אני לא חשבת ולא עלה על לבך מעורך לבחר לך את הררך הזה, האין זאת? האין זאת כי מעורך לא התעוררה החמדה בקרב לבך ולא בערה כאש התאוה בקרב נפשך לקום ולהיות אחרת מאשר היית? האין זאת כי מעורך, בטרם באה

הרעה על בית אמך, לא היה עם לבך חשק נמרץ לענות את נפשך לקום ולהיות למשחקת או למשוררת או לאחת מכל אלה?
 — כדברייך כן הוא. חשק נמרץ לא היה עם לבי מעוררי להיות כדבר הזה, ואולם אהבתי לשחק לפני הרואים כפעם בפעם ועל הרואים התענגה נפשי. אולי תזכור גם אתה, אדוני, כי ראית אותי בעלותי על הבמה ובשחקי.

— כן כן, ענה אותה בחפזון, עוד אוכרה ולא שכחתי! עוד תראינה עיני את כל החוון ההוא ולא יפול ממנו צרור ארצה! — ובכלותו את דבריו שב ויעבור את החרד לארכו אל המול האחר. וגוענדולין ידעה כי ברגע הזה שקל תשקל במאזנים, ויהי לה כל רגע ליובל שנים עד תשמע אונה ותדע איך יפול דבר, ואולם בכל זה לא חאמינה ולא עלה על לבה כי יש אשר יפול הדבר הזה לרע לה, ועל כן אמרה:
 — חסד גדול אתה עושה עמי, אדוני, בתתך לי את עצתך הנאמנה, אחת היא אם בכה ואם בכה.

— גברתי! החל כליומר פתאם לדבר ויגש עד לפניה וקולו לא הוסיף עוד להיות רך כבראשונה, — הנני ודברתי אליך את דברי והגדתי לך את כל לבי, לא אעלים דבר ולא אכסה ממך קטנה או גדולה; ואני הן אחטא לנפשי כל הימים להשלות את נפשך למטוב ועד רע ולדבר טובה או רעה מלבי, והיא לא כן. ארור משנה עוד בדרך! ארור האיש אשר לפני עור יתן מכשול! והיה אם אבוא אנכי כיום הזה ואוליך שולל נערה צעירה ויפה, והנערה הזאת הן לא יבצר ממנה להשכיל בכל אשר תפנה ולהצליות גם בדרך אחר אשר תבחר לה, ותטאתי אני לנפשי וממני יבוקש דם הנערה הזאת והייתי אני לרשע כל הימים! — ובדבר כליומר את דבריו האחרונים, והיה קולו לקול מלחשים.

וגוענדולין שמעה את הדברים ורוחה החל להתמוטט הלוך והתמוטט, ובכל זה עוד עיניה תלויות אל האיש הרובר בה ולכל הגה היוצא מפיו, וכליומר הוסיף ויאמר:

— נערה יפה את וצעירה לימים — מנוער פנקו אותך ויתנו לך כל תענוגות בני האדם — כל אשר שאלו עיניך לא חשכו ממך וגם את לא חשכת מכל אשר עלה על לבך — מעורך ועד כה לא דברת עוד אל לבך לאמר: „את הדבר הזה מחויבת אני ללמוד“, „את הדבר הזה מחויבת אני

להבין", "את הדבר הזה מחויבת אני לעשות, ויהי מה!" (ופעם בפעם
 בדבר כליומר את המלה "מחויבת" הניף שלש מאצבעות יד ימינו לעמת
 גוענדולין) ואם נשים לב אל כל אלה ומצאנו כי לא נוצרת מבטן בלתי
 אם להיות אשה צעירה ונחמדה אשר כל הנותן בה דפי והיה בו חטא.
 רגע אחד החשה כליומר מדבר, ואחרי כן שב וישם את אצבעות
 ידיו על הלציו ואת לחיו התחתונה והחוקה שלח מצוארו והלאה, ויוסף
 ויאמר:

— ונערה אשר כזה היה גורלה ומשפטה עד היום הזה, ההיא
 תאמר לחיות חיי חרש וחושב, חיי לחץ ומרורים, חיי עבודה ועמל
 למן הבקר ועד הערב, חיים אשר לפעמים אין בהם גם הכבוד אשר
 אליו עיניך נשואות? בזעת אפך תאכלי לחמך ובזעת אפך תעשי לך
 גם את הכבוד; מעט מעט תאכליהו, מעט מעט תעשיהו; ואף גם
 זאת ואני טרם אדע אם יש יום עד עולמי עולמים ואת תמצאי לך לחם
 וכבוד.

וכליומר חשב בלבו כי הדברים האלה ישפכו לו להעביר את
 מחשבת הנערה מקרב לבה ולהניא אותה מן הדרך אשר אמרה להתיצב
 עליו, ואולם גוענדולין בשמעה את הדברים ותחל רוח מרי לפעם אותה
 ולהיות ממרה עם כל שטן אשר בדרך, ועל כן ענתה ואמרה:

— הן חרש וחושב גם אתה, אדוני, ולכן אמרתי בלבי: אין
 זאת כי בעיניך יהיו החיים האלה חיי כבוד ותפארת אשר ירדוף האדם
 אחריהם וחי בהם. ואני בבקשי תחבולות שונות ומבלתי מצאי טובה
 ממנה, ואמרתי אנסה נא גם אני את כחי כמישפט האנשים האחרים
 אשר נסו את כחם גם המה.

— מבלתי מצאך תחבולה טובה ממנה אמרת לנסות דבר אל
 התחבולה הזאת? — ענה כליומר ואש החלה לקדוח באפו — היה לא תהיה,
 גברתי הארליט! עד נצה נצהים לא תמצאי תחבולה טובה מזאת, וגם
 את וגם כל איש או אשה לא ימצאו עד עולמי עולמים טובה ממנה!
 ורק אחת נשאל ואותה נבקש מאת המוצאים ההם, כי יבינו את אשר
 לפניהם וכי ידעו למשול בטובה הזאת ולאכול מפריה! לא כן, גברתי,
 לא את חיי החרש אני מביא במשפט ולא בדרכי החושב אתן דפי;
 שבה אני את החיים האלה ואת האנשים ההם מאין כמוני, ורק בזאת

גפילתי מומך, כי תאמר נפשי, אשר רק יחירי בחירי סגלה בחר אלהים לו לשים את הכשרון ואת המחשבת בקרב לבם, אחד מעיר ושנים ממדינה, ולהם קרא מבטן להיות רודפים אחרי משאת נפשם עד בואם אל תכליתה, והם ישאו ויסבלו, יאבקו וילחמו, ואין עיף ואין כושל בהם, ואם ירדפו ולא ישיגו, ואמרו האנשים האלה בלבם: אך רק אנחנו האשמים, אנחנו החטאים, כי לא עמלנו עוד ככל התורה וככל החקה, ועלינו לעבוד משנה עבודה ולעשות מלאכתנו פי שנים עד בואנו אל הנחלה! — ואף גם זאת, גברתי! החיים האלה חיי כבוד המה מאין כמוהם, ואולם הכבוד הזה ממקור הלב פנימה הוא בא וזר לא יתננו לנו; על פי כשרון מעשינו נגהל אותו, ועל פי מרבית חכמתנו יתלקוהו לנו! אכן אין כבוד בחיים אשר ילבש אותם האדם כאשר ילבש העבד את בגדי השרת לכהן להתהדר בהם!

האש, אשר התלקחה אתמול בלב כליומר בדברו את דבריו אל בולט, שבה ותבער רגע אחד בקרבו גם היום, והיא שמה בפיו דברים אשר רחקו ממנו ואשר לא חשב בראשונה לדבר אותם, כי אמר בראשונה: אדברה נא רכות באוזני הנערה הרכה והענוגה הזאת, ובדברים רכים אוכיח לה כי אין כשרון ואין יתרון הכשר חכמה לה, ועזבת הנערה את דרכה ושבבה ורפא לה; ולכן בראותו עתה כי דברים קשים התמלטו מפיו ולא רוחו, וידום לפתע פתאם, ואולם גוענדולין אמרה בלבה: רק שופט כביר הוא אשר גם במלאכים יתן דפי, ורק בחמו נדעכו הדברים הקשים מפיו! והנערה אשר הסכינה מעודה כי כל רואה אותה ישתומם לה, לא הבינה ולא האמינה כי בעלותה על הבמה לא יכרעו ולא ישתחוו לה כל רואיה, ועל כן אמרה:

— כדברייך כן הוא, אדוני, ואני גם אני נכונה בימים הראשונים לשאת גם עמל וגם תלאות שונות, ונפשי יודעת מאד כי לא בן-לילה יהיה איש לשם ולתהלה; וגם לא על כל איש או על כל אשה להיות מן המשחקים והמשוררים הראשונים, כאשר אתה דובר; ואולם לו מצאתי חן בעיניך לחגיד לי מה יהיה משפט המעשה אשר עלי לעשות ומה הדרך אשר עלי ללכת בבחרי את המלאכה הזאת, כי אז עשה אעשה וגם יוכל אוכל, ולא אסוג אחור מעלות גם על ראש ההר הגבוה. הלא אם כה ואם כה יפול הדבר, טוב היותי משוררת ומשחקת מהיותי אומנת

בבית כהן וכסיל. לכן נכונה אנכי לעשות את כל אשר תאמר אלי ואת כל אשר תמצא לטוב לי.

אז ראה כליומר ויוכת כי עליו לדבר בשפה ברורה ככל אשר בלבו. — הבה ואגיד לך את הדרך אשר תלכי ומה יהיה משפט המעשה אשר תעשי, ואולם לא אנכי הבוחר לך את הדרך הזה והמעשה הזה לא אנכי אהללנו לך, ורק בחוק יד טובלי על הדרך ההוא ובורוע נטויה ימשלו בך למען תעשי את מעשיך; חקה אחת ומשפט אחד לאיש אשר יבוא אל המטרה ואשר ינחל לו שם ותהלה ואשר ימצא את המנוחה ואת הנחלה ולאיש אשר לנצח לא יבוא למחוז חפצו או אשר לא יתיצב בשורה הראשונה כי אם בשניה ובשלישית — חקה אחת ומשפט אחד אחד לכלם! את אמך תקראי עמך, למען היותה לך לצל ולמחסה, וקמתן והלכתן העירה; וראשית למודים ישימו לפניך, ואת תלמידי מן הבקר ועד הערב, מהחל ועד כלה, מחקות הזמרה ועד חקות המשחק ועד חקות משפטי התיאטרא, אחת היא את אשר תבחרי לך, אם את המלאכה האחת או את השנית או את השלישית — בראשונה למד תלמידי אותה, למען תבאי אל תכליתה. למה תשלחי את אצבעך לנגדי? למה תקרצי בעיוניך? האם תחפצי להגיד לי כי כבר למדת את כל אלה? — ידעתי גם ידעתי כי נערה מברכה את וכי היית לסגלה ולחמורות בעיני כל רואיך וכי נסית את משפט כשרונך ומצאת כי כביר מצאה ירך; ידעתי כי הסכן הסכנת לשיר בשירים ולנגן בעגב ולקרוא בקול פרקי ספרים באוני רבים — ואולם עליך לשכוח בראשונה את כל אלה ולהשכיח אותם מלבך טרם תגשי אל המלאכה! לא כסוד בחורים ועליוס בביתך סוד המשחקים בבית הכמות, ולא כראותם המה יראו גם שופטיך ודורשיך! ואת, גברתי, עוד טרם יש לך כל מומה וכל דעת וגם הבין לא תביני עוד להבדיל בין טוב ובין רע ולדעת מה הטוב שואל מעמך, כי על כן עליך לשכוח בראשונה את כל נפלאותיך ונוראותיך ואת כל אשר דברה אליך לשון רמיה ושפת חנפים, ועליך לכבוש את בשרך ואת דוחך גם יחד לעשות בהם כרצונך בכל רגע אשר יהיה עם לבך, ויותר מהמה עליך לכבוש את הרוח להטות אותו ימין ושמאל לפי חפצך, כי ראה ראיתי בך אשר בכרה קלה היה רוחך מעורך אשר לא תמשלי בו חחת משלו בך; ואת הכבוד ואת השם ואת התהלה תעבירי מנגד עיניך

ולא יעלו על לבך ולא יפקרו עוד, ולא יהיה עוד האור המתעה הזה לפוקה לך, ורק למד תלמודי ועמל תעמלי ואת הטוב תדרשי באין גמול ובאין שכר! אפס שכר ומהיר לא יהיה לך, ויש אשר גם ימים וגם שנים תלכי מבית אל בית ותבקשי פני בעלי בתי התיאטרון ואין מאסף אותך, וגם כי יחסר הכסף לך ולאנשי ביתך ואין שוקל אותו על ירך מן האנשים ההם, ואולם — הוסיף כליומר בקמטו את מצתו ובהורותו באצבעותיו בקצר רוח כמוכיה אשר הדבר הזה איננו נחשב אשר נשים אליו לב — לדבר הזה לא נדאג כי הוא המעט ואותו יוכל איש למצוא. ופני גוענדולין הלבנו והתאדמו חליפות, שח רום לבה ועיני גבהותה שפלו, והדברים האחרונים גם הם באו וימחצו את לבה עד מאד, והיא ידעה כי רוחה סוער בקרבה, ותחתור להסתיר מבוכתה מעיני הרואה, ותקח פתאם כסא לשבת עליו ותשם כסא גם לכליומר; ואולם כליומר לא נגע אליו ויט מעט אחורנית להביט אל פני הנערה, ואחרי כן נשען אל פני העגב. ברגע הזה וגוענדולין אמרה בלבה: לו חכמתי ולא קראתיו לבוא כי עתה שלותי! וכליומר הוסיף לדבר:

— ככה יהיה משפט המעשה אשר תעשי, ומה הפרי אשר תאכלי ממעלליך? מה הברכה אשר תשאי בעמלך? אם ככה תשאלי לא אמנע ממך את האמת גם הפעם: גם פריך וגם ברכתך כמוהם כאין יהיו, ומו יודע אם תנחלי אותם עד נצח!

ובדברו את הדברים האלה שלח את שפתו התחתונה ממנו ומעלה ויבט אל הנערה מתוך בתי-עיניו ויהי כאכזר אשר כל יופי לא יחשדו וכל שחד לא יקח את לבו. בעת ההיא ועיני גוענדולין החלו להיות כוערות, והיא עוד מתחזקת ומתאמצת לדבר אליו ותהי כמדברת אליו קשות:

— התאמר בלבבך כי אין לי כשרון וכי זקנתי מהיות עתה למשוררת ולמשהקת?

— כן הוא! לו החלות לשים לב אל המלאכה הזאת לפני שבע שנים או לפני עשר שנים ומעלה, כי עתה ידענו אם יש לך מעט כשרון ואם גם המעט יחסר לך! אם תראי ילד בן אחד הברחנים המתהוללים בחוצות העיר והוא יעזור על יד אביו להשתכר אל ככר לחם, מאז היותו בן שש שנים, ומצאת כי חכו המלא קול זמרה היה לו לירושה

מאת אביו ומאת אבי אביו ומדורות רבים אשר היו לפניו ואשר כלם היו מטיבי נגן, והוא החל לנגן ולזמר כאשר יחל הילד האחר לדבר, ואז תוכחי ותראי כי תקוה לילד כזה יותר מוכן. אם יקום מקרבנו חרש וחושב, והיה ראשיתו לעמול וללמוד, ללמוד ולעמול, באפס מנוחה ובאפס מרגוע ובאין הרף, כי כל אשר ישוג וכל אשר ימצא, לא ישיגנו ולא ימצאנו בלתי אם על פי הלמודים הרבים, וגם אם יולד בקרבנו איש הרוח, וראינו כי לא יעשה גדולה או קטנה עד אם עמל ויגע ולמד הרבה, כי גם הרוח אשר בו איננו בלתי אם כלי גדול אשר נוכל לשים בו הרבה חכמה והרבה דעת, ואם נחדל ולא נשים בו והיה הכלי ריק. אם נראה בחוצות העיר חרטום או ליץ עושה בלהטיו והוא מהיר מאוד במלאכתו בהשליכו את כדוריו ואת גלגליו, וידענו כי מעט מעט למד האיש הזה לפתח את עורקי בשרו ואת בדי עורו עד אשר מצא לו לשלוט בהם ולהטות אותם כחפצו, ככה יהיה גם משפט המנגן או המשחק, והוא רק את עורקיו ואת כליו הכניע לו לשלוט בהם כרצונו, והמלאכה הזאת מלאכת ימי הנעורים היא בטרם יתרגל האדם בדברים אחרים אשר לא יצלה עוד לסור מהם.

— אפס אנכי לא בין אנשי הרוח אמרתי לשום קני, ורק האמנתי כי יש לי כשרון מעט ואם אלמד ומצא לי.
— אולי יש לך כשרון מעט ואני לא אכחש ואמר לא הוא. ואולם לא תאמין נפשי כי קולך אדיר לקחת נפשות, לו גם למדת הרבת בימי ילדותך, ואם כזה וכזה נשפוט ומצאנו כי גם יפיך וגם חין ערכך לא יועילו לך הרבה להציל אותך משבט מוסר מדי התיצבך על הכמה, ובכל אלה לא באו הדברים אל לב גוענדולין כאשר העד העיד בה כליומר, ויש אשר עלה על לבה כי משפטו איננו נכון ויש אשר חשבה כי רעה עינו בה ועל כן יאמר למנוע את הטוב ממנה; וברגע הזה והיא נחמה על מעשיה אשר עשתה ואשר לא כתבה מכתב אל שר בית אחת התיאטריות בלונדון לשאל ממנו כי יתן לה מקום לשחק שם, והדרך הזאת הלא היא הדרך הסלולה מכלן. ועתה בראותה כי אין לב כליומר הולך אחרי עצתה להיות מומרת, ותרץ מזה, ותגם להוכיח לו כי עוד תקוה לה להיות למשחקת, ועל כן ענתה ואמרה:
— ידעתי כי כדברייך כן הוא וכי לא על נקלה יצלת האדם להיות

משחק טוב, וגם אין איש אשר ידע מראש אם אעשה אנכי פרי בעמלי, כי על כן אמרתי אשר עלי לפנות אל אחד משרי בתי התיאטרון אשר יתן לי מקום לעלות שם על הבמה למען ראות שכר בעמלי, ובין כה וכה ואני אלמד את תורתו כאשר אדוני דובר.

— לא יתכן, גברתי הארליט, לא יתכן הדבר הזה! ואני אחת היא לי אם אכור אהיה בעיניך, ורק את האמת, אותה ישמור פי לדבר, וביד חזקה אנשל מקרבך את הלומותיך ואת חזיונותיך אשר חלמת בהקיץ ואשר הוית על שוא, לבלתי יבולע לך, יש אשר שרים ושרות ילבישו בגדי חמורות וישימו נעלי ידיהם באצבעותיהם והתברכו בלבכם לאמרו: עתה לא יבצר ממנו לעלות גם אנחנו על הבמה והיינו כמשחקים, חקה אחת ומשפט אחד לאדמת התיאטרון ולאדמת ההיכל אשר מתוכו באנו! ואולם אחרת יחשוב אדון בית התיאטרון ואחרת ישפוט, וכל חין ערכך ויפיך לא יקחו את לבו לתת לך משמרת וכהונה בין אנשיו, והיה כי תסורי אליו, ושאל ממך אשר שלם תשלמי לו בכסף מלא עקב אשר יתן אותך לעלות על במותיו ואת אינג משחקת מתמול שלשום ורק לנסות את כחך באת ולהראות את יפיך, או יש אשר ידרוש ממך כי למד תלמדי בראשונה את המלאכה לעמוד ולשבת, לקום וללכת, לנוח ולשבות ככל החקה וככל התורה אשר על המשחקים לעשותן. ואת הלא ידעת אם לא שמעת כי גם הסוס היפה מכל הסוסים לא יצלה לרקד ולשחק בחצר הקרקס עד אם למד את המלאכה בראשונה; ויותר מהמה יבקש ממך כי רוח וכשרון יהיו לך לנפוח נשמת חיים באף יצוריך, והנפשות אשר תעשי על הבמה תקומנה ותחיינה, ולא יהיה בהן זרות ותהפוכות, ורוח אחד יהיה לכל גפש מהחל ועד כלה, והתנוסס הרוח הזה גם בכל הדבר היוצא מפיה וגם בכל תו פניה וגם בכל מעשי אצבעותיה וידיה וגם בתוך הקול המשתנה בכל רגע ורגע לפי משפטיו וחקותיו; ובכן גם את הן לא תתברכי בלבבך כי יתן לך שר בית תיאטרון כהונה ומשמרת עמו ביום בואך אליו לדרוש כדבר הזה ממנו! — ואיך אפוא יהיה הדבר כי ראה נראה לפעמים נשים משחקות

על הבמות והן רעות עד מאד ואינן יודעות בין ימינן ובין שמאלן? — גם בזאת שגית, גברתי הארליט, ומשפטך משפט הקונה בעמדו לפני המוכר! יש אשר נצא לקנות לנו סנדלים לרגלינו, וחפשינו

בין הסנדלים וכל אשר יעלה בדינו רע רע נקרא להם ונשליך אותם אל אחת הפנות, ואולם עלינו לדעת כי ימים והרשים למד האיש העושה את הסנדלים עד אשר מצאה ידו לעשות את אלה. ראי את אומרת כי ראו עיניך משחקות לא טובות, ואולם ידוע תדעי כי גם להן לא תוכלי להיות למורה את, תחת אשר תוכלנה הן להורות אותך מעשים רבים ותחבולות רבות אשר לא ידעת ואשר לא עלו על לבך; יש אשר משחקת רעה כזאת שנה תשנה את קולה פעם בכה ופעם בכה עד אשר ישמע בכל זוויות הבית ובכל מקצעותיו, ואני את כפי אתקע לך כי את לא תצלחי לעשות כדבר הזה עד אם הרבית לעמול בו ימים רבים; וגם לעמוד וללכת על פני הבמה מלאכה היא אשר לא כל איש יעשנה ואשר עלינו ללמוד אותה בראשונה — זאת הלא בין תבינו כי לא נדבר בנשים הבזויות והשפלות המתהוללות בבתי המזרח או על פני אחת הבמות אשר מחוץ לעיר, ושכרן רבע כסף לחדש.

— ואולם אנכי חשבתי בלבי כי כל הדברים הקטנים האלה אשר אמרת לא יכבדו ולא יקשו ממני יותר מדי כחי ללמוד אותם, וגם הן לא טפס כחלב לבי מבלתי יכולת להבין וללמוד עד מה; ואני בשבתי בעיר פרוו ראה ראיתי על פני הבמות עלמות רעות מראה ורעות תאר והן התיצבו על פני הבמה ותהיינה מן המשחקות הראשונות; ולו גם אמת היא אשר אין לי כל כשרון וכל יתרון, הן גם בזוית מראה מאין כמוה לא הייתי מעודי וגם לא הייתי עוד למפלצת אשר יגוסו האנשים מפניה כמטחוי קשת ביום ראותם אותה.

— ראי, גברתי, הן דברתי אליך את הדברים אשר יהיו ואשר יקומו אם תאמרי ללכת ולבקש את החכמה בכל נפשך ומאריך, להיות משחקת או משוררת, באין מחור ובאין שלומים ובאין גמול, ורק באשר תדבק נפשך אחרי מלאכת המחשבת להיות לה לשפחה כל הימים: את ימוך תבלי בבהלה ואת שנותיך בעמל, ולא על נקלה תלמדי את אשר תלמדי, כי לא הסכנת בזה עשרים שנה ואחת; את מעשיך יביאו במשפט ועל כל מעשה אשר תעשי תבטנה שבע עינים, ושבע ביום ישמיעו אותך את מוסר תוכחתך, ואת רום לבבך ואת גבהות עיניך ישפילו ויכניעו; במסות ינסוך יום יום, ואת מעשיך הטובים לא יראו ולא יבטו ורק את הרעות יענו כך להוקיע אותן לנגד השמש; על הבמה לא יתנו אותך לבוא ולא יראו אותך כראות

את המשחקת, ורק לנסות את כחך יקחו אותך לשחק לפניהם; והיה כי תקצר דוחך בקרבך ובכל עמוך אשר עמלת, וקללת את נפשך ואת הימים אשר באה העצה הזאת בלבך, או אז תראי ותוכחי כי רק אחרי הצל רדפת אשר לא תשיגי אותו עד עולם, וכי באמת לא משחקת ולא משוררת את, עקב אשר לא לגדולות ולא לנצורות נוצרת, והיית אך לאחת מן האחרונות, אבל —

כליומר החשה רגע אחד מדבר, וגוענדולין ישבה על הכסא ולא היה עוד בה רוח לשאת אז עיניה אל פני הדובר ורק אחת ידעה כי לבה כואב עליה מאד, ופתאם וקול דברי כליומר העיר את רוחה שנית, והוא הוסיף וידבר:

— אבל יש אשר עלמה צעירה ויפה תלך לבקש את החכמה, לא כאשר דבקה נפשה אחריה כי אם בהיות מטרה אחרת לנגד עיניה, ונערה אשר כזאת תתברך בלבכה כי ביפיה ובתארה הטוב תעשה את כל החיל, ולא ידכו הימים והיא אחרי כבוד תלקה ודבקה נפש גבר אחריה ויצאה והיתה לאיש מן החורים ומן הסגנים; ואולם גם כזאת לא תקום ולא תהיה אם לא תלמד הנערה בראשונה ואם לא תעמול ותעבוד, והיה בימים הראשונים והיא תרעב ללחם ולא תמצא, תשמע נאצות ולא תשוב, תתערב עם שונים ולא תאטם אזניה משמוע נבלות, ואם תמצא מעט לחם והיה הלחם הזה מתנת איש אשר קרבתה יחפוץ.

— שנאתי מתנות מעודי ואל איש לא התפללתי! קראה גוענדולין, כי מחצו הדברים האלה את לבה עד מאד, והיא יראה כי לועג כליומר לה, וגם עלתה המחשבה בלבה כי יש אשר ידמה כליומר אשר לא רק לקחת עצה מפיו קראה לו כי אם לקחת ממנו גם את כל אשר יתן. — אמנם כן, לא ידעתי את בתי התואטרא ונתיבותיהם ודרכיהם געלמו ממני, ואולם אני דמיתי תמיד אשר יצלה בידי לראות שכר ויהי מה, כי כסף אין בידי ומשען ורים תעבה נפשי!

— צר לי מאד לשמוע דברים כאלה מפוך, ענה כליומר וישב לדבר בקול רך כבראשונה בהחלו את דבריו עמה, — ידעתי כי הכאבתי לך עד מאד, ואולם לא ידעתי דרך אחרת בלתי אם לשים כה את האמת לנגד עיניך, לבלתי אחטא בנפשך היקרה גם לי. אכן לא אמרתי לך כי עוב תעזבי את הדרך הזאת, דרך החכמה ומלאכת המחשבת, ונהפוך

הוא, כי שמוח אשמה מאד אם אראה אותך ברדפך אחרי החכמה ובאמרך לעלות עד מרום פסגותיה. הן לחום תלחמי אל פגעים רבים ונאמנים וגם לא תקל המלאכה אשר עליך לעשות, ואולם נכון אנכי לעמוד על יד ימינך ולעזור לך בכל אשר אוכל ובכל אשר תמצא ידי, כי בני אדם אחת אנחנו, בני החכמה ומלאכת המחשבת, ועלינו לעזור איש את אחיו כל הימים אשר על פני האדמה.

גוענדולין לא ענתה דבר ותבט על פני ידיה אשר שמה על פני חיקה, ותדע בנפשה לפתע פתאם עד כמה היא רחוקה עתה מהטות לבה לדבריו הטובים ולחסדו אשר הוא אומר לעשות עמה, והוא הוסיף ויאמר: — סלחי לי, גברתי, אם אדבר הפעם בי ובנפשי, ואולם כמוסים יהיו הדברים האלה עמך עד עת קץ. הנה ימים באים עוד מעט, והיתה לאל ידי להרים מכשולים מעל דרכך, וקמת ונסעת את ואמך עירה לונדון, והבאתי מורים אל תוך ביתך ולמדת ועבדת ככל אשר יאמרו, וכל דאגה תרחק ממך כי לא יחסר לך דבר. אפס כמום וחתום יהיה הדבר אשר אמר אליך, ורק את לבדך תשמעי אותו מפני כיום הזה; ואת דעי וראי לך כי לא ירחק יום ואני אקח לי לאשה זאת העלמה קתרינה לבית ארופוינט, והיה ביום הזה והיא תהיה לך לרעה נאמנה לאהבה אותך ולדבקה אחריך, ומשנה שמחה תשמח כך ביום שמעה כי חשקה נפשך במלאכת מחשבת וכי אלהיה היו גם לך לאלהים.

ופני גוענדולין התאדמו מאד בשמעה את הדברים, ואולם לא דברי כליומר, אשר דבר על אדות בת ארופוינט וכי נכונה הנערה להיות לו לאשה, הרגיוו אותה ממנוחתה ורק הדברים אשר דבר על עתידותיה ועל הימים ההולכים לקראתה. חוות קשה נבא לה האיש: בת ארופוינט תהיה לה לגבירה העושה חסד עם אמתה — והרבר הזה המר לה מאד; כליומר יהיה לה למגן ולמושיע — והוא הלא האיש אשר שפט אותה ואת כשרונה לרעה ולא לטובה, ורק בחמלתו אשר יחמול עליה יאמר להיות לה למושיע, וכל חמלה תועבת נפשה; ולו גם בוא תבוא לפני שופטים אחרים, מי יתקע לידה כי לא אדונים קשים יהיו השופטים ההם וכי לא יאטמו אזניהם גם המה משמוע בקולה ואת לבם מהאמין בה ובכשרון רוחה? אכן האביר כליומר ביד חזקה את תקותה ואת תוחלתה וימותת גם את אמונתה אשר האמינה בכני האדם! רגעים אחרים ישבת ותחשוב מחשבות ותחבל

תחבולות ולא ידעה מה, ופתאם קמה ורוחה שב אליה וגאותה ורום עיניה שבו אליה גם הם ככראשונה, אז הרימה ראשה ותבט בפני כליומר ופניה מלאו עז ומרי, ותען ותאמר:

— יצו אלהים את הכרכה אתך ואת רעיתך אשר בחרת לך, אדוני כליומר, ואתה דע וראה כי מעודי ועד היום לא ראיתי בכנות האדם אשה טובה מבת ארופוינט! ואף גם זאת, אדוני כליומר, רחש לבי לך דבר טוב על כל הטוב והחסד אשר עשית עמדי היום ועל כל הדברים הטובים והנכונים אשר דברת אלי ככל אשר היה עם לבי; ואולם אני עוד טרם אוכל לגזור אמר ולחרוץ את אשר אעשה, ורק בבוא המועד וידעת כי אודיע אותך את אשר בלבי ואם יש לאל ידי לקבל ממך את כל אשר תאמר לתת לי בטובך הגדול. אכן אם כה ואם כה ואני לא אשכח את חסדך העצום אשר עשית עמדי בסודך אל ביתנו, וגם אתה סלה לי על אשר ערבתי את לבי להוגיע אותך אלינו!

ברגע ההוא וכליומר אמר בלבו: „רק משלה הנערה אותי, והיא עד נצח לא תגלה את אזני עוד!“ ואולם בשפתיו דבר אליה גם הוא דברי חן ורצון לאמר: — הנה על פני המגלה הזאת כתוב שמי ושם מקום מושבי אשר שם ימצאוני דברוך בכל עת, ואת דעי לך, גבירתו, כי עבד אני לך כל הימים, ובכל עת אשר תקראיני והרדתי אליך לעשות את כל אשר תצוני!

ובראות גוענדולין כי לוקח הוא את מצנפתו בידו לקום וללכת, ויתעוררו נחומיה בקרבה ותכן כי לא טוב הדבר אשר עשתה לדבר אליו ככה, וכי האיש הזה חכם ונבון דבר עד מאד ולא ממנו יכחד לדעת את אשר חשבה בלבה, ועל כן התעוררה לפתע פתאם ותושט לו את ידה כאתכה ובחמלה גדולה, ותדבר לאמר: ראה, אדוני, הנה אנכי באה ללכת בדרך חרשה, והיה אם הדרך הזאת לא תהיה הדרך הישרה, או חי נפשי, לא אתה האשם ולא מרוב חלקותיך וחנפותיך תהיה נסכה! אתה העד העירות בי ואני לא שמעתי!

— יגן אלהים עליך וישמרך מלכת בדרך בלתי אם הדרך אשר יהיה לך לשלוה ולמנוחה ולטוב! ענה כליומר בחום לבב, ויגע בשפתיו אל קצות אצבעותיה, ומקץ רגע ואזני גוענדולין שמעו קול רעש אופני עגלה וקול שוט וקול סוס דוהר, ותדע כי עזב כליומר אותה ואת המקום וזזת

גם אנתה לא התמלטה מפי גוענדולין וגם דמעות לא נראו בעפעפי עיניה, ואולם מעודה ועד כה לא אָמלל עוד לבה בקרבה כמשפטה ביום הזה. כיקוד אש בערו עיניה בחרכיהן, והיא ראתה בפעם הראשונה ותכר עד מה ריקים החיים ועד מה רבה העוובה בקרבם וכי לא שוה האדם לראות חיים ולבקש מטרה וכי רוח אחד ישא את הכל. וגם כל המחשבות אשר עלו עתה על לבה עלו רק לענות את נפשה ולהסתולל בה ולמלא אותה מרי ושקוץ משומם, וגם כל אשר הביטו עיניה על סביביה, את ספרי הזמרה ואת העוגב ואת דמות תבניתה בתוך המרָאָה, ויהיו כל אלה בעיניה לעול ולמשא ולתועבה ותרא אותם כראות את הנותר ואת השריר אשר נותרו בידי המוכר אחרי יום המכר ואיש לא ישים אליהם לב, ואשר יקח אותם גם המוכר וצורר אותם בחפזון והשליך אותם אל אחת הזויות בעליות קור ביתו. לא התהלכה גוענדולין בתוך החדר אחת הגה ואחת הגה כמשפטה תמיד בהיות לבה סוער בקרבה, ורק כרעה רבצה על רפידתה אשר בפנת החדר ותלחץ את כפות ידיה אל פני עיניה הבווערות, ואז ראתה בחשך את כל התמונות אשר תאר כליומר לפניה ואזניה שמעו את כל מלה ומלה אשר יצאה מפיו, ותהי לה כל מלה חתומה בבשרה וחרושה בצפון שמיר על לוח לבה, אשר לא תמחה ולא תחדל עוד. „זקנת מהוות חושבת — לו החלות לעשות לפני שבע שנים ויותר — אין לך כל כשרון וכל יתרון — העבודה קשה מאד והכבוד לנצח לא יבוא — רק לחם תבקשי וגם הוא יחסר לך — את גאותך ורום עיניך יכניעו וישפילו — לא יעצמו עוד עיניהם מראות את כל מום ואת כל מגערת אשר בך — גם יפיך וגם חנך לא ילכדו עוד אנוש —“ וכל הדברים הנוראים האלה כגחלים בווערות בערו בקרב לבה ויאכלו את בשרה מעליה, ויותר מהמה הכאיבו לה דברי כליומר בתתו אותה לפני נערה אשר לא תעלה על הבמה בלתי אם לצוד נפש גבר מן החורים והסגנים למען היות לו לאשה. ואיכבה אפוא תקום היא ואמה ואחיותיה ללכת ולבוא עירה לונדון? התוכל לאכול לחם חסד מן הלחם אשר יתן לה הנדיב החדש כליומר? האם תוכל לראות ברעה אשר תמצא את אמה ביום קום בת ארופוינט להיות למלאך ולמגן גם לה? הן טוב מזה שבעתים לבוא ולהיות למשרתת או לישפחה ואומנת בבית הכהן הגדול אשר אמר דודה. „אכן גם החלום הזה כלה בעשן בלה I“ דברה בקול אל לבה ותקם מעל רפידתה ורגליה רעדו תחתיה.

או שבה אמה גם היא הביתה ובראותה את עקבות אופני העגלה בתיך החול, ותגש אל בתה ותשאל: — הלא תאמרי לי, חמרת עיני, את אשר הגיד לך כליזמר? „אין דבר“ ענתה גוענדולין ותסתר את פניה הלבנים ותרדם.

— האם לא בא עוד המועד אשר אדע גם אני את הצפון בקרב לבך? העוד נוטלת את עלי ללכת בחשך? שאלה היישה הרכה בעונה ובנחת.

— אין דבר, אין דבר, ענתה גוענדולין וקולה עז וקשה למאד, — חלום חלמתי ולא ידעתי פתרונו, והנה בא כליזמר ופתור לי את החלום הזה וארא כי שגיתי וכי חלמתי, וזה כל הדבר!
— אל נא, בתי, אל נא תדברי כדברים האלה ואל נא תבטנה עיניך אל תוך הרוח כעיני המשגע, כי יראתי! ענתה אישת דאוילו ותקרום על הכסא אשר לפניה. וגוענדולין לא ענתה דבר ותוסף להביט בפני אמה רגע אחד, ופתאם נגישה אליה ותשם את שתי כפות ידיה על כתפותיה ובקול מלחשים ענתה ואמרה:

— הניחי לי ואל נא תדברי אלי עתה, אמי! הן לא יועילו דבריו לשנות את הנעשה וברב קינות לא תהדל הרעה. אכן כלה הוא ונחרצה: קומי את ובאי לשבת בבית הקטן על פני השרה אשר אמרת, ואני אבוא אל בית הכהן הגדול להיות לאומנת את בנותיו, וכאשר אבדנו, אבדנו! הן, אמי, אמי, תני נא לי את ירך והיית לי לעזר עד שוב המנוחה אל קרב לבי, כי יראתי מאד!

ואשת דאוילו חרדה ותתפלץ בשמעה את הדברים האלה מפי בתה, ולא יכלה להתאפק בהתפרץ דמעותיה מחרבי עיניה, ותקם בחפזה ותעזוב את החרד ולא דברה דבר.

וממחרת היום באו שתיהן, גוענדולין ואמה, אל בית דודן ואחיהן הכהן גאסקוין, וגוענדולין ראתה את כל אשר עשת האיש הטוב הזה לאמה ולה, ולא היתה עוד בה רוח להתמרמר אליו. את מורכבתו מכר ואת צבא משרתיו העביר מלפניו ואת רב הספרים ואת גליונות כתב־הדעת לא הביא עוד אל ביתו, ויהי כל הכסף אשר מצא בזה קדש לאשת דאוילו ולביתה. וגם הדברים אשר דבר אליה דודה רבו משמן, וגם דודתה דברה אליה רק דברי רצון וחנינה, וגם הנה בת דודה שכחה את אשר עשתה

גוענדולין לאחיה לריקס ותדבר אליה טובות ונחומים; לא היה איש בכל
 הבית אשר לא דבר אליה כדבר אל הילד החי מחליו — ובכל אלה לא
 הצליחו כל הדברים וכל המעשים האלה לרפא את שבר לבה והרום, או
 החל גאסקוין לדבר במישמרת כהונתה החדשה אשר בבית הכהן הגדול
 ובהיכלו אשר כלו אומר כבוד, וכי אשת הכהן הגדול שואלת לראות
 ולדבר את גוענדולין בראשונה בטרם קחתה אותה אל תוך ביתה — והדברים
 האלה ירדו כחצים שנונים אל תוך לב גוענדולין, האם פרה היא הנמכרת
 בשוק ואשר יממש בה הקונה ויבקר אותה בטרם קנותו אותה? וגאסקוין
 לא הבין את רחשי לב הנערה האלה, וכטוב לבו עליו הוסיף לדבר ולספר
 באזניה את כל הדברים הנוגעים אל הכהן הגדול ואת רב עשרו וכבודו,
 וכי גדול הוא מאחיו וכי ריב לו עם הכהנים בדבר חבר האנשים המופיעים
 ברבים את כתב־הקדש, והוא פקוחה עינו תמיד על בנותיו לנהל אותן
 בדרך אשר בחר, וכי נערה משכלת ואומנת תראה את מעשיו ולמדה
 על פיהם בכל יום תמיד תורה חדשה — וגוענדולין שמעה את כל הדברים
 האלה ויהיו בעיניה כנחשים שונים אשר הביא דודה הביתה להיות זוחלים
 אנה ואנה אל אשר יהיה רוחם לזחול, והוא ישים את משפטי הנחשים
 לעיני הנשים אשר בבית, להורות וללמד אותן, ופתאם ובית הכהן הגדול
 היה בעיניה כבית הסוהר אשר בדרוך רגלה על המפתן, לא תוסיף עוד
 לראות באור השמש עד עולם, או עלה על לבה את אשר דברה אמה
 באזניה כי יש עוד משמרת וכהונה אחרת בבית אחר, להיות למורה באחד
 מבתי הספר, ותגם דבר אל דודה, והוא הגיד לה את משפט המשמרת
 הזאת וכי רעה היא מן המשמרת אשר בבית הכהן, וכי אין יודע אם יותן
 שם חדר מיוחד לשבת בו, או ראתה גוענדולין ותוכה אשר בא הקץ לה
 וכי נכנע לבה עם גאותו מאד מאד ואין תקוה לקום עוד: הכהן הגדול
 יהיה לה לראש ולנגיד ולמצוה, אשת הכהן תבוא פעם בפעם לבקר אחר
 מעשיה ולשפוט אותם, ובנותיהם תהיינה עליה לעול ולמשא כל הימים,
 או געלה נפשה את כל החיים ואת כל המעשים הנעשים תחת השמש,
 ותקצר נפשה למות ולא ידעה על מה היא חיה, והיא לא דברה דבר
 למן היום ההוא למטוב ועד רע, ותבוא ותחי בודדת בהררה ואת הדלת
 סגרה אחריה ולא ראתה פני איש בכואו, ואמה לא ידעה את אשר היה
 לה. וגם בראות אמה את פניה לא שמעה מפיה דבר, וגם בשאלה את

פיה לא שמעה דבר בלתי אם: כן ולא — ותתאבל אשת דאווילו מאד על בתה ותחבל תחבולות ותבקש עצות להקל מעט את משא הרעה מעל בתה ככל אשר תוכל.

ויהי כשבת גוענדולין בחדרה ואמה גם היא באה אל החרר ותאמר לסדר את הבגדים ואת השמלות אשר לבתה, ובתה קמה פתאם ממקומה ותקה את התכה הקטנה בידה אשר שם עדייה וחליתה, ותאמר:

— הן שכחתי, אמי, את הדברים האלה ואת לא הזכרתים אלי! אכן מתנת ידך הם אשר נתת לי זה שנים רבות, ואני אין לי חפץ בהם עד מה, האם לא תוכלי למכור אותם?

לו תוכלי, המדת עיני, כי עתה הפצתי אשר יהיו הדברים האלה למושמת אתך עד היום האחרון, ענתה אשת דאווילו ותשמח בלבה כי החלה בתה לדבר דבר ולא תוסיף עוד להיות מחשה ולסגור בקרב לבה את אבלה הכבד באין רואה ובאין יודע, — ואולם הלא תגידי לי, בתי, מה המטפחת הזאת ועל מה שמת אותה אל תוך התכה הזאת?

וגוענדולין ראתה את המטפחת ותכירנה, כי צררה בה את הרביד אשר הישב אליה, ותען ותאמר: — עם הרביד היתה המטפחת ואישכח ואשים אותם יחדו אל תוך התכה; ואולם שאֵלה אחת אני שואלת ממך עתה, כי במכרך את העדיים האלה לא תמכרי עמהם גם את הרביד, והיה הוא האחד אשר תותירי לי.

— לא, בתי, לא! ואולם גם את יתר הדברים אל נא נמכור...

— למה תדברי, אמי, כדברים האלה? אומנות ושפחות לא תשימנה עדיים וחלאים על צואריהן ועל ראשיהן, ואנחנו טוב לנו לו תעשי לי שמלה שהורה וארוכה כאשר תלבשנה בנות הנזירים ולו תקלעי לי מחצלת קש להיות לי למלתחה כמשפט היתומות העניות. הן נזירה אנכי!

— למה תקרעי את לבי כדברים האלה? הה, בתי, בתי, לו ידעתי במה אוכל להושיע לך, כי עתה את חיי נתתי כפרו! ואולם ראי, בתי, הנה את באה אל בית הכהן הגדול ושם יוטב לך ולא יחסר לך דבר, כי האנשים האלה אנשים טובים מאד.

— זה הדבר אשר דברתי: שבע ביום עלי להודות את האנשים האלה על החכך אשר הם עושים עמדי לאסוף אותי אל ביתם!

— אל נא תגדילי את הרעה מאשר היא! ענתה אשת דאוויל.
 — איך יוכל איש לדעת אם אנדיל את הרעה ואם לא ואני הן
 דברתי רק את אשר ירחש לבי ולא את אשר ירחש לב אחרים? ענתה
 גוינדולין ועל שפתיה כמו אש צרבת.

או שבה ותקח את המטפחת ותשם בו את הרביד כבראשונה
 ותצמנהו בתוך התבה, והיא לא ידעה את נפשה מדוע היא עושה ככה
 ולמה לא תחפוץ למכור את הרביד, ורק יראה ופחד באו אל לבה,
 ולא הבינה גם את אלה, ותהי כאיש הירא ללכת לבדו בשדה פן תקום
 עליו רעה אשר לא ידע שחרה; אכן מחשבות כאלה באו בלבה פעם
 בפעם בזכרה את דירונדה — האם באשר הכניע האיש הזה את גאותה ואת
 דום עיניה ועל כן חרה אפה בו ותשטמהו או האם מוצא האיש הזה חן
 בעיניה בכל מעשיו ובכל הליכותיו ועל כן רחש לבה לו דבר טוב ותירא
 אותו ותכבדהו? אכן לא ידעה גוענדולין את אשר בלבה על האיש הזה
 ולא ידעה ולא הבינה גם היא איזה דרך עבר עליה הרוח לפתע פתאם
 לבלתי תת למכור את הרביד ולהותיר אותו מכל יתר העדיים. ארץ לא
 נודעה נשמת האדם וחבלים רבים עוד טרם נכתבו ועוד טרם נדרשו
 ונתקרו על פי החוקרים!

פרק עשירי.

במעט מלים יביעו המלכים והמושלים את הגות לבם, והמעט הזה
 יבוא חליפות בארץ ובכתי הבידוא שנויים. וגם גראנדקורט בבואו עירה
 ליברון ואת גוענדולין לא מצינו עוד שם ויקרא למקום ההוא „מערת
 פריצים“ —, או הבין סוכנו לויש כי יש עם לכב אדונו לעזוב מהרה את
 המקום ההוא ולשוב אל מקומו הראשון הוא שדה דיפלו. אכן לא בעצם
 היום ההוא עזב גראנדקורט את ליברון כאשר חשב סוכנו לויש, ויתמהמה
 עוד יום תמים להכעיס מעט את לב סוכנו ולהפך את מחשבתו, ומדי
 שבתו במקום הזה היה לחגא לאשת דודו מאליונגר, כי בכל עת אשר
 ראתה את פני יורש אישה זה, ויהי לה למוכיר עון להוכיר אליה אשר לא
 ילדה לאישה בנים כי אם בנות, וגם בלב דירונדה עורר גראנדקורט
 מחשבות והגיגות שונים בכל עת אשר ישב בליברון, כי לא יוכל דירונדה

להשמיר מקרב לבו את המחשבה אשר חשב לבו בעודו נער אשר בחטא יחמתהו אמו ובעון חולל אותו אביו, ויהי לו הדבר הזה לפוקה, כי ראה יודע אשר לולא הדברים האלה כי עתה היה הוא ליורש במקום גראנדקורט, ולכן מאנה נפשו אשר יאמר גראנדקורט בלבו כי מקנא הוא בו וכי רעה עינו בו על דבר הנחלה, ויתאמץ להתהלך לפני גראנדקורט כרע וכאח, וגאותו היא סמכתהו ללעוג להון ולבוז לרכוש ולהיות נקי מכל מחשבת פגול וכל רעיון זר. ואולם אין מחסה ואין מסתר מלפני מחשבת רמיה, כי ראה גראנדקורט את פני דירונדה וידע כי בן דודו הוא, ואף גם אמר בלבו כי מקנא הוא בו ובנחלתו אשר תהיה לו ירשה, וכי לזאת עליו יועף לבו, ועל כן אמר להתנשא עליו ולדבר אליו תמיד דברי חן ורצון כדבר אדון אל עבדו אשר הפין ביקרו, כי לא אך את כלביו אהב גראנדקורט לסכסך איש באחיו כי אם גם את האנשים אשר דבר היה לו עמם, וגם את דירונדה אמר לדכא תחת רגליו בהטותו אליו חסד מרבה להכיל. והסוכן לוש גם הוא עשה את כל אשר בידו לכסוך את המשפחה פעם בכה ופעם בכה, ויספר באזני סיר הוגא מאלינגר מכל המוצאות את גראנדקורט ואת כל המעשים אשר הוא עושה בגלוי ובסתר, ביום ובלילה, וגם באזני דירונדה נסה לספר דברים ולא שמע אליו, ואחרי כן שב ויספר באזני גראנדקורט את כל אשר מוצא לטוב לפניו; אף גם ספר באזני סיר הוגא מאלינגר את עצת גראנדקורט ואת מחשבתו אשר הוא חושב על דבר העלמה גוענדולין הארליש, וכי יש תקוה אשר יוכל סיר הוגא לגאול מידו את שדה־דיפלו בכסף, בהיות הכסף דרוש לחפצו בימים האלה, ואולם לו לעצתו ישמע סיר הוגא כי עתה לא בחפזון יעשה את מעשיו וגראנדקורט לא ידע את אשר בלבו, כי זה דרך גראנדקורט מעודו ללכת בקרי עם איש ביום הכירו את אשר בלבו ולהפיר את עצתו, ורק הניח יניח את הבשר הצלוי על פני השלחן עד עלות הריח כאף גראנדקורט והיה לו לניחוח. בין כה וכה ולוש קוה אשר יאריך גראנדקורט את ימי שבתו במקום הזה.

אפס תקות לוש נשארה מעל, כי ממחרת היום בכקר בבאו לפני אדונו, ואדונו שאל אותו לפתע פתאם:

— ההכינות את כל אשר תכין לדרך לנסוע עם מרכבת הברזל

העולה פארוזה?

— לא ידעתי כי נוסע אתה, ענה הסוכן ולבו לא השתומם בקרב
לשמע הדברים האלה.

— ואני אמרתי כי עליך לדעת את הדרך הזה, ענה גראנדקורט
זעיניו הביטו על גליל האפר הארוך אשר על פני הציגר העשן, — קום
זהכינות את כל אשר חבון, ועשית אשר לא יבוא כל עוד וכל פסח וכל
איש אל תוך העגלה אשר שם נשב, וגם אל הסיר הוגג ואשתו תכתוב
דבר בשמי וידעו כי נוסע אנכי.

ממחרת היום והם באו עירה פארו, ומשם שלח גראנדקורט את
מלאכו, את לוש, לשרה-דיפלו, למען הכין את כל אשר יכין, והוא
ועברו חכו בעיר פארו, ורק מקץ ימים אחדים ויבוא גם הוא עד שדה-
דיפלו.

בין כה וכה ולוש לא אמר הוין בהכינו את אריות המוסים ואת
הכלבים לפני אדוניו, כי גם את לבו הכין לשמוע ולדעת את כל הנעשה,
וישמע וידע גם את כל המוצאות בית אם גוענדולין ואשר נשבר מטה
לחמן ולא נותר להן מאומה, ויהי הדבר הזה לו למקור מחשבות ומזמות
חדשות, לדרוש ולהקור מראש אם ילך לב אדוניו גם עתה אחרי הנערה
ואם לא, ואם הנערה הזאת, אשר אין חקר לגאות לבה ולרום עיניה, לא
תאבה ללכת אחריו גם עתה אחרי בוא הרעה עליה ואם לא, אכן לא מצאה
הנערה, הזאת חן בעיני לוש והוא לא אמר טוב לרבק הזה מראשית ועד
עתה, ויהי נכון לעשות את כל אשר תמצא ידו למנוע את גראנדקורט
מקחת לו את הנערה הזאת לאשה; ולו לעצמו ישמח גראנדקורט כי עתה
יעין אותו לקחת לו לאשה את הנערה העשירה היורשת את ארופוינט או
את האשה גלאשר אשר אהב אותה לפניו ואשר ילדה לו בן ובת, כי
בקחת גראנדקורט לו את בת ארופוינט ובא גם הוא על שכרו להיות טוב
לו כל הימים, וגם בקחתו לו את אשת גלאשר ויהי הדבר הזה לטוב
לו, כי רע ומודע היה לוש לאשה הזאת מאו ומלפנים, וייטב גם לו
בגללה; ואולם בקחתו לו את הנערה החדשה והעניה הזאת, את גוענדולין,
מי יודע את אשר יקרה אותו באחרית הימים, כי ידע את שיא לבה ואת
רום עיניה וידע כי לא יקום ולא יתיצב בפניה, והוא הלא ימים ושנים
דבים היה בן משק בית אדוניו ויהי לו לסוכן ולנאמן ביתו מנעוריו ועד
היום הזה. אבל אחת גמור לוש בלבו לבלתי דבר דבר ולבלתי עשות

קטנה או גדולה עד אם יראה בראשונה אנה פני גראנדקורט מועדות, ולכן החריש ולא דבר דבר כיום שוב גראנדקורט לשרה-דיפלו, וירא והנה גם גראנדקורט מחריש ודבר לא ידבר. כיום הראשון אחרי שובו לא עשה דבר בלתי אם שת את כל לבו לעדת סוסיו הרבים אשר בארזה ואת עבדו צוה לחבוש את סוסו את קריטריון ולשים עליו אָכָף אשר תרכבנה בו הנשים להיות נכון עד ידרוש לו, וממחרת היום בבקר בקומו מעל משכבו קרא את המכתבים ואת הספרים אשר מוצא על פני שלחנו, ויצו את לויש ואת עבדיו וישמעו אותם את משפט המעשה אשר עליהם לעשות ביום ההוא, ואחרי כן החשה ולא הוסיף עוד לדבר למטוב ועד רע, או קם לויש ויאמר לעוזב את החדר ויגש עד הדלת ויהי הוא טרם גשתו ואזניו שמעו קול כקול „הי“ יוצא מפי גראנדקורט, וידע לויש כי היה עם לבב אדוניו לדבר דבר,

— מה שאלתך ואעשנה? שאל לויש בשובו ממפתן החדר.

— סגור את הדלת בפתח כי לא אוכל לדבר החוצה.

לויש סגר את הדלת וישב החדרה וישב על הכסא ויחכה, ופתאם והנה גראנדקורט שואל אותו: — היושבת העלמה הארליט עתה באַפֿינדון אם לא? — וגראנדקונט בדברו את הדברים האלה, וידע אל נכון כי לא לתהו ישב לויש בזה ימים אחדים, וכי יודע הוא את כל הנעשה, דבר לא יחסר.

— לא אדע אל נכון, ענה לויש בנחת ויהי כאיש אשר הדבר

איננו נוגע אליו, — ואולם את זאת שמעתי ואדע כי באו אנשי הבית ההוא כלם עד ככר לחם, וגם האשה דאוילו וגם הכהן גאסקוין אין לחם ואין שמלה כביתם, כי אבד כספם בענין רע ביד אחד הסוחרים, ועל אשת דאוילו ואמר כי אין עמה בבית אף אגורת כסף אחת, והיא ובנותיה עוזבות בימים האלה את הבית אשר ישבו בו עד היום הזה, והן באות לשבת בסכה קטנה אשר באחת הפחתים על פני השדה.

— אם נא מוצאתי חן בעיניך אל תרבה תדבר כזבים עד בלי די,

ענה גראנדקורט בנחת, כי הם גם את הנפש לא ישובכו וגם הועיל לא יועילו.

— מה אתה אומר?

— דברי אמת, דברים נאמנים, בקשה נפשי לשמוע הפעם מפיד!

— ואני רק אשר ספרו רבים באזני אמרתי לשוב ולספר גם באזניך, ואותה שמעתי גם בכה וגם בכה, וגם הסוכן אשר על בית בראקינשו באַפֿינדין ספרה לי...

— לא זאת בקשתי ממך, לוש! ואולם אחת שאלתי ואותה הגידה לי: היושבת עוד העלמה הארליט בזה אם לא?

— חי נפשי אם ידעתי, אולי עזבה הנערה את המקום הזה ביום אתמול, כי אמרה לבוא ולהיות לאומנת בבית אחד הבהנים, ואולם אם חפץ אתה לדבר אותה כי עתה תשלח אמה אחריה לקרוא לה לשוב, — דברי הלעג האחרונים האלה יצאו מפי לוש מבלתי שים לב.

— שלח נא את אחד המשרתים ושאל ביושבי הבית אם אוכל להראות את פני העלמה ביום המחרת ואם לא.

לוש לא קם ולא זם ממוקמו, והוא עוד טרם ידע לשית עצות בנפשו איזו דרך יבחר לו בלכתו להסב את פני המלחמה נגד עצת גראנדקורט ומחשבותיו, הילעג לו ולמעשיו אשר הוא אומר לעשות ואם כמוכיח ישמיע מוסר? האם לירא אותו יבוא או אם כאוהב וכרע השוחר טוב לו? ואולם כלה ונחרצה היתה מואתו להוציא את כל רוחו ולבתי כסות מאדונו דבר.

— לו פקחת את עיניך על סביבך, כי עתה הטיבות מאד לעשות, גראנדקורט! ענה לוש פתאם, — אכן אחת עליך לדעת כי לא לשעשועים אתה בא אל בית האלמנה להשתעשע בחבורת בתה ולדבר באזניה דברי חן וחנופה, ועליך לחרוץ בראשונה בקרב לבך אם חפץ אתה להיות לה לחתן ואם לא, ואף גם זאת תשים אל לב, כי לא תכנת עוד אה רוח הנערה הזאת וכי לא יבצר ממנה להשיב את פניך ריקם כטוב לכה עליה, וכי גם אתה לא תכנת עוד את רוחך אתה ולא ידעת אם יהיו דברים כאלה לרצון לך ואם לא.

גראנדקורט לא ענה דבר. את הספר אשר בידו הניח על ברכיו וציגאר חדש שם בפיו, ויהיו הדברים האלה לאות בעיני לוש כי נכון הוא לשמוע אותו עתה, ויוסף לוש ויאמר:

— שונים עתה פני הדברים מאשר היו בראשונה, ובקחתך לך עתה את הנערה לאשה לא אותה לכדה תקח כי אם גם את כל בית אמה ואת כל אשר בו, ואתה הן לא תוכל לראות את אם רעיתך שוכבת חיקך

והיא מתהלכת לפניך כאחת השפחות ולבושה בלואי סחבות. וגם יהיה לך הדבר הזה לחגא ולעול ולמשא כי לא הסכנת בזה, ולא אתה האיש אשר יוכל לשבת בית על יד אשתו ימים רבים, וגם בדבר הכסף הן תזכור ולא תשכח כי ידיך אסורות וזי אל הכסף עיניך נשואות, ובקחתך לך אישה עניה והבאת עליך שואה אשר תנחם עליה אחרי עבור ימי התענוגות הראשונים ואשר לא תוכל להמיש עוד צוארך ממנה וחבלת את מעשה ידיך ואת אחוזותיך ונחלותיך אשר לך ואשר תהיינה לך. אכן צר לי מאד כי ככה יהיה משפט חייך וכי תאבד את ימיך על לא דבר!

לוש החשה מדבר, וגראנדקורט סגר את עיניו עד החצי ויוצא מפיו את הציגאר ויבט על קצהו הרטוב וכאצבעותיו משש את עלה הציגאר אשר מלמעלה, ואחרי כן אמר:

— צו נא את אחד המשרתים וישאל באנשי הבית אשר שם אם אוכל להראות מחר את פני העלמה הארליט. אכן זה הרבר אשר דברתי, כי ידעתי מראשית אשר לא ישר הרבר בעיניך ביום קחתי לי את הנערה הזאת לאשה וכי לא אתה תאמר לדבק הזה טוב. ואולם עליך לדעת כי עצתך לא תהיה לי למשקלת, ולי אחת היא אם מצאתי הן בעיניך ואם לא —

לוש לא ענה רגע אחד דבר, ויקם ויתהלך בחדר אחת הנה ואחת הנה, וירע בנפשו כי עוד לא כלו החצים מתוך אשפתו, ופתאם הסב את ראשו אל גראנדקורט ויאמר:

— טוב הרבר אשר דברת, אדוני, אם כלה ונחרצה היא מעמך, אז לא יועילו דברים במשפט, ואולם אדברה נא דבר באונך ואתה תשמע. הלא ידעת את הנערה הזאת ואת ערפה הקשה ואת לבה הערל וכי מלאה היא מרי כבית המרי, כי על כן אמרתי אשר לא יבצר מנערה כזאת להכלים אותך גם בזה בהשיבה את פניך ריקם. האם לא ידעת ולא שמת אל לבך כי ברה ברחת מפניך ותסתור ממך גם הלום וגם בליברון? ואני את אשר אדע אותה אניד לך כי שרש דבר נמצא בה בעשותה את המעשה הזה. — אכן ידע לוש בדברו את הדברים האלה כי למלחמה פניו מוערות וכי בקחת לו גראנדקורט את גועדולין לאשה, והיה ראשית מעשיה להגיס אותו מביתו, ואולם ידע היטב כי בלעריו לא ירים גראנד-

קורט את ידו ואת רגלו וכי גם אם יניס אותו מביתו ושב אחרי כן לקרוא לו ולהשיבו.

— כן הוא, אדוני, שרש דבר נמצא בה בעשותה את המעשה הזה! שנה לוש את דבריו ויהי כמסתיר סוד.

— ידעתי גם בלעדריך כי שרש דבר ימצא באיש בעשותו את אשר יעשה, ענה גראנדקורט ועל שפתיו כמו לעג.

— כן הוא, ואולם אתה טרם ידעת את שרש הדבר הזה.

— ואתה ידעת אותו, האין זה? שאל גראנדקורט ויסגור את עפעפי עיניו עדי רגע, ויהי הדבר הזה לאות ללוש כי חשקה מאד נפש אדוניו לדעת את הנעשה.

— אמנם כן, ידעתי, וזה הדבר: העלמה הארליט ראתה את פני האשה לידה ומפיה שמעה את כל הדברים אשר היו בינך ובינה, ועל כן קרמה לברוח. ואני הנני מגיד לך את כל אלה למען תדע להעריך את הנערה הזאת על פי ערכה כבואה עתה להיות לך לאשה אחרי שמעה את כל אלה.

גראנדקורט לא ענה דבר ויוסף להעלות את העשן מן הציגאר אשר בפיו וידוש, ולוש גם הוא החשה מדבר ויחכה לגראנדקורט בדברים, כי אמר בלבו: עתה יבוא גראנדקורט להוכיח אותי על פני ולהגיד לי כי אני אני את כל אלה עשיתי וכי איש מזמות אני אשר לבו תוך ומרמה, אחרי אשר בעצם היום ההוא רחוקה היתה האשה לידיה גלאשר ממקום המעשה מהלך שני ימים, וגם נכון היה לוש להודות עלו פשעו ולהגיד לאדוניו כי כן הוא; ואולם רגעים אחרים חלפו באין דובר דבר, ולא נראו בלתי אם עמודי העשן העולים מתוך הציגאר הבווער, ומקץ רגעים אחרים וגראנדקורט הרים את ראשו בנחת ובמנוחה ויהי כאיש אשר אזנים לו ולא יאזין ואחרי כן דבר אל לוש בלש.

— יהי נא חסרך עמדיו להושיט לי את העט ואת הגליונות לכתוב עליהם.

כברקים מחצו הדברים האלה את לב לוש, כי ידע כרגע את דבר המכתב אשר אומר אדוניו לכתוב הפעם, וידע כי אבדה תקותו ממנו וכי נספה במלחמה אשר ירד אליה. ויקם ויקח את העט ואת הגליון וישימם לפני גראנדקורט, וגראנדקורט הוסיף ויאמר: — חכה נא עוד רגע

אחד עד תמי לכתוב, ונתת את המגלה הקטנה על יד אחד המשרתים, והביא אותה כרגע אל מקום תעורתה.

מקץ רגע אחד ותשלם גם המגלה, והיא שלוחה לשדה אפֿנרין לתת אותה על יד העלמה הארליט, ולוּש לקח אותה בידו ויצא את פני החרר.

בעת ההיא וגוענדולין ישבה כרד בחדרה, והיא שוממה ומתעצבת אל לבה ומתאבלת. ביום ההוא כבקר סר אליה דודה גאסקוין ובחמלתו עליה השמיע אותה כי עוד לימים שנים ואשת הכהן הגדול נכונה לראות אותה למען תבחן, ודודה הטוב הגיד לה את משפט המעישה אשר עליה לעשות למען תמצא חן בעיני האשה הגדולה ההיא וכי טוב לה להכנע מעט מפניה ולבלתי דבר אליה דברים אשר לא יסכנו לה. ובצאת דודה מאת פניה החלה הנערה לבכות ולכה המה בקרבה ולא ידע מה. אכן מלכה אשר הוסרה מזויות מלכה ואלהים אשר הדיחווהו מתיבל קדשו, הלא ככה תהיינה כחשבותיהם ורחשי לבם, וגם גוענדולין היתה בעיניה ככה! מה בצע כי תדע אשר נכוננו רעות גם לעלמות אחרות? מה יועיל אם תשים אל לב כי זה גורל החיים וזה משפט האדם? והיא רק מחשבה אחת חשב לבה הפעם כי היא העלמה אשר באו עליה הרעות ולא האחרות, וגורלה ומשפטה גורלה ומשפטה המה ולא גורל יתר החיים ולא משפט יתר האדם. ויש אשר אמר לה לבה: הן אשה אַמללה היתה אמי מעודה, ועתה אַמללה ממנה שבעתים אנכי! וברבות הרמיונות בקרב לבה, ותחלוּם את חלומותיה כהקיץ, ותרא את אשר יקרה אותה באחרית הימים, וכי נערה בלה וזקנה תהיה, ואמה גם היא תהיה בלה וזקנה, ואז תשבנה יחד והביטו אשה בפני אחותה ואמה תאָנת ותחשוב בלבה: „אכן היתה גוענדולין גם היא לנערה בלה ושוממה“ — ובעלות המחשבות האלה בלב גוענדולין, או התמלטה אנתה גדולה מקרב לבה וזרם דמעות התפרץ בפעם הראשונה מחרכי עיניה; ולא מכעש ומקצף התעורר לבה בקרבה, ורק כי נכמרו נחומיה ולא יכלה עוד להתאפק.

ופניה היו מפנים אל פני הדלת ותרא את אמה בבואה החדרה, ולא יספה עוד לראות, כי עיניה ישבו בתוך הרמעות, ותמהר ותקח את מטפחתה ותלחץ אותה אל עיניה; ובטרם תסיר את המטפחת מבין עיניה, והנה אמה מחבקת אותה אל לבה בזרועות נטויות, והרבר הזה הוסיף על

אחת שבע להרתיה כים את לבה, ולא יכלה להתאפק ותבך בקול גדול, ולחיה על לחיי אמה. והאשה כבואה ההדרה והנה היא אוחות בידה דבר מה, ותחרד ותירא יראה גדולה ולא היה בה כח לדבר אל בתה; ואולם גוענדולין התאוששה כמעט רגע, כי ידעה אשר לא נאווה לה להיות לנערה בוכיה, ותשם את מטפחתה שנית על עיניה ותתחזק ותסב את ראשה אחורנית ואחרי כן הביטה בפני אמה ותאמר:

— אין דבר, אמי, ועתה ראי הנה שבתו לאיתני, — כרגע היה ועיני גוענדולין ראו כי מכתב ביד אמה, ותשאל: — מה משפט המכתב הזה? האם בשורה הרשה היא הרעה מן התולכות לפני? — לא ידעתי, בתי, ולא אדע את אשר יחשוב לכך בדבר המכתב הזה, ואולם אליך הוא שלוח!

אז הרימה גוענדולין את ראשה כמעט, — משדה-דיפלו הוא מוכא אליך, הוסיפה האשה לדבר ותתן את המכתב על ידה.

וגוענדולין הכירה את מכתב יד גראנדקורט ואת אותיותיו המעוקלות, ועל כן לא השתוממה אמה לראות כי התאדמו פני בתה כרגע, ואולם בקרוא הנערה את המגלה, ותרא אמה כי שבו פניה וילבינו לפתע פתאום וגם שפתיה הלביו, ואחרי כן נתנה את המגלה על יד אמה ותקרא גם היא לאמר:

„גראנדקורט שולח את ברכתו ודובר שלום לגבירתו הארליט, והוא יערוב את לבו לשאל אם יכול ויכל לסור אל ביתה מחר בשעה השנית אחר הצהרים ואם ימצא אותה לכדה לדבר אותה. כימים האלה שב גראנדקורט מעיר ליברון אשר ירד אליה, כי אמר למצוא שם את גבירתו הארליט ולא מצא“.

ואשת דאוילו קראה את הדברים האלה ותשא את עיניה ותבט בפני בתה ואת המגלה השיבה לה, וגוענדולין לקחה את המגלה ותפל אותה ארצה ותפן ממנה רגע אחד.

— אכן אין דרך אחרת לך, בתי, בלתי אם לענות דבר על המגלה, אמרה האשה ותהי כנכלמה, — ואת דעי לך כי הוציר השלוח מחכה בפתח.

וגוענדולין קרסה כרעה על רפודתה, ותשם כף אל כף ותבט

אל קיר החדר אשר ממולה ואת אמה לא הביטה, ברגע ההוא והיא היתה כאיש אשר התריר אותו פתאם קול מרבצו והוא מתאמץ לפקות ולקרוע את אזניו לשמוע ולדעת אי מזה בא הקול ומה הוא לו. הן רק רגעים מעטים חלפו מעת אשר מוט התמוטטה הארץ מתחת לרגליה וכל זיק אור וכל נגה איש לא נראה בכל גבוליה, והיא חדלה מהאמין בחייה ובנפשה וכי עוד כח לה ועז לה להדביר אנשים ולדכא אותם תחתיה כמשפטה מאז, ועתה הנה מראות חדשים נגלו פתאם לנגד עיניה, ועיניה תראינה כי דרך נפתח לפנייה והיא תוכל לבחור, אם תאבה ואם תמאן. ואולם גם יראה וגם פחד קראוה פתאם, כי זכרה ברגע אחד את כל אשר עבר בינה ובין גראנדקורט, כי רגע אחד נפתח לבה אחריו ורגע משנתו נדחתה מפניו, רגע אחד אמרה ללכת אחריו ואחרי כן ברהה מפניו, ופתאם דאו עיניה בחוון גם את האשה אשר ראתה בשרה, ועיניה השחורות והגדולות נראו אליה בחוון גם עתה, ותרא גם את ילדיה הנחמדים, ותזכור גם את אשר דברה אליה — האם באמת הבטח הבטיחה אותה כי לא תהיה לאשה לגראנדקורט עד עולם? ומדי ראותה את כל אלה ומדי חשבה את כל המחשבות ההן, ורוחה הלך הלוך וסוער, כי בחפזו ובמרוצה עברו חלפו המראות האלה על פניה. והיא לא ידעה לשית עצות בנפשה. מה בצע כי יכול תוכל לבחור עתה? מה יועיל לה כי מצאה ידה לעשות עתה דבר, באין אונס אותה לבוא אל בית הכהן הגדול? ויש אשר חשבה בלבה לאמר: „מי יתן וגראנדקורט לא יבוא!“ או: „לולא ראיתי את פני האשה ההיא בשרה, כי עתה שלותי!“

אך רגעים אחדים חלפו ויעברו, ואולם כשעות תמימות היו בעיני האלמנה, ועל כן נגשה אל בתה ובשפה רכה אמרה:

— עליך לענות דבר, חמדת עיני; או האם תבקשי כי אכתוב אני את הדברים ואת תשימי אותם בפי?

— לא, אמי, ענתה גוענדולין ותשוף ברוחה, אם מצאתי חן בעיניך הבה ותני לי עט וגליון.

בין כה וכה ומחשבותיה השתערו אליה בחוקה והיא לא ידעה עוד מה לעשות. התקבל את גראנדקורט בבואו אם לא? התסגור את דלתות החלונות וכדרר תשב ותדום וגם החוצה לא תביט ולא תדע את

כל אשר יעשה? האם לא תאחו עוד בחיים ידה אחרי אשר נשמטו מתוכה?...

— אכן לא אדע מדוע ככה תחרדי לציר השלוח אם יחכה עוד מעט, ענתה ואמרה אחרי הביא אמה את העט והגליון ותעמוד כמחכה, — הן הסכינו המשרתים לחכות, ואני לא בן-רגע עלי לענות.

— צדקת, חמדת עיני, ענתה אמה ותהי כאשה אשר שמעה לקח חדש מפי המורה ותבינהו; ותקם ותקח לה את השמלה אשר מצאה לפנייה ותחל לשלוח במלאכה כפיה ותתפור, — יחכה נא המשרת עוד רבע שעה, אם ככה חפצת.

ואולם ברגע הזה ובלב גוענדולין התעורר חפץ נמרץ לענות על המכתב ברגע, ולבה אמר לה כי בהיותה נחפזה לענות דבר, לא תבאנה עוד מחשבותיה לענותה ולהציק לה בטרם תדע את הדרך אשר תבחר, ולכן אמרה: לא חשבתי ולא עלה על לבי לתת אותו לחכות עד תשלם המלאכה אשר בידך.

— אבל אם כבד מנך הדבר לבחור ולחרוץ משפט?! שאלה אשת-דאווילו ושפתיה מלאו חמלה וחגינה.

— ואולם עליך לדעת כי אין דרך אחרת לפני ועלי לבחור ולחרוץ דבר, ויהי מה! ענתה גוענדולין, ותשב אל השלחן לכתוב. ואולם סערת לבה לא קמה עוד לדממה ולא זדעה עוד את אשר תעשה, ורק אמרה בלבה: אם כה ואם כה הלא יוכל גראנדקורט לבוא הלום, ואני לא יבצר ממני להשיב את פניו ריקם אחרי בואו, והדבר הזה ימתק לי מאד! — ואולם גם אחרי קחת גוענדולין את העט בידה, ואמה הביטה בה ותרא כי שבה ותנת את העט מידה עוד טרם תכתוב, והיא יושבת וחולמת בהקיץ, אז תדבר אליה אשת דאווילו לאמר:

— הן יכתוב אדוננו גראנדקורט כי זה עתה שב מדרכו בבואו מעיר ליברון, ועל כן תאבה נפשי לדעת אם כבר שמע מכל המוצאות אותנו ואם כבר לקחה אונו שמין דבר?

— לא איש הוא אשר דברים כאלה יהיו לו למשקלת לשקול על פיהם את ערך האדם, ענתה גוענדולין ושפתיה ענו בה כי תבוז בלבה לאיש אשר כזה.

— יש אשר הגברים אחרת יחשבו, ענתה אשת דאווילו, ויש

אשר לא יקחו להם נשים אשר משען ומשענה אין להן ואשר נשבר להן כל משען להם וכל משען מים ואשר אמותיהן ואחיותיהן גם הנה תהיינה להם לסבל ולמשא; ואנחנו אם נאמר כי יודע אדוננו גראנדקורט את כל הרעה אשר מוצאתנו והוא דורש לך, כי עתה אות נאמן הוא אשר באמת ובתמים חשקה נפשו בך ולא יקש ממנו כל דבר בגללך.

את הדברים האלה דברה האשה בתם לבבה, וזאת לה הפעם הראשונה אשר לקחה את לבה להיות לפה לגראנדקורט ולדבר עליו טובות באוני בתה, אף כי יראה לנפשה פן יבאו הדברים האלה והיו המה למוקש ולפוקה לעורר בלב בתה את מריה ולהכביד את לבה; ואולם הפעם הזאת לא הרעו הדברים כי אם הטיבו, כי זכרה גוענדולין ברגע הזה את אמה ואת אחיותיה וכי אמנם רע ומר להן מאד, ותקח את העט בידה ותכתוב:

„העלמה הארליט דוברת שלום לאדונה לגראנדקורט, ואומרת לו כי מחר בשעה השנית אחרי הצהרים תשב בביתה“.

ובכלותה לכתוב נשפה ברוחה, כי הוקל הסבל מעל לבה, ואמה הביאה את האגרת אל מחוץ לחדר לתת אותה על יד הציר המחכה, ואחרי כן שבה החדרה ותשאל:

— האף גם תאמרי לי, חמדת עיני, את אשר כתבת?

— כתבתי כי מחר ימצא אותי בביתי, ענתה גוענדולין ועיניה רמו מדוי דברה, ואחרי כן הוסיפה: אפס אל נא תחשבי, אמו, כי כבוא אדוננו גראנדקורט אלינו והייתי לו בזאת לאשה; הן רק בוא יבוא וזה כל הדבר.

— אינני חושבת דבר למטוב ועד רע, בתי, ואת כטוב בעיניך עשי. הן לא אדע את הדברים אשר היו בינך ובינו וגם את לא הגדת לי דבר —

— מה יועילו ומה יסכנו דברים? ענתה גוענדולין כי באו דברי אמה ויהיו לה לתוכחת מוסר, לו ידעתי לבשר טוב כי עתה דברתי וגליתי את אונך.

— ואולם אדוננו גראנדקורט יחשוב בלבו אשר נכונה את להיות לו לאשה, כי על כן כתבת אליו ואמרת עם הספר כי תשבי מחר

בבית, והוא במגלת ספרו הלא שפתו ברורה אשר יש עם לבו לבוא ולשאל את פיך.

— ואני זה הפצי כי יבוא וכי ישאל את פי ואני השיב אשיב את פניו ריקם.

הדברים האלה נשגבו מן האישה ולא הבינה להם, ואולם לא ערבה את לבה להוסיף לדבר עוד באזני בתה בדבר הזה, כי קמה בתה לפתע פתאם ותאמר:

— הניחי את המלאכה אשר בכפך, כי תועבה היא לי, ולכי ונצא החוצה לשוח במעט, כי החום אשר בחדר יחנק לי וימיתני.

ממחרת היום וגראנדקורט רכב על סוסו היפה וריקון, ועברו אחריו רוכב על הסוס קריטריון, ושנים עולים בדרך משרה-דיפלו לבוא אֶפֶינדין. בעת ההיא וגוענדולין יושבת לפני המראָה ואמה יושבת על ידה לסלסל את שערות ראשה ולשים להן מקלעות.

— תני ואביא לך את הנזמים, דברה אמה אליה ועיניה הביטו אל תוך המראָה ואל פני בתה גם יחד, ותרא כי שבו פני בתה ויאורו ופניה הרעים לא היו לה עוד, ויהי לה הדבר הזה לאות כי חושבת היא על גראנדקורט טובות, ותשמח מאד.

— לא, אמו, לא אחפזן לעדות עדי, ורק את שמלתי השחורה, שמלת המשי, אלבש, כי הצבע השחור הוא האחר אשר תבחר נערה ביום אמרה להשיב ריקם פני איש המבקש קרבתה.

— נבל מה תעשי אם האיש רק בוא יבוא ולא עלה על לבו ולא חשב לבקש את קרבתך? שאלה אשת דאוילו בערמה.

— אם כה ואם כה אחת היא לי, ענתה גוענדולין, כי אנכי את פניו השיבותי עוד בטרם יבוא.

או הרימה ראשה ותזקף את קומתה ותלבש גאווה כימי קדם, ועיני אמה ראו אותה ותשמח, כי ראתה אשר שבה רוחה אליה ותחי ולא יספה עוד להיות לציין נובל כמשפטה בימים האחרונים, ועל כן אמרה האישה בלבנה: אין זאת כי רק מנצחית היא אם אמרה להשיב ריקם את פני האיש! ואולם לו ידעה גוענדולין את מחשבות אמה אלה, כי עתה עלה עשן באפה, כי אמנם לא ידעה גם היא את אשר עמה

את המחשבות אשר בסתר לבה ואם באמת ובתמים היא אומרת להשיב דיקם את פני גראנדקורט אם לא. יש אשר כמו פיה וגם בלבה אמרה להשיב את פניו ריקם, ואולם הן יש אשר ידבר איש לאמר: „האלהים את הטוב בעינינו יעשה!“ ובכל זה תקוה נפשו בסתר כי האלהים הזה לא יעשה לו בלתי אם את הטוב לו ולנפשו ולא את הרע, ולכן גם הדברים אשר דברה על אדות גראנדקורט לא היו בלתי אם דברים לבד ולא היו עוד לה לקו ולמושקלת, ויש אשר אמרה בלבה: לולא האשה אשר ראיתי בשדה ביום המעשה, כי עתה לא מנעני דבר מהיות לגראנדקורט לאשה! ואולם מדי השבה את המחשבות האלה, ותעלינה על לבה גם מחשבות אחרות ותזכור לפתע פתאם את הדברים אשר דבר פיה ביום ההוא באוני אשת גלאשר לאמר: „אני לא אהיה לך לשטן בדרכך“, — אבל כמה אפוא תהיה לשטן בדרך האשה ההיא לו תהיה לגראנדקורט לאשה? הבואת ייטב גורל אשת גלאשר אם תשיב היא את פניו ריקם? האם לא טוב יתר מאד לו תאמר לדבק טוב וייטב גם לאשה ההיא ולילדיה בגללה? — ופתאם והנה מחשבות אחרות וחדשות באו בלב גוענדולין לאמר: מה יאמר דודי גאסקוין ואמי מה תאמר לו ידעו שמין דבר מכל הדברים אשר בין גראנדקורט ובין אשת גלאשר? ומה יאמרו בני אדם ובני איש לו ישמעו כי היתה גוענדולין לגראנדקורט לאשה והיא ידעה אשר אשה אחרת ובנים לו? — אכן המחשבות האלה לא הרעו לה ולא הכאיבו לה, ורק באו מחשבות חדשות והן היו לה לפוקה ולמכשול לב: מה יחשוב גראנדקורט על אדותיה ומה משפטה מלפניו ביום שמעו כי ידוע ידעה את כל הנעשה ובכל זה אמרה לדבק טוב? הן ידעה כי לא שלהבת איש גדולה היתה אהבת גראנדקורט לה, והדבר הזה מצא חן בעיניה, כי לא אהבה את הגברים אשר תבוא אהבתם להכות אותם בסנורים ולשפוך עליהם ועל כל מעשיהם רוח עוועים, ורק ביום שמעה את כל הנעשה ואת כל אשר היה בינו ובין אשת גלאשר, אז חרה אפה בו ויהי בעיניה לבוגד אשר בגד גם בה. ואולם כל המחשבות האלה לא עצרו כח להניא אותה מאחריה, כי זכרה גם את אמה העניה והאמללה וכי בידה לפדות אותה מכל תלאותיה, ויהי רגע אחר בלבה להיות אזנה קשבת בבואו לקרוא לה; אכן רגע משנהו והיא ראתה בחזון את

גראנדקורט בעמדו לפניו לבקש מלפניה על נפשו והיא תשיב פניו ריקם והוא משתאה ומשתומם לה, והדבר הזה נתן שמחה בלבה, ויהי כלה ונחרצה מעמה לעשות כדבר הזה ויהי מה. כליומר הכניע אותה תחתיו ומגראנדקורט הנקם! כי לא לשמוע משפט היא באה, לדעת אם יש לה כשרון ודעת אם לא, כי אם להראות את כחה ואת גבורתה, וכח עם גבורה הן נתן לה האלהים.

ובשמעה קול שעטת פרסות סוס על פני החול אשר בחוץ, ויך אותה לבה מאד, ובשמעה את פעמי רגלי שפחתה הבאה לבשר לה כי גראנדקורט מחכה לה בחדר הגדול, ותהי נפעמה ונבוכה. אכן לא הועילו כל מזמותיה וכל אשר הכינה את נפשה למלחמה, ותהי עמלה ויגעיה מאד לשלוט ברוחה בכואה גם היא אל החדר הגדול ובהושיטה לו את ימינה ובשמעה את דבריו בשאלו את פיה אם שלום לה. בקול מלחשים דבר גראנדקורט את דבריו אלה והיא גם היא ענתה אותו בלט ואחרי כן ישבו על כסאותיהם, ויביטו איש בפני אחיו רגע אחד; וגוענדולין ישבה ותהי קומתה זקופה עד למאד, וגראנדקורט גם הוא יושב הרחק כחמשה צעדים ממנה, ימינו על משענת הכסא ומצנפתו בשמאלו, ויהי בעיניו כחתן היושב לפני כלתו וכן היה גם בעיניה. — תוחלת נכובה היתה תוחלתי בכואי עירה ליכרון ולא מצאתיך, החל גראנדקורט לדבר וקולו מלא אהבה וגדיבות, אכן מערת פריצים המקום הזה בלעדיך, האין זאת?

— הן יבצר ממני לדעת את משפט המקום ההוא כלערי, ענתה גוענדולין ולבה הסית אותה להיות מומרה עם האיש כדברה — ואולם בעוד היותי שם מצא חן בעיני מאד ואהי נכונה לשבת שם ימים רבים, ורק הרעה אשר באה פתאם על בית אמי היא התרידתני מרצני ותהי אונסת אותי לשוב הביתה.

— אכן לא טוב הדבר אשר עשית לקום ולנסוע עירה ליכרון, ענה גראנדקורט ואל דבר הרעה אשר באה על בית אשת דאוילו לא שת לבו — הן ידעת היטב כי בזאת תשחיתי עין כלחמו, ואף זאת ידעת כי את היית לנשמה ורוח באופני כל המעשה. הגידי ואל תכחדי ממני דבר: האם כמוני כאין בעיניך?

או לא קמה רוח בגוענדולין לענות, כן" וגם ענות, לא" לא

יכלה, ותט את עיניה ארצה ופניה לפני ערפה התאדמו, ובראות גראנדקורט כי אין מענה ויוסף ויאמר:

— האם הלך לבך אחרי איש אחר, אם דבקה נפשך אחריו ואם יש לך שיה ושיג עמו ואת אמרת לגלות את אזני? הגידי ואל תכחדי דבר: היש איש אשר יתיצב לשטן בינינו?

או היה עם לבב גוענדולין לענות אותו כי לא איש בלתי אם אשה נצבת לשטן בדרך, ואולם הדברים האלה לא עברו על שפתיה כי לא יכולה; איך תוכל עוד לשאת פניה אל האשה ההיא אם תגל את סודה לגראנדקורט? או איך לא יחרד לבה בקרבה אם תאמר באמת ובתמים לדבר באזני גראנדקורט על אודות הדבר ההוא? ובראות גראנדקורט כי אין בפיה מענה ויוסף ויאמר:

— האם עלי לשפוט כי איש אחר בחרת ויתרון לו בעיניך ממני? או אמרה גוענדולין לשים קץ לדברים האלה ותשב ותרם ראש, ובשפה ברורה ענתה "לא" —, כי חשבה: ישמע גראנדקורט ויבין את אשר בלבי לאמר: "רק מבלתי חשקה נפשי בך, לכן לא אחיה לך לאשה, וזה שרש כל הדבר", וגם אמנם הבין הבין גראנדקורט את מחשבת לבה זאת ועל כן הוסיף ויאמר:

— לא להיות לך לעול ולסבל באתי הלום ולא להציק לך בדברים יחשוב לבי, ורק אחת בקשתי ואותה אשאל ממך: אם אין תקוה לי ממך, כי עתה הגידי נא לי כדבר הזה מפורש, למען אקום כרגע ואעלה על סוסי וארכב לדרכי.

כמעט השתוממה גוענדולין לנפשה על כי חררו עצמותיה בשימה אל לבה את דברי גראנדקורט וכי באמת ובתמים יהיה כדבר הזה וכי יקום האיש לעלות על סוסי ולרכב לדרכו לבלתי שוב עוד עד נצח. מה יהיה אז אחריתה? האם לא ישובו כל הדברים להיות כבראשונה באין מנוס ובאין מפלט מתוך הרעה? או בקשה נפשה בפעם הראשונה כי יהיה גראנדקורט עמה ולא יעוכנה, ומבלתי יכולת לענות אותו דברים ברורים בחרה לשון ערומים ותאמר:

— יראתי כי לא ידעת עוד את הרעה אשר מצאתנו וכי נשבר מטח לחם לנו ואמי שכולה ואמולה, כי על כן לא הגייתי בימים האחרונים כי ובנפשי ורק צרת אמי נגעה עד לבי; עוד מעט ואנחנו נעזוב את

הבית הזה ונבוא לשבת באחד מבתי השדה, ואתה סלח לי כי לבי מלא כיום הזה מחשבות אחרות.

בבקש גוענדולין תנאות לבלתי ענות דברים ברורים, ותמצא חוץ ומועד להיות שלטת ברוחה ולהיות יצוק בדבריה רוח גאה וגאון. ועיניה הישירו להביט אל פני גראנדקורט בעז ותעצמות, וגראנדקורט גם הוא הביט ישר אל פניה ויען אותה בלאט ויהי כמתרפה בדברו לאמר: — דברי דבר והרעה אשר באה על אשת דאווילו תהיה כלא היתה, לו לקולי תשמעו ולו תאמיני כי, כי עתה אדאג אנכי לבית הזה וירי תמחה כעב את כל הרעה אשר אמרת. פתחי פיך ויאירו דבריך ושמעתי אם צדקה ומשפט לי לעשות כדבר הזה.

אלפי מחשבות התרוצצו ברגע היה בלב הנערה; ברגע הזה לא ראתה עוד את הטאות האיש הזה וגם את כל אבני הנגף ואת כל הצללים אשר בינה ובינו לא ראתה ולא הכירה עוד, והאיש הזה מצא חן בעיניה ותחמדהו רגע אחד על דבר אשר ידע לבהור לו את דבריו מדי דברו בה; ויש אשר חשבה כי עוד מעט והיא תתרפק על צוארי אמה ותהי עליוה ושמתה כימי קדם.

— אכן איש נדיב לב אתה, אדוני! ענתה וקולה נעים עד מאד.

— ובכן את אומרת לשמוע לי? שאל גראנדקורט בנחת ובמנוחה, —

האם תאיתי לי להיות לי לאשה?

ברגע הזה וחררה גדולה נפלה על גוענדולין ופניה הלבינו כפני מת, ותקם מעל הכסא בבלי דעת את אשר היא עושה ותצעד צעדים אחרים אחורנית, ואחרי כן התיצבה על מקומה ויריה אחוות על פני לבה אשה על אחותה, ותרום.

גם גראנדקורט קם כרגע וישם את מצנפתו על פני הכסא וירד אחות במשענת הכסא, והוא בראותו את הנערה מתנודרת באין דעת אם תשמע לו ואם לא, ותמצא חן בעיניו שבעתים; הן עשר וכבוד אומר הוא לתת לנערה עניה ועוובה, והנערה הזאת לא תרע לשית עצות בנפשה אם לשמוע לו ואם לחדול, ועל כן בערה תאותו בקרבו שבעתים להיות הנערה זוואת לו לאשה. עוד רגע אחר עמד ואחרי כן שאל פתאם:

— האם תצוי לי כי אקום ואעזוב אותך?

— לא! ענתה גוענדולין, כי לא יכלה תת אותו ללכת.
 — ובכן הרצת להיות לי לאשה? שאל גראנדקורט ואת מצנפתו לקח בידו ועיניו הביטו אל פניה באין הרף.
 — כן! ענתה גוענדולין בהדר וכל עצמותיה חררו בדברה, ובנגוע קול מליה אל אזניה ויהי בעיניה כקול איש העומד לפני השופטים והם ישאלו אותו דבר והוא יענה: כן. רגעים אחדים עמדו שניהם ולא מישו ממקומם וביטמו איש בפני אחיו, וגראנדקורט השתאה והשתומם לנערה הנפלאה הזאת ועל רוב ההדר והכבוד אשר בכל מעשיה ודבריה.
 מקץ רגעים אחדים וגראנדקורט הניח את מצנפתו מידו ויגש עד לפניה ויאחו בידה ושפתיו נגעו אל כף ידה ואחרי כן עזב אותה ויצעד אחורנית, ויהי הדבר הזה לתן ולרצון בעיני הנערה בראותה כי יודע הוא את אשר לפניו. ברגע הזה לא זכרה דבר בלתי אם את נפשה וכי נפדהה פתאם מלבוא אל בית הכתן הגדול לזיוות שם לאומנת; ובעוד רגע אחד ורוחה שב אליה ותהי כבראשונה ותהי עליזה ושמחה ובשמחת לבב ענתה ואמרה:

— האם לא תאכה לראות את פני אמי? הנני ואקרא לה.
 — הבה ונחכה עוד מעט, ענה גראנדקורט ויוסף ויעמוד, ובוהן ידו השמאלית בתוך הכיס אשר למעילו וימינו על פני זקנו לסלסל אותו, ויהי באיש מן הבחורים אשר נקרה נקרה בפעם הראשונה לעמוד לפני עלמה נחמדה אשר לא ידע אותה מתמול שלשום.
 — היש לך עוד דברים להגיד לי? שאלה גוענדולין ותצחק.
 — לולא יראתי אותך כי עתה שאלתי.
 — שאל ואנכי אענה.
 — האם יהיו לך לרצון אכירי פי לו אשאל אותך: מתי יהיה יום כלולותינו?
 — היום לא יהיו לי אמרו פיך אלה לרצון, ענתה גוענדולין ונפשה לבשה גאות למרות עיני גראנדקורט.
 — ובכן נחכה נא עד יום מהך. מחר אבוא ואשאל את פיך ואת הטיבי נא חסדך עמדי להגיד לי את אשר יעצת, כי חשקה נפשי לחוג את חג כלולותינו בעוד שבועים או מקץ שלשה שבועות.
 — האם יראת כי אהיה לך למישא ולעול ועל כן אמרת לקדם את

יום כלולותינו ? כי ראיתי אשר יעזוב האיש את רעייתו אחרי יום כלולותיהם ולא יוסיפו עוד להרבות שבת יתדו כימים הראשונים אשר לפני התונתם ; ואולם גם הדבר הזה יהיה לרצון לי — אמרה גוענדולין ותצחק .

— כל אשר יהיה לרצון לפניך יעשה לך , ענה גראנדקורט .

— ובכן כל דבר אשר לא יהיה לרצון לי לא יעשה לי ? שאלה גוענדולין ותהי כעומדת בתוך גן העדן אשר לנשים אשר כל דבר סכלות העובר על פיהן יחשב להן לחכמה .

— לא אדע אם בידי הדבר הזה לעשותו , כי יש אשר דבר לא יהיה לרצון לפנינו ואין איש אשר על פיו היתה שומה לשים אשם נפשו . אם תעלי על קריטריון ותרכבי עליו , הלא יבצר ממני למנוע אותו מהפיל אותך ארצה .

— קריטריון , קריטריון ! השלום לו ?

— הנה הוא עומד בחוץ , כי צייתי את עבדי להביא אותו הלום וגם שמתו עליו ביום אתמוזל אַכפּ אשר יהיה לנשים לרכוב . גשי אל החלון וראית אותו .

באהבה ובחמדה גדולה הביטה גוענדולין החוצה ותרא את שני הסוסים אשר על פני הדשא , וכל קרביה צחלו ויורנו .

— היש עם לרכב מחר על קריטריון ?

— בכל נפשי ובכל מאדו הפצתי לרכב עליו , ענתה גוענדולין , כי זה לי ימים רבים אשר לא נסיתי לרכב ולא נהגתי את סוסי במרוצה . אבל עתה שאני כי אעלה אל אמי ואקרא לה .

— הבה ואלך עמך לשלחך עד הפתח , ענה גראנדקורט ויתן לה את יד ימינו להשען עליה , וילכו שניהם יתדו , ובלכתם ויהיו פניהם קרובים איש אל אחיו וגם בקומתם כמעט נשתוו , וגראנדקורט הביט בפניה ; אז באה מחשבה בלבה כי יפו פעמיו מאד והליכותיו מלאות חן שכס אחד על הגברים אשר קראה על אדותיהם בספרים ותחמוד אותו רגע אחד . ופתאם עמדה תחתיה ולא יספה עוד ללכת ובודן ובתם לבב גם יחד קראה :

— טוב לי כי עלה הדבר הזה עתה על לבי ! יש דבר אשר איננו לרצון לי ואתה תוכל לפדות אותי ממנו : האיש ליש לא ימצא חן בעיני ? — הפסך הוא ואעשנו ולא יהיה עוד האיש הזה בביתנו .

— הגם אתה בחלה נפשך בו ?

— כן הוא, בחלה נפשי בו זה ימים רבים ויהי לי לסבל ולמשא ואני נשאתיו; בעודי עלם צעיר לימים נתנו אותו לי להיות לי לצל על יד ימיני בקומי לנסוע לארצות רחוקות, ויהי תמיד כדוב שוקק בעיני, חציו חזיר וחציו מתעתע.

וגוענדולין שמעה ותשחק מטוב לב, וכל דבריו וכל מעשיו והליכותיו מצאו חן בעיניה מאד, ויש אשר חשבה כי הוא הטוב מכל הגברים אשר אמרו לקחת אותה לאשה.

ואשת דאווילו חתה בחדר משכבה ולבה מלא פחד ויראה, עד בוא גוענדולין ותפול על צואריה ותשק לה, ותאמר:

— קומי ורדי עמי, אמי, ושאלת לשלום אדוננו גראנדקורט, כי מארשה אני לו לאשה.

— בתי חמדת אמי! קראה האשה ועצמותיה נבהלו יחד.

— כן הוא, ענתה גוענדולין בחפזון ותהי מבקשת לבלתי הרבות לדבר בדבר הזה, — כלה ונתרצה היא מעמנו! את לא תבואי עוד לשבת באחד מבתי השדה ואני לא אבוא עוד לפני אשת הכהן הגדול למען תבחן אותי, והכל על מקומו יבוא בשלום. רק מהרי ורדי עמי החררה אשר שם ישבנו יחד.

פרק אחד עשר.

מקץ שעה אחת לצאת גראנדקורט מבית אשת דאווילו, והכהן גאסקוין ואשתו ובתם שמעו את הבשורה כי ארשה גוענדולין, גראנדקורט ויבאו כלם בערב בית האלמנה לשאול לשלום גוענדולין ולברך אותה. אז פתח הכהן פיו בחכמה להגיד לנערה את משפט הגברים ודבר הנשים וכל הדברים אשר ביניהם למיום היות נערה מארשה לאיש ועד יום כלולותיה, וגוענדולין שמעה את כל אלה ותשחק מטוב לב; אז דברה אליה גם אשת הכהן להגיד לה ולהורות אותה את משפט האשה הבאה להחסות בצל האיש אשר בחרה ומה הוא לה ומה תורת הבית אשר יבנו; וגם חנה בת הכהן נגשה אליה ותכרכנה, ואחרי כן שבה ותשב על מקומה ולא יכלה להתאפק מבכי, כי זכרה הנערה את אחיה ריקס וכי בסתר לבה עוד

קוּתָה נִפְשָׁה אִשְׁר יִבּוֹא יוֹם וְגוֹעַנְדוֹלִין תַּחְדָּל מִהֵיּוֹת נַעֲרָה סוֹרֶרֶת וּמְלֵאָה מוֹרֵי כְּבִית הַמְּרִי וְאִז תְּהִי: לְאִשָּׁה לְאִישׁ הַטּוֹב הַזֶּה, וְהִנֵּה בָּאוּ לִפְתָּע פְּתָאִם חֲלִיפוֹת וְלֹא רוּחָה, אִז נִדְבְּרוּ יַחַד כֻּלָּם וְאִשֶׁת דְּאוֹיְלוּ שְׁאַלָה אֶת פִּי גַאֶסקוּין לְהַגִּיד לָהּ אֶת מִשְׁפֵּט כָּל הַנַּחְלוֹת וְכָל הָאֲחֻזוֹת אִשְׁר לְגֵרָאֲנֵד-קוֹרֵט, וְגַאֶסקוּין גַּלָּה אֶת אֹזְנָהּ וַיִּגַּד לָהּ אֶת כָּל אִשְׁר יָדַע וְכִי עַל פִּי מִרְבִּית הַנַּחְלוֹת וְהָאֲחֻזוֹת יֵשׁ תִּקְוָה לְגֵרָאֲנֵדקוֹרֵט לַעֲלוֹת בְּמַעֲלוֹת וְלִהְיוֹת גַּם לְנִשְׂיָא, וְאוֹלָם לֹא תִדַּע נִפְשׁוֹ אִם יִצְלַח בִּידוֹ לְלַכֵּת מִחִיל אֶל חֵיל וְלִהְיוֹת גַּם לְשִׁלִּיט, וְאִשֶׁת הַכֶּתֶן הוֹסִיכָה גַם הִיא וְתֹאמֶר כִּי לֹא קִטְוֵן הַדְּבַר לִהְיוֹת אִשָּׁה לְאִישׁ אִשְׁר כּוֹה, וְכִי רַק בְּזֹאת יוּכַל גַּאֶסקוּין לְכַפֵּר אֶת פְּנֵי אִשֶׁת הַכֶּתֶן הַגְּדוֹל בְּאִמְרוֹ אֵלֶיהָ כִּי לֹקַחְתָּ גּוֹעַנְדוֹלִין לְאִישׁ אִשְׁר כּוֹה, וְלֹא תֹאמְרִי עוֹד בְּלִבָּהּ: רַק הַתֵּל הַתֵּל בִּי הָאֲנָשִׁים הַהֵם, כִּי גִבָּה עֵינַיִם וְגוֹדֵל לִבִּי לְאִשָּׁה הַהִיא — וְגוֹעַנְדוֹלִין שְׁמַעָה אֶת הַדְּבָרִיט הָאֲחֻרֹנִים הָאֵלֶּה וְעִצְמוֹתֶיהָ רָעוּ וַיַּחֲדוּ, וְתִהְיֶי שְׂמַחָה בְּגוֹרְלָהּ כִּי נִפְדָּה נַפְתָּהּ מִבֵּית עַבְדִּים זֶה וְלֹא תוּכַל עוֹד אִשָּׁה בְּזֹאת לְהִתְעַמֵּר בָּהּ.

בְּעֶרֶב הַיּוֹם הַהוּא וְגוֹעַנְדוֹלִין נֹאֲלַמָּה וְלֹא דִבְרָה רַבֵּר, וְגַם בְּעֵלוֹתָהּ עַל מִשְׁכַּבָּה הַרְךָ וְחִלְבָן לֹא רִאתָה שְׁנָה בְּעֵינֶיהָ כָּל הַלַּיְלָה, כִּי לָבָה כִּים נִגְרֵשׁ, וַיְהִי הַדְּבַר הַזֶּה לְפִלֵּא בְּעֵינֶיהָ, כִּי לֹא חִסְכִּינָה בּוֹ בְּעוֹדָה נַעֲרָה מְלֵאָה כַח עֲלוֹמוֹם; וְתִהְיֶי גַם זֹאת לְפִלֵּא בְּעֵינֶיהָ אִשְׁר הַשְׁתַּמְרָה לְבִלְתִּי יוֹדַע לְאִמָּה כִּי שְׁנַתָּה נִדְרָה מִמֶּנָּה, אִכֵּן הַתַּפְעָם לָבָה בְּקִרְבָּהּ וְהִיא לֹא יָדְעָה מַה, וְלָבָה הַגִּיד לָהּ כִּי רָעָה נִגַּד פְּנִיהָ וְהִיא לֹא הִבִּינָה מַה זֹאת. הֵן הַסְכֵּן חִסְכִּינָה מְעוֹדָה לְהִיּוֹת מוֹשְׁלֵת בְּרוּחָהּ וּבְכָל הַנִּגְשׁ אֵלֶיהָ וּלְרַכֵּא תַחְתִּיהָ גַם בְּנֵי אָדָם וּבְנֵי אִישׁ וְגַם מִקְרִים וְעֵתִים, וְעַתָּה שׁוֹנוֹ פְּנֵי הַדְּבָרִים כִּי נִכְנַעָה הִיא מִפְּנֵי אִישׁ וְעֵלֶיהָ לְסוֹר לְמִשְׁמַעַת אִישׁ זֶר אִשְׁר לֹא יָדְעָה תְּמוֹל שְׁלִישׁוֹם וְלִלְכַת בְּדִרְכוּיֹם אִם תֹּאבָהּ וְאִם תִּמְאָן — וְלָבָה נִכְא לָהּ רַעוֹת רַבּוֹת וְתִירָא יִרְאָה גְדוֹלָה מְאֹד. אִכֵּן הֵן וְעוֹשֵׁר, כְּבוֹד וְחֵיל שְׁמוֹרִים לָהּ אִשְׁר לֹא יִסְפְּרוּ מִרּוֹב, וְאוֹלָם מַחְשְׁבוֹתֶיהָ הִיוּ מַחְשְׁבוֹת הַרְעֵב אִשְׁר נִגְבַּ מִן הַחֵרֶם וּבִאֲכָלוֹ אוֹתוֹ יִתְפַּעֵם לְבוֹ בְּקִרְבוֹ וַיִּךְ אוֹתוֹ עַל מַעְלוֹ אִשְׁר יִמְעַל; וְהִיא יָדְעָה כִּי הַדְּבַר אִשְׁר נַעֲשָׂה אִין לְהַשִּׁיב וְכִי עַתָּה יִבְצֵר מִמֶּנָּה לְשׁוֹב מִן הַדֶּרֶךְ אִשְׁר הִצִּיגָה עֲלֶיהָ כַּף רַגְלָהּ, וּבְעוֹדָה שׁוֹכַבַת עַל מִטָּתָהּ וְעֵינֶיהָ חוֹדְרוֹת לְתוֹךְ הָעַרְפֵּל אִשְׁר מִסְכִּיב, וְהִנֵּה תְּמוֹנוֹת לְנִגַּד עֵינֶיהָ, תְּמוֹנַת אִשָּׁה וְשְׁנֵי יִלְרִיָּה, וְהֵם יִרְאוּ יִבְיֹטוּ בָּהּ וְדַבְּרֵר לֹא יִדְבְּרוּ — וְתַחֲרַד חֲרָדָה גְדוֹלָה

ולא יכלה עוד להתאפק, ותקרא בקול גדול: „אמי!“
 — הנני, חמדת נפשי! ענתה אמה כרגע כי נדרה שנתה מומנה
 גם היא.

— תניני נא לבוא ולשכב עמך על מטתך!
 אז שכבה ותשם את ראשה על כתף אמה ותישן עד נכון היום,
 ותחלום והנה עומדות רגליה בתוך היכל גדול ואנשים ונשים רבים יוצאים
 במחול; ובבקר כאשר הקיצה משנתה והנה אמה עומדת לפניה ובידה
 צרור קטן.

— צר לי כי העירותיך משנתך, בתי, ואולם הנה בא המישרת
 ויבא את הצרור הזה לתת אותו על ירך, וגם את הסוס קריטריון הביא עמו
 והוא יושב על הסוס השני, ואף הגיד לי כי אדוניו צוה אותו לחכות פה,
 וגוענדולין הריזמה את ראשה ותשב על המטה, ותפתח את הצרור,
 והנה ארגו קטן לנכח עיניה ובתוך הארגו טבעת משובצת אבן יקרה ואגרת
 קטנה ועוד מגלה אחת, ואלה הדברים אשר עם האגרת:

„אם נא מצאתי חן בעיניך שימי נא את הטבעת הזאת על אצבעך
 ואראה אותו על אצבעך כבואי להראות את פניך בשעה השתים עשרה,
 והיה לאות כי כרתנו את הברית; וגם קבלי נא את השטר השלוח בזה
 והוא כתוב על שם אדוננו הכהן גאסקוין, והיה לך להוצאות קטנות;
 ולאשת דאוילו תאמרי כי ישב תשב באפינדין וככל הטוב בעיניה תעשה,
 וגם את גבירתה, הועידי נא לי מועד, ובבואי כיום הזה אל ביתך ואמרת
 לי, כי היום ההוא לא ירחק חק אשר החל תחלי לשפוך את ממשלתך עלי
 לא מרחוק כי אם מקרוב. ואני הנני עכרך הנאמן

הו. מ. גראנדקורט“.

והשטר הכתוב על שם גאסקוין מכסת כסף מחירו חמש מאות
 ליטרא. וגוענדולין מהרה ותתן את השטר עם האגרת על יד אמה.
 — אכן איש נבחר ונחמד הוא! קראה אשת דאוילו כי לא יכלה
 להתאפק, — ואולם חי נפשי אם חפצתי להשליך יהבי על התתן הלוקח
 בתי ואם לא נוכל אני ונערותי לעבוד עבודה ולאכול מיגיע כפינו!
 — השמרי לך, אמי, מדבר אלי כדבר הזה שנית, כי ביום דברך,
 ואֶפֶר את הברית ולא אהיה לו עוד לאשה עד עולם! קראה גוענדולין
 ותתקנף.

— ואולם קוה אקוה, בתי הנחמדה, כי לא למעני חרצת ללכת
אחריו כי אם למענך כמצאו חן בעיניך, ענתה אשת דאווילו באמרה לכפר
את פני בתה.

גוענדולין הורידה ראשה על הכר ותסתר פניה מאמה ואת הטבעת
עובה באשר היא שם. אכן חרה אפה באמה על אשר אמרה לגזול ממנה
גם את דבר הסכה הזה אשר בגללו בחרה בגראנדקורט — ואולי רק לזאת
חרה אפה, יען כי ידעה גם היא כי לא בגלל אמה לבדה עשתה את אשר
עשתה ורק בבקשה גם היא טוב לנפשה, וכל החיונות אשר חזו עיניה
בלילה חלפו על פניה גם עתה ברגע אחד, ותזכור את המנות אשר שלח
גראנדקורט אליה ותדע כי קשורה היא אל האיש הזה וכי הדבר אשר יצא
מפיה אין להשיב. ואולם עוד רגע אחד והיא התאושה ותתגבר ותהי
נכונה למלחמה ולכל מקרה אשר יבוא.

— אכן אנכי רק מובתך ושלומך דרשתי, וזה כל מאויי! הוסיפה
אשת דאווילו לדבר ושפתיה מלאו נדיבות ונעימות, — ואני לא אוסיף
עוד לדבר באוניך דברים אשר יהיו לך למורת רוח. התשימו את הטבעת
על אצבעך?

— אמנם אנכי חשבתי כי משפט החתן הוא לשים את הטבעת על
יד כלתו כעצם ידו, ענתה גוענדולין ותשחק בקול גדול ותשם את הטבעת
על אצבעה ותשמח בה מאד, — ואולם ידעתי היטב מדוע שלח אלי את
הטבעת ולא הביאנה אלי כבואו.
— מדוע?

— יען כי אמר בלבו: תשם הנערה את הטבעת על ידה ואל
אהיה אני עמה כביתה בשימה אותה, ולא עלי תהיה לבקש ולהתחנן
מלפניה כי שום תשים את הטבעת על ידה. אכן גא האיש הזה ורם מאד,
ואני גם אני גבה לבי ורמו עיני עד מאד, ולכן אמרתי כי טוב הדבק
הזה! אמנם לא אוכל נשוא איש אשר יכרע על ברכיו לפני עלמה ואשר
יקוד וישתחוה לה כל הימים.

ואולם המחשבות אשר עלו על לבה בלילה לענות את נפשה, לא
הרפו ממנה גם עתה ולא עובוה, וגם עתה בקומה מעל משכבה ובלבשה
את בגדיה, ואמה עומדת על ידה לעזור לה, לא סרה תמונת אשת גלאשר
מלפני עיניה. — מה יועיל לאשה הזאת אם אנכי לא אחיה לו לאשה?

מה בצע כי אמאן ללכת אחריו, הבזאת ייטב לה? שאלה גוענדולין את נפשה, — הן לו חפין גראנדקורט לקחת אותה לו לאשה כי עתה לקחה לו ולא חכה לו, ורק באשר נפשו לא חפצה בה כי על כן עזב אותה; אין זאת כי בה נמצא העון והוא הצדיק, כי על כן רואות עיני אשר שואפת היא אליו ולא תחפוץ להרפות ממנו. — ואולם עוד רגע אחד ומחשבה חדשה באה בלב גוענדולין לאמור: האשה ההיא מתאמצת למנוע את גראנדקורט מוקחת לו אשה חדשה, פן תלך לו האשה החדשה ההיא בניים חדשים וירשו המתה את אביהם, והיא ושני ילדיה לא יהיה להם כל — ואז אמרה גוענדולין בלבה: מי יתן ונתן אלהים את שאלתי והייתי עקרה עד יום מותי, והיו כל אחוזות גראנדקורט לבני אשת גלאשר ירשה, ובעלות הרעיון הזה בלב גוענדולין, ויהי מרפא לנפשה ותרגע ופניה הרעים לא היו לה עוד ותשכח את כל בעותי הלילה ואת כל התלאה אשר מצאתה בשכבה על משכבה ותצהל פתאם מרב שמחה, ובררתה על המדרגות לצאת החוצה ותקרא פתאם לאמה: עלי נא החרדה ולבשי את בגדי החמודות אשר לך ועדי את רקמתך והיית כבת מלך, כי חשקה נפשי לראותך כראות פני בת מלך, רק אל נא תוסיפי להיות ענוה ושפלת רוח! הישמעת?

ואחרי כן בא גראנדקורט ויתהלכו שניהם יחדו וגראנדקורט לקח את ידה השמאלית ויבט על הטבעת אשר לה, וגוענדולין אמרה: הטיבות כי לא שכחת דבר וזכרת ושלחת אלי את הצרור!

— אם מצאתי חן בעיניך הגידי נא לי פעם בפעם את הדבר אשר אשכח למען אדע, ואת כל אשר תשאלנה עיניך לא אמונע ממך, ענה גראנדקורט ואת ידה לא עזב.

— ואולם יש אשר לא מחכמה אשאל דבר, ענתה גוענדולין ותשחק. — אכן זה משפט כל הנשים לשאל לא מחכמה!

— כי על כן לא אשאל עד עולם דבר לא מחכמה, ענתה גוענדולין ותוצא את כף ידה מידו, ולא יאמר איש כי כמוני כנשים אחרות.

— בזאת לא אמרתי גם אנכי, ענה גראנדקורט, ותדוי להפך: את את האשה אשר נשים אחרות לא היו עוד כמוה, — כמה אדע כי שניתי מהן?

— כי את את האשה אשר אותה אהבתי ! ענה גראנדקורט אחרי החשותו מדבר רגע אחר .

— אכן איש לשון אתה היודע לנאום נאום ! קראה גוענדולין ותשחק .

— האם לא תחפצי גם את להשיב לי כגמולי ולנאום נאום אשר

ימצא חן בעיני ? כי עתה הגידי נא לי מתי יהיה יום כלולותינו ?

— לא אניד לך עד אם רכבנו בראשונה את הדרך אשר אמרנו

לרכוב , כי חשקה נפשי מאד לרכוב במרוצה גדולה ! מה תשמח נפשי

ומה עלזו כליותי לקראת ימי הציד ההולכים לקראתנו ! עוד רק ימים

אחרים וימי הציד יחלו , האין זה ? הן רק עוד עשרת ימים !

— כי על כן נחג נא את חג כלולותינו מקץ עשרת הימים האלה ,

ענה גראנדקורט .

— מה תענינה הנערות פעם בפעם כאשר ישאל מהן כדבר הזה ?

שאלה גוענדולין בערמה .

— הנערות תאמרנה צדק לכל אשר יאמרו תגביים צדק , ענה

גראנדקורט ולא היה נוהר בדבריו .

— כי עתה שונה אני מן הנערות האחרות ולא אמר צדק לכל

אשר תאמר צדק ! ענתה הנערה ותצהל קולה ותשם את עיניה בגראנדקורט

ותעבור על פניו .

ושניהם גם יחד צהלו וישמחו כי היו הדברים האלה להם לשעשועים ,

וגראנדקורט ידע כי בזאת יקנה לו את לב הנערה בתתו אותה להיות

מושלת בו ולהטותו להפצה , וירכבו שניהם יחדו , וכטוב לב גוענדולין

עליה ותמהר ותחלוט ממנו כי מקץ שלשת שבועות יחוגו את חג חתונתם ,

בעת החיא ולוש חכה את גראנדקורט בדברים עד אשר יספר לו

את כל הנעשה וכי ארש לו את גוענדולין לאשה , וירא כי אין מגיד דבר ,

וידום גם הוא , והוא ידע את כל הנעשה וכי אין להשיב ; ואולם לא היה

עם לבו לעשות קטנה או גדולה להכעיס את גראנדקורט תמורדים או

לכעס את גוענדולין בעבור הרעימה , כי אמר מה בצע בעשותו כדבר

הזה והוא לא יועיל , ויחכה עד אשר ידבר גראנדקורט אליו . וגראנדקורט

חכה ימים אחרים ואחרי כן גלה את אזנו ויגד לו כי טוב יעשה לו יעזוב

את ביתו לבלתי שוב עוד אליו ולבלתי הראות את פניו , כי תועבה הוא

לנשים ; ולוש ענה אותו כי יודע הוא אחת הנשים — את אשת גלאשר —

אשר לא היה לה לתועבה מעורו, וגראנדקורט לא שת לבו אל הדברים האלה, ויאמר לו לעזוב אותו ואת ביתו ביום ההוא לבוא לשבת בעיר, וישב שם עד אשר יקרא לו ועד שימו מלאכה לפניו, ויגד לו את מכסת פרשת הכסף אשר ישקול על ידו בעבור שבתו בעיר לחכות עד אשר יקרא לו, ויצא לוש מאת פניו ויעזבוהו. בימים ההם ולוּש כתב מכתב אל הסיר הוגא מאליונגר לאמר:

„אדוני ואלופי! מאז שבנו הביתה נחרצה היא מעם אדוננו גראנד-קורט לקחת לו לאשה את הנערה אשר אמרתי, והוא ממחר לעשותה, כי בעוד שלשת שבועות והיא תהיה לו לאשה. ואולם ביום הזה רעים ומרים הדברים האלה לגראנדקורט שבעתים מבראשונה, כי גם חותנתו אישה עניה אשר אין לה כל באבוד כל כספה בענין רע ועליו תשליך יתבה לכלכל אותה ואת ביתה. ואני יודע כי כסף אין לגראנדקורט, ורק יראתי כי יבקש לו מוצא לכסף ממקום אחר ולא יפנה אליך. אמנם צר לי מאד כי אונס אותי גראנדקורט לעזוב את שדה-דיפלו בעצם היום הזה ולא אוכל לכלכל את הדברים כאשר חפצתי, ולכן זאת העצה היעוצה ממני, כי תדבר דבר באוני אדוננו דירונדה וגלית את אוננו ואמרת לו את כל אשר בלבך ושלחת אותו הנח — כי קרוא הוא מאת גראנדקורט לבוא אליו לימי הצייד — והוא יעשה בחכמה להסב את פני הדבר אל מול פני גראנדקורט רק לא בדרך ישרה יעלה אליו כי אם בלשון ערומים יבוא ואז עשה יעשה וגם יצליח. ואני הן לא שלח אותי גראנדקורט לארץ גזרה והייתי קרוב אליך בכל עת תקרא לי לעבוד ולשרת לפניך ככל אשר תמצא ידי, רק את אדוננו דירונדה שלח והיה לך הוא למושיע למען תשכיל בכל דרכיך.

„ואני קותה נפשי כי מעינות הישועה אשר בליברון היו לך לישועה ולמרפא לבשרך וחזקת ורבית והיית אך שמח וטוב לב!

עבדך ט. ק. לוש.”

בעת ההיא והסיר הוגא מאליונגר יושב בשדה-לפאן אחרי שובו מהתרפא בליברון, ובשבתו אל שלחן הבקר ובקראו את המכתב הזה, ודירונדה יושב לפניו, כי לא ישב דירונדה בעיר מגוריו בלונדון כי אם בבית דודו התגורר ויהי לו ליועץ בכל עת, ויתן דודו את המכתב על ידו לקרוא אותו גם הוא. ובפלותו לקרוא אותו גם הוא, וישב את המכתב

לדודו וידום, ובתוכו התרגז והתמרמר לבו על לויש ועל שיחו.
 — מה משפטך אשר חרצת, הן? שאל דודו אותו, אכן תתענג
 נפשך מאד ברדתך אל המקום הזה אשר לא דרכה עליו כף רגלך זה שנים
 רבות, ושם תצא לצוד ציד עם אנשי המקום וראית אך שמחה ונחת.
 — לו רק על פי הדברים האלה תהיה שומה, כי עתה לא אבוא
 שמה! ענה דירונדה וימרה חמאה על הלחם ויאכל, והוא געלה נפשו
 לשמוע לשון ערומים וידע כי לא לנפשו כי אם למען דודו הוא שלוח
 לשרה-דיפלו.

— ואני אדמה כי עצת לויש טובה ונכחה ועלינו לעשותה לבלתי
 יבולע לנו, הוסיף מאליוגנר על דבריו.

— אם ככה הוא ואם טוב הדבר לך למען אחוזותיך, כי אז אבוא
 שמה כאשר הפצת, ענה דירונדה.

— וגם את הנערה היפה אשר ראית בליברון תראינה עיניך שם
 בכואך, הוסיף מאליוגנר על דבריו וישחק, ולאשתו אמר: ואנחנו נקרא
 אותה לשבת עמנו ימים או עשור אחרי היותה לו לאשה, האף אין זאת,
 רעיתי?

— לא אדע את אשר אתה דובר! ענתה אשת מאליוגנר, כי לא
 שמעה את הדברים הראשונים בהיות רוחה מלא מחשבות לחשוב על דבר
 מעט החלב אשר בא אל פיה ועל דבר כנפות בגדה אשר לא מצאו הן
 בעיניה ועל דבר רופא-השנים אשר עליה ללכת אליו עם שפחתה עם
 תרצה ולא נותר עוד בה רוח לשמוע גם אל דברי אישה.

— על דבר גראנדקורט דברנו, כי לוקח גראנדקורט לו לאשה את
 הנערה היפה אשר ראית בליברון, האם לא תזכרי אותה? הלא היא
 הנערה הארלוט אשר ישבה אל שלחן המצקים.

— הן, אל אלהים גדולים! הזאת האשה אשר הוכיח לנפשו?
 אם טובה היא לו?

— אם טובה היא לו, לא ידעתי, ורק זאת ידעתי כי אין לה כל
 וגם לאמה אין כל בלתי הנפש, ולכן אמרתי כי עתה בא מועד לגאול
 מידו את שרה-דיפלו בכסף, והיה אם אשקול על ידו ארבעים אלף ליטרא
 ומצא לי לפדותו, ורק בזאת נוכל לו כי נשלח אליו את דניאל והוא ידבר
 על לבו בתכמה וברעת, אכן חסד גדול יעשה דניאל עמי אם לא ישיב

פני ריקם ועלה אליו לשבת עמו ימים אחדים בשדה-דיפלו.
 — ואני חשבתי כי אין לב דניאל הולך אחרי גראנדקורט לדבקה
 אחריו ולאהבה אותו, אמרה אשת מאלינגר.
 — אבל אין לאל ידנו להסתר מפני איש אשר לבנו איננו הולך
 אחריו, ענה דירונדה — הנני ואעלה אליו לשדה-דיפלו, כי רצון דודי
 הוא ואעשנו.

— ברוך טעמך, בני! ענה אותו דודו, אם לא על האנשים ההם
 וחבורתם תתענג נפשך כי עתה תתענג נפשך על דברים אחרים בקנותך
 דעת ומומה לדעת אנשים חדשים ודרכיהם החדשים והיו כל אלה לך
 לתורה ולתושיה, כי גם אני בעודי נער צעיר לימים כמוך קניתי דעת
 ואספתי חכמה בדרך אשר כזה.
 — אבל את האיש הזה ואת שיחו כבר ידעתי, ענה דירונדה,
 וגם את דרכיו ראיתי.

— והדרכים האלה לא מצאו חן בעיני דניאל, הוסיפה אשת
 מאלינגר לרבר.
 — ואולם בעיני הנערה הארליט מצאו חן, כי על כן תלקח לו
 לאשה, ענה מאלינגר — אכן נער יפה להלל היה גראנדקורט זה בעודו
 נער בן עשרים ושנים או עשרים ושלוש שנה; כמוהו כאביו. זרק בזאת
 נבדל מאביו, כי לקח לו אביו לאשה נערה אשר לה כסף ורכוש עצום
 מאד, והוא לא כן יעשה; ולו לקח לו גם הוא את בת ארופוינט לאשה,
 וגם את אחוזותי ואת נחלתי לקח, כי עתה חי נפשי אם את עניי
 אנגליה נמנה!

בין כה וכה ודירונדה שם את הדבר אל לבו וימצא חן בעיניו
 יותר למבראשונה ותחשק נפשו ללכת ולבוא לשדה-דיפלו, כי הדברים
 אשר ספר לויש באזניו וכי ברתה הנערה מפני גראנדקורט, היו לו עתה
 למקור מחשבות חדשות, ותהי גם הנערה בעיניו לאהרת מבראשונה,
 ולא תרשיע עוד אותה על שבתה אל שלחן המצחקים, וידע אל נכון אשר
 לולא הרעה אשר באה על בית אמה כי עתה לא היתה לגראנדקורט לאשה
 גם עתה, ויאמר בלבו כי רק נערה שדודה ואמללה היא אשר נלחם נלחמה
 במערכה ותכשל ותפול, ויכמרו רחמיו עליה ויאמר להושיע לה ככל אשר
 תמצא ידו; ואולם את דבר הרביד אשר השיב לה בסתר לא הבין, ולא

ידע מה היה עם לכו בעשותו את הדבר הזה, והוא לא מחמלתו אשר חמל עליה עשה את אשר עשה, ויבן כי קסם שפוך על פני הנערה אשר משך גם אותו אתרוי. — עוד כיום ההוא ודירונדה כתב מכתב להודיע את אנשי שדה-דיפלו כי בוא יבוא ולא יאתר, וגראנדקורט ענה אותו במכתבו כי שוש ישיש עליו בבואו וכי מחכה הוא לו; ואף אמנם אמת דבר גראנדקורט בכתבו את הדברים האלה, כי הבין גראנדקורט אשר מטעם דודו מאלינגר הוא שלוח וכי לקח דברים עמו; וגם שמח על דירונדה להראות לו את כל כבודו ואת כל ממשלתו אשר הוא שופך על הנערה גוענדולין הארליט וכי אחר הוא אשר לכד את הנערה הסורה תזאת ואין שני לו.

בעת ההיא וגראנדקורט לא עזב את גוענדולין כל היום ויהי כצל על יד ימינה, וירכבו שניהם על סוסיהם יום יום, ורק אם ירד הגשם בחוץ על פני הארץ, ויהיו שניהם בבית; גוענדולין יושבת ורוקמת מעשה רקמה אשר יש בה מום וחסרון, כי לא הסכינה לרקום מעורה, וגראנדקורט יושב לפניו ומביט אליה. אכן כיום הזה וגראנדקורט ימצא חן בעיני הנערה יותר מכראשונה כי יודע הוא להלוך נגדה ולכתור את הדברים אשר ידבר באזניה, דבר דבור כפעם בפעם על אפניו, והוא יבין תמיד לענות אותה על כל שאלותיה אשר תשאל אותו בחפזן וברוח סוערת; וגם לא יסתולל ולא יתעמר בה בגשתו אליה, כחק לבחורים היושבים לפני בלותיהם, ורק פעם אחת לא נשק לה על פני לחיה כי אם על צוארה מאחורי אוגה, ויהי לה הדבר הזה לכעש ולמורת רוח, כי יראה מפניו ותבן לפתע פתאם כי אין עוד לאל ידה לבזו לו וללעוג לו כמעשה אשר עשתה לבן דודה גאסקוין, הוא ריקס, וירע הדבר בעיניה; ואולם גראנדקורט בראותו כי התרגזה, כפר את פניה כדברים ויצדק את נפשו בעיניה, ויהי שלום להם ככראשונה.

— היש עם לכך לבוא לשדה-דיפלו בעוד גזאלי ובני משפחתי יושבים שם? שאל גראנדקורט את גוענדולין באחד הימים ההם — קומי ובאי שם מחר, וגם אשת דאוילו תבוא עמך, וראיתן את הכית אשר שם נשב והגדת אל עושי המלאכה מה יהיה משפט השנויים והחליפות אשר בקשה נפשך בקרב החרדים הישנים, למען ידעו; כי אחרי חג התוגנתנו הן נקום ללכת אל אחת האחוות אשר לנו, ובין כה וכה יעשו עושי המלאכה את

מלאכתם אשר בזה, ועוד לנו רק יום מחר לעלות שמה.
— מדוע אתה אומר כי יום המחר הוא יום האחד אשר נותר לנו?

שאלת גוענדולין.

— כי יום מחר השלישית הוא יום הציד הראשון, ענה גראנדקורט.

— ואחרי כן?

— ואחרי כן עלי לעזוב אותך ימים אחדים ולצאת לדרך, ומקין ימים אחדים אשוב. — וגראנדקורט בדברו ראו עיניו כי היצתנו פני גוענ-
דולין ערי רגע.

— האם צד לך כי אעזוב אותך יום אחד או שנים? הוסיף וישאל.

— מה בצע בצר לי, ענתה גוענדולין בקול עז וקשה ולבה הסיתה רגע אחד להגיד לו כי יודעת היא את המקום אשר אליו יבוא וכי אל אשת גלאשר הוא נוסע לכפר את פניה בטרם קחתו לו את אשתו החדשה; ואולם פניה הרעים האלה מצאו חן בעיני גראנדקורט, עקב אשר חדשות ראו עיניו, ועל כן ענה ואמר:

— אם טוב וישר הדבר לפניך כי עתה אחכה ולא אסע עוד ואחשך את ימי מסעי לימים אחרים, או אסע כל הלילה והייתי בדרך יום אחד ואשובה אליך.

— קום ונסעת כל הלילה, רק את ימי מסעך אל נא תחשוך לימים אחרים, ענתה גוענדולין ותשמח בראותה כי מושלת היא בו.

— אם כן בוא תבואו מחר לשדה-דיפלו האם לא כן?

— פקודתך היא ואעשנה, ענתה גוענדולין בגאון ובגדל לבב.

— מה רע גורל הגברים ומה מר משפטם מלפניך! ענה גראנדקורט

בלאט, — חן כבני בליעל היונו כלנו וכמורדי אור תעשי את כלנו!

— האמנם כן? שאלה גוענדולין ומעיה המו לו רגע אחד, כי

ברגע הזה עלתה מחשבה בלבה, לאמר: אולי אמת יהגה חכו, ואולי

גם אשת גלאשר חטאה לו והוא הצדיק — הבאמת לך הצדקה תמיד ולגו

בשת הפנים?

— אמנם כן! מתי השיבות לי כגמולי? מתי היה עם לבבך להיטיב

עמדי כאשר היה עם לבבי אני להיטיב עמך?

ובשמוע גוענדולין את הדברים האלה, ותירא יראה גדולה ולא

ידעה על מה היה לה כדבר הזה. אמנם ידעה היטב כי רבו ויעצמו החסדים

אשר עשה לה תחת אשר לא עשתה היא קטנה או גדולה, ותדע ותבן כי אין לה עוד הצדקה ללכת עמו קרי וכי נלכדה בצפור כפח וכי לא תוכל עוד ללכת באשר יהיה רוחה ללכת; ויש אשר חשבה בנפשה כי עלתה על מרכבת סוסים אשר איש אחר נוהג בהם והיא לא תוכל עוד לדלוג החוצה מתוך המרכבה בהיות הסוסים דוהרים במרוצה ובחפזון נמרץ. אז ירעה כי המעשה אשר נעשה אין להשיב עוד, ותהי נחרצה מאתה להתחזק ולהתאמץ וללכת על הדרך הזה, ועל כן צחקה רגע אחר ותען ותאמר:

— לו הטיבותי עמך גם אני, כי עתה לא גדלו עוד חסדיך וכל אשר עשית אתה עמדי, תחת אשר עתה רבו ויעצמו חסדיך כחול ימים!

— כי עתה גדרת בערי לבלתי שאל ממך אף נשיקה אתה מנשיקות פיך.

— אף לא אחת! ענתה גוענדולין ותצהל קולה ותהי שמחה ועליוה כבראשונה. וגראנדקורט עזב את ידה אשר אחז בידו וישם מעצור לרוחו ולא שאל ממנה דבר, וברגע הזה הביטה גוענדולין בו ותרא והנה כלו נחמד ותחמדהו ותאהבהו.

— אכן הגידה נא לי, הוסיפה אחרי כן לדבר אליו, מה מטפמ האנשים מגואליך ובני משפחתך אשר אמרת? הבאו אליך אנשים לשבת עמך בשרה-דיפלו מלבד האנשים אשר אמרת אתמול?

— עוד שנים אנשים באו, ואני אחשוב כי את האחר ידעת.

— אם ידעתיו כי עתה ידעתי אל נכון אשר לא מצא חן בעיני!

ענתה גוענדולין במנוד ראש.

— בליברון ראית אותו — דירונדה שמו — והוא איש צעיר לימים

היושב עם אנשי בית מאלינגר.

ברגע הזה וגוענדולין חשבה כי נבקע לבה פתאם בחוץ ואצבעותיה

אשר אחזו את הרקמה קפאו מקור.

— את האיש הזה לא דברתי מעודי, ענתה ותירא כי יבט

גראנדקורט וירא את החליפות אשר היו על פניה, — האיננו איש בלתי נחמד לאנשים?

— לא כן, ורק ענו איננו והוא מתנשא ומתגדל ואומר בלבו כי

הוא ואין בלתי, ענה גראנדקורט בקול איש אשר נאחזו שמורות עיניו —
אכן דמיתי כי הציגו אותו לפניך ואת ידעתי.

— לא ידעתי. כערב טרם אעזוב את ליברון קראו את שמו באוני,
וזה כל הדבר, ומה מעשהו?

— אך יתום הוא אשר אסף אותו מאלינגר אל ביתו ויהי לו לאב,
וזה כל משפטו וזה כל מעשהו!

— אכן צר לי על האיש האמלל הזה! ענתה גוענדולין בתם לבב
כי היה עם לבבה לדבר דבר ויהי מה, ולא חשבה ללעוג לגראנדקורט
בדברים האלה — האם כבר חדל הגשם בחוץ?

ממחרת היום וגוענדולין רכבה על קריטריון בדרך העולה לשרה-
דיפלו ומחשב ייה לא נתנו דמי לה, כי חדל מלכה הקצף אשר קצפה
על דירונדה ויהי הקצף הזה ליראה לירוא מפניו עד מאד, ולבה נבא לה
כי רעה נגד פניה. אכן יש אשר יהיה לב איש כים נגרש והוא יהיה
לו משאות שוא ותפל ולכו ואמין במחזות ובנבואות האלה, ואז יראה
את פני הכוכבים בלילה ויהי לו לאותות לרעה, ופני עני זקן וברכתו
תעוררהו ותחיה את רוחו, וגם יש אשר תבאנה האותות האלה והאמין
האדם בהן.

בטרם יושם ארוחת הבקר על השלחן, וגוענדולין אָרחה לחברה
עם הנשים אשר בבית ועם אמה לראות את פני התדרים ואת היציעות
ואת האולמים, ותהי נחרצה מאתה לבלתי שים לב אל דירונדה ולבלתי
דבר אליו בלתי את הדברים אשר לא תוכל להמנע מהם; ובכל זה יראה
מפניו יראה גדולה, ובבואו החדרה לא יכלה עוד להתאפק ויהיו כל מעיניה
בו. — אז ישב דירונדה אל השלחן וגראנדקורט ענה ואמר:

— דירונדה! הנה העלמה הארליט בזה והיא אומרת כי לא הציגוך
לפניה בהיותכם בליברון —

— לא האמנתי כי עוד תזכור העלמה הארליט אותי, ענה דירונדה
ווייחתהו לפני הנערה ויבט בה כהביט באיש זר לו מתמול שלשום — כי
בימים ההם והעלמה הארליט הלך לבה אחרי דברים אחרים.

הבאמת חשב דירונדה בלבו כי לא תאמין גוענדולין אשר הוא האיש
המשיב לה את הרביר?

— לא כן הוא, ענתה גוענדולין ותבט גם היא בפניו באין מעצור ולבה כים נגרש, — עוד זכר אוכר אותך היטב וידעתי כי לא ישר הדבר בעיניך בשבתי אל שלחן המצחקים.

— אי מזה ידעת את הדבר הזה? שאל דירונדה בתם לבב.

— כי שמת את עיניך בי לרעה מדי צחקי, ענתה גוענדולין ותשחק, — והיה בתתך את פניך בי ואבד כל השלל הרב אשר רכשתי ואשר מצאתי.

— אכן מערת פריצים הוא המקום ההוא, ענה גראנדקורט חלקו, וכל באיה ומצחקיה לא ימצאו נחת.

— ואני לא כן עמדי כי בכל עת אשר מצאתי שלל לי בצחקי מצאתי גם נחת, ענתה גוענדולין ופניה מוסכים אל פני גראנדקורט בדברה את הדברים האלה ובכל זה ראתה גם את פני דירונדה ואת עיניו אשר חדרו להביט אל תוך כליותיה, והעינים האלה הרעו לה יותר מאשר הרעו לה או ביום המעשה בליברון ויותר מאשר הרעו לה דברי כלזומר ומשפטו הקשה אשר חרץ, ותהיינה לה כחרב פיפות בלבה. אז הפנתה ראשה ותהי כשומעת אל הדברים אשר נדברו שכניה היושבים מימינה ומשמאלה, ואולם לבה ומחשבותיה נתונים נתונים רק לדירונדה ותחשוב ותהגה אך בו ולא הרפתה ממנו אף רגע; וקולו אשר שמעה אותו כיום הזה בפעם הראשונה היה באזניה לעמת קול גראנדקורט כקול הכנור לעמת קול התרנגול המתוחש ומתנשא לעיני האפרוחים אשר בחצר בהתהלכם לשוח לרוח היום. אמנם צדקו דברי גראנדקורט האמרו כי האיש הזה חושב בלבו כי הוא ואפסו עוד, ואולם זה דרך האדם מעולם להשמוע משפט כזה ביום ראותו את רעהו הגדול ממנו והוא לא יוכל לו ואז ואמר פעם בפעם: רק איש לא ענו האיש הזה החושב בלבו כי הוא ואין בלתי! — בין כה וכה והיושבים אל השלחן חדלו מדבר על אדות המצחקים אשר בליברון וידברו על המגפה אשר בזה על הבקר ועל הצאן ואחרי כן דברו על איי הים ועל ימיקה ועל הכושיים אשר ישם, ואשת ראווילי ספרה באזניהם כי אחוזות שררה היו לאביה באחד מאיי הים החתוקים ורק היא מעודה ועד היום הזה לא היתה עוד בארץ הדורהמערבית, והאשה היושבת על יד ימינה אמרה כי יראתה היא את הכושיים עד היום הזה ולו ישבת אתם בארצם כי עתה יראה מתת שנה לעיניה, וגראנדקורט הוכיח לה אשר

לולא בני התערובות כי עתה יכולנו להשכיל ולהטיב את הכושיים, ודירונדה ענה גם הוא חלקו ויאמר כי אך אנחנו הלבנים אשמים אם יש בהם בני תערובות.

בעת ההוא וגוענדולין ישבה ותאכל מפרי העץ אשר הושם לפניו, ותבט על פני כל איש ואיש אשר אל השלחן למען אשר תוכל להביט גם על פני דירונדה. „מי יתן וידעתי את אשר הוא חושב עלי — אמרה אל לבה — הן לולא נטה לבו אחרי רגע אחד כי עתה לא השיב אלי את הרביד, וזה אות כי מצאתי הן בעיניו להכירני. מי יתן וידעתי את אשר בלבו על דבר היותי לאשה? גראנדקורט! מדוע הוא ככה סר וזעף ומדוע לא יתן בשחוק קולו? למה יהיה לו כל דבר ודבר למקור מחשבות חדשות להגות ולחשוב בהם? מה משפטו ומה מעשהו ולמה בא עתה לשבת עמנו בשרה־דיפלו?“ — ומדי השבה את המחשבות האלה ותדע כי לא תשאל ברגע הזה דבר בלתי אם למצוא הן בעיני האיש הזה וכי כל מחשבת פגול אשר יחשוב עליה האיש הזה תהיה לה לחץ מות. — בצאת גראנדקורט רגע אחד מן החדר והמה בתוך האולם הגדול, אז נבהלה ברוחה ותשכח ותגש לפתע פתאם אל דירונדה אשר עמד לפני אחד השלחנות ועיניו על פני ציורים ותמונות אחרים, ותשאלהו:

— האם תצא עמנו כחר לצוד ציד, אדוני דירונדה

— כן, אצא.

— אם כן אפוא לא תרשיע את האנשים אשר תאחו ירם במלאכה

הזאת?

— יש דברים רבים אשר יצדקו את נפשם בעיני בעשותם את

המלאכה הזאת, ואני גם אני אטמא נפשי לפעמים בה כאין לאל ידי לעשות מלאכה אחרת, לשוט באניה על פני המים או לעשות דבר מן הדברים אשר חשקה נפשי בהם.

— האם תוכיחני ותתן בי דפי בראותך כי יוצאה גם אנכי לצוד

ציד? שאלה גוענדולין ותרם את לחיה ותשחק כמעט.

— אין לי כל צדקה להוכיח אותך ולתת בך דפי בעשותך דבך

אשר מצא הן בעיניך.

— אבל הן אמרת בלבך כי יש לך צדקה להוכיח אותי ולתת בי דפי עקב אשר ראיתני אל שלהן המצחקים! הוסיפה גוענדולין על דבריה.

— אמת היא כי במסתרים דאבה נפשי בראותי אותך וישבת אל שלהן המצחקים, ואולם לא ידעתי כי דברתי אליך וכי הוכחתוך על פניך וכי נתתי בך דפי, ענה דירונדה ועיניו הגדולות והמפיקות תם הביטו עליה, והיא לא ידעה ולו: הבינה את אשר עמו ומה האש הגדולה והאוכלת הזאת אשר בעיניו השחורות.

— אבל אתה קמת עלי להיות לי לשטן לבלתי אגש עוד אל שלהן המצחקים! ענתה גוענדולין, וכמעט נטשו הדברים את שפתיה ותנחם כרגע ופניה וגם ערפד התאדמו; לפני דירונדה התאדמו גם הם, כי נכלם וידע אשר לא היתה לו הצדקה לשלוח ולהשיב את הרביד אליה, — וגוענדולין לא יכלה להוסיף לדבר עוד ותסוב ממנו אל מול אחר ותגש אל פני אחד ההלונות ותכט החוצה, ובתוכה יועף לבה כי ידעה אשר התמלטו מכה דברים אשר לא היה עם לבה לדבר אותם, ובכל זה באה גם שמחה בלבה על אשר דברה את הדברים ההם וכי דירונדה יודע את אשר בלבה וכי גם דבר הרביד לא נסתר ממנה, וגם דירונדה שמח על הדיבור הזה ולא ידע על מה, ורק אחת ידע כי מצאה גוענדולין חן בעיניו עתה מבראשונה.

בערב היום ההוא ואשת דאוילו אמרה אל בתה לאמר: האמת הדבר או אם רק לצון חמדת לך באמרך כי אדוננו דירונדה בא ויתן פניו בך ויהי לך לרועץ ולמכשול ולשטן משחית?

— רק הבט בי והוא בא אחרי אשר סר אלהים מעלי ואחרי אשר החל שללי ללכת הלוך ומעט, ענתה גוענדולין, ואולם גם הוא משך את עיני אחריו.

— אכן לזאת לא ישתומם לבי בי, כי איש נחמד ויפה תאר הוא, ומרי אביט בו אז אוכור את הציורים ואת התמונות אשר עשו לנו הציורים האיטלקים; ואף גם באין מגיד לנו נדע כי דמי אנשים נכרים אשר לא מבני האנגליים נזולים בו.

— האמת הדבר הזה או אם רק דמיון הוא? שאלה גוענדולין.

— מפי שכנתי שמעתיו, כי שאלתי בן מי זה העלם הזה, ותען אותי ותאמר, כי בן אשה נכריה הוא מן הנשים הגדולות והנשאות.

— בן אשה נכריה? ואביו מי הוא?

— יש אשר אומרים כי בן הסיר הונג' מאליונגר הוא אשר ילדה לו האשה הגדולה והנכריה ההיא, והוא אומן אותו בכיתו; ואף גם זאת יאמרו כי לו היתה יד מאליונגר לעשות באחוותיו ובנחלותיו ככל אשר יחפוץ, כי עתה הנחיל את דירונדה זה אתריו, כי בנים אחרים אשר כרת אין לו בעבור הזכיר את שמו.

גוענדולין החשתה ולא דברה דבר, ואולם אשת דאווילו ראתה ותדע עד כמה נגרש לב בתה בקרבה למשמע הדברים האלה, ויצר לה על דבריה אשר דברה ואשר לא נאווה לה לדבר כאלה באוני בתה הרכה והצעירה. מחשבות ודמיונות, מוזמות וחלומות עלו בלולים בלב הנערה, ועיניה ראו בחזון את תמונת האשה הנכריה והגדולה אשר אמרה אמה, ולבה הגיד לה כי אשה היא אשר עינים שחורות וגדולות לה ואשר פניה מלאים רוח תוגה ורוח נכאים, ולא סרה עוד התמונה הזאת מנגד עיניה. וגם בשכבה על משכבה ומגורה קטנה האירה את חדר המטות, לא שכב לב הנערה ולא יכלה השקט, ותשאל:

— הלא תגידו לי, אמי, היש בין הגברים אנשים אשר בנים להם בטרם קחתם להם נשים?

— לא, בתי, לא! ענתה אשת דאווילו בחפזון — ואולם למה זה תשאלו זרות כאלה?

— כי עלי לדעת את הדבר הזה אל נכון כי בנפשי הוא! ענתה גוענדולין ותתקצף ויחר לה.

— אין זאת כי הדברים אשר דברתי בדירונדה ובדודו מאליונגר, הם הם הסכו בכל אלה לחשוב את המחשבות האלה, ואולם רחוקים הדברים האלה מאד ורק מקרה הוא הפעם.

— היודעת אשת מאליונגר את כל הדברים האלה?

— כן הוא, יודעת היא אותם ורק לא תשים אליהם לב, כי על בן יושב דירונדה שלו ושאנן בביתה והוא רצוי לכל איש.

— האם לא יהיו הדברים האלה לפוקה ולמכשול לדירונדה? האם לא יחשב עליו תועה עקב הדבר הזה?

— אמנם כן, יש אשר יהיה לו הדבר הזה למוקש כמעט לעשות לו רעה אשר לא ידע לו היה בן ילוד אשת מאלינגר; כי כחנחיל הסיר הוגא מאלינגר את בניו לא יקח דירונדה את חבל נחלתו, וגם לא ישב עם נדיבים וגם יד ושם לא יהיה לו בראש הומוות; ואולם הן ראית גם את כי לא ישיתו לב אל כל הדברים האלה וכי ישמתו לקראתו בבואו.

— היודע דירונדה את כל אלה? היחר אפו באביו אם יקלל יוט חולדו?

— בתי חמדת עיני! למה תשתנהחי ולמה תשימו את כל אלה אל לבך?

— למה? קראה גוענדולין ותתעורר ותשב על המטה— האין כל צדקה לבנים לקלל את יום הולדם ולהיות לבם זועף על אבותיהם? האם המה אשמים כי לא כרתו אבותיהם את הברית לקחת איש את אשתו לו לאשה?

בלילה ההוא לא שכב לב גוענדולין ותוד שנהה מעיניה, כי לא וכלה להשקיט את רוחה הסוער ולדעת אם טוב הדבר אשר היא עושה להיות אישה לגראנדקורט, והוא גם אישה וגם בנים לו. וגם כהיות הבקר לא סרו עוד המחשבות האלה מקרב לבה: האם לא באה היא לגזול את כבשת הרש? האם לא תדיח את אשת גלאשר ואת בניה מלפניה להיות לשטן ביניהם ובין אביהם? וגם פני דירונדה לא נמתו מקרבה, ויש אשר חשבה כי נדה נדה גם הוא מלפני גראנדקורט וכי כל אחוות השדה אשר תהיינה לגראנדקורט לחבל נחלה מאת דודו אחוות שדה דירונדה הן, ולולא המקרים אשר קרו כי עתה היה דירונדה אדון כל הנחלה והאשה אשר יבחר לו תהיה לגבורה ובניה אשר תלד לו יהיו לאדונים, תחת אשר היה עתה לרש אין כל זעניו רואות אותה, את גוענדולין, אשר גולה את אשר לו ואת אשר לאשתו ואת אשר לבניו ותהי לגבירה במקום אשתו אשר יבחר לו. היודע דירונדה את הדברים אשר בין גראנדקורט ובין אשת גלאשר? הן לו ידע כי יודעת גם היא את כל אלה כי עתה הן בוז יבוז לה בלבד! והיא לא תחפץ

בי כוז יבוז לה האיש הזה ורק כי כבד וכבד אותה השקה נפשה! אכן דברים קשים דבר אליה כלומר והמה מחצו את לבה בראותה כי לא תחשב בעיניו למאומה, ואולם שבעתים יקש אליה דבר דירונדה והוא ימהץ את לבה עד לאין מרפא לו יבוז לה ולו גם בעיניו לא תחשב למאומה! „האם אנכי אשמה כי אחרים חטאו ויעשו את הרעה? האם בוא יבוא כל איש אל מקומו בשלום לו נסוגתי אנכי עתה אחר ולא הייתי לגראנדקורט לאשה?”

ואולם גוענדולין לא נסוגה אחר, כי עלתה ותשב במרכבת והסוסים דהרו וירוצו לפניו ולא לאחור, והיא גם היא התהוללה ותהי עליה ושמחה ותצהל ותריע ותדע כי בא היום הטוב אשר אליו נשאה את נפשה, הוא יום הציד הראשון. אכן אחת חרצה בלבה, כי תמנע מבא בדברים עם דירונדה ומהתרועע אליו כל היום לבלתי שנה באולתה ולבלתי שוב עוד לכסלה לפתוח לפניו את לבה ולדבר דברים באזניו כאשר דברה ביום אתמול. ואף גם הקימה את אשר דברה ולא דברה את דירונדה כל היום, כי לקח הציד את כל לבה, וגם מוקרה לא היה אשר יהיו דברים בינה ובינו; אכן עבר על פניה פעם ושתיים ועיניו ראו אותו בעשותו כה וכה, ואולם לא מצאה מועד וחזון לבוא עמו בדברים כל היום, ורק לפנות ערב בשובם מן הציד ובנסות השמש לערוב והמהומה והסאון הסואן חרל, אז הרה לה ויצר לה בלבה כי לא דברה אליו דבר, והיא ידעה כי לא ישב דירונדה במקום הזה בלתי אם עוד יום אחד או יומים, ומי יודע אם עוד תמצא מועד נכון לדבר אליו כל הימים. ויהי היא רוכבת על סוסה וגראנדקורט רוכב על ידה, לפניה רוכבים שנים מן הקרואים ומאחוריה שומעת אונה את קול שעטת פרסות הסוס אשר דירונדה רוכב עליו—ותשוקתה בערה בקרבה לדבר אותו ברגע הזה. ואולם איך תדבר אליו במקום הזה ולעיניו כל האנשים האלה יחדו, והוא לא יתכן? ואולם תשוקתה הולכת הלוך וגדול, הלוך ובעור ואין מכבה, וגם צללי עצי היער אשר עברו אותו וגם ריח השדה וריח הקדים החרישית אשר באו תוך אפה, כל אלה עוררו את תשוקתה שבעתים, ושעטות פרסות הסוס אשר מאחוריה נוספו גם הן עליה להצית את האש בלבה. אז משכה בחכלי סוסה ותפן לאחוריה, ויעמוד גם גראנדקורט עם סוסו, והיא כמוצקת דברה אליו בקול נגידי ומצוה:

רכב וצלה, ידירי, ועבור לפני, כי דבר לי אל אדוננו דירונדה!" — וגראנדקורט חכה לה רגע אחד ויעצל לרכוב ממנה והלאה ולא ידע לשית עצה בנפשו, כי הבין אשר לא נאזה לאיש להשיב ריקס פני בחירתו לפני ימי כלולותיה והיא רק צחוק תעשה לו, ואחרי כן עבר מעליה וירכב לאטו; בין כה וכה וגוענדולין הכתה לדירונדה עד גשתו עם סוסו, ובגשתו ויבט בה ויהי כמשתאה, וירכבו שניהם יחדו, והיא מהרה ותדבר אליו לאמר:

— אדוני דירונדה! פתיה אנכי באין דעת ועל כן הורני נא אתה ואדע: למה לא מצא חן בעיניך דבר שבתי אל שלחן המצחקים? הרק יען אשה אנכי כי על כן לא נאזה לי לשבת לצחק?

— לא רק כי אשה את, ורק גם זאת בראותי אשה יושבת אל שלחן המצחקים גם היא ויהי לי הדבר הזה לחגא פי שנים! ענה דירונדה באמה ובתמים — ואולם לולא היית אשה, כי גם עתה לא אמרתי טוב למעשה אשר כזה, כי מתעב אני את הצחוק ונפשי יודעת מאד אשר טוב יעשה האדם לו לנצח לא ישלח בצחוק ידו! הן ילכו בני האדם אחרי הובל ויהבלו ומעט מעט יטפוש כחלב לבם והמה לא ידעו עוד להבדיל בין טוב ובין רע וגם טעמם הטוב לא יהיה להם עוד! מלבד זה והיא תועבת גדולה בעיני לראות אנשים האוספים שלל זרים והם שמחים ועליונים, בעוד האחרים לנגדם מתנודדים ונאנהים על האבדה אשר אבדה מהם! המעט לנו כל חליפות המקרים ושנוי החיים, כי נבוא אנחנו לברוא אותם לנו בעצם ידינו? המעט לנו כל התמורות אשר לא נוכל לשנות אותן ואשר תמשלנה בנו בחוק יד, כי עוד נבוא להוסיף עליהן ולעשות אותן לרצוננו? הלואת נקרא צחוק ואם על זאת תתענג נפשנו? הבאמת ישמח לב איש טהור ונקי בקחתו מרעהו את אשר לא לו ורעהו בוכה בסתר על האבדה ויש אשר יבחר מות מחיים? האם יגוח איש ואם ישקוט על משכבו בשלום אחרי הגולה אשר גזל ואחרי אשר תשמע אזנו כי רעהו האובד בחרה מחנק נפשו? — בדבר דירונדה את הדברים האלה וירעם קולו בדברו.

— אבל גם אתה הן ידעת ולא תכויכנה כי יש דברים אשר אין לשנותם, ענתה גוענדולין בשכל קולה כי לא חשבה מראש אשר ככה

יהיו דברי דירונדה אליה, — יש אשר אבדת רע תהיה לנו לשלל ואנחנו לא עשינו קטנה או גדולה להסב אותה אלינו ולא על פינו היתה סבה.

— זה הדבר אשר דברתי! ישנם דברים רבים כאלה אשר ידנו תקצר משנותם, כי על כן עלינו להתעורר חיל פי שנים בכל עת אשר בידנו הדבר לעשותו למנוע את הרעה מאחינו בכל אשר נוכל.

גוענדולין החרישה רגע אחד ולא דברה דבר, ואחרי כן התעוררה ותצחק מעט ותען:

— מדוע אמרת כי צר לך הדבר פי שנים בוואתך אשה יושבת אל שלחן-המצחקים?

— יען כי אנחנו הגברים שואלים מאת הנשים איך טובות תהיינה פי שנים ממנו.

— אבל מה תענה ביום קום הנשים גם הן והן ונאלנה מאת הגברים כי המה טובים יהיו פי שנים מהן? שאלה גוענדולין ותהי כלועגת.

— אכן שגיתי בדברים, ואני טוב עשיתי לו אמרתי כי כל יום ממנו יחשוב אשר טוב הדבר לו ייטב רעהו פי שנים ממנו.

— כדברייך כן הוא! ואתה הלא תראה כי אנכי שאלתי אשר תהיה אתה הטוב ממני, ואתה גם אתה שאלת בלבבך אשר אהיה אנכי הטובה, קראה גוענדולין ותשחק ותצהל קולה, ובעוד רגע אחד והיא הכתה בשוט על שוק הכוס ותמלט ותרכב בהפזה ותמהר אחרי גראנדקורט עד הדביקה אותו, וגראנדקורט החריש ולא דבר דבר.

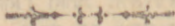
— האם לא חשקה נפשך לדעת מה משפט הדבר אשר דברתי באוני דירונדה? שאלה גוענדולין, כי גאות לבה הסיתה אותה לבלתי העלים את הדברים מגראנדקורט ולבלתי העלות מחשבת נכרית בלבו. — לא, ענה גראנדקורט ולא שנה.

— אכן זאת הפעם ראשונה היא לי אשר יצא מפין דבר מר כאמרך כי אין חפץ לך בדברים אשר אדבר.

— אמנם יש חפץ לי בדברים אשר תדברו אלי ורק אין חפץ לי בדברים אשר תדברו באוני אנשים אחרים, ענה גראנדקורט.

— אם ככה הוא, כי עתה יש לך חפץ גם בדברי אשר אדבר הפעם, אנכי שאלתי את פי דירונדה על מה רעה עינו בי בראותו אותי וישבת אל שלחן המצחקים, והוא נשא משה באוני ויהי לי למוכיח.

— טוב הדבר! ואולם חדלי נא מהשמיע אותי את המושא אשר נשא באזניך! ענה גראנדקורט, כי חפץ להוכיח לה אשר איננו נבהל לשמוע דברים אשר לא יגעו אליו למטוב ועד רע, ואולם חרה לו כי צותה אותו לרכוב ולעבור לפניו, וגוענדולין ראתה כי התרגו כמעט ולא שמה אליו לב, ותשמח כי תאות לכה נעשתה וכי דברה את דירונדה בטרם עזב אותה. — אז שלחו אותה כל האנשים משדה-דיפלו עד לבוא אֶפֶינדין, ואחרי כן נפרדו מעליה, ויפרד מעליה גם דירונדה, ויברך אותה לשלום, ורק גראנדקורט הלך עמה עד הכיאו אותה אל בית אמה וישב עוד לפניו, ואחרי כן נפרד מעליה גם הוא, ויגר לה כי בלילה ההוא והוא יוצא לדרך אשר אמר, וגוענדולין לא שאלה אותו דבר, כי ידעה אשר נוסע הוא במסלת הברזל עד בואו אל שדה אהוזותו גאדסמור אשר הושיב שם את אשת גלאשר זאת בניה.

דְּנִיֵּאל דֵּירוֹנְדוֹ

ספֹּר

כתוב אנגלית ביד

גֵּיאָרְגְּ עֵלְיוֹט.

ונעתק לעברית על ידי

דוד פֶּרִישְׁמַאן.

חלק שני

הוצאת „אחיאסף“

ווארשא

בדפוס האחים שולדברג, דזיקא № 1

שנת תרנ"ג לפ"ק

ДАНИЕЛЬ ДЕРОНДО

романъ Джоржъ Эліота.

Переводъ Д. Фришмана

Часть II.

ВАРШАВА

Типографія Братъевъ Шульдбергъ Дикая № 1.

1893.

Дозволено Цензурою.

Варшава, 16 Декабря 1892 г.

ДАНІЙСЬКІ ДІЯНОСІ

Людвиг Джекст

Людвиг Джекст

Людвиг Джекст

Людвиг Джекст

Людвиг Джекст

Людвиг Джекст

פרק שנים עשר.

שתיים היו המחשבות אשר היו בלב גראנדקורט בקומו לנסוע לשדה אחוזתו לגאָדמיר לראות את פני אשת גלאשר, כי חפץ להגיד לה כמו פיו אשר לוקח הוא לו את גוענדולין לאשה, וגם חפץ להוציא מתחת ידה את האבנים היקרות אשר הפקיד בידה בימים הראשונים. והאבנים האלה ירושה היו לו מאת אמו ומחורן אלפי ליטרא כסף ואותן אמר לתת לגוענדולין ביום התונתה, כי אמר: מה בצע בחיותן תחת יד לידיה והיא לא תעדה אותן לנצח כי לא יתכן לאשה אלמנה ועזובה לעדות עדי יקר כזה. בעת ההיא ולידיה אשת גלאשר ישבה בגאָדמיר ואיש לא ידע את צאתה ואת בואה ויחשבוה אנשי המקום לאשה אלמנה ואת בניה ליתומים ולא ידעו כי מאת גראנדקורט היתה שומה אשר תשב במקום ההוא וכי הוא המכלכל את כל מחסוריה. אמנם ידעו רבים אף שמעו כי לפני עשר שנים ברחה אישה מנשי שרי הצבא ותעזוב את אישה ואת בנה האחד ותלך אחרי מאהבה ותשב עמו שנים רבות בערים הגדולות אשר מחוץ לארץ ותלד לו בן ובנות שלש, ואף שמעו כי מלחמה היתה בין שר הצבא והוא ובין האיש גוזל האשה, ואולם האשה לא אבתה לשוב ולהתענות תחת יד בעלה הראשון אשר הקשה אליה כל הימים ויתעמר בה כאשר יתעמר איש בשפחתו, ותחמוד בלבה את עוגבה כי יפה תאר הוא וידו יד נדיבה ומושבו גם הוא עם נדיבים; אכן לא ידעו אנשי המקום כי לידיה אשת גלאשר היושבת עמם בזה היא האשה, ותהי ביניהם לאשה אלמנה. והאלמנה ישבה במקום הזה היא ובניה וביתה עשוי בתכנית היכל קטן אשר על פני השדה, ומלבה לא נכרתה עוד התקוה כי יבוא יום והיא תהיה לאשה לגראנדקורט לעיני השמש. בראשית הימים לא עלתה המחשבה הזאת על לבה כי לא שאלה דבר ולא הלך לבה בגדולות ובנפלאות לשאל מאת אלהים כדבר הזה, ותאמר הון בראותה כי גראנדקורט אוהב אותה עד מאד ותשמח בראותה כי בניה יפים להלל וכי בנה היחיד אשר ילדה לו פניו בפני אביו עד אשר יכיר אותו כל רואה; וגם בשמעה כי מת הילד

אשר עזבה על ברכי אישה הראשון לא נגע הדבר אל לבה ולא הצר לה, כי שם לה אלהים זרע אחר אשר אהבה, ותנחם, ותשקוט במכונה לבטח. ורק ברכות הימים ופניה היפים לא היו לה עוד וגם עורה צפד כמעט, או התגנכה המחשבה אל לבה להיות אשה לגראנדקורט, והמחשבה הזאת לא סרה עוד ממנה כל הימים, ואולם לב חכם נתן לה אלהים ועל כן ידעה לכלכל דברה במשפט, ולא עשתה קטנה או גדולה להיות לעול ולמשא על גראנדקורט ולהטות אותו ביד חזקה אחריה, ורק חכה חכתה מיום אל יום אליו, ותחשוב אל נכון כי יבוא היום והוא לא יאחר. וגראנדקורט סר אליה מימים ימימה ולא שבת אותה כל הימים אם כי נשים אחרות הטו את לבבו, ורק לא הוסיף עוד לשבת עמה יחדו וירד אליה מעת אל עת. בימים ההם ולוּש גלה את אונה ותשמע כי אומר גראנדקורט לקחת לו את גוענדולין לאשה, ויקרא לוּש לה לקום ולבוא למען הראות את פני הנערה ההיא לירא אותה ולהניא את לבה מאחרי גראנדקורט, ואז קמה כרגע ותסע ותבוא ותרא את פני גוענדולין ותדבר באזניה את כל הדברים אשר היו עם לבבה, כי אש הוצת בקרב לבה, ותשמח מאד לעשות ככל הדבר ההוא. או גלה לוּש את אונה ותדע את כל אשר עשתה גוענדולין וכי ברחה מפני גראנדקורט ותעזוב את מקומה, את אָפִינְדִין, ותסתר מפניו בעיר ליכרון — ותשמח האשה מאד בשמעה את כל הדברים האלה, ואולם בשוב גוענדולין אל ביתה ובהתחתן גראנדקורט עמה לא גלה לוּש את אונה ולא ידעה מאומה מכל הנעשה, וגם גראנדקורט חדל מכתוב אליה אגרות ולא כתב אליה ימים רבים, ואז באה מחשבה אל לבה אשר עוד מעט וגראנדקורט יבוא, ותחי התקוה בקרב לבה כי זאת הפעם בכואו יקח דברים עמו לדבר על לבה לקחת אותה לו לאשה לעיני השמש, לשים כבוד לבניו יוצאי ירכו אשר ילדה לו, כי אמרה: „נחלה תקותו מן הנערה ותצר לו, כי על כן יבוא הלום וילוה אלי!”

מתוך החום בתוך החרר אשר תשב בו אשת גלאשר היא וארבעת ילדיה, ועל פני הקרקע פזורים הצעצועים אשר יהיו לילדים לשעשע בהם, ותילדים רוכצים על הארץ וקוראים בקול גדול ומריעים תרועה גדולה; הילדת הבכירה והיא כבת תשע שנים לומדת את פרקי המורה בשפת צרפת והצעיר רוכץ על הארץ ולפניו תכת־נה עם כל החיה ועם

כל הבהמה אשר באו אל תוכה, והוא מפקד עליהן בקול גדול, ושנים הילדים הנותרים נפוצו גם הם זה בכה וזה בכה וגם הם קוראים בגרון ולא יחשכו, ואשת גלאשר גם היא יושבת והיא לבושה כיום הזה את בגדיה החמודות, כי בכל נפשה ובכל מאדה קותה יום ויום ותחכה לגראנדקורט כי יבוא, פתאם הפנתה האשה את שכמה ותט אונה ותקשב: — הם! הנה קול שמעה אוני.

— אין זאת כי בעל הרחיים הוא המביא לי את חמורי! קרא הנער ויקפץ ויעל על ברכי אמו.

בעוד רגע אחד וגראנדקורט בא הביתה. האשה התחלחלה רגע אחד והנער התמרמר אל האיש הבא בראותו כי איננו בעל הרחיים והילדות הורידו את עיניהן השחורות ותכלמנה, כי ירד אמן זה היה להן תמיד למשא ולעול. אז יתן גראנדקורט את ידו ליד האשה ואת ידו השנית ישים על ראש הנער, ואולם הנער יאמר למנוע אותו באגרופו הקטנה מנגוע אליו, ורק הילדות לא ידעו לשית עצות בנפשן בחבק האיש את צואריהן ובנשקו להן, ותכלמנה ותתבוששנה, ואחרי כן שלחה אותם אמם אל הגן אשר בחצר ויצאו כלם, ובעוד רגע וירקדו ויתהוללו עם הכלבים על פני החול וישכחו את כל הנעשה.

— אי מזה תבוא? שאלה לידיה אחרי הסיר גראנדקורט את מעילו.

— משדה-דיפלו, ענה גראנדקורט בלאט וישב ואליה לא התבונן.

— כי על כן עיף אתה מאד.

— לא כן, כי נחתי ונפשתי בדרך עם אחד המעמדות אשר עם מטלת הברזל. אכן מערת פריצים היה המקום הזה ומה אבלח ושממה הדרך אשר לרכב הברזל! ואולם חלב נתנו לי וגם ציגארים. — גראנדקורט החריש ולא הוסיף עוד לדבר וגם אל האשה אשר ממולו לא התבונן ותהי לו כנכריה, תחת אשר שאפה היא את צלו ותשמע את כל הגה והגה היוצא מפיו, ויהי לה כל הגה למשפט אם לחיים ואם למות.

— אמנם חכיתי אליך ולבי נבא לי כי בוא תבוא, כי לא שמעתי דבר על אדותיך למטוב ועד רע זה ימים רבים; אין זאת כי האיש היושב בשדה-דיפלו לא יחוש ולא ידע במרוצת הימים, כאשר

יחוש וידע אותם האיש היושב בגאדמיר.

— כן הוא, ענה גראנדקורט בלאט, ואולם הכסף הן נתן על ירך כפעם בפעם מאת סוכני?

— כן, ענתה האשה ותחרד.

— הימים האחרונים עברו עלי במרוצה וכחפזון כאשר דברת, ואולם חליפות רבות הביאו הימים האלה בכנפיהם, ואת הלא ידעת אותן — וגראנדקורט נשא את עיניו ויבט בה בעז.

— מה הדבר אשר ידעתי? שאלה בחפזון.

גראנדקורט החריש מעט ואחרי כן ענה: — הלא ידעת כי לוקח אני לי אשה בימים האלה, כי דבר דברת עם העלמה הארליט.

— האם היא הגידה לך את הדבר הזה?

לחיי האשה הלכנות הלבינו שבעתים, ואולי רק בהאיר האש הזרה בעיניה ויהי מראה הלחיים כמראה הלכן.

— לא, לוש הוא חמגיד! ענה גראנדקורט בלאט, ויהי בעיני האשה כאיש המביא את המועקה לשים אותה במתניה ואת הפצירה לכרות את אצבעותיה ואת מסרקות הברזל לרמש את עצמותיה, והוא טרם יעשה עוד דבר ורק ישים את הכלים לפניה.

— אל אלהי אבי! אל נא תמותני מעט מעט, הגידה נא לי פעם אחת ואל תשנה: התקח אותה לך לאשה? — ברכי האשה כשלו ועצמותיה רעדו ופניה נהפכו לירקון מדי דברה.

— כן הוא, לידיה! ולך אחת היא אם אקדם ואם אאחר לעשות את הדבר הזה.

— ואולם לפנים לא כן דברת!

— ועתה ראיתי כי אין עצה אחרת ולכן אדברה כדברים האלה. ברגע הזה וליריה ידעה כי דבר יצא מפיו והוא לא ישנה עוד — ותשב, ותבט, ותקשב, ולא ידעה את אשר עמה. גם דמעה לא נראתה בעפעפי עיניה וגם דבר לא עבר על שפתיה, ותשב ותהי כחולמת, עיניה פתוחות והיא כמו ישנה. ופתאם קמה ותגש עד החלון ותלחץ את מצחה הבוערת אל לוח הזכוכית הקר אשר בחלון, והילדים אשר בחצר ראו את פניה ויהשבו כי קוראה הוא להם, ויגשו ויבאו, ויצר לה הדבר הזה עד מאד, כי לא יכלה לראות ברגע הזה את פני

הילדים, ותגד בראשה ותרום בעיניה, ויפנו ממנה, והיא שבה ותצנח בתוך הכסא אשר לפניו ולא ידעה את אשר עמה.

— אל תוסיפי רעה על הרעות, לידיה, השמיע גראנדקורט את קולו, ואל תגדילי אותה על פי מדתה! אני חשבת לטובה כי באתי הלום להגיד לך כמו פי את משפט הדבר אשר לא יוכל עוד איש לשנותו, ואמרתי בלבי: רק אשה חכמה את ותביני את כל אלה גם באין אמר ובאין דברים; ואני לא אהדל מדאוג לילדים ולא יחסר לך דבר, ורק ידוע תדעי כי הנעשה אין להשיב.

האשה לא ענתה דבר ויש אשר יראה יראה גדולה פן יקום גראנדקורט לתת נקמתו גם בילדים אשר ילדה לו, ותשב ותרום.

— אכן טוב יהיה לך עתה מאז, הוסיף גראנדקורט על דבריו, במקום הזה תשבו את וילדיך, עד אשר אקזב לך וילידים את פרשת הכסף אשר ינתן לך מדי חדש בחדשו, ואז תוכלי ללכת אל כל מקום אשר יהיה רוחך ללכת ולשבת שם, ולא יהיה לך כל תואנה להתאונן ולהתגולל עלי.

האשה לא ענתה דבר גם הפעם.

— גם מאז מעולם לא היתה לך כל תואנה להתאונן ולהתגולל עלי, כי מעודי לא הייתי איש כילי ואוהב כסף.

— לו היית איש אוהב כסף מי יודע אם נתת ממנו גם לילדיך ולי, ענתה לידיה כי לא יכלה להצפין את הדברים האלה בקרבה.

— אכן אשה רעה את אם תדברי אלי כדברים האלה, ענה גראנדקורט בלאט, ואני העד אעיד כך לבלתי דבר עוד אלי כדברים האלה עד עולם.

— הליסרני אתה אומר כי יזנח לבך את ילדיך ולא תדע עוד אותם? — את הדברים האלה דברה האשה ולא רוחה ותנחם כרגע כי עברו הדברים לשונה.

— לא איסרך ולא אזנח את הילדים, ענה גראנדקורט בדממה, ורק העד אעיד כך לבלתי דבר אלי עד עולם כדברים האלה, פן תנחמו באחריתך.

— לא אירא דבר! ענתה האשה ותירא יראה גדולה, — אם ככה את דוברת אלי, כי עתה אונסת את אותי לבלתי

ראות עוד פניך עד עולם. הבאמת ובתמים תחפצי כדבר הזה? היש לך רע ומודע מבלעדי?

— אמת דברת!

ובזה תמו הדברים אשר נדברו יחדו, כי הבינה האשה אשר הדבר הנעשה אין להשיב וכי אולת היא וסכלות רבה לדבר עוד קטנה או גדולה אחרי אשר הוטל הגורל, ותשם את כל הדברים אל לבה ותנחם ופניה הרעים לא היו לה עוד וגם לבה לא הציק לה עוד כבראשונה. וגראנדקורט עודנו יושב על הכסא ותקצר נפשו לחכות, ויצר לו כי אין רכב הברזל נכון למען אשר יוכל לעזוב את המקום ההוא כרגע ולשוב אל נוהו, ויהי אנוס לחכות עד הערב. בין כה וכה והילדים שבו החררה ומועד הצהריים הגיע וישבו כלם אל השלחן, וישב גם גראנדקורט בתוכם, ויאכלו, וגראנדקורט לקח דברים עם הילדים וישתעשע עמהם ולא ברחו עוד מפניו כבראשונה, וגם עם לידיה דבר דברי שלום ואמת עד נטות צללי הערב. ואולם ידע גראנדקורט בלבו כי עוד עבודה גדולה לפניו, לדבר דבר באזוני לידיה על אדות האבנים היקרות אשר הפקיד בידה, וגם לידיה ידעה אל נכון כי לא יעזוב גראנדקורט את הבית עד אם דבר בראשונה על אדות האבנים ההן. או יבוא המשרת החררה וישם את המנורה על פני השלחן ויצא, ואז ידבר גראנדקורט באזניה לאמר:

— עוד דבר אחד לי להגיד לך ואחרי כן אחדל. האבנים

היקרות אשר לי הלא תחת ידך הן?

— כן הוא! ענתה ותקם, ותהי נכונה להקים את אשר בלבה

ויהי מה, ורק לא היה עם לבבה ללכת עמו בקרו ויצר לה על הדברים אשר יצאו מפיה בבקר ואשר הרחיבו את התהום הרובצת בינו ובינה.

— האם בבייתך הן והן טמונות בארגז אשר בזה?

— לא, כי הפקרתי אותן בבית האוצר אשר בעיר הקרובה.

— אם מצאתי חן בעיניך מהרי והוציאי אותן משם ואני אמר לך

את האיש אשר תתני אותן על ידו, כי לא אוכל לחכות להן.

— אל תאמר לי את האיש ואל תשאל ממני דבר, כי לא אשמע

לך, ורק אני בעצם ידוי אתן את האבנים היקרות על יד האשה אשר יעדת אותן לה

— פתיה הומיה! דבר גראנדקורט בלאט וכמעט לא נשמעו הדברים כי עלה עשן באפו, וידום — ואחרי כן הוסיף ויאמר: את האבנים האלה נתון תתני לי ולא לאחר בטרם חגתי את חג התונתי, השמעת? — מתי יהיה יום התונתך?

— בעשירי בחדש. מהרי וחושי כי הימים מעטים מאד.

— ומה המקום אשר תבואו אליו אחרי יום כלולותיכם?

גראנדקורט לא ענה דבר, ורק פניו לבשו קדרות, וידום. ופתאם ענה ואמר: הועירי לי את המועד אשר תוציאי את האבנים מבית האוצר למען אדע ואבוא לקחת אותן ממוך או אקרא בשם האיש אשר תתני אותן לו; רק הגירי את היום. אכן מקרה לא טוב הוא! — לא אעשה את אשר דברת, כי רק על יד אשתך אתן את האבנים ולא אפר את דברי.

— הלמרות את פי את אומרת לבלתי שמוע בקולי? שאל גראנדקורט בלאט וכמעט לא נשמעו דבריו.

— כן הוא! ענתה, וכמעט עברו המלים על שפתיה, ותדע את אשר עשתה ואת אשר דברה וכי שמה את נפשה בכפה, ויצר לה מאד ותנחם. בעת ההיא וגראנדקורט הביט בפניה רגעים אחדים ועיניו לא לא סרו מעל פניה, ושפתיו דברו הרש:

— אכן פתיות וסכלות כל הנשים!

— מדוע זה לא תחפוץ להגיד לי את המקום אשר שם תבואו אחרי כלולותיכם? לו חפצתי כי עתה הן אוכל לנסוע ולבוא אל יום חתונתכם ושם אשמע ואדע גם את המקום אשר אליו תבואו.

— אמנם כן הוא! לא יבצר ממוך ואיש לא ימנע ממוך להיות אשה משגעת ככל אשר תחפצי, ענה גראנדקורט בקול דממה ועל שפתיו כמו לעג — ואיש לא יקוה ממוך כי שום תשומי לב להקור בראשונה אם יש מועיל בכל אלה או אם יש צדקה לך לעשות לי ככל הדבר הזה. גראנדקורט קם מעל מושבו ויבט במורה-השעות אשר בצלחת בגרו, ואחרי כן משך בפעמון ויצו את המשרת הבא לרתום את סוסיו אל המרכבה. בין כה וכה והאשה האמללה לא ידעה מה לעשות, ותהי מלחמה בנפשה, ויש אשר יסרו אותה כליותיה ויש אשר הסית אותה לבה להקשות את ערפה. אכן ידעת והבינה כי יעזוב אותה גראנדקורט

ולא יסור עוד אליה עד נצח לשאול לה לשלום, וגם את בנו לא ידע ואת בנותיו לא יכיר, והיא גם היא לא תדע ולא תשמע דבר על אדותיו עד יומה האחרון — ובכל זאת לא ידעה לשית עצות בנפשה.

— אל נא נפרד איש מרעהו ברגזה ובקצף ואל נא נשית איבה ומשטמה בינינו! דברה האשה רכות, — הלא לא אשאל ממך בלתי אם דבר קטן מאד אשר בנפשי הוא! חי נפשי אם יפלא ממך לעשות את שאלתי, והיא קטנה אליך וגדולה מאד אלי! הלא מצער הוא ותחי נפשי! הלא לא אשאל ממך דבר בלתי אם לדעת את המקום אשר אליו תרד אהרי יום כלולותיך, למען תת את האבנים היקרות על יד האשה, ואיש לא יראה ולא ידע —

— אכן דברים כאלה יניאו לבב כל איש מאחרי האשה ויהפכו לבו לשנוא אותה, ענה גראנדקורט בחפזון, — מה בצע כי אדבר אל אנשים משגעים? מה אועיל אם אוכיח לחסרי טעם?

— כן הוא, משגעה אנכי וחסרת טעם, כי אמללה ועוובה אני ועל כן לוקח ממני רוח בינתי! קראה האשה פתאם ותבך בקול גדול, — ואולם בשם הילדים נשבעתי לך כי לא אוסיף לשאול ממך דבר כל הימים, ורק את המעט הזה תעשה לי, כי בנפשי הוא, חי נפשי ונפש הילדים אם תשיב פני ריקם ואם לא תעשה את שאלתי הקטנה הזאת! גראנדקורט לא פלל לשמוע כדברים האלה ולראות מראה כזה, ותהי לו לחדשה אשר לא קותה נפשו, ולבו אמר לו כי אשה משגעה עומדת לפניו, והאשה הוסיפה ותדבר בחפזון: עשה נא עמי את החסד הזה רק הפעם! הלא לוקח ממני כל אשר היה לי ואני לא דברתי דבר; היקום רוחך בכ להשיב פני ריקם בבקשי ממך דבר כזה והוא מצער? ברגע הזה בא המשרת החדרה להגיד כי רתומים הסוסים אל המרכבה, וגראנדקורט גגש אל הדלת, ובקצר רוח וברגז ענה ואמר: עירה רילאָגדס גבוא אחרי יום כלולותינו!

— ושם תקבל אשתך את האבנים היקרות אשר יעדת לה, קראה לידיה.

— טוב הדבר, ענה גראנדקורט ולא הוסיף, וגם את ידו לא נתן לה בלכתו כי געלה נפשו אותה.

— סלח נא לי ונשאת לפשעי אם הכעסתיך והצרותי לך! קראה

לידיה ותכרע לפניו על ברכיה ותאחו את ברכיו בידה, ובלבה אמרה כי גראנדקורט הפושע וכי עליה לסלוח לו תחת אשר תבקש היא כי יסלח הוא לה.

ואחרי כן קמה ותדבר אליו רכות ותשת לו בחלקות ותחנף לו ואת ידיה שמה על שכמא לבקש ולהתחנן לו, והוא גם הוא שבה נפשו למנוחתה ולא הוסיף עוד להיות סר וזעף כבראשונה.

— שים נא ציגאר בפין, אמרה אליו בחנינה ורחמים רבים ותוצא את תיק הציגארים מוצלחת בגדו ותשם ציגאר בפיו ותבער בו אש.

בעוד רגע אחד וגראנדקורט עזב את הבית ויעל על מרכבתו ויסע ויעזוב את המקום ההוא.

בעת ההיא ובשדה־הדיפלו וגם באפינדין הכינו את אשר הכינו לחג את יום החג הגדול, יום התוגת גוענדולין עם גראנדקורט, ובהגיע היום ההוא ויהיו כל אנשי המקום נכונים מאז הבקר ועד הצהרים לראות ביפי הכלה ולחזות בפני החתן בצאתם מחופתם, לא היה איש נותר בביתו למגדול ועד קטון. אכן לא ראו עוד אנשי המקום מעורם ועד היום הזה נערה אשר כזאת ולא נראתה עוד נערה יפה כמוה בכל גבוליהם! בצאת גוענדולין מחפתה ויראו כל אנשי המקום, והנה דמעות תלויות בעפעפי עיניה, והדמעות האלה הוסיפו לה לזית חן, ותקה את לב כל רואיה. אז בכתה אשת דאוילו על צואריה כי ידעה אשר כיום הזה תלך בתה ממנה ועובה אותה והלכה אחרי בעלה, וגוענדולין נחמה אותה בדברים, וגם באוני דודה גאסקוין ואשתו ובתו דברה דברים טובים ונחומים ותבך על צואריהם, ובהיות לבה מלא על כל גדותיו ולא יכלה עוד להתאפק, ותדבר על רב עשרה ועל כל החיל ועל כל הכבוד אשר יהיה לה; אחוות שדה ובתים גדולים יהיו לה, ארמונות והיכלות, סוסים ומרכבות, גנות ופרדסים, אבנים יקרות ואבני שהם וברקת וישפה, וגם לחצר המלכות תיכל וגם תהיה לגבירה ולנסיכה ואת נשי הרוזנים והפרתמים תמנה, ואין קצת לכל הכבוד אשר יעשה לה — ובכל אלה לא תשכח את אמה ואת בני משפחתה ואהבה את אמה מכל הסגולות הן ולא תשכח אותה עד היום האחרון. — אז תעלה גוענדולין אל עלית חדרה לפשוט את שמלת

המשי הלבנה אשר לכשה ביום ההוא, להיות נכונה לצאת לדרך עם גראנדקורט.

ביום ההוא וגוענדולין נסעה עם גראנדקורט ויהיו בדרך כל הלילה ויסעו גם ממחרת היום, כי הדרך דרך רחוקה משדה-דיפלו ועד רילאָגנדס. ויהי בהיותם בדרך ותהי גוענדולין עליוה ושמחה ותרבה לדבר ולא ידעה מעצור ולא יכלה לכלוא את רוחה כי מלא לבה על כל גדותיו; וגראנד-קורט גם הוא עלו ושמה ויחוק בידה, והיא לא הוציאה את כף ידה מתוך ידו, ותהי להפך, כי התרפקה עליו ותחבק גם היא את ידו בכף ידה השניה, ותהי כחתול רך אשר לא ישקוט ולא ינוח עד אם תגע בו יד בעליו לחבק אותו ולהתרפק עליו. ועיניה ראו בחזון את כל החיל והכבוד אשר תמצא ידה ואשר אליהם נשאה את עיניה מעודה ועד היום הזה, ותרא והנה ארמונות והיכלות, צבא משרתים ומעמד עבדים, אולמות וחדרים נהדרים, ופרחים ושושנים וצפרים נותני זמירות — וכל אלה לא בחלום חזיון לילה תראינה עיניה ולא בספר אשר תקרא בו כי אם בהקיץ! ותירא יראה גדולה ולא ידעה מה היה לה ועל מה חרדה נפשה לפתע פתאם. האם יען אשר הסכן לא הסכינה עוד בכל אלה כי על כן נבהלו עצמותיה? או אם רעה נגד פניה ועל כן יכבד לבה והיה למשא ככד? — באין דעת ובלי הבין את אשר היה לה עמקו מחשבותיה מאד ולא ראתה כי עברה המרכבה את שערי הגן ואת היער הצומח עצים אשר בסביבי הארמון ואת הארמון ואת מגדלו הרם והנשא, עד אשר עורר אותה גראנדקורט ויאמר אליה: „הנה הבית אשר לנו וזה מחוז הפצנו!“ והיא לא שתה לב ולא ידעה כי מדי דברו נגע אל שפתיה וישק לה בפעם הראשונה על שפתיה.

ודביר הבית מלא אורים גדולים וחם נחמד לנפש ומקלעות פקעים ופטורי ציצים ותמונות גדולות בתבנית איש ופסילים כפסילי היונים מעשי הרש וחושב, וצבא משרתים ועבדים אשר לא יספרו מרוב. ומלבד המשרתים והעבדים ההם באה גם נערה ותהי נכונה לשרת את פני גוענדולין ולהיות לה לאָמה. וגראנדקורט הוליך את גוענדולין דרך המסדרון המלא ריח בשמים ויבא אותה אל האולם, ובתוך האולם לא נסגרה הדלת ותהי פתוחה, ותרא גוענדולין את החדר המלא אורה ושלל צבעים רבים.

— הנה החררים אשר אויגו לנו לשבת בהם! ענה גראנדקורט, לכו שכבי והנפשי מעט מעמל הדרך, ואחרי כן נקום ונאכל. — וישק את ידה למו פיו ויעזוב אותה, ויתאו את יפיה בלבו שבעתים מבראשונה. וגוענדולין הסירה את מצנפתה ואת מעילה מעליה ותצנח בתוך הכסא אשר לפני האש אשר על האח, ובתוך המראות הגדולות התלויות על כל הקירות אשר מסביב הכיטה את תמונתה גם בכה וגם בכה, ותחי כחולמת. אז באה הסוכנת אשר על הבית, וגוענדולין השבה בלבה כי באה היא לראות את פני גבירתה, והיא בהיותה יגעה ועיפת לא היה עם לבה לראות פני איש ותשאל את נפשה להיות לברד, ועל כן ענתה ואמרה: „לכו ותגידו לנערה כי תחכה אלי בחדרה, והיה בהיות לי חפץ בה, ואמשוך בפעמון ואקרא לה!“

ואולם המזכנת לא עזבה את החדר ותגש עד לפני גוענדולין ותאמר: גבירתי! הנה הצרור אשר נתן על ידי ואשר צוו עלי לבלתי תת אותו לאיש בלתי אם על ירך בהיותך לברך בחדר; והאיש המביא את הצרור אמר כי מתנת יד אדוננו גראנדקורט הוא אשר הוא נותן לך ביום שמחת לבו, ורק לא ידע אדוננו גראנדקורט דבר עד אם יהיה הצרור הזה בידך — ואני רק את המצוה הזאת שמרה רוחי ועל כן סלחתי לי אם הפרעתוך ממנוחתך!

גוענדולין לקחה את הצרור בידה ותנח אותו בחיקה ותחכה עד צאת האשה מן החדר ועד הסגר הדלת מאחריה, ולבה נבא לה כי האבנים היקרות מובאות לה בזה אשר אמר גראנדקורט לתת לה ואשר היו טמונות בבית-האוצר עד היום הזה — ונפשה לבשה גיל בשימה אל לבה כי האבנים היקרות האלה אבניה הן וכי עוד מעט והיא תעדה אותן. אז הסירה את כל המעטפות ואת כל החתולים ואת כל הגליונות אשר על הצרור מומעל, ותרא ארגו קטן ובתוך הארגו תבה קטנה, ובפתחה את התבה, ותרא והנה האבנים היקרות שופכות לנגד עיניה גלי אור רבים מאד, ואולם ברגע הזה ראו עיניה גם מכתב ועיניה הכירו כי כתב-יד אשה הוא, ויפג לבה ויחשב להשבר, ויהי המכתב הזה בעיניה כנחש הרוכץ על פני האבנים היקרות אשר כל הנוגע בהן לא ינקה. אז לקחה את המכתב בידה ותפתח אותו, וירעד המכתב בידה ולא יכלה לאחוז בו, והאותיות הכתובות האירו אל מול פניה ותהיינה כחרבות פיפות:

„האבנים היקרות האלה נתנו לפני ימים רבים ללידיה גלאשר, והאיש הנותן אותן לה אָהב אותה אהבה גדולה ועזה מאד, ואת האבנים האלה תתן האשה ההיא על ירך כיום הזה. את שבועתך אשר נשבעת לה חללת ולא הקימות את דברך, למען קחת ממנה את אשר לה ולגזול את אשר גזלת ביד חזקה ובורוע נטויה. אולי תאמרי בלבבך כי חיים טובים תראי וכי ייטב לך וכי בנים יפים יהיו לך, למען אשר יהיה משפטך כמשפט האשה ההיא אשר ראתה גם היא חיים טובים וייטב גם לה ויהיו גם לה בנים יפים ונחמדים מאד; ואולם אַל צדקות אלהינו, והוא לא יעשה את שאלתך! האיש אשר היית לו לאשה לבו כבר נשרף עד תמו ואהבתו אהבת נעוריו אני נחלתי אותה, ואותה לא תגולי עוד ממני כאשר גזלת את הנותר; מן האהבה הזאת לא נותרה עוד קטנה או גדולה, כי היה לבי לה לקבר עולמים, ובקבר הזה קברתי את כל טובי ואת כל אשרי, ושם תקברי גם את את כל תקותך ואת כל מושישך, כי תזכרי את לבי ותתגודדי. הן נותרת אחת ושתיים ואת לא ידעת להזכר, העד העידותי כך אחת ושתיים ואת לא שמעת בקולי, וימצא חן בעיניך לעכור אותי ואת ילדי התמומים. אכן היה עם לבבו לקחת אותי לו לאשה וגם נכון לבי ובטוח כי לקוח לקח אותי לולא באת את ותחללי את שבועתך ותניאי אותו מאחרי; כי על כן ארורה את על פני האדמה והאלהים יתן את נקמתו בך עקב כל הרעה אשר עשית, ועיני תראינה וכליותי תעלוונה! „התאמרי לתת על ידו את המכתב הזה, לסכסך אותו בי ולשסות אותו בי ובילדי, למען יכלנו בחמתו? התאמרי לעדות את האבנים היקרות האלה להתיצב לפניו ולתת חרב בידו להמיתנו? היקום כך הרוח להגיד לו כי אַמללה את? הן פקוחות היו עיניך ואת ראית את דרכך ותעשי את אשר עשית; ואולם הרעה אשר הבאת עלי ועל ילדי לא תשוש אותך והיתה לך למארה ולקללה עד עולם!“

וגוענרולין קראה את הדברים אחת ושתיים ושלוש ולא ידעה כי קוראה היא, כי לא ידעה את אשר היה לה ולא ידעה את אשר עמה בבית, ופתאם קמה ותשלך את המכתב על פני האש אשר על האח ותרא בעלותו באש עד כלותו כליל, ולא ידעה כי שרפה אותו, ורק בקומה ובעשותה כה וכה ותפולנה האבנים היקרות ארצה ותהיינה מתגוללות על כל החרר על הקרקע, והיא לא שמה אליהן לב ולא ידעה דבר, ותשב

ותצנח בתוך הכסא ותסגור את עיניה, כי לא יכלה להביט את תמונתה בתוך המראות אשר על הקיר — ואולם דברי האגרת לא סרו מנגד עיניה ויהיו מרחפים אל מול פניה אנה ואנה, גם מלה אחת לא נעדרה. אכן, דוש וחמות פתנים נמצאו על פני האבנים היקרות ההן, והם באו אל לב העלמה הצעירה לאכול אותו ולעשות בו כלה!

מקץ שעות וקול מכה על הדלת נשמע וגראנדקורט בא התדרה, והוא לבוש בגדי תפארת להיות נכון לשבת ולאכול, ובראות גוענדולין אותו ותתעורר ותצעק בקול גדול צעקה גדולה ומרה. אכן קותה נפש גראנדקורט כי ימצא אותה לבושה מתלצות גם היא ותהי נכונה לקום ולרדת אל חדר-האכל וכל קרביה בה ירונו, והנה רואות אותה עיניו והיא צועקת צעקה גדולה ומרה ושפתיה לבנות עד להחריד ועיניה קמות בחוריהן — ועל פני הקרקע מושלכות האבנים היקרות גם בזה וגם בזה. האם משגעה היא? אם השביץ אחו אותה?

אכן מלאכי-משחית באו אל הבית הזה עם העלמה כבואה, והם כאשר באו כן לא סרו וכן לא עזבו עוד את הבית ההוא!

פרק שלשה עשר.

בשוב דירונדה לוֹנְדוֹנָה אל בית דודו גלה את אוֹנוֹ לאמר: יודע גראנדקורט כי נכון הסיר הוגֶץ מאליוֹנְגֶר לשקול על ידו חמושים אלף ליטרא ביום העבירו את נחלתו לדודו, וגם יש תקוה כי יאמר גראנדקורט צדק לכל אשר יאמר דודו צדק, ורק טרם עוד נחרץ וטרם עוד נגזר דבר מלפניו, ומי יודע אם לא יעברו עוד מועד ומועדים עד אשר יקום גראנדקורט לעשות קטנה או גדולה.

— ומה משפט רעיתו אשר חמד לו לקחתה לו לאשה? שאל הסיר הוגֶץ, — התמצא עתה חן בעיניך יותר מבראשונה?

— כן הוא, כי לא הוסיף עליה שלחן-המצתקים בליכרון לווית חן, ותהי להפך, ורק עתה בראותי את פניה בשדה-דיפלו ואראה כי אשה היא וכי לב אשה לה אשר ירחש דבר טוב ואשר ימצא חן בעיני כל גבר, ולא תראינה עוד עינינו את מריה ואת ערפה הקשה ואת תשוקתה

להיות תמיד מושלת ברוחה, וגם פיה ועיניה חדלו להיות כבראשונה —
 — אל נא תרבה לכרוע ולהשתחוות לה, ענה הסיר הוגֵץ ויהי
 כמצחק, — פן יראה גראנדקורט ורע בעיניו, והיה בכואו הוא ואשתו
 לשבת עמנו ימים או עשור וראה כי לוכד אתה את אשתו בחרמך, והיה
 כך חטא ועלי יועף לבו, ושחת את כל הדברים אשר ביני ובינו ולא יאבה
 עוד לשמוע לי בדבר האחוזה.

— אבל הן לא יבצר ממני לשבת תחתי על מקומי בלונדון ולא
 אצא אל בית השדה בימים אשר ישבו האנשים עמך!
 — לא, לא, ענה מאליונגר בחפזו, — כי גם אשתי וגם ילדיה
 לא יאבו לחוג את חגם בלעדריך, ורק אחת שאלתי ממך כי לא תקח את
 לב האשה הצעירה בכשפך, וזלתי אם יש עם לבבך לאסור מלחמה בינך
 ובין גראנדקורט ולירות כדור-עופרת אל תוך לבו, כי אז לא ישות איש לב
 אל מעט העמל אשר ימצאך.

— אכן לא ידעתי בלתי היום כי רודף אנכי תענוגות ומבקש
 קרבת נשים, ענה דירונדה בתם לבב כי לא נטה לבו הפעם אחרי דודו
 לצחק גם הוא.

— האמנם צדק תדבר? קרא דודו ולא חדל מצחק, — ואני התבוננתי
 תמיד אליך וארא כי בפך תדבר באזני הנשים דברים מרים כלענה ובעיניך
 תלבב אותן לצודר את נפשותן, אכן נורא אתה על סביביך לכל הנשים
 אשר תראינה אותך!

ברגע הזה ודירונדה לא הבין את אשר אתו ועל מה יועף לבו על
 דודו בתתו אותו לפני רודף תענוגות, והוא רק צחק יצחק; ואולם בלבו
 שמח שמחה גדולה כי לא ידע דודו את דבר הרביד אשר השיב לגוענדולין
 ולא היה לו גם הרבר הזה למקור לצון להליין לו ולהתל בו, כי געלה
 נפשו התולים כאלה ויהיו לו לתועבה, — ואולם בלבו גור אמר כי מהיום
 והלאה ויהר לנפשו לבלתי תת עוד שוט ביד דודו, ולא יגיד לו דבר על
 אדות מירה למטוב ועד רע, כי בימים האלה אחרי שוב דירונדה לונדונה,
 הצמיד לבוא אל בית מיריק לראות את פני מירה אחרי שובו, כי לא
 ראה עוד פניה מאז ועד עתה, והוא ידע כי נפש נחמדת לנערה הזאת וכי
 ברברו את דודו לא יוכל להתאפק וענו עיניו בו על כל אשר ירחש לבו
 לה; ויהי גוחר לנפשו.

ואשת מיריק לא שכחה ותודיע אותו במכתב על דבר מירה ועל כל הנעשה עמה בביתה: "מיום ליום תגדל אהבתנו לה אשר אהבנו ואשר חמדנו אותה", כתבה אליו במכתב ההוא, "בהיות הבקר ואנחנו נשב אל השלחן לאכול לחם, אז נביט כלנו אל הפתח אשר משם תבוא, ובכואה ושמענו כלנו אל כל הגנה אשר יצא מפיה ואל כל דבר אשר יעבור על שפתיה, והיתה בעינינו כאיש הבא מארץ חדשה אשר לא ידענו אנחנו ואבותינו ואשר לא שמענו שמעה בלתי היום. אכן עד היום הזה לא שמעה עוד אוני דבר מפיה אשר יהיה לי למוקש ואשר יעורר בלבי מחשבה נכריה, והיא שלוה ושאננה ופיה מלא תמיד הודות והלל על כל החסד אשר עשה אלהים לה. ובנותי שומעות מפיה תורה ותהי להן למורה, וגם תבקשנה לה נערות אחרות אשר תבאנה לקחת לקח מפיה, כי מאנה נפשה לאכול לחם עצלות, ורק אל העבודה כלתה נפשה לעבוד גם היא ולעשות במלאכה כבנותי. ובתי מאב אומרת כי גן עדן היה ביתנו ומלאכים עולים ויורדים בו, ורק יראה היא כי תהיה מירה לצפור וקמה ונדרה ממנו ומביתנו לפתע פתאם. וגם הקול אשר נתן אלהים לנערה הזאת שלם ותמים עמה כימי קדם; לא חוק הוא ולא בגבורה ישמע, ורק כנחל מים ישתפך וחרר בלב כל שומעו, והיה כמחשבות לב אדם בוכרו ימים מקדם. זאת תורת הקול וזה משפטו מלפני אשה זקנה כמוני השופטת כל דבר על פי דרכה".

ואשת מיריק לא גלתה לפני דירונדה את כל לבה ולא ספרה לו כי עמי ומאב בנותיה באו עם מירה אל בית־הכנסת אשר ליהודים וכי התפלאו ולא הבינו איכה ידבק לבה אחרי דת היהודים, והיא שונה מכל מאוייה ומכל משאלות לבה; ורק החרישו הנערות ולא דברו אליה דבר למטוב ועד רע, כי ראו והנה קדש הרת ההיא לנערה וכל הנוגע בה כנוגע בכבת עינה, ועל כן נזהרו לנפשותן מנגוע בה ביום ההוא, ורק עמי דברה אליה ביום ההוא לאמר:

— הן תסלחי, מירה, להטאת שפתי ואל תשיתי עלי חטא אם אשאלך דבר: הישר בעיניך גם את בראותך את הנשים יושבות מאחורי הפרגוד אשר ביציע ממעל להיות נכדלות מן הגברים אשר מתחת?
— כן הוא, מצא הן בעיני גם הדבר הזה ולא היתה עוד מחשבה אחרת בלבי מעורי ועד היום הזה, ענתה מירה בנעימות קולה ותשתומם כמעט.

— וגם הגברים ימצאו חן בעיניך בהיות מצנפותיהם על קרקר ראשיהם? שאלה מאב גם היא.

— כן הוא, כי כל דבר אשר תרא עיני שמה ימצא חן בעיני, יען כי יעוררו הדברים האלה מחשבות בלבי אשר בכתם אופיר לא אחליפן ואשר מזהב פז יקרו לנפשי.

אז ידעו האנשים הטובים ההם כי אך אכזריות היא אם יאמרו להוסיף לדבר אליה כדברים האלה, ויבינו כי קשורה דת הנערה בלבה, וכי רחשי לב הנערה ודתה מוקבילות אשה אל אחותה, יצוקה אחת הם, אשר לא במחקר ולא ברב הגיון קנתה את דתה.

— אכן גם פיה ענה בה כי איננה נערה יהודית תמימה ושלמה וכי לא תדע גם החצי מן הדת אשר לבני עמה, אמרה עמי אחרי צאת מידה מן החדר לנות על משכבה, — אולי יבוא יום והיא תסוד מאחרי עמה לנפול אלינו ולהיות כאחת ממנו, כי תראינה עיניה אשר בחר לו כל יושב הארץ דת אחרת וראתה כי אהבנו אותה מאד מאד וכי לא נמצאה אמה בכל הארץ, ואז תדבק אחרינו. אכן חידה היא ולא אבינה איך ילך עוד לב איש כיום הזה אחרי דת היהודים!

— אז לי, אויה! הילילה מאב רגע אחד, — הן נערה נוצרית וטמאת שפתים אנכי, ואיך תוכל נערה נוצרית וטמאה, אשר גם לרקום לא תבין, להתפאר בלכבה כי תדיח מאחרי אלהיה ומאחרי עמת את הנערה היהודית היפה אשר מום אין בה?

— אכן חטאת היא, ענתה אחריה קאטי, — ואולם לא אוכל לכלוא את הרוח ועל כן אגיד לכן כי עליו תעלוונה כליותי לו יבקשו את אמה לשוא והיא לא תמצא לנצח, כי מי יודע אם לא נראה בה נפש חוטאת אשר תשבית את שמחתנו ואת שלום לבבנו וגם אח שלום בתה?

— אי לזאת לא תדאג נפשי, ענתה אשת מיריק גם היא, — כי חקרתי וחשבתי ולבי יגיד לי אשר בצלם אמה נעשתה מידה, אכן מה תגדל שמחתה ביום ראותה כי בת לה אשר כזאת! האין זאת, בנותי? ואולם כיום הזה לא ישית איש לב אל רחשי לב אִם רחמניה, הוסיפה האשה ותצחק ותכט בפני בנותיה לענוש אותן; כיום הזה יאמר כי לאם המתה טוב מן האם החיה —

— כן, כן הוא, אמי הקטנה! קראה קאָטי, — ואולם אנחנו פה נבחר באם החיה מכל סגולות מלכים!

אמנם לא רק אנשי בית מיריק לבד ידעו כי גדולה מירה מהן וכי עליהן לקחת תורה מפיה בכל עת, גם דירונדה ידע כדבר הזה, כי עוררה מירה בלבו מחשבות כאלה, וידע כי בכל דעתו ובכל חכמתו אשר אסף, עוד לכו ריק מחכמה מבלתי דעת דבר על אדות היהודים אשר בזמן הזה ועל אדות דברי ימיהם ותולדותיהם וכל הנעשה בביתם פנימה. „העם הנבחר“ היה בעיניו לעם אשר נבחר לא לטוב לו ולנפשו כי אם להיטיב לאחרים, ומחשבות לב העם הזה ומחקרי נפשו גם הם היו בעיניו למחשבות ולהגינות אשר טוב לאדם לולא היו משהיו, ולא שאל את לבו לחקור לדעת מה המחשבות ומה ההגינות ההם אשר תתעב אותם נפשו בטרם ידע מה הם. בימים ההם ודירונדה לא נבדל במחשבותיו מיתר יושבי הארץ, ויחשוב גם הוא כי היו היהודים לאבנים אשר על פני השדה, אבנים קשות ומוצקות, אשר גם האיש המלומד לא ישים אליהן לב, ורק האיש החוקר אשר בחר לו את פאת השדה הזאת לערוך ולעבוד אותה, הוא יעדרנה ויעבדנה, ואחרים לא ישימו אליה לב. אז ראו עיניו את מירה, ויחקור לה ולגורלה, וירא כי עובה הנערה את אביה וכי תכל נפשה ללכת לבקש את פני אמה, ויבן כי יש חיים בלב היהודים עד היום הזה וכי לב אדם גם להם וכי אין דמות ואין תבנית ואין תמונה למחשבות לבם בלתי אם דתם ותורתם לבד. בימים ההם ודירונדה עוב את לונדון ללכת עם דודו הסיר הונג לראות ערים וארצות שונות, ויהי בהיותו בדרך ודבר אין לו לעשות, אז נתן את לבו לחקור ולהתבונן אל בתי-הכנסת אשר לעברים ואל שמות הספרים הרבים אשר ישאו משא על היהודים ועל תורתם, וירא כי לא ידע דבר וכי רק מבלתי דעת אותם לא שם אליהם לב ולא מצא בהם חסין ויהי נכון בכל יום לתת בהם דופי. והוא בעברו בעת ההיא את העיר פֶּראַנקפֶּרט, ויסר בפעם הראשונה בערב יום הששי אל בית-הכנסת לראות את אשר יראה. אז עבר את רחוב היהודים, ויוכר כי את הבתים האלה כבר ראתה עינו בימים אשר הלפו, וכי השתומם לבו אז אל שלל צבעיהם וכי רחוב ההרס הזאת עם כל חרבותיה ועייה נגעו אל לבו עד אשר המו מעיו בקרבו, ואולם בפעם הזאת לא שת לבו אל הבתים ואל הרחוב כי אם אל האנשים לבד ואל פניהם ותויהם,

ויוכור פתאם את עם העברים אשר היו בימי קדם, ויבקש למצוא דמיון בין העברים הקדמונים ההם ובין היהודים אשר ראתה עיני ברחוב. אכן רוח דמיון עזה נתן אלהים בלב העלם הזה מעוררו ועד היום הזה, ויהי לבו מלא רוח שירה ורוח זמרה, והם הסיתו אותו לבקש רוח שירה ורוח זמרה גם בכל אשר ראתה עיני ובכל אשר שמעה אזני ובכל המעשה הנעשה תחת השמש, ויהי העלם הזה לפלא בעיני כל רואיו, כי לא הבינו אותו ואת אשר בלבו ולא ידעו מה הוא ומה המלאכה אשר בחר לו לעשות אותה כל הימים אשר הוא חי על הארץ. ואולם גם דירונדה עוד טרם ידע את המטרה אשר אליה הוא שואף ומה המעשה אשר יעשה תחת השמש, ורק בלתי וגם נכספה נפשו לעשות גדולות ולפעול נצורות, נפשו לא ידעה מה הן. אכן זה גורל בני הנעורים וזה משפט רבים מהם אשר לבם מלא גדולות ונצורות והם לא ידעו מה, והיו גם הם כיעקב אשר יאבק איש עמו עד עלות השחר, ויש מהם אשר תקע כף ירכם ואשר יכאב להם, והם לא יבואו אל מנוחתם ואל נחלתם ולא יחדל לכאב להם, עד אם יאזר הבקר אחרי עלות השחר!

מה ראשית התורה והדת אשר לבני אדם ואיך יולד גוי על פני הארץ? ואחרית התורה והדת מה היא ואיך יבחר גוי מקרב הגוים עד השמרד מעל פני האדמה? — המחשבות האלה המו בקרב לב דירונדה ולא נתנו דמי לו בעברו ברחוב היהודים, והמחשבות האלה היו מרפא לבשרו לרפא אותו מן המקרים המועטים אשר ראתה עיני ואשר שמעה אזני ברחוב היהודים ואשר געלה נפשו אותם. כי מדי עברו על פני הבתים וירא חנות פתוחה למזכר ספרים ישנים ויגש עד לפני פתח החנות וישאל לחגיד לו מתי יבוא הקהל בערב להתפלל בבית-הכנסת, והנה נער עברי בא ויגד לו אשר נכון הוא להיות לו למורה דרך להנחתו ולהביאו עד בית האלהים, והנער שמח שמחה גדולה באמור לו דירונדה כי לא אל בית הכנסת אשר למשכילים כי אם אל בית הכנסת אשר לעתיקים חשקה נפשו לבוא. בין כה וכה והנער הלל אליו את אחד הספרים אשר לא דרוש דרש דירונדה אחריו, ויגד לו כי אחד הספרים הוא אשר „לא יקל לאיש למצוא אותו לקננתו“, וירמה ויונה אותו במכרו לו ובקחתו את מחירו. אז ישא דירונדה את עיניו וירא והנה אל שלחן החנות אשר מעבר השני עומד האיש בעל החנות והוא חרש ונכזה במראהו, ולפניו איש

מגאל לבוש בגדים ארוכים עד קרסוליו ועל קדקד ראשו מצנפת רחבה אשר תשפל לרדת עד מקום אפו, וכידו שק, והאיש הזה ידבר אשכנזית בלשון עלגים וכמו יולדה יפעה, והוא יהלל אל בעל החנות את הלוחות ואת המוזוות אשר יוציא מן השק ובעל החנות יקשה לכו ויבט בו לנסות אותו ולראות אם יש תקוה לו לחבר את הקדש ואת החול, את התורה ואת הסחורה, ואם ימצא שלל בקנותו לו דברי קדש כאלה; וכמעט יצא זה מלפניו ואיש אחר אשר משפטו כמשפט הראשון נגש מתוך הערפל אשר בחנות עד לפני השלחן ויחל גם הוא לצעוק ולהרוע בקול גדול. אכן ראו עיני דירונדה בעת ההיא אחדים מאנשי היהודים אשר היו לו לזרא ולגועל נפש ואשר ערמה ומרמה נשקפו מתוך עיניהם, והוא בתן אותם וימצא כי שונים ונבדלים הם מאנשים נוצרים העומדים בסתר המדרגה ואשר גם המה רעים וחטאים כמוהם, ובכל זה תויהם ופניהם שונים מן היהודים; ואולי שגה דירונדה במשפטו ונפשו געלה בימים ההם את היהודים הנכבדים והשפלים רק יען אשר ירא לנפשו פן יהיו כמוהם גם גואלי מירה אשר הוא מבקש; ואולם יש אשר יחדל איש מגעול ומתעב את היהודים ואת דרכיהם ולא יחתוך על פיהם את משפט העם כלו, בשימו אל לב כי מחלקות ומפלגות שונות בקרב כל עם ועם, ולא נשפוט את המחלקה ואת המפלגת האחת על פי רעותה. בעצם היום ההוא וגם דירונדה החל לשים את הדבר הזה אל לבו, וידע כי אך הבל הוא ורעות רוח אם על פי האנשים האלה יאמר להוציא משפט, ולכן לא הוסיפו עוד השקוצים האלה לענותו, וישלם על יד הנער את הכסף ויתן לו שקל אחד יותר ככל אשר שאל וככל אשר רמה אותו, והדבר הזה לא מנע אותו מחשוב מחשבות גדולות על גורל עם היהודים ועל עתידותיו ולא הניא את לבו מאחרי בית הכנסת אשר בקש; כנסות השמש לערוב ודירונדה בא אל בית הכנסת עם יתר הבאים.

בבואו וישב על פני אחד המושבות וירא והנה איש זקן יושב גם הוא על המושב הזה והוא קרוב אליו, ויבט אל האיש ההוא כי נפלא בעיניו כמראהו; ואולם בגדי האיש החזא בלים וישנים, ורק זקנו הלבן והארוך ומצנפתו העגולה אשר על ראשו ותוי פניו הדקים משכו אחריהם את עיניו, עד אשר לא יכיר איש את הפנים האלה אם פני איש איטלקי ואם פני איש עברי המה. אז הביט גם האיש בפני דירונדה אחת ושתיים

ויבחן אותו בעפעפיו גם הוא, ואחרי כן פגעו עיניהם איש באחיו, ויהי המקרה הזה למפגע לדירונדה ולא הוסיף להביט עוד אל המקום ההוא. ברגע הזה וינתן לו סדור-תפלה פתוח לפניו, ודירונדה השתחוה אל האיש הנותן וישם את עיניו בספר, ובנשאו את עיניו וירא והגה עולה החון על הבמה והוא מתעטף בטלית וקהל עוזרים מסביב לו, והתפלה החלה. או יקרא דירונדה בספר התפלות מתוך התרגום האשכנזי, והגה מזמורים מזמורי התהלים לפניו ופסוקים רבים מפסוקי כתבי הקדש, ואחרי כן חדל מקראו, ויקשב וישמע אל הזמירות אשר יומר החון ואשר אין להן דבר עם פרשת התפלות, והזמירות האלה לקחו את לבבו ויהיו בעיניו כקינות אשר כתב אֶלְגֵרִי או כתשבתות אשר כתב פֶּלְסְטְרִינָא אשר יזמרו אותן בכתבי התפלה אשר לנצורים ואשר ידבק לב אנוש אחריהם גם בבלי דעת ובבלי הבין את פרשת הדרכים. אכן יש תפלה אשר האיש המתפלל לא ישאל ולא יבקש דבר אשר יאמר עליו כי הוא זה, ורק אשר תערוג נפשו ותחרוג ממסגרותיה, לעזוב את הבאר אשר אָמְרָה עליה פיה ולהרקיע למרחביה למקום שם האור, למען אשר יבוא האור לשכון עמנו ובתוכנו או לשאת אותנו על כנפיו אל המקום אשר משם הוא בא; ויש אשר לא מפי האחד כי אם מפי רבים תשמע התפלה הזאת, ויש אשר לא בן-לילה אחד היתה כי אם מדור דור, ואָב לבן הגידה ודור לדור ספרה, והיא קשורה וחרוטה בקרב לב האדם ולא תמחה עוד לנצח. ותפלות העברים גם כן עשויות כמשפט התפלות אשר ליתר עמי הארץ, קינות ושירות, נחמות וברכות, הודות ותשבחות גם יחד; ואולם בערב הזה ותהיינה כל אלה לתפלה אחת באוני דירונדה. או תשמע אזנו את הקול היוצא מפי החון, והוא הומה בראשיתו ואחרי כן ישתפך והיה לקול אדיר וחזק, ואחרי כן ישמע את צליל קול הנערים העוזרים אחריו, ועיניו תראינה את האנשים המתפללים כהטותם את ראשיהם פעם לפנים ופעם לאחור, ואת קירות הבית הערומים יראה אשר גם תאר וגם הדר אין להם, והד הקול חשב מן הקירות האלה יענה ויאמר לו כי צפונה וטמונה פה אשר-דת אשר היתה לאור גוים רבים, מן המזרח ועד המערב, מן הצפון ועד הדרום, להיות לאם לכל התורה אשר על פני הארץ — וכל הקולות וכל המראות האלה יהיו בקרב לבו לקול אחד ולמראה אחד, להעיד בו כי ימים היו על פני האדמה והעם הזה עשה חיל וכבוד עד לאין מספר, וכי

אחריתו נורא עד מאד! כרגע הזה ודירונדה השתאה והשתומם על רחשו לבכו אשר גברו בקרבו מאד ויעצמו שבעתים מן הקולות אשר שמעו אזניו ומן המראות אשר ראו עיניו, ויהיו לו כמראה אש נגה אשר יחזה החווה כטרם היות עוד החוון והמראָה; ויש אשר דמה בנפשו לשמוע קול שירה אחת מראשית ועד אחרית, ומן השירה הזאת ישמע קול אנחה גדולה ומרה אשר התחבאה במסתרים ימים רבים מאד ואחרי כן התמלטה ותתפרץ בפתע פתאם — ולו ידע בערב שהוא את הקינה אשר יקוננו היהודים ביום הכפורים, כי אז קונן גם הוא את הקינה הזאת לאמר: „אשרי עין ראתה כל אלה, הלא למשמע און דאבה נפשנו! אשרי עין ראתה אָהלנו בשמחת קהלנו, הלא למשמע און דאבה נפשנו! אשרי עין ראתה המשוררים וכל מיני שירים, הלא למשמע און דאבה נפשנו!“

ואולם אחרי כלות התפלה והקהל יצא את פני הבית וגם הוא כתוכו, ועיניו ראו את האנשים היוצאים ואת פניהם אשר לא יענו ולא יעידו דבר, אז באה המחשבה אל לבו כי הקהל הזה איננו יודע דבר מכל אשר אתו ויהי לו דבר אלהים מצות אנשים מלומדה, ומי יודע אם הוא איננו האחד אשר ראה את כל המראות האלה ואשר שמע את כל הקולות ההם. ויהי טרם יצא, וישתחו דירונדה אל האיש אשר שם לפניו את ספר התפלות, הוא שכנו הקרוב אליו, ויצא מאת פניו עם יתר היוצאים, ופתאם התחלחל כי נגע איש אל זרוע ידו ויתזק בה, ויהי לו הדבר הזה למורת רוח ולגועל נפש, כי לא הסכין בדבר אשר יאחו איש כידו מדי דברו בו, וכהפנותו את שכמו וירא והנה האיש הזקן אשר לו הזקן הלבן עומד עליו, והוא ידבר אליו אשכנזית לאמר: „שא נא לי, אדוני הצעיר — אדברה נא דבר באזניך — מה מולדתך ומי אבותיך — מי אמך ומה מולדתה — מה שם בית אביה?“

דירונדה חרד חרדה גדולה בשמעו את הדברים האלה ויהיו לו לפוקה ולמכשול לב, ונפשו השקה להסיר את כף יד האיש מעל זרועו ורק מאן לנגוע בה, ויען אותו ויאמר: „איש אנגלי אנכי!“ והאיש הדובר בו הביט אל פניו עוד רגע אחד ויהי כאיש אשר לא יאמין למשמע אזניו, ואחרי כן ברך אותו לשלום ויפן ממנו ויהי כמתרפה בפנותו ובלכתו — ודירונדה לא ידע את מחשבות האיש בלכתו,

היאמרו בלבו: רק משגה היה עמו כי פניתי אל איש זר לי מתמול שלשום, או אם יאמר: אך גרש גרש אותי האישי ולא שמע לי! ודירונדה מדי שובו אל ביתו אשר במלון נסה להשקיט את המון רוחו ולצדק את נפשו בעיניו אשר קצר קצרה ידו מעשות אחרת וכי נבצר ממנו להגיד לאיש הור את שם אמו ואת מולדתה אשר לא ידע ואשר לא הכיר גם הוא, וכי הטאת היא אשר לא נוכל כפרה כי איש זר לו מתמול שלשום יתגולל עליו בפתע פתאם לשאול את פיו בדברים ההם, והאישי הזה רק משגה היה עמו; אין זאת כי ראה את פניו בראות פני איש נודע לו, והוא דמיון מתעה אשר התעה אותו לגשת אליו, וכל יסוד וכל שרש אין לדבר, רק מקרה הוא, אמר דירונדה בלבו ולא עלה על לבו כי טוב עשה לו בא עם האישי ההוא בדברים, אולי ישמע אולי יגיד לו דברים אשר להם כלתה נפשו, כי נגרש לב דירונדה מאד ויבצר ממנו לכלכל את מחשבותיו במשפט, ורק אחת גזר בלבבו לבלתי ספר באוני דודו את דבר בית הכנסת וכי בא שם גם הוא בין הבאים; ואף גם זאת ודירונדה חסכן הסכין מעורר לבלוא את רוחו ולשמור מחסום לפיו לבלתי ספר באוני דודו דברים אשר יהיו לצחוק בעיניו, כי ידע דירונדה אשר ילעג לו דודו ולחלומותיו ולחזיונותיו ואמר לו: אך רק בעל חלומות אתה ובדמיונות ובחזיונות תשגה! ודירונדה שב לונדונה, ויהי בכתבו לאשת מיריק מכתב, ויועד לת את חיוס ואת הישעה אשר יסור אל ביתה. בעצם היום ההוא בשעה הרביעית אחרי הצהרים ודירונדה בא אל בית מיריק, וימצא את האשה ואת מאב בתה ואת מירה, והעוגב פתוח לנגן בו והתמונות אשר על הקירות עומרות אליו מסביב, והנשים אשר בחדר עושות במלאכת כפיים. או יראה את מירה והנה פניה מלאים חן וחסד ושערותיה עשויות מקלעות נחמדות ובגדיה מלאים הוד והדר ועל מצחה שפוך רוח שלוח וחנינה, אשר בראות ציר אותה וחשקה נפשו בה לשים כמותה על פני התמונה בראש צבאות הכרוכים הקוראים: קדוש, קדוש, קדוש! שלום בשמים ושלום בארץ! ולא יהיה עליו לשנות עד מה מרשמו פני הנערה להיות לו לסמל דמות פני הכרוב; וכרגע הזה זכר דירונדה וירא עד כמה שונה הנערה כיום הזה ועד כמה נבדלה כמראיה ממראה פניה אשר היה לה ביום ראותו אותה בפעם הראשונה; ומירה גם היא חשבה ברגע ההוא כדבר הזה, ותען ותאמר:

— האף אין זאת, אדוני, כי נבדלתי ונפליתי מאד כיום הזה מן הנערה האמללה אשר ראו עיניך על סוף הנחל? אכן כל אלה ירך עשתה, כי מצאתני והבאתני עד האנשים הטובים מכל אנשי הארץ!
— רק מקרה הוא כי מצאתיך, ענה דירונדה, ולו מצא אותך איש אחר כי עתה עשה גם הוא כמוני.

— לא כן, אדוני, לא כן הוא! קראה מירה בתם לבבת, — הן לא מצאנו איש אחר כי אם אתה; אתה האיש המוצא, ולך נאווה התחלה, ולמה זה נשפיק בחויונות ובחלומות אשר לא היו ואשר לא באו?
— אכן צדקה מירה מאד, ענתה גם אשת מיריק חלקה, — פלוני אלמוני לא יהיה לי עד עולם לאלהים אשר אליו אשתחוה, ורק האיש אשר אדע לקרוא אנתו בשם הוא האלהים וגם ברוך יהיה!
— ואף גם זאת לא הבא הביא אותי איש אל ביתך וולתי האיש הזה, הוסיפה מירה על דבריה ותפן לעמת אשת מיריק ותשחק, — ואני אין בית בארץ אשר בו חמדתי לשבת יותר מן הבית הזה, וולתי בית אמי. מי היה עוד כמוני צפור עוזבה ושוממה, אשר תעתה מקנה ולא היה בה כח לעוף, ויבוא איש ויקחה על זרועותיו ברחמים רבים וישם אותה אל תוך הקן החם ויתן לה אם ואחיות, ונשמה נפת באפה וחיים טובים נתן לה! אכן לא האמנתי מעודי כי טובים החיים ונעימים הימים אשר על הארץ, עד אשרי באתי עד הלום! — ומירה החרישה רגע אחד ותהי כחולמת בהקיץ, ואחרי כן הוסיפה פתאם, לאמר: רק יש אשר תבוא עוד יראה אל לבי ואירא לנפשי!

— את מי תיראי? שאל אותה דירונדה בדאגה.

— כצאתי את שער הבית ואירא לנפשי פן תראינה עיני את אבי, אכן נורא הדבר כי יירא איש לנפשו פן יראה את עצמו ואת בשרו!
— הרגעני ואל תיראי! ואני גם אני לא יאמין לבי אשר תמצאי את אביך בזה, ענה דירונדה ברחמים רבים, ואחרי כן הוסיף וישאל: הגודו נא לי למען אדע, האם תתעצבי מאד אל לבך לו לא תמצאי את אמך עד נצח?

מירה החרישה ולא ענתה דבר ותהי מעמוקה לחשוב מחשבות ועיניה תלויות אל הקוה אשר אל מול פניה, ואחרי כן פנתה אל דירונדה ותדבר אליו כשפה ברורה לאמר, ותהי כאשה נביאה אשר הנבואה דוקתה

בח: אכן חשקה נפשי כי תשמע ותדע עד מה אהבתי אותה כל הימים ועד מה כלתה נפשי אליה, והיה אם עודה חיה, ואקום ואחרד אליה ואנחם אותה מיגונה; ואולם מי יודע אם לא מתה בקרב הימים הרבים ההם, ואז לא אשאל דבר בלתי אם לדעת איה מקום קבורתה, ואם אחי עודנו חי, למען אשר יקרא הוא אחריה את הקריש. אכן לי יאמר לבי כי מתה, וזה לי שנים רבות אשר חשבתיה כמתה וזכרה לא יסף מלבי אף רגע אחד ואתן לה כבוד אלהים ואשאף את צלה כל הימים, ואני את אשר בלבי לא אכחד, כי לא יאמין לבי אשר נפרדות אנחנו אשה מרעותה עד עולם! חי נפשי וחי נפש מיטיבי אם צררתיה כל הימים ואם הכעסתיה מעודי ואם עשיתי קטנה או גדולה אשר תהיה לה למורת רוח! ורק אחת נפלאה ממני, ומי יודע אם לא בזאת הטאתי לה, כי לא הייתי נערה עבריה כמשפט!

— למה תאמרו כי לא היית נערה עבריה כמשפט? שאל דירונדה.
 — יען כי בין הנוצרים ישבנו ונלך בדרכיהם ונעש כמעשיהם, ולא עשיתי ככל התורה וככל החוקה, ואת תורת היהודים לא ידעתי מעודי בלתי אם מעט; ואף שמעתי תמיד את אשר דבר פי אבי ואת אשר שחק וילעג ליהודים הנשמרים לנפשם מאכול את הטרפה ואת הפגול ואת הטמא להם ואשר יעשו את כל המצוה הכתובה בתורה ובדרכי הנוצרים אינם הולכים וכמעשיהם אינם עושים; ואולם לא כן אמי, כי שלמה ותמימה היתה עם אלהיה ותעש ככל המצוה הכתובה, ורק לא יאמין לבי כי הייתי למפגע לאמי לו ראתה אותי באהבי את מיטיבי ואת אנשי חסדי עקב אשר היטיבו עמדי פי שבע מן האנשים אשר מעמי! הן נכונה הייתי לשמוע בקול אמי ככל אשר תצוני, אם לעשות ואם להדול, ורק בזאת יבול לא אוכל לשמוע לה, לו צוה עלי מאהוב את אשר אהב, כי נקל לי לאהוב איש מלשנוא אותו; ואף גם אוכזר כי כדברים האלה קראתי בימים אשר עברו בספר-חזיונות כתוב אשכנזית, והנפש הראשונה מנפשות החזיון אומרת גם היא כדברים אשר אמרתי עתה הפעם.

— אַנְטִיגֵי! קרא דירונדה בראותו כי שם הספר נמתה מעל לבה ולא תקרא אותו בשם.

— אכן ידעת גם אתה את הספר הזה! ואולם לא תאמין נפשי כי היה היה עם לבב אמי לבלתי תת אותי לאהוב את האנשים הטובים

מכל האנשים, ותהי להפך, כי נפשי יודעת אשר גם היא דבקה נפשה אחריכם ואהבה אתכם וברכה אתכם כל הימים גם היא". בדבר מירה את הרברים האלה ויאורו פניה פתאם ותבט בפני אשת מיריק ותקרא: "מי יתן וראו עיני אותה והבאתיה עד הלום, למען אשר תראינה עיניה גם היא את כל הטוב ואת כל החסד אשר מצאתי ואשר נשאתי, ונחמתיה מיגונה, וראתה גם היא מה טוב חלקי ומה טוב גורלי ולא אשאל דבר בלתי אם האהבה לאהוב אותה כל הימים!

— ברוכה את לאלהים, בתי! קראה אשת מיריק ולא ידעה מה, כי לא יכלה להתאפק, ולמען הבליוג על המון מעיה עובה את מירה ותפן אל דירונדה ותאמר: האם לא יפלא הדבר בעיניך גם אתה, כי זכור תזכר מירה את אמה ותמונתה כמו חיה נצבת לפניה כל הימים, תחת אשר לא תזכור את אחיה ולא נותר מזכרו בקרב לבה עד מה זולתי אשר נשא אותה על זרועותיו בהיותה עיפה ויגעיה ואשר עמד לפניה תמיד ויבט בה מדי שבתה בחיק אמה; אין זאת כי הוקר רגליו מן הבית ויבוא הביתה אך מעט, ובימים ההם והוא איש גדול והוא גערה קטנה. אכן צר לי כי מוזר היה אחיה לה וכמו נכרי יחשב בעיניה עתה!

— אכן לבי יגיד לי כי איש טוב וישר הוא, קראה מירה בקנאה לאחיה, וזה אות כי אהב עזרא את אמו מאד וידאג לה כל הימים. ואף גם זאת אוכרה עתה מדי דברי בו, ואני אז ילדה קטנה מאד, ואז קמה אמי ותקרא "עזרא!" והוא ענה מרחוק "אמי!" (ומירה מדי דברה את שתי המלים ההן, ותשנה את קולה פעם בפעם) ואחרי כן בא וישב לפניה. אמנם כן הוא, לבי יגיד לי כי איש טוב הוא, וזאת נחמתי!

דירונדה ואשת מיריק הביטו איש בפני אחיו בדבר מירה את דבריה ויהיו כמשתוממים, ואולם מירה לא שתה אליהם לב ותהי מעמיקה לחשוב מחשבות ולעורר זכרונות מני קדם, ואחרי כן הוסיפה ותאמר: — האם לא נפלא הדבר בעיניכם גם אתם, כי הקולות אשר שמעה אזני בימי הילדות חרושים וחרותים על לוח לבי עד היום הזה פי שנים מכל יתר הרברים? אין זאת כי יורדים הקולות אל מעמקי לב האדם והם מעמיקים לשבת שם יותר מן הרברים האחרים. ואני בעורני

ילדה אמרתי תמיד בלבי! השמים אשר ממעל לראשינו עשויים קולות —
 — קולות כקול זמרתך! ענתה מאב גם היא ותכלם בדברה כי
 לא נסתה לדבר דבר בהיות המלך קַיִנְלִיָּן, הוא דירונדה, לנוכח
 עיניה, — ואולם אם מצאתי חן בעיניך, אמי, כי עתה חלי נא פני מירה
 ונתנה בשיר קולה, כי לא שמע עוד אותה אהוננו דירונדה בתתה קולה
 בשיר.

— האם יכבד ממך הדבר לשורר באזונינו מעט? שאל דירונדה
 כענה ובכבוד לבלתי הכאיב לה.

— ככל נפשי ובכל מאדי אעשה את שאלתך, ענתה מירה,
 כי שב אלי קולי כמעט אחרי אשר נחתי ונפשתי בבית הזה.

ובדברה ותגש כרגע אל העוגב הפתוח ותעבר את אצבעותיה
 על פני מיתריו לנסותו, ודירונדה ישב אל מול פניה לראות אותה גם
 בתתה קולה בשיר, והיא עושה כה וכה במנוחה ובנחת, ותהי כילד
 היושב אל השלחן לאכול את לחם הבקר, טרם ידע כי היה לפלא בעיני
 כל רואיו.

יש אשר טהר נפש ופנים יפות, תם לבב ויפי תאר, נפש זכה
 ומראה נחמד נפגשו יחדו והתלכדו והיו לאחדים, והרואה אותם יאמר
 בלבו: רק מראה אחד הוא אשר לא יתפרד ואשר לא יתחלק! וגם
 דירונדה בשבתו בצד ובהביטו אל פני הנערה, ויחשוב לבו גם הוא
 בדבר הזה. אכן נחמדה היתה הנערה מאין כמוה! שערותיה שחורות
 והן מוסרות ביד חזקה מעל פני רקותיה להיות להן מקום מאחורי אזניה,
 ובכל זה התפרצו לשוב פעם בפעם ולזרוע ממעל ללחייה תלתלים
 קטנים אשר לא יעברו ולא יסורו, ואולם מקלעות שערותיה יורדות
 מאחורי קרקרה ועד נטות הערף ומושם תשתפכנה והיו לנחשים המתגלגלים
 ומסתלסלים באפס יד להיות לקווצות נחמדות, אם גם הובאו בבקר
 במים ועלה עליהן מסרק לעשות אותן ישרות כגבעולי גמא ופניה גם
 הם בראות אותם הרואה מן הצד וראה והנה זוויתיהם מהקצעות ומחטבות
 תכנית נפלאה, והן לכנות ואדמדמות גם יחד, ומתן יצהל ברק השחור
 אשר לעין ואשר לעפעפי העין להיות לברק אבן יקרה; וקצות אפה
 גם הן רכות ומענגות והן מהקצעות להפליא, עד אשר יגעו ויגורו
 בהיות לבה נגרש כמעט, ואזנה גם היא קטנה ונחמדה עשויה בשרר

חרש או חושב, וקוי לחיה התחתונה וקוי צואריה גם הם העגולים והנכונים מלאים רוך ונעימות, ובכל זה לא יענו ולא יעידו בה, אשר רוחה רפה ולבה חלש.

או שרה שירת בטהון המשורר "Per pietà non dirmi addio" (בן הקד הוא לבקתי קרבני לשלום = הקרד מעלי). וקולה התבלע מדי זמרה ותשמע רק נפש מבכה והומיה אשר אחריה כל נפש תמווך ולא הושם עוד לב אל חקות הזמרה ופרטיה ואל המחשבת הנפלאה אשר בתוך הזמרה הזאת, ורק הד קול נפש משתפכת נשמע. ברגעים הראשונים ישב דירונדה ויבט אליה, ואחרי כן שם את כף ידו על עיניו לכסות עליהן ולשמוע את הקול המשתפך מתוך האפלה, ואחרי כן שב ויסר את כף ידו משם ואת נפשו לא ידע.

— אכן לא שמעתי עוד קול זמרה כזה מעודי! דבר ברגש בקול דממה דקה אחרי כלות הזמרה, ויהי כמדובר אל נפשו.

— אם כן אפוא מצאה זמרתי חן בעיניך? ענתה מירה בתן ובישמחת ללב, — אכן רבות צררני מנעורי כאשר שאלו ממני את אשר לא יכול קולי תת, כי לא עצר כח, ואולם עתה תקוה נפשי כי יהיה קולי זה למשען לחם לי, כי על כן היו לי מורים טובים מנעורי, וגם הנה עשתה בת מיריק חסד עמי ותבא לי שתי נערות השומעות לקח מפי על פי חקות הזמרה והנה הן גותנות לי כשני כתרים במחיר שתי השעות אשר הן יושבות לפני.

— ואני ידעתי נשים גדולות אשר בחפץ לבב תקומנה להמציא לך נערות תלמידות למען אשר תשמענה לקח מפוך, ענה דירונדה, — האם לא יהיה הדבר למשא ולעול לך לתת קולך בשיר באזני כל איש אשר יחפוץ?

— בכל נפשי ובכל מאדי נכונה אני לעשות כדבר הזה, כי אל השכר עיני תלויות; ואף גם אמרה אשת מיריק לי כי אצלח ללמד לתלמידי גם לשונות נכריות וגם חקות המקרא לקרוא בקהל עם, אפס יכבד הדבר הזה ממני מאד לו תלמידים לא אמוצא לי. — ובדברה את הדברים האלה שחקה מטוב לב, ויהי הדבר הזה לפלא בעיני דירונדה, כי לא הסכין לשמוע אשר גם לצון תחמוד לה, ואחרי כן הוסיפה ותאמר: אולי אשה עניה היא; מי יודע, אולי אמוצא את אמי וארא כי עניה

היא, ועל כן רק תאווה אחת בקרב לבי עתה להיות משכרתי שלמה ולמצוא כסף רב, והיה במצאי את אמי ואשקול את כל הכסף הרב הזה על ידה ושמתיה; ואף גם זאת ואני לא לנצח אוכל לאכול לחם חסד חנם, הוסיפה ותבט מדי דברה בפני שלשת האנשים גם יחד אשר עמה בכית, — אם כי מתוק לחכי הלחם אשר יאכילוני בבית הזה מאין כמוהו!

— ואני אמרתי כי בידך הדבר לעשותו לאסוף רכוש אשר לא יספר מרוב, ענה דירונדה גם הוא וישחק, — והנשים אשר אמרתי הלא תשקולנה על כפך כסף ככל אשר תחפצי, רק חכה נחכה עוד מעט וראינו איך יפול דבר; ואולם עתה אם מצאתי חן בעיניך שירי נא לנו עוד מעט משיריך!

ומירה מהרה ותתן בשיר קולה ותשר לחם משירי גִּבְרִי יֵאָגֵי ומשירי שֶׁבֶרְט, ככל אשר ידעה לשיר על-פה באין ספרי הזמרה לנוכח עיניה, ואחרי תם השירים ומאָב נגשה אליה ותתחנן אליה ותבקש מלפניה, לאמר: מירה, עשי נא עמי את החסד הזה רק הפעם והשמיעינו נא גם את המזמור הקטן אשר ידעת!

— הלא שירת ילדים היא אשר אשר באין אמר ובאין דברים, ורק שפתי נעות! ענתה מירה.

— מה משפט המזמור הזה? שאל דירונדה.

— מזמור עברי הוא, ומירה תזכור כי את המזמור ההוא הסכינה אמה לשיר באזניה בשכבה על מטתה הקטנה בעודה ילדה, ענתה אשת מיריק די באָר.

— מה חפצה נפשי לשמוע אותו! ענה דירונדה ברגש, — ולו ידעתי כי לא חמאת היא להשמיע שיר קדש כזה באזני איש כמוני, כי עתה בקשתוך לעשות עמי את החסד הזה!

— אם חפצת הנני ואשירה, ענתה מירה, ואולם לא אמר ולא דברים תשמע מפי, כי לא ידעתי עברית, ורק מלה אחת או שתיים עוד שמורות בקרב לבי ואת הנותר לא אדע, ולכן רק לשון עלגים אבחר לי וכמו ילד אפסיר בשפה. הידעת אתה את לשון העברים? כי עתה אהיה כמתעתע בעיניך ומזמורי לא יהיה בלתי אם תפל וריק על אוניך!

— אל תיראו! כל היוצא מפיו יהיה לי עברית זכה, כי לא ידעתי אותה! ענה דירונדה.

ומירה שמה את רגליה הקטנות אשה על פני אחותה, ואת ידיה חבקה בחיקה, ואת עיניה הרימה ותהי כמבטת על פני איש אשר לא יראו, ואחרי כן נתנה בשיר קולה ותזמר את המזמור העברי, והוא מלא נהי בכי תמרורים וקשי רוח ומרי נפש אשר יחרד כל לב לשמעו, דברים לא נשמעו ורק קולות קולות לבד כקולות היוצאים מפי ילד, ואולם הקולות האלה מלאו נעימות ועדנים שבעתים מן השירים אשר שרה בראשונה.

— הקולות האלה ישרו בעיני עד מאד, ולו גם ידעתי את המלים כאשר הן, לא שמתי אליהן לב ואחי מזמרת רק את הקולות הנפרדים כאשר הסכנתי מאז ועד היום הזה! אמרה מירה אחרי כלותה לשיר את המזמור פעמים אחרות.

— גם אני לא אוכל להאמין אשר דבק דבקה נפשי אחרי השירה הזאת יתר מאד, לו גם הבינתי את הדברים האמורים עם השירה, ואני בהיותי בדרך כימים האחרונים ואסור גם אל בית הכנסת אשר ליהודים בעיר פראנקפורט, והשירים אשר שמעו אוני בבית הזה מלאו את כל לבי, אף כי לא שמעתי את הדברים, ומי יודע אם לא בזאת נפלאו בעיני שבעתים רק יען אשר לא שמעתי ולא הבינתי את הדברים!

— האם מצאו השירים ההם חן בעיניך? האם באו גם אל לבך ויבן כי נשגבים הם? שאלה מירה ועל שפתיה כמו אש צרבת, — ואני אמרתי תמיד: רק איש יהודי יבין להם ולא איש זר; אני אמרתי תמיד: רק פלג נהר הוא הסגור בתוך בקעה עמוקה ועין איש לא תראהו בלתי אם עין השמים אשר מומעל; אני אמרתי תמיד: רק — — ומירה החרישה פתאם כי לא ידעה מלים למחשבותיה ולרחשי לבה.

— הנה הבינתי את אשר דברת, ענה דירונדה, ואולם משגה הוא אם נאמר להכדיל בין אדם לאדם ואם נחשוב כי הקול היוצא מן הלב לא יבוא אל הלב! הן גם הרת אשר לנו עשויה על פי הרת העברית, ויען כי לב אדם גם לאיש העברי לכן חקה אחת ומשפט אחד לרחשי לבו אשר יסודתם ברת ולרחשי לב יתר בני האדם; ומשפט אחד גם לרוח המליצה והשירה אשר לעם העברים ולרוח המליצה והשירה

אשר לעמים אחרים, ורק בדרכיהם יבדלו. אכן גם בזאת צדקת אשר אמרת כי לב העברי יבין את דרכי הדת אשר לבני עמו פי שבע מן האיש הנכרי, ובכל זה — — — ודירונדה החריש פתאם גם הוא רגע אחר, — ובכל זה יש אשר נמצא אנשים יהודים אשר לא יבינו את הדבר כמו. — ידעתי, קראה מירה ותתעצב פתאם אל לבה, ואני עיני ראו ולא זר אנשים כאלה ואזני שמעו את לעגם לעגו לדתם ולמולדתם. האם לא יהיה הדבר הזה כאשר יקום איש על אמו לירוק בפניה? האם לא יהיה הדבר הזה כאשר יקום איש לשמוח כי הובישה הורתו? — יש אנשים אשר בכל קרוב להם יתקלסו ורק הרחוק מהם ימצא חן בעיניהם, ענה דירונדה באמרו לצדק את גפש האנשים ההם בעיני הנערה.

— ואולם אתה בקהל האנשים ההם לא יחד כבודך, האין זה? שאלה מירה פתאם ופניה לבשו חרדה.
— לא, לא תאמין נפשי כי כמוהם גם אני, ענה דירונדה, ואף גם זאת ואני לא הייתי איש עברי מנעורי.

— אמנם כן, ואני שכחתי את הדבר הזה, ענתה מירה ופניה התאדמו, כי גבלמה על הרמיון המתעה אשר היה רגע אחד עם לבבה. גם דירונדה נפעם כמעט ולא ידע את הדברים אשר ידבר, כי על כן החריש רגעים אחדים ויחכה לה בדברים, ואחרי כן הוסיף ויאמר:
— אם כה ואם כה רק דרך אחת לפנינו אשר כל איש ישר ילך בה ולא יפשל: ילך איש בשם אלהיו ובשם דתו ואל יצר איש את רעהו ואיש את אחיו אל יקנא, כי כאשר יאמר האחד להוגות את רעהו מן המסלה כן יאמר גם רעהו להוגות אותו גם הוא, ואם יצלח חפצם בידם וראינו באחרונה כי הוגו גם שניהם איש איש ממסלתו ועל מסלה אחת לא יעמרו גם עתה כבראשונה.

— כן הוא כאשר דברת; כי כאשר יסוב הגלגל סביב סביב וממקומו לא ימוש, כן יהיה הדבר הזה, ענתה גם אשת מיריק חלקה, — אכן לא טוב הדבר אשר נעשה אם נאמר לכלכל את דתנו על פי הדת אשר נראה מנגד, ואף גם זאת ואני חשבתי בלבי כי יוכל איש לכבד את אביו ואת אמו גם אם לא כל מחשבותיו תהיינה כמחשבותיהם, משפט אחד וחקה אחת לדבר הזה ולכגדים אשר הוא לובש ואשר יוכל

לשנות מעט את גזרתם מגזרת הבגדים אשר לאבותיו. הן ידעתם כי קלויני מן הקלוינים השוטלאנדיים היה אבי ואמי קלוינית משומרי דת קלויין אשר בצרפת, ואני גם לא שוטלאנדיית וגם לא צרפתית הייתי כולו, ואף לא הייתי כמספר החשבון היוצא משני קלוינים שונים, ובכל זה אכבד את אבותי בכל לבי וזכרם קרוש לי מאד.

— ואני קצרה ידו לחדול מהיות עבריה לז גם כלבוש החלפתי את דתי! ענתה מירה אחריה ברגש.

— כן הוא כאשר דברת, ואולם לז קמו היהודים והיהודיות ולז הוסיפו מיום אל יום ומשנה אל שנה לשנות את דתם, עד אשר לא יבדלו עוד מן הנוצרים במאומה, כי אז יבואו הימים אשר היה לא יהיו עוד אנשים יהודים על פני האדמה! אמרה אשת מיריק ותשמח בראותה כחזון את הימים הטובים ההם.

— אם יקרה נפש אדם בעיניך אל נא תוסיפי לדבר כדברים האלה! קראה מירה ודמעותיה פרצו על תוך עיניה, — הדבר הזה הוא הדבר המור הראשון אשר שמעתי מפיו. אני לא אבה להחל במלאכה ההיא; אני לא אטוש לנצח את תורת אמי ולא אבדל לעולם מתוך עמה; אני רק בצר לי מאד לא מצאתי דרך אחרת לפני בלתי אם לברוח מפני אבי, ואולם לז שוב ישוב אלי והוא זקן ורעב וירוע תולי ועיניו תלויות אלי, האמר אמר לז: „לא אבי אתה?“ לז גם בחרפה כסה את לחיו, כי עתה גם לי חלק בחרפה הזאת ועמו אשאנה; הוא היה לי לאב, הוא ולא זר, הוא ולא אחר — וכמוהו כן יהיה גם עמי! עד עולם אהיה יהודית ולא אסור מן הדרך הזה; את הנוצרים אהב, אם טובים יהיו כמוכם, ואולם אחרי עמי אדבק לנצח, ועם עמי אתפלל עד עולם!

רוח יגון ותמרורים עם אש אוכלת נתכו בלב הנערה, והוא לא דברה את דבריה בקול גדול כי אם ברגש, ודיה דבקו אשה אל אחותה ועיניה תלויות אל אשת מיריק כמתחננת וכשואלת על נפשה, ודירונדה הביט בה ותהי בעיניו כאחד מן האנוסים אשר קרא עליהם בספרים ואשר ידע כי יש אשר עזבו את עשרם ואת כבודם בידי זרים ויברחו ויבואו לארץ לא להם למען אשר ישובו אל עמם ואל דתם, ויש אשר עלו על המוקד והיו למופת לרבים ובעת מותם קראו קול גדול ולא תדלו: „יהודים אנתנו!“

— מירה, מירה, המדת נפשי ומחמל עיני! קראה אישת מוריק
 כי נכחלה מאד, — רק משגה עמך, ואני חי נפשי אם היה עם לבכי
 להסית אותך ולהדיח אותך מאחרי עמך ולבקש ממך לעשות דבר ולא
 רוחך! אנכי רק את משפט הארץ שויתי לנגדו ואת אשר יהיה באחרית
 הימים, לו ילכו כל בני האדם בדרך אחד; ואולם גואלתי כי דברתי ולא
 מחכמה עשיתי כי אמרתי להוציא את הארץ ממסגרותיה; תהי נא הארץ
 כאשר היא, ואני מה כי אואל לעשות את אשר תקצר יד איש מעשות.
 סלחי נא לי, בתו, וגשי אלי, ולא ינסה איש להסיר את לבך מאחרי הנפש
 אשר דבקה נפשך אחריה ואשר לה הצדקה יותר ממני.

— את כל אשר תשאלו ממני אעשה, כי אתם גאלתם אותי
 משחת, ורק את הדבר הזה לא אוכל לעשות! הוסיפה מירה לדבר, כי
 עוד לבה כים נגרש, טרם ישוב למנוחתו.

— הרגעני והשקמי, בתי! ענתה אישת מוריק, הן כפלים לקחתי
 ככל חטאתי אשר חטאתי בהסירי מחסום מפי וכשלתי לשוני ברעה באין
 דעת ובאין הבין, כי נכאתי לימים ווצרו ועשיתי „לוח“ לאחרית הימים,
 כאשר הסכן הסכין אישו להגיד לי ביום שמעו מפי כדברים אלה.
 — אבל הלא יש אחרית לכל דבר אשר תחת השמש, ועלינו
 להסכין אפוא גם עם המחשבה הזאת! ענתה מאב גם היא כי לא יכלה
 עוד להתאפק.

כשחוק יחלוף על פני דירונדה כנשאו את עיניו ובהביטו אל פני
 הנערה הצהובים והארוכים, השונים עד תכלית מפני מירה. ומאב תאמר
 בלבבה כי אך לעג ילעג לה בענותו אותה, לאמרו: אכן טובה התקוה
 אשר נקוה לאחרית הימים וכי יש אחרית לכל דבר, ורק לא על פיה יכין
 האדם צעדו ולא לפי תקותו יעשה את מעשיו יום ויום! ועינינו הלא ראינו
 כי לב מירה איננו נוטה אחרי הדבר אשר יהיה כי אם אל הדבר אשר
 הזה —

והנערה מאב נבוכה ותאמר בלבבה: מי יתן ולא דברתי, כי מי יודע
 אם לא יחשוב דירונדה בלבו אשר רק לתת במירה דופי דברתי את דברי!
 ואולם אם החל איש לדבר, כי אז לא יוכל עוד לשוב, ועל כן הוסיפה
 ותאמר:

— חלילה ממני לבקש אשר יכין האדם צעדו ויעשה את מעשיו

על פי החזיונות אשר יחזה לו לבו, ורק אחת אמרתי וזאת נבקש מעם האדם, כי יהיה בו רוח לשמוע אל כל דבר ולבו לא יתרגז בקרבו; ואם אין כי עתה לא יהיה עוד דבר תחת השמש אשר יכול נוכל לדבר בו. — בדבר מאב את הדברים האלה, ותדע בלבה כי כלם צדקו יחרו וכי לא ישוכו מפני כל, כי מחשבת סוקרטס החוקר היתה גם מחשבתה, לאמר: „מה בצע כי יחיה האדם, אם לא להרבות דברים ולשמוע את אשר ידברו אחרים אליו“.

ודירונדה ברך את יושבי הבית בשלום ויצא החוצה, ואשת מיריק הלכה עמו לשלחו עד פתח הבית, ויהי בהיותם בתוך ויאמר דירונדה: יבוא האנס לימי החג לדירונדה, וישב בביתי ושכן עמי, כי תדרים מרווחים לי“.

— אם כי אפוא כתבת אליו במכתב את כל הדברים אשר היו? שאלה אשת מיריק ופניה אורו, — מה טוב לכך נגדנו ומה יקרה נפשך! הקראת באוזניו בשם מירה?

— כן. בין יתר הדברים אשר דברתי אליו דברתי דבר גם על מירה, כי אמרתי אשר גלית את את אוני.

— את אולתי אני מזכירה כי לא כתבתי אליו דבר עליה עד היום הזה, כי חכיתי מיום אל יום ואמרתי: במכתבי השני אגלה את אוניו, וגם נערותי עשו כן. אכן חסד עשית עמדי כי דברת אתה דבר באוזניו!

ודירונדה הבין את מחשבות לב האשה, והדברים האלה הגדילו את דאגת לבו אשר דאג זה ימים אחדים, כי ידע דירונדה אשר לא יראה איש את פני מירה ולא ידבק לבו אחריה ונפשו לא תחשק בה, כי על כן נמר בלבו להזוהר לנפשו עד מאד. אנכי — אמר בלבו — אוקיר את רגלי מבית אשת מיריק, לבלתי יכולע לנערה בגללי, כי יודעת נפשי מאד אשר לא תוכל הנערה להיות לי לאשה עד עולם, ולמה זה אהיה בעוכריה? למה אשבית אותה ממנוחתה ולמה אפריע אותה משלום? התוכל הנערה לאהוב אותי גם היא? אם תוכל ללכת אחרי עד עולם? ואני אם אראה את פניה יום יום ואם אהיה לה כאוהב, והיתה כואת אחריתי ואני את שלוטה הונחתי; ולו גם אהוב תאהב הנערה אותי כאחרית הימים, והיה גם הרבר הזה לה לפוקה ולמכשול לב, להכרית

שלום מקרב לבה עד עולם, כי לא תוכל הנערה להתיצב במלהמה, ולא תוכל ללכת אחרי האיש אשר לא יהיה מכני עמה. אבל מה בצע כי אנכי אוהר לנפשי ועשיתי את כל אשר בודי לעשות לבלתי הצר לנערה? האם לא יבוא האנס וערר את הבית עד היסוד בו ושלום מורה כחלום יחלוף.

אכן ידע דירונדה היטב כי רק לעמל נולד האנס, למען היותו למפגע גם לנפשו וגם לאחרים עמו, ואולם הן קצור קצרה ידו מצוות עליו במפגיע לבלתי שוב לונדונה, כי אמר האנס להקים לו בית-צירים בלונדון אחרי שובו מעיר רומא ולשבת שם כל הימים, כי על כן לא יתכן הדבר לבקש תואנה להגיד להאנס אשר יאריך עוד ימי שבתו ברומא עד אשר יקרא לו; ויהי בבקש דירונדה כה וכה ולא מצא מפלט; וינסה להשקט את המית רוחו ולהגיד ללבו, כי רק חלומות שוא ותפל יחלום וכי במראות וחזיונות ישפיק, והם לא יהיו ולא יבואו וכל רעה לא תאנה; ואולם כאשר הוסיף וכאשר הרבה ללעוג לחלומותיו ולחזיונותיו, כן גדלו וכן עצמו ותמונת האנס לא סרה עוד מלפני עיניו, ואף גם זאת היתה לו לפוקה ולמכשול, כי ידע אשר יאמר האנס בלבו: רק מאהבת דירונדה את הנערה גם הוא, לכן יתיצב לשטן בדרכי! והאנס לא יבין עד עולם מה שרש הדבר הנמצא בלב דירונדה. או בקש דירונדה להרגיע את רוחו הסוער באמרו: יבואו הימים וראינו איך יפול דבר, ואת אשר יורונו הימים הבאים אותה נעשה!

וגם על דבר אַם הנערה ואחיה חשב דירונדה מחשבות רבות וכי עליו לבקש את נתיבותיהם, ואולם פחד וראגה באו בתוך לבו, ויעצל מאד לעשות דבר, כי אמר: מי יודע אם לא יהיו האנשים האלה לפוקה ולמפגע למירה ביום המצאם ואם לא טוב אשר יקר המקרה ונתיבות האנשים ההם יסחרו עד עולם! אכן לא רק בדבר אַם הנערה ואחיה חשב דירונדה מחשבות כאלה כי אם גם ברבר אמו הוא, אשר ירא לנפשו גם הוא לבקש את נתיבותיה, פן ימצאנה, ונפשו לא ידעה ולא הבינה פשר היראה הזאת. ועל כן חכה בדברים האלה מיום אל יום ומשבוע לשבוע, ומקץ הימים אמר אל לבו: יעברו נא ימי החג, וקמתי לבקש את נתיבות האישה ובנה!

מה יעשה האדם ומה יפעל לולא „הלוח" שהיה לו? — אם יעצל

איש ואם יתרפה במלאכתו, ונפשו יודעת מאד כי עליו המלאכה לעשות, אם יקדים ואם יאחר, וכי לא ימלט מפניה, אז יציב לו ציונים למועדים ולחדשים ולימים, ואמר: ועברו נא ימי החג ועשיתי את אשר עלי לעשות!

פרק ארבעה עשר.

בימים ההם ודירונדה יצא פעם בפעם וישט ברחובות העיר הצרות ויתע כחוצותיה האפלים, במקום מושב דלת העם מבני היהודים, ויבוא גם אל כתי הכנסת אשר לעברים וירא את האנשים בהתפללם ואל פניהם הביט, כי אמר: אולי אמצא את איש אבקש — ואולם לא זאת הדרך הישרה לבקש אובדים ונרחים ולא בואת יבוא איש אל מחוץ חפצו. מדוע לא פנה אל אחד הרבנים הגדולים או אל אחד מראשי קהל עדה גדולה בישראל לשאול את פיהם ולבקש מפיהם עצה, כדת מזה לעשות בבקשו אשה ממשפחת כהן ואת בנה הנקרא בשם עזרא ואת בתה מירה? כי אמר בלבו: אחכה נא עוד מעט ועברו ימי החג, ואחרי כן אעשה גם את הדבר הזה! ואף גם זאת ופני היהודים המגאלים והנתעבים אשר ראו עיניו ברחובות ההן היו לו לפעמים לתועבה ולגעל נפש, כי לא הסכין בהם, ולא מצא בהם את הרוח הטהורה והקדושה, את רוח השירה, אשר ראה תמיד בחוון. יש אשר יחזה לו איש חיונות ודמיונות, ובחוון יראה את כל אשר תתאו נפשו, ואז יבוא ריח השומים והבצלים כאפו והיה לו לריח נוחה, ועיניו תראינה את הטמא ואת הפגול והיו לו לקדש אשר בערפל ישכון, ורק אם בהקיץ ולא בחוון, במראה ולא בחירות תראינה עיניו את כל אלה, והיו לו לזועה ולחרדה והתעלף. יש אשר תחת צאלים ישכב איש או בתוך סירת דוגה קטנה ישוט על פני המים לעת צאת הכוכבים, ונפשו תחלוס תלומות בהקיץ ובלבו יחשוב כי הולך הוא לבקש עקבות גואלי נערה יפה מנערות קורדובה אשר בספרד, והיהודים אשר בימי אבן-נבירול יהרסו אותו בצד ובכתף מדי לכתו לבקש, או יהיו כל הנדודים וכל התלאות האלה כלא היו, עקב אשר רוח שירה מרחפת על פני כל הדברים ההם; או יש אשר ידמה איש כנפשו כי רחובות סנט-מארי-אקס ורחובות אואיטשפל הנתעבות אשר בלונדון כליל חלפו

ותעבורנה, ותחתיהן תראינה עיניו בחזון את גדות נהר הרינוס אשר באשכנו בדור האחרון מדורות מאת האחת עשרה, ועל פניו תחלופנה תמונות האנשים האמללים אשר אוניהם גטויות כל היום לשמוע קול שופר המשיח, ותחת הקול הזה עולה באונם קול צריהם ומעניהם נושאי-הצלב הקוראים: „הירד! הירד! געלה ביהודים ונקיצם!“ והקול הזה יעורר אותם מחלומותיהם הנעימים כקול כלבים נובחים, והנה הם מתיצבים מול המציקים הרעים והחטאים ההם פנים אל פנים ונפשם תתאור עז ולבם ילבש גאות ועיניהם תאורנה אור גדול, ובצעדי און יגשו אל כלי-המשחית אשר בידי צריהם ולא יוראו ולא יחתו, וכגבורים אנשי חיל יעלו על כמות המטבח ועל כמות האש ולבם לא ירך בקרבם, וקראו קול גדול „שמע-ישראל!“ ומתו — או אז מה יהיו בעיני מראות החנויות האפלות ורמות הפנים המגאלים לעמת המראות הגדולים והנוראים ההם? אבל אם יורח השמש על כל אלה, ועינינו לנוכח תבטנה, ועל פנינו יחלפו אנשים נתעבים ומגאלים, ריקים ודלים, שפלים ובני בליעל, ואותם לא נראה בחזון כי אם בהקיץ, והנה הם עומדים עלינו ועל סביבינו ומלפנינו ומאחרינו, וחלל החזון וחלף הדמיון וגם החלום יהיה כלא היה! יש אשר נקרא בספר דברי הימים על דבר אחת המלחמות הגדולות, ולבנו ידבק אחרי הגבורים אנשי השם הנלחמים במלחמה ההיא, ואולם לו עומדות היו רגלינו במערכה ביום המעשה, מי יודע אם רחש לבנו דבר טוב ואם מצאנו דבר זולתי העשן והאבק וצוחות ההרוגים הנופלים לעינינו ועל סביבינו.

מי יודע — אמר דירונדה בלבו — אם לא כמשפט הזה היה גם משפט מירה, ואם לא תחזה לה גם היא חזיונות טובים, כי על כן תערוג נפשה אל אמה ואחיה, והיה ביום מצאה אותם, וראתה כי סר הקסם וכי לא יקבילו האנשים האלה אליה, וחמסה את חלומותיה היפים ולבה יכאב עליה עד עולם. ברגע הזה עלה על לבו גם זכרון אמו אשר יבקש גם הוא, וישאל את נפשו אם לא ככה יהיה גם משפטו ואם לא גורלו וגורל מירה אחד הוא. ויהי הוא מתהלך ברחובות הצרות והמעקלות הזקן ועיניו משוטטות בחנויות ובחלונות המוכרים ועפעפיו בוחנות את הלוחות אשר ממעל להם לקרוא בהם את שמות בעליהם, ויירא לנפשו פעם בפעם פן יביט ועיניו תראינה בין השמות ההם גם את השם עזרא

הכהן. מי יתן ועזרא הכהן לא יהיה איש אשר חנות לו!
 אבל תקות אנוש מאפע! מרחוב הזלבורן התנהל דירונדה לאטו
 ויט משם הצדה אל אחת הרחובות האפלות והנרחות, והוא עיף ויגע
 בעודו תועה בין המון האדם הרב ובשמוע אזנו את קול ההמולה והמהומה
 אשר מסביב, ויעמוד רגע אחד, ויהי עם לבו לקרוא לאחד הרכבים העוברים
 על פניו לעלות במרכבה ולשוב הביתה, ובעמדו ותבט עינו בחלון אחת
 החנויות אשר לימינו, וירא והנה בחלון שני צמידים עשויים כסף טהור
 מקשה כלו, ותהי מחשבתו הראשונה אשר בראות אשת מאלינגר את
 הצמידים האלה וקנתה אותם להביאם אל בית הצורף לעשות מהם רדידים
 על ידיה. אז נשא את עיניו ויבט גם את יתר החפצים אשר בחלון, וירא
 והנה החנות הזאת חנות איש מלוח היא, המלוח כסף בעכוש בהנתן לו
 אבנים יקרות וחפצים וכלים יקרים, ובקצה החלון גליון קטן ועל הגליון
 כתובים הדברים לאמר: „מי האיש החפץ להמיר אבני-שעות
 וחפצים, לקחת אחרים תמורתם או לתקן אותם, יבוא
 הביתה“. ברגע הזה ואיש הבית ראה אותו ויצא אליו החוצה, ויהי כאיש
 המדבר אל רעהו הקרוב אליו, ויקרא לו: „שלום בואך!“ ודירונדה נשא
 את עיניו וירא והנה איש עומד עליו ופניו פני עברי והוא כבן שלשים
 שנה, וירא לנפשו פן יציק לו בדברים לבוא עמו הביתה, וימהר ויברך
 אותו לשלום גם הוא, ויעבור משם אל עבר הרחוב השני לקרוא לרכב,
 ובשבתו בתוך המרכבה וישא את עיניו שנית אל החנות, וירא והנה ממעל
 לה תלוי לוח קטן ועליו כתובים באותיות גדולות: „עזרא כהן“.

השם עזרא כהן איננו כודד ברחוב היהודים והוא מתנוסס על פני
 מאות חלונות מחלונות החנויות אשר במקום הזה, ואולם דירונדה לא
 ראה עוד אותו עד כה. וגם האיש הצעיר אשר התיצב על מפתן החנות,
 אין זאת כי הוא האיש עזרא, ובראותו איש עומד בחוץ אמר לנסות דבר
 אליו למשוך אותו אחריו, וגם שנתיו כשנות האיש אשר תבקש מירה,
 אבל דירונדה התאמץ להשלוח את נפשו ולהכטיח את לבו כי זה עזרא
 האיש איננו אחי מירה אשר היא מבקשת; ואחרי כן אמר אל לבו, לו גם
 היה יהיה האיש הזה אחי הנערה אשר הוא מבקש ולו שמע ישמע מפיו
 אשר אמו מתה ויותר הוא לברו, כי גם אז לא עליו הדבר לבוא לפני
 מירה ולגלות את אזנה ולהגיד לה את אשר מצא. אבל האם לא אמרה

אליו מירה כמו פיה כי הפצה נפשה מאד לרעת אם אמה מתה ואם אחיה עודנו חי? האם לו הצדקה לכסות ממנה את אשר הוא יודע? האם יצדק איש אם ישלח ידו בחיי רעהו לשנותם לפי חפצו ולפי טעמו ולא לפי נפש רעהו ולפי רוחו הוא? האם לא קרא חמס גם הוא במסתרים על כל האנשים אשר הציבו את גבולות חייו ויעשו במ כרצונם ואת פיו לא שאלו ואת אונו לא גלו?

או אמר בלבו לבוא שנית אל החנות ההיא, לקנות את הצמידים מנתה לדורתו, ולראות איך יפול דבר, ואולם ימים אחרים לא עשה את אשר חשב, כי עצור עצר אותו הסיר הוגץ מאליונגר בבית; כי בימים ההם הכין הסיר הוגץ את לבו לשאת מדברותיו בקהל עם, ועל כן בקש את דירונדה לאסוף לו את החמור הרוש לעבודתו, ואף גם ריב-דברים היה לו יום עם דירונדה ויתעסקו על דבר המושא אשר בחר לו המטיף, כי שונות היו מחשבות השנים גם בזאת, ואולם הסיר הוגץ לא שת לבו אל תוכחת דירונדה, ויהי שמח כי הבין האיש הצעיר לכלכל את מחשבותיו במשפט כפעם בפעם, והם מדוי דברים איש באחיו ויאמר הסיר הוגץ אליו:

— ישא רוח את כל הרברים האלה יחדו, הן! למה זה תביע את רוחך רק באוני ולא תשא את מדברותיך בקהל עם? הן זה הוא השרה אשר יעדרו אותו איש צעיר לימים, ואם עשה יעשה גם יכול ויכול! ואני בעודי צעיר לימים כמוך לא שָׁבַתִּי ולא נפשתי עד אם באתי אל הככר הזה ועד אם עדרתי עם רבי המדינה במערכה, האם יבצר ממך לעשות גם אתה כדבר הזה? ואף גם זאת ואני עומד על ירך לעזור אתריך תמיר, וגם ככיר מצאה ידי להיות לך מורה להועיל, כי ממני תראה וכן תעשה; והיה בנשאך את קולך ביום הקהל, ותפשת אותם בלבם כדברייך הרבים, ולא יארכו הימים ועלית ובאת גם אל בית המחוקקים לשבת ראשונה במלכות, ואתה ידעת כי שמח תשמח את לבי.

— צר לי מאד כי יבצר ממני הפעם לעשות דבר אשר יתן שמחה בלבך, ענה דירונדה, ואולם קצרה ידי וגם תעבה נפשי לקחת לי את דברי-המדינות להיותם לי למלאכה אשר יעבוד אותה האדם וחי בה.

— מרוע יבצר ממך לעשות כדבר הזה? האם תאמר בלבבך כי רק האיש אשר מכבטן אמו קורא לו להיות מטיף ונביא, הוא יטיף והוא ינבא,

ואיש אחר ישים בעפר פיו? אם באמת תחשוב כי מן השמים ירדו האלהים ארצה והחזיקו באיש לאמר לו: לך והנבא? אכן שנית, דן, שנית מאד! מי האיש החפץ לעשות חסד עם ארצו ועם מולדתו, וחדל האיש הזה מחבק ידיו בחיקו ולא יחכה אל האלהים האלה המעלים אותו אל בית המחוקקים, ורק בכחו ובגבורתו יתנשא, ואז מחיל אל חיל ילך ומדרגה אל מדרגה יבוא, ובאחרונה יגדל עד מאד.

— הכסחורה נעשה את מחשבותינו ואת הגיון לבבנו? אם יוכל איש אשר נפשו לא הטמאה לעלות על הכמות ולהטיף לעם בכל עת קראם, ולדבר דבר ולא רוחו, ורק לתפוש את הקהל בלבו? הן לא ארשיע את הרבים העושים כדבר הזה, כי כחם בפייהם ונפשם יודעת מאד את אשר המה עושים, ואולם אנכי תעבה נפשי לעלות על הכמות ולהטיף ולהנבא ולדבר שקר ולהתהלל במתת שוא ולהתפאר בגבורתי ולשית בחלקות לכל העם השומע למען אשר יבחר בי — לא, לא אוכל עשות כדבר הזה!

— לו אתה שומע לי, דן, כי עתה אחוך דעי גם אני, ענה הסיר הוגא, — מי האיש אשר יחפין להתחכם הרכה ולהתחכם בכל דרכיו, ויהיה האיש הזה גם סכל וגם רשע! יש אשר טוב לאדם מעט חנופה ומעט הוללות ומעט רום עינים, למען אשר ימהר ואשר יקדם לבוא אל מחוז חפצו, ואיש העושה בלהטים האלה לא ירשע בעינינו עד מה, כי על כן יודעים אנחנו אשר בזאת רק שמן משחה לקח לו האיש הזה למשוח את גלגלי רכבו למען אשר ישאוהו במהרה אל המקום אשר אזה לו, והאיש החדל יהיה בעינינו לכסיל אשר איננו יודע להלוך נגד החיים. אם עקש הקהל אשר סביבנו, או עלינו להטפל עמו, למען אשר יבין לנו, ולכן לא ראתה עוד עינינו עד היום הזה כי יהיה בקרבנו איש גדול העומד בראש עדה גדולה והוא לא יבחר לנפשו מעט הוללות ומעט מעשה-תענועים למען תפוש את הקהל בלבו.

— אמנם ידעתי גם אני כי יש אשר לא ירשע איש גדול בעשותו זרות ותהפוכות כאלה, ענה דירונדה, ואולם כל עושה אלה יום וזמא לנו כל הימים. יש אשר יוכל איש לשים מסוה על פניו ולהתהולל לעיני הקהל יום תמים, ואולם האיש אשר לא יסיר המסוה מעל פניו ואת האמר אשר בו יתחפש לא יעביר מעל עיניו אף רגע אחד, והיה האיש הזה

לאיש שקר בעינינו, והוא לא לעמו יעשה טוב כי אם לנפשו. ואני יראתי לנפשי פן אלך גם אנכי דרך לא סלולה כזאת, ואני רק לנפשי אעשה טוב וחסד ובלבי אתפאר כי הגדלתי לעשות לעמי ולארצי.

אחרי הדברים האלה אשר העציבו כמעט את לב דירונדה, קם ויצא החוצה ויהי עם לבו לבוא שנית אל בית האיש עזרא כהן אשר ראה ברחוב העיר, ולא הלך דרך הרחוב הולבורן כי אם מעבר העיר השני, וילך אט ולבו התפעם בקרבו מאד ונפשו דאבה עליו על מעלו אשר חפץ למעול במורה לבלתי גלות את אונה, ובכל זה לא ידע גם עתה מה לעשות; ותהי רק זאת נחמתו, כי זה עזרא האיש אשר ראו עיניו איננו אחי מירה. לאט לאט התנהל ובשוכה ונחת כונן צעדיו, ויתיצב לרגעים לפני חלונות החנויות ויבט בהם, ובאחרונה התיצב לפני חלון אחת החנויות לממכר ספרים ישנים, ונוספו עליהם גם חדשים, ויבט בהם. אז ראו עיניו על פני השלחן הצר אשר לפני פתח החנות והנה ערוכים ומסודרים הספרים איש איש לפי ערכו ולפי עתו, למן שירי הומורוס ועד האחרון במספרי ספורים, והכל נכון וערוך בטוב טעם וברדעת, עד אשר נקל לאיש למצוא מהרה את אשר הוא מבקש, ועד אשר גם דירונדה מצא בן-רגע את אשר בקש — והוא הוא הספר הנפלא אשר כתב לנו היהודי הפולאני שלמה מימון בכתבו את זכרונות ימי חייו ואת כל אשר עבר עליו בימי שני חייו הרעים והדלים. ודירונדה לקח את הספר מעל פני השלחן, ויבוא אל החנות פנימה לשלם את הכסף במחירו, ובלבו אמר אשר ימצא שם איש מוכר ממוכרי ספרים ישנים אשר כל איש מקרבנו יודע אותם ואת משפטם, כי דבריהם מעטים תמיד, בדעתם היטב אשר לא נאמין להם. אם יבוא איש ממנו אל אחת החנויות האחרות אשר לא לממכר ספרים, וידענו כי יקום המוכר והיה לאיש חסד אשר רק חסד יעשה עמנו" במכרו לנו וכי "רק לטוב לנו" ימכור את אשר ימכור ולא לטוב נפשו; ואולם כבואנו אל בית מוכר ספרים ישנים, וראינו כי גם בהיות המוכר איש יהודי וקל בשפתיו, ולא יעצור כח גם איש כזה להבטיח אותנו על שוא כי הספר אוקלידס על פי שמישון הוא, "ספר נחמד למקרא" אשר יקרא אותו כל איש בעלותו על יצועיו", וכי "בהיות לו עשרים ספרים מן הספר הזה, כי אז עשה עשר", אחרי אשר "הספר הזה יבקש תמיד ואיננו"; ואנחנו ראה נראה כי מר גורל האנשים המוכרים ההם,

יען כי גם המה לא יאמינו בספריהם ובמשלח ידם, ועל כן לא ירבו לדבר ולהלל לנו את אשר ימכרו, ופניהם זועפים ורעים תמיד.

אפס כבוא דירונדה אל החנות פנימה לא מצא איש כאשר קוה, ורק אשר לא קוה ולא עלה על לבו ראו עיניו: על הכסא אשר עם השלחן הצד והארון יושב איש, והאיש הזה נפלא וזר מעט כמראהו; כסותו לעורו בלוי מרב ימים, ועורו צהוב וכהה ועינו כעין מעשה צעצועים העשויים שן וחדל להיות להם מראיהם הראשון ברבות הימים, כי על כן לא יקר עוד לדעת כמה שני חיי האיש הזה; והוא בשבתו על הכסא, יכרע וירבץ ובידו יאחו גליון מגליונות מכתב-העת "טימס" לקרוא בו, ובשמעו קול מצערי איש הבא אל החנות, וישא את עיניו ויבט בפני הבא. אז עלתה מחשבה על לב דירונדה לאמר: אין זאת כי פני האיש הזה כפני איש נביא ההולך בגולה או כפני אחד המשוררים והחזוים אשר היו לישראל בספרד! וצלם פני האיש ההוא צלם איש יהודי לכל חקותיו ומשפטיו, והפנים פנים נעימים, ורק נסיונות מרים ורעים או תלאות רבות בימי קדם שמו את חותמם בהם, ותוי הפנים וקויהם גם הם מהקצעים ומחטבים היטב, ורק קשים וחזקים לא יהיו, והמצח גם היא איננה מצח רחבה כי אם גבוהה, ושערות שחורות ומסלסלות יסבו אותה להיות לגבול ממעל לה ובצדיה; אכן לא יפו הפנים האלה עד מה, ורק חודרות היו אל לב כל רואה אותם, וכל הרואה אותם יזכרם ולא ישכחם לנצח! וגם ברגע הזה כנשוא האיש את עיניו, ותהי חזות פניו הזועפים והמרים כפני איש יהודי אשר נמלט מבית הצינוק אשר לחברי האינקוויזיציה בספרד, וחוא מרם יודע אם חפשי הוא ואם לא על המוקד יעלו אותו עוד בעצם היום ההוא, ועיניו גם הן תהיינה עינים בוחנות וחופשות, חודרות וחוקרות עד תכלית. אז נבעת דירונדה רגע אחד כבואו ולא היה בו רוח לדבר דבר, ויחכה מעט, ואחרי כן נגש אל האיש וישאלהו:

— מה מחיר הספר אשר בידך?

והאיש לא התנשא ממקומו ויקח את הספר ויחפש את גליונותיו

הראשונים אשר עם הדף העליון, ואחרי כן אמר:

— מחיר הספר איננו רשום בראשו, והאיש רם אדון החנות איננו

בבית ברגע הזה, כי הלך לאכול בצהרים ואותי הותיר תחתיו לשמור את הבית. מה הכסף אשר תאמר נפשך לתת כמחירו? — ובדברו ויסגור את

הספר וישם אותו על ברכיו ואת ידו שם עליו וישא את עיניו אל דירונדה ויבחון אותו בעפעפיו, ואולם ברגע הוה ומחשבה לא טהורה עלתה על לב דירונדה לאמר: מי יודע, אולי ינסה אותי האיש לדעת את פרשת הכסף אשר יצליח להוציא מידי, כי ראה אשר מחירו נעלם ממני. — ואל האיש אמר: האם לא תדע נפשך את ערך הספר?

— לא אדע את אשר יתנו במחירו בכתי ממכר הספרים, ואתה שא נא לי אם אשאלך: הקראת את הספר הזה?
— לא, רק קראתי על אדותיו את אשר ידבר בו, ועל כן חפצה נפשי לקנותו.

— האם מן החכמים והחוקרים אתה? האם הולך לבך אחרי דברי הימים ליהודים? — את הדברים האלה דבר האיש בקול היוצא מן הלב ויהי כאיש אשר ככל נפשו וככל מאדו יחפוץ לדעת את הדברים האלה. — אמנם הולך לבי גם אחרי דברי הימים אשר ליהודים, ענה דירונדה בנחת, ורוח תשוקה החל לפעם אותו לבוא בדברים עם האיש ולא התמרמר עוד אליו עקב אשר יחקור וידרוש אותו.
ברגע הוה והאיש הנפלא התנשא פתאם ממוקומו ואת כף ידו הרוה שם על יד דירונדה ויאחו בה בחוקה עד להכאיב, ובלב סוער ובקול מלהשים ענה ואמר:

— האם אפוא מורע היהודים אתה?

ופני דירונדה התארמו מאד כי היה לו מגע כף יד האיש לזועה ולמורת רוח, ואחרי כן הניד בראשו ויענה: „לא“. או חדלה כרגע המועקה, ויד האיש הוסרה מעל זרועו, וגם התוחלת אשר נשקפה מתוך פניו חדלה חלפה, וישב היגון להתלונן עליהם כבראשונה, ואחרי כן שב האיש פתאם על מקומו וישט את הספר הקטן לדירונדה, ובחפזון דבר אליו לאמר: „חשבתי כי לא יגדל המחיר מחצי כתר אחד, ואתה בתוך חצי כתר במחירו ומצא חן בעיני האיש לך“.

ואולם החלימות אשר היו לרות האיש הנפלא בפתע פתאם, הם החרידו את לב דירונדה רגע אחד, וגם הכנע הכניעו אותו, ויהי בעיניו כעבד העומד לפני מלכו הגדול, ומלכו שלח אותו מעל פניו, אחרי ראותו כי שגה בו וכי לא מצא בו את אשר בקש, ודירונדה ראה כי האיש מחריש ולא ידבר עוד דבר, ויקם ויתן על ידו חצי כתר אחד במחיר הספר,

ויקה את הספר „דברי ימי שלמה מימון“ ויטמנהו בצלחת בגדו, ויאמר „שלום“ ויצא החוצה.

או זעף לבו על דבר אשר לא הצליח לבוא בדברים עם האיש הזר והנפלא ההוא, ולבו הבין וידע עד מה שונה איש כזה ועד מה נבדל הוא מן האיש עזרא הכהן אשר ראו עיניו; ומדוי חשבו את מחשבותיו הלך הלך וקרוב אל החנות אשר לאיש עזרא ההוא, ויעבור את מפתן הבית ויבוא אל החנות פנימה, וירא והנה עומד האיש אל השלחן אשר בחנות ופניו מאירים וגם צוהלים משמח, והוא ידבר על און איש העומד מלפני השלחן ומביא לו שתי גלגל נחשת אשר כסה עליהן כסף ושלוש כפות כסף קטנות למכור אותן, וארון הבית כראותו את דירונדה בא הביתה, ויקרא: „אמי! אמי!“ ואל דירונדה הצהיל פנים וישחק אליו ויאמר לו: „עוד רגע אחד, אדוני — עוד רגע אחד!“

ודירונדה נשא את עיניו אל הפתח אשר מאחורי הבית, ויראג ולא ידע מה, ובראות עינו את האישה הבאה, ויחרד לבו ומכוכתו לא סרה. אז כחננו עפעפיו את האישה, וירא והנה היא כבת חמישים שנה והיא כריאת בשר עד מאד, וכראותה את דירונדה ותקרב אליו הלך וקרוב, ותהי נכונה למכור או לקנות. אכן לא במראיה ולא בתארה הרע החרידה את לב דירונדה, כי לא תיתה האישה רעת מראה ורעת תאר, וגם בזויה וסרת טעם לא היתה, וגם לא מצא דירונדה כל מום בה וכל מחסור וזלתי מחסור מים אשר החסירה האישה מים מבשרה ועל כן גם פניה וגם ידיה לא רחצו למשעי ולא טהרו כליל, וגם יש אשר יוכל הרואה לחסד אותה כי ישנה על מטתה כלילה עם הנועמים הגדולים אשר באזניה ועם טבעותיה אשר על אצבעותיה ועם ענקיה אשר על צוניה; ואולם הרברים האלה לא עוררו את לב דירונדה עד מה, ותהי להפך, כי בקשה נפשו למצוא בה כל חסרון וכל מום וכל ערות דבר, למען אשר יוכל להשלות את נפשו לאמר: לא כזאת תהיה אם מירה, ויצד לו ויועף לבו כראותו כי האישה איננה רעת תאר ובווית מראה ושפלת נפש כאשר קותה נפשו. אכן זה גורל כל איש אשר יבקש לערוך דמות בין פני איש ובין פני רעהו, כי עד מהרה ימצאנה! וגם עפעפי דירונדה כחננו את תו פני האישה, ולבו התפלץ רגע אחד בקרבו באמרו אל נפשו כי יש דמות בינה ובין מירה, ותיה אם נסיר את החלב מתוך פניה ואת לתית המלאות נעביר

ואת רב שנותיה נכחיד וגשים תחתיהן שנות נערה צעירה, וראינו כי פניה
 ופני מירה יחדו נשתנו; ואף גם זאת וגבות עיניה גם היא עשויות ונמויות
 כחצי הקשת הנטויה, משפט אחד להן ולגבות עיני מירה, ומו יודע אם
 לא גם בקולה תשוה אליה. ברגע הזה והאשה פתחה את פיה ובקול
 נעים אמרה:

— במה אמצא חן בעיני אדוני?

— לו הואלת כי עתה הראיתני את הצמידים העשויים כסף אשר
 בחלון, ענה דירונדה, הלא הם הצמידים הגדולים אשר שם בקצה החלון
 בתוך המקצוע.

והצמידים אשר בחלון רחוקים ממקום האשה ולא תוכל ידה להשיג
 אותם, ובראות בנה כי מתאמצת היא לקחתם, ויקם וימתר אל החלון
 ויוצא את הצמידים משם, ויקרא: „אנכי אביאם!” וישם אותם על יד
 דירונדה, ויתן בשחוק קולו ויאמר:

— אכן גא מאד לב אמו ובכחה ובעצם ידה תאמר לעשות את כל
 אשר יעשה ועזרת זר תועבת נפשה, ולכן בראותי את פניך, אדוני, ואמתר
 לקרוא לה, כי לא תוכל אמו שאת אשר יבואו הקונים הנכבדים והנחשבים
 הביתה ואיש אחר בלעדיה ישרת אותם! — ובדברו ויעזוב את המקום וישב
 אל מקומו הראשון, והאשה הביטה בפני דירונדה ותשחק ותהי כאומרת
 בלבה: „אכן רואות עיניך כי אך לצון יחמוד לו, ואולם לב טהור נתן לו
 אלהים והוא תפארתי!”

ודירונדה משש את הצמידים בידו ויעש כה וכה ויהי כאיש אשר
 יבצר ממנו להרוץ משפט ולגזור אמר.

— הלא רק שלש ליטרא כסף מחירם! אמרה האשה למען אמן
 את לב הקונה.

— ומלאכת הצמידים מלאכה נפלאה מאד מאד, אדוני, וערכם פי
 שנים מן המחיר אשר הוגד לך; ורק כי הובאו הצמידים מעיר קאלן במחיר
 מצער גם לנו — הנה גם עזרא הכהן את דעתו מרחוק.

ברגע הזה ושני קונים חדשים באו הביתה, ואדוני הכית גשא את
 קולו ויקרא „עדה!”, וירא דירונדה והנה אשה צעירה לימים אשר עינים
 שחורות לה באה גם היא מן הפתח אשר בירכתי החנית, להיות לעזר
 לאישה ולחמותה, ועל זרועות ילד קטן אשר עינים שחורות גם לו ואשר

תלתלים שחורים יכתירו את מצחו, ואחריה תמושך נער בריא בשר בן שש שנים ונערה בת ארבע שנים אשר גם לה עינים שחורות ושערות שחורות — וצלם פני הילדים צלם אנשים עברים שבעתים מאבותיהם, והיה משפטם כמשפט גורי האריות אשר גם הם דומים בתברבורותיהם אל אבות אבותיהם יותר מאבותיהם, והאשה הצעירה לבושה שמלת תכלת וענקים על צורניה ונזמים באזניה ושערותיה נערמו מלמעלה ותהיינה לגבעה גבוהה מאד, ופניה יפיקו גם הם מעט סכלות ומעט ערמה כפני אישה, וכבואה הביתה ותקח את הילד מעל זרועותיה ותושיבהו על השלחן ותפן אל הקונים. ודירונדה בחן בעפעפיו את האשה הצעירה ויערוך את ערכה לעומת חמותה, וימצא וירא כי נכבדה האשה הזקנה מן הצעירה שבעתים, ויתפעם לבו בקרבו, כי אמר: אין זאת כי אם מירה היא, ועל כן טובה ונחמדה גם היא מיתר הנשים העבריות אשר ברחוב היהודים. בין כה וכה והנער השתובב וירץ בצעדי און מקצה החנות האחד ועד קצהו השני, עד אשר הקריב לבוא לפני דירונדה, ויעמוד, וישם את שתי כפות ידיו בשתי הצלחות אשר למכנסיו הקטנים, וישא את עיניו אל האיש הזר ויבט בו, ויבחון אותו בעפעפיו ברב חכמה וברב תבונות, והיה כאיש בא בשנים היודע עת לכל חפץ. אז העביר דירונדה את כף ידו על פני שערות ראש הנער ויסלסל אותן ויאמר:

— מה שמך, בני?

— יעקב אלכסנדר כהן, ענה הנער מפזרש ושום שכל במדברו.

— ובכן אפוא לא כשם אביך שמך?

— לא, כי שמי כשם אבי אָבִי, והוא איש מוכר שכינים ומספרים

ותער הגלבים, ענה יעקב בחכמה ובחן, — הנה השכין אשר נתן לי למנחה! — וברברו ויוצא מצלחתו את השכין אשר אמר וימהר ויפתח את שני להבות השכין ואת המקרר להוציא בו פקק מפי צלוחית.

— היסכנו צעצועים כאלה ביד ילד? האם לא רעה נגד פניו אם

כלים כאלה בירו? שאל דירונדה ויפן אל הזקנה.

— הנה זה לא ירע ולא ישחית לנפשו! ענתה האשה בגאווה

ובגדל לבב וכליותיה עלו מדי הביטה בפני נכדה.

— הגם אתה יש לך שכין? שאל יעקב ויגש עד לפני כפות רגלי

דירונדה, ומדוי דברו בחפזו וישמע דירונדה והנה קולו נחר כקול איש רוכב העובר עם משלה ידו מכית לבית מדוד דור.

— כן הוא. האם תחפזן לראותו? שאל דירונדה ויצא מצלחתו את שכינו הקטן.

בחפזו רב לקח יעקב את השכין מיד דירונדה ויסוג לאחור, וישקול את שני השכינים אשר בידו ויערוך את ערכם איש לעמת אחיו ברב חכמה וברב תבונות. בין בה זכה והקונים עזבו את הבית ולא נותר איש בלתי אם אנשי הבית, והם באו, נאספו כלם על מקום אחד להשתאה ולהשתומם לחכמת „העלוי“; אביו ואמו וזקנתו עמדו מאחורי השלחן, ועל השלחן היונק וירקע כרגליו ויך על סביביו, והנערה הקטנה התיצבה מלפני השלחן ותהי נשענת אל אחיה לעזור לו בכחניו את השכינים ובשפטו את משפטם.

— השכין אשר לי הוא הטוב, ענה יעקב באחרונה וישב את השכין אשר לדירונדה ויהי כאיש אשר רגע אחד היתה מחשבה בלבו על החליפה ועל התמורה, להמיר את שכינו בשכין רעהו, ואחרי כן חדל.

ואביו ואמו שחקו בקול גדול וכליותיהם עלזו וירגו, „אכן יודע יעקב לבחור בטוב“, ענה עזרא הכהן ויבט בסני דירונדה להלל אליו את בנו החכם, ודירונדה פנה אל הזקנה וישאל:

— האם נכדיך אלה יחידים המה לך? האין לך אחרים בלעדיהם?
 — כן הוא, כי בני זה יחיד הוא לי, ענתה האשה בחן וברצון ותהי נכונה לענות לדירונדה ככל אשר ישאל, כי מצאו פניו חן בעיניה ותאמן בו ובלבו הטוב. ועל כן הוסיף דירונדה גם הוא וישאל:
 — האין לך גם בת?

בשמוע האשה את הדברים האלה, ופניה נהפכו כרגע וישתנו מאד, ושפתיה סגרו וכפות ידיה אחזו בקצה השלחן, ואחרי כן הפנתה שכמה לדירונדה ותמשש בידיה את המעטפות ואת החרוטים אשר על פני השלחן, והיא טרם תדע את אשר היא עושה. אז יביט עזרא בסני דירונדה ובעיניו יקרין ובעפעפמו ירום לו ואת אצבעו ישים רגע אחד על פיו, ואחרי כן ידבר אליו פתאום: — התפאר נא עלי כי לא שגית, אדוני, וכו' אחי טבני האצילים אתה במרומי קרת, האין זה?

— לא כן הוא, אדוני, ענה דירונדה ומחשבותיו מזה והלאה, —
דבר אין לי עם האצילים אשר על גפי מרומי קרת.

— צר לי כי שגיתי, ואני חשבתי למשפט כי עומד אדוני בראש
אחד בתי-המסחר הגדולים אשר בעיר, ענה הכהן אחריו ויבקש לכפר
בדברים את פני דירונדה אחרי המכשול הקטן אשר היה להם במדברותיהם, —
ואולם עיני הרואות כי יודע אדוני להעריך ערך אבנים יקרות וחפצים.

— יודע אנכי מעט את המלאכה הזאת, ענה דירונדה ויקח בידו
את הצמידים ואחרי כן שב ויניחם על השלחן, כי ברגע הזה ומחשבה
חדשה באה בלבו לעשות דבר אשר לא חשב בראשונה ולראות היבוא אל
מתחם חפצו ואם לא? ועל כן הוסיף ואמר:

— האמת אגיד ולא אכחד כי לא באתי הפעם לקנות דבר כי
אם לשאל, כי יודע אנכי אשר נכון אתה בכל עת להלוות כסף את
האנשים הבאים אל ביתך לבקשו.

— כן הוא כאשר דברת, אדוני, וזה לי פעמים רבות אשר
הייתי לעזר לאנשים נכבדים וגדולים, וזאת תפארתי! ואני את אשר
בלבי לא אכחד ממך, כי את משלתי-ידי זה לא אמיר ולא אחליף באחר
גם אם יתן לי איש את ביתו מלוא כסף וזהב, כי רואה אנכי את משלח-
ידי והנה הוא מלא ישר וחמד וצדקה אשר אליו כל איש ירוש בצר לי,
למן העני הרעב ללחם ועד השר היושב ראשונה בעיר, למן האשה
האלמנה והעניה אשר דרוש לה מעט אגורות נחשת לשלם על יד האופה,
ועד השר והגדוב אשר כמורך יקחו לחם כסף למען היות להם לתענוגות
רבות, ואלו יפנו כלם ואני אוכל להושיע אותם בכל עת ולגהות מזון
מאת כל איש בצר לו, ואם על זה לא ישמח לבי? אכן אהבתי מאד
את משלח ידי זה, אהבתי את הרחוב הזאת ואהבתי גם את חנותי ואת
מכל סגולתי! ואת חנותי אשר במקום הזה לא אעזוב עד עולם ולא
אעתיק אותה מזה והלאה אף מדרך כף רגל אחד, וגם לא אחליף ולא
אמיר אותה בכל סגולות ראשי-העיר; כי אחרי יום יום ידרשו אנשים
מכל פנות העם ושווה ושיג לי עם הגדולים ועם השרים, משפט אחד
וחקה אחת לי ולגוברי אוצרות הממשלה, כי יביאו גם אלי גם את
הנחשת וגם את הכסף וגם את חותכ אשר בכל הארץ, ואת כל אלה

ידי עשתה ואנכי בעוצם ידי עשיתי את החיל הזה! ואולם כמה אוכל לעשות חסד לך, אדוני!

אם שמחת איש ושלום נפשו יהיו לנו לאות ולמופת על הטוב ועל הנחת אשר לאדם בימי חיי הבלו המעטים והרעים, כי עתה רק איש אמלל היה שלמה המלך בכל עשרו וכבודו לעמת האיש עזרא הכהן בדברו את דבריו באוני דירונדה; ואף גם זאת והאיש הזה היה מן האנשים אשר בטוב להם לא יוכלו לטמון את טובם בחכם ובכל נפשם ומאדם ידברו את דבריהם לשמח בהם גם את לב השומע, למען ישמח לבו גם הוא ולמען ייטב גם לו בגללו. בחפזו נמרץ דבר עזרא את דבריו ופניו נהרו משמחה ומטוב לב, ובדברו לקח את הילד מעל זרועות אשתו ויחבקהו ויתן את לחייו למורט הקטן הזה למורט אותן בידי הקטנות, בין כה וכה ודירונדה היה נמהר במשפטו לחשוב כי לא היה עוד בין היהודים איש כזה אשר רחוקה נפשו מכל רוח שירה ומכל רוח דמיון, וכי גם בהיים וגם בספרים לא ראתה עוד עינו איש כעזרא אשר לבו ריק מכל רחשי קדש ואשר רק אחרי בצעו לבו הולך; האם מצא דבר בכל דבריו אשר ישוה כמעט אל הדברים אשר ימצא איש בקראו את כתבי־הקדש? האם חוות פניו ענתה בו אף מעט על העם האמלל אשר מחלציו יצא גם הוא? האם ראתה עינו בו דבר להברילו ולהפלות אותו מן האיש האדמוני מבני דלת העם האנגלי היושב בשוק ומוכר פרי עץ ומחלל את פרו אל כל עובר? אכן זאת חטאת אנשים נוצרים וזה משפט רחשי לבם, אשר יחשבו תמיד כי נעלה היהודי על אחיו וכי לא נאות ליהודי אם יגבה לבו בעשרו ובחכמתו! ואולם הדברים האלה לא היו לו למכשול על דרכו ולא עצרו אותו מעשות חפצו, ועל כן ענה ואמר:

— אם מצאתי חן בעיניך ואתן לך טבעת זהב עם אבן יקרה וגדולה להיות לך ערבון, — ואולם צר לי מאד כי אין הטבעת על ידי עתה לתתה אותה לך, כי לא אשימנה על אצבעי בלתי אם אחת בשנה ושתיים כיוכל, ולכן הנני ואשוב אליך היום בערב ואת הטבעת אביא עמי, והיה אם מצאתי חן בעיניך ונתת על ידי המשים ליטרא כסף עוד בערב הזה,

— בערב הזה? הלא ירעת אדוני הצעיר כי היום בערב שבת

הוא לנו ואני הנני הולך אל בית הכנסת, ענה כהן; היום לפנות ערב יסגר בית חנותי זה, ואולם האיש המלוה כסף את רעהו הלא אך חסד הוא עושה עמו, ועל כן אומר אני בלבי כי דבר כזה גם ביום השבת לא יבצר ממנו לעשותו. והיה אם תואיל לבוא אלינו היום בערב ואת הטבעת תקח עמך, וראיתי אותה והגדתי לך את אשר אגיד. האם דרכך דרך רחוקה? האם מיושבני קרן-מערבית אתה?

— כן הוא. אכן בימים האלה, ימי החרף, הלא תקדים שבתכם לבוא, ועל כן טוב אעשה לו אבוא בשעה החמישית, האין זה? — ודירונדה חשב בלבו כי בבואו אל בית אנשים יהודים בערב יום השבת, אז יצליח בדרכו לראות את כל המראות אשר אליהם תכל נפשו ולדעת את דרכי היהודים בימי מועדיהם וחגייהם, ואולי יצליח גם בואת, לבוא בדברים עם האנשים ולשמוע את הנעשה ולדעת את אשר חשקה נפשו לדעת.

והאיש כהן ענה אותו כי השעה החמישית היא הנכונה. בעת ההיא והנער „העלוי“ יעקב עמד לפני דירונדה ולא העביר את עיניו מעליו ולא היה דבר אשר לא שמע ואשר לא שם אליו לב, כי בפתע פתאם ענה את דירונדה ויאמר:

— הלא בוא תבוא שנית, ועתה האין לך שכינים אחרים גם בביתך?

— יש, ענה דירונדה ויבט אל פני הנער ויצהל קולו אליו.
— היש לשכין הזה גם נ? וגם שני להבות וגם נצב לבן כזה?
שאל הילד ויזר באצבעו על צלחת בגדו אשר שם צפון שכיניו הקטן.
— כן הוא.

— הימצא חן בעיניך שכין אשר לו מקדח להוציא בו סקק מפי הצלוחית? שאל יעקב בהוציאו את שכיניו מצלחתו ובפתחו בחפזו נמרץ את המקדח אשר לו.

— כן הוא, מצא חן בעיני שכין אשר כזה, ענה דירונדה לשמוע את הדברים אשר עוד כפי הנער.

— כי עתה הבא נא את שכינך עמך ונחליפם איש באחיו, ענה הנער וישב את שכיניו אל צלחת בגדו ויקפץ משם והלאה ויפזז

ויזכר בכל עץ ובנפשו ידע כי בתמורה הזאת לא הונה את נפשו וימצא שלל רב :

בין כה וכה וגם אם עזרא שבה למנוחתה ופניה הוועפים לא היו לה עוד ; וכל אנשי הבית עמדו מסביב ועיניהם תלויות אל דירונדה ופניהם נהרו משמחה ומטוב לב בראותם כי לקח דירונדה את הנערה הקטנה אשר לא שם אליה לב עד כה, ויושיבנה על השלחן וישאל לה לשמה ; והנערה נשאה את עיניה ותבט אליו כאין אומר וכאין דברים ותור באצבעותיה על זומי הזהב באזניה אשר לא שת עוד דירונדה את לבו אליהם .

— אדלירה רבקה שמה, ענתה שמה בנאה ובגאון, דברי נא דבר באזני השוע הזה וישמע !

— יוקח נא דניאל — ענתה הנערה בלעני שפה .

— יוקח נא בגדי שבת, אמרה הנערה, ענה אביה אחריה לבאר את הדברים אשר יצאו מפיה, והיא חשבה להגיד לך כי בערב הוזה תלבוש בגדי שבת ויום טוב !

— ואני התוכל עיני לראותך כבגדי החמורות האלה ? שאל אותה דירונדה וקולו קול ערב ונעים כמשפטו תמיד .

— אמרו כן, חמרת עיני, כן אדוני, אם אתה חפצת אותה ! ענתה אמה וכל קרביה מלאו גיל לראות את האיש הצעיר והנחמד הזה היודע להלוך נגד הילדים מאין כמוהו :

— הגם מנשיקות פיך תשקיני היום בערב ? הוסיף דירונדה לשאול וישם את ידיו על כתפות הנערה הקטנות והשושופות .

או פתחה אדלירה רבקה (ושני השמות הארוכים האלה היו מקבילים אל בגדיה הארוכים ואל מקלעות שערותיה הגבוהות) את שפתיה כרגע ותהי נכונה לתת לאיש הזר את אשר שאל, ועזרא שמח שמחה גדולה בראותו את כל אלה ובהיות לאל ידו להראות את האיש הזר את כל כבודו ואת כל חילו ואת חכמת ילדיו ואת כל אשר חנן אותו אלהים, ויהי שמח ומטוב לב, ובשמחה ענה ואמר :

— הלא רואות עיניך, אדוני, כי יש נפש איש אשר תכל אליך ואשר יכאב לת אם לא תשמור את מוצא שפתך לבוא אלינו היום כערב . והיה פמואר ויררת עמונו לשבת בתוכנו בחדרנו אשר לנו

מאחרי החנות, וחכית אלי רגע אחד עד שובי מכית הכנסת, ואני את כל אשר בירי לעשות אעשה למלאות את משאלותיך למען אמצא חן בעיניך; רק את הטבעת עם האבן היקרה תביא עמך, למען אראה אותה ואדע, ואז נראה איך יפול הבר.

ודירונדה ידע, כי מצא חן מאד בעיני כל האנשים אשר בבית וכי לא יפלא עתה ממנו לבוא עמהם בדברים מעת אל עת וכי לא יארכו הימים והם יפתחו לפניו את סגור לבם ואת שפתם; ואולם לא באפס יד ולא ברוח שוקטת הצליח דירונדה לבוא עד הלום, כי רבת שבעה נפשו עד אשר עצר כח למשול ברוחו ולהתגבר על גועל נפשו אשר געלה את כל הדברים האלה! האם כאמת קרובים האנשים האלה אל מירה? האם תוכל להתחבר אל עדה אשר כזאת? ובהתחברה אליהם, האם בכל גפשה ובכל מארה תתחבר ואם רק עקב אשר חובתה היא ותעשנה? מה למירה ולאיש שפתים כעזרא אשר איננו יודע דבר בין ימינו לשמאלו בלתי אם להתהלל כל היום ולספר גדולות ונצורות? מה למירה ולאשה סוחרת כזאת אשר תקרא לה: אמי? ועצמות דירונדה רעדו רגע אחד בשימו אל לבו את הרגע הראשון אשר תרא מירה את פני האשה הזאת, וכי יש אשר תבוא מירה לשבת בבית הזה עם האנשים האלה. או באה שנית ושלישית המחשבה אל לבו, כי אך צל ההרים הוא רואה כהרים וכי לא היתה האשה הזאת אם מירה מעורה וכי אך בחלומות ובדמיונות ישגה. הן יש אנשים לרוב ברחוב היהודים אשר יקראו בשם עזרא כהן, והשם הזה משפטו כמשפט השם יאשיהו סמיטה אשר נמצא לרוב בקרב הנוצרים האנגלים, ואיש לא ישם לב לדבר הזה. ואולם אם אמת נכון הדבר, גואלים וקרובים האנשים ההם למירה ועיניו תראינה כי לא משגה הוא עמו, מה יהיה משפט המעשה אשר יעשה או? האם הסתר יסתיר את הדבר ממירה ולא יגיד לה דבר, ולא יביא עליה שואה אשר לא תוכל להמויש את צוארה ממנה עד עולם? או האם טוב לאדם לעשות ישר וצדקה לבלתי עשות שקר בנפשו ולבלתי היות מעשהו רמיה ואל הימים הבאים ועתירותיהם ותוצאותיהם לא ישים לב?

פרק חמשה עשר,

„Er ist geheissen
Israel. Ihn hat verwandelt
Hexenspruch in einen Hund.

Aber jeden Freitagabend
In der Dämmerungsstunde, plötzlich
Weicht der Zauber, und der Hund
wird aufs Neu' ein menschlich Wesen”.

Heine: Prinzessin Sabath.

בשוב דירונדה בשעה החמישית בערב, וימצא והנה סגורה החנייה
על מסגר, והשפחה הנוצרית פתחה לו את דלת החדר בבואו. ובבואו
החדרה אשר מאחרי החנות, וישתאה וישתומם על כל המראה אשר ראו
עיניו ועל הדרת הקדש אשר מלאה את כל הבית. על השלחן ראו עיניו
מנורת כסף אשר לה שבעה קנים ובשבעת הקנים יאירו שבעת הנרות,
ומכסה פרוש על פני השלחן והוא לבן כשלג. אכן קירות החדר שחורים
מרוב העשן אשר עלה וירבץ עליהם, וגם המקרה אשר ממעל שחור מפיח
וגם הכלים אשר מסביב כהים כולם, ואולם פני האנשים אשר בבית יאירו
ויזהירו שבעתים מבין חשרת הערפל ההוא. האשה הזקנה לבושה שמלה
צהובה למראה ושרשרת זהב גדולה על צוארה, וגם פניה היורקקים מעט
וגם גבות עיניה השחורות וגם שערות ראשה המלאות שיבה, כל אלה
יפליאו את עין הרואה, עד אשר תחשק בה נפש הציר לשים כמוה על
פני הלוח. ועל יד ימינה יושבת אשת עזרא הכהן הצעירה והיא לובשת
שמלה אדמדמת וכנפותיה שחורות, ופתיל תורי פנינים על צואריה והוא
יקף את צוארה שלש וארבע פעמים; ובתוך הערש ישכב היונק והוא
מכוסה יריעת ארגמן; ואדלירה רבקה לובשת שמלה יורקקה עשויה
אטון ומקלעת פתילים עליה; ויעקב אלכסנדר גם הוא לבוש בגד שחור
ופזמקיזת ארגמן על רגליו. אז הביטו אליו עיני ארבע הנפשות ההן
באהבה ובחסד הרבה מאד, ודירונדה נכלם רגע אחד על המחשבות
הרעות אשר חשב לבו על הנפשות ההן בעוד יום ולבו הכה אותו על

המעל אשר מעל בתו דפי בהן ובתמת לכן. אכן הברכה אשר ברכו אותו בבואו מלאה גדיבות ורחמים וטוב לב מאין כמוהו, ויש אשר הביט בפני הנשים ויחשוב אותן לנשים גדולות וגבירות אשר עז התאזרו וגאות לבשו ותהיינה כנשים המושלות אשר בארץ. או הביט גם אל הכלים אשר בתוך החדר, וירא והנה הכלים ישנים ונושנים מאד: שלחן הסופרים אשר במקצוע החדר עשוי אלון ושלחן המגדים גבוה מאד והוא עשוי עצי אלון גם הוא, וקערת זכוכית תכלת ומוזהבת ערוכה על שלחן המגדים ומשני עבריה מזה ומוזה כוסות כסף גדולים וספר גדול אשר כפרת קלף לו מונח לפני הכוסות. והחדר חדר גדול ובירכתי החדר פתוח הפתח לבוא בו אל החדר השני, ואור מאיר עולה גם משם.

בין בה ובה והנער יעקב השתער עליו ונפשו קצרה מחכות עד אשר ישים דירונדה לפניו את השכין אשר אמר, ויהי נבהל מאד בהליכותיו ובשאלותיו; אפס זכר דירונדה את אשר אמר לו, ובלכתו בדרך לבוא אל בית עזרא קנה לו שכין קטן אשר לו וזנב לכן כאשר דבר, ויתן אותו על יד הנער וישאלהו:

— הוזה הוא השכין אשר כמוהו חשקה נפשך בו, יעקב?

והנער לא ענה דבר, ויבתן את השכין החדש וינסהו, ויוצא את הוזה ואת הלהבות פתח, ואחרי כן הוציא גם את שכינו מצלחת בגדו להעריך את ערכו לעומת השכין החדש, למען ידע אם טוב יעשה בהחליפו איש באחיו ואם לא.

— מדוע ימצא הוזה חן בעיניך יותר מן המקדח? שאל דירונדה.

— יען כי הוזה יאחו בדבר ויחוק בו ולא ירפנו, תחת אשר לא יצלת המקדח בלתי אם לנקוב אותו אל תוך הפקק; ואולם לך טוב ויפה המקדח עשרת מונים מן הוזה, יען כי תוכל להוציא בו את הפקק מפי הצלוחית.

ובכן אפוא מוצא חן בעיניך דבר התמורה אשר אתה אומר לעשות? הוסיף דירונדה לשאול, בראותו כי יושבת הזקנה וקרכיה בה ירונו למשמע הדברים.

— מה יש לך עוד בצלחת בגדך? שאל פתאם יעקב ויעמר את פניו ויחשוב מחשבות.

— הם, הם, יעקב מחמל עיני! ענתה הזקנה, ודירונדה גם הוא ענה אחריה:

— את הדבר הזה לא עלי להגיד לך, ואנחנו דברנו את דברינו רק על השכינים ולא על הכלים האחרים.
ויעקב בחן אותו בעפעפיו רגע אחד וישם את הדברים אל לבו ויחשוב מחשבות, ופתאם אמר:

— טוב הדבר, נעשתה התמורה כדברוך! ויתן את שכיניו על יד דירונדה ואת שכיני דירונדה טמן בצלחתו, ויפן ממנו ויפזו ויכרכו בכל עו, ויעזוב את החרד ויבוא אל החרד השני וידבר שם את דבריו בקול גדול, ואחרי כן שב, כי שב גם אביו ברגע הזה מכית הכנסת.
ועזרא הכהן לבוש מחלצות ומצנפת משי שחור יצנף, ויבואו החרדה לא הסיר את מצנפתו מעל ראשו ולא הביט אל הנכרי אשר בביתו, ויעמוד על המפתן ויקרא „שבת!“, ושני הילדים מהרו אליו ויחבקו את ברכיו ויאמצו אותן אל לבם, ויעמדו, ואחרי כן פרש עזרא את ידיו וישת אותן על ראש הנער ועל ראש הנערה חליפות, ויברך אותם וידבר עברית לאמר: „ישימכם אלהים כאפרים וכמנשה!“; אז נגשה אליו גם אשתו ואת היונק לקחה מן הערש על זרועותיה ותשם אותו תחת ידי אישה והוא ברך את היונק גם אותו בעודו ישן את שנתו. ברגע הזה ודירונדה אמר בלבו כי זה עזרא האיש איננו בעל החנות הנותן כסף בערבון וכמשלח ידו יתפאר, כי אם איש קדוש הוא אשר כל קרביו מלאו קדש ואשר מלא לבו שירה כיום על כל גדותיו.

אז שב עזרא ויחדל מן הקדש וישב אל משפטו הראשון, ויברך את דירונדה בשלום ויבוא עמו בדברים וישאלהו על הטבעת.

— הנה הטבעת אשר אמרתי, ענה דירונדה ויעבר את הטבעת מעל ידו, ומחירה מאת ליטרא, כי על כן אמרתי אשר תהיה לך הטבעת הזאת לערבון אשר בו תבטח, וכי לא יבצר ממך לתת לי חמשים ליטרא בעובי אותו בידך, ומקץ ירח ימים אגאל את הטבעת מידך.

ועיני עזרא המאירות הועמו רגע אחד בהביטו בפני דירונדה הנחמדים, ויצחק בלבו לדברי האיש הצעיר הזה אשר איננו יודע עוד את דרכי החיים ואשר יחשוב כי הנותן כסף בערבון תחשק נפשו כי הלזה יגאל את הפקדון מיד המלוה, ויקח את הטבעת בידו ויבחן אותה,

ואחרי כן השיב אותה אל יד בעליה, ויאמר: "טוב הדבר", ואנחנו לא נדבר למטוב ועד רע עד אם אכלנו בראשונה את לחם הערב! אכן אם מצאתי חן בעיניך, אדוני, וסעדת גם אתה את לבך עמנו וישבת בתוכנו אל השלחן, ובזאת שמח תשמח את לבי ואת לב אשתי, וגם אמי תשמח בך; האין אפוא, אמי?

או בקשה גם אשת עזרא ונס אמו כדבר הזה, ודירונדה שמח שמחה גדולה על קול הקריאה הזאת. ואחרי כן עמדו כלם לפני השלחן, ועיני דירונדה לא ראו על פני השלחן בלתי אם קערה גדולה ועליה יריעה קטנה לכסות אותה, ועזרא עמד ויעמד את פניו ויקרא בקול גדול: "מרדכי!"

למה יקרא עזרא בשם הזה? מה למרדכי אשר כמגלת אסתר ולארוחת ליל השבת? הגם זה מנהג הוא ממנהגי היהודים? — כדברים האלה חשב דירונדה רגע אחר, ופתאם שמעו אוזניו קול איש עולה מן החדר השני וקורא "הנני!", ודירונדה לא האמין למראה עיניו בראותו את איש היהודי אשר ראה אותו ביום הזה לפני הצהריים בבית ממכר הספרים הישנים, והוא בא עתה החדרה. ועיני האיש מרדכי ראו גם הן את דירונדה, ויביטו איש בפני אחיו רגע אחד וישתומם גם הוא לראות את פני דירונדה בבית הזה, ואולם גם שניהם לא דברו דבר למטוב ועד רע, ורק הניר האיש בראשו לברך את דירונדה בגשתו אל קצה השלחן לשבת שם ולא הוסיף עוד להביט אל פני האורח, ויהי כאיש אשר טרם שכח את הקונה הנראה אליו לפני הצהריים וטרם נמתח כרו הרע מקרב לבו.

ועזרא הכהן קדש את השבת על הכוס המלאה, ואחרי כן רחץ את ידיו וירם את היריעה הפרושה על הקערה, ותראינה שתי חלות לחם אשר זרוע עליהן מזרע פרגים דק, להיות זכר למן אשר אכלו היהודים בצאתם ממצרים, ואחרי כן ברך עזרא על החלות ויבצע אותן, ויטבול את פתו במלח ויאכל ממנו, ויחלק מנות לכל איש ואיש, ויתן גם לאדלירה רבקה אשר עמדה על הכסא ואת שפתיה קרצה יחדו למען האריך את אפה הקטן והעקום לשוות על פניה חן ויקר. או ישבו כלם אל השלחן ויאכלו וישתו ויושם לפניהם דג ומרק ובשר, ודירונדה לא שת לבו אל אל המאכל אשר אכל, כי ישב ויחשוב מחשבות ויחבל

תחבולות לבוא בדברים עם האנשים למען ישמע מפיהם את אשר חשקה נפשו לשמוע, וגם מרדכי האיש הניא אותו מן המאכל, כי הביט אליו מרדכי מרגע לרגע וגם דירונדה הביט אליו חרש. ומרדכי האיש טרם ילבש בגדי שבת גם הוא, ורק את הבגד הבלוי אשר לבש בעוד יום העביר מעליו, ותהי לו שמלה ארוכה וישנה אשר עינה צה ולבן, ובזאת נראו שערותיו השחורות ופניו החזקים שבעתים מבראשונה — ויש אשר חשב דירונדה בלבו כי פנים כאלה היו גם ליחזקאל הנביא כבואו להטיף אל העם ופניו מלאים מרי כבית המרי. אכן ראה דירונדה כי שמו לפני מרדכי רק את זנבות הדגים וגם מן הכשר לא נתנו לו בלתי אם את הנתח אשר נותר, ויבן דירונדה כי עני קרוב הוא אל משפחת הכהן והוא רק לחם חסד יאכל על שלחנם, ויכאב לו גם הדבר הזה בלבו.

ועזרא הכהן דבר את דבריו על גוי ועל אדם יחד, וידבר על המלכה ועל משפחת המלכה, על מלך הצרפתים ועל המלכה אוגיניה (כי יתהלל תמיד היהודי באהבתו את מלכו ואת בית מלכו), וגם האשה הוקנה וגם האשה הצעירה שמתו על הדברים האלה וידברו בהם גם הן. אז ראה דירונדה כי אשת כהן הצעירה יודעת היטב לקרוא בשם את כל החגים והמועדים ומקראי הקדש אשר בחצר המלכות מימים ימימה, ואשת כהן הוקנה עזרה על יד בנה לספר באזני האורח את כל הדברים ואת כל אשר נעשה כבוא מלך הצרפתים ואשתו הגבירה לפני עשר שנים עירה לונדון ויעברו ברחוב העיר ועיניהם גם המה ראו אותם.

— אין זאת כי אתה, ארוני, ידעת את כל הדברים האלה יותר ממנו, אמר עזרא, פעם בפעם, בהחלו לספר את דבר המקרים לכל משפטיהם ופרטיהם והנשים עוזרות אחריו לספר את הדברים באזני דירונדה גם הן.

— את בתנו זאת הקטנה השוכבת בערש קראנו בשם אוגיניה אסתר כשם המלכה אשר לצרפתים, ענתה אשת עזרא גם היא.

— אכן פלא הוא מאין כמוהו לראות עד כמה דומים פני המלך אל פני אחד מבני אחי, ענתה הוקנה אחריה, ואני בראותי את פניו בפעם הראשונה ותהי לי המחשבה הזאת כברק באישון לילה, כי לא חשבתי ולא דמיתתי כזאת מעודי

— אני ואמיו הלכנו אל היכל האלגביש לראות את פני המלך והמלכה, ענה עזרא גם הוא, ואני לא אשכח לנצח את היום ההוא ואת המלאכה אשר היתה עלי לשמור על אמי בתוך הקהל הרב ההוא ובקרב רבוא רבבות האנשים המתרוצצים איש באחיו, לבלתי תלחץ ביניהם והיתה כקריש דק, אף כי בריאת בשר היתה אמי כאז וכעתה. לז' אלף אמות תהיינה לי, כי עתה לא אוסיף עוד לקחת אחת מהן להביאנה אל היכל האלגביש לראות את פני המלך והמלכה עד עולם, ואף כי בהיות לי רק אחת, ולז' גם ינתן על ידי אלף מונים ככה על החליפה ועל התמורה. — ובדברו העביר את ידו באהבה ובחמדה על שכם אמו וישחק על הלצון אשר חמד לו.

— אין זאת כי אלמנה אמך מאישה זה ימים רבים, ענה גם דירונדה חלקו, ואתה נשאת את יהבה לכלכל אותה ולדאוג לה בכל הימים הרבים ההם, האין זאת?

— כן הוא, זה שנים רבות אשר עלי לדאוג לה וגם לי, ענה עזרא בחפזון, כי על כן יעמול איש כל הימים ויטרוף בכל אשר תשיג ידו והיה כשכין קלֶטֶשׁ.

— מה זה, מה זה יהיה כשכין מלֶטֶשׁ? שאל יעקב ולחיו מלאות פת הלה מאשר הביא על פיו.

ועזרא קרץ בעיניו אל דירונדה ויען: „אם ילחץ איש את אפו אל המשחות והיה מלֶטֶשׁ!“

אז יצנח יעקב מעל הכסא ארצה ופת החלה בידו והוא ימהר אל מרדכי היושב בקצה השלחן באין מלה בפניו וישאלהו: „מה פשר הדברים אשר ילחץ איש אפו אל אבן המשחות והיה מלֶטֶשׁ?“

— זה פשר הדבר וזה משפטו: „אשר ישמע איש חרפתו מפי רעהו ויאכל לחם חסד ולא ישים לב אל הממרורות אשר ישביעוהו האנשים, ענה מרדכי ויבט בחמלה ובחנינה אל פני הנער, ויעקב הושיט את קצה הלחם אשר בפיו למרדכי למען אשר יבצע לו מעט ממנה ויאמרו: „אנכי לא אשביע אותך ממרורים!“ ועיניו הביטו ולא סרו מעל החלה לראות כמה יבצע מרדכי ממנה וכמה יאבד ממנו בעשותו את חסרו זה. ומרדכי נשך בשניו מעט מן החלה, כי היה עם לכו לעשות את רצון הילד, וישחק, ויהיו שניהם גאהבים ונעימים מאד, ואולם

דירונדה התקצף בלבו על אשר לא הצליח לשמוע מפי עזרא דברים על אדות אמו כהנה וכהנה .

— אין זאת כי זה הוא הדרך הישר אשר ילך בו המורה בהורותו את תלמידו , אמר דירונדה ויפן אל מרדכי , ובלבו אמר כי בזאת יצליח לבוא בדברים גם עמו . ואחרי כן שאל : הלא למדת תורה הרבה , האין זאת ?

— למדתי תורה , ענה מרדכי בנחת , וגם אתה למדת הרבה ? למדת גם שפת אשכנז ועל כן קנית לך את הספר האשכנזי היום ? — שמעתי תורה מפי מורים בארץ אשכנז , ענה דירונדה , — ואתה האם זה משלח ירך למכור ולקנות ספרים ישנים ?

— לא , ורק אבוא יום ויום אל בית ממכר הספרים אשר לרם לשבת שם עד שובו מאכול את לחם הצהרים , ענה מרדכי ותוי פניו ענו בו כי עורך דירונדה שנית בקרבו זכרונות אשר נעמו לו ואשר אליהם נשא את נפשו וכי מצא דבר במראה פניו אשר דבק לבו אחריו ולא יוסיף עוד להיות לו למחתה ככראשונה , ופתאם שאל אותו : — אולי שומע אתה שפת עברית ?

— צר לי כי לא אבין דבר , ענה דירונדה .

ומרדכי נאנח רגע אחד ויהי כאיש אשר נוחלה תקותו , ויורר את ראשו ויבט על כפות ידיו אשר גחו בחוקו , ויאָלם ולא הוסיף עוד לדבר דבר , ואזני דירונדה שומעות את קול נשמת אפו כנשפו ברוחו , ויבן כי הולך הוא את מחלת הרזון .

— ואני , אמר עזרא , לא דברי תורה ולא אבקות סופרים לקחו את לבי מעודי , כי דברים אחרים ומועילים מהם היו לפני כל הימים , כי על כן למדתי מנעורו להבין באכנים יקרות (ובדברו ויור באצבעו על הטבעת אשר על יד דירונדה) וגם לא אירא לנפשי מהעריך את כל טבעת וטבעת לפי ערכה וגם את טבעתך אעריך לפי ערכה אשר אני אמצאהו ולא אתה ; ואתה הלא תגיד לי , אדוני , (ובדברו וקולו היה לקול מלחשום היוצא מנחיריו ויהי כאיש המדבר אל רעהו מנוער) מה הכסף אשר תשאל נפשך חלף הטבעת ?

— חמשים או ששים ליטרא , ענה דירונדה ולא שת לבו אל הדברים היוצאים מפיו .

ועזרא הכהן נאלם רגע אחד וישם את שתי ידיו בצלחות בגדו ואת עיניו הנוצצות שם בפני דירונדה, ואחרי כן אמר: חי נפשי אם אוכל לעשות כזאת! בכל נפשי ובכל מאדי הפצתי לעשות רצונך, ואולם קצרה ידי ולא אוכל! ארבעים ליטרא — ארבעים ויהי מה — ארבעים אתך לך ולא אוסיף!

ודירונדה ראה כי בדבר עזרא את דבריו על אדות הכסף, והנה געזר מרדכי וישא את עיניו ויבט בו, בדירונדה, ולא שעה ממנו. אז יענה דירונדה: טוב הדבר! ואני מקץ ירח ימים אגאל את הטבעת מידך.

— לו יהי כדברך, ענה עזרא והיה מתרפה בדברו, ואני לא אוכל לכתוב לך היום את השטר ואכתבנו ביום אחר.

אז נחו, שבתו האנשים מדברים ועזרא הכהן זכנו ומרדכי ברכו את ברכת המזון בקול, עד מרדכי הגדיל, ומרדכי בברכו את ברכתו נשא את לחיו התחתונה ואת כפות ידיו הרוזות שם בחיקו אשה על פני אחותה ואת עיניו סגר עד החצי, ויהי בעיני דירונדה כאיש אשר באה עליו הנכואה והוא מתנבא בתוך-הקהל ואת נפשו לא ידע, אכן לא ראה עוד דירונדה מעורו שנים אנשים הנבדלים איש מאחיו עד תכלית כשני היהודים האלה היושבים לפניו אל השלחן! האחד עושה מסחר וקנין, אוהב הון ודורף הון ואלהיו אהבו, והשני לבוש קרעים ובשרו כחש משמן, והוא גאות לבש במרו והוד ותפארת יעטוף, וכל איש אשר יראה אותו ויבין את לבו, והיה לו לאלהים!

כמעט כלה מרדכי לברך את ברכתו, וימתר ויקם ויקוד מעט לפני האורה ויעווב את החרר ויבוא אל החרר השני ואת הדלת סגר אחריו.

— אכן איש זר ונפלא האיש הזה, אמר דירונדה אל עזרא אחרי צאת מרדכי מן החרר, ועזרא מהר וירם את כתפיו וישלח לשונו ואת אצבעו שם על מצחו, להורות כי זה מרדכי האיש זרות ותהפוכות בקרבו ואין ברוחו נכונה.

— האם אחר מכני משפתחך הוא? שאל דירונדה.

כשחוק היה הדבר הזה גם בעיני הנשים וגם בעיני עזרא, ואנשי הכית השתאו איש אל אחיו,

— לא, לא, ענה עזרא, — רק חסד הוא, חסד הוא אשר אנכי עושה! לפנים עבד האיש הזה עמי, וכאשר בא בימים וכחו עזבו, ואקחהו אל ביתי, ויהי לי לעול אשר אשאנו! ואולם בגללו יברך אלהים את מעשה ידינו, וגם מורה הוא לבני ליעקב אלכסנדר, ואף גם זאת והוא יתקן את אבני־השעות ואת כל החפצים אשר מוס בם.

ודירונדה שחק מעט בלבו בשמעו את דבר „החסד“ אשר יעשה עזרא עם האיש ואת אשר יתאמץ להוכיח כי גם חסד הנם לא יהיה חסדו, ותהי בו התשווקה לדעת את דברי ימי האיש הזר הזה, ואולם לא נתנו עזרא לדבר עוד באיש ההוא, וישב לדבר על דבר הטבעת ועל החסד אשר הוא עושה גם כזה, ואחרי כן שקל על יד דירונדה את ארבעים הליטרא, ודירונדה ראה ויבן כי עת ללכת, ויקם ויברך את אנשי הבית בשלום, ויצא — ובלבו התרגז על דבר אשר לא שמע חרשות כלתי אם מעט. אז חרץ בלבו לשוב אל בית האנשים האלה בכוא מועד, ואז יבקש את קרבת מרדכי כי דבק לבו אחרי האיש הזר הזה, ומפיו ישמע דברים על אודות עזרא הכהן וביתו, ואולי ישמע מפיו גם את שרש הרבר לדעת מדוע נכאש נכאש כהן הוקנה בשאלו את פיה אם יש לה בת ואם אין.

פרק יעשה עשר

בעת ההיא ואנשי בית מאלינגר עושים במלאכה ובעבודה להכין את כל אשר יכינו, והמה יושבים בבית החורף ומחכים אל האורחים ואל הקרואים הרבים אשר הועידו ואשר קראו מקרוב ומרחוק, ובתוך הבאים יבאו גם גראנדקורט ואשתו גוענדולין, והימים ימי שלג, והשמש יצא על הארץ והשלג טרם ימס, ויהיו הילדים משחקים בחוץ ומתפלשים בתוך ערמות השלג ומלקטים רגבים לעשות אותם כרוד ולהמטיר בהם על כל עוכר, ודירונדה עושה עמהם, כי לא יטשו ולא יעזבו הילדים את „דורם“ זה ולא ימצאו נחת אם דורם איננו הולך לפניהם. וגם בבית יד דירונדה עושה חיל להכין ולעשות סדרים רבים — ועל כן לא מצא חזון לחקור ולדרוש, לקנות תחבולות ולחשוב מחשבות רבות על דבר גראנדקורט ועל

אשתו לבוא לחקם ולדעת מה הוא לה ומה מחשבתה עליו. ואולם יש אשר עלו המחשבות האלה בלבו והוא לא יקרא להן, ואז אמר בלבו כי חליפות תראינה עיניו עתה ברוח גוענדולין וכי התחברותה אל גראנדקורט עשתה בנפשה שנויים ותמורות רבים אשר לא ראה בה בראשונה, יען כי זה משפט העלמה הזאת להשתנות מיום אל יום וכל מקרי החיים אשר יקרו אותה יטו את לבה, ועל כן ראו עיניו חליפות בה מיום ראותו אותה בליכרון ועד ראותו אותה בשדה-דיפלו, וכן יהיו גם השנויים משדה-דיפלו ועד היום הזה. יש אשר נראה בני אדם — אמר דירונדה בלבו — והם כעין השרה יגדלו לעינינו מיום אל יום ויעלו מעלה מעלה, או כעין השרה ייבשו לעינינו ועינינו הרואות כי החפירו אף קמלו. היוכל איש כגראנדקורט למצוא חן בעיני אשה אשר כזאת? האם ישפוק לה גל האפר הזה הנותר מאש בוערה? התמצא חפץ במעי מפלה אשר נשאר אחרי הבית התרום? הן יש אשר יראה איש את האדם הזה ונפשו תחשק לדוש אותו בשוטים ובעקרבים עד אשר יראה על פניו כל אות תאוה בוערה וכל תו חיים, לבלתי ראות עוד את פניו היבשים ולבלתי שמוע עוד את קולו אשר כל רוח חיים אין בקרבו! האם לא בחרה הנערה באיש הזה רק בראותה כי אין לה דרך אחרת להמלט על נפשה מפני העוני והמצוק? האם לא בחרה מלפניו בראשונה ורק באין דרך אחרת לנטות מפניו שבה ותהי לו לאשה? אכן נערה אמללה הנערה הזאת וכל איש אשר לב לו יהמול עליה!

בין כה וכה והנה זה שבועות אחדים עברו מיום היות גוענדולין אשה לגראנדקורט, ואחרי שובה משרה רילאנדס החלה לשפוך את ממושלתה גם על שדה-דיפלו, ועתה עיני כל הקרואים היושבים בבית התרף אשר למאלינגר מחכות אל האשה החדשה ואל הרגע אשר בוא תבוא היא ואישה החררה.

והקרואים שונים מאד למשפחותיהם ולמשפטיהם, למן היושבים בכתי המחוקקים ועד האצילים אשר שם להם בארץ, כלם באו נאספו לקול הקריאה אשר קרא להם מאלינגר ואשתו: הלורד פינטריט ואשתו, השוע פיצירט ואשתו, הגביר פין ובנותיו, הגביר רימונגר אחי אשת מאלינגר ואשתו, הגביר זינקר השופט והגביר פנדרינוט אשר מצא הסיר מאלינגר בליכרון ואשר מצא חן בעיניו גם בשבתו בלונדון — כל אלה קמו ויבואו.

וכלם יושבים בתוך האולם הגדול אשר קירותם נחמדים למראה וקורות ארזיו תאוה לעינים. התמונות המשווחות בששר על פני הקירות ועל פני הספון אשר ממעל תקחנה את לב הרואה, וכיגיתן תראינה עינינו את שלטי הגבורים אשר למשפחת מאלוינגר מדור דור, והיריעות עם אלפי רקמותיהן הנפלאות פרושות על הקרקע, והאש בוערת על האח ומפיצה חום מתוך לנפש, ובתוך המנורות עולים נרות הדוגג ויהי להם קול שאון וקול המולה דקה מדי עלותם באש. בין כה וכה והקרואים מחכים עוד אל גראנדקורט ואל אשתו היפה, ודירונדה גם הוא עומד במקצוע האולם, והגביר פֶנְדִירֶנוֹט עומד עליו ומדבר אליו באין מעצור, כי היה פֶנְדִירֶנוֹט איש דברים היודע את כל הארץ לארכה ולרחבה ואת בני האדם אשר עליה, לא היה מקרה ופגע חדש אשר לא ידע אותם לבראשונה, וידבר על הפילוסופים ועל החוקרים כי ידע אותם ואת חייהם ומקריהם לכל משפטיהם — ורק התורה אשר הורו והמציאה אשר מצאו לא ידע.

יש בני אדם אשר ראו חיים הרבה על פני הארץ וכבואם לבחור להם נשים לא יבחרו את אשר ייטב להם, אמר פֶנְדִירֶנוֹט אל דירונדה ודבריו מוסבים אל גראנדקורט ואשתו החדשה אשר לקח; — הן חליפות ותמורות רבות ראה גראנדקורט זה בחיים, והוא רדף תענוגות כל הימים, ובכל העצלה אשר ילבש לא נעצל מעודו מלכת אחרי שרירות לבו. ואתה הלא ידעת את כל אלה ואת כל הרברים הנוגעים אליו ואל חייו ? — לא, לא ידעתי, ענה דירונדה אשר לא הלך לבו אחרי כל הרברים האלה, ורק אחת ידעתי כי קרוב הוא ומודע למשפחת אדוננו הסיר הוגא.

ברגע הזה ודלת האולם נפתחה וגראנדקורט ואשתו באו הביתה, ועיני כל יושבי הבית נשואות אל שני הבאים האלה. אכן הוד והדר שפוכים על פני השנים האלה יחרו מאין כמוהם, וכל הרואה את האיש הגדול והחסון ואת האשה הגדולה והגבוהה אשר על יד ימינו כבואם החררה, ואמר בלבו: מראה נחמד ראו עיני! „בשם אלהים נשבעתי כי יפה היא עתה שבעתים מבראשונה!“ אמר פֶנְדִירֶנוֹט אל דירונדה, וגם דירונדה חשב בלבו כדבר הזה, ורק לא עברה המחשבה את שפתיו. ועיני דירונדה רואות את התמונה היפה והוא לובשת שמלת משי לבנה והאכנים היקרות (אכן נפלא הדבר כי יכלה גוענדולין לשלוט ברוחה ולשים את

האבנים היקרות באזניה ועל צואריה ובשערות ראשה!) נותנות לה ליות חן אשר לא ראה בה עד היום הזה, והיא בעצלתים ובגאות נפש ובגודל לבב תניד בראשה אל כל איש ואיש אשר יברך אותה בשלום, ולא תשים לב אל האיש הדובר בה, ואז יראנה דירונדה עם כל מריה וערפה הקשה כאשר ראה אותה בעוד ישבתה, אל שלחן המצחקים בליברון, ולא יראה עוד את הנעים ואת המתוק אשר מצא לה בשדה-דיפלו — בין כה וכה והיא התחמקה מזה והלאה, ודירונדה לא מצא מועד לברך אותה בשלום גם הוא טרם הוחלה ארוחת הערב.

בשבתם אל השלחן, ודירונדה לא הרחיק לשבת ממנה ואזניו שומעות את כל הדברים אשר יענה פיה את הסיר הוגא בהרכותו לדבר אליה בערב הזה, ופעם בפעם הביט דירונדה אל המקום אשר ישבה שם, כי אמר: תשא גוענדולין את עיניה ואז אברכנה בשלום גם אני כמשפט, ואולם גוענדולין לא נשאה את עיניה ולא הטתה את ראשה ולא שתה לב אל המקום אשר הוא שם; ופתאם והסיר הוגא, בחשבו כי כבר נדברו השנים האלה יחדו, ענה ואמר: „דירונדה! הלא תחשק נפשך גם אתה לשמוע את הדברים אשר תדבר אשת גראנדקורט על דבר מחמד עיניך הוא כליזמר“.

ודירונדה בחן את פני גוענדולין ברגע הזה וירא כי חרדו עפעפיה מעט בטרם נשאה אותן אליו, ובראותה אותו משתחוה לה בענות חן ועל שפתיו כמו צחוק ילין, ותשב גם היא את ברכתו אל חיקו וקולה לא ישמע ורק שפתה נעה רגע אחד, והסיר הוגא הוסיף:

— הנה שבו אנשי בית ארופוינט ויאירו פניהם אל בתם ויסלחו לה על דבר היותה לאישה לכליזמר, ועתה בימי החג האלה יושבים כליזמר ואשתו הצעירה בבית ארופוינט אשר בשדה-קוטשם.

— אכן ישמח לבו גם הוא על הסליחה הזאת, ענה דירונדה אחריו, ואולם לא למענו כי אם למען אשתו ישמח בה, כי לאיש הזה אחת היא אם קרוב הוא אל האנשים האלה ואם ירחק מהם.

וגם יתר הקרואים דברו בדבר הזה, ויש אשר אמרו לרבך הזה טוב ויש אשר אמרו כי לא נהיתה תועבה כזאת זה ימים רבים, הנכבדה פינטריט ענתה חלקה, כי יקר החוון לראות בימים הרעים האלה מעט דמיון ומעט רוח שירה אשר נשכחו מלב זה ימים ושנים רבות, ואחריה

ענה הסיר הוגא, כי כל איש אשר יקשה לבו ויוזיח את בתו עקב אשר היתה אשה לאיש ולא רוחו, והיה האיש הזה כאומר לשכוח את עינו האחת ולאמר: לא עיני היא, וכל הרואה הלא יאמר: רק עינו היא ואין לו אחרת להתחלל בה; אז שבה הגבורה פינטריט ותחל ללכת מעט רכיל באנשי ארופוינט ולספר כי האנשים ההם אינם מבני אצילים וכי כל באי שער לונדון יודעים איזו הדרך אשר בחרו להם במצאם רבוש רב, וכי לא באמונה עשו את אשר עשו.

— אם באמת הרבק הזה דבק לא טוב הוא, אמר דירונדה, אז לא לאנשים ההם לא טוב הוא כי אם לכליזמר.

— האם יחשוב לכך כי בזאת לא טוב הרבק הזה, יען כי ירד אחד מבני האלהים ויקח אשה מבנות האדם? הכמשפט הזה יהיה גם משפטך, גבירתי? שאל הסיר הוגא ויפן אל גוענדולין.

— גם אנכי לא יפלא ממני להאמין אשר יחשוב כליזמר בלבו כי אחד מבני אלהים הוא, ואולם גם זאת ידעתי כי לא תאחר אשתו הצעירה מהקטיר לו קטרת ומשום לפניו לבונה זכה ערב ובקר וצהרים ככל אשר תחשק נפשו — ענתה גוענדולין.

— האם תועבת נפשך היא כי תקטיר אשה קטרת וכי תשים לבונה זכה לפני אישה? שאל הסיר הוגא ויצחק.

— הדבר הזה לא יהיה לי לתועבה ויהי להפך, ענתה גוענדולין,

כי יש אשר תקטיר אשה קטרת לאישה, רק למען יאמין בו יתר העם. — וגוענדולין נאלמה רגע אחד ואחרי כן הוסיפה: לו יתן כליזמר את נפשו לפני בן אלים, אז לא אשים לב לאולת הזאת ולא תהיה לי לגעל נפש, ורק בראותי כי גם אשתו עונה אחריו אמן, והיה לי הדבר הזה לסכלות רבה אשר לא אוכל כלכל.

— רואה אנכי כי כליזמר לא מצא חן בעיניך, גבירתי, ענה הסיר הוגא.

— לא זאת, ארוני, מהרה גוענדולין לענות, — את האיש הזה

אכבד בכל לבי ונפשו יודעת כי גבוה הוא ממני, וגם זאת ידעתי כי לב טוב ברא לו אלהים אשר ישיש בכל עת לעשות צדקה וחסד.

את הדברים האלה דברה גוענדולין בחם לבב ובאמת וכתמים, ותהי כמו קם עליה מלאך טוב אשר האיין בה לשוב ולהיטיב את אשר

עותה; וככל זאת ידעה כי בסתר לבה עוד יועף רוחה על האיש הנורא ההוא, ונפשה לא ידעה מה. בעת ההיא ודירונדה ישב ויחבל תחבולות לדעת: מה היתה לגוענדולין אשר לא תאבה לבוא עמו בדברים כיום הזה, והיא הלא בהיותו בשרה-דיפלו בקשה את קרבתו ותחכה לו בדברים?

אז יעזוב הסיר הוגא את הענין הזה וישם לבו אל ענין אחר לענות בו, וישאל את גוענדולין אם מצא בית החרף הזה חן בעיניה, ויגד לה כי הבנין בנין ישן מאד, וכי האולמים והתאים, הדבירים וההיכלות, החררים והלשכות נחמדים מאד למראה, וכי אחרי אכלם יקום והראה אותה ואת אישה את הארמון הזה ואת כל אשר בו, ורק דירונדה ילך עמם, כי יודע דירונדה את כל מבואות הבית ואת כל מוצאותיו יותר ממנו. אז חררו עפעפי עיני גוענדולין רגע אחד, כי ברגע הזה עלתה המחשבה בקרב לבה לאמר: מה יחשוב דירונדה בלבו בהראותו לה ולגראנדקורט את כל מבואות הבית הזה אשר יהיה לגראנד-קורט ירשה אחרי מות הסיר הוגא, והבית הזה הלא ב י ת ו הוא, הלא נתלתו הוא אשר יגזול גראנדקורט ממנו? — וגם עיני הסיר הוגא ראו כי היתה מבוכתה בשמעה את דבריו, ואולם גוענדולין הסכינה מעורה להסתיר את מחשבותיה ואת רחשי לבה, לבלתי יוכל איש לדעת את אשר בנפשה, ועל כן מהרה ותען: „לא ידעת, אדוני, עד כמה יראתי את אדוננו דירונדה!“

— מדוע תיראי? האם באשר תחשבי בלבך כי אחד המלמורים הוא אשר לבו ראה הרבה חכמה ודעת?

— לא כן, ורק יראתי אותו מאז ראיתי אותו בראשונה בעיר ליברון ועד היום הזה. כי ביום ההוא והוא החל להביט בי בשבתי אל שלחן המצחקים, ולמן הרגע הזה סר מעלי אלתי הצחוק ויאבד ממני כל השלל הרב אשר אספתי; אכן רעה עינו מאד, ואם ישים פנים באיש והביא עליו שואה. וגם כמו פיו הגיד לי כי חרה אפו בי בראותו אותי מצחקת, ואני כל אשר אמר לעשות בעורו נגדי והאמין לבי כי כרגע ישים בי את פניו להאבירני ולכלותני.

— חי נפשי אם לא יראתי אותו גם אנכי ואת משפטו, בראותי כי לא מצא דבר חן בעיניו! ענה הסיר הוגא ויבט אל המקום אשר שם

דירונדה עומד; ואחרי כן פנה אל גוענדולין וידבר אליה חרש ויאמר:
ואולם אנכי ידעתי כי יש אשר לא יהיה לתועבה בעיני הנשים ביום תתן
את עיניו בהן!

והלצון אשר חמד לו הסיר הוגא היה לזרא לגוענדולין, ועל
כן הפנתה ממנו את שכמה מעט ובקול עז ובגדל לבב ענתה: כלכל לא
אוכל בראותי איש אשר יהיה לי לשופט ואשר יביט בי להביאני במשפט
על כל מעשה! — ואחרי כן הוסיפה ותשאל: היש בארמון הזה חדרים
עתיקים רבים כחדר הזה?

והסיר הוגא ענת אותה על הדבר הזה, וידבר על המגדלות ועל
יציעות הבית, על החצרות ועל ארות הסוסים, וכי לא ימצאו הסוסים
האלה חן בעיני גראנדקורט היודע ערך דברים כאלה יותר ממנו, וישאל
אותה על דבר שדה רילאנרס ועל שדה-דיפלו ואם מצא שדה-דיפלו חן
בעיניה, וישמע כי לבה לא דבק אחר השרה הזה, ורק בזאת המדה
אותו בהיותו קרוב לאופינדין אשר שם בית אמה, וישמע הסיר הוגא
יודע כי לא נקל לגראנדקורט לעזוב את השרה הזה ולתתו אותו לדודו
במחיר. — בעת ההיא ודירונדה ישב ויחשוב מחשבות רבות על דבר
גוענדולין, ויחקור לדעת את אשר היה לה כי שנתה את דרכה פתאם,
ויבן באחרונה כי כל אשר היא עושה בערב הזה, רק במרמה תעשנו
ולכה בל עמה.

בצאת כל האורחים מן האולם ויבואו אל הרביר הגדול, בקשה
אחת הנשים את דירונדה אשר יתן בשיר קולו, ודירונדה נגש אל העוגב
וישב ויתן קולו בשיר, ואחרי כן קם, ואשה אחרת נגשה אל העוגב
ותשר היא. בעת ההיא ודירונדה ראה כי עזבה גוענדולין את מקומה
ותבוא עד פנת הרביר, לשמוע היטב אל קול השיר, ואולם כרגע הזה
הפנתה שכמה אל קהל כל האנשים ותהי כמביטה על צלם קדקד ראש נויר
העשוי שן, והוא תלוי על הקיר ממעל לאחד השלחנות הקטנים, וכל
הרואה אותה האמן יאמין כי נתונות נתונות כל מחשבותיה אל צלם
התבנית ההיא. או בערה בקרב דירונדה אש תאווה אשר לא ידע עד
כה, לקום ולגשת אליה ולדבר אליה ולשמוע את קולה היוצא מפייה,
והוא אמר בלבו כי משפט אחד לגוענדולין וליותר הנשים, ולו היתה
אשה אחרת במקום גוענדולין ונפשו חשקה לגשת אליה, כי עתה חן

נגש נגש אליה ולא הרבה לחשוב מחשבות אם לעשות ואם לחדול, ומדוע זה לא יעשה כדבר הזה גם עתה? רגעים אחרים עוד משל דירונדה ברוחו ויתאפק ויבט אל שכמה ואל כתפותיה הנחמדות, ואחרי כן נגש אל השלחן הקטן ויעמוד לפני קצתו השני, ואולם הוא עוד טרם מצא חזון לדבר דבר באזניה, וגוענדולין נשאה את ראשה אליו, והנה אין שחוק על שפתיה ורק עצב וחנינה גדולה נשקפים מתוך עינה אשר לא ראה כמוהם מעולם, ופניה הראשונים בעודה יושבת אל השלחן לא היו לה עוד. או חדרו כל עצמותיו בראותו עד מה תשא ועד מה תסבול העלמה הזאת בקרב לבה פנימה, ולבו מלא חמלה גדולה, והוא טרם ימצא דברים לדבר באזניה, ויעמוד ויחכה לה רגע אחד ולא ידע את נפשו, ובראותו כי נבוכה גם היא ולא תפתח את שפתיה עמו, ייען ויאמר:

האין את לבך לנגן גם את או להשמוע את קולך?
ברגע הזה שב אליה רוחה הראשון ולא נראה עוד על פניה עצב וחנינה, ובשוכה ובנחת ענתה: "רב לי כי אזני שומעות אל השירים אשר ישירו אחרים. אכן אהבה נפשי מאד את השיר ואת הומרה!"
— האם באה נפשך בסוד מנגנים ומזמרים? האם למדת תורת הומרה?

— שנים הרבה למדתי, כי אהבתי מאד את השיר ואת הומרה, ואולם לא היה בי כשרון ורוח למען אעשה ולמען אצליה בדרך הזאת, ועל כן לא אוסיף עוד לתת בשיר קולי עד עולם.

— אבל אם אוהבת את את הומרה, כי עתה הלא טוב תעשי אם תוסיפי גם עתה לקחת תורה מפי מורים משכילים ולנגן ולשורר בביתך בכל עת אשר תחפצי. אכן שמח אני בגורלי תמיד, אשר קולי איננו רע ואיננו יפה, וכי אומר ככל אשר אוכל, ורק אשר לא ילך לבי בגדולות ובנפלאות להאמין בי ובנפשי ולהתהלל באזני אחרים כי משורר טוב אנכי. — ואנכי לא כן אנכי עמדי, ענתה גוענדולין אחריו, — אנכי

לא יכלתי מעודי ללכת בדרך הקנה, ולכן בקשה נפשי רק את הטוב או רק את הרע, והאנשים אשר יבחרו את הדרך הזאת, הלא יבחרו רק בראותם עד מה תקצר נפש האדם בחייו! אכן קצרה נפשי גם בי ואקין

בחיים האלה מאד מקצר רוח ומאפס מעשה, ועל כן לא אמאם גם את שלחן המצחקים, כי רפאות תעלה הוא לרפא את האיש אשר קצרה רוחו בעמלו ונפשו קצה בכל סביביו!

— לא אוכל לשפוט כמוך גם אני, גבירתי, ענה דירונדה, — ואני בראותי איש אשר קצרה רוחו בקרבו ונפשו תקוין בכל אשר מסביב לו, ואמרתי בלבי: רק הוא החוטא ולא האנשים אשר מסביב לו; רק בו המום ובנפשו, ויתר בני האדם צדיקים!

— ובכן אם רואה אנכי מום בחיים, רק מומי הוא! ענתה גוענדולין ותשחק מעט ותשב להביט רגע אחד בפני הצלם העשוי שן, ואחרי כן הוסיפה ותאמר: ואתה? האין יש אשר תתן גם אתה דופי בחיים? האין יש אשר תמצא גם אתה חסרון בכני האדם? — כן הוא. אם רוחי מרה ונפשי בקרבי תשתוחח, אז נכון אנכי לתת דופי ולבקש חסרון.

— ואז גם שנא תשנא את בני האדם, האין זה? תן תורה, אדוני, כי שנא אתה את בני האדם אם יקומו להיות לך למכשול ולמפגע בדרךך, האין זה?

— אכן יש אשר יעמדו בני האדם איש איש לשטן בדרך רעהו, והם לא ירעו, ולכן אולת היא אם לזאת ישנא איש את רעהו.
— אבל אם יעשו לך בני האדם רעה, והם יכול יוכלו למנוע את הרעה ממך לוי היה כדבר הזה עם לבם, האף לזאת תשא להם? שאלה גוענדולין וקולה מלא מרורות וכעש, עד בלתי הבין דירונדה מה היה לה כי בחרה לה את הענין הזה לענות בו ולדבר בו הפעם. אז יחכה דירונדה רגע אחד ואחרי כן יענה באמת ובתם לב:
— כן הוא. גם אז אנוד להם ולא אחפוין אשר תהיה נפשי תחת נפשם.

— בואת צדקת, ענתה גוענדולין ותשחק פתאם, ותפן ממנו ותגש אל האנשים אשר לפני העוגב.

ודירונדה הכיט כה וכה ויבקש את גראנדקורט, לראות אם מביט הוא אחרי אשתו ואל כל מעשיה אשר היא עושה, כי אמר בלבו: אמללה האשה הצעירה הזאת מאד, ומי יודע אם לא יקנא אותה בעלה, ועל כן לבה מלא מרורות. אכן שגה דירונדה מאד, בחשבו כי יצליח

לדעת את אשר בלב גראנדקורט ולשפוט אותו על פי דרכיו ועל פי מעשיו אשר הוא עושה גלוי לעיני הרבים; אם הפץ לגראנדקורט לדרוש ולחקור את אשר יעשה רעהו היושב עמו בכית, או יסגור את עיניו עד החצי ולא יביט אליו ישר, ובכל זה לא יפלא ממנו קטנה או גדולה, ואיש לא ימצא כי חוקר ורורש הוא; וגם בפעם הזאת ישב גראנדקורט ואזניו נטויות אל פֶּנְדִירְנוֹט הדובר בו באין מעצור, ובכל זה יראה ויביט, ישמע ויקשב אל כל הנעשה ואל כל אשר ידבר, וגם את דירונדה ואת גוענדולין ראה בעמדם אל השלחן הקטן, ואיש לא ידע את אשר בלבו.

כלילה ההוא ודירונדה ישב לבדד בעלית קיר חדרו. וכירו ספר דקדוק לשון עברית, (כי החל דירונדה ללמוד שפת עברית בימים האלה כטרם יבוא בדברים עם מרדכי), ואולם רחוקות מחשבותיו מן הלמודים החדשים אשר בחר לו, והוא יחלום בהקיץ ועיניו תראינה בחזון את גוענדולין, ותתמונה הזאת לא תסור מנגד עיניו אף רגע. מה משפט העלמה הזאת ומה שיחה? למה יראה אותו בשבתה אל השלחן ולמה רעדו עפעפיה בנשאה את עיניה אליו והוא ברך אותה בשלום? מה משפט העצב והחנינה אשר מצא לה ברגע נגש אליה אל השלחן הקטן? האם לא כמתחננת על נפשה הכיטה אליו, לשאול ממנו אשר יקום הוא לחמול עליה ולעזור לה? — אכן לא חשב דירונדה את המחשבות האלה בהיות אולת קשורה בלבו להאמין כי נוטה לב גוענדולין אחריו וכי חושבת היא מחשבות על אודותיו, ורק בהתעורר לבו לחמלה עליה באמת ובתמים, ונחומיו נכמרו עליה מאד בראותו כי רע ומר לה מאד.

— אבל מה בצע ברחמים ומה אועיל כי אחמול עליה? חשב דירונדה בלבו בהשליכו את ספר הדקדוק מידו ובהחלו להתפשט את בגדיו למען יעלה על יצועיו — הן ידי תקצר מהושיע, וכל איש לא יוכל להושיע לה, וגם היא עוד טרם תדע כמה תושע ואל מי תפנה לעזרה. אכן רואות עיני נתח בשר אדם, יפה ונחמד למראה, והוא מעון לכל צוקה וצרה! אך בגדי חמודות ילבש הבשר הזה, וגומים באזניו ואבנים יקררות על צואריו ובתוך שערות ראשו, ועל שפתיו כמו צחוק יחלוף ועיניו מופיקות גאה וגאון ושלות עולמים, ומת רבו התלאות אשר אפפו את הנשמה היושבת בסתרי הבשר הזה, ומת קצה הנפש

המסקנת ככל החיים ובכל המעשה תחת השמש! אבל האם יודע אנכי את האשה הזאת ואת שיחה? היודע אנכי אם באמת ובתמים דוברת היא את דבריה ועושה היא את מעשיה? מי יודע, אולי פנקו אותה מנוער וישחיתו את לבה ויטמאו את רוחה ואת נפשה העיבו; מי יודע, אולי משחקת היא בבני אדם כצפור, וכל מעשיה ודבריה רק עגבים המה ללכוד בחרמה את הציפור אשר איננו נזהר לנפשו!

ומדי חשבו את מחשבתו האחרונה הזאת לא האמין בה, ובכל זה גמר בלבו למנוע דברים ממנה בכל הימים אשר תשב עמהם ככית החרף ולבלתי בוא עוד בדברים עמה בהיותם לבדם; ואף גם ידע דירונדה כי הוא האיש אשר כחו אתו להקים מחשבה כזאת גם אם לבו ייעץ אותו עצה אחרת וגם אם תשאף נפשו לבקש זאת קרבחה.

ממחרת היום אחרי הצהרים, והסיר הוגא פנה אל גוענדולין ויאמר: היום הזה יום צח מאד ועל פני כל הארץ טל — הנקום ללכת עתה ולראות את ארות הסוסים ואת יתר הבנינים הישנים ואת החרכות ואת העיים אשר במקום הזה?

— נכונה אני בכל נפשי ומאדי, ענתה גוענדולין ותפן אל גראנדקורט ותשאל: היש עם לבך לצאת ולראות את ארות הסוסים?
— כמה אף נכסף בשרי לזאת! ענה גראנדקורט בעצלתים, ויחי קולו מלא לעג בענותו, ויבט גם הוא בפני גוענדולין, והרכיב האלה אשר נדברו שניהם יחדו היו הראשונים אשר שמע דירונדה מפייהם מאז בואם אל בית החורף ועד עתה.

— מי בכם עוד אשר יש עם נפשו לצאת ולראות את הבנינים ואת האולמים ואת החרכות? שאל הסיר הוגא — ואולם כטרם נצא יקומו נא הנשים ועלו ולקחו להן בגדים חמים, כי עוד לנו מועד כחצי שעה. הלא תבוא גם אתה עמנו, דן, האין זה?

— אבוא, ענה דירונדה בעצלתים, כי ידע אשר לא יאבה דורו סלוח לו אם לא ילכו פניו גם הוא עם ההולכים.

— יתאספו נא כל ההולכים ובאו אל בית-הביבליותיקה בעוד חצי שעה, ענה אדון הבית.

וגוענדולין לבשה את בגדיה בחפזון רב, ומקץ עשרת רגעים באה אל חדר הספרים, והיא לבושה אחרת שער ועל ראשה מצנפת רבת

הנוצה וברגליה סנדלי עור, ובכואה החדרה ותרם את האיש אשר אליו קותה נפשה ואשר בגללו מהרה לבוא: במקצוע החדר עמד דירונדה ויקרא באחד המודיעים חדשות, וערפו מפנה אליה, והוא לא שמע אותה בכואה. אז נסתה גוענדולין לעכס ברגליה. ואולם איך ישמע קול סנדל עור בעלותו על פני יריעה רכה? וגם להוציא קול מפיה לא ערבה את לבה, כי לא יתכן כדבר הזה, וגאות נפשה היא סמכתה. וגם לא ערבה את לבה לגשת אליו ולדבר דבר באזניו, אם כי כלתה וגם נכספה נפשה אליו, והיא רק לזאת נחפזה ללבוש את בגדיה ולרדת אל חדר הספרים, באמרה אל לבה כי שם תמצאנו ושם תוכל לשפוך לפניו שיחה ולגלות את אזניו. אכן לא עגבים בחרה לה לעגוב על האיש הזה ולמושך אותו בחרמה, כאשר חשב דירונדה, ורק מצא חן בעיניה האיש הזה וירבק לבה אחריו עקב אשר אחד הוא בין כל הגברים אשר ראתה עיניה עד היום הזה, והוא גדול ונעלה ממנה שבעתים, עד כי גם בסתר לבה לא תוכל עוד לשאול ממנו כי יכרע ושתחזה אליה גם הוא.

ועתה הוא עומד עמה בחדר הזה ולא יפנה את ראשו ולא ישעה אליה ולא ידע כי באה החדרה גם היא! הגליון אשר בידו יהפך הנה והנה בקול רעש ובקול המולה, וראש הקורא ינוע אחת ואחת הנה, והוא טרם ישים לב וטרם ידע אשר יש נפש בחדר הזה, והארץ וכל אשר עליה היו לה למושא ולתועבה ולמורת רוח ולגועל נפש! הן עוד רגעים אחרים וגם יתר הקרואים ירדו ויבואו אל חדר הספרים, ואז לא תמצא עוד מועד וחזון לדבר דבר באזניו ולהגיד לו את אשר בלבה, למען תמחה כעב את הדברים ואת הלהג הרב אשר השמיעה באזניו אתמול בערב— והיא ידעה כנפשה כי חולה היא ברגע הזה מרוב חרדה ומרוב כליון נפש, ועוד מעט וגם דמעותיה תבאנה להתפרץ מתוך עיניה.

ברגע הזה ודירונדה הניח את הגליון בידו ויפן ממקומו.

— הנה כבר החלפת את שמלותיך ותבואי, אמר דירונדה ויגש צעד אחד אל מול פניה, הבה נא ואמהר גם אני לעלות ולהחליף את בגדי !

ובדברו עבר על פניה ויצא מן החדר, וירע הדבר בעיני גוענדולין, כי הכלים אותה ולא דבר אליה דבר למטוב ועד רע, והוא לא יתכן; אכן לו גם לא עזב דירונדה את החדר, כי אז לא מוצא גם עתה חזון,

ומועד לדבר באזניה דברים רבים, כי ברגע הזה באו גראנדקורט והסיר הוגף החרדה, והם ראו עוד את דירונדה בצאתו.

— אכן כואבת את ומראיך מראה פני אשה חולה! ענה גראנדקורט ויגש עד לפני אשתו ויבט ישר אל תוך עיניה ויבחון אותה בעפעפיו—
האם כחך אתך לצאת היום לשוב?
— כן הוא, ואני בצאתי החוצה וייטב לי, ענתה גוענדולין וקולה

לא נשמע ורק שפתיה נעו.

— לו אמצא חן בעיניך כי עתה לא נצא היום לראות את הבנינים, ורק נצא לשוב מעט, ואת הבנינים ואת החרכות נחשוך ליום אחר, ענה גם הסיר הוגא בגשתו אליה.

— אל נא, אדוני, אל נא נחשוך כל דבר, ואני ידעתי כי ייטב לי מאד אם ארבה לשוב היום! ענתה גוענדולין וקולה שב אליה והיה עז ואיתן כבראשונה.

מלבד דירונדה באו החרדה גם שתים נשים וגברים שנים אשר באו גם המה לראות את אשר יראָה, וילכו כלם יחדו, ויעברו את התאים הראשונים ואת הלשכות ואת החצר, ואזני גוענדולין שומעות את הדברים אשר ידבר דירונדה ואשר יבאר את פרשת כל המראות אשר נראו, וגם שומעות היא את הדברים אשר ידבר הסיר הוגא וגראנדקורט יחדו, כי הולכת היא על יד גראנדקורט, ואזניה נטויות גם אל העבר הזה וגם אל העבר השני. בין כה וכה והסיר הוגא וגראנדקורט ידברו איש עם אחיו על דבר הבנינים הנושנים, ועל התאווה אשר יתאו בני אדם להעמיד את הנושנות על תלן, ועל ערך הנושנות אשר בארץ, ואם נכבדות הן באמת בעיני החוקרים הדורשים מפייהן את דברי הימים. וגראנדקורט ימלא לעג פיו בדברו על אדות האנשים אשר יתמדו את הנושנות בלבם, ולבם טרם ידע מה הן, ואז יפתח גם דירונדה את פיו, לצדק את נפש האנשים אשר לבם ידבק אחרי כל שרירי מפלי קדם, כי יש ערך ויש סגולה בהם, ורק אולת היא ורעה רבה אם יבואו אנשים להלל את השרירים ואת הפליטים ההם ולהנחיל אותם כבוד אשר לא יאתה ולא יתכן להם.

וגוענדולין ראתה כי התפרדו אנשי החכורה איש מעל אחיו וילכו זה בכה וזה בכה, ותמצא גם היא תואנה לסגת מעט לאחור ולעזוב

את הסיר הוגא ואת גראנדקורט בהתהלכם יחדו, והיא נגשה עד לפני דירונדה ותשאלהו:

— הגם אתה מן האנשים אשר לבם הולך אחרי הישן, אדוני

דירונדה?

— עת ללכת אחרי החדש ועת ללכת אחרי הישן! אכן לא יבין

לבי מדוע לא תהיה לנו בחירה גם בזה, לבחור פעם בכה ופעם בכה, ונפשי לא תדע על מה לא יוכל איש האוהב את החדש לאהוב גם את הישן, והאוהב את הישן יאהב גם את החדש. הן אשמתו מאד אם אצליח לעשות דבר כאשר עשו אבותינו מלפנינו, ורק בראותי כי יהיה לי הדבר הזה למכשול, אז אהדל ממנו; ואולם הדבר הזה יסודתו ברחשי לבבנו אשר ירחש לבבנו לאבותינו — ורחשי הלב הלא יהיו לנו תמיד ליסוד מוסד לבנות עליו את כל הטוב אשר בחיים.

— הוזה משפטך אשר ישפוט לבך באמת ובתמים? שאלה גוענ-

דולין כי בפתאום שמעה את הדברים — ואני דמיתו תמיד כי הולך לבך רק אחרי משפטי הדעת ואחרי הגיונות השכל ואחרי כל הנעשה בחכמה ובמומה!

— אכן הלא גם אלה יסודתם רק ברחשי לבבנו, ענה דירונדה

וישחק על תמֶתָה אשר לא הבינה את ראשית הלמודים הזאת — יש אשר נעשה דבר בחכמה וברעת ובמומה, ואמרנו כי דבק לבבנו אחריו או כי מצא חן בעינינו או כי לקח את לבבנו, ואנחנו עשה נעשה אותו בכל מאדנו ובכל לבבנו ובכל נפשנו; אכן יש אשר נכדיל עוד בין דבר אשר ידבק לבבנו אחריו ובין נפש אדם אשר תקח את לבבנו, ואולם גם בזה וגם בזה מוצאים אנחנו את רחשי לבבנו, ובכל עת אשר יתעורר לבבנו בקרבנו, וידענו כי לא הדבר לבדו וגם לא נפש האדם לבדה עשו זאת, ורק אשר התערבו השנים האלה יחדו והם עוררו את לבבנו ללכת אחריהם.

— לא אדע אם הבינותי לדבריוך כלם, ענתה גוענדולין ופיה מלא

עז ודבריה מלאו מרי כימים מקדם, — ואנכי את אשר עמדו לא אכחד ממך, כי נפלאה היא ממני להאמין אשר יוכל גם לבי להתעורר ולרחש דבר טוב; ואתה האם חפצת להגיד לי כי זה שרש הדבר אשר תביט עיני מום וחסרון בכל המעשים הנעשים תחת השמש?

— את זאת לא הפצתי להגיד לך? ואולם אם אמת הדבר אשר ידבר פיך על דבר לבך, כי עתה אאמין אשר זה שרש הדבר להיות עיניך רואות מום וחסרון בכל — ענה דירונדה באמת ובתמים.

ברגע הזה פנו אליהם הסיר הוגא וגראנדקורט ויעמדו.

— נסיתי להטות את לב אדוננו דירונדה אחרי למען אשמע מפיו דברי הלל ושבח ולא יכולתי, ענתה גוענדולין פתאם בפנותה אל הגברים — אכן השתוקקה נפשי מאד לדעת אם לא אצליח להוציא מפיו דברי חן אשר תאהבנה הנשים לשמוע מפיו גבר!

— הנה זה הדבר וזה משפטו, ענה הסיר הוגא אחריה ויבט בפני דירונדה: — יודע דירונדה היטב כי עומד הוא לפני אשה צעירה אשר זה עתה היתה לאיש, ועל כן לא יאבה עוד לעמול לריק. הן שמעה האישה דברים טובים ודברי חן מפיו אישה עד אפס מקום עוד, וכל הבא להשמיע דבר חדש לא יצליח.

— אמת הדבר, ענתה גוענדולין ותורד את ראשה ותשחק, רק בדברי חן ובחלקות לקח אדוננו גראנדקורט את לבי, ולו שמעתי מפיו מלה אחת אשר לא תמצא חן בעיני, כי עתה היתה אחרת.

— השומע אתה? שאל הסיר הוגא את גראנדקורט ויבט בפניו.

— כן, ענה גראנדקורט ולא שנה את קולו ואת טעמו וגם מראה

פניו לא שָׁנָה כרב או במעט — ואולם עבודה כזאת עבודה פרך היא!

וחסיר הוגא שמע וישחק וידע כי מצחק גראנדקורט את אשתו החדשה כמשפט הכחורים, ודירונדה העמיק הרהיב לחשוב מחשבות על דבר גוענדולין ומה היה לה כי שנתה פתאם את דרכה להשנות את הגברים בדבריה. מה משפט העלמה הזאת ומה שיחה? למה יראנה אותה רגע אחד והיא תמה ותמימה מאין כמוה, וברגע השני והנה מרמה בפיה? או יתאמין דירונדה לנטות מפניה לבלתי מצוא עוד חוץ ומועד לבוא עמה בדברים, ויגש אל העלמה טכית פין ההולכת גם היא עם ההולכים, ויארץ עמה לחברה ויתהלך לפניה וידבר באזניה את דבריו, ואל האחרים לא שת עוד לב. והעלמה הזאת איננה יפת תאר ואיננה טובת מראה, ולו ראתה גוענדולין אותה לפני שבועות ימים, כי אז לא עלה על לבה לקנא את דירונדה על דבר הנערה הזאת; ואולם כיום הזה ואש קנאתה בערה בה ולא חדלה, על דבר אשר תמד דירונדה את הנערה

הואת להתהלך לפניה ואותה עזב ולא ישית אליה את לבו. בין כה וכה וכל אנשי החבורה עברו את החצרות הקטורות ואת בתי המבשלים אשר בהן. לראות את אשר יראָה, ויראו את קירות האבן המהקצעים ואת הפרסקים אשר בתוך החומות ואת האש אשר על האָה הגדולה והמבוערת ואת כלי הבדיל והנחשת ונחשת הקלל, וישמעו את הד קול המדברים ואת הד קול כל רעש וכל שאון השב מן הספון ומן הביבים הקמורים, ורק גוענדולין לא ראתה ולא שמעה דבר, וגם את דברי הסיר הוגא לא שמעה בדברו אליה, כי לבה הלך אחרי דירונדה אשר פנה ממנה וירבק אחרי אחרים. או יגשו אליה אחרים מן הגברים וגם פֶנְדִירֶנוֹט יגש אליה לדבר דבר באזניה, והיא תשמע את מהתלותיו ואת הלצון אשר יחמוד לו, ולא תדע את אשר בפיו, וכל הדברים וכל המעשים יהיו לה למשא ולעול; או אז תתעורר להמלט על נפשה ולנטות מפניהם, ובצאתה החוצה והגה גראנדקורט עומד בחוץ ומחכה אליה.

— ברוך אלהים אשר עזבת גם את את מערת הפריצים הואת! דבר אליה גראנדקורט; כי מאז היותה לו לאישה לא יבקש עוד גראנדקורט לבחור לו מלים יפות ורק כל העולה על לשונו תיטב בעיניו. וגוענדולין נשאה את עיניה ותרא כי גם יתר אנשי החבורה יוצאים מן החצר והם יקרבו הלוך וקרוב אליהם, ותען: אכן חם מאד בבית המבשלים עד אשר יפול לב אדם עליו!

ואנשי החבורה הולכים כלם על פני עפרות החציץ אשר בחצר החיצונה, ועיניהם רואות את גלי השלג אשר נערמו אל מקום אחד, ומסביב לגלים ההם יראה ירק הרשא אשר על פני האדמה, ועל פני דליות הארו הגדול ישכב השלג והוא עב ככף איש, וכן הלכו הלוך וקרוב אל ארות הסוסים; והארות האלה עשויות עצי ארוים, כי בית-תפלה היה בית-הארות הזה לפניו, ורק אחרי אשר נתצו כמות הבעל ותהרסנה מצבות האשרה, ויהי הבית הזה לארות סוסים, ומן הקדש לא נותר דבר לפלטה בלתי אם לוחות הזכוכית אשר בחלונות והם נוצצים בשלל צבעים שונים, והמקום אשר המוכח היה לפניו, מכוסה באבק רב, ובכל זה ינוע לב אנש בקרבו בדרוך כפות רגליו על המפתן ובראותו את הסוסים העומדים עתה אל האבוס ובשמעו את קול מצהלותיהם ואת קול הכלבים הנוכחים,

— מה נהדר המראה הזה! קראה גוענדולין פתאם ותשכח רגע אחד את תלאותיה ואת מוצאותיה, — אכן טובים בתי הארות האלה בעיני שבעתים מן הארות אשר בשרה רילאָגדס!

ברגע הזה והיא ידעה כי הסכילה לעשות בדברה את הדברים האלה, פן ישמע דירונדה והאמין אשר רעה עינה גם היא בנחלתו וגם היא תחפזין להונות אותו מאחוזתו ולגזול ממנו את אשר לו, ובכלי דעת נשאה את עיניה ברגע הזה אל דירונדה, ותרא כי הסיר את מצנפתו מעל ראשו, ויהי כעומד בתוך הקודש, וגם עיניו מכיטות ישר אל תוך עיניה — ותתאדם. היודע דירונדה את אשר בלבה? האם יכוז לה על דבר אשר נבהלה להון לא לה? האם גלתה לפניו את מחשבותיה אשר בסתר לבה עקב אשר הכיטה בו ברגע ההוא?

— המפני הסוסים הסיר את מצנפתך מעל ראשך? שאל גראנד-קורק את דירונדה ועל שפתיו כמו לעג יחלוף.
— מדוע לא? ענה דירונדה וישם את מצנפתו על ראשו כי לא ירע בהסירו וכהשיבו.

וגראנדקורט והסיר הוגא דברו את דבריהם על אדות הסוסים השונים למיניהם, כי ירע הסיר הוגא אשר יודע גראנדקורט את משפט הסוסים יותר ממנו, וגראנדקורט לא מלא פיו תהלת הסוסים וגם לא הרבה לתת בהם דופי; ואחרי כן יצאו כל אנשי החבורה את בית הארות, כי אמר הסיר הוגא להראותם עתה את בית המגדלים ואת אולם הנזירים ואת האכסדרה אשר הם היפים מכל הכתים והבנינים, ורק גוענדולין לא עזבה עוד את הארות, כי הכיטה עוד אל הכלבים הרובצים על הארץ ותבחן אותם בעפעפיה; ואולם גראנדקורט עמד ויחכה אליה.
— אך טוב תעשי לו תשימי את ירך על ימיני להשען עלי! אמר גראנדקורט בקול דממה דקה וקולו קול נגיד ומצוה, וגוענדולין שמעה ותשם את שמאלה על יד ימינו.

— מה נורא הדבר ומה קצה נפשי בכל הדרך הזה, וגם ציגארה אין כפי! דבר גראנדקורט בקול דממה דקה.

— ואני אמרתי בנפשי: רק תענוגות תמצא נפשך בדרך הזה.
— תענוגות? . . . הן שומעות אוני להג הרבה אשר לא יחדל, ועיני רואות פני נערות בוזיות מראה אשר תגעל בהן נפש כל רואה!

אכן חטאת היא מאין כמוה אשר חטא ארון הבית בקראו אליו אנשים להוציא אותם החוצה ולתת אותם הלוך בקרב עדת סחי ומאוס כזאת! וגם זה הכסיל המתיפה דירונדה לא אדע מה היה לו, כי לא תקון נפשו גם הוא באנשים האלה...

— מדוע תקרא לו כסיל מתיפה? האם ככה היה לך האישי היד לזרא?

— לזרא? לא, כי אחת היא לי אם כסיל הוא ואם לא; ואת לו חפצת כי עתה אקרא אותו שנית לבוא אלינו לשרה-דיפלו, — לא תאמין נפשי כי בוא יבוא אלינו שנית, כי איש חיל הוא ולבו ראה הרבה חכמה, ולו אחת היא אם נקראהו ואם לא, כי לא ישים לב אל אנשים כמונו, ענתה גוענדולין ותשמח כי מצאה חזון להראות את אישה אשר יש גבוה ממנו.

— אנחנו הגברים לא נבדיל בין איש לאיש כמשפט הזה, ענה גראנדקורט; אנחנו נראה לנו איש ונבחננו; האם נדיב מנדיבי עמו הוא אם לא?

בין כה וכה ויתר אנשי החכמה יצאו את המקום הזה ויבואו אל תוך החצר המסוגרת אשר חומת בית התפלה הישן סובבת אותה משלשת עבריה, היא החצר אשר שם ישב דירונדה בחיותו נער בן שלש עשרה שנה וירא את אור השמש המתוק יורד אל בין שושנים גדולות ואמוצות והשושנים משליכות את עליהן הנובלות על פני הרשא, ושם נגעה בפעם הראשונה חרב פיפיות אל לבו ותמתצהו, — והחצר הזאת יפה ונהדרה מאד למראה, והיא שארית ופליטה מאדמת הכהנים והנוזירים אשר ישבו בחצר הזאת לפנים, ודירונדה עומד לפני הנשים לשים לפניו באר היטב את כל חקת החצר ואת כל משפטי המראות אשר עיניהן תראינה בזה, ותעזוב גם גוענדולין את ימין אישה ותגש עד המקום אשר הוא שם, ותשמע, והנה על החצר ידבר, על חומת בית התפלה, על העצים הרעננים ועל ירק הרשא, על כל פנה ועל כל יתר, וגם את זכרונותיו מימי הילדות שם בתוך הדברים, ויראו כלם כי דבק לבו אחרי המקום הזה מעין כמוהו וכי שם ביתו ושם מולדתו. אז תשאל אותו אחת העלמות אם אהבה נפשו את המקום הזה מאד ואם לא יכבד ממנו להפרד מעליו, והוא ענה כי מראה המקום הזה חרוש על לוח

לבו ולא ישכחנו עוד לנצח, ולכן גם בעזבו את המקום הזה לא יעזבונו רוחו, ועל כן לא יכבד ממנו להפרד מעליו. וגוענדולין שומעת, ותדע בנפשה כי בדברו את הדברים האלה רק את פני גראנדקורט ופניה הוא נושא, אחרי אשר ידע כי שומעים גם הם את דבריו, ולכן נדיבות בפיו ונפשו בקרבו תשתוחח, כי כסתר לבו הן יודע הוא אשר הוא היורש, וכל הלוקח את נחלתו זאת ממנו, בנפשו יקחנה וגולה היא אשר יגזול. האם יבזו לה בלבו עקב אשר ראה כי גם היא חשקה נפשה באשר לא לה והיא רודפת אחרי הון זר? אכן ראתה גוענדולין היטב אשר מתחמק הוא מלפניה לבחור לו נשים ועלמות אחרות לדבר דבריו באזניהן, ויכאב לה מאד, ובלבה אמרה כי לא נכון הוא מעמו בעשותו לה כדבר הזה.

בין כה וכה ואנשי החבורה עברו את הגלים ואת המשוואות האחרונים, ויקרבו הלך וקרוב אל המקום אשר משם יצאו, וגוענדולין היטיבה פניה ותדבר בקול גדול ותשחק ותחמוד לה לצון על דבר האולמים והיציעות וכל אשר ראו עיניה, וכאשר יפלא ממנה דבר, לא תפן אל דירונדה ישר לשאול את סיו ורק תשאל את פי העדה כלה; ואולם עוד מעט והיא ידעה כי לבה צר מדבר דבר ומשמוח, והיא לא כן, כי רוחה נעבר ולבה סחרחר, ותחדל; ובראותה כי קם גראנד-קורט לבוא אל הדרהגלגלים לצחק בגלגלים עם איש, ותעל גם היא אל החדרים אשר פנו לה בתוך הארמון, ותבוא חדר בחדר ותחבא ותסגור את הדלת אחריה ותשב לברד.

אכן עניה ואמללה היתה האשה הצעירה הזאת! כל בתי נפשה ותכונתה נהרסו עד היסוד בס, תקותה ותוחלתה נחלו ותאבדנה, כל שמחתה ומשושה היו כלא היו, ורק התאוה האחת עוד נותרה בקרב לבה להתאמן ולהתאור, למען כסות על מערומיה, לבלי ידע איש כי ערומה היא וכי לבה חלל בקרבה. וכפעם בפעם בראותה פס יד שלוחה אליה להרוס את אחד ממקדשיה ולנתוץ את אחד מזובחותיה הקדושים בעיניה, ותמהר ותקם ותתאור חיל להסתיר את אשר בקרב לבה, ואיש לא ידע ולא יבין לרוחה, והיא כסתר לבה עוד יראָה ונפשה חורדת בקרבת כי זה אך החלה לראות ברעה וכי עוד יקום גוקם אשר יגמול

אותה רעה שבעתים, עקב כל הרעה אשר עשתה היא כיריה, ונפשה ידעה כי אַמְלֵלָה היא מאד.

כן, — אַמְלֵלָה. האשה היפה והנחמדה הזאת, אשר עשרים ושתים שנה טרם עוד תעבורנה עליה, לא נסתה עוד לגשת אל המרֵאָה התלויה על הקיר, לנשק מנשקות פיה את התמונה אשר בתוך המרֵאָה. אכן עזבה אותה האמונה אשר האמינה בנפשה כי רק להשתרר נוצרה ולשפוך את ממשלתה על כל איש הנגש אליה, אברה האמונה מקרב לבה, והיא יודעת כי ישתררו בה אחרים תחת אשר תשתרר היא. עוד שבועה שבועות טרם יעברו מיום היותה אשה לגראנדקורט, ונפשה יודעת עתה מאד כי שופך האיש הזה את ממשלתו עליה ביד חזקה ובורע נטויה, והוא ימשול בה ובלבה וברצונה, כאשר ימשול איש בעברו, וידה תקצר מעשות קטנה או גדולה אשר לא תמצא חן בעיניו. הן ימים היו על הארץ והיא התפארה בלבכה לאמר: חנן אותי אלהים רוח העשוי לבלי חת ויתן לי רצון עז אשר לא ישוב מפני כל, ואולם עתה ידעה כי רוחה רוח ילדים המלאים מרי כבית המרי, ורצונה לא יעזו בקרבה, עקב אשר לבה מלא פחד תמים, ויש אשר תברח גם מפני הצל אשר על הקיר; תחת אשר רוח גראנדקורט ורצונו העז כתועפות הרים המה אשר לא ימוש ולא ימוטו לעולם: כסרטן או כנחש הבריה יעלו אנשים כאלה ויפשטו על טרפם ולא יעובו אותו ולא ישובו מאחריו גם אם יפתחו השמים את ארבותיהם להמטיר עליהם אבני אש וגפרית. את המכתב אשר שלחה אשת גלאשר אליה שרפה באש אשר על האח, כי יראה פן ימצא איש אותו וקרא אותו גם הוא, וגם לגראנד-קורט לא הגידה דבר, ותכבד את לבה בערב ההוא ותאמר כי רק מעמל הדרך הרחוקה תעה לבכה בקרבה ותאחו פלצות אותה; ואולם דברי המכתב ההוא לא נמחו ולא נתזו מקרב לבה עד היום הזה, ולבה יזכור את כל מלה ומלה אשר קראה בו, לא תשכח אותן אף רגע. האם לא אמרה אלי עם הספר כי היא תהיה לי לקבר עולמים אשר שם אקבר כל ששון ישעיו וכל משוש חיי? האם לא אמרה אלי כי היא הזוהר הזהירה אותי ואני לא שמעתי בקולה, עקב אשר בחרתי להאביד אותה ואת ילדיה? האם לא כתבה אלי אשר חפץ גראנדקורט לקחת אותה לו לאשה, וגם לקוח לקח אותה לו לאשה, לולא באתי אנכי להניא אותו

מאחריה, ולולא נשבעתי לה לשוא ואת דברי לא הקימותי? — ואף גם זאת אמרה אלי, כי יום גמולי יבוא והוא לא ירחק חק, וכי שואלת היא את הדבר הזה מאלהיה בכל נפשה ובכל מאדה ובכל לבבה! וגם בדבר המכתב הזהירה אותי, פן אתן אותו על יד גראנדקורט לשסות אותו בה ובילדיה למען אשר יכלם באפו! וגם בדבר האבנים היקרות כתבה אלי, כי לא אוכל לעדות אותן ולהתיצב לפני גראנדקורט, ולבי יזכור למי האבנים ההן ומיד מי גזל אותן גראנדקורט בגללי! וגם את הקללה אזכור אשר קללתני ואשר אמרה כי תרכין מארת אלהים על האבנים האלה ועלי ודבקה בנו ולא תסור ממנו עד נצח!

ודברי המכתב הזה היו גם המה למארת אלהים אשר לא סרו ואשר לא משו עוד ממנה, ויהיו לראש פתנים אשר אכל את חייה ולא חדל עוד, או אז תזכור גם את יום ראותה פני אשת גלאשר, והיא עומדת על פני השדה וילדיה סביב לה, וגם כל הדברים אשר דברה לא נשכחו מקרב לבה — היודע גראנדקורט את הדבר הזה וכי ידעה גוענדולין את לידיה גלאשר ואת כל אשר עבר עליה? או חרדו עצמות גוענדולין מפחד פתאם, כי אמרה בלבה: לו יודע גראנדקורט אשר ידעתי אנכי את האשה הזאת בטרם היותי לו לאשה וכי חללתי את נדרי אשר נדרתי לה, כי עתה אין לי עוד כל תקוה להתנשא עליו, והוא כוז יבז לי ויתנני לפני בת בלועל, וגם אין לי הצדקה להשיב לו את גמולו זה בראשו. ואף זכרה גוענדולין את אשר התפארה בלבבה לאמר: אהיה נא אישה לגראנדקורט, ואז אקום ואושיע את אשת גלאשר מכל צרותיה — ועתה הכינה כי כל מחשבותיה אלה מאפע, וכי אין לה הכח להזכיר בשם גלאשר כאזני אישה, פן יבוז לה פי שנים, ותדע גוענדולין כי ביום קראה את המכתב ההוא וגראנדקורט החל לשפוך עליה את ממשלתו הנוראה אשר לא תמיש צוארה ממנה.

וגראנדקורט הבין את הנעשה ולבו הגיד לו אשר כתבה לידיה מכתב אל גוענדולין ביום שלחה אליה את האבנים היקרות וכי זה שרש הדבר אשר חלתה גוענדולין בערב היום ההוא; ואולם לא שת גראנדקורט את לבו אל כל הדברים האלה ולא חשב עליהם מחשבות רבות, כי אחת היא לו אם חושבת עליו גוענדולין טובה או רעה, והוא הן לקח אותה לו לאשה רק בהיות עם לבבו להכניע אותה תחתיו ולהדביר

אותה תחת רגליו, ואת מזמת לבו זאת הקים. — וגוענדולין ידעה גם היא כי אין תקוה לה מגראנדקורט, וכי אסף אותה האיש הזה אל ביתו רק בחפצו להתעמר בה ובגאות נפשה, ויש אשר באה יראה גדולה אל לבה ותירא אותו מאד מאד, ויש אשר יראה מפני הימים הבאים ולא ידעה מה. וגם בדבר האבנים היקרות נגרש לבה כים ולא יכל השקט, כי נדר נדרה בלבה לבלתי שים את האבנים ההן על בשרה עד עולם, וגם הקם הקימה את מחשבת לבה זאת, לולא התיצב גראנדקורט לשטן לה בדרך, כי בהיותם קרואים שניהם אל המשתה אשר עשה האלוף בראקנישו, ותלבש גוענדולין את שמלתה, שמלת המשי הלבנה, ותשם על צואריה פתיל זהב עם נקודות נזף, אשר נתן לה גראנדקורט, וגם באזניה שמה נומי נזף קטנים ותרד ותבוא החרדה אשר שם גראנדקורט מחכה לה :

— האם אמצא חן בעיניך כיום הזה? שאלה ותצהל קולה.

— לא, ענה גראנדקורט.

והקול הזה נגע עד לבה ואת רוב עצמותיה הפחיד, כי ענה בו הקול הזה אשר נפשו גועלת ומואסת אותה, והיא ידעה כי שנא תשנא אותו בסתר לבה, ורק יראה לנפשה פן ישנאנה גם אותה ושנאתו תגלה בקהל.

— עשה נא עמי את חסרך אך הפעם, והגרת לי, במה אישנה

את בגדי למצוא חן בעיניך? קראה גוענדולין ונפשה נבהלה מאד.

— שימי את האבנים היקרות! ענה גראנדקורט ועיניו הצרות

הביטו ישר אל תוך עיניה.

גוענדולין נאלמה רגע אחד מפחד פתאם פן יביט אל תוך לבה

ויבין את הנעשה, ואחרי כן התאמצה ותחגור שארית כחה ותען: עשה

נא עמי את החסר הזה ותנני לעשות הפעם את אשר אעשה; אכן יודעת

נפשי מאד כי לא תוספנה לי האבנים היקרות לזית חן וכי טוב לי

בלעדיהן!

— אחת היא לי את אשר תדע נפשך מאד ואת אשר לא תדע

נפשך מאד, ענה גראנדקורט בקול דממה דקה וקולו זה קול נגיד ומצוה

אשר לא ישוב מפני כל — ואולם זה חפצי וזה רצוני אשר תשימי היום

את האבנים היקרות על בשרך!

— אל נא תשת עלי חטאת — ואני מצאו חן בעיני אבני נזפך
אלה! ענתה גוענדולין ונפשה התחלחלה מאד, כי יראה אשר עוד מעט
והוא ירים את ידו ואת הלבנה המסלמלת עתה את שער זקנו, ואחזה
בצוארה לחנק לה עד המיתה אותה.

— היטובי נא עמי אך הפעם והגודי לי מה שרש דבר נמצא בך
אשר לא תחפצי לשום את האבנים היקרות בראותך כי זה חפצי וזה
רצוני? שאל גראנדקורט ועיניו הוסיפו לחדור ולהביט אל תוך עיניה עד
אשר פלצות אחותה.

מה בצע בהכבידה את לבה? מה תועיל כי תקשה את ערפה?—
לאט לאט התנהלה ותעזוב את החרד ותעל אל חדר העליה ותקח את
האבנים היקרות, ומדי קחתה אותן בידה באה מחשבה בקרב לבה,
כי עליה לשמוע בקול גראנדקורט בדבר האבנים, וכי בלכתה עמו
בקרי, והביט בה ובחן אותה בעפעפיו ולבו יבין את כל הנעשה. מי
יודע אם לכו לא יבין גם עתה את כל הנעשה ומה שרש דבר נמצא
בה אשר לא הפצה לשית את עדיה, כי על כן בחן אותה בעפעפיו מדי
דברו ולבו מלא גיל בראותו כי יש לאל ידו לענותה ולהציק לה. — אכן
גם בכלביו וגם בסוסיו ושמה מאד, עקב אשר יש לאל ידו לצוות להם
ולהתעמר בהם ולעשות בהם כרצונו וככל אשר יהיה עם לבו!

ובאחד הימים ההם וגוענדולין באה אוֹפִיגְדִינָה אל בית אמה,
אחרי שובה משרה־דיפלו, ואמה שאלה אותה אם מצליחה היא בכל
דרכיה, והיא ענתה: „כן אמו, מצליחה אני מאד בכל דרכי, טוב
לי עתה מאד, וכל אשר שאלו עיני מצאתי!“ — או אז תספר אמה
באזניה כי ביום חתונתה נקב לה גראנדקורט שמונה מאות ליטרא כסף
לשנה, וכי טוב לה מאד; וגוענדולין תשמח בשמעה את הדברים
האלה, והיו למרפא לבשרה, כי על כן תדע אשר בגלל אמה עשתה
את כל אשר עשתה —

כימים ההם וגוענדולין חרצה בלבה לרדוף תענוגות ולבקש נחת
בחיים, לשמוח ולהתהלל, להראות את יפיה ולעשות חן וחסד בעיני
כל רואה — ואולם לבה חלל בקרבה והיא מרס תאמין עוד בנפשה
ובכחה.

— כעת ההיא והיא באה לשבת ימים אחדים בבית החרף אשר

לסיר הוגא מאלונגר, ועיניה ראו את דירונדה שנית ושלושית ולבה הגיד לה כי מן האיש הזה תשועתה תבוא וכי הוא האחד אשר יבין לה. אכן שונה האיש הזה מכל האנשים אשר ראו עיניה עד היום הזה, ולא רק בדבריו כי אם גם במעשיו יבדל מהם; הן כל האנשים מסביב לה היו לה כספרים אשר אם יקרא איש בהם פעם אחת לא ישוב לקרוא כס שנית, כי אין לו חפץ במ וחדשות לא ימצא, והנה עתה ספר לנוכה עיניה אשר בלו חרש ואשר ירוץ הקורא בו. „מי יתן וידע דירונדה את כל הנעשה בו, ופי לא יגיד לו דבר“, חשבה גוענדולין בלבה, „מי יתן והבין כי אינני בזויה ושפלה כאשר יאמין בלבו, ודק אשה קשת רוח אנכי ולבי אמלל!“ — אכן היה לה דירונדה לכהן אשר אליו תשא את עיניה ואליו תתפלל, וזו יודע אם לא החל דירונדה להבין מעט מכל משאת נפשה זאת ואם לא בזאת הסתה אותו אחריה לפקוד אותה ולהשוב עליה מחשבות.

פרק שבעה עשר.

בעת ההיא ואל דירונדה נגש פנדירנוט ויוזוק בו וישם את ימינו על יד שמאלו ויפצור בו ויתאמץ עליו ללכת עמו לשוה.
— רק שמלה בלה ומטלאה היה לי גראנדקורט זה, אשר לא תצלה לכל מלאכה! החל פנדירנוט לדבר, ואולם אם מודע דוא לך אשר בו חשקה נפשך, אז אעביר את מחשבתי הרעה מעליו ולא אוסיף לדבר עוד.

— לא היה מודעי מתמול שלשום, ענה דירונדה.

— גם אני אמרתי כן בלבי, אכן אחת נסתרה ממני ואותה לא אדע: איך התעורר האיש הזה לחיים חדשים? איך הוצת איש חדשה בקרב התנור ההרוס הזה? איך התלקחה התשוקה בקרב לבו לקחת לו את האשה הנפלאה הזאת? הן אמת הוא אשר כלבו הנאמן ליש אומר, כי רק בהקשותו את ערפו עשה גראנדקורט את אשר עשה, ואולם דעת לנבון גלל כי נקב חור גדול בכיסו ביום קחתו לו את האשה הזאת, הלא כן?

— לא אדע דבר למטוב ועד דע, ומשפט כוסו נסתר מנגד עיני.
 — וגם את דבר ביתו השני לא תדע, ואת אשר עליו לכלכל
 את ביתו השני הזה?
 — את ביתו בשדה־דיפלו? כן, ידעתי, כי שכר את האחוזה
 מיד המיר הוגא לשנה אחת.
 — לא, לא, לא שדה־דיפלו כי אם שדה־גרסמיר! והסיר
 הוגא יודע את הדבר הזה, בנפשי נשבעתי כי יודע הוא אותו.
 ודירונדה לא הגיד דבר, כי ידע אשר כצורך נקוב כן יהיה
 משפט פֶנְדִירֶנוּט, והוא אם החל לדבר לא יכלא את שפתיו עד אם
 כלותו את כל דבריו.
 — הן הכביד ליש את לבו מעט ולא הגיד לי את כל לבו, מי
 בן משק בית גראנדקורט הוא ועל פיו ישק כל ביתו, ואולם שמעה אזני
 את כל הדברים מראשית ועד אחרית, ואין דבר נסתר ממני. כי הנה
 נתן אלהים אשה וארבעה בנים לגראנדקורט, והמה יושבים בשדה־
 גרסמיר, והאשה הוואת אשה חזקת מצח היא והיא מושלת בו זה כעשר
 שנים ומעלה וגם התעמר תתעמר בו גם היום הזה, כי בגללו עזבה
 האשה הוואת את אישה הראשון ותלך אחרי מאהבה גראנדקורט בכל
 אשר היה רוחו ללכת, ובעלה הראשון מת; וכדבר הזה שמעתי מפי
 איש אשר ידע אותו בהיותו עמו יחדו בגרוד צבא אחד, וגם את אשת
 גלאשר ואת ידע, בטרם תעזוב את אישה, והיא היתה אשה יפת תאר
 מאין כמוה, עיניה שחורות ושערותיה שחורות וכל קרביה מלאו אש,
 והאיש המגיד לי לא ידע כי אשת גלאשר עודנה חיה ויחשוב כי מתה,
 ואולם חיה האשה הוואת, ואף הַגֵּד הַגֵּד לי כי מושלת היא בו גם עתה
 ביד חזקה ובזרוע נטויה וכי ירא הוא אותה; אכן נפלא ממני ולא
 אבין, מדוע לא לקח אותה לו לאשה, כי הנה ילדה לו גם בן נחמד
 ויפה מראה ואביו אהבו, והוא הן יוכל לשלוט באחוזותיו כרצונו ולתת
 אותן אל אשר יחפוץ — כדבר הזה הגיד לי גם נאמן ביתו ליש.
 — מה היתה לו צדקה לקחת לו לאשה גם את הנערה הזאת?
 שאל דירונדה ויבו בלבו גם לאיש הדובר וגם לעושה התועבה.
 ופֶנְדִירֶנוּט הכין את הציגארה אשר בסוף וירם את שכמו למעלה
 ולא ענה דבר.

— היא איננה יודעת דבר מכל הנעשה! הוסיף דירונדה ודבריו יצאו מקרב לב נכון ובטוח; ואולם בעוד רגע אחד והוא שאל את לבו בסתר: האם לא יתכן הרבר אשר תדע גם היא את הנעשה? אולי כן הוא, אולי יודעת גם היא את כל אשר היה! ...

— אכן נחמד המראה ותאוה לעינים לראות את גראנדקורט בין שתיים נשים אלה אשר לבן גם שתיהן מלא גחלי אש וכל הנוגע בהן יפנה! ענה פֶּנְדִירֶנוֹט אחריו — ואתה לז' לרברי תשית לכך כי עתה האמין לי: אני כחנתי את האשה השנית הזאת אף צרפתייה, והנה שערותיה צהובות ופניה צהורים, ובכל זה אש וגפנית וזפת בוערה בקרב לבה וכל הנוגע אליה לא ימלט! עוד בשבתה בליברון ראיתי אותה ואת רוחה תכנתי; והיה ביום האחרון והחזיקו שתיים באיש אחד, והוא לא ידע אל מי משתיהן יפנה ואם יבקש לו גם שלושיה.

— ואני את אשר בלבי לא אכחד ממך כי ירא אנכי אשר כזבו לך ואשר הוסיפו על השמועה על אדות האשה היושבת בשדה-גדסמור, ענה דירונדה.

— לא כזבו ולא הוסיפו על השמועה ומכל הדברים אשר דברתי לא יפול צרור ארצה, ורק בקרב השנים האחרונות נחו הלשונות אשר בפיות בני האדם ולא דברו בדברים האלה למטוב ועד רע, ועל כן לא לקחה אונק שמין מהם עד היום הזה, ויהיו הדברים נשכחים מלב! ואולם עוד נכון הקן והאם ובניה יושבים בתוך הקן עד היום הזה, וגראנדקורט יבוא אל מכון שבתם מעת אל עת — זאת חקרתיה אף ידעתי נאמנה כי כן היא, וגם אותות ומופתים עמי כי נכונים הדברים כנכון היום.

— אכן נפלאה היא בעיני, לא אבין לה, איך מצאה ירך לחקור את כל הדברים האלה, דבר לא נעדר.

— הלא זה הדבר אשר דברתי כי כל איש ואשה יודעים את כל המעשה אשר נעשה ולא תעלומות ומסתרים גליתי לך; אכן משפט דברים האלה כמשפט מכתבים נושנים אשר יושם אותם למשמרת, והיה האיש אשר יש לו בהם חפץ ושב האיש ולקח אותם ופרש אותם כשמלה לעיני השמש; ואני גם אני זה דרכי וזה משפטי לחקור ולדרוש את חקות הארץ ואת דרכי בני האדם אשר יהיו בימי, ולא את הדברים אשר היו לפני

ימי המכול אחקרה לדעת ורק את אשר עיני תראינה ולא זר. יש חכמים החוקרים ודורשים לכל תכלית, והם ישמחו אלי גיל אם תמצא ידם לגלות מני השך דבר סתר אשר עשתה המלכה שמורמית או נטוקרים, זמה או תועבה אשר עשתה ואיש לא ידע עד היום הזה, ואחרי כן יבואו המשוררים מארבע כנפות הארץ וכתבו אלף ועשרת שירים ומומרים על אדות הדבר ההוא, ואולם אני מה בצע כי אחקור את דרכי החנוטים אשר במצרים? מה אועיל כי אדרוש אל בזהן רגל אחד המתים ההם? כי על כן אמרתי תמיד בלבי: רק את החיים החיים עמדי אדרוש ואת הערה אשר בקרבה אנכי יושב אחקור ומצאתי הון לי!

דירונדה ראה כי הגיד לו פנדרנוט את כל לבו ולא ישמע עוד חדשות מפיו, וירף ממנו ולא שת עוד לבו אליו, וילכו שניהם יחדו באין דובר דבר ואחרי כן נפרדו איש מעל אחיו.

מאז נתן דירונדה את לבו בעורו נער לחקור את דברי ימי חייו ואת מסתרי מולדתו, לא היה דבר אשר לקח את לבו לחקור ולדרוש אותו בכל נפשו ומאדו כדבר גוענדולין ומשפט היותה לאשה לגראנדקורט. הידעה גוענדולין את דבר גראנדקורט ואת התחברותו אל האשה הראשונה? אם געלה נפשה אותו ותמאסהו בראשונה ותכרה מפניו, ורק בנגוע שבט העזני על בשרה לא יכלה עוד להתאפק ותשב ותהי לו לאשה? או שת לבו ויזכור את כל הדברים אשר שמעו אוניו מפי גוענדולין, לא היה דבר אשר לא העלה על לבו, וירא וימצא כי היו דברי גוענדולין אליו כדברי איש היודע אשר תועבה עשה ואשר לבו יכה אותו על מעלו. האם אמללה האשה הזאת? האם שמחתה וגם שלותה לא תהיינה לה בלתי אם לכסות עינים ובקרב לבה ושאי? האם משנה שברון ישבר עתה לבה בקרבה, עקב אשר לבה יך אותה על מעשיה, ואף גם זאת וגראנדקורט יתאכזר לה ויתעמר בה כהתעמר איש בעבדו, ועוד שלישיה לה כי גם איש קנאה הוצת בלבה לקנא את צרתה? האם בשלש אלה לא יסר אנוש עד בלתי היות לו עוד תקומה? ופתאם נכמרו נחומיו על האשה הצעירה והיפה הזאת, ויחל להבין לה ולכל העולה על לבה, וידע כי מר ורע לה מאד; או הבין גם את דבר הסיר הוגא, לדעת מדוע כסה ממנו את כל הדברים האלה עד היום הזה, ובזכרו את אשת גלאשר הנרחה ואת בניה הנעזבים, וזכר גם את נפשו ואת מסתרי מולדתו, וכי

משפט אחד לו ולבני העוזבת והנרתה הזאת; ואולם כגוענדולין לא חרה אפו, ותהי להפך, כי נכמרו נחומיו עליה מאד, עקב אשר ראה את מוסר כליותיה ואת אשר הכה לבת אותה, ויש אשר אמר בלבו כי געלה גוענדולין על כל בנות גילה, אשר לא כמחשבותיהן מחשבותיה; לא אחזו רגליה באשוריהן לאמר: לי נאווה תהלה עקב אשר פדיתי את גראנדקורט מכל עונותיו; עם אשה פילגש ישב לפני, ואני שמתי גבול לחטאת נעוריו, כי לקח לו אשה כתורה וזכרת! כי היה דירונדה מן האנשים אשר נפשם תכלה בחיקם בקראם את דבר הגר המצרית ובנה ישמעאל אשר שלחו המרבר, והם נקיים וצדיקים.

אז אמר דירונדה בלבו כי חטאת היא אם ימנע נפשו מבוא בדברים עם גוענדולין, כאשר חשב בראשונה, וכי נכריה המחשבה אשר חשב עליה כי רק עונבת היא עליו ורק ללכוד אותו בהרמה היא אומרת, למען שחק בו בצפור, ויהי הוא עודנו מתהלך לשוה, ולבו הגיד לו כי בין הנשים המתאספות אל האולם למשתה התא תבוא גם גוענדולין, ויקם גם הוא לבוא אל האולם ולשתות תא על שלחן דודתו. בין כה וכה וגוענדולין ירדה מעלית חדרה ותבוא אל האולם, כי נחמה גם היא על מחשבתה אשר אמרה לשבת בדר בחדרה לבלתי ראות עוד פני איש, ותזכור פתאם כי לא תרבה לשבת במקום הזה בלתי אם שני ימים, ועל כן לא טוב להתבודד ולהסגר בחדר, ותקם ותרד אל האולם, ותרא והנה יושבות הנשים על השלחן ומן הגברים אין איש, והגבירה פינטריט מספרת בקול גדול את דברי ימי חייה ואת דבר בואה בפעם הראשונה כחצר המלכות בשנת 1819 — וברגע ההוא בא דירונדה החדרה.

— היש לי צדקה לגשת גם אני אל השלחן הזה? שאל דירונדה בענות חן בדרכו על המפתן, — אכן רואה אנכי כי טוב אעשה לו אעזוב את החדר הזה כרגע ואבוא אל בין הגברים כאשר הם שם; אין זאת כי יושבים הם עוד בחדר-הגלגלים, ואני אבקשם ואמצאם.

— לא, לא! אל נא הלך מעמנו ואל תעזבנו, קראה הגבירה פינטריט, — הנה הוגעתי את כל הקהל בדברים מאז שבתנו בזה ועד עתה, והקהל כבר קצרה נפשו משמוע אל כל הלהג הרב, ועל כן קום נא אתה ודברת את דבריך באוזנינו וספרת אתה את אשר ידעת, כי שומעות אנחנו.

— חי נפשי אם ידעתי דבר, ענה דירונדה ויקח לו כסא וישב על יד דורתו אשת מאליונגר, — ורק בזאת אנסה לדבר אליכן, גבירותי, אם אמר לספר באזניכן את דבר המשוררת החדשה אשר מצאנו; ואולם — הוסיף ויכתב בפני דורתו — מי יודע אם לא קדמתני אשת מאליונגר, ואתן ידעתן את הדבר הזה כמוני.

— האם את הנערה היהודיה הקטנה אתה אומר? ענתה אשת מאליונגר אחריו, — לא דברתי דבר למטוב ועד רע כי שכחתי, ואף לא ידעתי כי יש בכך אשה אשר תחפוץ נפשה לשמוע תורת הזמרה והקזותיה מפי נערה משוררת.

— אין אשה אשר אין לה מודע ומכר החפץ לשמוע תורת הזמרה, ענה דירונדה, ואני הנה הצליח אלהים את דרכי למצוא משוררת טובה ונחמדה מאד — הוסיף לדבר ויפן אל הגבירה פינטריט — והנערה הזאת יושבת כיום הנה בבית אחת ממכרותי, היא גם רעי אשר התהלכתי לפניו בהיותנו שנינו יחדו בקמברידג; והנערה המשוררת הזאת באה מעיר ווין אשר שם השמועה קולה מכמות התיאטרא, ואולם קצה נפשה בלחם הקלוקל אשר האכילוה שם, ועל כן עזבה את בתי התיאטרא ויהי עם לבה להיות למורה לכל אשר יחפוץ לקחת מפיה לקח ללמד את תורת הזמרה.

— ידעתי את הנפשות האלה הכאות מבתי התיאטרא, ענתה הגבירה הזקנה בגובה אפה, ומספרן רב מאד, האין זה? — והיה בכואן לאחוז את בני האדם במצודתן, בשתיים תבאנה: אם בשאלן לקחת שכר מעט מעט מאד, ואם בשאלן לקחת שכר רב ועצום מאד, ובזאת תהיינה למורות ולמלמדות. התוכל להגיד לי את הדרך אשר בחרה לה הנערה הזאת משתי הדרכים ההן?

— אמצא נא חן בעיניך להגיד לך כי מלבד המצודות השתיים אשר אמרת, מצאתי לנערה הזאת עוד מצודה שלישית, וכל הנאהו בה לא ימלט עוד ממנה, כי חנן אלהים את הנערה הזאת קול שיר וזמרה הלוקח נפשות ולא רבים יחכמו כמותה לתת בשיר קולם. אכן קול משוררים רבים שמעתי מעודי, ולא מצאתי בלתי אם מעט מאד אשר יצלוה כמותה לצודד נפשות בימי קולם, כי קולה יפה מאד היוצא מקרב לב ובא אל

לב כל השומע, וגם שמוע שמעה בלמורים רבים ועל כן יודעת היא לומר
 ככל המשפט וככל התקה.

— ומדוע אפוא עזבה את בית התיאטרא? שאלה הגבירה
 פינטריט — לא תמול אנכי ועל כן יבצר ממני להאמין אשר יעזוב איש
 את משמרתו ואת פקורתו אם חשו לו עתידות טובות.

— קולה לא היה ככה למען תוכל להיות למשוררת בבתי התיאטרא
 הגדולים, ורק בשמענו אותו בתוך החדר ימצא חן בעינינו ולא בהשמיעה
 אותו מעל פני הבמות, זאת, גבירתי, אשר מצאה חן בעיניך שירתי הקטנה
 אשר שרתי משירי שֶׁבְרָט, כך סמוך לבי ובטוח כי בשמעך את קולה היא
 בזמרה לך את השירים האלה, לא תאבי לשמוע עוד את קולי עד עולם,
 והתענגה נפשך עליה שבע ושבעים.

— נשובה נא עירה לונדון ואז אקרא לה לבוא אל ביתנו, אמרה
 אשת מאלינגר, ושם נשמע כלנו את קולה, כי גם אנכי לא ישמעתי
 עוד, ורק בדניאל אני בוטחת כי לא יהלל אלינו נפש איש אשר ברכה
 אין בה, וגם את בנותי אתן על ידה לקחת מפיה תורה.

— האם מעשה חסד הוא אשר עלינו לעשות? שאלה אשת
 פינטריט — ואני כלכל לא אוכל דברי שיר וזמר אשר רק מפני החסד
 עלינו לשמוע אליהם.

— חסד הוא, ענה דירונדה, ואולם לא חסד אשר עושים אנחנו
 עמה כי אם חסד אשר תעשה היא עמנו בהשמיעה אותנו את קולה, והיה
 כל איש אשר נפש לו ואשר אזנים לו לשמוע קול שיר, ואמר האיש
 הזה כי תורת אמת נקח מפיה לרעת להבריל בין היפה ובין אשר לא
 יפה, לו שמעת את את הנערה לפירות בתתה בשיר קולה — הוסיף
 דירונדה בפנותו אל גוענדולין — כי עתה מי יודע אם לא שבת ממחשבתך
 אשר חשבת לעזוב את שדה הזמרה, ואם לא ככל נפשך ובכל מאדך
 חמדת שנית לשוב ולומר.

— ואני לא כן עמדי, ענתה גוענדולין, ותהי להפך: כי בשמעי
 את קול הנערה היפה אשר אמרה, או אבצר את מחשבתי פי שנים
 ולא אשוב עוד ממנה עד עולם, יען וביען נפלא ממני להיות עומדת
 בתוך, בין הטוב ובין הרע, וגמשי שואפת תמיד אל הקצוות.
 — שאי נא לי, גבירתי, אם לא כמחשבתך מחשבתי, אמר

דירונדה, כי אנכי אם עיני תראינה דבר טוב, אז תחשק נפשי גם אני לנסות את כחי ולעשות כמוהו, גם אם נפשי יודעת מאד אשר לא אצליח; אם אראה כי כחי דל וכי קול שירתי מעט ורע, לא יזעק לבי עלי, ואולם לז ידעתי כי תורת השירה כלה מעט ורעה וכי לא שוה לשית אליה לב, כי עתה היתה לי הארץ לבאר צרה מאין כמוה, ועל כן בראתי דבר טוב, אז ישמח לבי בו ואני אתאזר ואתאמץ לעשות כמוהו ולהשיג ככל אשר אוכל להשיג.

— אבל אם יהיה איש אשר נפשו יודעת מאד כי אין לו כח לנסות אותו וכי רפו ידיו מעשות קטנה או גדולה וכי לא תשיג ידו אף את המעט, האם לא יהיו החיים בעיני איש כזה לעול ולמשא? שאלה גוענדולין, — האם לא יכאב לבו פי שנים ביום ראותו כי לרעהו נתן אלהים את העולם למצוא בו דבר מה ואותו חשך ממנו?

— הוא הרבר אשר דברתי, ענה דירונדה, כי עלינו לדעת תמיד אשר אך ליחידים ולשרידים נתן אלהים לב מתנה ולא לכלנו, וביום ראותנו וביום שמענו את הטוב עלינו להתאזר ולהתאמץ למען אשר נבין אותו, ועל כן עלינו להבין את נפשנו ולתכן את רוחנו תמיד למען היותנו נכונים לראות ולשמוע, לדעת ולהבין; וגם בדבר העלמה לפידות שונה אני בדברים אשר אמרתי כי נתן לה אלהים לב מתנה וכי אחת מן היחידים ומן השרידים היא.

— והיא אחת מן הנפשות אשר טוב לה כל הימים ואשר לא תרע בלתי אם נעימות ונחת, הלא זאת? שאלה גוענדולין ותפן אל שכנתה היושבת על יד ימינה ועל שפתיה כמו לעג יחלוף.

— לא ידעתי, כי לא שמעתי עליה דבר בלתי היום, ענתה שכנתה.

— אכן רבות שבעה לה נפשה יגון ותמרורים ביום מצאה כי קולה איננו חזק להיות נשמע מעל פני הבמות, האף אין זאת? שאלה העלמה פון.

— אין זאת כי מבחר שנותיה וימיה כבר כלו לריק ויסופו באפס תקנה, השמיעה אשת פינטריט את קולה.

— לא כן, גבירותי, ענה דירונדה, עוד לא השיגה הנערה את מבחר שנותיה כי עוד טרם מלאו לה עשרים שנה.

— והיא יפה מאד, ענתה אשת מאלינגר גם היא בהיות עם לבה לעזור אחרי דירונדה ככל אשר תוכל — וגם יודעת היא להלוך נגד בני האדם כמושפט וכמנהג, ורק צר לי כי נערה יהודיה ומתחסרת היא אשר לא תסור ממצות דתה ימין או שמאל, והדבר הזה יהיה לי לפוקה ולמכשול לז' בחרה הנערה דרך אחרת בחיים, ואולם לא יהיה הדבר הזה לנו לשטן אחרי אשר בחרה לעזור בשדה הזמרה והשירה.

— טוב הדבר, אם רפה כחה מהיות לקול צועק על הבמות, הבה נא ונתן אותה לצעוק בחדרינו ובהיכלותינו ככל אשר תחפוץ, ענתה אשת פינטריט בגודל לבב, ואני אדבר דבר גם באוני כלתי הגבירה קלימנטיה ונתנה על ידה את תשע נכרותי לשמוע מפיה לקח, ולבי סמוך ובטוח כי מן התשע תבחר לה שמונה להגיד להן כי לא תצלחנה לכל מלאכה וכי לא תהיינה למשוררות עד עולם. אכן זה מושפטי אשר הרצתי מאז: בימים האלה עלינו לקחת מורים לבנינו ולבנותינו למען הורותם לבלתי לשיר.

— אני כבר שמעתי את תוכחתי ולקחתי תורה לבלתי לשיר! ענתה גוענדולין אחריה ותבט אל פני דירונדה, — אכן רואה אתה, אדוני, כי עומדת הגבירה פינטריט על יד ימיני וכי כמחשבותי גם מחשבותיה.

עודם מדברים והסיר הוגא ואחוזת מרעיו וגראנדקורט בתוכם באו כלם החררה, והסיר הוגא נגש עד לפני השלחן וישאל:

— הלא תגידו לי, מה המס אשר נתן עליכן דירונדה הפעם,

כי נמלט מתוכנו לבדו וירד חרש אל תוך המחנה אשר לכן?

— אדוננו דירונדה מתאמץ הפעם להלל אלינו נפש אדם אשר התחבאה אל הכלים עד היום הזה והיא נעלה מאד על כל אנשי השם אשר היו לנו מאז ומעולם; ענתה אשת פינטריט, — ואף גם זאת והנפש היא נפש נערה עכריה והיא יפה להלל, ולפי דברי דירונדה אין משוררת טובה ממנה בכל הארץ. אכן תבוא נא המשוררת הזאת ולכרה בחרמה את בני הנעורים ואת הנשים הצעירות אשר בתוכנו, ואולם אתה, אדוני, ואני הלא זקנים אנחנו לימים; אנחנו שמענו את קול המשוררת קטלאני בעודה בנעוריה, ולא במהרה תצלה משוררת מקרוב באה למשוך אותנו ברשתה,

בין כה וכה והאנשים היושבים אל השלחן נמוגו ויקומו מעל מושבותיהם וילכו זה בכה וזה בכה, ודירונדה ראה והנה נגשה גוענדולין עד לפני העוגב וידיה נגעו אל אחד מספרי הנגינות אשר שם ואצבעותיה הפכו את לוחות הספר בבלי דעת את אשר היא עושה, ויבן כי מחכה היא לו וכי יש עם לבה לדבר דבר באזניו, ומי יודע אם לא תחפוץ לצדק את נפשה בעיניו על הדברים הקשים אשר דבר פיה בהזכירו אליה את מורה. או נגש אליה דירונדה וישאל:

— הישקוט לכך עתה יותר מכראשונה ולא יחר עוד אפך על תורת הזמרה ועל כל הנוגע אליה? התבקשי לך עתה את אחת הזמירות לנגן או לשורר אותה באזנינו?

— לא אבקש דבר, ענתה גוענדולין וקולה קול איש המתרפס לפני רעהו, ואולם בתוכי ישקוט לבי שבעתים מכראשונה.
— אמצא נא חן בעיניך להגיד לי מה שרש דבר נמצא בך כי שנית את רוחך?

— כי חשקה נפשי עתה לשמוע את קול העלמה לפירות אשר מלא פיך תהלתה ולקחת מפיה תורה, אולי אצליה גם אני לעשות רצונך ואמצא נחת לנפשי בראותי את היתרון אשר לה ואת החסרון אשר בי. הלא כה היו דבריך אלי, הלא זאת? ענתה גוענדולין באמונה וכתם לבב ותשחק אליו.

— אכן ישמח לבי מאד לו תראינה עיניך אותה ולו תשמענה אזניך את קולה, אמר דירונדה.

— האם תמימה ושלמה היא בכל? האם כמשפט רוח זמירותיה גם משפט מעלות רוחה האחרות?

— לא אוכל להבטיח אותך על זאת, כי לא בחנתי עוד אותה דיין, ואולם בכל אשר ראיתי אותה לא מצאתי דבר אשר אמאם אותו ואשר אשאל לבלתי היותו. ימים רעים מאד עברו על נפשה, והיא עודה בימי ילדותה ותלאותיה וצרותיה אפפו אותה ולא עזבה, ובכל זה לא הועם טהור לבה ולא הועם רוחה הנכון, והיה בראותך אותה ואמרת כי גם אם היו לה אלפי מורים ומורות מימי ילדותה ועד היום הוה לא כללו את יפיה ולא הוסיפו עליה ועל ערכה עד מה.
— מה היו התלאות אשר אפפו אותה?

— את הדבר הזה לא אדע אל נכון, ורק זאת ידעתי כי אמרה להשליך נפשה במצולות מים אחרי אשר מלאה הסאה.
— ומדוע שבה ממחשבתה זאת? שאלה גוענדולין בחפזון ותבט בפני דירונדה.

— כי אורו עיניה פתאם ותדע ותבין אשר עליה לחיות וכי טובים החיים לנפש אדם היודע לשלוט בהם, ענה דירונדה בנחת; אכן מלאה נפשה תם ויראת אלהים מאין כמוה, ולכן תשא ותסבול בראותה כי אין דרך אחרת לנמות.

— לא ארחם אנשים כאלה ולבי לא יתעורר לחמלה עליהם, ענתה גוענדולין מוקצר רוח ולבה כים נגרש, — לא אישא ולא אסכול את הנשים אשר תעשינה תמיד את הטוב ואת הישר ואשר בכל מעשיהן אין נפתל ואין עקש, וגם לא יאמין לבי בצרותיהן ובתלאותיהן ולא אחשוב כי הצרות והתלאות האלה נגעו אל הנפש פנימה. — ובדבר גוענדולין את הדברים האלה אחוו ידיה את אחר מספרי הומירות ואצבעותיה רעדו.

— אמת נכון הדבר כי האישה אשר מעל מעל ולבו יכה אותו על מעלו, והיו תלאותיו גדולות ועצומות שבעתים מתלאות נפש איש אשר תמתו לא עזבתהו מעורו, ענה דירונדה, ואנחנו הרעים והחטאים לא נחמול את הנקיים האובדים בענים כאשר נחמול את אלה אשר מלחמת תמיד בקרב לבם פנימה ואשר אוניהם שומעות תמיד את מוסר כליותיהם.

— כדברים האלה ידבר כל איש ואיש ולבו כל עמו! קראה גוענדולין ודבריה מרים וקשים — יודעת נפשי מאד כי רחש לבך כבוד ועז לעלמה לפידות עקב אשר תחשוב כי תמימה ושלמה היא בכל, ואולם בוז יבזו לבך לאשה בראותך כי עשתה דבר אשר לא ישר בעיניך.
— עלי לבחון בראשונה את האישה הזאת למען אדע את מחשבתה היא אשר היא חושבת על המעשה אשר עשתה, ענה דירונדה.

— הרק בזאת תמצא נחת לנפשך בראותך כי אמללה האישה הזאת מאד מאד, הלא זאת? שאלה גוענדולין ורוחה הולך וסוער.
— לא נחת אמצא לנפשי ורק יגון וצרה אמצא, כי יתעורר לבי לחמלה עליה, אכן זה הדבר אשר דברתי; יש נפש אדם אשר לא נביט

ולא נתכונן אליה ולא נשית אליה לב, כי לא מצאנו דבר אשר יקח את לבנו, ורק אם תחטא הנפש הזאת ועינינו תראינה את מוסר כליותיה ואת אשר יכה לבה אותה על המעל אשר מעלה, אז תגדל הנפש הזאת בעינינו ואנחנו נחמול עליה וננוד לה ואף ידבק לבנו אחריה, ויש אשר נפש אדם כזאת נדרמה עד כה ולא ראתה את החיים ולא הבינה אותם ולא הבינה את המעשים הנעשים תחת השמש ולא נתנה את לבה מעודה להביא חשבון המעשים, ורק כאשר תחטא הנפש הזאת וכליותיה ייסרוה, ונפקחו עיניה פתאם לרעת ולהבין, לראות ולשמוע, לחקור את משפט הארץ ולבוא עד תכלית החיים. או אז ואנחנו נחמול ונרחם נפש אדם כזאת שבעתים מאשר נחמול את נפש האדם ההולך בתמו ואשר היו הפגעים לחם חקו דבר יום ביומו. — ובדבר דירונדה את הרברים האלה ויהי קולו נעים ורך ועינו האירו אור שבעתים.

וגוענדולין פנתה כה וכה ותצנח על הכסא אשר לפני העוגב, ויהי רוח יגון ותמורורים שפוך על פניה, ועיניה הגדולות והארוכות הביטו אל פני דירונדה באין דובר דבר, ותהי כצבי מדה אשר מחץ אותו חץ פתאם והוא מבקש עזרה ומפלט.

— האם קמת לפצור באשת גראנדקורט לנגן לפנינו על פי העגב?
שאל הסיר הוגא בנשתו ובשימו ידו על שכם דירונדה.

— מה יועיל כי יפצור איש אם גם אני פצרתו כי ולא אוכל,
ענתה גוענדולין בחפזון ותקם מעל הכסא.

בערב ההוא ודירונדה לא מצא עוד חוץ ומועד להרבות דברים באזני גוענדולין, כי לא היו עוד לברם, ורק ביום המחרת והסיר הוגא עשה משתה גדול לכל עבדיו ומשרתיו ואנשי בריתו ולכל האלופים בעלי האחוות אשר מקרוב, וידע דירונדה כי ימצא מועד לכוא שנית בדברים עם גוענדולין באין רואה ובאין שומע, כי רבה התכונה. ויהי למועד הערב, וגוענדולין חשקה נפשה לשים על צואריה את הרביד אשר גאל דירונדה בהיותם בליברון, כי אמרה לבחן אותו הפעם, ורק יראה לנפשה לעשות כדבר הזה, פן יקצוף עליה אישה בראותו כי נקלה בעיניה לבלתי שים את האבנים היקרות על בשרה להראות את הקרואים את יפיה כאשר תחפין נפשו, ותעד את עדיה ואת האבנים היקרות, ואולם גם את הרביד לקחה חרש ותצננף אותו ותשם אותו מקלעת מעשה מקלעת,

ויהי הרביד על יד ימינה פתול צמיד, ועיני אישה לא ראו בטרם באו אל המשתה.

ובחדר התמונות אשר ביציע העליונה רבה התכונה, כי שם המשתה ושם יאספו המחוללים והמחוללות מדי שנה בשנה למועד הזה, והחדר מלא אורה ויקר, והתמונות אשר על פני הקירות מבוטות אל כל המעשה אשר יעשה, ובוויות החדר שתולים העצים הרעננים בתוך הסירים והמזרקות והיו לריח ניחוח, ויהי כאשר הוחל המשתה, והסיר הוגא נוהג את גוענדולין על יד ימינו, ואחריו יבוא גראנדקורט והוא נוהג את אשת מאלינגר, ויתר הקרובים גם המה הולכים איש ואשה יחדו, וזכר ונקבה; ועיני כל העם נשואות אל גוענדולין, כי שמעו את שמעה ואת דבר יפיה אשר אין ערוך לו, וידעו כלם כי היא תהיה גברת הבית הזאת אחרי אשת מאלינגר, כי גראנדקורט הוא היורש אשר יירש את הנחלה הזאת אחרי מות הסיר הוגא, וידעו ויבינו את כל הכבוד והעז אשר רחש לב כל גבר לגוענדולין, ולא זכרו כי מאשפתות הרים אותה גראנדקורט להושיבה עם נדיבים, ואולם גוענדולין לא שתה לבה אל כל הכבוד והעז אשר מצאה ואל כל החיל אשר עשתה בערב ההוא, כי לבה חלל בקרבה והיא עיפה ויגעה מאד, ויש אשר חשב לבה כי אחיותיה היושבות בבית אמה שלוות ושאננות ממנה שבעתים! אכן כל איש אשר ראה אותה בערב ההוא, לא ידע את הנעשה בקרב לבה ולא הבין כי מר ורע לה, כי קוממיות הלכה על יד הסיר הוגא ופניה הפיקו גאה וגודל לבב, ולא הכיר איש אשר מסתר המדרגה עלתה פתאם להיות לגבירה, ועיני הקהל כחנו אותה למקטון ועד גדול, וכלם ענו בה כי לגדולות נוצרה וכי לא יפלא ממנה להיות לגברת כל האחוות האלה; ואת דירונדה כחנו הפעם בעפעפיתם, ויגודו לו כלם בלבם על אשר נפלא ממנו להיות הוא ליורש תחת גראנדקורט, כי חמדו כלם את דירונדה בלבם ויצר להם תמיד כי לא מצאו בפניו אותות איש אנגלי כאשר מצאו בפני הסיר הוגא בהביטם אליו; ואת גראנדקורט ראו וימצאו כי נאוו לו להיות ליורש ולהקים את שם הסיר הוגא על הנחלה הזאת, ורק פניו הזועפים אשר גפלו תמיד לא מצאו חן בעיניהם; וגם כאשר חלפה אשת מאלינגר על פניהם, ויגודו לה כלם בלבם מאד, על אשר חשך אלהים ממנה בנים ויתן לה בנות, ואשת מאלינגר גם היא

כאשר הביטו עיניה את גראנדקורט ואת גוענדולין, ויצר לה מאד, ותאנה, ולא דברה דבר.

ומן החדר הזה יוצאים הקרואים זה בכה וזה בכה לעבור אל האולם אשר על פני העבר השני למען יסעדו את לבם ולמען ישבתו וינפשו מעט, ויהי מקץ שעות אחדות וגם גראנדקורט וגוענדולין יצאו את הדר התמונות ויבואו אל האולם אשר מנגד, ותשב גוענדולין על הכסא וגראנדקורט עומד לפניה. אז ראה אותה דירונדה, ויעבור גם הוא ויגש אליה, כי נכספה נפשו לדבר אליה ולשמוע את קולה, ולא ירא את גראנדקורט השומר אותה, כי אמר: ישמע גם גראנדקורט את דבריני וידע כי אין בהם דופי, ואני תתענג נפשי גם על זאת. ואולם בטרם נגש דירונדה, וגראנדקורט חרה אפו בכל המשתה ובכל הקרואים ותקצר נפשו בהם וירגן וילן באזני גוענדולין וישאל ממנה לעזוב עמו חרש את המשתה ולעלות אל הדרם, אכן גוענדולין הוכיחה אותו על פניו על הדבר הזה אשר הוא אומר לעשות עקב אשר יצר להסיר הוגף לראות כי נקלה הוא בעיניהם; ובלבה אמרה: לא אוכל לעזוב את המקום הזה עד אם דברתי את דירונדה ועד אם ראו עיניו את הרביד, ועל כן שמחה מאד בראותה כי נגש דירונדה אליה לדבר דבר באזניה ולשאול אותה אם יש את לבה לנוח לבלתי צאת עוד במחול.

— כן, לא אוסיף עוד לצאת במחול היום, האם על זאת לא ישמח לבך? שאלה ותצהל קולה — הן יראת פן תהיה אתה השה לעולה וכי אכבוש אותך עמי לחול עמי, ואתה הן רקרת וחללת היום יותר מדי כחך, הלא זאת?

— אמת נכון הדבר, הרביתי מאד לחול בערב הזה, ענה דירונדה.

— אבל האין את לבך להיות לי לעזר ממקום אחר? כי עתה בקשתיך להביא לי צנצנת מים כי צמאה אנכי מאד.

אז הפנה דירונדה את שכמו ויגש אל השלחן הקרוב להביא את המים, וגוענדולין הוציאה את כף ידה מתוך המעיל אשר עליה ותסר את הנעל אשר על אצבעותיה, ותושט את ידה לקחת את הצנצנת מיד דירונדה, וברגע הזה נראה הרביד והוא מצמד על ימינה להיות לצמיד,

וירא אותו גם גראנדקורט , ויבט אל דירונדה וירא כי בוחן הוא את הרביד בעפעפי עיניו .

— מה הכלי משחת המראה אשר חמדת היום לשית אותו על ירך ? שאל גראנדקורט .

— מה הכלי ? ענתה גוענדולין בנחת ואצבעותיה החזיקו את הצנצנת ועיניה לא הסירה מעל הרביד — רביד נושן הוא היקר בעיני מאד, ועל כן חמדתיו תמיד לעדות אותו כפעם בפעם, והוא אבד ממני בשכבר הימים וימצאהו איש וישיבהו אלי .

או השיבה את הצנצנת על יד דירונדה, ודירונדה לקח אותה וישימנה על השלחן, וכשוכו אמר בלבו להשכיח את דבר הרביד לבלתי דבר בו למטוב ועד רע, ועל כן מהר לבקש לו ענין לענות בו, ויאמר: — לו לעצתי תשמעי כי עתה יעצתיך לגשת עתה אל אחד החלונות ולהביט החוצה, וראית את אור הירח השפוך על פני עמודי האבן ועל מצבות העץ, ואת צללי הרוח תראי בבואם לרחף על פני המראות האלה, ושמה ורחב לבבך .

— הנני ואלך; הלא תלך עמי, גראנדקורט? שאלה גוענדולין ותשא את עיניה אל אישה .

— לא, דירונדה ילך עמך, ענה גראנדקורט קשות, ויקם ויפן וילך, ואת השנים הותיר לבדם .

או חרה אף גוענדולין רגע אחד, כי הכלים אותה אישה לעיני איש זר, ודירונדה גם הוא התמרמר אל לבו עקב אשר ראו עיניו ואשר שמעו אוניו את הדברים ההם, ואולם בן־רגע התחזק ויהי כאיש אשר לא ראה ולא שמע, ויושט לה את ימינו להשען עליו, וילכו שניהם יחדו; ודירונדה ידע מה שרש דבר נמצא בגוענדולין כי לבשה את הרביד, ויבן כי אומרת היא בלבה להוכיח לו אשר סרה כל משטמה בינה ובינו, וכי נכונה היא להכנע מפניו ולבקש מפיו עצות, אחרי אשר בו תבטח ואת קרבתו תבקש בצד לה, וכי אותו מוצאה נאמן לפניה לשפוך לפניו את שיחה ולגלות לפניו את לבה. — וגם גוענדולין חשבה בלבה מחשבות כאלה, ותדע כי עתה נפל החיץ אשר הבריל בינה ובינו, וכי יש לה צדקה להיות תמימה עמו, כי הוא האיש המבין אל לבה, ויהי בבואם אל החלון, ולפני החלון יורד המסך להיות לסכת

קטנה אשר יבוא בה איש להביט משם החוצה ולהיות נבדל מן האנשים אשר בחדר, ויתן אותה דירונדה לגשת אל החלון לברכה, והוא נסוג מעט לאחור, כי אמר: תראינה עינייה את המראה הגדול אשר בחוץ, והפך המראה הזה את לבה להשכיח ממנו את המר ואת הלעגה אשר האכיל אותה אישה ברנעים האחרונים, ואני מה כי אפריע אותה ממשכבותיה וכי אדבר אליה דברים אשר גם היטיב לא ייטיבו וגם הרע לא ירעו. אז עמדה גוענדולין רגעים אחדים ותבט החוצה, וילך לבה אחרי המראה אשר ראו עיניה ונפשה שבה למנוחתה, ותשכח את חרפתה ואת כלמתה, ותזכור את הדברים אשר היו בראשונה עם לבה לדבר אל דירונדה, ותדבר אליו פתאם ואת ראשה לא העבירה מעל פני החלון:

— לו קמתי שנית לגשת אל שלחן המצחקים ולו אבד הרביד ממני שנית, האם חשב חשבת עלי רעה בגלל הרבר הזה?
— כן הוא.

— מדוע? הלא אך באשר חטא הוא בעיניך לשבת אל שלחן המצחקים, האף אין זאת? ואולם אנכי חטאתי חטאה גדולה מזאת שבעתים, ואתה טרם תדע.

— יש אשר יבוא השטן לנסות איש ועל כן ישים מוקש על דרכו! ענה דירונדה; אולי הבינותי את דבריך אשר דברת הפעם ואולי באתי עד תכונתם, כי אראה מוסר כליות ולבי יבין.

אכן הכין דירונדה את לבו לכל הדברים האלה, ובכל זה חרדו עצמותיו רגע אחד בראותו עד מה תבטח גוענדולין בו ועד מה נבהלה להגיד לו את כל לבה, והיא הלא הסכינה תמיד לשמור מחסום לפיה ולדבר דברים ולא רוחה, ותהי התמורה הזאת, תמורת פתאם, לו לחרדה.

— מה היית עושה לו היית אתה במקומי ולו מצאת כי לך רע ורוחך טמא ולו יראת יום מפני היום הבא? שאלה גוענדולין בחפזון, כי יראה סן יחלפו הרגעים האלה ולא תמצא עוד חוץ מפי האיש הזה. — כי אז לא במעשה אחד נוכל לשוב ולהיטיב את דרכנו כי

אם במעשים רבים! ענה דירונדה דברים נמרצים.
— מה? שאלה גוענדולין בחפזון ותסב את ראשה מן החלון פתאם אל דירונדה.

ודירונדה הביט ישר אל תוך עיניה ויכבד את לבו וידע כי לא יועיל אם יבחר לו הפעם דברים רבים.

— אם יבחר לו איש דרך חדשה ומחשבות חדשות, והיו לו המחשבות האלה והדרך הזאת לעזר לא מעט למען אשר יוכל שאת את כל אשר הושת עליו.

וגוענדולין הפנתה שנית את ראשה ממנו, ותשען במצחה אל לוח הזכוכית אשר בחלון, ובהפזון ובקצור רוח דברה אליו לאמר: אם ככה אתה אומר, כי אז עליך להורות אותי את הדרך הזאת ולהגיד לי את המחשבות אשר עלי להשוב; הלא אתה היית לי לשמן בדרך ואתה מנעת אותי מעשות את אשר מצא הן בעיניך! למה לא נתת אותי לעשות את כל העולה על רוחי למען אצליח ולמען אשמרה נפשי מדאגה? מי יודע, אולי שבתי אז אל שלחן המצחקים ואולי מצאתי הון לי, לבלתי ארעב עוד ללחם ולבלתי היות לי עוד מחסור כל דבר; ואולם אתה קמת עלי כמלאך אכזרי ולא נתתני לעשות את אשר החלתי! למה הניאות אותי מאחרי דרכי אשר חפצתי ללכת עליה ואשר אמרתי לבקש חיים ואת פי איש לא אשאל? מדוע יעשו אחרים כדבר הזה ואיש לא יתיצב לשמן בדרכם? — וגוענדולין דברה את הדברים האלה באין מעצור ובאין סדרים, עד אשר לא ימצא בהם השומע בלתי אם את סערת רוחה לבד.

— אכן לא תאמין נפשי כי את האשה אשר תעצור כח לבקש חיים ואת פי איש לא תשאל ולמשפט אחרים לא תשים לב, ענת דירונדה וקולו חזק ועז — רק האיש אשר טפש כחלב לבו יוכל להתפאר כי רואה הוא חיים טובים וכל דאגה לא תבוא אל לבו, ואולם ממך חשך אלהים להיות כאחד הבווערים והסכלים ההם אשר לבם לא יבין ואשר מחשבותיהם נאלחו, יש אשר יחטא איש לרעהו, ולבו לא יגיד לו דבר וכליותיו לא ייסרוהו, ואולם מה נעשה לאדם אשר חטאה נפשו במסתרים ואוניו תשמענה תמיד מוסר כליותיו? ואני את אשר בלבי לא אכחד ממך; חרפת עולם היא אשר לא תמחה אם יאמר איש לעשות חיל ולאסוף הון וידיו לא תעשינה כל עבודה, וממך מנע אלהים לעשות כדבר הזה, עקב אשר לכך לא ינות וכליותך ייסרוך תמיד, ולכן אמרתי אשר לא תאמין נפשי כי ימוך הראשונים היו טובים מאלה.

— כי עתה הגד לי את אשר עלי לעשות למען היטיב את אשר הרעותי, דברה גוענדולין בלאט ותהי כאשה מתחננת על נפשה.

— רבות עליך לעשות, ענה דירונדה דברים נמרצים — שאי עיניך על סביבך וראי את אשר יעשו האחרים, ובחנת את לבך וצרפת את מחשבותיך למען תדעי כמה תוכלי לשאת את העל אשר הושם עליך; בקשי לך דבר אשר למענו תעמלי ואשר בו תעבורי, ולא ילך עוד לבך רק אחרי משאלותיך ואחרי מאוייך מבלתי שים לב אל האחרים ואל פגיעהם ותלאותיהם; הכיני את לבך וטהרי את מחשבותיך, למען תכיני לבחון בין הרע ובין הטוב, ובחרת בטוב ועשית אותו, ולא תשימי עוד לב אל המוצאות אותך ואל המקרים אשר על פיהם נחתך גורלך, וכל הפגעים הקטנים אשר מצא אותך יהיו בעיניך כלא היו.

וגוענדולין נאלמה רגע אחד ולא דברה דבר ותחשוב מחשבות, ופתאם הפנתה שנית את ראשה מן החלון ותשאל:

— הוה משפטך אשר חרצת עלי כי רק אחרי משאלותי ואחרי מאויי הולך לבי ואל פגעי אחרים לא אשים לב?
ודירונדה הביט ישר אל הוך עיניה, ויחכה רגע אחד ואחרי כן

ענה:

— סמוך לבי ובטוח בך כי מן היום הזה והלאה לא תוסיפי עוד ללכת רק אחרי משאלותיך ורק אחרי מאויי לבך, והיו גם פגעי יתר האדם נוגעים אל נפשך.

והיא לא הסירה את עיניה מעליו ולא סגרה את עפעפיה, ותעמוד ותבט בו, ועל פניה כמו רוח חרש יחלוף.

— היש את נפשך לשוב עתה אל האולם? שאל דירונדה בנחת ובקול נעים ויושט לה את ידו, והיא פנתה ותשען על ידו, וילכו שניהם יחדו, ויבואו עד המקום אשר ישבה שם לפנים, ויראו את גראנדקורט, והוא מתהלך שם לאטו אחת הנה ואחת הנה, ותגש אליו גוענדולין ותאמר: „לכה ונלכה עתה, ואדוננו דירונדה הוא יצדקנו בעיני אשת מאלינגר“.

— את כל אשר תצויני אעשה, ענה דירונדה וישתחווה, ואתם ראו כי גם הלורד פינטריט ואשתו כבר עזבו את הבית.
וגראנדקורט הושיט את יד ימינו לגוענדולין ותחוק בה, ויברכו

שניהם את דירונדה, וילכו, ויעזבו את האולם ויעברו את המסדרונות ויצאו את פני הארמון ולא דברו דבר. או באו אל עלית קיר הדרם, ויהי רק סגור סגרה הדלת אחריהם, וגראנדקורט התנפל ויצנח על הכסא אשר לפני התנור ויור באצבעו על הכסא השני אשר לשמאלו, ובקול נגיד קרא בלאט אל גוענדולין ויאמר: „שבי נא!” ותמהר גוענדולין ותשב וכל עצמותיה רחפו ממגור, וגראנדקורט שם את עיניה עליה ויבט בה ויאמר: — אם נא מצאתי הן בעיניך אל נא תוסיפי בימים הבאים להיות כאשה משגעה חסרת טעם אשר מעשיה מעשי תעתועים ודבריה הבל וריק כאחת הנשים המושחקות על פני כמות התיאטרא לשחק לפני העם.

— מה זאת? שאלה גוענדולין.

— הן דבר סתר לך ולדירונדה על אדות הצמיד הזה אשר הצמדת אל ירך; את הדבר הזה ראיתי וממנו לא אסור. ולכן אם דבר לך אליו, כי עתה פתחי פיך והגידו, ואולם אל נא תעשי בלהטים ואל נא תדברו אליו על פי כתבי חרטומים ובלשון היתדות אשר יהיו לזרא בעיני כל רואה ומבין, כי נבלה היא.

— הנני ואגידה לך את כל אשר אדע על אדות הרביד הזה, דבר לא נעדר, קראה גוענדולין מכאב לב בשמעה את דבר האשמה אשר ישיא עליה אישה.

— יהי לך אשר לך ואני לא אחפוץ לשמוע דבר, ענה גראנדקורט וכל מלה אשר יצאה מפיו שרטה שרטה בלב גוענדולין כצפרן שמיר, ואחרי כן הוסיף: אם תחפוץ נפשי לדעת ולשמוע דבר, כי עתה אשמענו ואדע אותה גם בלעריך; ואולם את זאת עשי וזכרת בכל מעשיך ובכל דרכיך כי אשת גראנדקורט את וכי יבצר ממך לעשות מעשים אשר יתנו את כבוד גראנדקורט לשמצה.

— האין את לבך כי אבוא בדברים עם דירונדה?

— אין לי דבר אל דירונדה או אל אחר הנערים והריקים האחרים וזלתו. לבי ודברי אליו מן הבקר ועד הערב ככל אשר תחפצי, כי לא יקח איש כזה את עמדותי עד עולם. אשתי את, ולכן שתים אני נוטל עליך: אם מלאי תמלאי אחרי ככל אשר יאתה לאשתי, למען תצדקי לעיני ולעיני השמש, ואם לא ולקח אותך בכור מות!

— לא היה דבר עם לבי בלתי אם למלאות אחריך תמיד ככל

אשר יאתה לאשתך, ענתה גוענדולין וכל זמותיה ומורשי לבה נתקו.
 — הנה לקחת לך את השלשלת הנתעבה ושמת אותה על ירך
 ותסתירנה מעיני עד מצאת מועד לך להראות אותה לו; הלא רק נשים
 משגעות ופתיות תעשינה כדבר הזה, לבקש להן שפה על פי אותות
 ולהטים, והתפארו בלבבן כי אין רואה ואין שומע, אכן עליך להבין דבר
 כי יבצר ממך לחת את שמי לשמצה; התעוררי והיי לאשה אשר לה כבוד
 ועו — וזה כל הדבר אשר היה עם לבי להגיד לך.

וגראנדקורט בכלותו לדבר קם מעל מושבו ויגש אל התנור ולא
 דבר דבר, וגם גוענדולין לא דברה דבר, כי לבה קרוע ופצוע ונפשה
 עליה תשתוחח; מה תועיל כי תגיד לו אשר גם דירונדה לא ידבר אליה
 דברי חן ורצון ורק תוכחת פוסר יבחר? מה בצע כי תבוננתו אשר גאה
 היא ממנו שבעתים וכי נפלא ממנה לתת את כבודה היא לשמצה
 ולכלמה? אכן מכל הדברים אשר דבר אליה הפעם הרעו לה הדברים
 אשר נתן אותה לאשה פתיה וכת בליעל, והוא הלא נשמרה לנפשה
 מעורה לבלתי עשות קטנה או גדולה אשר תהיה לה לפוקה ולמכשול
 בעיני איש זר, והדברים האלה בערו כאש בקרב לבה ואין מכבה.

— האצלצל בפעמון ואקרא לנערה אשר לך? שאל גראנדקורט
 מוקץ רגעים אחדים; וגוענדולין הנידה בראשה, ויצלצל גראנדקורט
 בפעמון, ויעזוב את החדר ויצא.

ופתאם עלו על לבה דברי אשת גלאשר אשר כתבה במכתב לאמר:
 הרעה אשר עשית לי תהיה לך לקללה ולמארה עד עולם — מדוע זה
 תקעה האשה הזאת את צמרניה החדות בתוך בשרי ובתוך נשמתו ולא
 תקעה אותן בבשרו הוא וכנשמתו? . . . את הדברים האלה דברה בלאט
 אל לבה, ודמעותיה התפרצו מתוך עיניה ותרדנה על לחייה, ואולם
 כרגע לקחה את מטפתחה ותמח את דמעותיה ותתאויש ותתחזק לבלתי
 השמע קולה בככותה.

ממחרת היום וגוענדולין חרצה בלבה לבוא בדברים עם דירונדה
 ככל אשר תאוו נפשה, כרשיון גראנדקורט אשר שמעה מפיו בלעגו לה,
 ותקם לבקש את דירונדה ולא מצאה אותו, ולבה השתער אליה לבקש
 דרך ערמה, כי נעור בלבה רוח גאותה כבראשונה, ותתעב ללכת דרך
 לא סלולה, לא למען דירונדה כי אם למען נפשה, כי הבינה אשר

דירונדה לא ימצא בה כל חטא וכל עון אחרי אשר הוא האחד היודע ומבין את לבה. ביום ההוא והסיר הוגא וגראנדקורט יצאו בעגלה לראות את האחוות הקרובות, ויתר הקרואים גם הם נפוצו זה בכה וזה בכה; וזיה אם לא תמצא את דירונדה עתה, לא תוכל דברו עוד אותו, כי לפנות הערב עליה לעזוב את המקום הזה, היא ואישה. או הגיד לה לבה כי תמצא את דירונדה בחדר הספרים, ותקם לבקשו גם שם ולבה לא הכה אותה על הדבר הזה, ותגש עד הפתח ותפתח את הדלת בלאט, ותרא והנה יושב דירונדה אל השלחן והוא כותב מכתבים וספרים (כי שאל הסיר הוגא מעמו לענות דברים על המכתבים אשר כתבו אליו האנשים הבוחרים בו), ודירונדה לא ראה אותה בכואה. ותחרר מלא הם נעים ומתוק לנפש, ותירא גוענדולין לגשת ולהפריע את דירונדה ממעשיו, ותתפעם רוחה בקרבה, ותלך הלוך וקרוב, ודירונדה כלה לכתוב את המכתב, וישב רגע אחד וישאל את לבו אם יש עוד מלאכה אחרת לפניו ואם אין, ויהי עם לבו לקום ולצאת החוצה, לבקש את הקרואים ואת גוענדולין גם יחדו, וכרגע הזה שמעו אוניו את קולה בדברה אליו לאמר: „אדוני דירונדה!“

ודירונדה השתומם מאד לשמוע את הקול הזה, וימחר ויקם וישם לה כסא לישבת עליו. ופניו ענו בו כי נפשו נבהלה.

— האם לא הטיבותי לעשות כי סרתי הלום? שאלה גוענדולין.

— אכן חשבתי כי הלכת עם הקרואים לשוח, ענה דירונדה.

— הלוך הלכתי ואחרי כן שבתי, ענתה גוענדולין.

— האין את נפשך לצאת שנית לשוח? כי עתה אם מצאתי חן

בעיניך ושלחתיך בדרך.

— לא. דבר לי אליך להגיד לך והרגעים מעטים, ענתה גוענדולין

בלאט ותקרב אליו ותשם את זרועותיה על ידות הכסא אשר שם לפניה—

אמת נכון הדבר אשר דברת אלי אתמול, כי אשמע מוסר כליותי תמיד

על הרעה אשר עשיתי לאחרים, וזה הדבר אשר אמרתי, כי גדלה רעתי

שבעתים מן הרעה אשר עשיתי לו באתי שנית לישבת אל שלחן המצחקים

ולו אבד ממני הרביד שנית, והרעה הזאת השיאה עלי חרפה, ואת

הרעה הזאת לא אמתח עוד ולא אוכל לשנותה; הן לקחתי כפלים ככל

חטאתי, ואולם שנה לא אשנה אותה ולא אמתח אותה מקרב לבי. אכן

אתה האיש אשר אמרת אלי אתמול כי עוד רבות עלי לעשות. ולכן יבואו נא דבריך שנית והוריתני את אשר אעשה. מה המעשה אשר עשית אתה ומה המחשבה אשר חשבת אתה בלבך, לו היית כמוני ולו היית תחתו? **ודירונדה נבעת וכל עצמותיו חרדו בשמעו את קולה זה אשר לא הסכין,** כי דברה באמת ובתם לב ובחפזון נמרץ אשר לא שמע עוד מפיה כזאת, ותשכח ולא זכרה עוד לבחור לה לשון ערומים ומלים יפות למען התיפה ולמצוא חן, ויצאו הדברים מפיה וירדו אל תוך לב דירונדה עמוק עמוק. אז ענה דירונדה:

— לו הייתי תחתך כי עתה היתה מחשבתי כמחשבתך, כי מלאתי גם אנכי יגון ועצב כמוך.

— ואולם מה המעשה אשר בחרת לך לעשותו, לו היית כמוני? שאלה גוענדולין בחפזון נמרץ ובקצר רוח.

— כי עתה בקשתי להיטיב את אשר הרעותי ולהשמר לנפשי לבלתי עשות עוד רעה עד עולם.

— ואולם אנכי קצרה ידי מעשות כדבר הזה! קראה גוענדולין וקולה ירעד מדי דברה ורוחה ילך הלוך וסער — קללת אלהים רובצת עלי ואין לאל ידי להסיר שכמי מסבלה! ביד חזקה ובורע נטויה גרשתי אנשים מעל נחלתם והונותי אותם מאחוזתם וישבתי אנכי על הארמה אשר להם לשלוט בכל אשר ישלטו המה, והמה אָבדו ונרחו ואני אכל בטובה — ואת הדברים האלה תקצר ידי משנות אותם עד עולם!

והדברים האלה אשר דברה גוענדולין ירדו כחצים שנונים בלב דירונדה, כי נגעו הדברים אל נפשו ואל בשרו, עקב אשר ידע היטיב את הרעה אשר יעשה איש לרעהו, בגרשו" אותו מעל נחלתו, ובהונותו" אותו מאחוזתו, ונחומיו נכמרו על הנגרשים ההם, ובכל זה השבר לבו למראה פני האישה הצעירה והאמללה הזאת אשר עיניו ראו ועפעפיו בחנו את מוסר כליותיה.

— אכן זאת תורת הרעה הגדולה מכל הרעות המוצאות את האדם, בהיות חטאו לנגד עיניו תמיד ובשמור עונו את עקביו, להיות לו כצל על יד ימינו! ענה דירונדה — ואולם יש אשר יָגֵה איש בסנורים ולא ישוב עוד לראות אור שמש כל הימים, והאיש הזה יחיה ימים רבים על הארץ ומעט מעט יסכון עם מחלתו לשאת אותה עד רדתו שאולה! יש אשר

נשברו רגלי איש והוא צולע על ירכו כל הימים, ומעט מעט ילמד לכלכל את מחלתו זאת ולסבול אותה עד יומו האחרון! אכן אם פעלנו עול וידנו תקצר מהיטיב את אשר הרענו, או עלינו להסכין עם מעשינו, למען אשר נוכל להתחוק ולהתאושש, לדרוף טוב ולבקש לעשות צדק בכל אשר נמצא. מי האיש אשר עשה עול ואין לאל ידו להשיבו, וראינו כי ישיש האיש הזה פי שנים לעשות צדקה וחסד במקום אחר; והיה אם פעלתי רעה וחיי אנוש קפדתי, והוצת איש תשוקה בקרב לבי לבקש לי אנשים אחרים להחיותם ולהצילם מרעתם ולפדותם מכל פגיעהם.

— ואולם אתה הלא לא פעלת רעה מיוחדת ולא קפדת חיי אנוש, קראה גוענדולין בחפזון, ותהי להפך כי באו אחרים והם פעלו רעה לך ויקפרו את חייך אתה!

ופני דירונדה התאדמו רגע אחד, וימהר ויתאושש ויען: אם יבחון איש ממנו את כליותיו ואת לבו לדעת את כל אשר עמו, או יתעורר לבו לחמלה גם על רעהו היושב מנגדו, כי תדע נפשו אשר כל המסה וכל היר הגדולה הזאת לא נפלאו גם מרעהו וחוא גם הוא ישא ויסקול כמוהו בגלל הרעה אשר עשה לו, התבינו את הרברים האלה?

— כן, עתה אבין להם, ענתה גוענדולין — הן צדקת כי אמרת אשר רק אחרי משאלותי ומאויי הלך לבי תמיד ופגעתי יתר האדם לא נגעו אל נפשי מעודי, מעודי לא שמתי לבי אל האנשים אשר מסביב לי ואל אשר ירחש לבם, וזולתי אמו אשר שתי לפעמים את לבי אליה, ומעודי לא אהבתי את בני האדם. אבל מה יש בודי לעשות ולא אעשה? אכן קצה נפשי בכל המעשה הנעשה תחת השמש והחיים יהיו לי לזרא! בקר אקום ואעשה את אשר אעשה, ואולם כל האנשים האלה יהיו לי לתועבה, כי ידעתי אותם מראש והם נכונים וערוכים מאתמול, ולא תמלא הנפש מזהם. אכן קצרה נפשי בעמלי!

— כי עתה עליך להוסיף דעת ולהרכות חכמה! קרא דירונדה פתאם ואש קדחה באפו, ואז לא יהיו עוד חייך לך לזרא ולא תקוין עוד נפשך בהם וכל המעשה הנעשה תחת השמש לא יהיה לך עוד לתהו ולריק. אכן זאת היא המארה הרובצת על אנוש כמוך, אשר באפס מעשה ובאפס עבודה ובאפס מחשבות לא ימצא רוחו ככר רחב ידים לערוך אותו, ועל כן ולך רוחו בו הלוך ודל עד כי ידל מאד, ולא יבקש לו

עוד גדולות עקב אשר בקטנות בחלה נפשו. ועתה נבקש נא ונראה :
היש עבודה בארץ אשר יוכל לבך לדבקה אחריה מאד מאד ואשר תנהי
אחריה כל הימים ?

וגוענדרולין לא ענתה דבר, כי בפתע פתאם היו דברי דירונדה
אליה וירגיוזה ויחרידה מאד, ודירונדה הוסיף לדבר באזניה, ויהיו דבריו
נמרצים וחזקים מאד :

— חי נפשי אם ידעתי עבודה כזאת. עוד אזכרה את הדברים
אשר דברת אלי על תורת השיר והומרה, ואם התורה הזאת לא תעזור
כה לעזור את לבך לחיים הרשים, ואף כי האחרות אשר היו כלן רק
כשפחות לפני הגבירה הזאת! רוב עצלה ואפס מעשה רוששו את רוחך
ואת מחשבותיך השמו, ועל כן מה בצע בנטוע לך איש שמים הרשים
אם קצרה רוחך ממצוא חפץ גם בשמים הישנים? מה יועיל כי יכרא
לך ארבעה שמשות להאיר לך משמי השמים, אם הישמש האחת לא
תעזור את לבך בקרבך לדעת ולהבין, לחקור ולדרוש ולהיות לך לענון
לענות בו? אם יהיה איש אשר לבו ריק ורוחו נבוב וקרבו הלל, ואמר
האיש הזה בלבנו: רק ריקה הארץ והבל כל המעשה הנעשה תחת השמש!
ואולם יש אשר נמצא אנשים נבחרים מכל הקהל אשר סביבותינו, עם
סגולה הוא, ולהם העו והכח להתנשא תמיד ולהעלות מתוך החיים
הריקים האלה, למען אשר יראו וימצאו חיים הרשים, והיה כהתנשאם,
וראו עיניהם מראות אלהים ככל עת אשר תחפץ נפשם, כי להם החכמה
ולחם הדעת לדעת את המעשה אשר יעשו ואת הדרך אשר ילכו בה,
תחת אשר אנחנו הקטנים לא נדע צאת ובוא ולא נבין ימין ושמאל,
ועלינו לעמול בכל עו למען נשכיל ולמען נבין, לבלתי לכת לבנו רק
אחרי משאלותינו ואחרי מאויינו לברם.

דירונדה החריש רגע אחד, כי ידע אשר לא לגוענדרולין לבדה
ירכר דבריו תוכחתו ומוסרו אלה כי אם גם לנפשו הוא; וגוענדרולין ענתה
בקול דממה דקה :

— אנסה נא, אולי אלמד ואדע להשוב מחשבות.
ושניהם החרישו ולא דברו דבר, ולבם הומה בקרבם, וגוענדרולין
הוסיפה ותאמר :

— גלמורה אנכי ואיש אין עמי, ולו היה לאל ירי כי עתה

קראתי לאמי וישבה עמי בביתי, ואולם הדבר הזה נפלא ממנו, לא אוכל עשותו; והיה בכל אשר תבט עיני, וראיתי את רוב התמורה ואת החליפות אשר היו עמי, כי הדבר אשר לא מוצא הן כעיני לפנים, אחריו יגהה לבי עתה, ויש אשר אדמה בנפשי כי עתה תכלינה עיני ורוחי תשאף אל כל הדברים אשר אָבדו ממני ואשר לא ישובו עוד. —
 ובדברה את הדברים האלה רעדו שפתיה.

— יש אשר יורד האור אל תוך עינינו וברדתו יכאיב לנו, ובכל זה יהיה לנו לאור עולם ולמרפא לבשרנו, ולכן תהיינה נא גם המסות האלה לך למרפא ולישע, ענה דירונדה בחן ובנחת, — זה עתה נפקחו עיניך לראות את הארץ ואת היקום אשר עליה, וראית והנה יש בני אדם ובני איש גם בלעריך, וכי לא אותך לבדך ברא אלהים על פני האדמה; והיה כפעם בפעם בהתעורר איש לחיים חדשים כאלה, והכאיבו לו מעט בראשיתם.

— אכן יראה אנכי מאד ולבי יחרד מפני היום הבא ומפני כל איש הנגיש אלי ומפני נפשי אשר בקרבי; יראה אנכי מאד כי לא יעמוד בי רוחי ולא יהיה בי הכח להתאמץ ולהתחזק ימים רבים. . . .

— כי עתה זאת עשי ויכלת עמוד. הרבי נא את פחדך ואת רגוך זה ככל אשר תוכלי, לבלתי תשובי להכביד את לבך; יהי נא עונך לנגדך תמיד, תראינה נא עיניך את הטאתך יום יום ואזניך תשמענה את מוסר כליותיך בכל עת, והיו הדברים האלה לך למגן ולמחסה לשמור עליך לבלתי ימוט רוחך עד עולם, והתחזקת והתאמצת, ופחדך ויראתך יהיו לך למשען ולמשענה ולא תכשלי שנית בדרכך.

— ידעתי אף הכינותי את הדברים אשר דברת אלי, ענתה גוענדולין במנוד ראש, ואולם מי יתן לי כח וגבורה לעשותם? הן יש אשר תעלינה מחשבות בלב איש, מחשבות שנאה וחרון, ואיך יצדק איש אם מחשבות כאלה תעלינה על לבו? והיה אם יבוא יום ורוחי תקצר עד בלתי היות נשמה באפי, ומחנק יהיה לנפשי, וירי תרפינה, ולא יהיה בי כח לעמוד. . . .

וגוענדולין לא כלתה את דבריה ותבט בפני דירונדה ושפתיה רעדו מאד. אז ראה אותה דירונדה ויבן כי הקשה לשאול ממנה וכי נטל עליה דבר אשר גם ממנו יפלא לפעמים למלאות אחריו, וגוענדולין

ראתה כי צר לו מאד, ותמהר ותשנה את טעמה ותען רכות לאמר: — ידעתי כי יגון ותלאה תשבע נפשך בגללי, ואולם חי נפשי אם לא אנסה את כחי ואם לא אעמול לעשות ככל התורה אשר הורית אותי, ויהי מה, ולי אמר לבי כי אעשה וגם אוכל. ואתה הגידה נא לי: האם לא יכאב בשרך עליך, יען כי ערבתי את לבי לדבר אליך את דברי? הלא אתה החלות ואני באתי ומלאתי אתריך! — הן לא יכאב לך על זה, אדוני? — אם אראה כי הועיל הועלתי בדברי, אז ישמח לבי מאד, ואם לא, והיה לבי דוי עלי עד עולם.

— לא, לא, כדבר הזה לא יהיה עד עולם! כן, בנפשי נשבעתי כי אהפך ואהיה לאישה אחרת, והטיבותי את דרכי ואת מעשי, כי על כן ראיתי את פניך והתודעת אלי — עוד מלתה על לשונה, והיא עזבה את דירונדה ותצא מן החדר בחפזון ובמרוצה.

היא טרם ירדה את המדרגה, והסיר הוגא בא מן השדה וישם את פניו אל חדר הספרים, וגראנדקורט לא היה עמו כבואו. ודירונדה עוד עומד על מקומו בבוא הסיר הוגא החדרה, ובבלי דעת את אשר הוא עושה לקח בידו את המכתבים אשר כתב ויבקש להסירם מעל השלחן. — ההיתה אשת גראנדקורט בזה? שאל הסיר הוגא. — כן הוא.

— ויתר האנשים אנה הלכו? — לא אדע; אין זאת כי עזבה אותם אשת גראנדקורט בלכתם לישון. רגעים אחדים החרישו השנים גם יחד, והסיר הוגא הביט אל אחד המכתבים אשר על השלחן, טרם יקרא אותו, ופתאם פנה אל דירונדה ויאמר: אכן קותה נפשי כי אינך חותה גחלים בחיקך, הן — האם הבינות את דברי?

כן, הבינותי, ענה דניאל אחרי החרישו רגע אחד כי היו לו הדברים האלה לעול ולמשיא — ואולם אל תירא, דודי, ואל תערוץ, כי אין בזה גחלים ואין אש, ולכן גם רעה אין לנגדנו. והסיר הוגא הביט בפניו ועפעפו בחנו אותו רגע אחד, ואחרי כן ענה ואמר:

— הטיבות מאד כי באת להרגיע אותי, ואולם ידע תדע כי יראתי

ניצוץ אש בהריחו את הנערת, ועל כן הוזהרתיך, ואתה ידעת כי לא טובים דברי סתר כאלה.

פרק שמונה עשר.

ודירונדה חשקה נפשו לשוב לונדונה, כי אמר בלבו: אבוא נא לונדונה ואראה את פני מירה וגם את האיש הנפלא מרדכי אחקור ואדרוש — ובכל זה לא התעורר לבצע את אשר זמם, עד אשר קם הסיר הוגא גם הוא לעזוב את בית-החרף ולבוא לונדונה, כי באו ימי המועד אשר לאנשים המחוקקים בהתאספם איש איש אל עיר המלוכה. בימים ההם ורע דירונדה, הוא העלם האנס מיריק השב מארץ איטליה, שב אל ארצו כאשר אמר, וישב בבית דירונדה אשר בלונדון, ויעשה את ביתו לבית-צירים לכל חקותיו ומשפטיו, ויהיו הצירים והרשימות והגליונות מושלכים וזורעים על פני קרקע החדר, והאיש האנס יושב ומנצח על המלאכה לרשום ולתאר בצבעים שונים על פני הלוחות אשר לפניו, והנה שערותיו הצהובים צמחו ויגדלו שבעתים מבראשונה, ופניו הלבנים והארוכים הלבינו והאריכו גם המה פי שבעה, וקולו הדק גם הוא הלך הלך ודק — וכבוא דירונדה החדרה, וישמח עליו מאד, כי לא ראה את פניו זה ימים רבים. — אז יעביר האנס לפניו את כל הכבודה אשר הביא עמו מאיטליה, את הצירים ואת התמונות, את הפסילים ואת המסכות ואת כל הרשימות אשר ירחש לבו לעשותן ולכלותן בימים הקרובים, וזכרברו יחמוד לו לצון להגיד לרעהו לדירונדה כי אחת נחרצה ממנו ולא ישוב עוד, להיות לאחד הגדולים אשר בארץ והיה שמו לתהלה ולתפארת, ודירונדה ישמע ואז יבחר לו לשון ערומים גם הוא ללעוג לרעהו כטוב לבו עליו; ואחריו כן יספר לו האנס כי מצא לו שני חררים יפים כמגדש טשילסי הקרובים אל בית אמו, ושם ישכן את שמו בימים הקרובים ושם יעשה את ציוריו ואת תמונותיו הנפלאים אשר בלבו לעשות, כי עוד מעט ופנו לו את החדרים ההם ואז יצא מזה ואז יבוא וישב בחדריו ההם ואז יכונן את ממלכתו ביד חזקה ובורוע נטייה ואת ממשלתו ישפוך על כל היקום אשר מסביב. בין כה וכה ודירונדה בחן את הרשימות אשר לפניו וישפוט את הגליונות ואת הצירים אשר עשה

רעהו ואשר יש עוד עם לכו לעשות, ובאחרונה אחז בידו את אחד חליונות וירא והנה רשימת ראשי בני אדם עשויה עליו והרשימה עשויה קוים ותוים, טרם ימלא הַצֵּיִר אחריהם בצבעים.

— מה משפט הרשימה הזאת מלפניך? שאל האנס.

— רשימת האנשים הנראים אלינו en face (פנים אל פנים)

עשויה גסה ועזה מאד, ואולם יתר הקוים והתוים עשויים כמשפט.

— לא, הרשימה איננה גסה ואיננה עזה, ענה האנס דברים

נמרצים, ורק אם יבוא איש פתאם לראות מן הצד ולהביט בה פנים אל פנים, והאמין האיש הזה רגע אחד כי הקוים גסים פי שנים בערכם.

ואולם הנה יש עם לבי להגדיל את קנה המדה בידו כיום עשותי את תמונת בירונדיקה אשר יש עם לבי לעשותה. הלא הגדתי לך את הרעיון

הצפון בקרב לבי על דבר פרקי תמונות בירונדיקה אשר אמרתי לעשות? הנה החלתי לעשות את הרשימות — בקש נא לך את הרשימות האלה

בין יתר הרשימות המושלכות על פני השלחן — והנה מחשבה עולה עתה על לבי כי גם אתה תהיה לי למופת לשבת לפני ואני אעשה כתבניתך

את תמונת אגריפס הררושה לי גם היא לפרקי התמונות ההם. — ובדברו לא חדל מן הצבעים ומן הגליון אשר בידו, ופתאם הניח אותם מידו ויקם

ויגש אל דירונדה ויקרא: אכן שכחתי כי איש רע אתה מנעוריך ולא תחפזן להיות לי למופת ולתבנית לעשות איש כמוך! ואולם ראה הנה

מצאתי לי איש אשר יהיה לי לתבנית פסל טיטוס, והוא יקר לי מכל מגולה, כי הנה חמשה פרקים יהיו לי לתמונת בירונדיקה זאת לעשות

אותה על פני חמשה גליונות: הגליון הראשון יראה לנו את בירונדיקה בכרעה לפני גיסוס פלורוס ובאחזה את ברכיו להתחנן אליו ולבקש

מלפניו על עמה, ואת הגליון הזה כבר רשמתי בעט עופרת ואותו תמצא בין הרשימות; על פני הגליון השני, אשר אותו אני עושה עתה, תראינה

עיניך את בירונדיקה בעמדה עם אגריפוס על פני גחל קסיסוס, והיא מתחננת אל עמה ומבקשת מלפניו להפנע מפני אויבו, פן יבולע לו...

— אכן רגלי אגריפוס לא תמצאנה חן בעיני, ענה דירונדה.

— הלא הרגלים האלה עשויות לפי מראה העינים ולא לפי

הלך-הנפש! ענה האנס בתם לבב, השקר אין לו רגלים ושרי המדינה והמושלים גם הם רגליהם תכשלנה תמיד ולא יוכלו עמוד, והמשורר גם

הוא יאמר: „הרגלים תהיינה תמיד לאות בשלון“.

— ואולם הרגלים האלה רעות שבעתים מרגלי אלציביאדס אשר עשה רפאל, הוסיף דירונדה על דבריו.

— כי עתה לא לפי מראה-עינינו כי אם לפי הלך-נפשנו נשפוט אותן, ענה האנס; מי יודע, אולי היו לאגריפס רגלים וברכים כושלות, ואני באתי והוספתי עליהן כהנה וכהנה, למען תת להן מראה כשלון עד בלי די, כי כן ראיתי לי את המראה הזה בהלך-נפשי, ואת אשר יפלא ממנו לראות בעיני אדם אותה ישים החרש והחושב בהלך-נפשו! ואולם עזוב נא הפעם את הרגלים ושים את לבך אל יתר הרשימות: הגליון השלישי ישים לפניך את בירוניקה בהיות תקוה בלבה לשים כתר מלכות בראשה ולהיות לגברת אומא, כי באה השמועה אשר היה אספסיוס לקיסר, ושיטוס מחמד לבה ימלוך אחריו. . .

— כי עתה זאת עשה: קח לך גליון וכתוב עליה את כל הדברים האלה ושים אותו בפיה על פני התמונה למען אשר יקרא הרואה וידע את כל מחשבותיך ורמיונותיך, כי בלעדיך לא ידע איש את אשר בלבך. אכן רעיון כזה לא יציל לתכנן אותו בצבעים על פני לוח להיות לתמונה. — מרוע לא יצלח! יראו האנשים כי טח לבם מהשכיל וכי דיקים הם מדעת, או אז ילמדו וישכילו — וזה דבר הרושם היפה היוצא לנו על פי תורת היופי. ואולם הגליון הרביעי טוב ממנו: שיטוס ישלח את בירוניקה מעיר רומא, אחרי אשר ישבה בהיכלו ותשכב בחיקו עשר שנים, ושניהם מלאים עצב ויגון ושניהם לבם עליהם דוי; ואני מצאתי לי איש כלכבי אשר יהיה לי לתכנית דמות הסכל הרומי הזה.

— האם תתאר לנו את בירוניקה כתכנית אשה בת חמישים שנה? כי בת חמישים היא על פי חשבוניך ותשובוני.

— לא, לא, ורק תוים מלאים אחרים יעידו בה על עשר השנים האחרונות אשר עברו עליה, ואף גם זאת ואתה ידעת כי הנשים אשר להן עינים שחורות ושערות שחורות, הן תעמודנה ימים רבים ולא נראה בהן אותות זקנה, והיתה בירוניקה כאחת מהן, ואולם הא לך את הגליון החמישי: בירוניקה יושבת עוובה וגלמודה על חרכות ירושלים — ואת הדבר הזה רק בחזון ראיתי, כי בדברי הימים אין זכר לו; ואולם מי יגיד לנו כי לא ככה היתה אחריתה? הלא אין איש יודע את אשר

היה לה באחרית ימיה, כי על כן טוב עשיתי אם כליתי את פרקי תמונותי עם הפרק החמישי הזה, להורות כי בא הקץ אליה, והדרך הוזה הלא דרך המשורר הומירוס הוא לנתק את מוסרות הספור ביד חזקה ועיני הקורא רואות, ולכן המשביל יבין, והאיש אשר איננו משביל, הוא יבקש לראות את האשה האמללה גם כמותה וגם בהקברה וגם בהנתן כל כתנותיה ושמלותיה ליורשיה הבאים להתנחל אחריה . . .

— אכן תראינה עיני כי מאז שובך לונדונה לא חבקת את ידיך בחיץ ותרכה לעבוד עבודתך ותעשה את מלאכתך ביד תרוצים. — ודירונדה והאנס גם יחד, מאז דברם את דבריהם ועד הרגע הוזה לא נשאו עוד את שם מירח על לשונם ולא הזכירו עוד בשמה.

— לא כן, יקירי! ענה האנס, כי המחשבה על דבר התמונות האלה באה אל לבי עוד טרם שבת לונדונה, ואני בימים ההם עודני יושב באיטליה, ויהי היום ועיני ראו פני אשה יפה ונפלאה אשר לא ראתי עוד כמותה מעודי — ואתה הלא ידעת כי הנשים היפות במקום הזה כרפן כן בנות יהודים הנה — ואז חשקה נפשי לעשות בצלמה כתבניתה, ואבקש לי ענין יפה וטוב אשר בו אוכל להראות תמונת אשה יהודיה בעיר רומא, ואוניע את רוחי ימים רבים, ואחרי כן מצאתי וידעתי פתאם כי אין לי תחבולה אחרת וטובה בלתי אם לפקוד את בירוניקה ואת דברי ימיה, ומאז ועד היום הזה אני עובד את עבודתי, ועוד מעט ועיניך תראינה כי אנכי עבדך בן אמתך אהיה במהרה לאיש גדול ורב. — האם לקחת לך את היהודיה היפה ההיא להיות לך למופת

לעשות את בירוניקה בצלמה כתבניתה!

— לא, כי אמרתי, אבקש נא לי נערה יפה גם מן האיטלקית ההיא; ואותה מצאתי זה עתה בלונדון.

אז נפלו פני דירונדה רגע אחר וכמו רעדה אחזה בעצמותיו.

— האם ידעת אל נכון כי תאבה הנערה לעשמוע לך ולחיות לך למופת לתמונתך? ואני חשבתי כי אין דבר בארץ אשר תתעב נפשה אותו כאשר תתעב את הדבר הזה! האם ידוע תדע היטב את אשר בלבך לעשות? שאל דירונדה. — כן, כי חליתי את פניה לברוע על הארץ ולעשות ככל אשר אורה אותה, והיא לא המרתה את פי ותעש ככל אשר שאלתי ממנה; אמי עומדת ופניה מפני גיסוסם פלורוס, ומירה כורעת על הארץ ואוחזת

את ברכי אמי, ענה האנס, ובדברו בחן בעפעפיו את הרשימה אשר לפניו על הלוח ואהרי כן הוסיף וימשח אותה בצבעים,

— אין זאת כי לא תדע מירה קטנה או גדולה מכל המוצאות את בירוניקה! קרא דירונדה, ובקרבו יועף לבו ולא ידע מה.

— למה תדבר כדברים האלה? הן קראה גם היא את דברי הימים הכתובים להורות את הנערות הצעירות בבתי הספר, ועל כן לא יבצר ממנה לדעת היטב גם את בירוניקה. בירוניקה אהבה את מולדתה ואת עמה אהבה גדולה מאד, ואולם ראו עיניה פני איש נכרי ותחשק נפשה בו מאד ותשכח את עמה ואת מולדתה, וגם הכבוד אשר נחלה הכה את עיניה בסגורים, ולכן כלתה אליה הרעה באחרית הימים ותהי אחריתה עדי אובד. כדברים האלה תקראנה בנותינו ואחיותינו בספרים, וגם מירה יהמה לבה לבירוניקה על כל הרעות והתלאות אשר באו עליה, כי שבה ירושלימה ותהי יושבת על פני הגלים הנצים ועל פני החרבות, — הרבה על פני חרבות, — ואני לא היה בי רוה להגיד למירה את האמת, אשר ראיתי את הדברים האלה רק בחוון ואין זכר להם בדברי הימים, והוא תאמין בהם עד היום הזה.

— הראני נא את תמונת האיטלקית אשר אמרת, ענה דירונדה פתאם כי היה עם לבו לשסע את רעהו בדברים למען יבחר לו ענין אחר לדבר בו.

— אם מצאתי חן בעיניך, קח נא את צרור הרשימות אשר בזה וחפש לך את אשר תחפש, ענה האנס, כי אספתי את כל הרשימות ואת כל הגליונות ואת כל הלוחות אשר עשיתי ושמתיו אותם בצרור אחד ויתערבו כלם איש באתו, ומו יודע אם לא תמצא את יפתי בהתחכרה אל אחד מתלמידי בית החכמה.

ודירונדה החל לחפש את צרור הרשימות ועפעפיו בחנו את כל אשר ראתה עינו, ויעש כה וכה רגעים אחדים, ואהרי כן אמר:

— אין זאת כי אספתי אל הצרור הזה רק את הרשימות אשר עשית בעוד שבתך בקמברידג, ועל כן לא אמצא בו כל חדש. או האם נוטל אתה עלי לחפש את הצרור ולהחל מן העבר השני?

— כחצות הצרור תמצא את אשר תבקש, כי הריקותי אליו את כל אשר היה לי מאז היותי נער ועד היום האחרון הזה.

— הזאת תבנית תלמיד בית החכמה אשר אמרת? שאל דירונדה ועיניו בחנו את אחת התמונות אשר לפניו.

כן הוא, נער נחמד הוא ושמו גאסקוין, ריקס גאסקוין, והוא בן אחד הכהנים...

— הזאת תבנית יפתך אשר אמרת? הוסיף דירונדה ועפעפיו בחנו רשימה חדשה.

— כן הוא, ואולם הנערה הזאת לא תמצא עוד חן בעיני, וגם אתה תשפוט כמוני כי לא אותה אוכל לקחת לי למופת ולתבנית.

דירונדה החריש ולא ענה דבר ולבו נגרש כים, ופתאם נגש אל האנס ויאמר: האנס! ידעתי כי פחדי פחד שוא וכי הוספתי והגדלתי על דאגתי פי שנים, ואולם אם יקרה נפשו בעיניך, האנס, כי עתה עשה נא עמי את החסד הזה רק הפעם וחדלת מן הרבר הזה.

— הלהרגני אתה אומר? צעק האנס בתמהון ובחרדה — האחדל מעשות את חמשת פרקי בירוניקה? תשמענה נא אוניך את אשר אתה שואל מעמי, בן אדם! את בירוניקה אתה שואל מעמי, לקחת אותה ממני — האם ידעת את אשר אתה דובר? האקריב לך את רוח קדשי ואת חיונותי ואת דמיונותי ואת חלומותי ואת כל אשר לי? האמית את נפשי אשר אמרתי: רק בת אלמות היא? האכרית את שמי אשר אמרתי: רק שם עולם יהיה? הלא ידעת את הדברים אשר דבר המשורר מילטון: יש איש אשר לא רק את חיוו יתם בעצם ידו כי אם גם את אלמותו!

— רב לך, האנס! עשה לך פרקי בירוניקה ככל אשר תאוו נפשך, ורק אחת שאלתי ממך כי תבקש לך אחרת להיות למופת לתבניתך.

לוי יחוש לבך כמוני ולו תרכה לחשוב מחשבות בדבר הזה כמוני, כי עתה ידעתי אשר הבינות גם אתה כמוני כי לא יתכן דרכך זה.

— מרוע? שאל האנס ויעמוד על רגליו.

— יען כי עוד מעט והנערה הזאת תציב לה יד בחיים והיה שמה לברכה בקרב העיר וידעו אותה מקרוב ומרחוק, ועל כן לא יתכן הדבר אשר אתה חושב עליה, אני ואמך עמלנו בכל עו לעשות לה שם בעיר הזאת, למען ידעו כי היא אחת המשוררות הגדולות, והנערה גם היא לא תשאל דבר בלתי אם לאכול לחם מיגיע כפיה, וגם יש תקוה כי עשה תעשה וגם יכול תוכל וכי אחריתה ישגה; ואף גם זאת ואני

קראתי בשמה באוני נשים רבות מן הנשים הגדולות אשר בזה והן תקנתה אותה אחרי כבוד, וגם את כליומר אדבר על אדותיה בעוד יום או יומים, ועוד מעט וכל העם אשר מסביב ידע ויכיר את פניה ואת מראה, ולכן — אבל לשוא אשחית את דברי ולריק אכלה את כחי עמך אם ערל לבך ולא יחוש ולא יבין את הדבר הזה כמוני, ואולם נפשי יודעת מאד, כי גם היא השיבה את פניך ריקם, לוי ידעה כי אומר אתה לפשוט את כבודה מעליה ולהציגנה אותה ואת תמונתה לעין רואים לראות בה, וכי נוטל אתה עליה להיות סמל דמות אשה זונה וחללה.

והאנס שמע את כל הדברים האלה מפי דירונדה ולא ידע אם לשחוק ואם לגוד לו, ולולא הכבוד הרב אשר רחש לבו לרעתו כי עתה התפרץ מפיו קול שחוק גדול, ואולם בהכיסו אל פני דירונדה ובראותו כי באמת ובתמים ידבר אליו הפעם את כל הדברים האלה, ויתחוק גם הוא ויתאושש ויען אותו לאמר:

— זאת הפעם הגדלת אותי עליך, דניאל! מאז דברך אלי זה שנים רבות ועד היום הזה מצאתי ראיתי תמיד כי חכם אתה ממני ואני הסבל, ורק הפעם הזאת היית אתה לפושק שפתים ואני הייתי לחכם, אכן אלהים עשה את היום הזה! ואתה האם באמת ובתמים חשבת בלבך כי אומר אנכי להציג את תמונתי בשער בת רבים גלוי לכל עובר? הן חיונות רבים כבר חויתי לי ועתידות טובות ועצומות נבאתי לי, ואולם בכל אלה גם אולתי וגם רום לבבי לא מסכו עוד בקרבי רוח עושים לחשוב מחשבות בלועל כאלה ולחלום לנפשי חלומות טובים ונעימים כמוהם. ואתה היה נא לבך סמוך ובטוח כי ביום כלותי את תמונתי והיו כלן עצורות ושמורות אתי ועין זר לא תשורן ככל אשר השאל מעמי נפש איש כמוך האוהבת את המסתרים מכל סגולה.

ובכל זה לא שככה עוד רוח דירונדה, ויועף ויהמה לבו עליו ולא ידע מה, והאנס ידע כי צדקה נפשו מרעהו הפעם וישב אל עבודתו לעשות את הרשימה אשר החל, ופתאם אמר:

— הלא תגיד לי, דניאל! לוי גם אציג בשער את תמונתי גלוי לכל עובר, וכל איש וכל אשה וכל השרים והעבדים והמיניקות והאומנות והילדים אשר על זרועותיהן, כלם יבואו ויורמו ביום מים גברים אל המקום אשר שם תהיינה תמונתי לראות אותן יום יום,

הבזאת תחטא נפשי? הלא כל איש וכל אשה יודעים כי רק את האשה אשר תאהב נפש החרש והחשב ואשר דבק לבו אתריה אותה יקח לו כפעם בפעם להיות לו למופת לתמונותיו, והיה אם באמת דבקה נפשו אחריה, וראינו כי ימלא את תמונתו ברוח ובחכמה וברעת ויפליא את תאר פניה על אחת שבע, ואם לא תמצא חן בעיניו ומצאנו כי לקח לו את האשה ההיא למופת רק לתת אותה ללעג ולקלס ולשקץ את פניה פי שבעה עד היותה למפלצת בעיני כל רואיה. ומה לך אפוא כי נזעקת אם אמרתי לקחת לי פני אשה ולכלכל את יפיה ולהגדיל את חנם ולהפליא את מראיהם ככל אשר תמצא ידי?

— אולי צדקת, ענה אותו דירונדה, ואולם בכל זה לא יבצר ממני להגיד לך כי תחטא חטאה גדולה אם תאמר לקחת לך את פני מירה לעשות כמוהם את בירוניקה ולהציגנה גלוי לעין רואים. אכן רב לי, כי אחת אמרת ולא תשנה אשר אין את נפשך להציג את תמונותיך גלוי בשער בת רבים, ועל כן נרף מזה; ורק זאת האחת עוד אמר לך: לוי ידעת ולו הבינות את הדברים כמוני, כי עתה חרלת ממירה ולא הלכת אחרי לבך למושוח את תמונתה על הגליון, כי עליך לדעת את נפש הנערה הזאת ואת גורלה ואת משפטה בבית אמן, וכי מרם תציב לה יד בתיום לאכול מפרי ידיה, עלינו לשמור עליה מכל משמר, להיות בעינינו ככלי זכוכית יקרה אשר לא נעתיק אותו ממקומו פן יפול ונשבר לרסיסים. ואתה האם שמת לבך אל כל הדברים האלה? האם בחכמה ובשום לב אתה עושה את מעשיך? אל נא יחר אפך בי, האנס! ואולם אנכי מצאתי את הנערה הזאת ועל כן חיבתי את נפשי לשמור עליה — האם הבינות לי ולדברוי?

— כן, הבינותי, ענה האנס ופניו אורו מטוב לב — הן זה משפטי מלפניך כי איש לא יצלה אני וכי כל כלי זכוכית אשר אך תגע ידו אליו יפול ארצה וישבר, ונוסף עליו גם לבי אשר ישבר גם הוא וְהָקָה לרסיסים. כן דברתי! מאז יצאתי מרחם אמי ועד היום הזה הייתי איש לא יצלה לכל מלאכה, ובכל אשר עשיתי לא הצלחתי ולא השכלתי ובכל אשר נגעתי עלה חוח בידי לנקוב אותי או את האחרים אשר עמדו עמי בגבולי; זה משפטי מתמול שלשום וזה גורל חיי מאז מעולם! ואולם כיום הזה ואני הייתי לחרש וחושב, ולא יקרא לי עוד איש לא

יצלה כי אם מצליח! כיום הזה ואני מרחם אמי יצאתי שנית, וזה יום הולדת אותי להחל חיים חדשים וללכת בנתיבות תרשות וסלולות, ראה אתה חושב עלי כי לקחה מירה את לבי ואני חמדתי ואהבתי אותה בכל נפשי ומאדי — כן דברת, יקירי, הלך לבי אחריה ואני חמדתי ואהבתי אותה מאד מאד, ואולם אל תירא ואל תחת, כי לא תאנה אלינו כל רעה לרגל המלאכה החדשה הזאת אשר אויתי לי, לא ישמע קול פרץ וקול צוחה, ואני לא אשחית ולא ארע עוד, שאל נא, אמי, ותגדך, כי גזר אנכי מאד בדברי ובדרכי ובכל המעשה אשר אני עושה, וכי רוח קדושה ונשגבה חופפת עלי כפעם בפעם מדי גשתי אליה לדבר דבר באזניה. זה הדבר אשר היה עם לבכי להגיד לך!

— ואתה האם תחשוב בלבך כי באהוב איש נערה בתולה והנערה לא תאבה ולא תשמע לו, ונקה האיש הזה וכל רעה לא תאונה לו? שאל דירונדה וקולו הלך הלך ורפה תחת אשר קול האנס הלך הלך וגדול מדי דברו.

— מדוע נאמר כי הנערה לא תאבה ולא תשמע לי? מה האות כי אין אחרית ואין תקוה לאהבתי? שאל האנס בשובה ונחת וישב לעבוד עבודתו כבראשונה.

— הלא רק שואה אתה מביא על נפשך, אחי! קרא דירונדה ודבריו דברים נמרצים — הנערה הזאת לא תלך אחרי איש נוצרי גם אם אהב תאהב אותו. האם שמעת אותה בדברה על עמה ועל מולדתה ועל תורתה ודתה?

— הימים האלה לא יארכו, ענה האנס — כי לא תמצא נערה כזאת איש יהודי אשר לא תקוין נפשה מפניו; ואתה הלא ידעת את היהודים ואת אפס, אכן היו כלם לשקץ ולתועבה, ואיש אין בארץ אשר לא תוהם נפשו אותם בעבור מצחם הנחושה ובעבור לבם העז.

— אולי תשוב הנערה אל בית אמה ואחיה אשר אליהם תכלה נפשה; הלא ידעת כי מבקשת היא אותם וכי לבה ינהה אחריהם באין מעצור, ומי יודע אם האנשים האלה אינם משלומי אמוני ישראל השומרים את דתם באמונה ובכל לב.

— כי עתה אהיה גם אנכי לאיש ישראל לשמור את דת העברים אם תשאל הנערה מעמי כדבר הזה, ענה האנס ויצחק.

— רב לך, האנס, להיות פושק שפתים! גער בו דירונדה ואיש קדחה באפו — אכן חשבתי בלבי כי באמת ובתמים אתה אוהב את הנערה, והנה באת להראות אותי כי משחק אתה.

— אמנם נכון הדבר, אוהב אני את הנערה באמת ובתמים, ואף גם אתפאר בלבי כי יש אחרית ויש תקוה לאהבתי, תחת אשר אתה חשבת אחרת עליה.

— הן נפלא ממני ולא אדע את המקרים אשר קרו בימים האחרונים, אולי שגני פני הדברים מן הקצה ואל הקצה ואני לא ידעתי, כי זה ימים רבים אשר לא באתי אל בית אמך ולא ראיתי פני איש מאנשי הבית הזה, ומי יודע אם לא גדולות ונוראות תראינה עיני אשר לא פללתי ולא עלו על לבי בראשונה; ואולם בכל אלה לא תוכל נפשי האמון אשר מצאת לך בדברי מירה כל אות וכל דבר אשר עליהם תמצא ירך לבנות בותך ולכונן את תקותיך ואת חזיונותיך.

ודירונדה תעב את נפשו ויהי נבל בעיניו על כל הדברים אשר הוא דובר.

— לא בדברי מירה מצאתי לי אותות ויסודות לבנות עליהם את ביתי, ענה האנס בשובה ונחת ופניו אורו מטוב לב — כי דברי נערה לא יתנו ולא יוספו ולא אליהם ישים לב האיש אשר יחשב דרכו, ורק על דברי דעת ועל דברי מחקר בניתי את עליותי, וכל היקום אשר מסביב יעזור אחרי להראות אותי כי צדקתי. כטרם הגיחה מרחם אמה עתדה מירה לדבקה אחרי, והיא עודה בבטן עשה אותה אלהים לאהוב אותי: חק התערבות שבטי האדם איש באחיו דורש כדבר הזה ממנו, למען התערב שני שבטים יחדו והיו לדור חדש; חק כליון כל רועיתאר וכל פנים נמאסים שואל כדבר הזה מעמנו, למען התחבר היפה אל אשר איננו יפה, ועבר כל סחי ומאוס מן הארץ ולא יהיו עוד פנים נמאסים ומנואלים כפני; חק התחברות שני הפכים יפקוד אותנו על הדבר הזה, אשר ירדוף הקף את הקפו לדבקה איש אחרי רעהו ולהיות לדבר אחר; ואני היה בי הקף מכל אשר למירה, כי נבדלתי ונפליתי ממנה מן הקצה אל הקצה, נוצרי הנני אשר לא תשמע אזני להכדיל בין קול נגינה לקול נגינה, ומי עוד יתפאר בלבו כמוני כי יש לי תקוה ממנה?

— אמנם רואה אנכי כי אך לצון חמדת לך מאו דברך ועד

עתה, ענה דירונדה וישם את שתי ידיו על כתפות רעהו וישמח גם הוא, — אכן הסכלתי ונואלתי אשר חשבתי עליך רעה ואשר האמנתי כי באמת ובתמים אתה דובר אלי, ועלי לענותך כפעם בפעם דבר דבור על אפניו.

— חי נפשי כי באמת ובתמים דברתי עד כה! ענה האנס ורוח חמתו הוהירה גם מתוך עפעפי עיניו — זה לי פעמים אחרות אשר היה עם לבי לגלות את אוזןך ולהתודות על כל אשר חטאתי ואחכה לך יום יום עד אשר באת; כי אמרה אמוי אלי אשר אתה היית לפה למירה וכי יקש ממנה השבון על כל מעשה אשר יעשה ועל כל רוח אשר תגע אל אף מירה בעמדה בבית אמי, ועל כן לא אכסה גם אני ממשך דבר; אמנם אהבתי את הנערה, חמדתי אותה בכל נפשי ובכל מאד, ואף גם בטחתי בה, כי ידעתי אשר אעמול בכל עז למען תבטח בי גם היא.

— צר לי, יקירי, כי יבצר ממך הדבר הזה לעשותו! ענה דירונדה בחפזו.

— אנסה נא, אולי אוכל.

— אל תנסה כי לא תצלח, האנס! אמנם היו ימים טובים מאלה, ואז לא נסית לעשות דבר בלתי אם את הדבר אשר יועיל ואשר ייטיב לאמך ולאחיותיך; ואולם הימים הטובים האלה עברו.

— כן הוא, ואף אמנם לך הצדקה לתת דופי בי ובכל המעשה אשר אעשה, ענה האנס דברים רבים.

— אולי לא טוב הדבר אשר אני עושה ואולי לא נאוה לי לדבר אליך כדברים האלה, ענה דירונדה אחריו, ואולם לבי יגיד לי כי לא עשיתי רעה אם הזהרתוך ואם העידותי כך לבלתי לכת אחרי שרירות לבך ולבלתי היות נבהל ברוחך ובחזיונותיך ובחלומותיך אשר תחלום נפשך בהקיץ.

— האם ירעו חזיונותי וחלומותי לאיש? הלא רק נפשי אני חובל ועל ראשי אני מביא שואה! ענה האנס בגאון ובגדל לבב — אכן לא אפתח שפתי עם הנערה ולא אניד לה דבר מכל הדברים אשר בלבי, ורק סתום וחתום יהיה דברי בלבי עד עת קץ, ולמה זה תרע עיניך בי? לא את היין תבקש נפשי לשותות אותי, ורק מרחוק אעמוד

ואביט על הכוס הנחמדה, ואשמח בה ונפשי תקוה בסתר — הגם את זאת תאמר למנוע ממני?

— לו כדכרויך כן יהיה, ענה דירונדה ויסר את כפו מעל שכם רעהו ויסוג לאחור, ודירונדה דבר את הדברים האלה באהבה ובחן, ואולם רק בפיו דבר ולבו לא היה עמו.

ביום ההוא ודירונדה היה סר וועף ולבו הכה אותו על מעלו אשר מעל ברעהו להגיד לו דברים ולבו בל עמו, ויש אשר באה מחשבה בלבו כי האנס יהשוב עליו אשר חשקה נפשו גם הוא במורה ולכן דבר אליו ככל הדברים ההם, ויתעצב אל לבו ויכלם ככלמת גנב הנמצא כגנבתו. הן אח היה תמיד להאנס זה ויהי לו למורה להנחותו בדרך ולשמור עליו, ויצר לו מאד, פן יחשוב עליו האנס תועה לאמר כי נלכד גם המורה ברשת זו נלכדה רגל התלמוד, ודירונדה טרם ידע כי רק זה יהיה לנו למורה משכיל ולמלמד להועיל אם ראה נראה כי נפש לו כמונו וכי לא יבצר ממנו לחטוא כאחד ממנו וכי רק ביד חזקה ובורוע נטויה פדה את נפשו מכל שגיאותיה ועונותיה, או יהי לנו למופת ולאור גדול. הן ידע דירונדה היטב כי תקות האנס לא תבוא לנצח וכי לא תשית מורה את לבה אליו עו' עולם, וככל זה כלו כליותיו בחיקו ולבו המה בקרבו באין מעצור, ויש אשר התגנבה מחשבה אל קרב נפשו לשאל את לבו לאמר: מי יודע, אולי יבוא יום ושנתה גם מורה את דרכה והיתה לאחרת, והיה ביום ההוא ונהפך גם לבה בקרבה והתנבאה כמוהו גם היא — אז השתוחחה עליו נפשו ולבו חלל בקרבו, ויבחן את מחשבותיו ואת לבו וירא והנה איננו עוד עם האנס כתמול שלשום. אכן לא הלך עוד לבו אחרי האנס כימים הראשונים ולבו לא היה עוד ערום כנגדו כימי קדם!

ביום ההוא ודירונדה בא עד מגרש משילסי ויסר אל בית אשת מיריק, ויחר לו כי לא עצר כח לעשות עם האשה הנחמדה הזאת ככל אשר היה עם לבו וככל אשר עלו כליותיה מדוי דברה בבנה הרך והיחיד לפניה, וגם מורה צהלה ותשמח ביום ההוא שבעתים מכראשונה, ודירונדה שמע אותה בפעם הראשונה בתתה בשחוק קולה באשר לא הסכינה בימים הראשונים. אז דברו כל אנשי הבית על אדות האנס, כי היה האנס מבחר שעשועיהם, ומירה שאלה את ס'

דירונדה אם ראו עיניו את האנס מדי, הציגו לעין רואים תבנית אנשים שונים ואת לבושו לא יחלוף.

— בן־רגע ישנה את טעמו ואת תבניתו והיה מרגע לרגע לאיש אחר, פעם בכה ופעם בכה, ועיניו תראינה וכמעט לא נבון איכה היה כדבר הזה, אמרה מירה כי מלא לבה על כל גדותיו מדי דברה בדבר הזה —, אכן מהיר הוא במלאכתו מאין כמוהו להפליא את עיני הרואים. הן רבות ראיתי כאלה על פני הכמות בבתי התיאטרון, ואולם לא הלך לבי מעודי אחרי מעשי לצים כאלה, כי האריכו מאד לעשות ועל כן קצרה נפשי להביט כם; אבל אדוננו האנס עושה את מעשיו בחפזון במהרה, והיו עיניו רואות אותו רגע אחד והנה משורר עוד לנגד עיניו, ובן־רגע יהפך וראינו אותו בדמות רוענצי בדברו את דבריו באוזני הרומיים, ואחרי כן והנה אחד המחוללים מן המחוללים אשר בבתי התיאטרא מחולל ומרקד לפניו, ופתאם לפתע והנה שוע צעיר לימים עומד לפניו אשר נפשו תאכל עליו כי אברה כל תקותו וכל נחמתו — ואני צר לי על כל האנשים האלה ובכל זה לא אוכל לכלוא משחוק פי. — ובדבר מירה את הדברים האלה וקול שחוק התמלט מפתחי פיה בקול דממה דקה ויהי בקול זמרה נעימה ויפה אשר יקח את לב כל השומע.

— לא ידענו ולא עלה על לבנו כי תדע מירה לתת גם בשחוק קולה עד בוא האנס אלינו ואת אשר לא פללנו מצאנו ושמענו, ענתה אחריה אשת מיריק בראותה כי עומד דירונדה ומביט בפני הנערה הנחמדה והנפלאה וגם הוא כמוה לא תשבענה עיניו מראות את התמונה היפה. — אכן תעלוונה כליות האנס בימים האלה והוא שמח וטוב לב, ענה דירונדה, ולכן לא יפלא בעיני בראותי כי מצאה ידו לשפוך את דחונו גם על כל הקרב אליו וכי הביא בכנפיו חיים חדשים בבואו אל הבית הזה.

— מאז שובו הביתה ראיתי ומצאתי כי כל דרכי טובים, אין בהם נפתל ועקש, אמרה אשת מיריק ובלבה אמרה: מי יתן והיה לבו זה כל הימים!

— אכן ישמח לב אדם בראותו איש שב אל אמו ואל אחיותיו, ענתה מירה, ואזני שומעות אותם בדברם איש אל אחיו על הדברים ועל

המעשים אשר עשו בעודם כלם ילדים קטנים. הן מראות אלהים תראינה עינינו בהיות לנו אֵס ואֵח אשר ככה יהיו דבריהם — ואני מעוררי לא נפלו לי חבלים בנעומים כאלה.

— גם לי לא נפלו, ענה דירונדה אתריה ונפשו לא ידעה את הדברים אשר דברו שפתיו.

— לא? שאלה מירה וקולה מלא חמלה ורחמים, מי יתן והיה כזה חלקך, ואני בכל לבי ובכל מאדי דרשתי אשר כל טוב וכל יקר יעלה אתך כגורלך! — את הדברים האחרונים האלה דברה מירה בהום לבב ובתמים, והיו בעיניו דירונדה כקול תפלה ורנה אשר תשא אל אלהיה, והיא עומדת ועיניה מביטות בו, והוא גם הוא לא יסיר את עיניו מעליה, והיו זרועותיו נשענות אל ידות הכסא אשר לפניו ועיניו תלויות אליה. ברגע הוזה והוא בהן את לבה ואת כליותיה לדעת עד כמה הלך לבה אחרי הפנים החדשות אשר ראו עיניה, אחרי פני האנס, ואם נכון הדבר כי משך אותה האנס אחריו בהיותו שונה ונבדל ממנו מן הקצה אל הקצה, וירא וימצא כי לא שנתה את טעמה ואת רוחה וכי משפטה עתה כמושפטה לפניו, ורק זה דרכה לשמוח על כל דבר חדש ולדבר בו ככל אשר ירחש לבה; ותהי בעיניו כנערה קטנה הבאה מבית מבית הספר אשר שם כלאו את רוחה ולא יכלה לדבר קטנה או גדולה, וכבואה הכיתה או תוציא את כל רוחה ולא תדע שכעה. הן זאת הפעם חראשונה לשבתה בין אנשים אשר בהם תבטח בכל לבה ובכל מאדה, ולא סר עוד מעליה החזיון ולא חדלה עוד מלבה האמונה להאמין כי זה דירונדה האיש רק מלאך הוא אשר שלחו אלהים להיות לה למושיע, ולכן בטחה בו ותדבר את כל הדברים אשר עלו על לבה ולא כסתה דבר. ויהי בשמעה עתה את דברי דירונדה וכי מצאה אותו תלאה ככל התלאה אשר מצאתה אותה, ויהי הדבר הוזה לפלא בעיניה ולא הבינה לו, כי על כן דברה את דבריה הראשונים, ואחרי כן שבה נפשה למנוחתה ותאמר:

— אבל אדוננו האנס הגיד לנו אתמול כי כל מחשבותיך ורמיונותיך נתונים נתונים אל יתר האדם אשר סביביך, עד כי לא תדרוש עוד דבר לך ולנפשך. ואף ספר לנו דברים נפלאים על אדות המתקק ההודי קֶדָה אשר מצא לביאה רעבה בשרה, וישלך את נפשו לפניו להיות לה לטרף.

למען אשר יציל אותה ואת גוריה ממות — וכדבר הזה חשב לבי גם עליך.
 — אל נא יוסיף עוד לבך לחשוב מחשבות כאלה גם עלי, ענה
 דירונדה כי זעף לבו עליו בימים האחרונים מדי שמעו דברים כאלה על
 נפשו — וגם אם אמת נכון הדבר כי כל מחשבותי ודמיונותי נתונים נתונים
 ליתר האדם, הן לא יהיה הדבר הזה לאות כי לא אדרוש דבר לנפשי ולא
 אדאג עוד לבשרי, מי יודע אם לא היה קִבְּה רעב ללחם גם הוא ברגע
 השליכו את נפשו להיות לטרף לשני הלבואה.

— ואולי רק בהיותו רעב ללחם לא חמד עוד לראות חיים וישלך
 את נפשו מנגד, ענתה מאב אחריו בקול דממה ותכלם בדברה.

— אל תדברי כדברים האלה, מאב! קראה מירה ותתחלחל, כי
 למה תבלעי את הקדש אשר על הדברים היפים האלה?

— ואולם אם כדברי מאב כן הוא, מירה? שאלה עמי אשר
 אהבה מעודה לחקור דבר עד תכליתו — אם תשמעי דבר אשר יזפי לו
 הדרר לו, אז האמן תאמיני כי גם אמת ואמונה הוא.

— כדברייך כן הוא, ענתה מירה בנחת קולה, אם חשבו אנשים
 את הדברים אשר יפו ואשר נעמו, אות הוא כי גם אמת ואמונה הם.
 — מה פשר דברייך, מירה?

— אנכי הבינותי לה, ענה דירונדה בהיות עם לבו לעזור אחרית
 ולחלצנה מן המצר — יש אמת בקרב אחת המחשבות גם אם המחשבה
 עוד טרם היתה למעשה, ורק רעיון הוא והרעיון אמת וצדק. הזאת
 חשבת להגיד לנו? שאל דירונדה ויפן אל מירה אשר עיניה היו תלויות
 אליו מדי דברו.

— אין זאת כי כדברייך כן הוא, כי לולא זאת הן לא הבינות
 לי, ואולם אנכי קצרה ידי לבאר את מחשבתי באר היטב ושום שכל,
 ענתה מירה ותהי נבוכה כמעט ופניה ענו בה כי עוד מבקשת היא דברים
 להביע את רוחה.

— אבל האם ישר וכשר הדבר מלפני קִבְּה לתת את בשרו לטרף
 לשני הלבואה? שאלה עמי, האם לא יהיה בזה למופת לרבים לחטוא
 חטאה גדולה ולשים את נפשם בכפם?

— והיה ביום ההוא ומלאה הארץ לבאים וכפירים ונמרים, והיו
 אֲבוֹסִים כלם ומריאים! ענתה מאב אחרית,

ודירונדה שמע ויצחק ויהי עם לבו להגן על החזון אשר יחזו רבים בשם הנביא ההודי, אך פתאם לפתע ומירה פנתה אליהם ותאמר: — לוי אמר לבי כי תמצא ידי עתה לבאר את המחשבה אשר היתה בקרב לבי, ופניה ענו בה כי לא שמעה דבר מכל הדברים האחרונים —: אם ירחש לבי דבר טוב, או ירמה הדבר הטוב הזה אל כל הטוב ואל כל היפה אשר מצאתי לאמי, ואמי זאת בקרבי היא יושבת ועיני תראינה אותה תמיד כדבר ראיתי את יתר האנשים אשר מסביב לוי, ויש אשר אראה את אמי שכם אחד על יתר האנשים —

ודירונדה רחפו עצמותיו רגע אחד בשמעו את המשל אשר בחרה לה מירה לבאר את מחשבותיה באר היטיב, כי ברגע הזה ראו עיניו בחזון את האשה גם עזרא, ועל לבו עלו מחשבות אחרות ושונות ממחשבות מירה עליה, וימהר ויבקש לו ענין אחר לדבר בו, ויאמר: — אם נא מצאתי חן בעיניכן, נחדול נא הפעם מן החזיונות ומן הדמויות ומן הדברים אשר ברוח וגשימה לב אל המעשים יום יום, כי הנה באתי הלום כיום הזה לספר באזניכן את הדברים אשר שמעתי אתמול ואשר מהם תקוה טובה למירה. אתמול דברתי עם כליזמר, הוא המנגן הגדול.

— הלא? קראה אשת מיריק ותשמח — ואתה האם תחשוב כי היה יהיה לה לעזר?

— זאת תקותי וזאת תוחלתי. הן האיש הזה ידיו מלאות עבודה כל היום, ובכל זה הבטיח אותי אשר יועיד מועד לראות את פני העלמה לפירות (כי אמנם זה השם אשר עלינו לקרוא לה מהיום והלאה, הוסיף דירונדה בצחוק בהביטו בפני מירה) ולשמוע את קולה, אם רק תאבה לשורר באזני.

— מקרב ולב אודה אותו על חסדו זה, ענתה מירה בנחת. הן הפץ יחפץ האיש לשמוע בראשונה את קולי טרם יוציא משפט אם טובה אני לעשות עמי חסד ולעזור לי.

ודירונדה שמע את דבריה ויהיו לו לפלא בשמעו את משפטה הנכון ואת הגיון לבה הנאמן.

— אכן קוטה נפשי כי לא יכאב לך אם תואיל אשת מיריק להביא אותך אל בית המנגן כליזמר.

— לא, לא וכאב ולא יצר לי, כי נסיתי באלה מעודי לעשות מעשים ולדבר דברים למען ישמעו הרואים והשומעים את משפטם ואף גם זאת ואני נסיתי במסות גדולות ונוראות, וגם לימים הבאים נכונה אני לשאת את כל אשר יושם עלי ולעשות את כל אשר ישאלו מעמי. האם שופט קשה אדוננו כליומר זה?

— דרך מיוחדת ונבדלת לו, ואולם לא ידעתי אותו היטב למען אוכל להגיד לך אם קשה יהיה בעיניך ואם לא; אכן לב טוב לו, ויש אשר דבריו מלאו גערה ומעשיו מלאים חן וחסד, כפיו ידבר רע ובידיו יעשה טוב.

— אמנם נסיתי והסכנתי מעודי לשמוע קול גערה ולא אשמע תהלה.

— כן הוא כאשר דברת, ענה דירונדה, יש אשר פני כליומר יהיו פנים נועמים, ואולם מתוך עיניו תראו את לבו הטוב, ורק צר לי כי כליומראה על עפעפיו ולא תוכלי להביט בהן.

— לא אירא ולא אחת מפניו, ענתה מירה, ולו גם כאריה ישאג לא אפחד ממנו, כי הוא רק את קולי יחפוץ לשמוע, ואני אנסה לתת בשיר קולי ואתאמין לשורר כמשפט ככל אשר תהיה לאל ידי.

— וגם אם יקרא לך לבוא אל היכל הגבירה מאלינגר, הלא תקומי ותבואי? שאל דירונדה, כי הנה אומרת הגבירה הוואת לקרוא לך לבקר בהיכלה ולשמוע את קול זמרתך, וגם רבות מן הנשים הגדולות אשר בעיר תבאנה בערב ההוא ושמעו גם הן את קולך, והן אומרות לתת את בנותיהן על ירך למען תלמודנה מפיך את חקת הזמרה.

— מה מהרגו לבוא אל מחוץ חפצנו! קראה אשת מיריק בשמחה גדולה, ואת, מירה, הן לא חשבת ולא עלה על לבך מעורך כי ככה תמהרי לרוץ ארח ולבוא ער המטרה.

— אכן יראה אנכי מעט להיות נקראה בשם „עלמה לפירות“, אמרה מירה פתאם ופניה התארמו, האם ופלא ממני להיות נקראה בשם „כהן“?

— התפארי עלי כי הבינותי לך, ענה דירונדה, ואולם האמיני לי כי לא נוכל לקרוא לך בשם כהן. השם הזה איננו יפה לנערה משוררת — ואני אמנם ידעתי כי דבר כזה דבר סכלות הוא, ואולם יצר

לב האדם רע מאד ואנחנו קצרה ידנו לשנות את משפטי בני האדם יום אחד. אכן יש לאל ידנו לבחור לנו שם אחר, שם חדש, כדבר אשר תעשינה המשוררות יום יום בבחרן להן שמות ככל אשר תמצאנה לטוב ולנפשן, וגם לך נמצא שם משמות הספרדים או האיטלקים אשר יתאים אל מראה הנפש.

— ומירה חשבה מחשבות רגע אחד ותאנח, ואחרי כן אמרה: לא! אם יפלא ממני להיות נקראה בשם כהן, כי עתה אין טוב מזה בלתי אם להקרא בשמי הישן, הוא לפירות, כי אין את נפשי לבוא בנקרות הצורים ובמחלות העפר להסתר מפני רודפי. הן קניתי לי רעים אחרים, והם ישמרו עלי לבלתי תאונה אלי רעה. ואף גם זאת — לו אראה את אבי והוא אמלל מאד ובפיו יקרא לי לעזור אותו — לא! לא! קראה פתאם ותפן אל אשת מיריק; איך אוכל ואראה ברעה אשר תמצאנה? איך אוכל ואראה את דמעותיו, ואיש אין בארץ אשר יגוד לו ואשר יחמול עליו, ואני, בתו, הסתרתני את פני ממנו ואחבא? הלא אין לו נפש איש וולתי נפשי, ויתר האדם אשר התהלכו לפניו ואשר אמרו לו כי רעים נאמנים המה לו, כלם עוברהו ולא ישיתו עוד אליו לב!

— עשו את כל אשר תמצאי אל נכון לעשותו ואת כל אשר יגיד לך לבך, ענתה אשת מיריק, ובלבה אמרה: אין האישה הזה שזה בחמלת הנערה עליו.

ודירונדה אמר בלבו: אכן הרעותי וחטאתי בי זעף לבי על האנס, והוא במה חטא ובמה אָשם אם הלך לבו אחרי מירה ואם דבק לבו אחריה לאהבה אותה? ואולם סכל האישה הזה אם התנשא יתנשא לאמר בלבו כי ימצא הן בעיניה; ורק חרפה היא אם תתנגב המחשבה אל לבו כי יש יום והנפש הנפלאה הזאת תדבק אחריו לאהבה אותו גם היא.

מה הועילו לדניאל דירונדה כל הדברים האלה? מה בצע לו פחשבו ככל המחשבות ההן? והוא אחת ידע ואחת הבין לפתע פתאם, כי אין לו אָח ואין לו רע, אשר יהיה איש בלבבו ואשר יוכל להגיד לו את כל לבו. ולבו זה מלא עתה על כל גדותיו ומחשבות חדשות באו לו כפרץ מים רבים! מי יודע מה ילד יום, ואם לא ביום המתרת או

מקץ ימים אחרים תשמע אונו את תעלומות מולדתו ואת מסתרי ימי חייו, ואז תבאנה תמורות וחליפות חדשות בחייו ובכל אשר לו, אשר לא עלו על לבו מעודו ואשר לא חשב אותן בראשונה? מי יגיד לו את אשר יהיה אחריתו ואם בשמוע אונו את תעלומות מולדתו לא ימצא לפניו מלאכה חדשה אשר לא ידע אותה מראש ואשר לפיה יכונן את צעדיו? מי יודע את משמרת פקודתו אשר יהיה עליו למלאות אחריה בימים ההם? אכן בכל הימים האחרונים האלה, כפעם בפעם אשר עלה על לבו להציב לו יד בחיים ולבחור לו משמרת פקודה, ויסוג כפעם בפעם לאחור ויטמון את ידו בחיקו ולא עשה קטנה או גדולה, כי ירא לגפשו פן ישמע לפתע פתאם את דבר מולדתו והיה עליו לשנות את ארחות חייו מן הקצה אל הקצה ולבחור לו דרך חדשה. והוא את הסיר הוגא אהב מעודו ויעבוד תמיד את עבודתו ככל אשר שאל ממנו דבר יום ביומו; ואולם לבו לא היה עמו בעשותו ולבו לא הלך אחרי כל המעשים אשר פקד עליו דודו לעשותם, ורק מאהבתו אותו עשה את כל אשר עשה. ויש אשר ירא מאד פן תקיץ נפשו בכל המעשים ההם וגם אהבתו וגם קנאתו אשר יאהב ואשר יקנא לדודו כענין יעברו ויסופו, ואת דודו זה לא יכבד עוד בלבו. אכן לא בקשה נפש דירונדה לדעת את אביו ואת אמו למען ינחל כבוד ולמען עלותו במעלות לשבת עם נדוּביו עמו, ורק יען אשר נכספה ואשר כלתה נפשו להיות לו אָב ואם, ויהיו השמות האלה — אב ואם — כקסמים אשר לקחו את לבו, ויבערו בקרב לבו כאש אשר נפלה מן השמים ואין מכבה, ויש אשר שמעה אונו את השמות האלה ולחיוו התאדמו ותבער האש גם בהן. אכן יש חכמים בעיניהם אשר ילעגו לאיש כזה ויאמרו: אך טפש כחלב לבו מבלי יכולתו להשמיר מקרב נפשו משאות שוא ומדוחים כאלה למען דעת כי לא על פי מולדתו ומוצאו ישפט איש ורק על פי מעשיו ותבונתו; ואולם היודעים האנשים האלה את כל הגדולות והנפלאות הנעשות בקרב לב איש פנימה למען אשר יוכלו לשים אותן כשמלה גם לפנינו ולבאר אותן לנו? האנשים האלה יודעים את לב האדם ואת גידיו ואת עורקיו ואת עצביו, ובכל זה לא יגידו לנו את מתכנתו ואת מלאכתו! האנשים האלה יודעים ומכירים היטב את עין האדם ואת תכניתה ואת עור הרשת ואת משפטו, ובכל זה לא יגידו לנו במה כחה גדול לראות את האור! האנשים האלה

יודעים את דבר הקישור ואת דבר זרם העלֵקטרוניות, ובכל זה לא יגידו לנו את אשר המה! היגידו לנו האנשים האלה את משפט לב האדם להבין לנו מה היה לו כי הואיל ללכת פתאם אחרי משאות שוא ומדוחים ולרבקה אחרי חזיונות ומראות?

מי יודע, אולי קמה הסערה לדממה בקרב לב דירונדה לו מצא לפניו איש אוהב כלבבו אשר יוכל ויכול לשפוך לפניו את כל לבו ולהגיד לו את כל המשא ואת כל הסבל אשר העיקו אותו תחתיהם. מעודו ועד כה היה דירונדה למשען, תחת אשר ישען הוא על רעהו, ויש אשר בכל לבו ובכל נפשו בקש לו אוהב ורע, ויבט ימין ושמאל ויבקש אחר וקרם, ולא מצא, כי בקש לו איש אשר יהיה גם הוא צעיר לימים כמוהו ואשר מצא ואשר אפפו גם אותו רעות ותלאות כמוהו ואשר ישמור גם הוא מחסום לפיו כמוהו ואשר לא יקטן ממנו ולא יבוט אליו כמויט אל איש מרום ונשגב ממנו; ואיש כזה לא מצא דירונדה, ואף גם חדלה נפשו ולא קותה עוד למצוא איש כזה, כי לא היה דירונדה מן האנשים אשר בחלומות ובדמיונות ישפיקו, אשר ינוח עליו הרוח והוא יקום וינבא לאחרית הימים או אשר תראינה עיניו עתידות והוא נופל וגלוי עינים —

פרק תשעה עשר.

איש אשר תראינה עיניו עתידות והוא נופל וגלוי עינים, או גבר שתום עין אשר ינבא אל אחרית הימים — הן יהיו הדברים האלה לשחוק ולמלה ורבים לא יאמינו בהם, ואולם עינינו הרואות מעשים כאלה יום ויום וכלנו יודעים כי יש אנשים אשר זה כחם וזה אונם לראות מראות וחזיונות לכל אשר יעלה על לבם ולכל אשר תאזן נפשם וגם לכל אשר חקרו ברוח מבינתם, והיתה עליהם רוח נבואה, והם במראה ובחזון יראו את אשר יהיה. והיה המעשה אשר יעשו, וראו אותו בראשונה היטב והנה מראה ותמונה לו; והיבר אשר יקרה אותם, אשר יתאן אליו לבם ואשר יראו אותו, והיה להם הדבר הזה בראשונה לתמונה ולחזון אשר בעיניהם יראוהו, והיא יגדל וילך הלוך וגדול כגרגר הרגן אשר וישם בחיק האדמה, וכל המוצאות אותם יעזרו אחרי התון ההוא לתגדילו

ולהאדירו, ובכל המקרים אשר יקרו אותם יראו אותות ומופתים לחוק ולצמץ את חזון לבם. ואולם האנשים ההם אינם חולים ואינם משגעים, כי יש אשר גם רוח משפט להם, ובמחקר ובתבונה יחשבו את מחשבותיהם ויעשו את מעשיהם, כאחד האדם אשר בחשבון וברעת יעשה את מעשיו; ויש אשר נראה כי רוחם גדולה ורחבה מאד אשר לה מוצאות ומבואות רבים, כמושפט עיר בעל-צפון אשר היו לה מאה שערים, עד כי נקל לדעת כי יוכל איש לכנס אל תוכה שבעתים ושבעה מאשר יכנס איש אל פתח אחד וקטן אשר השוער עומד עליו לשמרו. אכן אמת נכון הדבר כי יש חזוים וחולמים כאלה העומדים בסתר המדרגה, והם שפלים ונבזים בעינינו, ואולם גם במערכות היונקים ראה נראה יונקים דלים ומעטים אשר יכול נוכל להצפין את האחד בתוך האצבע אשר לנעל-ידנו, כי קטן הוא עד מאד, ובכל זה אף היונק הזה לאחיו הפיל הגדול אשר אימתו תבעתנו ושניהם בני אדם אחת ומערכה אחת לשניהם. איה החיה הגדולה ואיה הברואה הנפלאה אשר לא נמצא על ידיה גם קטנה ודלה בדמותן כצלמן? הן תראינה עינינו יום יום אנשים אשר יקראו לנפשם „פטריוטים“, לאמר: אוהבים המה את ארץ מולדתם, ואנחנו הן ידוע נדע כמה ריקים וכמה פוחזים נאספו אל תחת דגלם להקרא גם הם בשם הגדול הזה; והיה ביום האחרון והאלהים ישב למשפט בעמק יהושפט, אז תראינה עינינו אנשים לאלפים אשר ירחקו איש את אחיו ואשר בצד ובכתף יתדפו, ועלו ובאו כלם ונשאו בידיהם ועל זרועותיהם גליונות רבים וספרים עבים, ואמרו לנפשם: „ספרים אנחנו וספרים רבים עשינו“, ואנחנו הן ידוע נדע כמה ריקים וכמה פוחזים נאספו אל תחת הדגל הזה להיות נקראים גם המה בשם הגדול הזה.

את הדברים האלה דברנו באזני הקוראים להיות להם למשפט למען יבינו מראות וחזיונות אחרים אשר תראינה עיניהם במרדכי, והשכילו לדעת כמה לקח האיש הזה את לב דירונדה להיות תמונתו חרותה וחרושה בקרב לבו ולא ישכחנה עוד, והוא הכדיל את האיש הזה מכל יתר האנשים הדומים לו כי ידע גם הוא אשר קטן וגדול נשתו בדמותם וצלמם וכי עלינו להכדיל בין הגדול ובין הקטן, והאיש הזה משך אותו ביד חזקה אחריו ודירונדה לא ידע את שרש הדבר: היהודי הרל והרוח הזה אשר סגיו כפי חולה מחלת השחפת ואשר

במסתרים יהנה כתורה הנסתרה ממנו והוא כשפינוזה יעשה מלאכה דבר יום ביומו לאכול לחם מיגיע כפו, היהודי הזה לא מלא אחרי חלומותיו ואחרי חזיונותיו ככל אשר חזה לו, למען יהיה הוא לו לרע ולאהב אשר אותו בקש זה ימים רבים.

אבל לא כראות דירונדה את מרדכי ראה מרדכי אותו, את דירונדה! זה שנים אחרות ומרדכי הזקין וילך הלוך ודל, ויהי עיף ויגע, ותרפינה ידיו ותכשלנה ברכיו ויזקן וידל מאד, והוא גלמוד ונעזב באין איש עמו; ואולם כאשר ידל וכאשר יזקן, כן תכסף נפשו וכן תכלה למצוא איש צעיר לימים אאר כרו לו אלהים אונים קשובות לשמוע ולהבין ואשר יער אליו את נפשו ואת חזיונותיו ואת חלומותיו בטרם ימות, והיה הוא ליורש אחריו לרשת את כל נחלתו ואת כל רחשי לבו למען הקם את מחשבותיו אחריו. הן יש אשר תראינה עינינו איש חולה נוטה למות אשר הקה כרוזן ובשרפון ואין תקוה לאחריתו, והאישי הזה כאשר תגדל וכאשר תרבה מחלתו כן תגדל וכן תרבה גם תשוקתו אשר חשקה נפשו לשוב לאיתנו הראשון, להחליף כח ולחיות מחליו, ואולם לא כן מרדכי בחלותו ובהזקונו, כי לא קותה נפשו לשוב ולראות חיים, ורק אחת שאל ואותה בקש למצוא איש כלבבו אשר ינחיל אותו אחריו את כל משאת נפשו ואת כל חזיונותיו; והשאלה הזאת אשר שאל לבו בסתר היתה לו מעט מעט לתוחלת, והתנחלת היתה לתקוה, והתקוה היתה למבטח עז אשר יקום ואשר יהיה אל גבון, והבטחון היה לו באחרונה לנבואה, ויהי לבו מתנבא בקרבו יום ולילה יום ולילה ולא הרל, וידע מרדכי ויבן בו עוד לו מעט והוא ימצא את האישי אשר אליו תכל נפשו, והיה לו לפה ולמליץ, לרואה ולנבוא, ואחרי כן יהיה לו — למשיח. ויחכה מרדכי יום ולילה אל האישי ההוא כחכות אל המלאך הגואל אשר בוא יבוא ולא יאחר, ואם יתמהמה יתכה לו, כי לבו לא יבגד בו — בין כה וכה ושנים אחרות חלפו ותעבורנה ומרדכי החל לחקור את כל אדם ולבחון את כליותיו ואת לבו, לראות הימצא את אשר הוא מבקש אם לא? ואף גם בחן מרדכי את מחשבות לבו וידע עתה אל גבון מה יהיה משפט האישי אשר הוא מבקש: שונה יהיה האישי הזה ממנו מן הקצה אל הקצה לבלתי מצאו גם הוא בדרכו את כל המכשולים ואת כל אבני הנגף אשר מצא הוא, ובכל זה ידמה וישוה אליו בדברים

רבים; איש יהודי יהיה כמוהו אשר לכו ראה הרבה חכמה ואשר נפשו מלאה איש קנאה לעמו ולתורתו ואשר ישאף רוחו להרים את עמו מן העפר, לנשאהו ולגדלהו; ואולם כמראה פניו ובתבנית בשרו שונה יהיה ממנו, כי יפה תאר ויפה מראה יהיה אשר כת בידו וגבורה בימינו, וגם מן האצילים יהיה אשר ידע להלוך נגד החיים ואשר הסכין עם נדיבים ועם הגדולים אשר בארץ, וגם במדברו יצודר נפשות לדבר על העצים ועל האבנים ולקחת את כל השומע, וגם בעשרו יעזו כל הימים לבלתי תרפינה ידיו ולבלתי תראינה עיניו את העני בשבט עברתו ולא יהיה לו לשטן בדרכו, ואף גם לא יתע כמוהו מגוי אל גוי ומממלכה אל ממלכה כמושפט כל איש יהודי הנדה כל הימים. — ומרדכי בתן את כל איש אשר ראו עיניו אותו, לדעת הימצא בו את האותות אשר הוא מבקש אם לא, וילך וידרוש גם אל התמונות ואל הציורים אשר ראו עיניו בבתי אסף ובבתי משכית אשר בארץ ואשר מחוץ לארץ, וגם בלונדון התהלך כפעם בפעם ויסר אל בתי אסף הציורים ויחקור וידרוש את כל הציורים ואת כל התמונות אשר ראו עיניו ויבחון אותם לדעת: היש בין האנשים האלה דמות פני איש אשר תוי פניו יקבילו אל פני האיש אשר הזה לכו בסתר, ולא מצא; כי לא רבים הציורים בבתי אסף התמונות באירופא אשר נמצא עליהם פני איש צעיר לימים והדור בלבשו אשר יקה את לבבנו ביפיו ואשר בהגוי לחיו תרביץ תוגת עולמים, והוא איננו כושל ואיננו יגע ולא יכרע ולא ירביץ תחת סבל תוגתו, ותהי להפך, כי עוד מעט והוא יקום להראות לעיני כל את כחו ואת גבורתו להיות לאיש מלחמות ללחוט את מלחמותינו ולדבר את כל אויבינו תחת רגלינו, לנטל ולנשא אותנו כאשר ישא האומן את הילוי, וידו חזקה וזרועו נטויה להביא אותנו אל המקום אשר חמד לנו, ואיש לא יתיצב בפניו —

אל מול פני אחד הציורים אשר בבית אסף לתמונות עומד מרדכי ועפעפיו בוחנות את אשר לפניו, זו קומתו כפופה ושחוחה, בשרו כלה מעל עצמותיו, לחיו שפוי ועיניו השחורות מעמיקות לשבת בחוריהן, והוא מצנפת עגולה יצנוף אשר עור שער שחור חבוש אליה; והיה בראות אותו אחד הרואים ברגע ההוא, ואמר בלבו: רק איש יהודי הוא אשר אחרי משלח ידו הולך לכו, לקנות ולמכור ציורים ישנים — ומרדכי יודע ומכין את כל הדברים האלה, ובשרו עליו וכאב, מה בצע בהגיון לכו?

מה יועיל בכל המחשבות הטובות אשר בקרב לבו הטחור? הן בתוך עם טמא שפתים הוא יושב אשר כבדה אוננו משמוע וערל לבו מהבין, והאנשים האלה לא ישמעו ולא יבינו לו, כי ראות עיניהם איש עני לובש בלואי סחכות אשר כשרו כחש משמן ועצמותיו שפו, ולא יאמינו לו, והיה בבוא אליהם נביא או חוזה חזיונות, לא ישמעו ולא יאמינו לו, טרם יכבוש לפניו את כל הארץ וטרם יודע שמו בקהל למען דעת אותו קטן וגדול. ויהי בהיות לבו כואב עליו על כל הדברים הרעים האלה, ותהי אוננו פקוחה תמיד לשמוע אל כל הגה היוצא מפי איש ועינו פקוחה גם היא לראות ולבחון כל ניר שפה וכל ניר עפעף, ובראותו כי היה רגע אחד ללעג, ויצר לו מאד, ובכל זה ידע כי לא רק האנשים ההם אשמים בכל הדברים האלה כי אם גם הוא, עקב אשר לא חנן אותו אלהים את כל יתרון טוב ועקב אשר לא חשך נפשו ממוס. ולכן כאשר החל לחלום את חלומותיו ולבקש לו את האיש אשר יהיה לגביא תחתיו, אז אמר בלבו כי נשמת האיש שהוא תמלא את החסרון אשר יחסר לנשמתו, והיתה לו "נשמה יתרה", כאשר יאמרו אנשי-הקבלה, והאיש הזה יקח את לב כל רואה ולב כל שומע, כי ימלא אותו אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל דבר טוב אשר יוכל אנוש לעשותו בעוד בחיים חיתו, והאיש הזה בוא יבוא ולא יאחר, כי נכון הדבר מעם האלהים למהר לעשותו, למען תת שם ושארית לכל מיושבות מרדכי אשר חשב בסתר לבו; כי ידע מרדכי אשר מחשבות לבו אלה קרושות וטהורות יחדו והן מתאימות ומקבילות אל כל היקום אשר וצראינה עיניו מסביב, ואלהים לא לתהו ברא אותן ולא לריק נטע אותן בקרב לבו, ועל כן ידע אל נכון כי בוא יבוא האיש להקים את מחשבותיו אלה על נחלתו, ואת האיש הזה אהב עוד בטרם ראה אותו בעיני בשר, ותדבק נפשו אחריו, ויהי לו שעשועים.

ויש אשר ישב מרדכי ויחלום את חלומותיו בהקיץ ועיניו לנוכח הביטו וצראינה את התמונה אשר אליה כלתה נפשו, והנה עומדת התמונה לפניו והוא יראה אותה פנים אל פנים, ויש אשר ראו עיניו שמי זהב ממעל לראשו, וכאשר יביט וכאשר יראה את השמים האלה, כן תכדל וכן תסרד מעליהם תמונת האיש אשר הוא מבקש, והאיש הולך הלוך וקריב אליו או יעמוד על מקומו תחתיו ואת שכמו הפנה אליו, אכן נסת

מררכי מעורו לראות שמי זהב ממעל לראשו ולא היו עוד השמים האלה חדשים בעיניו, כי אהב מררכי מעורו לראות ביפי הארץ ולהתבונן אל מראות היקום הנהדרים, וגם בלונדון בקש לו תמיד את חלקי העיר אשר שם תראינה עיניו ביפי היקום, ויש אשר התהלך ויבוא אל אחד הגשרים אשר על פני הנחל ויעמוד שם ויחכה למוצאי בקר או למוצאי ערב, ועינו לא שבעה מראות, ואולם יש אשר גם בשבתו על המלאכה אשר לפניו וידיו אוחזות בכלי מורי-השעות או במשבצות האבנים היקרות אשר נתנו על ידו לשים בהן תקונים, והוא בתוך חדרו הצר אשר בעליה, אז תביט עינו החוצה על פני אבני הקירות הנתעבות ועל פני החלונות המבוקעים והמפורצים אשר מומלו, ונפשו חולמת בהקיץ חלומות נעימים ועינו תראינה פתאם-בחזון את כל המראות היפים אשר אליהם יכמה בשרו מעורו, וחנה דורכת כף רגלו על פני עמקים מלאים פרחים ושושנים ועינו רואה פני שמים מלאים זהב ממעל לראשו, ובכל אשר יפנה והנה מרחביה אשר אין לו קצה ואין לו אחרית. אמנם גם בהקיץ אהב מררכי להתהלך לשוח ולבחר לו את הרחובות אשר בהן תראינה עיניו מראות אלהים, והיה בהיות כחו אתו וגם מועד קרא לנפשו ממלאכה, אז יקום ויבוא עד-מעקה האבנים אשר לגשר-בלאקפריאר, ועמד שם, ועינו תראינה את הנחל הרחב ההולך לאט לאט ואניות שיט וספינות קטנות הולכות ובאות, מרחוק הן באות אשר שם שלוח ומנוחה ודממה גדולה ואל החוף תרדנה אשר שם קול רעש וקול המולה דקה, ובאו הציים ועברו על פני הבתים הגבוהים והרמים אשר על יד החוף מימינם ומשמאלם, והבתים האלה נשקפים מתוך ענני הערפל אשר ירבצו עליהם חמרים חמרים, ויש אשר תהיינה עליהם נגהות אור, ועל כל הארץ יהיה טל. ובראות מררכי את כל אלה, ובאו כל המראות האלה להשתפך אל קרב לבו פנימה, חקה אחת ומשפט אחד למראות האלה ולכל המחשבות אשר יחשוב לבו בסתר, והוא לא יבין כמעט להבדיל בין המראות אשר ראו עיניו מחוץ ובין המחשבות אשר חשב לבו מבית. — ולכן גם תמונת האיש אשר ראה מררכי בחזון, ברכ אורים וברב נגהות ראה אותה תמיד בחלומותיו ובדמיונותיו, אשר שמי זהב ממעל לו ואורים גדולים על סביביו, עד אשר תכהה עינו לראותה ולא וכל להביט בפניה, כי קץ עורם; ואולם מעט מעט הסבין מררכי עם

דמיונו, וברבות הימים ראה את התמונה והיא לא הפנתה עוד שכמה אליו, כי הלך דמיונו הלוך וגבור בו, ויתו לפניו את התמונה לכל קויה ותויה ולכל משפטיה ופרטיה, דבר לא נעדר עוד, והתמונה הולכת הלוך וקרב אליו, והוא גם את פניה יחזה ואת מראיה יכיר; והוא בהזכירו את הדברים אשר שאל לבו בסתר, את ימי הנעורים ואת יפי התאר, את החכמה ואת הדעת, את ההוד ואת ההדר ואת המקור העברי אשר יהיו לאיש ההוא, לא הביטה עינו תמונה נבדלת אשר יחזה בפניה את כל האותות ההם, ורק שוה לנגדו תמיד את פני אחד השבטים משבטי היהודים אשר נבדלים הם מתוך אחיהם על פי האותות ההם, ויזכור את פני היהודים אשר ראו עיניו בשבתו בארץ הולאנדיה ואת פני היהודים אשר ראו בשבתו בארץ ביהם ואת פני היהודים אשר ראו עיניו על פני התמונות והציורים אשר לקחו את לבו, וידע כי כאלה וכאלה יהיו גם פני האיש אשר אליו כמה לבו בסתר. בימים ההם ומרדכי היה כנער צעיר לימים אשר על משכבו כלילות תחלום נפשו ואשר דמיונו יתו לפניו את תמונת בחירתו טרם תראינה עיניו אותה, או ככלה עודה בבתוליה והיא חולמת חלומות ורואה בחזון את פני חמורה אשר אליו תכל נפשה; ואולם אהבת מרדכי עזה שבעתים מאהבת בני הנעורים האלה, יען כי לא בבשר כי אם ברוח היתה אהבתו, ויען כי עזרו צפר על עצמותיו והוא ידע כי עומדות רגליו על פי פתח ועוד מעט והוא לקבר יובל; מעט מעט והתמונה הזאת היתה לו לרע ולחבר אשר יקרא אליו והוא יבוא, ידבר באזניו והוא ישמע, יתוכח עמו והוא יענה, והתמונה הזאת לא רק בהקיץ ראה אותה כי אם גם בחלומות, בהיות שמורות עיניו נאחזות ולבו בקרבו ער, כמאמר השולמית אשר ותאמר גם היא: "אני ישנה ולבי ער" — כי מלא לבו את תמונתו על כל גדותיו, וישפוך את חזיונותיו ואת דמיונותיו אשר ראה במראות ובחלומות על כל היקום אשר מסביב ועל כל המעשים אשר נעשו ועל כל ילדיו וום. בימים ההם ברפות בשרו הלוך ורפה ובראותו כי מדת ימיו קמנה מאד, ותגבר תקותו בקרבו על אחת שבע ולא הניחה אותו לישון, ותקצר רוחו מאד ולבו התפעם בקרבו כל היום, והוא ידע לפתע פתאם כי עוד מעט ותאות לבו תנתן לו, האם נכון עתה הפעמון לנוע ולהשמיע במרום קול? התשמענה אזניו עוד מעט את דברי הגאולה אשר אליה

בלתה נפשו? אם קול רגלי המבשר הוא הבא מן ההרים? — ויש אשר הטה את אונו ויקשב וישמע ולבו פחד ורחב, כי ידע אשר בא עתה הגואל אל תוך המחנה ועוד מעט ובעיני בשר יראה אותו, והוא יקרב אליו לקחת מידו את כל הרכוש הרב אשר הכין לו, למען הציל את מחשבותיו ואת תחבולותיו מדרת שחת, לטעת אותן בלב בני עמו, להיות למחיה לפניהם ולברכה בקרב הארץ. — אכן יש אשר יאמר איש בלבו לאמר: רק גאווה וגודל לבב הולידו למרדכי מחשבות כאלה! לו גם נכונים יהיו חלומותיו כנכון היום ולו גם יצדקו דבריו יחדו כדברי קולומבוס או ניוטון, ואז גם אז לא גאווה לאיש להתהלל במעלות רוחו כל היום, ואם בעל נפש הוא ואמר: „אם אנכי לא השיגה ירי, יבוא נא איש אחר במקומי ועשה הוא את אשר יעשה“ — ואולם יש אשר לב אדם מלא על כל גדותיו, ואז תשאל נפשו להיות גם בעושי המלאכה, לא בעיניו לבר יביט אל העושים ואל הפועלים, כי אם בעצם ידו ובכחו ובתבונתו יאמר לעשות ולפעול גם הוא; זה חלק איש אשר לבו מלא בחכמה ובמחשבות וברעת, כי חפצה נפשו להיות לברכה ולמחיה לפני יתר האדם; והיה בכל הימים אשר איש וחום עצורים יהיו בתוך השמש, להאיר על הארץ ולעורר לחיים חדשים, לא יחדל גם האדם על פני הארץ לרעת ולחוש בנפשו לאמר: „אנכי ארון השעה הזאת וחליפותיה לי הנה, ולכן אישים בה את רוחי ובנשמת אפי אמלאנה!“

אבל גם האיש אשר דרך אחת לפניו ללכת אליה מבלתי נטות ימין ושמאל, ונטה גם הוא לפעמים הצדה לתעות רגע אחד מן הדרך הסלולה; ככה יעשה האלהים את האדם, וחסד עשה עמו במעשהו זה, לשמור את רגליו מדחי ולהציל אותו משגיאות רבות, — וגם מרדכי לא הלך כל היום על דרכו הסלולה לחכות אל המשיח אשר בוא יבוא אליו ולא יאחר ולחבק את ידיו בצלחתו מבלתי עשות קטנה או גדולה, ותהי בו להפך, כי בעורו יושב ומחכה אל היום הגדול אשר בוא יבוא ולא יחק חק, והוא בחר לו עבודה ומלאכה אשר על פיהו יעצר כח לשפוך את לבו ולהערות את רוחו גם בטרם בוא היום הגדול ההוא, בעת ההיא והוא כשנתים ימים יושב בבית עזרא הכהן בעלית קיר חדרו, וישא חן וחסד בעיני וושבי הבית ויאהבוהו כלם, כי חזו בו חזות הכל, והיו להם לעושת מלאכה ולמורה, לאיש אשר יעשו עמו חסד ולמשגע הוגת

דעות, לצדיק אשר באמונתו יהיה וגם לאיש אפיקורוס; בימים ההם ויעקב הקטן עשה חיל במכנסיו הראשונים אשר הלבישו אותו ובשכלו הנמרץ אשר ראה אותו גם הקורא מדי שימו לב להעריך ערך שכינים קטנים ומדי הגותו דעות על דבר החליפה והתמורה, ויעקב זה הקטן עשה חיל גם לפני מורו מרדכי, וידבק אחריו; אכן ראה הנער את פני מרדכי כראות פני איש אשר יעמוד בסתר המדרגה, ואולם לבו נהה אחריו גם אחרי כל זה, ויקבל מאתו את הטוב כאשר יקבל איש את הטוב מאת עבד אסור באזיקים. אבל לא כן מרדכי, כי היה מרדכי אומן את הנער ויתן לו ראשית למודים וישכילהו ויבוננהו, ויאהב את הנער מאד, ויחדל מהיות לו למורה ויהי לו לאב, וינהלהו ברחמים רבים; ואולם ידע מרדכי היטב את התהום הגדולה הרובצת בינו ובין אבות הילד ההוא, וכי לצנח לא יבינו האנשים האלה אותו ואת רוחו ולא נסת מעוררו לשפוך את רוחו זה באזניהם ואל חיקם ולא חלק להם מן העולם אשר נתן אלהים בלבו, ורק את הנער הברדיל לו ויחש לו עתירות טובות וירא את שחר טל הילדות אשר על מצחו וישמח בו וידע כי גם אחרית תהיה לו ותקוה טובה. אז החל להערות את רוחו אליו ולדבר דברים באזנו אשר לא הבין הנער להם, ויעש את מעשהו בראשונה בבלי חשבון ובכלי דעת, ורק באתרונה ידע את אשר הוא עושה, ויחל לשפוך לפניו את רוחו ואת הזיונותיו בחשבון וברעת, וישא משא לפניו וידבר אליו דברי נבואה וישמיע באזנו גדולות ונפלאות, אשר אם יקשיב איש סוחר אל הדברים ההם ואמר: רק איש משגע האיש הזה. ואולם איש לא שמע ולא ידע בדבר מרדכי ליעקב את דבריו, כי כפעם בפעם אשר לא וזהיה מלאכה לפני מרדכי לעשותה והוא יושב בעלית קיר חדרו, ועלה יעקב אליו לשמוע מפיו את לקחו, ומרדכי יתן לו לקח טוב בהורותו אותו לקרוא בשפת אנגלית ובשימו לפניו את חקות החשבון ומשפטיו, והנער יתרפק על מורו זה ועלה על ברכיו היבשות להתיצב עליהן או ידלג עליהן להיות לו למרכב לרכוב עליהן, ונפש המורה לא תקצר בעמלו זה, ויש אשר יקח את לב הנער בעשותו לו תקונים לאחד הצעצועים או בהורותו אותו משפט מלאכת-חרש קטנה, לעשות גם הוא כמוהו, כי השכיל מרדכי ויהי מתיר בכל המלאכות התן מאין כמוהו; והיה כראותו כי הולך לב הנער אחריו ולא יסור עוד ממנו, אז יחל לקרא באזנו את אחד

השירים הכתובים בשפת עברית, אשר כתב בימי נעוריו ואשר שפך בהם את כל רוחו הלוהט, בנשאו את משאו על עמו ועל ראשיתו ועל אחריתו, כי מלא לבו את המחשבות האלה וכאש צרבת תבערנה בהגיגו ועל שפתיו וגם בכל אשר כתב מעורו ועד היום הזה, ואחרי קראו את הדברים באזניו וצוה אותו לשוב ולקרוא אותם בפיו גם הוא, ככל אשר שמע מפיו, דבר לא יחסר,

— יבואו נא הדברים בלב הנער והיו חרושים על לוח לבו עד עולם, אמר מרדכי בלבו, משפט אחד להם ולדברים אשר נעלה אותם ברפוס.

ויעקב מלא את משאלות מורו בכל נפשו ובכל מאדו, כי חשקה נפשו גם הוא לדובב שפתיו ולהשמיע קול מלים אשר לא הבין אותן, ויהי הרבר הזה לשחוק וללצון בעיניו אשר יחמוד אותו איש כמוהו, והיה אם לא מצא ענין אחר לפניו להוגות אותו מאחרי הענין הזה, או פִּשָּׁא בשפתיו את כל המלים אשר קרא מרדכי באזניו, ולא חדל עד אשר קצרה נשמת מרדכי בדברו ולא היה בו כח להוסיף עוד; כי זה דרך מרדכי גם בשננו את הדברים לתלמידו, לקרוא אותם בחם לבו וברגשי קדש, ובעת ההיא והנער יעקב עומד לפניו והוא יריק את צלחת בגדו ואת אמתחות מכנסיו לראות את אשר ימצא בהן, או ימשוך את עור לחייו להעמיד את פניו וּלְעִנָּה את עיניו וגם את קדקד ראשו יסוב לאחור, או ימשש באצבעו פעם את אפו ופעם את אף מרדכי להיות כאיש אשר יחפוץ לדעת במה נבדלים השנים האלה איש מאחיו; ומרדכי הקורא לא יזעף ולא יקאוף עליו, ותהי בו להפך, כי נפשו תלבש גיל בשמוע אזנו כי חדלה שפת הנער מהיות שפת עלגים וכי לשונו ממהרת לבטא את המלים הזרות לה ולא תכשל עוד. ואולם יש אשר נפש הנער תחשק לפתע פתאם להתהולל רגע אחד ולשנות את טעמו, כי באה מחשבה אל לבו בפתע פתאם, ואז יצנח ארצה, והמלים עורן על שפתותיו, לא יקרא אותן כאשר תצאנה מפיו מורו כי אם יקרא את המלים הראשונות ואת החרוזים אשר רגל על לשונו, והוא מפוז ומכרכר, מרקד על רגלו האחת ומתהלך על ארבע, זוחל על העפר והולך על גחונו, ומדי עשותו את כל המעשים האלה יצפצה בגרונו או יצעק בקול גדול את אחד החרוזים אשר בדקו לבקו כתב אותו מורו

על הספר ואשר כמוח עצמותיו השקה אותו, ואולם מורו זה לא תקצר נפשו בעמלו, והוא ארך אפים כאחד הנביאים, וממחרת היום בבוא יעקב אליו וראה כי לא נפל לבו עליו והוא יוסף לשנן לו את הדברים ממשפטו יום יום, בראשונה ידבר אליו את דבריו בנחת ואחרי כן תהיה שפתו כאש בוערת ורוחו גחלים תלהט, והוא לא ייעף ולא ייגע; כי אמר מרדכי בלבו: אולי יגדל הנער וישכיל, ואז יהיו לו דברי אלה לזככים מאירים להאיר לו את הדרך, והוא יבין אותם בפתע פתאם. הן כזה יהיה גם מושפט עם להבין דבר — מקץ ימים רבים!

בין כה וכה ויעקב הקטן השכיל ללמד את לשונו להוציא מפיו קולות שונים, להחריד את היונק אשר בחיק אמו או להרגיז את החתול הגדול מרכצו או להפיל חתיתו על ילד מילדי הנוצרים העובר על פניו ברחוב העיר לתמו. בימים ההם ועיני הנער ראו ברחוב העיר את אחד הלצים המתהוללים בחוץ לעשות בלהטים ולקסום בכלי קסם, ותחשק נפשו מאד לעשות גם הוא בלהטים כאלה, וירדוף רוח חדשה השונה עד תכלית מן הרוח השפוך בשירים הכתובים בתבנית שירי יהודה הלוי, ומרדכי הגיע בעת ההיא אל פרק חדש מפרקי שיריו, כי כפעם בפעם אחרו שנותו לתלמידו את אחד הפרקים והוא ידע אותו היטב לקרוא את הדברים על-פיו, אז יבחר לו מורו פרק חדש לקרוא אותו גם הוא באוני הנער ולשנן אותו לו, והנער בשמעו מלים חדשות הרגיע כמעט את רוחו הסוער ויש אזנו לשמוע להן, כי לקחה התחברות המלים החדשות את לבו עדי רגע. ביום ההוא וקול מרדכי ירעד בדברו, שבעתים ממשפטו יום יום; בימים הראשונים וקולו זה היה קול גדול וחזק, טרם הקָה בשדפון וברזון, ואולם כיום הזה נחר גרונו וילך קולו הלוך ורפה, ויש אשר כסתה אותו עלטה ויהי כערפל בתוך אורים גדולים, כי קשתה עליו נשמת אפו מדי השיבו רוח ויהי קולו לקול לילל פתאם; וקולו זה ירעד היום בדברו בהיות לבו בְּקוֹ ורוחו סְעִית שבעתים ממשפטו דבר יום ביומו, והוא פניו פני להבים, אש צרבת על לחייו ואש צרבת על שפתיו וגם עיניו השחורות מאירות שכס אחד על כל הימים, והנה על שפתיו שירים כתובים עברית, אשר יקרא אותם באוני הנער, לאמר:

אל לנפשי שכם דבר ואל לבשרי כסות דומיה ,
 אשר תחסיק יבש לבי וקנה לבי למדבר צתיקה ;
 מה-שמן כי יניא ראשי ונון אם ובא אל-פי ,
 אשר דרכום הגוים בקביהם ואת יצחקם בקלים ,
 וימסכו בהם לשג ורזש וכוז לעגם הרעילום ,
 הגה שמם הר נבו ופסגותיו מלאו שאיה ,
 ועל מזרחתיו שמה ושקמה ועל ירכותיו תרפץ עננה ;
 ועיני תלויות אל הקר ואל הסקנה אשא עיני ,
 וארא את הגיא אשר עם הקר ואת הקבר אשר בגיא ,
 אשר שם נקבר ארון הקדש וקרובי הזקב בו נקברו ;
 והגה חשה ועגו ועכפל על הקר , ורק לקבר נגהות באפל ,
 ואור יוצא מן הקבר ותנה לעמוד אור ותנה לאור עולם ;
 שם יצקו כל-פנים , כימי קדם יצקלו ,
 ואורו פגי הקרובים ומסות בנפיהם כלא רחב כל הקר ,
 ולוחות תעדות עולם טמנים , בתוך הקבר הנם טמנים ,
 והם סגרים ומסגרים , לא ישמע איש שפת קדשם ,
 ורק קול המלה ישמע ואוגי שומעת מן הקבר ,
 הגה החשה כסות לבשרי ובמעיל אעט שאיה
 ולבי הבה שאיה , הנה לקבר עולמים .
 ואמה , גבריאאל , קום וחבית בקבר ,
 ובקעת את בשרתו ותבנת את מסגרותיו
 ותרסק את מבגיו ואת גליו תגפץ
 בגפץ גלי עפר אשר גערתו על לחות הזקב ו

את הדברים האחרונים מן השורה הזאת לא קרא מרדכי בקול
 קריאתו כי אם צעק אותם בקול גדול , ונפשו מלאה רוח אלהים , רוח

קדושה וגדולה, מדי השמיעו את הדברים האלה, ולא התבונן ולא ידע כי לא שת עוד יעקב הקטן את לבו אליו, ויעזב את ברכו ויצנח ארצה; ואולם כאשר עצר במלים יובט בה וכה, וירא והנה עושה הנער את מעשה הלצים אשר ראה בחוץ, והוא עומד על קדקד ראשו ורגליו נטויות השמימה ובשפתיו יבקש אגורת נחשת אשר על הקרקע להרים אותה בשפתיו, ברגע הוזה לפני מרדכי לבישו קדרות ועיניו חשכו בארבותיהן ועצמותיו רחפו מרב חרדה ורגז, וירא את הנער כראות פני שטן אשר יפסק שפתיו ויתן כשחוק קולו ברגע ראותו איש עומד ומתפלל אל אלהיו. — הוי, נער! נער! קרא בקול קודע לב אשר החריד גם את לב יעקב ויעמידהו על רגליו, ואחרי קראו את הדברים סגר את עיניו ויצנח אל הכסא אשר ישב עליו ועצמותיו רעדו.

— מה לי לעשות? שאל יעקב בחפזו, ובראותו כי אין עונה, ויגש ויטלטל ויניע את ברכי מרדכי להעיר ולעורר אותו. ומרדכי פקח את עיניו ופניו זועפים מאד, ויט את ראשו לפניו ויאחו בכתפות הנער הקטנות וידבר בחפזו, וקולו קול מלחשים:

— אכן קללת אלהים רובצת על הזרף, הנער! הנה ביד חזקה ובורוע נטויה יהרסו את ההר, והוציאו ומחבו משם את כנפי הוהב ועשו אותו כסף ומחרו בו את הארץ, ואת צלמי הפגום הצוהלים יגנבו ושמו בכליהם וכתתו אותם טחון היטב ועשו אותם גומי זהב לשימוש באוני נשיותם הדרשנות! ושם חרש יבחרו להם תחת שמם הראשון, ואולם מלאך האלהים יכיר אותם וידע את הרפתם ואת דראונתם, והרָאָה אותם את להט החרב המתהפכת בידו, ויראו מפניו, והיה לכם קבר תאותם וחטאתם גם יחד, והיו כלם לדראון ולשממות עולם!

ויעקב עמד וישמע את דברי מרדכי וירא את מראה פניו, ויהיו חדשים בעיניו אשר דבר סתר יצוק בהם, ואזניו שמעו מארה גדולה ונוראה אשר לא הבין את דבריה ועיניו ראו את האיש הטוב והחנן והנה גהפך כלו ויהי לאיש אחר והוא נורא על סביביו: עיניו השחורות והעמוקות וקולו הצרוד אשר גָסַר ואצבעותיו הרוות אשר תפשו בו בכח ובגבורה, כל אלה הפילו אימה חשכה וגדולה על בשר הנער הקטן, ויעמוד ויחרד חרדה גדולה בכל עת דבר מרדכי את דבריו, ויהי בלבו כמו הַשֵּׁב הבית לחתמוטט ולהפיל עליו את קורותיו ואת קרשיו, עד בלתי ינתן לו עוד את

ארוחת הצהרים . ואולם ככלות הדברים הנוראים מפי מרדכי ואת ידו הסיר משכמו , אז החל הנער לכבות , וישא את קולו ויבך בקול גדול ; ומרדכי ראה בככות הנער , ויבמרו רחמיו כרגע וישב ויחנן קולו אליו , ואולם לא עצר כח לדבר דבר , ורק משך אליו את קרקר ראש הנער ויעבר את כף ידו על תלתליו וילחץ אותו אל לבו ; והנער בראותו כי היתה הרוחה ובהבינו כי הרעה חלפה ולא תשוב , ויתן את קולו בבכי גדול , עד כי הגדיל מאד , ויהי הדבר הוזה לשעשועים לגפשו — וגם ממחרת היום עוד נסה יעקב לבכות בבכי גדול כזה , וידע כי מפליא הוא לעשות , וירגיו את הילדה רבקה ממנוחתה ואת רוב עצמותיה הפחיד .

ומרדכי שם את הדבר הוזה אל לבו , וידע כי הסכיל עשה וכי לא נאוו לאיש להוציא את כל רוחו ולקנא קנאה גדולה לעיני נער קטון , ויחרוץ בלבו לשמור מחסום לפיו מן היום הוזה ומעלה ולהיות מושל ברוחו ; ואולם שבעתים מבראשונה כלתה וגם נכספה נפשו עתה לרוח את פני האיש אשר שאף לבו אליו ואשר בחוץ ראתה עינו אותו , למען אשר יוכל לשפוך את רוחו בתיקו ולדבר אליו את כל הדברים ככל העולה על לבו .

בעת ההיא והוא יושב בבית ממכר הספרים אשר לרעהו , ועיניו ראו באחד הימים ההם את פני דניאל דירונדה בפעם הראשונה ; ואנחנו נשכיל לדעת עתה מדוע אורו פניו ברגע ההוא בראותו את פני הקונה הזר הבא אל הכית , כי ראה את פניו ואת תמונתו והנה מקבילים הם אל התמונה החרוטה בסתר לבבו , ותהי מחשבה בלבו רגע אחד כי בא בא היום הגדול אשר קותה נפשו וכי מצא הפעם את איש החמודות אשר בקש אותו זה שנים רבות . ואולם משנה שברון נשבר לבו בקרכו בשאלו את פי דירונדה ובשמעו מפיו כי איננו איש יהודי , ויהי הרבר הוזה כחין פתאום בלבו , כי נכובה תוחלתו אחרי היותה קרובה אליו , וגם מטה מכטחו כמעט נשבר , ויתמוטטו כל עמודיו אשר אליהם נשען . אמנם בראותו את פני דירונדה שנית בבית עזרא הכהן כשבתו אל שלחנו בליל השבת , ותחי רוחו רגע אחד , ותהי מחשבה בלבו כי כחש לו דירונדה בדבר עמו ומולדתו וכי דבר סתר יצוק בו , ותקותו התחוקה ותתעורר פי שנים מבראשונה , כי על כן ראו עיניו אותו בבית הוזה , והוא פלאי , וזה דרכו נסתרה . ובשאלו את פיו , אם יודע הוא שפת עברית , או

האמין בו אמונה גדולה, וישכח את יתר הדברים אשר תשאל נפשו מעם האיש אשר ישלח אליהם לפניו, ולא שת עור אליהם לבו; ורק כאשר ענה אותו דירונדה „לא“, אז קפץ כל תקותיו חרם ורוחו חבלה בקרבו שבעתים מבראשונה, ויהי אחרי הפנתו את שכמו אליו בלילה ההוא, אז עלה אל עליות קיר חדרו ותרד שנתו מעיניו כל הלילה ויהי סר וועף ימים אחדים וכאבו נעכר, ויהי כאיש מאנשי אניה אשר נשברה בלב ים, והאנשים נושאים את עיניהם אל הקפים לראות מאין יבוא עורם, ואחרי אשר נוחלו משברם ימים רבים, וראו עיניהם פתאם את התרן אשרי לאחת האניות החותרת אליהם הלך והתור, והיא לגצה לא תבוא ולעולט לא תגיע אליהם, וענו ואמרו: „רק עינינו הטעו אותנו“. אכן התמונה אשר ראה מרדכי בחוון, לא באפסיד יעתיק אותה ממקומה ולא ביד-חרוצים ישמיד אותה מקרב לבו, כי פרי למודיו הרבים היתה זפרי חקרי לבו העצומים אשר חקר ואשר חשב זה שנים רבות, ורוח דמוונו החזק עוזר אחריו להראותה אותה לו גם בהקיץ וגם בחלום; ובימים האלה לא הוסיף לראות עוד פני תמונה אשר לא ידע אותה, ורק את פני דירונדה יראה, יום ולילה יום ולילה יראה אותה ולא יחרול, ויש אשר יענה לבו אותו ואמר לו: אך כחש, כזב לך האיש ההוא, כי הוא האיש אשר אתה מבקש, הוא ולא אחר, אשר דרכו נסתרה וארחותיו געלמות ולכן ישים לו סתר פנים, כי לא יתכן כי האיש הזה לא יהיה האיש אשר אתה מבקש! — בימים האלה אורו פני מרדכי שנית ותקותו גדלה שבעתים מבראשונה, כי ראה את פני דירונדה במראה ובחזון יום יום, ותמונתו דומה אל התמונה אשר עשתה לו רוח דמוונו מאז ועד היום, ושכם אחד לתמונה הזאת על התמונה ההולכת לפניו, כי חיים בעצמיה ודם ואש בעורקיה, והתמונה הזאת בחיקו תשכב ומפתו תאכל ולפניו תתהלך ולא תמוש כנגד עיניו אף רגע, וגם לא תפן עוד אליו עורף כי אם פנים. אז התעורר מרדכי וזיחי רוחו ובכל אשר עשה הצליח, ויקש את ערפו וילך בחמת קרי עם כל שטן ועם כל מכשול, וידע כי כל זרוע לא תעצור עוד כח להוגות אותו ממסלתו ולגוול את תקותו ממנו, וכי כל לשון אשר תקום עמו להתוכח, תרשיע. בימים ההם ועיניו ראו מראות אלהים והנה שמי הוהב נגולו ממעל לראשו ותמונת דירונדה תברל ותמרר מעליהם, והיא הולכת אליו הלך וקרוב.

ומרדכי ידע כי האיש הור הווא , אשר לא ידע אותו בשם , עוד ישוב לבוא אל בית עזרא הכהן לגאול את טבעתו ממנו , ולבו נבא לו נבואה נצחת אשר גם הוא את פניו יראה ואת קולו ישמע וגם בוא בוא עמו בדברים , בימים הראשונים רחפו כל עצמותיו מרוב תוחלת ומרוב תקוה , ותקצר רוחו בו מאד ולא יכול לחכות , ויהי כאיש בטרם תבוא עליו תמורת פתאם אשר נפשו תקצר וידיו לא תעצורנה כח לעשות כל מלאכה . אז חדל ולא עצר עוד כח לשנן ^להקב הקטן את פרקי שיריו , וגם בחלה נפשו מבוא בסוד אנשים אשר הסכן הסכין לבוא בסודם אחת לשבוע למועד נכון , כי שם בקש תמיד את האיש אשר אליו נשא נפשו , וידע פתאם כי בא בא היום הגדול וכי חדשה תהיה בארץ . בימים ההם לא ערנה נפשו בלתי אם להתהלך לשוח על שפת הנחל , ואת תשוקתו זאת לא היתה לאל ידו למלאות אחריה יום יום ; בכליון עינים בכליון עיני משורר וחווה חויונות שאף לבו לראות את תכלת השמים אשר אין קץ ואין אחרית להם , ואת המעברות ואת הגשרים הרבים אשר על פני המים , ואת האודים הגדולים והנעימים אשר יצופו ואשר ינועו על פני הגלים , והם נעים ונדים פעם בכה ופעם בכה , עד אשר יאמין הרואה ואמר בלבו , רק נשמת חיים גטועה בהם להתרגו ולהתאבל , לפזו ולכרכר מטוב לב ולהשתפך בקול שאון והמולה גדולה מרוב שמחה ונחמה .

פרק עשרים .

מקץ שני ימים , אחרי בוא דירונדה אל בית אשת מיריק ואחרי דברם בדבר השם אשר תבחר לה מורה , בשעה הרביעית אחרי מועד הצהרים , ועגלה מוקדה עמדה לפני פתח הבית הקטן ההוא אשר בטשילסי , ואיש ירד מן העגלה ויגש אל הדלת ויך על כפות המנועול וימשוך בפעמון , ותהי חרדה גדולה בבית , ויחדרו כל יושבי הבית לקראת הבא . ביום ההוא ושליש בנות מיריק לא יצאו העירה כמשפטן יום יום , ותהיינה כלן בבית , ושני החרדים היו לחדר אחד , למען שים מקום למלאכת-הרשימה אשר עשתה קעטי בחפץ כפיה , ולהיות מקום גם למעשה הרקמה אשר תרקומנה כלן , תחת הכסות אשר השלימו את מלאכתן ; ותהיינה

כלן עושות במלאכה ההיא, ומטות כנפי הרקמה מלוא רחב החרד הראשון, ואשת מיריק כורעת ארצה לעשות את המלאכה בקצה האחד, ומאב עושה את המלאכה בקֶּנֶף ועמי — בקצה השני, ורק מירה לא עשתה עמהן, כי לא הסכינו אצבעותיה במלאכות ההן, ותשב על הכסא בתוך החרד ותקרא מעל ספר באזניהן בקול, ומדי שבתה וקראה, וקעטי התיצבה על רשימתה לרשום בעופרת תמונה על הלוח, ותהי לה מירה לתבנית לרשום כדמותה וכצלמה, כי רשמה קעטי ביום ההוא את פני אחת העלמות היפות, היושבת לקרוא בספר באזני אנשי הבית היושבים אל השלחן לשתות, להיות התמונה הזאת לציור על פני שער אחד הספרים, כאשר צוה עליה המדפיס. ומירה קוראה בקול לוקח לב את הציור הנחמד אשר כתב אליה ויקראהו בשם: „תהלת מנקי ארבות העשן“, וכל השומעות תצחקנה אל „החברים השחורים והתמימים“, וברגע הזה נשמע קול האיש המתדפק על הדלת ומושך בפעמון, ותחרדנה ותשתוממנה אשה אל אחותה.

— בשם אלהים! קראה אשת מיריק, האם הגבירה מאלינגר הואילה לבוא אלינו? המרכבה ממרכבות השרים היא, עמי?
— לא, רק עגלת צב היא, אין זאת כי איש הוא ולא אשה.
— מי יודע אם לא היושב ראשונה במלכות הוא הסר אלינו,
ענתה קעטי דברים נמרצים, הן יאמר האנס כי גם האיש הגדול מגדולי לונדון נוסע בעגלת צב.

— כן, כן, כן! קראה מאב ותמתא בפיה, — לז' הועיל הלורד ריוסל לסור עלינו כי עתה שמחתו!

וכלן שחקו בקול גדול ותשמחנה, וברגע הזה הביאה השפחה הזקנה כרטיס קטן אשר עליו כתוב שם האיש הבא, ואת הדלת שכחה לסגור אחריה כי נבוכה גם היא, וטרם מצאה אשת מיריק מועד לשים את עיניה על הכרטיס, והנה איש עומד על המפתח ומשתחוה אליה, והוא לא ידמה ולא ישוה עד מה אל הלורד ריוסל היושב ראשונה במלכות; קומתו גדולה ומלאה הן, על אצבעותיו נעלי-ייד ומכנסי בד שחור על בשרו, בפניו ילין עוז ועל אפו כלי-מראה עשוי זהב ושערות ראשו מלאות ועשויות תלתלים לרדת עד ערפו — ועל הכרטיס כתוב השם יוליוס בליומר.

ומבוכת „האשה הקטנה“ היתה עדי רגע, כי התעוררה מהר ותתעורר ותדע את פשר הדבר, ותשמח בלבה כי סר האיש הגדול אל ביתה, ולא שאל אשר תבוא מירה אליו; אין זאת כי חפץ הוא באמת ובתמים לעשות חסד עם הנערה. ואולם מאב נכלמה בבוא האורח הביתה, כי ההררים התפנצו והיו לתאים קטנים בעיניה, העוגב היה לכלי צעצועים וכל אנשי הבית היו בעיניה כחגבים קטנים ומעשיהם אפס ותהו, כי במה נחשבו כל אלה בעיני איש גדול ככליומר אשר הסבין לראות מראות אחרים ואנשים אחרים? היוכל עוד לדבר אותם לשלום? אם ידבר אליהם כדבר אל אנשים נכבדים? — בין כה וכה וכליומר העיף עינו בכל אשר בחדר וידע ברגע אחד את כל אשר לפניו, ויזכור ברגע ההוא תבנית בית קטן כבית הוה העומד על גבול ארץ ביהם וזכרונות ימי ילדותו חלפו על פניו, ויזכור כי ראה גם הוא ימים לא טובים וכי לא לנצח ישב בעליות מִקְנָחוֹת. אז נגש אל אשת מיריק וידבר אליה כחן והדר לאמר:

— הן לא תשיתי עלי תמאת כי באתי, גבירתי! במגרש העיר הוה הייתי, לא־הרחק מן הבית הוה, ואבוא גם הלום, כי אמרתי טוב לי לסור אל ביתך מהוגיע את האנשים אלי; כי הנה זה ירדנו דירונדה אמר אלי לאמר: כבואך אל בית אשת מיריק, ונכבדת לראות פני עלמה צעירה היושבת בבית ההוא, היא העלמה לפידות.

וכליומר ידע ברגע הראשון להפלות את מירה מתוך יתר הנערות אשר בבית, ואולם בהיות טעמו כרוך לא אבה להכלים את פני היושבות ויפן אליהן וישתחוה, והיה כאיש אשר איננו יודע את מי מן הנערות יבקש.

— הכנות האלה בנותי הן, וזאת העלמה לפידות! אמרה אשת מיריק ותור באצבעה על מירה.

— אמצא הן בעיניך, ענה וישמח בראותו כי לא שגה במשפטו ויצהיל קולו וישתחוה לפני מירה אפים ארצה, ומירה לא חררה ולא רגזה, ורק פניה לבשו שמחה ונחת, כי מצאו פני כליומר חן בעיניה ותדע אשר בתתו דופי בקול זמרתה והיו דבריו כדברי איש יודע ומבין; וכליומר הוסיף ויאמר:

— האם יוטב הדבר בעיניך אם בואת נתודע איש אל אחיו

בבקשי את פניך לשורר דבר-מה באזני? — וכליזמר השב בלבבו כי טוב הוא עושה עם כל אנשי הבית אם יאמר להגיע אל מחוץ הפצו בלי שפת יתר.

— בכל לבי וזמאדי אעשה כדברויך, ואתה רק חסד עשית עמדי אם הואלת לשמוע אל קול זמרת, ענתה מירה ותגש אל העוגב. האם גם על העוגב אפרוט בעצם ידי מדי זמרו?

— לו יהי כדברויך, ענה וישב על הכסא אשר שמה לו אשת מיריק ואת הכסא העמיד אל מול פני מירה לראות גם את פניה מדי זמרה, ואשת מיריק אמרה בלבה: ישב נא אל מול פניה ואז ייטב קול זמרתה שבעתים בעיניו.

וכל הנשים אשר בבית, זילתי מירה, לבשו חרדה וראגה ולבן התפעם בקרבן, כי ראו את פני כליזמר והנה נורא מראהו מדי שבתו אל מול פני מירה ומדי קמטו את מצחו לשמוע ולהקשיב, ולא ערבו את לבן להביט אליו בלתי אם חרש; ולו יפתח את שפתיו להשמיע דבר מר, כי אז יעבור את רוח כלהן; ורק בזאת הרגיעו את רוחן באמרן לאמר: לו ישמע המלך קְיִיבֶלְזֶן את קול מירה בזמרה, והוא הלא שמעו אזניו כל שירה וכל זמרה, כי אז תמצא מירה חן בעיניו שכס אחד על יתר המזמרים ואת קולה יבכר על פני יתר הקולות. ואף אמנם עשתה מירה ככל אשר השיגה ידה להטיב נגן כיום הזה ולהשמיע את זמרתה ככל אשר תצלה, ויהי לבה טוב עליה שכס אחד על יתר הימים.

והשירה אשר בחרה לה מירה לומר אותה באזני כליזמר שירה יפה ונחמדה היא אשר ערך אותה אחד המנגנים לומר אותה על פי דברי לִיאֶרְדִי בשירתו אל איטליה, לאמר:

„O patria mia, vedo le mura e gli archi
E le colonne e i simulacri e l'erme
Torri degli avi nostri.“ — *)

(1) הוי ארץ מולדתי, ארא את חומותיך ואת שעריך, את פסנותיך ואת מצבותיך ואת מצבת
הזרתי ואת הסנדלים אשר הנחילו אותנו אבותינו.

והדברים האלה לא היו לשירה כי אם להגיון בפיה, ואחרי כן
הוסיפה :

„Ma la gloria non vedo,“—²⁾

והנה קינה נעימה והיא מלאה עצב ויגון ותמרורים רבים, ואחרי
כן שירי עוז מלא הדר וגבורה, אשר ישתפך בראשונה כתפלה זכה בקול
צקן לחש היצוק בתוך הדברים :

„Beatissimi voi,
Che offrste il petto alle nemiche lance
Per armor di costei che al sol vi diede“—³⁾

זמן הדברים האלה אל הדברים המלאים קול ענות גבורה, והם
משתפכים כורם מים כבירים ומלאים גיל וחדנה אשר בחפזן יבואו, לאמר :

„Oh viva, oh viva:
Beatissimi voi
Mentre nel mondo si favelli o scriva.“⁴⁾

ובכלותה את זמרתה, וכליומר החריש ואחרי כן אמר :
— זאת תורת הזמרה על פי חקת ליאון הוקן .
— כדברוך כן הוא, כי היה ליאון מורי האחרון בעודי בעיר וויץ,
והוא איש אשר בערה כמעט אפו ואשר לבו טוב מאין כמוהו, ענתה
מירה ותשחק ולבה נפעם — אכן הוא האיש המגיד לי בראשונה כי לא
יחוק ולא יגדל קולו למען אוכל להשמיע אותו גם מעל פני הבמה ;
ודבריו אלה אמת צדקו יהרו .
— אם מצאתי חן בעיניך הוסיפי נא לומר כי שומע אנכי, אמר
כליומר וישלח את שפתו התחתונה מזמנו והלאה ואת אצבעותיו הארוכות

(2) אכל את כבודך לא אראה .

(3) אשירי האנשים אשר יקריבו את נפשם אל תיב האויב, מאהבתם את אחיהם
אשר יהיו אחיהם .

(4) החם, תאח | אשירי האנשים אשר מעל שלחן הסופרים יורו את אחיהם וידו
טובה אשר כזאת .

הניע כה זכה ומפיו התמלטו עוד שתיים שלש מלים אשר לא שמעו אותן האנשים אשר בבית .

וישלוש הגערות גם יחדו מאסו אותו פה אחד ויהי להן לתועבה , עקב אשר לא הגיד פיו כל תהלה וכל דבר טוב ; וגם אשת מיריק ישבה ולבה לב רגז מפחד ומדאגה .

ומירה ישבה ולא היה עם לבה לעשות דבר בלתי אם את כל אשר ישאל בליומר מעמה , ולכן בכלותה את שירי האיטלקי ותאמר בלבכה : אין זאת כי חפץ בליומר לשמוע מפי גם מזמור שיר מזמורי האשכנזים , ותבחר לה את המזמור אשר חבר האלוף ראדווייל לשירי ג'ריקן בספר „פויסט“ , ותתן קולה ותשר את השירים ההם איש אחרי אחיו עד תמם , ולא חתה לשמוע דבר מפי בליומר עד תם כל השירים , ובכלותה לשיר את השיר האחרון , ויקם בליומר ממקומו ויעבור בחפזו עד קצה מקצוע החרר ואחרי כן שב עד המקום אשר שם העוגב , ומירה גם היא קמה מן הכסא ותעמוד ותתיצב לפניו , את שתי ידיה שמה אשה על פני אחותה על לוח לבה ואת עיניה נשאה אליו ותחכה בענוה ובשפלות רוח לשמוע מישפטה מפיו . אז יחליק בליומר את קמטי מצחו לפתע פתאם , והנה קרן עור פניו ועיניו מאירות , והושיט לה את ידו ואמר : — הבה ואחבק את ירך בירי , כי אנשים אהים אגזמו ואת עלמה משוררת מן המשוררות הטובות !

וקול זעקה התמלט כמעט מפתחי פי מאב , וישלוש הנערות גם יחדו מצאו כי אין איש נחמד על פני כל הארץ בכליומר , ואשת מיריק גם היא השיבה רוחה מלוא פיה .

ואולם עדי רגע לפני בליומר שבו ויהיו וועפים כבראשונה , וישלח את אצבעותיו הארוכות ויגע אל כף יד מירה , ואת שפתו התחתונה שלח החוצה ויאמר :

— רק לא לגדולות נוצר הקול ; אל לאיש כמונו לדלג שור ; לא צפיים גדלות הכנפים אנחנו ; צנועים אנחנו אשר לא נלך בגדולות ובנפלאות ובמעט ישפוק לנו . — ובליומר החריש ומאב הדלה ולא הישבה עוד על בליומר כי נחמד הוא על פני כל אחיו כי אמרה בלבה : למה ידבר באוני מירה כדברים האלה והיא הן לנצח לא יגבה לבה בכשרונותיה ורום עינים לא יהיה לה ?

ומירה התרישה ותחכה את כליומר בדברים כי ידעה אשר לא בלה עוד וכי עוד יוסיף כהנה וכהנה, וכליומר הוסיף:

— אין את נפשי לדבר על לבך ולא איעצך לתת בשיר קולך בבתים גדולים ונשאים בלתי אם בבתי חבר בהתאסף אנשים רעים ומיודעים להתרועע, ומצא לך וקולך ישפוק לך. ואף גם זאת ובעירנו לונדון תעשי חיל גם בלכתך בדרך הזאת ועשית לך שם גדול ומצאת את לחמך עד בלי די, וגם יבואו הימים והיית למורה להורות תורת הזמרה את בנות הגדולים אשר בעיר. ועתה הגידי לי: היש את נפשך לסור אל ביתי ביום הרביעי לתת קולך בשיר גם את בין יתר להקת המשוררים הבאה אל ביתי ביום ההוא?

— ככל נפשי ובכל מאדי אעשה כדברך, ענתה מירה במועל ידיה, ואני טוב לי למצא לחמי בדרך הזאת ממצוא אותו כומרי בתוך קהל ועדה; וגם נכונה אנכי לעבוד ולעמול עד אמלא את כל אשר יחסר לי, ואתה הלא תגיד לי את הדבר אשר עלי לעשות עתה באמרי להיטיב את קולי?

וכליומר הוציא מפיו קולות שונים ואזני השומעות שמעו קול דברים ושברים אשר נשברו ואשר נפצו בתוך גרונו, ואת אצבעותיו הארוכות הניע כה וכה באין מעצור, ואחרי כן דבר מפורט ובשום שכל לאמר: הנני ואציגך לפני אסטורגא, כי הוא אבי כל יודעי שיר, והוא יורך את המעשה אשר תעשי. — ואל אשת מיריק אמר: אם טוב הדבר בעיניך, כי אז תסור גם אשת כליומר אל ביתך בטרם בוא היום הרביעי.

— רק חסד וכבוד אתה עושה לנו בזאת, ענתה אשת מיריק.
— השמיעי נא את קולך באזניה בבואה, אמר כליומר אחרי פניתו אל מירה, כי שומעת היא קול זמרה ויודעת לשפוט מישרים כאחד הגדולים אשר בארץ ונפשה נפש זכה ועדינה, ויש אשר יתר שאת ויתר עו לה על רבים מן המונגנים והמבינים —

„Vor den Wissenden sich stellen“ —

הלא תדעי את אחרית החרו זהו?

— „Sicher ist's in allen Fällen“, *

* הנה מתמצב בקל עת לפני מכין ויודע,

והלבנת לכתח תמיד אם ימנה לך דע. (אפסוה)

הוסיפה מירה כרגע, וכליומר הושיט לה את כף ידו ויאמר: „טוב מאד!“ ויתפרד מעליה.

אכן בחר לו כליומר שפת אמת וטובה להלל את מירה על פניה, והנערות אשר בבית חמדו אותו כלן ברגע הוזה וישא חן וחסד לפניהן הוא וכל אָרְחוּ ורבעו; ואולם מי יערוך את מחשבות מאָב ואת רחשי לבה בעבור כליומר על פניה ויעמוד תחתיו ויבט בה, ובשפה נאמנה כשפת איש אשר לא ישגה לעולם אמר: „רואה אנכי כי העלמה הצעירה הזאת יודעת נגן היא“. לפני מאָב התאדמו עד מאד ותהי כעומדת על גחלים בווערות.

— כן הוא, ענתה מירה תחתיה, יודעת היא היטב להכות בידות העוגב לבטח.

— לא, לא, מירה! רק להחריד את ידות העוגב אדע ולא להכות בהן, קראה מאָב ותחרד חרדה גדולה ובשרה סמר מפחד מבלתי דעת את אשר יקרה אותה ברגע השני: מי יודע אם לא יקום האכזרי הזה, והוא השטן אשר לבש על בשרו מכנסי בד, ויצו אותה לגשת אל העוגב ולהכות בידותיו, ולבה נמס כדונג בהריתו אש. ואולם כליומר לא עשה כאשר זממה, כי פנה אל אשת מיריק ויאמר: אם נא מצאתי חן בעיני בתך, כי אז תבוא גם היא עם העלמה לפירות לשמוע אל קול הזמרה אשר ישמע בביתי.

— מה רבו חסדיך עמנו, אדוני! ענתה אשת מיריק, ובתי לא תחדל לעולם מהורות לך על הרבר הזה.

אז ישתחוה כליומר אל שלש הנערות ויקוד אפים ארצה כאשר לא השתחוה עוד איש אליהן מעודן ועד היום הזה, ולו ראה איש את פניו ברגע הוזה כי אז התפרץ קול שחוק גדול מפיו. איש חסון כאלון אשר מראהו נורא מאד ואשר ברבות בשרו ימלא חלק גדול מחלקי החדר הקטן, והוא כורע ומשתחוה על פי כל החקים והמשפטים לפני שלוש נערות קטנות קומה אשר יוכל איש לצרור אותן בחרט מרוב קטנן, והציורים אשר על הקירות העשויים בתבנית ציורי הזלבין מביטים אל המראה הזה ואל האיש הזר אשר פניו יעידו בו כמעט כי אחד הוא מבני דורם, ורק בלבשויו יתנכר כי צעיר הוא לימים מהם ומתמוגנותיהם —

ואשת מיריק לא יכלה למישול ברוחה ותצא גם היא מן החדר

בצאת כליומר ותשלההו עד פתח הבית, וכליומר הבין כרגע את אשר תשאל האשה מעמו, ויעמר פניו ויאמר:

— יש אחרית ותקוה, ורק אל נא תנסה לעשות את אשר אין בכחה לעשות ואל נא תבוא מחשבה נכריה אל לבה להתעמר בקולה הרך, והיה אם קולה לא יבגוד בה, ומצאנו כי לא יכבד ממנה למוצא את לחמה. והדבר הזה הלא הוא ראש-דבר וגם דירונדה הגיד לי כי רק את הלחם היא מבקשת! אכן הטיבות כי היה עם לבבך לאסוף את הנערה הזאת אל ביתך ולהגן עליה, כי נערה תמימה וישרה היא.

— רק מלאך אלהים היא! ענתה אשת מיריק בחם לב.

— לא כן, ענה כליומר וישחק, רק נערה עבריה יפת תאר היא ואל למלאכים להכבד בחברתה כי כמה נחשבים המה? ואולם — הוסיף בחן ובהרר — לי אמר לבי כי מצא מצאה הנערה בזה מלאך אשר באברתו יסך לה. — ואחרי דברו את הדברים הנעימים האלה נפרד כליומר מעל אשת מיריק וילך.

וארבע הנערות אשר בחדר הביטו אשה בפני אחותה באין מלה בפיהו עד הסגר הדלת ואשת מיריק שבה החררה. אז פרצה שמחתן מקרבן כפרין מים רבים; ומאז הכתה כף אל כף ותפוז ותכרכר בכל עז בכל פנות החדר, ואשת מיריק נגשה אל מירה ותשק לה מנשיקות פיה ותברכנה, ועמי קראה ברגש: „הן יבצר ממנו לעשות לה שמלה הרשה עד היום הרביעי!“ וקעטי גם היא קראה: „אכן אודה אלהים כי לא שמוטו את שלחני והכל על מקומו עומד בשלום!“

בין כה וכה ומירה שבה ותשב על הכסא אשר לפני העוגב ודמעותיה פרצו מעיניה ותרדנה על לחייה ועיניה מביטות אל פני רעותיה.

— ועתה קומי וגשי אלי, מאז; אמרה אשת מיריק, גשי ושבי נא על הכסא אשר בזה ונסינו לדבר דבר בהשכל וברעת.

— כן כן, נדבר נא את דברינו בהשכל וברעת, ענתה מאז ותשב על יד אמה על הכסא הקטן אשר לפניה ואת ברכי אמה חבקה בידיה, הן רחשי לבי הולכים הלוך וגדול ואני גם אני הולכת הלוך וגדול, האם לא הגיד לנו האנס כי בוא יבוא הלום היום אחרי מועד הצהרים? אכן צר לי מאד כי לא היה האנס עמנו היום לראות גם הוא את כל המראת

הגדול והנורא — ורק צר היה המקום בבית הזה להכילו לו בא גם הוא . אבל הגידו נא לי , מירה , מדוע פניך זועפים ועיניך חמורמו ? — מרוב טובה ונחת , ענתה מירה , כי מלא לבי על כל גדותיו תודות לכן כלכן , והוא גם הוא הרבה הסדו עמדי וידבר אלי דברים טובים ונדיבות רבות .

— כן כן , באחרונה דבר דברים טובים , אמרה מאב ברוח משפט , ואולם גם בזאת לא טוב עשה כי לא דבר אליך דבר לעורר את רוחך , לאמין לך ולחזק את ידיך למען היות בך רוח לעמוד לגורלך ; ואני בראתי אותו בשבתו לפניך ומצחו מלאה קמטים ובפיו ידבר אליך לאמר : „הוסיפי נא לומר כי שומע אנכי ! “ , או תעב תעבתי אותו ויהי בעיני לשקוץ משומם ואשנא אותו תכלית שנאה משערות קדקד ראשו ועד כפות רגליו ובהונותיהן אשר בתוך הסנדלים העשויים עור שחור ומוזר , — רב לך לדבר דברי רוח ! הן פניו פני אלים אם נביט בהם מן הצד ואותם יחמוד כל יודע ציור לעשות כמוהם , ענתה קעטי גם היא חלקה .

— עתה ולא אז , ענתה מאב דברים נמרצים , ואני מאס מאסתי איש אשר ישום את משפטיו ואת הגיונותיו בתוך בקבוק , וחותרם עליו חותרם צר , למען יפרצו משם בשאון קול המולה בהוציאו את הפקק מפי הבקבוק ; אנשים כאלה לא יוכלו ולא יאבו להצליח דרך איש אם לא יביאו עליו שואה בראשונה ; ואולם סלחתי ונשאתי לו על כל אלה — הוסיפה מאב ופניה פני אל רחום וחנון — כי על כן קרא גם אותי לבוא תחת צל קורתו . ואני רק חשקה נפשי לדעת מה היה לו כי ראה את פני כראות פני איש היודע נגן ? הלא תגידו לי , אמי , האם הפלה אותי לו רק בהיות לי מצח כפופה ונטויה אשר עיני נשקפות משם כעדת נמלים מבינות לחגוי סלע ?

— אין זאת כי ראה את פניך , בתי , בהיות אוניך קשובות אל קול הזמרה ואת האזנת לכל הגה ולכל קול בכל נפשך ובכל מאורך , ענתה אשת מיריק . אכן האמיני לי כי בלי-המראה אשר על אפו כלי קסמים הוא , ואין דבר נסתר מנגד עיניו ! אבל עתה , מירה , הלא תגידו לנו מה זה היה החרו האשכנזי אשר מצאת עדי רגע להשמיע אותו באזנו ? הלא תגידו לי , צפורי היודעת שבע חכמות ?

— לא חכמה היא, ענתה מירה ופניה הרעים לא היו לה עוד, בעודי בבית הספר למדתי את התרזוים האלה למדי, כי נטל עלינו המורה לקרוא אותם באזנו על-פה, וגם את זה למדתי, וזה תכנו לאמר: כי טוב לאיש לעשות את כל אשר יעשה, אם בתחו בשיר קולו ואם בנגנו ואם בעשותו כל דבר, והיה בעשותו את כל אלה לפני איש יודע ומבין אז ייטב לו.

— אכן עתה ידעתי על מה ישבת לפניו במנוחה ולא היה כל פחד לנגד עיניך, ענתה עמי. ואולם הרבר אשר עלינו לרבר עתה על אדותיו הוא דבר השמלה אשר תלבישי ביום הרביעי.

— אין לי חפץ בשמלה חדשה וזולתי שמלת הצמר הזאת אשר אני לובשת עתה, ענתה מירה ותקם למען הראות לעיני כל את שמלתה ואת חנה הטוב, ועוד לי רק נעליידי לבנים במראיהם וסנדלים חדשים, ומצא לי. — וכדברה הושיטה את כף רגלה הקטנה אשר עורה בתוך הסנדל הנתון לה, ותשחק.

— הנה האנס! קראה אשת מירוק, ואת, מירה, עמדי נא על טקומך וחכי כמעט רגע ושמענו דבר מה יגיד לנו האנס על אדות שמלתך, כי בדברים כאלה טוב לנו תמיד לשאול פי הרשים והחשבים היודעים משפט יותר ממוני.

— ואת פי לא תשאל, אמי? שאלה קעטי בלצון ותשא את עיניה ותהי כנרגנה וקולה קול תלונה, אכן רואה אנכי כי היו אמותינו ככל האנשים אשר יש לי עמהם ממכר וקנין, כי בכוא אליהם נערה והעריכו את ערך מלאכתה מעט מאד.

— בתי חמדת לבי! הלא ידעת את כל הדאגות והתלאות אשר ימצאונו לרגלי הבנים, עד אשר לא יהיה בנו כח לשאת עוד, לולא הדמיון שהיה לנו לדמות בנפשנו ולהאמין כי טובים בנים מבנות, ענתה אשת מירוק ברגע בוא האנס החדרה. — האנס! הישקה נפשנו לשמוע מפיך את המשפט אשר תחרוץ בדבר שמלת מירה, כי גדולות ונפלאות דאו עינינו מאז עובך אותנו ועד עתה: כליומר סר אלינו היום וישמע את קול מירה בזמרה ואף קרא לה לבוא אל ביתו ביום הרביעי להשמיע קולה באזני קהל גדול, והיא הכבירה את לבת ואמרה כי השמלה הזאת עורה טובה.

— אַרא נא ואשפוט, ענה האנס; ומירה עשתה בתם לבכה כאחת הילדות ותפן כה כה למען הראותו את שמלתה, והוא נסוג כמעט אחר ויכרע על ברכו האחת ארצה, ותהי ברכו רובצת על מחצלת בד אשר על פני הקרקע ועיניו בוחנות את השמלה.

— הלא טובה השמלה הזאת כאחת השמלות אשר תלבשנה בנות הבמה, דברה מירה ותחנן קולה, ואני בהתיצבי הפעם להראות לעיני הרואים הלא אין דרך אחרת לפני בלתי אם להראות בתור נערה עבריה עניה העומרת לפני אצילים מאצילי הנוצרים להשמיע אותם קול זמרה.

— טובה השמלה הזאת להיות לשמלת נערה עניה, ענה האנס ברוח משפט ובהרבותו מחשבות, והיא תבדל היטב במראה להיות להפך מן השמלות אשר תלבשנה שם הנשים הגדולות.

— אבל למה תשימי תמיד את העוני ואת הריש על שכם אחיך בני עמך? שאלה עמי, הן ישנם אנשים נוצרים עניים ורעבים למכביר וכן ישנם אנשים יהודים רבים ועשירים מאד ונשים יהודיות הלוכשות שני עם ערבים.

— לא לרעה דברתי, ענתה מירה; ורק הסכן הסכנתי מעודי לחשוב מחשבה כזאת, עקב אשר גם בהתיצבי על פני הבמות לא לבשת, בלתי אם שמלת נערה עניה, כי זה היה גורלי תמיד להראות לעיני הרואים בתור נערה עניה.

— אכן זה הוא הדבר אשר יהיה כמעט למכשול לי ולמשפטי, ענה האנס פתאם כי החל גם הוא להיות נזהר ומדקדק במשפטיו ובחקותי ככל אשר עשה דירונדה לו ביום שפטו את להקת התמונות לבירונדיקה אשר עשה הוא — והיה בלבשך את שמלתך זאת והיתה תמונתך תמונת נערה העושה מעשיה על הבמה, תמונת נערה העושה בלהטים להראות בתור אחת התמונות, ועלינו להזהר מתת אותך להראות בתור עבריה עניה או בתור עבריה. — והאנס בדברו את הדברים האלה ותהי תשוקתו בסתר להשמיד ולמחות את כל היהדות אשר למירה, ולא ידע למשול ברוחו לכלוא את תשוקתו זאת בלבו.

— אבל הן עבריה אנכי בתמים ובאמונה ולא רק למראה עינים! הן לא אמר לאיש בי אינני כזאת ולא אעלים את עמי ואת מולדתי!

לנצח לא אהיה אהרת, אמרה מורה, ולנצח יחוש לבי כי יהודיה אנכי!
 — אבל אנתנו הן לא נוכל לחוש כמוך, אמר האנס וילבב אותה
 בעיניו, במה נחשב הוא לנו אם אשה שלמה וכלולה בכל אשה עבריה
 היא אם לא?

— זה דרכך וזה משפטך להלל אותי על פני, ואני מעודי לא
 הללתי עוד למכביר כאשר תהללני אתה, ענתה מורה בקול שחוק נעים
 אשר לקח את לב האנס וירחיב עזו בנפשו להוסיף עוד על מחשבותיו
 ועל דבריו ההם.

— הן לא יאמר עלי כי אנגלי נוצרי אנכי, אמר האנס בשמחה,
 ורק יאמר עלי כי איש צעיר לימים אנכי אשר תארו יפה עד בלי די וכי
 ציר אנכי אשר אחריתו לא תשגא הרבה.

— ואולם ראה הנה נמשת את דאגת השמלה והלכת אחרו
 מחשבות נכריות, קראה עמי, אם לא טובה השמלה הזאת, מה לנו לעשות
 כי תהיה לה שמלה חדשה עד היום הרביעי? ואף גם זאת ומחר שבת,
 יום הראשון הוא ולא נעשה כל מלאכה.

— אבל הן צדקתי כי אמרתי: השמלה הזאת טובה! אמרה מורה
 במפגיע ואל האנס אמרה: וגם אתה הן תודה לי כי עשויה היא לפי
 התכונה אשר תהיה לי ביום ההוא, וגם אם תהיה תמונתי תמונת נערה
 העושה על הבמה, אין דבר. נראה את פני בירוניקה האמללה בשבתה
 על חרבות ירושלים, והיה אם יעבור עליה איש ואמר גם לה כי מעשיה
 אך מעשי תמונה אשר על הבמה; ואולם אנכי יודעת היטב כי היא לא
 תעשה בלהטים וכי בכל לבת ומאדה עשתה כדבר הזה, כי כן צוה
 עליה רוחה.

— אכן נבל אנכי ונבלה עשיתי, קרא האנס פתאם כי נכלם
 מדבריה על דבר אשר האמינה לו ותכבט בדבריו. אנכי עשיתי את
 התמונה הזאת, חזן לבי הוא, מלבי הוצאתיה ובחזון יצרתיה, ולא היה
 כדבר הזה מעולם, ואיש לא ידע כי ככה היה מעשיה. האם תסלחי
 לי על העלימי ממך את הדבר הזה ולא הגדתיו לך עד היום?

— כן, סלחתי, ענתה מורה אחרי החרישה רגע אחד כי נפעמה,
 ואולם ראה אתה עשית לך את היהודיה הזאת רק יען אשר הבין לך כי
 ככה יהיו מעשיה וכי אין לאל ידה לעשות אחרת; הן זה משפט נערה

יהודיה אשר בגדה בעמה ואחרי כן שבה אליו בכל לבה, ואז רחקה כל שמחה ממנה ולא ידעה דבר בלתי אם לעשות אֵבֶל, ולכן לא מצאה דרך אחרת לפניה בלתי אם לבוא ולשבת על חרבות עיר קדשה לפניו. אכן הגדלת עשה כי השכלת אל רחשי לב אשה יהודיה ואת רוחה זה תכנת!

— העכריות אשר בימים ההם ישבו על חרבות עיר קדשן, ענה האנס בקומו ממושביו והוא ידע בנפשו כי כשל ולא יוסיף קום, — ולכן יחמוד אותן כל חרש וחושב לעשות בתמונתן כמתכנתן.
— אבל השמלה — השמלה! קראה עמי, האם באתם ער תכליתה?

— כן הוא, האם לא? ענתה מירה ותשא את עיניה אל אשת מיריק ותהי כשואלת; ואשת מיריק נשאה את עיניה גם היא אל בנה ותשאל: מה אפוא משפטך אתה אשר חרצת, האנס?
— לא יתכן הדבר והשמלה הזאת לא תקום ולא תהיה, ענה האנס דברים נמרצים ומשפט חרוץ, כי לא תאמר מירה לשבת על פני עיים וחרבות ולעשות אֵבֶל כתנים! ואת, אמי, זאת עשי: קומי וקחי לך עגלה ועלית את ומירה בעגלה ובאתן עד מגרש רחוב המלך, הוא רגנט סטריט, וקניתן לכן שמלה נכונה וערוכה מתמול שלשום, שמלת משי שחורה תהיה, כאשר תלכשנה הנשים הכבודות; כי למה יגרע חלק מורה מחלק הנשים ההן ולמה תראה כנערה השואלת חסד מעם האנשים, והיא היא הלא העושה את החסד עם האנשים ההם ברב סגולותיה וכשרונותיה!

— ואני דמיתי בנפשי כי ככה יהיה גם רצון אדוננו דירונדה אשר תבוא מירה בית האנשים לבושה שמלה יפה, ענתה אשת מיריק אחרי חשבה מחשבות.

— אמנם כן, ענה האנס דברים נמרצים, ככה יהיה רצון כל איש היודע להלך נגד החיים!

— הנני ואעשה את כל אשר ימצא חן בעיני אדוני דירונדה, ענתה מירה בלב נכון אחרי ראותה כי אשת מיריק הביטה בה ותחכה אותה בדברים; והאנס פנה כה וכה ויגש אל השלחן אשר לפני קעטי ויקח בידו את אחת מרשימותיה וישם בה את עיניו ויהי כאיש אשר נמש

את הדבר הראשון ולבו נתון אל הדבר השני .
 — האין את נפשך לקחת לך את קרקד ראש כליומר למופת לעשות
 בצלמו כתבניתו ? שאלה קעמי , ואתה הן ראו עיניך אותו זה אלף
 פעמים !

— אם ראו אותו עיני אלף פעמים ! קרא האנס ועד מהרה הטה
 את קרקד ראשו ואת מלוא שערותיו אל מול ערפו וישב על הכסא אשר
 לפני העוגב ויפן כה וכה ויהי כמביט על פני האנשים היושבים בתאים
 אשר בבית התיאטרון ואת אצבעותיו כונן על פני ידות העוגב להכות בהן
 בחזקה , ויהי לפלא , כי כל אנשי הבית ראו בו לפתע פתאום את תבנית
 פני כליומר ואת תמונתו לכל חקותיו ומשפטיו ; ואולם בעוד רגע והאנס
 הפנה את שכמו ויפן אל מירה ויכלם וידבר אליה לאמר : אולי לא ימצא
 המעשה הזה חן בעיניך אשר אני עושה לשים פני איש לקלם ולשגינה :
 אם תראי אותי בעשותי דבר רע אשר לא ימצא חן בעיניך , הלא תפקחי
 את עיני תמיד ותגירי לי !

ומירה הביטה אל האנס בשחוק ובהדר בראותה את התמונה אשר
 לבש , ולא חדלה עוד משחק גם בדבר אליה האנס את דבריו , ואחרי
 כן אמרה : לא , אדוני מיריק ! לא עשית דבר אשר לא מצא חן בעיני
 מאז ידעתוך ועד היום הזה — ואל אשת מיריק אמרה : הן לא יוכל
 לעשות דבר לא טוב , כי על כן כנך הוא !

והאנס שמע את הדברים ותשמחנה כל כליותיו ותגדל תקותו בקרב
 לבו . — האם השושנה אשמה כי תתן ריחה , והדבורים תחלופנה על
 פניה וינקו את הריח הטוב ההוא , אשה אחרי אחותה , אשה אחרי
 אחותה , וכל דבורה ודבורה תאמר בלבבה כי רק לה לבדה הקריבה
 השושנה את האשכר ? —

פרק עשרים ואחד .

כאשר עזב דירונדה את בית מיריק לפני שני ימים , ויהי לבו
 נגיש וראשו סתחרר וכל יצוריו עיפו , ותשאל נפשו לשוח ברחובות העיר
 למען העביר מקרבו את רוחו הנעכרת ולחדש בקרבו רוח נכון , וילך ברגליו

הלוך ועבור, ויבוא עד חוף הנחל וירא את הספינות ואת האניות הקטנות השטות על פני המים, ותחי רוחו רגע אחד, ויהי עם לבו למנוע מוקחת לו עגלה לשבת בה, ויקרא איש ויקח לו אנישיט קטנה וישב בה ואת המשוט לקח בידו.

ויהי עם לב דירונדה לבוא אל בית ממכר הספרים אשר לרם, כי אמר למצוא שם את מרדכי, ונפשו חשקה לדבר את האיש הזה כטרם יבוא שלישיית אל בית עזרא הכהן לגאול את הטבעת מידו, כי לקח האיש הנפלא והזר הזה את לבו גם כדברו וגם בהחשותו, ועל כן אמר דירונדה לבקש לו מועד נכון ומקום נאמן למען ידבר עמו ולא ימלט עוד מרדכי ממנו ולא יחלץ עוד מלפניו כאשר עשה לו בפעם הראשונה ובשניה. ואף גם זאת ודירונדה אמר בלבו כי למען מירה הוא עושה את מעשיו וכי חובתו היא לעשות אותה, לחקור ולדרוש את מרדכי, למען שמוע מפיו את כל אשר עליו לשמוע על דבר אנשי בית עזרא הכהן ותולדותיהם; ואולם בעודו חושב את המחשבות ההן ומחשבה חדשה באה אל לבו לענותו וליסרו, כי לו אמר לבו: לא טוב הדבר אשר הוא עושה לקחת לו איש כמרדכי להיות כלי למעשהו, האם נאווה לאיש כמוהו לדרוף אחרי רעהו אשר לא ידע אותו מתמול שלשום ואשר אין לו דבר אליו בלתי אם להוציא את צפונותיו מלבו ביד חזקה ובורע נטויה? האם יצדק כי יאמר לחקור אותו רק לנפשו ולטובתו? הן יהיה משפטו כמשפט שר צבא אשר יקח לו אנשים מכל הבא בידו לצבוא לפניו ולעבוד עמו ולא ישית לב על כל אשר עבר עליהם ואל נפשם ואל תכונת רוחם!

— מי יודע אם עוד אשית את לבי אל האיש הזה ואם עוד אזכור אותו, אחרי שמעי מפיו את הדברים אשר קותה נפשי לשמעם, אמר דירונדה בלבו, כי רק את טובתי ואת מטרתי בקשתי ולא יצר לי בראותי כי פונה הוא ממני, וגם תשוקתי אשר חשקה נפשי אליו כחלום תעוף; ובכל זה מי יודע אם לא פנה אלי האיש הזה בכל נפשו ובכל מאורו ואם לא עזב אותי אחרי כן, כאשר תעשינה שתי אניות השטות על פני המים והן נושאות שני אנשים הנדחים לארץ גזרה להביא אשה אשה את נדחה אל המקום הנכון לו, והשנים האלה יכירו איש את רעהו ואף יבינו איש אל לב רעהו, לו נתנו אותם המלחים להביט איש איש אל פני אחיו. מי יודע אם גורל שנינו איננו גורל אחד, ואני איש צעיר

אשר בשרי מלא עוד לשד עולמים והוא איש אשר עוד מעט לקבר יובל. אבל על פי מי היתה שומה כי איש איש ממנו החטיא את רעהו עד בלתי מצאו אותו ואת לבו? מעם מי היתה נסבה כי לא נבין איש שפת רעהו וכי נסתיר פנינו איש מאחיו? אכן לא טוב הדבר אשר אני עושה ללכת בדרכי שר הצבא ולעשות כמוהו!

וכאשר קרבה אני השיט לבוא אל גשר-בלאקפריאד, והנה רד היום ויהי נוגה מסביב. בפאת המערב התחלקו ענני העבים על פני רקיע השמים ויהיו למפלשי עבים דקים ומראיהם אדום כדם ועל כנפותיהם ארגמן, ונוגה להם וזוהר להם אשר לא ינודו ולא ינועו ממעל, ורק על פני המים מתחת ירקדו ויפזו האורים האלה כאשר ינועו הגלים וכאשר תחוקנה זרמות הנחל, ולבשו את התרנים ואת המשוטים איש נוגה, והעטו שלל צבעים על פני האניות העולות מן החשך, והיו לאש מתלקחת על פני המים וללפידים בוערים בתוך הגלים.

דירונדה עיף ויגע ויחם לו, ויעזוב את המשוט מידו, וישלח ידו לרכוס את מעילו אשר על בגדו ממעל, ויגע אל הכפתור העליון אשר על צוארו וירם את ראשו בעשותו את מעשהו זה, ובהרימו את ראשו וירא והנה איש עומד על מעקה הגשר להביט המימה ועיניו מביטות אליו, ופני האיש הזה מחוטבים היטב ומהוקצעים בקצותיהם בזרוח עליהם האור ובנפול עליהם האש מן השמים, והוא דל ורזה ומראהו כמראה איש אשר קצרה נפשו מחכות; ויכר דירונדה את פניו וידע כי פני מרדכי הם, כי בא מרדכי על הגשר לראות בכוא השמש, ועיניו ראו מרחוק את אני השיט ההולכת הלוך וקרוב על פני המים ולא הסיר את עיניו מעליה, כי אהב את המראה הזה לראות אניות באות, ופתאם עלו מחשבות והזיונות שונים על לבו אשר החרירו את נפשו, ולבו נבא לו עתירות ודברים ולא ידע מה, וכאחרונה ראה גם איש יושב בתוך האניה והאיש הרים את ראשו, ויכירתי, והאיש אשר באניה ישלח את כף ידו הלבנה וינפף אותה גם ככה וגם ככה לקרוא לו.

כי אמנם הכיר דירונדה את פני מרדכי מרחוק ולבו הגיד לו כי מחכה הוא אליו, וינפף ידו ויתן אותות ומופתים לבשר אותו כי בא, ומרדכי ענה אותו כרגע גם הוא, כי העביר גם הוא את מצנפתו מעל ראשו וינפף אותה ביד חזקה, ולבו הגיד לו כי בא היום הגדול אשר

אליו ערגה נפשו, ונבואתו קמה, וכל המכשולים וכל הדברים אשר לא הקבילו אל חזיונותיו, כל אלה כמויץ עברו ויעופו ועיניו לא ראו בלתי אם את המראה האחרון: הגה האיש בא; ויהי שמחתו כשמחת החוקר העומד על הכלים ועל המזרקות ועל הספים, והוא בוחן ומנסה פעם בכה ופעם בכה, ופתאם יבוא הדבר אשר אותו הגיד לבו מראש, והוא לא יתן עוד לב אל הפרטים המיוחדים אשר בהם שגה. אכן ראו עיני מרדכי את מחמד לבו בהפדלו מתוך ענני שמי הוהב ובהורותו באצבעותיו לקרוא לו — את הדבר הזה ראה בעיני בשר ולא בחוון, ויתר הדברים יקומו גם הם ויבואו איש איש כמועדו.

מקץ שלשת רגעים ודירונדה עלה היבשה אחרי שקלו את הכסף על יד המלח המשלח אותו ויגש אל מרדכי, ומרדכי לא עוב עוד את המקום אשר עמד שם מאז ועד הרגע הזה. אז ידבר אליו דירונדה לאמר:

— שמחתי מאד בראותי אותך עומד על יד הנחל, כי היה עם לבבי לסור אל בית ממכר הספרים ולהראות את פניך, וגם ביום אתמול הייתי שם ולא מצאתיך — האם אניד לך כדבר הזה?

— כן, ענה מרדכי, וזה שרש הדבר אשר באתי אל הגשר הזה

היום.

את הדברים האלה דבר מרדכי לתמו, ואולם דירונדה שמע אותם ויהיו לו לרברי סתר אשר תעלומות צפונות בהם. האם נכונים דברי עזרא אשר אמר על האיש הזה כי בשגעון ינהג וכי זרות ותהפוכות תראינה בו עינים?

— האם ידעת אפוא כי במגרש טשילסי אנכי היום? שאל דירונדה

מקץ רגעים אחדים.

— לא; זרק חכיתי ואמרתני בלבי כי בוא תבוא אל נכון עם מורד

הנחל מיטם והנה. זה לי חמש שנים אשר חכיתי לך. — ועיני מרדכי אשר העמיקו בחוריהן הכיטו אל פני דירונדה באהבה וברחמים גדולים כאשר תביט אשה אל עולה, וגם נחומי דירונדה נכמרו על האיש הזה העושה את מעשהו זר, כי לא ידע מה היה לו.

— לו איכל ואהיה לך לעזר או לתועלת ככל אשר תשאל, כי

אז ישמח לבי מאד, ענה דירונדה ורבריו רכו משמן, האם נעלה בעגלה

ונסע מזה — אל כל אשר יהיה רוחך לנסוע? אין זאת כי הרבית מאד ללכת היום ברגליך ואתה עיף ויגע וידוע חולי.

— הבה ונסע מזה ונבוא אל בית ממכר הספרים, ענה מרדכי, ואולם שא נא עיניך בראשונה אל הנחל הזה בעלותו וראה והביטה על סביבותיו, — ובדברו הפנה שכמו כמעט ויבט אל פני הנחל. — הביטה נא וראה את פני השמים אשר מעט מעט יכהו פניהם ומראה הארגמן הולך הלוך ומעט מפניו ילבינו. אהבתי מאד את הגשר הזה מעודי ועד כה, ואני עודני ילד קטן בעמדי עליו בפעם הראשונה, ויהי הגשר הזה בעיני למקום אשר בו יפגעו מלאכי האלהים העולים והיורדים, אכן אמת צדקו יחדו דברו חכמינו אשר נתנו לנו מלאכים לכל דבר הנעשה בשמים ובארץ, לדעת אחרית מראשית ולהגיד לאדם מה פעל אל, ואני גם אני בעמדי על פני המקום הזה, ותשמע אזני את שיחם ואת חגיגם וזאת מראות אלהים ואדע את הנעשה בשמים ובארץ, אז גדלתי והוספתי כח, ואחי עומד על הגשר הזה בלילות ועיני נשואות אל הכוכבים אשר במרחקי הרקיע; ואולם את מועד בוא השמש אהבתי על אחת שבע, ואעמוד ואבט ולא יעפתי ולא יגעתי, והשמש הבאה באה גם בקרב לבי, ויהי המראה הזה חרות בקרבי אשר לא ימחה לנצח, עמוק עמוק בקרבי, מפני השמש הולכים הלוך והלבין, הלוך וְקָוֶר — ואדע כי גם נפשי הולכת הלוך והלבין, הלוך וְקָוֶר; ואחרי כן עמדה, ותתמהמה — ותתמהמה נפשי בקרבי, עד אשר הביאה לי בכנפיה חיים חדשים ותתן לי את נפשי השניה, אשר תחיה ואשר תקום אחרי, אחרי כלותי ואחרי שובי לעפרי.

ודירונדה החריש ולא דבר דבר, כי באו דברי מרדכי אל לבו ויגעו אל מיתריו וירעשו, אז ידע דירונדה כי האיש הזה איננו איש אשר בחלומות ובחזיונות ישפיק, ולא חשב עוד עליו תועה כבראשונה לאמר: דק רוח עושים מסוך בו ויך את נפשו ואת בשרו לרסיסים להתליאו ולהשחיתו, כי רוח גדולה וחזקה היתה בלב דירונדה לדעת ולהבין כי יש דברים הנשגבים ממנו, אשר יבין אותם האחד והשני לא יבינם, ועל כן הטאת היא וסכלות רבה אם יבהל אדם על פיו לאמר אל רעהו, "משגע" אם לא יבין את הלך רוחו ואת שיחו; אכן נקל לאדם מאד לבטא משפט כזה ביום ראותו את רעהו אשר לבו מלא ונפשו רהבה, הן: אשר לבו

מלא ונפשו רחבה, תחת אשר לבו הוא ריק ונפשו צרה, מבלתי הבין ומבלתי דעת אשר יש דברים הנשגבים ממנו. אכן כזה וכזה היה משפט דירונדה מעודו, לחקור ולדרוש את אשר בלב רעהו טרם יתן בו דופי, להשכיל אליו ולהבין לו גם אם שמעה אזנו את דבריו והם נסתרים ממנו ולא יכול להם. ועל כן נגעו גם דברי מרדכי אל לבו ויעוררו בו מחשבות רבות ונכונות וישפכו עליו רוח חרשה אשר נעימות רבות עמה, כי רוח יצא מלפני מרדכי ותגע אליו, ובעמדו לפניו ובראותו את ענות העני הזה והוא לבוש את בגדיו הצואים ובשמעו את דבריו והם בנחת ובשום שכל יוצאים מפיו, ויזכור ברגע ההוא את דברת האנשים אשר ידברו בדבר הנביא הלובש קרעים אשר פתאם יסיר וישליך את הקרעים מעל בשרו, והיו כל עיני יושב הארץ רואות אשר פי איש אלהים דבר אליהם הפעם. — כאלה וכאלה היו מחשבות לב דירונדה ברגע הזה בעמדו לפני מרדכי, והוא מחריש ומשתאה לו, ויעמדו שניהם יחדו רגעים אחרים וידומו, ואחרי כן פתח מרדכי את פיו ויאמר: „הבה ונסע“, ובעלותם על העגלה הוסיף ויאמר: „בעברנו את הרחוב וכבואנו עד קִצְיָה וירדנו, והלכנו ברגל עד פתח בית ממכר הספרים, ואתה כבואך אל הבית ונגשת אל הספרים והתכוננת אליהם ובקשת לך משם את אשר תבקש, כי עוד מעט והאישי רם ארון הבית יעוכבו ונתרנו לברנו באין מפריע“.

אכן נוהר היה בעל־החלומות הזה בכל דרכיו ובכל מעשיו, לשים לב אל האנשים אשר שיה ושיג לו עמיהם למצוא חן בעיניהם, ותהי בו להפך מבעל־החלומות אשר לא ידעו לכלוא את רוחם בפני כל אדם ובכל מקום אשר הם שם, ויהי כאחד האדם היודע להלוך נגד החיים לעשות כל דבר בחשבון ודעת.

המה עודם יושבים בתוך העגלה, ודירונדה זכר את מירת ואת אשר חשב לחקור ולדרוש את מרדכי על דבר עזרא הכהן וכיתו, ואולם פשו ידעה מאד כי בפעם הזאת לא על פיו יתכנו הדברים אשר ידברו כי אם על פי מרדכי, כי מרדכי ידבר והוא ישמע, ומי יודע אם ימצא לו מועד וחזון להקים את מחשבתו ואת עצתו. ופתאם והנה מחשבתה זרשה כאת אל לבו לאמר: „עוד מעט והייתי אני לחולם חלום ולרואה חזיונות בחקיין, כי זה לבי יגיד לי אשר ביר האישי הזה נצפנו עתותי

וכי מולפניו יצא משפטי לדעת את גורלי ולהאיר את נתיבותי ואת דרכי .
 אין זאת כי יש חוט נעלם ונסתר מעיני אשר יקשור את האדם הזה אלי ,
 כי למה זה ידבק לבו אחרי ולמה זה יענה אותו לבו בחלומות ובמראות
 כאלה ? — הוי, אל אלהי שמים ! מה עוה מאמונה, גם אם אמונת שוא
 היא, ומה חזקה מתקוה, גם אם לצנח לא תקום ולא תהיה ? ! ואני האם
 זה יהיה גורלי לאבד את אמונת האיש הזה ולהפר את תקותו ? אכן
 בנפשי נשבעתי כי בראותי אשר יש לאל ידו להקים את תקותו ולעשות
 את תוחלתו, כי עתה עשה אעשה את כל אשר תמצא ידו לעשות ולא
 אָפֵר ולא אניא אותן !

מקץ עשרת רגעים ושניהם באו אל בית ממכר הספרים הקטן
 אשר אור המנורה זרוע על כל קצותיו, ושניהם רוחם סוער בקרבם, ויהיו
 כחתן וכלה אשר עוד מלתם בקרב לבם ולא הגירו עוד איש לאחיו כי
 אוהבים המה איש את רעהו, ויסירו איש איש את מצנפתו מעל ראשו
 ויביטו איש בפני אחיו וידומו; מרדכי עומד לפני השלחן הארוך ונשען
 בשכמו אליו, ודירונדה עומד אל מולו וערפו אל הקיר, מו יתן והשיגה
 ידו לשים לפניכם בזה את משפט שתי התמונות השונות האלה, כמעשה
 אשר עשה הציר הגדול טיציאן בציורו „כסף המס“ בשימו לפנינו גם הוא
 משפט שתי תמונות שונות אשה מאחותה מן הקצה אל הקצה ! — ועתה
 נשׂוה נא לנגדנו פני איש ידוע חלי אשר שִׁלַח רזון בעצמותיו ואשר
 יכמרו רחמינו בקרבנו לראותם, ועינים גדולות ומאירות לאיש הזה
 להיות מאירות מתוך הפנים הרזים האלה כלפידים מתוך היכל אשר היה
 לשממה, והן מפוצות יגון ועצב ורוח כהה כאיש ההולך אל בית עולמו
 ואשר בלא חמדה ילך אל הארץ אשר ממנה לא ישוב עוד; ואף גם
 זאת לפני האיש הזה פני איש עברי אשר קויהם ותויהם מוגבלים
 ומהוקצעים היטב, למען הכיר בהם שבעתים את אותות האש הנסתרת
 המתלקחת בקרב נפשו, והאיש הזה איננו זקן בא בשנים, כי רק כן
 שלשים שנה הוא ומעלה, ואולם רוב תלאתיו ומצוקותיו הוסיפו ימים
 על ימיו להיות בעינינו לאיש זקן ושבע ימים; וגם שערות ראשו ושערות
 זקנו עורן שחורות, להפלות את מראה עורו הלכן והצהוב פי שבעה,
 וגם נשמת אפו הולכת בכבדות בכואה וכשובה, להניע את עור נחיריו
 על אחת שבע, וגם כפות ידיו רוות וצהובות למראה, להיות בעינינו

לזועה בהיותן רובצות אשה על פני אחותה; ואף גם זאת והאש המתלקחת בתוך העינים טרם תכבה תוכיר אלינו מראה פני אַם אוהבת השוכבת על ערש דוי טרם תסגור את עיניה לנצח, והיא תראה את בנה יחידה נגש אל מטתה לראות אותה רק הפעם בטרם תלך ואיננה, ובקול גדול תקרא: „בני!“ ולא תשנה — כי לא נברלו רחשי לב האם מרחשי לב האיש האומר להנחיל את כל נפשו ואת כל מאדו אחריו לאיש אשר חפץ בו. והיה אם תראינה עיניכם תמונת איש כזה על פני אחד הצעירים וידעתם כי כזאת וכזאת היתה תמונת פני מרדכי; ולעומתו תמונת איש אשר תוי פניו גם הם תוי פני איש מזרחי, מן האנשים אשר יקראו להם החכמים בני משפחות הלאטינים, והוא בריא אולם אשר כל בדי עורו מלאים כח עלומים ואשר כל יצורי בשרו מלאים עז וגבורה, ובפניו ילינו הוד והדר ועל מצחו כבוד ועז ובעיניו מנוחה ונחת, למען שובב את נפש האיש העני אשר קרא לו בצר לו; כי לא התהלך דירונדה בגדולות ובנפלאות להאמין במרדכי ובכל אשר ישמע מפיו ואף גם לא התפאר בלבבו כי כל אשר יצא מפיו יקום ויהיה, ורק מחמלתו על האיש האמלל שהוא הלך לבו אחריו ונפשו חשקה מאד לשאת ולסבול עם איש אשר הטילו החיים סערה גדולה אל תוך נפשו ואשר תשמע אונו מפיו צעקה גדולה ומרה בהיות לבו עליו דוי. והמתשבות האלה נתנו חכמה בלב דירונדה להקשיב אל מרדכי בכל נפשו ומאדו ולעזוב עמו, וחכמתו זאת האירה גם את פניו מדי עמדו לפני מרדכי, ויהי מרדכי מביט בו ולבו הלך אחריו ויגדל כטחונו אשר בטח בו על אחת שבע, ולא כבד ממנו לפתוח לפניו את סגור לבו. או יפתח מרדכי את פיו לאמר:

— הן יבצר ממך לדעת את הדבר אשר הרביק אותי אליך ואשר הקריב אותנו יהרו אל המקום הזה, ואתה תשמע ובקרבך ישתומם לבך. — לא קצרה רוחי ולא עיפה נפשי אליך, ענה דירונדה, ואנכי נכון לשמוע את כל אשר יהיה עם לבך לדבר אלי.

— הלא תראינה עיניך דברים רבים אשר המריצוני לבקש את פניך, ענה מרדכי בנחת ויהי כאיש אשר יחפזין לחשוך את כחו לעת אחרת, — עיניך הרואות כי אנכי הולך למות; עיניך הרואות כי כמוני כאיש האסור בבית הסהר, והוא מציץ מן החרכים לראות פני איש עובר למען ידבר אליו שנים שלשה דברים וכל העובר יגיד לו בראשו

ולא ישמע אליו. הנה היום הולך הולך ורד — השמש נוטה לערוב — ועוד לנו אך מעט ואנחנו קצור קצרה ידנו ממצוא עוד איש את אחיו; ואולם הנה באת ולא הוחרת מן המועד.

— אכן ישמח לבי מאד כי לא הוחרתי מן המועד, ענה דירונדה ולבו מלא רחמים וחנינה והוא ירא לנפשו לענות לאמר: „מי יתן ותקותך אשר קוית אלי לא תהיה תקות שוא“, כי יאמר בלבו אשר רק איש אכזרי יעצר כח ברגע הזה להוציא מפיו את המלים: תקות שוא.

— דברים רבים ראו עיניך אשר המריצוני לבקש את פניך, הוסיף מרדכי לדבר, והדברים האלה הם הגלויים והידועים, ואולם ישנם דברים והם כמוסים והתומים עמי ומקורם עורו בימי ילדותי, הם הימים הטובים אשר באתי אל ארץ נכריה לשמוע תורה עם חכמה, או באו מחשבות בקרב לבי, מחשבות גדולות ונפלאות, עקב אשר הייתי איש יהודי; או ידעה נפשו מאד כי עלי להקים ולעשות את המחשבות ההן, עקב אשר הייתי איש יהודי; או בערו המחשבות ההן בקרב לבי כאשר מן השמים, עקב אשר הייתי איש יהודי ולבי היה לב עמי אשר בכל צרותיו לו צר, והמחשבות האלה היו לי לרוח חיים ולנשמת אפים ואני ידעתי כי לא חייתי עד הימים ההם וכי היו הימים ימי בכורי ראשית תבונתי, בימים ההם ולבי זה ונשמת אפי זאת ויד ימיני זאת (וכדבר מרדכי את הדברים האלה וישם את ידו על לבו ואת אצבעות יד ימינו נשא למעלה) וגם בואי וצאתי, שבתו וקומי, חלומי והקיצי, וגם הלחם אשר אכלתי וגם כל המחשבה אשר עשיתי וכל המראה אשר ראו עיני או כל אשר שמעה אזני, כל אלה לא היו לי בלתי אם פחם לאש ועץ לגחלים להבעיר בהם את האש הגדולה אשר נפלה מן השמים ותבער בקרבי. אבל לא טוב המעשה אשר עשיתי כי הייתי כאדם תועה בשרה וכותב את מחשבות לבו על הסלע אשר במדבר ובנקרות הצורים, וטרם השיגה ידי לשנות את מעשי והנה ראגות ותלאות וחליים רעים ומדוים רבים השיגוני ויגדרו את דרכי בפני ויאסרוני בעבותות אשר היו לנפשי למחנק, ואז ישאלתי את לבי לאמר: איך אפדה את נפשי ואיך אנאל את רוחי אשר בקרבי, ואני עני ונוע וזו נשמת אפי הולכת הלך ומעט?

ומרדכי החריש מדבר, כי עיפה נפשו ונשמת אפו קצרה מרוב דברים, ובכל זה התאמץ והתחזק למען בלותו את אשר החל, ודירונדה

גם הוא לא ערב את לבו לדבר דבר, כי נפל פחד מרדכי ומוראו עליו, והדומיה אשר בתוך החרר הקטן ורחשי החמלה אשר בקרב לבו הוא, הם הוסיפו והגדילו את הכבוד אשר רחש לבו לאיש הנענה והאמלל אשר לפניו. אז יוסיף מרדכי לדבר אליו לאמר:

— אולי תשגה בי וכדבריו ואולי תחשוב עלי תועה מבלתי הבין לי. ואולם דע לך כי לא הייתי חולם חלומות באין דעת ובאין הבין, ולא הייתי כאיש היושב בארץ עמקים ובקעות והוא חושב בנפשו את כל המחשבות אשר חשבו בני האדם לפניו, מבלתי דעת כי מחשבות לא הרשות הן, כי לא יעמדו עוד רגליו על גדות הים הגדול אשר אניות רבות שטות עליו והן נושאות כל דבר יקר וכל חכמה ומדע וכל טוב חכמי הארץ, כי לא כן אנכי עמדי. שפת אנגלית שפת אמי היא וארץ אנגליה זאת ארץ מולדתי היא, אשר שם יצא הבשר הזה מבטן אמי, לכסות ולכלוא את הרוח אשר בו, המשקה את כל המדבר הגדול והנורא הזה. ואולם לא זה חלק חיי ולא על הבשר לברו חייתי, כי ארץ הולאנדיה חלצה לי שד ושם ינקתי את החלב ואת הדבש לרוות את צמאוני ולהשיביע את נפשי, כי שם ישבתי לרגלי אחי אמי הוא דודי, ואשמע מפיו תורה, והוא איש גדול מן הרבנים הגדולים אשר בארץ. ויהי אחרי מות האיש הזה, ואקום ואעל המבורגה ואשמע תורה מפי חכמים וגדולים, ומשם באתי עירה גיטינגן להוסיף לדרוש בחכמה, לדעת דרך בת עמי ולשמוע תורת הגוים, ואֶשֶׁת מים חיים מכל הבאר אשר מצאתי. בימים ההם ואני עלם צעיר לימים, ואדע כי חפשי אני ובי אין מעצור לרוחי, ואלך מעיר אל עיר וארא את ישראל השוכן ברב ערי אשכנז, ואני בימים ההם טרם אהיה לאיש עני אשר אין לו כל; וגם הנה למרתי בעת ההיא את אצבעותי למלאכה, למען אֶכּוֹל לחמי מייגיע כפי, כי אמרתי כלבי: אחת היא אם יהיה גורלי כגורל ר' יהושע בן חנניה, אשר אחרי חרבן הבית השני אכל לחם מייגיע כפיו, ויהי עושה מחטים, ובעורו בנעוריו שר את שירי המעלות בבית המקדש עם יתר בני הלויים, וזכרון הימים הראשונים ההם לא נמתה מקרב לבו עד וקנה ושיבה, ואמר: אמצא נא צרה ויגון ככל אשר יבואו עלי וכשרי זה ישא ויסכול ככל אשר יוכל שאת, ואולם תהי נא נפשי בקרבי למקדש אשר בו אאצור את כל זכרונותי הטובים מימי קדם ותקותי תהי לי

לקרשי קדשים אשר מכעד לפרכת — ואני ידעתי את הדרך אשר אני הולך עליה, ואף גם זאת ידעתי באומרים לי: „ראו, הנה הוא מכלכל את נפשו בחלומות ואת רוחו בחזיונות ישיביע“, ואני לא עניתי ואמרתי לא כן הוא, כי מה חיי האדם ומה מלוא רחב כל הארץ אם לא חלומות וחזיונות? הן רק בחלומות נעמיד ארץ ובחזיונות נכלכל את החיים, וכל אשר תראינה עינינו רק בחזון נראנו, איש איש לפי רוחו ולפי חלמו אשר חלם, ואתה ראה הנה לא לאיש משוגע תט אונך הפעם, לא איש רוח אנכי, אשר טרם יכיר את בני האדם ומשפטם והוא בדמיונות ובחלומות ישפיק.

ומרדכי החשה מדבר ודירונדה ידע כי מחכה הוא לו לשמוע דבר מפיו, ועל כן ענה ואמר: עשה נא עמי את חסדך רק הפעם והאמנת לי כי לא כן אנכי עמדי; חלילה ממני לחשוב עליך תועה ולאמר בלבי כי חולם אתה חלומות, ואני נכון לבי לקראתך ובכל נפשי ומאדי אשמע אליך למען אדע את אשר עמך. הן כמוך כמוני, וכל המוצאות אותי מימי ילדותי ועד היום הוזה למדוני להיות אזני קשובות לדברי כל איש אשר קבל על נפשו לרצונו לנצור את התעודה ולבקש את המטרה אשר יסודתן ברוח ולא בכשר —

— איש אשר קבל על נפשו לרצונו לנצור את התעודה ואת המטרה אשר יסודתן ברוח? — שנה מרדכי את דברי דירונדה וקולו מלא תמרוים — הן דמי ותלבי, רוחי ונשמתי וכל אשר עמי צרורים היו במחשבתי, ואותה חשבתי מאז היותי ילד ועד היום הוזה! במחשבתי ואת ראיתי את החיים והיא נתנה את העולם בלבי, עולם ומלואו, הוא העולם אשר לדורות העת התיכונה, בהיות לנו אנשים גדולים וידועים אשר הגלו מגוי אל גוי ומארץ אל ארץ, והם שרו לנו שירי ציון על אדמת נכר, תחת שירות דוד בן ישי, וישפכו את לבם כמים בשפת קרשם; וגם את כל חכמת הגוים הביאו האנשים הגדולים ההם בכלי וישימו אותה אל תוך דתם, ותהי דת היהודים מלאה גם כל חכמה וכל מדע אשר בארץ, ובכל זה לא שככה רוחם ותהי נפשם עורגת תמיד לבקש מקום אשר אליו יאספו את כל נדחי עמם. ואני בהיותי משוטט בעולם הנפלא והנסתר הוזה ועל הקברים ועל הזכרונות הקדושים ההם עברתי, ותצלח עלי פתאם הרוח, ותחי בי רוח מן הרוחות הגדולות ההן,

ותעור בקרבי ויהיו לה חיים חדשים ; והרוח הזאת ירדה ארצה ספרד ואל מדינת פרוכנציה באה , עם אברהם אבן-עזרא לקחה דברים ועם יהודה הלוי באה באניה , את שאגת העריצים מסיעיהצלבים שמעה ואת נאקת בני ישראל האויגה , בעלותם על המוקד ובהדוש בשרם כאשר וודש התבן ; או היתה פתאם לרוח הזאת גם לשון , ותדבר בשפת האנשים ההם אשר בדמי לבם ובשירי עינים ובחזם אהבתם ובמרוי אכלם ובנאקתם עוררו אותה לחיים החדשים האלה , ותהי גם שירתי שירת קדש ויהי גם כגורי כנור ישראל .

ומרדכי התריש עוד הפעם , ואחרי כן אמר בקול חזק אשר היה פתאם לקול מלחשים מרוב דברים ויגיע רבה :

— אכן לא ירע ולא ישמע איש דבר מכל אשר בלבי , כל הימים אשר יהיה רוחי זה כלוא בקרבי !

— האם כתבת את דברייך כלם בשפת עברית ? שאל דירונדה אשר זכר פתאם שאלת מרדכי בשאלו אותו אם יודע הוא שפת עברית .
— כן , כן , ענה מרדכי בעצב וביגון , בעודי צעיר לימים ירדתי אל המדבר הזה ולא ידעתי כי מדבר הוא . קהל גדול מאד מן האנשים הגדולים ההם אשר מתו קמו מקבריהם ויאספו אלי , והנהרגים על קדוש השם באו וישמעו לי ויקשיבו רב קשב ; ואולם בעורני עושה כה וכה , וארא כי החיים החיים עמנו לא ישמעו ולא יאזינו ואזניהם חרשות , בימים הראשונים דמיתי בנפשי לראות את הימים ההולכים לקראתי , ותנה עתידות גדולות ורבות לפני , כי אמרתי בלבי : הן זה דרך בת עמי לעשות ולסבול וללמד את רוחה לבלתי תקצר בעמלה , ואף גם זה חלקה וגורלה להיות לה כשרון לבקש ארחות שונות ולמצוא מקום בשרה אשר שם תך שרשיה תחת אשר לא מצאו נוטעים אחרים במקום הזה בלתי אם אדמת סלע ואבן . ואולם מלאכים חדשים שלח אלהים מן השמים להוגות אותי מן המסלה הזאת , והם הם המריצוני לתת צוארי בעול ולשאת במשא אשר ירבץ תחתיו ילוד אשה , ותלאות ודאגות רבות אפפוני אשר נשאתי ואשר דאגתי לי ולביתי , ואתי אנוס כל היום לעבוד ולעמול , לעשות במלאכה ולבקש משכרת כסף , כי לא עמלתי רק לפי כי אם לפי ביתי . או באו ימים חדשים ואני עמרתי שנית בודד ועירירי , והנה זה בא מלאך המות ויקרב אלי ויור באצבעו ויקרא לי , ואזני שמעו כל הימים את קול

כנפיו המשיקות אשה אל אחותה בעופפו אותן על קדקד ראשי, ואדע כי הולך אני אל בית עולמי; ובכל זאת לא עיפתי ולא יגעתי ואת דרכי לא עזבתי, ואקום בימים ההם ואפן אל האנשים העומדים ממעל לי, למען ישמעו לי ולמען יעזבו עמי, ואדבר יום יום השכם ודבר, השכם ודבר, ואבוא אל אצילי בני עמי אשר נאצל עליהם הרוח ואשר מלא אותם אלהים בחכמה ובחכונה או בעושר וכסף, ואולם בכל המון האנשים הרבים ההם לא מצאתי שומע לי; וידברו אלי האנשים ההם ויאמרו: רק חולם חלומות אתה ורודף רוח, ויש אשר אמרו לשקול על ידי מעט כסף לעשות עמי חסד, ולא הפליאוני במעשיהם אלה, כי על כן הייתי בעיניהם איש עני הסובב בעיר ואני עשיתי צדור כתבים כתובים בשפת עברית ופי דבר באזני כל שומע לאמר: מוריני הגדולים השגו אותנו בדרך ויתנו את תקות ישראל למוט; וגם החכמים וגם הסוחרים הגדולים אשר מבני עמי, שניהם ידיהם מלאות עבודה כל היום ולא מצאו מועד וחזון להטות לי און קשבת, והלעג עומד למליץ ביני ובינותם, ראה הנה האחד דבר אלי לאמר: „אין אחרית ואין תקוה לספרי מורמון, לו גם תהיה שפתם שפת עברית, ולו תאמר לפנות אל החכמים והמלומדים אשר בארץ, כי עתה לא יאמין לבי אשר תוכל אתה להיות להם למורה“, ודבריו אלה אמת צדקי יהו.

והרברים האחרונים האלה מלאו לעג ומרורות וכאב לב בדבר אותם מרדכי בקולו הצרוד.

— אבל לו עזבת את שפתך העברית אשר הסכנת בה ולו נסות לפנות אל המעטים המבינים אנגלית יותר מעברית, האם בזאת לא הטיבות לעשות? שאל דירונדה כי אמר בלבו לעורר את רוח מרדכי לנסות כחו שנית והוא יהיה בעזרו.

— ומרדכי הניד בראשו לאטו ויען:

— הוחרתי מן המועד, הוחרתי מן המועד! לא אוכל עוד כתוב, וכל אשר אכתוב מן היום הזה ומעלה יהיה משפטו כמשפט הנשמה אשר בכברות אוציאנה ובכברות אשיבה ואזניך תשמענה אותה כקול נאקת הגוסס; ואולם השומע את קול נשמת אפי הכבדה והיגיעה הלא יתעורר לבו לחמלה, תחת אשר לא יחמול עלי איש ביום קראו את הכתוב, ואף גם זאת בבואי עתה לכתוב את דברי בשפת אנגלית, והיה משפטי במשפט

איש המכה בידו על הקרש לקרוא את העדה ולאסוף את המחנות, תחת אשר הסכינו עד היום הזה לשמוע קול פעמון מצלצל לקרוא אותם. וגם על זאת אפקה עיניך וידעת כי און לי לשמוע את המגרעות ואת החטאות אשר אחטא בלשוני מדי כתבי, והיה בכתבי עתה דברים חדשים והיה משפטם כמשפט כשרי הרוה והרל הזה — ומרדכי שלח את כפיו ויפרש בידיו — אשר יש כי יגוח בקרבנו „רוח-הקדש“, ואולם בני האדם ישחקו ילעגו לי ויאמרו: „אכן איש עברי מן העניים הוא!“ והאנשים השוחקים והלועגים האלה לא יהיו מן הזרים ומן הנכרים כי אם בנים מבני עמי!

ומרדכי השח ראשו מדי דברו ואת ידיו הוריד ארצה ופניו נפל מאד, כי ראה פתאם אשר נוחלה תקותו ותאבד, והדברים אשר דבר כמו פיו הם באו וירפו את ידיו וימסו את לבו ויכו את רוחו חרם, והנה השך ענן וערפל מסביב,

— אכן בצרתך לי צר ומכאובך לא נכחד ממני! ענה דירונדה וקולו מלא חמלה וחנינה וערגים רבים אשר לקחו לב השומע גם בטרם ישמע את המלים; ואולם סלח נא לי אם אערוב את לבי לדבר אליך כדברים האלה ואני איש זר לך מתמול שלשום ויהי מה: אם כתבת את דבריך ואם יש עם לבבך להשמוע אותם בקהל, כי עתה לא יבצר ממך למלאות את הפצך, וכל אשר תשאל מעמי אעשה, כי ידי תכון עמך, ואני הנה כביר מצאה ירי לשקול על ירך את הכסף הדרוש לך בעבור המלאכה הזאת.

— אבל לא זאת הישועה ולא זה העזר אשר קייתי ממך! ענה מרדכי במהרה ועיניו אורו שנית ורוח תקותו שבה אל לבו ככראשונה — לא זה הבטחון אשר בטחתי בך ולא על הכסף לבד נשאתי את עיני אליך. לא רק את הדבר הזה שאלתי מעמך אשר ירך תכון עמי, כי אם גם את גפשי בקשתי, להיות נפשך כנפשי אשר תאמין בכל אשר תאמין נפשי ואשר תקוה את כל אשר תקוה נפשי ואשר תראה את המראה הגדול והגורא ככל אשר ראיתי אנכי ואשר תחוינה עיניך את כל ההור וההדר והתפארת במקום אשר חוו אותם עיני! — ומרדכי בדברו את הדברים הנמרצים האלה עזב את מקומו ויקרב עד לפני דירונדה וישם את כף ידו על זרוע דירונדה ויאחו בך, ויהי רק כפשע ביגו ובין דירונדה, ומראה

פניו כמראה להבת אש אשר נזגה לבן לה, וקולו מלא עז וגבורה בדברו, ויהי כקול נגיד ומצוה בהוסיפו דברים על דבריו לאמר: — אתה תהיה לי לחיים חדשים תחת חיי אשר כלו, ונטעתי את חיי רוחי ואת נשמת אפי בקרבך למוען תגדל ולמוען תאמץ; ואתה קום וירשת את כל הנחלה הגדולה אשר אנכי מנחיל אותך אחרי, כי משנות דור ודור אספתיה ושנות מאות קבצתיה; הנה הדרורות מתרוצצים בקרבי, והמה כאנשים העומדים על פני הגשר, דור הולך ודור בא, ודור לדור יגיד דבר, והגשר אשר מתחת לרגליהם נשבר, ואולם אנכי הנה מצאתיך, כי למועד הנכון באת ולא הוחרת מן המועד; אתה תקום ותנחל את הנחלה הגדולה הזאת אשר נתתיה לבן מביש ולא קבל, כי ירא לנפשו מפני הקברים אשר לא תעבור עליהם מחרשה ואשר לא יעדרו אותם המעדר ואשר לא יחפור אותם גם החופר מטמונים בבקשו את הזהב; ואולם אתה תקום ותנחל את הנחלה הגדולה והקרושה אשר לאיש העברי, כי לך נתתיה וירשת אותה!

ופני דירונדה הלבינו גם הם כפני מרדכי בשמעו את הדברים האלה וכראות עיניו את האיש אשר יבקש מעמו חסד כחסד אשר יבקש איש השוכב על ערש דוי טרם יסגור את עיניו לנצח; ויירא דירונדה לנפשו לדבר דבר, פן יקצין את פתיל התקוה אשר לאיש העני והאמלל הזה אשר נפשו קשורה בפתיל התקוה הזה, ואולם גם בזאת ירא לנפשו לתת שמן לפתיל תוחלתו ולהשלות את נפשו לשוא, פן יעשה שקר ברוחו וחסא לו כל הימים. אכן רוחו הנדיבה היא סמכתהו להתגבר על מרי לבו, אשר יחוש איש כראותו את רעהו בא אליו להשתרר עליו בדברו אליו דברים נמרצים ובשלחו את ידו לנגוע בו. וגם מחמלתו על האיש הכואב והנענה, אשר להבת אש גדולה בווערת בקרבו, הבין דירונדה וידע כי יחסא חטאה גדולה אם ידבר דברים ולא רוחו ואם יבקש לו מלים בערמה להרגיע את נפשו ואם לא בשפה ברורה וכדברים נאמנים יענה אותו הפעם; אז נחה עליו הרוח, והוא כבלי דעת אשר הוא עושה נטה את ידו בלאט וישם אותה על ימין מרדכי אשר החזיקה בו, ומגע-ידו זה הגיד למרדכי יותר מאשר יגיד איש שפתים, ואחרי כן פתח דירונדה את פיו וידבר אליו בנחת כאיש הירא לנפשו פן שוגה הוא בדבריו, ויאמר:

— האם שכחת את אשר דברתי אליך כראותי את פניך בפעם

הראשונה? הטרם תזכור את אשר אמרתי כי זו אנכי ואינני מאחריך בני עמך?

— הדבר הזה איננו דבר אמת! ענה מרדכי כרגע ולא נראה על פניו כל אות דאגה וחרדה, כי יד דירונדה הרכה אשר נגעה בו הטיבה לו מאד ותעורר בקרבו רגש-לב אשר חזקו שבעתים מן הדברים אשר שמעו אנדו; אז החשו רגעים אחרים, כי לא ידע דירונדה לענות דבר, יען היו דברי מרדכי כדברי אותות-נאמנים באמרו: „הדבר הזה איננו דבר אמת“, ויהי כאיש המדבר אחרי שאלו באורים ובתומים אשר לא יפול מהם צרור ארצה; ומרדכי גם הוא לא שת עוד לב אל כל דבר אשר יקום להיות לשטן בינו ובין האיש הזה, כי מלאה נפשו אותו וידע מה הוא לו וכי אין דבר בארץ אשר יגזול אותו ממנו, ולכן הוסיף על האות הראשון גם את האות השני אשר היה פרי מחישובת לבו זה ימים רבים, לאמר: — גם אתה טרם ידעת את מולדתך ואת עמך!

— מי הגיד לך כדבר הזה? שאל דירונדה ויתחלחל מאד ויסוג לאחור, והוא בהסירו את ידו מעל ימין מרדכי, ויסר גם מרדכי את ימינו מעל זרועו וישב אל מקומו הראשון אשר לפני השלחן.

— אני ידעתי את הדבר הזה, ידעתי אותו אל נכון, כי מה תקות חיי אם לא הדבר הזה? ענה מרדכי וקולו קול איש אשר תקצר נפשו בקרבו; — ואתה הגידה נא לי את כל לבך, הגידה נא לי מה ימריצך כי תכסה את עמך ואת מולדתך?

אכן לא ידע מרדכי ולא הבין מה היו הדברים האלה לדירונדה ועד כמה ירדו אל לבו לענותו ולהכאיב לו, לפלה את כליותיו ולנגוף את לבו ולהכות חרם את גאות נפשו אשר במסתרם בקשה את מסתרי מולדתו זה שנים רבות, והוא ירא תמיד לנגוע אל המכה הטריה הזאת, פן תשמע אזנו את המסתרם ואת התעלומות, ורע לו. ואולם בעוד מרדכי עומד לנגדו והוא רואה את האיש הכואב הזה אשר נפשו קשורה אל נפשו ואשר עוד מעט ובשרו ינוח בירכתו בור, ויחמול עליו ולא עצר כח לנטות מפניו מבלתי ענות אותו דברים ברורים ונאמנים; אז החריש דירונדה עוד רגעים אחרים, ויאסוף את כל כחו אשר אתו, ויהי נכון להגיד למרדכי את כל לבו, ויען ויאמר:

— לא ידעתי את אמי מעודי ולא שמעתי על אדוניה דבר; לא

קראתי לאיש אבי מאז היותי ועד היום הזה; ואולם נפשי יודעת מאד וגם לבי יגיד לי כי היה אבי איש אנגלי.

וקול דירונדה רועד בפיו בדברו את הדברים האלה ובהתודותו את מסתרי לבו, והוא בקרבו תשתומם נפשו על המקרים הורים ועל המוצאות אותו אשר המריצוהו לדבר את הדברים ההם, ויש אשר חשב כי אמת נכון הדבר, כח וגבורה לאיש הנפלא והזר הזה אשר בחר אותו לו מכל יודעיו ואשר במסתרים ימשול בו.

— יבוא יום וירענו, יבוא יום וראינו, והכל על מקומו יבוא בשלום! ענה מרדכי ויהי כמנצה — הן עולם פלאות יבנה ורק נשמת החיים תכוננה ותכוננהו; מעט, מעט נכיר ונדע בראשונה את רחשי לבבנו בקרבנו, ומעט מעט יהיה עליהם אור, עד היותם בנו באחרונה לאור גדול מאוד; וכמשפט המחשבות בקרב לבבנו אשר תתעוררנה בנו להרגיו ולהחריד אותנו בטרם נכיר ובטרם נדע אותן היטב, כן יהיה גם משפט המקרים והנפשות: קשורים המה אל העולם אשר מתוצה לנו, וכאשר יגדל וכאשר יפרוץ העולם הזה כן יגדלו וכן יפרצו גם המה, ואני גם אני ראתה עיני אותם בטרם ידעתי להכיר את מראיהם היטב; כי החרידו והרגיוו את נפשי בטרם שמעה אזני את הדברים, אכן גם כל הרחוק עוד ממנו יבוא אלינו, נוא יבוא ולא יאחר!

— אבל הן עלינו לזכור ולא לשכוח כי לא תמיד יהיו המעשים החיצונים מקבילים אל האמונה ואל התקוה אשר בקרבנו פנימה וכי יש אשר לא יהיה הפתרון לפי החלום אשר חלמנו, ענה דירונדה וקולו קול איש נוהר מאד בדבריו כי ירא להכאיב את לב מרדכי.

ופני מרדכי נפלו מאד בשמעו את הדברים האלה, תחת אשר אורו בראשונה בשמעו את הדברים הראשונים, ובכל זה לא עצרו הדברים האלה כח למחות את הבטחון ואת האמונה מקרב לבו, ורק מנעו אותו מהיות כאיש מנצה ויהי כאיש ערוך למלחמה אשר עליו להכריע קמיו תחתיו. — האם תאמר להזכיר אלי כי דברי הימים אשר לתקת בת עמי מלאו תמיד חלומות ודמיונות וכי אין איש יודע אם לא ארדוף רוח גם אנכי ואם לא אראה חלומות בהקיץ? — ואחרי דבר מרדכי את הדברים האלה החריש רגע אחד, ויש את ראשו אל מול פני דירונדה ובקולו הצרוד בקול מלחשים הוסיף ויאמר: — אכן כזה וכוה יהיה גורל

תקותי ותוחלתי, לו אמרת אתה לעשות אותן לחלומות ולדברי רוח; ואולם חי ראשי אם תעשה לי כדבר הזה! חי ראשי אם יש לאל ידך לקפוץ באף רחמיך ולהרוס את בטחוני אשר בטחתי בך!

והדברים העוים והנמרצים האלה באו אל לב דירונדה עמוק עמוק, וידע ויבן כי אין דרך אחרת לפניו עתה בלתי אם לדבר דברים ברורים, ויהי מה.

— לא אנכי העושה ולא ממני היא שומה לקום את הדברים או להדול! ענה דירונדה — המעשים והמקרים הנוגעים אל מולדתי ואל משפחתי, לא על פי הם נחתכים ולא ממני הם נגזרים ודבר אין להם עם רצוני ועם משאלות לבי; ולכן גם אנכי יבצר ממני לעשות קטנה או גדולה בעוד המקרים והמעשים ההם עומדים לשטן ביני ובינך; וגם על זאת אפקח את עיניך ולא אשלה את נפשך ולא אבטיח אותך על שקר כי עשה אעשה דבר לבקש עתה את פתרון תעלומות חיי יותר מבראשונה, כי אתה ידעת את לב האדם ותכנת את רוחו, וידעת גם הפעם כי רגשי לבי אשר מלאו אותו זה כמחצית שני חיי, הם לא בן-לילה ישמרו ולא עדי-רגע ימחו, ומי יודע אם אלה לא ימנעוני גם עתה מעשות דבר אשר עד היום הזה לא היה בי כח לעשותו. נחכה נא ונראה איך יפול דבר; אישמע נא בראשונה את הדברים ואת האמת הנוגעים אל חיי אני, ואחרי כן אישמע נא יותר גם מן הדברים אשר בפיך, למען דעת מה יהיה משפט חיי אם יאחזו והיו לחלק מחייך אתה.

ומרדכי שב וישם את כפות ידיו אשה על אחותה בדבר דירונדה את דבריו, ואחרי כן ענה ודבריו נמרצו בפיו ורק נשמת אפו כבדה עליו מדי דברו, לאמר:

— את כל תשמע, דבר לא אכחד ממך, למען תדע! כי למה זה פגענו איש באחיו אם לא לשפוך לפניך את כל לבי ולהביע לך כל רוחי? הן בשפק תענה את נפשך על לא דבר, והוא כאבק ינוח על פני נקותי וכשחק מאזנים על פני אמונתי אשר אם אפח בהם ואינם והיו כלא היו. אכן ידעתי היטב את חקרי החכמים והפילוסופים אשר בימינו ואשר היו בימים הראשונים ובתוך מעי החמתי תורתם, ולו חפצתי כי עתה לא גבצרה ממני לגשת גם עד כסא משפטם אם תועירני; לו חפצתי

כי עתה לא נבצרה ממני להסות את קול האמונה אשר בקרבי למען
 ישתוק מעלי ולא יהיה לי עוד לשפת ארצי ומולדתי, ואז לא יפלא
 ממני לדבר דברים על פי חקים ומשפטים כתורת אנשים המלומדה, אשר
 יבטאו דברים באוזניו ואנחנו נבטא אותם אחריתם, והם יתפארו בלבבם
 כי על פי האותיות ההן יורו אותו את דרכי החיים ולא יחסר להם ולנו
 עוד דבר. כן הרבר, לו חפצתי כי עתה לא נבצרה ממני להסות את
 הקול ההוא בקרב לבי: האם יבצר מאיש להסות את קול אהבתו ואת
 תקותו גם יחד, למען אשר יבקש לו אותות ומופתים כאשר ידרוש השכל
 וכאשר ישאל גם רעהו ממנו? ואולם מה יעשה האדם אשר עמוקה אהבתו
 מכל האותות ומכל המופתים אשר יקנה איש על פי שכלו? — אכן יש
 נתיבות לאדם והוא ימצא אותן: בראשית מוצא עקבי כף רגל בחול, כעקבי
 כף רגל הבהמה אשר במדבר, ועתה העמיק הרחיב את צעדיו ואיש לא
 יכירם עוד; ביום הגדול נתן דרך אשר מחשבותיו כחצצים תתהלכנה בו
 לעבור ארחות ימים בן־רגע, בשמים ממעל שם נתיבה להיות למישאלות
 לבו דרך לעבור בו: האם בא האדם עד תכלית ואת הנתיבות כלן מוצא?
 את אשר ישיגנו, הוא ידבק אליו והוא ימשול בו, והאדם קבל יקבל
 אותו גם אם דרכו נסתרה ממנו. ראה אתה אומר אלי כי הגדלתי תוחלתי
 אליך לשוא, כאשר תגדל לפעמים תקות שוא בארץ, הזה השפק אשר
 יאכל כעש בלבך? הבוזה תאמר להונות אותי מאחרוך? ואולם אנכי הן
 יחלתי ואתה באת! הנה רבים צמאו למים ונפשם עליהם התעטפה,
 ואני צמאתי גם אנכי ויגעו מים חיים אל פי והמה עודם על לשוני —
 הברכ שפקך תאמר להניס אותי מן הבאר? אם יועיל שפקך זה לאיש
 כמוני כי אשית אליו לב? — והיה כי יבוא יום ואתה ירד תרד אלי
 ודברת אלי כדברים האלה לאמר: „געלתי ומאסתי את נפשך אשר אמרת
 לתת אותה לי, כי יודע אנכי אשר אינני איש עברי ואין לנו חקה
 אחת ומשפט אחד וגורלנו איננו גורל אחר“, — וראית ביום ההוא כי לא
 יסיתני לבי בשפק אף רגע אחד ולבי זה יהיה סמוך ובטוח אשר — לא
 דברת אלי נכונה וכי הולכתני שולל, ואולם היום הזה לנצח לא יבוא!
 דירונדה שמע את הרברים האלה ותהי רוחו נבוכה, כי חדל
 מרדכי לדבר אליו תחנונים כאשר דבר עד כה ויהיו דבריו דברי מצות
 ופקודה, כאשר ידבר איש היוודע את גבורתו ואת עצם ידו ואשר יצו על

רעהו במפגיע אם לעשות ואם לחרול. ובכל זה לא רע הדבר בעיני דירונדה, ונהפוך הוא אשר ידבק לכו גם אחרי הדברים החדשים האלה, ובתוכו השתומם לכו; הנה הוא עומד על מקומו והוא איש מלא כח עלומים אשר עיניו מלאות אור ועל מצתו נחת ומנוחה ואשר רוחו מישרים ישפוט ובנבכי החוקרים התהלך ולא כרע ולא השתחוה עוד לאיש מעודו ועד היום הזה, ולעומתו יעמוד השני והוא איש ידוע חולי ומרוים רבים, אשר עזר נהירו הצהוב ירעד ויחרד, ואשר נשמת אפו הולכת הלך וכבד, והאיש הזה ימשול בו ביד הזקה ובורוע נטויה, בדברו אליו את דבריו והם כלם נמרצים וכלם נאמנים אשר לא יפול מהם צרוד ארצה. המשול ימשול בו באמת? היפלא ממנו לעצור בעד הרוח אשר יעטוף מלפני האיש החולה ההוא ואשר יגע אליו לבבוש אותו לעבד לו? — ודירונדה התגבר ויען ויאמר:

— זאת שאלתי וזאת בקשתי למלא את כל משאלות לבך ככל אשר תהיה לאל ידי למלא אותן, ואולם אם כה ואם כה הלא ידעת והאמנת לי כי נכון אני בכל נפשי ומאדי לסור אל משמעתך ולהכיר את פעליך; הורני נא את דרכיך ואת מחשבותיך למען אדע. ואולם הגידה נא לי אם ידעת איזה המקום אשר נוכל שנינו לבוא ולפגוע איש באחיו?

— גם אני כבר נתתי לבי אל הדבר הזה. ואתה הגידה נא לי, האם ירחק ממך הדרך לבוא אל מגרש העיר הזה מקצה מועד הערב? הלא עשית כדבר הזה ביום הראשון אשר ראיתי פניך.

— יש אשר לא יפלא ממני לעשות כדבר הזה, ענה דירונדה, ואתה הלא עם אנשי משפחת כהן אתה יושב בבית אחר, האין זה? ואולם טרם מצא מרדכי מועד לענות אותו דבר, והנה רם אדוני הבית בא ויגיש וייתצב על מקומו אשר מאחורי השלחן, והוא איש עברי בא בשנים אשר ימי ילדותו היו הימים הרעים לבני עמו בארץ הזאת ועיניו ראו את כל התלאה אשר מצאה את אָחיו זה שבעיט שנה. והוא הלך הלך וגדול וירא גם את הדרות החדשים ואת הימים הטובים אשר היו להם, וידע ויבן כי הוא הסרח העורף מן הימים הראשונים ההם אשר נפלו. אכן לא נכר על פניו מעודו כל אות שמחה ואת צהלה, אשר בהם יתנכרו פני איש כעזרא הכהן, כי הסכין האיש הזה מנוער להעמיד את פניו ולעזות את עיניו, למן הימים אשר הסכינו שכניו הנוצרים לירוק

בפני איש כמוהו, וגם כי הזקין לא סר עוד מן הדרך אשר הסבין עליה. ומשלח יד האיש הזה היה בסחר הספרים, ויעש חיל במסחרו זה, ואולם משפט אחד וגורל אחד בעיניו למסחר הספרים או למשלח יד אחר, וכזאת וכזאת תהיה דרכו במסחרו לו גם לא בספרים כי אם בביצים או בסירי בשר סחר את הארץ — בבלי דעת אותם ובבלי הכיר אם עלה בהם רקבון או אם משקלם איננו נכון. ורק האמין אמונה גדולה במרדכי ובחכמתו ובתורתו, ובקרבו לא התרגו לבו בראותו כי ערבה שיחת מרדכי על איש מאצילי הארץ האוהב ספרים ישנים, עד כי בא האיש הזה זה פעמים אל בית מסחרו ויקן ממנו ספרים זה פעמים. ויהי בבוא רם הביתה ויעבור על פני דירונדה ויברך אותו בשלום בענות חן וברגו גם יחד. ואחרי כן שם כל-ימראה על אפו ויפתח את ספרי השבוגותיו והי כמעמיק לקרוא בהם בבלי שים עוד לב אל השנים אשר אתו בבית.

אבל מרדכי ודירונדה יצאו כרגע מאת פני רם ויעברו את הרחוב ויבואו שניהם עד לפני בית עזרא הכהן באין דובר דבר על אדות מחוז חפצם זה.

— לא טוב הדבר להועד שנינו אל הבית הזה, אמר מרדכי בענותו עתה את דירונדה על שאלתו אשר שאל בראשונה — כי בעלית קיר קטנה אנכי יושב פה והיא קטנה וצרה מאד לשנינו. ואולם אם טוב הדבר בעיניך, כי עתה הלא תוכל לסור אל אחד מבתי המשתה אשר ברחוב הזאת, הוא הבית אשר הסכנתי זה שנים אחדות לבוא אליו אחת לשבוע בסוד בחורים יתרו, וזה שמו אשר יקראו לו: „היד והרגל“, אשר עם קצה הרחוב בבית החומה במקצוע דרך הפתח החמישי, ושם תוכל להועד יתרו מדי ערב בערב אל חדר האולם הגדול באין מפריע. — ננסה נא ונראה, ענה דירונדה, ואולם אם מצאתי חן בעיניך כי עתה צו נא אותי ואשכור לך בית אשר תשב בו לבטח והיתה לך הרוחה שכם אחר על עלית קיר הדרך הקטנה.

— לא, את הדבר הזה לא אעשה כי אין לי חפץ במשכן אחר לשכון בתוכו, ואני חי נפשי אם אקח מידך מחוט ועד שרוך נעל בלתי אם את הסגולה הטובה מכל סגולותיך, היא נפשך אשר חשקה נפשי אליה. אכן אם כה ואם כה ישמח לבי כי איש עשיר אתה וכי כסף משחק לך; ואתה בבואך ביתה עזרא הכהן לקחת ממנו כסף בעבט,

לא את הכסף בקשת כי אם דברים אחרים, ודבר הכסף היה לך רק כסות עינים.

ודירונדה השתומם לבו בקרבו בשמעו את דברי מרדכי ואת שכלו הטוב להכיר ולהבין דבר, ובטרם יענה אותו דבר ומרדכי הוסיף: אחת היא על כן אמרתי אם כסף בקשת ואם לא! ואני רב לי כי באת אל הבית הזה, למען אראה את פניך שנית ולא תאבד דרכך מעמי, ואולם איש עשיר אתה, האין זה? שאל מרדכי בטרם יכלה דבריו.

— אם יקרא עשיר לאיש אשר השיגה ירו יותר מאשר ידרוש להפצו, כי אז עשיר גם אנכי, ענה דירונדה.

— ואני זאת תפלתי כי כביר תמצא ירך ולא יהיה לך מחסור כל דבר, אמר מרדכי ופניו כפני איש חולם בהקיץ — תחת אשר אנכי חסרתי כל ועל כן היו חיי חיי עבדות תמיד.

אכן דעת לנכון נקל כי לא בקש מרדכי לדעת את דרכי דירונדה ואת נתיבותיו בבית עזרא הכהן ולא שת לב בלתי אם אל הדברים אשר נגעו אל עצמו ואל נפשו; ואולם לא כן דירונדה אשר קותה נפשו לשמוע מפני מרדכי דברים גם על אדות אנשי הבית ההוא, ובראותו כי המטרה ממנו והלאה, ויגזור בלבו לשאול את אשר ישאל ויהי מה, ועל כן אמר:

— האם יבצר ממך להגיד לי מדוע יפלא ממני לדבר באוני גם עזרא הכהן על אדות בתה?

ומרדכי החריש ולא ענה דבר, ויחשוב דירונדה כי לא שמע את אשר שאל וכי עליו לשאול את פיו שנית; ואולם מרדכי שמע את הדברים, ורק בהיות לבו מלא על כל גדותיו את המחשבות הגדולות אשר חשב בערב ההוא, ויקש ממנו להעביר אותן ברגע אחד מענין אל ענין, ויחכה רגעים אחדים ואחרי כן ענה כאיש העונה את רעתו אשר ישאל את פיו על דבר הדרך העולה לרחוב הולבורן, לאמר:

— כן, ידעתי את שרש הדבר, ואולם זה משפטו מעודי לבלתי דבר דבר על כל מעשה אשר יעשה בבית איש זר, אם קטנה ואם גדולה מכל אשר הוגד לי בסתר. הנה אנכי יושב בביתם והבית הזה היה לי למקדש מעט, ושיחם ושיגם להם הם ולא לנו.

ודירונדה שמע את מוסר תוכחתו, אשר לא הסכין עוד לשמוע בזה מעורו, ויתארמו פניו ערי רגע, וגם צר לו לראות באבוד תקותו

ותוחלתו אשר נשא עיניו אל מרדכי ואשר קוה לשמוע ממנו את הדבר אל נכון. ואף גם זאת והוא ידע כי כל המוצאות אותו בערב הזה הרגיוו את לבו ממנוחתו והוא סר וועף, ויירא לנפשו לבוא בערב הזה אל בית עזרא הכהן לגאול את טבעתו ממנו, אם כי היה הכסף צרוד עמו, כי געלה נפשו לבוא עוד הפעם בסוד האנשים האלה בעוד דרכו נסתרה ובאין דרך חדשה לפניו למצוא את הפתרונים אשר בקש.

— הבה ואפרד נא מעליך עתה, אמר דירונדה אל מרדכי טרם גשתו אל פתח בית עזרא הכהן, ומרדכי עמד אל מול פני המנורה אשר בחוץ וישא את עיניו אל דירונדה ופניו הפיקו עצב ודאגה.

— מתי תשוב אלי? שאל בלאט ודבריו נמרצו מאד.

— סלח נא לי כי לא אוכל להועיד את המועד, ואולם אם טוב

הדבר בעיניך כי אז אבוא אל בית עזרא הכהן באחד הימים הקרובים בערב בשעה השביעית אחרי עובך את בית רם, ומשם נצא ונלך אל אשר יהיה רוהך ללכת; או האם נסבה היא מעמך לבלתי ידעו אנשי הבית הזה כי דבר לנו איש אל אחיו?

— אין סבה כזאת, ענה מרדכי, ואולם הימים אשר עלי לחכות

עתה יארכו משנות כחי; הנה ימי חיי הולכים הלוך וחסור, ואת אשר היה לפני לעשירות החיים יהיה עתה למחצית, ואני כל תקותי רק אליך! — דברתי ואעשה, ענה דירונדה כי לא יוכל למושול ברוחו לבלתי

דבר את הדברים האלה — והיה בערב הראשון אשר אקרא עלי מועד, אז אבוא אל ביתך ולא אאחר, בשעה השביעית בערב אבוא, כיום השבת או כיום השני לשבוע הבא, ואתה בטח כי ודברתי כי אעשה כאשר דברתי! ודברו את הדברים האלה הושיט דירונדה את כף ידו למרדכי,

ומרדכי לחץ אותה בחוקה בתוך ידו ויהי כורם היום החדשים בא אל קרבו, ותתעורר תקותו שנית ותחי בקרבו, ובפיו אמר: „הנה זה בא — ואת אשר יחסר עוד יבוא גם הוא, בוא יבוא ולא יאחר“.

ובזאת נפרדו איש מעל אחיו.

פרק עשרים ושנים.

מי איש בעל נפש ולא יבין את אשר היה ואת אשר נעשה בלב
 איש כדירונדה אחרי הדברים אשר היו כינו ובין מרדכי, כי היה דירונדה
 איש אשר לא רק ברגשי לבו כי אם גם ברוח תבונתו נבדל מרוב אָחיו,
 ובצאתו מאת פני מרדכי ותהי המלחמה גדולה מאד אשר בקרב נפשו.
 אז החל רוח בינתו לבקש משפט לדעת אם נאמנו רגשי לבו ואם לא
 יצליח להכריע אותם תחתיו, כי ראה אשר שפך מרדכי את רוחו עליו
 למושול בו ביד חזקה וזורוע נטויה, בדברו אליו בשפה נאמנה ובלב
 בטוח אשר לא ישגה, ויירא מפניו ויצר לו על הדבר הזה, יען אשר
 הסכן הסכין דירונדה מנעוריו למנוע נפשו מכל דבר אשר בסערה יבוא
 ובפתאם יפרוץ, לשים משפטים וסדרים חדשים בחייו, תחת אשר אהב
 כאלה בקראו אותם מעל ספרי דברי הימים טרם נגעו אל עצמו ואל
 בשרו. לו קרא דירונדה בספר את המקרה אשר קרהו, ולא אותו קרהו
 כי אם את איש אחר צעיר לימים אשר ראה היום זה לפני מאות שנים
 ומקום שבתו בעיר רומי או בארץ יון או באזיה הקטנה או בארץ ישראל
 או במצרים, והאיש הצעיר הזה גם הוא כמוהו געלה נפשו את חייו
 והריקים באין להם מעשה וענין לענות בו, והוא יודוף כל היום לבקש
 לו איש כלבבו אשר יורהו את הדרך ואת המעשה אשר יעשה, ואף גם
 מצא ימצא איש כזה אשר ישפוך עליו את רוחו וימשול ברגשי לבו להטיל
 אליו רוח סערה גדולה, — כי אז הבין דירונדה את משפט האיש הזה
 ואת שיוחו וכי לא חטא האיש הזה בתתו את רגשי לבו למושול בו, ולא
 יפלא הדבר הזה בעיניו עד מה; כי יש אשר הדרת קדש תחופף על
 הימים אשר עברו ועל המעשים אשר נעשו בימי קדם ועל האנשים הקרמונים
 ההם אשר לבשו בגדים אחרים ומדים אחרים על מתניהם. אז באה
 מחשבה בלב דירונדה לאמר: הלואת אבוש ופני יחורו ללכת אחרי איש
 חמורות ולתת ידי לו, יען אשר לובש אנכי מעיל חדש בשבתי לאכול
 לחם אל השלחן ויען אשר אישים רביד בד לבן על צוארי בכואי אל
 המשתה ויען אשר ירא אנכי מדבת רבים המצפצפים והמהגים אשר לבם
 ריק ורוחם נכוב? האנכי אישים לב אל אנשים ריקים כאלה ואל שוחתם
 ולעגם אשר ילעגו לי? — ואולם גם מחשבה שניה באה בלבו לאמר:

מי יודע אם הדרך החדשה הזאת אשר אבחר לי דרך ישרה וטובה היא, ומי יודע אם לא תפקחנה עיני ואראה את כל הרברים החדשים ההם והנה הם חלומות וחזיונות ודמיונות אשר אינם שוים בנוק החלומות והחזיונות והדמיונות הישנים ונחלתי לי רק משאות שוא ומדוחים. אכן לא טוב לאדם בלתי אם לחקור ולדרוש —

או החל לחקור ולדרוש, לחשוב ולבחון את כל המוצאות אותו: מה משפט המעשה ומה המקרה אשר קרהו? הן לו ידע דודו הוגא מאליונגר את הקורות אותו ולו שאל איש את פיו להגיד לו את משפט הקורות האלה, כי אז לא מצא בהן גדולות ונפלאות ויהי עונה לאמר: „איש יהודי ידוע חולי וקִּיָּה ברוזן ובשדפון ראו עיניו את דירונדה, והאיש הזה רוח עויעים מסוך בו, והרוח הזה הוסיף עצמה ויעש חיל, יען כי מצא תמיד מכשולים בדרכו ויען כי קרבו ימיו למות, ובראותו את דירונדה ותדבק נפשו אחריו ולא הרפה עוד ממנו, כי זה דרך אנשים חולים אשר רוח עויעים מסוך בהם, והוא ראה את פני דירונדה כראות פני איש אשר נראה אליו בחלום חיון לילה, והחלום הזה גם הוא בא לו מרוב הגיונות ודמיונות אשר הגה יום יום, כי מרה עליו נפשו בראותו אשר עוד מעט ונמו צללי ערכו והוא אולת ידו מעשות קטנה או גדולה להקים את מחשבתו אשר חשב בסתר לבו ולכן בקש לו תמיד איש כלבבו אשר ינחיל אותו את מחשבתו אחריו. זאת תורת המקרה הזה עם כל נפלאותיו ונוראותיו! ואולם מקרה כזה, אשר יהיה רוח עויעים לאיש, איננו זר והוא נפרץ לרוב בקרב הארץ; יש אשר יהיה איש כמרדכי, והוא יחלום חלומות על משכבו בלילות ויבקש פתרונים בהקיץ, עד אשר ייעף וייגע ועד רדתו ביגון שאולה, וחלומותיו ופתרונותיו גם יחד עמו על עפר ישכבו; יש אשר יהיה איש, והוא יתפאר לאמר: מצאתי את המפתח אשר בקש ניוטן ולא מצא, ועתה לא יבצר ממני לפתוח את ארבות השמים ולסגור את בריחי האדמה בכל עת אשר תחפוץ נפשי, ורק התכמים והחוקרים אשר בארץ קשר קשרו עלי כלם לאמר לי כי איש משוגע אנכי, יען כי יראים הם פן תגלה ערותם והתבוששו; יש איש אשר יתפאר כלבו לאמר: מצאתי את מסתרי הבריאה לשנות סדרי השמים ולהוגות את הכוכבים ממסלותיהם ולעשות אדם בצלמנו, ורק טרם בא היום הגדול אשר אעשה בו את הנפלאות הגדולות

האלה לעיני השמש! אנשים נוראים כאלה ישנם לרוב בקרב הארץ, ויש אשר נראה איש כזה והנה נורא מראהו, ויש אשר איש שפתים הוא לקחת לב שומעו בדבריו, ויש אשר עינים מאירות או עינים קמות וחשכות לו ובהן יארב לאיש אצל כל פנה עד מצאו את האיש אשר ישמע לו, ויש אשר ספרים עבי הכרש לו והם עורם בכתובים, כי לא נמצא להם מדפים עד היום הזה, או כי קוראים לא יהיו להם גם אחרי ראותם אור. — והנה גם זה מרדכי האיש רק מקרה הוא אשר במראה פניו יצודד נפשות וברוח פיו יקה לבכות שכס אחד על יתר אנשי הרוח למינהו, יען כי גם רוח שירה וזמרה שפוכה על דבריו ועל חיונותיו, ואולם משפט אחד וחקה אחת לו ולהם, משוגע ואיש הרוח הוא כמוהם כמוהו! ורק זאת עלינו לעשות: לשאת עם איש כזה ולעזוב עמו, להאריך אפנו ולעצום עינינו מראות ברעתו, כי אמלל הוא, ועלינו לעזור לו למען נחמו מיגונו בכל אשר נוכל. אבל כל איש אשר עיניו בראשו, הוא יבין וידע מראש מה משפטו ומה מעשהו ומה ערך הגיונותיו עם מחשבותיו אשר הרה ואשר הגה לבו ואשר יבקש להן איש אשר ינחל אותן אחריו. אכן גם זה מרדכי האיש ישום אל לבו ויבין עד מהרה עד מה שגה ברואה בחשבו כלבו כי מצא את היוורש, וביום הכירו את משוגתו ואת והיה זה יומו האחרון, כי תגדל המכות האחרונה הזאת מכל המכות אשר הִקָּה לפניה!

כאלה וכאלה שמעה און דירונדה לא אחת ושתיים ויעברו את משביות לבו, להרוס ולא לבנות, לפרוץ ולא להקים, לעקור ולא לטעת; ואולם לא זאת הפעם הראשונה אשר הגה לבו מחשבות כאלה, כי זה מאז מעודו נסה לשאול את לבו על דבר הרמות אשר לאנשי הרוח, בהיותם כלם דומים איש אל אחיו וחותם אחד לכלם, אם גדול הוא ואם קטון, אם נביא הוא מן הנביאים הגדולים או חולם חלומות אשר לא יקומו חלומותיו ולא יהיו, אם חוקר הוא וממציא המצאה חדשה וגדולה ואם משוגע הוא ומתנבא בתוך המחנה, אם עושה חסד הוא לאלפים ומוציא חפשי את בני האדם ויחבי חשך ואם יחזה משאות שוא ומרחים, כלם שפה אחת ודברים אחדים ופנים אחדים להם, למן הגדול אשר ישמיע את מחשבתו הגדולה והנפלאה והוא בנפשו טרם יאמין בה ועד הקטן אשר המציא טכונה עשויה ברזל ואמר כלבבו כי מצא את מסתרו

perpetuum mobile היא תנועת התמיד; ובמה נדע כי נכדיל בין האחד ובין השני, בין נביא האמת ובין נביא השקר? הן יצרי מעללי איש דומים איש אל אחיו ומעשי האדם על פני האדמה גם הם ידמו וישוו איש אל אחיו במראיהם החיצונים, ומה אות כי נדע להפליא בין האחד ובין השני? למאות ולאלפים נפלו בני האדם ויהיו קרבנות עולה על מזבח אולתם ורוח דמיונם, כי שגו בדמיונות ויהבלו, ואולם בראשונה ואנחנו לא ידענו כי חולמי הלומות ובעלי דמיונות המה. קומו ובקשו לכם את האיש הגדול מאֲחיו ובחנו את כשרונותיו ואת מעלות רוחו ואת שיחו ושיגו — וראיתם ומצאתם כי אֵךְ הוא לאֲנשים אשר בהברתם הרפה לו; אֲמרו נא כי בזאת יבחן האיש הגדול בראותו כי מחזיק הוא במחשבתו ולא יונח אותה ולא יסור ממנה גם אם תשמענה אוניו את לעג השאננים ואת הבזו אשר ישביעוהו בני אדם, כמעשה אשר עשו קופרניקוס וגלילאי — וראיתם ומצאתם כי ככה יהיה גם משפט האיש המתפאר בלבבו אשר מצא את מסתרי תנועת-התמיד, וכי גם הוא איננו סר ממחשבתו, ואם תכתשו אותו במכתש לא תסור ממנו! ובמה נדע להכדיל בין האחד ובין השני? מה אות כי לא נטי ידנו לספות צדיק עם רשע? — הלא רק בזאת נבוא אל המטרה, אם נקום לשפוט איש איש לברו כאשר הוא שם ואם נבחון מחשבה מחשבה לברדה ואם נחקור תורה תורה לברדה, והיה בראותנו איש מחזיק במחשבתו ולא ירפה ממנה, וחטאנו חטאה גדולה אם נרשיע אותו בטרם חקרנו את מחשבתו ואת וכטרם באנו עד תכליתה — ואל לעג השאננים ואל כוז הלצים אֵל נשית לב. הן אמת נכון הדבר אשר יאמרו רבים לאמר: „רק לדורות הבאים פתרונים! יבואו הדורות הבאים ושקלו את דורנו בפלס ואת חכמינו במאזנים והעריכו את ערכם!“ ואולם רבים רבים אתנו אשר גם את שמעם לא ישמעו הדורות הבאים ואשר מתה חכמתם עמם מבלתי מוצאם אונים קשובות ואיש לא ידע את קבורתם ואת חכמתם עד היום האחרון. מה היה משפט מרכבות מסלת הברזל, לו נתנו כתף סוררה ולו אטמנו אונינו משמוע לקול הקורא לנו? האם לא עם יעקב נט מתה חכמתו?

כדברים האלה הגה לב דירונדה מאז מעורו, ולכן לא הרשיע גם את מרדכי בטרם ישמע אליו וכטרם יחקור את מחשבתו ואת תורתו אשר בתוך מעיו, ורק בזאת נבדל מרדכי בעיניו מכל יתר האנשים אשר

כמותו, יען אשר אותו, את דירונדה, בחר לו להיות כלי למעשהו, והדבר הזה הלא ברמיון יסודתו ומשפטו כמשפט החלום אשר בורח השמש עליו והיה לאפס ולריק; ואולם גם בזה תפש אותו מרדכי בלבו, כי הכה על מיתריו וינעו ויגע עד מסתרי צפונות חיו אשר טמן בחבו וירגיהו ויחרידהו ממנוחתו, ועל כן נפלא מדירונדה לבקש חשבון ודעת גם בדבר הזה —

מה היה הדבר אשר שאל מעמו הנפלא הזה אשר נפשו גחלים תלהט? — „להיות נפשך כנפשי — אשר תאמין בכל אשר תאמין נפשי — ואשר תקוה את כל אשר תקוה נפשי — ואשר תחוש את כל אשר תחוש נפשי — ואשר תראה את המראה הגדול והנורא ככל אשר ראיתי אנכי — ואשר תחוינה עיניך את כל ההוד וההדר והתפארת במקום אשר חזו אותם עיני! — כדברים האלה דבר אליו האיש; והוא לו פצה פיו להבטיח אותו אשר מלא ימלא את שאלתו זאת, כי עתה חטא לנפשו חטאה גדולה, ולו השלה אותו להרגיע את רוחו ולהשקיש את המית לבו ולו בפיו הבטיח אותו ולא רוחו, כי עתה עשה שקר כנפשו; ולכן שמח דירונדה גם עתה שמחה גדולה כי לא הבטיח אותו דבר למטוב ועד רע, וכי לא רפתה רוחו בקרבו מרוב חמלה אשר המל על האיש הנדבא הזה, לדבר אליו דבר ולא רוחו, — ואף גם זאת וכל השאלה אשר שאל מרדכי מעמו איננה נכונה ונאמנה, יען אשר על מוסדות שוא נוסדה, בחשוב מרדכי עליו כי איש עברי הוא מילדי העברים, והוא לא כן, כי לא יתכן כדבר הזה אשר חזה לו מרדכי —

ואולם יש אשר עלתה רגע אחד מחשבה בלב דירונדה, לענותו ולהרגיזו, לאמר: מי יגיד ויוכיח לי כי מחשבתי אנכי נכונה ונאמנה ולא על מוסדות שוא יסדתי? מאז היותי בן שלש עשרה שנה ועד היום הזה הסכנתי לחשוב בלבי כי בן אנכי לסיר הוגא מאליונגר, ואני הנה תכנתי את רוחי ואת דרכי ואת כל המעשה אשר אעשה ועשיתי את כל הדברים האלה לפי המחשבה האחת ההיא, ומי אפוא יגיד לי כי נכונה היא ונאמנה? האם לא מכלי הירתי והגיתי אותה, ונפשי דבקה בה רק מאשר הסכנתי עמה ימים ושנים רבים? האין יש אשר יבוא יום ושמעה אזני את מסתרי מולדתי ובית אבי וירעתי פתאם כי שגיתי ותעיתי וכי כל

רחשי לבי ומחשבותי והגיונותי אשר נטעתי אותם אל קרבי באפס יד ועקרו והיו כלא היו ?

האין יש אשר החלומות שיחלום מרדכי עליו לא השוא ידברו ?
האין יש אשר אמונת ההוזה הנדבא הוזה איננה אמונת שוא וכי אמת נכון הדבר אשר הוא, דירונדה, בן איש עברי הוא ? האין יש אשר מחשבות מרדכי על עמו ועל עתידותיו לא ברמיון יסודתן וגם הוא, דירונדה, ימצא בהן חפץ והיו שעשועים לרוחו ביום שמעו זביום הכירו אותן ? מי יגיד ומי יוכיח לו כי לא תהיינה המחשבות האלה לו לענין לענות בו למלא ידיו עבודה ולהיות לו למטרה אשר אותה יבקש זה שנים רבות ?

או החל לכו להסכין גם עם הרעיונות החדשים האלה ולבחון ולחקור אותם, לאמר: לולא היה מרדכי איש עברי עני ודל אשר ישכן את שמו באחד מחדרי „היד והרגל“, להשמיע את מחשבותיו ולהורות את תורתו במקום סתר זה אשר לא תאר ולא הרר לו, ולו היה איש נודע ברבים אשר מחלצות ילבש, או איש חכם מן הפילוסופים הגדולים אנשי השם, או פרופיסור מן הפרופיסורים הגדולים העומדים על פני הקתדראות, כי אז רבים שמעו לו, רבים פנו אליו, ולא בוו ולא לענו לו עוד — הלואה יקטן ערכו בעיניו גם הוא, ללעוג לו ולבוז לו, יען אשר מראהו דל ושמו טרם נודע עוד בארץ ? האם לפי בגדיו יהלל איש ולפי מראהו נשפוט את מהשבותיו ? — אכן יספרו לנו חוקרי הימים לאמר: הגיעה השמועה עד אזני הקיסר דומיטיאנוס אשר ישנם אנשים יהודים מיוצאי ירך בית דוד ועליהם יאמר כי מחלציהם יצא המשיח אשר יהיה באחרית הימים למלך על כל הארץ, או צוה הקיסר ויאסרו את האנשים ההם ויביאו אותם אליו, וירא והנה הם מדלת העם וכפות ידיהם ככפות ידי אנשים העושים במלאכה כל היום, וישלח אותם לחפשי, כי אמר בלבו אשר לא מקרב אנשים כאלה יקום מלך; ותהי בו להפך מן החכם מחכמי העברים אשר היה בימים ההם ואשר יאמר עליו כי עמד כל היום לפני שער העיר רומי ועפעפו בחנו את כל היוצא והבא, יען אשר האמין אמונה גדולה אשר רק בקרב האנשים השפלים והנכזים תרא עינו את פני המשיח אשר בקשה נפשו — ואולם גם דן־יסר וגם החכם ההוא שניהם שגו יחדו בהאמינם לאותות כאלה; ודירונדה חרץ בלבו לאמר,

אשר לא הבגדים הצואים ולא העוני והריש יהיו לנו לאותות אשר נכיר לפיהם את רוח האדם הגדול, ורק יש אשר ראינו לפעמים כי היו האנשים הגדולים דלי מראה וחדלי תואר, וכל איש אשר ילעג לאנשים ויבו לתורתם רק יען אשר לא ילבשו מחלצות, וענה האיש הזה בנפשו כי סכל הוא.

רק דבר אחד מנע את דירונדה מבטוח במרדכי בכל נפשו ובכל מאדו, יען אשר לא הלך מרדכי דרך סלולה לדבר דבר בשפה ברורה ככל אשר יורה שכל האדם, ויבחר לו דרך אחרת להיות כאחד מחזוי הזון אשר בחלומות ובמראות יבואו אל העם. — אבל מי לידו יתקע כי תקצר יד מרדכי לתת אות לדבריו גם על פי השכל הטוב? מי יודע אם לא רק את אשר הורה אותו רוח בינתו בראשונה, אותה ראה לבו גם כחזון באחרונה? האין יש אנשים אשר רוח בינתם ורוח דמיונם מתאימות תמיד והן מקבילות אשה אל אחותה? היבצר ממרדכי להיות כאחד מהם? ואנחנו האם לא תראינה עיינינו יום יום את החכמים הגדולים החוקרים לכל תכלית, והם גם הם לא ברוח שכלם לבד יבואו עד חקר הדבר אשר יבקשו, כי אם גם באמונתם אשר יאמינו בו? כי יש אשר יחקור החוקר את הדבר אשר יבקש, ועשה אותות ומסות רבים, ומטרתו ממנו והלאה מבלתי מצאו את אשר יבקש, ורק לבו יגיד לו כי עליו להוסיף אמן ולבלתי תרפינה ידיו, ועשה נסיונות חדשים ואותות חדשים, ובמקרה ימצא את אשר הגיד לו לבו; ואנחנו האם לא נראה כי גם החוקר הזה בא עד מחוץ חפצו רק מקנאתו אשר קנא לרעיון לבו, והקנאה הזאת גם היא האם לא ברוח הרמיון יסודתה? יש חוקר אשר רוח בינתו יורה אותו דבר והוא ישגה, ואשר לבו יגיד לו והוא אל מקומו יבוא בשלום; יש אשר ירבה לו אותות ומופתים והמה יהיו באחרונה לחלומות. ויש אשר יחלום חלומות ויחזה חזיונות והמה יהיו באחרונה לאותות ולמופתים אשר לא יפול מהם צרור ארצה. האין יש אשר יהיה גם מרדכי כאחד מהם? לפעמים תראינה עיינינו איש חוקר אשר רק בחשבונות יעשה מלאכתו ובאותות הספירה יעבוד עבודתו והוא ירבה לו את האותות ואת המופתים אשר יקראו להם החוקרים בשם „מפורסמות“, „גדרים“, „הוכחות“, ובאחרונה נראה כי אסף רוח בחפניו, ונכתוב על מופתיו ועל אותותיו

את המלים Q. e. d., שהן מורגלות על לשון החכמים לאמר: „מה שצריך עוד לראיה“; ולעומתו נראה את החוקר אשר יקנא קנאה גדולה לרעיון לבו ואשר כמו אש בוערת בקרבו ולא תכבה, ואש קנאתו זאת ורוח דמיונו זה הם הם המורים אותו למושש באצבעותיו כאשר ימשש העור בקיר, עד מצאו את אשר בקש ועד הקימו את מומת לבו. בדרך אשר כזאת עלה גם קולומבוס מדי לכתו לתת לנו ארץ חדשה ולהוביל לנו שי אשר לא היה עוד כמוהו לפניו; והיה אם נבחון את דרכי איש המעלה הזה וראינו כי נתן לנו אותות והם היו לחלומות בעינינו ומופתים והם היו לריק, ורק כאש שלהבתיה בערה בקרב לבו וקנאתו לרעיון לבו היא אכלתהו, ובתבונות רוח ובהגיון לב גם יחד עלה ויצלה, ואנחנו ביום הזה נשחק ונכוז לאנשים ההם אשר אטמו אזניהם ולא שמעו לקול קולומבוס.

— האלך גם אני בדרך האנשים האלה, אם כמחשבותיהם התייגת גם מחשבתי? אמר דירונדה בלבו — חלילה ממני למאוס את מחשבות היהודי הזה רק יען אשר נראה אלי בענן דמיונות וחיוונות ויעל אלי במראות ובחירות, כי לא הדרך אשר עלה אלי יהיה לי לראש־פנה בלתי אם המעשה אשר יעשה. יש אשר יעלה איש אל אחיו בדרך מלאה מקרים אשר לא יתנו ולא יוסיפו, ואני לא אשית לב אל המקרים אשר קרו אותו מדי לכתו כי אם אותי: לולא מצאתי במקרה את מירה, כי אז לא שמתי לב אל היהודים לבקש פניהם ואז לא ירדתי לדרוש אחרי איש יהודי אשר שמו עזרא הכהן ולא באתי עד לפני בית ממכר הספרים אשר לרם ולא קניתי את הספר אשר כתב מימון ולא ראיתי את פני מרדכי; ומרדכי גם הוא הלא רק במקרה בא אלי, כי ראה את פני וימצא בי איש אשר כמוהו בקש לו ויחשוב עלי כי איש יהודי אנכי — האם לא כמוהו חשב עלי גם היהודי אשר ראה את פני בפראנקפורט בבית הכנסת? ועתה לו כדבריו כן יהיה וכמחשבתי אשר יחשוב עלי כן תקום, כי אז לא תהיה תפארתי על הדרך אם אמר לאטום אזני משמוע לו ומתת ידי עמו כיום ראותי וביום הכירי כי גם מחשבותיו אמת וצדק.

— ורק בזאת לא אוכל למנוע ממנו מכאוב לב ושכר ברוח ביום ראותי וביום הכירי כי הדרך קדים הוא, הוסיף דירונדה לחשוב בלבו —

או אז לא אמצא דרך אחרת לפני בלתי אם לדבר אליו רכות ולהוכיח את דרכו על פניו ולחפש לעצבותיו ככל אשר תמצא ידו. אבל לו יהי כדבריו אשר אמת יהגה חכו וצדקה תהיה עמו, האם או לא יכאב לבי אני ולא יהיה שבר ברוחי אני?

ולב דירונדה התפלץ בקרבו בחשבו את המחשבה הזאת ולא נח לבו מזעפו. הן אמת היא כי לא התמרמר עוד רוחו אליו לחשוב על נפשו כי איש יהודי הוא ולא השתער עוד אל הרעיון הזה כבראשונה. ואולם מבחר שעשועיו היתה מחשבתו השנית אשר חשב על נפשו כי בן איש אנגלי הוא, ולו שאל אותו איש אם חשקה נפשו להיות איש יהודי, כי אז נבצרה ממנו לענות אותו לאמר: „ככל נפשי ומאדי חפצתי כדבר הזה“, ולכו נהה תמיד אחרי דודו הסיר הוגף להיות לו כבן ולא עצר כח להשמיד את מחשבתו זאת מקרב לבו —

ואולם אם כה ואם כה ודירונדה גזר בלבו לבלתי עשות קטנה או גדולה אשר על פיהן תמצא ידו לבוא עד תכלית מסתרי מולדתו, כי ירא לנגוע אל המכה הטריה הזאת, וייטב בעיניו השפק מן האמת הערומה, ואף גם זאת והוא אמר בלבו כי הדרך הזאת היא הדרך האחת הטובה והישרה, והיה בראותו כי מחשבות מרדכי לא טובות וכי הרה עמל וילד רוח, או אז לא יבצר ממנו להיות לו הדבר הזה לתואנה ולכסות עינים, לבלתי הכאיב למרדכי על אשר לא ישית ידו עמו, ורק יגיד לו כי נסתרה מולדתו ממנו ולכן יפלא ממנו להיות כלי למעשהו—

כאלה וכאלה היו מחשבות דירונדה בקרב ארבעת הימים, מאז דבר אליו מרדכי את דבריו ועד היום הרביעי, אשר קם לבוא אל בית עזרא הכהן לבקש שם את מרדכי כאשר אמר לו; כי מלא הסיר הוגף את ידיו עבודה בימים ההם למן הבקר ועד הלילה, ולא מצא דירונדה מועד לבוא לרחוב הולבורן עד מקצה ארבעת ימים.

דניאל הירונדה

ספור

כתוב אנגלית ביד
ג'יארג' עליוט.

ונעתק לעברית על ידי

דוד פרישמאן.

חלק שלישי

הוצאת „אחיאסף“

ווארשא

בדפוס האחים שולדבערג, דויקא № 1

שנת תרנ"ג לפ"ק

ДАНИЭЛЬ ДЕРОНДА

романъ Джорджа Эллиота.

Переводъ Д. Фришмана

Часть III.

ВАРШАВА

Типографія Братъевъ Шульдбергъ Дикая № 1.

1893.

ГЕНЕРАЛЪ

СВЯТЫЙ

СВЯТЫЙ

СВЯТЫЙ

СВЯТЫЙ

СВЯТЫЙ

Дозволено Цензурою.

Кіевъ, 5 Января 1893 года.

СВЯТЫЙ

СВЯТЫЙ

СВЯТЫЙ

СВЯТЫЙ

СВЯТЫЙ

СВЯТЫЙ

СВЯТЫЙ

СВЯТЫЙ

СВЯТЫЙ

СВЯТЫЙ

פרק עשרים ושלושה.

Wenn es enie Stufenleiter von Leiden giebt, so hat Israel die höchste Staffel erstiggen; wenn die Dauer der Schmerzen und die Geduld, mit welcher sie ertragen werden, adeln, so nehmen es die Juden mit den Hochgeborenen aller Länder auf; wenn eine Literatur reich genannt wird, die wenige klassische Trauerspiele besitzt, welcher Platz gebührt dann einer Tragödie, die anderthalb Jahrtausende währt, gedichtet und dargestellt von den Helden selber?

Zunz: Die synagogale Poesie des Mittelalters.

את דברי צונץ אלה האמורים בזה קרא דירונדה מעל הספר באחד הימים האחרונים והם עלו על לבו בדרוך כף רגלו על מפתן בית עזרא הכהן ובראות עינו את פני האנשים אשר שם, שהם שונים מן הקצה אל הקצה ונבדלים מן היהודים אשר בהם ידבר החוקר. על פני עזרא הכהן ואנשי ביתו לא נראה כל אות צרה ותלאות גדולות, שהן יוסיפו להיות חן על פני איש, ולא נכיר בהם עקבי מדוים ומכאובים רבים, שהם ישפכו רוח נדיבות על פני בעליהם, להיות עליהם קסם אשר לא גרע שחרו, והרוח אשר לבשה את האיש הזה לא היתה רוח הגבורים אשר מתו על קדושהשם, כי אם רוח איש נבהל להון ואין להעשיר, אשר עשה חיל וירב כבוד ביתו, והיה רק הרבר הזה לו לאות על התשוקה לאסוף כסף אשר בה נפלו בני ישראל שנות מאות רבות ככל ארצות פוריהם. איש ישרון זה לא היה חותם תכנית מלא רוח חיוני-עצב הגדול אשר לעם העברים — ובכל זה נראה גם בביתו מעט מן האותות ההם, כי על כן ישב מרדכי בבית הזה, להיות לנו הוא למוכיר את כל האותות האלה.

ויהי בבוא דירונדה הביתה, וישמחו כל אנשי הבית לקראתו מאד מאד, ופניהם חגרו גיל וצהלה ועיניהם אורו מרוב שמחה. אז יגש אליו עזרא להגיד לו כי ישמח לבו גם הוא לראות איש-חמורות זה בביתו, ולא יצר לו בהגאל הטבעת מידו, אם כי בתאריך ימי העבוט והיתה גם משכרתו גדולה שבעתים, כי במה נחשב הוא לעומת השמחה אשר ישמחו הנשים והילדים לקראת האורח הנעים הזה, אשר מאז היותו בביתו ועד היום הזה, לא עשו דבר בלתי אם דברו בו כל היום". וגם אשת עזרא הצעירה תחרד לקראתו להגיד לו כי צר לה מאד על יונק שדיה אשר כבר יישן את שנתו, ורק בואת השמח כי בתה אדלירה לא עלתה עוד על משכבה, ותבקש את פני דירונדה לעזוב את בית החנות במהרה ולסור אל החדר אשר מאחורי החנות, למען הראות את פני האם והילדים". ודירונדה עשה את שאלתה בכל נפשו ומאדו, כי מנות הביא עמו לתת אותן לילדים, תיק מלא מעשה צעצועים צלמי אדם ובהמה מנחה לאדלירה, וכרווי שן וגלגלי רכב מנחה ליעקב. הוקנה ישבה אל השלחן ולפניה גליונות וקלפים לעשות בהם "קערות" לילדים לשחק בהם, ואחת הקערות נפלה ארצה ברגע בוא דירונדה החדרה, והיא טרם נשכרה.

— עמוד! קרא יעקב וירץ לקראת דירונדה ולא נתן אותו לעבור, —

השמר לך מדרוך על פני הקערה אשר על הארץ, כי לי היא, ואתה התיצב נא וראה בכרעי על ברכי ובהרימי את הקערה!

ודירונדה עשה את אשר צוה, ויעמוד, ויבט אל פני הוקנה ויאָר פניו אליה, ויתמהו איש אל אחיו על "הכמת" הילד, ואחרו אשר הרים הילד את קערת הקלף מעל הארץ, נגש דירונדה אל השלחן וישב; אז נשא עיניו וירא והנה הדלת אשר לחדר השני סגורה, אשר משם יצא מרדכי לגשת אל השלחן מדי ראותו אותו בבית הזה בפעם הראשונה; ואולם לא חפץ דירונדה לדרוש למרדכי עד אם דבר כראשונה את דבריו באזני אנשי הבית.

אז לקח את אדלירה ויושיבנה על ברכיו ויצג לפניה על השלחן את צלמי האדם והבהמה מעשה צעצועים אשר הביא לה, ואת יעקב הורה את המעשה אשר יעשה בהשליכו את הכרוזים ובהסיעו את הגלגלים, ואחרו כלותו את כל הדברים האלה התאוּשש וישאל:

— היש בזה מרדכי האיש?

— איה אפוא הוא, עדה? שאל עזרא אשר בא גם הוא מן החנות לדבר מעט כאזני האורה כטרם שובו אל חנותו.

— שם בחדר-המלאכה הוא יושב, ענתה אשת עזרא ותור באצבעה

אל הדלת הסגורה.

— אכן זה הוא הדבר, אדוני! ענה עזרא אחריה — אנחנו כלנו פה לא נדע מה היה לו בשנים או בשלשת הימים האלה האחרונים, הן אמת נכון הדבר כי שונה הוא ונבדל מעט מכל יתר האדם (ועזרא הורה באצבעו אל פני מצחו) ואין נכונה ברוחו להיות כאחד ממנו, כמוך או כמוני, ואולם איש מהיר במלאכתו היה תמיד וידו יד חרוצים לשקוד על המלאכה אשר לפניו, וגם דבקה נפשו מאד אחרי בנגו זה; אכן בימים האחרונים האלה ראינו בו רק תהפוכות וזרות, כי היה כחולם חלומות בהקיץ להתהלך כל היום בחדרו אחת הנה ואחת הנה באין דוכר דבר או לשבת על מקומו תחתיו כפסל נסך חרש.

— רק מחלתו היא, ענתה הזקנה גם היא חלקה כי נכמרו נחומיה על האיש המדכא — מי יודע אם יארכו עוד הימים אשר יעצור כח להתיצב בפניה.

— ואני אחשוב כי רק רוח עושים באה אל לבו פתאם, ענתה האשה הצעירה, כי על כן הוא יושב על הכתבים ועל המגלות אשר לפניו להגות בהם כל היום ולדרוש להם ולחקור אותם, ואם דברתי אליו דבר, לא שמע את קולי בדבריו, ויחכה רגעים אחדים עד הבינו ועד הכירו את אשר לפניו, ורק אז ענה אותי דבר.

— אכן תלעג ותשחק לנו, אדוני, ואמרת: רק רכי לבב האנשים האלה, אין תבונה בהם! אמר עזרא, ואולם אמי ואשתי דבקה נפשן אחריו ולא תחפוצנה להפרד ממנו, גם אם יגרל עלו עלינו שבעתים מאשר הוא עתה; ואנחנו ידוע נדע היטב את המעשה אשר נעשה, ואולם זה דרכנו מעולם וממנו לא נסור! יש אנשים סוחרים אשר יעשו מקנה וקנין ולא יראו ברכה במשלה ידם והם טרם ידעו וטרם יבינו את הנעשה — ואני לא מהם ולא מהמונם ולא כמוהם משפטי.

— אכן צר לי על מרדכי זה, ענתה הזקנה, והוא איש אשר ברכת אלהים רובצת בקרבו.

— כן, כן, יש דבר אשר ירביץ בקרבך, קרא יעקב וידלג וימהר אל השלחן לתקן את אשר עותה הזקנה בדבריה, והוא אמר אלי כי לא יוכל לדבר אותי, וגם נתתי לו פת לחם, ולא קבל.

— ידעתי היטב את כל הברכה אשר עשיתם עמו ואח החמלה אשר חמלתם עליו, ענה דירונדה עתה, ולא יפלא הדבר הזה בעיני עד מה, כי על כן ראיתי אשר החלתי גם אנכי לחמול עליו; בבית ממכר הספרים אשר לרם מצאתיו באחד הימים האחרונים ושם דברנו שנינו יחדו, וגם הכמח המטחתיו לסור אל הבית הזה ולדרוש אחריו, למען אשר יצא עמי לשוב בצאתי.

— האף אמנם זה הוא הדבר, ואנכי לא ידעתי! קרא עזרא ויך בידו על פני ברכו — רק חכה חכה אליך כל הימים, ועל כן השתומם לבו בקרבו ורוחו נבוכה. אין זאת כי ירבר אליך את כל דברי תורתו וחכמתו ואתה תתן לו און קשבת, והחסד הזה אשר תעשה אתה עמו גדול ועצום מאד, והוא מה יתן ומה יוסיף לך ומה מומנו תקח? לו יקרו דבריו באמת ובאמונה, כי עתה עשה חיל ולא היתה כזאת וכזאת מנת חלקו בחיים. — ואחרי דבר עזרא את הדברים האלה מהר ויצא אל החנות; ויעקב שמע את כל הדברים, כי נדחף לגשת עד לפני כפות רגלי דירונדה ויתיצב לפניו בכל עת דברם, ויתעורר פתאם ויאמר:

— אלכה נא ואקרא לך את מרדכי.

— לא, יעקב! ענתה אמו, ורק זאת עשה ונגשת אל הדלת ופתחת אותה בלאט ונתת את אדוננו זה לבוא אל מרדכי החרדה; רק השמר לנפשך, פן תפתח את הדלת ברעש ובקול המולה.

ויעקב הקטן שמח מאד לעשות כרצון אמו, כי ידע אשר יהיה הדבר הזה למישהק לו, ויגש אל הדלת ויגע אל כף המנעול ויעש את מעשהו בלאט וכיך תרוצים, ודירונדה הלך אחריו ויבוא עד הפתח הפתוח ויתיצב על המפתח; וירא והנה חדר קטן לפניו, והאש המבוערת על האח טרם תכבה והנר העולה מן המנורה מתחת למגן העגול יאירו גם שניהם את החדר וזרעו עליו אור כהה מסכיב. אל החלון מהבר שלחן קטן ועליו תראינה עיניו דברי חסין ומשבצות אבנים יקרות וכלים שונים לעשות בהם מלאכה, ומתחת לשלחן בקצהו צבורים על פני הקרקע ספרים אחרים להיות רובצים איש על פני אחיו, ומרדכי יושב לפני

השלחן וערפו מפנה אל הדלת, ידיו אשה על פני אחותה והן נוגעות אל מכסה השלחן, ולפניו מורה-שעות על הכן העשוי לדבר, והוא עיף ויגע מרוב תוחלת ומכליון נפש להיות כאסיר בור היודע אשר חפשה תנתן לו וכי רק אחרו פעמי הגואל לבוא — ופתאם תשמענה אוניו את את קול דירונדה בדברו אליו לאמר: „עתה באתי לקרוא לך ללכת עמי, האם נכון אתה לצאת?”

ומרדכי הפנה את ראשו כרגע, ויודם, וימהר ויקח את מצנפתו העגולה העשויה עור, ויקם ויחרד לקראת דירונדה, ומקץ רגע אחד ושניהם עמדו בחדר הראשון; ויעקב הקטן ראה כי היתה הרוחה למרדכי ועיניו אורו, וימהר גם הוא ויגש אליו ויאחו בידו ויחוק בה ויאמר: „ראה הנה הכדורים והגלגלים אשר לי!” ובדברו השליך את הכדורים מן הכוס אשר בידו לעיני מרדכי עד אשר נגעו כמעט אל פניו, והיו כאיש אשר יאמר לשמה בזאת נפש אדם החי מחליו; ומרדכי גם הוא שבה נפשו אליו וישחק כמעט ויען: „יפים הכדורים האלה, יפים ונחמדים מאד!”

— ראה הנה שכחת לקחת לך את מעילך ואת הרביד לצואריך, אמרה אשת עזרא אל מרדכי, ומרדכי מהר וישב בחפזו אל החדר אשר משם יצא, לקחת את אשר יקח.

— אכן זה הדבר אשר דברתי באזניך, אדוני, ענה עזרא אחרי שובו שנית מן החנות וקולו קול מלחשים בדממה — כלתה נפשו אליך, ועתה שב אל איתנו הראשון ותחי רוחו; ואני הלא עיניך הרואות אשר לא אשגה במשפטי לנצח, — ואחרי כן שב וידבר בקול לאמר: רואה אנכי כי נחפו אתה ללכת ועל כן לא אתיצב לך לשטן בדרך, ואולם נפשי תקוה כי לא זאת הפעם האחרונה אשר תתן מכבודך לנו לסור אל ביתנו ולשבת עמנו.

— האם בוא תבוא אלינו שנית במהרה? שאל גם יעקב וירץ אליו — ראה הנה כבר תמצא ירי להשליך את הכדור וללכוד אותו בתוך הכוס, ואתה לו תאמר לערוב לי את כסף וראיתי כי אלכוד את הכדור בכל עת ולא אחטא אותו עד עולם.

— אכן יד חרוצים לו, ענה דירונדה ויפן אל הזקנה ויאָר פניו אליה — האם מבית אביו או מבית אמו ירש אותה?

ואולם הזקנה לא ענתה דבר ורק הנירה בראשה אל מול פני בנה, ובנה מהר ויאמר: מביתי ירש אותה, כי אנשי בית אשתי לא הסכימו באלה, ורק אנחנו — הלא תאמין לי — מהירים היינו כלנו וחרוצים במעשי ידינו להיות כל דבר בידנו כדונג, להטות אותו אל כל אשר נחפוץ; ואף גם יש „אדונים ידועים“ אשר לא יבצר מהם לעשות את כל אשר נשאל מאתם — . ובדברו קרץ בעיניו ויור אל יעקב הקטן מאחוריו, וישמח על ערמת לבו אשר הערים לדבר ובנו הקטן לא יבין, ואולם לא ידע איש אם שמע יעקב ואם הבין, כי החל יעקב פתאם לשאת את קולו ולהשמיע קול צהלת סוסים במרוצתם וגם נגן בשפתיו כנגן בכנור ויקרא כפעם בפעם „אדונים ידועים, אדונים ידועים“.

ודירונדה אמר בלבו: „אכן לנצח לא יצלח חפצי בידי לשמוע מפי האנשים האלה דבר על אדות משפחתם ומולדתם, עד אם אשאל את את עזרא בשפה ברורה, למען יגיד לי, אם היתה לו אָחות קטנה ועמה מורה, אשר אבדה ממנו בהיותה בת שש שנים“. אמנם עוד התרגו לבו בקרבו בעלות עליו המחשבה אשר האנשים הריקים האלה אנשי משפחת מורה המה, ואולם החלו האנשים האלה למצוא חן בעיניו עם כל מעשיהם ודבריהם הנאלחים, כי על כן ראה אשר לבס טהור והם משכילים לחמול אל דל חולה כמרדכי, אשר את מעלות רוחו לא יבינו והוא בעיניהם לאיש משוגע.

— אין זאת כי אנשי בית עזרא הכהן אזהבים לך מאד, אמר דירונדה אל מרדכי בעברם שניהם את מפתן הבית ובצאתם החוצה. — ואני גם אני אהבתים, ענה מרדכי כרגע, כי לבס לב אנשים יהודים שהם רחמנים בני רחמנים, אם כי משפטם כמשפט הסוס והפרד אשר לא יראו דבר ולא ידעו בלתי אם את המשעול הצר אשר עליו ידהרו בלכתם.

— יראתי כי הרגזתי את מנוחתך על אשר התמהמהתי ולא סרתי אליך עד היום הזה, אמר דירונדה, ואולם נכון הייתי לבוא אליך אתמול בערב, ורק מצאתי מכשולים על דרכי ולא יכלתי.

— כן, כן, בטחתי בך — ואולם אמת נכון הרבר, הרגזת את מנוחתי כמעט בראותי כי אחרו פעמיך לבוא, וען אשר נעזר בקרבי רוח הימים הראשונים בעזר טל הילדות פרוש על מצחי, ובשרי זה הרפה

ובדיו עורי אלה אשר קממו, לא יעצרו כח להכיל את הרוח הזה. הן הייתי כאיש אשר זה שבתו בבית האסורים ואשר בכבלים אסרו את ידיו שנים רבות, והוא בשמוע אזנו את שפת רעהו ובראות עיניו את המלאך הגואל המסיר את הכבלים מעל ידיו, אז יבכה ויריע ולא יעצור כח למשול ברוחו, ורוחו זה יסער בקרבו ויחתור לתרוג ממסגרותיו, ועוד מעט והכה את הכשר לרסיסות ונפץ את בית החומר כשבר נבל יוצרים.

— אל נא תרבה דברים הפעם בעורך עומד בחוץ והאד עולה מן הארץ, ענה דירונדה אחרי אשר דברו מורכבי היו לכבלים גם לו — קח נא את רביד הצמר אשר על צוארך והתעטפת בו וכסית גם את פתחי פיך, ואנחנו הלא נבוא אל בית המשתה אשר קראת בשם „היד והרגל“, האם לברד נשב שם באין מפריע?

— לא, וזה הדבר אשר הרגיו אותי ממנוחתי בחנותי אליך אתמול בערב ואתה לא באת; כי היום בערב מתאספים אל בית חמשתה הזה חבר בחורים להמתיק סוד יחד, ככה יעשו מדי שבוע בשבוע, כאשר אמרתי לך, ואני יראתי אשר לא נמצא חוץ ומועד לדבר דבר באין מפריע, עד אם יעזבו האנשים את הבית ואנחנו נאחר לשבת שם, אולי ייטב בעיניך כי נבקש לנו בית מועד אחר לסוד שמיה; ואולם דע לך כי לא הסכנתי בלתי רק עם החרד הזה אשר אבוא אליו זה שנים אחרות, והיה בבואי אל בית חדש אשר לא ידעתיו וראו עיני את המראות החדשים והיו לי לרועץ, לכבות את גחלתי בקרבי ולהרוך את רוחי ולעצור בעד שטף מחשבותי ודמיונותי, תחת אשר האנשים אשר בבית הזה יודעים אותי ואת שיתי ולא יהיו לי עוד לפוקה ולמכשול.

— לו יחי כדברך, ענה דירונדה, כי אותי לא יפרעו האנשים עד מה; רב לי אם ידעתי כי המקום הזה נחמד לך יותר מן המקומות האחרים, ואתה תהיה לי לפה להביא אותי אל חברת האנשים הזרים לי וירועים לך, הלא תגיד לי מה משפט האנשים האלה ומה דבר החברה אשר עשו?

— החברה הזאת תקרא בשם „הפילוסופים“, וחבריה כרובם כן אנשים דלים ועניים אשר חשקה נפשם לחקור ולדרוש, לדעת מה למעלה ומה למטה, מה לפנים ומה לאחור, ומספרם מעט מאד ממספר ארזי הלבנון אשר לא נותר גם מהם בלתי אם שריד כמעט, ואולם אנכי לבדו

הדל מכלם; ויש אשר יבאו אנשים גם מן הגדולים והעשירים לשבת בתוכנו, כי איש איש מקרבנו לא יבצר ממנו להביא עמו גם את כל איש אשר יחפוץ, והיה כל הבא וצוה להביא לו כוס שכר או יין, להיות כסף שלומים לבעל הבית הנותן לנו את הדרו חנם אין כסף, ורכיבם יושבים אל השלחן ומקטרתם בפיהם להעלות עשן הטבק. ואני הנה באתי אל האנשים האלה כפעם בפעם אשר מצאתי לי מועד ללכת, ואמצא שם אחרים מבני עמי, ויש אשר דברתי דבר בקהל ואשא משא באזניהם; כי שמחתי מאד בראות עיני את הפילוסופים הרלים האלה, והם דומים מעט אל מוריגו והכמינו הגדולים אשר היו לנו לאור עולם וימסרו את האור הזה דור לדור, דור לדור, עד היום הזה; הלא המה הנוטעים הגדולים אשר נטעו בתוכנו תורת אמת, ויהי להם היום למלאכה והלילה לתורה, כי ישבו גם המה אל המלאכה לעשות אותה יומם ולהיות להם לחם לאכול, ובלילה שדרו את אדמתנו ויזרעו לנו את זרעם אשר היה לברכה בקרב הארץ ולמחיה לבני ישראל אחריהם, וישמרו וינצרו את נחלתו הגדולה כשושנה בין החוחים וכגרעין דגן בין הקברים. אכן ישמח לבי מאד בראותי אנשים הדומים אל הגדולים החמה כמעט!

— בכל נפשי ומארו אלך אחריך לבוא אל בין חבריך, כי אהבתי מאד להטות און אל דברי אנשים כאלה, ענה דירונדה וישמח בלבו על המקרה הזה אשר ימנעוהו כמעט קט מבוא כדברים עם מרדכי, כי לבו התפעם בקרבו וירא מפני הדברים אשר ישמע מפי מכרו החדש הזה. מקץ שלשה רגעים והמה באו עד דלת הזכוכית אשר פרושה עליה שמיכה אדומה עד החצי, ויפתחו את הדלת ויבואו החדרה, והנה חדר קטן מאד, עשר באמה רחבו ועשר באמה ארכו, וענן העשן מלא את כל החדר לחתום גם בעד האור העולה מן המנורה, והיה כל המראה הזה חדש בעיני דירונדה, אשר לא ראה עוד כמוהו עד היום הזה. כששה אנשים מבין שלשים שנה ועד חמשים שנה ישבו על כסאותיהם תחתיהם וישמעו אל האחד הנושא משא באזניהם, והמה כלם לבושים בגדים צואים ומקטרותיהם בפיהם ופניהם מוערות ונטויות אל הרוב, והאיש הרובר לבוש גם הוא בגד עדים, שער ראשו צהוב למראה, אפו קצר ומצחו רחבה וגם כתפיו רחבות, והיא מניף את מקטרתו בידו השמאלית ממעל לראשו ובימינו יך על פני ברכו, ובפיו ישמיע עתה את אהר

החרוזים מחרוזי שיר אשר כתב המשורר שילי (הוא השיר „פרומיטהים אחרי הסירו את כבליו“) לאמר :

„As thought by thought is piled, dill some great truth
Is loosened, and the nations echo zound" *)

בראות הנאספים שנים אנשים באים החדרה, והאחד זר אשר לא ידעו אותו מתמול שלשום, ויחרישו כלם וידומו, ואת כסאותיהם העתיקו ממקומם ויציבו אותם במערכה חדשה להיות רוח גם לאורה הבא, וירחיבו את המעגל מסביב לתנור ומסביב לשלחן אשר נתנו עליו כוסות שבר וצרורות טבק ומקטרות עשיות בחמר היוצר. אכן לא ראה עוד דירונדה מעודו חבר אנשים כזה היושבים בבית מרוח והם טרם שנו את טעמם ואת מראיהם וטרם הועם שכלם וטרם נודע כי יושבים הם לשתות! רוח שובה ונחת, רוח משפט ודעת שפוכים על פני כלם, ובראותם את מרדכי ויקראו לו איש איש לשלום, וקולם מלא חמלה וחנינה בדברם אליו, ואחרי כן הסירו את עיניהם מעליו ויהיו כלם מביטים אל פני האישי החדש.

— ראו הנה הבאתי עמי בזה איש מודע ומכר לי אשר דברינו יהיו לו לשעשועים, אמר מרדכי, והוא איש אשר ראו עיניו ארצות רחוקות ועפעפיו בחנו גוים רבים וילמד הרבה ויחכם מאד.
— מה שם אדוננו זה, האם פלאי? האם הוא „הזר הגדול“ אשר אותו יבקשו הפילוסופים זה שנות דור ודור? שאל האישי אשר קרא את חרוזי המשורר שילי באזני הנאספים והוא חמד לו לצון מדי דברו.
— שמי דניאל דירונדה ואני איש זר כדברריך ורק גדול לא הייתי מעודי, — ובדבר דירונדה את הדברים האלה ויהי קסם על לשונו ורוח חן וחמד שפוכה על פניו לקחת את לב הנאספים, והם השתאו והשתוממו אליו ויקראו „שמעו! שמעו!“ כמשפט הקריאה אשר יקראו אנשים בבתי המחוקקים, והאישי אשר קרא את החרוזים הוסיף ויאמר :

*) כאשר יאצו ויעם רעיון על פני רעיון, עד- היותם לאמת אחת גדולה ונשאת,

ובחמורים ובתפירים וזו לתר קול בקרב כל העמים אשר מסביב, — כן וכך.

— יהי שמך מברך וברוך תהיה גם אתה, אדוננו! ואתה מרדכי גשה נא הלום וישבת אל השלחן במקצוע ממולי — כי אמר האיש לבקש למרדכי את המקום הטוב מכלם, למען אשר תהיה לו הרוחה מדי שבתו.

ודירונדה גם הוא הובא על מקומו בשלום וישב אל מול פני מרדכי, וייטב בעיניו לשבת שם, עקב אשר לא יבצר ממנו להשקיף משם על פני כל העדה וגם את פני מרדכי וראה בכל עת שבתו, כי ראה דירונדה אשר היה מרדכי גם בזה לבחור הנאספים אשר אליו יביטו ואותו יחכו בדברים, ואולם גם הנאספים נכרו איש איש כמראה פניו וכתארו להעיד בהם כי נבדלים הם מאחד העם, ודירונדה אשר הסכן לא הסכין מעודו להכדיל פני איש היטב ראה גם הוא ויבן כי האנשים האלה כרבם כן המה אנשים ממקור ישראל.

אמנם כן, דמי אנגליים טהורים — אם רק תשיג ידנו למצוא דמים טהורים על פי עלוקות המוצצות דם ועל פי אומל המנתחים — לא נולו לרוב בקרב כל האנשים האלה יחדו. הנה האיש מילר, איש מוכר ספרים ישנים אשר נבדל מיתר מוכרי הספרים הישנים עקב אשר ידע על פי מקרה גם את הכתוב בספרים ההם, והוא יוצא ירך אנשים אשכנזים ואבות אבותיו נמנו את אלה אשר השתבחו בעיר כי אבותיהם לא היו מעולם אנשים יהודים; הנה האיש בוחן, איש עושה מלאכת הרצענים, והוא מאריך שוטלאנדיה בא ויהי איש שוטלאנדי עד היום הזה; הנה האיש פאש, איש עושה מלאכה להכין מוריזשעות, והוא איש יהודי מכף רגלו ועד קרקרו, חי ורב פעלים, קצר הקומה ושחור כמראהו; ואחריו האיש גדעון, איש יוצר כלי מראה וקרני חוות, והוא איש יהודי מן האדומים אשר שפוך על פניו רוח נדיבות ואשר לפעמים ישגה בהם הרואה לחשוב עליהם כי אנשים אנגליים המה מן האנשים אשר — נפשם תרון תמיד; וגם האיש קרוף העושה מלאכת הסנדלרים, תוי פניו העידו בו כי יוצא ירך הקלטים הוא, והוא בנפשו טרם ידע את הדבר הזה, ורק שלשה אנשים היו בין הנאספים אשר כל הרואה אותם וידע אל נכון כי אנשים אנגליים המה לכל משפטיהם וחקותיהם, הלא המה, הרש העצים גודואין, והוא איש יפה תאר וטוב מראה וקולו נעים בדברו; ומשנהו העוזר בבית המרקחת, איש

בריא וחזק, ושמו מאראב לים; והשלישי איש ושמו לי לי, והוא סופר בכית אחד השופטים, צהוב למראה ולבן פנים יפים עם מצח רחבה ונטויה, אשר כתנתו טהורה ונקיה, ותהי נבדלת מיתר הבגדים הצואים אשר אל בשרו, להיות כמראה אי בתוך הים.

אכן עדה נפלאה היתה העדה הזאת, עדת נבחרים מבקשי דעת ואמת, אשר דבקה נפש איש אחרי רעהו לבוא ולהתוכח איש עם אחיו, ויהי לחזון אשר לא נראה כמוהו גם בין המלומדים הגדולים אנשי השם המתהללים בחכמתם כל היום ומתנשאים על אנשים עושי מלאכה ושכירי יום לחשוב עליהם כי לרע ירוצו וכי לבם איננו הולך בלתי אחרי הוללות ולהג הרבה, כי במה נחשבה חכמת המסכן אשר כל שכרו לא יעלה לשבוע בלתי אם לאגורות נחשת? — הן נבדלו האנשים האלה מן האצילים שוכני ההיכלות הגדולים גם בשפתם וגם במעשיהם, ויש אשר לא ישקלו את דבריהם בפלס ואת מליהם במאזנים ויש אשר לא יבחרו להם שפה ברורה ולא ישימו מתג לפיהם, כי לא מכתי הספר הביאו עמהם את חכמתם ואת תכונתם ולא בסדרים ישרים ענו את נפשם ורק מכל הבא בידם לקחו ומכל אשר יעלה המולג הביאו אל פיהם, כאשר יקח איש תענוגות לנפשו מכל הבא בידו וככל אשר ימצא; וככל זה הביט אליהם דירונדה בכבוד והדר ויכבד אותם בלבם וידע כי כמוהו כמוהם ולא שת לב אל כל מום וכל מגרעת אשר ימצא בהם איש ממרום עם הארץ. או צוה את אחד המשרתים והביאו לו שכר מהול כמים וגם למרדכי הביאו כאשר צוה, ודירונדה הוציא מחיקו את תיק הציגארים לתת לכל אשר יחפוץ לקחת, כי אהב דירונדה לשאת ציגארים בחיקו ולתתם לכל שואל, והוא כמו פיו לא העלה עשן הטבק בלתי אם מעט מאד, והאנשים הנאספים חמדו גם הם את דירונדה בלבם, וזה אות כי לא הפריע אותם מדבריהם וממעשיהם בכואו, ויהיו נחפזים לשוב עתה אל דבריהם הראשונים אשר נעתקו מפיהם בכואו פתאם, טרם יעשם לו מקום בתוכם וטרם יתודע אליהם וטרם יתודעו אליו גם הם איש איש בשמו.

— בטרם נדבר דברינו עליו להגיד לאדוני כי הלילה הזה לא יחד במספר הלילות אשר נתאסף בהם כפעם בפעם לענות בענין אשר בחרנו לנו, ולכן לא יפלא בעינוך כראותך כי לא נשאף הפעם לבוא

אל חקר הדבר ועד תכליתו ורק נגע אליו בקצתו ונעבור ממנו והלאה, אמר האיש מ' ל' ר' בפנותו אל דירונדה ודירונדה ראה והבין כי האיש הזה הוא היושב ראשונה באספה:—יש אשר נדבר את דברינו ולא נט מן הענין אשר לפנינו אף כמלוא השערה, ואולם בערב הזה ורענו פאש היושב בזה החל לדבר דבריו על אדות החק הנטוע בלב האדם ללכת ולהשתלם ולצעוד הלוך וצעוד לפנים, ואנחנו נסינו להעריך את ערך הדבר הזה על פי החשבונות המרוקקים אשר הביאו לנו בעלי הספירות זה מקרוב; והנה קם האיש לילי היושב שם ואמר לנו כי לא בחשבונות נבוא אל מחוץ הפצנו, אחרי אשר המה לא יתנו ולא יוסיפו לנו, כי לא לנו לדעת כמה בני אדם ישכילו כי אם איך תהיה החכמה אשר באה אל קרבם, ולכן לא תורה נוציא מן החשבונות כי אם משפט לשפוט על פיהם את הסבה אשר ממנה תהיה שומה לשנויים הרבים אשר תראינה עינינו מעת אל עת בקרב משפחות בני האדם; או התעורר בקרבנו הרוח לדבר דברינו גם על דבר הסבות אשר על פיהן תהיה שומה לכל השנויים והחליפות והתמורות אשר יהיו ואשר יקומו יום ביום בסדרי חיי בני האדם, ואני מצאתי ואמרתי כי רק כה הרעיון הוא לשים שנויים רבים בקרב הארץ, לשנות פני תבל ולהמיר מחשבות האדם, ואת הדבר הזה נשאתי על שפתי ברגע אשר דרכו רגליך על פני המפתן והבאתי לי אותות ומופתים גם מן הדברים אשר השמיע אותנו אחד המישוריים הגדולים, למען דעת כי רק הרעיון יעצור כח להיות לאבי כל השנויים גם יחדו.

— ובזאת לא צדקת, מילר, ענה חרש העצים גורואין אשר לא הלך לבו אחרי האורה החדש להשכילו ולהבין לו את הדברים ורק נהה לבו באמת ובתמים אחרי הענין אשר לפניו — אם כה תאמר אלי כי תקרא רעיון לכל דבר ודבר הנעשה תחת השמש, או לא אבין לך ולא אדע מרוע לא בחרת לך דרך קצרה להגיד לנו כי האור או כי החום יהיה לאבי כל השנויים הנעשים בקרב משפחות בני האדם; ואם כה תאמר כי קראת רעיון רק לרעיונות אחדים הידועים למיניהם, או גם אז לא תמצא מחשבתך חן בעיני, יען כי בזאת הגבלת את גבולות האדם והצרות את צעדיו תחתיו עד אפס מקום. ואנחנו לו נשים לב אל הדבר הזה ומצאנו אשר כל המעשים אשר עשה האדם תחת השמש כמעט

תבונה ובמעט הגיון, לא מעשים לבד כי אם רעיונות הם; כי יורע איש שדה, והיה הרבר הזה לרעיון, וכי יעש לו אניה והיה הרבר הזה לרעיון, וכי ישרוף חמור ללבון לבנים והיה הדבר הזה לרעיון; רעיון רעיון יהיה כל מעשה ומעשה אשר יעשה האדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש, וכל החשבונות האלה יחדרו לתוך החיים והלכו עם החיים יחדו הלך וגדול ורק הפרד לא יפרד הרעיון מן החומר, להיות החומר לבד והרעיון לבד, כי לא יתכן כדבר הזה, עקב אשר אחוים ודבקים המה איש באחיו. אכן זאת תורת הרעיון כאשר חקרתיה אני: תכונת העץ היא להיות נכרת בגרון, והאבן — להיות נפסלת בכשיל, והתכונות האלה יולידו את הרעיון בקרב האדם לקום ולכרות את העץ ולפסול את האבן, ואם ימצא עץ ואבן דים, וקם האדם לקחת מהם למלאכה, לחטוב ולהצוב, והיה לחרש עץ או לחרש אבן; ולכן זה הדבר אשר חקרתי ואותו אני מגיד לכם, כי כל הרעיונות האחווים והקשורים אל היסודות אשר בארץ, להיות ביניהם הקשר אמיץ, וראינו כי בהתחברותם החזקה יהיו לברכה לשפוך עלינו את ממשלתם ביד חזקה, ורק כאשר לא יהיה הקשר אמיץ וההתחברות לא תחזק, והיתה גם ידם יד קצרה ולא יהיה להם עוד חיל לברוא גדולות בקרב הארץ, ובדבר הסבות אשר לשנויים הנעשים בסררי חיי האדם, הנה זאת חקרתיה ואותה אני מגיד להם: משפט הרעיונות כמשפט בתי המחוקקים אשר לנו, חקה אחת וגורל אחד להם להציב את גבולותינו ולהורות לנו את הדרך אשר נלך, ואולם כחון עומד המון העם הרב, ורבים מן העם הזה עושים את מלאכת השנויים גם בכלי דעת את המעשה אשר נעשה בבית המחוקקים פנימה.

— אבל אם רק ההתחברות החזקה אשר בין הרעיונות ובין היסודות תהיה בעיניך לאבן-בן לבחון על פיהם את כחם ואת תקפם, ענה פאש, כי אז לא אבין ולא אדע שרש דבר מדוע רואות עינינו לפעמים רעיונות לא יועילו והם עושים חיל שכם אחד על אחיהם הרעיונות המועילים; יש אשר יפוצו רעיונות כאלה בקרב העם במהרה ובחפזון והעם עוד טרם יבינו אותם, והם מתגנבים גם אל תוך הלשון להאזו בה כטרם עוד העלה אותם איש על לב.

— אולי דרך נסתרה לרעיונות כאלה אשר אנהנו לא נבין לה, ענה מאראבלים, אולי יאחזו דרכם בתוך הרוח הסובב אותנו, לשנות

את גליו ולפלג תעלה לשטף האד, ועוד מעט ובאו החוקרים להבין ולהביר על פי השנויים אשר בתוך הרוחות ועל פי השנויים אשר בתוך גידינו ועורקינו, ולהגיד לנו שרש דבר נמצא בתורה חדשה כי נפוצה פתאם על פני הארץ.

— כן, ענה פאש ופניו הכהים אורו פתאם, הנה לפנינו רעיון הלאומיות, והוא גם הוא מן הרעיונות האוחזים דרכם בתוך הרוח הסובב אותנו, ואנחנו רואים כי גם החמורים והעיריים הפראים אשר במדבר ריחו בו מרחוק והתאספו והיו כלם לאגודה אחת ולעם אחד.

— אם כן אפוא לא ילך לבך אחרי הרעיון הזה? שאל דירונדה וישתאה וישתומם לו עקב אשר הלעג על שפתי האיש הזה ומראה פניו העונה בו על מקורו ומולדתו היו בעיניו לשתי קצות אשר לא תתלכדנה.

— אל נא תאמר כי לא ילך לבו אחרי הרעיון כי אם: לא ילך לבו אחרי הרוח אשר הוליד את הרעיון הזה, ענה מרדכי ויבט בפני פאש בעצב ויגון, — אם הלאומיות לא תהיה לנו לדבר אשר מקורו ברגשי הלב, מה יועיל לנו כי נקרא לה רעיון?

— לו יהי כדברך, מרדכי, ענה פאש בטוב לב, ואולם הנה רגש הלאומיות הולך הלוך ודל ועוד מעט והלך בדרך כל הארץ, ולכן גם הרעיון לא יהיה בעיני בלתי אם רוח המרחפת בלילות עם המתים והשרים להודיע לבני האדם את יום המות.

— אבל יש רגש הנוטה למות והוא יקום ויתעורר והיה לחיים חדשים, ענה דירונדה, הנה עמים רבים הקיצו לחיים חדשים, ואולי גם אנחנו בימינו עוד תראינה עינינו את עם הערביאים בהתעוררם מתרדמתם, כי על כן רואים אנחנו אשר איש קנאה גדולה נצתה בהם פתאם בימים האלה.

— אמן ואמן, ענה מרדכי ויבט בפני דירונדה בתאות נפש, ורוח חדשה לבשה אותו ותזקוף את קומתו הכפופה, וגם פניו הרעים לא היו לו עוד.

— אולי נראה עוד מראה כזה בין העמים אשר הלכו לאחור ולא לפנים, ענה פאש, ואולם אנחנו היושבים על אדמת אירופה ידענו כי רגש הלאומיות הולך הלוך וכבה; יש אשר יקום עוד הרגש הזה מעט בקרב הארצות אשר בהן אין אור ואין חמש בלתי אם עבדות ולחץ,

ואולם ביתר הארצות לא תהיה לו תקומה; רוח האדם הולך לפנים ולא לאחור, והרגש התוא עומד לשמן לרוח האדם הזה ההולך לפנים.

— אמנם, קרא פתאם האיש בוחן בקולו הדק התומה בחלילים, הטיבותם מאד כי היה עם לבבכם לנגוע אל הענין הזה, ואני לי דברים אחרים לדבר בו. הן יענו החוקרים כלם פה אחד, כי סדרי חיי האדם משתנים מעת אל עת, ולכן חשבתי בלבי כי עלינו לבחון בראשונה את משפט השנויים ההם, למען דעת אם יהיו לנו לטובה ואם לדעה; הגה רבים השנויים הנעשים בקרב הארץ ולהם נקרא תמיד צעד-לפנים, אשר יצעד האדם לפנים ולא לאחור, ואולם מי לירדנו יתקע בי בהלוך האדם לפנים לא יובילו אותו רגליו אל תוך אגמו בצה אשר לא ימלט עוד מהם? מי יודע אם טוב הצעד הזה ואם כשר הדבר לפנינו לצעוד יום ויום לפנים ואם לא לקראת תהום רבה הולכים אנחנו אשר נרד אל תוכה ולא נעלה עוד? כי על כן שלש-הן השאלות אשר עלי לשאול: האם כל צעד אשר יצעד האדם לפנים טוב וישר הוא? וזאת שנית: אם לא לכל צעד נאמר טוב, במה אפוא נדע להכדיל בין הטוב ובין הרע להכיר אותו בראשיתו? וזאת שלישית: במה נוכל להחיש את צעדנו בראותינו כי טוב הוא, ובמה נוכל לעצור בעדו בראותנו כי רעה נגד פנינו?

ואולם רצון האיש בוחן לא נעשה, כי רעו לי לי ענה אותו כרגע לאמר:

— כל השנויים אשר נראה בסדרי חיי האדם וכל הצעדים אשר יצעד האדם לפנים, לא ברצוננו יעשו כי אם ביד חזקה המושלת בנו, ואנחנו לא נראה את היד הגדולה הזאת ורק נקרא לה בשם: חק התפתחות האדם; מעט מעט נמצא את חקי ההתפתחות האלה ונבין באחרונה גם את משפט השנויים הנעשים עמנו ונדע כי טובים הם לנו, ואם יש אשר נראה שנויים והם לא ייטבו בעינינו, אות הוא כי לא נבין להם, אחרי כי לא ביד יוקחו ולא לפי כהירתנו נבחר אותם ורק המה בתקפם ובגבורתם ימשלו בנו, בהיותם לחקים אשר נלמד ואשר נבין אותם כאחרית הימים.

— אבל באמת נפלאה דרכך ממני ולא אדע במה מצאת לך לדעת אל נכון את הדבר הזה ולהורות אותנו כי כל השנויים הנעשים בנו רק התפתחות המה אשר יפתה האדם ואשר ישתלם? ענה דירונדה; מי

יוכיח לנו כי רוח אחד לבני האדם וכי לא השיג יד האחד להתגבר ולהתגשא על רעהו ברצונו העז ובמעשיו הנמרצים, וכי לא יחכם האחד מן השני להחיש או למנוע את דבר ההתפתחות ההיא? מי יוכיח לנו כי כל הרבר הנעשה רק על פי חק הוא נעשה, וכי עלינו לשים יד לפה ולחשות? מי יודע אם לא נקרא חק לכל כוב ולכל משאות שוא ומדוחים אשר במעט עבודה ובמעט עמל עצרנו כח להמלט מהם, לו עמדנו על נפשנו להתנגד להם ולולא חבקנו ידינו בחיקנו לאמר חק הוא אשר חלילה ממנו לנגוע אליו? האם לא יהיו לנו כל אלה לאילימים חרשים תחת הראשונים אשר נפלו?

— כל דבריוך אמת צדקו יחדו! ענה מרדכי — אוי לאיש אשר לא ימצא מקום בימים הרעים האלה לעמוד על נפשו וללחום ולהתנגד בכל אשר יוכל! הנה אנכי מאמין אמונה גדולה בכל היקום אשר מסביב, לדעת כי הכל הולך הלוך וגדול, הכל הולך הלוך ועבור ממקום אל מקום והכל הולך הלוך והתעורר לחיים חרשים, אשר ורעם יהיה נכון שבעתים ואשר יסודותיהם מוצקים יהיו שבעתים ושבעה ואשר רוח אלהים יהיה אוצרם. חיי עם הולכים הלוך ורב, הלוך ועצום, כי גם בשמחתו וגם באבלו, גם במחשבתו וגם במעשיו התלכדו יחדו ולא יתפרדו, ובכל זה מלוא רחב כל הארץ המה; את מחשבות העמים יקבל העם בקליו והביא אותן אל תוך אוצרו והפריד אותן ליסודותיהן להיות בקרב לחיים חרשים, ואחרי כן יוציא את המחשבות הן אל בני האדם, והנה חרשות הן אשר לא היו כמוהן בראשונה, והיו לברכה לכל הארץ; והיה כל עם ועם לרוח גדולה ולכלי מכלי הגוף הגדול, הוא גוף העמים יחדו. אבל יש אשר ירום עם או יעצר בדרכו או ירדם, והוא כושל ויגע; יש אשר זכרונותיו הקרושים ידמו בקרבו, וגם רוחו תלך הלוך ורפה באין זכרונות אשר יחלצו לה שר, או יש אשר הזכרונות לא יהיו בלתי אם לאותות אשר צמקו כלם יחדו ואין בהם רוח חיים; יש אשר נשמת עם תלך הלוך ומעט, והרואה יאמין אשר עוד מעט והיא תכבה לנצח, עקב אשר לא יהיה מעשה אחד ופעולה אחת לכל העם יחדו — ואולם מי יאמר: יבש מקור חייו והוא לנצח יחלל מהיות לעם? מי יאמר כדבר הזה? חי נפשי אם כדבר הזה ידבר איש אשר חיי העם היו לנשמה גם באמו; האם יאמר: כאלה וכאלה היו המעשים הנעשים בקרב הארץ ואני

מה כי אתאמץ ואעמוד על נפשי להיות להם לשמן? הלא כה יאמר: מלחמה לי! נפשי למלחמה וכל רוחי מלאה תרועת מלחמה, להצית אש בלב אלפי אנשים כמוני, לעמוד על נפשם לפלס נתיבות חדשות ולפלג תעלה חדשה להמון המעשים הנעשים!"

— כמוני כמוך אשפוט גם אני כי נאווה לאיש לאהוב את ארצו ואת מולדתו, כי רגש הוא באדם, ענה גרעון, ואולם כלנו יודעים כי אתה נבדלת ונפלית תמיד מכל האדם במחשבותיך ובהגיונותיך. — אין זאת כי גם אתה ידעת את מרדכי ואת שיחו, הוסיף גרעון לדבר ופן אל דירונדה היושב על ידו, ומבלי חכות לדברי דירונדה הוסיף גרעון ויאמר: איש יהודי גם אני ומישרים אשפוט; אחרי עמי אנכי נוטה כאשר יט איש אחרי רבים מכני משפחתו הקרובים והטובים, וגם לא אמאם את העבודה כדביר ביתנו ואת המעשה בבית אלהינו, לו אראה כי הבינו מורנו ורבינו לשוות עליהם חן ויופי; ואף גם כלכל לא אוכל את האנשים היהודים אשר יקבלו עליהם דת אחרת ולבם כל עמם; ואף גם זאת כימינו אלה אשר חקה אחת ומשפט אחד לכל היושב בארץ הזאת, לאורח ולגר, לא אסלח לאיש ביום עשותו כדבר הזה, כי גם לכמות עינים לא תהיה עוד הדת החדשה הזאת לו אשר אותה בקשו רבים לפניו, ואולם את האחת אשאל ואותה אבקש, כי נסיר מקרבנו את כל התעותועים ואת כל המרווחים ואת כל הכובים אשר התנחלו בתוכנו, ולא נסיף עוד להיות גוי אשר לכדד ישכון, כי בא מועד לשים קץ לכל הדברים האלה; כיום הזה לא אראה עוד כל סבה וכל שרש דבר אשר לרגליהם נשים מעצור לנו לבלתי התערב בגוים ולהיות לגוי אחר בארץ. הנה האדם הולך הולך וצעוד לפניו, והיה באחרית הימים ותמו כל הגבולים וחדלו כל התהומות אשר הכדילו בין איש לרעהו ובין אום ללאום, והיו לגוי אחר בארץ, ולכן אחת היא לי אם יקום בני ולקח לו אשה מכנות הנוצרים או מכנות היהודים, כי נוטה לבי אחרי האנשים האומרים: בכל מקום אשר אמצא את טובי, שם אמצא לי גם את ארצי ואת מולדתי!

— אבל לא באפס יד ימצא איש את ארצו ואת טומו! ענה פאש ושפתיו מלאו לעג כדברו — הן איש משכיל אתה בכל דרכיך ולכן תמצא את כל אשר תבקש; עשרה שילינגים תשתכר לשבוע יותר ממני, וילדים לא חנן אלהים אותך בלתי אם את החצי מאשר נתן לי, ועל כן נקל לך

לדבר דברים כאלה, אבל אם יקום איש לערוב לי את ערובתו ולהבטיח לי כי כביר תמצא ידי בהקימו לי בית ממכר מזרישענות ברחוב העיר בירושלים, כי אז נכון אנכי לבוא שמה — מה מחשבתך, מרדכי, ואדענה?

ודירונדה שמע את כל הדברים האלה ובתוכו השתומם לבו על מרדכי אשר עצר כח לשלוט ברוחו בכל הימים הרבים לבוא אל הבית הזה כפעם בפעם ולשבת בחברת האנשים האלה אשר הציקו לו בדבריהם וכוזו לעגם אשר השקוהו. הן כלי מות היה הלעג תמיד לכל רעיון אשר יולד בלב איש, והאנשים האלה הלא ידעו את מרדכי ואת מחשבותיו והגינותיו, ואיך לא עממוהו בכל הימים האלה ואיך לא כבו את גחלתו ואת להבת אשו הגדולה? — ואולם מרדכי ישב וישמע את כל הדברים ולא נראו על פניו אותות רגזה וראגה, כי לא הלך לבו אחרי האנשים האלה אשר יקחו תורה מפיו בלתי אם אשר ישמעו אותה, אחרי כי מלא לבו אותה על כל גדותיו ולא יכול להצפינה עוד! וגם הפעם היתה כאש בעצמותיו, ותהי לאש צרבת גם על שפתיו בפנותו אל פאש ובענותו אותו לאמר:

— מה מחשבתו ותדענה, פאש? הנה זאת מחשבתו ואותה אניד לך: מי האיש אשר נקעה נפשו מעל אָחיו ומעל תורוהו וכוז להם בלבו, ילך וישוב לביתו ולא יהיו לגעת עוד בגחלתו הגדולה! הן למאות ולא לפים היה מספר האנשים מבני עמנו אשר הפנו לנו עורף ויתפארו בלבם לאמר: נלכה ונתערבה בגוים כאשר התערבו הקלטים בואכסים — בשם אלהים! ילכו נא האנשים האלה כאשר ילכו והתערבו כאשר יתערבו וירשו את הברכה אשר לגוים ההם. ואולם חי אני אם לא ביר חוקה ובזרוע נטויה ימשול אלהי העברים בהם בראשונה, לשום על מצחם אות אשר לא ימחה ולנטות עליהם קו אשר לעולמי עד לא יחלוף; כי לא יוכלו האנשים האלה להתערב בגוים, ויהי מה! וגם אתה כאתר מהם וככל המון האנשים האלה המתהלכים מגוי אל גוי ומארץ אל ארץ, ועל מצחם האות אשר יכיר בהם כל רואה כי ממקור ישראל יצאו; והנה אתם אומרים: מי יתן ולא יולדנו על ברכי איש ישראל! הן גחלה אין לנו בבית יעקב, וקשר אין אשר יקשור אותנו אל העבודה הגדולה והקדושה אשר עבדו אבותינו זה אלפי שנים, נלכה נא ונבוא אל בית הגוים ונלעג

גם אנחנו לישראל ככל הגוים ההם ונחרף גם אנחנו את מערכותיו עקב אשר לבדר ישכון, וראו כל עמי הארץ כי מרבים אנחנו ללעוג ולחרף מהם! ואולם זה לענגכם אל חיקכם ישוב, עקב אשר אנשים יהודים אתם, ועלה הלעג מפי כל איש אשר נשמה באפו, ולעגו לכם כל הגוים מסביב ומאסו אתכם ואת מעשיכם, ואתם תשובו ופיכם יז קצף ורעל וכעש. הילבש איש מחלצות חרשות והתפאר בלבו כי תחת עורו רקמו והיו עמו לבשר אחד, ובאפס־יד יקרע מקרב את רוחו אשר מעט מעט נטעו אותו נוטעים זה שמונה עשרה מאות שנים? מה גורל האיש המתהלך בקרב גוי אשר רחוק מלבו ומכליותיו ואשר רוחו זר לו, והוא בעצם ידיו נתק את הקשר אשר קשר אותו אל אחיו ואל מולדתו ואל הצור אשר ממנו הצב? אורח אנכי בקרב הארץ" — יאמר האיש הזה בלבו, ואולם לא אורח כי אם רודף רוח יקרא לו, כי רוח ירדוף ולריק יעמול, ורק אחרי שרירות לבו הוא הולך לבצוע בצע ולמצוא שלל רב. הימצא את אשר יבקש? אם ינתן לו מלקוח? הנה גר יהיה בארץ עד עולם, רק בשפתיו ובכנריו יהיה לאחר ורוחו אשר בקרבו יענה כחשו בפניו, רק את הדם אשר בקרב האדם ימוץ בשפתיו להחיות נפשו, והוא לא יחיה, כי איננו אדם; והיה ביום החוא, אחרי אשר עממה אהבתו בקרב לבו לאהוב את האדם מסביב, ואחרי אשר מתה כל קנאתו לקנא לנפשו ולכל החיים אשר על סביבו, והתקצף וקלל בכל החי ולעג לכל איש ולכל המעשה הנעשה תחת השמש; האם לא אמת דברתי, פאש?

לא כל הדברים אשר דברת נכונים, ענה פאש, אחרי אשר תחשוב עליו כי קצתי בנפשו מפני עמי ונקשותי בפני על דבר היותי איש יהודי. יש אשר שבע ביום אברך את אבותינו על אשר אין בקרבנו המון סכלים רבים ככל המון הסכלים אשר נמצא בקרב העמים האחרים; ואולם באחת אולי צדקת אשר אמרת כי לזאת לא יחמדו עמי הארץ אותי.

— גם הקתולים והפרוטסטנטים לא חמדו איש את אחיו בראשונה, ענה גדעון דברים נמרצים, ואולם עלינו לחכות עד אשר יעברו הימים הרעים ולא יהיו עוד משאות שוא ומדוחים כאלה בקרב לב האדם לכבוד איש באחיו. הנה רבים מבני עמנו כבר עלו ויעמדו במקום אחד עם כל הגדולים אשר בארץ ורבים מהם התערבו גם דמי עורקיהם בדמי האצילים והסגנים, ואני זה משפטי וזאת מחשבתי אשר עשה נעשה את כל מעשינו

בחסכון וברעת וגם תקותנו לעתיד רק במישרים נכוננה!

— גם אני כמוך, ענה מרדכי בחפזו ובאש קנאה גדולה ויש את ראשו מלפנים ואת ידיו הארוכות והרוות שם בחיקו — גם אני כמוך אתפאר בלבי כי איש יהודי אנכי אשר יתפזץ לשפוט מישרים. אבל מה יהיה המשפט הישר אשר נבקש? מה ישר מן האור אשר הציג אלהים בקרבנו ואשר עינינו תראינה אותו גם מבית וגם מחוץ בלכתו הלך ואור, הלך וגבור? הלא רק לזאת נקרא דעת אם תמצא ידונו להשכיל ולדעת את החבלים הנסתרים אשר יקשרו את דברי ימינו ואת תולדותינו אחד לאחד, להקדיש ולהעריץ גם את השנויים, שהם מביאים לנו טל חיים חדשים, למען אשר נגדל ולמען אשר נדע איש איש במה כחו גדול. — הנה ליום אתמול כי עבר אומר אבי, והיום הבא הוא יפרש אליו בכפזו כאשר יפרש הילד בכפזו לאביו. האם לזאת תקרא חכמה אם נתן יד יחדו להוביש את המוח המשקה את עצמות המשפחה האחת, והמוח הזה הלא הוא הנותן חיל לכל משפחה ומשפחה ממשפחות בני האדם, ונתנה אשה לרעותה מאוצרותיה, והיו האוצרות שונים מאד, להיות כעצי היער השונים גם הם ואשר נראה במ ארו ותמר יחדו? — אם מישרים משפטו איש אשר יאמר: „לא אדע את אבי ואת אמי לא אכיר, זה אהיה לאחי ונכרי לבני, עד אשר לא ישמעו את שיחתי ולא יבין לבם את הגוי בהתפללי, או מישרים יהיו גם משפטי היהודי כאמרו לאמר: „אלכה נא ואכחיד את עצמי ולא אבדל עוד מכל הגוים אשר סביבי, אשכיח נא את חזון נביאינו מקרב לבי ולא אעלה עוד על שפתי את עמי, אכרות נא מקרבי את השפה אשר בה נבאו נביאינו ואת כל הזכרונות אשר נותרו לנו מימי קדם אשכית מקרב לבי ביד חזקה, והיו כלא היו ונתרו כתבנית אנשים המחוקים על קירות היכל לאות לדור קדומים אשר היה יגוע.“

ובכל זה קומו נא ושננתם לבנו את הדברים אשר דבר היונו אל אחיו באמרו להצית איש בלבם ולהשביע אותם בגבורת הגבורים אנשי השם אשר נלחמו על יד קרתון; ולמד נא בנו את כל הדברים האלה לרעת אותם על-פיו, או אז יקרא ויאמר: אכן רק נדיבות מלאו לב האיש היונו, וזה רוח הגוי הגדול אשר נפשו נפש אל-דמות! ואולם מה הזכרונות אשר לאיש היהודי, כי יעוררו אותו לקום ולעשות דבר? ישחק נא האיש הזה והתפאר בלבו לאמר: חדל עמי מהיות גוי בקרב גויי הארץ; יביט נא

בשאת נפש אל תולתו אשר היתה לאור עולם להורות משפט וצדקה ואת המעשה אשר יעשה האדם וחי בהם; ילעג נא לשפת נבואיו הנפלאים בכחם וברוחם ולדבריו חזיו אשר הוו לאמת ולאמונה; יבון נא לכל הנבחרים אנשי השם אשר היו בעמו לפניו ואשר עלו על המוקד בעבור תורתם ויגועו וימותו; יאמר נא כי כל הדברים האלה לא יצלתו בלתי אם להיות לענין אשר יענה בו המורה העומד על הקתדרא לשאת משא באוני תלמידיו — ואולם זה משפט היהודי בכל אשר יפנה, לעשות כמעשה אשר עשה האיש היוני!

ומרדכי בלה לדבר ויצנה על הכסא אשר ישב בתוכו ותהי רגע אחד דממה מסביב באין פוצה ורובר דבר, אכן לא היה איש בין הנאספים אשר תהיינה מחשבותיו כמחשבות מרדכי או אשר יתרגו ואשר ישתער לבו בקרבו כלב מרדכי, ובכל זה נגעו דפריו אל לב כלם, ויראו אותו לא כראות איש דובר אמת ומשפט כי אם כראות איש חוזה חזיונות נעלים ובורא נים שפתים כאחד הנביאים; כפעם בפעם התעוררו האנשים האלה לחמול עליו, ובכל זה נלחמו עמו בדברים להתיצב לשטן למחשבותיו ולהגינותיו, ודירונדה גם הוא שב אל מחשבתו הראשונה לשאול את נפשו: מה היה לאיש הנפלא הזה אשר לא מצא לו אנשים כלבבו, ומה מנע אותו מבקש לו אונים קשובות, תחת שבתו בקרב העדה להיות בתוכה כמושורר השר את שיריו בשפה נכריה באוני אנשים אשר לא יבינו לח?

והאיש בוחן היה הראשון אשר שב אל שיחח הראשונה ויאמר:—
 רואה אנכי כי סרנו מן הענין אשר היה לפנינו מבלתי תת מענה נכון על השאלות אשר שאלתי בדבר משפט האדם ההולך לפניו?
 — כן, סרנו מן הענין כי אמרנו לשים פצינו אל המורח, אל ארץ ובת חלב ודבש, ענה מילר אשר אהב לחמוד לו לצון ויהי נכון לסלוח לאיש אשר יאמר לו כי מתלמידו [לשר הצרפתי הוא, — ואולם אם החלוננו כי עתה לא נעווב עוד את הדרך הזה, ויהי מה! נקדיש נא בערב הזה את מחשבותינו לדברי ישראל, כי זה ימים רבים אשר לא עלו דברים כאלה על לשוננו, והיתה שיחחנו קדש לארצות ישראל. אכן אחשוב למשפט כי כלנו פה נקיים משנאה ומקנאה ומרוע לבב, כי אנשים פילוסופים אנתנו אשר לא נצור איש את אחיו בעבור מולדתו ובעבור עמו;

ורעינו מרדכי, פאש וגדעון טובים בעינינו גם המה ככל יתר האנשים אשר בקהל עדתנו, משפט אחר לאלה ולאנשים הקרובים אל משפחות אברהם העברי; הן כלנו פה בני אדם וחיה אנחנו, עד אשר יקום אחר החוקרים להוכיח לנו כי שגינו, ואם איש איש ממנו יקום לדרוש את ספרי היחש אשר תחילו אותו אבותיו, מי יודע אם לא ימצא בין אבותיו אנשים אשר לבו יך אותו בשפק על אדותיהם ומקורם, ואני הנה דברתי את כל הדברים האלה, למוען תבינו כלכם כי לא משנאה ולא מקנאה ולא מרוע לב אנכי אומר לכם אשר בעיני לא יגדל ערך היהודים ומעשיהם וכל אשר יאמר עליהם כי היו לאור גוים רבים; אכן אמת היא, נכון הדבר, ביומים הראשונים הטאו העמים לישראל הטאה גדולה כי הרעו אותם וילכו עמהם בקרו וישימו להם עלילות דברים וירפום וידריכום מנוחה — ואנחנו הן לא נתן לאיש לעשות רעה לרעהו ולהתעמר בו, לו גם שחור או צהוב או שזוף או אדום יהיה מראה עורו; ואני בדברי את הדברים האלה ועלה על לבי זכרון ספר ישן ונפלא הכתוב בשפת אשכנז אשר קרא אותו רעי באוני, כי אנכי אינני מוכיר לקרוא בשפת אשכנז, ושם כתובים כל דברי השנאה והשטנה אשר נכתבו על ישראל ועלילות הדברים אשר שמו להם ריקים ופוחזים מעת אל עת ומה מצאתי בין הדברים האלה? הנה מצאתי לאמר: ריח רע עולה תמיד מן היהודים בכל מקום אשר הם שם — והמוחבר כותב בספרו זה הנדפס בשנת 1716 (ואני הנה רשמתי היום בבקר את מחירו, והספר היה בידו) לאמר: הדבר הזה אמת ונכון, כי על בן רואים אנחנו אשר גם חכמי קדם חשבו על היהודים כדבר הזה, ורק יתר הדברים אינם בלתי אם דברי משל אשר לא יאמנו, כי הנה יאמר עליהם אשר ברגע היותם לאנשים נוצרים ובהזותם על בשרם מי חטאה, וסר כרגע הריח הרע והיו כאחד האדם — וגם זאת מצאתי בספר ההוא כי כל שבט מעשרת השבטים הוכח כמכאובים ונגעים רבים, שבט שבט לברו, מלבד הריח הרע אשר הרביק אליהם, יען כי נתנו כלם יד ביום החלול אדוננו המושיע; והנה על שבט אשר יאמרו כי יד יטינו קצרה ורת אחת מומדת שמאלו, ועל נפתלי יאמרו כי אזנים לו כאוני החזיר וריח עולה כ.ו. כריח בשר החזיר — ומה אפוא ידבר איש ביום קראו כדברים האלה? הן ילעגו רבים לדברוי המשל והמליצה אשר בחרו להם דרבנים חכמי ספרי התלמוד, ואולם עינינו

הרואות כי לא יבושו גם העומדים מעבר השני ולא יחזרו פניהם על משליהם ומליצתם המה. אכן אחת היא אשר אמרתי בראשונה וממנה לא אסור, וגם הפילוסופים אשר היו לפנינו לפני שנות מאה הורו אותנו כדבר הזה, אשר מעט ודל ערך ישראל בעוד היותו עם בין העמים ופעולתו קטנה וריקה, ולא אשית לב אל דברי פאש כאמרו כי נמצא חכמים בעם הזה שכס אחד על יתר העמים והם יכולים להתנשא לכל לראש. אבל לו יהי כדבריו, הלא יגיד לי, מדוע לא עשו כדבר הזה מעולם ומדוע לא התנשאו לכל לראש בהיות לאל ידם לעשות?

— מדוע? הלא רק מאשר רואות עינינו גם כיום הזה כי האנשים החכמים מכל אחיהם בארץ לא יצליחו לבוא אל בתי המחוקקים לשבת שם עם נדיבים, ענה פאש בנחת, יען כי מספר הסכלים והבוערים רב מאד והם עומדים להם לשטן בדרך.

— מה יתנו ומה יוסיפו לנו דברים כאלה אין מועיל בהם לחקור אם היהודים היתה לאל זרם להתנשא לכל לראש ואם לא, ענה מרדכי— כל עם ועם עבודתו לפניו לפי רוחו ולפי תכונתו, להעשיר איש איש את הארץ מן הכרכה אשר ברכו אלהים, ובכל זאת נאמנו דברי יהודה הלוי אשר היה הראשון להגיד לנו כי עם ישראל היה הלב אשר לכל יתר העמים; כי מה לב האדם אם לא האהבה הנטועה בקרבו להיות אוהב את כל שבטי האדם אשר במשפחתו יתחשבו, להיות מכבד גם את גופו ואת בשרו וכל המעשים אשר יעשה גופו יהיו לו למעשי דת ולמצות אלהים, ולהיות חומל על כל נענה ונקשה ומשכיל אל כל דל ועני ומרחם על החיה ועל הבתמה אשר תמשוך בעול בעליה.

— אכן לא נופלים היהודים מכל העמים כגאון לבם ובגבה אפם ובתאותם להתנשא על כל יתר האדם, ענה לילי, ואם ראה נראה כי לא עשו היל כיתר העמים, או חי אני אם מרוב ענוה היה כדבר הזה, — אמנם כן, כל עם ועם ואהב להתהלל ולהתגדל לעינינו איש אחרי אחיו, ענה מילר אחריו.

— כן הוא, ענה פאש חלקו גם הוא, ויש מן המתהללים האלה אשר לא ידברו אלינו בשפה אחרת בלתי אם בשפת כתבי הקדש, — לו יהי כדבריו, אמר לילי, ואולם לי אחת היא אם עשו היהודים גדולות ונוראות בימים הראשונים ואם לא, ורק זאת נראה ואתה

אגיד, כי כיום הזה והיהודים היו לעם אשר יעמוד תחתיו ולא יסור מעל מקומו אף מדרך כף רגל אחד. הקשו האנשים האלה את ערפם, הכבירו את לבם ויהיו אוחזים בנפלאות ומחזיקים בכל עוז בדברים אשר לא יתכנו, והיו לנם, ולכן יש אשר נמצא להם כשרונות וסגולות טובים בנפלאם אלינו ובהחלם לחשוב מחשבות כמונו, ורק בהיותם לעם ולבני שבט נבדל לא נמצא להם כל אות חיים וכל התפתחות אשר לפיה ילך האדם ויגדל מיום אל יום.

— לא אמת הדברים האלה אשר דברת! קרא מדרכי פתאם באש קנאה גדולה כבראשונה — יקח נא איש איש מכם את ספר דברי הימים אשר לעם הזה וקרא בו ואת קורותיו ומוצאותיו יבחן; יבר נא את זרעו, יסר נא את החרולים ואת הבקרנים למיום ראותו ראשית לו במדבר ועד היום הזה — וראו עיניו והבין לבבו את הכח ואת הגבורה אשר נתן לו אלהים. מי כמוהו גוי בארץ אשר נאמר עליו כי גם דתו וגם תורתו וגם המצוה אשר יעשה יום יום התלכדו והיו לדבר אחד, להיות משפטם כמשפט הדם אשר יהיה לזרם אחד בקרב הלב? מי כמוהו גוי בארץ אשר השכיל ואשר הבין לשמור את אוצרו ואת תעורתו, להגדיל ולהאדיר אותם יום יום, בעת אשר מחוץ שכלה החרב והשנאה בערה על סביבותיהם ותיקד כיקוד אש במדבר להניס חיתו יער ממקומם ואת רבצם לשרד? — ראו הנה אנשים מספרים לנו את דבר האישי הרומי אשר השליך את נפשו אל תוך גלי הנהר לשחות במים ולהמלט על נפשו מחמת רודפיו, ובשניו אחז את הגליון אשר עליו כתובים דברי שיריו, להציל גם אותם מן המצולה. ואולם עד מה גדולים ממנו שבעתים מעשי היהודים! כאריות נברו וכלביאים נלחמו על נפשם להיות גם להם שם בין הגבורים אנשי השם מעולם, וכאשר קצצו את ידיהם, ותהי החרב בין שניהם ולא הפילו אותה ארצה. אכן ימים רעים הנה באו, ציון שדה נחרשה וירושלים היתה לעיים, למחות את העם מעל אדמתו ולהשמיד אותו מנחלתו, ודם גבוריו השקה את הארמה הפוריה לרפות את כחה ולחסום את זרעה בקרבה, או אז ענו ואמרו: „הנה רטשו את בשרנו ואולם עוד רוחנו חי! נקומה נא ונתעוררה נא והיה לנו הרוח הזה לנחלה גדולה אשר לא נעווב עוד, נחלת עולמים יהיה אשר לנצח לא תחרל, כי רוח הוא ולא בשר, לא במקום האחד הוא כי אם מלא כל

הארץ מוטות כנפיו, ואת הרוח הזה ננחיל את בנינו אחרינו, מדור לדור ואב לבנו ונחילנו, ובנינו עוד טרם יולדו לנו יירשו את הברכה הגדולה, להיות להם זכרונות לכל הדברים אשר היו לפנים ולהיות להם עתידות לכל התקוה אשר בקרבנו ובלבנו, כי תקות עולמים תקותנו אשר על מוסדי עולם נוסדה ולנצח לא תמוט!" כן ענו ואמרו האנשים האלה וכן עשו, ותהי תורתם צרורה עמם, ויקחו את רכושם זה ויצאו ויבואו בין הגוים — ויש אשר כמעט חדלה נשמת אפם, כי עיפו מאד, ויהיו כמתים השוכבים בארונות או כגבורי מלחמה אשר מכתם אנושה והמה שוכבים בין החללים על פני השרה; אז עלה באונם קול צהלת רודפיהם ונוגשיהם אשר לעגו להם כל היום ואשר רדפו אחריהם ואשר הרביקו אותם בין המצרים, להיות כעדת כלבים אשר אין להם אדונים, ויקנאו אותם העמים והגוים מסביב, כי רוב רכושם היה להם לחגא ותורתם וחכמתם לפוקה ולמכשול, וינצלו אותם כפעם בפעם ויקחו מהם את כספם ואת זהבם ביד חזקה, למשוך בין את בשרם ולרדוף את תענוגות בני האדם. בימים ההם ואיש ישראל ראה את חכמת הגוים ואת כל החיל אשר עשו, וילמד ויחכם גם הוא, ויבא את חכמתם אל קרבו ואת תורתם אל לבו, ואחרי כן הפיץ אותן ברחבים בהתהלכו מגוי אל גוי ומארץ אל ארץ והיו משפטו כמשפט הכנענים בימי קדם, אשר חפרו את אדמת היונים ואשר חצבו את הריהם, להוציא את הזהב ואת הכסף ואת הנחשת, לעשות בהם כלים ולהביא אותם מנחה לכל היושב על פני האדמה. אכן לא עמד איש ישראל ולא התיצב על פני המקום האחד אף כמעט רגע, והיו עושה כה וכה, לחדש את זכרונותיו כפעם בפעם למען היותם לו לזרע אשר יורע בו את שדהו החדש ולהפלה את משפטיו ואת חקותיו ואת דברי נביאיו למען היותם לאור גוים אשר רבים ילכו בהם ולא יכשלו עד היום הזה. אכן הגה קמו העריצים מקרב הגוים, באמור לישראל לאמר: "כל אשר לכם, לנו הוא ולא לכם הוא עוד!" ויקחו את חקותינו ויקראו בהן כקרא בספר החתום, לקחו את ספרי התורה אשר לנו ויגזרו אותם לגוים ויעשו בהם סנדלי עור לרגלי אנשיהם אנשי הצבא השואפים חיל זרים כאכורים במדבר; בעת ההיא וחכמינו ומורינו הגדולים הוסיפו על התורה ועל החקתה אשר היו לנו ויגדילו את אוצרנו וירחיבו את מדתו וירבו עלינו נגוהות אור בספריהם הרבים אשר עשו וכתוספותיהם

ובאזריהם ומפרשיהם אשר כתבו לנו, ואולם נפוצו בני ישראל בימים
ההם על פני כל הארץ ועול מעניהם ונגשיהם היה על צוארם כל היום,
לדרוף אותם באף ולהיות לשכים בצדיהם, ויתהלכו בגולה וישבו בין
אנשים אכזרים ואבירי לב, ולא ידעו את עמם ולא הכירו את אור
מולדתם, כאשר לא הכירו אבותיהם את אור השמש בהיות הרומאים
רודפים אחריהם והמה מתחבאים מפניהם במערות צורים ובמחלות עפר
ויהי להם נר דונג לאור יומם לדעת כי האור השמש על פני הארץ —
הלואת יפלא בעינינו כי היו בקרב ישראל אנשים רבים אשר טח לבם
משכל ואשר לא ראו באור פני חכמה ואשר חזו להם משאות שוא
וטיח תפל?

ומררכי קם ממקומו מעל הכסא אשר לפני התנור וישען בידו אל
הכרכוב אשר על התנור ועיניו אורו כלפידים ורוחו הלך הלוך וסוער וקולו
הלך הולך וחזק ורק גרונו נחר בדברו, ויקרא:

— הלואת יפלא בעינינו?! הנה כה דברי הנביא, לאמר: „לכן
לילה לכם מחוזן וחשכה לכם מקסום ובאה השמש על הנביאים וקדר
עליהם היום ובושו החזוים וחסרו הקוסמים ועטו על שפם כלם כי אין
מענה אלהים!“ ותהי להם כל תורתם מצות אנשים מלומדה — אבל מי
בקרב העמים מן הגוים על סביבינו אשר לא יהיה בקרבם המון אנשים
רבים בויערים חסרי לב וחסרי תבונה? ראו הנה אתם ביום, הנה אתם
לועגים לכל מנהגי היהודים בבתי התפלה, עקב אשר יעשו את דבר
האלהים מצות אנשים מלומדה והוא רחוק מלבם ומכליותיהם; ואולם
רעים וחטאים מהם שבעתים כל האנשים אשר כל מנהג וכל דת אין
להם, ותהי להם ערמתם חכמתם, להיות כל איש ערום כשועל היושב
לארוב במסתרים וכל חק וכל דת יהיה לו כפה הטמון לרגליו או כקול
כלב נוכח להחריר אותו מרכצו, הישפל איש אשר היו לו זכרונות קדושים
והם היו ברכות הימים למנהגים אשר אין בהם רוח חיים, אם האיש
אשר אין לו כל אלה והוא לא יאמין עוד בכני אדם ונכרתה כל אמונה
מלכו וכל רעיו היו בעיניו לחברי גנבים אשר איש כל הישר בעיניו
יעשה? — הן על פני שלשת חלקי האדמה רואות עינינו את המון האנשים
אשר אינם יודעים מאומה, והם עושים את מנהגי היהודים ומאמינים באלהים
האחר, הלואת נאמכ: תדלה נשמת ישראל, מת רוחו, תמה תורתו ולא

יחיו עוד אחרי מותם? קומו נא, העירו ועוררו את לב העם הזה; הגידו לו ודברו אליו השכם ודבר אשר גוי אחד הוא בארץ, וזה כחו על פני האדמה בהיותו לגוי אחד; אמרו לו כי יקום ויעשה דבר והיה מראהו מראה גוי גם מחוץ; הראו אותו את הארץ אשר משם בא ואשר אליה ישא עינו; הורו אותו את משפט החיים אשר יחיה גוי על פני האדמה ביום היותו לגוי, או אז וראיתם את העם המפוזר והמפורד על פני ארבע כנפות הארץ, והיו גם לו חייעים, והשמיע את קולו בין העמים אשר במזרח ובמערב וכאפסי איים רחוקים, והנחיל את חכמתו ואת כשרון מעשיו לכל הבא להתנחל ולהתחלק עמו, ושם והיה כימי קדם, להפיץ ברבים חכמה ובינה, דעת ומחשבת. הנה זאת חקרתיה ואותה לכם הגדתי כיום הזה, ואתם לכו פשטו בעם וראיתם אם לא כדברי כן יהיה ביום עשותכם את כל המעשה הזה, ושם רוח חיים גם אל העצמות היכשות אשר לבני ישראל הרחוקים, וכל טיח תפל וכל אמונה אשר איננה טהורה כליל יחלפו, והיתה אמונתם אמונה צרופה וטהורה, והיתה לאור עולם להאיר את לבם תמיד ולפלא מעגליהם, לחדש בקרבם רוח נכון בכל עת ולהכיר את רחשי לבם, עקב הזכרונות הטהורים אשר נותרו להם מימי קדם!

וקול מרדכי הלך הלוך ורפה בדברו, ולא היה מו כח לדבר עוד, ורק עיניו האירו מחרכיהן ותהי להן איש גרולה ללבב את שומעיו גם ברפות קולו בדברו; כי הלך לבו הלוך וסוער מאד, אחרי הבינו כי דירונדה שומע לו, ויהי כאיש אשר יצוה לביתו בטרם ימות. ואולם בדברו לא הביטו עיניו אל דירונדה, כי לא הביט בפני איש ויהי כחווה גלוי עינים אשר מחוה שרי יחוה ולא ירע את אשר עמו, ולו אחו איש בידו ותחזיק בה מרו דברו, כי אז לא ירע ולא שת לב אל המעשה הזה אשר יעשה בו. אכן דירונדה שמע את כל הדברים ועל לבו עלו דברי מרדכי הראשונים אשר דבר אליו לאמר: תקוה נפשך את כל אשר תקוה גפשי — תראינה עיניך את החוון אשר תראינה עיני — ואת הכבוד וההוד וההדר תביט במקום אשר אביט אותם אנכי. — כאלה וכאלה היו דברי מרדכי אליו בגלותו את אונן בפעם הראשונה, והם שבו ועלו עתה על לבו שנית ושלישית, ויבן להם פתאם כאשר לא הכין אותם בראשונה; ואת אשר ראה לפנים בחוון ובדמיון אותו ראו עיניו עתה בהקיץ: הנה

לפניו האיש הדל והעני אשר כל ימיו מכאובים ולילותיו דאגה ומחסור ; איש חולה ונוטה למות אשר עומדות רגליו על ירכתי בור , ונפשו יודעת מאד כי לא עיגיו תראינה את הארץ אשר תמד לו ; איש אשר כל חייו היו זכרונות אשר כבר עברו ועתידות אשר לא באו עוד ; איש הרואה בחזון את היום האחרון , אשר בעלות שמשו לא תראינה עיניו אותה , ובהיותה לאור זורח לא לו תזרח — והאיש הזה פי שנים ברוחו מרוח האב אשר יעמול כל היום בזעת אפים ויחסר נפשו מטובה וישא ויטובל ולא יסוג אחר מופני כל ואל כל ממשול לא יביט , כי לבנו הבא אחריו יעמול , אשר ייטב לו באחרית הימים ואשר יאכל הוא את פרי מעללי אביו .

כל האנשים אשר בבית לא הסירו את עיניהם מעל מדרכי אשר שב וישב על הכסא , ויביטו אליו באהבה ובחמלה ; אכן מקרה הוא כי האיש גרעון אשר חמל על מדרכי שכס אחד על כל אָחיו , והיה הוא הראשון אשר התעוררה התשוקה בלבו לענותו וגם ללחום בו , והוא גם הוא דבר את דבריו רק למען אשר ישמע דירונדה אותם , ויאמר :

— כל משפט איש ישר בעיניו , מדרכי , וגם אתה בחרת לך משפט לשפוט את החיים ואת כל המעשים לפי דרכך , ודרכך זה טוב בעיניך מעשרה דרכים אחרים . אכן ידעתי אשר לא יאמין לך כי תבנה ירושלים ותכונן ארץ יהודה באותות ובמופתים , כי נפלאות לא תעשינה עוד כיום הזה , ואתה ידעת גם ידעת כמוני את כל הלהג הרב ואת כל דברי הרוח אשר דברו ואשר נבאו לנו גם יהודים וגם נוצרים כנשאם משא על הדבר הזה . וגם בדבר הקשר אשר לעמנו ולארץ ישראל , הלא ראינו את אשר עשו לנו רבים מבני עמנו בהשליכם שקוצים על הארץ ותעכו את יפיה ואת יפי תקותנו ותוחלתנו , בהרבותם טיח תפל וכל אמונה אשר לא טהורה , ותמלא האמונה תעתועים רבים ומשאות שוא ומדוחים אשר ישחיתו את לב האדם ואשר יסיתו אותו לשחת גם דרכו על פני הארץ . הנה כל צרוע וכל זב , כל חרפת אדם וחסאתו עלו ויאָחוּו בארץ ההיא לשבת בה ולאכול לחם חסד חנם , להיות מן המתקדשים והמטהרים , ולקוות כי אחרי מותם ירד המלאך גבריאל לקחת אותם בעצם ידו ולהסתירם בצל כנפיו , ולכן אפוא מה נועיל כי נרבה דברים ? מה יתן ומה יוסיף לנו כי נחזה חזיונות מן הבקר ועד הערב , והמעשים הנעשים הלא יענו בנו ויזכירו את כובינו על פנינו ? ראה אתה

אומר אלינו כי מישרים אהבת לשפוט גם אתה, ואולם אנכי רק לזה אקרא משפט ומישרים אם לא יסגור איש את עיניו מראות את המעשים הנעשים לעינינו. הנה אנשים חכמים ונכונים בקרבנו, והם כלם דבקה נפשם אחרי עמם ואחרי דתם, ורק בזאת שונים הם ממך, כי השקה נפשם לזרות ולהבר את דתם ולטהר אותה מכל חלאתה אשר רבצה עליה ברבות הימים, למען דעת כי נביאינו וחזוינו נבאו לנו לאחרית הימים ויבשרו לנו תקומה חדשה, ואולם לא מחזון יחיה עם ולא מדברי נבואה יקום, ואיש נבון לא יקרא את דבריהם להאמין בהם בכל מלה ומלה אשר יצאו מפיהם, כי עלינו להבין את רוחם ולא נשגה בדברים לבד. קומו והסירו מתוך דתנו את הקמשונים ואת החרולים אשר עלו בקרבה, טהרו אותה מן המנהגים הזרים אשר דבקו אליה, חדלו לכם מדרוש את פסוקיה איש איש על פי מליו ואותיותיו, וראיתם ונוכחתם כי דת תמימה לנו הצרופה והברורה מכל אחיותיה, אשר לא תציב גבול כי אם תקשור קשר בינינו ובין יתר יושב הארץ.

— וכל הדברים האלה נכונים כנכון החשך באישון לילה! קרא פאש ושפתיו מלאו לעג ומרורות — לכו שרשו אותה מקרב הארץ, מרטו את עליה ואת טרפי צמחה, פצלו פצלות ברהיטיה אשר מסביב לה, הקציעו והחליקו אותה במעצד ובמקצועות להיות חלקה ממועל ומתחת, והיה אחרי עשותכם את כל זאת וראיתם כי טובה היא מאד מאד, יען כי גם היטיב לא תיטיב וגם השחית לא תשחית, וכח לא יהיה לה עוד לצמוח שנית; או אז תקחו אותה ועשייתם אותה לנצב, או תשליכו אותה אל תוך האש אשר על האח המבוערת למען תיקר גם היא עם כל יתר האשפה אשר טאטאו אותה במטאטא וישימוה על האח — כי הנה לא יבין לבי מדוע תקדש בעינינו אישפתנו יותר מן האשפה אשר לאנשי דת בראמה או לאנשי דת בדה?

— לא, ענה מרדכי, לא, פאש! לכך לא יבין כל זאת, יען כי כבי חדל להיות לך לב עברי, ואיך יוכל איש לדעת דבר הטוב הוא אם רע בטרם יחוש אותו בנפשו? אכן לא את התעתועים ואת השקרים אשר דבקו אל אמונתנו שבחתי, כי אם שבה אני את מקור המים החיים היוצא מן האמונה, להשקות את כל הארץ! הן דברתם אלי על חקת ההתפתחות וההשתלמות ועל החליפות והתמורות, ואני אקחה נא לי את

אלה יורדתי אל המחנה אשר לעם ישראל והיו לי המה לאבן בחן לבחון את עמי ולצרוף אותו. מזה תחוו בעמיו? ראו אתם אומרים לי כי נבדל היה מיתר העמים ככל הימים הרבים אשר הוא יושב בתוכם וישכון לבדד, ואני גם אני אומר לכם כי מעשיתו זה לא יהיה שלם אם לא עד תמו יעשנו, להבדל ולהתפתח ולהשתלם עד היות לו חליפה ותמורה חדשה, לקום ולהיות לעם ככל העמים אשר על פני הארץ; ורק בזאת ימלא את דבר דתו ותעודתו אשר עשו אותו לעם ואשר מלא מרוחו את חצי יושב הארץ. מזה לי ולעשרת השבטים אשר אברו מתוכנו ואין לנו תמורתם? מזה לי כי רבים מבני ישראל נפלו אל הגוים ויתערבו בהם כאשר יתערב הנחל בנחלים? הלא עוד עמי חי! ראו הנה כנפות בגדו סרוחות עד קצוי ארץ וגם קרעו אותן לשנים עשר קרעים וגם טנפו וגם רמסו אותן ברגל, אבל את האפור ואת החשן עם האבן היקרה אשר היו על לבו הציל, והם עודם לנגד עינינו. ועתה יקומו נא כל העשירים אשר בעמנו וכל אילי הארץ הכבדים בכסף וברכוש, כל החכמים המלאים רוח אלהים בחכמה וברעת, כל החושבים והחרשים היודעים לעשות בכל מלאכה, כל המטיפים היודעים להטיף לעם ולקחת את לבו, כל יועצי הארץ ורבי המדינה מבני ישראל אשר האירה הארץ מכבודם ואשר רוח ישראל היה מעוזם תמיד להדביר עמים תחת רגלם, הלא הוא הרוח החזק אשר בראותו מכשול בדרך והתחזק פי שנים — יקומו נא כל אלה ואמרו לאמר: „נשא נס לעיני הגוים אשר מסביב וראו את דגלנו בידינו וידעו כי חיים אנחנו! נאספה נא ונחלצה חושים והיינו למוחנה אחד, כי כבד הדבר אשר בלבנו לעשותו, ואולם בעשותנו אותו והיה מעשנו גדול כמעשה משה ועזרא, להיות פרי נחמד לכל העמל אשר עמלו אבותינו לפנינו בהבדלם מקרב העמים ובשבתם לבדד ובעובם את כל תענוגות בני האדם למען אשר ישמרו על רוחם!“ — והאנשים האלה כסף להם דים לגאול את הארץ הקדושה מכף כובשיה הרישים, אשר עיניהם תלויות אל הכסף; ורוח חכמה להם דים כחכמת יועצי הארץ ורבי המדינה, להביא עצת חכמה גם הלום ולעשות את דבריהם בחכמה ובתבונה; ולשון למודים להם גם היא, להטיף ולדבר, לפתות ולהסית ולהשיא את כל איש אשר ימצאו בדרך. ומה לנו עוד ולא נמצא? האין יש בקרבנו נביא או חוזה או מליץ אשר ישא משא באוני הנוצרים היושבים

באירופה, עד אשר תצלינה אוניהם בשמעם את חרפתם ואת חרפת מעשיהם וריבותיהם אשר הם מתעשקים על אדות הארמה הקדושה, לעיני האיש התוגרמי הרואה בצחקם לפניו על הבמה אשר הקדיש להם? — הנה חכמה קנינו למכביר, למען אשר נשכיל לבנות את הארץ ולחדש את דבר המלוכה להיות הזקה ונכונה וישרה כמושפט הראשונה: ארץ-אזרחים תהיה, ריפובליק יקרא לה, אשר שם כל איש לבטח ישב, להיות מושפט אחר וחקה אחת לאיש ואיש, כדבר אשר התנוסס כאבן גזר על מצחנו בימים הראשונים אשר היו לנו, ואשר יגדל עתה ערכו פי שנים בשבתנו שם בין עמי המזרח אשר מושליהם יתעמרו בהם ביד חזקה ובזרוע נטויה. והיה בימים ההם ומקום יהיה גם לנו אשר נוכל להביט בעינים פקוחות על כל איש מאחינו הנקשה והנענה, להגן עליו ולהיות לו לסתרה, וכי יהיה איש מישראל אשר יכלימוהו או אשר יעטו עליו חרפה או אשר יעשו לו רעה, וקם מליץ מתוכנו בבית המושפט אשר יהיה לכל עם ועם, לדרוש את חרפתו מיד חורפו, כמושפט האיש האנגלי והאיש האמריקאי אשר העטו עליו חרפה. וגם העמים אשר באירופה ימצאו דבר חפץ בהיות היום הגדול הזה, כי תרע נפשם אשר בפתח עינים מקדם לארץ המזרח יושב עם שקט ושאנן אשר ישא בחיקו את כל חכמת הגוים הגדולים היושבים בארצות המערב ואשר תכן את רוחם ואת כל דרכיהם הסכין; והיתה הארץ הנחמדה הזאת ארץ שלום אשר לא ישא עליה גוי חרב ואשר לא תכוא מלחמה בשעריה עד עולם, אדמת קדש תהיה גם לאלה וגם לאלה, והיה מושפטה בקרב ארצות המזרח כמושפט ארץ בלגיה בקרב ארצות המערב. והמכשולים? ידעתי כי מכשולים רבים כדרכנו וכי בכד הדבר לעשותו, ואולם תתעורר נא הרוח בלב גדולינו וחכמינו, תחוק נא ידם לקום ולעשות, וראינו כי המלאכה החלה.

— כן הדבר כאשר דברת, מורכי! ענה פאש בבחרו לו לשון התולים — יקומו נא כל אילי הארץ אשר להם הכסף והזהב, יתקבצו נא כל החכמים והפרופיסורים אשר רוחם למרום תרקיע, ועלו ובאו אליך לשמוע את תורתך, או אז וכל המכשולים כעשן יכלו אשר תדפנו רוח. נדירונדה אשר זה דרכו מעוררו לעמוד לימין איש אשר חצי לעג

נחתו בו, לא יכול לשלוט ברוחו גם הפעם בשמעו את מהתלות פי פאש, ויען ויאמר:

— אם נשית לב אל דברי ימי המכשולים אשר נתנו כפעם בפעם אל העם בטרם בראו חדשות בארצו, או נראה ונתמה כי רבו האנשים אשר לענו בראשונה לכל המעשים הנעשים בראותם את המכשולים הגדולים ההם, ויבושו באחריותם בראותם כי נעשו המעשים וכי נבראו החדשות. הן אבותינו ספרו לנו וגם אנחנו בעינינו ראינו כדבר הזה בקום ארץ איטליה להתאחד ובאמור האיטלקים להיות לעם אחד — והמלאכה הזאת הלא נעשתה לעינינו ועוד מעט ותשלם. ואולם הביטו נא אל מאצינו ואל דבריו הראשונים בספרו לנו את כל משאת נפשו ואת כל כליון עיניו בעורו נער, ואת חלומותיו אשר חלם מעורו ואת תקותו אשר קוה כל הימים, לראות בבנין ארצו ובשובה אל כבודה הראשון אשר לקח ממנה ואל תפארתה הראשונה אשר הוסרה מעליה; שמעו נא את כל עמלו בהיותו לאיש ואת כל אשר עשה ואת אשר נסה לפתח רוח גם בקרב בני הנעורים, לשאול גם הם אשר תשוב איטליה אל איתנה הראשון ולהיות עמם עם אחד. ואולם המכשולים אשר מצא בדרכו לא יספרו מרוב; אָחיו בני איטליה לא הכירוהו, כי לבם טח מהשכיל או לא נגעו דבריו אל לבם; ממשלות המדינות האחרות התכוננו אליו ולבם מלא שנאה ואיבה, ואירופה ראתה ולא האמינה. או קמו האנשים הלועגים וילענו ככל אשר היה עם לבכם, ויש אשר היו חכמים בעיניהם ובעיני אנשים אחרים; ואולם עינינו הרואות עתה כי היה הנביא נביא אמת! — כי הנה כל הימים אשר לא כבה שביב החיים האחרון בקרב לב עם, לא ימצא איש אשר יכוב ולא ידע כי יש תקוה לחיים חדשים, אשר תתעורר התקוה בלב העם ואשר יתעוררו הזכרונות הקרושים בקרבם ללבב אותו ולהעיר אותו לקום ולעשות.

— אמן! ענה מרדכי מקרב לב עמוק, כי היו דברי דירונדה מרפא לבשרו — כי מה אנחנו שואלים עתה מן העם? הלא רק מעט מחמצת למעשה הבצק, הלא רק מעלות רוח להצית אש בלבנו! הנה נחלת ישראל לנגד עינינו ולבות רבוא רבבות עם יחררו עליה; בתוך לבם תהיה הנחלה הזאת ובקרב נפשם תשכון, ורק לא ידעו אותה ולא יבינו לה, וישמחו עליה ככלי דעת ויצהלו עליה כצהלת העדרים בבקר, ויש אשר יהיו

הזכרונות להם כאותות כתובים על פני הקיר אשר יעבור עליהם העובר וראה אותם והתבונן אליהם ורק את פתרונם לא ידע. קומו נא אפוא והאירו את הלפידים, וראו עיניהם כי היו לעדה גדולה מאד; קומו נא ועוררו את רוח ישראל ואת תבונתו ואת חכמתו, והלך בכחו זה ועשתה ידו גדולות ונפלאות, והתהלך שנית בין הגוים מגוי אל גוי וממדינה למדינה, למען אשר יבחר שנית כאשר נבחר בפעם הראשונה ולמען אשר יקום ויהיה לגוי מקרב הגוים ההם, ורבים מבניו ינטשו על פני כל הארץ ועד קצוי איים לחוקים, כבני אנגליה וכבני אשכנז אשר נטשו גם הם ונפוצו עד קצות תבל, בהיותם אנשים סוחרים אשר יבואו עד למרחקים, ואולם בהיותם בארץ מרחקים נפשם יודעת מאד כי יש להם נחלה בארצם ושרש באדמתם אשר שם עמם ושם ביתו. היבוא אלי איש ואמר: „כדבר הזה לא יתכן? כדבר הזה היה לא יהיה?“ הנה לפנינו ברוך שפינוזה, והוא איש אשר לבו לא היה נאמן עם עמו, אף כי מבאר חפרו ישראל שתה וחכמת יהודה חלצה לו שד להיניק אותו את חיי רוחו; את כנף אביו גלה האיש הזה ואמר: „אשר יבואו לו ואשר ילעג לו הוא החכם וחכמת שדי מצא!“ ובכל זה יאמר ברוך שפינוזה גם הוא כי אין מעצור לישראל מהיות שנית לעם זכו לא ידע כל סבה אשר ממנה תהיה שומה למנוע אותו משוב אל ארצו כבראשונה. היערוב איש את לבבו להגיד לי כי מת ישראל עם דבריו־מיו ועם ספרתו גם יחד? כי אין לנו דבריו־מיום ואין לנו ספרה? חי אני אם לא מלאים גם המה רוח חיים כדברי הימים אשר ליון ולרומי וכספרתם, אשר עוררו את העמים האלה לקשור קשר ולהחריד את עריצי הגוים ולהפליא את לב כל יושב אירופה! והעמים האלה הלא חפרו את המטמונים האלה מתחתיות קבר ויגרפום מירכתי בור, תחת אשר נחלתנו אנחנו לא חדלה עוד מלאור באור החיים ולחיות בקרב רבוא רבבות בני אדם!

כדבר מרדכי את הרבנים האלה נשא את זרועותיו למעלה, וידיו הארוכות והרוזות רעדו עוד רגע אחד גם אחרי חדלו לדבר. והדברים אשר דבר מרדכי נגעו בלב גדעון ויכמרו נהומיו בקרבן ויתאפק רגעים אחרים עד מצאו מלים לענות, וגם בענותו והיה קולו רך מבראשונה; וגם פאש שמעו ונעשה את שפתיו אשה על אחותה, ויגרד בגבחתו השחורה בשתי ידיו ויקמט את מצחו, ויהי כאיש אשר לא כמתשבות הדובר

מחשבותיו ואשר רק לא ימצא לנכון לפנוי לענות אותו דבר. אכן יש בני אדם אשר יהיה בשרם כמושפט הבצק, אשר בהיותו מובא אל מול פני האש הטהורה לא ירך בהאפתו כי אם יקשה, הלוך וקשה!

— את זה לעומת זה עשה האלהים, מדרכי! ענה גרעון — הן טוב ונחמד הוא לראות על פני העבר האחד בשימך את זכרונותינו לזכרונות נשגבים וגדולים ואת נחלתנו לנחלה קדושה ונפלאה, ואולם אל העבר השני לא שמת לבך ושכחת אשר לא רק כבוד ועוז נחלתנו ולא רק חסד ותפארת שמנו בזכרונותינו כי אם גם שנאה ומשטמה לרוב מאד! הן צרד עמנו בילקוטו אשר ישא על שכמו גם את הקללות ואת האיבה ואת הועם אשר לקח עמו מקרב הימים בדרוף אותו רודפיו, והמה באו אל קרבו וימלאו אותו רעל ורוש פתנים, ואת הנחלה הזאת יצוה גם לבניו אחריו! ואיך אפוא תאמר לברות לך רק את הזכרונות הטובים ואל הרעים לא תשים לב? במה תרע לשדר רק את חלקת הנחלה האחת ואת החלקה השנית תעזוב ולא תעלה על לב? הלא שנים המה הלווחות הכתובים באצבע אלהים, ובקראך את האחד עליך לקרוא גם את השני, כי את שניהם עשה האלהים!

— למה תדבר כרבירים האלה ולמה תאמר כי יבצר ממנו לבחור את אשר נבחר? קרא מדרכי — הלא רק את הטוב לנו נבחר, כי זה מושפט האדם, והיה בהנתן לך הברכה והקללה ובחרת בברכה, ובהנתן לך חיים ומוות ובחרת בחיים! ואני גם אני לא אבקש ולא אשאל דבר למען ישראל בלתי אם את הטוב, כמושפט יתר העמים אשר לא יבקשו ולא ישאלו בלתי אם את הטוב! רוח הרת אשר לישראל ורוח החיים אשר בקרבו איננו רוח שנאה וקנאה כי אם רוח אהבה וחנינה, ורק את הרע ואת החמס ישנא; וגם חכמיו חכמי התלמוד הורו אותו לאמר: „גדולה עבירה שבין אדם לחברו מן העבירה שבין אדם למקום“ — הבעיניך יפלא הדבר כי בני היהודים אשר לחצו אותם לוחציהם ונגשו אותם נוגשיהם, לבם מלא שנאה ונקם? אם בעיניך יפלא כי מלא לב הנוצרים שנאה ומשטמה? הלא רק מאפס דעת ובאין חכמה היה כדבר הזה! ואולם לו שבנו והיו לנו חיי עם, כי עתה ראינו אור גדול בכל מושבותינו והיה האור הזה לאור גם לגויים, להאיר גם את לבם למען אשר ישכילו. אז ילמדו פושעים דעת והנלחצים והנבויים מבני עמנו ולמדו לבלתי עלותם

אל הארץ הקדושה כעלות רשים ורעבים השואלים לחם חסד ונדבת יד
 והם בעצלתים חובקים ידיהם בצלחת עד בוא יומם האחרון, כי אם כח
 יעלו אל הארץ לרשת אותה ולהיות להם לארץ-אזרחים נושר שם ישכון
 רוח היהודים הראשון כדבר ה' ותו בימי קדם, והוא רק מלא כח עלומים
 המווקק והמצורף שבעתים, עקב אשר בני עמנו הגדולים השכילו לאסוף
 דעת ומומה חדשה בכל הימים הרבים אשר הלכו בגולה, למען יאכלו
 בניהם אחריהם את פרי מעלליהם, אכן לא רבו עוד הימים, כי רק
 כמאתים שנה עברו למן העת ההיא ועד עתה, ואניה עברה את ים
 האוקינוס והשא בחיקה את ראשית הגוי היושב באמריקה הצפונית, והגוי
 הזה הלך הלוך ועצום, הלוך וגאה, כאשר יגאו המים הנוגעים במים
 החדשים, והמה שונים למפלגותיהם ולמחשבותיהם ולמשפטיהם, וימים
 חדשים באו, הלא רק כמאת שנה, והאנשים ההם שאלו להם סדרי
 ממשלה, ויבקשו וימצאו ביניהם אנשים גבורי חיל, שרי שלום אשר
 בהם בטח לבם, ומה הביאו האנשים האלה אתם מלבד הזכרונות הטובים
 אשר הסיעו מארצות אירופה ומלבד התקוה הטובה אשר ראו בחזון
 לימים ויצרו? — לכן זה הדבר אשר אדבר אליכם: קומו נא גם אתם החכמים
 והתקיפים מבני עמנו והייתם גם אתם לגבורי חיל! קומו והתעוררו, כי
 אספתם לכם גם אתם את הזכרונות הטובים אשר נחלתם מן המזרח ומן
 המערב ואת התקוה הטובה אשר ראיתם בחזון לימים ויצרו! הן החדשה
 ארץ פרס את נעוריה ותטהר את אדמתה מן האלילים ומן הפסילים אשר
 דבקו אל דתה ותגדל ותיף בחכמה ובדעת ובכל מלאכת מחשבת ובכל
 חרשת המעשה — ולמה יבצר אפוא ממנו בהתחדש גם ארץ יהודה
 ובהיותה לאדמת שלום בין המזרח ובין המערב, אדמת כפורים תהיה
 לכפר על העמים ולהשלים גוי עם גוי? היערוב איש את לבו לדבר
 אלי לאמר: נחלה אבדה תקות ישראל והחזון ידבר שוא והמשא מלא
 מיסאות שוא ומדוחים ואולת וחנופה? היאמר אלי: מלאך העתידות אשר
 ירד אל המחנה לא נגע אל אהלי ישראל ולא הביא בשורה גם להם?
 היגיד לי: רק עיר ההרם היא אשר פתחה האדמה את פיה ותבלענה
 ואשר יחפרוה עתה ממעמקים רק אנשים שכירי יום, והמים שוטפים
 ממעל לה כאשר ישטפו המים על פני הישדה הנעזב? — אכן אנכי אומר
 לכם: רק ביד האדם טובו, כי הוא הבוחר ולו הבחירה! יבחרו נא בני

יהודה את הטוב, ובחר אותם גם אלהים לטעת אותם שנית בקרב הארץ הנחמדה, ורק זה דור המשיח בהתעורר הרוח בקרב ישראל ובהיות להם רצון להרים את דגלם! — הנה היאור אשר במצרים עלה כפעם בפעם על גדותיו לשטוף את הארץ ולסחוף אותה, והמצרי לא בחר את שטף המים הזה כי אם את העבודה בחר, לעבוד ולעמול ולחפור תעלות ולפלג את המים להפרות ולצמח, ותהי ארץ מצרים לארץ בר ורגן מאין כמות לנהל בלחם את כל העמים אשר מסביב, והאדם אשר לו היעת ולו המישפט, ההוא יכחש לנפשו ואמר: „הניחו לי! רק רואה אנכי העומד ומביט אל הנעשה, ואולם הלילה לכם לשאול ממני כי אם גם את ידי לעשות קטנה או גדולה! חלילה לכם לשאול ממני בחירה ומעשה!“ אכן זאת חרפת הדור הזה וזאת הקללה הרובצת על עתנו! רוח הוא בישראל מדור דור להיות עושה ובחר וזוכר — ולכן נקומה נא ונסיר את החרפה מעלינו ואת הקללה נשמיר מקרבנו, למען שים עתידות טובות לנו ולכל יתר גויי הארץ! נבער נא את הרע מקרבנו ולא תהיה עוד מוחשבת בליעל בלבנו לעזוב את הברית ולרפות את ידינו ולאמר: „נחיה נא כלא־היה וכעם אשר נמחה מעל פני האדמה!“ כי אם כה נאמר: „נקומה נא ובחרנו בנחלתנו ונתנו יד יחדו והיינו לעם אחד, וכתנו ברית אחים גם עם יתר גויי הארץ!“ כי החזון הגה בא, והוא יקום אף יהיה, בוא יבוא ולא יאחר!

אחר הדברים האלה הוריד מרדכי את לחיו התחתונה על לבו ויעצום את עיניו, ולא היה איש דובר דבר מן הנאספים ויתרישו כלם, והמה אמנם לא בפעם הראשונה שמעו את מוחשבותיו אלה מפיו, ואולם גם תמול וגם שלשום לא לבשה אותו קנאה גדולה כאשר לבשה אותו ביום הזה, ודבריו לא היו גחלי רתמים ואש שלהבת ככל המראה אשר ראו עיניהם עתה, ויהי תמיד כאיש הנושא משא על המרד והקשר אשר יהיו בארץ, והוא עומד מחוץ למחנה, תחת אשר היה היום כאיש העומד בתוך המרד בין החיים ובין המות. כי הנה ראה מרדכי את פני דירונדה ההולכים אתו, ויהי לו כנגה השחר בבקר, ויתעורר רוחו וישתער לבו ומחשבותיו ודבריו התפרצו וישטפו מקרבו כשטף מים כבירים, ויהי כאיש אשר עתה יוטל גורלו, אם לטובה ואם לרעה, ואולם אחרי כלותו את דבריו, ורוח שוכה ונחת באה אל קרבו, ותתענג נפשו בדשן אשר לא

ידע כמוהו לפנים, וישב ויודר ראשו ויחלום חלומות בהקיץ, ורוחו התעופפה על פני נתיבות ימי געוריו ויזכור את כל משאת נפשו ואת כל הויונותיו אשר הביאו אותו עד הלום.

והאנשים אשר בבית החרישו כלם ויהיושו בנפשם כי בא קץ המשא וכי לא נאווה להם להוסיף להתוכח איש עם רעהו, לבלתי שחת את רוח הקדש אשר ירד על הבית אחר דבר מרדכי את דבריו; ויש אשר חשבו בנפשם כי באו אל הבית לשמוע את קול השופר, והנה שמעה אזנם את הקול ההולך הלוך וחוק ואחרי כן יעזבו את הבית. אז קמו כלם כאיש אחד, אשר לא הסכימו לעשות כן מתמול שלשום, ומקיץ רגעים אחדים לא נותר איש בבית זולתי מרדכי ודירונדה. והאנשים בטרם יצאו ברכו את מרדכי בשלום, ואולם מרדכי לא שמע ולא ידע בדברם אליו, ויחלום עוד את חלומותיו בהקיץ ולא ידע בצאתם, ודירונדה גם הוא ירא להחריד את מרדכי ממנוחתו, וישב דומם ויחכה עד אשר יקיץ מרדכי ויתעורר.

פרק עשרים וארבעה.

בכלות רגעים אחדים והרממה אשר היתה פתאם בתוך החדר נגעה בנפש מרדכי, כי לא הסכין בה, וישא את עיניו ויבט בפני דירונדה, ומראה פניו לא הפיקו תמהון ושמומן כי אם שלווה ונחת. אז מהר דירונדה ויקם ויקרב את כסאו אל כסא מרדכי, למען אשר יוכל מרדכי לדבר אליו בקול דממה ולא יבאב לו בנשאו את קולו, ומרדכי ידע בנפשו את החסד הזה כאיש החולה אשר יחוש בנפשו את החסד אשר יעשה עמו איש בהתיקו את הכסתות מתחת לראשו אחת הנה ואחת הנה למען ייטב לו. ויחל מרדכי לדבר את דבריו בקול דממה דקה, כאיש המדבר לנפשו ואל עדת שומעיו לא ישית לב.

— חכמי תורת הקבלה הורו אותנו לאמר: כל הנשמות הולכות הלוך והולך כפעם בפעם בקרב גופים חדשים, עד אשר תצורפנה ותזוקקנה יחדו, ואחרי כן תעזובנה את עמק הבכא הזה, לעזוב את המקום לנשמות החדשות הבאות אחריהן, שהן אינן כלות מן הגוף והקרוש ברוך-

הוא בורא אותן באין מעצור; ורק הנשמות דאולין ערטילאין, שעוד לא הטהרו ועוד לא צורפו ועוד לא השתלמו, הן הן המעכבות את הגאולה ועומדות לשטן למשיח בן דוד לבלתי תת אותו לבוא. — כאלה וכאלה הורו אותנו החכמים במשל ובמליצה, כי אמרו לתת בשר לרוח ותמונה לצל, והמה רק את האמת הגידו. והנה גם אני, כאשר תעוו בשמתי באחרית הימים את גופי העיף הזה, והתחברה אל נשמתך, והיינו לנפש אחת, להשלים את חקנו ולעשות את המעשה אשר עלינו לעשותו!

ומרדכי החריש רגע אחד וישם יד לפה, ויבן דירונדה כי עליו לענות דבר-רמה, ויהי עמל לדבר דבר אמת כאשר עם לבבו, ויען ויאמר: — כל אשר בירי לעשות להיטיב אחרותך אעשה, רק אל נא יהיה הדבר הזה לי למבשול לב!

— ידעתי כי נכון אתה לקום ולעשות, ענה מרדכי כאיש אשר לא לו לחכות עד שמועז הדבר מפי רעהו — וגם שמעתי אותה מפיך וגם ראיתי אשר נגלה כל החוון לעיניך גם אתה כמוני; ולכן ידעתי כי תעמוד לימיני על ההר הגדול אשר לתקת ישראל וראית בתקומתו אשר רבים עוד יכחשו בה.

אז החריש רגעים אחדים וידום, ואחרי כן שב וידבר לאמר: — במקום שם קצצו את פתול חיי, שם יחלו חיך אתה, והוספת אתה את חיך על חיי אשר נגזרו. ואתה ראה הנה אנכי פוקד עתה אותם ואת היום אשר קפדו חיי לפתע פתאם כמנור אורגים, ועלו הזכרונות האלה על לבי, כי לא אוכל להתאפק עוד. ביום ההוא ואני עומד על שפת הים אשר עם עיר טרויעסטו, וישמש הבקר הולך הלוך ואור, ויהי האור רובין על שפת הים — ואנשים הנה באים מכל קצוי תבל ומכל גווי ארץ ובגדיהם בגדי המודות והם מאירים כלם באור השמש כמשבצות אבנים יקרות — ואניות שיט עוובות את החוף וחותרות לבוא המימה, וגם האניה היונית אשר תביא אותנו עירה בירוט, עוד מעט ועובה גם היא את החוף ונשאה אותנו בחיקה על פני טים רבים. בעת ההיא ואני ארחתי לחברה עם איש סוחר, ואחי לו לעוזר ולרע, כי אמרתי בלבי: אראה נא את ארצות המזרח ואת אנשיה, אבוא נא אל ארץ הקדש ואת כל גבוליה אראה ואז אישפוט למראה עיני ואדע את אשר לפני; ואני אז כריא אולם כמוך, נשמת אפי הלכה הלוך וחזק, רגלי קלו כאילות ובשרי

נחשו וחוק; אז וכולתי לענות בצום נפשי ולישון על פני האדמה באין כר ובאין בסתות לראשי, כי עני הייתי, ואהב את העוני ואחמדהו, כאשר יחמוד חתן את כלתו, וען כי חפשי יהיה העני לנפשו באין מעצור ובאין שטן. אז רנו כל עצמותי וכל בליותי בקרבי פצחו רנה, ואהי בעיני כמשה בן מימון אשר נכון לבו לקראת הימים הבאים בהיותו יודע את המעשה אשר לפניו לעשותו ואת הדרך אשר ילך בו, והוא בן ששים שנה בצאתו. בימים ההם ואני ראיתי את ארצות הדרום בפעם הראשונה, וארא את האור אשר שם ונפשי רוחצת בתוך האור הזה, ואני עומד על שפת הים והאדמה אשר מתחת לרגלי אדמת אור היא וכל היקום אשר מסביב עומה אור כשלמה, ורק הצללים לובשים תכלת להיות להם נגה תכלת אשר עיני כעין השמים; אז חשתי בנפשו לפתע פתאם כי שטף חיים כבירים אחוני, אשר אין להם ראשית ואשר אין להם תכלית, ואני מעט ודל בתוך החיים האלה והייתי כלא הייתי; ואנחה גדולה וחוקה התפרצה מפתחי פי, כאיש אשר שטף מים רבים אליו יגיע והוא לא יכול שאת את כל הברכה העצומה ממנו. ואני עורני עומד על החוף ומחכה אל רעי, ולא ראיתי אותו בכואו, עד אשר שמעתי את קולו בקראו אלי: „עזרא, מבית הרצים באתי והנה האגרת אשר לך!“

— עזרא! קרא דירונדה, כי לא יכול להתאפק.

— עזרא! ענה מררכי בנחת כי פרצו בו המון זכרונותיו ולא שאת לב אל דירונדה — ואנכי בימים ההם הייתי מחכה לאגרת, כי כתבתי בפעם בפעם מכתבים אל אמי, והיא גם היא ענתה אותי דברים כפעם בפעם, ובשמעני את שמי על שפתי רעו ויהי השם הזה כקסם אל בשרי להשיבני אל החיים אשר נשכחו רגע אחד מקרב לבי, אחרי התנפלי אל הים הגדול אשר לחיים ואחרי אָמרו לחבק זרועות עולם, להכחיד את עצמי מקרבי ולשכוח את נפשי; אז התעוררתי ואפתח את סגור האגרת, ואקרא ואשמע שנות את השם ההוא אשר ההירדני מרביצי ואשר אחוני בכנפות בגדי להביא אותי אל המקום אשר משם שמעתי את קול הזעקה — כי קראתי: עזרא, בני!

ומררכי החריש כי נכמרו נחומיו מאד בזכרו את כל הדברים האלה אשר עברו ולא ישובו עוד לנצח, ויהי תפוש בזכרונותיו והוא חולם חלומות בהקיץ, בין כה וכה ועיני דירונדה תלויות אליו בתאות נפש

ובלב רגז, כי הטילו הדברים האחרונים סער גדול אל תוך נפשו אשר לא יקום לדמומה, ותקוה חדשה התעוררה בקרבו אשר לא יכול עוד לשאת אותה על שפתיו, ויתפעם לכו בקרבו מאד. ומרדכי התעורר מקץ רגעים אחדים, ואולם את רוח החלומות לא הסיר מבין עפעפיו, ויאמר:

— אך זאת היתה אִם אשר עליה יאָמר: „קמו בניה ויאשרוהו!“
 אשה היתה אשר על פיה הבינותי את דבר החכם מחכמי התלמוד אשר בשמעו את קול צערי אמו קם ויקרא: „השכינה באה!“ — והיא באגרת ההיא אשר כתבה אלי התמלט מפיה קול הזעקה הגדולה והמורה אשר אמרת; כי זעקה אלי מכאב לב אָנוש, אחרי אשר גולו ממנה את בתה. ואני בנה בכורה, והמות לקה מזרועותיה את ארבעת ילדיה הנולדים אחרי, איש אחרי אחיו, ותותר לָה רק אחותי הקטנה, ואותה אָהבה מכל בניה ותהי לה לאישון בת עין; והנה גולו אותה ממנה, והיא צעקה אלי במכתבה לאמר: „עזרא, בני, גולו אותה ממני! הוא גול אותה ויותר אחריו הרפה ושקוצים רבים, וילכו ולא ישובו אלינו לנצח.“ — ומרדכי בדברו את הדברים האלה נשא פתאם את עיניו וישם את ידו על ימין דירונדה ויאמר: גורל ישראל היה גורלי! בעון אבי הלכה נפשי בגולה, ובעון אבי ויסרתי גם אני לעזוב את פועל ידי ולהרחיק את יום גאולתי; כי האשה אשר נשאה אותי בחיקה ישבה לכרד בביתה באין איש עמה, והיא בצרה גדולה ובחרפה גדולה ומנת כוסה ריש ועוני. או חשתי הביתה לשוב אליה, ומלאכי אלהים דוחים בי, ורוח אמי ורוח אבותיה הקרושים הם הנחוני בדרך ויאיצו בי להשיב אותי אליה, לנחם אותה מיגונה ככל אשר אוכל, ואסע יום ולילה, יום ולילה לא נחתי ואהסר נפשי מטובה ומאכול לחם לשובע, כי אמרתי לאגור את מעט הכסף לתתו אותו לה; ואני עזבתי את אור השמש המתוק ואבוא אל ארץ השלג והקור, ובעגלה האחרונה טרם באתי אל בית אמי נסעתי כל הלילה, וקור וקרר אכלוני — והלילה ההוא היה הראשון אשר הטיף המות את גטפי חמתו אל לבי ויחליאני וידכאני למען אשר ימותת אותי מעט מעט. ומרדכי הסיר את ידו מעל יד דירונדה ותהיינה עיניו משוטטות אנה ואנה, ודירונדה יושב לפניו ולכו גם הוא הולך וסוער; ותהי עם נפשו לישאל את מרדכי פעם ככה ופעם ככה, ואולם לכו הגיד לו כי לא נכון הדבר מעמנו להציק ברגעים האלה למרדכי בדברים וכי עליו לשמוע רק

את הדברים אשר כשטף מים יתפרצו מבין שפתיו ואיש לא קראם, ויתאפק גם הוא, ויחכה אליו, ולבו השתער אליו ולא ידע מה, — אז יוסיף מרדכי לדבר אליו לאמר:

— ואני בבואי אל בית אמי ואחל לעבוד עבודה יום ולילה, יום ולילה, ולא נחתי ולא יעפתי, כי גדל הריש אשר הנחיל אותו אבינו אחריו והמחסור הציק לנו מאד וגם נקשו הנושים לכל אשר לנו ולא נותר לנו מחוט ועד שרוך נעל; אז נפלה אמי למשכב, כי הרעה אשר באה עלינו הפחידה את רוב עצמותיה ותגע גם בנפשה, והמחלה באה כמתגנבת, ותהי כנחש זוחל על הגחון, לאכול את חלבה ואת בשרה מעליה מעט מעט, ויש אשר לא יכלה לשאת את הסבל בשמעה את קול לבה הרופק, ויש אשר הבהילה תמונות ומראות בלילה, לראות את אחותי הקטנה, והיא תזבל ביד חזקה ובורוע נטויה למען עשותה את הרע בעיני אלהים ובעיני אנשים, ויש אשר קמה בלילות באישון חשך ואפלה בהיות הרממה מסביב, ואזני שומעות קול נהי בכי תמרורים, אמי מבכה את בתה יחירתה אשר הלכה ואיננה, אז קמתי גם אנכי ואגש אליה, ונפרש שנינו את כפינו גם יחד השמימה, ונתפלל ונשפוך את לבבנו כמים, למען אשר ישמור אלהים את רגלי הנערה מלכד, למען אשר לא תאונה רעה אל הנפש הטהורה והתמימה הזאת ולמען אשר יגן בחסדו על מירה לבלתי תכשל —

— מירה? קרא דירונדה ונפשו יצאה בדברו ולא האמין לבו כי

שמעו אזניו את השם הזה — מירה אמרת?

— זה שם אחותי הקטנה, ענה מרדכי, ואנחנו אחרי שפכנו שית ואחרי התפללנו אז שבה נפש אמי למנוחתה ימים אחדים, ותשקוט, ואלהים לא ענה עוד אותה בחלומות ובמראות. ואולם לא ארכו הימים בלתי אם כארבע שנים, והיום המר והנמהר הגה זה בא, הוא יום מות אמי, אז התפללנו גם שנינו את התפלה הזאת, אנכי התפללתי בקול והיא ענתה אחרי ברממה רקה — ותמת אמי ותגוע מדי התפללה את התפלה הזאת.

— האם לא שמעת דבר מאז ועד היום הזה על אדות אחותך? שאל

דירונדה, כי לא יכול להתאפק ויהי עמל להשקיש את המית לבו ככל אשר השיגה ירו.

— לא, ענה מרדכי, לא שמעתי דבר על אדותיה מאז ועד היום הזה ולא אדע אם הקשיב אלהים בקול תפלתנו ויהי לה למגן וישמור את רגליה מלכד, ואם לא; לא שמעתי ולא ידעתי עד היום הזה דבר — ומו אפוא יגיד לי מה היתה אחריתה? מי יגיד את ארתה ואת רבעה ואם הלכה הנערה בדרך הישרה? הן יצר לב האדם רע מנעוריו, והרעה הגה באה ותך גם את חיי לחרם ותהי למחנק גם לנשמת אפי אשר עוד מעט ותחדל. אכן פדה המות את אמי מכל צרותיה, ואני שבחתי את האלהים אשר מנע ממנה לראות בעניי אני, בשכבי על משכבי בדד בלילות בימי שנות החרף הרבים ומכאובי הלכו הלוך וגבור. אבל מה ימי שנות החרף ההם כי אשית אליהם לב כיום הזה? הלא רחוקים הימים הרעים האלה ממני — — ובדבר מרדכי את הרברים האלה שב וישם את ידו על זרוע דירונדה כבראשונה ויבט ויתכונן אליו בשמחה גדולה מאד, היא שמחת איש מוכה רוון ושחפת אשר בראותנו אותה והיתה לנו לאכל ואת לבכנו תמלא תוגה הרישית; ומרדכי הוסיף ויאמר: כיום הזה לא אתאונן עוד כי בשרי כעשן יכלה, אחרי אשר פעל-ידי ירצה והוא יכון גם בלערי, והמלאכה אשר עלינו לעשותה איש אחר יעשנה אשר פי שנים ברוחו. אכן היו ימים ואני אמרתי: אני החלתי וגם כלה אכלה! והנה הראה אותי אלהים כי ככה יהיה הדבר, ואני גם כלה אכלה את אשר החלתי, ורק לא בעצם ידי אכלנה כי אם ביד איש אחר, כה יתן לי אלהים וכה יוסיף! כך אחיה גם אחרי מותי, כן הוא, כך אחיה גם אחרי רדתי קבר!

ובדברו לחץ את זרוע יד דירונדה בחוקה, ודירונדה גפעם מאד ולבו המה בקרבו כהמות ים סוער, כאשר לא הסכין עוד מעורו, וישמע גם את קול לבו הדופק בחוקה ושפתיו הליבנו. אכן שמעו אזניו הפעם כי אף מרדכי למירה, והדבר הזה מלא את לבו מחשבות והגיונות חדשים אשר הכו אותו בשממון ובתמהון, וימלא לבו כבוד ועוז למרדכי שבעתים מבראשונה, ונפשו ידעה פתאם כי דבק הוא אל האיש הזה בדבק אשר לא ינתק. ואולם לא מוצא דירונדה מלים לדבר אל מרדכי וגם לא מוצא את לבבו לגלות את אזניו בלילה ההוא להגיד לו את מקום מירה ואת כל אשר ידע על אדותיה, כי ירא פן יבאו הדברים בלב מרדכי כפתע פתאם והממו אותו והכו אותו מכה אחת וגדולה ולא יוסיפו, והיתה זאת

אחריתו, לכן התאפק דירונדה ככל אשר יכול וישלום ברוחו הסוער, ויקם ויושט את כף ידו החזקה והרכה וישם אותה על פני יד מרדכי האוחזת בו. ומרדכי בכלי דעת את אשר הוא עושה הסיר את ידו מעל זרוע יד דירונדה וישם אותה אל תוך כף ידו, ובנגוע מצבעותיהן אשה אל אחותה ובהלחצן אשה אל רעותה, ותתעורר רוח מרדכי פתאם ותחי, ויהפך מרדכי פתאם לאיש אחר. או ענה ואמר:

— לכה ונלכה עתה, כי לא אוכל דבר עוד.

ושניהם עזבו את הבית ויצאו עד לפני פתח בית עזרא הכהן, והמה מחרישים שניהם טרם ידברו דבר, ובכואם שמה, ויהן איש ידו לרעהו וילחצו איש את יד רעהו, ויתפרדו באין דובר דבר.

ודירונדה התהלך ברחוב העיר בלילה, ויהי על לבו כסבל משא כבד, חציו שמחה וחציו דאגה, כי שמח לבו במצאו את אחי מירה, את מרדכי, ובראותו כי איש הוא מאין כמוהו אשר לא תבוש בו גערה כמירה ואשר יהיה לה לתפארת; ואולם גם דאגה באה בלבו כי ידע אשר לא יארכו ימיו שמחתם ומרדכי הולך למות, והיה כמעט יתודע האיש אל אחותו והתפרדו שנית לעולמי עולמים. וגם לזאת דאג לבו כי לא ידע איזה דרך יבחר בלכתו לאחד את השנים יחדו ולבו הניא אותו מהביא את הנערה ביתה עזרא הכהן, והוא ידע היטב אשר שומה היא עליו להוציא כראשונה את מרדכי מן הבית ההוא ולהושיב אותו בחדרים מרווחים, למען ירוח לו ולמען ייטב לבשרו הכואב; ואחרי כן תשב מירה עמו לרפד את יצועיו ולכלכל אותו בימי מחלתו; אולם נפשו ידעה מאד כי יכבד ממנו הדבר אשר יאות לו מרדכי לעזוב את עלית קיר חדרו ולעשות לו משכן חדש, לשנות את סדרי חייו ולבחור לו דרך חדשה במעשיו אשר יעשה יום יום, ורק מירה תמהר אל אחיה ותחדד לקראתו כצפור אל קנה, לשבת עמו בכל אשר ישב ולעשות את כל אשר ישאל ממנה, כי היא הנערה אשר נתן לה אלהים לב מבין להבין את נפש האיש הגדול הזה — והאיש הזה הן גדול הוא מאין כמוהו! איש יהודי נגוע ומכה אלהים עושה-מלאכה ואוכל לחם חסד, לוכש קרעים ומטִיף באזני אנשים אשר לא יבינו לו ולרוחו, והאיש הזה נתן בו אלהים את כל האותות אשר בהם יתנכר האיש הגדול מאֲחיו, כי על כן הלך לבו בגדולות וגורל בני האדם יחד כלם היה גורלו, לעשות

גדולות ונפלאות בארץ, לקומם עם ולרפא שבר מזבחות הרוסים, והוא גם לב טוב לו לרחם אמו בעת צרה, לחסום את רוחו בעת אשר לבו ידבר בקרבו בקול; ואף גם זאת והוא לא ישית לב אל לעג בני האדם ואל חנופותיהם, להיות נדה ונענה, לשבת בדרך באין שומע לו ולהבדל מעל כל הערה אשר מסביב לו, ורק בהשתער לבו אליו בחוקה או לא יוכל להתאפק ויצא אליהם ודבר אליהם ושמע את לעגם ואת לבו לא ישית אליהם, כי ערל לב העם מבלתי יכולת להבין דבר הנביא לנצח, ואולי יבינו לו באחריתו, והיה משפטו כמשפט קופרניקוס בשכבו על משכבו בטרם ימות, או הביאו לו את המחברת הראשונה מספרו הנדפס וישימו אותה אל תוך כף ידו, והוא נוטה למות ולא ידע עוד את אשר בידו וכי ספרו הוא וכי הנה זה בא היום אשר החלו בני האדם להבין לו ולתורתו, ויהי החישך הולך הלך וגדל על סביביו ועפעפי עיניו נאחזו.

ודירונדה ידע כי איש כזה לנוכח דרכו עתה! והוא בהיותו גם הוא צמא לעשות דבר בארץ, לכן במסתרים שמחה נפשו על האיש הזה אשר מצא, וידע כי מהשבותיו כמושבותיו, ורק בזאת נבדל ממנו כי לא נגעה אל לבו תקות ישראל כאשר נגעה בלב מרדכי ולא הבין עוד את דבר החזון ככל אשר ראה אותו החזון הזה, ויהי עם לבו לעשות ככל אשר תהיה לאל ידו לעשות ובכל אשר ישאל מרדכי כמנו. — אז זכר דירונדה את אשת מיריק, ותהי עצתו גם הפעם לנסות דבר אליה בראשונה, לספר לה את כל המוצאות אותו וכי מצא את אחי מירה, ואז תעזור אשת מיריק על ידו בקומם להועיד את השנים יחדו; וגם חרץ בלבו לשכור בית לנביא היהודי לשבת בו במקום אשר יבחר, ואת חדרו יפאר בכל אשר המצא ידו להיות לו לנה שאנן, ולקח מן הכלים אשר בביתו הוא והביא אותם אל החדר אשר יקום למרדכי, ממבחר הספרים הישנים אשר לו יקח ונתן אותם לרעהו, ואת רפירתו חרבה ואת שני הפסילים אשר לו, פסל תמונת דנטו ופסל תמונת מילטון, יקח והביא אותם אל חדר מרדכי, והיו לו כל אלה להדר ולתפארת בחדרו.

אבל היחסר נדר אם תפארת לא תהיה לחדר מרדכי בשבת מורה עמו? היש תפארת גדולה מתפארת נערה אשר פניה נחמדים כפני

הנערה הזאת, אם כל שלל הצבעים יאסף אל חדר אחד ומצא להם להרנין לב ככל אשר ירנין קול הנערה הזאת בפתחה שפתיה הנעימות? ומירה הלא מחכה אל אחיה זה ימים ושנים רבים, למען תשפוך עליו את כל עוון אהבתה העצורה בעצמותיה בכל הימים הרבים ההם!

פרק עשרים וחמשה.

וגוענדולין? — היא הרבתה לחקור ולחשוב מחשבות על אדות דירונדה יותר מאשר חקר ומאשר חשב דירונדה מחשבות על אדותיה, ותהגה בו יום ולילה, ויש אשר חשקה נפשה לדעת מה משפמו ומה שיחו ומה מעשהו דבר יום ביומו. אבל הכלב הנחמד והקטן הרובץ בחיק אשה רכה וענוגה, הן יבצר ממנו לדעת ולהבין את כל הקורות ואת כל המוצאות את עדת הכלבים אשר אין מעצור לרוחם כל היום, ולו שמעה גוענדולין כי הולך לב דירונדה בימים האלה בנפלאות ובגדולות, לחקור ולדרוש את דברי ימי היהודים ולבצר את חומת ישראל, כי אז מלא לבה תמהון ושמומון לשמועה הזאת, להיות לה לחידה סתומה אשר אין לה פתרונים; משפט אחד לשמועה הזאת ולשמועה לו שמעה כי עלה דירונדה על סוס דוהר השמימה לשבת בין הכוכבים ובאחריתו היה לכוכב גם הוא.

הן ידעה גוענדולין בימים האחרונים עד מה תשפל ועד מה תקטן מאיש כדירונדה, ובכל זה התגנבו לפעמים מחשבות אליה לחשוב כי הוגה דירונדה בה וכי יש אשר לכו נוהה אחריה; כי הנה רק אנשים אשר באו בימים ואשר הביאו לבב חכמה יעצרו כח לשפוט משפט אמת, לבלתי התברך בלבם כי כל מעשיהם ודבריהם אינו גדלו בעיניהם המה גדלו גם בעיני רעיהם ולבלתי חשב את רחשי לב רעיהם לפי רחשי לבם המה; וגם גוענדולין הצעירה בקשה כפעם בפעם אותות בדברי דירונדה לחשוב כי הוגה הוא בה ובמעשיה, ויש אשר מצאה את האותות ההם ותחמוד אותם ותהגה כם כל היום.

מה דבר דירונדה באזניה ומה צוה אותה לעשות? בשפת ברורה דבר אלי ויצוני להיות עיני פקוחות על כל האדם ולרבקה אחריהם,

לדרוש וללמוד ולעשות את הטוב — אבל כמה אָחל לעשות ככל הדברים האלה? ואז שאלה את לבה לדעת מה יהיה משפט הספרים אשר יצו אותה לקרוא בהם, ותזכור את שמות כל הסופרים הגדולים אשר שמעה את שמעם ואת ספריהם לא קראה מעודה, ויש אשר הסית אותה וצר לבה ללכת עם דירונדה קרי ולשאול את פיו, אם לא אלה יהיו הספרים אשר נקרא להם „רפאות לנפש“; ואולם עד מהרה נחמה על מחשבתה הרעה הזאת, ותקם ותאסוף לה ספרים רבים, את ספרי דיקרט ובקון, לאָן ובוטלר, בורק וגיוֹץ, כי שמעה תמיד, וגם ידעה אשר הספרים האלה תפארת המה לאדם, ותבן כי דירונדה יודע את כלם, ותאמר לקרוא גם היא את כל אלה בחפזון, והיא לב מבין לה להבין דבר עד מהרה, ואז יש תקוה כי תעלה מעלה ועוד מעט ועמדה עם דירונדה במקום אחד.

ואולם גוענדולין לא מצאה מועד לעשות קטנה או גדולה, כי התיצבה כל היום כמשחקת על פני הבמה כאשר נטל עליה גראנדקורט, להסתיר את אשר בלבה ולהאיר את פניה, עד אשר לא יאמין הרואה כי האשה הצעירה והיפה הזאת לבה כואב עליה והוא נוגה ואמללה; ותהי גוענדולין כאחת מן הנשים הגדולות אשר בארץ, ותשמוח ותתהולל ולבה כל עמה, ותעל ברכב ובקוסים, ותצא לצוד ציד בפעם בפעם, ותבוא היא ואישה אל בית השירים הגדולים בבוא מועד, ותעש גם היא משמיה ותקרא את קרואיה, ותהי שמחה ועליזה — וכל הרואה אותה לא האמין אשר לבה חבה לרסוסים והיא מלאה רגז ומכאוב; כי שמרה גוענדולין מחסום לפיה, ורום עיניה וגאות לבה הם הם סמכות לשאת ולסבול את עולה הכבד, והאנשים אשר בסביבי שדה-דיפלו התברכו בה ויאמרו: כי אין כמות אישה שלוחה ומלאה רוב נחת, „אכן — אמרה עליה אישת ארופוינט — יש אשר יראה אותה הרואה וחשב בלבו כי ממרום מושבה ירדה אלינו לעשות חסד עם כלנו, תחת אשר משפל המדרגה עלתה אלינו!“

ובעוד גוענדולין עושה כה וכה להיות כמתנכרה בעיני כל יודעיה, ותעמול בכל עוז להיות מתנכרה בעיני אמה שבעתים, להצהיל פניה בכל עת ולתת בשחוק קולה, לעלון ולשמוח, עד אשר האמינה אמה כי אין כמות עליזה ושלוחה, והיא כמעט התאנפה בבתה על דבר אשר לא קראה

לה לבוא לשבת עמה יחדו בשרה-דיפלו, ותהי כמסתירה פנים ממנה ולא באה אל ביתה בלתי אם מעט, ויש אשר תבוא גוענדולין בתה אל ביתה להיות שם רגעים אחדים וגראנדקורט מחכה אליה בחוץ בשבתו במרכבתו או ברכבו על סוסו, כי צוה עליה גראנדקורט אשר לא תתרע את „האנשים האלה“ בלתי אם מעט, וגוענדולין בכתה במסתרים בשמעה את דברי אישה וזכי אנשי בית אמה היו בעיניו לזרים אשר יקרא להם „האנשים האלה“; ולאמה לא הגידה את שרש הרבר, כי לא יכולה, ותכסה ממנה כי היה דודה גאסקוין לזרא בעיני גראנדקורט לקרוא לו שם „הכהן הפושק שפתים“ ואמה גם היא היתה לו לחגא לאמר עליה „האישה הפתיה“, ותשא את רגזה בחיקה, ולאמה הגידה כי טוב לה לשבת בביתה בקרבת בית דודה הכהן משבת עמה בשרה-דיפלו, ואף גם זאת והיא ואישה יעובו בעוד ימים את המקום הזה לבוא לשבת בעיר לונדון. אכן כאשר יוסיף וכאשר ירבה גראנדקורט לשקץ את בית אמה בעיניה, כן אהבה וכן חמדה גוענדולין בימים ההם את אמה ואת אחיותיה ואת דודה, וירבק לבה אחריהם עתה שבעתים מבראשונה ותערוג עליהם כל היום. ויהי באחד הימים ההם וגוענדולין באה אל בית אמה לבריה באין גראנדקורט איתה. ויחררו לקראתה כל אנשי הבית, ודודה גאסקוין ואשתו ובתה היו גם הם שם, וישמחו עליה כלם שמחה גדולה, כי ראו את פני גוענדולין והנה קרן עורם מרוב שמחה ומרוב נחת, וידעו כלם כי אין כמוה אשה שלוח ושאננה בכל הארץ —

או ידבר אליה דודה גאסקוין דברי חן ורצון להורות אותה את משפט המעשה אשר על האישה לעשות למצוא חן בעיני אלהים ואדם, וכי נוטל הוא גם עליה לדבר על לב בעלה לבקש לו בוחרים אשר יבחרו אותו לשבת בבית המחוקקים, עקב אשר איש כגראנדקורט זאת חובתו לארצו ולעמו לתת לו חקים ישרים ומשפטים טובים, וגם האישה איננה נקיה לביתה עד אם האישה באישה לקום ולעשות דבר, ומי עוד כגוענ-דולין אשה אשר דבריה נשמעים ואשר יעשה אישה ככל אשר תשאל מעמו — וגוענדולין שמעה את כל הדברים האלה ועזו פניה לא שנה ולא נכרו על פניה אותות מכאוב לב ודאבון נפש, ותהי להפך, כי בשמחה ובצהלה ענתה אותו אשר נכונה היא לדבר ולעשות ככל אשר תשיג ידה, ורק כבד הרבר מעם גראנדקורט לעשותו, וען כי לא הסכין עוד לשאת

מדברותיו באוני קהל גדול, וקהל בחריו הן ישאלו לשמוע דברים מפיו בטרם בחרם אותו לשלחהו אל בית המחוקקים. — אז תדבר אליה גם דודתה אשת גאסקוין להשמיע אותה את דבר כל החיל והכבוד אשר עשה בנה ריקס וכי עוד מעט ויצא שמו על פני כל הארץ לתהלה ולתפארת, אשר יתברכו בו כל החכמים הגדולים, וכי כל החכמים היודעים דת ודין רוממו אותו על לשונם; וגם על דבר בתה חנה דברה אליה, וכי בבוא ריקס עירה לונדון אחרי חג הפסח להתיצב לפני המורים והחכמים הגדולים אשר יסמכו את ידיהם עליו, ובאו עמו גם אביו ואחותו לשבת עמו ימים אחרים בלונדון ולשמוח בשמחתו — וגוענדולין שמעה גם את הדברים האלה ותען את דודתה דברי הן ורצון, כי ישמח לבה גם היא לשמוע את כל החיל והכבוד אשר יעשה ריקס וכי משנה שמחה תשמח לו תבוא חנה לשבת עמה בביתה ימים אחדים בבואה עירה לונדון; ואולם בפיה דברה ובלבה חשבה לאמור: מי יתן והיום הזה לנצח ירחק חק אשר יבוא איש מבית אמי לשכון בכיתי ואשר ירא אותו גראנדקורט בכואו אליו! — ואחרי כן עזבה גוענדולין את החדר אשר מתחת, ותעל אל עלית קיר חדרה, היא ואמה, כי נפעם לבה מאד ויהי כמחנק לנפשה, ובהיותה עם אמה לברה ולא יכלה עוד להתאפק, ותתנפל על צואריה ותתרפק עליה ותבקש לבכות, כי הציק לבה לה מאד, ואולם כרגע התאוששה ותתחוק ורוחה שבה אליה כבראשונה. ואמה לא ידעה מה היה לה. אז שאלה אותה: „החולה את?״ וגוענדולין ענתה: „לא כן, אמי, בריאה ושלמה אנכי״, ואמה הוסיפה ותשאל: „האבוא אל ביתך לשים עליך את עיני ולכלכל אותך בחלותך?״ וגוענדולין הרגיעה את רוחה ותאמר: „רק בריאה אנכי ושלמה״, ותצהל קולה ותפזז ותכרכר בכל עו ותהי שמחה ועליוה כבראשונה. אז תשקול גוענדולין על יד אמה שלשים ליטרא כסף להיות למנות לאחיותיה, אשר תקנה אמה להן ככל אשר תשאלנה עניינה, ואמה תשמח עליה שמחה גדולה, עקב אשר זכרה גוענדולין את אחיותיה ולא שכחה אותן, ותדע כי לב טוב נתן אלהים לגוענדולין מאין כמוהו וכי יבוקש בנרות בת טובה ונחמדה כזאת ולא תמצא. וגוענדולין עזבה את בית אמה ביום ההוא, ותשמח כי עצרה כח להשתנות ולהתנכר, ועיני אמה לא הכירו גם בפעם הזאת את אשר

בלבה; ובצאתה מן הבית אמרה אל לבה: „אכן עשיתי וגם הצלחתי להראות לעיני הרואים בתמונת אשת גראנדקורט הגדולה!“

בעת ההיא וגראנדקורט עזב את ביתו ימים אחדים וגוענדולין ידעה היטב כי עלה לראות את פני אשת גלאשר וילדיה אשר בשדה גרסמיר— ולבה הזמה בקרבה ולא ידעה על מה. ויש אשר גם היא נפלא לבה ממנה ולא הבינה לו, כי היא גם היא הן חישה מחשבות טובות על האשה הזאת ועל ילדיה, ועוד בטרם היתה לגראנדקורט לאשה אמרה בלבה להיטיב עם הנפשות האלה ולעשות עמהן חסד ככל אשר תוכל, ובכל זה נפעם לבה בקרבה כאמור אליה גראנדקורט כי בא הוא עירה לונדון לדרוש את השופט המזכיר אשר דברים לו אליו וכתב בפניו את ספר הנחלה לצוות לביתו אחריו; וגוענדולין ידעה היטב אשר יש עם לבו להנחיל נחלה את בניו אשר בשדה גרסמיר, ובכל זה השתער אליה לבה ויהיו לה דבריו אלה כמכות אש בבשר החי, עקב אשר ידעה כי יבצר ממנה לעשות גם היא דבר למען הנפשות האלה, להשקוט את רוחה ולהרגיע את מוסר כליותיה אשר יסרוה עוד כבראשונה, ורק גראנדקורט הוא העושה, והוא שומר את הדבר בלבו ולה לא יגיד דבר, ויכאב ללבה מאד. אכן יש אשר התברכה בלבה כי לא היא החוטאת כי אם אשת גלאשר, יען אשר כתבה אליה את המכתב, להיות לשטן בינה ובין אישה ולהניא את לבה מאחריו, לבלתי דברם לשלום ולבלתי שפוך איש את שיחו בחיק אחיו, ותהי כקיר מכדיל בינו ובינה; ואולם אף זאת ידעה כי אשת גלאשר גם היא תשמור לפיה מחסום לבלתי דבר דבר על אדותיה באוני גראנדקורט למטוב ועד רע, כי על כן התמלטו מפיה דברים כאלה בכתבה את מכתבה ההוא, להורותה כי נוהרה מפני גראנדקורט לגלות את אזנו, וגם אותה תזהיר מדבר דבר באזנו למטוב ועד רע. — וגראנדקורט לא ידע את הנעשה וגם לא שת לבו אל כל אשר יעשה ולא בקש להבין את אשר בלב גוענדולין, כי היתה גוענדולין פעיניו כאשה קשת עורף אשר הסכינה מעורה ללכת בקרי עם כל איש ואשר רק גאותה ורום עיניה הסיתוה ללכת בגדולות ובנפלאות ממנה, ועל כן רק אחת שאל ואותה בקש, להכניע את זרדן לבה ואת מוריה ולהתעמר בה ביד חזקה וזורוע נטויה, וכאשר תוסף ללכת עמו בקרי כן תגדל וכן תרבה

תשוקתו להכניע את ערפה הקשה ולהדביר אותה תחת רגליו .

וגראנדקורט ואשתו באו לונדונה לשבת שם , כי שם ביתם בימי החורף , ויהיו שניהם קרואים אל המשתה אשר עשתה אשת הסיר הוגג מאלינגר , כי הקדישה האשה הגדולה הזאת את קרואיה למועד ערב , לבוא ולהיות אוניהם קשובות לקול השיר והומרה אשר ישמע בביתה בערב ההוא . וגוענדולין לא שמה לבה אל חדריה החדשים והיפים ואל כל המראות החדשים אשר תראינה עיניה בעיר הגדולה , כי רק מחשבה אחת מלאה את לבה על כל גדותיו לאמר : עוד מעט ואראה את פני דירונדה וגם את פני העלמה לפידות אראה , אשר עליה יאמר דירונדה כי ראתה עמל ויגון רב וכי יודעת היא לשאת את עלה יותר ממנה ; כי לא היה דבר מדברי דירונדה על אדות מירה אשר נשכת מלב גוענדולין ואשר לא העלתה את זכרונו לפניו כפעם בפעם .

והאולמות והלשכות אשר בהיכל הסיר מאלינגר מלאים אורה ויפעה והדר , והאולם הלבן והאולם הצהוב והאולם האדמדם מלאים קרואים ואורחים , ובבוא גראנדקורט ואשתו גוענדולין , ותהי התכונה גדולה מאד . אז החלו המנגנים לנצח בכלי שיר , ומקץ חצי שעה חרלו , והקרואים התהלכו אנה ואנה ויהיו מדברים איש באוני אחיו בקול ובהמולה גדולה . וכליומר ואשתו גם הם באו בתוך הקרואים , ויהי כליומר נכון לנגן בעוגב לעזור אחרי מירה בקומה לתת קולה בשיר , ותהי העצה אשר יעץ אותה לבחור לה את השיר O patria mia („הוי ארץ מולדתי“), כי אמר אשר עם השיר הזה תצליח המשוררת הנכריה להראות את הנאספים והקרואים את יפי קולה ואת כל חין ערכו בפעם אחת , למוען ידעו במה כחה גדול בזמרתה ; אז נגש כליומר אל העוגב וישב לפניו , ומירה התיצבה גם היא אל מול פניו ותהי נכונה לתת בשיר קולה , וברגע הזה באה גוענדולין , והיא לבושה את שמלת המשי הירוקה , ואת האבנים היקרות שחה עליה , להיות לתאזה לעיני כל רואיה , ותגש עד המקום אשר שם כליומר ומירה , ותבחר לה כסא לשבת , אשר משם תשקוף על השנים יחדו , ובעברה על פני כליומר לא שכחה לברך אותו בשלום גם הוא , לא באמר ולא בדברים בלתי אם בצחוק שפתים וכניד עפעפים ,

ותזכור ברגע הזה את האיש הנורא שהוא בעמדה לפניו למשפט ביום אשר חשקה נפשה להיות גם היא „כיהודיה הקטנה" הזאת אשר רבים מחכים אליה, תחת אשר לא היתה עתה בלתי אם כאחד העם או ככל המון הנשים הצובאות באולם הזה, אשר זה כל כחן וזאת כל תפארתן להלל או לחלל — „אכן יחשוב האיש הזה בלבו כי באתי עתה אל הנחלה אשר יאתה לי" דברה גוענדולין אל לבה בצד רוח וכמר נפש.

וגוענדולין בעברה את האולם הגדול לא ראתה את פני דירונדה, ועתה בשבתה על הכסא ובהטותה און אל הדברים אשר ידבר אליה הסיר הוגג, ותהיינה עיניה פקוחות ותבט גם בכה וגם בכה לראות אולי תמצא את דירונדה, ותשתחות כפעם בפעם אל כל מודע ומפר אשר ראו עיניה, ועיניה עוד משוטטות אחת הנה ואחת הנה, והיא מלאה דאגה פן יראה גראנדקורט את אשר היא עושה ויבין את אשר היא מבקשת וכבואם הביתה יאמר עליה כי „נבלה" עשתה וכי „הומיה וסרת מעם" היא. ומדי הביטה כה וכה ותרא גם את פני האיש אשר „מאיר-בעער תאות נפשו כל היום", הוא לוי הסוכן אשר לגראנדקורט, והוא עומד אצל גראנדקורט אישה, ואישה הפנה את שכמו אליו ויהי כשומע אל הדברים אשר תדבר אליו הגבירה אשת פינטריט ברגע הזה; ותקוד גוענדולין ותשתחו מעט גם לאיש הזה בכרכו אותה לשלוט מרחוק, וברגע הזה עברה המחשבה במושבות לבה לאמר: האיש הזה יודע את כל המוצאות את גראנדקורט אישה מאז ועד היום הזה, אין דבר נסתר מנגד עיניו — מרוע עלתה המחשבה הזאת בלבה עתה לפתע פתאם? הן עשה גראנדקורט את שאלתה ויגרש את סוכנו זה מביתו כאשר בקשה, והיא שכחה את האיש הזה ולא זכרה עוד אותו בכל הימים הרבים ההם, כי דברים חדשים מלאו את לבה בעת ההיא אשר אין להם ולאיש הזה דבר, ופתאם והוא עלה שנית מתחתיות ארץ ויהי עומד לפני אישה כאז וכעתה ועיניה רואות אותו, ותהי כחולמת בהקין, ולבה הגיד לה פתאם כי האיש הזה יודע את כל סתרי לב גראנדקורט ואת כל אשר עשה להכעים תמרוזים גם אותה — אז נשאה גוענדולין את עיניה מן האיש הזה והלאה, ותהיינה עיניה מוסכות אל אחד הציורים אשר על פני הקיר, ומשם הסכה אותן והלאה, עד אשר ראתה את דירונדה; ואולם דירונדה לא הביט אליה, והיא הסירה את עיניה מעליו ולא ידעה אם ראה אותה בבואה ואם לא,

אף כי עמד על יד הפתח בביאה. — ודירונדה עמד על יד הפתח בביאה, הוא ורעהו האנס מיריק, אשר היה גם הוא מן הקרואים על פי עצת דירונדה אשר יעין את דורתו אשת מאלינגר לקרוא לו גם הוא, ויהיו שניהם עומדים ומדברים על אדות מירה, כי יראו גם שניהם פן יועם קולה בזמרתה ולא תמצא חן בעיני השומעים, ולב דירונדה הולך הלך וסוער בקרבו ונפשו הומיה ולא ידעה מה, ותהי לו הגבירה אשת פינטריט לעול ולמשא בגשתה אליו, וימלט מפניה אחרי דברה אליו לאמר:

— אמנם כן, אדוני, היהודיה אשר הבאת לנו יפת תאר וטובת מראה היא, והמשפט הזה אין איש אשר יכזיבנו; ואולם איה אפוא עו פניה ומצחה החזקה אשר בהם יתנכרו היהודים כפעם בפעם? הן כנערה נזירה יפיקו פניה רוח תם ובשת! האם בכתי התואטרא למדה את כל זאת ותהי כמותנכרה?

ולב דירונדה השתער בקרבו ויתרגו ויתמרמר בשמעו את הדברים האלה, ויזכור את אשר רחש לבו ביום שאל אותו דודו הסיר הוגא בעודו נער אם חשקה נפשו להיות משורר ומנגן באזני קהל ועדה, וימלא לבו כעש וחמה על כל האנשים הנמהרים והנפתלים אשר בפחזותם ידברו דברים על מירה, להיות נחשבת בעיניהם כסחורה אשר במוטב בספס ישלמו במחירה ובכזו וקלסה ידברו עליה — כי זכר את מרדכי וידע את אשר יחשוב בלבו כשמעו כדברים האלה, וכי יבין כי האנשים האלה בנשאם על שפתיהם את השם "יהודיה" והיה בפיהם לאות כאות החותמת אשר על אטון המשי המובא מארץ בני הסינים; ובעודו מתרגו ומתקצף, ועיניו ראו את גוענדולין ואת גראנדקורט בכואם החדרה דרך הפתח אשר על ידו, והאנס רואה את פני גוענדולין כפעם הראשונה והוא מחל לרבר באזניו על אדות "האישה היפה אשר פניה כפני אחת השרות על פני התמונות של פאן־דיק", ודירונדה התרגו והתקצף ולא ידע כי חרה לו עקב אשר מצאה גוענדולין חן בעיני האנס ואת מירה לא זכר, ויהי בעיניו כבוגד במירה, וגם בגוענדולין חרה אפו, ולכן ענה את האנס בשפת לעג ובתמרורים, לאמר:

— אכן השבתי תמיד כי לא ילך לבך אחרי חמדת אישה בלתי אם אחרי חמדת בירוניקה לבד.

— חמדת בירוניקה תהיה לי לענין אשר לבי ירחש לו כבוד ועון,

תחת אשר יתר הנשים הנחמדות תקחנה את לבי, ענה האנס בנחת, הנשים האחרות תעצורנה כח להטות את לבי אחריהן לעשות את הרע, תחת אשר בירונקה תמשול בי להטות את לבי לעשות רק את הטוב. — הם! קרא דירונדה באזניו, ויור באצבעו להוכיח לו כי ברגע הזה ישמע קול הזמרה, ויהי לו הדבר הזה לפתחון פה להניא את רעהו מדבר אליו, וינח לו רגע אחד מועפו כי סר האנס מעליו ויפן אל מול אחר.

ודירונדה לא שמע עוד עד היום הזה את השירה "O patria mia", מפי מירה; ואולם קרא אף ידע היטב את המזמור היפה הזה אשר שר המשוורר ל'ואזפרדי לארצו איטליה (בהיות איטליה בעיניו לאם שכולה ועוובה היושבת ארצה וידיה אסורות, והיא משפילה ראשה עד לעפל ועיניה מלאו דמעות), והיה כל איש בקראו את השירה ורחש לבו כבוד ועזו לארץ הנפלאה הזאת, והוא גם הוא בשמעו את קול מירה בשירתה זאת, וידע ויבן פתאם כי נפשה ונפש מרדכי נפש אחת היא, כי על כן הכין לבו אל התרוויים אשר לשיר הזה, ויזכור גם את הדברים אשר הכחידה מירה תחת לשונה ולא השמיעה אותם בפעם הזאת, הלא הם הדברים:

„Non ti difende

Nessu de' tuoi? L'armi, qua l'armi: io solo
Combatterò, procomberò sol io, —*")

ויבן אשר יש איש הקם להלחם לארצו ולעמו גם אחרי ידעו כי אין להציל, ונלחם האיש הזה כל עוד רוח באפו ואת חרבו לא יעזוב מידו עד אשר יפול בין הנופלים. והיה גם מרדכי בעיניו כאחד האנשים האלה, אשר חרבו שלופה בידו להלחם, ועיניו לא תראינה עוד את אחרית המלחמה, כי עוד מעט והוא בין החללים יפול ולא יוסיף עוד לקום.

(*) «האין עוד איש מִבְּנֵיךָ

אֲשֶׁר יִסֵּךְ לְךָ? נִשְׁק! הֲבֵנוּ נִשְׁק: אֲנִי הָאֶחָד
אֲלֵהֶם לְךָ, אֲנִי הָאֶחָד אֲפֹלָה עַל בְּמִזְמֶיךָ!»

ומירה היטיבה מאד לומר ותמצא חן בעיני כל שומעיה, וישמח לב דירונדה גם הוא; ואף כליומר מוהר ויען בקול גדול ויאמר: "טוב, טוב מאד — בפעם הזאת היטבות לומר את המעלות אשר עם המזמור מכל הימים האחרים", ואזני כל הקהל שומעות בדבר כליומר את הדברים וידעו כלם כי הפליאה מירה לומר, וכי עצרה כח ללכוד בזמרתה גם לב שופט עז ככליומר, ואולם מירה לא שתה לב אל כל הדברים האלה, ורק לזאת עלו כליותיה בראותה כי לא נחלה תקות דירונדה ממנה וכי לא העטתה עליו כלמה, כי ידעה אשר יצר לדירונדה מאד לו נחלה חרפה תחת כבוד, והיא הן כל אשר לה רק מידו לקחתו ורק הוא המכלכל אותה והוא יורה אותה גם את הדרך אשר תלך בה ולא תכשל עוד. אז הביטה מירה מרחוק אל דירונדה, ודירונדה התבונן אליה בעשותה בדבר הזה, ולא עזב את מקומו ולא נגש אליה; ויוסף עוד ויעמוד מרחוק ויבט אל כל קהל האנשים והנשים הרבים אשר הקיפו עתה את מירה להלל אותה איש איש על דבר זמרתה, וירא גם את גוענדולין בגשתה אל מירה, ואשת כליומר הציגה אותה לפניו; אז שככה חמת דירונדה ולא חוסף עוד להשתער על דבר "היהודיה הקטנה", וינחם גם על מחשבתו הרעה אשר חשב על גוענדולין ואשר התמרמר אליה בלבו, וידע כי גם היא עיניה תלויות אל הגואל אשר יבוא לגאול אותה מכל הרעה אשר מצאתה, ומי יודע אם לא תגדל הרעה אשר הרביקה את האשה האמללה הזאת מן הרעה אשר הרביקה את הנערה בעמדה על חוף הנהר, ומי יודע אם לא יכבד שבעתים לעזור ולהושיע לאשה העזובה והגדחה הזאת והוא הן קצרה ירו מעזור ומהושיע; ואולם בעוד רגע אחד והוא שאל את לבו לאמר: "האם לא תגדל רעתי שבעתים באמרי להמלט עתה ממנה ולבלתי שית אליה לב, רק יען באשר קצרה ירו מהושיע?" ואז חרץ בלבו לבקש את פניה ולשמוע את דבריה ולרדת את דרכיה, ולא יוסף עוד להסתיר פנים ממנה כבראשונה, ואל תוכחת דורו הסור הוגא לא ישית לב.

וכליומר קם מעל כסאו ויעמוד, בגשת גוענדולין אל מירה וברברה אליה את דבריה הראשונים, ותפן גם אליו בדברים ותדבר אליו אחת ושתים, והוא טרם יפטר מפניה יענה אותה כאשר עם לבבו, ובעיניו ועל שפתיו כמו צחוק יחלוף בהתבוננו אל העלמות האלה הנחמדות גם

שתיהן יחדו, והן שונות אשה מרעותה עד תכלית, ויתבונן וירא כי האשה הגדולה הלובשת שני ועדנים לבה יתפעם בקרבה, תחת אשר הנערה השנית לא תדע רוגז והיא תמימה ושלוה.

— אם מצאתי חן בעיניך ואגידה לך כי לבי ירחש לך כבוד ועוז על החסד אשר עשית עמדי, אמרה גוענדולין. הן הגיד ליה אדוננו דירונדה כי המון שיריך יהיו לתענוגים גדולים לנפשי, ואולם אשה פתיה הייתי ולא ידעתי עד כמה יגדלו התענוגים האלה.

— רק הגדלת חסדך עמדי לדבר אלי דברים טובים כאלה! ענתה מירה וכל מחשבות לבה דבקו ברגע הזה אחרי גוענדולין להתבונן אליה, ותשתומם ותשתאה למראה עיניה, ותדע פתאם כי זאת לה הפעם הראשונה לשבת בקרב נשים גדולות מנשי האצילים והשרים הגדולים אשר בארץ, אשר אבניהן היקרות אבנים יקרות ופניהן היפים פנים יפים, שהן שונות מן האבנים היקרות ומן הפנים היפים אשר לנשי בתי התיאטרא, אשר גם עשרן וגם יפין לא יהיה בלתי אם למראה עינים ואשר כל מעשיותן בערמה ובמרמה; ויהי לה גם הדבר הזה למחזה חדש מן המחזות אשר על פני הבמות, ויש אשר חשבה כי עוד מעט והמחזה הזה יחלוף ועיניה תראינה מחזה חדש אשר אחריתו תוגה.

— הנה אנחנו כלנו פה זאת שאלתנו וזאת בקשתנו לקחת מפיך תורה, ואני הראשונה ללכת אחריו, אמרה גוענדולין; אכן אנכי טרם אדבר בך ועלי להגיד לך כי קולי דל ומעט מאד ולא אבין לומר, ואדוננו כליומר הלא יענה בי ויעידני כי רק אמת דברתי — וכדברה את הדברים האלה ותשא את עיניה אל כליומר ותחי בלועגת, ואחרי כן הוסיפה ותאמר: אולם ישנם אנשים אשר יאמרו כי אולת קשורה בלבי להתהלך בגדולות ובנפלאות, ובראותי כי נפלא ממני לעמוד על המעלה העליונה בסולם אז אמואן לעמוד גם על המעלה התיכונה, והאנשים האלה הוביחוני על פני, אבל ידעתי כי לא כזה יהיה גם משפטך אתה, הלא כן? — וכדברה והנה עוד תלויות עיניה אל כליומר כבראשונה, וכליומר מהר ויען אותה כרגע:

— לא כן, גבירתי! אם באמת ובתמים תאמר נפשך להקשיב בלמודים ואם בזאת תמצא העלמה לפירות נחת בהיותה לך למורה, כי אז לא יבצר ממך לקחת תורה אם מעט ואם הרבה — ובכלותו את דבריו

אלה מהר ויפטר מפניה ויסוב משם אל מול אחר, ומירה גם היא אשר לא ידעה תוך וערמה מעורה ענתה בתום לב ותאמר:

— אם תחשוב נפשך באמונה אשר יש לאל ידו להיות לך לעזר בלמודיך, או ישמח לבי גם אני לעשות ככל אשר תשאלני ממני. אכן חשקה נפשי מאד להורות וללמד ככל אשר אוכל, וזה רק החלי לעשות, ואולם אם יצליח אלהים את דרכי החדשה הזאת אשר אני הולכת עליה, אז לא בכחי ותבונתי אעשה חיל כי אם בזכרי את התורה אשר שמעו אזני מפי מורי להורות גם אנכי על פי חקותי ומשפטיו.

וגוענדולין לא קותה לשמוע דברים תמימים כאלה ויתפעם לבה בקרבה, ותבקש פתאם לעזוב את הענין הזה ולבחור לה דברים חדשים, ותען ותאמר, ודבריה לא מלאו עוד נעימות ונדיבות כבדראשונה, לאמר:

— אין זאת כי לא ארכו עוד ימי שכתך בלונדון, או אולי התודעת אל אדוננו דירונדה כאחת הערים אשר מחוץ לארץ?
— לא, ענתה מירה, מעודי ועד כה לא ראיתי את פניו בטרם בואי עירה לונדון בימי הקיץ האחרון.

— אבל הוא הרבה לראות את פניך ולשמוע את קול זמרתך, הלא כן? שאלה גוענדולין אחרי אשר בערה התשוקה בלבה לדבר דברים בדירונדה, — הן בדברו אלי על אדותיך מלא פיו תהלתך תמיד וירבה לרומם אותך תחת לשונו ככל עת; אין זאת כי יודע הוא אותך היטב ואת כל דרכיך הסכין.

— עניה הייתי ואמללה וכמעט גועתי בעניי! ענתה מירה בחם לבה, או נגלה נגלה אלי אדוני דירונדה וביאני אל בית אשה ובנותיה, והן נשים רחמניות וטובות לב אשר כמוהן לא היו לפנין ואחריהן לא תהיינה, ובעשותו כה וכה ותשמע אזנו דברים אחדים על אדותי ועל מולדתי, יען כי חשקה נפשו לשמוע את הדברים ההם ולרעת אותם. אכן עזובה וגלמודה הייתי בכואי הלום, רע לא היה לי ומפר לא ידעתי, וכל אשר לי עתה רק מירו הוא!

וגוענדולין ידעה כי לא טוב הדבר אשר היא עושה לגנוב את לב הנערה התמימה בשאלותיה הרבות ולרובב את שפתיה, למען תשמענה אזניה את כל אשר יהיה עם לבבה לשמוע, ויך לבה אותה על הדבר הזה, ותדע ותבין עד מה יחר אפה לו יבוא איש לעשות גם לה כדבר

הזה; ואולם מירה לא חשבה מחשבות כאלה ולא העלתה אותן על לבה, כי עלו כליותיה למצוא אזנים קשובות אשר תקשבנה ואשר תשמענה לה בדברה את דבריה על דירונדה ועל כל החסד אשר עשה עמה.

ודירונדה והאנס עמדו ויביטו מרחוק ויראו את גוענדולין ואת מירה יחדו בדרכן אשה באזני רעותה, ולו ידעו כי בחרה לה גוענדולין לשון ערומים, למען גנוב את לב מירה, כי אז התרגזו והתקצפו מאד; ואולם כמה טרם ידעו וטרם שמעו, ועיניהם ראו את גוענדולין בעובה את מירה, אחרי התאסף המנגנים שנית לנגן בכלי שיר, כי קמה גוענדולין ותעזוב את המקום אשר על יד העוגב וגם אל מקומה הראשון לא שבה עוד, כי אמרה: אישב נא מנגד הרחק מן העוגב ואל תצלינה אזני לקול המנגנים! ותעבור משם אל פנת האולם ותהי קרובה אל המקום אשר שם דירונדה עומד, והשב על הרפידה אשר שם, וירא אותה דירונדה, ויכן כי לא נאווה לו לחכות ולהתמהמה עוד, ויגש אליה ויברך אותה בשלום וישב גם הוא על ידה, וידומו שניהם ולא דברו דבר עד כלות כליומר לנגן והמנצחים בכלי שיר חדלו.

אז קם שאון בבית והקרואים דברו איש באזני רעהו בתמולה ובקול גדול, ותשמח גוענדולין לקראת הרגעים האלה, כי אמרה: עתה לא יבצר ממני לדבר אליו ככל העולה על רוחי! ואולם כאשר נשאה את עיניה ותרא והנה לוש עומד נשען אל הקיר והוא קרוב אליה מאד, עד אשר תשמענה אזניו כל הגה היוצא מפי דירונדה, ויחר אפה מאד ואש נשקה בלחיות, ותמהר ותשנה את קולה ותדבר אל דירונדה דברים אשר לא יתנו ולא יוסיפו, לאמר:

— דברתי את העלמה לפידות וארא כי ככל אשר דברת עליה

כן הוא.

— אכן מהרת מאד, גבירתתי, לגלות ולמצוא את כל זה! ענה

דירונדה ושפתיו מלא לעג.

— לא גליתי ולא מצאתי עוד את כל הטוב אשר אמרת, וכואת

וכואת לא חשבתי, ענתה גוענדולין; ואולם זה הדבר אשר חשבתי לאמר, קולה יפה ונחמד מאד מאד והיא גם היא יפה ונחמדה כלה; סניה נאוו, והיא עלמה קטנה מלאה חן והדר, וכל איש מבין ינבא לת עתידות טובים בדרכ אשר היא הולכת עליו.

דבריו גוענדולין אלה נגעו בלב דירונדה ויכאיבו לו, ונפשו לא ידעה על מה היה לו כדבר הזה; וגוענדולין גם היא ידעה כי לא מוב לב דירונדה עליה בפעם הזאת, ותרא כי החריש מבלי דבר דבר, ותחרש גם היא, כי נבצרה ממנה לדבר אליו כאשר עם לבה בעוד לויש עומד לנגדה ואורב לה במסתרים, ותדום ותחבל מזמות להונות את האיש השנוא הזה מעל מקומו, ולא מצאה. ופתאם ואיש בא לקרוא ללוש, ויעזוב לויש את מקומו אשר אצל הקיר ויעבור משם אל פנת האולם אשר מעבר השני. וגוענדולין מהרה ותאמר:

— רק בזה ביותני בלבך על אשר בחרתי לי לשון כחש לדבר אליך דברים ולא רוחי. ההיטב חרה לך על הדבר הזה?
— לא, ענה דירונדה וקולו נמרץ, יש אשר אין דרך אחרת לפני איש בלתי אם לדבר בשפת רמיה, ואני אשא לו; ואולם לא תאמין נפשי כי הדברים אשר יצאו מפיו את לא יצאו גם מלבך.
— אבל אתה הנה מצאת בדברי מלים אשר לא מצאו חן בעיניך, היש עם לבך להגיד לי מה אלה?

— יש אשר תשמע אוזני דברים אשר לא ימצאו חן בעינינו ונפשנו לא תדע שרש דבר, ענה דירונדה, ואף גם לא נמצא מלים להביע בהן את רחשי לבבנו למען יבינו גם האחרים את אשר היה לנו, כי לא באמר ולא בדברים ימצא לנו.

— ראה אתה חושב עלי כי רוח בינתי תקצר מהבין את אשר תדבר אלי, אמרה גוענדולין וקולה כמו ירעד בדברה. האם מצאת לי לב ערל לבלתי שמוע ולבלתי הבין דבר מכל הדברים אשר דברת באוזני מאז ועד היום? — ובדברה את הדברים האלה ותשא את עיניה אל דירונדה ותתאמן בכל עונו לעצור בעד דמועותיה מכוא להראות בחרכי עיניה.

— לא כן, ענה דירונדה וקולו לא היה עוד עו כבראשונה, — ואולם שונים בני האדם איש מאחיו, ויש אשר יכאיב דבר ללב האחד ולא יכאיב ללב השני; ואני חי נפשי אם מצאתי לך לב ערל מאז ועד היום הזה. — ובדברו את הדברים האחרונים ויבט אליות ושפתיו מלאו שחוק.

— אבל יש אשר תהיינה מחשבות נכונות ונאמנות לאיש ורק

ידו תקצר מהיטיב, ענתה גוענדולין וקולה מלא יגון ועצב, — כי על כן אדמה בנפשי אשר רק בזאת נצליח להיטיב דרכינו בהיות לנו רעים טובים ונאמנים אשר יטעו בתוכנו מחשבות טובות ונאמנות ויורו אותנו את המעשה אשר נעשה. אכן יודעת נפשי מאד כי אעשה מעשים כפעם בפעם אשר יתנו אותי לשממון ולתמהון בעיניך! אין זאת כי כבר הוחרתי מן המועד מהיות לאחרת, ולא אדע כמה אחכם לעשות את כל אשר תשאל ממני למצוא חן בעיניך.

— לא מצאתי עוד מעורי כי דברי תוכחתי ומוסרי הועילו להיטיב לאיש, ולכן הייבותי לעשות לו חרלתי מהתערב בסוד אחר, ענה דירונדה בצר רוחו, ויצר לו על מעשהו אשר עשה לגאול את הרביד ולהשיבנו לידי גוענדולין, כי מי יודע אם לא תגדל הרעה אשר תמצא את גוענדולין עתה מן הרעה אשר מצאה אותה לו שבה לשבת על שלחן המצתקים.

— אל נא תדבר כדברים האלה, ענתה גוענדולין בקול מלחשים ובחפזון ותהי כמו ירעה אשר לא ישוב עוד המוקרה אליה למצוא את דירונדה ולשפוך את שיחה בחיקו, — אם אתה לא תבטח בי, אז לא אבטח בי גם אני; ואתה הן הוהלתני ותדבר אלי דברים טובים, לחדול מרע ולרדוף טוב, לבקש דעת ולהשכיל אל דל, והדברים האלה היו לי למשען ימים רבים; ואולם אם יש את לבך לסגת אחור לבלתי התערב עוד בסודי, כאשר אמרת, אות הוא כי לא תבטח בי ולא תאמין אשר יש עוד תקוה לאחריתי, ולכן תאמר נואש לי; אבל אתה האיש אשר על פיך יחתכו ימי חיי אם לטובה ואם לרעה, אתה תחתוך ולא אנכי; כי אתה עצרת כח להפוך לי לב אחר ולעשותי לאחרת, לו חפצת ולו היה עם לבבך לקרבה אלי עד המקום אשר תקרב, ולו האמנת בי ולא אמרת נואש לאחריתי.

וגוענדולין בדברה את הדברים האלה לא הביטה אל דירונדה, ותבט אל הנצב אשר למניפה אשר ינוח בחיקה, ובכלותה את דבריה ותקם פתאם מעל מקומה לשוב אל מקומה הראשון; בין כה וכה וכל הנאספים אשר בבית החרישו לקול מורה אשר החלה לשיר עתה שירה חדשה, והשירה החדשה הזאת לקחה את לב כל שומעיה בנעימותיה ובקולותיה הנוגעים

עד הנפש, הלא היא השירה: "Per pietà non dirmi addio" (רק מחמלה אל תשלחני לשלום).

ובשמוע דירונדה את הדברים האלה ויהיו לו גם המה לדברים היוצאים מפיו גוענדולין, להיות נוספים על כל הדברים אשר דברה באזניו זה עתה, לבקש ולהתחנן לפניו על נפשה, לבלתי הדיחו אותה מלפניו, להושיט לה את ידו להחזיק בה ולחלצה מן המצר, ואשר רק אכזרי יסתיר פניו ממנה. אכן גאות לבשה העלמה הזאת מעודה ותדע להסתיר את כל מחשבותיה ואת כל רחשי לבה מעין זר, ואולם גם בהתגלות לבה חפצה, לגלות און זר ולשפוך לפניו את כל לבה — ודירונדה בחן אותה וידע כי באמת זבתמים עושה היא את מעשיה, וכי יש אשר רוח הוא באדם לעשות פעם בכה ופעם בכה! אז יזכור דירונדה גם את דברי דודו הסיר הוגא אשר הזהיר אותו מן העלמה הזאת פן יבולע לו, ואולם בחן את גוענדולין גם כזאת וימצא וידע כי נכון הדבר כנכון הבקר אשר לא תחשוב עליו גם היא מחשבה פגול כזאת, וכי רק רחמים וחמלה תשאל מעמו לרחם עליה ולחמול אותה. ובעוד דירונדה הוגה בכל אלה, וירא והנה מעבר מזה עומד עליו האיש מרדכי, איש ההולך למות, והוא מבקש ומתחנן לפניו להושיט לו את ידו, כי הוא האחד אשר יבטח בו, ומעבר מזה אשה צעירה לימים הלבושה שני ועדנים עם פנינים ואבנים יקרות, והיא לבה פצוע וקרוע ומלא מכאובים ומדוים רבים, ורק אותו בחרה לגלות את אזניו ולבקש מלפניו על נפשה — ויש אשר חשב כי שומעות אזניו קול אנשים הצועקים אליו לעזרה ועיניו רואות את ידהם היטמוחות אליו, והוא גם הוא נלחם עם הגלים ועם משברי הים אשר יטולוהו אל קרקע אניה הנושאת אותו אל ארץ רחוקה מבלתי הושיע. — כאלה וכאלה היו המחשבות אשר עוררו בקרבו דברי מירה בשירתה: "פֶּרְטֵטֵטֵט נון דִּי־מִי אִדִּיו", ובבלות השירה ויקם מעל מושבו ויעבור משם והלאה, ותהי מחשבתו פתאם כי רק מתנשא ומתגדל הוא על לא דבר להיות לכל לראש, אשר רבים יבקשו עצה מפיו, והוא לא כן.

— מי עוד איש מוצליח כמוך ומשכיל בכל דרכיך! קרא האנס אליו בראותו אותו, כי ישבת על רפידתך עם השגל הנחמדה והצעירה ההיא ויהי לך עמה ריב דברים!

— ריב דברים? שאל דירונדה כי נגעו דברי האנס בלבו

— לא ריב דברים הנוגעים אל עצמך ואל בשרך כי אם ריב דברים על אדות האלהים ועל אדות הדת ועל אדות מוסדי החכמה והפילוסופיה החדשה! אין זאת כי אתה הגדת לה את מחשבותיך על דבר האלהים, והיא ענתה אותך דברים נמרצים ונשגבים גם יחד, ואחרי כן קמה בפתע פתאם ותעזוב אותך על מקומך, ופניה מלאו גאה וגאון מדי עובה אותך. ואתה הגידה נא לי, האם במתנגדים למגשימים נמנתה גם היא? כי עתה לך ואמרת לה אשר גם אנכי מתנגד למגשימים, וקראת לי והצגת אותי לפניה; אכן השקה נפשי מאד למשווח על הגליון את תמונתה ואת תמונת בעלה אשר מראה פניו כמראה פני הרוכס אשר עם „לוקרציה בורגיה“, הלא זאת?

ודירונדה קוה כי דברי האנס אינם בלתי אם משל ומליצה אשר יחמוד לו כפעם בפעם, וכי אין איש בכל הבית אשר ראה אותו בשבתו עם גוענדולין ואשר יחשוב עליו כי היה לו עמה ריב דברים.

בעת ההיא וגוענדולין הרבתה לחשוב מחשבות ולחקור אם ראה אותה גראנדקורט בשבתה עם דירונדה ואם לא, כי לה אמר לבה אשר גראנדקורט אורב לה למצוא תואנה להרעימה, לבעבור הגיד לה כי כאחת השפחות כן היו דרכיה, מבולתי הבין להלוך נגד החיים כמשפט אשה גדולה וגבירה — והיא גם היא בסתר לבה יסרוה כליותיה, ותחשוב גם היא אשר נלווה כמעט דרכיה בערב הזה; ואולם בשוגם שניהם הביתה, היא וגראנדקורט אישה, ולא דבר אליה גראנדקורט למטוב ועד רע, לענות בה ולהוכיח אותה על פניה, ורק אמר:

— מחר יאכל עמנו לויש עם יתר האורחים, ואת לא תמנעי אותו מכבוד כאשר יאתה לו.

והדברים האלה נגעו בלב גוענדולין ויתפעם לבה בקרבה מאד, כי ידעה אשר רק להרעימה ידבר גראנדקורט אליה כדברים האלה, והיא גם עם לבה להשיב לו כגמולו ולענות אותו לאמר: „רק את מוצא שפתיך חללת אשר פצית פיך אלי ביום הראשון!“, ואולם יראה גוענדולין לנפשה לדבר אליו כדברים האלה, פן יהיה ריב ומדון ביניהם והיתה אחריתת מרה, ותרום ותורר ראשה ארצה, ואחרי כן ענתה ואמרה:

— אמנם חשבתי בלבי כי אחת חרצת לבלתי הביא עוד אותו אל ביתך ער עולם!

— שאול הוא בימים האלה למלאכתי להיות לי למועיל, ולכן אל ימנע ממנו הכבוד אשר לו יאתה, וגוענדולין החרישה. אכן יש אשר נראה חתן המתרפק על בלתו, והיא תשאל מעמו לנדוד נדר לבלתי הקטיר עוד כל טבק ולבלתי העלות עשן מן הציגארים, והוא ישבע לה את שבועתו, ומקץ שבועות אחדים אחרי צאתם מוחפתם, והנה יקום האיש הצעיר לפתע פתאם ושם את הציגאר אל תוך פיו והעלה את העשן והשיב אותו ישר על פני האשה הצעירה, ודבר לא ידבר, למען הורותה כי נכון הדבר הזה מעמו ועליה לשאת ולסבול. אמנם גם לוש זה לא היה לגוענדולין בלתי אם כעשן לעינים, למען הסכין עמו!

פרק עשרים וששה.

בין כה וכה והימים הנה באו לגלות את און מורכי ולהגיד לו את דבר אחותו היחידה אשר נמצאה, להוציא אותו מעלית קיר חדרו ולהושיבו בעליה מרווחת בטרם תרא מירה את פניו. ודירונדה לקח דברים עם אשת מיריק ויגר לה את כל המוצאות אותו, לא היה דבר אשר לא הגיד לה על דבר מורכי, מלבד הדברים הנוגעים אל עצמו ואל בשרו ואת אשר יבטח מורכי בו להיות לו לשם ולשארות אחריו; ותמהר אשת מיריק ותעזור אחריו לבקש משכן למורכי, ויבקשו וימצאו משכן במגרש-ברומפטון הקרוב אל בית מיריק, להושיב שם את מורכי ואת אחותו, ועיני אשת מיריק תהיינה צופיות עליהם בכל עת, כי קרוב הוא. ואשת מיריק הסתירה סוד ולא הגידה דבר לבנותיה, וגם מבנה והאנס כסתה את כל הנעשה, כי יראה פן תקח און מירה שמיץ מנהץ ויבולע לה, ויחכו בדברים עד אשר תצליח מירה בראשונה לכלכל את מעשיה, להיות לה די עבודה להחיות את נפשה, ולא תאכל עוד לחם חסד גם היא וגם אחיה, כי ירעו דירונדה ואשת מיריק אשר יהיה הדבר הזה לפוקה ולמכשול לב גם למירה וגם למורכי. אכן יש אשר הצפינה עוד אשת מיריק את סורה בלבה מדאגה פן יהיה מורכי איש אשר לא ימצא חן בעיניה, כי כל הדברים אשר שמעו אוניה על אדותיו מפי

דירונדה היו לה לחידה ולפליאה אשר לא הבינה להן, להיות נסבה לשפוט את משפט מרדכי לרעה ולא לטובה, ורק בדירונדה בטח לבה אשר דבר טובות על מרדכי, ותאמן לדבריו. אמנם איש חולה מרדכי זה, אשר עומדות רגליו על ירכתי בור, ולכן חמלה עליו בלבה חמלה גדולה, ואולם מי יזכיה לה כי בעל החלומות הזה איננו משוגע ורוחו איננו רוח עושים ותעתועים? הן איש אשר בחלומות ישפיק ובדמיונות ובחזיונות יבנה בית, לא יהיה עד עולם איש כלבבה, וגם זה מרדכי האיש איננו בלתי אם איש יהודי קשה ערף אשר הקשה את ערפו ואשר הכביר את לבו לחשוב מחשבות אשר לא תהיינה ולעשות מעשים אשר לא יהיו ולא יקומו! אמנם נכון, אמת הרבר כי גם מירה וכל מקריה ומוצאותיה ונפלאותיה לקחו את לבה, כי הסכינה עמהם ולא נפלאו עוד כל הדברים האלה בעיניה, ואולם גם מירה ומקריה לא לקחו את לבה כאשר לקחו את לב בתה מאב, כי לא התהלכה גם היא בדמיונות ובנפלאות כמוה ולא בקשה לנפשה רוח דמיון ושירה כאשר בקשה בתה. ואף יש אשר נקרא נפלאות וזרות מעל הספרים ונשב אל השלחן עד הצי הלילה לקרוא את מקרי הגבורים הנפלאים סאקיא-מוני וסינט-פֶרנציס 'אוליור קרומוויל, ואולם שונים יהיו הדברים לו יבוא אחר מן האנשים האלה אל ביתנו כהיות הבקר ואמר לנו כי קרוב הוא ומודע לנו והוא אחר מבני משפחתנו. — ומלבד כל אלה ואשת מיריק קותה גם היא כבנותיה בסתר לבה כי יבוא יום ואהבת מירה לעמה ולמולדתה תחרל ולא יהמו עוד מעיה אל היהודים ואל תורתם וברבות הימים תסכין עם אוהביה החדשים והיתה כאחת מהם; אמנם בסתר לבה לא חשבה אשת מיריק אחרית כזאת לדברי הימים אשר למירה ולא שאלה כי יקומו לה קרובים וגואלים מן היהודים, ותהי להפך, כי קותה נפשה במסתרים אשר יבוא יום והיתה מירה לאחרת ותקות בנה האנס בוא תבוא — והנה זה בא פתאם האיש מרדכי להיות למירה לאח, להגות אותה מן המסלה הישרה ולשפוך עליה את רוח היהודים שנית, להטות את לבה אחריהם ולנטוע כתוכה מטע אשר לא ישורש עוד לנצח; כי על כן לא יכלה אשת מיריק למשול ברוחה, ובדברה אל דירונדה, ותאמר:

— כמוני כמוך ישמח לבי גם אני כי זה האיש עזרא הנותן כסף עבטו איננו אחי מירה; אכן יש עזרא ועזרא על פני הארץ, והם

שונים ונבדלים איש מאחיו — לכן רק שמחה היא לנפש אדם לראות כי לא כל היהודים ישו אל האיש עזרא הזה ארון החנות, אשר יתפוש בבגדי איש להביא אותו ביד חזקה אל תוך חנותו ולא יעזבהו עד קנתו מידו דבר-מה; ואולם זה עזרא השני אשר קראת לו בשם מרדכי ומצא חן בעיני, על דבר אשר הרבה להלל אליך את אמו ואת אחותו וידבר עליהן דברים טובים — אות הוא כי לב טהור ברא לו אלהים; ורק צר לי כי איש הוזה ובעל חלומות הוא, ואני לא אוכל כלכל את האנשים אשר יאמרו לשפוך את חיונותיהם ואת חלומותיהם על כל בשר, ואת הגות רוחם יביאו באוני כל איש; אין זאת כי הרביתי לשמוע בימי נעורי את מדרשי המטיפים לרוב מאד עד אשר יצאו מאפי ויהיו לי לזרא.

— אכן קותה נפשי אשר לא תמצאי במרדכי איש כזה אשר ישפוך עליך את רוחו ביד חזקה, ענה דירונדה, וגם איננו האיש אשר גוכל לקרוא לו הוזה ובעל חלומות; כי רק בזאת יהיה איש בעינינו להוזה ולבעל חלומות, בראותנו כי רוחו תקצר מהבין את האנשים ואת המעשה אשר על סביביו, והוא עור מראות נכוחה, ורק רוחו רוח התעתועים המסוך בקרבו הוא יהיה לו לקו ולמשקלת לשפוט על פיהם את כל האדם ואת מעלליהם, והיה בראותו איש אשר מחשבותיו לא תהיינה כמחשבותיו וחרה אפו באיש ההוא להשמידו ולהאבירו; ואולם לא כן מרדכי, כי יודע הוא את האדם ואת המעשים הנעשים תחת השמש וכל משפטיו ישרים ונאמנים, והיה חלמו חלום איש ישר אשר רוחו רוח גדולה וחזקה, והוא יאמר לעשות חסד לאלפים, לבקש את הנדרף ולהיטיב לאדם רב; וגם איננו איש יהודי השומר את דתו ככל תקותיה ומשפטיה, כי יש איש יסוד מן המצוה ולא יעשה ככל שלומי אמוני בית ישראל, למען קנתו את לב בני הנעורים, ויש אשר נראהו והוא נוהר לעשות את הרכים ממנהגי היהודים, למען קחתו את לב אחיו היהודים; וזה לך האות כי האנשים אשר בביתם ישב יאהבוהו כלם וישמרוהו כאישון בת עינם, והם אינם מבינים דבר מכל המחשבות אשר בלבו.

— לא נופלת אנכי מן האשה העכריה אם עזרא הכהן, ועל כן אהבהו ואחמדהו גם אני כמוה, בגלל הטוב אשר אמצא בו, ויתר

הדברים הכמוסים והחתומים עמו הלא כך בטחתי ואמין כי נכוננו גם הם; ואתה הלא ידעת את הדברים אשר הסכין אישי לשאת תמיד על לשונו, לאמר: „לֹא כָל בְּנֵי הָאָדָם יִהְיוּ יוֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבוֹת נְכוֹנוֹת וְנִאֲמָנוֹת, כִּי אִז תְּהִיֶה הָאֲדָמָה לְבֹאֵר צֶרֶחַ אֲשֶׁר יִמָּאֵס אוֹתָהּ כָּל אִישׁ“; וְאוֹלָם אִם כֵּה וְאִם כֵּה וְאִנִּי אֶכִּין לְאָחִי מִיִּרְה כְּרִים וְכִסְתוֹת רִכּוֹת, וְאֲדַאֵג לֹא כִכֵּל אֲשֶׁר אוֹכֵל, וְגַם אֶת הַבְּקִיעִים וְאֶת הַסְּדָקִים אֲשֶׁר בַּחֲלוֹנֵי הַחֶדֶר הַחֲדָשׁ הַזֶּה אִסְתָּוֶם, וְלֹא יִבּוֹא עוֹד הַרוּחַ דֶּרֶךְ הַפְּרִצִים לְחַבֵּל לְאִישׁ הַחוֹלָה (כִּי אִשֶׁת מִיִּרְיָק וְדִירוֹנְדָה דִּבְרוּ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּהִיּוֹתָם בַּחֲדָרֵי הַמַּעֲוֵן הַחֲדָשׁ אֲשֶׁר שָׁכְרוּ); וְגַם בּוֹאֵת אֲשֶׁמָּחָה כִּי אֲדוֹנֵי הַבַּיִת הַזֶּה אֲנִשִּׁים יִשְׂרָאֵלִים הֵמָּה וְטוֹבֵי לֵב אֲשֶׁר אֲדַע אוֹתָם זֶה יְמֵים רַבִּים, וְנִפְשֵׁי יוֹדְעֵת כִּי יִטּוּ חֶסֶדָם גַּם לְאִישׁ הַנְּגוּעַ הַזֶּה; וְאוֹלָם תִּדְעָנָה נָא כְּנֹתִי אֶת הַנְּעִשָׂה, וְרֵאִיתִי כִּי תִבְאֵנָה כְּלָן וְקִמְנֹו וּפְאָרְנֹו אֶת הַחֲדָרִים הָאֵלֶּה כִכֵּל אֲשֶׁר תְּהִיֶה לְאֵל יִדְנֹו לְפָאֵר אוֹתָם.

— אַבֵּל בְּטָרֶם נִקְוֶם לַעֲשׂוֹת קְטָנָה אוֹ גְדוֹלָה, וְעֲלֵי לְגַלוֹת אֶת אוֹן מִרְדְּכֵי בְּרֵאשׁוֹנָה וְלִסְפֵּר לֹא אֶת כָּל הַדְּבָרִים וְאוֹ נּוֹצִיא אוֹתוֹ מֵעֲלִית קִיר חֲדָרוֹ אֲשֶׁר הוּא יוֹשֵׁב שָׁם וְהַבְּאֵנו אוֹתוֹ לְשַׁכֵּת בַּחֲדָרִים הָאֵלֶּה — וְהַדְּבָר הַזֶּה אֵינְנוּ נִקְל לַעֲשׂוֹתוֹ, אִמַּר דִּירוֹנְדָה.

— הֵיִשׁ עִם לְבָבךָ לְגַלוֹת אֶת אוֹן מִיִּרְה בְּטָרֶם גְּלוֹתִי אֲנִי אֶת אוֹן כְּנֹתִי וּבְנֵי? שְׂאֵלָה אִשֶׁת מִיִּרְיָק, וּבְרֵאוֹתָהּ כִּי מִתְמַהֲמָה דִירוֹנְדָה מַעֲנֵת אוֹתָהּ כְּרַגַע, וְתוֹסֵף וְתֹאמַר: לֹא מִצְאָתִי חָן בְּעֵינֶיךָ כִּי עֵתָה הִנִּיחָה נָא לִי וְאֲגַלֶּה בְּרֵאשׁוֹנָה אֶת אוֹן הָאֲנָס וְאוֹן כְּנֹתִי, וּמִמַּחֲרַת הַיּוֹם תִּהְיֶה וְהוּוֹ גַּם הֵמָּה בְּבַיִת בְּדַבְּרֵנוּ אֶת הַדְּבָרִים בְּאוֹנֵי מִיִּרְה.

— לֹא יִהְיֶה כְּדַבְּרֶיךָ, עֲנֵה דִירוֹנְדָה, וְאוֹלָם הַשְּׁמַרְי לְךָ פֶּן תִּגְרַעֵי מִן הַדְּבָרִים אוֹ תוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶם וְלֹא תִסְפְּרֵי בְּאוֹנֵי כְּנֹתֶיךָ כִכֵּל אֲשֶׁר סִפְרָתִי אֲנִי בְּאוֹנֶיךָ, וְהִיָּה כֵךְ חֵטָא, כִּי יִאֲמִינוּ הַיִּלְדִים אֲשֶׁר מִלֵּאךְ מִן הַשְּׁמַיִם יוֹרֵד אֲלֵיהֶם, וְכִיד רוּחַ הַחַוּוֹן הַטּוֹב עֲלֵיהֶם יִחֲשְׁבוּ עַל מִרְדְּכֵי דְבָרִים אֲשֶׁר לֹא הָיוּ וְלֹא יִהְיוּ. — וּבְדַבֵּר דִירוֹנְדָה אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁחַק.

— בְּטַח בִּי וְכֹל חֲפִצִּיךָ אֲשֶׁלִּים! עֲנֵתָה אִשֶׁת מִיִּרְיָק וְתִשְׁחַק גַּם הִיא, וְאוֹלָם יִדְעֵה הַדַּע כִּי כְּנֹתִי גַם הֵן כְּמוֹנֵי לֹא תִשְׁמַחְנָה בְּרֵאוֹתָן כִּי תִתְגַּבֵּב אִישׁ זֶר אֶל הַמַּחֲנָה לְקַחַת מִמֶּנּוּ אֶת מַחְמוֹד עֵינָיו, וְדִירוֹנְדָה לֹא יִכּוֹל לְהַרְבוֹת דְּבָרִים, לְמַעַן הַטּוֹת אֶת לֵב אִשֶׁת

מירוק אחרי מרדכי, כי מלאכה אחרת היתה לפניו לעשותה, והיא גדולה וכבדה שבעתים מן המלאכה הזאת, כי ידע אשר עליו להוציא עתה את מרדכי מבית עזרא הכהן, ואת לב אנשי הבית לא ימחין בעשותו את מעשהו, והדבר הזה איננו נקל לעשותו, כי הבין על פי דברי מרדכי אשר קשורה נפשו בנפש האנשים ההם וכי כל הנוגע בהם כנוגע באישון עיניו. אז מצא דירונדה עצה, ויקם ויכתוב מכתב למרדכי, להודיע אותו כי בוא יבוא אליו לראות פניו בעלית קיר חדרו ולא יחפז עוד לבוא אל בית המשתה „היד והרגל“, והיה בקבל מרדכי את מכתבו זה, וחכה לו לבואו, ואחרי כן יבוא וישב עמו בעליתו כשעה אחת, ומשם יצאו לשון; ודירונדה האמין כי המכתב הזה יפנה לפניו דרכו בבואו אל בית אנשי הכהן, וידעו כלם כי חדשות מעשינה.

ואנשי בית עזרא הכהן שמחו כלם לקראת דירונדה בבואו ויחררו לקראתו כפעם בפעם, וירא דירונדה והנה לבשו הנשים את בגדיהן התמורות וגם את הילדים העדו עדיים שכס אחד על כל הימים, ופני כלם כפני אנשים אשר גרסה נפשם מתאוה לדעת את הנעשה, וגם עזרא הכהן היה כאחד מהם, ורק בכח ובעז התאפק וישמור לפיו מחסום לבלתי שאול דבר, אף כי ידע אשר דבר סתר לדירונדה ולמרדכי, אבל כאשר פתח דירונדה את פיו ויאמר: „אין זאת כי מרדכי עודנו בעלית קיר חדרו, כי מחכה הוא אליו“, אז קפץ יעקב הקטן ממקומו ויגש עד לפני דירונדה ויחוק בכרכו וישאל:

— מה הדבר אשר לך אל מרדכי?

— דבר אשר יהיה לו למושש נפש ואשר אתה לא תבינהו, ענה דירונדה ויחוק באזני הנער ויצרום בהן.

— התוכל גם אתה לדבר בשפתוך ככל הדברים אשר אדבר אני? שאל יעקב ויחל לקרוא על-פיו בחפזון נמרץ את כל החרוזים הרבים מן השירים העברים אשר למד מפי מורו, ויתמללו מפיו המון קולות רבים מן הגרון ומן האף, ערב רב מאד, ובקראו הניד בראשו לדירונדה להורות אותו כי כל רו לא נסתר ממנו וכי אין דבר אשר תקצר רוחו מהבין אותו.

— אמנם צדקת, ענה דירונדה באמת ובתמים, את הדברים האלה לא ידבר פי כמוך.

— ואני מראש כואת ידעתי, ענה יעקב בשמחה גדולה ויפזו

ויכרכר בכל עני, ומדי רקרו הוציא מצלחות מכנסיו האדומות כלים וחפצים שונים להראות את דירונדה את רוב עשרו וכל אוצרו הטוב, ואחרי כן שב ויצפנם כבראשונה, ופתאם קם וירץ אל הדלת אשר בתחתית החדר ויפתח אותה ויקרא: „מרדכי, הנה הצעיר ההדור בלבושו!“ כי כן קרא אביו לדירונדה ותוא שמע, ולכן אמר להגדיל את מעשיו אשר עשה בחרוזיו העברים ולהוסיף להראות את כחו הגדול ואת רוחו אשר בקרבו, ואם יעקב וזקנתו קראו: „הם! הם!“ ויקראו לו לשוב, כי התבוששו, ודירונדה בא אל חדר מרדכי. וירא והנה עשו אנשי הבית תכונה חדשה אחרי אשר ידעו כי בוא יבוא, ויפרשו על קרקע החדר מרובים ושמוכות וגם הציתו אש בתנור ויעלו את המנורה וישומו כסא לשבת עליו. ומרדכי ראה את דירונדה בבואו ויקם ויחרד לקראתו, וירא דירונדה והנה היו פני מרדכי פני להבים, והיה לו הדבר הזה לאות כי לבו הולך הלוך וסוער, ויפלא הדבר בעיניו, כי במכתבו אשר כתב אל מרדכי לא הגיד לו גדולה או קטנה וכי דברים עמו לגלות את אונו ולבשר לו כי עוד אחותו חיה; ומרדכי לא דבר דבר, וידומו שניהם, עד אשר לקח דירונדה את הכסא הריק אשר לפני התנור ויגישוהו עד לפני השלחן וישב עליו לימין מרדכי. אז החל מרדכי לדבר וקולו היה כקול איש אשר לבו סמוך ובטוח ולא ישגה אף כמעט, ויען ויאמר:

— ראה אתה בא אלי להודיע אותי דבר אשר אליו צמאה נפשי, הלא זאת?

— כדברך כן הוא, ענה דירונדה ולבו הגיד לו כי משגה עם מרדכי לחשוב אחרת מאשר יחשוב הוא, — דבר לי אליך לגלות את אונוך, והדבר הזה גדול אליך ואתה תשמח בו מאד.

— כל רו לא נסתה ממך עתה וכל תעלומה אתה ידעת אותה! קרא מרדכי ולבו הולך הלוך וסוער שבעתים מבראשונה, — עתה אתה ידעת כי אחי אתה וכי ינקת גם אתה משדו אמי כמוני וכי נחלתי נחלתך היא ולא נבדלת עוד ממני ברכ או כמעט; עתה לא יאכל עוד השפק את לבך כעש!

— לא שמעתי ולא גליתי דבר אשר יגע אל עצמי ואל בשרי, ענה דירונדה בראותו אשר שוגה מרדכי במחשבה זרה, וידע כי טוב לו לשרש את מחשבתו זאת מלבו ביד חזקה אף כי יכאב לו, כי ירא פן יהיה הדבר הזה למרדכי למוקש ונהם באחריתו והקיץ והנה חלום.

ומרדכי כרס ויצנח אל הכסא אשר ישב עליו, ולא היה עוד בו כח לדבר דבר או לשים לב אל הדברים אשר תשמע אוננו עוד מפי דירונדה; כי בעצם היום הזה וכל מחשבותיו וכל הגיונותיו נכוננו רק אל דבר אחד, ועתה בראותו כי שגה, ויהי לו הדבר הזה כחרב פסיות בלבן להכות אותו חרם ולמסוך עליו רוח עושים, וישב וידום ויסגור את עיניו.

— אכן, הוסיף דירונדה לדבר ודבריו מלאו אהבה ורחמים רבים, דברים חדשים ואחרים נגלה נגלו אלי, שהם גם הם ידביקו אותי אליך בדבק חזק מלבד הדבק אשר ראית לך אתה בחוץ.

ועיני מרדכי לא נפקחו בדבר דירונדה את הדברים האלה, ורק עפעפיו אחזו רערה.

— בימים האלה ואני התורעתי אל נפשי-אדם אשר חמורות תהיה לך גם אתה.

ומרדכי פקח את עיניו וישם אותן בפני דירונדה בנחת ובדממה, ואולם לא חלפו עוד מעל פניו אותות עצבנו ותוגתו.

— והנפש הזאת קרובה היתה מאד אל לב אמך אשר מתה, הוסיף דירונדה לדבר, כי היה עם לבו לגלות את און מרדכי מעט מעט לבלתי יביע לו, ואולם בראותו כי חרד מרדכי חרדה גדולה בשמעו את הדברים האחרונים, וימהר ויוסף: והנפש הזאת יקרה לך ולאמך מכל יקר!

ומרדכי השתער אל דירונדה מתוך כסאו ויגיה אליו ויאחו בידו וילחץ אותה בכל עוז ותחי חרדת לבו שפוכה על כל פניו, ודירונדה הבין את אשר היה לו, וימהר ויאמר:

— אכן שמע אלהים לקול תפלתך ולקול תפלת אמך וישלח את מלאכו לפני מירה לשמור עליה ולא באה הרעה לטמא אותה!

ומרדכי הסיר את ידו כמעט מעל יד דירונדה, ואנחה חרישית חרנה מועמקי לבו.

ודירונדה הוסיף ויאמר: אכן ראויה והגונה אחותך להיות בת לאם אשר אתה נתת לה כבוד אלהים!

או החריש דירונדה מרבר, ומרדכי שב ויסגור את עיניו ויצנח אל תחתית הכסא כבראשונה, ותהיינה שפתיו נעות ורק קולו לא נשמע, ואחרי כן חדלו גם שפתיו מנוע, וישב מרדכי וידום, ועל פניו שפוכה

רוח הניגה וערן, רוח־שובה ונחת, אשר לא ראה עוד דירונדה עליהם עד היום הזה; וכאשר הרבה דירונדה להביט בהם, וירא וימצא פתאם כי דומים הם אל פני מורה.

וכאשר התחזק מרדכי ויתאמץ וישב לאיתנו הראשון, ויספר לו דירונדה את כל המוצאות את מורה ואת כל אשר ירע על אדותיה, ורק בספרו את דבר מנוסתה אשר נסה מפני אביה ויהי נזהר מהרבות דברים על אדות אביה ועל כל אשר עשה לה, לא ספר דבר זולתי תשוקת הנערה אשר חשקה נפשה לבוא ארצה אנגליה לבקש שם את אמה ואת אחיה; וגם את אשר חשבה הנערה להשליך נפשה במצולות הנהר העלים ממנו, ולא הגיד לו כי הוא היה לה לגואל ולמציל, ורק הגיד לו כי מצאה מורה מנוח בבית אשה אלמנה טובת לב, ובני הבית הזה קרוכים גם אליו והם אנשים מיודעים לו; וגם הרחיב, העמיק את הדברים בספרו את רחשי לב מורה על אמה ועל אחיה אשר להם כלתה נפשה כל הימים, ואת הדברים האלה באר לפניו באר היטב בטוב טעם ובשום שכל.

— ואני בצאתי לחקור ולדרוש אחר־ך, הוסיף דירונדה לדבר ושפתיו מלאו שחוק, ואבוא גם עד הרחוב הזאת, והשם עורא הכהן הביאני אל הבית הזה, כי בימים ההם ואני לא בקשתי איש בלתי אם אשר יהיה שמו עורא הכהן; אכן את חטאי אני מזכיר אליך היום כי ימים רבים לא נח לבי בקרבו אחרי מצאי את האישה הזה, ואולי תשא עתה לעוני אשר שאלתי את פיך על אדות אִם עורא הזקנה וכתה, כי יראתי פן יהיו גואלי מורה אנשים אשר יהיו לנו לזרא; ואולם בדרך אמת הנחני אלהים ואמצא איש אשר כמוהו כאחותו, והאישה הזה ראוי והגון להיות אִתְּךָ לאֶתֶת אשר בזאת, ורק לא ידעתי כי לא עורא כלתי אם מרדכי שמו.

— מרדכי זק שמו וזה זכרי, ואולם בעודני נער קראו לי עורא־מרדכי הכהן.

— היש קשר משפחה בינך ובין אנשי הבית הזה? שאל דירונדה.
— כל ישראל חברים, ומלבד הקשר הזה אין קשר בינם וביני, ענה מרדכי; אכן דבקה נפשי אחרי האנשים הטובים האלה אשר נתנו לי בית לשבת ולחם לאכול, כי כל ישראל רחמנים בני רחמנים, ויש אשר נראה איש יהודי גבוה למראה ולכו בקרבו מלא נדיבות, להיוות

מושפטו כמושפט הרוח הטוב אשר ירבק לפעמים אל כלי חרש גם אחרי השברו ויהי לרסוסים. אמנם טוב לי כי לא אשית לב אל אשר צפון לבם מושכל ולא ראו אור תורה מעורם, למען אדע כי זה מושפט המון העם, אשר לא יבין ולא ידע, לא ילמוד ולא ישכיל, ושויתי את הדבר הזה לנגדי תמיד ולא תקצר עוד רוחי בראותי כי יפגור העם מלכת אחרי מאשריו הטובים.

— אבל הן לא יבצר ממך לעזוב את בית האנשים האלה אחרי מציאך גפש אדם אשר תיקר לך יותר מהמה? שאל דירונדה ויראג פן ימצא מכשולים בדרכו אשר לא יוכל להגות אותם מן המסלה בלתי אם ביד חזקה, — הן כמוני הבין גם אתה כי אין טוב לך עתה בלתי אם לשבת עם אחותך בבית אחד גם יחד, ואני הגה שכרתי את הבית להושיב שמה את אחותך, והבית הזה קרוב אל בית האנשים הטובים אשר אמרתי, וישבת שם אתה ואחותך גם יחד, הלא זאת? רָאָה הגה זאת שאלתי האחת אשר אשאל מעמך ואתה אל נא תשובני ריקם, והיה בשבתך שם ואמצא מועד גם אני לסור אליך ולשבת עמך כפעם בפעם בעזוב מירה אותך; ואולם לא זה שרש הדבר ולא זאת הנסבה לבקש מעמך כדבר הזה, ורק זה הדבר וזאת הנסבה, לאמר: תשב נא מירה עמך כי אחיה אתה, והיא תחשק נפשה לשמור עליך ולהיות עיניה פקוחות עליך באהבה אותך, ואתה גם אתה לא תוכל להתעלם מבשרך כי אחותך היא; והיה בשבתך שם ומצאת לך בביתך ספרים רבים ושונוים, ואני גם אני אבוא אל ביתך כפעם בפעם לשמוע מפיך תורה וחכמה, והיית לי למורה ואני אחיה לך לתלמיד, ויצאנו כפעם בפעם לשוח, ובאנו עד חוף הנהר, וראינו את העצים הרעננים ואת שיוח השרה הירוק, ואתה תבוא אל נחלתך ואל כנוחתך אשר צמאה אליהן נפשך ברפות כחך ובנטות יומך, ואני אעמוד על ירך בכל עת, כי אדרוש אותך ואשאף אליך. ראה הגה זאת בקשתי וזאת שאלתי מעמך, ואתה אל נא תשב פני ריקם, כי על כן מצאנו איש את אחיו!

ודירונדה דבר את כל הדברים האלה באהבה ובחמלה גדולה ולבו הולך הלוך וסוער מדי דברו, ויהי כמדובר אל אחיו הבכור לבקש מלפניו על נפשו; ומרדכי נשא את עיניו ויבט בו בכל עת דברו,

ותהיינה אוניו פקוחות מאד לשמוע כל הגה וכל מלה, ואחרי כן החריש רגע אחד, ופתאם ענה ויאמר:

— ואתה אמרת להסתיר ממני כי איש יהודי אתה מלדה ומבטן? ! אתה? ! האם לא מראשית הימים נגענו איש אל לב אחיו, לא בירי בשר כי אם בירי רוח? — האם לא חרדנו שנינו גם יחדו כעלי העץ אשר יניקו את מתקם מן השריש האחד? אכן ידעתי מאד את אשר תראינה בי עיני בשר: איש עני אנכי וכואב, איש נגוע וירוע חלאים ומדויים רבים, איש אשר עומדות רגליו על עברי פי פחת, ואולם נפשותינו אשר בקרבנו מצאו אשה את אחותה ותקרבנה אשה אל אחותה! ראה הנה הן נאלמות ותהיינה כשתי נפשות אשר התפרדו ימים רבים ואחרי כן מצאו אשה רעותה, ותדומנה, ואולם בשמען אשה את שפת רעותה ותכרנה ותדענה מי הן, ואז הבינו אשה שפת אחותה. אכן חיי ישראל נטועים בקרבך והם לא ינכרו אותותיהם!

ודירונדה ישב וידום, ורק צללו אוניו לדברי מרדכי, ולא ידע לענות כן אם לא, ויחכה עד אשר יענה אותו מרדכי דברים ברורים לדעת אם יש את לבו לעשות את שאלתו ואם לא, ומרדכי החריש רגעים אחדים ויחשוב מחשבות ואחרי כן ענה ואמר:

— ולשאלתך אשר שאלת מעמי, שמעתיד! כי הנה ידעתי אשר גם אמי — עליה השלום — תשאל מעמי כדבר הזה, לוי תחיה לפנינו עתה; ולכן הנני ואקבל את הטוב מידך, כי על כן אבוא לשבת עם מורה יחדו כאשר דברת. — ופתאם החריש רגע אחד, ואחרי כן הוסיף וקולו מלא עצב ויגון: ואולם דע לך כי יצר לי מאד להספר מעל האנשים הטובים האלה אשר בבית הזה, ולכן קום ודברת אתה אליהם את הדבר הזה, כי לא ימלאני לבי לדבר אותם כמו פי.

— כמוני כמוך חשכתי אשר ייטב לך לו אהיה אנכי לך לפה, ענה דירונדה וישמח על מרדכי אשר לא הכביד את לבו וימלא אחריו במהרה, — האם נצא כרגע אל האנשים האלה לדבר אליהם?

— כרגע נצא אליהם ולא נתמהמה, כי על כן נחוינ הדבר ואין לאל ידנו לשנותו! ענה מרדכי ויקם ויהי כאיש אשר אחת אמר ולא ישוב עוד מפני כל, גם אם יכאב לו, ופתאם הוסיף ויאמר: ואולם אל נא תרחיב, תרכה את הדרכים על אדות אחותי אשר מצאנוה, ראה בקשתך!

ובצאתם אל החדר אשר לאנשי בית הכהן, ויפן מרדכי אל יעקב הגער ויאמר: הלוך וקראת את אביך לסור אלינו, ושרה תשמור על החנות ער שובו שמה. — ואל האישה הוקנה אמר: „דבר לירידי אליכם!“ והגשים שמעו ותשתקנה לו בלבן על דבר שימו את דירונדה לירידו, ותמהרנה הנה לכפר את פני דירונדה על דבר החטאה הקטנה הזאת, ותשומנה לו את הכסא הטוב מכל כסאות החדר, ותבקשנה אותו לשבת עליו.

ועורא הכהן בא מן החנות ועט-סופרים מאחורי אונו הימנית, וימשש בשתי ידיו אישה את רעותה, ויהי שמח וטוב לב, ויאמר: שמחתי מאד, אדוני, בראותי אשר נכבדתי בעיניך לסור אל ביתי גם היום; אין זאת כי מצאת וראית גם אתה אשר נוי זה נה שלום הוא!

ובדבר עורא את הדברים האלה, ויבט אל סביבותיו, ופניו הפיקן גיל וחרדה גדולה בראותו את בני ביתו והם שוכנים שאננים ושלום: מעבר מזה האישה הצעירה, והיא תניע בידה את הערש אשר בה היונק השוכב תחת שמיכת הארגמן, ומעבר מזה האישה הוקנה ועל ברכיה יושבת אדלירה רבקה לשעשע אותה; משם ותלאה עומד עורא ובינות לרגליו יתהלך יעקב אחת הנה ואחת הנה, ושני הגברים, מרדכי ודירונדה, יושבים גם המה והם שונים איש מאחיו עד תכלית — ומרדכי יושב בתחתית החדר וירד עליו הצל, והוא יעמול להסתיר בחבו את הסערה הגדולה אשר בלבו, ובא האור מן האש אשר על האח המכוערת, והאיר את קיר הבית הקרוב, ושפך עליו שלל צבעים רבים, והצית איש גם בעיני מרדכי ובערו גם הן והיו כאבנים יקרות וכלפידים בוערים. — ודירונדה ענה ואמר:

— הנה זה גליתי עתה דבר למרדכי, אישר ישים חליפות ותמורות גדולות לו, לישנות את ארחות חייו מן הקצה אל הקצה; ואולם גם אתם כלכם פה תענו ותאמרו כי המקרים האלה מקרים טובים הם לו, ויען אשר יחשוב מרדכי אתכם לרעיו הטובים מכל אשר לו, לכן פקד עלי לסור אליכם ולגלות גם את אוניכם.

— המצאת לו גואלים וקרובים אשר להם רכוש רב? שאל עורא כי לא יכול להתאפק וימהר ויחפוץ להראות את דירונדה אשר רוחו רוח משפט לדעת ולהבין דבר טרם ישמענו.

— זאת לא זאת, ענה דירונדה וישחק, — ורק שאר בשר הוא היקר לו מכל סגולה, אחותו היא הצעירה ממנו, והיא חשקה נפשה מאד לשוב ולשבת עמו בכית אחד, ואחותו זאת נחמדה מאד ועושה חיל, ויהי עם לבבה לדאוג לו ולשמור עליו, לשבת על יד ימינו ולהיות עיניה פקוחות עליו, כי חולה הוא וכואב.

— האם בעולת בעל היא, אדוני?

— לא, איננה בעולת בעל.

— ואולם תבואת כסף יש לה אשר יוכל איש לבטוח בה, הלא

זאת?

— כשרונות טובים לה אשר עוד מעט והביאו לה בפרים תבואת כסף נכונה ונאמנה אשר יבטח בה איש ולא ימער, ואני הגה שכרתי בית למרדכי אשר יבוא שם לשבת בו.

ותהי דממה דקה בבית רגעים אחדים ולא דבר איש דבר, עד אשר פתחה אם עזרא את פיה ותקונן ותאמר:

— כן, כן! הולך אתה מעמנו ולא תשוב עוד, מרדכי!

— הולך אתה אל הבית אשר אין שם ילדים כאלה, מרדכי!

ענתה אחריה אשת עזרא ותקונן גם היא.

— אשר גם יעקב וגם אדלירה וגם אוגיניה אין שם! הוסיפה

הזקנה ותתיפח.

— כן, כן! ענה אחריה גם עזרא, — ובננו יעקב ישכח את כל

אשר למד ושב והיה כבראשונה, או אז עלינו לקום ולשלוח אותו אל בית הספר, והיו הימים האלה ימים רעים מאד ליעקב.

ואזני יעקב פקוחות לשמוע ובשמעו את דברי אביו האחרונים ויפג

לבו ויחרד מאד כי ידע אשר רעה נגד פניו, ותגדל הרעה הזאת שבעתים

טן הקינה אשר שמע מפי אמו ומפי זקנתו. אכן שמע הנער את דברי

דירונדה הראשונים והיו לו לחירה סתימה ולא האמין בהם, כי לא הבין

אשר יש יום ומרדכי ילך ולא ישוב עוד, ועברו ימים רבים והוא לא

ישוב, ועברו שבועות וימים רבים והוא לא ישוב, ולא האמין בכל הדברים

האלה, ורק בשמעו מפי אביו כי „ימים רעים“ נבנו לו, וידע ויבן

פתאם כי נחרצה היא וכי כלתה אליו הרעה, ויתן בבכי קולו ויבך בקול

גדול. ואדלירה רבקה גם היא כפעם בפעם בשמעה את אחיה בוכה ותבך

גם היא כפעם בפעם, כי את כל אשר אחיה עושה עשתה גם היא, ובראותה את אחיה בוכה עתה בקול גדול ותשא גם היא את קולה ותיליל בקול יללה גדולה; או ישמע היונג אשר בערש, ויתעורר ויבך ויצעק גם הוא, וישאל להיות לקוח מתוך הערש. והאנשים אשר בבית נסו להשקיט את הילדים זה בכה וזה בכה, ויגעו כל הדברים האלה בלב מרדכי וימסו את לבו, וישלח את ידו לקרוא ליעקב; ויעקב התאפק רגע אחד מבכי, ויפן את ראשו אנה ואנה כי חשקה נפשו לדעת את הנעשה מסביב, וישמע את קול אביו אשר דבר אליו בלאט לאמר: „הרגע והשקט, אישי הזקן, כי עוד מעט והלכת אל בית הקרקום לראות את הרוכבים בסוסים!“ ובעוזב אביו אותו, ויקם וירין אל מרדכי, ומרדכי שם את קרקר ראש הילד בחיקו, ותהי לחיו נשענת אל השער השחור, ובפיו לא דבר דבר; ואולם עזרא הכהן ידע בנפשו היטב כי ראש בית-אב הוא ועליו לכפר את פני דירונדה על דבר המהומה אשר קמה בבית, ויבן כי עליו להטיף עתה דברים באזניו, ויאסוף את רוחו אליו, וישב, ויפן אל דירונדה ויחל לאמר:

— ידוע תדע, אדוני, כי אנחנו כלנו פה אין לנו חלק באנשים אשר תדע עינם באזיהם בראותם כי שלח אלהים את ברכתו אליו ונתח טוב ושמן נפל מן השמים אל תוך הקערה אשר לו. לא, אדוני, קנאה אין לי, ולו יבוא איש ועשה למרדכי חנות כחנותי אשר תהיה גם היא ברחוב הזאת כאחד הבתים הקרובים אלי, וראית כי אנכי לא יועף לבי על הדבר הזה; לא, אדוני, אינני מן האנשים אשר את ערכם אינם יודעים ואשר עליהם לדאוג בראותם כי צוה אלהים את הברכה לאחד מרעיהם; חלילה ממני להיות איש אשר כזה, ואם איש לא יצלח אנכי, אז יבא נא האיש החכם ממני והגיד לי כדבר הזה, כי עד היום הזה לא שמעתי עוד. ואף גם זאת אגיד לך וידעת גם את אָרְחִי ואת רבעי כמשלח-ידי, כי אינני מן הסחורות הקלות אשר תגע אליהן הרוח ותאבדנה; לא, אדוני! אם יבוא איש והשליך אותי ארצה ושכבתי על מפרקתי, אז אאסוף אלי את ידי ואת רגלי ונגלגלתי את בשרי על הארץ כתולעת, ובראותי כי סר מעלי הנגף ואקום ואעמוד על רגלי. ולכן כי תבוא גם אתה אלינו לקחת מביתנו את האחד מן המעשים הטובים שאדם אוכל פרותיהם בעולם הזה והקרן קימת לעולם הבא, וראית כי גוכל עמוד,

אחרי אשר יש לנו רב, אם כי אמי ואשתי חשבו תמיד לראוג למרדכי ולכלכל אותו עד יומו האחרון. ואולם היהודי העושה את מצות אלהיו איננו כעבד המשמש את רבו על מגת לקבל פרס, אם כי נכון אנכי לקבל גם את הפרס ביום הנתנו לי; ובדבר שכר-הלמודים אשר יהיה עלי לשקול עתה על יד המורים, הלא תדע כי לא הייתי מעודי איש כילי וקמצן ולא תעלה על לבי מחשבת בליעל להיות נהרג על פחות משה פרוטה. אכן את אשר בלבי לא אכחד מנך, כי הנשים והילדים אשר בבית אהבו את מרדכי מאד מאד, ואתה אדוני הלא בעיניך ראית ובחנת את הרברים וידעת. הן אנחנו הגברים נודה יה בכל יום ויום ואמרנו איש איש: ברוך שלא עשני אשה, והאשה מברכת ואומרת: ברוך שעשני כרצוני — ואנחנו הן ידענו את רצונו זה ואיך עשה את האשה: ללדת ולגדל את בניה ולטעת בלבם מחשבות טובות והגינות טהורים — כן יהיה משפט האשה אשר בישראל; ובניה גם הם יגדלו ויפרחו כשתילי זית והיו לכבוד ולתפארת, כאשר תראינה עיניך בזה בשימך לב אל הילדים אשר חנן אלהים את עדה אשתי, ועדה גם היא איננה רכת לב כמנחה מרחשת הבלולה בשמן, ורק לב טוב נטע אלהים בתוכה; ולכן תשא ותסלח לנו, אדוני, כראותך כי לא נתנו כל הנפשות האלה בשחוק קולן ולא הרבו לשמוח, כי בפתאם היה הדבר; ובדבר העלמה הצעורה אשר אמרת, הלא בין תבין כי ישמח לבבנו גם אנחנו, כי בטוב למרדכי ייטב גם לנו, ורק יבוא היום וראו גם עינינו כמה כחה גדול.

וטרם מצא דירונדה מועד וחון לענות על כל הרברים הזרים והנפלאים האלה, ומרדכי מהר ויקרא:

— רב לכם, ירדיו ורעי, רב לכם! אתם נתתם לי לחם לאכול ובגד ללבוש ובית לשבת, ולא עלה על לבי מעודי לבקש לי לחם אחר ובגד אחר ובית אחר הטובים מאלה, כי אתם נתתם לי גם את מתן אהבתכם להמתיק לי את כל אלה שבעתים; ואני אמרתי: פה אשב ואבלה את ימי האחרונים, כי לא ימשכו עוד הימים, וישבתי בחדשים האחרונים האלה ואתן מתורתי לנער הזה, כאשר עשיתי מאז ועד עתה, ואולם הנה באו ימים אחרים אשר אקום להתעטף בכגדי-מתים בעודי חי ולהביט אל מטתי והנה היתה לי לקבר, ואוני תשמענה את הקול הקורא

אלי: „קום והתהלכת! כי לא בא עוד הלילה“; ואני חי נפשי אם עובתי את הבית הזה ללכת לבקש לי בית אחר, ואם נמשתי את חסדכם ללכת לבקש לי חסד אחר, לולא תיך הגדולה אשר עשה אלהים. ואתם הלא ידעתם את אשר הוורו אותנו חכמינו; שכר מצוה — מצוה, הורה אותנו בן-עזאי, ומצוה גוררת מצוה; ולכן גם אתם הלא עשיתם את המצוה הגדולה להושיע את אחיכם האביון אשר מקרב עמכם, והמצוה הזאת תתן בלבכם שמחה גדולה בכל הימים אשר תאריכו על הארץ, והיה זה שכרכם לאהוב את המצוה הזאת, ושמתם בה ובקשתם לכם שנית מצוה אשר כזאת. — ואל דירונדה פנה מרדכי פתאם וישאל:

— היוכל יעקב לבוא אל ביתנו כפעם בפעם?

— הלא קטן הדבר הזה לעשותו, ענה דירונדה, כי קרוב הוא,

הלא רק במגרש-ברומפטון.

ויעקב חדל מעט מעט מבכיו, כי נפשו חשקה לשמוע את הדברים ולדעת את הנעשה ודמעותיו היו לו לשטן כפעם בפעם, ולכן שב למנוחו ויט אזנו וישמע את כל דברי מרדכי וכי יש תקוה אשר יבוא כפעם בפעם אל ביתו, ויהיו לי הדברים האלה לאור גדול במדבר הישימון אשר לפניו, כי זכר פתאם את העוגות ואת המצות הבלולות בשמן אשר נתנו לו כפעם בפעם בבואו אל בית אבי אביו, הוא חרש-הברזל הלוגטש שכינים. אז לבשה אותו רוח שמחה וגיל, וירקד הלוך ורקד ממקום מרדכי והלאה, ויבוא עד לפני האָח המבוערת, וישם את שתי כפות ידיו בשתי צלחות מכנסיו הרחבות, ויחיצב שם, ויבט אל תוך האש אשר על האָח.

— אכן, ענתה הוקנה ותאָנה, תהי נא זאת נחמתי אשר לא

ימונעו מורך לתת אל פיך מאכל כשר העשוי והמבושל כדון וכדת, כי על כן ידעתי אשר לא אתה בירך תכין לך את אשר תאכל ורק בורים תבטח.

— הרגעו והשקטו, אמי, כי הכל על מקומו יבוא בשלום! השיב

לה עזרא הכהן ויהי מתאמץ לעזוב את הענין הזה לבלתי דבר עוד בו, כי לא ידע את נפש דירונדה, ויירא פן יהיו לו הדברים האלה למכשול לב; ואל דירונדה פנה ויצהל קולו ויען ויאמר: ואתה אדוני התפאר נא עלי כי ידעתי מראש אשר לא באת אל מרדכי לשמוע מפיו דברי תורה

ולדבר איש באוני אחיו דבר חכמה ורק דברים עצומים ונכבדים מאלה
היו כפיך !

— אולי יבוא יום ומרדכי יספר באזניך את הדבר אשר הביאני
עד הלום בראשונה ומה הגיע אלי כי הלכתי לררוש אותו, ענה דירונדה
ויקם ממקומו, ויהי עם לבו לעזוב את הבית וללכת.

או פצרו בו אנשי הבית מאד לשוב אליהם לעת מועד, ובדבר
מרדכי הועידו אשר יעזוב מרדכי את הבית הזה ממחרת היום ההוא לבוא
לשבת עם אחותו יחדו, ואולם כאשר יצא דירונדה מאת פניהם ויבקש
מרדכי ללכת עמו לשלחו עד קצה הרחוב, ויקח את מעילו ואת מעטפתו
שם על צוארו ויצא גם הוא עמו. ויהי בצאתם, והלילה ליל סגריר
וקר, ויירא דירונדה לנפש מרדכי ולא נתן אותו להרחיק ללכת, ואולם
נפשו ידעה מאד את רוח מרדכי אשר נפעם לבו בקרבו, וכי נפשו גרם
לתאבה ללכת עמו עוד מעט, עד אשר ירגע לבו בתוכו אחרי הרעש;
וילכו שניהם יחדו וידומו ולא דברו דבר עד בואם אל קצה הרחוב, או
יפצרו בו דירונדה לשוב ויאמר:

— הן תשאל מירה לבוא אל בית עזרא הכהן להורות לאנשים
הטובים האלה על כל החסד אשר עשו עמך, וגם אתה הן תשאל נפשך
כדבר הזה, הלא כן ?

ומרדכי החריש רגעים אחדים ולא ענה דבר, ואחרי כן פתח את

פיו ויאמר:

— לא אדע אם נכון הדבר הזה ואם לא, ויש אשר יפחד לבי
פן תבוא מירה אל בית אנשים האלה וצר להם מאד; כי הנה דאגה בלב
האנשים האלה על דבר הרעה אשר מצאה את ביתם זה ימים רבים,
ובראותם את פני אחותי יזכרו את אשר עבר עליהם, ונגע הדבר הזה
אל פצעי לבם אשר לא זורו עוד. ואתה דע לך כי זה ימים רבים והמה
כלם מתאבלים על הנערה בת הזקנה אחות עזרא אשר הלכה מאתם ולא
שבה עוד והיא לנצח לא תשוב עוד אליהם ולא תהיה אחריתה כאחרית
מירה אחותי. אכן מי יודע את דרכי אלהים ואת משפטיו מי יתכן? הן
כלנו נשמע את תפלת העני בהתעטף עליו גפשו ובהתפללו אלינו,
ויש אשר נשיב פניו ויקם ויש אשר נשמע לקול תפלתו — ובני האדם
הולכים ושבים, יוצאים ובאים, עולים ויורדים, והם טרם ידעו את

אשר לפניהם ואת אשר עמם, וידיהם פרושות ואין רואה ותפלתם הומיה ואין שומע; ואני גם אני הטיתי און ואקשב ואשמע, ותעל באוני שועת הדורות הרבים אשר היו על פני הארמה ואת תפלת הדורות אשר יבואו אחרי; ואתן אל לבי ואדע כי לא לנפשי אחיה וימי על פני הארץ לא למעני המה, וכי זאת ראשית הימים להיות גאולה לכל היושב על פני הארמה; ואני גם אני אינני בלתי אם תפלה — ואתה תשמע את תפלתי ותמלא אחרי לשים לה שם ושארית.

ודירונדה לחץ את כף ידו בידו החזקה, ויפרדו איש מעל אחיו

פרק עשרים ושבעה.

ודירונדה קנה בגדים חדשים ושמלות חרשות למרדכי, כתנות צמר ומכנסי צמר ושמיכה ומעיל כאשר ילכשו הנוזרים, וישמח מאד בשוותו לנגד עיניו את תמונת מרדכי ואת מראהו אשר יהיה לו בלכשו את הבגדים האלה; כי זכר את מורה ואת שמתחה אשר תשמח נפשה בראותה את פני אחיה והוא לבוש את בגדיו החדשים, וישמח גם הוא. אבל יש אשר עלתה מחשבה חדשה על לבו, כי היטב היטיב לעשות לו נתן את מרדכי לבוא לפני אחותו בפעם הראשונה בעוד הבגדים הצואים על כשרו, בטרם יגרש את רישו מלפניו, אשר מי יודע אם לא מצא חן בעיניה שבעתים ואם לא הבינה אז אל רוחו הגדולה והחזקה שבעים ושבעה; ואולם זכר דירונדה גם את אנשי בית מירוק, ויירא פן יבזו האנשים האלה את האישה היהודי בלבם ביום ראותם אותו לובש בגדי-עדים, ויהי דירונדה עושה את כל אשר היתה לאל ידו לעשות, להרים כל מכשול ולפנות את הדרך לפני מרדכי בכואו אל המחנה החדש, כי ידעה נפשו מאד אשר ישנם בני אדם הרואים רק לעינים ולא חנן אותם אלהים את עיני בני הנביאים להיות חווים „חזות הכל“, לראות גם ללבב ולתת כבוד ועז לאיש אשר חפצו ביקרו, והלבישו אותו חן וחסד ושפכו עליו הדר ותפארת כאשר ישפוך השחר את גלי אורו על כל דבר אשר יגע אליו.

אף לו שמע דירונדה את דברי אנשי בית מירוק, בשכתם בביתם

בנשף בערב יום, אחרי עלות מורה אל עלית קיר הדרה, כי אז ראה אשר משפטיו נכוננו כלם. בימים ההם והאנס גם הוא אה לו את מגרש-משילמי לגור שם, וישב גם הוא בבית אמו בערב ההוא ויאחר בנשף, והמה כלם יושבים אל מול האש אשר על האח המבוערת. אז פתחה אשת מיריק את פיה ותאמר:

— קעטי! כבי נא את הנר אשר לך וקמת וישבת אל מול האש גם את, וגם אתה האנס בני הנחמד הלא תחרול מקרוא באזנינו את השירים אשר כבר שחקנו עליהם זה תשעים ותשע פעמים, וקמת ונגשת אלי וישבת בתוכנו גם אתה, כי גדולות ונפלאות לי כיום הזה לספר אותן באזניכם.

— אל נא תדמי בנפשך לחשוב עלינו תועה, אמי, ולהתפאר עלינו כי חכמתך עמדה לך לכסות ממנו סוד, ענתה קעטי — ואת דעי לך כי זה ימים רבים ואני הכרתי וידעתי אשר דבר סתר יצוק בך, כי על כן ענו פניך כך ועל כן נסית להשלוח אותנו כפעם בפעם ולהגיד לנו אשר שית ושיג לך בחוצות העיר. — ובדבר קעטי את הדברים האלה ותקרבנה שלש הנערות ותסובנה את אמן הקטנה, והאנס גם הוא התיק את כסאו וגישהו עד לפני אמו ויהפוך אותו לאחוריו וירכב עליו, ואת כפות ירו ואת לחיו שת על משענת הכסא.

— אם ככה נכונותם ואם ככה חכמתם כלכם כי אז אולי ידעתם גם זאת אשר נמצא אחי מורה! אמרה אשת מיריק בקול גדול.
— שאול ואבדון ובכור שטן! קרא האנס ולא יכול לשלוט ברוחו כי נפעם מאד.

— הלא תבוש הלא תכלם, האנס, על יצר מחשבות לבך הרע, ענתה מאב; החשוב חשבת כן לו אבדת אתה ממנו?
— ואני גם אני מה חטאתי כי לא אוכל לשמוח בלתי אם להתעצב אל השמועה הזאת, אמרה קעטי; ואמה? הנמצאה גם היא?
— אמה מתה.

— אמנם קותה נפשי כי אחיה זה איננו ריק ופוחו ואיש בלועל, ענתה עמי אחריה.
— עור אחד אשר שחוק תמיד על שפתיו ואשר הדרי פנינים ומרגליות ואבנים יקרות על ידיו ועל צוארו, ותבניתו כתבנית אחד

האשוריים בהיכל-האלגביש ואת קרקוד ראשו יכסה במצנפתו תמיד ולא יסירנה אף רגע! קרא האנס בלעג מר, כי מרה נפשו לו מאד מאד.

— האם כלכם קשרתם עלי והייתם לאנשים רעים וחטאים אשר אין כל מחשבה טהורה בלבכם? קראה אשת מיריק כי התעוררה נפשה פתאם לבקש את הנרדף ולעמוד לימינו — השכחתם ולא זכרתם עד מה את השמחה אשר תשמח מירה באחיה?

— הלא ידעת, אמי, כמוני גם את, אשר כמעט שכחה מירה את אחיה ולא תזכור עוד אותו, ענתה קעטי.

— אכן אנשים אשר אבדו מתוך הקהל ויהיו געלמים שתים עשרה שנה הלא טוב יעשו לו נותרו באשר הם שם ולא שבו עוד לנצח! קרא האנס גם הוא ויתרגו אל אמו — אנשים כאלה לא יצליחו לכל מלאכה בלתי אם להיות לשטן לאיש בדרך!

— האנס! קראה אשת מיריק ושפתיה מלאו תוכחות, לו עשרים שנה אבדתי ממך כי עתה חשבתני אשר גם אז —

— ואני אמרתי שתים עשרה שנה, ענה האנס וישמע את אמו בדברים, ואולם אם כה ואם כה רק טוב יעשו כל הקרובים וכל הגואלים, אשר אבדו ויעלמו ממנו כשתים עשרה שנה, לו נותרו באשר הם שם ולא שבו עוד להראות אלינו.

— אכן הלא יפים אף נחמדים מאד הדברים כיום מצאנו את אחד האובדים, ענתה מאב אף היא חלקה, כי אז תשמע אזננו גדולות ונפלאות והמון מעשים ומקרים לא יחסר; האם בן-המלך קמרלומן מצא אותו?

אז תספר אשת מיריק באוזני ילדיה את כל הקורות את דירונדה ואת כל אשר ידעה על דבר מרדכי, לא היה דבר אשר כחדה מהם, ודבריה ערכים ונעימים מאד מדי ספרה, ובאחריתם אמרה: ואדוננו דירונדה יתן לו כבוד אלהים, ובדברו בו והיה כעבד המדבר במלכו, ואף גם זאת הגיד לי אשר אין נערה כמירה להבין את רוח אחיה הנעלה ולהשכיל אל לבו ואל כל אשר בו.

— עוד מעט וראיתם כי היה דירונדה זה למשוגע ולאיש תעתועים בגלל כל מחשבותיו אשר הוא חושב על היהודים האלה! קרא האנס ככוו ובגעל נפש, ויתר ממוקומו ואת כסאו הדף ממנו והלאה ברעש

ובקול המולה גדולה — חי אנכי אם לא בודון וכצדיה הוא עושה את כל אשר בידו לעשות, להסב את לב מירה אחרנית ולחזק אותה בכל תעתועיה ובכל שינונותיה ומשוגותיה אשר נחלה לה מאבותיה!

— רק בוז ולעג לך, האנס, אם ככה אתה חושב על אדוננו דירונדה! ענתה מאב, ואשת מוריק גם היא התרגזה בסתר לבה אל כנה עקב אשר נשא חרפה על רעהו, ואולם התאפקה ולא דברה דבר עד שוך המתה.

— אכן לא נוסף עוד מהיום והלאה לשבת כלנו יחדו בנוה-שלום זה כשבת אחים גם יחד, הגה האנס ברוחו הקשה ויתהלך אחת הנה ואחת הנה בתוך החדר ואת שתי כפות ידיו שם בצלחות בגדו, — כי עלינו לקרוא כפעם בפעם את אליהו הנביא הזה לסור אל ביתנו יום ויום ולשבת עמנו ולהשקות אותו מן הנהיך אשר יבוא אל פינו, ומירה גם היא לא תשית עוד את לבה אלינו עד עולם, ורק את ירושלים תזכור ונפשה תערוג לעלות אל העיר הזאת, לשבת שם על חרבותיה; וגם לא תצלה עוד להיות למשוררת — את זאת חזיתי לי ואותה אני מגיד גם לכם — וגם לא תדע עוד לכלכל את מעשיה ואת דבריה במשפט והיתה לנערה מתקדשת ומתחסדת כאחת מבנות הנזירים, וגם כל חיונותינו הטובים והנעמיים כמוין יחלפו ולא יהיו עוד, וגם נות-שאנן זה יהפך והיה תהו ובהו, ואני גם אני אלך מדחי אל דחי עד רדתי ועד היותי לאיש שותה שפור הנותן כל היום בכוס עינו.

— חי אני, האנס, אם לא נתעבים ונכזים יהיו הגברים בעיני מכל יתר היצורים אשר על פני האדמה, ענתה קעטי בקצר רוח ובמר נפש — וחיה אם יעשה דבר אשר לא יהיה לפי רוח כל אחד מהם ולפי חפצו, ומצאנו כי ידויו כלם לסחי ולמאוס אשר תגעל נפשנו אותם.

— כן, כן, כן, פגול ותועבה המה כלם יחדו! קראה מאב; אכן אנכי לבי מלא שירה ויש אשר אדמה בנפשי לראות את עיר נינוה הישנה והיא בנויה על תלה!

— ואני אחת שאלתי לרעת: מה בצע בכל התורה אשר שמעת מפי מוריק ובכל אשר הרבית לשבת בבתי-המדרש הגדולים, אם ככה יחיו דרכיך ומעשיך, האנס! ענתה עמי — הלא עליך לקבל את הטוב אשר נתן אלהים לך בשלחו לפניך איש אשר עליך לכברוהו ולהאיר פניך

אליו; אמנם אנחנו כלנו פה ידוע נדע לתכן את רוחו ולכלכל את דברינו ואת מעשינו במשפט עמו!

— יהי אלהים עמוך וידעתן לכלכל את מעשיכן ואת דרכיכן! קרא האנס ויקח את מצנפתו בירו — יאר אלהים פניו אליכן ונתן לכן לב מבין להבין את קינות ירמיהו החדש הזה, ושמעתן ויגל לבכן — „ההמשך יבוא בקרוב“, כאשר יאמרו כותבי הספורים — ואני מה בצע בכל למודי הרבים ומה יועיל כי יעלה איש על רעהו, אם זה גורלו לשבת בחברת אנשים משוגעים וחולמים כאלה אשר יעמידו פניהם תמיד ויביטו בנו בכל עת וישאלו ממנו להיות אונינו קשובות לכל הגה היוצא מפיהם, ואשר כל דברינו לא יהיו בלתי אם באורים ופרושים לתורתם אשר בתוך מעיהם; הלא טוב מזה להיות לסנדל ישן ולשבת תחת המבוע עד אשר נהפך ונתי לנציב אבן — ואולם אנכי אין את נפשי להיות לסנדל ישן! קרא האנס בקול גדול, ואחרי כן פנה פתאם אל אמו ויאמר: „שלום לך הלילה, אמי!“ ויש את ראשו אליה לנשק לה, ויגש עד לפני הדלת ויאמר: „שלום לכן, נערותי!“

— לו ידעה מירה את כל דרכיך ואת כל משפטיך אלה! ענתה קעטי, ואולם האנס לא ענה דבר ויצא ואת הדלת סגר אחריו ביר חזקה עד אשר נעו אמות הספים לקול הרעש, וקעטי הוסיפה בפנותה אל אמה ותאמר: ואני מה כלתה ומה נכספה נפשי לראות את פני מירה בדבר אדוננו דירונדה את דבריו אליה ובגלותו את אונה, הלא אדע כי יפים ונחמדים יהיו פניה ברגע הזה מאין כמוהם!

ואולם אחרת יעין דירונדה — כי מכתב כתב אל אשת מיריק ממחרת היום והוא וישאל ממנה אשר תקום היא לדבר את הדברים באוני מירה ולגלות את אונה, מכלתי חכות עוד אל בואו, כי ירא דירונדה לספר באוני מירה את כל הקורות ואת כל המוצאות אותו בימים האחרונים, פן יהיה בעיני מירה לאיש מתנשא ומתגדל בחסדיו הרבים אשר הוא עושה עם כל איש; ואולם לאשת מיריק לא הגיד במכתבו את שרש הדבר הזה, ורק כתב אליה אשר יש עם לבו לשבת עם מרדכי יחדו ברגע אשר תביא אשת מיריק את מירה אליו, וראתה מירה את פני אחיה בעורו יושב בעלית קיר חדרו טרם יבוא אל ביתו החדש,

ואז כמו פיה תשאל הנערה מעמו לבוא לשבת במקום אחד יחדו, באין מגיד לה דבר :

ודירונדה דאג בסתר לכו פן יפלא מעם מרדכי לשפוך על אחותו את כל אהבתו אשר בלבו ולהתרפק עליה ככל אשר תשאל נפשה, אחרי אשר בודד האיש בחדרו שנים רבות ותהיינה כל מחשבותיו נתונות אל הדבר האחד אשר אליו נשא את נפשו תמיד, ומו יודע אם לא הכביד הדבר הזה את לבו עד בלתי יהמו עוד מעיו לשארו הקרוב אליו ולא יבין עוד להתענג ולהתרפק עליה. ואף אמנם התבונן דירונדה אל מרדכי ויבחן את דרכו עם יעקב הנער, וירא כי נכמרו נחומיו תמיד אל הילד ויהי לו שעשועים בכל עת ויאהבהו ברחמים רבים ובתמלה גדולה כאהבת אם את בנה יחידה; ואולם עם הנער הזה הסכין מרדכי זה שנים רבות, ומו יודע אם ככה יהיה משפטו גם עם אחותו; הן לא שאל מרדכי את פיו ולא דרש אחרי אחותו ולא דבר בה למטוב ועד רע, ויהי הדבר הזה לפלא בעיני דירונדה, וגם לא כמו פיו אמר לבוא לשבת עם מירה יחדו, ורק עשה את אשר שאל הוא מעמו, עקב אשר נטל עליו. אז יביא דירונדה למרדכי את הבגדים החדשים אשר קנה לו, ומרדכי נדרש לאשר שאל מעמו ויקפל אותם, ואחרי כן חלף כמו צחוק על שפתו ויאמר: „אם מצאתי חן בעיניך ונתת לי גם את הבגדים הישנים אשר לי, ואניח אותם אתי למשמרת עד עולם“, ואחרי כן ישבו שניהם יחדו ויחכו למירה, ומרדכי נשען אל הכסא ועפעפי עיניו סגורות, ורק רטט ורעד יחלפו לרגעיהם על בדי עור פניו, וגם ידיו תרעדנה מרגע לרגע, אכן היה מרדכי מן האנשים אשר ייראו לנפשם מאד בבוא עליהם חליפת פתאם, כי על כן הסכימו ימים רבים עם דרכיהם ועם מעשיהם הראשונים, וכל חדש יטול סערה גדולה אל לבם, ואנשים כאלה יגורו מפני כל חדש כאשר יגור איש מפני מחלה או מפני כגפה, ויש אשר ישמחו לקראת הבא וככל זה דאגה קשורה בלבם.

ומרדכי שפך מרוחו גם על דירונדה, ויגר גם הוא מאד מאד, כי פג לכו ולא ידע מה, ובשמעו את קול הפעמון אשר על יד הדלת, ויקם וימהר ויצא המסדרונה לראות את פני מירה בטרם תבוא אל חדר אחיה, והוא טרם ידע מה הגיע אליו ומה המריצהו לעשות כדבר הזה. אז ראה את מירה, והנה היא לובשת את השמלה ואת המטפת ואת הצעיף

אשר לכשה ביום ראותו את פניה בפעם הראשונה, היא השמלה אשר טבלה ביום המיר והנמתו ההוא במים להיות לה לשמלת מתים; כי שאל שאלה אשת מיריק אותה לאמר: „האם את הבגדים האלה את אומרת ללבוש בבואך לפני אחיך?“ והיא ענתה ואמרה: „הלא דל אחי מאד, ואני אין את נפשי להיות נבדלת ממנו ברב או כמעט, פן אהיה בעיניו כמתנכרה אשר רוחי זרה לו“, — כי חשבה מירה אשר ילביש מרדכי גם הוא את בגדי הפועלים אשר לו; ודירונדה ראה את כל זאת ולא היתה בו כח לדבר דבר, ורק נכלם מפניה על כל מעשיו אשר עשה להלביש את מרדכי בגדים חדישים, ולא הבין גם הוא את כל אשר הכינה מירה. אז הושיט את ידו למירה, וילחצו איש את יד רעהו ולא דברו דבר, ופני מירה הלבינו מאד ותנת עליהם רוח דאגה ופחד.

וכאשר פתח דירונדה את הדלת, זיורא והנה קם מרדכי ממקומו והוא נגש עד לפני פתח הדלת ועיניו תלויות אל הדלת באהבה ובחמלה גדולה. אז תקרב מירה שנים שלשה צעדים ותעמוד, ויהיו שניהם עומדים בתוך החדר, והמה טרם ידברו דבר וטרם ינעו ויגודו; כי טרם ראותם איש את פני אחיו בעיני בשר, וזיורא בעיני רוח, ויהיו הזכרונות הראשונים עוברים על פניהם, ורוח על פניהם יחלוף אשר יעלה אליהם את אמם, והמה רואים גם אותה בעמדה עליהם. ומירה פתחה את פיה בראשונה לדבר דבר, ואולם לא סרה ממקומה אף כמלוא השערה.

— עזרא! אמרה פתאם, ויהי הקול הנה דומה אל הקול אשר עליו אמרה כי ככה קראה אמה לאחיה בדבריה אליו.

ומרדכי שמע את הקול הזה וימתר פתאם ויגש אליה וישם את שתי כפות ידיו על כתפותיה, והוא גבוה ממנה משכמו ומעלה, ויש את ראשו אליה ויכט אל פניה באהבה וברחמים רבים, ויאמר: „אכן רב לי, כי על כן שמעתי היום את קול אמנו; התזכרתי אותה גם את בקראה אותי כפעם בפעם?“

— כן הוא, וגם אזכרה את קולך בענותך אותה כפעם בפעם לאמר: „אמי!“ ואני ידעתי תמיד כי אהבת אותה מאד. — ומירה חבקה את צווארי אחיה בשתי ידיה, ותשם את שתי כפות ידיה הקטנות אישה על פני אחותה, ותט את ראשו אליה, ותשק לו מנשיקות פיה באין מעצור ולא הרפתה ממנו, ותהי כאם רחמניה המתרפקת על עילה;

ובעשותה כה וכה, ויצנח הצעיף מעל קדקוד ראשה וימול ארצה מאחוריה, ותהיינה קוצות תלתליה נפוזות אל כל רוח.

— מה נעים ומה נחמד לי קדקוד שער זה! דבר מדרכי בקול מלהשיג וברחמים רבים וישם את ידו הרוה והצנומה על קדקוד ראש הנערה, ויעבר אותה לאטו על פני תלתליה.

— ראה הנה חולה אתה מאד, עזרא? אמרה מירה ותתעצב מאד ותתכונן אל פני אחיה לחקור אותם:

— כן הוא, בת שעשועים, ולא ימים רבים אחיה לפניך פה על פני האדמה, ענה מדרכי בנחת.

— ואני מה אהבתיך ומה רבים הדברים אשר לנו לדבר איש באוני אחיו; ענתה מירה וקולותיה הנעימים והמתוקים התמלטו מפיה כאשר יתמלטו הזמירות מפי הצפור המשוררת — את כל אשר אדע אספר באזניך, ואתה תהיה לי למורה, והורית אותי את הדרך אשר אלך בה למען היותי לנערה עכריה כמשפט, ככל אשר דרוש הרוש היא ממני, לו היתה עוד לפנינו; ואני אשב עמך כל הימים ולא אעזבך, בלתי אם בצאתי לפעלי ולעבודתי, כי גם עבודה תהיה לי למן היום הזה והלאה, ואעבוד יום יום, והוה הכסף אשר אבוא די לכלכל את כל מחסורינו, ואני מה טוב לי כי מצאתי לי רעים נאמנים אשר אין עוד כמוהם!

אכן שכחה מירה עד הרגע הזה ולא ידעה כי יש עוד בבית זולתי מדרכי, ורק בדברה את הדברים האחרונים, ותפן כה וכה, ותהי ידה האחת נשענת אל יד אחיה, ופניה מוסכים אל אשת מירוק ואל דירונדה; ואשת מירוק לא יכלה כמעט להתאפק עוד, כי חמו מעיה מאד ונחומיה נכמרו למראה פני האח והאחות בפגשם איש את אחיו, וירבק לבה אחרי מדרכי לאהבה אותו גם היא, ותרא כי מלא הוא כבוד ועו שכס אחד על כל בני גילו, ותדע כי הגדול מאד וכי הוסף אל השמועה אשר שמעה מפי דירונדה וכי לא שמעה אף החצי.

— ראה והביטה אל האישה הנחמדה הזאת! אמרה מירה; הן זרה הייתי לה, לא ידעה אותי מתמול שלשום, ואחי נערה עניה ואובדת ככואי אל ביתה, והיא היתה לי לאם ותשמור עלי כשמוה אם על בתה. אם מצאתי הן בעיניך ונתת את ידך לאחי, הוסיפה מירה ותהי כמבקשת

על נפשה, ותחזק ביד אשת מיריק ותשם אותה ביד מרדכי, ותגש אותן אל פיה ותשק להן.

— רק אלהים נתן בלבך את החמלה הגדולה ואת הרחמים הרבים, ענה מרדכי, ותהי גם את עוזרת לנו אשר ישמעו השמים אל תפלת אם.

— הלא טוב נעשה כי נלך עתה ואחרי כן נשוב, אמר דירונדה וילחץ מעט את יד אשת מיריק, והיא קמה כרגע ללכת; כי הנה ירא דירונדה פן ידברו גם בו, והתמלטו מפי מירה דברים על אדותיו להגיד למרדכי את אשר כחד הוא ממנו וימהר לצאת; וגם הדלה הדאגה מקרב לבו אשר דאג למרדכי ולמירה, וידע כי לא יפלא עוד ממנו לעזוב את שניהם לברם בבית, כי מבינים המה איש את לב אחיו.

פרק עשרים ושמונה.

בן נאמן היה גראנדקורט לעמו ולארצו, ואולם בין חכמי המדינה ישרי הממשלה הכתובים על ספר דברי הימים לא נמנה מעודו, ותהי כל חכמתו לרשת אחוות נחלה ולהקים את שמו על נחלתו; וכל המעשים הגדולים הנעשים בקרב הארץ לא נגעו אליו בלתי אם בנגעם גם אל חקות האחוות אשר יגאל בכסף. והיה אם יקום איש לכתוב את דברי ימי חייו ופרשת כל תקפו וגבורתו, וראינו כי לא יזכיר בשמו עם כל יתר אנשי השם הנזכרים עם שליטיו־ההולשטיניה ועם מעשי ביסמרק ועם חברי הפועלים ועם חקות הבחירה אשר לבעלי־בתים ועם דברי הימים אשר לבעלי־הבירוא, כי כל הרברים האלה לא נגעו אל גפש גראנדקורט ברב או כמעט, ובקראו את כתבי־העתים לא שת לב גם אל המאמרים אשר ידי חכמים וסופרים גדולים כתבו אותם; ואולם לא מחסרון תבונות ומאפס חכמה עשה כדבר הזה, כי השכיל מאד לדעת את עם האשכנזים ואת הסותרים ואת הבוחרים, ויבן את דרכיהם ואת מעשיהם היטב, ויקרא להם בשם „חמורים ובני בקר“, ורק לא לקחו כל הרברים האלה את לבו ולא דבקה נפשו אחריהם עד מה, והיה כדבר איש באזניו דבר מכל הרברים האלה, והביט גראנדקורט בו ככזו ובשאת גפש ועיניו

סגורות עד החצי כעיני האיש הנעור משנתו, ושמר לפיו מחסום ודבר לא יענה, והאיש הדובר בו לא יתיצב בפניו וכל חכמתו תתבלע, ונסרחה גם חכמת הנבונים היראים ורכי הלב.

ואולם דבר כי יהיה אשר יגע אל עצמו ואל בשרו, וראינו כי נתפך גראנדקורט לאיש אחר, לעשות את כל מעשיו בתבונה ובחכמה ובחשבונות רבים כאחד החכמים הגדולים מחכמי המדינה אשר יעשה לו שם-עולם לא יכרת.

וגראנדקורט ראה את כל מעשיו גוענדולין ואת כל אשר היה בינה ובין דירונדה, לא היה דבר אשר נסתר מנגד עיניו ולא היה הגה אשר נעלם ממנו. ואולם לא מקנאה אשר קנא את אשתו היו עיניו פקוחות בכל עת, כי לא האמין גראנדקורט אשר יש כי יעבור רוח קנאה גם עליו, כי ביום קנאו את אשתו והיה הדבר הזה לו לאות אשר לא יאמין גם הוא בכחו הגדול ובידו החזקה, לשפוך את ממשלתו על אשתו ולהשתרר עליה בזרוע נטויה, ולכן זה הדבר אשר אמר בלבו: תדבק נא אשתי אחרי איש זר, יבוא נא איש זר ולקח את לבה ומצא חן בעיניה יותר ממני, ואני הנני ואראה את כל אלה ולא יכאב ולא יצר לי עד מה, כי לא את אהבתה ואת קרבתה חפצתי, ורק זאת חפצתי, למשול בה ולהשתרר עליה ולהראות אותה בכל עת את תקפי ואת גבורתי, וכי כתי אתי להטות אותה לפי חפצי ולפי רוחי, וכי אני השטן העומד בדרך אשר חשקה נפשה ללכת בה, והיא לא תרים את ידה ואת רגלה ולא תעשה גדולה או קטנה עד אם צויתי. — כאלה וכאלה היו מחשבות גראנדקורט, והוא לא נחם אף רגע אחד על מעשהו אשר עשה לקחת לו את העלמה הזאת לאשה, כי על כן מצא עתה ענין לבחון על פיו את רצונו העז ואת ידו הגדולה, ואף גם מלאה גוענדולין את כל משאלותיו אשר שאל ואשר חמד לבו בסתר ביום קומו לקחת לו אשה, והוא מאז מעולם לא רצתה נפשו אשה אחרת אשר שונים יהיו משפטיה מן האשה הזאת; כי לא בקש לו אשה אשר לא מאשפתות ירים אותה להושיבנה עם נדיבים; אף לא אשה אשר לא תקח ביפיה את לב כל רואה; אף לא אשה אשר צפרני אצבעותיה לא תהיינה עשויות בתבניתן כמשפט; אף לא אשה אשר תנוך אונה תהיה גדולה מן המדה הראויה לה ואדומה למראה; אף לא אשה אשר תהיה כפסל נסך הרש אשר אין

בו רוח, מבלי דעת להשיב דבר כפעם בפעם בחכמה ובתבונה ובישום שכל; ואף לא אשה אשר מאחבה תלך אחרי בעלה ולא מרוב מחסור אשר נטל עליה — ואת כל הדברים והאותות האלה הלא מצא גראנדקורט באשתו גוענדולין.

וגראנדקורט ידע היטב כי מצא את אשר בקש, ויחל לרדות באשתו ביד חזקה ובזרוע נטויה, ויתעמר בה ככל אשר השיגה ידו; ויהי נוהר לנפשו מאד, פן יאמר עליו: נוחלה תקותו מעם גוענדולין ונפשה נקעה מעליו, והיה לשחוק, לכן הביט עליה כשבע עינים, פן תביא עליו חרפה תחת כבוד ולעג תחת נחת, ובכל אשר הוא עושה אמר לנפשו כי לא מקנאה הוא עושה את מעשיו, כי אם מהיותו נוהר לשמור על כבודו; ובכל זה דומים היו כל מעשיו אל מעשי האישי המקנא לאשתו, כאשר ידמה צבע הצהוב אל צבע הצהוב, והצבעים האלה גם הם הן לא ממקור אחד יבואו והם שונים כפעם בפעם לתולדותיהם ולסכותיהם.

כשנה הזאת קדם גראנדקורט לבוא עירה לונדון, כי דברים היו לו אל הסופר אשר לו בעיר המלוכה, באמרו לצוות לביתו אחריו ולכתוב את הדבר בספר הגלוי, וגם בקש להקים את שמו על הנחלות אשר יתן על יד בעליהן את הכסף אשר ילוח, וגם אמר להסב את אחותו, את שרה־דיפלו, לדורו מאלינגר למען אשר יקח מידו את כל הכסף הרב אשר אמר לתת לו; ואולם יותר מכל אלה חשקה נפשו הפעם לשבת בלונדון, להראות את האצילים ואת אילי העיר את כבודו ואת אשתו היפה והצעירה אשר לקח לו ואשר בה התפאר בסתר לבו. אכן נסה גראנדקורט להתחלל בלבו, כי לא תשאף נפשו אל כל הכבוד הזה וכי אחת היא לו אם יתקבצו כל הפתאים והסכלים אשר בעיר להשתחוות לאשתו ואם לא; ואולם אם תהיה מחשבה כזאת לאיש, לבלתי שים לב אל כל העוטרים אותו מסביב וללעוג ולבזו להם, הלא גם אז יבקש לו האיש הזה את כל המון האנשים ההם אשר יבואו להשתחוות לו, למען אשר יוכל ללעוג ולבזו להם ולמען אשר יזכיר להם כי לא ישים אליהם לב — כי האיש אשר זה חפצו וזה רצונו להיות עומד כפסל שיש לפני האנשים המשתחוים לו ולראות בשמחתם אשר ישמחו לקראתו, הלא יבקש לו איש הזה בראשונה את המשתחוים ואת השמחים האלה,

למען היות לו נפשות אשר לפניהן יוכל לעמוד בפסל שיש — וגראנדקורט גם הוא בבואו בפעם הראשונה עירה לונדון עם אשתו החדשה אשר לקח לו, ויבקש גם הוא למצוא המון אנשים משתאים ומשתוממים אליו ואל אשתו, ויעש משתים רבים וגדולים, ויבוא הוא ואשתו כפעם בפעם אל בית האצילים והגדולים אשר בעיר, ויצא כפעם בפעם הוא ואשתו וירכבו על סוסיהם בראש הומיות ובגנות ובפרדסים להפליא את עיני הרואים, ויש אשר מצא חן בעיניו בראותו להקת „פתאים“ אין מספר עושרים אל אשתו ומבקשים את קרבתה ומדברים באזניה דברי חן וחלקות ואהבה, ויש אשר שאלה נפשו בסתר כי תבחר לה גם אשתו שפת ערומים לעשות בערמה ולעגוב גם היא למראה־עינים על מאהביה אלה; — ורק דרכיה ודבריה עם דירונדה לא מצאו חן בעיניו.

וגראנדקורט ראה את פני דירונדה בערב אשר הקדישה אשת מאליונגר את קרואיה לבוא לשמוע אל להקת המנגנים ואל המשוררת, וכמותו כהאנס ראה גם הוא את כל הדברים אשר היו בין דירונדה ובין גוענדולין בשבתם שניהם יחד על רפידתם, ואולם בערב ההוא לא דבר דבר באזני גוענדולין ולא הוכיח אותה על מעשיה אשר עשתה, כי גאון לבו ורום עיניו מנעו אותו מהשמיע אותה את מוסר תוכחתו כרגע, ויתאפק ימים אחדים וישמור את הדבר בלבו; ובהקדישו את קרואיו גם הוא, לא שכח לקרוא גם לדירונדה, כי אמר: ירא נא כל הקהל ידע אשר אחת הוא לי אם ישנו האיש הזה בכיתי ואם אין — רק מקין ימים אחדים והוא יושב לפני אשתו בכיתי, ויפתח את פיו פתאם ויאמר:

— רק תועבה היא בעיני איש לראות אשה המבקשת את מאהביה בבית זר וזודפת אחריהם כל הערב ושואפת את צלם עד הרביקה אותם, והיתה אשה כזאת לשחוק וללעג בעיני אלהים ואנשים; אכן טוב לאשה לדעת לכלכל את דרכיה ואת דבריה בחשבון ודעת, להיות צעדיה ספורים ודבריה שקולים בפלם, כחק לנשים היודעות לחלוך נגד החיים, וכשכחה את כל זאת, והיתה לעול ולמשא על אישה ונבערה ממנו לבוא עמו שנית בחוך קהל וערה.

וגוענדולין שמעה את הדברים ופניה חפו, כי ידעה גם היא אשר בערב ההוא לא ספרה את צעדיה ולא שקלה את דבריה בפלם וכל

מעשיה ומשפטיה לא היו כחוק לנשים הגדולות — והיא גם היא חשקה נפשה תמיד להיות שולטת ברוחה עד בלתי יכיר איש את אשר בלבה . אפס כאשר יוסיף גראנדקורט לדבר על לבה וכאשר ירבה לענות אותה , כן תגדל וכן תרבה תשוקתה אל דירונדה , ותבקש יום ויום חוון ומועד לראות את פניו ולדבר אליו דבר ; וכאשר ימעט וכאשר יצער המקרה למצוא אותו ולראות את פניו , כן תפרוץ וכן תבער תשוקתה בסתר ועוד מעט והיא החלה להאמין אשר ידבק לבו אחריה גם הוא כאשר ידבק לבה אחריו . אבל במה יצליח דירונדה לבער את המחשבת הנכריה הזאת מקרב לבה ? הן אמת נכון הדבר , לא נטה מפניה בראותו אותה , ותהי להפך , כי בקש את קרבתה למען הראותה אשר לא תבוש בו בטחה בו , ואשר לא ימנע אותה מכבוד גם אחרי שמעו מפיה את כל אשר עשתה ; ואף גם זאת והוא בכל מאודו ובכל נפשו חמד לשבת עמה יחד , כי נגע גורלה בלבו , ויש אשר חשב כי חובתו היא לדאוג לה , אחרי אשר מאתו היתה נסבה להרים את עיניה אליו , כי מנע אותה מלכת אחרי שרירות לבה ויהגה אותה מן המסלה אשר הלכה עליה ויזנה אותה מן הנחלה ומן המנוחה אשר אמרה למצוא , והיא מה כי ילין עליה עתה אם תשליך את יתבה עליו ואם תחכה לעזרתו לחלצנה מן המצר ?

בימים ההם וגוענדולין חשקה נפשה לבוא בדברים עם מירה , ללמוד ולשמוע מפיה את חקת הזמרה , כי אמרה לעשות בעצת דירונדה למצוא חן בעיניו , ואולם לא מצאה עת ומועד להפיק את אשר זממה ; כי רק האנשים העוכרים כל היום , המה יודעים גם את רגעות המנוחה , להכדיל בין עבודה לעבודה , תחת אשר האנשים , אשר כל ימיהם עצלות וחבוק ידים , אמנם יודעים מאומה מכל אשר אתם ואין להם עת וזמן כל היום ; ותהי גם גוענדולין מחכה מיום ליום ומעת לעת , ועיני גראנדקורט פקוחות עליה לבלתי תת אותה להרים את ידה ואת רגלה בלעדיו , ותדבק עצלותו גם בה כאשר ידבק הערפל אל כל דבר אשר יגע בו בעברו על פניו .

אכן באחד הימים ההם וגראנדקורט וגוענדולין יושבים גם שניהם אל השלחן לאכול את ארוחת הבקר , ותצלח עליה הרוח כימי קדם , ומרי

נגעו אצבעותיה במזלג אל החגבים והשלוים אשר על הקערה לפני מבלתי אכול אותם, ותען פתאם ותאמר:

— אם מצאתי חן בעיניך ונתת אותי לשמוע בלמודים בכל עת שבתנו בלונדון, כי חשקה נפשי לשמוע את תורת הזמרה.
— למה זה תשאלו כדבר הזה? שאל גראנדקורט ברוב עצלה ובקול דממה.

— למה זה אשאל? ענתה גוענדולין והנסה בערמה ללכת עמו בקרי — יען כי לא אוכל את הכבר אשר לאזו, למען הפיל על עיני חבלי שנה; יען כי לא אעלה עשן מן הציגארים כל היום; יען כי לא אבוא אל בתי-ועד יום יום, למען אשמח בצאתי משם; יען כי לא אעשה אחת מכל אלה — ואני נלאיתי נשוא את כל העצלות הרובצת עלי למן הבקר ועד הערב באפס מעשה ובאין עבודה, ונפשי חשקה לבקש חליפות לרוחי; ולכן בעורך עושה כה וכה להכין מלאכתך בחוץ עם סופריך ואנשיך הרבים, ואמרתני אני בלבו לשמוע תורה מפי היהודיה הקטנה אשר השתוממו כל השומעים לקול זמרתה.

— לו יהי כדברך, ענה גראנדקורט ויתק את הקערה מלפניו ויצנח אל הכסא אשר ישב עליו ויבט בפני אשתו בעיניו הקטנות והמעוצמות כעיני הלטאה, ואצבעותיו החזוקו באזני הכלב הקטן הרובץ בחיקו לשעשע בהן (וגוענדולין שנאה את הכלבים ותתעב אותם מאז ראתה כי יהליקו לו לשונם ויכחשו לו).

ואחרי כן הוסיף וקולו קול איש המבקש לישון, לאמר: אמנם לא ידעתי למה זה לאשה גדולה לשיר בשירים; הן כל המנגנים והמומרים אשר לא יעלו על כמות התואטרון יהיו לשחוק בעיני כל מבין ויודע, ואשה מן הנשים הגדולות לא תלך בדרכי גלזוים אשר כאלה; ואם תחשוב לתת בשיר קולה בשבתה בביתה, והיתה לעול ולמשא על כל שומע, כי מי ישמע לקול וללחה ובתוכו לא יתרגו לבו?

— אהבתי מאד באמור איש את כל אשר בלבו, כי תפארת היא לבעל אשה, ענתה גוענדולין ותרם את לחיה מעט ותפן את עיניה ממנו ותקח באצבעותיה את אחד החגבים אשר על הקערה לאכול ממנו — ואולם קותה נפשי כי לא תמוע גם אתה את הטוב מן הקרואים, וקראנו גם אנחנו לעלמה לפידות לבוא אל ביתנו ביום הרביעי לחדש

בהיות המשתה, למען אשר תשיר את שיריה באוזניו, הן גם הגבירה אשת בראקינשו קראה לה בעשותה את המשתה, כאשר ידעת, וגם אנשי בית רימונד קראו לה, ואותם הן ידעת אשר בוררים הם מאד מאד את אשר יבחרו, וגם אדוננו דירונדה יסמוך את ידיו עליה ואמר כי אין כמוה משוררת, להיות קרואה אל בית כל איש העושה משתה, והוא הלא רמים ישפט ומשפטו עז וקשה תמיד, ודבריו הן יהיו לנו למשקולת.

וגוענדולין ברברה את הרברים האלה, ותחשוב לשים בואת אבן גגף קטנה בדרך אשר גראנדקורט הולך עליה.

— אכן רק מעשה ילדות הוא אשר יעשה דירונדה לעבוד כל היום מקצה העיר ועד קצה ולשוט מבית לבית ולהלל את הנערה אל כל איש, ענה גראנדקורט בקול מלחשים ויהי כמתרפה בדברו.

— מעשה ילדות! קראה גוענדולין ותתאדם ותשב ותבט בו וכל עצמותיה רחפו מכעש ומחמה על דבריו הכזבים אשר חמד לו בזרן, לאמר על דירונדה כי „ישוט מבית לבית להלל את הנערה“.

— כן הוא; ואף גם זאת אנחנו רואים, כי קמה הגבירה אשת מאלינגר להיות לכרוב הסוכך לנערה ההיא, והיא תסוך לה באכרותיה למדי גם בלעדיו. ולכן לו השכיל דירונדה כי עתה ישמר לפיו מחסום לבלתי דבר עוד דבר בנערה הזאת, פן יכירו האנשים ויבינו כרגע מה הוא לה ומה הרברים אשר בינו ובינה —

— אנשים אשר רק לפי מעשיהם הם ולפי דרכיהם ישפטו גם את עמיתם! קראה גוענדולין ופניה הלבירו לפתע פתאם תחת אשר התאדמו בראשונה, ועצמותיה רחפו מפחד פתאם כשמעה את דבריה אשר יצאו מפיה.

— אמנם כן, ועל האשה לשמוע אל משפט האנשים ההם, פן תמערנה רגליה והיתה אחריה עדי אובד! ענה גראנדקורט בנחת ויחזק באזני הכלב הלכן ללחיץ אותן בין אצבעותיו — זאת האם תחשבי על דירונדה זה כי אחד קרוש הוא מן הקדושים אשר בארץ?

— חי אני אם חשבתיו כזאת! ענתה גוענדולין ותתאמין לשלום ברוחת ככל אשר יכולה ולענות הפעם קשות — ורק חשבתיו עליו כי איננו גבל מן הנבלים הגדולים,

או קמה ותתק את הכסא ממקומו בלאט, ותצא מן החדר.

ובלכתה ותהי כאיש אשר בא יין רב אל קרבו והוא מתאמץ ללכת ברגל
 ישרה למען הסתיר מעיני הרואים כי שתה לשכרה, ותבוא אל תדרה
 ותסגור את הדלת אחריה ותשב, ותחשוב מחשבות ולא ידעה מה הן,
 ותעמק חקר ולא הבינה את אשר היה לה, ויארך זמן שבתה ופניה
 הלבנה עוד כרגע צאתה מחדר-האכילה. אכן גם אז כאשר קבלה את
 מכתב אשת גלאשר לא ידעה מכאוב כמכאובה עתה! כי הבה לבה
 לרסיסים בפתע פתאם ותהי המכה גדולה ועצומה מאד, ויש אשר חשבה
 כי חדל לבה להיות דופק בקרבה ויקם לדממה, ולא ידעה עוד להבדיל
 בין המכאוב ובין הדממה, ורק בעלות תמונת דירונדה לפניה לראות
 אותו בחוץ, ותגע התמונה הזאת אל פצעי לבה אשר לא זורו, ויכאב
 לה מאד, ויש אשר היה עם לבה לצעוק צעקה גדולה ומרה מעוצר רעה
 ומכאוב, ויש אשר לא ידעה אם בחלום ואם בהקיץ שמעו אזניה את כל
 הדברים אשר שמעה, ופתאם לפתע ותמונת דירונדה היתה לה לוועה
 ולחרדה ולתועבה גדולה אשר געלה נפשה אותה, ולבה הציק לה מאד
 על האולת אשר היתה קשורה בלבה להאמין כאיש אשר כזה ולבטוח בו
 ולשפוך לפניו את כל לבה. או זכרה את מוסר תוכחתו ואת משפטו העז
 אשר הריץ ואת כל הדברים אשר דבר אליה בגאות לבו ובגבה אפו,
 ותהי השנאה גדולה מאד אשר שנאה אותו לפתע פתאם, וגם יפי עיניו
 ותומת לבו השפוכה על פניו היו בעיניה למסוה אשר שם על פניו
 להסתיר תחתיו את כל שחיתותיו ואת כל רוע מעלליו כמשפט יתר האדם
 יחד בלם.

וכל המראות וכל המחשבות וכל הדברים האלה חדרו לתוך לבה
 בחפזן נמרץ כחלומות אשר יבעתו את החולה השוכב על המטה,
 ובהתעוררה, ותהי פתאם כאיש המקיץ מתרדמתו. או נשאה את עיניה
 ותרא והנה חדלו ערפלי הבקר אשר בחוץ, ואור שמש מתוק לעינים
 השתפך כנחל מים בער האשנב, וישפך גם עליה חום ואור למכביר,
 והיא רוחצת בתוך האור והחום החם בעודה יושבת על מקומה כפסל
 שיש. ויהי האור יורד עליה דרך ישרה, ותתעורר ותבט כה וכה —
 והנה שם מחוץ לחלון משתפכים גלי השמש על כל המקום אשר בארץ
 ועל כל העולם ומלואו ועל כל החיים החיים עוד על פני האדמה מחוץ
 לגבולות חלומותיה הרעים; ותבן פתאם כי חלומות רעים בעתה בהקיץ,

והרעה עוד טרם באה עליה ועוד טרם נעשתה. אז קמה ותשא את ידיה ותפריש את כפיה אחת הנה ואחת הנה, כמשפטה כפעם כפעם בהיות לבה נפעם מאד וזיא מבקשת מפלט מתוך המצר, ותתהלך בהדר אנה ואנה בתוך פלגי האור הגדול והמתוק היורד עליה באין מעצור.

— רק כוב לי ולא דבר אלי נכונה! אבל מה יתן לי ומה יוסיף לשון רמיה ומה בצע אם הוא יאמין באשר אמר ואם לא? אמרה גוענדולין אל לבה — ואולם האמונה בדירונדה לא יספה עוד לשוב אל לבה, ומחשבתה החדשה הזאת לא היתה בלתי אם להשלות את נפשה ולבקש את האמונה אשר אבדה ממנה. — אכן גדול היום הזה, ארוכה מארץ מדתו, ואיך תעצור כח לשבת בדד כל היום הזה ולהיות כלואה בהדרה? אז הבהילוה דעיונותיה ומחשבותיה לעשות מעשים אשר לא יעשו וללכת בדרכים אשר לא תלך בהם אשה ישרה וכבודה, ותהי מחשבתה הראשונה לעלות אל הגבירה אשת מאלינגר, לשאל את פיה ולחקור ולדרוש אותה על דבר מירה; ואחרי כן היה פתאם עם לבה לכתוב מכתב אל דירונדה, להוכיח אותו על פנוי על כל המעשה אשר עשה להפוך לעיניה את כל הארץ לתהו ובהו ולטמא את כל היקום ולעכוך את כל תקותה ונחמתה, כי עוד כחה אתה לשפוך באוני האיש הזה את כל קצפת ואת כל חמתה על כל המעשה הנעשה תחת השמש; ופתאם ולבה קרא בקרבה: לא! אל מירה אבוא, והיא תגיד לי את כל אשר חשקה נפשי לשמוע — והמחשבה הזאת לא סרה עוד מקרבה, ותדפוק אותה בקול נוגש ונגיד, להאיץ בה לכלות את אשר החלה, והמעשה הזה הלא נקל הוא לעשותו, ולה אחת היא אם כזאת ואם כזאת תהיה אחריתו; ואף גם תמצא לה פתחון פה להגיד למירה כי באה היא לקרוא לה לבוא אל ביתה ברביעי לחדש בהיות המששת. — ואחרי כן מה יהיה משפט הדברים אשר תדבר אליה? במה תוכל לה להוציא מפיה את כל הדברים אשר חשקה נפשה לשמוע על אדות דירונדה? — ואולם גוענדולין לא שתה לבה אל כל אלה, ותקצר נפשה בקרבה מהרבות מחשבות כחשבון ודעת, כי הרעיון אשר נטע אישה בתוך לבבה מסך עליה רוח עושים ושנעון, ולו היה לרעיון הזה בשר ועצמות, כי עתה התנפלה עליו לרצוח אותו נפש, מבלי שום לב אל אחריתה ואל הדברים אשר יהיו אחרי כן. או נגשה אל הקיר ותמשוך

בפעמון, ובבוא הנערה אשר לה החרדה, ותשאל את פיה אם יצא גראנדקורט לרחוב העיר, והנערה ענתה: כן, וגוענדולין צותה והכינו לה את מרכבתה, כי יש את נפשה לנסוע מזה, ותשם את שמלותיה, ותדד ותעבור את האולם הגדול, ולא הביטה אל המראות הגדולות התלויות אל הקירות ולא התכוננה אל החפצים ואל הכלים הרבים המלאים זהב וכסף ושלל צבעים נפלאים, ותהי כאשה בשביה היושבת בבית-אסור העשוי זהב כלו. אז עלתה מחשבה על לבה, ותדע כי שמוע ישמע אישה אף ידע את המקום אשר באה אליו, וגם לא ימנע את תוכחתו ממנה ליסר אותה אם כה ואם כה, ואולם גוענדולין לא שתה לבה אל כל אלה, כי היא רק אחת בקשה ברגע הזה ואותה שאלה נפשה, לדרוש ולשמוע כי לא הוליך אותה שולל האיש אשר בטחה בו וכי לא התעה אותה לבה בהאמינה באיש ההוא.

וגוענדולין ידעה את הבית אשר שם מירה יושבת, ותעבור כמרכבתה ברחוב העיר, והוד והדר עוטרים אותה מסביב ואת לבה הפצוע והקרוע, והיא עודנה מבקשת פתרונים לשאלה אשר טרם תדע עוד מה יהיה משפטה ואיך תעביר אותה על שפתה; ובעברה ברחוב העיר, לא התכוננה ולא הביטה אל כל הנעשה מסביב ולא שתה לב אל כל המראות אשר ראו עיניה, ותהי כאיש אשר יביאו אותו השוטרים אל בית-המשפט, והוא בהיותו בדרך לא ישים לב אל כל אשר יפגע בו, ולא יביט את המסדרונות ואת האולמות לא יראה, עד דרכו על סף החדר אשר שם השופטים יושבים. אז באה עד לפני הבית אשר שם מירה יושבת, ותשאל אם תמצא את העלמה לפירות בביתה, ויענו אותה: כן, ותבוא אל תוך החדר אשר דלתותיו עשויות וריעות צמר והן פרושות על פני הפתחים, ותט אונה ותשמע, והנה קול דירונדה עולה אליה מן החדר השני, והיא לא שמעה את קולו היטב ורק לבה נבא לה כי קולו הוא, ורונה דמיונותיה החל לפעם בקרבה וישפוך עליה את עצמת כשפיו וקסמיו הרבים, עד כי ידעה אל נכון כי שומעת היא אותו ברברו, ויש אשר חשבה כי עומד הוא לפניו וגם עיניה תראינה אותו פנים אל פנים. אז אחזה אותה פלצות ותחרד על דבר הסערה אשר קמה בקרב נפשה, ותחל להפריד את כפתוריו נעלי-ידיה מתוך לולאותיהם ואחרי כן שבה לרכוס אותם, ותעש כה וכה, ותהי כמתקצפת על דבר

העבודה הכבדה הזאת, ותשוך בשניה את שפתיה, ובין כה וכה זמירה יצאה אליה מפתח החדר השני, ופניה מלאים נחת ועל שפתיה שחוק שלום ושלוה. ובראות גוענדולין את פני מירה המלאים תום ועדן, ויהי לה המראה הזה לנوحם לנפשה, ותשחק גם היא מעט, ותושט את כף ידה למירה, ותשב על הכסא אשר הישם לה, ואזניה עוד שומעות את האיש אשר לקולו צללו אזניה, ואולם רוחה שבה אליה ותחי, ולא השתער עוד לבה אליה כבראשונה ולא פחדה עוד מפני הרגע הבא, ותדע כי תצא כאור אמת, והיתה לה למרפא ולנחמה. זמירה לקחה את כסאה ותקריבהו עד לפני גוענדולין, כי לבה נבא לה אשר תדבר גוענדולין את דבריה באזניה בלאט, ותשב ותחכה בכליון נפש אל הדברים אשר תשמע מפיה, וגוענדולין פתחה את שפתיה, ויהי קולה קול מלחשים, ותדבר ביראה וברוך לבב, ותאמר:

— אולי תשתוממי עלי לראות אותי בבואי אל ביתך — אולי יפלא בעיניך הדבר כי לא כתבתי אליך את דברי במכתב — ואולם שאלה לי אליך, והיא קטנה אליך וגדולה אלי.

— מה מאד ישמח לבי כי לא במכתב כתבת אלי את דבריך, ותבואי אל ביתנו, ולא מנעת אותי מכבוד! ענתה מירה, ובהוכה השתומם לבה על החליפות ועל התמורות אשר מצאה בנפש גוענדולין, וכי נהפכה ותהי לאחרת; ופני העלמות השתים שונים ברגע הזה אשה מרעותה מן הקצה אל הקצה, פני האחת מלאים הוד והדר ומנוחה, ופני השנית מלאים רוגז וחרדה ופלצות, והם לבנים למראה מתחת לצעיפה המכוסה בנוצות רכות.

— ואני חשכתי, הוסיפה גוענדולין לדבר, וגם קותה נפשי כי לא תשיבי פני ריקם כשאלו כמך לבוא אל ביתנו כרכיעי כחדש הזה בערב, והשמעת אותנו את הוד קולך, כאשר עשית בבית הגבורה אשת בראקינו, והיה בעשותך כדבר הזה, והפלאת חסרך עמי מאד מאד, כי מתכים אנחנו לך.

— ככל לבי ובכל מאורי נכונה אני לעשות כאשר צויתני; האבוא אל ביתך כשעה העשירית או בתשיעית וחצי? שאלה מירה, וגוענדולין שמעה ומכוכתה גדלה מרגע לרגע.

— אם מצאתי הן בעיניך ובאת בשעה התשיעית וחצי, ענתה

גוענדולין, ואחרי כן החרישה ותרע-כי אין לה דבר לדבר עוד, ובכל זאת לא מצאה כח לקום וללכת ותהי כמסמר נמוע, ואזניה עוד שומעות את קול דירונדה מעבר לפתח, ויהי לה הדבר הזה לענין לענות בו, פי לא ידעה להוציא מבין פתחי פיה מלים אחרות, ותשאל:

— היושב אדוננו דירונדה בחדר השני?

— כן הוא, ענתה מירה בתום לבב, כי שומע הוא את תורת

השפה העברית מפי אחי.

— היש לך אָח? שאלה גוענדולין, כי שמעה את הדבר הזה

מפי אשת מואלינגר ותשכחהו ולא זכרה עוד אותו.

— כן, אָח נחמד לי והוא חולה, כי הכהו אלהים בשחפת

וברזון, ואדוננו דירונדה היה לו לרע נאמן מאין כמוהו, אחרי אשר היה גם לי לרע ולפודה ומציל, ענתה מירה בחוס לבב ומשפטה במשפט איש אשר לא ישא את שם הנפש הנחמדה לו על שפתיו עד אם הלל אותה באוני כל שומעיו.

— הגירי נא לי, אמרה גוענדולין ותנה את ידה על יד מירה

ותדבר בלאט, — הגירי נא לי, הגירי את האמת, אל תכחדי ממני דבר! הן סמוך לכך ובטוח כי איש ישר הוא! הן לא שמעה אונך כל דבר בליעל על אדותיו! הן רק שקר ישקרו כל אלה האומרים כי דבר בליעל יצוק בו!

האם לא נהפכה האשה הגאה ורמת העינים הזאת ותהי לילדה

פותה? ואולם מירה בשמעה את דבריה הנפלאים, ויגעו אליה כמדקרות חרב ויחלפו אותה בכרק, ולבה מלא תרדת קרש וקצף וחרון גם יתר; אז אורז עיניה לפתע פתאם וקולה חרד מדי דברה, ותאמר: מי ערב את לבו לדבר בו און ולהביט בו עמל? הן מלאך כי יר מן השמים לענות בו סרה, אז ארע כי כוב לי, והוא לא כן! עניה ועזובה הייתי במצאו אותי, ואני עמדתי על החוף בין חבדים כאמרי להשליך את נפשי המימה, גלמודה הייתי ונרתה כשה אוקרת, אשר כל הואה אותי ידוד ממני ויתן אותי לפני בת בליעל התועה כשדה, והוא ראה אותי ויגמול עמי חסד אשר לא אשכחהו, וידבר אלי טובות ויכבדני ככבוד בת מלך, ויביאני אל בית אשה הטובה מכל הנשים, והיא היתה לי לאם רחמנית עד היום הזה; ותקטן כל זאת ממנו, ויקם ויבקש וימצא גם את אחי,

אשר לבי נהה אחריו כל הימים, והוא גם את אחי וכבר מאד, ויתן לו כבוד אלהים, ואחי זה גם הוא איש רש אין לו כל בלתי אם נפשו, וגם אחי יכברו ויאהבהו מאד, והדבר הזה לא קטן הוא אלו — הוסיפה בגאה וכגאון ותשא את ראשה —, כי חכם אחי מן החכמים הגדולים אשר בארץ ורוחו רוח גדולה וטהורה עד מאד, ואדוננו דירונדה יאמר, כי רק מעטים על פני הארץ אשר ידמו לו. — ובדבר מורה את הדברים האלה, ותבער בה קנאתה עד להשחית, ותמלא מרי כבית המרוי, כחק לאנשים עברים הנאמנים למולדתם, וגם בגוענדולין חרה אפה על אשר פסחה רגע אחד על שתי הסעפים ולא האמינה בדירונדה.

וגוענדולין ינקה את כל הדברים האלה במו פיה כצמא במדבר, ולא ידעה ולא שתה לב כי גם בה יחר אף מירה, ומכל דברי מירה לא הבינה בלתי אם את הדבר האחד, אשר חף דירונדה מן הפשע הרב אשר השיא אותו גראנדקורט וכי גבוהים דרכיו מרדכי איש-און כזה כגבוה השחר אשר בשמים מן הטיט אשר בחוצות; ויש אשר חשה בנפשה כי גאולה באה לה וכי חדל הלחץ אשר העיק את לבה תחתיו, ולא שתה לב אל הדוברת ואל הדברים אשר התפרצו מפיה, ולא ידעה מה, ופתאם החזיקה בידי מירה ותלחץ אותן בחוקה ותקרא: „תשואות חן חן לך על כל דבריך הטובים!“ ואחרי כן קמה ותשנה את קולה ותוסף ותאמר: „הנה נחפזה אני לדרכי, ואת הלא תבואי אל ביתנו ברביעי בחדש, וזה לי הדבר הזה לחן ולחסד!“ ותקור ותשתחזה ותצא מן החדר, ומירה פתחה לה את הדלת, ויפלא בעיניה הרבר כי היתה גוענדולין פתאם לאחרת וכי שבה אל משפטה הראשון, להרים ראש כימו קדם.

וגוענדולין לא שתה עוד לב למירה ולא זכרה את הנערה אשר ממנה גאולתה באה, כי לא היה מקום בקרב לבה בלתי אם למחשבת האחת לדעת כי שקר ענה גראנדקורט בדירונדה, ואל יתר הדברים לא שמה לב, ויהי כמעט שמעה את הדברים מפי מירה, ותבער בה תשוקתה לעזוב את הבית הזה, וללכת, כי הבינה פתאם אשר לא טוב עשתה לבוא אל הבית הזה, ותירא פן ימצא אותה דירונדה שם. ובשבתה במרכבתה לשוב הביתה, ותכן ותדע פתאם את כל אשר יהיה ואת כל אשר יעשה לה אישה בשובה. ויהי כאשר קרבה המרכבה עד לפני שער הבית ותשא גוענדולין את עיניה ותרא והנה גראנדקורט עומד לפני פתח הבית ובירד

ציגאר כוער באש, ובראותו אותה, וישלך את הציגאר מבין אצבעותיו ויגש אליה ויהי לה לעוזר ברדתה מתוך המרכבה ויתן לה את זרוע ימינו להשען אליו בעלותם את המעלות עד בואם התדרה, וגוענדולין באה אל האולם הגדול ותשב שם, כי לא חפצה לעלות אל חדרה, למען אשר יהיה לה המקום הזה להמלט שמה מפני אישה, ותסר את געלי-יריה מעל אצבעותיה, ותעבר את ידה על פני מצחה, והיא עיפה ויגעה מאד, ואל אישה לא שמה לב ולא ההבוננה אליו לדעת כי גם הוא יושב עמה בחדר. ואולם גם גראנדקורט הקריב את כסאו וישב מנגד לה אל מול פניה, אשר אם תשא את עיניה וראתה אותו, והיא הן יבצר ממנה להסב את עיניה מנגדו בלתי אם בודון ובשום לב.

— המצאתי הן בעיניך להגיד לי איפה היית בשעה הזאת אשר

לא הסכנת? שאל גראנדקורט.

— הנני ואגידך: בבית העלמה לפירות הייתי לקרוא לה אל

המשתה למען השמיענו את קולה, ענתה גוענדולין ותשם את געלי-יריה על השלחן הקטן אשר לפניה ותתבונן אליהם.

— לקרוא לה ולשאול את פיה על כל הדברים אשר בינה ובין

דירונדה, הלא כן? שאל גראנדקורט וקולו כאוב מארץ ופיהו מלא בוז ולעג וחמת פתנים אכזרית, ואוני גוענדולין שומעות, ויהי בעיניה לשטן משחית אשר קם עליה לענותה.

והיא מאז היותה לו לאשה לא ערבה עוד את לבה לדבר אליו

דבר כאשר עם לבבה, ועתה זאת הפעם הראשונה מצאה את לבה לענות אותו דבר באין מעצור לרוחה, ותשא את עיניה אליו ותבט בו בכל עון, ותען אותו ותאמר — וקולה גם הוא קשה ועז מאד:

— כן הוא; וכל אשר דברת שקר הוא, נבלה הוא, זמה הוא!

— ואת כל זאת היא הגידה לך למען תדעי, הלא כן? ענה

גראנדקורט ופיהו מלא בוז ולעג וחמת פתנים אכזרית שבעתים מבראשונה. אז החרישה גוענדולין וחרון אפה היה לחמה גדולה אשר התלקחה

בקרב לבה לאכול את שארה מעליה. כמה תדע כי נכונים כל הדברים אשר שמעה אזנה מפי מירה? כמה תצליח לערוך אותם נגדו למען אשר יאמין בהם גם הוא? היש בידיה אותות אשר תשים אותם לפניו להשיב את מחשבת לבו הרעה? והם הן כקצף על פני המים יחלפו כנגוע

אליהם רוח לעגו הנורא ובהכותו אותם בשבט פיו! וכל הדברים וכל האותות ההם לא במלים יסודתם כי אפ' כרוח, והיה אם כה תאמר אליו כי רוחה לא יתן אותה להאמין בכל אשה יאמין הוא, וענה אותה ואמר כי פותה אין לב היא וכי איש מזמות ותבונות לא יבטח ברוחו ובחזון לבו כי אם במעשים אשר יעשו ובדברים אשר יהיו. או הפנתה את ראשה ממנו בחפזן ותבט אל פתח החדר, ויתר אפה מאד בראותה כי לא תמלט עוד, כי גדר את דרכה בפניה בשכתו בינה ובין הפתח.

וגראנדקורט ידע את אשר בלבה וכי תעז ירו עליה, ויוסף וידבר אליה, ויהי כמתרפה בדברו, לאמר: אם חשקה נפשך לקול זמרתה, לא אתיצב לך לשטן בדרך, קומי וקראי לה, כי אחת היא לי אמרתי. — ואחרי כן החריש רגע אחד, ויען ויאמר בקול נגיד ומצוה, וקולו קול מלחשים, לאמר: אבל אם מצאתי הן בעיניך אל נא תדרוך עוד כף רגלך על סף הבית ההוא. הן אשתי את, ולכן יהי נא דברי לך לקו ולמשקלת, לדעת על פיו את המעשה אשר תעשו ואשר לא תעשיהו; כי ביום שימך את העול על צוארך להיות אשה לגראנדקורט, שמת על צוארך גם את העול לכניע נפשך מפתיות, והיום בבקר היות כיונה פותה וכל מעשיך מעשי פתיות; והיה אם עוד תוסיפי לעשות כמעשים האלה, ולא יארכו הימים ודברו כך בכל בתי-הועד אשר בלונדון, והדברים ההם לא יערבו גם לך. ראי הזהרתיך, כי מה ידעת את מכל המעשה אשר יעשה תחת השמש? הן אנכי היותי לך לאיש, ולכן בקולי תשמעו ואנכי אנכי אותך בדרך.

וגוענדולין שמעה את כל הדברים, דבר דבר לברו, ויהי לה כל אחד לצנינים בצדיה ולמדקרות חרב בלבה, ותדע כי יבואו כל האותות ההם אשר אמר גראנדקורט והיא לא תוכל להושיע לנפשה, ויהיו לה כל הדברים החם כדברי אחד הרופאים אשר מצא בבשרה מחלה האוכלת מן הדם ועד הנפש, והוא ישים את כל האותות לפניה וידה תקצר מהושיע ומאמור לו כי לא כן היא עמה, ואולם אחרי כלותו את דבריו, ותרא כי היתה הרוחה וכי לא יגדור עוד את הדרך לפניה מלצאת, וגראנדקורט לא הוסיף עוד לדבר אליה בדבר הזה למטוב ועד רע ולא הזכיר עוד אליה את מקרי הבקר הזה עד עולם, כי ידע גראנדקורט את כחו הגדול ואת עצמת דבריו, ויבן כי רב לו בדברו פעם אחת ולא ישנה. ואף

אמנם היה גראנדקורט מן האנשים אשר כחם אתם להשתרר על המון אדם רב, ולו שלחו אותו אל אחד האיים הרחוקים אשר לאנגליה, להקים לדממה את סערת חמת המורדים אשר בתוך אחת הקולוניות, כי אז מי יודע אם לא הצליח האיש הזה בדרכו מאוד ואם לא היה שמו לתהלה ולתפארת, כי לא בחן ובחסד ידביר איש כזה אנשים תחת רגליו כי אם ביד חזקה ובורזע נטויה, בקומו לערוץ הארץ ולהשמיד ולאבד את כל אשר יתיצב בפניו.

ובכל זאת לא נתנה אותו גוענדולין לגזול את אמונתה מקרב לבה שנית, ותחוק באמונתה בכל עוז, ויהי הדבר הזה למרפא לבשרה ולתרופה לנפשה; ומכל הדברים אשר דברה מורה באזניה לא זכרה דבר, בלתי אם את הדבר האחד, לדעת כי כל המעשה אשר עשה דירונדה רק כאיש נדיבות עשה, להציל נפשות מרדת שחת ולעמוד לימין חלכאים, ומאז שובתה מבית מורה לא זכרה את הנערה ולא זכרה את אחיה הנפלא ואת כל אשר ספרה על אדותיו, וגם הדברים הנפלאים אשר הגידה לה כי שומע דירונדה מפי אחיה את „תורת השפה העברית“ לא בא אל תוך לבה ולא שתה אליהם לב, ויהי משפט הדברים האלה כמשפט החסידה בשמים אשר תעתה מן הדרך לעוף אל מול עבר פניה, והיא תכיט בה, ולא תעלה המחשבה בלבה לחקור ולדרוש גם לתולדות החסידה הזאת לדעת את דרכיה ואת ארחותיה ומשפטיה.

ואולם למן היום ההוא והלאה לא היה עוד לב גוענדולין ערום נגד דירונדה כבראשונה, ותבקש לה תמיד כסות עינים להסתיר את רחשי לבה, ובראותה את דירונדה בימים ההם, ויהיו דבריה אליו מעטים וספורים וקולה עז וקשה, ודירונדה בחן אותה וירא כי לבה בקרבה הולך הלוך וסוער וכי שפתה שפת ערומים היא, ויצר לו מאד; ואולם מכל האנשים אשר עטרו אליה מסכיב לא ראה ולא הבין איש את הדבר הזה וולתי דירונדה לברו.

וגראנדקורט ידע כי הדביר את ערפה הקשה תחתיו וכי חליפות היו לרוחה פתאם, ולא האמין בה גם הפעם, כי אמר: תמצא נא גוענדולין מועד נכון לפניה, ושבה והייתה כבראשונה; הן אם כה ואם כה „אולת“ קשורה בלבה להיות דברים נסתרים בינה ובין דירונדה, והיה כהיות לפניה מועד נכון, ודגרה האולת ההיא וכקעת את ביציה —

ואולם בכל עמלו ובכל יגיעו הרב לא עמדה חכמתו לו למצוא את החידה ולדעת את הדברים הנסתרים ההם. לא דברי אהבה מסתרת יהיו הדברים האלה — אמר בלבו — ואולם אולת היא הקשורה בלב שניהם, והיא הטילה את הסערה הגדולה אל לבה, ומי יודע אחרית סערה נסתרה כזאת ואם לא יבוא יום והמלחמה אשר מבית תהיה לו לתררה גם מחוץ. הן היו ימים על פני הארץ וגם קוראי הדורות יספרו לנו כי שואת פתאם באה על הגברים לוקחי נשים, כי החלו נשיהם פתאם להתחסד ולהתקדש ותעשינה את מעשיהן מעשי זרות ותהפוכות, ואחרי כן יצאו והיו לנשים משוגעות כבתי-אסף למשגעים ולנזירות בבתי-אסף לנזירות, ומי יודע אם לא תהיה כזאת גם אחרית גוענדולין ואם לא לזאת תראינה עיניו בה את כל הזרות והתהפוכות, והיתה זאת ראשיתה; כי על כן בקש גראנד-קורט וימצא אשר עליו לדכא את כל אלה, להכין ביד חזקה את כסאו לבל ימוט עוד ולבנות את ביתו לו ולאשתו יחדו, ולא תשעה עוד בדברי הכל ורעות רוח; ותהי עצתו לעשות דבר אשר לא חשב אותו בראשונה.

אז אמר גראנדקורט לגלות את און אשתו ולהגיד לה את דברי ספר הגלוי אשר כתב בצוותו לביתו אחריו, ואולם נבצרה ממנו לדבר אליה את כל הדברים האלה כמו פיו, יען כי בספר הגלוי הזה הזכיר גם בשם ליריה גלאשר וילדיה, ויהי לו הדבר הזה למורת רוח לדבר בו באזני גוענדולין בשפה ברורה; ובכל זאת חשקה נפשו אשר תדע גוענדולין כי בבואו לקחת אותה לו לאשה לא נסתרה ממנו אשר יודעת היא את כל הדברים אשר היו כינו ובין אשת גלאשר, כי על כן לו הצדקה להשמיע עתה באזניה גם את דברי ספר הגלוי. אכן לו היה איש אחר תחת גראנדקורט, כי אז אולי במכתב גלה את אונה, להודיע אותה את כל אשר יהיה עם לבו להודיענה, ואולם גראנדקורט שנא תכלית שנאה את הכתיבה ואת הדיו ואת קסתי-הסופרים, וגם בהיות עליו לכתוב מגלה קטנה בת שתים שלש דלחות, ויהי לו הדבר הזה לעול ולמשא, ויקרא את לוש סוכנו וימלא את דויו, ויכתוב לוש תחתיו; ואנחנו הלא ידענו כי ישנם אנשים אשר נקל להם להוציא את כל צפונותיהם ומסתריהם אל הסופרים אשר להם משבת אל שלחן הסופרים ולכתוב את דבריהם בעצם ידם. וגם גראנדקורט לא חשב ולא עלה על לבו לקום ולכתוב

דברים אחדים אל גוענדולין, כי היה לו לוש סוכנו לדיו ולקסת-סופרים ולעט, ויהי עם לבו לקרוא ללוש ולמלא את ידיו, ובא הוא לפני אשתו והביא לה את ספר הגלוי ובאר לה את הדברים באר היטב; ואולם גם עם לוש לא לקח דברים בראשונה להורות אותו את המעשה אשר יעשה ואת הדרך אשר ילך בה, וגם לא באה דאגה אל לבו, פן ירא לוש יודע כי חין מבדיל בינו ובין אשתו, כי היה לו לוש לאיש-סודו, ומי איש אשר יש לו רע ואיש-סוד ולא יבטח בו ולא יאמין כי איש-סודו זה טפש כחלב לבו ואיננו יודע להבדיל בין ימינו לשמאלו וכי נאמן הוא לפניו לשמור תמיד מחסום לפיו? אכן גלה גראנדקורט לפני לוש את לבו תמיד, ולוש ידע את כל קורותיו ואת כל מוצאותיו, את מרבית תענוגותיו ואת פרשת הכסף אשר ילוה ואת כל בעלי משה ירו, לא היה דבר אשר לא הגיד לו, ויהי לו לוש לכלי למעשהו לעשות בו את כל אשר יעשה, ובהרחיקו אותו מביתו, ויתרגו גראנדקורט מאד כי לא ידע להרים את ידו ואת רגלו בלעדיו, וישמח מאד לקראתו בבואו עירה לונרזן וימצאהו שם והוא נכון לשרת לפניו כבראשונה. אמנם גם את דברי ספר הגלוי ידע לוש לכל פרטיהם ומעיפיהם יותר ממנו.

וגראנדקורט הבין אשר אשה משכלת וחכמה כגוענדולין יודעת היטב כי לוש היה האיש אשר מעמו היתה נסכה להביא את אשת גלאשר ואת-לדיה אל המקום אשר בשרה, למען אשר תראינה עיני גוענדולין אותה או ביום המעשה, וכי זה שרש הדבר אשר בקשה גוענדולין אותו להרחיק את לוש מביתו, וכי היה לה להועבה ולא יכלה עוד לדבר אותו לשלום; ואולם גראנדקורט לא תפן היטב את רוח גוענדולין ויאמן אשר רק מקנאה אשר קנאה גוענדולין את לדיה גלאשר חרה אפה בלוש, והקנאה הזאת טמונה בסתר לבה ולא תעצור כח לשאת אותה גם על דל שפתיה, וגם האמין אשר כתבה לדיה מכתב אל גוענדולין בשלחת אליה את כל האבנים היקרות, ובמכתב ההוא הוציאה אליה את כל רוחה, ותספר לה כי האבנים היקרות ההן גם היא עדתה אותן, ותדבר אליה עוד דברים רבים וכן נחמדים כאלה, כי זה דרך נשים וכן תעשינה כפעם בפעם בהיותן מקנאות אשה ברעותה — כאלה וכאלה היו מחשבות גראנדקורט בדבר גוענדולין, ולא תכן את רוחה ולא עלה על לבו לחקור ולדרוש גם אחרי דברים אחרים הכמוסים והחתומים בלב האשה הצעירה הזאת;

ולכן חשקה נפשו מאד להגדיל את-אש הקנאה הכוערת בלב גוענדולין ולעשות בחכמה אשר תקבור גוענדולין את קנאתה ואת בסתה לבה ותשמור לפיה מחסום כל הימים, כי אמר גראנדקורט בלבו: רק הדרך הוזה הוא הדרך הנכון ללמד לאשה בינה, למען אשר תשכול גם היא להיות שולטת ברוחה כמוהו; והוא בבחרו לו את לוש להיות למליין בינו ובינה, לא להכעיס אותה בתמרורים אמר, כי אם בחפצו אשר תבין גם היא כי הוא האחד אשר יצלה למלאכה להיות למליין ביניהם. אכן היה גראנדקורט מן האנשים אשר ישפטו את כל בני האדם רק לפי רוחם המה, ואשר יחשבו כי כל הטוב להם וכל המוצא הן בעיניהם, היא ייטב והוא ימצא הן וחסד גם בעיני יתר האדם, ואנשים כאלה יחטאו לפעמים חטאות גדולות ויעשו לפעמים מעשי סכלות ואולת רבה, רק מבלתי יכלתם להשכיל אל לב רעיהם ולשאת ולסבול עמהם; ולכן זה הדבר אשר נמצא: לו יבוא השטן להיות גם הוא על פני האדמה ולעשות את כל מזמרתיו ועלילותיו ונכליו הרבים, כאשר יאמר עליו בספרים, כי אז ראינו אשר דברים רבים לא יעשה בחכמה ומעשים רבים יהיו מעשי סכלות ואולת רבה, רק מבלתי יכלתו להשכיל אל רוח בני האדם ולהבין אל רחשי לבם לשאת עמם בחמלה ולסבול עמם ברחמים. באחר הימים ההם בבקר, וגראנקורט בא לחדר אשתו אשר מאהורי האולם הגדול, ומצנפתו ונעלי ירדיו בירו, ויעמוד לפני גוענדולין ויעמק להביט אליה בשבתה על רפידתה ובחיקה ספר פתוח, וידבר אליה בהן ובחסד, ויהי כמתרפה כדברו, ויאמר:

— גוענדולין! הנה לפנינו כיום הוזה דין ודברים על אדות הכסף וההון אשר לנו, ואין לי דרך אחרת בלתי אם לגלות את אונך למען אשר תדעי אותם גם את; ולכן ראי הנה קראתי את לוש והוא יבוא לפניך ובאר לך את כל הדברים האלה באר היטב; הן יודע לוש את כל הדברים האלה מאין כמוהו; ואני הנני יוצא עתה לרחוב העיר; והוא האיש האחד אשר יצלה לבאר לך את כל הדברים מפורשי ושום שכל; ואני אחת חשבת כי לא יהיה לך הרבר הוזה למורת רוח.

— אכן ידעת היטב כי למורת רוח ולזרא יהיה לי כל הרבר הוזה! קראה גוענדולין בחרון אף ותתמר ממוקמת; — לא אראה את פני האיש ההוא, ויהי מה! — ובדברת ויהי עם לבה לגשת אל הפתח ולהמלט;

ואולם גראנדקורט עמד לפני הפתח ושכמו מפנה אל הדלת, והוא ידע בראשיתו כי יבער אף גוענדולין בשמעה את הדברים היוצאים מפיו, ויהי נכון לקראתה, ויתאפק ויתאמץ לשלוט ברוחו ולדבר אליה בשובה ונחת ככל אשר יוכל, והיו דבריו אליה כרכרי איש אשר יקרא את רעהו לבוא לאכול עמו לחם ורעהו ישוב את פניו ריקם, וידבר אליה רכות כבראשונה ויאמר:

— מה בצע בקצפך? הן יש סכלים למדי וחמורים למכביר ובהמה רכה, אשר עלינו לדבר באזניהם כפעם בפעם, ולא נמלט; אכן כל איש אשר רוחו בקרבו ואשר ידע לתלוך נגד החיים, לא יקצוף עד עולם ואף יבין להיות שליט ברוחו ככל עת! זאת הלא תדעי כי יש אשר יהיה לאדם דין ודברים הנוגעים אל עניניו ואל קניניו, אל מסתרו ואל משלה ידו, אשר נבקש כי יהיו להם סדרים נכונים, ואנחנו הן לא נוכל לשאל כי אנשים נחמדים ונעימים לנו יעשו לנו את המלאכה הזאת; ואני אם קראתי לי את לוש ומלאתי ידו במלאכה הזאת, לא טוב לך לקצוף את כל הקצף הגדול הזה כי אם לדעת אשר הוא האיש הנכון והוא טוב גם לך גם לי. אכן רק בחיק כסילים ינוח קצף, אשר לא ידעו את ארחות החיים ואת המעשה אשר יעשה, וגם לך אל להרים ראש בגאווה ובגדל לבב ואל לנשוך בשניך את שפתיך על אדות איש אשר כזה!

וגראנדקורט דבר את כל הדברים האלה לאט לאט, דבר דבר לבדו, פרק פרק לבדו, ובין כה וכה וגוענדולין מצאה מועד לשים את הדבר אל לבה ולהכניע את ערפה הקשה. מה יהיה אפוא משפט הדברים אשר יאמר גראנדקורט לגלות את אונה? שאלה גוענדולין את לבה — הן על דבר הכסף והרכוש יאמרו לדבר אליה: ומחשבה עלתה לפתע פתאם על לבה כי יאמר גראנדקורט לפקוד את אמה ואת אחיותיה, וגם את אשר יאמר לעשות לאשת גלאשר ולילדיה, אותה יגיד לה. מה יועיל אפוא כי תכביר את לבה, לבלתי תת את לוש לבוא לפניך? התוכל להתחנן אל גראנדקורט כי הוא כמו פיו ידבר אליה את כל הדברים ההם תחת לוש? והדבר הזה גם הוא הן יהיה לה למורת רוח ולזרא ולמכשול לב, גם אם מלא ימלא גראנדקורט את משאלותיה אלה, והוא הן לא ימלא ולא יעשה את שאלתה זאת, אם אחרת יעץ בראשונה, והוא איננו האיש אשר חלופות תהוינה למחשבותיו

ולמועצותיו. — וגוענדולין לא יכלה לשאת עוד את העול הקשה אשר הרכיב גראנדקורט על צואריה וכל אשר הכניע אותה בדבריו ובמעשיו, ולא היה בה כח לעמוד עוד לפניו כשבוית חרב והוא יגדור את הפתח בעדה לבלתי תת אותה להמלט מפניו, ותפן משם ותגש אל הארון אשר עם הקיר ותשען אליו בזרוע ידה, וגראנדקורט גם הוא הקריב לבוא ויגש אליה.

— הנה הכינותי את כל הדברים, למען אשר יבוא לוש עתה אל הבית לדבר באזניך את דבריו, ובין כה וכה ואני אצא לרחוב העיר, הוסיף גראנדקורט לדבר עתה אחרי החרישו רגעים אחדים — האוכל ללכת עתה ולהגיד לו כי מחכה את אליו עד בואו הלום?

וגוענדולין גם היא החרישה טרם מצאה את לבה לענות: „כן“, ופניה מוסבים מנגד גראנדקורט ועיניה תלויות אל הארץ ברגע הוציאה מפיה את המלה ההיא.

— ואני אקדם לשוב הביתה כיום הוה, והיה אם מצאתי חן בעיניך ועלינו אחרי כן על סוסינו ורכבנו לשוה בשדה, אמר גראנדקורט, וגוענדולין החרישה ולא ענתה דבר. רק חמה גדולה בוערת עתה בקרבה — חשב גראנדקורט בלבו, ואולם החמה הזאת חמה מסתרת היא ולכן מצאה חן בעיניו. אז יגש גראנדקורט והחזיק בלחיה ונשק אותה למו פיו, והיא עורה סוגרת את עפעפי עיניה עד החצי ולא תשא את עיניה אליו ולא תמוש ממקומה, עד אשר תשמע אזנה כי עבר גראנדקורט את מפתן הפתח ויסגור את הדלת אחריו ואת הבית עוב.

איה איפה הדרך הישרה אשר תלך עליה עתה? ומה המעשה אשר תבחר עתה לעשות למען אשר ירוח לה? הן לא לה הצדקה לזעוק אל השמים על כל הרעה אשר תעשה לה, כי היא בעינים פקוחות הלכה אחרי האיש הוה ותהי לו לאשה רק מרוב תשוקתה למשול בו ולהטות אותו לפי חפצה, ועתה הוא הוא המושל בה והוא הוא המטה אותה לפי חפצו!

אז ישבה ותחכה עד אשר תבוא שפתתה להגיד לה כי לוש בא, ותהי כאיש המחכה אל הרופא אשר יבוא לתתוך בשכין את בשרו; ומרי העלותה את המחשבה על לבת כי לוש זה יודע את כל הדברים

ואת כל המעשים אשר נעשו בינה ובין גראנדקורט ובין אשת גלאשר, ותרפנה כל עצמותיה ותחרד.

ולוּש גם שמוח לא שמח וגם התעצב לא התעצב על הדבר אשר נטל עליו גראנדקורט להיות לפה בינו ובין גוענדולין; וגראנדקורט בראותו את פניו בטרם יקום לבוא לפני אשתו, ויאמר לו: „רק אל נא תגדיל רעתך יותר מכפי הרוש“.

— לא על פי תהיה שומה אם אנדיל רעתי כי אם על פיה, חשב לוּש בלבו, ולגראנדקורט אמר: „אעתיק את ספר הגלוי להוציא ממנו את הפרקים הדרושים לי לפי מלאכתי ואותם אשים לעיני הגבירה אשת גראנדקורט“ — ולוּש לא הגיד לגראנדקורט כי יש עם לבו להודיע את כל הדברים לגוענדולין במכתב, ויהי הדבר הזה לאות כי חשקה נפשו לדבר אליה פה אל פה.

ובספר הגלוי אשר כתב גראנדקורט בצוותו לביתו אחריו פקד גם את לוּש לטוב ויחלק נהלה גם לו, ויהי לוּש שמח וטוב לב; וגם ידע לוּש את כל מסתרי בית גראנדקורט ואת כל אשר בינו ובין אשתו, ואולם לא שמח שמחת-שמן על כל הרעה אשר באה לגוענדולין, ורק מלאו קרביו מעט נחת על אשר קמה נבואתו ככל אשר נבא לגראנדקורט ולגוענדולין גם יחד. אכן היה לוּש מן האנשים אשר גם חמלה גדולה לא יתמלו על בני האדם וגם השחית לא ישחיתו להם בראותם כי לא בואת ימצאו שלל; ואולם חרה יתר אפו בראותו כי יקל בעיני האשה היפה ורמת העינים וכי תכו לו בלבה ובדבריה אשר תדבר אליו, ויש אשר שמח על המקרה כי יהיה שוט בירו להניף אותו על האשה הזאת במצאו כי כנמול ידה יעשה לה — אכן הנה יש אנשים על פני הארץ אשר בגשתם אלינו ובאמרם לנו: „שלום עליכם!“, וחרה אפנו בהם, ונפשנו לא תדע על מה היה לנו כדבר הזה, ורק אמור נאמר כי באו האנשים האלה אלינו להכלים את פנינו ולהכעים אותנו.

וגוענדולין חכתה אל לוּש, ובכוא שפחתה להגיד לה כי בא האיש, ותגזור בלבה להיות שולטת ברוחה ככל אשר תמצא ולבלתי תת אותו לראות אל לבה, ויהי מה! והיה גם בהיות הרברים אשר ידבר אליה דברים מרים כלענה, ושמעה אותם בשובה ונחת ולא תרגו ולא תרהק ופניה לא יענו בה על כל הסערה אשר תהיה בלבה, ובכוא לוּש

החדרה, ותדבר אליו גוענדהולין בהוד ובהדר כאשר תדבר המלכה אל אחד מרואי פניה, ותבקש אותו לשבת על הכסא. — הן מה היה לה האיש הזה ומה לה ולו? אכן תכלית שנאה שנאה מעורה את כל איש אשר אצבעות ידיו גדולות וגסות ואשר כל דרכיו כאחד העם, ואולם משנה־שנאה שנאה הפעם את האיש אשר שונה היה מן האיש הזה מן הקצה אל הקצה, הוא האיש אשר אצבעות ידיו מלאות חן וחסד כגלילי זהב ואשר דבריו יפים ונעימים עד מאד, ואותו תעבה גפשה תועבה גדולה מאד ויהי לה לזרא ולשקוץ משומם.

בבוא לוש החדרה, ויחוק בידו גליון גדול אשר גלל אותו בין אצבעותיו, ויגש עד לפני גוענדהולין.

— אין זאת כי ידעת גם את אשר לא לרצוני באתי הלום להיות לך לעול ולמשא, אמר לוש, ורק פקודת אדוני גראנדקורט שמרה רוחי ואבוא — והוא חן הגיד לך גם הוא כדבר הזה.

לו יצאו הדברים האלה מפי איש אחר, כי אז מוצאו חן בעיני השומע ויהיו לו כדבריו איש המבקש לו פתחון פה בבשת פנים, וגם לוש חשב כדבר הזה בלבו, ואולם בנגוע הדברים האלה אל אוני גוענדהולין ויהיו לה כמדרקות חרב אשר פצעה וימתצוה, ותשתומם על המוצח הנחושה אשר לאיש העו הזה ועל הדרך אשר בחר לו לקרוא לה „את“ ולא קרא לה „גבורה“ או „אשת גראנדקורט“; אז הגידה בראשה כמעט, והוא התחמך כה וכה ויהי כאיש אשר לא יצלת לכל מלאכה, ויהרוץ בלבו להאריך בדבריו ככל אשר ימצא, ויוסף ויאמר:

— זה לי חמש עשרה שנה ויותר מאז עמדו על משמרתי לשרת לפני אדוני גראנדקורט, כי בקרבי אליו בפעם הראשונה והוא עודנו עלם צעיר לימים מאד, והדבר הזה הוא אשר הביאני עד הלום לדבר כיום הזה דברים אשר בהם לא יתערב זר; כי יש אשר יפתח אדוני גראנדקורט את סגור לבו לפני לדבר אלי דברים אשר לא ידבר כמוהם באוני איש אחר, וגם הפעם כי בחר להגיד לי את לבו ולמלא את ידי במלאכה אשר נבצרה מומנו לשים אותה על שכם אחר; ואני רק מאהבתי אשר אהבתי את אדוני כאתי למלאות אחריו ולעשות את שאלתו — והדברים האלה הן יהיו לי לפתחון פה לצדק את נפשי בעיניך. על דבר אשר באתי אנכי ולא בא לפניך איש אחר כאשר תשאל נפשך.

אז התריש לוש ויחכה לגוענדולין בדברים, וגוענדולין לא ענתה דבר ולא נעה ולא נדה ממקומה, לשים לו כל אות, ולוש ראה כי נבאש בה, ולא הוסיף עוד להצטרק, ויתחוק, ויפתח את הגליון אשר בידו ויבט בו רגע אחד בטרם הוסיפו לדבר, ואחריו כן אמר:

— במגלה הזאת כתובים פרקים אחדים מן הדברים האחרונים אשר יצוה אדוני גראנדקורט לביתו אחריו, ואני העתקתי אותם על יפי ספר הגלוי, לשים אותם לפניך כמצות אדוני גראנדקורט אשר צוה אותי— ואת רק חסד תעשי עמי אם תואילי לשים את עיניך במגלה הזאת. ואולם בטרם נבוא אל המגלה הזאת, ואני צויתי להגיד לך עוד דברים אחדים אשר יהיו לך לעינים בקראך את דברי המגלה האלה, ואת הן נשא תשא לי גם אם לא יהיו הדברים האלה לרצון לך. — ולוש בדברו את הדברים האלה, ויחשוב כי שקל את כל דבריו כפלס ובמאונים וישפוך עליהם רוח חן וחסד מרבה להכיל, למצוא חן בעיני האשה הצעירה והיפה, ולא ידע ולא עלה על לבו להבין עד כמה הכלים את פני האשה בדברו אליה לאמר: „גם אם לא יהיו הדברים האלה לרצון לך“.

אמצא נא חן בעיניך להגיד לי את כל אשר לך להגיד ואל תבקש לך שפת יתר להצטרק הרבה, ענתה גוענדולין בדברים נמרצים, וברברה אליו ויהיו פניה כפני איש ברנע אשר יפוא אליו איש גונב כלבים לבקש את כסף שכרו במתיר הכלב אשר מצא ואשר הוא משיב אותו לידו בעליו.

— בטרם קראך את המגלה הזאת אין לי דבר בלתי אם להזכיר אליך את דבר המקרה אשר קרה לך בטרם היית עוד לאשה לאדוני גראנדקורט — ענה לוש ונפשו חשקה גם הוא להכעיס אותה מעט בתמרורים ולהראות אותה כי תקוף הוא ממנה — בימים ההם ואת מצאת בדרך בשרה אשה נכריה, ואולי גם זכור תזכרי עוד, כי נגשה האשה ההיא אליך ותדבר אליך את דבריה ותספר לך את המוצאות אותה וכי דברים היו בינה ובין אדוני גראנדקורט; והאשה ההיא הביאה עמה גם את ילדיה — וביניהם נער יפה עינים וטוב תאר מאד.

ושפתי גוענדולין הלבינו גם הן כלחייה הלבנות, ותרא כי אפסו ממנה כלי נשק ומלחמה לכל הסערה הגדולה אשר התלקחה בקרב לכה, ודברים הן לא יועילו, כי אין בהם עצמה וכח להכריע את אויבה

תחתיה ; אכן נגעו דברי האיש הנורא הזה בלבה , וכל מלה אשר יצאה מפיו היתה בעיניה כלהט חרב המתהפכת גם בכה וגם בכה , עד אשר יתקע אותה בחדרי בטנה פנימה . ואולם לא בגראנדקורט לבד חרה אפה על אשר צוה את השטן המושחת הזה אליה , כי עוד מחשבות אחרות ורבות עלו עתה על לבה לענותה ולהכאיב לה , והיא לא ידעה מה הן , זרק כשרים וכשעירים קמו עליה להתעלל בה באין מעצור .

— אף הנה ידע אדוני גראנדקורט כי כל הדברים האלה לא נסחרו ולא נעלמו ממך גם בטרם היית לו לאשה , הוסיף ליש על דבריו עתה — ולכן אמר בלבו : רק נכון הדבר , אשר יבוא לגלות את אונך ולהגיד לך את כל אשר הוא חושב לעשות בצוותו לביתו אחריו , כי נוגעים הדברים אל הרכוש אשר יעווב אחריו ואל הנחלה אשר ינחיל את שארו הקרוב אליו ; והיה כהוות דבר מן הדברים האלה אשר לא ימצא חן בעיניך , ושאל אדוני גראנדקורט , אשר תגידי לי את הדבר ההוא , יען כי נבצרה ממנו לדבר עמך פה אל פה על אדות כל הענינים האלה . ולכן אמצא נא הפעם חן בעיניך ולקחת מידי את המגלה הזאת ושמת עיניך בה , למען תרעי את הנעשה . — ובדבר ליש את הדברים האלה , ווושט לבוענדולין את המגלה אשר בידו .

וגוענדולין כגזרה על לבה בראשונה להתאמץ ככל עו ולהבלויג על כל רחשי לבה בעוד האיש הזה לגרה , לא ידעה ולא האמינה אשר יגיד לה האיש הזה , כי יודע גראנדקורט אשר לא נעלמו ממנה כל הדברים עוד בטרם היתה לו לאשה , ולכן לא מצאה את לבה להושיט עתה את ידה לקחת את המגלה מיד ליש , כי יראה לנפשה פן תרעד כף ידה כהושיטה אותה , וראה ליש אותה וידע את אשר בלבה , והי ליש מחזיק את המגלה בידו הנטויה רגעים אחדים ועיניו תלויות אליה , וגוענדולין אמרה בלבה : רק איש לא יודע בשת האיש הזה , כי על כן ישים עינו כי לשמות על משבתי , ואחרי כן ענתה בקול רממה דקה ובגבה אפה , ותאמר :

— אם מצאתי חן בעיניך , שים נא את המגלה על פני השלחן , ואתה צא אל החרר השני כמעט רגע .

ולוש שמע לה ויצא אל החרר השני וישב על כסא ויאמר בלבו : רק אשה מרת נפש האשה הגדולה הזאת ולבה לא טוב עליה כיום

הזה — אכן לא ידעה ולא הבינה האשה הזאת בראשונה את כל אשר יהיה עליה לשלם במחיר החפץ היקר הזה הנקרא בשם גראנדקורט; ואולם בכל זאת חשב על גוענדולין כי השכילה מאד לעשות בהיותה לאשה לגראנדקורט, כי מה יש תקוה לנערה עניה כמוה אם לא איש נשוא פנים ובעל אוצרות כמוהו, ואף חשב עליה כי ערום לבה מאד לפי שנותיה המעטות, ולכן ידעה לכלכל את כל מעשיה בחשבון וברעת ובערמה: לדבר באוזני לידיה גלאשר את כל הדברים אשר דברה ולברוח מפני גראנדקורט ביום המעשה, וכל הדברים האלה רק בערמה ובמומה עשתה אותם, למשוך את גראנדקורט אחריה ביד חזקה — וגם ערמתה עמדה לה ותבוא עד המטרה אשר אליה נשאה את עיניה, בין כה וכה וגוענדולין התאושה ככל אשר יכולה ותחזק את לבה להיות נכונה אל מקרא המגלה, כי לא ידעה דרך לנשות ימין או שמאל מבלתי קרוא את הדברים ההם, וגם יראתה ופחדה וגם תקותה ותוחלתה וגם גאותה ורום עיניה וגם תוכחת לבה ומוסר כליותיה, כל אלה צוו עליה במפניע לקרוא את הדברים הכתובים בספר הגלוי; ואולם בראשונה לא הבינה את אשר קראה ולא תפשה את הדברים בלבה, ורק בפתע פתאם נפקחו עיניה ותבן את פתרונם ודתע כי אומר גראנדקורט לעוזב את כל נחלתו אחריו לבנו אשר ילדה לו לידיה גלאשר, ורק אם תלד לו גוענדולין בן, והיתה הנחלה לו ולא לבן הפילגש — ויתר הדברים לא נגעו בלב גוענדולין ולא הבינה להם גם בקראה אותם, כי לא באו אל לבה, וכל עשתנותיה אבדו, ולא שתה לב אף אל הדברים אשר בהם פקד גראנדקורט גם אותה וידבר את דבריו על אדות שדה גדסמיר ואלפי ליטרא כסף אחדים, — אכן רב לי! צעק לבה בקרבה — עתה אוכל לקרוא לאיש המחכה שם לפני לא יחזור וידו לא תרעד עוד, כי על כן שתיתי מציתי עתה את קבעת כוס התרעלה עם כל שמריה ומשקע יסודותיה ולא יקום עור איש להתעמר בי ולהתגולל עלי ולהרוך אותי תחתיו; עתה שבה רוחי אלי כבראשונה ותחי!

אז קמה ותשם את הגליון בתוך הספר אשר קראה בו, ותעבור את החדר ותהי קומתה זקופה ומלאה גאה והדר כתמונת אחת מבנות המלכים, ותצא אל תחדר השני, ולוש קם כרגע ממקומו בראותו את פניה ויחכה אותה

כדברים, והיא עמדה ויהי בינה ובינו כעשרה צעדים, וכתב בו רגע אחד ברום עינים ובגבה לבב, ותאמר:

— הגידה נא לאדונך לגראנדקורט כי כל דבריו עשויים כמשפט וככל אשר שאלה נפשי גם אני. — ואחרי כן עזבה את החדר ותצא, ויהי עת ומועד ללוש להביט רגע אחד את שכמה היפה ולהשתומם על עז רוחה ואל שיא גאותה גם יחד, ויקמוט את גבות עיניו כמעט ואת לשונו שלח אל בין שניו, ולא חשקה נפשו להוסיף עוד על כל הדברים אשר עשה להכניע את לבה הערל ואת גאותה ורום עיניה, וישמח על המחשבה אשר באה בלבו לעווב את הבית ולבוא אל בית-הועד אשר לחבריו, לצוות להביא לפניו חרוסת דגים על מצות ומדורים ולאכול שם את ארוחת הבקר.

מה יהיה משפט הימים הבאים לקראת גוענדולין? — בשוב גראנדקורט הביתה, וימצא אותה והנה היא לבושה את בגדי הרוכבים והיא נכונה לעלות על סוסה ולרכוב על ידו, כאשר אמר, כי לא חפצה גוענדולין לעלות על המטה ולהתחלות הפעם ולהגיד לאישה כי חולה היא ועל כן יבצר ממנה לרכוב ולשוח בשדה, ותהי בה להפך מן הדבר הזה, כי ברגע אשר יצאה מאת פני לוש ותגזור בלבה להתאושש ולהתחוק ככל אשר תוכל, לבלתי הרבות מחשבות ולבלתי הגות בימים הבאים לקראתה, ותצלצל בפעמון ותקרא לשפחתה ותצו אותה להלבישנה וליפות אותה ככל אשר הסכינה, ובלבה אמרה: אין זאת כי הפין גראנדקורט להראותני את היד הגדולה אשר עשה בי לשנות את רוחי ואת דרכי כאשר חשקה נפשו, ואולם יבואו נא הימים ואראה אותו גם אני כי אמנם שניתני את רוחי ואת דרכי, ורק לא כאשר חשקה נפשו כי אם להפך מכל אשר יחשוב. — אבל כיום הזה אין דרך אחרת לפניי בלתי אם להרים ראש ולהוכיח לו כי שלוה ושאננה היא וכי כל המכנסות אשר שלח אל לבה לא נגעו בה לרעה, וגם לבה הגיד לה כי בעצם ידיה תכניע את גאוניה ואת הדרה ביום הראותה אותו אשר באה הקנאה אל קרבה לקנא באישה השניה, ולכן התחוקה ולא הרבתה לחשוב מחשבות על דבר הימים הבאים לקראתה, ותתפאר בלבכה לאמר: אהיה נא גם אני כמוהו ולא אוסיף עוד לראות און כל היום ולא אתעבר ולא אתרגז עוד סן אחבל את רוחי, או קמה ביום ההוא, ותעל

על סוסה ותרכב על יד אישה, וגם באה עמו בסוד חברים כאשר שאל; ואף גם זאת עשתה בבוא שפחתה לפניו ותתן לה את אחת המטפחות אשר נתנה עליה שמן בשמים להפיץ ריח, ולא קבלה, ותצו להביא לה מטפחת אחרת עם שמן בשמים אחרים, יען כי אמר אליה גראנדקורט בשכבר הימים, אשר הבשמים הראשונים ההם לא יהיו לו לריח ניהוח והוא לא יוכל שאתם — כי שנאה גועדולין את אישה תכלית שנאה ולא חפצה אשר יהיה לו כל שרש דבר למצוא תואנה לתעב אותה, ותבקש להיות נקיה מכל דופי, למען אשר תוכל היא לתעב ולמאס אותו בכל לבה ובכל מאדה.

אבל לא לארך ימים יוכל איש להשמיד את המחשבות מקרב לבו ולצוות ללבו: אל תחשוב; מקץ עשר שעות, וגוענדולין ראתה פתאם כי אלפי מחשבות עברו את משכיות לבה למן הרגע אשר קראה את ספר הגלוי ועד עתה, והמחשבות האלה הרגיווה אף הממוה ויכו את לבה חרם. אז הכינה פתאם כי ישנם אנשים היודעים היטב את כל אשר היה בינה ובין האשה הנכריה ההיא בטרם היותה אישה לגראנדקורט, וכי האנשים האלה חושבים עליה אשר רק מאהבת בצע ומרדפה אחרי תענוגות בני אדם היתה לו לאשה — והמחשבה הזאת היתה לה כתולעת בתוך התפוח, לאכול את חלבה מקרבה ולמצות את דמה מלבה, ולא מצאה עוד מנוח. אז עלו על לבה כל הרברים אשר דבר גראנדקורט אליה, בבואו לדבר על לבה להיות לו לאשה, ובזכרה כי ידע גראנדקורט ביום ההוא אשר לא נסתר ממנה דבר הפילגש אשר לו — ויתרגו לבה בקרבה, ויתמרמר, ויכאב לה מאד מאד. האם לא בעצם ידיה נתנה ביום ההוא שמחה בלבו, בשמעה לחלקת שפתיו ובהכנעה מפניו? האם לא כגבור בגבורתו התהלל בלבו ביום ההוא ויהי שמח לאידה למאו ועד היום הזה? הן רק להתעמר בה לקח אותה לו לאשה, ולמלאות תאותו ביום אשר יתאו לבו להשתרר עליה ולהתעלל בה ולהתגולל ולהתנפל עליה. אז זעק לבה בקרבה לאמר: „אקח נא ספר כריתות מידו, ויהי מה!“ ואחרי כן אמרה: „אלכה ואעזבה את ביתו, ללכת ולבוא כאשר אבוא, אם יחפוץ ואם ימאן; הן היה לו הנער הזה ליורש, ובזאת הבאתי חטאת כפורים על כל אשר חטאתי ועל כל אשר העיית!“ ואולם גם על משכבה בלילות וגם לעיני השמש יומם קמו מחשבותיה עליה ותהיינה לרצח

בעצמותיה: אנה תברה ואנה תנוס? השוב תשוב אל בית אמה להראיב את נפשה ולראות את דמעותיה יום ולילה? האם לא נסתה להתפאר בלבה כי רק למען אמה עשתה את אשר עשתה, ואם לזאת תשוב עתה אליה להכרית מפיה את ככר הלחם אשר נתנה לה ולהוריד אותה ביוגן שאולה? האם לא יקום דודה גאסקוין עליה לשחרנה מוסר כל היום ולדבר על לבה למען תשוב אל אישה ולהתענות תחת ידו? ודודתה ובתה חנה האם לא פלצות תאחו אותן בראותן אותה בכואה מאחר הכבוד והיא אשה עניה ואמללה ושכולה? האם לא תהיה לדבת עם ולחרפה ולשנינה בפני כל הנשים הגדולות מקצה לונדון ועד קצה? ובעלה גראנדקורט גם הוא האם לא ביר חוקה ובזרוע נטויה יחזיק בה, לשוב אל ביתו ולהתענות תחת ידו? ואף גם זאת בכואה לפני השופטים, והנה אין דבר בפיה להגיד להם ולשים לפניהם, למען אשר יאמינו לה כי היא הטובה והוא הרע, והאשימו אותה ואותו יצדיקו; ולו גם תאמר להוציא ספר כריתות מידו, והביא אותה לפני השופטים ושאלו את פיה ולא תוכל להגיד להם, וכל כלי אשר תיצר עליו לא יצלת, והצדיקו אותו ואותה ירשיעו. „אכן אין טוב לי בלתי אם לשאת את עלי הכבוד ולסבול ככל אשר אוכל, כי אין מפלט ואין מנוס, ונשאתי את כל הרעה בקרב לבי ואסגור עליה את לבי ולא ידע איש מכל אשר עמי!“ כזאת וכזאת היתה אחרית מחשבותיה הרבות כפעם בפעם, להתחזק ולהתאושש ולשאת את אשר תשא. ובכל עת אשר עלו המחשבות האלה על לבה זכרה גם את דירונדה, ותדע כי גם על פיו תהיה שומה להגיד לה כי עליה לשבת בכית אישה ולהתענות תחת ידו, ונפשה ידעה מאד כי ביום עזבה את אישה ללכת ממנו, ועזב אותה גם דירונדה ולא תשוב עוד לראות את פניו עד עולם — והמחשבה הזאת היתה לה לפוקה ולמכשול לב, ולא היה בה כח לחשוב אותה עד תמה. אכן לו ידע דירונדה את כל הנעשה, כי אז צוה עליה במשגוע לשאת ולסבול, עקב אשר בעצם ידיה שמה את העול הוה על צואריה, ואת האלוף הוה הרכיבה לראשה בעינים פקוחות וכחשבון ודעת, ומה יש לה עוד צדקה לזעוק חמס על גורלה? האם תצליח להיטיב את מעשיה ואת דרכיה ביום עזבה את בית אישה, לרדוף צדק ולעשות חסד כאשר שאל ממנה? האם לא תגדל הרעה אשר תמצא את אשת גראנדקורט העוזבת את בית אישה מן הרעה אשר תמצא את

העלמה גוענדולין הארליט, לו היתה לאומנת בבית אחר הכהנים כאשר שאל דודה גאסקוין ממנה?

ואף גם לזאת נשית לב למען נדע לתכן את רוח האשה הזאת — את המגלה אשר נתן לוש על ידה לא קראה שנית ולא עמד עוד בה רוח להביט עליה שנית, ותצפון אותה בתוך הארון אשר בחדר, ונפשה לא חשקה לדעת את כל אשר יאמר גראנדקורט להנחיל גם אותה ואת כל אשר יוסף לה על מגרש שדה גדסמיר הנתון לה להיות לה לנחלה אחריו — כי ידעה את מחשבות גראנדקורט וסוכנו עליה, ותשאל להיות נקיה זוכה בעיניה היא, אולי לא יוסף עוד לבה להכות אותה ולהתפעם בקרבה כל היום ואולי תצליח עוד להרים ראש, ועיני אישה תראינה. אכן מדי יום ביומו שבה לחשוב את מחשבותיה ולא חדלו מקרב לבה ולא הרפו ממנה מענותה ומהציק לה, ומקרה עוד טרם יבוא לשנות את פני הדברים ברב או במעט, ותהי גוענדולין נוגה ומתאבלת בסתר לבה ככראשונה, ועל פניה הוד והדר ושמתת תמיד על שפתיה. ויתום החודש האחד ויבוא החודש השני תחתיו, והיא עוד עושה את מעשיה ודוברת את דבריה ובה בין אנשים כפעם בפעם, ולא יבדל היום האחד מן השני אף במעט, כי יודעת גוענדולין מראש את המעשה אשר עליה לעשות דבר יום ביומו, למן היום הראשון בשבוע ועד יום השבת, למען הרגע אשר תבוא אל בית-התפלה בראשון בשבוע בבקר ועד הרגע אשר תצא מבית-הזמרה ביום ה"ב בערב — כי גם בית-התפלה לא היה לה לבית אשר אליו יבוא האדם להתפלל ולשפוך את שיחו ולהקל את לבו מן המשא אשר עליו, ויהי לה גם הוא לבית-מועד אשר תבוא אליו להראות ולהתיצב לעיני הרואים אשר יביטו ויתפלאו בה, אשר ישאו אליה עיניהם והשתוממו על המראה הגדול והנחמד אשר לפניהם.

היפלא עוד בעינינו כי הקשתה גוענדולין את לבה מיום אל יום וכי הצליחה מעט מעט להסתיר את מחשבותיה ואת רחשי לבה בקרבה, עד אשר לא יכיר עוד איש את אשר עמה? וגם דירונדה ראה את פניה בימים ההם, וירא והנה לא היו עוד כתמול שלשום והיא מתנכרה עד מאד ואת לבה הכבירה ואת מחשבותיה הסתירה ותמלא מרי כבית המרי, ועל כל אלה יהיה לנו גם הדבר הזה לאות: כי באחד הימים בבקר והיא ובעלה גראנדקורט רוכבים על סוסיהם לשוח באחד הגנים,

ובעברם את הגדר אשר עם פרישת הדרכים, ותרא והנה לפניך אשה אשר לה עינים שחורות ועל יד ימינה גערה קטנה ונער צהוב למראה, ותכל כרגע ותדע מי אלה — ולבה התפעם בקרבה מאד וכל מחשבותיה נבוכו, או לא מצאה גוענדולין כח לשלוט ברוחה, ותפסב את עיניה מנגד האשה, והאשה הביטה בה ובגראנדקורט, ועיניה השחורות חדרו אליו בכל עוז, וגראנדקורט עבר על פניה ולא נע ולא זע, ותהי לו כנכריה אשר לא ראה עוד את פניה ולא ידע אותה מתמול שלשום, וגם בדי עור פניו לא החליפו את מראיהם ולא התנכרו באותותיהם עד מה.

או בערה חמת גוענדולין עד להשחית, וגם נכלמה מפני האשה מאד מאד, וחמתה וכלמתה גם יחד שמו את הדברים בפיה, לאמר: הלא את מצנפתך יכול יכולת להסיר לפניך רגע אחד? ואולם הדברים האלה לא עברו על שפתיה ולא השמיעה אותם בפיה, כי אמרה בלבה: מה יש לי צדקה לזעוק אליו אם ימצא את הדבר נכון לפניו לבלתי הכיר את הנפשות האלה בעודי עמו, ואני הלא הרחקתי אותם מן המקום הזה ביד חזקה ובורוע נטויה ואשב על מקומם תחתיהם ואת אשר להם הנחלתי לי? ותדום גוענדולין ולא דברה עוד דבר.

ואשת גלאשר וילדיה לא באו אל המקום הזה במקרה כי אם בחשבון וברעת וכוזרון, כי בקשה לה האשה כסות עינים לכוא עירה לונדון, ותאמר אשר באה היא לקנות חפצים שונים בעיר למען ילדיה, ויהי לה שיח ושיג עם לוש, ולוש גלה את אונה ויגר לה את כל אשר חרץ גראנדקורט לעשות לה, וכי בנה יירש אותו כאשר שאלה גם היא. וגם זאת הגיד לה אשר יש תקוה להניא את גראנדקורט מאחרי גוענדולין ולהגות אותה מן המסלה; וגם את פני גראנדקורט ראתה האשה פעמים אחדות, וגראנדקורט יעץ אותה כאשר הסכין תמיד וישאל ממנה כי תהיה אשה חכמה ולא תשעה בדרכי הכל ורעות רוח, וגם הזהר הזהיר אותה לבלתי היותה לו לעול ולמשא בכל הימים אשר תשב בלונדון, פן יבולע לה, ואז יט ודו עליה לכלותה ולהשמירה; ואולם בימים ההם לקח גראנדקורט את הכסף הרב מיד דודו הסיר מאליו נגר במחיר מגרש שדה-דיפלו אשר גאל ממנו, ויפזר גראנדקורט כסף הרבה בימים ההם, וגם ממנה לא חשך וירבה לקנות לה ככל אשר שאלה, וכל הדברים האלה הגבירו את לבה וימלאו אותה גאה וגאון, ותחשק נפשה פתאם לקום כשמן משחית

ולתציב פתאם לעיני גוענדולין למען הרעימה ולמען הרגיזה ממנוחתה , וקנאתה וגם נקמתה אשר אמרה להנקם מצרתה , הן הסיתו אותה להוות רעל מפיה גם אחרי אשר ידעה כי אולה ידה מוהשחית , ותהי משפטתה כמשפט הצפעוני אשר ישליך ארס מפיו גם אחרי אשר השליך אל מאחורי הקור . ולכן שאלה את פי לוש ותדע כי גראנדקורט ואשתו רוכבים יום ויום לפני הצהרים דרך מבוא הגן הזה , ותעמוד שם יום יום ותחכה אל הרוכבים ותחרד לקראתם — האם יבצר ממנה להגיד לגראנדקורט כי מקרה הווא וכי הוליכה את בנה , את הנער , לשוח בגן למועד הזה ? והמעשה אשר עשתה אשת גלאשר הטיל סערה גדולה אל לב גוענדולין , שבעתים מאשר השבה לידה בראשונה ; כי ראתה גוענדולין את אשר גראנדקורט עושה לאשה ההיא , אשר היו ימים והיא היתה קרובה אליו מכל האנשים אשר על פני האדמה , ויצא לבה ותחרד מאד , כי אמרה : מי יודע את אשר יעשה לי באחרית הימים , ואם לא כזאת וכזאת תהיה גם אחריתי ; וצל המראה אשר ראו עיניה דרך אחריה באין מעצור , וישגגה וירביקנה בכל עת ובכל רגע , יומם ולילה , ולא ידעה עוד מנוח , ויש אשר עלתה המחשבה על לבה כי אין מפלט ואין מנוס מפני אישה בלתי אם המות לבדו ; ואולם לא כמותה היא ירוח לה — כי לא היתה גוענדולין מן הנשים אשר יעלה על לבן זכרון יום המות ואשר יהיה להן הכח להכונן לקראת היום האחרון כמנוחת לבב וברוח שוקטת , ורק חכתה בתאות נפש אל היום אשר ימות אישה , ויש אשר האמינה כי בוא יבוא היום הזה ולא יאחר ; ואולם יש אשר בחרו להן מחשבותיה מסלה אחרת , ותדע ותבן פתאם כי איש עריץ כמוהו לנצח יחיה ולא ימות עד עולם וכי לא יתכן אשר תשבר זרוע חוקה אשר כזאת , ותדע ותבן כי רק כמותו תהיה לה גאולה , והוא הן לנצח יחיה , ולכן לא תהיה לה עוד גאולה עד עולם , ועליה לשאת ולסבול עוד ימים עוד שבועות , עוד ירחים ועוד שנים ועוד עשירות בשנים עד אשר יבוא יומה האחרון והוא גם הוא הן ירחק חוק — ובכל זה לא עצרה כח להשמיד את המחשבה מקרב לבה , כי מות ימות אישה והיתה גאולתה גאולה שלמה , ותחשוב יום יום את המחשבה ההיא ותתפלל אל מותו יום יום — ורק יש אשר הבתילות רעיונותיה וחלומותיה בהקיץ ובאישון לילה , ולבה נבא לה כי עוד מעט וקם עליה גראנדקורט לפתע פתאם

לחנק לה והתנפל עליה והמית אותה, עקב אשר הזירה לחשוב עליו את המחשבה הרעה והנוראה ההיא, והרעיונות והדמיונות הרעים האלה לא הרפו ממנה יום ולילה, ויבהילה בחלומות הלילה וירגיוזה גם לעיני השמש יומם, ויש אשר חשבה כי היו לקרנים שחורות היוצאות מן השמש להבהילה ולהחרידה ועיניה טרם הראינה אותן.

בעת ההיא וכליומר עשה משתה גדול, כי היה כליומר לאחד הגדולים אשר בעיר, והוא ראש נגיד המורים אשר לתורת הזמרה בעיר הכירה, ומושבו וביתו על גפי מרומי קרת בין היכלי הנשיאים והשרים, ויעש גם הוא משתה ויקרא לכל מיודעיו ורעיו לבוא אל ביתו ולשמוע אל השירה ואל הזמרה אשר יהיה בביתו בערב היום ההוא; וגוענדולין אמרה בלבה אשר תמצא שם אל נכון גם את דירונדה, ותחשוב מחשבות ותקן תחכולות, אשר תמצא לדבר אליו דבר בשפה פרוזה, והדבר הזה לא יהיה לה למוקש ולא יקש ממנה להוציא אותו מבין פתחי פיה, ובכל זאת בין ויבין לה היטב וידע את כל אשר בחכה — כי חשקה נפש גוענדולין פתאם לשמוע את עצת דירונדה, אולי יצליח להגיד לה את המעשה אשר תעשה ואולי יעצור כח להרים לעיניה את המסך הפרוש על פני הימים הבאים לקראתה; ואולם לא הסכינה גוענדולין לדבר אל דירונדה בלתי אם בהיותם בין קהל ועדה, ולכן למדה את נפשה להיות נזרה בכל המעשה אשר תעשה ובכל הדבר אשר יצא מפיה, וגם הפעם הרבתה מחשבות להכין את הדברים אשר תדבר אליו ולשים סדרים לכל השאלות אשר תשאל את פיו, ותרגו ותתמרמר מאד אל כל הקהל אשר בבית, וגם כדירונדה חרה אפה על אשר עמד מנגדה בכל הערב ההוא ויבט בה מרחוק במנוחה ובנחת ולא נגש אליה, תחת אשר לבה התרגו וישתער עליה ויחשב להשבר מקוצר רוח ומכליון נפש. אז התחוקה ותלבש גאות כמרה ותהי פתאם לאשה רמת עינים מאין כמוה, עד אשר אמר עליה האלוף פֶאנְדִירֶנְדֵט בראותו אותה, כי אשת גראנדקורט גם היא לא שונה מן האיש גראנדקורט כרב או במעט, והיא תרמה אליו כנכה אפה וברום עיניה, כאשר ירמה נטף המים האחר אל נטף המים השני. — ובהיות המקרה ודירונדה הקריב לבוא אל המקום אשר היא שם, ותרא גוענדולין והנה הסיר הוגאָ מאלינגר וגם אשת רימונד עומדים על ידו לימינו ולישמאלו, והיה ברברה אליו את דבריה ושמעו גם הם, ואולם

אחת גזרה ולא סרה עוד ממנה, לדבר אליו דבר יהי מה! וברגע הזה שבה אליה מנוחתה, ותעדה גאה וגאון ותקם ותחי עומרת לפני דירונדה, והיא לובשת את שמלתה הלבנה אשר שוליה עשויים רקמה ועלים ורוקים עליה, ופניה פני מלכה ביפיה, וקולה קול מלכה אשר תדבר אל עבדה לצוות לו, ותען ותאמר: „אמצא נא הן בעיניך, אדוני דירונדה, לסור מחר אל ביתי בשעה החמישית או הששית“.

ודירונדה לא יכול לנטות מפניה ימין או שמאל ולא מצא דברים אחרים בלתי אם לענות: „נכון אנכי לפקודתך בכל לבי ובכל מאדו!“
ואחרי כן היה עם לבב דירונדה לכתוב אליה מגלת ספר ולבקש פניה לסלוח לו על אשר יבאר ממנו לבוא אל ביתה, כי לא הסכין דירונדה לבוא אל בית אנשי גראנדקורט, ויצר לו גם הפעם לבוא אליהם; ואולם דירונדה שת את הדבר אל לבו, ויבן כי יצר וכי יכאב לגוענדולין מאד בעשותו כדבר הזה, וגם לא תאמין לדבריו וחשבה עליו כי מסתיר הוא את פניו ממנה בזרון, והיה לה הדבר לפוקה ולמכשול לב, ועל כן גזר בלבו להקים את דברו אשר דבר אליה. — וגוענדולין חתה עד יום המחרת אחרי הצהרים, ובקרוא גראנדקורט לה לעלות על סוסה ולצאת עמו לשוח, ותען אותו כי חולה היא ולא תוכל צאת, וגם את הדברים האלה לא ענתה עד אם ראתה כי נכזבו הסוסים והמה עומדים לפני שער הבית, כי יראה פן ישים גם גראנדקורט את הרבר אל לבו ונתר גם הוא עמה בבית לבלתי צאת; והיא בהיותה נזהרה מאד לנפשה בימים האחרונים האלה, ותחשוב ותמצא עצה לדעת את אשר תעשה בהיות כדבר הזה וגראנדקורט יותר עמה ולא יעזבנה, והיה בכוא דירונדה והתכחשה גם לו ואמרה לו על פי שפחתה כי חולה היא ולא תוכל לראות את פניו, ובזאת תמצא הן בעיני גראנדקורט לשפוט אותה לטובה — ואולם גראנדקורט לא שעה אל כל הדברים האלה, ובשמעו טפיה כי חולה היא, ויצא לכרו ויעל על סוסו, ולא דבר אליה דבר למשוב ועד רע.

ובכל זה הכה אותה לבה מאד מאד, בצוותה את שפחתה לבלתי תת לאיש לבוא לפניה בלתי אם לדירונדה לכרו, ויראה ופחד אשר לא ידעה שחרם באו אל הוך לבה, ותנחם רגע אחד על המעשה אשר עשתה, ותעבר על פניה עוד הפעם את כל הדברים אשר אמרה

להגיד לדירונדה, ותרא פתאם כי אין להם שחר וכי לא יתכן לה להגיד דבר מכל הרברים האלה, ויש אשר חשבה כי יקצוף עליה בלבו על הקריאה אשר קראה לו, וכן לא יעשה — ואולם כרגע הבינה אשר משגה הוא עמה, וכי איש בדירונדה לא יקצוף ולא יחשוב עליה תועה, כי לא גראנדקורט הוא למצוא בדבר הזה כל עון וכל חטא. ותקם ותעבור את שני חררי משכיתה לארכם ולרחבם, ותתהלך אנה ואנה ולא מצאה מרגוע לנפשה הסוערת, והיא לבושה את שמלתה השחורה אשר לבשה בעוד בקר בהיותה נכונה אל השעה הזאת, והמראָה הגדולה התלויה אל הקיר אשר בתדר האחד לכסות את פני כל הקיר ממעלה ועד למטה, והיא תאיר אור על פני כל בשרה, וראתה גוענדולין את תבנית תמונתה בתוך המראה ואת יפי צואריה הלבנים אשר ממעל לשמלתה השחורה, ויהי לה המראָה הנה לחגא כרגעים האלה, כי מאסה עתה את הוד צלמה, ותמהר ותבוא אל החדר השני, ותקח את השמיכה העשויה רקמתים ותתעטף בה, לכסות גם את צורניה, ולא יראו בלתי אם פניה הלבנים מתוך המסגרת השחורה, ותשקוט רגע אחד, ותתפאר בלבבה כי עתה תוכל לדבר את דבריה כשובה ונחת — ולא ידעה כי שפתיה וגם עפעפי עיניה עוד יחררו לרגעים.

ובכוא שפחתה להגיד לה כי דירונדה בא, ותעמוד גוענדולין בתוך החדר, ותרא את פני דירונדה בגשתו אליה, והנה גם הם אינם עמה כתמול שלשום, ויש אשר חשבה כי תוגה חרישית אוכלת אורו בסתר לבו והוא גם הוא איננו משכיל בכל דרכיו ואיננו שלו ושלאנן, ויש אשר חשבה כי יקש ממנו הפעם לבוא עמה בדברים. אכן גם שניהם החרישו ולא דברו דבר, ולא שאלו איש את רעהו בלתי אם: „מה שלומך!“, ויודמו; וגוענדולין הרחיקה מעט, ותנח את זרועות ידיה על פני ידות הכסא הגבוה אשר לפניה, ודירונדה הוסיף ויעמוד על מקומו הראשון, ותהי מצנפתו בידו האחת וכידו השנית משך את שפת מעילו אשר עד צואר הגיעה, ויהיו שניהם נכוכים מבלתי דעת כמה יפתחו את שפתם, ותרא גוענדולין ותבן כי אך לשוא עמלה ותלמד את נפשה להיות שולטת ברוחה ולסגור את לבה על כל הרעש ועל כל הזועה אשר בקרבו, והיא לא תצלח; ותבקש גם היא מלים להיות לה לפתחון פה, ותפן בה וכה, ותאמר:

— הלא כלתה נפשך לדעת מה הגיע על ככה כי קראתיך לבוא אל ביתי, ואני לא בקשתי דבר בלתי אם לשמוע עצה מפיך. הן אמור אמרת לי כי אשת לא-בינות אנכי, ואני ידעתי כי צדקו דבריך, ומה יש לי עוד עצה לעשות, אם לא לשאל את פיך למען אדע?

וכדבר גוענדולין את הדבויים האלה ותפקחנה עיניה פתאם ותדע ותבן כי לא תוכל לדבר אליו דבר מכל הדברים אשר חשבה ומכל מערכי לבה אשר ערכה בראשונה, וגם דירונדה התבונן אליה וירא והנה חרשה נהיתה בקרבה ולכו הגיד לו כי באה עליה רעה חרשה אשר לא ידעה מראש, וידבר אליה ביוגן ועצב וקולו מלא חמלה וחגיגה לאמר:

— אכן יראתי מאד כי תקצר ידי מהועיל לך ומעשות לך קטנה או גדולה, — והדברים אשר דבר וקולו הרך והנעים נגעו בלבה ויעוררו בו מחשבות חרשות, ותחי רוחה ותתחוק לדבר דבר, ותתאמץ להוציא את דבריה מפיה כחפזון, אולי יועיל ואולי יצלת המעשה הזה לנתק את סגור לבה ולהוציא אליו את כל רוחה באין חשבון ודעת, ותען ותאמר:

— חפץ חפצתי להגיד לך כי בעצתך הגיתי תמיד ואל מוצא שפתיך יחלתי, ואולם היש מועיל בדבר הזה? — הן קצרה ידי מהיות לאחרת יען כי כל הדברים העוטרים אלי מסביב יעוררו בקרבי מחשבות רעות — אף אין לי דרך אחרת לנטות מפניהם ועלי להוסיף להיות באשר הייתי — והיה כל עמלי לריק וכל אשר אעשה לא יצלת.

ואחרי כן החרישה רגע אחר, ותרא והנה לא הגידה את אשר היה עם לבבה להגיד, ותמהר ותוסף לדבר בחפזון ותאמר: אבל אם אוסיף להיות כאשר הייתי והיתה אחריתי עדי-אובד, כי תגדל רעתי מיום אל יום; ואני לא אחפוץ להיות רעה וחטאה, ורק אחפוץ להיות כאשר תשאל נפשך ממני בסתר. הן ישנם אנשים על פני האדמה אשר יעשו הטוב ואישר לבם לא יבין רע ואשר ישמחו על כל הדברים הטובים והגדולים — ואני ידעתי היטב אשר ישנם אנשים כאלה על פני האדמה, תחת אשר הייתי אנכי לנפש רעה וחטאה ובוזיה עד למאד; ויש אשר אביט אל כל התועבה אשר תסובני בבית הזה, וידעתי כי הולכת אנכי מדתי אל רחי וכי תדבק התועבה גם אל לבי, והייתי רעה וחטאה שבעתים מכל אשר אנכי כיום הזה. ואף אמנם היה דבר עם לבבי לנוס מתוך המהפכה הזאת וללכת באשר אלך, למען אישב בדרד ותייתי רחוקה

מכל התועבה הזאת — ואולם נבצרה ממני להפיק את זממי אשר זממתי, כי יש מכשולים ומעצורים רבים אשר ימנעוני מעשות את עצתי. ואתה אל נא תחשוב עלי כי לא יגעו כל הדברים האלה בלבי, והיא לא כן, והם נוגעי בלבי מאד; ואני וראתי מאד מפני כל דבר ומפני כל איש; וראתי מאד כי אלך מדתי אל דתי והייתי רעה וחטאה שבעתים, ולך עיני תלויות להגיד לי את אשר אעשה ואת הדרך אשר אלך בה.

והיא שכחה את כל אשר לפניו ולא זכרה בלתי אם את הדבר האחר, לאמר, אשר רע ומר לה מאד מאד, וכי עליה לגלות את און דירונדה ולדבר אליו אחת ושתיים, למען אשר יבין את כל לבה גם בלעדי הגיד לו את כל הדבר בשפה ברורה — ובדברה ותהייתה עיניה פקוחות בכל עוז ויראו בהן אותות כל המכאוב אשר יכאב לבה בסתר, ואולם לא באו הרמעות לדבקה אל עפעפי עיניה, וגם קולה החביא עמו את בכי נהי תמורויה אשר על לשונה, ויחר מרגע לרגע עד אשר היה לקול מלחשים — ותלחץ את כפות ידיה אל לוח לבה בחזקה, והאבנים היקרות אשר על האצבעותיה הכאיבו לה, כי נלחצו אל בשר האצבעות, והיא לא ידעה כי כואבת היא.

ברגעים האלה ומחשבות עלו על לב דירונדה אשר החרידו ואשר הרגיוו אותו מאד מאד, וידע כי אין כח בדברים להעלות ארוכה לנפש האמללה הזאת וכי כל אשר ידבר באזניה לא יתנו ולא יוסיפו לה עד מה, ותהי בעיניו כאניה בלב ים אשר חשבה להשבר, ועיניו רואות, ואין בידו להציל ולהושיע. במה יצליח להסיר את הרעה הגדולה היורדת על ראש הנפש הצעירה והענוגה הזאת? מה יגיד לה כי ימנע את הרעה ממנה ומה הדבר אשר יצא מפיו כי ישנה בו את גורלה? — ויש אשר חרדה נפשו מפני קולו אשר יוציא מבין שפתיו, ויש אשר האמון כי בדברו אליה וידעה גם היא עד מה גדלה מכובתו, ומי יודע אם לא תתן אותו לפניו בן בליעל אשר יבוא ללעוג להותה ולכלכל אותה בדברים ריקים ובאמרים אין מועיל בהם, אמנם דברים רבים היו על לשונו, ולו אמר לבו כי בדברו אליה את הדברים האלה, והיה בו חטא, כי יש אשר יוציא איש דברים מפיו והשחיתו את הוד הקודש החוסף על פני הצמנות אשר בלב רעתו, ואז ישחית האיש תחת חשבו להיטיב, ואולם מחשבה באה בלבו להגיד לה, לאמר: הגידי נא את

כל לבך לבעלך, אל תכחדי ממנו דבר ו', ובעודו עושה כה וכה לערוך את מערכי לבו ולבחר את הדברים אשר בהם ישוּך את מחשבתו היא למען תבין אותה היטב, והנה נפתחה דלת החדר לפני גראנדקורט גראו על המפתח בבואו.

וגראנדקורט עשה את מעשיו בחשבון ודעת, ויהי בעזבו את הבית לעלות על סוסו ולרכוב אל אשר יהיה רוחו לרכוב, ולבו הגיד לו את כל הדבר אשר יהיה, וימהר וישב בטרם מועד, למען אשר בעיניו יראה אם השנה לבו אותו ואם לא; ובשובו כפתע פתאם החדרה, וירא והנה גוענדולין אשתו עומדת על יד הכסא ופניה חמרמרו מאד, והיא לבושה בגדים שחורים מכף רגלה ועד קדקרה, ולא יראה מתוכם בלתי אם פניה הלבנים, והיתה דמותה כדמות אחת הנוירות, ודירונדה גם הוא עומד לפניה, ויהיו כחמשה צעדים בינו ובינה, והוא גם הוא סר וזעף עד למאד, ופניו כפני איש אשר לקחו ממנו כל חמורותיו ואשר קבר ברגע הזה את כל אהבתו ואת כל תקותו להפרד מעליהן עד נצח. וגראנדקורט לא שנה את טעמו ולא התנכר באותותיו אם רב ואם מעט, וינד בראשו אל מול פני דירונדה לברך אותו בשלום, וגם אל פני גוענדולין הביט רגע אחד, ואחרי כן הקריב לבוא וישב על הכסא אשר איננו רחוק מן הכסא אשר לגוענדולין, וישם את רגלו הימנית על רגלו השמאלית ויהי מתרפה מאד כמעשהו זה, ואחרי כן הוציא את מטפחתו מתוך צלחת בגדו, ויהפוך אותה כה וכה, ויגלוס אותה פעם בכה ופעם בכה, וישעשע בה את נפשו ברוב חן והדר.

וגוענדולין התחלחלה מאד בראותה את גראנדקורט בא פתאם החדרה, ותשנה רגע אחד את מצבה אשר על יד הכסא, ואולם לא הפנתה את ראשה ולא נעה ולא נדה ממוקומה. ברגע הזה והיא טרם עצרה כה לשנות את טעמה ולהבליג על סערת לבה, להסתיר את מכובתה ולעשות דבר בערמה, וגם לא היה עם לבכה לנסות לנכר את את אותותיה, כי עוד צללו שפתיה לקול מליה האחרונות אשר יצאו מפיה ולא יכלה עוד להתחזק ולהשיבות את הסערה אשר הטילה אל לבה; ורק אחת ידעה, וגם אותה לא ראתה בלתי אם כחלום הזיון לילה, והדע כי תמו הפעם הדברים אשר בינה ובין דירונדה וכי ירד המסך לכסות את פני כל החיון ולא תוסיף עוד לראותו. אכן דירונדה

ידע כי עליו להתאושש ולהתחזק, פן ירא גראנדקורט ודע בעיניו וחמתו על ראש גוענדולין תרד, יען כי ראו עיניו אותה בהיות לבה כיס נגרש, והיה לו הדבר הזה לתואנה לשים לה עלילות דברים; ואולם גם זאת ידע דירונדה כי בהתכחשו אל גראנדקורט ובהתאמצו להראות אותו כי שקט הוא ושאנן, והוא לא כן, והעלה את חמתו עליו ועל גוענדולין שבעתים, ולכן אמר בלבו כי אין טוב לו בלתי אם לשים קץ למלים ולעזוב את הבית, ודבריו היו מעטים, לאמר:

— אמצא נא הן בעיניכם לשלחני מעל פניכם. שלום!

ובדברו וישלח את ידו ויגע אל אצבעותיה הקרות ככפור וילחץ אותן בין אצבעותיו, והיא החרישה ולא דברה דבר וגם לא ברכה אותו בשלום בצאתו.

ואחרי צאת דירונדה מעל פניה, וגוענדולין לא עצרה כח לעמוד עוד, ותצנח אל הכסא ותחכה אל הדברים אשר תשמענה אזניה עתה, והיא טרם ידעה את נפשה, ורק כחלום חזיון לילה חלף על פניה, לדעת כי עתה יגיע אליה השוטט השוטף ועתה תשמענה אזניה את מוסר התוכחת — ואולם גראנדקורט לא שעה אליה ולא שת אליה לב, כי אמר הון במעשיהו אשר עשה להוכיח לה אשר קצרה ידה להשלות אותו ולקוב לו וכי אין נסתר מנגד עיניו והוא יודע את כל המעשה אשר יעשה תחת השמש, ולכן יחשה עתה ולא ידבר עוד דבר. — בערב היום ההוא והוא עזב את הבית ויצא, וגוענדולין הגידה לו אשר חולה היא ולא תוכל לצאת עמו גם היא, וישמע גראנדקורט ולא לעג לה בשמעו.

ממחרת היום ההוא בבקר בשבתם אל השלחן לאכול את ארוחתם, וגראנדקורט אמר: „הנה אנכי יוצא לדרך לנסוע באניה אשר לי אל הים התיכון“.

— מתי? שאלה גוענדולין ולבה התפעם בקרבה רגע אחד מרוב חקוה אשר החיתה אותה בשמעה.

— ביום מחר השלישי, ענה גראנדקורט; הנה האניה אשר לי שוכנת לחוף הים אשר בעיר מרסיליה, ואת לוש סוכני צויתי שמה להכין את כל אשר יכין.

— התוכל אמי לשבת עמי יחרו ער שובך? שאלה גוענדולין וכמו

קין אור נגעה אל לבה פתאם כי עוד יבואו ימים טובים אחרים והיו לה
למרפא ולששון ישע, למנוחה ולנחמה.
— לא, כי כאשר אלך תלכי גם את.

פרק עשרים ותשעה.

ודירונדה טרם יצא מאת פני גוענדולין לא מצא את לבבו להגיד
לה: "עתה יעברו ימים רבים ואני לא אבוא להראות את פניך, כי יוצא
אנכי לדרך רחוקה", כי ירא פן ישמע גראנדקורט והאמין אשר גדול ונכבד
הדבר הזה בעיניה, ועל כן גלה את אונה.

אמנם גדולים וכן נכבדים היו הדברים אשר על פיהם היתה שוממ
לדירונדה לצאת עתה בדרך רחוקה, ואת הדברים הגדולים והנכבדים
האלה שמעה אזנו עוד בטרם בא לראות את פני גוענדולין, ועל כן היתה
מבוכתו כבואו לפניה, עד אשר הכירה בו גם היא כי לבו נפעם וכו'
פניו אינם עמה כתמול שלשום.

וזה הדבר: כעצם היום ההוא וחסיר הוגא כתב אליו במגלת
ספר לאמר: "מהרה נא ובוא אלי, כי נעשתה חדשה", והדברים האלה
החרידו את לב דירונדה כמעט, יען אשר לא הסכין דודו לעשות כן,
ויהי כבואו אל חדר דודו ובראותו כי לא נפלו פניו וגם עיניו מפיקות
תום ושלום, ותחדל דאגתו רגע אחד וגם פניו אורו.

— הלא אין דבר אשר יעציב את לבך, דודי? שאל דירונדה
בגשתו ובהושיטו את ידו לדודו, ופני הסיר הוגא ענו בו כי לא ישכב לבו
ולא ינוח, וגם קולו ענה בו כדבר הזה, בענותו לאמר:
— לא, דן, לא! רק שב נא על הכסא, כי דבר לי אליך לגלות

את אונך.

ודירונדה עשה כאשר צוה דודו, וישב, ולבבו התפעם בקרבו
וינבא לו את משפט הדבר אשר תשמע אזנו מפי דודו.

— אין דבר אשר יעציב את לבי, בני! הוסיף הסיר הוגא לדבר,
ורק אם יעציב הדבר הזה את לבך כמעט, ואתעצב גם אני, אכן לא

דמיתי ולא השבתי מעורוי כי כזה וכזה יהיה אחרית הדבר; ואולם לא
 בי האשם כי שמרתי לפי מחסום ולא גליתי את אונך עד היום הזה,
 והיה עוד מעט וידעת גם אתה את שרש הדבר, עוד מעט וידעת גם
 אתה על מה היה כדבר הזה, לכסות ממך את מולדתך עד היום הזה —
 ובכל זה הן עמלתי תמיד מחטוא לך בכל הימים הרבים האלה.

והסיר הוגא החשה מדבר, ואולם גם דירונדה לא מצא מלים
 לענות, כי פג לבו, ולא עצר כח להגיד לאמר: „אמנם לא השבתי
 מעורוי כי חטאת לי“; ולו גם אמת נכון היה הדבר, ולו גם חשב לכו כדבר
 הזה, כי עתה לא מצא את לבבו גם אז להוציא מלה מפיו, והוא ירא פן
 תשמע אונג את קולו היוצא מפיו והיה לו לרועץ, הן מי כמוהו יודע את
 משפט הרגע הזה ומה הוא לו ומה הגיע אליו על ככה בשמעו את מסתרי
 מולדתו! והסיר הוגא גם הוא, אשר פני דירונדה הנחמדים היו לו תמיד
 לשעשועים, לא ראה עוד מעורו כי ילבינו הפנים האלה כאשר הלבינו
 ברגע הזה וכי תלחצנה שפתיו אשה אל אחותה כאשר נלחצו עתה; וירא
 פתאם לנפשו פן יכאיב לו בדבריו, ויתאמץ וידבר אליו בתמלה ובחנינה
 שבעתים למבראשונה, ויאמר:

— רק כמשאלות לב אמך עשיתי את כל אשר עשיתי, וכעצתה
 אשר יעצה; מעמה היתה נסבה לכסות את הדבר ממך בכל הימים הרבים
 האלה, ורק עתה היה עם לבכה להסיר את המסך המכדיל בינה ובניך,
 כי חשקה נפשה לראות את פניך, ועתה הא לך את המכתב אשר עמי
 בזה, ולקחת אותו ואחרי כן תקרא בו; ואני אין לי דבר להגיד לך
 בלתי אם את הדבר אשר תשאל מעמך ואת המקום אשר שם תמצאנה.
 והסיר הוגא נתן על יד דירונדה מכתב כתוב על מגלת ספר
 אשר הובאה מחוץ-לארץ, ודירונדה לקח את המכתב בידו ויטמנהו
 בצלחת בגדו, וירוח לו כמעט בראותו כי לא נטל דודו עליו לקרוא
 את המכתב כרגע, והסיר הוגא ראה את פני דירונדה ואת כל אותות
 החרדה אשר נכרו עליהם, ויתפלץ גם הוא, ויהי כגבר אשר וין עברו,
 ולא מצא עוד מלים לפתוח את שפתיו, ואולם דירונדה לא יכול להתאפק,
 ויהי דבר על לשונו לשאל את פי דודו, והדבר הזה היה לו לחגא ולפוקה
 ולמכשול לב, ולא עצר כח להוציא אותו מפיו, ובכל זה ידעה נפשו
 מאד כי עליו להתחזק ולהתאמץ ולשאל את הדבר ההוא, ולא יאחר ולא

יתמהמה, ויהי מה! הן גדול ונכבד הרגע הזה לו ולדודו גם יחד, והיה אם יחלוף הרגע הזה והוא טרם ישאל, או לא ימצא עוד עת-רצון עד נצח ולא יערוב עוד את לבבו עד עולם לשאל את אשר ישאל ולשמוע את אשר ישמע. ויהי דירונדה מביט לארץ רגעים אחדים, והוא ודודו גם יחד דמו בנפשם לראות בחוץ ולשמוע את המחשבות המרחפות על פני הרוח בין איש לרעהו — ואחרי כן נשא דירונדה את עיניו ויבט בפני דודו וידבר אליו, וקולו מלא יראה וכבוד, כי ירא פן יהיו דבריו בעיני דודו כתוכחת מוסר על אשר עצר בעד רחשי לבו בכל השנים הרבות ההן, וישאל לאמר:

— הגם אבי עוד חי?

והסיר הוגא ענה אותו כרגע, וקולו קול דממה דקה ומלתו נכונה ושלמה, לאמר:

— לא.

ודירונדה בשמעו את מענה פי דודו, ולא ידע להבדיל בין השמחה ובין המכאוב אשר בלבו.

וגם הסיר הוגא ראה פתאם אור חדש הפרוש על כל הימים אשר עברו בינו ובין דניאל, כי הבין לו בפתע פתאם — ויתאפק רגע אחר, ויהי דירונדה כאיש אשר נכרתה האמונה מקרב לבו והוא טרם מצא אמונה חדשה לדבקה אחריה בכל נפשו ומאדו, ויוסף הסיר הוגא לדבר, ויהי כאיש המתודה על עונו, ויאמר:

— אולי לא טוב עשיתי, דן, כי קבלתי עלי את אשר קבלתי, ואולי מצא חן בעיני עד מאד לבעבור היותך רך ויחיד לפני אשר אין לך חלק עמי — ואולם אם הכאבתי את לבך בכל המעשה אשר עשיתי ובידי היה להושיע אותך ממכאובך ולא הושעתי, וסלחת ונשאת לי על כל הדבר הזה, ראה בקשתך!

— למה תדבר אלי כדברים האלה, ולך נקלח אף נשא זה ימים רבים מאד! ואולם לא בשלך היה המכאוב אשר בלבי כי אם בשל נפש אחרת — היא הנפש אשר לא ידעתי מעודי — ואשר עוד מעט וארענה; אבל גם המכאוב הזה לא מנע אותי מאהוב אותך בכל לבי ובכל מאדי ומהגות לך כבוד ועוו למן היום אשר ידעתי אותך ועד היום הזה. ושניתם גם יחד היתה מחשבה אחת בלבם להושיט איש איש

את ידו לרעהו, וילחצו איש את יד אחיו בחוקה רגע אחד.

פרק שלשים.

אלה דברי המכתב אשר נתן הסיר הוגא על יד דירונדה, לאמר:
לבני לדניאל דירונדה.

רעי ורעך הטוב, הוא הסיר הוגא מאלינגר, הלא גלה את
אונך ויגד לך אשר חשקה נפשי לראות את פניך, כי חליתי ואינני עוד
בריאה ושלמה כבראישונה, ויהי עם לבי לחוש ולמהר את הדבר אשר
אני עושה, לבעבור תת על ירך את אשר מנעתי ממך זה ימים רבים.
רק אל נא יהיה דבר אשר יחשוך אותך מכוא בארבעה עשר לחדש הזה
אל בית-המלון האיטלקי ("אלברגו דל' איטליה") אשר בעיר גינוא, וחכית
אלי שם עד אשר אבוא; כי אני טרם ידעתי עוד מתי אוכל ואעזוב את
מקום שבתי אספציה לצאת לדרך, ועלי לחכות עוד פה עד אשר אדע
איך יפול דבר. ואולם אתה קום ובוא אל המקום אשר אמרתי, וחכית
אלי, אל הנסיכה-הגדולה האלם-עברשטין, וגם את הטבעת עם האבן
היקרה אשר נתן לך הסיר הוגא תביא עמך, כי חשקה נפשי לראות גם
אותה שנית. — אמך אשר לא ידעת ליאונורה האלם-עברשטין.

ודברי המכתב הסתום הזה לא הגירו לדירונדה דבר למען ידע
את אשר יקרה אותו בימים הבאים, וגם נבצרה ממנו לשאול את פי
הסיר הוגא, כי ראה והבין אשר חייב הסיר הוגא את נפשו לשמור
מחסום לפיו ולבלתי דבר דבר למטוב ועד רע, לבעבור תגלה אמו את
אזנו במו פיה, והוא ירא לנפשו להוסיף עוד ולהרכות חזון ונבואה
להנבא אל עתידותיו, כי ראה אשר שגה מאד בכל הנבואה אשר נבא
לו לכו ברבר מולדתו עד היום הזה, ורק רוח דמיונו לא הרגיע בקיבו
ויחו לו חויונות לאלפים, פעם ככה ופעם ככה, להנבא אל הימים
הבאים ואל כל אשר יקרה אותו באחרות הימים, ואולם ידע דירונדה
כי כל הדמיונות והחלומות האלה לא יתנו ולא יוסיפו לו דבר, ואין
יתרון לאחד מן השני, ורק אולת היא אם ידבק לבו אחרי האחר ואת

השני ימאס, כי רק זאת הדרך הישרה אשר ילך עליה, לקבל גם את הטוב וגם את הרע, להיות נכון ומוצק לקראת כל הבא, ויעבור עליו מה!

ובהיות לכו נפעם מאד, ויפלא ממנו להגיד לאיש שרש דבר גמצא בו ומה הגיע אליו כי יוצא הוא לנסוע פתאם בדרך רחוקה, וגם למרדכי לא יכול להגיד את כל לבו, כי ירא פן ישמע אשר עוד מעט ונגלו לו מסתרי מולדתו, והטילו הדברים האלה סערה גדולה אל לב מרדכי להתיות את תקותו ולחזות לו חיוונות חרשים אשר לא יועילו ולא יצילו, ולכן הסתיר את מבוכתו ויגד למרדכי כי מעם הסיר הוגא היתה נסכה לשלוח אותו אל מחוץ לארץ, ויעמול דירונדה להוציא את הדברים האלה מפיו במנוחת לבב וברוח שוקטת, ויוסף ויאמר אשר לא נודע עוד הדבר אם יארכו ימי מסעותיו ואם לא, ואף אולי יצלה חפצו בירו לשוב לוונדנה במתרה.

— אם מצאתי חן בעיניך והושבת את יעקב הקטן עמי עד שובך, ענה מרדכי באמרו להתנחם על הרעה התרשה-הזאת ויבט בעצבון בפני דירונדה.

— אקומה נא כרגע ואבוא אל בית אנשי הכהן ואבקש את פני האשה ונתנה את הילד על ידי, ענתה מירה אחריו.

— לבי והאשה הוקנה לא תשוב את פניך, ענה דירונדה אף הוא חלקו, ואל מרדכי אמר ושחוק נראה על שפתיו בדברו: אכן ישמח לבי מאד כי גם אתה וגם אנכי שנינו שנינו מעט בכל אשר חשבנו על דבר האשה הזאת, ואנחנו אמרנו: לא תוכל האשה לראות את פני מירה, כי יכאב לה.

— אמנם לב טהור ברא אלהים לאשה הזאת ואנכי לא ידעתי, ענה מרדכי, כי על כן שמוח ישמח לבה בראותה מטע להתפאר בתוך הגן אשר לאחר, החת אשר מטע ידה יבש ויקמול בטרם בוא עתו.

— מה טובים ומה נחמדים כל האנשים האלה, ויש אשר יחשוב לבי כי מקבילים אנהנו איש אל אחיו להיות יושבים כלנו כשבת אחים גם יחד! קראה מירה ותחגור גיל ושמתה בפתע פתאם.

— אכן מה יהיה אפוא משפט המחשבות אשר חשוב יחשוב לבך לו היה האיש עורא ההוא לך לאח? שאל דירונדה להרעימה מעט, כי

הרעימה אותו גם היא כמעט כהראותה אותו אישר דבקה נפשה במהרה
 מאד אחרי אנשים זרים שהם עצבו את רוחו וימרוהו וימלא את לבו ירָאָה
 ורָאָגָה על אדותיה .

ומירה בשמעה את הדברים האלה ותשא אליו את עיניה ותבט
 בו ותהי נפעמת רגע אחד , ואחרי כן אמרה : „אמנם איננו איש רע
 מעללים — והוא עד עולם לא יעזוב את האיש הקרוב לו וללבבו“ .
 ואולם כמעט יצאו הדברים מפיה , ויתארמו פניה מאד , ותבט אל מורכי
 בבשת פנים , ותחוק את הרקמה אשר בידיה ותחל לעשות בה את
 מלאכתה בחפזון ; כי זכרה מירה ברגע הזה את אביה , והמחשבה הזאת
 היתה לפוקה ולמכשול לב לה ולאחיה גם יחד , כי אמרה : „פן יבוא
 אבי ומצא אותנו !“ ובעלות המחשבה הזאת על לב מירה , ותירא יראה
 גדולה , ויהי לה אור השמש אשר על פני רחוב העיר יומם לאישון חשך
 ואפלה אשר ביער עין עבות , אשר עוד מעט ועלו אליה השדים והרוחות
 הרעות מתחת אחד השיחים להתנפל עליה ולהתעלל בה .

ודירונדה הבין אל לבה וידע על מה אָדמו פניה לפתע פתאם ,
 כי על כן ראה אשר גורל אחד לה ולו וכי הגיע גם אליו ככל הדבר
 הזה . האם לא יורו אותו דברי המכתב אשר כתבה אמו אליו כי אחרית
 שמחתו תהיה לו לתוגה וכי הוא לא יהיה לה לבן כאשר חשקה נפשו
 כל הימים ? הן לא בחזון ולא ברוח תראינה עיניו עתה את אמו , כי אם
 בעיני בשר , ובכל זה יגיד לו לבו אשר שמחתו לא תהיה שמחה
 שלמה , כי על כן כתובים דברי המכתב בחשבון וברעת ולא ימצא כתוב
 בו גם כל דברי החנינה והחמלה אשר תכתוב אִם לבנה מדי דברה בו .
 אכן חיוונות טובים ורמיונות רבים חוה לו רוחו כפעם בפעם בהעלותו
 את זכרון אמו לפניו , ויחשוב עליה תמיד אשר אשה עשוקה ורצוצה
 היא , עזובה וגלמודה או אוברת ונדרת , אשר גזלו ממנה את פרי בטנה
 והיא מתאבלת עליו כל הימים ומעיה יהמו לו יום יום , והיה ביום
 מצאו אותה , וחרד אליה כאשר יחרד הגוול אל תחת כנפי אמו , ונחם
 אותה מיגונה ונתן לה כפלים ככל הרעה אשר מצאה אותה וככל האהבה
 והכבוד אשר מנעו ממנה ככל הימים הרבים ההם , ולכן השתומם והשתאה
 מאד מאד בקראו את האגרת הכתובה ביד אמו , והנה חלפה כל אהבתו
 אשר רחש לבו במסתרים לה בטרם ידע לקרוא אותה בשם , ותחפך ותחי

לו לדבר אשר לא יתן ולא יוסיף לו מאומה, כי באה התמונה המתכסה בצעוף לדבר אליו בחידות ובמשל, ותגרש את התמונה אשר התלוונה בסתר לבו מעורו ואשר אליה ערגה וגם כלתה נפשו כל הימים ואשר אמר כי יבואו הימים והוא ישפוך עליה את כל עוון אהבתו העצורה מאז כאש בעצמותיו, ויהי ביום עובו את לונרון לנסוע עירה גינוא, ויבחון את לבו וירא והנה לא נגע דבר אמו בלבו ככל אשר נגע בו דבר מרדכי ומירה.

— אלהים יברכך, דן! דבר אליו הסיר הוגא ביום עובו את לונרון, וילחצו שניהם איש את כף יד אחיו — יבואו נא כל הדברים החדשים לשנות את ארחך ואת רבעך ככל אשר יוכלו לשנותם, ובכל זה לא ישנו דבר מן הדברים אשר שמוני לך לרע נאכן, שאותו ידעת ראשונה מכל יתר רעך, ואשר דבקה נפשו אחרך כל הימים לאהוב ולחמוד אותך מאד מאד; ולו הייתי לך לאָב ואתה היית לי לבן היוצא מתלמי, היכול יכולתי לאהוב אותך יותר מכל אשר אהבתיך? הלא אז רק שמוח שמחתי לו ידעתי כי אתה תהיה לי ליורש לרשת את כל הנחלה הגדולה והעצומה אשר לי תחת אדוננו גראנדקורט אשר היה לי לגואל נחמד; ואז גם אתה מצאת והבינות אשר אין דרך אחרת לפנוך בלתי אם להיות לאחד השירים משרי המדינה העושים את דברי הימים — ואולם הנעשה אין להשיב ועלינו לראות את הדברים כאשר המה. — ובדבר הסיר הוגא את הדברים האלה, וידע דירונדה כי זה דרכו מעורו להנבא אל רוח ולרדוף אמרים ריקים אשר אין מועיל בהם כרגע ראותו כי המו מעיו בקרבו והוא לא יוכל להתאפק.

ודירונדה בא עירה גינוא ויסר אל בין המלון האיטלקי, הוא „אלברגו דל' איטליה“, ולא מצא עוד שם את הנסיכה הגדולה האלם-עברשטין, ורק ממחרת היום קבל אגרת כתובה אליו, אשר בה מצא כתוב כי בוא תבוא בעוד ימים אחדים בקרב ימי השבוע הזה או מקץ שבועים ומעלה, כי לפי ארחות חייה יפלא ממנה להוריע את המועד אל נכון, והיא שואלת מעמו לבלתי השלול ולהאריך נפשו ולחכות אליה ככל אשר יוכל.

אז ירעה לו נפשו מאד מאד בראותו כי הדברים אשר נכספה נפשו אליהם לשמוע ולרעת אותם לכל משפטיהם ופרטיהם, והם רחוקים

עוד ממנו לימים ולשבועות, ותקצר נפשו בעמלו ותהי עצתו להשלוח
 רוחו בכל אשר ימצא, לצאת ולראות ביפי העיר ובכל הדברים אשר
 יקחו את לב הרוואה, והוא לא ידע את גינוא בלתי אם מעט מאז
 שבתו בעיר הזאת בפעם הראשונה, ויצא ויעבור ברחובות העיר הנחמדות
 למראה ויתהלך על פני החפיים הנהדרים ויבוא אל מגרשי העיר היפים,
 ויש אשר לקח לו אנישיט וישב בה ויעבור בתוכה על פני המים
 להשקיף משם על העיר ועל החפיים ולראות בכל המונה ובכל שאונה
 ובכל יפיה והדרה. ואולם בכל המראות אשר ראו עיניו ובכל התמונות
 אשר סבוהו ובכל הדברים אשר נגעו בלבו וגם בדבר אמו אשר עוד
 מעט ועיניו תראינה אותה וגם בכל יתר המעשים ראו עיניו תמיד את
 פני מרדכי ואת פני מירה אשר לזכרם תאבה נפשו עתה שבעתים
 מבראשונה — ויהיו כל המראות האלה ומראה מרדכי ומירה למראָה אחר
 בעיניו, אז ישוט דירונדה בתוך האניה על פני המים הרבים אל מול
 החוף הגדול, ונפשו חולמת חלומות רבים, ועיניו רואות פתאם בחוץ
 את פני היהודים הספרדים הרבים אשר גורשו מארץ ספרד לפני שנות
 מאות רבות, והם יחפיים וערומים, כואבים ורעבים, נקשים וחולים,
 והאניות נושאות אותם מן הארץ הפוריה אשר שם ישבו ומביאות אותם
 עד החוף היפה הזה אשר לעיר גינוא, ועלו מן האניות אל היבשה,
 לנות ולשבות כמעט על פני החוף הזה, ופרשו את שמלת המות על פני
 החוף וכסו אותו ברעב ובמגפה ובמהומה גדולה, ומלאו פני החוף נשים
 עבריות מתות ובין שריהן יליגו ילדיהן המתים גם הם, ונראו פני אבות
 ובנים המביטים איש אל אחיו בתמהון ובכשלוך כאשר יביטו האנשים
 המכים בשגעון, והיו כלם לעדה גדולה אשר יצאו למאות ולא לפים
 מתוך מגדלי-הרעב לעיני השמש, אחרי אשר ענו שם ברעב את נפשם.
 וכאשר יוסף דירונדה לחלום את כל החלומות האלה בהקיץ, כן יתאמן
 וכן יתאזר לחבר גם את נפשו אל כל החלומות ההם ולקשור גם את
 מולדתו אל הזכרונות האלה, כי על פי מירה היתה שומה אשר יתעוררו
 הזכרונות האלה בקרב נפשו, ומרדכי עוזר אחריה לשפוך את רוחו עליו
 ביד חזקה ובוזוע נטויה, עד אשר ידבק גם לבו אחריהם לאהוב להם
 ולחמוד אותם בלבו. והיה לו גם יעצור כח לשרש את הדברים האלה
 מקרב לבו לבלתי האמין כי קשורה נפשו אליהם על פי מולדתו, וראת

כי דבקה נפשו אחריהם, עד אשר לפעמים ישאל בסתר לבו כי נבואת מרדכי בוא תבוא אשר נבא לו על דבר מולדתו ועמו. אכן ידע דירונדה היטב כי לא לו הבחירה לבחור את מולדתו ואת עמו לפי חפצו ולפי רוחו, וכי רק אולת היא הקשורה בלב אדם אם תשאל נפשו כדבר הזה, וגם חטאה גדולה היא אשר יחטא למשפחתו ולבית אמו אם ישאל לבו דבר, והוא לא כן; ויהי המשפט אשר חרץ בלבו לעמוד לגורלו ולחכות אל כל המוצאות אותו עד אשר יראה איך יפול דבר, והיה אם ירבה להשיק בדמיונות ובחזיונות ולשגות במחשבות זרות, והיתה אחריתם כאחרית כל המחשבות אשר חשב על דבר הסיר הוגא מעודו בתתו אותו לו לאב, עד אשר נבקע כשחר אור פתאם לראות כי שגה מאד. הן לא במקרה כי אם בחשבון ודעת העלימו את דבר מולדתו ממנו לבלתי הגיד לו דבר למטוב ועד רע, ולכן גם אם יכביר כחול דמיונות ומהשבות על אדות הדבר הזה, הלא לא יועילו ולא יצילו ולא ישנו את הדברים אם רב ואם מעט, ומי יודע אם לא, גם השם אשר יקראו לו איננו שם שוא אשר עוד מעט ויחדל — והיה אם שגה מרדכי בכל מחשבותיו אשר חשב עליו ועל מולדתו, ואם הוא אשר יקראו לו דניאל דירונדה יהפך עוד מעט והיה לאיש אחר אשר ידיו תהיינה אסורות מפלתי יכלת למלא את תקות האיש העני והכואב ההוא, תודע אתרו מי ידבק לבו ביום המר והנמחר ההוא? — הן לא אמר בלבו: גם אני חשקה נפשי אשר יהיה כדבר הזה!”, ורק נפשו ידעה מאד מי מכלם יהיה האיש אשר יביא את קרבנו ואשר לבו וכאב עליו —

ונוסף על התמונות האלה גם תמונת פני גוענדולין אשר לא סרה מנגד עיניו ותדריכהו ממנוחתו, ואשר גם לא הפין להסיר אותה מלפניו, למען כפר את פניה בזאת, תחת אשר קצרה ידו מהושיע לה, — רבים ושונים רחשי לב האדם והם נפלאים מאד בהתערבם איש באחיו, וביניהם יש רגש השונה והנבדל מאד מרגש האהבה והתאווה אשר תבוא לפעמים על גושים ועל גברים אחרים (ולא על כלם), והרגש הזה נבדל גם מן האתוה ומן החמדה אשר תתעוררנה בקרבנו מרוב חמלה או מרוב כבוד אשר ירחש לבנו לאחד האדם; והיה אם יהיה איש — כמקרה אשר פה לפנינו הפעם — אשר יבוא הרגש הזה אל לבו לחשוב באשה זרה, ואמר לאמר: „את האשה הזאת אהב אהבתי, לו...“, והמלה „לו“ הזאת

תוכיח לנו כי האיש הזה דבקה נפשו לפנים או גם עתה אחרי אשת אחרת, או כי דברים אחרים לקחו את לבו מבלי תת אותו לנשות עוד אחרי האשה החרשה הזאת — אכן כזה וכזה היה גם משפט דירונדה בשיחו ובשיגו עם גוענדולין, וגם הוא חשב בלבו לאמר: „את האשה הזאת אהב אהבתי, לו...“, לו מעוררו לא ראה את פני מורה ולו נכצרו ממנו כל הדברים אשר מלאו את לבו על כל גדותיו. ובכל זאת נזהר היה דירונדה כפעם בפעם בעמדו לפני גוענדולין, ויירא פן יצא דבר מפיו אשר ימושך אחריו את רגשי לבו כורם מים כבירים להשתפך לעיניה, או ישכח רגע אחד את התמונה המתלוננת בסתר לבו להיות שם עד עולם ודבק אחר התמונה אשר ילך לבו אחריה אך לפי רגע, או ידבר דבר והשתית את כל הבטחון אשר תבטח בו האשה האמללה והגלמודה הזאת, הנרדפה על צואר כצבי מורד, וידו תקצר מהושיע לה; ובכל אלה לא את נפשה לבד זכר כי אם גם את נפשו, להיות נזהר לנפשו מפני הנפש הזאת — כי רדפה אחריו תמונת גוענדולין בכל עת ותבקע בכל חיונותיו ומחשבותיו, וירא והנה נגע גולה אל גורלו, ורק דרכיהם שונות מאד, כי היא רק אל עצמה ואל בשרה תראג, תחת אשר הוא לימים רחוקים יראג ולנפשות העומדות מחוץ לגבולו, וכי יודע אם הנפשות האלה לא יועידו לו גם את המטרה אשר לה יקריש את ימי חייו עד יומו האחרון — ואת כל הדברים האלה הן לא תבין גוענדולין, כאשר לא תבין הצפור הנורדת מקנה לבקש לה פתותי לחם דבר יום ביומו ולא תמצאן עוד, והיא לא תדע שרש דבר נמצא בכני אדם כי יעזבו כפעם בפעם את ביתם לנוד למרחקים. אבל דירונדה זכר ולא שכח את זעקתה ואת בקשתה אשר צללו אזניו תמיד לקולן, בהתחננה אליו ובפרשה אליו כפיה, להיות קרוב אליה בכל עת ולכלתי עזוב אותה לנפשה; והדברים האלה הלפו ומחצו את לבו, אשר הם — לפי דברי דנמי המישור — כחצים שנונים אשר ראשיתם חדים ומלוטשים כרגש החמלה אשר בלב איש, לאמר:

„Lamenti saettaron me diversi

Che di pietà ferrati avean gli strali“.*)

* קולות זעקות שונים יחלפו אותי, אשר ראשיתם חדים הם כמטעים המטילים הנקבת והחודרת.

ימים על ימים עברו ודירונדה עורנו יושב בעיר גינוא ומחכה אל אמו, ובין כה וכה ומקצה השמים ועד קצה השמים ידעה כל נפש באיטליה אשר עוד מעט ומלחמה גדולה תהיה להם באוסטריה, ויום ליום הביא חדשות רבות וגדולות, וירבו המעשים ויעצמו במאד מאד והיה כל העם נכונים לקראת יום סאדאמא הגדול והנורא. בין כה וכה והחום בוער בגינוא ככבשן, עד אשר יפלא מאיש לצאת בצהרים לשוח, ויכס האבק הלבן את עין הארץ, וירבץ על הנתיבות ועל פרשת הרכיב, וירבק אל האלונים השתולים בתוך המזרקות אל מול פני חומות הגנים והפררסים, ופני האלונים בתוך מזרקהם יראו כפני אורחים עיפים ויגעיים אשר אין בהם כח עוד ואשר לא עמד בהם עוד רוח. אכן בבוא הערב, וכל ההמון אשר נמס לבו ובשרו מן החום בצהרים שב יחי, וימלאו הרחובות קול שאון וקול רעש וקול המולה גדולה, וישמע קול שרים וקול שרות, קול מנגן וקול מכה בכנור, קול פעמוני הפרדים והעיריים וקול רעש שוט ואופנים; ויראו גם ראשי הפסגות והגבעות אשר מחויץ לעיר עם מצודותיהן ובתיהן היפים ופרהסיהן הנחמדים, ויתעוררו כל אלה מתרדמתם אשר נרדמו בצהרים, וינח עליהם הגוד והדר, להפליא את עין כל רואה, עד אשר חלף שלל הצבעים העזים בורות עליהם הירח, ויבואו הצללים ויעברו לאטם על פני המעלות אשר לבתי התפלה הגבוהים והגדולים ועל פני המעקות אשר לארמונות הרמים והנשאים, ואחרי כן ירד גם הירח, ויהי חשך ורממה דקה מסביב, וידום כל היקום, ולא נראה עוד בלתי אם אורות החוף אשר למנורת מגדל-המאור, העולה מתוך התהום השחורה אשר מתחת, ואורות הכוכבים המעטים, הנראים מתוך השמים השחורים אשר ממועל. — ודירונדה התבונן אל כל הדברים האלה וירא את חליפת הימים והזמנים, ויהיו לו המראות האלה כמראה אבני-שעות העשויות להפליא, אשר כפעם בפעם בהשמע קול הדופק לישעות ולזמנים ויצאו אליו צלמים אלמים מימי קדם מעשי ידי אדם, והניעו אליו בראשיהם ועוררו בו רגשי חרדת קדש וכבוד ועז ושפפו עליו קסם אשר לא ידע שחרו, ואחרי כן ישובו אל מחבואיהם ויעלמו ולא יראו עוד — בעת ההיא ואזנו נטויה לשמוע קולות ואותות אחרים אשר יעוררו גם הם בקרבו רגשי חרדת קדש כאלה. אבל מעט מעט ודירונדה נלאה מפני כל המעשים והמראות ההם ולא לקחו עוד את

לבו, ויהי עיף ויגע ומראהו כמראה איש אסור בבית הסהר אשר יחכה ליום גאולתו, ואולם באגרותיו אשר כתב אל מרדכי ואל האנס התנכר אליהם ויהי נמנע מדבר דבר בנפשו ובכל המעשה הנעשה בקרב לבו פנימה, וידבר אליהם על כל המראות ועל כל המעשים אשר מחוץ; אפס הגה בא היום והמראות והמעשים ההם חדלו מהיות בעיניו למראות ולמעשים היצונים, וירא אותם בעיני-רוחו וישפוך מרוחו על כל היקום מסביב, ולא ירע עוד להכביל בין נפשו אשר מבית ובין היקום אשר מחוץ, וגם הספרים המעטים אשר לקח עמו לא לקחו עוד את לבו ויהיו לו לזרא ולא יכול עוד לקרוא בהם, ותקצר נפשו בעמלו ותקץ נפשו בכל המעשה הנעשה תחת השמש מקצר רוח ומכליון עינים.

וגם בלילות לא שכב לבו ויש אשר לא עלה על יצועיו ויעמוד אל מול החלון הפתוח אשר לחדרו ויבט החוצה אל החשך הפרוש על פני מי הים ואל החשך הפרוש על פני השמים, ולבו עליו דוי בזכרו את גורלו ואת עתידותיו, ולא האמין עוד בנפשו ובכל אשר נבא לו מרדכי כי עוד עשה יעשה וגם יכול יוכל, וידע פתאם כי דקים חיוו עד מאד והם כחלום יעופו — כי מה היו חיוו אם לא המון מקרים וחליפות אשר עברו על נפשו פעם בכה ופעם בכה? יש אשר נתנו המקרים והחליפות האלה שמחה בלבו, והוא כגבר אור חיל ויתגבר על הפגעים ויתחזק על הרעות אשר הגיעו אליו ויתנחם על רבי תקותו אשר עלו בתהו ויאבדו, ויקם ויהי נכון לקראת הימים הבאים, לעשות גדולות ונצורות ויהי מה; ויש אשר מסכו המקרים והחליפות ההם רוח תקוה טובה עליו, ותחי נפשו, ותקו בסתר כי יבואו הימים והוא יבנה את ביתו, והיתה האהבה מוסדותיו, וגם מלאכה גדולה תהיה לפניו, והוא עשה יעשה אותה וגם יכול יוכל, והיה לשם ולתפארת; ואולם יש אשר שפכו עליו המקרים והחליפות ההם רוח מרד וקשר ומדוחים (ומי מן האדם אשר לא עברה עליו היר הגדולה והנוראה הזאת?), וקם להתפרץ מפני המעשים הנעשים ומפני כל סדרי החיים אשר אינם נאמנים ואינם נכונים — והיה בצלוח עליו רוח רעה אשר כזאת, וראו עיניו את גוענדולין עם גורלה הרע ואת העולם עם כל תהפוכותיו ואת החיים עם תעלומותיהם ובסתר יתרגו לבו על כל החמס אשר עשו לו, כי הכתירו אותו תעלומות ומסתרים מעוררו ועד היום הזה, וגם אמו אשר

הקריבה לבוא אליו הפעם הלא סתר פנים בחרה לה, ותדבר אליו בלשון ערומים ובמליצה וחידות ותכלא את רחמיה ממנו, וגם נתנה אותו לחכות ימים ושבעות והיא טרם באה.

אכן בא היום והאשה הגדולה והכבודה באה כאשר אמרה.

ויהי בבקר באחד הימים מימי השבוע השלישי לשבת דירונדה בגינוא, והנה איש דופק על דלת חדרו, כאשר לא הסבין לשמוע, ובהפתח הדלת ויראו פני איש משרת אשר ילבש בגדים כבגדי השרד אשר לגבורי ציד, והוא מדבר בשפת צרפת, ובשורה בפיו כי באה הנסיכה הגדולה האלם-עברשטין, והיא עיפה ויגעה, ולכן תשבות ותנפש עד הערב, ואחרי כן תשמח מאד לו ויעיל האלוף דירונדה לקדם לאכול את ארוחתו בערב, למען אשר יהיה נכון לקראת השעה השביעית, והיתה העת הזאת עת רצון לפניו לקבל את פניו.

פרק שלשים ואחד.

בגשת דירונדה עד לפני פתח החדר אשר לאמו בבית המלון 'איטליה', ותתפעם רוחו בו מאד, ויוכזר פתאם את ימי ילדותו ואת כל חזיונותיו ומשאת נפשו בעורו נער. ושני המשרתים הצוכאים פתח החדר במסדרון הבית הביטו אליו וישתאו וישתוממו לו, עקב אשר חכו אל הרופא אשר אמרה גבירתם לקרוא לו, והנה בא זה האיש הצעיר והנחמד אשר יקח לבבות ביפיו ואשר גם בגדי-הערב השתוריים יוסיפו לו ליות חן. ואולם דירונדה לא שת לבו אל כל הרברים האלה, ולא התמהמה, עד אשר נפתחה לפניו גם הדלת השנית, ועיניו ראו תמונת אשה אשר הכתה אליו בקצה השני מקצות החדר הגדול.

והאשה מתכסה כלה בחבלי רקמה שחורה, ולא נראו מתוכם בלתי אם פניה זרועותיה, וחבלי הרקמה יורדים מרקוד ראשה אשר שיבה זרקה בו ועד שולי שמלתה הארוכה אשר הסרח על הארץ, ורק זרועותיה ערומות וסגורות בתוך הרבידים העשויים אבנים יקרות, והן נשענות אל לוח לבה, אשה על פני אחותה, וראשה גם הוא נטוי מעט הצדה, עד אשר נחמד יהיה למראה עיניה אף כי איננו יפה. ואולם

דירונדה לא מצא חזון ומועד להתכונן אליה, עד אם הקריב לגשת, ויחוק בידה אשר הושיטה לו, ויגע אותה אל פיו; והיא עורה מחוקת בירו, ועפעפיה בוחנות אותו מכף רגלו ועד קדקדו; ודירונדה ידע את אשר היא עושה לו, לבחון אותו בעפעפיה, ונפשו ידעה מאד אשר לא יבצר ממנה לגבר את אותותיה ולשנות את תוי פניה על-גולה, עד אשר לא יכיר עוד אותה הרואה, וחשב אותה לאחרת: כי גם בהתבוננה אליו, לבחון ולנסות אותו היטב, וירא דירונדה והנה לא נחו תוי פניה, וינועו וינורו, וגם גבות עיניה וגם כנפות אפה חררו ותרעדנה. ודירונדה לא מצא את לבבו לגוע מעל מקומו, ולא ידע במה ימצא חן בעיניה לכבד אותה ככבד בן את אמו, ויעמוד, וידע כי פניו הליכינו אף התאדמו, ותהיינה להם חליפות כאשר תהיינה לנערה צעירה, וככל זה השתומם ויפלא בעיניו על דבר אשר לא התרגו לבו בקרבו ולא השתער אליו, והוא הן אלפי פעמים ראה המראה אשר ראו עיניו עתה בהקיץ! אכן גם את שפתה לא ידע בטרם שמעו אותה, ולא ידע במה תבחר לדבר אליו, ורק לבו הגיד לו אשר בלשון אנגליה תדבר. ובעורנו חושב כה וכה, והיא עזבה את ידו בפתע פתאם ולא הוסיפה עוד להתחזק בה, ותשם את שתי ידיה על שתי כתפיו, ופניה אורו מאד, ותנח עליהם רוח שמחה, ותמלא אותם רוח נעורים, ותהי לה עדנה אחרי בלותה, וגם עוד פניה קרן כימי קדם.

— אכן יפיפית מבני אדם! אמרה בקול דממה דקה, וקולה מלא מתק ונעימות רבות והיה כל השומע והכיר בה כרגע אשר בת ארץ נכריה היא, אף כי פסקי טעמיה הזרים יערבו גם הם על און השומע — ואני ידעתי מראש כי תיף במאד מאד! — ואחרי כן נשקה לו על שתי לחייו, והוא שב וישק לה גם הוא, ואולם הנשיקות האלה לא היו בלתי אם כנשיקות החורים והסגנים מורע המלוכה כפגעים איש באחיו.

או החרישה רגע אחד, ותעדנה אשר היתה לה כמעט כמוין חלפה ותעבור, ואחרי כן אמרה, וקולה הרך והראשון לא היה לה עוד, לאמר: „אמך אנכי, ואולם אתה הן יפלא ממך לאהוב אותי כאהוב בן את אמו“.

— מעורי ועד היום הזה הגיתי בך, ותהי את לי למבחר הגיונותי להגות בך שכם אחד על יתר האדם! ענה דירונדה ויחרר קולו ברברו.

— אבל אנכי לא אדמה ולא אשוח אל התמונה אשר ראית לך כפעם בפעם בחזון בהגותך באמך! אמרה האשה מפורש ובלב סמוך אשר לא תשגה בדבר הזח, ובדברה את הדברים האלה, ותשב את ידיה מעל כתפות דירונדה, ותנה אותן כבראשונה על פני לוח לבה, אשה על אחותה. — ואולם אמת נכון הדבר; בכל המראות אשר ראה דירונדה את פני אמו בחזון, חשב תמיד כי דומים פניה אל פניו או כי מקצת תויה ואותותיה ישוּו אליו, וגם הפעם בהכיסו אל פני האשה אשר לפניו, וירא והנה יש דמיון מעט בינה ובינו, ובכל זה נבדלה ממנו עד תכלית ותהי לו כנכריה — או אחו בשרו פלצות ולפו נמלא מכאוב אשר לא ידע שחרו, וידע פתאם כי רחוק הוא מלב האשה הזאת כרחוק מזרח ממערב, ותהי לו כאשה זרה ונכריה אשר לבה סגור לפניו, ורחמיה לא יהיו לו כרחמי אם ילודת אשה בלתי אם כאשה אשר מתחתיות ארץ עלתה אליו והיא טרם הסכינה את דרכי בני האדם.

— מעוררי ועד כה הסכנתי לחשוב כי חולה את, יאמר דירונדה ויהי נזתר בדבריו לבלתי הכאיב לה, וגם הסכנתי לשאל ולבקש אשר יבוא יום ואני אחרך אליך מקצה ארץ ואנחם אותך מיוגונך.

— אמנם כן, חולה אנכי, ואולם אתה לא תוכל לנחם אותי מיוגוני, ענתה הנסיכה הגדולה ודבריה עזים וקשים יותר למבראשונה, ותעבור ותבוא עד מרבדי רפידתה אשר הכינו לה לנוח עליהם, ותקרא: שב לימוני! ותזר באצבע על הכסא אשר אל יד ימינה, ותבט אל דירונדה ותרא את פניו אשר כסו אותם עצב ויגון, ותנסף ותרבר אליו רכות וקולה הקשה לא היה לה עוד, ותאמר: ברגע הזה לא יכאב עלי בשרי ואני שלוח ושאננה כמעט, וגם לא יבצר ממני לדבר עתה אליך ככל הדברים אשר לי לדבר.

ודירונדה ישב על הכסא ויחכה אותה בדברים, ויש אשר חשב כי לא לפני אמו הוא יושב אשר אליה כלתה נפשו כל הימים כי אם לפני אשה אשר ימיה רעים מאד והיא בחרה בו לשפוך את שיחת בחיקו; והוא ידע כי רחוק הוא מכליותיה, ויחל להביט אליה מרחוק ולהתבונן אליה, וישתומם אליה ויתפלא בה ובכל אשר מצא אצלה.

— לא, החלה האשה לדבר אליו את דבריה, לא שאלתי מעמך

לבוא הלום למען אשר תנחם אותי מיגוני, וגם נבצרה ממני לדעת מראש (ואף עתה לא ידעתי עוד) את אשר ירחש לך לוי בראותך את פני; ואולם מעודי ועד היום הזה לא עלה עוד על לבי לחשוב ריק ותהו אשר יכול תוכל לאהוב אותי רק יען אשר אמך אנכי, ואתה הן לא ראית את פני מעורך וגם את שמעי לא שמעת מעולם; ואולם זה הדבר אשר חשבתי תמיד, כי עשיתי וגם השכלתי לבהור לך גורל אשר ייטב לך שבעתים מן הגורל אשר היה יהיה לך לזו היות לפני כל הימים, וגם לא אאמין כי בהסתירי את פני ממך, וגולתי ממך דבר היקר לך.

— הן לא יהיה דבר עם לך להטותני להאמין, כי היה תהיה לי אהבתך לכלי אין חפץ בו, לזו ידעתיה! ענה דירונדה בחשבו כי התרישה רגע אחד רק למען תשמע את אשר יענה על הרברים האלה.

— לא זה דרכי לתת דופי בנפשי! ענתה הנסיכה הגדולה בגאה ובגאון לב; ואולם לא מצאתי בקרבי כל רגשי אהבת למען חתי אותה לך, ואני לא חפצתי מעודי אשר יהיו לי רחמי-אם, ואשתמר תמיד מחמלה ומרוך, ואתאמין להשמיד מקרבו את רחשי לבי, כי חשקתי לראות חיים לבדי לוי ולנפשי, ולא יהיו חיו נפש אחרת לעול ולמשא עלי; והיה כי תשאל את פי להגיד לך מה משפטו ומה הייתי בימים ההם, והגדתי לך וידעת כי בימים ההם ואני עוד טרם הייתי נסיכה גדולה, — ובדברה את הרברים, ותקם פתאם מעל מקומה בשצף סער גדול ותעמוד לפני דירונדה כבראשונה, ודירונדה גם הוא קם כרגע מעל מקומו ויעמוד, וראשו עליו סחרחר.

— לא הייתי עוד לנסיכה גדולה, ולא הגבילו עוד את חיי, ולא שפכו עוד עליהם סוללה צרה כמשפטי עתה! משוררת הייתי מן המשוררות הגדולות אשר בארץ, וגם בקהל המשחקות הגדולות נמנית בימים ההם, ולא היתה משוררת או משחקת אשר עצרה כח להתוצב בפני ולהתחרות אתי ולצאת אמי המערכה; מגוי אל גוי וממדינה למדינה הלכתי, הלוך ונסוע, וגברים למאות הלכו אחרי, וירבקו אלי כצל, וישאפו את צלמי, ויבואו עמי אל אשר היה רוחי לבוא; ויחדלו ימי חיי מהיות חיי נפש אחת, ויהיו לחיי רבבות בפעם אחת, ולא היה לי חפץ בילדים היוצאים ממעי —

ואת הרברים האלה דברה בקול גדול וחזק ובשצף סערה גדולה, ויחי

משפטה כמשפט אשה המבקשת להצטרף רגע אחד, למען אשר תצדק נפשה בעיניה ולא בעיני זרים, ועל כן לא ידעה מעצור לרוחה ותבחר לה דברים קשים ועינים אשר ירדו גם אל חררי בטנה, ורק את הדברים האחרונים דברה באוני בנה, כי יראה לנפשה פן יחסרנה גם הוא; והוא עומד לפניו ואוניו שומעות את הדברים, ואצבעות ידו מושכות בחוקה בשפת המעיל אשר על צוארו, ודמי לבו שופטים בקרבו כשטף מים עינים המוגרים כמורד, ויש אשר דמה בנפשו לראות לנגד עיניו אשת אוב אשר תקריב את קרבנותיה ואשר תזה מי חטאת על נפשה, למען שים מסוה-קדש על כל הפשעים ועל כל החמס אשר בקרב נפשה פנימה. מה יש עוד לאשה הזאת להגיד לו? — והיא הוסיפה לדבר אליו, ושפתיה מלאו אש צרבת כבראשונה, וכמו קרן אור לבן חלף רגע אחד על פניה בדברה, ותאמר:

— לא חפצתי להיות אשה לאיש, ורק ביד חוקה אנסו אותי להיות אשה לאבויך; כי אבי צוה עלי כדבר הזה, ויתעמר בי ביד חוקה ובזרוע נטויה, ואנכי לא יכלתי לנטות מפניו ימין ושמאל; אכן גם זאת ידעתי כי בהיותי אשה לאיש, והיתה לי גאולה ויצאתי לחפשי, כי על כן אוכל להטות אישי אל כל אשר יהי רוחי להטותו, תחת אשר נבצרה ממני להטות את אבי לפי רוחי; ואני בכל נפשי ומארי בקשתי לי גאולה וחפשה, כי נלאיתי נשוא את העל הכבד הרובין על צוארי, ואשנא ואמאם את העול הזה, ותהיינה עיני נשואות אל הגאולה כל הימים, ואחרי כן שבה ותשב על הכסא אשר עם רפידתה, וניד שפתיה וח דת גבות עיניה ענו בה אשר רק ביד חוקה כבשה את יתר הדברים עמה לבלתי העביר אותם על שפתה. ויהי דירונדה עומד לפניו והיא יושבת ומביטה לארץ, ופתאום נשאה את עיניה, ולא יספו עוד עיניה להפיץ עברות אפה כבראשונה, וגם קולה רך מבתחלה, ותוסף לדבר אליו ותאמר:

— ולא רק את נפשי כי אם גם את נפשך חפצתי לשמור, לבלתי יעלה עליה העול ההוא אשר שנאתי ואשר מאסתי, ומה תוכל אם רחמניה לעשות עוד לבנה ולא עשיתי? אנכי אנכי הצלתי אותך מן העול, אנכי אנכי הסירותי את הכבלים מעליך בטרם נולדת, ולא היית לאיש יהודי.

— ובכן הנני אפוא איש יהודי? קרא דירונדה בקולו הגדול והחזק אשר התריר רגע אחד את אמו ותצנה לאחור ותגהר על המרבדים אשר מאחוריה — האם איש יהודי היה אבי ואֵת גם את אשה יהודית? — כן, ואביך היה קרוב לי וגואל מבני משפחתי, ענתה אמו ותבט ותתבונן אליו ופניה הראשונים לא היו לה עוד כי התחללה מעט בראותה אשר גם הוא נהפך ולא היה עוד ככראשונה.

— מה מאד ישמח לבי על הדבר הזה! ענה דירונדה כחום לבב וקולו החביא את סערת רוחו עמו, והוא גם הוא טרם ידע מה היה לו כי ידבר כדברים האלה והוא הן לא בחן עוד את לבו, ולא האמין כי בבלי חשבון ובלי דעת יעלו הדברים ההם על לשונו, רק למען הוכיח לאמו אשר לא כמחשבותיה מחשבותיו. אכן חרה אפו באשה הזאת אשר היתה לו לאם, ולא יכול להתאפק ולהבליג על רוחו, יען אשר ילדה אותו, ולא רוחה ולא לרצונה, ויען אשר התנכרה אליו, לבלתי היותו לה לשטן, ויען אשר גם עתה בהתודעה אליו, והנה לא לרצונה ולא רוחה הוא, ומי יודע את אשר תשמע אזנו עוד עד מצאו את אשר היה לה כי חשקה נפשה פתאם להתודע אליו.

אבל אמו גם היא התמרמרה אליו מאד, ותבער בה חמתה עד להשחית ולא יכלה להצפינה, ויהיו אותות חמתה חרותים בפניה אשר הלבינו מאד ובעיניה אשר גדלו בחוריהן, ותדבר אליו בשצף סער גדול, ותאמר:

— למה תדבר אלי כדברים האלה ומרוע אתה אומר כי ישמח לך מאד על הדבר הזה? איש אנגלי אתה מאצילי ארץ אנגליה וחוריה, ואני רק אני דאגתי לך לבעבור שים לך שם ושארית כזאת בקרב הארץ! — אכן את לא ידעת את המעשה אשר עשית ואת הדאגה אשר דאגת ואת השם ואת השארית אשר שמת לי בארץ — ואיך אפוא יכולת לבחור לי את את משפטי מולדתי ועמי? שאל דירונדה ולא ידע את אשר הוא עושה וישב על הכסא בקצהו ויבט הצדה ואת פני אמו לא הביט. ורוח לבשה את דירונדה אשר לא ידע כמוה מעודו ואשר היתה לו כנכריה, ותהי הרוח הזאת רוח זעם וחמה וקצר רוח וחסר תבונות, ולא ידע עוד להשכיל אל לב איש ולא הבין עוד להאריך רוחו ולסכול ולא יכול עוד להתאפק ולהיות שליט בנפשו כמשפטו תמיד; וככל זה

התחוק והתאושש, וינס להבליג על דוחו כמעט. ואולם יראָה גדולה נפלה עליו פתאם, ונוספה גם היא על קצפו ועל חמתו אשר בערו בו, ויירא מאד פן ידבר פיו דבר מר ברגע הזה וידו תקצר מהשיב את הדבר המר הזה עד עולם. או קמה דממה דקה בבית באין דובר דבר רגעים אחדים, עד אשר פתחה אמו את פיה להוסיף לדבר אליו, וכדברה ויהי קולה הולך הלוך וחוק והדברים כרוזים ומפורשים עד מאד, ותאמר:

— אני לא בחרתי לך דבר בלתי אם את אשר הייתי בוחרת גם לי ולנפשי, ואיך אפוא יכולתי לדעת בימים ההם, אשר רוח אבי ינות גם עליך ומלתו תהיה גם על לשונך? איך אפוא יכולתי לדעת בימים ההם כי אתה אהב תאהב את אשר שנאתי אנכי? האף אמנם לא ראיתי כיום הזה כי אהבת מאד כהיותך איש יהודי? — וכדברה את הדברים האחרונים האלה, ויהיו דבריה מלאים חמת פתנים ומרורות תנינים, עד אשר יאמין כל השומע כי גדולה מאד השנאה אשר קמה בפתע פתאם בין האם ובין בנה.

בין כה וכה ודירונדה שב להיות כבראשונה, ויחדש בקרבו את רוחו הנכון, ויכן את לבו הטהור כתמול שלשום, וידע ויכן פתאם כי רוח עושים לבשה אותו ועל כן לא זכר בלתי אם את נפשו לכד ואת נפש אמו לא זכר, וירשיע אותה ולא בקש ולא התאמין להצדיקה לפניו, כמעשהו וכמשפטו תמיד להצדיק איש ולא להרשיע, לבקש מה שרש דבר נמצא ברעהו בעשותו כזה וזוה ומה המריצתו לעשות ככה — וכנשאו עתה את עיניו אליה, ויהיו פניו מלאים תום ומנוחה, ומראהו כמראה איש המחכה לשמוע ולדעת את כל הנעשה, למען ישכיל ולמען יבין את האמת; ואולם הסערה אשר קמה בלב אמו לא קמה עוד לדממה, וגם תומתו וגם מנוחתו הרתיחו את לבה כמצולה.

— סלתי נא לי על אשר דברתי אליך בחמת רוח, אמר דירונדה, וגם הגידו לי מה ראית על ככה כי חרצת בלבך בפתע פתאם לגלות לי עתה את כל הדברים אשר עמלת לכסות ממני כל הימים הרבים עד היום הזה? האם לא קצוף קצפת עלי בראותך את שמחתי אשר ישמח לבי למשמע הדברים ההם, ומה שרש דבר נמצא בך כי תזלי מאד לשנות את דרכך?

— הוי על המבקשים שרש דבר לכל מעשה הנעשה תחת השמש!

קראה הנסיכה הגדולה ודבריה כלם כלעג מר — לו כמוני תרבה ימים , כי אז תשכיל ותבין אשר אך לריק יעמול האדם לבקש פתרונים לכל מעשיו אשר יעשה ואך לתהו ישאל אותו רעהו לאמר : „מרוע אתה עושה ככה ?“ . הגה מבקשים בני האדם פתרונים יום יום , ואיש לרעהו יספר מה שרש דבר נמצא בו בעשותו את מעשהו , ויש אשר יאמין כי נכונה בפיו וכי מצא את פשר הדבר אל נכון , והוא לא כן . וגם האשה בעשותה את מעשיה , ומחרנו אנחנו לבקש ולמצוא לה את שרש הדבר ואת הסבה אשר על פיה היתה שומה מעמה לעשות את מעשיה , והיה אם נבקש ולא נמצא ואם נעמול והיתה יגיעתנו לשוא , ואמרנו : רק חיה רעה וטורפת היא אשר אין בה רגש אדם ! — אבל אנכי אינני חיה רעה וטורפת , ורק לא חשתי ולא רחשתי את אשר תחושנה ואת אשר תרחשנה נשים אחרות , ויש אשר יאמין לבי כי גם הנשים האחרות ההן לא תחושנה ולא תרחשנה דבר , וכל חמלתן וכל אהבתן רק חזון הוא אשר בדאו מלבן לכוב לנן כל הימים . וגם אתה הן יש עם לבבך לתת בי דופי על דבר אשר הסתרתי פני מנך ושלחתוך מעל פני בהיותך ילד קטן , וגם תאמין בלבך כי עלי להתרפס ולצדק נפשי בעיניך לענותך דבר לאמר , כי גם אנכי חשתי וגם רחשתי את כל אשר תחושנה וכל אשר תרחשנה כל הנשים הטובות ההן אשר בנים להן , ורק מקרה הוא אשר מנע אותי כל הימים לשפוך עליך את רוח אהבתי ואת רחמי כאשר יאתה ; ואולם ידע תדע כי אנכי את האמת אהבתי ולכן בשפה ברורה אמר אליך : שקר הדבר , רחשי-לב כאלה לא היו לי מעודי ! מעודי שמחתי מאד בראותי כי חכמתי עמדה לי להעביר אותך מעל פני , וכל קרבי כי עלזו בהיותך רחוק ממני ; ואולם את כל אשר עשיתי , לטוב לך עשיתיו , למען היטיב לך , וגם את כל הון בית אביך לך נתתיו ולא גרעתי ממנו מחוט ועד שרוך נעל . ואתה האם באמת תחשוב עלי כי פתאם היתה עמי רוח אחרת ועל כן יעצתי אחרת וגם סרתי מן הדרך אשר בחרתי ללכת עליו מעודי? וגם לו יהי כדברייך , הלא יכול אוכל לענות אותך כי רוח הוא באדם או כי יש סבה ויש שרש דבר לכל המעשים החדשים האלה ; ואף גם זאת אוכל להגיד לך , כי יהוש לבי עתה את אשר לא חשתי בראשונה ואשר קצרה רוחי מהבין אותו , או כי נפשי יודעת מאד אשר לא אחיה עוד מחליי , ואני חלה חליתי מאד זה שנה אחת ואף ידעתי

היטב אשר לא אחיה עוד כשנה השנית — אבל מה אועיל כי אכוב לך ואסתיר ממך את אשר עשיתי? למה אכוב לך ואמר אליך: אהבתיך, ואני לא אהבתיך! ואולם הגה כצללים עולים אלי מתחתיות ארץ להרגיזי ממנוחתי, וצלמי בלהות אלה רק מחלתי הולידה אותם, ואם אמת נכון הדבר כי העטיתי קלון את המתים אשר מתו ונתתי לחרפה את השוכנים בעפר, הלא רק ימים מעטים עוד לפני לכפר את פניהם ולעשות את אשר אחרתי לעשות עד היום הזה.

ובדבר הנסיכה הגדולה את הדברים האלה, ויהיו חליפות רבות לקולה, פעם ככה ופעם ככה, פעם תרים ופעם תשפיל, פעם בנחת ופעם בחזון, ותצלח מאד בעשותה את מעשיה אלה, ותהי כאחת המשחקות הגדולות העולות על כמות התיאטרא לשאת משא ולדבע דבר, ויש אשר עשתה כדבר הזה והיא טרם ידעה כי ככה היא עושה. אכן היתה האשה הזאת מן האנשים אשר גם מחשבותיהם וגם הגיונותיהם ורחשי לבם יהיה להם כרגע לחזון להטיף אותו באזני השומעים כמשפט המשחקים בבתי התיאטרא, וכל המעשה הנעשה בקרב נפשם יהיה להם למשא לשאת אותו באזני קהל ועדה על פי כל החקים והמשפטים אשר לכהני בתי הבמות, וגם אם נגוע יגע הדבר אל עצמם ואל כשרם, לא יחדל מהיות להם לענין לענות בו באזני השומע ולהרוש ולהטיף אותו כאחד המטיפים. ואולם לא יקר הדבר לראות מעט מן החזון הזה יום יום, ובני האדם כלם יחמדו מעט להיות לחזוים ולמטיפים ולמשחקים, אפס הנסיכה הגדולה הגדילה מאד, ותבן את הרברים האלה עד תכלית, והיא גם כמראה פניה וגם בחליפות קולותיה וגם ביצוריה גוה והשתנותם הפליאה לעשות, ויש אשר עשתה בלהטיה ככלי חשבון ובכלי דעת ולא ידעה את אשר היא עושה, ורק עשתה את אשר הסכינה לעשות כל ימיה, אבל דירונדה לא שת לבו אל כל הרברים ואל כל המעשים האלה ולא התכוון אליהם אף רגע, כי לבו הלך רק אחרי עצם הדברים אשר לקחה אונו, ונפשו כלתה מאד לשמוע ולרעת את כל הנעשה בטרם נולד ומה הדברים אשר הגיעו אליה ואל אביו ומה ראו על ככה כי הסתירו פניהם ממנו כל הימים; ובשמעו את דבריה האחרונים, וירך לבו מאד, וימלא רחמים וחמלה, ויכמדו נחומיו גם לה, וידע כי רעות רבות עברו על ראשה, והיא גם היא אשה אמללה ואובדת. אכן לא מצא דירונדה את

לבבו לענות אותה דבר, ויחכה אותה בדברים עד אשר תשוב לדבר בו שנית; והיא עורה יושבת לפניו, ומצחה מלאה קמטים רבים וראשה נטוי ארצה ועיניה הגדולות חודרות לתוך הרוח אשר בחדר, ומראיה כמראה איש אשר עיניו תראינה תמונות עולות אליו מן הארץ ובשר אין להם כי אם רוח. ופתאם התעוררה ותבט בו באין מעצור ותדבר אליו בחפזון ותאמר:

דברים רבים כתב אלי הסיר הוגאָ עליך במכתביו, וגם הגיד לי אשר רוח כביר רוחך וכי חכמת והשכלת מאד ודבר לא נסתר ממך ואף אספת לך חכמה ודעת שבעתים ממנו ומכל החכמה אשר אָסַף הוא בקרב ששים שנות ימי חייו. ואתה הנה באת ואמרת אלי אשר ישמח לך מאד לדעת כי איש יהודי נולדת — העל זאת אנסה להוכיח אותך על פניך ולערוך עמך? האָריב אליך אם אביא אותך כמושפט על זאת? הן שונות מחשבותיך ממחשבותי וגם רחשי לך רחוקים מאד מרחשי לבי, ואתה לנצח לא תגמלני ככל תגמולי עליך וככל החסד אשר עשיתי עמך. אבל אחת אשאלך ואותה הלא תגיד לי, התבין לאמך, אם תעמול להשכיל אל רוחה, או רק דופי תחן בה?

— כל עצמותי תשאלנה להבין לך עד תכלית ולהשכיל אליך! ענה דירונדה כחוס לבו ויבט בה גם הוא — הן אחטא לנפשי כל הימים ובעצם ידי אשחית את מבחרי כל חויונותי ומישאת נפשי לו אמר לתת כך דופי; ואני מאז ידעתי למאוס ברע ולבחר בטוב, זה לי חמש עשרה שנה, לא עשיתי דבר בלתי אם עמלתי לדרוף ולהבין לרוח אלה אשר מחשבותיהם שונות ממחשבותי ואשר רחשי לבם רחוקים מרחשי לבי —

— כי אז נבדלת אף נפליית בדבר הזה מאָבי, אם כי כמראה פניך ובכל הליכותיך אליו נדמות! ענתה אמו בדברים נמרצים — כי הנה לא הבין אבי אותי בכל הימים אשר הייתי לפניו, וגם בהבינו אותי לפעמים, ותהיינה כל מחשבותיו וכל מועצותיו להכניע אותי תחתיו ולהתעמר בי ולהטותני לפי רוחו, למען אשמע לו ולמען תהיינה אוני קשובות תמיד לקולו. אז פקד עלי להיות „אשה עבריה“ כאשר ישאל לבו, פן תרכץ בי הקללה אשר היתה על לשונו; אז צוה עלי להאמין את אשר נבצרה ממני להאמין, ולאהוב את אשר נבצר ממני לאהוב; אז שאל מעמי לכבד כלבי את הפרשיות הכתובות באותיות מרבעות

אשר בתוך המוזות בכל דלתות הבית, ולהמוד את פליון אשר ישימו הגברים על ידיהם ולדעת כי הנשים פטורות מן המצוה הזאת, ולהשמר לנפשי פן יגע מעט חמאה על נתח בשר, ולהשתומם על היר הגדולה אשר עשה אלהים בנו בתתו לנו חקים טובים ונפלאים כאלה, אם כי נפשי בסתר ידעה מאד כי כל החקים האלה אפס ותהו ואין בהם מועיל; אז דרש ממני לאהוב בלבי את כל התפלות הארוכות אשר בשפת-לא ידעתי אשמע בבתי הכנסת המלאים חשך וחלקקות, ולהמוד את כל הצעקות וכל הזעקות אשר יצעקו ואשר יזעקו היהודים מן הבקר ועד הערב בימי הגיהם וצומותיהם, ולכבד בכל נפשי ומארי את כל המשא וכל הלהג הרב וכל דברי הרוח אשר נשא אבי באוני יום יום על דבר „העם הגדול אשר מקרבנו יצאנו“; אז בקש מעמי כי אעלה את ירושלים תמיד על לבי ונפשי תזכור כל היום את אשר היה ישראל לפנים — ואני לא העליתי את כל הדברים האלה על לבי ולא זכרתי אותם ולא שמתי אליהם לב; כי הנה העליתי תמיד על לבי אף זכרתי יום יום את הארץ הגדולה ורחבת הידים אשר מנגד לי, וכי יש יום וקמתי גם אנכי לעשות גדולות ונוראות על פני הארץ הגדולה הזאת, ונפשי געלה מאד את כל החקים ואת המשפטים ואת הדת הנוראה אשר אמר אבי לפרוש את צלה גם עלי, ולא יכלתי נשוא את עול הדברים אשר דבר אלי אבי יום יום לאמר: „את זה תעשי!“, ואת זה לא העשי!“ „כזאת תהיי!“ „וכזאת לא תהיי!“ וכאשר הדביתי ימים וכאשר הלכתי הלוך וגדול, כן הכביד העול ההוא את נחשתו עלי וכן היה לי לחרדה ולזועה. אז נכספה וגם כלתה נפשי מאד מאד לישבר את בריחי הברזל אשר גדרו בעדי ולראות חיים מן החיים הגדולים והנפלאים אשר מנגד לי, לעשות את כל אשר תחשק נפשי לעשות ולהרדל מכל אשר תגעל נפשי לעשות, להיות כאחד האדם אשר חפשי הוא לרוחו באין מעצור, ונשא זרם החיים גם אותי עמו, ולא אוסיף עוד לחקור ולדרוש ולבקש פתרונים בכל רגע לכל המעשה אשר אעשה, כי געלה נפשי את רוב החקירות ואת מרבית ההגיונות, אכן — והנסיכה הגדולה שנתה את טעמה בפתע פתאם וקולה מלא מרורות ולעג מדי דברה — ראה אתה אומר אלי כי אהבת מאד בהיותך איש יהודי; ואתה תדבר אלי כדברים האלה רק מבילתי הכירך את העם הזה ואת משפטיו וחקותיו,

ורק בעבור פקחתי את עיני עליך לשמור עליך בעוד מועד ולמנוע ממך מחנוך אותך על פי דרך האנשים האלה, והעם הנבדל הזה מצא חן בעיניך רק באשר לא הסכנת עמו ולא ידעת את דרכיו.

— האם בעשותך את מעשיך הרצת בלבך להסתיר ממני את עמי ואת מולדתי עד עולם? שאל דירונדה מבלי וכלת להתאפק — אין זאת כי נפקחו עיניך פתאם, וכזאת שנית את מחשבתך הראשונה אשר היתה לך כל הימים ותהי עמך רוח אחרת!

— כן הוא, כזאת וכזאת היתה מחשבתי הראשונה להסתיר ממך את עמך ואת מולדתך עד נצח נצחים, ולא התיצב איש בפני באמרו להשמיר ולהעביר את המחשבה הזאת מקרב לבי; ואולם שנית מאד כחשבך עלי כי שניתו את מחשבתי זאת כפתע פתאם וכי היתה עמי רוח אחרת. לא, בני, לא אנכי שניתו את מחשבתי כי אם המקרים שנו את פניהם, ויבואו ימים חדשים על אפי ועל חמתי; אבל אנכי עודני כאשר הייתי, עוד ליאונורה אנכי, — וכדברה וזתור באצבעה על לוח לבה — עוד כליון נפשי ותשוקתי ורצוני מושלים בי בירם החוקה כימי קדם, ואולם — וכדברה ותפרש פתאם בידה, ותהיינה כפות ידיה פרושות למעלה לימינה ולשמאלה, ואת שפתיה לחצה בכל עוו אשה אל אחותה, ותרום, ואחרי כן היה פתאום קולת לקול מלחשים ותדבר בלאט ובחפזון לאמר: — כשואה יבואו המקרים להכות אותנו חרם ולפרוץ בנו פריץ על פני פריץ, וגם מחשבותינו והגיונותינו וכל הויונותינו אשר תחוינה עינינו כמראות ובחלומות הלילה, הלא מקרים הם — הלא כן? ואני לא רוחי הוא בעשותי את אשר עשיתי עתה ולא לרצוני עשותי, כי רק את הדבר אשר אָהבנו, אותו נעשה לרצוננו, ואני רק תגרת יד עריצים נחה עלי להכניע אותי כיום הזה — וכדברה ותפרש בידה שנית — הן כצוץ נובל נכול אכול, וכשרי עלי יכאב ורגלי נושאות אותי אל עברי פי קבר; האם בחרתי בכל אלה ואם לרצוני אני עושה אותם? הלא רק באין לי דרך אחרת לנמות מפני הפגעים האלה, וגם הלום רק רוח אבי המת נחה עלי להכניעני ולהדביר אותי תחתיו, ולכן רק את פקודתו תשמור רוחי, בקומי עתה להגיד לך כי איש יהודי אתה, ולתת על ירך את אשר צוה אותי לתת על ירך.

— לו מצאתי חן בעיניך כי עתה שאלתיך להגיד לי מה המריצך

על ככה לעשות את כל המעשים האלה אשר עשית בעורך בימי נעוריך ? שאל דירונדה כי בקשה נפשו מפלט מהמון רחשו לבו אשר הרגיווהו ממנוחתו בשמעו את דברי אמו — הן לקחה אזני שמץ מכל הדברים אשר דברת אלי ואבין כי התיצב אביך לשמן לך בדרך ולא נתן אותך להיות למשוררת בבתי התיאטרא ; ואף אמנם לא עברו עוד מקרים וחליפות כאלה גם על נפשי, וככל זה אדע היטב לתכן את רוחך ולהבין את כל דברי המלחמה אשר היתה בקרב נפשך ואת כל העמל והתלאה אשר שבעת בימים הרעים ההם אשר נטל אביך עליך להשמיד ולעקור את כל חזונותיך מקרב לבבך ולהיות לאחרת .

— לא , קראה הנסיכה הגדולה ותנד בראשה ותנח את זרועות ידיה אשה על פני אחותה, — לא אשה אתה כי תבין את כל הנעשה בלבי בימים ההם, לו גם תנסה את כחך ולו גם תעמול לתכן את רוח האשה ; ואולם לו ידעת ולו הבינות את משפט האשה אשר רוחה רוח גבר ואשר ידיה אכזרות כהיותה נערה בבית אביה, כי אז ידעת גם את נפשי ואז הבינות את אשר היה לי בראותי כי כשרוני כשרון גבר ועבודתי עבדות נערה, אשר גדרן את דרכה בערה ואשר אמרו אליה יום ויום לאמר : „כזה וכזה יהיה משפט הנערה העבריה ; את זאת ואת זאת תעשי וכזה וכזה לא תעשי ; כזאת וכזאת תהיה תבנית הלב אשר לנערה עבריה, ואם יגדל לבה ממדת התבנית הזאת, אז יציקו לו וישימו אותו במד, כרגלי בנות הסינים בסנדליהן הצרים, ומשפט הטובה אשר יעשה עם נערה עבריה כמשפט מנחת מרחשת אשר לא יעשו אותה בלתי אם על פי חקים ידועים לאיש המבישל והאופה“. כזה וכזה היה הדבר אשר שאל אבי מעמי, כי בקרבו זעף לבו על אשר לא הייתי לו לבן כי אם לבת, ונפשו געלה את הנערות היהודיות אשר תאמרנה להיות למשוררות ולמשחקות לעיני הנוצרים, והיו להם לסחורה אשר יקנו הנוצרים במחיר, ולא הבין כי רק בזאת נשכיל ובזאת נצליח, עקב אשר נמלט על נפשנו מן העבודה ומן העול אשר על צוארינו .

— האם מן המלומדים והחכמים היה אביך ? שאל דירונדה כי חשקה נפשו לשמוע את הדברים לכל פרטיהם ומשפטיהם ויירא פן תשכח אמו לספר אותם באזניו .

והיא ענתה בקוצר רוח, ותלם את ידה ותאמר : כן הוא, מן

החכמים הגדולים היה אבי, והוא איש רופא גודע בארץ לשם ולתהלה, וגם לב טוב ברא לו אלהים מאין כמוהו, ואת הדבר הזה לא אכתד תחת לשוני; כי היה אבי מן האנשים אשר בראותנו כמוהם על הבמות בבתי התיאטרא, ולקחו את לבבנו כרגע וראינו בהם נפלאות, ויהי רוחו רוח כביר מאד ורצונו עז וחזק אישר איש לא יטנו אחריו, וידמה אל סוף קארי הזקן בטרם הרך את לבו — אכן אנשים כאלה מתעמרים תמיד בנשיהם ובכנותיהם, וילידי ביתם יהיו להם לעבדים ולשפחות, וגם היה יהיו למושלים, למשול בארץ ביד חזקה, לו יעצרו כח להסב את הממשלה אליהם, ורק באין לאל ידם להיות למושלים ולמלכים על פני כל הארץ, וקמו ושפכו את רוח ממשלתם על הנשים ועל הבנות אשר להם, ורצונם העז יהיה לעול על צוארי האמללות ההן, לבלתי תת להן לנטות מפניהם ימין או שמאל, ורדו בהן כל הימים ביד חזקה ובורוע נטויה; ורק לפעמים יש אשר יברא אלהים בריאה חדשה להיות לשטן גם לאנשים כאלה, ואני גם אני הייתי לשטן לאבי, כי יחידה הייתי לו באין לו בן או בת בלעדי, ובמרהו הייתי גם אני ודמיתי אליו ברוחי החזקה וברצוני העז והנמרץ.

ומדי דברה הניחה את ידיה אשה על פני אחותה כבראשונה, ותהי כאיש מנגן הערוך למלחמה ואשר לא יחדר ולא יסוג אחור מפני כל. — ואולם לא כן היה אביך, הוא בעלי, כי שונה היה ממנו עד תכלית ולבו מלא תמיד חמלה ונדיבות, חנינה ואהבה, ואני ידעתי כי משול אמשול בו והוא יהיה לי לעבד. ויהי בטרם היותי לו לאשה, ואשביע אותו בסתר כי נתון יתן אותי להיות למשוררת, והוא עשה את שאלתי וישבע לי לאמר אשר לא יקום לי לשטן עד נצח, בימים ההם ואבי שכב על המכה אשר לא ירד עוד ממנה, וזה היה חפצו כל הימים אשר אהיה לאשה לבן דודי לאפרים, ואם עלה דבר על לב אבי, אז לא התיצב עוד איש בפניו; ואני ידעתי כי גם אנכי לא אתיצב בפניו, בלתי אם בעשותי את מעשי בסתר, כי איש ואשה אשר רוח שניהם עשוי לבלתי חת ואשר רצון עז גם לשיניהם, ועשתה האשה את מעשיה במסתרים, ובזאת תצליח לבלתי הכנע מפני האיש; ואני ידעתי היטב אשר גם אנכי אבוא אל המטרה אשר בחרתי לי, ואולם רק בזאת אבוא אליה כתתי לאבי און קשבת והוא יחשוב עלי כי נכנעתי מלפניו;

כי גדולה היתה היראה אשר יראתי מפני אבי, ועל אפי ועל חמתי כבדתיו בלבי, וגם נקוטותי תמיד בפני על דבר היראה הזאת ועל דבר הכבוד שהוא אשר רחש לבי לאבי, ונפשי שאלה כל הימים להתיצב כצר לו בגלוי ולא בסתר, ולא יכולתי, כי היתה יראתו על פני תמיד, ולא היה בי כח להתפאר בלבי אשר יבוא יום ואני אומר את פיו ואף אלך עמו בקרי לעיני השמש, כי ידעתי אשר לא יצלה, ואני נשמרתי ונזהרתי מעודי מעשות דבר אשר ידעתי בראשיתו כי לא יצלה בודי.

ואת הדברים האחרונים האלה דברה פתאם בקול גדול ובשום לבב, ותדום, כי כשטף מים כבירים עלו הזכרונות מימי קדם על לבה ויחביאו את קולה וישימו מחסום לפיה רגעים אחרים. בין כה וכה ודירונדה ישב לפניה ומחשבותיו גם הוא חמו בקרבו כהמות מי הים ולא ידע את נפשו; אכן חדלו מחשבותיו הראשונות אשר חשב עליה, על דבר אשר לא האירה פניה אליו ולא דברה אליו כדבר אִם אל בנה, אף חדלו מחשבותיו השניות אשר חשב עליה ואשר חרה אפו בה על דבר אשר גולה ממנו את כל חזיונותיו ואת כל משאת נפשו להסתיר ממנו את הצור ממנו חצב, וגם חדלו מחשבותיו השלישיות אשר היה עם לבבו לרחם עליה ולשמוע אליה במנוחה ובלב נכון, להבין אל רוחה הכביר ולסלוח לה על כל משוגותיה וחטאותיה, ככל אשר יסלח גם לאשה נכריה אשר בוא תבוא לשפוך את שיחה בחיקו והיא לא תהיה לו לאם כי אם אשה נכריה אשר תבקש רחמים וסליחה מלפניו; ובכל זה לא עצר כח להאריך את רוחו ולשמוע את דבריה במנוחת לבב, ויחרד ויירא מאד מפני הרגע הבא, פן תצא מלה מפיה אשר תרגיזוהו ואשר תהיה לו לפוקה ולמכשול לב שכס אחד על כל הדברים אשר שמעה אזנו עד כה, ויצר לו בראותו כי מתאמצת היא להערות אליו את רוחה, ויש אשר שאל לבו בסתר כי לא יבצר ממנו לדבר אליה לאמר: „ספרי נא לי רק את הדברים אשר עלי לשמוע ואשר לא אוכל לנמות מפניהם“, ופתאם ותהי עמו רוח אחרת, כי קסם היה על שפתיה, ותקסום גם לו בקסמיה, להביט בה ולתכונן אליה ולשתות בצמא את דבריה לכל משפטיהם ופרטיהם, והוא נסה להציל מפיה דברים ככל אשר יוכל להציל, ולכן שאל:

— מה שם העיר אשר ישב שם אביך?

— פה בעיר גינוא ישב אבי בתותי אשה לאישי, ואבותיו ואבות אבותיו ישבו במקום הזה מדור דור; ואולם אבי ראה פני ערים רבות ויתגורר ימים רבים בארצות נכריות.

— ואת הלא התגוררת בארץ אנגליה, האף לא כן?

— אמי היתה אנגליה, והיא אשה עבריה מצאצאי בני הפורטוגזים גיוזים אשר באו לגור באנגליה — ואבי ראה את פניה בארץ הזאת ותהי לו לאשה, והוא טרם ידע כי בזאת יקים לו שטן מביתו להפך את מועצותיו כאחרית הימים; כי אחות היה לאמי, והיא מן הנשים המשוררות אשר היו בארץ, והיא בעובה את בתי-הבמות ותהי לאשה לאחד הסותרים הגדולים באנגליה אשר כנפי מסחרו פרושות עד איטליה, ואחרי כן באו היא ואישה לגור גם הם בעיר גינוא, וישבו פה עשתי עשרה שנה. בימים ההם מתה עלי אמי ואני בת שמונה שנים, ואבי לא הניא אותי משבת כל היום בבית דודתי ליאונורה, ואשמע בלמודים ככל אשר הורתני וככל אשר יעצתני, ולא שת אבי את לבו לכל הדברים האלה ולא ידע כי יקים אלהים עליו רעה מן הבית הזה, אשר הסית תסית דודתי אותי להיות למשוררת ככל אשר היתה בנעוריה; ואולם בימים ההם ואני לא ידעתי כי ידע אבי את כל הדברים האלה היטב, ורק לא שם אליהם את לבו, עקב אשר ידע אל נכון כי ידו מושלת לו והוא יעצור כח להכניע את ערפי ולהרביר אותו תחת רגליו בכל עת. אכן בטרם עזבה דודתי את עיר גינוא, ואני אספתי לי חכמה ודעת הרבה מאד, לדעת ולהבין כי כחי אתי להיות למשוררת ולמשחקת מן הגדולות אשר בארץ, ואבי לא ידע את הדברים לכל פרטיהם, ורק ידע ידע כי שמעתי בלמודי הומרה וכי חשקה נפשי מאד לעלות על במות התיאטרא, והדבר הזה לא נחשב בעיניו למאומה, וידע כי שמוע אשמע לו וכי רצונו יהיה לי לקו, והוא באחת אשר אהיה אשה לאפרים, עקב אשר הוא היחיד הנותר עוד לפלטה מבני גאולתו; ואולם אנכי בימים ההם לא חפצתי להיות אשה לאיש, ואתאמץ ואעש את כל אשר בכחי להניא אותו ממשכבתו ולהפך את עצתו, ובאחרונה ראיתי והכרתי כי משול אמשול באפרים ואט אותו אל כל אשר יהיה רוחי להטותו, ואתן לאבי און שומעת ואהי לאפרים לאשה, ואבי מת עלי מקץ שלשת שבועות ליום תתונתי, ואני באתי אף עליתי עד המטרה אשר היתה לנגד עיני

תמיד! — ואת דבריה האחרונים האלה קראה בקול גדול, ותהי כגבור מלחמה אשר ידו מושלה לו, ואולם בעוד רגע אחד ותשנה את מעמה ואת מראה פניה, וקולה היה לקול חרדות, לאמר: „אבל לא ארכו ימי שמחתי, כי הנה בא היום המר והנמחר ואבי השוכן בקברו יבצע עתה את אשר התל או — כי גם אחרי מותו עוד ידו מושלה לו“.

או הביטה הנסיכה הגדולה בפני בנה כבראשונה, ותדרוש ותחקור את תוי פניו ואת מראהו רגעים אחדים, ותתבונן אליו, ואחרי כן אמרה: — אכן דמית אליו מאד, ורק פניך רכים ומפונקים יותר ממנו, כי גם אביך אצל עליך מרוחו וישוה עליך מהורו, ואביך זה איש חמודות היה מעודו, אשר דבקה נפשו אחרי מאד ואשר לא ראה מקור חיים בלתי אם כי ובנפשי; וגם עוב אביך את משלח ידו ואת בית-הליפות-השטרות אשר היה לו, וידבק עמי, ללכת באשר אלך ולעשות את כל אשר תשאלנה עיני, כי אהב אותי אהבה גדולה מאד ואהי לו לאלהים אשר אליו התפלל כל הימים. ועתה גשה נא אלי ותן לי את ידך, היא יד ימינך אשר לה הטבעת, כי טבעת אביך היא, ואני חפצתי להביט בה רגע אחד.

ודירונדה הקריב את כסאו אל מקום רפידתה ויושט את ידו לה, וכף ידו ענוגה ומפונקה מאד, ויהי בנוח ידו בכף ידה הרכה והקטנה ממנה, וגם את פניה הגישה אל מול פניו, ופני שניהם רומים מעט איש אל אחיו, ותלבש אותו רוח חדשה בפתע פתאם, רוח חמלה וחנינה, רוח אהבה ורחמים, ולא יכול להתאפק, וישכח את כל עצבו ורגונו, ויקרא בחום לבו ובנקיון רוחו התמים, וקולו ערב ונעים מאד, לאמר: — אמי! שימי נא את כלנו כחותם על לבך, את החיים ואת המתים גם יחד! סלחי נא בלבך לכל אשר פגעו כך ולכל אשר עצבו את רוחך בשכבר הימים! הא לך את אהבתי אשר בלבי ואֶהבתי אותך כל הימים מעתה ועד עולם!

ואמו הביטה בו, ויגדל התמהון אשר תמהה אליו מן האהבה אשר אֶהבה אותו ברגע הזה, ואחרי כן נגעו שפתיה אל מצחו ותשק לו, ותען ברוח כהה ותאמר: „את כל אשר ינתן לי אקבל, ורק תת לא אוכל“, ואחרי כן הרפתה ידו מתוך ידה, ותצנח על רפידתה אחורנית, או הלבינו פני דירונדה לפתע פתאם, כי גדול הכאב אשר בלבו, בשמעו כי הדיחה אותו מעל פניה עם כל אהבתו ורחשי לבו ולא רצתה

את קרבנו, וימחצו הדברים האלה את לבו מאד מאד; והיא ראתה ותבן את מכאובו, ותדבר אליו גם היא בקולה הערב והנעים, ותאמר:

— חדל לך בני, כי טוב לנו עתה מאז! עוד מעט ועלינו להפרד שנית איש מעל אחיו, ולמה לך אפוא לחיב לי את נפשך? הן לא בקשתי כי תולד לי, וגם לרצוני נפרדתי מעליך כל הימים הרבים האלה; כי מת עלי אביך, ואני לא הפצתי לשים כבלים על ידי בלתי אם את אלה אשר אוכל להסירם מעלי בכל עת אשר אחפוץ. בימים ההם ושמי היה לתהלה ולחפארת בקרב כל הארץ, וגם אתה הלא שמעת את שמע המשוררת אלחריו? כן, כן בני, אני הנני המשוררת הגדולה אלחריו, ויהי שמי גדול בגוים ממזרח שמש ועד מבואו, ובכל מקום הקטירו והגישו לשמי, והגברים בקשו את קרבתי בכל מקום אשר באתי לשכן שמי שם ימים או שבועות, וגם הסיר הוגא מאליונגר היה כאחד מהם אשר אהב אותי אהבה גדולה מאד ונפשו חשקה בי לקחת אותי לו לאשה, וכמעט הכתה אותו אהבתו זאת בשגעון ובתמהון. ויהי היום ואני שאלתי את פיו לאמר: „היש איש אשר יחפוץ לעשות עמי חסד באהבתו אותי, ולא ישאל ממני כל שכר וכל גמול?“ והוא ענה וישאל: „מה שאלתך ואעשה?“ ואני עניתי ואמרתי: „קח נא עמך את בני והיית לו לאב וחנכת לו על פי דרכך והיית לאיש אנגלי; רק את מולדתו לא תגיד לו ולא ידע הנער את אבותיו עד עולם.“ כזאת וכזאת דברתי אליו, ואתה בימים ההם נער קטן בן שנתים ימים, אשר על ברכי הסיר הוגא רכבת והוא חמד אותך מאד ויהי נכון תמיד לתת הון רב במחיר ילד נחמד כמוך; ואולם בדברי אליו את הדברים החם, ואני גם אני לא הגיתי בהם בראשונה ולא עלו על לבי לפנים, ורק אחרי צאת הדברים מפי, ותהי העצה הזאת כאש אוכלת בלבי, ולא נתנה דמי לי עד אשר אקים את דברי; והסיר הוגא שמע את הדברים ויחשוב כי מצחקת אנכי וכי רק לצון חמדתי לי, ואולם בראותו כי באמת ובלב חמים אנכי אומרת להקים את דברי וכי מתאמצת אנכי לכלותם, ותמצא עצתי חן גם בעיניו, כי הכין גם הוא כמוני אשר יהיה הדבר הזה לחסד ולטוב לך כל הימים וכזאת אתמוך את גורלך להיטיב עמך באחירתך; הן אמת הדבר כי המשוררת או המשחקת הגדולה תהיה בקרב הארץ כאחת המלכות, ורק כזאת שונה משפטה ממשפט המלכה, כי יבצר ממנה להנחיל את

כבוד מלכותה גם לבגה אחריה, ולכן רק חסד היא עושה עם בנה אם שלח תשלח אותו מלפניה. — וגם הסיר הוגא מאליוגר חשב עליך כדבר הזה, ואנחנו יושבים אז בעיר גיאפול בקחת הסיר הוגא אותך עמו, ואחרי כן היה הסיר הוגא לך למושל גם בכל קנייך ולסוכן על כל ההון אשר השאיר לך אביך אחריו — וזה כל הדבר אשר עשיתי! ואני אודה ולא אבוש כי גדלה שמתתי בעשותי את אשר עשיתי, כי אבי התעמר בי כל הימים וילך עמי בחמת קרי, ואתה היית כל תקותי ותוחלתי, כי נכדו אשר יצא ממעי יהיה לאיש יהודי כמוהו, והוא ימלא אחריו להקים את כל מחשבותיו אשר חשב לבו בסתר על עמו ועל ארצו; ואולם הלא בני היית, אשר ממני יצא הפעם דבר להוכיח את אשר תהיה באחרית הימים, ולכן הוכחתי וגם הועדתי אשר יסתר ממך ולא תדע כי איש יהודי אתה.

— ואולם זה לי שבועות אחרים ומקרים עברו על ראשי אשר הכינו את לבי אף למדוני לשמוח על הדבר אשר איש יהודי אנכי! ענה דירונדה ויתעורר ויהי נכון לצאת אל המערכה עם אמו, כי נגעו הדברים האלה בלבנו מאד מאד -- הלא טוב לי אז מעתה לו ידעתי מראש את האמת ולא הכחידנה איש תחת לשוני, ואני שנאתי אף תעבתי תמיד כל תעלומה אשר החרפה הולידה אותה; כי לא זאת תהיה חרפה לאיש בהיותו בן לאנשים יהודים, ורק זאת תהיה לו לחרפה בהסתירו את מולדתו ממנו וכחש בה!

— ובכן אתה אומר אלי כי לחרפה תחשב לי התעלומה אשר בה בחרתי? ענתה אמו וחמתה בערה בה רגע אחד כבראשונה — ואולם דע לך כי לא תרבק כי חרפה עד עולם וכל כלמה אשר תוצר עלי לא תצלח! אנכי אנכי השלכתי מעלי את בלואי הסחכות אשר שמו היהודים על בשרי והקאותי מפיו את שפת העלגים אשר ידבר בה העם הזה בכל מקום אשר הוא שם, להיות לסחי ולמאוס בעיני כל שכניהם הקרובים והרחוקים, אשר ישום עליהם כל עובר ויגיד בראשו כל שומע, והיו בעיניו כאנשים אשר כתבת קעקע נתונה כבשרם מתחת לבגדיהם, ופנינו גם אנחנו הלא בריאים וטובים כמוהם ולא נכדלנו מיתר הגוים ברב או כמעט! אנכי אנכי שמרתי עליך להסיר ממך את חרפת הגוים

אשר תרדוף באף את עם היהודים הנבדל מן המחנה, ורק חסד עשיתי עמך לטוב לך כל הימים!

— אבל מדוע הסירות עתה את הצעיף מעל פני תעלומותיך ותשמירי אותן בעצם ירך? לא, לא השמדת ולא הכחדת אותן, כי פרי תעלומות כאלה ותולדותיהן ותוצאותיהן לא יכחדו ולא ישמדו עד נצח? ואולם מה ראית על ככה כי קראת לי פתאם לבוא לפניך למען הגד לי כי איש יהודי אנכי? שאל דירונדה כמר רוח ובחמת קרי, ודבריו עזים וקשים למאוד, ויהי כאיש אשר קנאת עמו ומולדתו תאכל פתאם בלבו.

— מדוע? כן הדבר, מדוע? ענתה הנסיכה הגדולה ותקם בחפזו ממקומו ותעבור משם והלאה עד קצה החרד, ואחרי כן שבה ותגש אליו בלאט, והוא קם ממקומו גם הוא, ואז שבה ותדבר אליו כבראשונה ורק קולה נחבא לרגעים בפיה מדי דברה, ותאמר: „לא אדע פתרונים להגיד אותם לך, ורק את אשר בלבי אותה אגיד לך הפעם. אכן לא אהבתי גם עתה את דת אבותי כאשר לא אהבתיה או, ואני טרם הייתי לאשה לבעלי השני יצאתי ובאתי כמסרת דת הנוצרים, כי חפצתי להדמות אל האנשים אשר בחברתם ישבתי, וגם היו לי משפט וצדקה לעשות כדבר הזה, יען אשר לא הייתי כבהמה בבקעה אשר לא חט ימין ושמאל מאחרי עדרה; ואני לא נחמתי כי עשיתי את הדבר הזה — וגם הגיד לא אגיד לך כי נחמתי, ובכל זאת” — ובדברה את הדברים האלה ותקרב ותגש עד למולו ויהי רק כפשע בינה ובינו, ותדום, ואחרי כן שבה ותסוג לאחור כמעט, ותעמוד, ופניה ענו בה כי מתאמצת היא לכלוא את רוחה בקרבה ככל אשר תוכל, ואולם כמעט פתחה את פיה לדבר, והיא לא ידעה עוד את נפשה ולא זכרה עוד את אשר הוה עם לבבה לעשות, ורק היראה משלה בה ובקולה, ותדבר בלאט ותאמר: „רק מחלתי היא אשר היתה בעוכרי, ידעתי גם ידעתי כי רק מחלתי היא אשר הלכה הלוך וגבור, תחת אשר רוחי הלך הלוך וחסור, וזה לי יותר משנה אשר החל החזון הנורא הזה להציק לי במראות ובחלומות! הביטתה נא וראה את שערות ראשי אשר הלכינו ואת פני אינך קמטו ויכולו, וכל אלה בחפזו ובשערה באו עלי, ויש אשר יאחזוני חבלים ובעותי מות — וכן יהיה גם הלילה הזה. אז תעלה על לבי מחשבה נוראה, והנה כל החיים אשר בחרתי לי וכל מבחרי הגיונותי

וכל סגולות כחי הגדול ורצוני העז כחלום יעופו ואינם, ונותרתי אני לבדי על שממות זכרונותי ולא אוכל למוש מהם, כי בחבלים יאסרני כאבי אליהם. אז אביט לאחור, והנה גם ימי הילדות וגם ימי הבחורות וגם יום חתונתי וגם יום מות אבי — כל אלה יהיו בקרב לבי כלא היו, ופחד ורעדה יקרני ואימה חשכה וגדולה תפול עלי, ולא אדע להבריל עוד בין החיים ובין המות; ויש אשר הדבר הנקרא כפי אבי „צדק! צדק!“ יהיה בעיני ליד גדולה וחוקה, והיר הואת שלוחה אלי לאחוז אותי בציצת ראשי ולמשוך אותי אחריה, והיתה לי לפוקה ולמכשול לב, לענותני ולהציק לי, והי מה! הבה ואמלא את רצוני ואת חפצו אעשה, כי לא אוכל לרדת שאולה במקום חשך וצלמות בטרם עשיתי את אשר דרש ממני. הן הסתרתי את אשר נתן על ידי, וגם יש אשר חשקה נפשי לשרוף אותו באש, ואולם אודה הפעם לאלהים כי לא שרפתיו, והוא עוד נמצא בידי ככראשונה!

ובכלותה לדבר את הדברים האלה, ותהי עיפה ויגעה מאד ולא עמד עוד בה רוח, ותצנח על רפידתה אחורנית ותגהר על הכסות אשר הוצעו תחתיה; ודירונדה נפעם מאד בראותו את מכאוביה ואת מצוקותיה וישבת את כל מריו ואת כל אשר היה בלבו, ויקרב אליה בלאט וידבר אליה בחן וברצון ויאמר:

— האין את נפשך לתת פוגת לך בערב הזה ולחשוך את יתר

דבריך ליום מחר?

— לא, ענתה אותו דברים נמרצים, אם החלתי לדבר אליך לא אכלא עוד את שפתי עד אם דברתי אליך את כל אשר בלבי ועד אם התודיתי על כל עונותי. הן יש אשר אשוב לפעמים אל איתני הראשון, ואז כחלום יעוף גם מוראי וגם פחדי, ושבה אלי רוחי ככראשונה וגם עצמי לא יכחד עוד ממני; ואולם ידעתי היטב כי רוחי זה יחלוף עד מהרה כאשר בא, ובא תחתיו החזיון השני והנורא, וראו עיני קרנע את הרבות ביתי ואת שממות לבי האבלות והנעובות אשר לא אוכל עוד להשען אליהן רגע אחד למען אוכל עמוד ולמען אעצור כח ללכת בקרי עם כל איש אשר יאמר להתעמר בי. אכן זה היה משוש דרכי תמיד ללכת בקרי לבלתי תת להתעמר בי, וגם כמו פי אמרתי תמיד לאמר: „רק צדקתי אם לא אתן את נפשי למתעמרים בי ואם

בקרי אלך עמהם!" ואף גם כיום הזה עוד דבר אדבר כדברים האלה ששוב רוחי אלי להיות ככראשונה, וגם אתה שמעת מפי כדברים האלה, ולא אפל דבר מכל אשר דברתי; ואולם יש אשר יעזבני כחי, וקם עלי חיוון נורא אשר בידו חרב פיפיות לתקוע אותה בחדרי לבי, וגם בהיותי בריאה ושלמה, וקמו עלי המשחיתים והשדים הרעים לענותני ולהציק לי לעיני השמש; והנה באת עלי גם אתה והרעות לי עתה שבעתים מכראשונה, הוסיפה פתאם על דבריה בחמת רוח וכמרורות כמשפטה הראשון, "ואולם אספרה נא באזניך את כל אשר ידעתי ולא אכחד ממך דבר! כי מה יש צדקה לאיש להוכיח אותי על פני, אמרה פתאם בלעגי שפה, ואני הלא נתתי שמחה בלבך באמרו אליך כי איש יהודי אתה? הן יוסף קלונימוס הציוק לי בדבריו וישמיעני את-מוסר תוכחתו ויאמר אלי, כי איש אנגלי אתה לכל חקותיו ומשפטיו, וגם גבה לבך וגם רמו עיניך, וכל איש יהודי היה לך לתועבה ולגועל נפש אשר מאנה נפשך לנגוע בו. מי יתן והיה כדבר הזה!" אמרה פתאם בקול גדול, כי רדפו מחשבותיה אשה רעותה ולא ידעה עוד לשום מעצור לרוחה.

— מי הוא זה האיש יוסף קלונימוס הזה? שאל דירונדה ויזכור פתאם את האיש היהודי אשר ראו עיניו בבית הכנסת בעיר פראנקפורט בגשתו אליו ובנגעו בו, והוא התעורר ויעבור ממנו בחפזון.

— רק הנקמה תוליכה אותו מארץ המזרח, למען אשר יראך את פניך ולמען אשר לא יבצר ממנו להשמוע אותי את מוסר תוכחתו כל היום; כי מודע ורע היה האיש הזה לאבי מנעוריו, והוא ידע בהולדך וגם ידע כמות אבי עלי ובמות בעלי אפרים גם הוא, ויהי היום, זה לנו עשרים שנה, והוא שב מארץ-ישראל ויסר אלי לראות את שלומי ולשמוע מפי דבר על אדותיך, ואני אמרתי לו כי מות מית גם אתה, וען אשר הרצתי בלבי להגיד לכל יודעי ומכירי היודעים אותי מימי נעורי אשר אין לי כל שם ושארית בארץ, ותדלו מדרוש ומחקור; והיה לו הגדתי לו כי עוד בחיים חיתך, כי אז התיצב לי לשטן בדרך ולכל מועצותי אשר יעצתי עליך, ואז היה לך לאב ולפה תחת אבי המת, ואז נסה לרבר על לבי למען אעביר את מחשבותי ולמען אסור מן הדרך אשר החלתי ללכת עליה; ומה אפוא היה לאל ידי לעשות אם

לא בהגידו לו כי הכרות אותך המות בעורך כאבך? הן כבואו לפני, והנה נעשה המעשה זה כבר, אשר ידי קצר מהשיב אותו, ולו ידע גם הוא את הנעשה, כי אז בא רוגזו תחת מנוחה, וגם רדף אותי באף ובחמה וגם הקים עלי את כל מתי סודו, להכניע את ערפי ולשנות את מחשבתי ביד חזקה, ואני בימים ההם מלאתי כח ורוח גבורה, ורוחי עשוי לבלי חת אשר לא ישוב מפני כל, ואז גם אני הן הקם הקימותי את אשר חשבתי, ולו יעבור עלי מה! ולכן אמרתי בלבי כי טוב לי לבוא אל המטרה באין ריב ומדון ובאפס מלחמה ואגר לו את אשר הגרתי, ולא עלה על לבי כי מרמה בפי, עקב אשר ידעתי כי חסד אני עושה עמך לטוב לך כל הימים. ויוסף קלונימוס האמין לכל הדברים אשר דברתי אליו, וישאל מעמי לתת לו את הארגז אשר השאיר אבי אחריו ואשר צוה אותי ואת בעלי לתת אותו על יד בנגו הבכור אשר יולד לנו. ואני ידעתי היטב את הדברים אשר נמצאו בתוך הארגז ההוא; הם הדברים אשר צללו אזני לקולם מיום ידעתי למאוס ברע ולבחור בטוב; הם הדברים אשר אמרו להעמים אותם גם עלי, למען אשר יהיו לצנינים ולשכים בצדי כל הימים; הם הדברים אשר ביד חזקה החלו לנטוע אותם גם בקרב לבי, למען אשר יתיצבו כנר מימיני ומשמאלי עד אשר יפוח יומי האחרון; ואני זה לי פעמים אחדות אשר קמתי לשרוף את הארגז עם כל המגלות הכתובות והרבות אשר בו, וגם אחרי מות אישי היה עם לבבי לעשות כדבר הזה, ורק לא מצאתי את לבבי לבצע את זממי, כי ידעתי אשר חרפה אשא על אבי ביום עשותי אותו וכי קלון הוא לנפש לשרוף באש את המגלות הכתובות אשר רוח אדם הגה אותם להיות לן לשם ולאחרית; ואני לא עשיתי מעודי דבר אשר יהיה לי לחרפה ולקלון, וזלתי הרבר אשר יחשבו לי היהודים לחרפה ולקלון. ואקום ואקח את הארגז אשר טמנתי ואתן אותו על יד יוסף קלונימוס, והוא התעצב אל לבו ויאמר: „אם יהיה דבר עם לבבך וקמת והיית אשה לאיש שני, וילדת לו בן, ונתת את הארגז הזה על יד הכן ההוא אשר יולד לך, להקים את דברי המת כאשר שאל“, ואני השתחוויתי לו, ואָדום בשמעתי את הדברים האלה, כי לא חשבתי בימים ההם אשר יבוא יום ואני אהיה שנית אשה לאיש, כאשר לא חשבתי כי יבוא יום ואני אהיה אשה אמללה ושכולה כמשפטי עתה —

או חדלה מדבר ותצננה על המצע אחורנית ועיניה תלויות אל הרוח אשר בתוך החדר ומחשבותיה מלאות את זכרונות הימים הרחוקים ואת תמונות השנים הקדמוניות אשר עלו אליה מתחתיות ארץ, ובשובה לדבר שנית ויהיו דבריה מלאים יגון ועצב וקולה הומה כחלילים, ותאמר:

— אכן זה לנו ירחים אחדים ויוסף קלונימוס הזה ראה את פניך בבית הכנסת אשר בפראנקפורט, וירא אותך גם בבואך אל בית המלון אשר שם ישבת, ויבוא שם גם הוא, לשאל לשמך ולדרוש אחרך; ואיש אין זולתו על פני כל האדמה אשר ישמע את שמך וידע גם את מולדתך ואת בית אביך —

— ובכן גם השם אשר לי איננו שמי הנכון? קרא דירונדה כמר רוח ובגועל נפש, כי ראה את אשר עשתה לו אמו לגזול ממנו גם את שמו.

— רק נכון שמך כנכון השמש בצהרים! ענתה אמו בנחת, כי הנה שנו היהודים את שמותיהם כפעם בפעם, ויהי השם חריוו שם אבי, וגם בעלי נקרא בשם חריוו, ואני בהיותי למשוררת לכבוד ולתהלה, ובחרנו לנו את השם אלחריוו למען אשר יערב לחך קוראיו; ואולם רבים מאנשי משפחת אבי נקראו לפנים בשם דירונדה והנצר הזה משרשי משפחת אבי אבד מן הארץ ולא ידע אבי את מקומו עד יום מותו; ויהי כאשר בקשתי לך שם לקרוא לך, והסיר הוגא אומר אלי: „בקשי נא לו שם משמות הנכרים“, ואזכור את השם דירונדה, ואקרא לך בשם הזה. אכן יוסף קלונימוס שמע מפי אבי את הדברים אשר ספר באזניו על דבר נצר משפחתו הנקרא בשם דירונדה, ובשמעו את שמך בפראנקפורט, ויהי לו הדבר לפלא, וירע כי נכונה המחשבה אשר באה בלבו לחסדני ולכלתי האמין לי, וידרוש ויחקור את הדבר, ולבו הגיד לו כי אך בכחש סבותי אותו כל הימים, ויבקש את מקום מגורי כאשר אנכי שם, אז בא ארצה רוסיה לראות את פני, וימצאני, והנה חולה אנכי ורפת כח ונוטה למות, והוא איש זקן לבן קרקור בבואו לפני וחמתו בערה בו עד להשתות, ובדברו אלי ויתו דבריו כחצים שנונים. אז ידבר אלי ואף יקרא לי אשת כזבים ושודדת בצהרים, אשר כזבים ארד שאולה וכשור ומרמה אבוא אלי קבר, עקב אשר כזבים עכרתי את אבי

ובשוד ומרמה את בני, וירב אלי על אשר הסתרתו את מולדתך ממך וגדלתי אותך בין זרים ואמונה נטעתי בלבך כי איש אנגלי אתה מנעורך, וכל הדברים האלה הלא אמת צדקו יחדו, ולו שמעתי אותם לפני עשרים שנה כי אז אמרתי אשר לי הצדקה לעשות ככל הדברים האלה; ואולם בימים האלה עובני כחי ולא קם עוד רוח כי ולא מצאתי און לי להראות את ידי הגדולה וללכת בקרי עם כל איש המתיצב לי לישטן בדרכי. הן נכרתה מלבי כל אמונה, והאלהים סר מעלי ויעמוד לימין אבי לצדקו, ודברי האיש הזה נגעו בלבי ויפצפצוני כמלתעות כפירים, וגם דברי אבי עלו על לבי עם כל תוכחתו ומוסרו ומוראו הגדול, וירדפו דבריו אחרי כל היום ואשמע אותם גם בחלומות הלילה ולא מצאתי מפניהם מפלט, והיה אם אודה עלי פשעי ואם אסגיר את כל אשר אתי אל בעליו — מה יוכל עוד איש לדרוש ולבקש ממני? הן לא אוכל לכבוש את רוחי ולאהוב את העם אשר לא אהבתי מעודי — האם לא רב לכם כי אבד ממני משיש חיי אשר אהבתי אותם מאד מאד?

ואת הדברים האלה דברה בקול מלחשים, ויהי כקול זעקה גדולה ומרה אשר נחבא בפיה, ואת ראשה הטתה לפניו כמעט מדי דברה, ותפרש כפיה ותהי כמתחננת על נפשה; ודירונדה שמע את הדברים ויכמרו נחומיו עליה מאד מאד ויחמול עליה חמלה גדולה, ולא זכר כי הדיחה אותו אחר עם כל אהבתו וחמלתו, ויסלח לה על כל מעשיה ועל כל חטאתיה, ולא יכול להתאפק עוד, ואף לא ידע דבר בלתי אם לכרוע לפניו על כרכו ולאחוז בידה הרכה למען אשר יתרפק עליה, ובקול מלא חמלה ותנינה קרא לאמר:

— הנחמי, אמי, הנחמי!

והיא לא הדיחה אותו אחר הפעם הזאת ותתן לו את שתי כפות ידיה למען ילחין אותן, ומעט מעט מלאו עיניה את דמעותיה, והקח במוהרה את מטפחתה להוביש את דמעותיה מעיניה, ואחרי כן סמכה את לחיה על פני מצחו, ותהי כמבקשת אשר לא יראו איש את פני אחיו. — האם יפלא הרבר ממני להיות קרוב אליך בכל עת, למען אשר אתם אותך מיגונך בצד לך? שאל דירונדה מרוב חמלה ויהי נכון לעזוב את כל אשר לו ולהיות למושיע לאמו.

— הדבר הזה לא יתכן, בני! ענתה ותרם את ראשה ותוצא את כף ידה מידו, ותהי כשואלת ממנו אשר עזוב ועזוב אותה לנפשה — הן אשה אנכי לאיש וילדים לי תמשה, ומתם אין איש אשר ידע דבר על אדותיך למטוב ועד רע, וגם אין יודע כי יש לי עוד בן אחר. והדברים האלה נגעו בלב דירונדה ויכאיבו לו, וידום, והוא קם ממקומו ויסוג מעט לאחור ויתיצב לפניו, ויחכה אותה בדברים לשמוע את אשר תוסיף עוד לדבר בו.

— הלא תשאל את פי לדעת מה הגיע על ככה כי הייתי שנית אשה לאיש, ענתה ואמרה, — ואולם דע לך כי לא חשבתי ולא עלה על לבי לעשות כדבר הזה, ונפשי חשקה לראות חיים בגפי, אשר לא יעלה עלי עול עד עולם, והיתה לי זמרתי למקור אהבה אשר אותה אוהב ואשר אחריה ירבק לבי. הן אותך שלחתי מעל פני, ולא ידעתי כל עול, ולא היה מעצור לרוחי, ואהי כמלכה השופכת את ממשלתה על כל הקרוב אליה, וימי מלכותי זאת ארכו כתשע שנים, וארא חיים טובים ונעימים אשר אליהם צמאה נפשי כל הימים. או בא כשואה יום אידי, כי חליתי ורפיתי כמעט, ואהי כשוכחת את כל אשר שמעה אזני ולא יספתי עוד לזכור את כל אשר למרתי ואשר ידעתי, והיה בזמרי באזני קהל וערה, ותהי זמרתי למרמה בפי, אשר כל שומעי ינידו עלי כראשם, ויש אשר הגידו בפה מלא ולא כהרו ממני את הדבר הזה; וגם הגה באה משוררת חדשה בימים ההם לקחת את עמדותי ואת פקודתי ולגנוב את לב הקהל, למען אשר יש הקהל אחריה ולא יש עוד אחרי — ואני חרדתי חרדה גדולה כראותי כי אחריתי קרובה לבוא וכי עוד מעט ואנחל בזו תחת כבוד; ואת הדבר הזה לא יכולתי נשוא ויהי לי לזועה. — ובדברה את הדברים האלה, ותתר ממקומה, ותרגו ותחרד חרדה גדולה גם הפעם, ותרם את ידיה ותפרוש אותן ממעל לראשה, ותהי כאיש אשר בכפיו יסוך לראשו ביראתו מפני המורים בחצים, ואחרי כן הוסיפה ותאמר: והדבר הזה הוא אשר הוליד את המחשבה בלבי לקום ולהיות אשה לאיש; והקהל האמין בי עוד אמונה גדולה, ויאמן כי טוב לי להיות אשה לאחד האצילים הגדולים מאצילי רוסיה מהייתי משוררת גדולה אשר בעל אין לה, ואני עמלתי למעט את האמונה הזאת בלב הקהל, וגם יכולתי. כי ראיתי והנה כעב יתעוסף כל כבודי וכל

הדרי וכל תפארתי אשר מצאתי לי, ולא חפצתי לחכות עד אשר יקומו האנשים ויאמרו לי: „הלא טוב עשתה, לו חדלה מהמון זמרתה בעוד מועד“.

ובכלותה את הדברים האלה, ותשב ותצנח על רפידתה ככראשונה, ועיניה חדרו בכל עוז אל פני השמים אשר התאדמו כנמטות השמש לערוב, ואחרי כן הוסיפה לדבר ותאמר: „אכן נחמתי מהר על הדבר אשר עשיתי, ולא יכולתי עוד להשיב; כי ידעתי אשר הסכלתי לעשות וכי רק מעוצר רעה ויגון יעצתי את אשר יעצתי, והוא לא כן, כי עוד מעט וארא אשר שב אלי רוחי ככראשונה וקולי הלך הלוך וחוק ולא היתה עוד זמרתי למרמה בפי, כי רק מחלת פתאם עברה על נפשי, ואחרי כן שבתי לאיתני הראשון. אז נחמתי אל הרעה אשר עשיתי, ולא יכלתי עוד להשיב, כי עבר המועד, וכל הדברים עמדו לי לשטן בדרך עד בלתי ארים את ידי ואת רגלי, ויהיו לי כל הדברים לאבני נגף ולצורי מכשול אשר לא אעבור עליהם!“

ופני האשה מלאו דאגה ויגון ככראשונה, ודירונדה לא בקש עוד מלפניה לחשוך את דבריה ליום מחר, פן יבולע לה בהרבותה לדבר בפעם אַחת, כי ראה והנה אמרי-פיה יהיו לה למרפא ולנחמה, לשפוך את שיחה בחיקו ולהקל משא מעל לבה, כאשר לא הסכינה לעשות מעודה ועד היום הזה, וידום, ויתיצב לפניה ואל פניה הביט, והיא טרם ידעה כי התרישה הפעם רגעים רבים וכי הוא יחכה אותה בדברים, ותשכב ותבט אל אור השמש ההולך הלוך וחסור, ועוד מעט ופרש החשך את כנפיו על פני כל היקום. אז התעוררה כמעט ותפן אליו ותאמר:

— אין בי כח לדבר עוד. — ותושט לו את ידה לתתה לו, ופתאם השיבה את ידה אחורנית ותקרא: עמוד עמדי ואל תעזבני! כי איך אדע אם אוכל עוד לראות פניך? הן לא אוכל לראות פני איש בעודי חולה!

אז הוציאה מצלחת בגדה את ספר-הגליונות אשר אתה, ותקח משם אגרת כתובה, ותאמר: „את האגרת הזאת כתב יוסף קלונימוס, ויערוך אותה אל אנשי בית-חליפות-שטרות אשר בעיר מגינציא בארץ אשכנז, כי שם טמן את הארגז אשר הנחיל אותך אבי אחריו, והיה כבואך אל הבית ההוא, ונתנו על ידך את הארגז עם המגלות הכתובות,

גם באין שם יוסף קלונימוס להוציאם משם.

ואחרי קחת דירונדה את האגרת ויטמון אותה בצלחת כגדו , ותוסף עוד לדבר אליו, וקולה היה רך ונעים מבראשונה, ותאמר : „ברע נא על ברכך לפני ואשקך מגשיקות פי“.

ודירונדה עשה כאשר אמרה, ויכרע לפניו, והיא החזיקה בקדקוד ראשו בשתי ידיה, ותשק לו על פני מצחו. „הלא עיניך הרואות עתה כי אין עוד חיים בבשרי, למען אוכל לאהוב אותך“, דברה אליו בלאט וקולה כמעט לא נשמע בדברה, „ואולם עוד עושר רב שמור לך אשר הנחיל אביך אותך, והסיר הוגג היה לשומר לכל הונך הרב אשר הפקד תחת ידו, כי נתתי לך את כל אשר הותרו אביך אחריו, ולא לקחתי לי מחוט ועד שרוך נעל, ולא יאמר כי אנכי עשקתי אותך“.

— לו מידי לקחת דבר, כי עתה נכון הייתי לעבוד את עבודתי לך כל הימים, למען כלכל את נפשך! ענה דירונדה ונפשו ידעה מאד כי בחלומות שגה כל ימיו וכי לא תקום ולא תהיה עוד לנצח ככל אשר שאלה נפשו מעודו וככל אשר קותה כי יבוא יום והוא ימצא את אמו, והשליכה עליו את יהבה, והוא יכלכל אותה כל הימים — והחלומות הנעימים האלה כאשר ספו, כן לא ישובו עוד עד עולם.

— אין חפץ לי בדבר אשר יוכל איש לתת לי בכל עמלו אשר יעמול ובכל כשרון מעשהו אשר יעשה, כי יש לי רב! ענתה אמו ותחוק עוד בקדקוד ראשו, טרם תרפה ממנו, ועיניה בחגו את אותותיו ואת תוי פניו, ותתבונן אליהם רגעים אחרים — אולי ינוח לי עתה כי מלאתי הפעם את כל אשר דרש אבי ממני, ולא יוסיפו עוד פני אבי לרדוף אחרי במראות ובחלומות, ותחתיהם אביט את פניך, ופניך הלא יפים ונעימים מאד ומלאים כח עלומים!

— ואולם גם אני הלא אוסיף עוד לראות פניך ואשבע את תמונתך

כהקין? שאל דירונדה בראגה ופחד.

— כן הוא, אולי תראה עוד את פני; חכה נא לי עוד, חכה

נא לי; ואולם עתה לך נא ממני ועובני הפעם!

פרק שלשים ושנים.

ממחרת היום ההוא בבקר, ובין המכתבים אשר הובאו אל דירונדה, מצא גם את מכתב יד האנס מיריק, והוא כתוב פנים ואחור על פני ארבעה גליונות גדולים, והאותיות קטנות ויפות מאד, כמשפט אנשי בית מיריק מעודם בכתבם את מכתביהם, ואלה דברי המכתב:

דירונדה מחמד לבי!

קראתי את דבריך ואת הגיונותך ואת כל המשא אשר נשאת על ארץ איטליה והמעשים הנעשים בקרבה ועל הארץ וכל מלוואה, ואין לי דבר לענות אותך בלתי אם להגיד לך כי גם הלום ראינו ושמענו את הסבות אשר אמרת, ובדבר תולדות הסבות האלה יענו כל הנבונים פה אחד ואמרו: "יבוא יום ונראה איך יפול דבר!". ואם נביט אל הסבות האלה לאחור ונראה את המעשים אשר היו לפניהם, ומצאנו עתה כי הטילגרמות האחרונות המלאות כובים, נותנות לנו פתרונים לדעת על פיהם מה הגיע על ככה כי היתה המגפה בבהמות בשנה האחרונה — והיה לנו הדבר הזה לאות ולמופת כי אך רמיה בפי תורת הפילוסופיה וכי צדקו האכרים המבקשים כסף שלומים על כל הנזק אשר הגיע אליהם. אכן גם בלבי היתה מחשבה גדולה, כי עוד מעט והיתה מגפה בבהמות גם בין מפלגות הסוחרים אשר בקרבנו, וסבת המגפה הזאת יהיה דבר ממכר הציורים אשר ימהרו הסוחרים לקנות אותם אחרי אשר בחלה נפשם בהם בראשונה — ועל המחשבה הזאת אמרו כל רעי ומיודעי כי מחשבת תהו היא, והדמיון אשר לשני המקרים הגדולים ההם דמיון שוא הוא. ובכן רואה אנכי כי עוד ישנם אנשים אשר לא יפול עליהם לב אדם לגזול את ככשת הרש ולקחת מציר עני כמוני גם את נחמתו האחת. ובכל זה דמיון יפה הוא אשר אדמה בנפשי כי יבוא יום, והוא לא רחוק, ובא אלי אחד מאותבי מלאכת מחשבת אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו, וקנה ממני את כל ציורי תמונות בירוניקה אשר עשיתי, ונתן לי במחירם מלווא ביתי כסף וזהב, ועל כל העדה היושבת ברחובות הסוחרים יהיה הקצף, והיה בהם הנגף כאשר אמרתי — בין כה וכה ואני אנחם אחר כך בעובד אותי לבדי, והיה לי הדבר הזה ליתרון, כי האנשים יביטו עתה גם עלי מבלתי יכלתם להביט אליך — ומשפטי כמשפט הַקְּפִירוֹס אשר יגיה אורי באין עוד הַשְּׁרִיף עמו;

כי יושב אנכי בבית נביאנו העברי, אשר קדקוד ראשו יהיה לי לתבנית-
 תמונה למשוח כמוהו על היריעה, והוא יכבד גם אותי בלבו, כי ראה
 בי את אחד מבני הגוים הצעירים אשר לבם ראה חכמה, ואשר תחשק
 נפשו להיות גם הוא איש עברי, לו היה הדבר בידו לעשותו — ואני
 גם אני אאמין כמוהו כי אמת נכון הכלל הידוע לכל אדם, אשר כל
 הטוב הנמצא בקרב הארץ איננו בלתי אם ענין עברי. הן ידעת כי לא
 התהללתי מעודי במתת שקר ולא אמרתי כי מן ההוקרים הגדולים אנכי,
 ובכל זה יבין לבי היטב כי באמור איש אשר הטוב מכל טוב הארץ הוא
 א, ועל פי מקרה נמצא כי ב הוא הטוב מכל טוב הארץ, או יצא לנו
 מפורש ושום שכל כי ב הוא א, גם אם יראה הדבר הזה כמו זר
 בראשיתו; ועל פי הכלל הנפלא הזה הבינתי גם את רוח אחד הסופרים,
 אשר כתב דברי שטנה ואני קראתי אותם בשכבר הימים, והוא יוכיח לנו
 כי כל הטוב אשר עשו חרשי מלאכת המחשבת מעודם, רק מעשה ידו
 פרוסטנטים הוא. — אכן אם כה ואם כה והנביא העברי אשר לנו הוא
 אחד האנשים הנפלאים אשר לא רבים יצלחו כמוהו להיות לי למופת
 ולתבנית-תמונה — וגם דימברנדט הגדיל לעשות שבעתים, לו היה
 איש כזה לפניו בעשותו את „הרבי“ אשר עשה — ואני כפעם בפעם
 בעובי את ביתו ואדע כי מצאתי לנפשי דבר חדש. אמנם נוראות נפלאותי
 תמיד בראותי את דרכי האיש הזה, והוא הן יאהב את שכטו ואת עמו
 אהבה גדולה, ובהגיגו תבער אש מדי דברו בו, וגם את מצותו ישמור
 ואת תורתו ינצור, ובכל זה איננו איש קנא מן היהודים הקנאים אשר
 בשמעם את השם נוצרי וירקו בפניו, ואשר כל כליותיהם תעלוונה בשימם
 אל לבם כי יערוך לפניהם אלהים שלחן, ונתן להם „לויתן“ לאכול ממנו,
 והוא צלוי באש ועשוי מעשה מנחת מרחשת על המחבת, ואכלו ממנו
 איש איש ככל אשר יוכל להביא אל פיו, ולקחו איש איש קערה חדשה
 ומלאה כפעם בפעם תחת הקערה הריקה, ורק הגוים יעמדו מנגד, וראו
 את האוכלים ולהם לא ינתן מאומה, ואו ימלא רוק פיהם ולשונם תדבק
 לחכם. (האם לא תראה כי הלמודים הרבים אשר למדתי בימים
 האחרונים, המה פקחו את עיני לדעת את נפש הקנאים אשר בקרב
 היהודים ולתפן את רוחם?). אכן האמת אגיד לך כי בשמעתי כפעם בפעם
 את דבריך אשר דברת על מרדכי, לא שמתי אליהם לב, כי אמרתי

בלבי: רק מחפץ הגדול לצדק בעינינו את נפש הנרדף, אתה מדבר אלינו בדברים האלה, ורק להוכיח לנו כי זאת תורת האדם, להצדיק ולא להרשיע. ואולם עתה הנה ידעתי את האיש הזה פנים אל פנים, וגם פה אל פה הרביתי לדבר עמו, וזה הדבר אשר מצאתי בו, והנה הוא איש חוקר עד תכלית ומאמין בנפלאות, דובר במשלים והירות ומחכה לאותות ולמופתים, ובכל זה רוח כביר אמרו פיו אשר כל כלי יוצר עליו לא יצלה, ולא יקום ולא יתיצב בפניו איש אשר ילחם אליו בדברים לא יועילו וכאמרים ריקים, או אשר ידבר אליו במשל ובמליצה ותוכם ריק, או אשר ישים ערשים בנאדו להשתקשק ביהן ולצלצל באזניו, כי כאשר יקום אתו למשפט; והרשיע אותו: ואולי רק מהיותו איש יהודי, והיו לו כל הכשרונות ההם כלם יהיו. אכן רוחו רוח גדול ורוק מאד אשר מלא כל העולם ויכל, ויש אשר אדמה בגפשו כי אוכל לקחת את מעט מחשבותי והגיונותי ולהניח אותם אל אחת הפנות או אל אחת הזוויות אשר בתוך רוחו, ולא יצר להם המקום אשר שם, ופגשו שם את מותר הרעיונות והמחשבות וההגיונות והדמיונות הרבים אשר לאיש שהוא בקרב רוחו הגדול, ופרש עליהם את כנפיו לעשות שלום להם, כי הוא הגואל ולא אני. ואני הנני משליך את יהבי עליו והוא יכלכלני ויתן מזון לרוחי ככל אשר אשאל ממנו, והוא הוא יורה את אבן-הפנה לבנות עליה את בית החכמה, ושכנתי גם אני שם, כי עני ודל אנכי אשר לא תשיג ידי לבנות לי בית לעצמי ולבשרי, ורק אשב בבית אשר איש אחר יבנה לי; הן ידעתי כי אבן-פנה כזאת לא תהיה בלתי אם כשנהב אשר ישא על שכמו את העולם ואת מלואו, את השמים וכל צבאיהם ואת האדמה עם כל היקום אשר עליה, ואני לא תשיג ידי לכלכל שנהב אשר כזה, כי מחירו רב מאד, ולכן אקח לי תמיד את השנהב אשר לרעי; והיה אם ישמיעני רעי את מחשבותיו ואת הגיונותיו והם ימצאו הן בעיני בשמעי אותם, אז לא ארבה לחקור ולררוש אחריהם, ולדעת את כל מבואיהם ואת כל מוצאיהם, ואקח אותם גם לי והיו המחשבות וההגיונות האלה גם לי להלביש את מערומי לכל עת מצוא. — וגם הנה מצאה הן בעיני מחשבת מורכי אשר השמיע אותי לאמר, אשר בראותנו איש נוצרי נאמן ומצאנו כי שלשת חלקים ממנו יהיו חלקי איש עברי, וכי כל החכמים והחוקרים הגדולים מאז היות האלכסנדרונים ועד היום הזה לא היתה להם רוח

אחרת בלתי אם רוח העברים; וכל הדברים האלה ימצאו חן בעיני מאד מאד, יען אשר היה עם לבבי לתת את אותותי ואת מופתי לעיני מירה, למען תראה ולמען תדע כי רק המקרים החיצונים והמנהגים הערביאים יבדילו כמעט ביני וביני — רבי משה בן מימון, ובלעדיהם אין דבר מבדיל בינו וביני. אכן אנכי עבדך בן אמתך מצאתי וראיתי כימים האחרונים כי אין דרך אחרת לפני בלתי אם לשפוך את שיחי בחיק נערה ולהגיד לה את דברי אהבתי. הן לולא הגדילה מירה לעשות בהכותה בתמהון את כל איש הקרב אליה, ולולא הגדילה לעשות בהשביעה תענוגות שמים את כל גפש איש המבקש קרבתה, כי אז זה ימים רבים התנפלתי לפני מלוא קומתי ארצה ובקשתי ממנה להיטיב עמדי להגיד לי בשפה כרוזה אם שואלת היא מועמי כי אקום ואבקע את מוחי ואז את נצחי לארץ. ואולם אין איש על פני כל הארץ אשר יבין כמוני לחכות ולקוות, ורק אזהר ואשמר לנפשי משמוע את אחרית תקותי ומדעת את קץ תוחלתי, פן תשמע אזני דבר מר, ואז גם תקותי וגם תוחלתי כדונג ימסו לעיני וכמו מים המוגרים במורד. תחת התפוח עוררתי את תקותי בהיות החום על פני הארץ, וגם ברדת השלג המתוק לעינים נשאתי את תקותי בחיקי, והיא לא כגדה בי אף רגע אחד ותאמן בכל; ורק בראותה מרחוק את האחרית הברורה והמפורשת, והיה לה המראה הזה לצנינים בצדיה, ונטתה מפניו כרגע ופנתה ממנו לבוא במשעול צר. אבל אתה עם עיניך הפקוחות תמיד ועם חסרון אמונתך אשר נחלת לך ועם אהבתך אשר אהבת לראות רק רע כל היום — אתה לא ידעת את מקום משכן התקוה ולא ראית מעורך את פניה הנחמדים ולא הסכנת עם דרכיה הנפלאים ולא הביגות את חסדיה הנאמנים, אשר היא עושה לאלפים ולשומרי בריתה, ולא עלה על לבבך לדעת כי רק הבוערים בעם יקראו לה הכוזבה והכוגדה, והיא טרם תכזב וטרם תכגוד; כי לא התקוה היא הנותנת כוס תמורות ביד בני האדם להעיר אותם מחלומותיהם הנעימים, כי אם אויבתה היא, האחרית הברורה והמפורשת היא, והיא תעיר את הישנים מחיונותיהם הנעימים והטובים אשר נסכה עליהם התקוה ברוב טעמה, (האם לא ראית כי נהפכתי כיום הזה והייתי לחווה חיונות, לדבר אליך במשל וכמליצה?) ואולם אדברה נא באוניך דברים כרוזים, וידעת גם אתה כי יד האמת תעז לה והשקר כמוין

יחלוף, ורק האיש אשר הכה באמונה ובלב תמים, הוא יבוא על שפרו
 באחריתו והוא ינחל נחת עקב כל התקוה אשר קוה כל הימים והיה
 באהרית הימים וראית גם אתה כי שמוע תשמע הנערת היהודיה לי תחת
 אשר שמוע שמעתי לה גם אני, ובחרה בי ונתנה לי היתרון מכל יתר
 האנשים תחת אשר בחרתי בה גם אני ונתתי לה היתרון מכל יתר הנשים,
 והדברים האלה אשר דברתי, הלא ידבר אותם גם האיש הסכל ונבוב הלב,
 ואולם רק החכם יודע את תוכם ואת משפטם ותכניהם לפי כל מקרה ומקרה.
 לא האמנתי כי הייתי אנכי שלומים למרדכי תחת אשר נפקדת
 אתה ממנו, ואולם שלומים אחרים מצא מרדכי לנפשו בבוא יעקב הכהן
 הקטן אל ביתו כפעם בפעם; ואני לא אשכח את המראות האלה עד
 נצח, תענוגות היו לנפשי מאין כמוהם, בראותי את הנביא מדי קחתו
 את זרע ישראל זה, את הנער הקטן, להרכיב אותו על ברכיו, והנה
 האירו פני הנביא וגם עיניו אורו וגם כל בדי בשרו חגרו גיל, והוא
 יקרא באוני הנער את חזיונותיו ואת דברי נבואתו בשפה אשר לא ידעתי
 היטב, היא השפה העברית; או ישמע הנער את הדברים, ויש אשר
 תעלה מחשבה על לבו כי אך בואת תמצא השפה העברית חן בעיניו.
 בשימו את שתי בהונות אצבעותיו בתוך שתי אוזניו, ואז יקרא בפיו את
 כל המלים הקדושות אשר ישמע, ואזניו האטומות שומעות את המלים
 אשר תהימנה בקרבן כהמות מים בפי הבקבוק בהשפכם ארצה, ושפתיו
 תחגורנה גיל; ובקחת מרדכי את שתי כפות ידיו הנער הקטנות להסיר
 אותן מתוך אוזניו ולהחזיק בהן מבלתי הרפות אותן, או יהפכו פני יעקב
 כרגע והשתנו בדי בשרו כלם, והיה כמתהלך בגן אשר שם ביבר מלא
 חיות שונות ורבות, והוא יתחרה עם החיות האלה להשמיע קול כקולן,
 אין חיה אשר לא ינסה להשמיע קול כקולה, וקול הינשוף וקול חזיר
 היער יוצאים מפיו לכל משפטיהם וחקותיהם, לא יחסר דבר. ואתה אין
 זאת כי ראית גם אתה את המראות האלה וידעת אותם גם אתה כמוני,
 ולכן אחדל מהם, ורק את הדבר הזה אניד לך, כי כאח וכרע
 יתהלך יעקב הקטן עמי ולבו ערום לנגדי לדבר אלי כאשר ידבר איש
 אל עבדו, ויש אשר יביט בי והייתי בעיניו כסחורה מסחורות הנוצרים
 אשר עוד מעט ומצאה ידו לקנות אותה במחיר מעט; כי הנה לא ישים
 יעקב הקטן מעצור לרוחו מהזכיר אלי את עונותי ואת מונטי ואת חסרונותי,

ואת כל אלה יגיד לי בפה מלא ובשפה ברורה, והיו לי כל הדברים האלה לאותות ולמופתים כי יש מחשבה בסתר לבו לקנות אותי בכסף מלא באחד הימים הבאים. ואולם יקר לי החזון לראות את החליפות ואת השנויים אשר יהיו לי עקב זה בפתע פתאם בכוא מירה רגע אחד החדרה; כי אז תלבש אותו רוח חדשה ושכ והיה לילד קטן — תחת אשר מראהו יהיה תמיד בעינינו כמראה הבגדים אשר לבשו בני ישראל מאנשי דור המדבר, אשר לא בלו שמלותיכם מעליכם ונעלך לא בלתי מעל רגלך, ובהיות השמלות והנעלים האלה בנות ארבעים שנה והיה מראיהם כחדשים אשר מקרוב נעשו. אבל בראותי את פני יעקב בעוד מירה לנגדו, ואזכור תמיד את הכלבים הקטנים אשר נשים עדינות גדלו אותם ואשר לא יוכל איש למשול בהם זולתי הנשים לבד; ובכל זאת אוהב הכלב הקטן הזה גם את מרדכי, והיה כאשר יביא בחיקו מלא חפנים דברבניות המלאות גפת צופים, ונתן מהן גם למרדכי, והוא מלא ומלא את פיו דברבניות רבות אשר לא תספרנה מרוב, ואל מרדכי לא יתן בלתי אם מנה אחת קטנה, והביט בו בעת אבלו והשתומם והשתאה אליו לאמר, איכה יאכל זה את המנה הקטנה הזאת? — והיה אם נבוא לשפוט את משפט עם ישראל על פי זרע־יעקב זה אשר איננו בלתי אם בן שש שנים, או השתומם נשתומם על הדבר ולא נבין מזה היה לעם הסוחרים הזה כי לא קנו אותנו כלנו בכסף מלא לפני ימים ושנים רבות, ואת החולים ואת יגיעי־הכח אשר בנו יקחו להם לשטרות אשר את פרים יאכלו בכל עת, ואנחנו נהיה להם לעבדים. ואף אמנם יש נערה עכריה אשר נכון היותי בכל נפשי ומאדי להיות לה לעבד; ורק לא אבין את אשר היה לנערה הזאת בימים האחרונים, כי ראה אראה והנה נפלו פני מירה ולא יהיו עוד כבראשונה — אין זאת כי צר לה מאד בראותה את אחיה ההולך הלוך ודל, והוא כצל יחלוף וכמו חלום ירוד עד בוא יומו האחרון, ואחותו אוהבת אותו אהבה גדולה אשר לא ראיתי עוד כמותה, ואשר שבע ביום אשאל להיות נפשי תחת נפש אחיה ההולך למות, ואהבה הנערה גם אותי כמוהו.

וגם זאת דע לך כי אנחנו פה כלנו עליונים ושמתים אנחנו שבעתים מבראשונה; כי הנה בא ריקס גאסקוין (חלא תזכור את ציור פני העלם הזה אשר מצאת בין הציורים אשר לי, ותשאלני בן מי הוא

זה, ואנכי עניתיך כי בן אחד הבהנים הוא, והוא מתלמידי בית המדרש הלומדים דת ודין, ושפתו העליונה יפה ונחמדה מאד, ועל כן בחרתי בו למשות את תמונתו על פני היריעה), וישכור לו מעון בלונדון לשבת בו, והוא קרוב אל הבית אשר אנחנו יושבים שם, ובימי שני השבועות האחרונים באה אליו גם אחותו היפה להתגורר עמו ימים אחדים (וגם שפתה העליונה יפה ונחמדה מאד!), ואני הבאתי אותם אל בית אמי, ויתודעו שניהם אל אמי ואל אחיותי, ואמי ואחיותי שמעו מפי בת גאסקוין לאמר: כי הגבירה אשת גראנדקורט, היא גוענדולין הארליט, קרובה אליה והיא בת דורתה!!! ראה הנה הצבתי לך שלשה ציונים אחרי המלה האחרונה, וקראת וידעת עד מה הבהילה אותי השמועה הזאת בשמעתי אותה בפעם הראשונה, כי כפתאם היה הדבר; ורק כאשר הרביתי לחשוב ולהגות בדבר הזה, אז ראיתי ומצאתי כי אין סבה אשר על פיה תהיה שומה להבהילני ולהרגיזני, ולא — כי עתה עלי להאמין אשר לא יוכל איש או אשה להיות להם דודה ובת דודה, אם לא ישאלו בראשונה את פי, והדבר הזה הן לא יתכן ולא יקום ולא יהיה, או נתתי אל לבי ופָּבֵן אשר בהלה כזאת תפקוד את האדם רק בהתרגו עצם השדרה אשר לו וקדקד ראשו ריק כאפס מוח בו; את זאת חקרתי ואותה אני מגיד גם לך. ואני בשבתי בעיר רומא ואמצא שם איש אשר השתאה והשתומם כל היום גם בשמעו דברים אשר לא יתנו ולא יוסיפו לאיש דבר, והיה אם יגש אליו איש ואמר לו כי הסכין מעורר להנעיל את רגלו נעלים מרוחות, והשתאה והשתומם האיש הזה גם הפעם, ועיניו תגדלנה בחוריתן, ושאל גם עתה כאשר ישאל כפעם בפעם לאמר: „האמנם ככה הוא?“; ומשפטו כמשפט הסכל נכוב הלב אשר עליו נבא המשורר ברון, ולא נבדל ממונו במאומה, לאמר:

„A wretch so empty that if e'er there be
In nature found the least vacuity
'T will be in him.“ — *

ואני בארתי לי את החיון הנפלא הזה רק על פי התורה אשר חקרתי

* איש בעיר ריק ונכוב לב, אשר אם אמת הדבר בי יש ריקניות כמלוא רוחב השלם, כי אז אך בקיכו נמצאת.

ואשר מצאתי — רק חוט השררה אשר לו התרגו, ולכן באתהו כל זאת .
ואולם אם כה ואם כה ואנשי בית אמי דברו על דבר הגבורה
גראנדקורט ועל דבר העלמה גאסקוין לאמר כי שארה הנה, וזמורה באה
וזחררה גם היא, ותדברנה על דבר אנשי מאלינגר וביתם. ואני כנשאי
על שפתי את השם מאלינגר וזכרתי את אשר שכחתי להגיד לך! הידעת
כי עוד מעט והייתי לאיש תהלה ותפארת מאנשי השם הגדולים אשר
בארץ? הלא רבים יבקשו את פני עתה, וגם מימיני וגם משמאלי ימשכוני
אחריהם, ואני לא ידעתי אל מי מן המושכים אפנה, אם אימון ואם
אשמאיל? הנה גאסקוין ידבר על לבי לבוא בחדש אָב אליו אל בית
אביו הכהן אשר על פני השרה, לראות את המקום אשר שם כי נחמד
הוא למראה; והסיר הוגא גם הוא קרא לי לבוא אליו אל בית הקיץ
אשר לו — ואלהים יברך חילו על דבר אשר היה עם לבבו סכלות מעט
כזאת — למען אמשח על פני היריעה את תמונות שלש בנותיו בשבתן
יחד על פני המצע. כי הנה סר הסיר הוגא אלי אל בית המלאכה אשר
לי לראות את תמונותי ואת ציורי, וגם הגדיל חסרו עמדי וייעצני את
עצתו לעזוב את דרכי למן היום הזה ומעלה, לבלתי משתי עוד בלתי
אם תמונות פני אנשים; ואני שמעתי את עצתו ואָבן את מחשבותיו אשר
בסתר לבו, כי הוא חושב עלי לאמר: — „בני הנחמד! למה הלכת
לנוע על העצים ואתה איש לא יצלח? הן ראיתי את תמונותיך ואת
ציוריך אשר מלבך הוצאת אותם בנוח עליך הרוח ואשר על פי דברי
הימים עשית אותם, וראיתי כי אין כמוהם לרוע; האם לא טוב תעשה
לו עזבת דרך עקלקלות זאת ונסית למושח בצבעים את תמונות פני בני
האדם? הלא מעט אמת בקרב לבבך להבין ולראות את פני האדם כאשר
הם, וגם בתורת השקר יד גדולה לך לשקר ולכזב ככל אשר ירשו
האנשים ממך, ולכן אין טוב לך בלתי אם להיות לצייר העושה תמונות
בני אדם; ואולם את תמונות האלילים מאלילי הגוים ואת ציורי פני
הגבורים אנשי השם עזוב תעזוב, כי אין רוח ואין דמיון רב לך למושח
את אלה על פני הגליון ולפחת בהם רוח חיים, תחת אשר נתן אלהים
לך רוח ודמיון לעשות חנופה לבני אדם, וראו את תמונותיהם אשר
תמשח להם, והנה הגדלת והוספת שבע על יפים ועל חין ערכם, כי
החנפת להם בחלקות, ושלמו לך כמוטב כספם וכיד נדיבה. אכן וכן

גורלך אשר חלק לך אלהים, להיות לאופן מן האופנים האחרונים אשר לעגלה — *rota posterior curras, et in axe secundo* — ולכן רויץ נא אחרי האופנים הראשונים ככל אשר יהיה בכחך לרוץ, כי לואת נוצרת ולאחרת לא תצלה!" — אמנם רואים אנחנו עד מה יגדל העמל אשר יעמלו אוהבינו ורעינו עד אשר יצלח להם להגיד לנו את האמת כאשר היא בלבם! וגם הגה ראיתי איש אשר לא מנע מעמל גפשו, ויסר אל ביתי ויגד לי מפורש בשפה ברורה, כי על פי ציורי ותמונותי הוכחתי והראיתי למרו, אשר אין לי רוח משפט ואין תבונות לי לשפוט ולהבין דבר לאשורו, ולכן לו אותו שאלתי, כי או נכון היה לנטוע בחסדו הגדול את משפטיו ואת תבונותיו בלבי, למען אשר אעשה את מלאכתי על פיהם; ואני לא הודיתי לאיש הגדול הזה על חסדו הגדול, ורק הכבדתי את לבי, ובעודו מדבר עמי, ותהי תשוקתי גדולה מאד למושוח בצבעים על פני היריעה את דבר המשפט אשר ישפוט האלהים את הארץ כבוא היום האחרון הגדול והנורא, ואת האיש הזה חפצתי לקחת לי לסמל ולמופת, למושוח את פני השופט בדמותו כצלמו. ואולם כל הדברים האלה לא יגעו עד מה אל דבר הסיר הוגא אשר השמועני את תוכחתי הטכוסה, כי דבריו ערבים ונעימים מאד, והוא יודע את הדרך הנכון אשר ילך עליו איש בהגידו לרעהו את מומו ולא יכאיב לו, וכמעט יהיו דבריו לחסד ולנחמה לאיש כמוני אשר נפשו תשאל בסתר להיות מן הצירים הקטנים ולא מן הגדולים, כי יתרון לקטנים מן הגדולים, עקב אשר ימצאו חזון לשמוע תוכחות נעימות וערבות כאלה. אכן חסדי האיש הזה ימצאו חן בעיני שבעתים, יען כי נפשי יודעת מאד אשר רק מאהבתו הגדולה אשר יאהב לך, עושה הוא את חסדיו גם עמי! ולכן יערב עלי שיחו תמיד, והוא דבר ידבר אלי בלהגו הנעים, וגם ספר באוני על דבר הגבירה אשת גראנדקורט, וכי היא ואישה עזבו את לונדון וירדו באניה אשר להם לנסוע אל ים התיכון, ואני בשמעתי את הדבר הזה, ויחל רוח הדמיון לפעמני ואמר בלבי לאמר: אם ילך איש באניה, או לא יבצר ממנו לחתור עד שפת הים ולעלות אל היבשה, או יש אשר יהיה איש על היבשה וממנו לא יבצר לרדת אל תוך האניה — ולכן האם יפלא הדבר ממך לראות במקרה את פני החוטאת היפה הזאת במקום אשר אתה שם ולהוסיף לדבר עמה את הדברים על האלהים ועל הדת ועל התורה? — הן לא אשגה כי אמני

אשר אתה הגדת לי עליה, כי אוהבת היא לפעמים את החטא וכי לבה הולך אחרי חקרי האלהים ודת ודתורה. ואולם הגם אישה בחוקרים? ההולך גם הוא לדרוש את האלהים ואת הדת ואת התורה? או האם קצה נפשו במספר השלשה, ובכוא השלישי אל המחנה, וחרה בו אפו עד להשמיר? (לו כתבתי את הדברים האלה להיות לחזון אשר יעלו אותו על כמות התיאטרא, כי אז באתי להורות את אנשי בית התיאטרון את המעשה אשר עליהם לעשות בכואם עד הלום, ואז כתבתי במקום הזה לאמר: דירונדה קורא את הדברים האלה ופניו ילבשו חרדות וזועות, פיו יז קצה ועיניו תגדלנה בחוריהן, ובהגיעו אל המלים האחרונות והשליך את המכתב ארצה בשצף קצה גדול, או יעמוד הכן ומשש באצבעותיו את שפת מעילו אשר על צוארו, פניו פני להבים וגידי פניו ישורגו, ובקול גורא יקרא את הפרק מתוך החזיון לאמר: „הוי לילה! הוי השך!“ עד תום כל הדברים).

סלח נא לי כי דברי מעטים הפעם ולא בארתים לך באר היטב, כי לא הסכנתי לעשות לך בן מעודי, ורק אחת שכחתי ואותה אני מגיד לך בזה: אנשי בית כליומר עשו משתה גדול בערב לפני בוא היום אשר יעזבו את לונדון לנסוע למסעיהם, ותהי התפארת גדולה עד למאד, כאשר יאתה לכוכבים מאירים כאלה, אשר גם חכמה וגם עושר התלכדו בידיהם ויהיו לאחדים; וגם למירה הובילו שי ויביאו לה מנחה ויתנו לה חפצים רבים אשר הביאו מארצות המזרח, ותצא מירה מאת פניהם עם כל הכבודה הגדולה אשר נתנו לה.

ואתה לו תשוב מן הדרך ולו תבוא אל בית הקיץ אשר לסיר הוגא מאליונגר בעודי בביתו גם אנכי, כי אז תגדל שמחתי עד אפס מקום בלבי עוד! ראה הנה אנכי בא בימים האלה אל בית הסיר הוגא, לעשות שם את מלאכתי ולנחל תהלה ויקר, ואולם מימים ימימה אבוא גם העירה וארדה אל המקום אשר שם תרא עיני „גן-עדן“. האם לא תראה עד כמה עשיתי חיל בשפה העברית אשר החלתי ללמוד אותה?— הנה כמעט הגיעו ידיעותי אל הידיעות אשר היו לאדוננו הלורד בוליונג-ברוק, שהוא לא ידע את השפה העברית, ורק אמר: „בכל הלמודים אשר כאלה וכאלה, ובכל הספרים אשר נכתבו על אדותיהם מאז, ודי רב לי מאד מאד“; ואולם לו דרשה מירה את הרבר הזה ממני, כי אז

נכון הייתי ללמוד את השפה הזאת, וצללתי במים האלה עמוק עמוק, והרחבתי את ידיעותי גם מגבול ידיעת השרשים בני שלוש האותיות ומעלה; אמנם גם עתה כביר מצאה ידי, כי השכלתי וגם נבונותי לקרוא את המלים גם באין נקודות ממעל ומתחת. ובכל זה לבי עלי דוי, כי יראתי אשר לא תאבה מירה ולא תשמע לדברי אוהב ורוד כל עוד אחיה חי, ולו גם יהיה שערך „כעדר העוים שגלשו מהר גלעד“ — אשר מי עוד איש כמוני אשר ידמו שערות ראשו אל הדמות הנפלאה הזאת? ולכן אקבור נא את תוחלתי בסתר לבי, ובקרבי תלין תקותי אשר עוררתי תחת התפוח. — ואני עבדך הנאמן האנס מיריק.

לו כתב האנס את מכתבו זה לפני ירחים אחדים לשים אותו לפני דירונדה לקרוא בו, כי אז הטילו דברי המכתב סערה גדולה אל לב דירונדה להרגיזו ממנוחתו ולהרעיש את כל מיתרי לבו, עקב אשר בחלומות ובדמיונות ישפיק האנס, לשגות כורה ולברוא בלבו אהבה אשר לא ידע אותה מתמול שלשום ואשר רק לצעצועים ולשעשועים תהיה לו, וגם לא חמל על רעהו לו גם ראה כי כואב הוא, יען כי בעצם ידו הביא את הרעה על נפשו; ואולם מאז היות החדש אדר ועד היום הזה השתנו פני הדברים מאד מאד ויהיו להם חליפות ותמורות רבות. עזוב עזבה מירה את בית אנשי מיריק ולא יוסף עוד המקום להיות צר לה כבראשונה, וגם על דירונדה באו שנויים וחליפות רבים אשר כמוהם לא חשב לבו מעודו ואשר הנירו לו ניר ויציבו לו יד ושם ויגידו לו את דבר עמו ומולדתו; ולרגל הדברים האלה הביטו עיניו מראות חדשים גם לאחור וגם לפנים — ולכן בקראו את הדברים אשר ידבר אליו האנס על דבר תוחלתו ותקותו, ולא היו עוד בעיניו כדברי רוח אשר איש נבון לא ישים אליהם לב, ורק היו לו לאותות ולמופתים על כל הדמיונות והחזיונות אשר בלב האנס, להבין כי רוח דמיונו הנמרץ היה לו למחלה אשר דבקה אליו, לשחק לפניו כצפור, להרקיד אותו כמו עגל ולחולל אותו כמו אילות, ואולם בשבת דירונדה בחדרו, כי לא קראה אמו לו כל היום, ויהי לו עת ומועד לחשוב ולהרבות מחשבות על הדבר הזה, ובהעמיקו לחקור וימצא כי נפש האנס מיריק איננה מן הנפשות אשר הגע אליהן האהבה להכות אותן חרם ולעשות בהן כלה, לו גם תכוב

תוהלתן; נפש אשר כמוהו לא תגוה ולא תשבות רגע, והיא שואפת יום יום אל המקום אשר שם תראינה עיניה דבר חדש, והוציאה את הישן מפני החדש, והיה לה החדש תחת הישן אשר אבד ממנה, להנחם אחריו כרגע, כי האהבה אשר היתה לה לא הרתיתה בלתי אם את רוח הדמיון ואל הלב טרם באה, ולכן גם מכאוב לב לא יהיה לה לנצח בלתי אם סערת דמיון לבד. „ראה הנה כבר היתה לו אהבתו לצעצועים ולשעשועים אשר ישעשע בה את נפשו כאשר ישתעשע הילד, וגם היתה לו ללצון אשר יחמוד לו כפעם בפעם — אמר דירונדה אל לבו — כי יודע הוא היטב אשר אין לו תקוה ממנה, ורק זה דרכו תמיד לחלום חלומות ולשגות בדמיונות! ואני אם עמלתי לפקוח את עיני העורות על דבר הנערה אשר אולי לא תאבה ולא תשמע אליו, ואם יגעתי לחסום כמעט את הגות לבו בשפכו את נפשו אל חיקי, וצרא כי אין לי שומע וכי שפתי זרה לו! מה אמללת, האנס, ומה אנוד לך! ואנחנו לו עמדנו שנינו גם יחד בדרת עלינו גשמי אש, כי אז ידעתי אשר הוא נתון יתן קול פחדים לזעוק זעקה גדולה ומרה, ובראותו כי לא נזעקתי גם אני כמוהו, אז לא יבין ולא יעלה על לבו כי גם אנכי נתונה נפשי בצרה גדולה כמוהו וכי נגעה הרעה גם אלי — ובכל זה ידעתי כי לבו טהור וטוב ומלא חמלה וחנינה, וגם יש לאל ידו להבין את כל הנעשה בקרב לב רעהו ובחדרי נפשו פנימה, ורק אמור יאמר כי גם הדבר אשר הביט בלב רעהו איננו בלתי אם לחזק את לבו הוא, להבין את צעדיו ולהיות לו למשען, ובכל אשר יפנה לא יראה בלתי אם את נפשו לבד!“

כאלה וכאלה היו מחשבות דירונדה בהתאמצו לפרוק מעל לבו את המשא אשר העמיסו עליו דברי האנס במכתבו הארוך ובלהגו הרב; וגם הדברים אשר כתב אליו על אדות גוענדרולין היו בעיניו לדבריו רוח, ולא הבין על פיהם בלתי אם את הענין האחד, אשר נקטה נפש גראנדקורט בכל המעשה הנעשה בביתו, וגם בו, בדירונדה, חרה אפו, ולזאת קם הוא ואשתו, לרדת באניה ולעבור ארחות ימים. ורק דברים אחרים מוצא במכתב האנס אשר היו לו לדאגה ולמחאתה, הם הדברים אשר כתב על מירה, כי הולכת היא קדורנית ונפשה תתאבל בסתר, או תחל דירונדה לדרוש ולחקור את שרש הרבר,

ורוחו הביא לו פתרונים מרחוק אשר הרגיוז את לבו כמעט. האם מקרה הוא אשר קרה אותה בקרב הימים אשר הרחיק ללכת ממנה, ואם רק פחד יפחד לבה מפני מקרה אשר יבוא? האם דבקה אליה רעה במכוננה החדש, אשר יש עוד לשנותה ולשים לה אחרית טובה? או האם חדל מרדכי משמור מחסום לפניו ויגד לה את כל לבו ואת כל תקותו אשר יקו לדירונדה, ולכן התעצבה אל לבה, כי ירא תירא אשר לא מאהבת דירונדה את מרדכי נטה אחריו, כי אם מחמלתו אשר יחמול על האישי הרהל והחולם הזה אשר רגליו עומדות על עברי פי פחת? האם רע בעיני מירה כי התעמר מרדכי בדירונדה ברוב חיונותיו וברוב דמיונותיו וחלומותיו, והיא תחשוב בלבה כי הולך דירונדה אחריו רק מחמלתו עליו ולא מאשר יכבד אותו בלבנו ומאשר יחשוב אותו לבן גילו? — כי הגה תכן דירונדה את רוח מירה, וידע ויבן אשר צר לה לפעמים לראות את כל הטוב והחסד אשר הוא עושה עם מרדכי, וכי יש אשר ידאג לבה בסתר לאמור: רק על פי ענות לב דירונדה היא שומה, לדרת ממרומיו אליה ואל אחיה, ולבו כל עמו, ויש אשר כל הטוב והחסד היו לה לעול ולמשא אשר תחתיחם תרביץ ולא תוכל קום.

אכן לא שגה דירונדה ברואה בחשבו מחשבות כאלה על מירה, כי כאלה וכאלה היו מחשבות לבה בסתר, והיא גם היא לא ידעה בחשבה אותן, ורק כחלומות ברב ענין עברו לפעמים במשכיות לבה, ויהיו לה למכשול ולפוקה; כי ככה היו דרכי בני האדם עמה מאז ידעה למאוס ברע ולבחר בטוב, וכזה וכזה היה משפט חסדיהם ותגמוליהם עליה עד היום אשר ראו עיניה את דירונדה, ותבן ותדע אשר רק חמלה ורחמים מצאה נפשה בכל עת, ולא את הטוב אשר דרשה ואשר בקשה כאשר היא אדם; ולכן התאמצה בכל עת לתנות את תקף חסדי דירונדה באוני כל שומע, למען אשר ירוח לה — ודירונדה הבין את כל הדברים האלה, כי בזאת לא נכדל גם גורלו מגורלה וכאלה וכאלה עברו גם על נפשו מאז ידע למאוס ברע ולבחר בטוב, ואולם שגה דירונדה מאד ויחפא דברים אשר לא כן על מרדכי, בחשבו אשר חדל מרדכי משמור מחסום לפניו; כי עוד מרדכי מסתיר סודו כמעטקי לבו, ובלעדו דירונדה לא היה איש אשר ידע את שיחם ואת שיגם או אשר הכיר את מחשבות מרדכי על עם דירונדה ומולדתו; יען אשר קדושים היו כל הדברים

האלה למרדכי לבלתי נשוא אותם לשוא ולבלתי דבר בהם ללא הועיל, וגם בחן את דירונדה וירא כי בדברו אליו בדבר מולדתו וחיו לו הדברים האלה למורת רוח, ומרדכי הסכין מעודו להסתיר סוד אחר בראותו כי נוגע הדבר בלבו, כי על כן שמר בלבו גם את סוד אנשי בית עזרא הכהן וישב פני דירונדה ביום שאלו את פיו על דבר אִם הכהן ובתה.

— אולי תוכל להגיד לי את פשר הדבר הזה, עזרא! אמרה מירה אל אחיה באחד הימים ההם — מה הגיע אלי כי אדבר אל אדוננו דירונדה כאשר ידבר איש עברי אל איש עברי?

ומרדכי הביט אליה בנחת ובמנוחה ועל שפתיו כמו צחוק יחלוף, ויאמר: אין זאת כי מתהלך הוא לפנינו כָּאֵח, ועל כן לא נדע להבדיל בינו ובין אחינו; ואולם ידעתי כי תועבת נפשו לשמוע דברים אשר ישימו פדות בין עם לעם ובין מולדת ומולדת.

— ראה הנח אדוננו האנס אומר עליו אשר לא גדל מעודו בבית אבותיו, הוסיפה מירה על דבריה, כי הלך לבה אחרי הדבר הזה להיות לה לענין לענות בו ולחשוב עליו מחשבות תמיד.

— אַל לך, מחמל נפשי, אַל לך לבקש דברים כאלה מפי האנס, ענה מרדכי בתום לבב וישם את ימינו על קוצות תלתליה כאשר הסכין תמיד — את אשר יבקש דניאל דירונדה להודיע אותנו מכל הקורות והמוצאות אותו, אותה יגיד לנו כמו פיו.

ומירה שמעה את הדברים ויתארמו פניה ותכלם, ואולם תוכחת אחיה היתה לה לכבוד אשר בו התפאר לבה תמיד.

— לא ראיתי עוד איש אשר ידמה אל אחי בגרלו; אמרה מירה באחד הימים ההם אל אשת מיריק בסורה אל ביתה ותמצא אותה לבדה באין איש עמה — יש אשר יכבד ממני להאמין כי הוא גם הוא יתחשב באנשים אשר בקרבם ראיתי חיים עד עתה; העוד תזכרו את אשר אמרתי, כי בשבתי בין האנשים ההם ראיתי את החיים כראות בית-משגעים? ואולם בשבתי לפני אחי, אז תעלה מחשבתה על לבי כי החיים היו לו לִגְן ערנים, אם כי ראו עיניו עמל ותלאה הרבה מאד, תחת אשר אנכי אמרתי לשים קץ לחיי, בראותי ימים אחרים מעט עמל ומעט תלאות. אכן נפשו מלאה על כל גדותיה, ולכן יפלא ממנו לבקש את מותו, כאשר עשיתי אנכי; והיה בשבתי לפניו, אז ירחש לבי דבר טוב,

כאשר רחשתי וכאשר חשתי אתמול כהיותי עיפה ויגעה, ואני עברתי את גן העדן, לשוב הביתה דרך הגן, אחרי אשר חדל הגשם לתת את ברכתו, והשמש יצא על הארץ וירבץ האור גל פני הדשא ועל פני הפרחים; או ראיתי את פני השמים ואת כל אשר תחת השמים, והנה הוא טוב מאד, וכל היקום אשר מסביב מלא יפעה ויופי וטוהר, ורוח על פני יחלוף ולקח עמו את דאגתי ואת סבלותי, ולא יספתי עוד להיות עיפה ויגעה, ואדע כי נחתי וגם שלותי.

כיונה תהנה מירה כדברה את הדברים האלה, ואשת מיריק נשאה אליה את עיניה ועפעפיה כחנו אותה, ותרא כי רוח עצב מסוכה בה, ותשמור את הדבר בלבה. או הסירה מירה את המצנפת אשר על ראשה ואת תלתלית החליקה רגע אחד בידה, ואחרי כן ישבה על הכסא אל מול פני רעותה, ותשם את ידיה ואת רגליה אשה אשה על פני אחותה, כאשר הסכינה תמיד, ותהי מרחוק בפסל נסך חרש אשר שפוכה עליו רוח מנוחה ושלוה; ואולם אשת מיריק הוסיפה לבחון אותה בעפעפיה כבראשונה, ותרא כי מתאמצת היא להסתיר בלבה דבר אשר בעש יאכל בכל חמוריה, וגם דברי מירה היו לה לאותות על כל זה, כי על כן אמרה אשר אור השמש הוורה הניס את דאגתה ואת רוחה הרע.

— האם דאגה חדשה בלבך, בתי? שאלה אשת מיריק ותנח את בגרה מירה ולא הוסיפה עוד לתפור אותו ותהי נכונה לשמוע את אשר תדבר מירה אליה הפעם.

ומירה התאפקה רגע אחד, ואחרי כן אמרה: אכן לא צדקתי כי הייתי גם אנכי כמתאוננת, ואני ידעתי כי לא טוב הדבר אשר אני עושה להיות למשא על אנשים ולהתאונן רע באונייהם; ואף גם זאת ואני מרם אדע אם לא צל הרים ראיתי כהרים ואם מגורתי איננה מגורת שוא.

— אל נא מירה, חמדת נפשי! ענתה אותה אשת מיריק; זה חלק האמות מאת האלהים וזה גורלן להאמין תמיד את אשר תדברנה בהן בנותיהן ולשמוע אל הדאגה אשר בלבן. האם לזאת ידאב לבך כי לא מצאת לך עוד תלמידות למדי אשר תשמענה מפיך את תורת הזמרה? או האם תדאגי כי יגרע מספר תלמידותיך בכללות המועד, אחרי כי רבות מהן תעובנה את העיר ללכת באשר תלכנה? ואולם לא בחפזון

ולא כמורוצה יעשה איש את דרכו לאסוף את פרוי; חכי נא עוד מעט ואל תשלי! — ואשת מיריק ידעה בדברה את הדברים האלה כי לא קלעה אל השערה, ולא זאת הדאגה אשר בלב מירה, ורק אמרה: יהיו נא לי הדברים האלה לפתחון פה, ושמענה מירה והגידה לי את כל לבה.

— לא זה הדבר ולא לזאת ידאג לבי, ענתה מירה ותנדר בראשה לאט — הן אמת היא כי נוחלה כמעט תקותי מן הנשים הגדולות אשר אמרו לתת את בנותיהן לי לתלמידות, ואולם יש תקוה כי מקץ ימי הבטלה בבתי הספר, ואנכי אהיה למורה בבתי הספר ההם להורות את תורת הומרה לנערות התלמידות אשר שם; ומלבד כל אלה הלא ידעת גם את כי נערה עשירה אנכי בימים האלה כאחת מבנות המלכים, ועוד יש לי מאת ליטרא הכסף אשר נתנה אשת כליומר על ידי, לא תחסר מהם אף אנורה אחת, ולא ידאג לבי אשר יחסר דבר לאחי לעזרא, כי עוד אדוננו דירונדה חי, והוא אמר: „מי יתן וחלק אחיך עמי את הוני חלק כחלק, והיה לי הדבר הזה לראש שמחתי בכל ימי שני חיי!“ — אכן לא זה הדבר, ואני ואחי עזרא לא נדאג לעולם דאגת לחם ודאגת שמלה, ולא יצר לנו דבר אשר כזה עד נצח.

— אבל האם דאגה אחרת היא וישר היתה לך למחתח? האם פחד הוא אשר יפחד לך מפני היום הבא? שאלה אשת מיריק ברחמים רבים — האם יגורת מפני שואת פתאם אשר תהרוס את סבת שלומך ואשר תשדר את רבצך? אל לך בתי לשנות בדמויונות ולראות רעה בטרם ידעת כמה תוכלי למנוע אותה ממך! הן לא יועיל פחד ולא תסכון דאגה אם קצור תקצר ידנו להפוך אותם ולעשותם למגן ולמחסה לנפשנו; וגם אין בארץ מגן ומחסה מפני הרעה אשר לא נדע מה היא ואשר רק בעיני רוח נחזה אותה — או האם ראו עיניך עתה רעה חדשה אשר לא ראית כמותה בימי החדש האחרון?

— כן הוא, ענתה מירה, וגם לעזרא לא הגדתי דבר כי לא מצאתי את לבבי לגלות את אזנו; ואת הלא סלוח תסלחי לי אם תראי כי אין בי כח להסתיר את הדבר גם ממך, ואני אמנם ראיתי עתה רעה חדשה אשר לא ראיתי לפני, כי ידעתי אשר לא שגיתי ברואה וכי ראו עיני את אבי לפני המשת ימים.

ואשת מיריק התחלחלה, כי חררו עצמותיה, ותלחץ את בנות ידיה אל לוח לבנה ותורר את ראשה ארצה, בי וראה פן תצלה כנאש חמתה והתמלטו מפיה דברים מרומ לגרף ולחרף את האיש הזה אשר לא תדע ואשר לא תכיר.

— אכן שני ימי השנה האחרונה הזאת את מראהו עד מאד! הוסיפה מירה לדבר — הלא תזכרו עוד את אשר ספרתי לך כי בימים אשר עזבתי אותו ראיתי והנה נפלו פניו עד מאד וגם שיבה זרקה בו, זיש אשר נתן בכבי קולו ועינו ירדה מים זיש אשר התרונן וילבש שמתה על לא דבר, ובכל זאת ראיתי כי דבר סתר יצוק בו וזמתיו נתקו; וגם לעזרא ספרתי ככל הדברים אשר ספרתי לך, והוא אמר אלי כי דק התמכר אבי לצחק בקלפים, אשר זה דרך האנשים ההם להתעצב אל לבם רגע אחד ולשוב אחרי כן ולשמוח פתאם, פעם בכה ופעם בכה, ועתה — רק רגע אחד ראיתי — והנה נפלו פניו שבעתים מאו ובגדיו בליים ומטולאים, והוא הולך על יד איש אשר משתת מראהו ממראה פני אבי ואשר ישא בירו דבר-מה, ושניהם ירדפו להשיג את העגלה העוברת ברחובות העיר למען ישבו בה.

— אכן קותה נפשי כי לא ראה את פניך, בתי, האין זה?
 — כדברוך כן הוא, והוא את פני לא ראה, מבית אשת רימונד פאתי ואעבור את הרחוב אשר עם כבר קשת השיש, ושם ראיתי אותו בעלותו על העגלה ויעלם ממני כרגע ולא יספתי עוד לראותו. אכן הרגע הזה הרוש בקרב לבי ולא אשכחנו עוד, כי נזרא היה מאין כמותו! זיש אשר חשבת כי החלו זמי שני חיי להיות כבראשונה, זיש אשר חשבת כי רעים הם שבעתים מאו — האם אמא בי האשם כי חשתי בלבי והנה גאולה באה לי כרגע אשר נעלם ממני ולא יספתי לראותו? ובכל זה התעצבתי מאד אל לבי על דבר המחשבה הזאת אשר חשבה נפשי במסתרים, ולבי הכה אותי על מעלי אשר מעלתי, וזדע כי לא עשיתי את הטוב בעיני אלהים ואדם זמי נערה רעה והטאה אנכי, זיש אשר היו לי הרברים האלה כדברי אחד החזיונות אשר נשאתי על לשוני בימים הראשונים בעמדו על במת התיאטרון, לאמר: "בדם אחי זקרובי חממתי את ידו" — כי אמרתי בלבי: אל מי יפנה אבי עתה ואנה ילך? מה המעשה אשר הוא עושה עתה

ואחריתו מה יהיה? ולו היתה לו בת אשר תדבק עמו, כי אז מי יודע אם לא היתה לאל ידה לעצור בעד כל הרעה אשר באה עליו ולהיטיב לו באחריתו! ואולם היש מכאוב כמכאוב איש ביום ראותו כי גן עדניו נהפך לגיא צלמות וכל המתוק בממתקי חייו היה לו למר? וכל המחשבות האלה עלו על לבי ברגע ההוא, ותתרועענה בקרבי ותצרנה אשה אל אחותה ותאכלנה את שארית אוני, עד כי יבצר ממני להגיד לך את כל הנעשה בקרבי, וגם ידעתי כי בעלות איש על במת התיאטרון להראות אותנו חזון אשר כזה, וראינו כי לא יצלית, יען כי אֶזְלַת יד איש להוכיח את כל המכאובים אשר יכאב לב אדם בסתר; ואני לא אדע את כל אשר עבר עליו ברגע ההוא, ורק ידעתי כי קראתי לאחר העגלונים וכי ישבתי בתוך העגלה, וגם אוכזר את המחשבה הראשונה הצרופה והברורה אשר היתה לי, לאמר: לא תגידו דבר מכל הדברים האלה לעזרא ואל ידע דבר מכל הנעשה".

— האם יראת פן תכאיבו לו כדברים האלה? שאלה אשת מיריה אחרי אשר החרישה מירה רגעים אחרים.

— כן הוא ועוד אחרת; ענתה מירה בלאט ותתאסף ותהי כמתרפה בדבריה ותירא להגיד את כל לבה, ופתאם הוסיפה ותאמר: הגני ואגיד לך את כל לבי, כי בלעדיך אין לי איש אשר אפתח את שפתי עמו לגלות את אוננו ולהתורות את עוני; ולו גם חתה אמי לפני, כי עתה גם לה לא הגדתי דבר, כי לא היה בי כח לדבר אליה ככל הדברים האלה, ואת שמעתי ודעתי כי היה לי אבי לחרפה ולבוז אשר בו אכלם, ובהתיצבי לפני עזרא או תגדל חרפתי שבעתים ולא אוכל להרים את ראשי אליו, ולא אדע על מה היה לי כדבר הזה. אכן לא יבצר ממני לדבר כאבי באוני איש אחר, ורק באוני עזרא לא אוכל לדבר דבר, כי יחרפני לבי עד מאד וגם הכה יכני על המעל אשר אמעל, והיו לי הדברים למכשנל ופוקה, ואני הנה עשיתי ככל הדבר אשר שאל עזרא מעמי ואספר לו את כל אשר ידעתי על אדות אבי, ואולם לבי הציק לי מאד בעשותי כדבר הזה ויכאב לי בשימי אל לב כי ידע גם עזרא כמוני את כל המעשים אשר עשה אבי; ואת האם תאמיני לי כי בעלות על לבי המחשבה אשר יבוא יום ואכי ישוב אלינו ועזרא יראה את פניו, אז לא לגמשי אדאג כי אם לגמשי עזרא, ולבי ותפלין בזכרו כי יחורו

פני אבי מפני עזרא וכי עזרא ישים פניו בו והוא לא ימצא מנוס מלפניו? — זה הרבר אשר היה עם לבבי להגיד לך. ואני לא ידעתי אם צדקתי ואם נאמנו מחשבותי, ואולם אחת חשבותי ואותה אני לך, כי טוב לי לעבוד ולעמול כל היום ולכלכל את אבי בסתר ביום בואו לבקש עזרה מידי, ורק לפני אחי אל נא יבוא כי בנפשו הוא

— אל נא תחשבי מחשבה כזאת, מירה! ענתה אשת מיריק בקנאה גדולה וכחום לבב, כי רעה נגד פניך ביום עשותך כדבר הזה, וגם אין לך צדקה לעשותו. אל נא תעשי כדבר הזה, מירה, ולא יהיו לך דברי תעלומות כאלה עד עולם, פן יבולע לך.

— האם נוטלת את עלי לספר עתה לעזרא כי ראיתי את פני אבי? שאלה מירה בדאגה ובתחנונים.

— לא, ענתה אשת מיריק כי הסית לבה בשפק גם אותה — לא מוצאתי כי נחוץ הדבר הזה לעשותו, וגם מי יודע אם אביך לא ירחק פתאם ללכת מזה כלעמת שבא. הן אין מגיד לנו כי בגללך בא עירה לונרון, וגם יש אשר ילך מזה ואת לא תוסיפי לראות את פניו עד עולם, ומה בצע כי תשיתי לאחריך דאגה חדשה על לא דבר? ואולם השבעי נא לי כיום הזה כי תגלי את אוננו וכי תגירי לנו ולא תכחדי ממנו דבר ביום ראות אביך את פניך. וכיום פנתו אליך להבקה עמך. השבעי לי מירה באמת ובתם לבב, כי על כן יש לי צדקה לשאל מעמך כדבר הזה!

ומירה החרישה רגע אחד ותחשוב מחשבות, ואהרי כן המתה את ראשה מלפניה ותשם את כף ידה ביד אשת מיריק, ותאמר: נשבעתי לך כיום הזה לעשות ככל אשר תצוני, כי על כן ראיתי אשר ככל נפשך ובכל מאדך את שואלת מעמי ככל הדברים האלה! הבה ואשא את חרפתי בחיקי, כי הסכנתי עמה מאז מעוררי וידעתי אשר לא יחשך המכאוב הזה ממני עד עולם, ורק תגדל חרפתי שבעתים בשימוי לבי אשר ראה יראה גם עזרא בענות נפש אבי ובכל הכלמה אשר הוא מכסה עלינו.

ואחרי כן החרישה רגע אחד, ופתאם הוסיפה לדבר, וקולה מלא רחמים וחמלה שבעתים מבראשונה, ותאמר: ואנחנו הן מחלציו יצאנו — והוא גם הוא צעיר לימים היה לפנים — ואמי אהבה אותו גם היא: האם אנכי החוטאת כי עולות מחשבות כאלה על לבי כפעם בפעם וכי

ירחש לבי את כל אלה וכי יפצעוני ויפצצוני כמדקרות חרב, ואני ארמה בנפשי כי הייתי אכזרית כבת יענה?

ומורה לא בכתה ולא נאנחה, כי למדה הנערה מעודה לשלוט ברוחה ולכבוש את סערת לבה עמה בקרבה בראותה את הרעה פנים אל פנים, ורק קולה נהפך לאבל לתנות את כל המכאוב אשר בסתר לבה; ואשת מיריק שמעה את דבריה ויכמרו נחומיה עליה, ובכל זאת לא הבינה לה ולא ידעה את מערכי לב הנערה כלם, הן ידעה והבינה למרי כי יש אשר יהיה לאם בן מביש אשר יכסה קלון על פני אמו, ואמו תחמול עליו בסתר לבה ולא תעצור כח לכלוא את רחמיה ממנו, ירק לא ידעה לתכן רוח נערה אשר נבאש נבאש אביה בה, והיא גם שמח תשמח לו אסרו אותו השוטרים לשמור אותה מפניו, ובכל זה יכמרו רחמיה עליו ומעיה יהמו לו; האם לא הוסיפה הנערה על רחמיה ועל המון מעיה על אחת שבע? אין זאת כי רק מחלה היא אשר דפקה אל מורה, ולכן שמחה אשת מיריק על אשר השכילה להשביע אותה לבלתי בסות דבר ממנה!

זאת תורת הרברים אשר עכרו את רוח מירה בימים אשר כתב האנס את מכתבו לדירונדה, ובלעדיהם לא ידעה גם היא דבר אשר תאמר עליו כי הוא היה בעוכריה. ואולם לו השכילה ולו הבינה הנערה לבחון ולצרף את לבה, כי אז מצאה בקרבה חרשת אשר לא תבין אליה ואשר משפטיה נסתרים ממנה; כי יש אשר כחלום ברב ענין יקום דבר אל איש, והוא טרם ידע אם בחזון ראו עיניו את הדבר ואם מעשה הוא אשר נעשה, אם נבואה הוא אשר ינבא לו לבו לימים רחוקים ואם דבר הוא אשר יביטו עיניו לאחור בימים אשר כבר עברו, ויש אשר נבקש פתרונים לרגש אשר כזה ולא נמצא, ויש אשר נדרוף להשיג את שרש הדבר ולא נדע מה הוא. וגם מירה לא ידעה כמעט כי נמצא בה דבר אשר היה לה לפעמים לפוקה, ולו בחנה את לבה כי אז מצאה אשר תכעת אותה רוח זרה מיום בוא גוענדולין אל ביתה, באמרה לשאל מעמה לבוא אל היכלה ולשורר באוני הקרואים, ומירה ידעה וגם לבה הגיד לה כי לא בגלל הדבר הזה באה גוענדולין אל ביתה כי אם לדרוש אותה ולשאל את פיה על דבר דירונדה. אכן שמרה מירה מחסום לפיה ולא הגידה לאיש דבר סכל הרברים אשר דברה גוענדולין באזניה; וכי

באה אל ביתה לדרוש אותה, והק שמרה את הדבר בלבה, ועיניה נפקחו פתאם לראות מראות אשר לא הביטה ולא התבוננה אליהם בראשונה, ותחל לתקור ולדרוש את משפט דירונדה ואת מעשהו בשכתו בקרב האצילים ומה הקשר אשר בינו וביניהם ומה משפט החוברת אשר תחבר אותו אליהם, ואולם לא ידעה מירה את דרכי האנשים ההם ומעשיהם ומשפטיהם, ורק את אשר קראה בספרים ואת אשר ראתה בתזיונות אשר על כמות בתי התואטרא ואת אשר הגיד לה דמיונה, אותה ידעה, ופתאם ועיניה ראו גם את אשת גראנדקורט כראות אשה מנשי הגדולים והאצילים ההם, ותדע כי גבהו דרכי האשה הזאת מדרכיה וכי קרובה היא אל נפש איש כדירונדה יותר ממנה, ויצר לה הדבר הזה מאד מאד, והיא טרם ידעה מה היה לה ועל מה יכאב לבה. האם יחידה אנכי לפני דירונדה כי יפליא חסדיו רק עמי לבד ולא ישית לב אל הנפשות האחרות? חשבת מירה בסתר לבה — האם לא כאלה וכאלה היו מעשיו גם בטרם ראה את פני, וכאלה וכאלה יעשה גם אחרי? ומה משפט אחי מלפניו, אם לא רק מקרה הוא כי מצא אותו ויהי לו לרע? האם לא היו לו רעים כאלה גם לפני עזרא, ולא יהיו לו כמוהם גם אחריו? הן לפנינו היו נפשות רבות אשר לקחו את לבנו ואשר דבק אחריהן, וגם אחרינו תהיינה כמוהן! — כחלומות ברכ ענין עלו מחשבות כאלה על לב מירה, והיא טרם ידעה לבחון ולצרוף אותן, וגם לא השכילה לדעת אי מזה באו לה מחשבות כאלה. אכן מאז ועד היום הזה לא היתה עם לבה מחשבת שוא לחשוב על דירונדה כי אוהב הוא לה, וגם אשת מיריק ובנותיה לא חשבו מחשבת כזאת על דירונדה מאז ועד היום הזה, ותראינה אותו כפעם בפעם כראות פני איש גואל ומושיע אשר הציל את נפש מירה מרדת שחת ואשר היה לה למגן ולמחסה, ולא עלה על לבן כי יש אשר נפלה אש מן השמים אל לב האיש הזה להכעיר בו את הבערה אשר אהבה יקרא לה, וגם היה יחיה הדבר הזה לעון פלילים בעיניהם לו חשב לבן מחשבת רעה כזאת על דירונדה — כי יש אשר יקטן ערך איש בעיניו ביום חדלנו לחשוב את מעשיו למעשה צדקה וחסד ונחשוב אותם למעשים אשר על פי האהבה עשת אותם. אמנם אנשים תמומים וכרי לבב היו אנשי בית מיריק מעורם, ואולם תומתם ואת עם בור לבבם הם הם הפריעו כמעט את שלות לפ

מירה ויטילו אליה סערה ויפקחו את עיניה העורות וילמדוה לחשוב מחשבות חדשות אשר לא חשבה כמוהן מעודה; ותהי הסבה הראשונה מקרה אשר כמוהו כאין ואשר איש לא ישית אליו לב, ובכל זה הרגיו המקרה הזה את לב מירה ויכן את לבה לקראת המון מקרים חדשים אשר יקרו אותה בימים הבאים ואשר לא הבינה אותם מראש.

בימים ההם וחנה בת הכהן גאסקוין באה אל בית אנשי מיריק, כי אמר לה אחיה ריקס אשר שם יצלה חפצה להתודע גם אל מירה, ושלוש בנות מיריק טרם יצאו העירה; ותשבנה גם הן לפני אמן, והיו מספר הנשים אשר נאספו אל הבית שש, אשת מיריק ושלוש בנותיה וחנה בת הכהן גאסקוין ומירה אשר באה באחרונה; ותחלנה שש הנשים לדבר ולשפוך שיחן אשה בחיק אחותה ככל העולה על רוחן, כי ראו וחנה אין איש מן הגברים אשר יהיה להן לשטן הפעם, ותדברנה על העצים ועל האבנים ועל כל אשר מצאו לנכון לפניהן, וחנה גאסקוין שמעה ותעלוונה כליותיה, ותדע כי לא נמצאו בכל הארץ נערות טובות כבנות אשת מיריק, אשר יד להן בכל תבונה ובכל מלאכת מחשבות, ותבן כי חכמות הן ממנה שבעתים וכי עליה לקחת תמיד עצה מפיהן, ותדום למו עצתן, והיה הן מדברות כלן אשה אל אחותה, ורק ההתול האפים רובץ על הארץ לפניהן ובמו עיניו הגדולות יארב להן, ויש אשר יחשוב כי בגללו כל התכונה הזאת וכי מתעשקות הנשים אשה אל אחותה על אדות ארוחת החלב אשר תאמרנה להכן לו.

— שמעי נא מירה ותשתוממי גם את, אמרה קעמי — הנה אנחנו מדברות באדוננו דירונדה ובאנשי בית מאלינגר, ונמצא הדבר כי יודעת אותם העלמה בת גאסקוין פנים אל פנים.

— לא פנים אל פנים ראיתי אותם ורק את שמעם שמיעתי, ענתה אחריה חנה ופניה התאדמו, כי לקחה היהודיה היפה את לבה ותוסף אל השמועה אשר שמעה על אדותיה — כי זה לנו שבועות אחדים ובת דודתי היתה לאימה לבן אחי הסיר הוגא מאלינגר, הוא אדוננו גראנדקורט, אשר ישב ימים רבים בשרה-דיפלו הקרוב לנו, והשרה הזו גם הוא מאחוזות השרה אשר לאדוננו הסיר הוגא מאלינגר. — אמנם כן! קראה מאב ותך כף אל כף מרוב שמחתה — האם לא דברתי אליכן כדברים האלה גם תמול גם שלשום השכם ודבר?

האם לא אמרתי כי עוד מעט והיינו גם אנחנו מאנשי הגאולה אשר לבית האצילים הזה? ובכן את אומרת בפה מלא ובשפה ברורה כי הגבירה אשת גראנדקורט בת דורתך היא?

— כן הוא, ואני הייתי אחת מנעורותיה ביום הפתח וכיום שמחת לכה; ענתה חנה — אמה ואמי אחיות הנה בנות אָב אחד, ודודתי אספה הן ותעשר לפנים, ורק בשנה האחרונה אבד כספה וכסף אמי בענין רע, ורק אלינו לא נגעה הרעה כי כהן היה אבי כאשר ידעתן, והיה אם העביר אבי מלפניו את צבא משרתיו ואת מרכבותיו, ויכולנו עמוד. ואני מצאתי וראיתי כי טוב לנו עתה מאז; ואולם לא כן דודתי דאוולא, כי לא יכלה דודתי לשבת עמנו בביתנו, עקב אשר ארבע בנות לה מלבד בתה הבכירה גוענדולין, ורק כאשר היתה גוענדולין אשה לארוננו גראנדקורט, ותחדל הרעה ולא יספה עוד לענות נפשה, כי עשיר האיש מאד מאד ואין קצה להונו.

— מה טוב ומה נעים כי ימצא איש גואלים וקרובים בפתע פתאם! קראה מאב ותעלוז — הלא כאשר יחבר איש צעצועי עין ואבן לעשותם לבנין אחד, כן יהיה הדבר הזה; ואני ידעתי כי יש אחרית לדבר אשר כזה, ורק טרם אדע מה יהיה משפטו ומה הארוכה אשר תצמח ממונו גם לנו.

— אם בעיניך יפלא הדבר הזה, מאב, בעיני לא יפלא! ענתה עמי — הלא דעת לנבון נקל אשר כל משפחה ומשפחה שולחת את נטישותיה ואת ענפיה עד למרחוק, ועינינו תראינה מעשים כאלה יום ויום, ואנחנו הלואה נשתומם היום יען כי מקרה הוא אשר ידענו גם אנחנו אנשים אחרים מאנשי המשפחה הזאת?

— אם ככה את דוברת כי עתה אשאל את פיך, אולי תגידי לי, מה ראית על ככה כי המספר "תשעה" יקדש בעיניך מאז ועד היום הזה, והוא גם הוא הלא מקרה הוא אשר אותה תראי בעיניך יום ויום? שאלה מאב בקול גדול ודבריה נמרצו בדברה — ואולם אחת היא לנו אם כה ואם כה! ואת עלמת גאסקוין הלא אמצא חן בעיניך, למען אשר תוסיפי לדבר אלינו את כל הדברים אשר ידעת! וארוננו דירונדה? האם לא ראית מעורך את פני ארוננו דירונדה? אכן אין

לך עצה אחרת ואין לך דרך אחרת ואין טוב לך ולנפשך בלתי אם
לבקש את קרבנו ולהתודע אליו!

— את פניו לא ראיתי, ענתה חנה, ורק את שמעו שמעתי; כי
בטרם היוות גוענדולין לגראנדקורט לאשה ואדוננו דירונדה בא לשדה-
דיפלו וישב שם ימים אחדים, ואני שמעתי את אשר דבר אבי ואת
אשר דברה דודתי בו. אכן אמרה עליו גם דודתי ככל אשר אמרת את,
ורק לא הרבתה כולם על אדותיו כמוך, כי אמרה: בבית הסיר הוגא
מאלינגר הוא יושב, והוא איש חמודות כלו! כי הנה זה דרכנו תמיד לדבר
ככל איש הבא לשבת ימים אחדים במקומנו, יען כי רחוקים אנחנו משאון
קריה ומכל המונה, ואנשים זרים לא יראו בתוכנו בלתי אם מעט. ורק
אחת זכרתי ואותה אני גם לכן, כי שאלתי את פי גוענדולין בימים
ההם להגיד לי מה משפט דירונדה בעיניה, והיא הטתה את פיה למו
אזני ותדבר אלי בקול מלהשים לאמר: „אל תגידי לאיש דבר מכל
הדברים אשר אמר אליך, חנה, ואולם דעי לך כי חושבת אני עליו אשר
שער ראשו שתור כלו“ — כאלה וכאלה אמרה גוענדולין, כי זה היה
משפטה תמיד לחמוד לה דברי לצון וזה משוש דרכה מעודה לענות דבר
בלשון ערומים; אכן גם בעיני יפלא הדבר כי דברים רבים כאלה שמעתי
על אדותיו, הלא רק כאשר יודע אדוני האנס את אחי ריקס ובאשר
נכבדתי בעיניך להביאני עד הלום לשבת בצל קורתכן! — הוסיפה חנה
על דבריה ותבט בפני אשת מיריק בבשת פנים.

— אכן בכבודך גם לנו כבוד! ענתה אשת מיריק גם היא —
ואי את אומרת לנו כי יפלא בעיניך על אשר הרבו לדבר באזניך
על אדות דירונדה אדוננו, ואולם שבעתים תגדל הפלאה לו באת אל
ביתנו ולא שמעת אדותיו דבר. האם לא כן, מירה? שאלה אשת
מיריק ותצחק.

ומירה צחקה גם היא כאשר שאלה אשת מיריק ממנה, ולא
דברה דבר, כי נבוכו עשתונותיה כמעט מרוב השמות אשר שמעה
אזנה ומרוב התמונות אשר העבירו על פניה.

— הן יקרא בני לאשת גראנדקורט שם חדש, הוסיפה אשת
מיריק על דבריה ותסן אל חנה — כי אמר אשר לא ראה עוד אשה

כבודה ויפה כזאת בכל הארץ, ולכן יקרא לה: בת-מלך מבנות המלכים אשר משה הציר פֶאָן-דיק בתמונותיו!

— כן הוא, ענתה חנה אחריה, לא היתה נערה יפה כגוענדולין בכל הארץ וכל הגברים אשר ראו את פניה דבקו אחריה לאהבה אותה אהבה גדולה מאד; ואני בראותי את הדברים האלה, ואתעצב אל לבי תמיד, כי התעורר לבי לחמלה על האנשים ההם אשר ידעתי כי אמולה נפשם ולבם קרוע לגורים.

— ומה משפט אדוננו גראנדקורט בעיניך אחרי אשר ידע לשאת הן וחסד לפניה? שאלה אשת מיריק כי נכמרו רחמיה על האשה האלמנה אשר לה ארבע בנות והיא אשה עניה אשר אין לה כל.

— אבי אמר אשר תשכול גוענדולין לעשות בבחירה בו ואמה אומרת עליו אשר הוא איש נדיב מאין כמוהו, ענתה חנה, ויהי עם לבה להסתיר את מחשבותיה אשר חשבה היא על גראנדקורט, ואולם בדברה בו ולא יכלה להתאפק עוד ותוסף ותאמר: אבל אנכי לא מצאתי בו דבר אשר אמר עליו כי מצא חן רעיני, כי גא הוא מאד ואיננו עלז ושמת כגוענדולין, ואני אמרתי בלבי כי איש צעיר ממנו ואיש רעים להתרועע ייטב גם לגוענדולין יותר ממנו, ואולם אם יש לנו אָח אשר ייטב בעינינו מעשרה אנשים אחרים, או לא יפלא בעינינו אם נמצא מום וחסרון בכל איש ואם נחשוב כי יתרון לאחינו מכל יתר הגברים —

— חכי גא עד אשר תראי את פני אדוננו דירונדה, אמרה מאב ותגד בראשה, הי אנכי אם יש אח אשר ירמה ואשר ישוה אליו ואם יתיצבו אחינו בפניו עם כל יתרונותיהם וסגולותיהם.

— ילכו נא אחינו באשר ילכו ולקחו להם נשים מכל הבא בידם, ענתה קעטי אחריה, כי הנשים ההן הן אולת ידן מבחר להן את אדוננו דירונדה; אכן אין בארץ אשה הראויה להיות לו לאשה.

— ואין בארץ אשה אשר לא תחטא אם אמר תאמר בלבה לשאת עיניה אליו! ענתה מאב גם היא, אנכי לא אעשה רעה גדולה כזאת לחשוב מחשבת בליעל אשר כמותה — היש איש אשר ישוה לנגדו תמונת פני אדוננו דירונדה בהיותו איש לאשה?

— כן הוא, אני עשיתיה! ענתה קעטי — כי מדפיס הספרים צוה אותי לעשות לו ציור להיות לו על פני הלוח הראשון אשר לאחד

הספרים, הוא הספר „לכבות ואכנים יקרות“, והציור יראה לקוראיו מראַה חג כלולות, ואני עשיתי את פני החתן בדמות פני אדוננו דירונדה, ובקשתי לי אשה בכנות הארץ אשר תשוה אליו בגדלה וביפיה, למען שימו אותה לי לכלה, ולא מצאתי אשה בכל הארץ אשר תערוך לו כמעט.

— כי אז הטיבות לעשות לי בקשת לראות את פני אשת גראנד-קורט זאת, ענתה אשת מיריק אחריה, כי הנה האנס אומר לנו אשר היא ואדוננו דירונדה יקחו איש איש את לב כל רואה בעמרם איש על יד אחיו, והיא אשה גדלת קומה ושער ראשה צהוב. אכן הלא ידעת אותה, מירה, ואת הלא הישכלת תמיד לשוות לנגדנו תמונת איש באמרי-פיך, היש עם לבבך להגיד לנו מה משפט אשת גראנדקורט מלפניך?

— אני אמרתי בלמי כי דומה אשת גראנדקורט אל הנסיכה עבולי אשר בחזיון דון קלוס, ענתה מירה בחפזן ולא ידעה את אשר בלבה, כי ברנע הזה עלה על לבה זכרון אחת המשחקות בבית התיאטרא אשר ראתה אותה בתבנית הנסיכה הזוא, והזכרונות האלה כלולים היו עמה עם המחשבות אשר חשבה על גוענדולין.

— אכן חידות לי דברייך, אמרה אשת מיריק ותצחק.

— הן אמרת כי אשת גראנדקורט גדלה בקומתה ושער ראשה צהוב, ענתה מירה ופניה הלבינו מעט, והדברים האלה אמת צדקו יחדו.

ואשת מיריק פקחה את עיניה ותבט אל מירה ותתבונן אליה רגע אחד ותרא והנה שנו פניה מאד, ותבקש שרש דבר ותמצא, ותאמר בלבה: רק הכלים הכלימה אשת גראנדקורט את פני מירה, כי זה דרך הנשים הגדולות להכאיב בדברים את לב האנשים אשר לא גבהו כמוהן, ומירה לא הסכינה בכמו אלה, ולכן יכאב עליה לבה.

ואל חנה אמרה: הן היה עם לבב אשת גראנדקורט לשמוע לקח מפי מירה, ואולם רב מספר הנשים הגדולות אשר אמרו בראשונה לקחת לקח מפה, ואחרי כן חרלו ולא בקשו עוד את פניה, כי לא מצאו עת ומועד להפיק את מוחשבתן, אכן רבה המלאכה אשר לפני הנשים הגדולות

הזן לעשותה, ולא נביא אותן במשפט אם אין להן עת ומועד להקים את דבריהן אשר אמרו ואשר חשבו בראשונה.

והנשים אשר בבית הוסיפו לדבר אשה באוני רעותה ולא דרשו עוד אחרי הנסיכה עבולי, כי החרושה מירת ולא דברה דבר, ולבה הציק לה מאד והי לה למכאוב אשר לא ידעה כמוהו מעודה ועד היום הזה. אכן מאז החלו הנשים לדבר, ויחיו דבריהן לפוקה ולמכשול לב למירה, ולא ידעה נחת, וכאשר הוסיפה אשת מירוק את דבריה על דבר תמונת גוענדולין בעמדה על יד דירונדה, אז היו לה הדברים האלה כמדקרות חרב אשר מחצו את לבה רגע אחד, ותרע פתאם כי נכונת כל מחשבותיה אשר חשבה על דירונדה ועל גוענדולין, וכי גורל האשה הגדולה והצהובה הזאת נוגע בגורלו ולא יתפרדו — ולא הדל הלחץ מקרב לבה גם אחרי אשר החלו הדברים, כי עוד הר קול הדברים ההם הומה באזניה והוא טרם יחלוף וטרם יסוף.

בערב היום ההוא ומירה יושבת לפני מרדכי אחיה, כי הוכת מרדכי במכאוב על משכבו ולא יכול לנוח, וישב על המטה עד אשר ירח לו ויעמוד לנשוף ברוחו, ומירה יושבת על ידו ותסמוך את לחיה על שכם.

— עזרא, אמרה אליו, האם יהיה לך הדבר הזה לפוקה ולמכשול לאהבתך אשר תאהב את ארוננו דירונדה בשימך אל לבך כי חלק גדול מימי שני היו נסתר מנגד עיניך, וכי יושב הוא בין אנשים זרים ולבו הולך אחריהם, והאנשים ההם שונים מאד ממנו, והיו גבדלים ממך מאד מאד?

— לא כן, ענה מרדכי בנחת, ותהי להפך כי שמוח אשמח מאד בראותי כי אסף חכמה ודעת יותר ממני, לדעת להתהלך לפני האנשים גם ככה וגם בכה, והוא איש מצרי מוכף רגלו ועד קדקדו. — ובדברו את הדברים האלה, ויזכור פתאם כי לא תוכל אחותו להבין עוד את מחשבותיו אשר הצפין בקרב המלים „איש מצרי“ וכי גם הוא יפלא עוד ממנו להגיד לה את כל לבו, וימהר ויוסף לדבר ויאמר: הן לזאת עלי לתת לו את כל אשר לי, יען כי אוצרותיו רבים מאד והוא גם לי נתון יתן הרבה מאד, ולכן אמרתי: רק ברבת אלהים הוא אם ישלח לנו בע אשר כזה.

ומירה החרישה רגע אחד ותחשוב מחשבות.

— ובכל זה, אמרה, יהיה הדבר הזה לפוקה ולמכשול לאהבתך אשר אהבת לו ביום ראותך כי החלק השני ההוא דומה אל המון קהל אנשים רבים אשר באה נפשו בתוכם ויאבד מומך, ויעלם מנגד עיניך, ולא אך מנגד עיני בשרך כי אם מנגד עיני רוחך, ולא אך ליום אחד כי אם לנצח נצחים, אשר לא תוסיף עוד לראותו עד עולם ואשר לא ידע עוד דבר מומך ומכל הנוגע אל עצמך ואל בשרך. הלא תגיד לי, איכה תשא ואיכה תסבול את הדבר הזה? הן תורתנו הקדושה תורה אותנו לשאת ולסבול את כל הרעה הבאה עלינו ולא נלין ולא נתאנף באלהים, כי „טוב לגבר כי ישא עול” והוא „ישב בדרד ויורם ויתן בעפר פיהו”, ואולם אתה איכה תשא ואיכה תסבול את הדבר הזה?

— לא אישא ולא אסכול היטיב, אחותי, ואולם ידעתי כי היה לא יהיה כדבר הזה עד עולם! ענה מרדכי ויבט בפניה בחמלה גדולה ורחמים רבים, כי האמין אשר חרד תחרד רק עליו את כל התרדה הזאת.

ומירה לא הוסיפה לדבר עוד, ותחל לחשוב מחשבות ולבקש לדעת כמה נבדל רוחה מרוח אחיה ובמה גדול הוא ממנה, ותמצא כי רוח שפלה נתן לה אלהים תחת אשר נתן לאחיה רוח גדולה וחזקה, וכי גבהו מחשבותיו ממשבותיה שבעתים וגם דרכיו גבהו מדרכיה שבעים ושבעה. מה היה לה כי יבצר ממנה למצוא נחת ושלוה בכל אשר ימצא אחיה נחת ושלוה? איכה ימצא איש כמוהו שלוה ומנוחה לנפשו, ונפשו הלא תגדל ותרחב מנפשה שבעתים? — והיא לא ידעה למצוא פתרונים לדבר הזה בלתי אם להגיד לנפשה כי תקצר רוחה ועל כן יבאב לה — על מה? הלא רק על דבר הדמיונות והחלומות אשר השפיקה בהם ואשר ראו עיניה בחזון את עתידותיה ואת ימיה הבאים לקראתה, ובכל המראות האלה לא ראתה תמונה זולתי חזון בלהות, ואזניה לא שמעו קול זולתי מהומה והמולה גדולה, ולא ידעה את אשר היה לה. ולא הכינה את משפט הראגה אשר באה פתאם אל לבה, או לא הוסיפה עוד לתת כצחוק קולה כבראשונה ופניה לא לבשו עוד רוח שלוה ומנוחה כבתחלה וגם הדברים אשר יצאו מפיה לא מלאו עוד נדיבות ונעימות כמשפט הימים הראשונים, ולא שכן עוד

עליה רוח השושנים ורוח זמירות הצפרים אחרי הגשם — וירא האנס את פניה באחד הימים ההם, ויבחנו עפעפיו אותה, ואת אשר ראה, אותה חודיע במכתב לרעהו לדירונדה. ומירה גם היא התקפזה ויחר לה על החליפות אשר מצאה ברוחה, ותאמר בלבה: רק נערה רעה וחטאה אנכי אשר תשיב רעה תחת טובה ואשר לא תדע להוקיר את כל הטוב ואת כל היפה אשר נתן לה; ותשפוך מרוחה זה גם על זמרתה ועל כל עשתנותיה, ויהי בנוח עליה רוח רעה אשר כזאת, או תדבר לאמר: — האגיד לך כמה נבדלתי ונפילתי ממך, עזרא? מקור מים חיים אתה בתוך המדבר, ואני אינני בלתי אם גביע בראש אָמיר: הנה מי השמים יורדים אליו למלאות את הגביע ככל אשר יוכל, ואולם כמעט יבוא הרוח ונשב בי, והנה נהפך הגביע ונגרו המים ארצה ולא נותר בי דבר. — אבל מי זה נשב כך ויחרד אותך, אהותי? שאל מרדכי.

— מחשבות, ענתה מירה, — מחשבות באו לי ותהיינה כרות סוער אשר ישב בי ויסערני — אנשים רעים, דברים מרים, דאגות זרות — וכל אלה הלא יגעו אל חיינו להיות לנו למחתה.

— איש ממנו יקח נא את סכלו ואת גורלו ונשא אותם על שכמו, מירה, כי הנה הוישם הסכל אף הוטל הגורל, ועל שכם מי נשים אותם אם נאמר להמלט על נפשנו?

והדברים האלה אשר דברה מירה אל אחיה היו הדברים הראשונים אשר התמלטו מפיה להתאונן רע על גורלה, ותדע כי רע לה עתה מאז.

פרק שלשים ושלושה.

יום תמים חלף מאז ראה דירונדה את פני אמו, והיא לא קראה לו ביום השני לבוא לפניה שנית, ורק צותה להגיד לו כי לא שבה עוד לאיתנה ועל כן יפלא ממנה לראות את פניו; ואולם ביום השלישי בהיות הבקר והנה אגרת קטנה שלוחה אליו מאת אמו, וימצא כתוב בה בדברים האלה לאמר: "היום אנכי עוזבת את העיר הזאת, ועל כן חושא אלי בטרם אלך ואינני".

ודירונדה עבר את המסדרון ואת האולם, והמשרתים הביאו אותו

אל החרד אשר שם רגזה את פני אמו שלשום, ורק מכוסים חלונות החרד
 כיריעות, ויהי חשך ועלטה, והנסיכה הגדולה עוד טרם באה אל החרד
 פנימה. ובעוד דירונדה עושה כה וכה, ורלת החרד השני נפתחה והנסיכה
 הגדולה באה, והיא לבושה את שמלת הבקר הארוכה העשויה רקמת משי
 אדמדם, וקדקד ראשה עטוף גם הוא בתוך חבלו רקמה שחורים כבראשונה,
 ולא יראו בלתי אם זרועותיה הערומות הנשקפות מתוך בתי ידיה הרחבים;
 אז יאורו פניה מתוך ענני החשך אשר מסכיב לה, והנה מלאים פניה עוז והדר
 מאין כמוהם, ועיניה גדולות מאד ומאירות מתוך האפלה, ורשמי מצחה ותוי
 לחייה מהוקצעים ומתוטבים הישב להיות להם תבנית הוד ותפארת
 שבעתים מבראשונה. והיה אם יראה איש את פניה ברגע הוזה, וחשב
 אותה לקוסמת אשר עוד מעט והויטה את ידה היפה והענוגה, להשקות
 כוס משכרת את כל האנשים אשר מסכיב לה, להשיב להם את כח
 ילדותם ולחדש את ימי נעוריהם, והיא רק היא לא תביא את כוס הפלאות
 ההיא אל פיה, יען כי קצה נפשה בחיים ולא תבקש עוד לחדש את ימי
 נעוריה בקדם.

בראותה את פני בנה ותמהר ותגש אליו ותשם את זרועותיה על
 שתי כתפיו ותשק לו על שתי לחייו, ואחרי כן ישבה על המרבדים
 אשר הכינו לה, ופניה הפיקו עוז ומנוחה שבעתים מבראשונה, ולא
 היה עוד לבה נגיש כביום ראותה את פני דירונדה בפעם הראשונה וגם
 חליפות ותמורות לא היו עוד לרוחה כמשפט הראשון. אז בקשה את
 דירונדה לשבת על יד ימינה, ודירונדה עשה כאשר שאלה מעמו, וישב,
 ובשבתו אמר: „קוה קויתי הפעם כי רפתה מחלתך ממך ואת שבת לאיתנך
 הראשון“.

— כדברייך כן הוא, רפתה מחלתי ממני ואני שכתי לאיתני
 הראשון ולא יחסר לי דבר. היש עוד דברים בלבך לשאל את פי על
 אדותיהם? שאלה האשה ורבריה היו כדברי מלכה הדוברת אל עושי
 רצונה ולא היו כדברי אם הדוברת אל בנה.

— אם מצאתי חן בעיניך והגדת לי אם לא יבצר ממני למצוא
 את הבית בעיר גינוא אשר בו ישבת את זאביך.

— את הבית הזה לא תוכל לראות עוד, ענתה הנסיכה הגדולה,
 כי הרסו אותו עד היסוד ויבנו בית חדש החתיו. ואולם בתוך הארנון

אשר אמרתי תמצא את כל אשר יבקש לך לדעת, וקראת וידעת את כל אשר עבר על אנשי משפחתנו ואת כל המוצאות את אבי ואת שמות כל המקומות אשר שם ישב, והדברים ההם ברורים ונאמנים יהיו לך שבעתים מכל הדברים אשר אנכי אספר באזניך. אבי היה רופא מן הרופאים הגדולים אשר בארץ, ואת הדבר הזה הלא הגדת לך, ואמי היתה מבנות משפחת מורטירה; ואני שמעתי את כל הדברים האלה ולא שמתי אליהם את לבי מעודי, אבל אתה מצא תמצא אותם ככל אשר תאזה נפשך. אכן לא לרצוני נולדתי בקרב האנשים האלה, והיו אך בראותי כי יש לאל ידי לעשות, ואקום ואתחמק מהם ולא יספתי עוד לדעתם.

ודירונדה שמע את הדברים ויכאיבו לו, ויתאמץ להסתיר את כאבו בלבו, ויאמר: „כיום הזה אין לי עוד דבר לשאל את פיך, ורק את הדברים אשר יהיו לך לרצון ולנחת, אותם תספרי באזני ואני אשמע לך בתאות נפש“.

— אכן האמנתי כי כליתי את כל הדברים וכי ספרתי באזניך את כל אשר יוכל איש לשאל מעמי, ענתה הנסיכה הגדולה בקור לבב וברוח שוקטת, ופניה ענו בה כי שפכה את כל נחומיה ורחמיה ורחשי לבבה אל תוך הדברים אשר דברה באזני בנה ביום שלשום, ולא נותר מהם מאומה ליום הזה, כי אמרה האשה בלבה: „כלה כליתי את כל דברי וגם התודיתי על כל עונותי וחטאותי, ואין עם לבבו לענות את נפשי שנית ולהרגיו את רוחי עוד הפעם ממנוחתה“; ולכן בחרה לה ביום הזה דברים כאלה.

אבל דירונדה שמע את הדברים ויגעו בלבו וימחצוהו מאד מאד: מעורו ועד היום הזה כלתה נפשו אל אמו, והנה הוא בא אל ההיכל ועיניו רואות את ארון הקדש, ורק ספר התורה לא נמצא בתוך הארון הזה. אז התעטפה רוחו עליו ונפשו מלאה רחשי חמלה ורחמים וחנינה ככל החמלה והרחמים והחנינה אשר נעדרו מן האשה, וירעד קולו מדי דברו והיה כקול תפלה היוצאת מקרב לבו, ויאמר: „הנה יצאתה“.

— ובכן נפרד עתה איש מעל אחיו ואני לא אוסיף עוד לראות את פניך עד עולם? —
— רק טוב לנו בעשותנו כדבר הזה! ענתה הנסיכה הגדולה

וקולה גם הוא שב ויהי רך ונעים מכדאשונה — הן לו יכולתי לקחת אותך לי לבן ולו הייתי לך פתאם לאם רחמנית, היכול תוכל לסור עוד אל משמעתי ולשאת על שכמך את כל אשר אעמס עליך? ואתה הן נבצרת ממך לאהבה אותי! אל נא תכופ לי — אמרה פתאם ותשא את כף ידה — כי ידעתי את האמת; אתה לא תתן צדק לפעלי אשר פעלתי לך, וגם התאנף תתאנף בי, וגם תאמר בלבך כי גולתי ממך דבר אשר לא אוכל להשיבנו לך עד עולם, וגם נצב נצבת לימין אבי למצוא את עוני ולא נצבת לימיני לצדק את נפשי; את כל אלה ידעתי היטב, וידגו תקצו לשנות את הדברים האלה.

ודירונדה לא מצא דברים לענות אותה, וידום, ווקס פתאם ממקומו ויתצב ויעמוד לפניו, כי קצרה בו רוחו, ואמו נשאה את עיניה ותבט אליו ותרא והנה כלו מחמודים, ותאמר:

— אבן לא צדקת בי תתאנף בי, כי רק היטיב הטיבותי עמך, ואתה טוב לך עתה מאז. — ואחרי כן החרישה רגעים אחדים ופתאם אמרה: הלא תגיד לי עתה את אשר בלבך לעשות?

— האם תשאלו לדעת את אשר אעשה כרגע? שאל דירונדה, או את אשר אעשה בקרב הימים הבאים לקראתי?

— את אשר תעשה בימים הבאים, תשאל נפשי לדעת, מה משפט החליפות אשר תהינה עתה לימו שגו חייך אחרי אשר הגרתי לך את עמך ואת מולדתך? האם המירו הדברים האלה את משפטריך ואת שיחך ושיגך?

— לא היו עוד לנפשי חליפות ותמורות גדולות כאלה, ענה דירונדה בקולו הגדול, ולא אדע דבר אשר שנה ישנה את ארחות חיי מן הקצה אל הקצה כדברים האלה.

— מה יש עם לבבך לעשות? שאלה הנסיכה הגדולה ודבריה עזים וקשים כבדאשונה — האם תאמר להיות לאיש כאבי ולמלאות את כל אשר שאל מעמך ולהיות כמוהו איש יהודי נאמן לעמו ולתורתו?

— את הדבר הזה לא אוכל עוד לעשותו, כי לא תנכו לי כאשר יחנכו לנער עברי ודברי ימי ולדותי לא ינכרו את אותותיהם עד עולם, ולא ישמיד איש מקרבי את האהבה אשר למדוני מימי ילדותי ועד היום הזה לאהבת את כל המעשים אשר יעשו אותם בני הנוצרים — ענה

דירונדה וקולו הלך הלוך וחוק — אבל זאת חובתי ואעשנה, וגם לבי ימריצני לעשות כדבר הזה, לאחד את רוחי עם רוח בני עמי ומולדתי ככל אשר אוכל, והיה בראותי דבר אשר ייטב לעמי בהעשותו ואשר אוכל לחת לו את נפשי ואת ידי, אז נכון אני לעשותו בכל נפשי ובכל מאדי.

ואמו שמעה את דבריו ותשתומם אליו, ותתבונן אליו רגעים אחדים ותבחון אותו בעפעפיה, ותחקור ותדרוש את תוי פניו, אולי יגידו לה המה את הדברים הנסתרים בקרב לבו, ומחשבותיה עמקו מאד, ואולם דירונדה לא העביר את פניו מלפניה ולא הוריד עיניו ארצה מדי הכיטה בו, והיא הטתה כמעט את ראשה אליו, ותאמר:

— אכן אוהב אתה נערה יהודיה!

ודירונדה התחלחל ופניו התאדמו מאד רגע אחד, ואחרי כן התחוק ויען ויאמר: „ידעתי כי משפטי והגיונותי לא יתקצו על פי דבר בזה, ולא על פיו תהיה שומה לשנות את מחשבותי ברכ או במעט“.

— דברים כאלה תבין נפשי יותר ממי, כי ידעתי את לב הגברים ואת רוחם תכנתי, השיבה הנסיכה הגדולה את אמריה הנמרצים — לכן אם מצאתי חן בעיניך הגידה נא לי דבר אמת ואל תכהד ממני דבר; נערה יהודיה היא אשר לא תחפוץ ללכת אחרי איש בלתי אם אחרי איש יחודי, הלא כן? הן ידעתי כי יש גם כאלה בקרב הארץ, הוסיפה הנסיכה הגדולה ופיה מלא לעג וקלס.

ולב דירונדה נפעם מאד ויבקש ללכת עמה בקרי ולמרות את עיניה. כי יש אשר תהיה תאוה כזאת בלב איש, לענות את רעהו קשות ביום ראוהו כי רעהו מקשה את לבו לחלוט דבר ולהחזיק בו באין אותות וכאפס מופתים; וגם לא ידע היטב את משפט הדבר אשר היא שואלת ממנו, ולא הבין אם כדבריה כן הוא ואם לא, ויודם ולא ענת דבר, והיא הוסיפה על דבריה הראשונים ותאמר:

— אכן אוהב אתה אותה כאשר אהב אביך אותי, והיא תמשוך אותך אחריה כאשר משכתי אני את אביך אחרי.

והדברים האלה נגעו בלב דירונדה ויעוררו בו מחשבות טהורות ונעימות, וישעו בו תמת-ילדים והגות לב-בנים, ויבט בפניו אמו בחמלה גדולה וברחמים רבים, והדברים האלה היו לה לאותות כי לא שגתה

ברואה וכל דבריה נאמנו יחדו. והיא הוסיפה לדבר בחוס לבב ובשפת נאמנים ותאמר: „אבל אנכי הטיתי אותו מן הדרך אשר הלך עליה ואולך אותו אל כל אשר היה רוחי ללכת; ועתה הנה קם עלי אבי המת להנקם את נקמתו ממני!“

— אמי, ענה דירונדה בקול מוכיח באמת ובמשפט, אל נא נשפוט את הדבר הזה על פי מחשבותיך אלה ורק דרך אחרת נבחר לנו. ראי הנה אנכי מודה לך כי יתרונות רבים רכשתי לי על פי החנוך אשר בחרת לי, וגם אברך את שמך על כל הטוב הזה, כי את חשבת לטובה לי, ולא אתאנף כך עד עולם; הן אמת הוא כי אנכי חשבתי למשפט אשר טוב מזה עשית, לו חנכת לי על פי דרך נער עברי ולו ידעתי מאז כי איש עברי אנכי, ואולם גם על זאת אודה אותך על כי מצאה ידי לאסוף לי חכמה ודעת וללמד את לבי לאהבה את בני האדם אהבה גדולה מאד, והדברים האלה יהיו לי עתה לאבנים יקרות לעשות בהן את האותות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. אבל עתה הלא השיבות לי את נחלתי אשר הסתרת ממני עד היום הזה, וגם לא לקחת ממני את עתידותי ולא הכחדת ממני לעשות לעמי את כל המעשה הגדול אשר עוד ידי נטויה לעשותו, ולכן אחת אשאלה ואותה תגיד לי: היבצר ממך כיום הזה להטות את לבך אחרי בכל נפשך ובכל מאדך ולתת צדק לפעלי ולאמר טוב לכל אשר אמרתי אנכי טוב?

ודירונדה החריש רגע אחד מתוכחתו, ואמו הביטה בו בעיניה הגדולות ופניה ענו בה כי האוינה לכל הדברים אשר יצאו מפיו וכי קולו היה לה לקסם ללכוד את לבה; ובכל זה הנידה בראש בלאט ופניה מלאו עצב ותוגה. או יוסיף דירונדה לדבר ודבריו נמרצו למבראשונה: — הלא הגדת לי כי רק את טובתי בקשת ולכן עשית את כל אשר עשית, אחרי אשר בואת אמרת להטיב לי, ועתה פתחי נא את לבך לנוכח אביך, להנחם על כל הטאותיך אשר הטאת לו ולאהבה אותו כאשר יאתה לו, כי גם הוא רק את טובתך בקש ולכן עשה את כל אשר עשה, אחרי אשר בואת אמר להטיב לך!

— לא לטובתי ולא לנפשי! קראה האשה וחנר בראשה שבעתים למבראשונה ואת ידיה שמה אשה על פני רעותה, ומראיה כמראה איש אשר ינתן לו דבר והוא ימאן לקבל — ראה הנה אנכי מגדת לך כי לא

חשב אבי מעוררו דבר על אדות בתו ולא היתה לו בלתי אם לכלי אשר בו יעשה את מלאכתו; ויען כי שאלה נפשי דברים אשר לא היה להם דבר עם מחשבותיו, לכן שם בסדר רגלי, ויתעמר בי ויענה את נפשי, ולכן אמרתי: אם ככה משפט הארץ ואם זאת תורת החיים וחקתם, אז חי נפשי אם אהבתי את המשפט ואת התורה ואת החקה הזאת! אם הרשעתי לעשות, ואם שאל אלהים מעמי להשיב את אשר נתן על ידי, ואם הוכיח אותי אלהים על אשר מאנתי לשמוע בקול אבי ולא הגדתי לו כי אמרה את פיו ולא אעשה את שאלתו, או הנה נשאתי את עוני ואת תוכחתי וגם התודיתי על עוני וגם עשיתי את כל אשר היתה לאל ידי לעשות, והנה באת גם אתה וראיתי כי שלום שלום גם לנפשך — ומה אפוא ישאל עוד איש מעמי? האם לא רב הוא? הן אם כה ואם כה ועיניך הרואות כי הקים אבי את מחשבתו ואני הייתי לו לכלי אשר בו עשה את מלאכתו — כלחה נפשי לראות את נכדי אשר לבו יהיה לב יהודי נאמן לעמו ולמולדתו; על כל איש יהודי היא שומה לחנוך לבניו ולכל יוצאי ירכו באמת ובאמונה ולקוות כי מחלציו יצא מלך המשיח”.

ובדברה את דבריה האחרונים, והעצם את עיניה עד החצי ותנד בראשה כה וכה ותשנה את קולה, ותהי כקוראת דברים מפי אחר ולא מפיה.

— האם מפי אביך יצאו הדברים האלה? שאל דירונדה.

— כן, כן, ואתה תמצא גם אותם כתובים על המגלה. אכן חשבתי לכלותם ולבער אחריהם! קראה הנסיכה הגדולה בפתע פתאם בקול גדול ובחיימה גדולה וברוח קנאה עזה אשר החרידו כמעט את לב דירונדה, ואחרי כן שבה מעט מעט למנוחתה ותוסף לדבר בלאט ותאמר: הן אתה שואל מעמי לאהבה את הדברים אשר שנאתי בעודי קטנה כזאת — ובדברה ותשלח את ידה ותט אותה ויהי כשלשה טפחים בין היד ובין הקרקע — והדבר הזה לא יתכן. אבל מה בצע בכל אלה? הן ירו הקשה נחתה עלי ואת עלו הכביר על צוארי, אם אהבתיו ואם לא אהבתיו, ואתה הנה באת עתה ותהי לו לנכד כאשר שאלה נפשו, וגם הנה בחרת לך דברים לדבר אלי כמשפט הגברים, ותהי חכם בעיניך. אבל מה בצע בכל אלה ומה תועיל כי תדבר?

ובדברה וקולה מלא לעג וקצף ודבריה יוצאים מפיה מעט מעט, דבר דבר לבדו, ויהיו הדברים האלה כפתם לעצים להצית אש בלב דירונדה, לענות אותה דבר מר גם הוא, ורק התאמץ בכל מאמציו כחו להיות שליט ברוחו, ובקולו העז ענה ואמר: — אל נא תאמרי, אמי, כי חכם הייתי בעיני! הן הדברים אשר לפנינו עתה כבדים וקשים ממנו, ולכן אין דרך אחרת לפנינו בלתי אם לדבר את דברינו כלהם באמת ובתמים, ואל נכסה עוד המעשים ואל נצפין עוד אותם במסתרים ואל נעלים עוד אותם מעיני כל חי, כי יש יום וזרהה עליהם השמש וראו אותם עיני כל הארץ, והיתה לשוא כל יגיעתנו אשר יגענו לכלותם! מאז מעולם נכוננו המעשים, ודור לדור ימסור את הפעולות הקרמוניות ההן איש על יד אחיו, כי חקת עולם להם אשר לא נשכיל עוד להבין אליהן, ולכן תעז ידם על האיש אשר במרמה עשה לכלותם ולהשמירם מן הארץ, כי רק במרמה עשתה הנפש ההיא למלא תאות נפשה ולרוות את זרונה אשר זדה עליהם. ולכן גם את רוח כביר היה רוחך אשר לא יחת מפני כל, אבל בטחון אביך כביר היה ממך שבעתים, והוא גם הוא בטח כך ויפן אליך ויאמן כך — ויהי לך הדבר הזה לעול — ותאמר אליו: עשה אעשה ככל אשר תבקש ממני, — ואת דבריך לא מלאה; ואולם גדול ועצום היה הבטחון ההוא אשר יסודותיו יסודות עולם ואשר שליחותיו נטשו עד למרחוק ואשר שרשיו סבכו על כל קדשי הקרשים אשר לבני האדם, ואת טרם ראית וטרם ידעת. לכן נמשח אותי בעודי ילד ותשחיתי את רחמיך ממני, ולכן תגרשי אותי מנגד עיניך כיום הזה גם עתה ואני בן הייתי לך — ובדבר דירונדה את הדברים האלה ותעל אש כאפו וחמתו בערה בו — ואולם הנה באו המעשים אשר אמרתי עצומים הם ממך, והם הפרו את עצתך אשר יעצת עלי, ולכן הייתי לאיש ההוא לנכד אשר גם אותו אמרת להשמיר מעל פני הארץ!

ואמו הביטה בו ולא ידעה את אשר היה לה, ותרא נפלאות בעלם הזה אשר לא פללה מראש, ולא הסירה את עיניה ממנו רגעים אחרים ודבר לא דברה. ואולם מקץ רגעים אחדים, ותדבר אליו בלאט ובקול דממה דקה להסות אותו ולהשקוט את המית רוחו, ותאמר: —

— שב נא לימיני! — ודירונדה עשה כאשר שאלה מעמו

וישב על יד ימינה, והיא שמה את ידה על שכמו ותוסף לדבר אליו
ותאמר:

— את מוסר חרפתי השמעתני, ואני הטיתי אוני ואשמע, כי
אתה הרורף ואני הנדרפה. הנה אתה מתאנף בי על אשר הקשחתני את
לבי ממך ואגרש אותך מנגד עיני, ואולם מה בצע בי תשב עמי ומה
תתן ומה תוסיף לי אם לא רק נפשך תחבל ואם לא רק רווחך תקצר
בעמלך עמי? ראה והביטה את פני אמך, וראית כי אשה קשת רוח
אנכי אשר יצורו גוי גועו כלם וכדי עורי רפו, וגם לבי חלל בקרבי
מאד ולא אדע מן ההיים בלתי אם את אשר היה — זולתי בנפול עלי
מכאובי וכאחו אותי חבלי ואדע כי הנני. הן דופי תתן בי על דבר אשר
זנחתי אותך בעוהר ילך קטן. ואולם מה בצע כי אשקר לך, ואני שבעתי
שמחות וגיל בימים ההם גם בלעדיך! ועתה הנה שוב שבת אלי, ואני
זקנתי וחליתי, לא אוכל עוד לתת שמחה בלבך. האם רוח איש יהודי
לבשה אותך כי חללל אותי באין מעצור? האין כח בכ לסלוח לי ולשאת
לעוני? היש שמחה ללבך כיום ראותך כי שבת משוש ממני וכי נזעכו
חיי יען כי לא הייתי לך לאם כאחת הנשים העבריות?

— למה תרכי כדברים האלה? השיב דירונדה אמרים לה
ותוכחתו תוכחת מגולה — עד כמה פעמים השבעתיך לשוב מדרכך עתה
ואני אהיה לך לבן? עד כמה פעמים אמרתי לך כי זה חפצי וזאת תאות
נפשי לשבת עמך כל הימים ולנחם אותך מיוגונך? אכן זאת מנת חלקי
ומכאובי על אשר הקשית את לבך ואמרת כי אולת ידי מתת נחומים
לנפשך, ואני נכון הייתי לעזוב את כל אשר לי ולשכוח את כל הדבר
היקר לי, למען אשר אוכל לשבת עמך יחד, לרפא את שבר לבך ההרוס
ולגהות ממך מזור.

— אל תעזוב דבר, ואת היקר לך אל תשכח למעני! ענתה אמו
בחמון — לך ועמוד לגורלך ורכבת וצלחת והיית שלו ושלאנן, וזרחה
עליך שמש צדקה, ויש אשר אאמין גם אנכי כי אמת נכון הדבר וכי
שלו ושאנן אתה כאשר תחשוב. ואני הנה לא עשיתי לך רעה אשר
תהיה לך למוקש גם עתה ואשר תקום עליך להכדיל בינך ובין הטוב
אשר אתה מבקש, ולכן לא תצדק כי תאור לי ולא תוכה בקללך אותי,
רק זאת עשה ופקרת אותי והגית בי כאשר יהגה איש כאנשים מתים

אשר יתפלל בערם אל אלהיו, והתפללת גם בעדי אל אלהיך לפדות אותי מכל מכאובי ואת תוכחתו הגדולה יסיר מעלי, או אראה בהקיץ ובחלום את פניך, תחת פני אבי אשר אראה עתה. האם גדלה עד שמים חטאתי יען אשר עשיתי עשרה שנה עברו ואיש לא קרא את „הקדיש“ אחרי אבי המת? הן לא ידעתי את הדבר הזה, ואולם אתה אם ישך מאמין כי הועיל יועיל לי „הקדיש“, כי אז קרא נא אותו, בני, קרא נא אותו! והיה בקראך, והתיצבת ביני ובין המת לכפר עלי ולא יהיה עוד בי חטא. או אשכון בקרב נפשך, ופניך יהיו תמיד כמראיהם עתה, תמיד יהיו כפני בן האוהב את אמו, ופני גם הם יהיו תמיד כמראיהם עתה, תמיד יהיו כפני אם האוהבת את בנה —

וכאשר התאמצה האשה וכאשר התחוקה להבליג על סערת רוחה ועל לבה הנפעם, כן גדלו וכן עצמו רגשותיה והמון מעיה, ודירונה ידע כי חרדו אצבעותיה מאד מדי נגען אל שכמו. אז לבשה אותו רוח חמלה גדולה מאד אשר לא ידע כמוה מעורו, ורק נעתקו מפיו מלים ולא יכול לדבר, ויבט עליה ופניו מלאו רחמים וחינה, וישם את זרועו על צוואריה וילחץ את ראשה אל לבו ברחמים רבים ובחמלה גדולה, וישבו שניהם יחדו ולא דברו דבר, ואחרי כן שבה ותרם את ראשה ותתעורר, ואנחה גדולה התמלטה מפיה, ותהי כמתאמצת להסיר מעל נפשה סבל מחשבות רבות וכבדות, ודירונדה עמד וידע כי עוד מעט והוא יפרד מעליה לנצח, ופתאם והנה חליפות היו לרוח אמו ותשתנה ותהי נהפכת לאשה אחרת.

— חיפה היא? שאלה פתאם.

— מי? ענה דירונדה ופניו התאדמו.

— הנערה אשר אהבת.

ודירונדה לא מצא עת ומועד לחשוב מחשבות ולענות בחשבון

ודעת, וימהר לענות ויאמר: „כן הוא“.

— האם איננה רודפת אחר כבוד?

— לא יאמין לבי כי רודפת היא אחרי כבוד.

— האם איננה קשת ערף ואיננה מן הנשים המקשות את לבן

לבלתי הלוך בלתי אם בדרך זו חמדו להן?

— לא יאמין לבי כי נפש רחבה לה וכי תבקש גדולות לנפשה.

— האם איננה דומה אל פני הנערה הזאת? שאלה הנסיכה הגדולה ותוצא מן המלחמה תמונה קטנה מעולפת ספירים ואבנים יקרות ותתן אותה על יד בנה; והתמונה תמונת פניה ותבניתה בעורה נערה צעירה לימים הלוקחת נפשות ברוב יפיה ובקסמיה, ודירונדה הביט את תמונת פני אמו זאת וישתומם ויתפלא למראה יפיה וחין ערכה הרב, ולבו נמלא רגשי עצב אשר לא ידע שחרם, והיא הוסיפה ותאמר: „ועתה בני ענה בי נגד התמונה הזאת ונגד פני אם לא היתה לי הצדקה בעודי בנוער לבקש להיות יותר מהיות בת לאב או אם לבן; כי כפנים האלה היה גם כשרוני וגם קולי אשר חנן אותי אלהים, ולכן לו גם עשיתי ככל הרעה אשר יחשוב לבך עלי, הלא תתן תודה כי בעודי בבטן אמי ואני נוצרתי להיות חכמת-חרשים ולעשות במלאכת מחשבת, היא מלאכת המשוררים והמשחקים, ורק אבי התיצב לי לשטן בדרך; ואולם האלהים נתן לי את הסגולות האלה להיות לי לצדה לדרכי!

— הנני ואתן תודה כי כדבריך כן הוא, ענה דירונדה ויסר את עיניו מעל התמונה ויבט בפני אמו אשר נראו בהם גם עתה אותות רוחה הכביר וכחה הגדול, ואשר תקצו יד כל צייר לעשות כמוהם גם על פני התמונה.

— האם תבקש לקחת לך את התמונה הזאת להיות לך לזכרון? שאלה הנסיכה הגדולה וקולה נהפך ויהו רך מבראשונה — אם אשת חמורות היא האשה אשר אהבת, או היה לה למורה והורות אותה לזכור באהבה גם אותי.

— בכל מאדי ובכל נפשי אקחה את התמונה מידך, ענה דירונדה, ואולם — דעי לך כי עד היום הזה עוד נסתר ממני ולא אדע אם הנערה אשר אהבתי אוהבת גם אותי, כי החשיתי מדבר אליה בדבר הזה למטוב ועד רע בכל הימים אשר התהלכתי לפניה, ולכן לא תכנתי את רוחה.

— מי היא ומה היא? שאלה אמו ותחל לחקור ולדרוש אותו וקולה היה קול נגיד ומצוה.

— מורים ומלמדים חנכו לה בעודה ילדה קטנה לעשותה למשוררת על פני כמות התיאטרא, ענה דירונדה ולא רוחו כי היו לו הדברים האלה למורת רוח — בעודה ילדה קטנה לקח אותה אביה מורועות אמה.

והיא ילדה אמללה ועניה, ועיניה ראו רעות רבות כל היום; ועתה צעירה היא לימים עד מאד ולא עברו עזו עליה עשרים שנה. ביד חזקה משל אביה בת ויבקש לחנוך לה על פי דרכו, ויצר לו ויורא לנפשו פן תדבק אחרי עמה ומולדתה, ויחרף את מקורה מקור ישראל באזניה, ואולם דבקה נפש הנערה אחרי אמה ואחרי עמה ומולדתה בכל מאמצו כחה, ולא הסירה את זכרם מקרב לבה עד היום הזה.

— אמנם כן, כמוך כמוה! הדבקה נפשה אחרי עם היהודים והיא טרם תדע על אדותיו דבר למטוב ועד רע, אמרה הנסוכה הגדולה ותהי כלועגת — אכן רק רוח דמיון הוא, רוח שירה וזמרה, אשר יתן ענין ביד חזוה חזיונות לכתוב חזון לשעשע בו את נפש הרואים כדי ערב אחד בבתי התיאטרון. האוהבת היא את מלאכתה, היא מלאכת השירה והזמרה? אם יש ערך לקול זמרתה ואם חפץ יש בו?

— קול זמרתה נעלה ונחמד מאד, ענה דירונדה, ואולם סכון לא יסכון להשמיע אותו מעל פני הכמות; וגם יאמין לבי כי חדלו השירה והזמרה להיות בעיניה למלאכה אשר תאהב אותה, יען תעבו את המלאכה הנה בפניה וישליכו עליה שקוצים אשר היו לה לגועל גפש.

— אכן רק למענך נוצרה! ענתה אמו — הן כתב אלי הסיר הוגא כי גם אתה לא חשקה נפשך מעודך להיות למוזמר, וגם רואה אנכי כי יבצר ממך להיות עבד לאשה בכל נפשך ובכל מאדך כדבר אשר היה אביך לי.

— הנני שונה בדבריו, ענה דירונדה בשפה ברורה ומפורשת, כי אני טרם אדע אם תאכה הנערה ללכת אחרי ואם תשיב אהבה אל חיקי, ואף אין מגיד לי אם לא רעה נגד פני ואם לא נכוננו לי ימי חשך, אכן הכינותי את לבי תמיד לקראת ימים כאלה, ולא בניתי בשמים עליותי, כי יראתי פן יקוט כסלי, ואף לא שמתי מבטחי ביום הבא, כי אמרתי פן תהיה תקותי לריק. ואולם זה דרכי מעודי לבלתי האמון בטוב הנכון לי, ולכן יבוא נא הטוב או לא יבוא — ואני את נפשי הצלתי והכינותי את לבי להיות גם בלעדיו.

— הככה אתה חושב בלבך? ענתה אמו ותשם את ידיה על כתפיו ותבט בפניו ותתכונן בו, ואחרי כן העמיקה לחשוב מחשבות ותפתח את פיה ותדבר אליו את דבריה מעט מעט, פרק פרק לברו,

להיות רוח בין הדבקים, ותען ותאמר: „אכן איש אמלל אתה ואנכי לא ידעתי!... האם שנו פני הדברים לולא הקשחתי לבי ממך בעורך ילד ולו עמי ישבת בכל הימים הרבים ההם? ... הגם אז הפנה הפנית את לבך לדבקה אחרי כל הדברים הזרים והנושנים ההם... למרות עיני ולמורת רוח לי... ורק להיות מלחמה בינינו כל הימים? מי יודע אם לא רוח אבי היה כך... ואם מלתו גם היא לא תיתה על לשונך... ואז העצבת את רוחי ומררת את חיי עד אשר היה היו לי החיים לבאר צרה מאין כמוה!...”

— למה תדברי אלי כדברים האלה ואני ידעתי כי על כל מלחמה כסתה אהבתי לו ישבתי עמך בכל הימים הרבים ההם כאשר אמרת, ענה דירונדה ותקתו גדלה מרגע לרגע — לו ישבתי עמך בכל הימים הרבים ההם כי אז לא העצבתי רוחך ולא מררתי חייך, ורק הייתי לך לברכה ולנחת.

— לא בימים ההם, לא בימים ההם... כי בימים ההם לא בקשתי לו אהבה להוסיף אותה על כל האהבה אשר מצאתי לנפשי... ורק עתה אולי שמחתי על אהבתך, ענתה אמו במר רוח ובתוגת לבב, לו רק הבינותי עוד לשמוח על דבר... .

— אבל הלא אהבת את יתר בניך ובניך אוהבים גם אותך, הלא כן? שאל דירונדה בדאגה.

— כן הוא, ענתה ולא שתה לבה אל הדברים אשר יצאו מפיה ותשם את זרועות ידיה אשה על פני אחותה — ואולם, הוסיפה לדבר וקולה שונה למבראשונה, אנכי לא נוצרתי להיות אשה אוהבת וזה משפטי מעוררי. רק כשרון הוא אשר חנן אלהים את האדם לאהבה את רעהו, ומשפט הכשרון הזה כמושפט יתר הכשרונות אשר יתן אלהים אותנו, ואולם ממני מנע את הכשרון הזה ויתן לי כשרונות אחרים החתיו. ולכן אהבו אחרים אותי ואני לא אהבתים, ורק הייתי להם באהבת — ואני ידעתי היטב את אשר תעשה האהבה בגברים ובנשים גם יחדו: את הגברים תעשה לעבדים ואת הנשים לשפחות, ואני לא הפצתי מעוררי להכנע מפני איש ולהיות לו לשפחה, כי על כן היו לי הגברים תמיד לעבדים ואני נשמרתי ונוהרתי ולא הייתי להם לשפחה מעוררי ועד היום הזה.

— אולי טוב גורל הנכנע מן המכניע ומי יודע אם חלק האיש אשר היה לעבד לא ייטב מחלק האשה אשר לא הפצה להכנע מעודה, ענה דירונדה ולבו התעורר לחמלה על ענות נפש אמו.

— אולי, ואולם אנכי הן הייתי שלוח ושאננה וידעתי כי גורלי וחלקי טובים היו לי מאין כמוהם — שנים אחדות הייתי שלוח ושאננה, ולולא בא היום הנמהר והמור אשר אמרתי אָפֶס כחי ואשר שגיתי להשוב כי קצי קרוב לבוא על פני במות התיאטרא, כי אז שלוח ושאננה הייתי עד היום הזה. אכן חשבתי כי בא קצי, קרוב יום אירי, ואני שגיתי ותעיתי, ולכן באתני כל הרעה. אבל מה בצע כי אאריך נפשי? . . . הן הכל גו חיש ויעף! . . . הנה חיים אחרים וחדשים! הנה „העולם הבא“! אכן ישגו בני אדם מאד בחשבם כי רק אחרי מותנו יחלו החיים החדשים וכי לא יראה איש את „העולם הבא“ בלתי אם משם — ואנכי הן החלתי להיות את החיים החדשים עוד בטרם היבלתי לקבר ורגלי עומדות בתוך העולם אשר נאמר עליו כי הוא בוא יבוא! — ובדברה את הדברים האחרונים ותשא את זרועות ידיה הערומות עד למעלה ופניה קמטו עד מאד ועיניה סגורות וקולה קול מלחשים בקול אוב מאריך; ובהיותה לבושה את שמלתה האדמדמת, ויהי מראה כמראה אחת הרוחות אשר עלתה מתחתיות ארץ ממקום חשך וצלמות לראות רגע אחד באור פני החיים. ודירונדה לא יכול עוד להתאפק ולא קם בו עוד רוח להיות שליט בנפשו, וכאב לו מאד מאד, ואנחה גדולה ומרה ההמלטה מבין פתחי פיו. אז פקחה אמו את עיניה, ותשב ותורד את זרועות ידיה על פני כתפיו, ותאמר:

— היה שלום, בני, היה שלום! למן היום הזה ומעלה לא ששמע עוד דבר איש על אדות אחיו. נשקני נא מנשיקות סיך!

או התרפק דירונדה על אמו ויחבק לה וישקו איש לאחיו, ודירונדה לא ידע אי זה הדרך עזב את חדר אמו ומי הוציא אותו החוצה. ביום ההוא והוא ידע כנפשו כי הזקין כפתע פתאם וכי חדל מהיות עלם צעיר לימים; או חדלו פתאם כל דמיונותיו וכל חזיונותיו אשר חזה לבו על דבר אמו מאז היותו נער ועד היום הזה, כי מעשים חדשים ראו עיניו אשר עצבו את רוחו ואשר הותירו את אותותיהם בקרב לבו עד עולם.

דְּנִיָּאל הִירוֹנְדָה

ספֿור

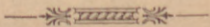
כתוב אנגלית ביד
"גיארג" עליוט.

ונעתק לעברית על ידי

דוד פֿרישמאן.

חלק רביעי

הוצאת "אחיאסף"

ווארשא

בדפוס האחים שולדבערג, דויקא № 1
שנת תרנ"ג לפ"ק

ДАНИЭЛЬ ДЕРОНДА

романъ Джорджа Эллиота.

Переводъ Д. Фришмана.

Часть IV.

ВАРШАВА.

—
1893.

Дозволено Цензурою
Варшава, 6 Апрѣля 1893 года.

Типографія Братъевъ Шульдбергъ, Дикая № 1.

פרק שלשים וארבעה.

יש אשר נראה נפש כי תחטא לאלהים ומעלה מעל ועשתה מעשה מכל המעשים אשר לא יעשו, ונפקחו עיני הנפש ההיא פתאם, והיה עונה לנגדה תמיד ולא יסור עוד מנגד עיניה, וראתה את אשר עשתה והביטה את אשר עותה, ושבה הנפש ההיא אל אלהיה באמת ובתמים ולא תוסיף עוד לחטוא ולא תעשה עוד את הרע כל הימים אשר היא על הארץ; ויש אשר נראה והנה קמה הנפש ההיא לשוב אל אלהיה באמת ובתמים, והגרה שארית כחה ואספה כל מאמצי רוחה וגבורתה למצוא את הדרך הנכון, ולא תמצאהו עד עולם, והלכה הנפש ההיא מדחי אל דחי תחת לכתה מחיל אל חיל, וכאשר תתאמץ וכאשר תתחוק לפדות את לבה מכל עונותיו, כן ירבו וכן יפרצו עונותיה לרוב מאד, וכאשר תעמול וכאשר תיגע לבוא אל המקום אשר שם אור, כן תשגה וכן תאבד דרך, ונלכדו רגליה בתבלי הרשת ובהונות רגליה בתוך לולאות השבכה אשר עליה תלך, ולא תמלט עוד על נפשה עד עולם.

את אשתו, את גוענדולין, לקח גראנדקורט עמו בעשותו לו אניה לשבת ולעבור בה ארחות ימים, כי אמר גראנדקורט בלבו: אנסה נא את כחי וארא עד מה תמשול ידי לי למשול באשתי ולהראותה את כחי ואת גבורתי, וראתה גם היא כי יש לאל ידי להתעמר בה ולהטותה אחרי אל כל אשר יהיה רוחי ללכת, והוא בכלי אין חפץ בו אֵל אשר אחפץ אֵטנו, ולא יקום בה רוח למרות את פי ולהרים את ידה ואם רגלה ואני לא צויתי. ואף גם זאת וגראנדקורט אהב מאד את אניתו אשר עשה לו, לשבת בה כל היום ולעבור בה ארחות ימים ונתיבות בלב ים, באין דורש ובאין חוקר לו; אז ישב בתוך הספינה וחבק את ידיו בעצלתים והביט אל פני השמים ונפשו תחלום חלומות בהקיץ, ואיש אין מפריע אותו ואין שואל ממנו דבר, והוא גם הוא חפשי לרוחו ונקי לביתו ומשולה לנפשו באין אונם אותו לעשות דבר מכל הדברים אשר יעשה אותם האדם בשבתו בקרב בני האדם. ויש אשר נסה להטות את לבו להאמין כי לו הצדקה לעשות את אשר הוא עושה, למען הרחיק

את גוענדולין מעיר לונדון ולהעביר את הרעה בטרם תבוא ; כי אמר :
 לא מרוח קנאה אשר עברה עלי לקנא את אשתי אני עושה את כל הדבר
 הזה , כי לא הייתי איש קנא מעודי , ורק מראותי כי רוח עושים מסוך
 בה להיות כפרה סורה וללכת עמי בקרי , או כי מעש-ילדים היו
 מעשיה עם זה האיש דירונדה לנטות אחריו ולהשתעשע בו , ואני חכמתי
 ממנה וממנו , ולכן זאת חובתי ואעשנה , לשים קץ למעשיו ילדים כאלה
 ולא יוכרו ולא יפקדו עוד — ואף התפאר בלבו כי חכמתו עמדה לו
 להתיצב לשטן בדרך הילדים הגדולים ההם , בשובו אל ביתו פתאם
 אחרי אשר הגיד לו לכו כי קראה גוענדולין לדירונדה לבוא לפניה וכי
 ימצא אותו שם .

אכן צדקו דרכי גראנדקורט בעיניו עד מאד באמרו בלבו אשר
 זאת חובתו ויעשנה , לשמור על גוענדולין לבלתי עשותה מרחה , כי
 בכבודו גם לה כבוד , ובחללה אותו והיה גם שמו מחולל , כי על כן
 היתה לו לאשת בריתו אשר נקרא שמו עליה . הן הקשר אשר קשר איש
 אל אחיו לא האהבה עשתה אותו , ותהי התחברותם התחברות שני
 אנשים מותרים אשר כרתו אמנה ויעידו עדים ואשר חתמו איש איש
 במכתב ידו . וגראנדקורט ידע כי חלק גוענדולין יגדל מחלקו ופריה רב
 מפריו , והוא לא מצא דבר על פי האשה הזאת בלתי אם את המעט ,
 אשר יכול ויכל למשול בה ולהראותה את כחו ואת עוצם ידו , ומה
 עוד מידה יקח ? תחת אשר היא מצאה את כל בקשה : כי מצאה הוֹן
 ועושר , כבוד וגדולה ושם טוב ; את כל אלה נתן לה , ובהם מלא את
 כל דבריו אשר חתם עליהם בשטר האמנה , ולא תוכל עוד לשאל מעמו
 דבר , כי את האהבה לא שאלה מעמו גם היא , ורק על אפה ועל חמתה
 הלכה אחריו , וגם ידע ידעה את כל מעשיו אשר עשה בטרם היותה לו
 לאשה — ומה אפוא יעשה לה עוד ולא עשה ?

וגוענדולין גם היא ידעה את כל הרברים האלה וכי ככה תהיינה
 מחשבות בעלה עליה , ותדע כי צדיק הוא ממנה ; וגם לא מצאה את
 לכבה לחשוב כי משגה היה עמה וכי האמינה אשר לא יוקח שבט
 המשרה מידה , ולכן הלכה אחריו , כי גם מראשית כזאת ידעה אשר
 ככה יעשה לה וכי לא תקום ולא תתיצב בפניו בבוא עתה . אכן אהבה
 גם היא את המשרה ומעודה ועד היום הוה הישקה נפשה להשתרר גם

השתרר, ואולם לא היתה גוענדולין אשת לא בינות, ותרע ותבן כי לא לעולם חוסן, וכי יבוא יום ותפקחנה עיניה וידעה כי רדפה רוח וכי לא טוב המעשה אשר עשתה, ואז תקום ותבקש חיים חדשים, כי נכון לבה בקרבה ורוח טהור ברא לה אלהים, והיה כבוא יום ועזבה את תעתועיה ואת שחיתותיה ובחרה לה את דרך האמת. ואף גם בא היום הגדול ההוא, כי ידעה גוענדולין מאד אשר חטא חטאה, ויך אותה לבה, ותבקש להטיב את אחריתה מראשיתה.

אכן ננסה נא לראות אל לב העלמה הצעירה הזאת ולהפן את רוחה, למען נדע את כל המעשה הנעשה בקרבה ואת כל אשר עבר עליה. הנה מי הים התיכון אשר עינו כעין התכלת מפרודים בינה ובין יתר האדם אשר על פני האדמה, והיא יושבת בדר על כרכוב יציעות האניה אשר עשה לו אישה, והאניה הזאת היתה בעיניה כדומה בתוך הים וכאי בודד אשר אין יוצא ואין בא בו; אכן בכסף נמכרה אל אישה זה, והוא שלם במחירה ככל אשר שתה עליו, לא החסיר אף קשיטה אחת מכל אשר אמרה, ויוסף גם על המחיר אשר בקשת, כי נתון יתן לאמה יותר מאשר שאלה; ובמכרה את נפשה לו מכרה עמה גם את אהבתה אשר אָהבה את האמת ואת חמדתה אשר חמדה את היושר, והוא לקח את כל אלה מידיה ויאסור אותה ויכבוש אותה ויקחנה בציצת ראשה ויסחבנה סחוב והשלך מאחריו, כי לו היא, אשר קנה אותה בכסף מלא ואשר יעשה בה ככל אשר יהיה עם לבו לעשות, לא יגא איש אותו ולא יתיצב איש לשטן בפניו.

על מה אפוא תתאונן ומה הרעה אשר נעשתה לה? — הנה האניה יפה מאד מאין כמוה, והתא אשר תשב בו מלא הוד והדר על כל קצותיו, ריחו כריח הארוים ורפירותיו רכות ומרבדיו אָטון משי, וריעותיו רקמה ומראות הצובאות צובאות מעל פני כל הקירות והכתלים אשר מסביב — העל אלה לא ישמח לבב אנוש? וגם אָנשי האניה, הם המלחים והחובלים, כלם נחמדים למראוז, כלם תאוה לעינים, להיות לצעצועים ולשעשועים אשר יושם לפני ילד להשתעשע כם, ויש בהם גם איש אשר שער ראשו כצמר מסולסל ועור בשרו כעין הנחשת הכהה ושניו אשר בפיו לבנות ומוזהרות — ומה אפוא ישאל עוד איש לשמח את נפשו? וגם לֹש איננו עומד לפניו לשרת אותה, כי שב מהרה

ארצה אנגליה אחרי כלותו את מעשיו ואחרי הכינו את האניה להיות נכונה לרדת הימה; ואף גם זאת וגוענדולין אהבה מאד את הים מעודה ותחמוד את יפיו בלבה כל הימים, ובעברה את נתיבות המים בלב ים לא חלתה מעודה ולא באה עליה המחלה כמשפט כל יורדי הים באניות; ותהי תשוקתה תמיד לשבת באניה ולהביט אל כל התכונה אשר נעשתה, אל המלחים ואל החובלים, אל תופשי המשוט ועל מחוקי המיתרים והחבלים, לשמוע את קול רב החובל בצוותו לאנשיו ולדעת מראש את כל הנעשה, ונפשה לבשה גיל בשמעה קול נגיד ומצוה, כי על כן אהבה גם היא מעודה לצוות ולהשתרר; וגם הרוח אשר מסביב רוח טהורה ונעימה מאד, והאניה הולכת הלך ושוט אל מול פני הארץ אשר על שפת הים, הלוך וחתור נגבה, הלוך וחתור נגבה, ועדמות החמר אשר על פני החוף נוצצות באור פני השמש, אחרי בוא הגשם להתך אותו ולחרוץ בו חריצים ואחרי זרחה השמש עליו להכות אותו לרסיסים, והיה עינו כעין הברזל אשר צללי ארגמן יחלפו על פניו; והאניה גם היא תולה בין השמים ובין המים, והשמים שמו תכלת מועל והמים מי תכלת מתחת — אז תחלום נפש אדם חלומות נעימים בהקיץ ואז נאמין כי נסו יגון ואנחה ולא ישובו עוד לנצח וכי הרעה כליל חלפה ולא תבוא עוד עד עולם.

אבל מי ירוה את צמאון לב האדם אשר כל יופי ושיים לו לתועבה וכל מתוק ללענה? איה גן העדן אשר שם ירגיע איש יגע ורפה כח מכל העמל אשר תראינה עיניו תחת השמש ומכל המכאובים והתלאות אשר כצפוננים ימצו את דמי לבו? — את זה לעומת זה תראינה עינינו על פני האדמה! על רפירת משי יושבת גוענדולין בערב וראשה נטוי לאחוריה על המרבדים העשויים רקמה ואטון עם פסי כסף ונקורות זהב, ועיניה תלויות אל הדר גלי הים ואל תפארת כוכבי השמים אשר חמדת עולמים יצוקה בהם, ורוח תקוה תלבש אותה כי גראנדקורט המתהלך על גג האניה אנה ואנה לא יגש אליה ולא יתיצב לפניה ולא יביט בה ולא ידבר אליה, כי לא תוכל שאתו — ומי יודע אם לא בעת ההיא יושבת אשה צעירה לימים במקום אחר, במקום חשך וצלמות באין לחם ובאין שמלה, והאשה הזאת לא תדע רוגו וכל צרה לא תגע אל נפשה, כי עוד מעט ושמעו אוניה מרחוק את קול כצעדי

אישה, והקול הזה נחמד בעיניה מכל חמודות הארץ; ומי יודע אם לא בעת ההיא יושבים איש ואשה יחדו במקום אחר, והם עובדים בועת אפיהם ושפתיהם מלאו תרועה, כי לא יפלא מהם להביט איש את פני אחיו כפעם בפעם אשר יהיה רוחם להביט, והם מחשבים על יד על יד את מספר האגורות אשר יביאו להם בעבודתם, והיה להם די כסף להכין להם ארוחת ירק עם שרשי רתמים אשר ישמחו עליהם עד מאד.

האם ידע גראנדקורט מעט מהרבה מכל הנעשה בקרב לב גועני-דולין פנימה? הן אמנם הבין כי איננה אוקבת לו וכי יש אשר לפעמים גם שגא תשגא אותו, ואולם מה בצע לו באהבתה אותו ומה תחסר נפשו כי תשנאהו? אכן רב לו כי מקנת כספו היא והוא ימשול ויורדה ויתעמר בה ככל אשר יהיה עם רוחו! ורק אחת נפלאה ממנו ואותה לא ידע ולא הבין, אשר יש כי גם את צלמו תתעב וכי בהסתירו את פניו ממונה, והיתה לה זאת לשמחה; כי לא באה מחשבה בלבו אשר גם הוא יוכל להיות לזרא ולתועבה בעיני אשה. הן אמת הוא כי אין איש אשר ידע ואשר הבין כמוהו לערוך דמות לרגשי התועבה אשר בלב אדם, יען כי כל בני האדם יחדו היו לו לתועבה מעוררו ויהיו לו לעול ולמשא אשר לא יוכל כלכל מנעוריו, עד אשר חדל מקראו להם בשמותיהם ויקרא להם „בהמות ארץ“, „עגל בקר“ ו„עדרי צאן“, ולא הבריל בין הנפשות אשר מן הזכרים ובין הנפשות אשר מן הנקבות; כי יש אשר דרכיהם וארחותיהם היו לו לתועבה ולזרא, ויש אשר צחוק פיהם ואותות פניהם היו לו לעול ולמשא, ויש אשר בגדיהם ומטפחותיהם בידיהם ושכולת ריח הנרדום העולה משמלותיהם היו לו לשחוק וללעג, ויש אשר עיניהם החוררות ומצחם הנחושה ואפס המעוקל או אפס הישר ודבריהם ושיחותיהם וכל מעשיהם אשר הם עושים וכל מצעדיהם אשר הם צועדים היו לו לגועל נפש, לראות על פיהם את סכלותם תמיד ולהכיר יום יום את אולתם הקשורה בלבם; וכזאת דמה מעט אל גוענדולין אשר היה גם רוחה רוח כביר להכיר על-ינקלה את הרברים אשר על פיהם ישימו בני האדם את נפשם לשחוק וללעג, וגם ידע אשר רק בזאת מצא חן בעיניה להיות לו לאשה בראותה כי בוז יבוז לכל בני האדם יחדו ואין דבר אשר יקדש בעיניו, והוא גם הוא הבין כרגע

את רוח גוענדולין לדעת על מה היה לה איש כלוש לזרא ולגועל נפש ;
 ואולם לא עלה על לבו מעורו כי הוא — האלוף לבית גראנדקורט —
 יהיה לה לזרא ולגועל נפש. הן יש מן הגברים אשר חפצם יצלה
 בידם לבחש במעשים הנעשים לעיניהם ולאמר „לא הם“, וגם האמין
 יאמינו כי כמחשבתם כן הוא וכי המעשים ההם לא נעשו ולא היו ; אף
 יש ביניהם אנשים, והם המעט, אשר יאמינו כי היו לזרא ולתועבה
 בעיני הנשים, גם אם הנשים לא הגידו להם כדבר הזה בשפה ברורה ;
 ואולם לא מהם ולא מהמונם היה גראנדקורט, כי הוא מעורו ועד כה
 ראו עיניו יום יום אותות ומופתים חדשים אשר כח בפיו וגבורה בימינו
 למשוך את הנשים, וגם ידע אשר היה בו להפך מן הגברים האחרים
 שהם יהיו לעול ולמשא על כל אשה טובת טעם, אכן לא ידע גראנדקורט
 אשר יש כי יהיה איש לתועבה בעיני אשה לא בדרכיו ולא במעלליו
 ולא בדבריו כי אם ברוחו, ולא האמין כי יש אשר תבחר אשה איש
 בזוי מראה מאיש טוב תאר וכי יפי גבר יהיה לה לסחי ומאוס שבעתים
 מאיש נמאס ונכזה, עקב אשר תראינה עיניה את האישי היפה ואל לבו תביט
 זראתה והנה רוחו מלא חמס ושוד, מרמה וחלקלקות, גאון ואכזריות,
 ויפיו לא יהיה לו בלתי אם לבפנת לכסות על מערומיו ללכוד פתיות
 ברשתו, וחכמת לב תקלט.

ואיך אפוא יוכל יוכל גראנדקורט לדעת את הנעשה בקרב לב

גוענדולין פנימה ?

הן בדרכיהם ובמעלליהם איש לעומת אחיו לא הביט איש און
 ולא ראה איש עמל — וגם השפחה החדשה אשר לקח גראנדקורט לשרת
 את פני אשתו בימי מסעיהם לא ראתה דבר, וגם עבדו הנאמן אשר
 הלך עמו בדרך לא הביט רע, וגם יתר אנשי האניה לא מצאו כל
 חטא וכל דפי, ותהי להפך, כי ראו כלם והנה שלווים ושאננים השנים
 מאין כמוהם, אשר יאהבו ואשר יחמדו איש את אחיו בכל לבם ובכל
 מאדם. אכן שמר גראנדקורט מחסום לפניו לבלתי הרבות דברים באזני
 אשתו, וידעו אנשי האניה כי זה דרך האצילים ממרום עם הארץ ; וגם
 גוהר לנפשו לבלתי יחמוד לו דברי לצון, פן תשמע גוענדולין ולא תתן
 בצחוק פיה בשמעה אותם, והיה לקלון בעיני האנשים ; וגם לא ררף
 אמרים ריקים לשאל דבר ולשמוע את אשר תענה, כי אמר : אל נא

יהיו הדברים האלה לדברי ריב באהרונה; ותהי להפך, כי נכון היה בכל רגע ורגע לעמוד על ידה ולעזור לה בכל אשר יוכל, להביא לה את מעילה ואת מטפתה גם בטרם תשאל, ולתת על ידה את כל אשר תדרוש גם בטרם תפתח את פיה; והיא גם היא לקחה מידו את כל אשר יתן לה, לבלתי יקל בעיניה, ולא יהיה להם כל ריב ומדון. וגראנדקורט הכין את קרן-החזות אשר לו ויאמר: „הנה שדה מטעי קני דבש שם לרגל הסלע הגדול אשר לנוכח עיני; היש עם נפשך להביט אליו“?

וגוענדולין ענתה: „כן“, ותרע כי עליה לקום ולהביט עתה אל הסלע ההוא עם מטעי קני הדבש אשר לו ולשום לב אל דברים אשר לא הלך לבה אחריהם מעודה. ואחרי כן נתן גראנדקורט אֶש על ראש הציגארה אשר בפיו ויתהלך על הנג אחת הנגה ואחת הנגה, ויש אשר הורה באצבעו על תרן אחת האניות אשר ראו עיניו מרחוק או על המון שלוים אשר גזו תחת השמים, ויש אשר ישב על המושב אשר במקצוע, ומשם הביט אל גוענדולין ועיניו סגורות עד החצי, ותהי בעיניו גם היא ככל המון יתר החפצים והכלים אשר לקח עמו אל תוך האניה; וגוענדולין בשימה אל לבה כי גראנדקורט מביט בה, ותורד את ראשה ותהי נוהרה לנפשה מהביט אליו גם היא. ורק יש אשר ישבו אל השלחן לאכול לחם, והוא אמר ואמר אליה: „האבטיחים ופרי העץ נשחתו מרוב ימים, ועלינו לחתור אל היבשה לקחת לנו צדה חרשה לדרך“, או יש אשר יראה כי לא תשתה גוענדולין מן היין אשר על השלחן, ואז ישאל את פיה אם לא תבקש נפשה ויין אחר תחת היין אשר על השלחן — וגוענדולין יודעת היטב כי לא יאתה לאשה גדולה ונכבדה לענות קשות בלתי אם לדבר דברים נעימים וערבים בטוב טעם ובשכל טוב. אכן לו גם היה עם לבה לגרות מדון ולבקש דברי ריבות, וראתה כי לא תצלח, כי נקל לעורר חמת פתן הזוחל על גחוונו באחד מחדר האניה ולדבר דברים רעים ומרים באזונו מדבר דברים רעים ומרים באזני גראנדקורט למען הכעיסו ולמען הרגיו ממונתו והוא לא יחפוץ; ומה תוכל אשה טובת טעם לשלח מדרגים בינה ובין אישה כשבתם באניה בודדת בלב ים?

אמנם שמח גראנדקורט בלבו שמחה גדולה לראות ברעה אשר

מצאה את גוענדולין בנהגו אותה כשבוייה חרב אל כל אשר יהי רוחו לנהגנה, והיא כאלם לא תפתח פיה ואין לאל ידה להושיע לנפשה למרות את פיו או ללכת עמו בקרי, ותגדל עוד שמחתו שבעתים בשימו אל לבו כי כל קרכיה ותפלצו בה בסתוי על דבר כל המעשים אשר הוא עושה עמה, והיא גם דבר לא הדבר דבר, כי אין בפיה מלים. או ידע כי ידו מושלה לו וממשלתו ממשלת ערצים כאשר בקשה נפשו!

וגוענדולין לא ראתה ולא שמעה דבר, לא חשבה מחשבות ולא חבלה תחבולות, ורק גראנדקורט היה לנגד עיניה גם בחלום וגם בהקיץ, ובכל המראות אשר ראו עיניה ובכל המחשבות אשר חשב לבה לא ראתה ולא ידעה בלתי אם את גראנדקורט ואת צלמו המתעב, וגם בסגרה את עפעפי עיניה, והנה גראנדקורט עומד לפניו ופניו כפני צלם בלהות ומעשיו כמעשה מלאך אכזרי. — יש אשר הגפשות הקרובות אלינו, אם באהבנו אותן מאד ואם בשנאנו אותן תכלית שנאה, והן משול תמשולנה בכל מחשבותינו והגינותינו, לשפוט את כל הארץ ואת כל החיים רק על פיהן ולראות את כל המעשים הנעשים תחת השמש רק על פי מעשיהן הן, והיה משפטן כמשפט לוח זכוכית צהובה העשויה גבנונים גבנונים אשר כל המביט בה וראה רק צלמים נתעבים וצבעים נכזים ומראות אשר יעקשו את כל הישרה; או אז נראה והנה גם אמריהן הריקים וגם עלילותיהן הנשחתות, גם מחשבותיהן הנלוות וגם דרכיהן הנתעבות, כל אלה יהפכו לנו את גן החיים לעשותו בעינינו למקום משכן אלילים נתעבים ופסילים נכזים, אשר יעבור בו איש ועיניו לא תראינה בלתי אם תועבות ושערוריות וקיא צואה עד אפס מקום — וגם גוענדולין ישיבה הפעם אל מול חלון אשר בו לוח זכוכית כזאת, ועיניה לא ראו בלתי אם תועבות ותהפוכות גם מקרוב וגם מרחוק! אכן לא היתה גוענדולין כאחת הנשים האמללות אשר תאמרנה בלבן: לו ילדתי עתה בן לאישי כי אז חדל כל רגו! כי בשימה כדבר הזה אל לבה, ותחרר חרדה גדולה, ערב אשר ידעה כי בזאת מלא תמלא את החטאה הגדולה אשר חטאה, והיה מעשה החמס שלם; ולכן רק אחת היתה נחמתה, כי אשה עקרה תהיה לאישה ולא תלד לו בן עד עולם; ונפשה ידעה מאד כי הבן הילוד לא יהיה לה לגואל ולמושיע, לגואל אותה מכל התועבה אשר דבקה אליה ולחושיע אותה מתהום המדמנה אשר עד צוארת הגיעה, ולא היה לה

הרעיון הזה לנחם ולמרפא, ורק רעיון אחר עלה על לבה ולא עזב עוד אותה, לאמר: מי יתן וקרנו אסון בדרך, כי אז נחתי ושלתי!

יש אשר יפלא ממנו להבין שרש דבר נמצא באיש כי רוח שנאתו הולכת הלך וגבר מיום ליום, כאשר לא נבין לפעמים מה היה לו כי הלכה אהבתו הלך וגדול, ויש אשר לא נמצא סבות חדשות מחוץ ולא נדע לתכן את רוח האיש ההוא; ואולם כגרגר זרע בחיק האדמה כן משפט רוח האדם, וגם שנאתו וגם אהבתו, לא מחוץ יבוא הרוח להשקות אותן טל חיים כי אם מבית, והן בכחן ובעצם ידן תלכנה הלך וגבר. ויש אשר נראה והנה איש אשר יבצר ממנו לפתוח את פיו ולדבר דבר, כי יראת רעהו תהיה על פניו המוד, והוא שומר מחסום לפיו כל הימים, ורק בסתר לבו יחשוב מחשבות ויחבל תחבולות לדעת במה ינקם את נקמתו מרעהו אשר קשתה ידו עליו לענותו ולהציק לו, ומנוחה לא ימצא לנפשו עד אם יגיד ללבו כי עוד מעט ומצאה ידו להשמיר את אויבו מתחת השמים ולכלותו ולהאבירו — ומחשבות נקם כאלה עברו גם את משכיות לב גוענדולין; ואולם גם הן לא הביאו מרפא בכנפיהן, לרפא את שבר לבה ההרוס ולהשביח את ישאון לבה הסוער, ותהי להפך, כי באו המחשבות האלה ונוספו גם הן על מצוקותיה להציק לה עד מאד, ותהיינה לה לצלמי בלהות אשר רדפו אחריה ואשר הרביקה ואשר לא נתנו דמי לה, ותירא מפניהן כאשר יירא איש הירא ורך הלבב מפני הרוחות והשרים אשר תראינה עיניו בדמיונו. ותקטן כל זאת בעיניה, והיא הסכן הסכינה בקרב הימים האחרונים בכל מעשה אשר היא עושה ובכל מחשבה אשר היא חושבת לשאל את לבה לדעת מה יגיד דירונדה בשמעו את הדבר ההוא ומה יהיה משפטה מלפניו? והיה בכוא מחשבה בלבה לנחם את נפשה מיגונה ולהרגיע כמעט את רוחה, והנה מחשבה שנית עולה אחריה והיא שואלת את לבה לאמר: האם לא אקל בעיני דירונדה ביום עשותי כזאת וכזאת? האם לא יבו לי בלבו ואת פניו יסתיר ממני עד עולם ביום הבינו כי כזאת וכזאת חשבתי? — והיא ידעה לפתע פתאם כי דירונדה מושל ברוחה כאשר ימשול גראנדקורט בבשרה, וכי ביום עוזב אותה דירונדה לנפשה וביום כוותו אותה בלבו, והיה היום הזה יומה האחרון, כי בימים הרעים האלה אין לה כל על פני כל הארץ בלתי אם דירונדה לבדו ומשפטן

אשר ישפוט אותה, אם לטובה ואם לרעה. ולכן לא סרה תמונת דירונדה מעליה גם בחשבה את מחשבותיה הנוראות להנקם את נקמתה מוגראנדקורט, וסערת לבה הגדולה לא קמה לדממה ותלך תלך וחוק. ויש אשר חדלו המחשבות להיות בעיניה למחשבות לבד ותהיינה למעשים אשר עשתה ואשר ראו עיניה יום יום במראות ובחלומות, והמעשים האלה היו לשעירי תפת אשר רדפו אחריה ואשר הדביקה ואשר לא נתנו דמי לה, והם לא באישון לילה התעללו בה כי אם לנוכח עיני השמש, והנה תחת החשך — אור יומם, ותחת המנוחה — כהלה וחרדה, ותחת השלום והשלוה — פלצות ונדודים אשר לא יעזבוה עוד עולם, ובכל אשר תביט וראו עיניה את פני המת אשר הלבינו עד מאד ואשר יהיו כצל על יד ימינה ללכת עמה אל כל אשר יהיה רוחה ללכת ולדבקה אחריה כאשר ידבק האזור אל מתני איש — ותחרד עד מאד ותירא לנפשה יראה גדולה. אז עלו על לבה דברי דירונדה אשר דבר אליה כימים הראשונים ואשר לא נמחו מקרב לבה עד היום הזה לאמר:

„הרבי נא את פחדך ואת רגזך זה ככל אשר תוכלי, לבלתי תשובי להכביד את לבך; יהי נא עונך לנגדך תמיד, תראינה נא עיניך את חטאתך יום יום ואזניך תשמענה את מוסר כליותיך בכל עת, והיו הדברים האלה לך למגן ולמחסה לשמור עליך לבלתי ימוט רוחך עד עולם... והתחזקת והתאמצת, ופחדך ויראתך יהיו לך למשען ולמשענה ולא תכשלי שנית בדרכך“...

וכאשר דבר דירונדה כן היה; כי מעבר מזה קם השטן לנסות אותה ויטע בלבה מחשבות בליעל, מחשבות רצח והרג ואבדן, ומעבר מזה נעורו בלבה מחשבות פחד ומגור, ותירא יראה גדולה מאד ותחרד מקול עלה נדף; ויש אשר הכניעו המחשבות הראשונות את מחשבות הפחד והיראה, ויש אשר חסמו המחשבות האחרונות את מחשבות הרצח והאבדן, והיא התאמצה והתחזקה לטהר את לבה מכל המחשבות הנוראות ההן, להחדש בקרבה רוח נכון ולבער אחרי כל התעותעים והפגולים אשר מלא לבה אותם, אולי תוכל עכאד ולא תעשה מרחה.

אז תתפלל גוענדולין אל אלהיה באין אמר ובאין דברים, ויש

אשר תהיה תפלתה לקול זעקה אשר יתמלט מבין פתחי פיה באישון ליל חשך ואפלה בנפול שנה על עינו אישה וגלי המים יתפרצו אל מול קירות האניה והתרנים אשר ממעל ינועו וינודו בנגוע אליהם הרוח — והיה אם תחלום נפשה ישועה, או לא תקום הישועה הזאת בלתי אם על פי דירונדה, וראו עיניה את תמונת דירונדה ואזניה תשמענה את דבריו, כדברו באזניה ובחמלו עליה וכהטיפו לה דברי עצה ורחמים, ואז תחרולנה רגע אחד מקרב לבה מחשבות הרצח וההרג אשר באו לה לענותה ולהציק לה, ובאו תחתיהן מחשבות טהורות, למען אשר תוכל לזעוק זעקה גדולה ומרה מעצר רעה ויגון, ולמען אשר תפרוץנה דמעותיה מעפעפי עיניה להקל את משא לבה, ורוח לה, והיו לה דמעותיה לברכה ומחשבותיה לישועה אשר תחשוב על משכבה בלילות, לאמר: „אתחזקה נא אך הפעם למען אשר אשא ואסבול, והיה לי הרבר הזה למשען ולמשענה אשר אשען אליהם לבלתי יספי עוד עוד ללכת מדחי אל דחי, ואל ארע שבעתים מאשר הרעותי עד היום הזה“.

ככה עברו הימים, והרוחות הקלות נשאו את האניה ויעבירו אותה על פני איי הררום, ואחרי כן הביאו אותה עד אי סרדיניה, ואחרי כן חליפות היו לרוחות הקלות והנעימות ותשאינה את האניה אל עומת הצפון למול פני אי קורסיקה; ויהי שלום ושלווה ומנוחה ונחת מסביב, והם כאבן מעמסה ירבצו על לב גוענדולין להיות לה למחנק נפש.

— עד מתי יש עוד עם לבך לחתור בלב ים אנה ואנה? שאלה את פי גראנדקורט באחד הימים ההם ותמצא את לבכה לחכות ולשמוע מה יענה אותה, כי באו ביום ההוא עד לפני איצ'יו ויעלו שם אל היבשה להבין צדה חדשה לדרך, והיא רק דרכה כף רגלה על היבשה ועיניה ראו חליפות ושנויים, ויהי לה הרבר הזה לרוחה ולגאולה כמעט, והים וכל שאונו והמונו היו לה לתועבה אשר בחלה נפשה בהם ולא יכלה עוד שאת אותם.

— מה יש לנו עוד דברים אחרים לעשותם? ענה גראנדקורט — הן אנכי טרם יעפתי וטרם יגעתי עוד בדרכי, ולא אדע מה ימריצנו לעזוב את דרכנו זה בטרם מועד ואם לא טוב לנו עתה מואו; וגם הים וכל שאונו והמונו לא יהיו למשא על איש ככל יתר המעשים הנעשים

תחת השמש. התרמי בנפשך לבקש תענוגות אחרות? אכן הערים הנכריות היו לי לתועבה ולזרא אישר לא אוכל שאתן, וגם אדמת רילאנד תהיה לנו עוד למעמסה למדי. הטוב טוב בעיניך לעזוב אל אדמת אחוזתנו רילאנד?

— לא כן, ענתה גוענדולין ותהי כמתרפה בדברה עקב אשר ידעה היטב כי כל מקום ומקום וכל עיר ועיר יהיו לה לזרא ולתועבה בהיות גראנדקורט. לנגד עיניה — ואני שאלתי את פיך רק מאשר גרסה נפשי לדעת עד מתי יהיה לך הדבר הזה לתענוגות לעבור באניה בלב ים ולשוט אנה ואנה.

— אכן יהיה לי הדבר הזה לתענוגות שכס אחד על יתר התענוגות אשר ימצא איש כמוני בחייו, ענה גראנדקורט, ובשנה האחרונה לא מצאתי עת ומועד למלאות את תשוקתי זאת ואחכה לה עד עתה. ואולם רואה אנכי כי את כבר קצה נפשך בכל הדבר הזה, כי עם מרי היו הנשים מעולם אישר לבן מלא ריק ורעות רוח כל היום, והן תחפוצנה כי לפי רוחן יכין כל איש את מצעדי רגליו.

— הי נפשי אם היה כדבר הזה! קראה גוענדולין מרוב תועבה ומגועל נפש — אנכי לא חפצי ולא בקשתי מעודי כי לפי רוחי תכין אתה את מצעדי רגליך!

— מה בצע בעשותי כדבר הזה ומה יועיל לך כי תבקשי כניוהו? ענה גראנדקורט בקול מלחשים ויבט עליה, ויקח לו חפוח להסיר את קליפתו, כי ישבו שניהם אל השלחן לאכול לחם מדי דברם את דבריהם. והיא ירעה כי כלחה הרעה וכי נכל עליה לשבת עמו באניה ולעבור עמו ארחות ימים עוד ימים רבים מאד; ואולם מוכרת היום בבקר, ותהי סערה גדולה מאד, וגוענדולין חלטה בפעם הראשונה מחלה מעט, וירד גראנדקורט אליה אל קבתה ויאמר:

— בלילה הזה ורוח הסערה עשתה שמות גדולות ונוראות בכל המקום אשר נגעה אליו, ורב החובל אומר כי עלינו לעלות על חוף עיר גינוא ולחכות שם עד אשר יחזק כל בדק ויתקן כל פרץ בתוך האניה.

— ההיטב חרה לך על הדבר הזה? שאלה גוענדולין ופניה הגשקפות מבין היריעות הלבנות הלבינו מאד.

— כן הוא, מי איש אשר יסור אל העיר הזאת ואשר תחשק נפשו לחת את בשרו למוקדי שמש?

— אכן הן חליפות ותמורות תהיינה לנו! אמרה גוענדולין, כי לא יכלה להתאפק ויפלא ממנה להיות נותרה לנפשה.

— א נכי לא בקשתי חליפות, וכל תמורה תועבת נפשי! ענה גראנדקורט, וגם שונא אנכי את המקום הזה ואת העיר הזאת תכלית שנאה, ולא אדע מה אעשה. האוכל להתהלך ברחובות העיר ולשוט בחוצות כל היום? אם לא תקצר נפשי בעמלי לשבת באחד מבתי המלון אשר לזכרם יאחו לבי שער? חי נפשי אם מצאתי עצה בלתי אם לקחת לי אני-שיט ולשוט בה על פני המים כאשר הסכנתי מאז, אולי ירוח לי... ורוח תקוה חדשה לבשה את גוענדולין לפתע פתאם ולבה מלא

שמחה וגיל, כי ראתה אשר יש תקוה להיות נעובה לנפשה שעות אחדות מדי יום ביומו, יען אשר לא יקחנה גראנדקורט עמו אל תוך הספינה הקטנה אשר אמר, ונותרה היא בתוך העיר תחת אשר אישה יקח לי אני-שיט לשוט לבדו על פני המים, אז נהרו פניה מרוב שמחה וצחלה, ולבה הזה חיונות ודמיונות רבים; ויש אשר עלו מחשבות על לבה כי בעת הזאת לא יפלא עוד ממנה לקום ולברוח מפני אישה, לבלתי ראות עוד את פניו עד עולם, ויש אשר באו לה מחשבות אחרות, ותנן ותדע כי חיונותיה תהו ודמיונותיה בהו, וכי לא זאת הדרך הישרה למצוא לנפשה גאולה ופדות ביום ברחה מפני אישה, ורק אחת היתה תקותה כי תבוא ישועה אשר לא תדע מה היא וכי גאולה תהיה לה אשר לא תבין מה משפטה, מקרה יהיה, וכל קרביה מלאו גיל ורגן ונפשה כלתה אל המקרה ההוא אשר לא ידעה מה יהיה מישפטו* אז היתה בעיניה כיושב בבית השבי אשר תאמין נפשו אמונה גדולה כי תבוא רוח גדולה וחוקה והפילה ארצה את חומות בית כלאו בעוד החשך יכסה ארץ, ובזאת יצא לחפשי, ולא יהיה עוד עליו לבקש עצות ולחשוב מחשבות בליעל, להמית בעצם ידו את שומרו בית הסהר, לבלתי היותם לו לשטן בכרחו על נפשו לשוב ולראות באור פני החיים. והתקוה הטובה החיתה את רוחה, ותשמח גוענדולין שמהה גדולה ופניה נהרו, ועיני גראנדקורט רואות וגם לבו יבין את כל אשר עבר עליה. בלילה ההוא וגוענדולין לא ראתה שנה בעיניה, כי לבה כיס

נגרש, ומחשבותיה הרעות לא היה לה עוד ועיניה לא הוסיפו עוד לראות את צלמי הבלהות אשר הסכינה לראות בימים האחרונים, ולבה הגיד לה כי קרובה ישועתה לבוא — הן מן-שמים נלחמו לה הרוחות והסערות, ולמה זה לא יאמין לבה כי כאשר החלה הישועה לבוא כן בוא תבוא ולא תאחר? כלילה הזה ומשפטתה היה כמשפט החולה השב לאיתנו אשר יחוש בלבו בפעם הראשונה כי נפשו תרעב ללחם כימי קדם וכשנים קדמוניות —.

ממחרת היום בבקר ואנשי האניה המשליכים את כבלי העוגן אל שפת החוף אשר לפני עיר גינוא העירו אותה מישנתה ומחלומותיה אשר באו ברוב ענין, כי נאחזו שמוורות עיניה ותחלום והנה ברתה מפני אישה ורגליה עברו את ההר מונט-צעניס, ונפשה בקרבה השתוממה על השלג החם אשר יגיה הירה את אורו עליו, ופתאם ראו עיניה את דירונדה, והוא עומד עליה ושומע את אשר תדבר בו, ואחרי כן יפקוד אותה לשוב כרגע אל אישה ולהתענות תחת יויו עד בוא מועד.

מקץ שעה אחת אחרי הדברים האלה ועיני גוענדולין ראו את דירונדה בהקיץ ולא בחלום, ולא על פסגת אחד ההרים במקום שלג וכפור ראתה אותו כי אם במסדרון בית המלון „איטליה“ בעברה היא ואישה על פני המעלות הנהדרות לבוא אל חדריהם, והיא לבושה שמלת זמור דקה ועל ראשה מצנפת עשויה תבן, כי הם לה.

ודירונדה נבעת מאד בראותו את פניהם ויסוג רגע אחד לאחור בטרם מצאה ירו להרים את מצנפתו ולכרך אותם בשלום מדי עברו על פניהם. ואולם הרגע הזה לא היה בעיניו לרגע נכון לגשת אליהם ולנסות אליהם דבר, וגם זכר את הדברים אשר היו בינו וביניהם בראותו את פניהם בפעם האחרונה, ולא ידע אם ידבר אותו גראנדקורט לשלום כרגע גשתו אליו לדבר בו.

אכן לו הביט דירונדה אל לב גראנדקורט כי אז ידע אשר לא שגה במשפטו; כי בקש גראנדקורט ככל מאמצו כחו להבין את הנעשה ולדעת על מה בא דירונדה פתאם עירה גינוא, ויהי הדבר הזה לפלא בעיניו אשר לא מצא לו פתרונים, וגם בקש למצוא את החידה לדעת איך הצליחה גוענדולין לקחת עמו דברים כסתר ולהועיד אותו לבוא הלום למען אשר יראו איש את פני רעהו ולמען אשר ידברו את דבריהם

איש באוני אחיו בסתר. ואולם עוד טרם הקריב גראנדקורט עד דלת חדרו, והוא ידע עד מה גואל בחשבו ככל המחשבה הזאת, וכי לא היה כדבר הזה אשר תקח גוענדולין דברים עם דירונדה בסתר והועידה לו מקום לבוא עירה גינוא. כי היה גראנדקורט איש אשר בחשבון ודעת יעשה את מעשיו ואשר גם את מחשבותיו יחשוב במשפט ובחשבון, וידע כי לא יתכן הרבר אשר כתב כתבה גוענדולין מכתב אל דירונדה בעודם בלונדון להודיע אותו כי הוא ואישה יורדים באניה לעבור ארחת ימים, ואחרי כן כתבה אליו גם מעיר מרסיליה ומעיר ברצילונה לקרוא לו לבוא עירה גינוא אשר שם יראה את פניה או שם יקבל מכתב חדש ממונה להודיע אותו את המקום אשר יבחר לראות שם את פניה; ואת כל אלה הן לא יכול יכלה גוענדולין לעשות בלתי אם בהיותה אשה נביאה היודעת את העתידות מראש ואת כל המקרים בטרם יבואו, כי רק מקרה הוא הפעם אשר סרו המה עירה גינוא אחרי הסער, וגם מדירונדה הן יפלא להיות בצפור אשר לה כנפים לעוף מעיר אל עיר ולכון בפעם בפעם את היום ואת הרגע אל נכון, אשר פעם ימהר לנסוע אל מחוז חפצו אשר הועידה לו ופעם יפגר מלכת וישב תחתיו ימים אחדים. — וגראנדקורט שם את כל הדברים האלה אל לבו ויעבר אותם על פניו בן־רגע, וידע כי מחשבות תהו כלן אשר אין בהן דבר אמת; ובכל זה היתה מבוכתו, ולא ידע למצוא פתרונים נכונים, ונפשו צמאה אליהם עד מאד. הן ראה ראו עיניו את דירונדה פה בעיר גינוא, ומה אפוא יועילו לו כל דמיונותיו וכל מחשבותיו? בא דירונדה עד הלום! וגם זה הבל אם אמר ואמר כי רק מקרה הוא לבד, — וגם אם מקרה הוא, האם בואת ימעט ערכו בעיניו? האם לא שמח תשמח גוענדולין בסתר לבה על המקרה הזה? — אכן האישי אשר לבו רע עליו ואשר נפשו ירעה בקרבו, וראינו כי לא יחכה האישי הזה עד אשר ימצא אותות ומופתים לדעת כי כל היקום התקומם לו וכל העולם ומלואו קשר קשרו עליו, כי אם יך את סוסיו שוק על ירך ואת כלביו ידרוך ברגל גם באין אותות ובאין מופתים; וגראנדקורט לא הבין ברגע הזה דבר בלתי אם אשר קשר קשרו עליו דירונדה וגוענדולין, וכי גם המקרה עומד על יד ימינם לעזור אחריהם, ונפשו ירעה לו מאד, ומכל המחשבות אשר חשב לבו ברגע הזה ידע בנפשו כי מחשבה אחת היא הנכונה — והיא אמנם קרובה

היתה מאד אל האמת — , כי אמר : עתה תבקש גוענדולין תחבולות בערמה לראות את פניו ולדבר אליו, ברגע אשר רק אפן את שכמי ממנה כמעט קט !

וגראנדקורט ישב אל השלחן במקצוע לשחות את ספל הקיפי אשר לפניו ולהשקיף משם על פני אשתו לדרוש ולרגל אותה, וירא והנה אותות חדשים על פניה אשר לא ראה כמוהם גם תמול וגם שלשום, כי קרן עור פניה ועיניה מלאו אש נוגה ושפתיה מלאו רצון, ותהי גם מרבה לדבר, כאשר לא הסכינה זה ימים רבים. אכן כל תלאותיה וכל דאגותיה אשר הרביקה לא עצרו כח להעיב את יפי פניה ולהשתות את מראיה, ותהי אשת גראנדקורט יפה שבעתים מן הנערה גוענדולין הארליט ! כי בימים האחרונים קנה לבה דעת ומומה, משפט ומחשבות רבות, וכל אלה האירו את פניה ויוסיפו על יפיה ועל חנה הטוב אשר לא היה לה בראשונה, ויהיו לאותות על פניה ולחיים חדשים בכל כרי עורה, אשר יתנכרו בכל מעשיה ואשר בכל הליכותיה תחזה עינינו אותם, אמנם נכון הדבר, כי יש אשר אשה צעירה לימים תיף שבעתים ותעלה ביפיה על הימים הראשונים בעודה בבתוליה בבית אביה, עקב אשרו ראו עיניה חיים חדשים ולבה קנה תחבולות ומומות אשר לא ידעה כמוה גם תמול וגם שלשום, והיו לה כל אלה ללויות חן לשים על פניה אותות חדשים אשר קסמים בקרבם.

ואותות אשר כאלה ראה גראנדקורט בפני אשתו בשבתה אל השלחן במקצוע אשר מעבר מזה; והיא אחרי כלותה לשחות, ותקם ותשם את שתי כפות ידיה מתחת לצואריה, כאשר הסכינה, ואצבעות ידיה מלאות טבעות זהב ואבנים יקרות ושהם וישפה, וגם לא התאמצה להסתיר את שמחתה ממנו ותאך את פניה גם אליו, ותהי כאיש האומר לעוזב את אשתו ואת ילדיו בביתו ולצאת אחרי כן לשבת בסוד עליוזם, ולכן טרם יצא וראינו כי יתעלם באהבים הוא ובני ביתו עמו, לדבר אליהם דברי חן ורצון ולחרות בשמחה את פניהם כרביעית הישעה; ויש אשר נראה כי יהיה כלב לאיש אשר כזה, והכלב יודע את אדוניו היטב והוא בוחן ודורש את כל אותותיו ומופתיו, לדעת מה היה לאדוניו כי יושב הוא בפעם הזאת ורגליו רובצת אשה על פני אחותה או כי ידבר הפעם ושפתיו מלאו תרועה או כי עיניו מביטות הפעם ואש נוגה להן,

והיו לו כל אלה לאותות להיות גבון ולהתיצב אל מול פני הפתח, כי יודע הכלב את נפש בעליו וכי עוד מעט והוא יקום לצאת. ודרך-כלבים כזאת היתה גם לגראנדקורט, לדעת על פי אותות פני גוענדולין ולהכיר את אשר עם לבבה, וידע ויבן את כל הנעשה ואת כל אשר בלבה לעשות עוד.

— אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת את הפעמון בידך והכית בו, והיה בבוא גיבס המשרת ואמרת לו אשר יכין לנו ארוחה קטנה למועד הישעה הישלישית, אמר גראנדקורט ויקם ויקח לו ציגארה וישלח את ידו לקחת את מצנפתו אשר לפניו — ואני הנני שולח את אנגוס והלך אל החוף והכין לנו סירת-דוגה קטנה אשר גרד אליה לשוח על פני הנוים, ולקחתי אנכי את המשוט בידי לחתור, ואת תהיינה עיניך פקוחות על המפרש; כי ערבים ונעימים מאד מוערי הערב בעת הזאת לשוח בהם על פני המים, והמלאכה הזאת לא תהיה לעול ולמשא על איש כיתר המלאכות אשר נמצא לפנינו לעשותן ואשר תהיינה עלינו למעמסה ולסבל כבר.

או תאחו חרדה את גוענדולין וכל קרביה יתפלצון; כי ראתה וחנה לא רק תקותה ותוחלתה עלו בתהו ותאבדנה, כי אם הכירה ותדע אשר חרץ גראנדקורט בלבו לקחת אותה עמו, רק מאשר יירא לנפשו להותיר אותה לברה ומאשר תחשק נפשו לענותה ולהציק לה ולשמות בצרתה בראותו כי רע ומר לה. אכן לא באניה בודדת בלב ימים היא יושבת עמו ברגע הזה, ועל כן לא יבצר ממנה לשפוך את שיחה בחיקו ולריב אליו; ואולם שמחתה ושלותה עוזבו אותה וימחו מקרבה ולא יספו עוד להאיר את פניה, והיא נהפכה פתאם ותהי כהררשלג אחרי בוא הימים.

— אין את נפשי לרדת עמך אל תוך סירת הדוגה, אמרה גוענדולין, ואתה הן טוב לך לוי לקחת איש אחר עמך.
— טוב הרבר, אם אין את נפשך לרדת עמי אל תוך סירת הדוגה, כי אז עמך אשכ פה גם אני, ענה גראנדקורט; פה נשב עד אשר נחנק, וזה כל הרבר אשר נעשה.
— לא אוכל נשוא בשבתי בסורת דוגה, אמרה גוענדולין במר נפש.

— אכן חדש הדבר הזה ואני לא ידעתי! ענה גראנדקורט
 בלעגי שפה, ואולם אם ממצנת את ללכת עמי, כי אז פה נשב שנינו.
 אז הסיר את מצנפתו וישם אותה על מקומה הראשון, ויתן אש
 על ראש הציגארה אשר בפיו ויחל להתהלך בתוך החדר אחת אנה ואחת
 אנה, ורק לרגעים התיצב לפני החלון ויעמוד ויבט החוצה, וגוענדולין
 התמרמרה מאד בסתר לבה, וכליותיה יעצוה ללכת עמו בקרי ולבלתי
 העתר לו הפעם, ויהי מה! ואף גם ידעה כי לא יעזוב גראנדקורט את
 הבית בלעדיה וכי לא ירפה ממנה ולא יטשנה, ואולם אם נחרצה היא
 ממנו להתעמר בה, כי אז לא על פי דרכו אשר יבחר הוא לו יתעמר
 בה, כי אם על פי הדרך אשר היא תבחר בו, והיא חשקה נפשה
 לכבוש ולכלוא אותו עמה בבית ולא יוכל לצאת מפתח הבית החוצה
 כל היום, או החרישה ולא הוסיפה לדבר דבר, ותקם ותבוא אל החדר
 השני אשר שם המטות, ותצנח אל אחד הכסאות ותגהר עליו ותאָנח
 ולא ידעה את אשר יהיה באחריתה, ורק אחת ידעה כי שבו המים
 הזדונים, וכל משבריהם וגליהם עברו עליה, לאחוז בה ולהעביר אותה
 מן המקום אשר עליו אמרה: פה אנוח כמעט רגע.

ופתאם והנה נראו פני גראנדקורט על סף החדר הזה ומצנפתו
 על ראשו, ואחרי כן הסיר את המצנפת וישב על שפת הכסא אשר אל
 מול פני ג'ענדולין, ויחל לדבר אליה, וקול מליו ספורות:

— האם לא שמת עוד את הדבר אל לבך? או האם מצא חן
 בעיניך לעקש הפעם את דרכך ולבחר לך זרות ותהפוכות? אכן מתאמצת
 את מאד מאד להמתיק את חיי ככל אשר תוכלי!

— אבל מדוע זה תתאמץ אתה למרר את חיי? שאלה גוענדולין
 ותדע כי קצרה ירה מהושיע לנפשה וכי עוד מעט ורמעות עיניה תפרוצנה
 כזרם מים באין מעצור.

— האין את נפשך להגדיל את הסדך עמי ולהגיד לי מה הרעה
 אשר עשיתי לך? ענה גראנדקורט בקולו החלש היוצא מתוך גרונו ועיניו
 העמוקו להביט אל תוך עיניה — האם בזאת הרעותי לך כי עמך אשב
 ולא אעזוב את הבית בראותי כי אין את נפשך לעזוב אותו?

והיא לא מצאה דברים לענות אותו, כי נבצרה ממנה להגיד לו
 את כל לבה, ולא ידעה את אשר תבחר; וכאשר ידעה לה נפשה מאד,

ותחל לבכות בקול גדול ודמעותיה ירדו על פני לחייה באין מעצור — ויהי הדבר הזה לחידה גם בעיניה, כי לא הסכינה לעשות ככה לעיני בעלה גם תמול וגם שלשום.

— אולי תועיל לך כל זאת, ענה גראנדקורט מקץ רגע אחד או שנים, ואולם אנכי רק אחת ידעתי כי לא טוב הדבר הזה וכי רע המעשה ההוא מאד מאד. הן האלהים הוא היודע את מחשבות הנשים ואת כל מומותיו ותחבולותיהן ביום עשותן ככל הדברים האלה! אין זאת כי תאמרי בלבך לבוא בדרך הזה אל מחוז הפנך אשר אליו תשא את עיניך; ואולם אנכי לא אראה בכל הדברים האלה זולתי כי עלינו לשבת פה כלואים בתוך החרד, תחת אשר יכול ויכולנו לשווח על פני המים באניה ולמצוא תענוגות לנפשנו.

— כי עתה נקומה ונלכה, קראה גוענדולין בחמת רוח, אולי נצולל כעופרת כמים אדירים — ודמעותיה פרצו שנית מעפעפי עיניה. וגראנדקורט ראה את מעשי גוענדולין הזרים האלה ויהיו לפלא בעיניו, ויבקש וימצא להם שרש דבר בדירונדה, ואחרי כן הקריב את כסאו עד לפניה להיות קרוב אליה מאד וידבר אליה בקול דממה דקה מאד ויאמר: „עתה שוכי נא למנוחתך כמעט קט, והטי נא אוזן א הדברים אשר אדבר אליך“.

ובקרבתו לפניה, ויהי הדבר הזה כקסם לגוענדולין, ותחרד רגע אחד ותחרל לבכות, ותהיינה שמורות עיניה סגורות עד החצי וידיה משולבות אשה על פני אחותה, ותשב ותשמע.

— נדרוף נא עתה להבין איש את רעהו, הוסיף גראנדקורט לדבר אליה כמשפט הראשון — הן ידעתי היטב מה כל החרדה הזאת ומה שרש דבר נמצא כך בכל תעתועיך ותהפוכותיך אלה, ואולם אם תרמי בנפשך להתעלל בי ולראות אותי כראות פני כסיל אשר איננו יודע בין ימינו לשמאלו, כי אז תשגי מאד. אל מי תקוי ואל מה תשאו עיניך ביום אשר יבער ממך להיות לי לאשה בכבוד ובאמונה? הלא אך חרפת עולם תעטי על נפשך, וזולתה לא אראה דבר; ובדבר דירונדה הלא עיניך הרואות כי נקעה נפשו ממך והוא יפנה לך עורף ולא פנים.

— אכן שקר כל הדברים אשר אתה דובר אלי! קראה גוענדולין במר נפש — הן לא ידעת קטנה או גדולה מבל הנעשה בקרבי פנימה

ולכן לא אתה תהיה לי לשופט ולמוכח. אנכי אנכי ראיתי למדי חרפת עולמים וכלמת נצח, ואתה שבעתים הטיבות לעשות לו נתת אותי לדבר עם כל איש אשר יהיה רוחי לדבר עמו, ולא היית לי לשטן ולנוגש, ואז נחת ושלות גם אתה.

— הן תעשי עמי את החסד לתת אותי לחרוץ משפט אם לעשות דבר ואם לחרול, ענה גראנדקורט ויקם ממקומו ויגש עד לפני החלון, ויתיצב שם, ויחל לסלסל באצבעותיו את שערות שפמו, ויהי כמהכה אל דבר.

וגוענדולין ידעה את הדברים אשר דברה ותכן את כל משפטיהם ואת כל ערכם, ותחשוב כי כן יהיו גם בעיני גראנדקורט להבין אותם גם הוא כמוה, ויהי כמעט יצאו הדברים מפיה, ותחרד בשמעה אותם; ואולם בלב גראנדקורט לא נגעו הדברים האלה, כי לא האמין מעורו בדמוינות ובחלומות, ולכן לא האמין גם ברעה אשר נגד פניו, כדבר גוענדולין אשר דברה, ורק אחת ידע כי ירו מושלה לו וכי כח בידו וגבורה בימינו להדוך את כל המתקוממים לו, וגם ברגע הזה ראה כי כשפחה חרופה היתה לו אשתו אשר יש לאל ידו לעשות בה את כל אשר יהיה בלבו לעשות; ובלבו אמר: תעכררנא שנה מיום היותה לי לאשה, ואז תראה כי אין עצה ואין תכונה לה להרים ראש, והורידה את רום אפה והשפילה את גבהות עיניה, וידעה כי אין תקיה להתקומם לי. — וגראנדקורט הוסיף לעמוד על מקומו אשר לפני החלון, מבלתי פנות ימין או שמאל, וגוענדולין עורגה יושבת על הכסא ונפשה יודעת מאד כי אין מנוס ואין מפלט וכי קם עליה שטן לענות את נפשה ולהציק לה והוא לא יעזבנה ולא יטשנה עוד כל הימים אשר תהיה על פני הארץ.

— ומה הדבר אשר חרצת בלבך לעשותו? שאל גראנדקורט עתה ויפן אליה ויבט בה — התוכלי להגיד לי את הדבר אשר עלי לצוות את המשרתים?

— נקומה ונלכה! ענתה גוענדולין, וקירות הבית היו לה כקירות בית כלא להצר את צעדיה תחתיה, וכית כלאה זה לא יתהל כל הימים אשר האיש הנורא הזה יהיה על פני האדמה והיה לה לאדון ולמושל. הן דבריו היו תמיד כמסמרות המועקה אשר תושם במתני איש או כדרכונות

חסד אשר וישם ברגליו, למען הגדיל ולמען הוסיף מכאוב מרגע לרגע, וכל איש יודע מראש כי כל המקשה לבו יפול ברעה.

ובכן נתן צו להיות סירת דוגה נכונה, וגם הלוך הלכה גוענ-דולין עם גראנדקורט בטרם אכלם את לחם הצהרים ויבואו אל החוף לראות את הסירה אשר הוכן להם; וגראנדקורט שב למנוחתו השלמה כב־אשונה, ובתוכו התרונו לבו בראותו את להקות החובלים והמלחים העומדים על החוף, והם משתאים ומשתוממים על האניה היפה והגדולה אשר עשה לו „האלוף האנגלי“, כי ברגע ההוא הובאה האניה אשר לגראנדקורט אל החוף להוריד אותה אל מקום המוערה העשוי לדבר לחוק שם את בדקיה ולסתום את פרציה; והאיִש האנגלי הזה יבין לבו למשול באני־שיט להטותה כחפצו, כאשר ימשול הרוכב בסוסו להטותו אל כל אשר יהיה רוחו להטותו, כי על כן איש אנגלי הוא. וגוענדולין התכוננה אל גראנדקורט ותרא והנה רוח שמתה וגילה שפוכה על פניו, כדבר השמחה אשר שפוכה היתה בכקר הזה עליה ואשר מצא גראנדקורט לה; כי אמנם באה תאות גראנדקורט אשר מצא תמצא ידו לשוט על פני המים בתוך סירת דוגה קלה ולהראות את כל המלחים והחובלים את רוחו העשוי לבלו חת ואת אמין לבו, ויש אשר תשיג ידו להכות כים גלים ולהשכות את שאון דכים, לעצור בהם ולהלחם אליהם ככל אשר תהשק נפשו, ותקטן עוד ממנו כל זאת, והנה גם גוענדולין הולכת עמו להיות כצל על יד ימינו, כי כן צוה.

מקץ השעה החמישית אחרי הצהרים, ושניהם באו שנית אל החוף לבוא אל תוך הסירה אשר היתה נכונה וכל האנשים אשר על החוף התיצבו וישתוממו על השנים האלה; כי ימים היו השנים עד מאד, אשר עור בשרם לבן ובדי עורם מפיקים רוח עז וגאון ושפתיהם סגורות באין דובר דבר והליכותיהם מלאות הדר ותפארת — והיה בראות אותם איש ציר, וחשקה נפשו לעשות גם הוא תמונה בתמונתם כצלמם. אכן הוד והדר לבשו גראנדקורט בהיותו עטוף בתוך הכנר הצר אשר על בשרו, ויראו פני צוארו וכתפיו העגולות והמלאות וזרועות ידיו החזקות, וגוענדולין גם הוא היתה בעיני כל רואיה כפסל עשה הצורף.

ואנשי החוף התחרשו ויתלחשו, ויש אשר דברו על דבר הרוחות ועל החליפות אשר תהיינה עוד לרוח בעצם היום ההוא, וכי טוב לכל

תופש משוט להכין את נפשו למלחמה בכל התחבולות אשר תמצא ידו ;
ואולם גראנדקורט הוכיח לכל היועצים "אלה כי רק פושקי שפתים הם
להשמיע עצות ואיש לא שאל את פיהם, וכי יודע הוא את מי הם
ואת עלילותיהם ומשפטיהם יותר מהם .

וגוענדולין מתהלכת לימין אישה, ובדי בשר פניה טרם ינועו
וכרם ינודו, ויש אשר תתעורר ומצאה והנה מחשבה אחת חשב לבה
מאז ועד עתה, והמחשבה האחת הזאת לא תסור מקרבה ולא תמחה
ולא תחרל ממנה אף רגע. אכן לא יראה גוענדולין לנמשה, פן יקרנה
אסון בדרך או מקרה יהיה אשר איננו טוב, ורק יראה יראה גדולה
מפני המחשבה אשר בקרב לבה ומפני צלמי הבלהות אשר ברא לו רוח
דמיונה ואשר ירדפו אחריה ולא יעובה; כי נהפכה השנאה הכבושה
בקרב לבה ותהי לרוח שגעון אשר אין לו קצב ואין לו גבול, ורוח
השגעון הזה מלא את כל לבה, ותקצר ידה ממשול בו. אז ידרו שניהם
המימה, ובשבת גוענדולין על מושב המשוט ואזניה שומעות את כל
הדברים אשר ידבר גראנדקורט אליה להורותה את המעשה אשר עליה
לעשות, ותקצר נפשה בעמלה מאד מאד, ותהי בעיניה כמתיצבת על
שדה המערכה אשר התאמין תתאמין לנוס משם על נפשה בטרם בא
הדם לטמא את כפות ידיה. אז זכרה את דירונדה, ויהי לה האיש
הזה לתקוה ולתוחלת אשר אחזו מחשבותיה בו ולא הרפו ממנו,
ותתפאר בלבה כי לא יוכל דירונדה לעזוב את המקום הזה בכל הימים
אשר יושבת היא בעיר הזאת, עקב אשר לבו יגיד לו כי אליו תשא
את עיניה וכי מחכה היא לעזרתו; והיתה לה תקותה זאת למשען ומשענה,
אשר החזיקה בה, למען אשר תתאמין ותתגבר על הרעה אשר מלא כל
לבה אותה; ובכל זאת לא עזבו אותה צלמי הבלהות ומחשבות
הבליעל וירדפו אחריה וידביקה, ונפשה ידעה מאד כי יבוא הלילה
יעיניה תראינה את צלמי הבלהות האלה שנית ומחשבותיה הנוראות
תשובנה אליה ככראשונה והיא לא תוכל להמלט עוד על נפשה —

ורוח קדים חרישית נשאה את סירת הדוגה הקטנה מן החוף
להביא אותה אל מול פני המזרח; אז תראינה עבים קלות וקטנות
העולות בפאתי הרקיע לכסות מעט את אור פני השמש, ויהי השמש
לבוא ואור נעים ומתוק פרוש על פני הגלים, ויראו התרנים הגדולים

עם הקטנים גם מקרוב וגם מרחוק, פעם בכה ופעם בכה, ותהיינה חליפות למראיהם להיות לתענוגות לכל הרואה בשלל צבעיהם. והעיר הגדולה לא נראתה עוד מרחוק בלתי אם מתוך הערפל, ויתנשאו ראשי ההרים, ותהי דממת קרש מסביב כדממת קרש אשר בהיכל אלהים הבנוי על אי בודד. או תוריד גוענדולין פתאם את זרועות ידיה ואנחה גדולה ותרישית תתמלט מבין פתחי פיה, ויהי קולה קול מלחשים אשר לא ישמע בדברה, והיא אמרה: „אלהי! חוקני ועזרני נא רק הפעם!“

— מה לך? שאל גראנדקורט כי לא הבין היטב את דבריה.

— אין דבר, ענתה גוענדולין ותתעורר מחלומותיה אשר חלמה בהקיץ ותשב למושך את חבלי המפרש כבראשונה.

— האם לא תמצאי אשר דברים כאלה יתנו תענוגות לגפש אדם? שאל גראנדקורט.

— תענוגות אשר לא תספרנה מרוב! ענתה גוענדולין.

— הלא תראי עתה כי לא היו לנו דברים אחרים טובים מאלה לעשותם? הוסיף גראנדקורט לשאל.

— לא, לא היו לנו דברים אחרים טובים מאלה! ולכן עד כוא יום אדני הגדול והאחרון נשוט באניות בלב ימים ולא נחדל אף רגע והיינו כבני השרים והשעירים! קראה גוענדולין בקול גדול כאיש אשר בשגעון ידבר.

וגראנדקורט נסה רגע אחד להביט אליה מתוך עיניו הצרות ולחקור את פניה, ואחרי כן אמר: „אם יש את נפשך, כי אז נוכל לנסוע מחר בבקר עירה אֶספציה, ואניתנו תרד אלינו שמה ונעבור בה משם והלאה.“

— לא; רק אין דבר אשר ימצא חן בעיני כסירת-הדוגה הזאת, ולכן פה אשב.

— טוב הדבר, והיה גם מחר כרת היום הזה, ואולם עלינו להסב עתה את פני סירתנו אל מול הפאה האחרת; הבה ואחוק את המפרש.

פרק שלשים וחמשה.

בראות דירונדה את פני גוענדולין וגראנדקורט במסדרון בית המלון האיטלקי, ויהי לבו נפעם מאד ברגע הזה, כי נקרא נקרא ברגע ההוא לבוא אל חדר אמו בפעם השנית.

ומקץ שתי שעות אחרי הפרדו מעליה, והוא ידע כי עזבה הנסיכה הגדולה האלם-עברשטין את בין המלון לנסוע באשר תסע, וירא והנה אין לו עוד דבר לעשות בעיר גינוא בלתי אם לקום ולנסוע עירה מוגינציה עם המכתב אשר כתב יוסף קלונימוס, למען קחתו משם את ארגו הכתבים הישמורים לו כדבר אמו אשר דברה אליו. ואולם מחשבות רבות ושוונות עלו על לבו, אשר לא הבין את משפטיהן ואשר לא ידע מה הן לו, ותהי עמו רוח חרשה אשר נפלאה ממנו, וכל אלה אסרו את ידיו ואת רגליו מבלתי תת אותו לנסוע עוד. אז חלפו על פניו שנית כל המראות וכל הדברים אשר ראו עיניו ואשר שמעו אוזניו, ולבו נמס בקרבו כמו מים בראותו את אחרית תקותו אשר קוה מעם אמו, וידע כי אין לו אם כאשר בקשה נפשו מאז החלו לדעת לבחר בטוב ולמאס ברע ועד היום הזה — ובשבתו בדרך בחדרן אשוי בבית המלון ובזכרו את אמו ואת כל אשר עבר עליה, אז נכמרי נחומיו עד מאד, וימלא לבו חמלה וחינה, ולא יכול להתאפק עוד, ויבך. ואת השנויים הרבים אשר היו לו ואת החלופות הרבות אשר באו עליו — זכר, ויזכור את עמו ואת מולדתו אשר לא ידע אותם עד היום הזה, ויהי בעיניו כאיש הולך בדרך באישון ליל חשך, והוא תעה מן הדרך ומן ארחת האנשים אשר בקהלם בא, וילך וידבק אחרי אורחה חרשה ואחרת וילך בה כל הלילה, ובהיות הבקר וירא והנה משגה היה עמו, כי התערב עם זרים, ובני חבורתו רחוקים ממנו מאד עם אהליהם ועם כל הכבודה אשר בגליהם. — אז זכר את אבי-אמו, ויתאמין לחקור חקר ולהבין אל רוחו, וידע ויבן כי רוח גדולה וחוקה היתה לאיש הזה, ויש אשר בקש וימצא כי דומה הוא כמעט אל האיש הזה בכל חזיונותיו ובכל דמויותיו; וכפעם בפעם ועיניו ראו בחזון גם את מורכבי ואת מורה, אשר כמלאכי שלום יגשו אליו, והחזיקו בירו ברוב חמלה ורחמים לחבק אותו ולאמין אותו אל לבם,

למען הרגיע את דוחו מכל התלאות ומכל הרעות אשר נגעו אל נפשו בקרב הימים האחרונים .

אכן היה דירונדה מן האנשים אשר הסכינו משחר טל ילדותם להיות שליטים ברוחם ולעשות את דרכיהם ולדבר את דבריהם בשובה ובנחת, ואולם לבם בקרבם כים נגרש אשר לא ירגיע ולא ינוח ואשר בהיות המקרה ואחזה פלצות וחרדה את לבם זה לשים בו שמות אשר לא היו כמוהן מאז ועד היום הזה .

אז תשמענה אזני דירונדה את קולות הפעמון העולים אליו מן המסדרון, ויתעורר וידע כי בא מועד, והי עם לבכו לקחת לו את ספר הרשימות אשר למועד המסעות במרכבת מסלות הברזל ולצדור את צרות הפציו וכליו למען היותו נכון לנסוע בעוד שעה אחת — ואולם רק עם לבכו היה לעשות כדבר הזה, ואת ידו ואת רגלו לא הרים למען עשותו את אשר חשב! ויש אשר נשאו אותו מחשבותיו ויביאוהו עירה מגינציה אשר שם יקה לו את הכתבים אשר עליהם תערוג נפשו, כי תעלומות חייו צפונות בהם, ויש אשר נשאו אותו מחשבותיו ויביאוהו עירה לונדון אל בית האנשים אשר יקרו לו מכל סגולה, ואולם גם מחשבות אחרות באו לו אשר צוו עליו במפגיע לשבת עוד בגינוא, והוא לא ידע ולא הבין את משפט המחשבות האלה, ותהיינה לו לחידה אשר אין לה פתרונים; כי לא בשפה ברורה ובשום שכל דברו אליו המחשבות האחרונות האלה, כי אם במליצות ובחידות — ולכן לא אמר דירונדה אל לבו לאמר: „אשב נא עוד הלילה הזה בעיר הזאת, כי מחר שבת, והיום בערב אבוא אל בית-הכנסת אשר ליהודים בעיר הזאת, לשמוע אל הרנה ואל התפלה, כי אל בית הכנסת הזה באו כל אבותי ואבות אבותי מדור דור, והייתי גם אנכי כאחד מהם, כי על כן באתי אל העיר הזאת; ואף גם זאת ויגו אשב בזה מעט, אולי אשוב ואראה עוד את פני אנשי גראנדקורט“. ואולם את כל הדברים האלה לא אמר דירונדה אל לבו, כי גם הוא עוד טרם ידע את נפשו ואת כל הנעשה בה, ורק כחלום ברב ענין עברו המחשבות האלה במשכיות לבו והוא את מראיהן לא הכיר. ולכן באין מעשה ובאפס ענין ישב על מקומו תחתיו ולא קם לצדור את צרור הפציו במלתחה וגם לא שאל להביא לו את רשימת החשבון אשר ישים בעל בית המלון לפניו; ורק מחשבותיו

נשאו אותו ויביאוהו אל בית הכנסת, ושם ראו עיניו בחזון את פני כל האנשים הרבים הנקהלים אל בית האלהים, והם הן אינם שונים מן היהודים אשר היו בימי אבי-אמו, ואזניו שמעו את הרנה ואת התפלה אשר שפתן שפת עברית ומתכנתן ספרדית ואשר לא השתנו כרב או במעט בכל הימים הרבים אשר הלכו הנגרשים והנדרחים מגוי אל גוי ומארץ אל ארץ, כמישפט גרגר הזרע אשר לאחד הצמח המפורד והמפורד גם ככה וגם ככה, והוא מראה אחד ותבנית אחת ישום לכל הצמח הזה באשר הוא שם; ויש אשר נשאו אותו מחשבותיו ויביאוהו אל גוענהולין, ויזכור אותה וידע כי נגעה אליה הרעה, ויבן כי לא יצדק אם יאמר לעוֹב את גינוא כטרם יבקש לראות את פניה ולדבר אליה דברים אחדים, דברים טובים ונחומים, וכי אחת היא לו אם יאר גראנדקורט את פניו אליו ואם יתר אפו בו, כי לא לנחול כבוד חשבה נפשו כי אם להיטיב.

או יתמהמה דירונדה מבלתי קום לנסוע לדרכו, וישב אל השלחן לאכול את לחם ארוחתו, ולא ידע את המאכל אשר הביא אל פיו, ואחרי כן קם בחפזון ויצא החוצה ויהי עם לבו לבוא אל בית-הכנסת, ובצאתו וישאל את השוער העומד לפני שער הבית להגיד לו אם האלוף גראנדקורט ואשתו עודם בבית המלון ומה מספר החדר אשר הם יושבים בו, והשוער הגיד לו את מספר החדר, וגם אמר אשר יצאו גראנדקורט ואשתו לבוא בסירת-דוגה לשוט על פני המים לרוח היום. אז בא דירונדה אל בית הכנסת ונפשו חשקה לראות את כל החזון אשר לקח את לבו מאז, והנה אנשים לנוכח עיניו אשר עור פניהם שחרחר וויותיהם מחוטבות ומהוקצעות היטב, והם קוראים את תפלותיהם הקדושות והנעימות בחפזון ובמרוצה כמצות אנשים מלומדה, ותהייה בפיהם כשירות עבריות הנקראות בנגינות איטלקיות; אז הכין דירונדה כי לא כאחד מהם היה אבי-אמו, אשר רוחו רוח כביר וגדול, כדבר הנסיכה הגדולה אשר אמרה לו, ומי יודע אם לא יחיד היה האיש הזה בין אלפי אנשים מבני עמו, ומשפטו כמישפט מורדכי, אשר יחיד גם הוא בין יתירים ומובדל מכל יתר בני עמו. אבל האם לא היו כל האנשים הגדולים אנשים יחידים ונבדלים? האם האנשים אשר קנאו לעמם קנאה גדולה ואשר הפיחו בעמם רוח תקוה ותוחלת חדשה, האם לא יחידים

ופרטים היו האנשים האלה בין כל יתר אחיהם? הלא כאלה וכאלה היו הנכבאים מאז מעולם, כאלה וכאלה היו החווים בכל עת תמיד, כאלה וכאלה היו הגבורים אנשי השם מאז ועד עתה, אשר המה היו יחידים ונבדלים, אצילו רוח וכבירו כח, אנשי סגולה ובעלי מעשה, ויתר העם לא ידעו בין ימינם לשמאלם, עד אשר יבואו אליהם הגדולים ודברו אליהם, ודברו אליהם יום יום השכם ודבר, השכם ודבר, עד אשר יבינו ועד אשר ישכילו באחרונה. — ויזי דירונדה עומד בבית הכנסת, ותקצר רוחו בו, ויזכור פתאם את גוענדולין ואת כל אשר עבר עליה, ויכמרו נחומיו אליה ויחמול עליה מאד, ויהי עם לבו לצאת אל החוף, למען ידרוש ולמען יחקור אחריה; כי אהב דירונדה את החפים מעורו להתהלך שם לשוח, ויעזוב את בית הכנסת, ויאמר בלבו כי ימצא עת ומועד לחכות אל גראנדקורט ואשתו על פני החוף עד שובם, ואז יגש אליהם ויברך אותם בשלום ויתרועע אליהם ולא ישום לב אל כל המחשבות הרעות אשר יחשוב גראנדקורט עליו.

והשמש באה ותסתתר עוד מעט אל בין מפלשי עבים צחורות אשר בפאתי המערב, ולא נותר מן האור בלתי אם מעט קרנים לכנות וצהובות אשר רבצו על הגלים לנשק להם בטרם הפרדן מעליהם, ורוח קדים הרישית עברה על הגלים ותטהרם ותגע בהם ותגע אותם אחת הגה ואחת הנה. ודירונדה התנהל לאטו ויבוא עד החוף, וירא את אנשי החוף והנה הם עומדים גדודים ועיניהם תלויות אל סירת-דוגה המרחפת על פני המים מרחוק, ובתוך הסירה יושבים שנים אנשים מן המלחים החותרים בזרוע כח לשוב אל הובשה בחפזן. ותהי המולה גדולה בין אנשי החוף, וירברו המלחים והחובלים איש אל אחיו בלשונות שונות ובשפות רבות, איש איש כשפתו וכלשונו, ולא אבה דירונדה לשאל את פי האנשים להגיד לו את הנעשה, כי אמר: אעמדה נא רגע אחד בקרב האנשים, ושמעו אזני את דבר כל המעשה הנעשה, ויגש עד לפני האנשים ויעמוד על שפת הים, וירא והנה עומדים הנושמים ומביטים בקרני-חזות אל הים, וישמעו כי איש שוכב על קרקע הסירה אשר נפל המימה ויטבע וימות. ויש אשר אומרים: "האלוף האנגלי" הוא, אשר יצא בסירת דוגה לשוח על פני המים, הוא ואשתו; ויש אשר אומרים: "הגבירה האנגלית" היא, השוכבת על קרקע הסירה ואין

רוח חיים באפה. ושם אתם איש צלפתי מן המלחים, אשר אין לו קרן-
 הזות לשים אותה על עיניו, והוא אמר: אין זאת כי „האלוף האנגלי“
 הוא, אשר זה דרך האנגליים מעודם לקחת עמם את נשיהם ולהוציאן
 המיטה ולהשליכן אל מצולות הים; ואת הרברים האלה שמע איש אנגלי
 מן החובלים וימהר לענות אותו כאולתו, ויוכיח לו כי לא האשה טבעה
 בים כי אם האיש. ודירונדה שמע את כל הרברים האלה, ויצא לבו
 ותחרד נפשו חרדה גדולה, ותקצר רוהו מאד מאד להכות עד אשר תגיע
 הסירה אל היבשה, ולבו הזה לו חזיונות בלהות וצלמי מפלצת, למצוא
 את החירה ולדעת מה הגיע על ככה כי היה כדבר הזה ועל פי מי
 היתה שומה — ויש אשר התפליץ לבו בקרבו, כי האמין אשר האשה
 הנמשכה מן המים איננה אשה זרה ונכריה כי אם גוענדולין היא, אשר
 הכירו עיניו אותה מרחוק.

ואולם לא ארכו עוד רגעות השפק, כי חתרו האנשים בורוע כח
 וביאו את הסירה אל החוף ויעלו אל היבשה, ודירונדה ראה והנה
 גוענדולין מתאמצת להתרומם מעל הארץ מתוך ערמות בגדי המלחים
 וכתנות החובלים הרבות אשר רבצו עליה — ופניה הלבינו כנפי המת
 השוכב מתחת למכסה השחור המכסה אותו, ועצמותיה חרדו מקור,
 ושערותיה נולו מים, ועיניה נפקחו לרוחה להביט בה וכה, ותהי כאיש
 אשר במחירת נמצא וגם נתפיש כנגבתו, אשר עוד מעט וקמו כל אנשי
 החוף אשר מסביב לה ואסרו אותה כככלים והביאו אותה אל בית-הספר
 להשיב לה כגמול ידיה. וגם המלח הראשון אשר דלג מן הסירה אל
 היבשה לא התמהמה, כי גם שערותיו נולו מים וכל בגדיו אשר על
 בשרו מלאו מים, ויהי אך כעלותו אל היבשה, ויקם וירץ לבוא אל
 סכתו; ויתר המלחים והחובלים אשר עמדו לפני הסירה לא נתנו את
 דירונדה לגשת אל הסירה גם הוא, וירא דירונדה את גוענדולין מרחוק,
 והנה תועות עיניה אל כל עבר כעיני איש משוגע וכל עצמותיה תרחפנה
 מקור ומקרח, והמלחים החזיקו בה בורועותיהם הגסות והחוקות ויוציאו
 אותה מתוך הסירה ויעמידוה על רגליה, והיא לבושה עוד את שמלותיה
 הלחות במים, והשמלות האלה תדבקנה אל עצמותיה ואל ברי עורה
 להיות לה למכשול בלכתה. או תראינה עיניה פתאם את דירונדה
 העומד לפניו, ולא היה הרבר הזה לשלא בעיניה, כי היתה זקוקה

לו, ותתאמן להוציא את זרועות ידיה מזרועות ידי האנשים העוטרים אותה, ותושט אותן לו, ותען ותאמר, וקולה כקול איש חולה אשר אין בו כח לדבר, לאמר:

— הנה באה ונהיתה! ריה באה ונהיתה! הוא מת!
— דומי, דומי! ענה דירונדה וקולו קול נגיד ומצוה — שובי למנוחתך! — ואחרי כן דבר אל האנשים אשר עזרו לה בלכתה, ויאמר: קרוב אנכי וגואל ממשפחת בעל האשה הזאת. ועתה לו מצאתי חן בעיניכם כי אז וחשתם וגם מהרתם להביא אותה אל בית המלון „איטליה“, ואני אעמוד פה עוד מעט ואָשית לבי אל יתר הדברים אשר עוד עלינו לעשות.

ודירונדה עמד עוד על מקומו וישמע מפיו המלח השני אשר עלה מן הסירה, כי טָבַע בעל האשה בתהומות המים ואין עצה ואין תחבולה למצוא אותו, וסירתו עוד מרחפת על פני המים, והיא ריקה ואין בה איש. ויוסף עוד המלח ויספר, אשר הוא ורעהו שמעו קול זעקה גדולה העולה מן הים, וימהרו ויקחו להם את סירתם ויחתרו בזרוע כח לבוא אל המקום אשר ראו מרחוק, ובכואם ויראו עוד את האשה בהתנפלה המימה גם היא אחרי אישה לאחוז בו, והם הצליחו לתפוש עוד בבגדה ולהוציא אותה מן המים בעוד מועד, ולא הגיעה אליה הרעה בלתי אם מעט.

ואחרי כן מהר דירונדה ויבוא אל בית המלון, למען אשר בעיניו יראה כי נקראו בחירי הרופאים אשר יגהו מזר מן האשה החולה, ויצא משם ויבוא אל בית-הטלגרף, להודיע את דורו הסיר הונג מאלוינגר את דבר כל המקרה אשר נעשה, ויבקשהו למהר ולבוא הלום, וגם אל הכהן גאסקוין שלח טלגרמה, כי ידע את מקומו ואח בית-הכהנים אשר הוא יושב שם וישאל מעמו לגלות את און אם גוענדולין, וידעה גם היא את כל הנעשה; כי זכר דירונדה פזאם את הדברים אשר דברה אליו גוענדולין בשכבר הימים, ואשר אמרה כי נבצרה ממנה לקרוא לאמה לשבת עמה בביתה, למען אשר תהיה קרובה אליה בכל עת, וכי יודעת נפשה מאד אשר בכוא עליה צרה גדולה, והיתה לה אמה לישועה ולנחמה אשר בה תבטח.

פרק שלשים ושישה .

בלילה ההוא ודירונדה לא התפשט את בגדיו בשכבו על מטתו , ולא ראה שנה בעיניו כל הלילה , כי אמר דירונדה בלבו : אולי תקרא לי פתאם , והייתי נכון לקראתה . כי בטרם הפשיטו את שמלות גוענדולין מעליה ובטרם השכיבה על מטתה , והיא צעקה אל האנשים לקרוא לה את דירונדה בראשונה בטרם תשכב , למען תוכל לראות עוד את פניו , ובכואו ותדבר אליו בחפזון ובלאט , ותשאל מעמו להשבע לה כי בוא יבוא אל חדרה כאשר תקרא לו ממחרת היום בבקר , ואחרי כן שבה נפשה למנוחתה , ותחי שוקטת ושאננה . ואולם דירונדה ירא פן תהיינה לה חליפות פתאם בלילה , או כי תחר אש הקדחת בעצמותיה לדובב את שרתותיה ולהוציא מלים מלבה אשר לא כן , כי יתרגו לבה ורדפו אחריה צלמי בלהות וראתה אותם בחזון ובחלום ושמו דברים בפיה אשר לשמעם יחרד כל בשר , ולכן אמר אל שפחתה כי נכון יהיה לקראת גבירתה כל הלילה , וכי תבוא לקרוא לו ברגע ראותה שניוים רעים וחליפות לא טובות במחלת גבירתה , ולאנשים אשר בבית המלון הוכיח , אשר קרוב הוא ומודע ממשפחת אישה , ולכן עליו הדבר לעשותו , לראג לה ולשאת עמה בכל אשר יוכל , עד בוא גואליה ומיודעיה מארץ אנגליה — והעבד הזקן אשר לגראנדקורט ידע אותו מתמול שלשום , וימלא את דבריו אחריו להגיד כי ככל הרברים אשר דבר , כן הוא .

ויהי לפנות בקר ודירונדה עיף ויגע מאד מכל העמל והתלאה אשר מצאו אותו ביום ההוא , וירדם וישן . ואיש לא בא לקרוא לו ולא העיר אותו עד היות הבקר , ורק חלומות רעים ומראות בלהות הבהילוהו וירגיווהו ממנוחתו , ויעירו אותו משנתו וייקץ , ותתפעם רוחו מאד ולבו נבא לו רעות .

ואולם הנה בא הבקר ואיש לא קרא עוד לו לבוא לחדרי גוענדולין , ויהי לו הדבר הזה לאות לטובה , ויקם וירחץ את פניו ויחלף את שמלותיו , ויחכה עד בוא המועד הנכון אשר לא יבצר עוד ממנו לבוא אל חדרה לשאל לשלומה ; ויהי אחרי חכותו , ויבוא שש , ויגיד לו כי לא ראתה שנה בעיניה כל הלילה , ואולם שוקטת ושלוח היתה

על משכבה, ולא באו חזיונות ודמיונות לענות את נפשה, ולפנות בקר נרדמה ותישן. או השתומם דירונדה מאד מאד על כחה ועל גבורתה להיות שליטה ברוחה גם בבוא עת צרה גדולה כזאת, וידע כי רק בכחה ובעצם ידה עשתה את החיל הזה, לבלתי תת לקדחת ולחלומות רעים להשתרר עליה. וגם על עצמו ועל בשרו אמר דירונדה כי לא נגעו הפעם הדברים בלבו להרגיזו עד מאד, וירשיע את נפשו להאמין כי מקרה הימים האחרונים בתהלה לכו לפני אמו המית בקרבו את כל רגשי חמלתו ואהבתו, ולכן גם על גוענדולין לא יחמול עוד חמלה גדולה מאד כמישפטו לפניו, והיה בבואו לדרוש לה ולשחר את פניה, אז יהיה בעיניו כאיש אשר יבוא לראות חרבות שרירי קדש אשר יקרו בעיניו לפניו ואשר עתה לא ילך עוד לבו אחריהם כמישפט הראשון. בין כה וכה ודירונדה בא אל הדוגים והמלחים המצילים את גוענדולין מרדת שחת, ויחאמין לשמוע מפיהם את כל הדברים לפרטיהם ולכל משפטיהם, למען ידע אל נכון את כל הנעשה; והם ספרו לו כי מצאו את סירת הדוגה אשר בה ירד גראנדקורט המימה, אחרי אשר היתה הסירה מרחפת על פני המים כל הלילה, וגם מפרשה עוד פרוש כלו, ויביאו אותה אל החוף; וגם אמרו הדוגים אשר רק בזאת כלתה הרעה אל גראנדקורט, בקומו להטות את המפרש הצרה, ובנפול המפרש, ויכהו ויהדפהו המימה, והוא לא עצר כח לפרש את ידיו לשחות, ויטבע ויגוע. ויוסיפו עוד המלחים ויאמרו לו כי לא שמעו בראשונה כל קול וכל קשב ולא הביטו אל מקום המעשה, ורק כהפנותם את שכםם וישמעו פתאם קול כקול איש אשר נפשו נתונה בצרה גדולה, וימהרו וירדו אל תוך צלצל-דגים ויחתרו אל המקום ההוא, ומדי חתרם ויראו והנה האשה אשר בתוך הסירה קמה ותועק ועקה גדולה ותתנפל המימה וימהרו אליה לתפשה בכגרה.

ודירונדה שב אל בית המלון וישמע כי קמה גוענדולין מעל משכבה והיא מחכה לו; וימהר ויבוא אל חדריה ויביאו אותו אל החדר אשר היריעות הפרושות על החלונות חוסמות את אור השמש מעבור והיא יושבת בתוך הכסא ומתעטפת שמיכה לבנה, ובקצר רוח ובכליון עינים תחכה לו ועיניה נשואות אל הפתח, אכן שערות ראשה הארוכות ערוכות כמישפט ועשויות גלילים גלילים הרובצים על קרקד ראשה ממעל,

וגם כוכבי התכלת עודם בתוך אזניה להיות לה לנזמים ולהוסיף לה לזיות חן; ואולם בקומה רגע אחד מעל מושבה, ותהי קומתה זקופה, והיא עומתה את השמיכה הלבנה, ופניה לבנים גם הם כלבנת השמיכה, מלבד הקיים האדומים אשר מתחת לעיניה, ושפתיה פתוחות לרוחה, ודמותה כדמות פני אשה העומדת לפני השופטים ואין לה לידה להושיע לנפשה, — או ראה אותה דירונדה ותהי בעיניו כצל צלם הנערה גוענדולין הארליט אשר ראה את פניה בעורה יושבת אל שלהן המצחקים אשר בליברון, אשר שפתיה סגורות ועיניה מלאות אש ומצחה כלאה מרי כבית המרי וכדי עורה מפיקים גאה וגאון מאין כמוהם; וכראותו עתה את האשה האמללה אשר לפניו, ויכמרו נחומיו מאד ולא יכול להתאפק, ויחמול עליה חמלה גדולה, ולבו בקרבו התפלץ בזכרו את כל אשר עבר עליו מאז ועד היום הזה.

— שבו על מקומך, אל תקומי; ראי בקשתוך מאד! אמר דירונדה בגשתו עד לפניה, והיא שמעה בקולו ותצנח אל הכסא אשר ישבה עליו.

— התעשה עמי את החסד להגיש את כסאך ולקרבה אלי עד כי תקרב מאד? שאלה גוענדולין — לו מצאתי חן בעיניך לשמוע לי, כי עתה דברתי אליך כיום הזה בלאט!

והיא יושבת בתוך כסא גדול אשר לו מוסדות ומשענות, ודירונדה הקריב את כסאו אשר ישב עליו ויקרב אליה מאד; והדבר הזה נגע בלבה, ותפן אליו את פניה הלבנים אשר קרבו אליו מאד, ותדבר אליו בקול מלחשים, אשר כמעט לא ישמע קולה בדברה, ותאמר: „הלא ידעת כי אשה כבדת עון אנכי מאד, הלא כן?”

ופני דירונדה הלבנים מאד גם הוא בענותו אותה לאמר: „לא ידעת דבר”, ולא מצא את לבבו לדבר אליה דבר מלבד הדברים האלה, — הוא מת, אמרה גוענדולין בקול מלחשים כמשפט הראשון ודבריה נמרצים בסיה.

— כן, ענה דירונדה ויהכה לה בדברים ביראת וכדאגה וקול מליו נחבאו.

— ופניו לא יוסיפו עוד להיות נראים על פני המים ממעל,

הוסיפה גוענדולין לדבר בקול דממה דקה כבראשונה, ורק לבה השתער עליה מדי דברה ותקפז את כפות ידיה בחמת רוח.

— לא.

— לא יראה עוד אותם איש בלעדי... רק אנכי לבדי אראה אותם... את פני המת... והפנים האלה לא ימחו מנגד עיני עד עולמי עולמים!

את הדברים האחרונים האלה דברה בחמת רוח בעודה מתאמצת להבליג על יראתה ועל פחדה, ותפן את עיניה מעל פני דירונדה ותבט ארצה על פני הקרקע אשר לפניו. האם פחדה ויראתה הגדילו בעיניה את כל המעשה אשר נעשה, להגדיל גם את עונת שבעתים ולמלא אותה בלהה וחרדה ובעתה? האם רוח עושים מסוך בקרבה ברגע הזה והוא גם התאמץ לתאמץ להסתיר דבר ולהיות שליטה ברוחה ככל אשר תוכל? — כאלה וכאלה היו המחשבות אשר חלפו במשכיות לב דירונדה מדי שבתו לפניו, ותהיינה לו למרפא ולתקוה, אשר תקוה נפשו כי עוד לא גדלה הרעה כאשר חשב בראשונה והוא עודנו יושב לפניו ומחכה אותה בדברים. אכן ידעה נפשו מאד כי קראה לו להתודות את עונת באונו, ויורא לנפשו יראה גדולה לשמוע את הדברים אשר תדבר אליו. ויש אשר התאונה תאונה אשר תשמור לפיה מחסום ותקבור את כל מסתריה בקרבה, ויש אשר חשקה נפשו לשמוע את כל הדברים אשר תדבר אליו, דבר לא יעדר, ובכל אלה ירא גדולה כי עוד מעט והיא תגול את האבן הגדולה אשר על לבה ונפלה האבן הזאת על לבו הוא והיתה לסבל ולמעמסה אשר לא יוכל למלט עוד עד נצח, ואולם ברגע הזה והיא שבה לדבר אליו, ותבט בו, ותדבר בחפזון, ותאמר:

— הן לא תגיד לי כי עלי לספר את הדברים באוני כל אדם? הן לא תגיד לי כי עלי להראות את חרפתי לעיני כל? ... אכן נבצרה ממני לעשות כדבר הזה! ... ולו עשיתיו כי אז לא יכולתי עמוד! ... אל נא תשמע אמו דבר... גם אחרי מותי אל יגיד לה איש דבר למטוב ועד רע... כי נבצרה ממני לשאת ולסבול, לו ידעתי כי לקחה אונה שמין מנהו... ורק לך אגיד את כל הדברים, דבר לא יחסר, ואתה הן לא תגיד לי כי עלי לספר את הדברים באוני איש בלעדיך?

— אנכי לא אוכל להגיד לך דבר, כי לא ידעתי עוד גדולה או

קטנה, ענה דירונדה ויתעצב מאד אל לבו, — זולתי הדבר אשר נכון אנכי להושיע לך בכל אשר אוכל.

— הן זה הדבר אשר דברתי אליך מראש, כי יגורתי מפני מאד; הלא תזכור את אשר אמרתי כי יראתי את נפשי יראה גדולה! — ובדברה את הדברים האלה ויהי קולה מלא תחנונים ורחמים רבים, ודירונדה ישב ולא הביט אל פניה, כי לא יכול, ורק את קולה שמע ויט אליו אונו. ואחרי כן הוסיפה ותאמר: ידעתי כי שנאתי אשר בלבי הלכה הלך וגדל, והתי לי שנאתי וזאת לרוח רעה אשר בעתתני ואשר חבלה בקרבי תחבולות ומוזות נוראות ולא הרפו ממני אף רגע. או התאמצתי והתהזקתי ואבקש להמלט על נפשי, ולא יכולתי, כי גדלה רעתי מיום ולבי הרע הלך הלוך ורע מרגע לרגע... או ידעתי כי כלתה אלי הרעה... ולכן פניתי אליך בלונדון לקרוא לך לבוא אל ביתי, כי אמרתי לספר באוניך את דבר כל הרעה הזאת מהחל ועד כלה, דבר לא יחסר, למען תדע, אז נסיתי לדבר... ואולם לא יכולתי להגיד לך את כל לבי ביום ההוא; ואף גם הוא בא לפתע פתאם ויהי לנו לשטן...

וגוענדולין התרישה רגע אחר ועצמותיה רעדו מקור ומפחד, ואחרי כן הוסיפה לדבר ותאמר:

— אבל עתה אספר לך את כל הדברים, דבר לא יחסר. היאמין לבך כי אשה בוכיה ומתפללת ומתאמצת להמלט על נפשה מפני הרעה, ויכלה האשה ההיא להיות למרצחת?

— הוי אל אלהים גדולים! קרא דירונדה כי נפעם מאד מאד — למה זה תעני את נפשי על לא דבר ולמה תציקי לי ללא הועיל? הן את לא רצחת אותו!... אל המים התנפלת לתפשו בכגדו ולהצילו מרדת שחת... זאת יתר הדברים תספרי לי אחרי כן... רק מקרה הוא כי מת, ואת לא יכלת להציל, כי קצרה ירך.

— אל נא תקצר רוחך בעמלך עמי! קראה גוענדולין בקול רועד כקול ילד המתחנן על נפשו, ודירונדה שמע את הקול הזה ויגע בלבו, ויפן את ראשו אליה ויבט אל פניה, וירא והנה נבהלו עצמותיה מאד בדברה, והיא הוסיפה ותאמר: הן כה הדבר אשר דברת אלי אחת ושתיים ואשר אמרת כי התעורר יתעורר לבך לחמלה על נפש אדם אשר עשתה רעה ואשר מוסר כליותיה תשמע כל היום, כי תגדל הנפש הזאת

בעיניך ואתה תחמול עליה ותנוד לה ואף ידבק לבך אחריה, עקב אשר יכול תוכל הנפש. הזאת להיטיב דרכה ולעשות עתה את הטוב אחרי עשותה את הרע; ולולא הדברים האלה אשר דברת אלי, כי או גדלה רעתי עתה שבעתים; כי זכרתי תמיד את הדברים אשר דברת אלי ולא משו מקרב לבי אף רגע; וגם ברגע האחרון והנורא ההוא לא משו דבריך מקרב לבי — וזה שרש הדבר אשר מנע אותי . . . ואולם אם נלאית כלכל עתה את דברי אשר באתי לספר באזניך, ואם הסתיר תסתיר את פניך ממני בעת צרה כזאת למען עזובני, אנה אני באה? האם גדלה רעתי עתה למן היום אשר מצאתני ואשר אמרת ללמד אותי להיטיב דרכי? הלא כל הרעה אשר עשיתי בקרב לבי היתה גם אז — ועוד יותר ממנה — שבעתים ושבע כמוה — לולא באת ולולא נשאת וסבלת עמי! ועתה האם תאמר להסתיר פניך ממני ולעזובני?

ויריה אשר קפצה אותן בראשונה בחמת רוח, נחו רבצו עתה על משענת הכסא באין כח ובאין חיל, וגם את שפתיה הרועדות לא סגרה אחרי כלותה את דבריה, ודירונדה לא ענה דבר, כי לא יכול, ויפן את פניו ממנה, וידום, או יאחו בידה האחת ויחוק בה, להיות כשני ילדים אשר יש עם לבכם להתהלך לשות, כי לא ידע דרך אחרת לענות אותה דבר, ויען ויאמר: „לא אעובך“, ובדברו את הדברים האלה, ויהי בעיניו כאיש אשר שמו לפניו גליון לבן והוא חותם את שמו עליו בטרם ידע את אשר יכתבו האנשים על הגליון הזה ואת אשר יאמרו בשמו החתום בזה, או ישבו שניהם יחדו, וידומו, ויהי ראשו מפנה ממנה ופניו זועפים מאד ומלאים תוגה וראגה, אשר לו בא איש פתאם החדרה, והביט את פני האנשים השנים, והכיר כמעט את אשר עבר עליהם.

וגוענדולין התחוקה והתאמצה אחרי אשר אהז דירונדה את ידה, כי לא הראה עוד איש אותה אותות חמלה ורחמים כאלה מעודה, ותדע כי נאמן יהיה דירונדה לפניה כל הימים אשר בו תבטח והוא לא יעובנה, ותחי רוחה רגע אחד, ויהי עם לבה להוסיף לספר לו את כל המוצאות אותה ולהגיד לו את כל לבה, ורק נכצרה ממנה לדבר אליו דבר דבור על אפניו, ראשון ראשון ואחרון אחרון, ותדבר אליו ככל העולה על רוחה, באין סדרים ובאין חשבון, ותאמר:

— מחשבות רבות היו בלבי ועצות רבות יעצוני כליותי, ואני ידעתי כי כבדו כלן ממני ולא אוכל לעשותן. אז נלחמתי בהן ואתגבר עליהן ואתאמץ להשמידן ולכלותן... או ראיתי את פניו אשר היו כפני מות — — וכדברה את הדברים האלה ויהי קולה לקול מלהשים אשר לא נשמע כמעט, ודירונדה הטה את אזנו היטב לשמוע את אשר תדבר — — : זה לי ימים רבים מאד אשר ראו עיני את הפנים ההם... בהקיץ ובחלום ראיתים, ויהיו רודפים אחרי... ואני חשקה נפשי מאד כי מות ימות... ובבל זאת יראתי ויגורתי מאד מפני המחשבה הנוראה הזאת... שתים היו הנפשות אשר נלחמו בקרבי אשה באחותה... ואני לא יכולתי לדבר ותהיינה שפתי סגורות... או חשקה נפשי חשק גדול לשפוך דם אדם... כאשר יצמא איש למים כן צמאה נפשי... כמאכלת אש אכל הצמאון הזה בקרבי!... ויש אשר חשבתי כרגע — עוד בטרם יעשה דבר — כי עשיתי תועבה גדולה ונוראה מאד... תועבה אשר לא אוכל עוד להטיב... ואדע כי רוח רעה מושלת בי וכי רעה אנכי מאד מאד. אכן הגה באה ונהיתה! הגה באה ונהיתה!

אז החרישה רגע אחד, ותהי כמו נאחזו זכרונותיה בסבך במחשבות אשר לא תוכל עוד להמלט מהן ואשר תמשוכנה אחריהן את כל העולה על רוחה.

— עוד בדבריו אליך בפעם הראשונה, ויהי מעשה הרעה שלם בקרבי... בבית-החרף היינו אז אשר לארוננו הסיר הוגא, ואני כבר עשיתי את הרעה בימים ההם... ואולם בימים ההם לא יכולתי להגיד לך דבר מכל הנעשה... והמעשה הזה הוא האחד אשר עשיתי, להקים את מחשבותי אשר חשבתי, ובלעדיו לא עשיתי קטנה או גדולה... כי נשאוני מחשבותי בכל הימים הרבים ההם ויטלטלוני טלטלה גדולה פעם בכה ופעם בכה; ואולם המחשבות האלה לא היו למעשים ותהיינה רק חלומות ודמיונות לכך — זולתי מחשבה אחת, אשר אותה עשיתי ותהי למעשה. ואני עודי בשדה-היריאנדה בעשותי את המעשה האחד ההוא... ושם היה דבר, אשר כלו אליו אצבעותי בכל הימים הרבים ההם, והוא טמון בין המון החפצים והצעצועים הרכים אשר בארגו בחדר משכיתי... צר הוא וחד, קללה ערבה ארוכה בתוך נרתיק בסף, ואני לקחתיו וסגרתיו בתוך הארון אשר לי אשר עם הארגו בחדר

משכבי ... או רדפה אותי המחשבה לחקור ולמצוא דבר, לדעת מה אעשה בו, והמחשבה הזאת רדפה אחרי כעלם בלהות ... ויש אשר דמותי בנפשי וחשבתי אשר שום שמתי אותו למתחת הכר אשר למראשותי ... ואולם את הדבר הזה לא עשיתי, ורק דמיוני הוליכני שולל ... וגם לא יספתי עוד לראותו ולא הבטתי אליו אף פעם אַחַת ... כי לא מצאתי את לבבי לפתוח את הארון; ויהי לי מפתח מיוחד לארון הזה, וזה לי ימים אחדים בשבתנו בתוך האניה, והאניה שטה בלב ימים, ואקח את המפתח ואשלך אותו המימה אל התהום הרובצת מתחת ... כי שאלה נפשי להיות נקיה מן המפתח הזה ולא יוסיף עוד להיות עמי, למען אפרה את נפשי מכל הרצבותיה וממוסרותיה ... ואולם כמעט עשיתי את הדבר הזה, ואני החלתי לחשוב מחשבות ולבקש עצות, לדע כמה אפתח את הארגו גם באין לי מפתח; וכאשר שמעתי כי בעיר גינוא נעמוד ושם נשב ימים אחדים, ואמר בלבי כי פה לא יבצר ממני לשלוח לקרוא לי איש מסגר וחרש אשר יפתח לי את הארון בסתר ... אבל בכואנו עירה גינוא ואני באתי אל בית המלון ואעל את המדרגות ואת פניך ראיתי פתאם, והתי פתאם מחשבה בקרב לבי לשחר את פניך ולדבר אליך ולהגיד לך את כל לבי, ככל אשר לא יכולתי להגיד לך בעודי בלונדון, וגם את הדבר הזה לא אכסה ממך ... ואולם בין כה וכה ואני לקחתי בחזק יד לבוא ולשבת בסירת הדוגה, למען נשוט על פני המים ...

ובדברה את הדברים האלה, ותשא פתאם את קולה ותבך בפעם הראשונה לעיני דירונדה, ואחרי כן צנחה אל הכסא מאחוריה, ותרום, וברגע הזה לא זכרה דבר בלתי אם את תקותה ואת תוחלתה מדירונדה אשר נוחלו ותאבדנה או, ויגדל הכאב גם עתה; ודירונדה לא נשא את עיניו ולא הביט אליה בדברו עתה אליה את דבריו הנמרצים ויאמר:

— אבל כל מחשבותיך ועלילותיך אלה הלא כאשר גולדו בלבך כן מתו שם? הלא רק בקרב דמיונך נעשו כל הדברים הנוראים ההם ולא בידי בשר? הלא שרית עם השטן עד הרגע האחרון וגם יכלתו? וגוענדולין החרישה. על לחייה ירדו דמעותיה באין מעצור ולא יכלה להתאפק, ותקח את מטפתה ותלחין את עפעפי עיניה אליה,

ואחרי כן התאוששה ותתחזק ותתעורר, ותט את ראשה עד און דירונדה,
ותוסף לדבר בקול מלחשים ותאמר:

— למה אדבר באונך דבר והוא לא כן? הבה נא ואספר באזניך
את הדברים כלם, לא יחסר דבר, והיית כאלהים היודע את כל הנעשה;
לא אכזב לך ולא אכסה ממך דבר, ורק את האמת אגיד לך, כה יתן
אלהים וכה יוסיף! ... כי מי יש לי זמה יש לי עוד בלעדיך? אנה אבוא
ואיפה אסתר אם לא אגלה את אונך? ... אמנם היו ימים גם לי ואני
האמנתי אשר קצר קצרה ידי מעשות רע, ויש אשר שמעה אזני כי ישנם
אנשים רעים וחטאים על פני האדמה, והמה רבים מאד, ואני חשבתי
וידעתי אשר בקהלם לא יחד כבודי עד נצה נצחים, ואולם הנה באו
הימים ואני הרעותי ורשעתי מכלם, וגם ראה ראיתי את הרע בבואו אל
קרבי לטמא אותי מעט מעט, עד כי נטמאתי מאד ... או היתה לי כל
הארץ ומלואה לתוכחת מוסר גדולה להוכיח אותי על מעלי באין מעצור,
וכל הדברים אשר יקרו בעיני לפני ואשר אליהם נשאתי את נפשי מעודי,
כל אלה היו לי לקוצים ולברקנים לרוש את בשרי כל היום ולשוטני ברזל
לוהט ליסר את רוחי באין הרף, ויהי לי גם אור השמש לעמל ולתלאה,
לתועבה ולמוקש. ואתה ... הלא ידעת ... עשיתי דבר אשר לא כן כי
הייתי אשה לאיש ... ותהי זאת ראשית חטאתי ... כי חטאתי לאשה
אחרת ... אשר נשבעתי לה ולא שמרתי את מוצא שפתי ... ואני אמרתי
בלבי: רק שמחה ונחת אמצא, והנה בלתי וחרדה ... חשקה נפשי
לראות חיים טובים ולשמוח כל היום, ולא חמלתי על האשה אשר
התיצבה לי שטן בדרכי ואוגה אותה מן המסלה ... ותהי אחרית האשה
הזאת עדי אובד, ואבוא אנכי תחתיה — ואני ידעתי את כל זאת מראש,
וידעתי תמיד כי הרעותי וכי רשעתי, ועוני היה לנגדי תמיד ... והי
בהיותנו בדרך ואני שוכבת על משכבי בחדרי אשר בתוך האניה ושנה
בעיני לא אראה, או ידעתי פתאם כי נכתם עוני גם לעיני כל הארץ
וכל יודעי יודעים את כל המעשה אשר עשיתי, אין נסתר דבר — כי
איך יסתר דבר אשר כזה ואיש לא ידע אותו בלעדי? — הן לא אנכי
לבדי ידעתי, כי גם האלהים הוא היודע, והי הרבר הוה כאש בעצמותי
אשר אכל את לשדי ואת דמי החריב ... וגם מתוך הדממה אשר על פני
הים שמעה אזני את מוסר תוכחתי, וגם כל המראות וכל התמונות

אשר חלפו על פני השמיעוני את דבר עוני, ורק אתה לבדך לא קמת עלי להרשיע אותי... ואני ידעתי היטב כי רק אתה לבדך נותרת מכל האנשים ולא תחפוץ בְּהִנְכָחִי, ולא תשאל נפשך לראות אותי ברעה אשר מצאתני, ונהפוך הוא אשר עמל תעמול להיות לי לעזר, למען השיב אותי לבצרון וללמוד אותי להטיב את דרכי... והמחשבה הזאת היתה לי למושען עז תמיד לבלי אמוט... וגם עתה הן לא שנית עוד את מחשבותיך ואת דרכיך עמי? הן גם עתה לא תחפוץ בתוכחתי וידך לא תיסרני?

וגוענדולין החלה שנית לבכות בקול גדול.

— חי אלהים אם היה כדבר הזה עם לבי! ענה דירונדה ולא נע

ולא נד ממקומו.

אכן ירעה לו נפשו מאד בשמעו את כל הרעה ואת כל התלאה אשר מצאה את האמללה מרי העלולה על לבה את זכרונות הימים אשר עברו, ואולם לא מצא את לבבו לשאל אותה דבר ולחקור אותה, כי ראה אשר גדול הכאב מאד והיא טרם יודעת להבריל בין הדבר אשר היה ואשר נעשה ובין הדבר אשר רק רוח דמיון שוא התעה אותה להאמין בו, וידע כי רק לצדקה תחשב לו אם יתן אותה לדבר ככל העולה על לשונה וככל אשר יהיה עם לבבה באין מעצור, והיא הוסיפה ותאמר:

— אמנם היו לי כל הדברים האלה לחרדה ולפליצות, למקומה

ולבהלה ברגע אשר לקחתי ביר חזקה לבוא ולרדת בסירת הדוגה... כי כאשר הכיטה עיני אותך על המדרגות בבית המלון, או שמחתי שמחה גדולה, כי האמנתי אשר בא המועד הנכון ולא יבצר עוד ממני לגלות את אונך ולהגיד לך את כל לבי, וידעת גם אתה את דבר הארגו הסגור אשר בתוך הארון בחדר־משכבי... וגם את יתר הדברים אגיד לך, אשר הציקו לי מאד ואשר היו כמחנק לנפשי... ולו הגדתי לך את כל אלה ולו ידעתי אשר לא נסתרו כל הדברים ההם גם ממך, כי אז לא באה כל הרעה ולא היה עוד כח לשטן המשחית למשול בו ולהשחית... כי כך במחתי ותהי זאת כל תקותי... יען אשר לא חדלה שנאתי מקרב לבי בכל הימים האחרונים ההם וחמתי גם היא בערה בקרבי ער להשחית, וגם דמעותי ומלחמותי לא הועילו לי לבכות את

תאותי ולהשמיד את משאלותי אשר שאלה נפשי בסתר ואשר שבו אלי כפעם בפעם ואני לא יכולתי להמלט עוד מפניהן... את משאלותי אלה יראתי, והן רדפו אחרי ויאהווני בציצת ראשי... וכאשר נחלה תוחלתי מעמך וכאשר אבדה תקותי, לדבר עמך פה אל פה, וביד חזקה הושיבני אל תוך סירת הדוגה, או שבה הרעה אל תוך לבי ותתחזק ותגדל שבעתים מבראשונה, ותהי לי לעצם מעצמי אשר עמה יחד ישבתי בכית-הכלא, ואיש לא ימלט עוד מפני אחיו... ויש אשר אחשוב כי זה לי ימים רבים מאד מאז באתי אל סירת הדוגה ועד עתה! ויש אשר אאמין כי נכונה הייתי ברגע החוא לתת את כל אשר לי, לו היתה חרב בידי או לו נתן אלהים את הברק בימיני לכלותו ולהשמירו מעל פני הארמה!...

ובדברה את הדברים האלה ותבער חמתה בקרבה גם עתה עד להשחית, כי זכרה את כל אשר עבר עליה ברגעים ההם ותרגז ותחרד; או החרישה רגע אחד ואחרי כן הוסיפה לדבר בשנף קצף וברוח סוערת, ודבריה מלאים מרורות וחמת פתנים, ותאמר:

— לו שב עתה אלי להיות פה לפני כבראשונה, כי אז מה היה עליו לעשות? אכן אין עם לבי גם עתה לשאל ולבקש אשר שוב ישוב ואשר יחיה פה לפני כבראשונה!... ובכל זאת לא אוכל לשאת ולסבול ולראות את פני-המת אשר לא יסורו מנגד עיני אף רגע... אמנם אישה רבת לב הייתי ויראתי מפני החרפה, ולולא הדבר הזה כי אז הטיבותי לעשות לו עזבתי אותי ולו ברתי מפניו ולו הלכתי אל אשר נשאוני רגלי, להיות כענינה השואלת על הפתחים, ורק לא אישא ולא אסבול את מוקשי מות אלה... ואולם לו הלכתי ולו פניתי אל כל אשר היה עם לבבי, והנה יראתי ורדת אחרי לבלתי תת אותי להמלט על נפשי... ויש אשר חשבתי כי אותי יהרוג באפו, לו אמר למרות את פיו ולעשות דבר ולא רווח... אבל עתה — הנה פני-המת לנגדי עיני תמיד ואני לא אוכל לשאת ולסבול ולראות אותם!

ותפתאם עזבה את יד דירונדה אשר בידה, ותתר ממקומה ותקם ותעמוד, ותפרש כפית השמימה ותקרא:

— רק אישה אכזרית וזייתי אשי לבה מלא חמת מתנים! מה יכולתי אנכי לעשות דבר זולתי לקרוא: הצילו! הצילו! אנכי

טובעת ! ... מות ... מות ... כי על כן נעזב אתה באין מציל ובאין מושיע ...
 מות ... מות ... רד ער התהום אשר פתחה את לועה לך והטמן
 בחשרת המים השחורה ! ... נעזב אתה באין מציל ומושיע ... אין רחמים
 ואין חמלה ... גם אנכי נעזבה אהיה כל הימים ! ...

ואחרי כן עזב כחה אותה ותצנח אל הכסא כבראשונה ותשא את
 קולה ותבך בקול גדול, ולא זכרה ברגע ההוא גם את דירונדה ; ודירונדה
 גם הוא לא ידע את נפשו וכל בינתו התבלעה, וירא כי שנה מאד
 בחשבו אשר מקרה הימים האחרונים הרגיו את לבו עד אשר אין בו כח
 עוד לחמול על איש ולגוד לו בעיניו, ותהי בו להפך מכל הדבר הזה,
 כי נכמרו נחומיו מאד ולבו מלא חמלה אשר לא ידע כמות מעורו ועד
 היום הזה, כי זכר פתאם את נפש האשה האמללה הזאת אשר ראו
 עיניו אותה בעודה נערה עליוה ושמתה מאין כמות, ועתה היתה למפלצת
 ולחרדה אשר מוסר כליותיה יאכל כעש בכל חמודיה ולא יחמול, וישבר
 לבו למראה פניה ; ויש אשר האמין כי שבת כל משיש מעל פני הארץ,
 והוא גם הוא לא יוסיף עוד למצוא נחת בחיים בלתי אם לחמול עליה
 חמלה גדולה, והיתה זאת שמחתו האחת. ובדבר גוענדולין את דבריה,
 והוא קם ממקומו גם הוא בשמעו את המשא הנורא אשר יתפרץ מבין
 שפתיה כפרץ מים נופלים, ותגדל עוד חרדתו שבעתים בשמעו את קולה
 אשר נהפך לקול מלחשים, להיות כאשה אשר תדבר את כל הדברים
 ההם אל לבה באין שומע ובאין עד, ורק בסתר תתורה על עונה,
 ובאין דעת את אשר הוא עושה הפך את ערפו אליה וירחק ממנה מעט
 ויעבור ממנה וחלאה מספר צעדים אחרים, ולבו בקרבו כים נגרש.

או יבנה הרממה להיות כבראשונה, וגוענדולין טרם תראה בעיני
 בשר ורק לבה הגיד לה אשר הרחיק דירונדה ללבת ממנה, ודירונדה
 כהפנותו את שכמו לשוב אליה וירא והנה עיניה פקוחות עד למאד
 ושפתיה גם הן פתוחות ותלויות אליו, ופניה מופקים בקשה ותחנה
 אשר לא יוכל איש להתיצב בפנותן, ורק מלים בפיה אין להגיד לו
 את דבר תחנוניה ובקשותיה בכל עת אשר רחוק הוא ממנה. האם עזב
 אותה גם הוא — אם עתה כבר עזב אותה ? ואולם עיניו מביטות עתה
 אליה כפעם הראשונה מאז דברה אליו לאמר : „הלא ידעת כי אשה
 כבדת עון אנכי“, ועיניו מלאות רחמים וחמלה, ויהי כאיש אשר ידבר

לאמר: „אמנם ידעתי את כל זאת, כי על כן אין לי דרך אחרת בלתי אם לעמוד לימינך לבלתי עזבך“, ויגש וישב על מקומו כבראשונה, ורק את פניו לא הפנה אליה וגם את ידה לא אחז כידו כבראשונה. וגוענדולין ראתה אותו ואת פניו המלאים יגון ועצב, ותשכח גם היא את יגונה רגע אחד, ותאמר:

— אמנם ידעתי כי שואה אנכי מביאה על נפשך!

ודירונדה לא ענה דבר, ורק בקול „אויה!“ התמלט מפיו, ועצמותיו נבהלו רגע אחד, ואחרי כן שנה את מעמו כמעט, ויען בשפה ברורה ויאמר: „לא לזאת נשים לבנו עתה לראות אם שואה קרובה לבוא ואם לא, ורק זה הדבר אשר אליו כלתה גפשי ברגע ההוא: למצוא לך ישועה ומרפא ככל אשר אוכל; ואת שפכי נא את לבך לפני והגידו לי את כל אשר עמך, אם האמין תאמיני כי בזאת תמצאי נוחם“.

ואולם הדברים הנעימים והערבים האלה לא הקריבו את לבות השנים איש אל אחיו כי אם הרחיבו את התהום הרוכצת ביניהם, עקב אשר שמעה גוענדולין את הדברים הטובים ההם ותרא את כל אשר ירחם דירונדה אותה ואת אשר יחמול עליה, ותדע כי גבוה הוא ממנה כגבוה השמים מן הארץ, ויכניעו וישפילו הדברים האלה את לבה מאד, ותכלם, ויש אשר אשר היה עם לבכה רגע אחד להתנפל ארצה על ברכיה ולכרוע לפניו, ורק לא מצאה את לבכה לעשות כדבר הזה, ותשב ותרום ולא ידעה את אשר עליה לעשות, וגם מלים לא מצאה בפיה, ודירונדה ראה כי היתה הדוממה רגעים אחדים ואין בפיה דברים להגיד לו, ויען ויאמר:

— אולי עיפה ויגעה את. האלך עתה ואשוב אליך ברגע אשר

תקראי לי?

— לא, לא! השיבה גוענדולין ותירא וראה גדולה פן יעובנה

דירונדה עתה, ותיראה הזאת נתנה לה כח לדבר אליו דבר כבראשונה, ואחרי כן הוסיפה ותדבר אליו בחפזון ובקול מלחשים ותאמר: „הבה ואספר באזניך את כל אשר באה עלי והרות אשר לבשה אותי ברדתי אל סירת הדוגה התיא; כי כעש וחמה מלאתי, עקב אשר הציקו לי בדברים ויאלצוני לרדת אל סירת הדוגה, ולא רוחי, ואקצף קצף גדול, ואשב על מושב החותרים, ואהי כגבר אשר אסרו אותו ככבלים אל האניה“.

או נשאה הסירה אותנו — ונעזוב את החוף — ונתתור — הלך וחתור לבוא עד לב המים ... ותהי דממה גדולה מסביב ... ואנחנו לא הבטנו איש בפני אחיו בכל עת שבתנו בתוך הסירה, וגם לא פתח את שפתיו לדבר אלו, זולתי בצוותו אותי דבר, למען אדע את אשר עליו לעשות בהחזיקי את חבלי המפרש ... וגם השמש אשר ממעל רק קשר קשרה עלי, כי הכתה על ראשי, וקרניה היו לי לכבלים אשר אסרה אותי בהם לבלתי אמוש ממקומי ... אז זכרתי כי בעודי ילדה קטנה ונפשי שאלה תמיד לדרת באניה ולעבור ארחות ימים, למען אבוא אל אחד האיים הרחוקים אשר בקצה תבל ולא יאלצוני עוד לשבת יחד עם אנשים אשר לא אוכל נשוא אותם ואשר מאסתים וגעלתים, כי יראתי לשבת יחד עם אבי החורג אשר לקח את אמי לו לאשה ... ועתה היה בי להפך, כי ירדתי באניה ואף עברתי ארחות ימים ואף ידעתי כי מחזו חפצי ממני והלאה וכי יארכו מאד הימים עד אשר אבוא אל אחד האיים הרחוקים אשר בקצה תבל — ואולם הוא היה לנגדי תמיד, אשר לא יכולתי נשוא אותו ואשר מאסתיו וגעלתיו, ויהי כצל על יד זמיני, וגאולתי רחוקה מאד ... וכאשר ידעתי וכאשר הבינתי כי רחוקה ישועתי מאד, כן גדלה וכן רחבה שנאתי אשר שנאתי אותו, ומחשבות בליעל עלו על לבי אשר לא הרפו עוד ממני, ותרבינה המחשבות האלה מרגע לרגע, ותהיינה מחשבות רעות וגוראות מאד, ותמסוכנה בקרבי רוח עושים ורוח אכזריות גדולה, ואחבל תחבולות ואשאל בלבי דברים אשר תסמר שערת בשרי, למען ... ואני לא הפצתי למות, ואירא יראה גדולה פן נפול שנינו המימה ונמות יחדו ... ולו ידעתי כי ישמע אלהים לקול תפלתי, כי אז התפללתי אליו, אשר ישלח אסון מן השמים, וקרה אותו האסון ההוא, ואותי יגה ... ואף התפללתי כי יאכר האיש מנגד עיני ולא יוסיף עוד לענותני ... כי לא ידעתי כל עצה וכל תחבולה להמית אותו, ורק בקרב לבי המתי אותו ובתוך מחיצבותי חנקתיו אף הרגתיו".

וגענדרולין החרישה רגע אחד, ותרביץ ותכרע תחת סבל הזכרונות הנוראים אשר עלו על לבה, והם שמו לפיה מחסום, ואהרי כן התאושה ותתחזק, ותוסף ותאמר:

— אכן ידעתי בכל העת ההיא אשר רעה וחטאה אנכי מאד וכי

יצר לבי ילך הלוך ורע מרגע לרגע... וגם זכרתי ברגעים ההם את הדברים אשר דברת אלי באחד הימים ואשר אמרת כי אוהר לנפשי להגדיל את עוגי ולהרחיב את מוסר כליותי, פן תאבד תקותי כלה ולא תוכל עוד נפשי ליחל לטוב עד עולם... וכל הדברים האלה היו לנגדי תמיד, וארא אותם כראות מכתב אלהים העשוי אש על פני אש... ואדע כי בהיותי רעה וחטאה, וחדלתי מהיות אדם כמוך וכמו יתר האנשים אשר לבם נכון ורוחם טהור... והדברים האלה עלו תמיד על לבי כבוא הישטן לנסות אותי, וגם עתה עלו על לבי... ורק ידעתי הפעם כי הם לא יועילו ולא יצילו עוד, יען אשר גברה עתה הרעה שבעתים מזו הדברים הטובים ההם... ואני אזכור כי עזבה ידי את חבלי המפרש וכי נאנחתי וקראתי: „הושיעה אלהים רק הפעם!“ ואחרי כן שבתו ואחזק בחבלי המפרש ואמשוך אותם כאשר צויתי; והמחשבות הרעות שבו לבוא אל תוך לבי ככראשונה, ולבי התפלל תפלות שוא ככתחלה, ויהי חשך וענן וערפל על סביבי ודבר לא ראיתי... ואני לא ידעתי את הנעשה... את פני המפרש הפך בידו... והנה בא הרוח ויגיה אליו... או מערו קרסוליו... ואני לא אדע דבר — ורק אחת ידעתי כי נעשתה שאלתי גם מחוץ לנפשי, ותחדל מהיות מחשבה ותהי למעשה.

וגוענדולין מדברת בחפזון ובקול מלחשים שבעתים מבראשונה:
— אז ראיתו בצללו כעופרת במים, ולבי נתר ממקומו ואחשוב כי נשבר... ואולם ידעתי כי לא משתי ולא קמתי ממקומי... ואף ידי היו סגורות... ויארך הרגע הזה מאד, ואני שמחתי, ואף חשבתי אשר לא תגדל שמחתי, כי שוב ושוב במהרה... וכדבר הזה כן היה, כי שב להראות על פני המים — רחוק היה מעט בינו וביני — כי בין כה וכה וסירת הדוגה עברה מן המקום ההוא והלאה... ויהו כל הדבר הזה כמעוף ברק מן השמים... „את החבל!“ קרא אלי, וקולו זה היה כקול איש זר אשר לא דברתי — וגם עתה עוד תשמע אזני את הקול הזה כקראו — ואני השתחיתתי ארצה ואקח את החבל בידי... כי לבי הגיד לי אשר אין לי עצה אחרת וזולתי לקחת את החבל כאשר צוה... ואף ידעתי כי כאיש גבורתו לפרש במים ולשחות, וכי שוב ושוב אם אשמע ואם אטאן, ואני יראתי מפניו מאד... ותהי זאת מחשבתי אשר חשב

לבי ברגע ההוא, כי שוב ושוב, ומחשבה אחרת לא ידעתי... ואולם ברגע ההוא צלל שנית במים והחבל עודנו בידי... לא! שם ראתה עיני אותו עוד הפעם, והנה פניו נראים על פני המים... והוא צועק אלי... ואני סגרתי את ידי ולבי קרא בקרבי: „מות!“... והוא צלל במים בשלישית... ואני ידעתי לאמר: „עתה באה הרעה ונהיתה! עתה אבדתי בעיני וברשעתי, ואני רעה וחטאה מאין כמוני!“ — והחבל עודנו בין אצבעותי... ולא ידעתי את אשר חשבתי... ואחי כבורחת מפני נפשי להמלט אל אשר אמלט... ולו ראיתיו ברגע הזה, כי אז הצלתיו... ואבקש לברות מפני נפשי ומפני עוני, ועוני רודף אחרי... וארא אותו, והוא קרוב אלי מאד אחרי אשר התנפלתי המימה... והנה פני המת — והוא מת, מת... והרבר הזה הן קצרה יד איש לשנותו עוד עד עולם... וזה הדבר אשר היה... וזה הדבר אשר עשיתי... ואתה ידעת עתה את כל הנעשה, דבר לא נכתד ממך... ויד איש תקצר לשנות את הדבר הזה עד עולם!...

ובכלותה לדבר, ותצנח אל הכסא, והיא עיפה ויגענה מרוב יגון ומרוב דברים. ודירונדה התאושש ויישב לו עתה מאז, כי הוקל הסבל מעל לבו כמעט, תחת אשר המלים „כבודת עון אנכי“ הכבידו על לבו מאד בראשונה לנבא לו רעה אשר תגדל שבעתים מן המעשה אשר נעשה; ועתה אחרת ראו עיניו, כי נלחמה גוענדולין מלחמה גדולה בנפשה, וגם לא עשו ידיה את הרעה, ורק במחשבותיה חטאה מאד, ויהי הרבר נכון בעיניו כנכון היום אשר כמות כל אדם מת האיש לו גם שונות היו מחשבותיה אלה וכי נבצרה ממנה לעשות את הרעה לו גם חשקה נפשה לעשות אותה. ואולם יש אשר התפלץ לבו בקרבו בזכרו את מחשבותיה, וכי חטא חטאה במחשבותיה אשר לא ימחה עוד לנצח, ויש אשר נסה לצדק את נפשה ולהאמין כי מגדילה היא על עונה, ומוסר כליותיה היה לו לאות כי נזחם יסתר מגיניה על דבר אשר נכתמו מחשבותיה כמעט; ויבחנו את לבה עתה, וירא כי הולכת היא לקראת חיים חדשים וטובים וכי מן היום הזה ומעלה נכונה היא לעשות את הטוב ולא חטאה, כי על כן הגדילה על עונה ועל כן יך אותה לבה באין מעצור על המעל אשר מעלה ועל הרע אשר היה עם לכבה לעשותו, וידע כי נכון לבה עתה לקראת הטוב, לרדוף אחריו ולבקש

אותו בכל מקום אשר תמצאוהו. ודירונדה לא נסה לדבר על לבה ולנחמנה מיוגנה להקל מעליה את תוכחת עונה ואת מוסר כליותיה, כי אמר: רק בזאת ייטב לה, והיה מוסר כליותיה לה לברכה ולמרפא ללבה! וידום דירונדה ולא מצא מלים להגיד לה, כי ידע אשר כל דבר היוצא מפיו יחטא ברגעים האלה את המטרה ובלע את הקדש אשר על פני כל הדברים האלה, ואם יש מלים בפיו לדבר אליה, כי אז עליו לבחור לו מועד. אחר ולא תהיה שפתו שפת נמהרים; ואף לו פתח עתה את שפתיו לדבר אליה, כי גם אז לא מצא מלים אחרות להגיד לה, וזולתי את הדברים האלה לאמר: „קצרה יד איש לשנות את הדבר הזה עד עולם — יהי נא הדבר הזה כאשר הוא, למען שנות על פיו דברים אחרים אשר עלינו לשנותם!“ ואולם דירונדה החריש מדבר גם את הדברים האלה, כי נפעם לבו ולא יכול, ולא מש ולא נע ממקומו, ולא ידע את מספר הרגעים אשר עברו עליו בהחשותו ובהגותו את הגיונותיו, עד אשר הפנה את ראשו ויבט אליה, וירא והנה עודנה יושבת וראשה נוטה אל משענת הכסא לאחוריה ועיניה סגורות, ותהי בעיניו כצביה מודחת ותועה בשדה אשר ירד הסער עליה ויך אותה בשצף קצף, והיא עיפה ויגעיה ולא תוכל להתנשא מעל מקומה וגם את הדרך לא תוכל למצוא באין מורה ובאין רועה, אז קם דירונדה ממקומו ויציב לפניה, וגיענדולין שמעה את קול מצעדיו בקומו ותפקח את עיניה גם היא, ואולם עצמותיה נבהלו מאד מרוב יראה ומגור.

— עתה הרגעי והנפשי כמעט, אמר דירונדה אליה, נסי נא אולי תשבתי ותנוחי ואולי תוכלי לתת שנה לעיניך, ואני האוכל לשוב אליך היום בערב או מחר אחרי הרגעך ואחרי הנפשך? ואולם עתה נשים נא יד לפה ולא נוסף לדבר עוד!

או התפרצו נחלי דמעותיה מתוך עפעפיה, והיא דבר לא ענתה ורק הנודה בראשה להגיד לו כי שומעת היא, ודירונדה הכה בפעמון ויקרא לשפחתה ויצו אותה לשמור על גבירתה, למען תנוה ולמען תרגיע על משכבה, כי חולה היא ועיפה מאד, ואחרי כן יצא מאת פניה.

פרק שלשים ושבעה.

בערב היום ההוא והיא שלחה לקרוא לו, ויהי כיום תמים מאז
 מישו אותה האנשים מן המים להביא אותה אל חדרי בית המלון, והיא
 יושבת עתה בחדר ותהי נשקפת בעד החלון אל מול פני הים, והחלונות
 פתוחים כלם ויריעותיהם מוסרות מלפניהם, ובכל זה לא ירבה האור
 אשר בחדר. ותהי גוענדולין יושבת ומביטה החוצה ולחיה נשענת אל
 כף ידה, ולא גראו עוד על פניה אותות מבוכה ושממון כבראשונה,
 ורק רוח יגון חופף עליהם אשר יכאיב את לב כל איש המביט אליה,
 ובראותה את דירונדה בבואו ובקרבנו אליה, ותשתנה רגע אחד ועל
 פניה כמו פחד יחלוף, והיא לא תושיט את ידה לו ורק תאמר: „מה
 ארוכה העת מאז ועד עתה!“ ואחרי כן תוסיף ותאמר: „היש עם לבבך
 לשוב ולשבת מעט על יד ומינו?“

ודירונדה ישב על יד ומינה גם הפעם, ויחכה אותה בדברים, כי
 ראה את האותות אשר על פניה ויבן כי דברים לה לזהגיד לו; ואולם
 עוד גוענדולין מביטה החוצה כבראשונה ועוד תפנה את ראשה אליו,
 פעם בכה ופעם בכה, והדברים עוד טרם יוצאים מבין פתחי פיה, ופניה
 מפיקים דאגה ופחד. אז הפנה דירונדה את פניו ממנה לבלתי הביט
 בה מדי דברה, ותשמענה אזניו את הדברים בקראה אליו בקול תחנונים
 לאמר:

— הן לא תשאל נפשך כי ידע איש את הדברים גם חוץ מומך?
 — חלילה ממני לשאל כדבר הזה, ענה דירונדה, כי לא אדע
 דבר אשר בואת תבואתהו טובה, ולא ארא אָן אשר בואת נוכל להכחירו,
 ולא אמצא כפרה אשר בואת תמצאי מנוחה לנפשך.

וגוענדולין יושבה תחתיה ותעצור בעד נשמת אפה רגע אחד טרם
 תחל לדבר, ואחרי כן ענתה ואמרה:

— אבל לולא מחשבת הרצח שהיתה לי ברגע ההוא... ולו
 השלכתי אליו את החבל כאשר שאל מעמי... כי אז אולי הצלתי נפשו
 ממות!

— לא, לא כמחשבותיך מחשבותי, ענה דירונדה בלאט אחרי השבו מחשבותיו — אין זאת פי אהו אותו השבין, ועל כן לא עצר כח לפרש את ידיו ולשחות, ולו גם על כנפי נשרים מהרת אליו ברגע ההוא, ומצאת כי נבצרה ממך לחלין נפשו ממות; ובדבר מחשבת הרצח אשר אמרת, הלא ידעת כי לא במחשבת לבבנו ולא ברוח פינו נמית איש והמחשבה לא תתן ולא תוסיף דבר, בלתי אם להיות לנו למוקש ולמכשול עון ימים רבים מאד, אשר יך לבבנו אותנו עליה וכליותינו ייסרונו עליה באין מעצור; ואולי גם ממנה נבנה, כי בזאת תהיה לנו לברכה אשר נקום ואשר נחלין להטיב מעללינו ולדרוך את הטוב ולא נחטא עוד כל הימים אשר נהיה על פני האדמה.

— אכן האלהים שמר עלי ויחשך אותי מלגזול את החלק אשר לאחרים... כי ישנם אחרים... והם יירשו את כל הנחלה... והתנחלו את כל אשר הותר אחריו... כי להם הוא... ואני ידעתי את כל הדבר הזה עוד בטרם עזבי את לונדון. הן לא תחשוב עלי בלבבך כי היתה עם לבי מחשבת בליעל על אדות הדברים האלה? שאלה גוענדולין ותירא פן תשמע אזנה דבר מר מפי דירונדה.

— לא חשבתי עוד בכל הדברים האלה למטוב ועד רע, ענה דירונדה, כי על כן מלא היה לבי מחשבות אחרות.

— אולי לא ידעת עוד את ראשית הדברים, השיבה גוענדולין בלאט, וקולה ענה בה כי מואסת היא לנגוע אל הדברים האלה — אבל דע לך כי אשה אחרת נכונה היתה לקראתו בטרם ידע אותי, ואותה אמר לקחת לו לאשה; ואני ידעתי את כל הדברים האלה, ואף אמרתי לאשה ההיא כי לא אתיצב לה לשטן בדרכה, ואברח מפניו ואמלט על נפשי... והימים ימי ראותי את פניך בפעם הראשונה... אז רשטנו פתאם ויבוא כשואה אירנו, וגם השטן נגש אלי לנסותני, ואני אמרתי בלבי: „אעשה נא את כל אשר תחשק נפשי לעשותו, ואמלא את כל החסרון ויטב גם לאמי בגללי!“ ואולם רק בלבי אמרתי כן, והוא לא היה, כי שנו פני הדברים מן הקצה אל הקצה ותהי אחרת מאשר חשבתי בראשונה... ויהי חשך וענן וערפל... ואחרי כן בערה השנאה בקרב לבי והמחשבות הרעות לא הדלו עוד... ואחרי כן באה הרעה כאשר באה... ואני אמרתי לך כי יראתי מפני נפשי, וגם עשיתי

כאשר יעצת אותי, ותהי לי ירֵאתי למגן ולמחסה מפני הרעה... כי שמי אל לבי תמיד לדעת מה יהיה באחריתי, לו... וידעתי את אשר יהיה... וכי אירא מפני הבקר כאשר יורה השמש... וכי תשאל נפשי אשר יארך הלילה ולא יתהלך עד עולם... וכי גם בלילה לא תסור התמונה הנוראה מנגד עיני ועיני תראינה את פני המות גם ביום וגם בלילה... ולולא ידעת עד מה חבלה רוחי, כי אז אולי האמנת אשר... ואולם כל הדברים האלה לא הועילו לי עד מה... ועתה אין לי עוד דבר בלתי אם לכסות את הדברים ולא ישמעו אותם גם האחרים... ולא תשמע אותם גם אמי, והיא אשה אמללה ועניה אשר לא אָכלה עוד בטובה כל הימים אשר היא על פני הארץ...

אז התרישה רגע אחד, למנוע קולה מבכי, ואחרי כן הוסיפה ותאמר: רואה אנכי כי נבצרה ממך להביט אל פני... אמנם נבאשתי בכך ואתה תחשבני לאשה רעה מאד... ולא תאמין כי אטיב את דרכי... וכי טובה אהיה... וכי נכון יהיה לבי לקראת הטוב... ולכן רעה וחטאה אהיה עד עולם, לבלתי — — ומדוי דברה ותבאנה המעותיה להחביא את קולה, ולא יכלה לרבר עור.

ודירונדה נפעם מאד לשמוע את דבריה, ויחרד וילפת, ואחרי כן נשא את עיניו ויבט אליה וירא את פניה המלאים יגון ותחנונים רבים ויאמר: הלילה ממני לחשוב עליך רעה, ותהי בי להפך, כי תאמין נפשי אשר יגדל כבודך האחרון מן הראשון, וכי לא טהר עוד לבך מעורך כאשר יטהר עתה, והיית לברכה בקרב הארץ וראית חיים חדשים וטובים אשר כמותם לא ידעת עוד עד היום הזה. אכן אין רעה אשר תדבק בנו עד עולם ואשר תשוד את כל תקותנו, מלבד הרעה אשר אהבנו אותה ואשר תשאל נפשנו להחזיק בה לנצח ואשר לא ננסה להמלט מפניה; ואולם צַת הן נלחמת בה מלחמה גדולה, וגם ידעתי כי תלחמי בה גם בימים הבאים ככל אשר תוכלי.

— אבל אתה היית לי לעינים בראשות המלחמה הזאת ועל כן לא תעובני גם עתה, ענתה גוענדולין ותשא את כפיה ותשען אל ראש הכסא ותבט אליו ופניה מלאו את האותות אשר הרשו המעשים האחרונים בכל בדי עורה — ואני את כל אשר תאמר אלי אעשה וכל חטאת אשר תשית עלי לכפר על עוני אביאנה, ורק עזוב אל תעובני, והיית קרוב

אלי תמיד, וגם עתה לו קרוב היית אלי ולו מצאתי לדבר אליך ולגלות את אונך בעוד מועד, כי אז אחרת הייתי ולא באתני כל הרעה. האם לא תעזבני?

— חלילה ממני לעזוב אותך! ענה דירונדה בחפזן וקולו ערב ונעים אשר בו יקה את לב כל שומעיו מעורו, כי בו ישפוך את כל לבו הטוב ואת כל החמלה והרחמים אשר בקרבו, והשומע ישמע מתוכו לפעמים דברי אהבה ורחמים שבעתים מאשר השב דירונדה בלבו. וגם בפעם הזאת בדבר דירונדה את דבריו, ויירא לגפשו פן תשמע אותם גוענדולין והאמינה בו, ונפשה תשאל ממנו דברים אשר יבצר ממנו לעשותם, וינחם רגע אחד וידע כי תהיה מכוכתו באחרית הימים; והוא עוד עומד לפניה ומביט אליה, ונפשו ירעה לו מאד, כי הגיד לו לבו את כל אשר תקוה האשה האמללה הזאת ממנו, וידום רגע אחד, ויחשוב מחשבות ואחרי כן הוסיף ויאמר:

— הנה אנכי מחכה אל הסיר הוגא מאליונגר אשר בוא יבוא אל גבון ולא יאחר מיום המחרת בערב, וגם קותה נפשי אל אשת דאוילו אשר בוא תבוא גם היא אחריו, והיה בבואה הלום וייטב לך מאד והייתה לך לנחמה ולישועה ואף יכול תוכלי לדבר אליה את כל הדברים אשר יהיו עם לבבך להגיד לה ולמנוע ממנה את המכאוב אשר לא יתן ולא יוסיף לה דבר.

— כן, כן... ואני אנסה ואראה איך יפול דבר. ואתה הן לא תסע מזה?

— לא, לא אעזוב את המקום הזה בטרם יבוא הסיר הוגא אלינו.

— ואנחנו נשובה כלנו יחדו ארצה אנגליה?

— שוב נשוב ולא נאחר בהיות לאל ידנו לעשות כדבר הזה, ענה דירונדה ויזהר לדבר עתה בדברים ההם לכל פרטיהם.

וגוענדולין שבה ותכט החוצה בעד החלון ופניה ענו בה כי לבשה אותה רוח חדשה וכי מחשבות חדשות באו אל קרבה; ויהי השמש לבוא והעלטה אשר בתוך החדר הלכה הלוך ורבה, ובכל זאת ראה דירונדה את אשר נעשה בה, ותהי בעיניו כאשה אשר התעלפה וזה שובה לאור באור החיים ולראות את המראות ולרעת את הדברים

הנעשים מסביב לה למען אשר תבחון ולמען אשר תשפוט אותם כמשפט .
 — האם בבית הסיר הוגא תשב עתה כל הימים ? שאלה
 גוענדולין ותבט אל פניו — האם בבית-השרה תשב או אולי בשדה-
 דיפלו ?

— עוד טרם אדע דבר מכל הדברים האלה , ומקום מגורי עוד
 טרם נודע לי ! ענה דירונדה ופניו התאדמו .

וגוענדולין התבוננה אל פניו ואל מראיהם אשר שנו , ותבן כי
 נמחרה היתה לדבר אליו כדברים האלה , ותדום , ואחרי כן שבה ותפן
 את ראשה ממנו ותאמר :

— עוד יבצר ממני לחשוב מחשבות לדעת מה יהיה משפט חיי
 ימים הבאים , ואולם לי יגיד לבי כי שלוה ושאננה הייתי לו ענתי
 מאד ולו נותרתי באין כל , למען אשר אבקש לי עבודה לעבוד כל היום
 בועת אפים למצוא את לחמי .

— יבואו נא הימים החדשים והיו גם מחשבותיך מחשבות חדשות ,
 כי תשבי בקרב מיודעין ומכריך וידעת את כל המעשים אשר עליך
 לעשותם , ענה דירונדה , ועתה עמלי נא לשוב אל מנוחתך ככל אשר
 תוכלי , למען אשר תהיי ככל אשר היית בראשונה , בטרם . . . ודירונדה
 לא כלה את דבריו .

— בטרם תבוא אמו אלי , אמרה גוענדולין תחתיו — אכן ידעתי
 כי שניתו מאד , ואני לא בחנתי עוד את מראַה פני . . . ההכר הכרתני
 לו ראית את פני פתאם ? הוסיפה לשאל ותפן אליו — ההכר הכרת
 אותי לדעת כי אני הנני העלמה אשר ראית את פניה בליבורן ?

— כן הוא , כרגע הכרתוך לו ראיתי את פניך פתאם , ענה
 דירונדה ויתעצב אל לבו — אכן לא שנו פניך עד מאד , ורק יכיר בך
 כל רואה כי צרה גדולה נגעה בנפשך .

— אל נא תאמר בלבך : מי יתן ולא ראיתי אותה מעורדי ! אל
 נא תאמר בלבך כדבר הזה ! קראה גוענדולין בקול תחנונים ודמעותיה
 ירדו על פני לחייה .

— לו אמרתי בלבי כדבר הזה כי עתה תעכתי ומאסתי את
 נפשי ! ענה דירונדה , כי למה יאמר איש בלבו כדבר הזה ? הן עלינו
 לעשות את חובתנו ואת מעשינו לפי האנשים אשר אותם מצאנו ולא

לפי האנשים אשר בקשנו לנו על פי רוח דמיוננו; ולו גם נואלתי לשאל דברי-כסל כאלה, כי אז לא שאלתי לאמר: מי יתן ולא ראיתי את פניך מעודי! ורק שאלתי ואמר: מי יתן ועצרתי כח למנוע את כל הרעה הזאת ממך בעוד עת!

— אכן מנעת אותי מרעות רבות הגדולות ממנה! ענתה גועני-דולין ולא יכלה להתאפק ולמנוע את קולה מבכי — לולא מצאתיך כי עתה גדלה רעתי שבעתים, ולולא לכך הטוב כי עתה רעה והטאה הייתי שבעתים מאשר הנני כיום הזה!

— האם לא אטיב לעשות לו אעזבך עתה לנפשך? שאל דירונדה כי נגעו הדברים בלבו וירגיוזהו ויהרירוהו עד מאד — ואולם זכרי נא את אשר דברנו וכי עליך לשוב למנוחתך והיית שלווה ושאננה ככל אשר תוכלי, בטרם יבואו יתר רעיך לראות את פניך.

ובדברו את הדברים האלה ויקם ממקומו ויעמוד, וגוענדולין הושיטה לו את ידה וחשם אותה בכפו כענות לב ובראגה; ואולם כמעט יצא דירונדה מאת פניה, והיא התנפלה ארצה ותכרע על ברכיה ותבך בקול גדול, כי היה המקום רב מאד בינו וכינה, ותהי לנפש חוטאת אשר גרשו אותה מהסתפח בגן העדן, ועיניה מביטות אל הגן הנחמד הזה אשר הקיא אותה מרוב פשעיה.

ככה מצאו אותה האנשים בשכבה על הארץ, והיא נמוגה מרוב דמעותיה, ולא השתוממו עליה, כי על כן ידעו אשר אשה אמללה היא ועיניה ראו בנפול אישה המימה ויטבע במצולות הים לעיניה.

פרק שלישים ושמונה.

הן ידענו כי לא על פי ארכו ולא על פי רחבו נשפוט דבר לאשורו — כי הם לא יהיו לנו לקנה מדה למור בו את כל ענין אל נכון. יש אשר נתבונן אל הדרך הרחוקה אשר תעבור השמש יום יום, ולא על פיה נמצא ולא על פיה נבין את כל החיל ואת כל הכבוד אשר עשה האדם מיום הבראו ועד היום הזה; ויש אשר נתבונן אל ככר הישרה אשר רחבו צמד אחד, והוא לא יגיד לנו דבר למען נדע גם את

מושפט הורע אשר טמון בחיקו, הדגן הוא אם חטה? — יש אשר יסע איש
 נגבה, הלוך ונסוע, והתנגפו רגליו על עצם נשברה אשר ימצא בשדה,
 וחקר האיש את העצם ההוא ודרש אותה ובחן אותה, והיא תהיה לו
 לראשית חכמה למצוא על פיה תעלומות חדשות בתורת האנטומיה; או
 יש אשר יסע איש קרמה, הלוך ונסוע, ומצא האיש מפתח חדש ללשונות
 קדמוניות למצוא על פיהן נתיבות חדשות ולגלות תעלומות שבטים
 ראשונים משבטי בני האדם הקדמונים; או יש אשר יהיה איש לראש
 חברי תרים ההולכים לתור את הארץ לארכה ולרחבה, ובא האיש אל
 איים רחוקים אשר לא דרכה עוד עליהם כף רגל אדם, ומצא את הימים
 במדבר או את עוף השמים אשר לא נותר עוד משבטו בלתי אם אחד,
 או מלחמות גדולות ילחם האיש ההוא באיים הרחוקים ההם ונגף במלחמה,
 ועיניו תראינה את כל הנפלאות ואת כל הגדולות והנוראות כאחד מאנשי
 השם הגדולים והגבורים אשר שרו להם משוררים את שיריהם, ומקץ ירחים
 אחרים והאיש הזה ישוב אל עירו, ומצא עוד את שכניו ואת מיודעיו
 כאשר עזב אותם, והם עוד כותוכים איש עם אחיו על דבר הדרשה
 האחרונה אשר דרש המטיף בבית-הכנסת, או מתעשקים עוד על אדות
 הענין אשר היה למריבה לכל העדה כבראשונה, או יראה עוד את פלוני
 אלמוני הזקן כמלפנים, והוא עובר ברחוב העיר ומדבר אל לבו בקול
 גדול כאז וכעתה ומתאנף בכל הנערים השוכבים העוברים על פניו לחסום
 את דרכו בעדו ומתעבד בכל המון הפוחזים הצוגאים לפני חלונות בתי
 המסחר לראות בהם את הרר כל הסגולות והחפצים היקרים הנראים מן
 החלונות ההם — ואולם רב מאד המרחק אשר בין האיש ההוא ובין
 אחוזת מרעיו אשר בעירו, והחליפות והתמורות הרבות אשר היו לרוחו
 מאז עזבו את העיר ועד שובו אליה הן לא תספרנה מרוב, ואיש
 מאחוזת מרעיו מרם יבין להן!

וכדבר הזה ראינו גם הלום אחרי רואנו את החליפות ואת
 התמורות הרבות אשר היו לגוענדולין הארליט ואת כל הנסיונות הרבים
 אשר נסתה בהם בקרב השנה האחת למיום בואה אל מועד הרובים
 בשדה בראקנישו ועד היום אשר שכבה למעצבה באחד מתדרי ביה
 המלון האיטלקי! עליוזה ושמחה היתה הנערה ביום ההוא ותלך בקרי
 עם כל איש ותקח נפשות ביפיה ולבבות בחנה הרב, ועתה נ'לבר גאון

עזה וגם לכה נשנר בקרבה ותהי למקור דמעה אשר לנצה יפכו מימיו ;
ואולם אין איש מאנשי משפחתה אשר תראינה עיניו את כל השנויים
הגדולים ההם, ותהי גם עתה בעיניהם ככל אשר היתה לפנים, דבר
לא יחסר — כי שב הנוסע מן האיים הרחוקים אחרי כל המסות הגדולות
והנוראות אשר עברו על נפשו, ושכניו ואנשי בריתו עירם מדברים על
דבר הררשה ועל דבר עניני קהל העדה כמלפנים. עוד בית הכהן
גאסקוין עומד על תלו כבראשונה, עוד ערוגות הגן מלאות צפצפות
אמוצות ולבנות כתמול שלשום, ועצי התרזה הגבוהים עוד נוטים את
ראשיהם אל מול פני החומה כימי קדם; עוד ישמח הכהן בעדתו ועדתו
תשמח בו גם היא והוא כותב את ספריו בסתר על דבר דת הנוצרים
ועתידותיה הנכונות לה, וגם הערות יכתוב על שולי הספרים כפעם
בפעם, ובכלותו לכתוב את אחד הספרים ההם, או יצהלו כל קרבו
ולבו ישמח עליו שכם אחד על שמחת דגמי החווה בהשלימו את ספרו
„דיונא קומדיה“; וגם בבנו עוד ישמח הכהן כאו וכעתה, ונפשו יודעת
מאד כי באחרית הימים יהיה ריקס בנו לאחד הגדולים אנשי השם אשר
בארץ, וחפרו אותו מוטמונים, ואמרו עליו כי אין כמוהו שופט נאמן
וגדול דעה על פני כל האדמה; ובנו גם הוא עוד ידרוש ועוד יחקור
כבראשונה, כי נפשו יודעת מאד את המשפט הנאמן: „אם תעובני יום
יומים אעובך“, ועל כן בתורתו יהגה גם עתה כמשפטו לפנים מדי שבתו
עוד בכית הספר, ולעתים מוזמנים יזכור גם את דבר אהבתו אשר אהב
את בת דודתו בשנה האחרונה; ואשת הכהן גם היא עוד תחלוס חלומות
בהקיץ לראות בעיני רוח את בנה ריקס בבואו לקחת לו את האישה אשר
הוכיח לו אלהים; וגם חנה בתה עוד חושבת את מחשבותיה אשר חשבה
אותן לפנים, דבר לא יחסר — ואיך אפוא יבינו אנשים אשר כאלה את
כל הנעשה בלב עלמה כגוענדולין? איך יתכן איש מהם ומהמונם את
ווחה להבין את כל השנויים ואת כל התמורות אשר באו עליה, למען
שפוט אותם לאישורם?

וכמשפט בית הכהן גאסקוין כן היה גם משפט בית האלמנה
אשת דאוילו. גם האלמנה אשת דאוילו לא שנתה את מראיה מאז ועד
היום הזה, ורק קמטים אחרים נוספו עוד על קמטי מצחה הראשונים
ובין שערות ראשה נראו עתה גם חוטי כסף אחרים אשר לא נראו

כמוהם בראשונה; וגם ארבע נערותיה לא שנו את מראיהן גם הן, ורק יפו עתה שבעתים מבראשונה, כי לא היתה עוד גוענדולין עמהן להעיב אותן ביפיה; וגם יתר הדברים לא נבדלו ברב או במעט מכל אשר היו לפניו, ורק נוספו על אנשי הבית גם ריקס ואחותו חנה אשר באו יום יום אל בית דורתם, וחנה היתה תאות נפש הנערות אשר אהבו אותה מאוד מאוד. והיה ברדת האור מן השמים לקסום קסם על פני כל היקום אשר מסביב, ועלה ריח השושנים מן הגן, ושיח עצי הגן ישמע מקרוב ומרחוק מדי נועם ומדי נודם, וגם קול שוט וקול אופן ישמע מרחוק כאשר תעבור מרכבה בחוץ וחלפה על פני הבית אשר על השדה — ואנשי הבית יושבים בבית פנימה לדבר איש באוני אחיו, ואוני כל השומעים נטויות אל דברי חנה, כי על כן שבה עתה מן העיר הגדולה, היא לונדון, ודברים חדשים ורבים מאוד בפיה אשר אליהם תתאו כל נפש, או תשאלנה אותה הנערות להגיד להן מה משפט הבית הגדול אשר בו תשב גוענדולין בלונדון, ומה המעשה אשר תעשה כל היום, ומה הדברים אשר תבחר לדבר, ומה ידברו בה יושבי לונדון, וגם בדבר האניה אשר עשה לו גראנדקורט שאלו אותה, ואם ראו עיניה את גוענדולין גם אחרי אשר הכינה את נפשה לצאת בדרך הרחוקה, וחנה ענתה: „לא“, ותדענה כלן כי גם ממנה נעלם דבר האניה וכל תבונתה ופרשת מלאכתה וחדריה ותאייה ואתיקיה. אכן בעצם ידה כתבה גוענדולין מכתב אל אמה ביום עובה את לונדון, ותודיע אותה כי היא וגראנדקורט יוצאים בדרך רחוקה לבוא באניה אל הים התיכון, וגם מעיר מרסיליה כתבה אליה ותודיע אותה כי ראו עיניה את האניה והנה נחמדה היא למראה וחדריה ואתיקיה נחמדים מאוד גם הם, ויש תקוה כי תמצא נפשה רוב נחת במסעותיה אלה, ורק לא הוסיף עוד לכתוב אליה מכתבים עד שובה מן הדרך, כי חושבת היא לכתוב זכרונות בספר יום יום להזכיר את כל מוצאותיה ואת כל קורותיה, ואת הספר ההוא תתן על ידה לקרוא בו אחרי שובה, ונוספו על כל זאת גם גליונות „כתבי-העתים“ אשר הודיעו בימים ההם את דבר המסע אשר נסע האלוף גראנדקורט באניה החדשה אשר עשה לו, ואת אשתו לקח עמו, והנערות שמחו מאוד על הכבוד הגדול הזה אשר נעשה לאחותן, והנערה איובל אשר אהבה לקרוא בספרים המלאים נפלאות ונוראות גדולות, ותאמן בלבה כי נפלאות ונוראות

תעשינה גם לאחותה בעודה בדרך, ושודדים יעלו אליה באניה בלילה, וגראנדקורט ילחם אליהם והכה את כלם לפי חרבו — ותשמח הנערה מאד מאד.

ואולם בהיות גם ריקס עמהן בבית, או הדלו ולא דברו עוד בגוענדולין למטוב ועד רע, לבלתי היות לו הדברים האלה לפוקה ולמכטול לב בהזכורם אליו את אהבתו הראשונה, ותבחרנה להן דברים אחרים להיות להן למשא; וגם בעצם היום הזה לא דברו בגוענדולין, כי היה ריקס עמהן בבית, ותדבר הנה רק באנשי בית מירוק וברעייהם היהודיים, אשר נפלאים הם מאד גם במראיהם וגם בדבריהם, והנערות שמעו את הדברים האלה ותשתוממנה עליהם מאד מאד. הן אמת נכון הדבר כי קראו בספרים ושם נמצאו לפעמים אנשים יהודים, ואולם מעולם ועד כה לא האמינו כי ישנם אנשים יהודים אשר עולם חיים על פני הארץ, ויש אשר חשבו כי שונים היהודים גם בכשרם וגם במבנה עצמותיהם מיר האדם, והם מינים מיוחדים ממיני החיה אשר על פני האדמה, להיות בעיניהן כאחד היצורים הנפלאים ממשפחות בני האדם אשר עלינו לקרוא אדותיהם בספרי תולדות הטבע אשר כתב פליניוס, וזו יודע אם לא ימצא כתוב כי רובצים היצורים הנפלאים האלה על הארץ והם ישגט בצל אוניהם, ולא יבקשו צל אחר. ויש אשר חקרה הנערה ביתא לדעת את משפט הדת אשר לבני היהודים בימים האלה, ולבה הגיד לה כי אינם מאמינים בברית הישנה יען כי נמצאו בה האותות על דבר הברית החדשה; והעלמה מרים האומנת אמרה גם היא כי אחת תבין ואותה תחשוב, אשר יפלא מכל איש, לדבר באמת ובתמים" אל אנשים כמו מירה ואחיה; והנערה עלים ענתה אחריה ותאמר אשר אחת היא לה אם מאמינים היהודים בברית הישנה ואם לא, ורק זאת יודעת נפשה מאד כי היא "לא תוכל כלכל את היהודים"; ואולם אשת דאוילו הוכיחה להן כי משגה הוא, וכי יש אנשים מכני היהודים גם בלונדון וגם בפאריס אשר ברב עשרם ובכל סגולותיהם לא יבדלו מיתר האצילים ברב או כמעט, ורק היהודים היושבים בשפל המדרגה הם יהיו לפעמים לפוקה ולמוקש לכל הרואה אותם; או תשאל איובל את פי חנה להגיד לה אם תוכל מירה לזכר את דבריה כאחד האדם, ואם לישונה

כלשון כל אחת מהנהגה, וגם יוכל איש לשבת עמה יחד ולא יכור בה כרגע אשר היא יהודית —

וריקס גם הוא לא דבקה נפשו אחרי בני ישראל מעורו, והיה עוין אותם על דבר אשר בעורו בבית הספר הציק לו מורו מאד מאד בשאלו את פיו על אדות תולדות בני ישראל הקדמונים, ובשמעו עזה את דברי הנערות, ויקס וימלא אחרי דבריהן, להוסיף אל השמועה ולהגדיל את הזרות ואת התהפוכות ככל אשר עלה על לשונו, עד אשר פתחה הנה את פיה ותוכיח לכל השומעות כי רק לצון יחמוד לו ריקס, והוא לא כן. והיה המה עודם מדברים ושוחקים בקול גדול, ומכתב הובא פתאם אל אשת דאוילו, אשר שלה גאסקוין ביד אחד הרצים להביא אותו אליה בחפזון, ונלוה אל המכתב הזה גם מלגרמה השלוחה מארץ נבריה, ואשת דאוילו קראה את המכתב ואת המלגרמה הלופות, ואחרי כן ישבה ותקרא אותם שנית ושלשית, וכל אנשי הבית הביטו עליה ולבם נמוג בקרבם מפחד פתאם. אז נשאה אשת דאוילו את עיניה, ותרא את אותות החרדה אשר על פני כלם ותבן כי לבם ינבא להם רעה הגדולה שבעתים מן הרעה אשר באה, כמשפט היראה אשר יראה גם היא בקראה את הכתוב שתיים ושלש ורוחה קצרה מהבין את הדברים אשר קראה, ובקול בוכים ענתה ואמרה:

— בני הנחמדים! אדוננו גראנדקורט — — ותרום רגע אחד ולא יכלה לדבר, ואחרי כן פתחה שנית את פיה ותאמר: אדוננו גראנדקורט נפל המימה ויטבע!

וריקס נחר ממקומו והיה כאיש אשר חיץ פתאם נגע אליו ולא יכול להתאפק, וחנה התחלחלה גם היא ותהי ראשית מעשיה להביט אל פני אחיה. בין כה וכה ואשת דאוילו קראה את אנרת הכהן אשר נלוהה אל שני המכתבים, וריקס התאושש ויתאמין להבלוג על סערת רוחו ויאמר: — האוכל לעזור על ירך ברב או במעט, דודתי? הויש דברים בפוך

אשר ארוץ בהפזון ואביא אותם אל אבי?

— כן, בני! לך והגד לו כי עוד מעט והייתי נכונה... אכן לכו טוב מאד עלי... והוא כותב במכתבו אשר יש עם לבו לנסוע עמי עירה גינוא... ובחצי השעה השביעית יסור אלינו... ואהן בנו, עורונה על ידי, סן אוחיר מן המועד! אכן בתי נחלצה ותנצל... נתלצת

גו, גדולין ותנצל... ואולם אין זאת כי חולה היא מאד... חולה גוענדולין מאד מאד... ואתה בני ריקס! ריקס וחנה הטובים! לכו והגדתם לאביכם כי נכונה אהיה למועד האָמור... הן קצרה רוחי בי מאד ולא אוכל להתמהמה פה עוד לילה אחד... ואלהים ישלח את ברכתו עליו על כל הטוב אשר הוא עושה עמו, להיות לימיני כרגע! יום ולילה יום ולילה אסע עד אשר אבוא אל מחוז חפצי...

וריקס וחנה יצאו את פני הבית וילכו שניהם יחדו בחפזון ומרוצה, וקרני השמש ירדו עליהם ויאירו אל מול פניהם, והם החרישו ולא דברו דבר. ואולם יראה חנה יראה גדולה כי פצעו לב אחיה, אשר לא זורו חבשו עוד, וישבו עתה לזוב זוב דם כבראשונה; וריקס גם הוא לא יכול למלט את המשא אשר הטילו מחשבותיו על לבו, ויאָנה, ויצר לו מאד בראותו כי היו בלבו מחשבות אשר לא טהורות, וילחם עליהן, ויהי כאשר לא חדלו המחשבות האלה מקרב לבו גם אחרי עזבו את בית דורתו, ויפן אל אחותו ויאמר:

— חנה! מהרי נא את והגדת לאבינו את כל הדברים אשר אמרה דורתנו, והיה כאשר ידרוש אבינו אחרי, ובאת וקראת לי; כי עוד עשרה רגעים אתהלך פה לבדי לשוב בסבך העצים — רק עשרה רגעים.

מחשבות אשר לא טהורות עלו על לב ריקס התמים לטמא את לבו כמעט, כי זכר את בת דורתו אשר שבה להיות לה חפשה מאישה, וישמח לבו על השמועה הזאת תחת אשר התעצב יתעצב עליה; ואולם ידע הנער אל נכון כי כל תקותו מאַפֶּע, כי הוּן ועישר וכבוד ושם טוב הנחיל אותה אישה אחריו, ועלו אליה כל הבחורים אנשי השם הגדולים לבקש את קרבתה, ומה הוא כי תשים אליו לבה? הן גם אז הפנתה אליו עורף ולא פנים ותשחק ותלעג לו, ואף כי עתה! והמחשבות השונות האלה קלעו אותו אחת הנה ואחת הנה, ותהיינה לו כקולות הפעמונים העולים באזני איש פעם מימינו ופעם משמאלו, והיה בהמלטו מפני קול הרעש העולה מימינו ובא אל הקול העולה משמאלו, ובהמלטו מפני הרעש אשר משמאלו ובא אל הרעש אשר מימינו, אכן ארכה היתה המלחמה אשר נלחם בנפשו בכל ימי השנה האחרונה ההיא עד אשר הצליח לכבות את האש הגדולה אשר אכלה בבתי נפשו, והנה באו עתה שתיים שלש מלים והן שדרו את מנוחתו וירגיוהו כבראשונה.

הן מצא מנוחה לנפשו בכל ימי השנה ההיא, וילמוד ויחקור ויחשוב מחשבות רבות, ובכל אשר עשה הצליח ובכל אשר פנה השכיל, ולא זכר עוד את תאורו ואת משאת נפשו הראשונה, ויש אשר ראה לנפשו עתידות טובות וישמח על הימים אשר יבואו לקראתו ולבו בקרבו עלו וירון —

ועתה הנה הוא מתהלך בין סבכי העצים אתה הנה ואתה הנה, ועל נפשו יועף לבו עקב אשר טמאו אותה מחשבות אשר לא טהורות, ואז ידבר אל לבו לאמר:

— אמנם ידעתי היטב אשר אהב לא תאהב אותי עד עולם, ואולם מה יתן ומה יוסיף לי דבר אשר כזה? הן לא אהיה לה לאוהב כאחד האוהבים המבקשים את קרבתה כל היום ואשר ישמרו את עקבותיה מן הבקר ועד הערב, וגם ידעתי כי לא תשים אלו לב להביט אותי, ועד זקנה ושיבה לא תשים אלו לב, ולמה אפוא אאריך נפשי? ידעתי גם ידעתי כי לא תהיה לי לאשה עד עולם, וגם אנכי לא אתנפל לפניה ולא אבקש ממנה לעשות כדבר הזה, ועתה האם לא אחטא לנפשי חטאה גדולה אם מחשבות כאלה יחשוב לבי? האם טוב אני מן האיש הבא אל שדה המלחמה לפשט את החללים ולבקש באמתחותיהם לראות היש בהן דבר חפץ אם אין? ואולם הפעם הזאת לא יגדל עוני, יען כי לא אבקש שלל לנפשי ולא אמצא דבר אשר אותו אקח לי... האם לא הטיבותי לעשות לו שבתי אל בית אבי להיות לו להועיל בכל אשר אוכל, תחת אשר יאמין לבו עתה כי נסתרתי מפניו מבלתי יכלתי להראות את פניו בעוד רוחי סוערת בקרבי?

ובחשבו את המחשבה האחרונה הזאת, ויתאושש ויתחזק וילך בחפזו ויבוא הביתה, והנה פתוחה הדלת ואביו עומד בחדר וצורר חפצים בידו לשים אותם אל תוך האמתחת המתוחה לפניו.

— האוכל להיות לך למועיל ברב או במעט? שאל ריקס אחרי שוב אליו ורחן כבראשונה, ואביו נשא את עיניו ויבט אליו ויבחן אותו בעפעפיו.

— כן, בני! אחרי עובי את ביתי וקמת אתה וקראת את כל המכתבים המובאים אלי וגם ענה תענה לאיש ואיש בראותך כי הדבר נחון, ואף הנה צייתי לאיש אשר ימלא את מקומי עד שזבי, ואתה

הן תשב בבית אמך או תסור אליה יום יום עד היום אשר אשוב מדרכי .
 — הן לא יארכו הימים עד שובך מן הדרך , ענה ריקס ויקח
 מטפחת בידו וישם גם אותה אל יתר החפצים לצרור אותה עמהם —
 אולי תביא עמך את בת דודתי להשיב אותה ארצה אנגליה , הלא
 כן ? — וריקס התאמץ לשאת את שם גוענדולין על שפתיו , אשר לא נסה
 לעשות כן זה ימים וירחים רבים , ואכיו שמע וישמח וישמור את הדבר בלבו ;
 — עוד טרם אדע איך יפול דבר , ענה אותו אביו — אולי תשב
 אמה אתה עוד ימים מספר ואני אשוב לברי במהרה , כי הטלגרמה
 הזאת לא תדבר אלינו בלתי אם דברים מעטים , ויש אשר יחרד לבי
 מבלתי הכין את הנעשה . אין זאת כי רק טוב וחסד נשמע מפי ספר
 הגלוי אשר הותר המת אחריו בצוותו לביתו , ואולי גם ילד ילד לה ;
 אכן אם כה ואם כה ולכי סמוך ובטוח כי פקד אדוננו גראנדקורט את
 גוענדולין לטוב , ונפשי תקוה כי הון ועושר רב שמורים לה אחריו וכי
 הגדיל לעשות עמה .

— אין זאת כי רעה גדולה באה עליה במות אישה , ענה ריקס
 אחריו , והוא הן באהבה וברחמים רבים התהלך לפניו .
 — כדברך כן הוא , השיב אותו אביו , ורק מעטים אנשים כמוהו
 אשר יעשו חסד וטוב עם אנשי משפחת נשותיהם כאשר עשה האישה הזו ;
 וריקס לא ראה את פני גראנדקורט מעודו ואיש מאנשי משפחתו
 לא דבר באוזניו דבר על אדות גראנדקורט למטוב ועד רע , וגם לא ידע
 כי ברחה גוענדולין מפניו ותבוא ליברונה ; ורק שמע כי חמד גראנדקורט
 את יפיה ויאהב אותה מאד ויתרפס לפניה ויקחה לו לאשה , ואף עשה
 טוב וחסד הרבה מאד עם אמה ועם אחיותיה — וכל הדברים האלה לא
 יתנו ולא יוסיפו מאומה , וגם הוא — ריקס — נכון היה בכל נפשו
 ומאדו לעשות כמוהו , לו אך השיגה ידו ; וגראנדקורט היה איש שלו
 ושלאנן אשר אכל בטובה וירא מנוחה ונחת טרם צלל במים וימת ;
 ואולם אחת בקש ריקס ואותה שאל לדעת , ויחקור ויהישוב מהשכות
 לאמר : האהב אהבה גוענדולין אותו גם היא אם לא ? הרק את פני השיבה
 ריקס מבלתי אהבה אותי , או אם יפלא ממנה לאהוב כל איש אשר
 יהיה , וגם את אישה לא אהבה ? —

פרק שלשים ותשעה.

והסיר הוגאָ מאַלינגר לאַ נחפוּ לבואַ גינוּז כגאָסקוין הכהן ,
 ודירונדה חכה לוּ ימים אחדים ולא אבה לעזוב את העיר כטרם יראה
 את פניו , כי לא רק על אדות גראַנדקורט ומותו היה עם לבבו לדבר
 עמו , כי גם על אדות נפשו וכל המוצאות אותו בימים האחרונים ,
 מיום ראותו את פני אמו ועד היום הזה ; ואת הוֹכרים האלה אמר
 לדבר עמו פה אל פה ולא במכתב , כי לא מצא את לבבו לדבר אליו
 במכתב את כל הדברים לפרטיהם על אדות אמו אשר כחלום חיוון לילה
 באה וכחלום חיוון לילה חלפה . ויהי מקץ חמשת ימים והסיר הוגאָ
 הודיע אותו בטלגרמה כי בוא יבוא בערב היום ההוא בשעה השמינית
 וחצי , ודירונדה בא אל חצר בות מסלות הברזל לחכות לו שם , ונפשו
 קצרה בחכותו לרעו הנאמן הזה אשר אהב אותו כנפשו , וטרם ראה
 אותו בעיני בשר ראה אותו בעיני רוח , וירא גם את שמחת לבו אשר
 האירה את פניו , כי שמח ישמח הסיר הוגאָ על דבר אחוותיו וכל קנינו
 אשר לא יהיו עוד לאיש כגראַנדקורט לנחלה , ורק את בנותיו ינחיל
 אחריו ; ויש אשר החל דירונדה לחשוב מחשבות על הסיר הוגאָ ועל
 כל מעשיו אשר עשה עמו , מאז החל להיות לו לאומן ועד היום
 הזה , ונפשו ירעה לו מאד בשימו את הדבר אל לבו ובזכרו אשר גם
 הוא עזר אחרי אמו להסתיר ממנו את עמו ואת מולדתו — ההיתה לו
 הצדקה לעשות לו כדבר הזה ? העם לא היתה רמיה גם ברוחו כי נתן
 יד לאשה לרקום את רקמת כזביה והוא היה לה לעוזר ? או נסה דירונדה
 לצדק את גפש רעהו ככל אשר יכול , ויאמר בלבו אשר האמין הסיר
 הוגאָ גם הוא כי רק טוב וחסד הוא עושה עם הילד העברי ביום קזתו
 אותו תחת כנפיו לגדלו ולנשאהו ולעשות אותו לאיש אנגלי כאחד
 האצילים אשר בארץ , והוא הן ראה כי חשקה גפש אמו להסתיר את
 פניה מפני בטנה ולהיות לו כנכריה כל הימים . ודירונדה אהב את
 הסיר הוגאָ מעודו ולבו דבק אחריו מאד מאד , ועל כן התאמץ לצדק את
 גפשו ולטהר אותו מכל חטאתיו ; והיה אם דבקה נפשנו אחרי איש ,
 או יצלה חפצנו זה בירנו על-נקלה . יש אשר חבנית דבר תלויה על הקיר ,
 ואם נכיט אליה וראינו כי עקומה היא ונטויה הצדה , או נתקצף רגע

אחד, ואולם על האיש התולה את התכנית על הקיר לא יזעף לבנו על אשר אין לו טביעת-עין להעריך דבר על פי נדתו הנכונה; אם הסיר הוגא נואל להאמין כי לא יבצר מן האבות לעשות בבניהם ככל העולה על רוחם וככל אשר ינעם להם, אם להרחיק את בניהם מנגד עיניהם ואם להצפינם, והאלהים הנן אותם את הילדים רק לעשות בהם ככל הטוב בעיניהם, או משגה היה עמו, ולא על-זאת יובא כמשפט; וגם דירונדה לא השיא אותו עון אשמה על אדות הדבר הזה, אף כי זכר את כל מכאוביו ואת כל מלחמותיו אשר נלחם בסתר לכו בעורו נער, כי הסיר הוגא לא אמר לעשות עמו רעה ורק חשבה לטובה, והוא מה כי ילין עליו? הן יש אשר יעשה איש עמנו טובה והיא תהיה לנו לאכזריות גדולה מאד, ואולם לא נצדק אם נקרא לה אכזריות ולא נזכה אם נשלם שנאה תחתיה; ואף כי דירונדה אשר הסכן הסכין מעורו לשפוט כל מעשה איש לטובה ולהתהלך לפני כל איש בחן ובחמד, ובימים האחרונים האלה החזיק בתומתו זאת שפעתים מבראשונה, אחרי אשר ראו עיניו את המסות הגדולות אשר באו על אנשים אחרים שהם שונים ממנו בדרכי חייהם מן הקצה אל הקצה. ויהי בראותו את הסיר הוגא יורד מתוך מרכבת הברזל לגשת אליו, או נפזרו כל העבים אשר העיבו ימים אחרים את השמים בעיניו, ולכו נמלא אהבה גדולה ורחמים רבים שכס אחד על הימים הראשונים, ויהיו בלבו כפלגי מים רבים אשר שטפו את כל כעשו ואת כל הוהו, וידע כי אוהב הוא לרעהו הגאמן הזה מאין כמוהו, ויחרד לקראתו.

— הנני, הן! קרא הסיר הוגא וישט לו את ידו ויחבקו ברחמים רבים, ולא יסף עוד לדבר ברגע הזה דבר, כי לכו נפעם מאד ומעיו המו לבחירו הצעיר. אז קרא אל משרתו ויצהו על הכלים והחפצים אשר עמו, ואל דירונדה אמר אשר יש עם לכו ללכת ברגל עד בית המלון, כי מתוק רוח הערב אשר בחוץ.

— לאטי התנהלתי יום יום בכל הדרך הרחוקה הזאת ולכן לא יעפתי ולא יגעתי עד מה, הוסיף הסיר הוגא לדבר אל דירונדה בצאתם החוצה להתהלך תחת שמי התכלת המלאים אורים גדולים אחרי אשר חלפו קרני היום האחרונות — לא נחפזתי ולא מהרתי לצאת לדרך כאשר קראת לי, כי חפצתי לחקור ולדרוש בראשונה אחרי כל המעשים אשר

נעשו, ולכן קראתי גם את מכתבך אשר כתבת אל הגבירה מאליונגר, כי מצאתי מועד עוד טרם יצאתי לדרך, ואתה הלא תגיד לי מה שלום האלמנה עתה?

— שלום לה עתה אחרי שובה כמעט למנוחתה, ענה דירונדה —
בראשונה חשבתי כי רעה נגד פניה וכי מחלת פתאם תבוא עליה אחרי הסערה הגדולה אשר סערה נפשה בקרבה ביום התנפלה אל המים, ואולם עתה יש תקוה כי לא תבוא עוד הרעה. זה לנו שני ימים אשר דודה ואמה באו הלום, והם יכלכלוה ברחמים רבים.

— היש תקוה כי יהיה לגראנדקורט יורש ממנה?

— אם על פי דברי הכהן גאסקין נשפוט, ומצאנו כי אין תוחלת, כי הגד הגיר לי האיש הזה אשר לבו יסיתהו בשפק אם תהיה הצדקה לאשה האלמנה לאכול את פרי נחלת בעלה ככל הימים אשר תחיה על הארץ.

— אכן חשבתי בלבי כי לא יגדל בעיניו האסון אשר קרה אותה באברן בעלה זה! הוסיף הסיר הוגא לדבר ויבט בפני דירונדה ויבחון אותו בעפעפיו.

— יען כי פתאם באה השואה, לכן החרידה אותה מאד, ענה דירונדה ויש מפני דברי רעהו לבלתי ענות לו בשפה ברורה, ויכט בפניו גם הוא בנחת ובמנוחה.

— אכן כלתה נפשי מאד לדעת אם התמלט דבר מפי גראנדקורט להורות אותה מעט מן הדברים אשר כתב בספר הגלוי בצוותו לביתו אחריו, אמר הסיר הוגא.

— הידעת אתה את הדברים ההם? שאל דירונדה.

— כן הוא, ענה הסיר הוגא כקנאה גדולה — אלהים הוא היודע! אם אין תקוה ליורש אשר מחלציה יצא, כי אז תהיה כל נחלתו לבנו היחיד אשר ילדה לו אשת גלאשר. אכן רואה אנכי כי נעלמו ממך כל הדברים האלה, ולכן רב לי אם אגיד לך כי האשה הזאת היתה לו לפילגש ימים רבים מאד, ותלד לו שלש בנות ואת הנער אשר אמרתי, ועתה יקרא שם אביו על הנער הזה והיה גם שמו הנלי מאליונגר גראנדקורט כשם אביו; ואולם השם מאליונגר לא יתן ולא יוסיף לו אם מעט ואם הרבה, ורק צר לי על כל ההון הרב אשר ינתן על יד נער

בן ארבע עשרה שנה בזה. חי נפשי אם צדקתי כי מהרתי לשקול על יד גראנדקורט את חמשים אלף הליטרא במחיר שדה-דיפלו למלא בהם את צורו הנקוב, תחת אשר הטיבותי לעשות לו נתתים על יד האשה האלמנה הזאת אשר עתה אין לה כל בלתי אם אלפים ליטרא לשנה והבית אשר בשדה גרסמור — והשדה הזה הלא יהיה בעיני כארץ גורה אשר נשלח שמה את הפושעים בעד פשעם, וגם גראנדקורט כחר לאלמנתו ארץ גורה אשר כואת, ואני ידעתי כי תבחר האלמנה מחנק נפשה מבוא לשבת בבית השרה ההוא, אשר שם ישבה גם אם הנער בשנים האחרונות, אכן שנאתי ומאסתי את גראנדקורט תמיד ויהי לי לתועבה גדולה, ולא ידעתי מה ימריצני כי אחשוב עליו עתה מחשבות אחרות. האם יען אשר נפל המימה ויטבע? ואולם מעורו ועד כה לא עשה צדקה בצדקה אשר עשה במותו, ורק על זאת עלינו להודות אותו עד עולם! — אכן חטא גראנדקורט חטאה גדולה, ענה דירונדה דברים נמרצים — ואולם לא בהנחילו את בנו אחריו חטא, כי אם בקחתו לו לאשה את העלמה הזאת!

— הן גם אנכי לא אשיא אותו עון אשמה על דבר אשר עזב את כל שדותיו ואחוזותיו לפרי בטנו הנחמד הזה, השיב הסיר הוגא גם הוא — ואולם אם לקח לו את הנערה הזאת לאשה, כי אז טוב עשה לו דאג לה לכלכל את מחסוריה ביד נדיבים, למען אשר תראה חיים גם היא כאחת מנשי הנדיבים והאצילים, כי על כן היום אותה משפל המדרגה להושיבנה עם נדיבים, ולא תחסר דבר אחרי מותו; ולו עזב לה ארבעה או חמישה אלפים ליטרא כסף לשנה ואת הבית אשר לו בלונדון למען תשב בו כל ימי חייה, כי עתה צדקה עשה, ואני ידעתי כי כואת וכואת אנכי עשיתי לו הייתי תחתיו; כי נערה עניה היתה הנערה בקחתו אותה לו לאשה, ולכן ידעתי כי קרוביה וגואליה לא מצאו את לבם לבקש ממנו אשר יכתוב לו שטר וחתום בטבעתו ביום חתונתו, ורק מבטח שוא הוא אם תבטח אשה בספר הגלוי אשר יכתוב אישה אחרי חתונתו בצוותו לביתו, כי אין איש נכון בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ביום קומו לצוות לביתו וחתם בטבעתו — וגם אבי המת יהיה לך לאות ולמופת; ואף כי איש אשר לבו ישאף נקם ואשר יאמר להתגולל על יורשיו ולהתעלל בהם, וראינו כי הכל בחכמה עשה למור

את חיי יורשיו אחריו למען הכעיסם ולמען הרעימום. ואולם אין זאת כי היה גם עם לבב גראנדקורט להשמיר במותו את כל משפטי אשתו הנאמנים אם בן לא יהיה לו ממנה.

— אכן לו היה בה להפך כי אז היה גם דבר הירושה להפך, ואז יצאו כל יתר היורשים וידיהם על ראשיהם ורק היא לבדה נשאה את כל הברכה מלפניו, הלא כן? שאל דירונדה ועל שפתיו כמו לעג יחלוף. — כדברך כן הוא, ענה הסיר הוגא, ואז לקה היורשים הנולדים לו מן הפילגש את שדה-גדסמיר ואת אלפים ליטרא הכסף, ואת יתר הנחלה יקח הבן הנאמן הנולד לו מן האשה אשר היתה לו כדת, ואולם זה הדבר אשר היה לי למוקש, כי אותי קרא גראנדקורט להיות לו לסוכן אחרי מותו לקיים את כל דבריו, ואני לזו אוכל להשיב את פניו, יען אשר הוא הבן היחיד אשר היה לאחי האחד, ורק שמת אשמת לו אוכל להיות למועיל לאשה האלמנה ברב או במעט. אכן הגיד לי האיש לוש כי יודעת היא את דבר הפילגש ואת בנה וכי גם דברי ספר הגלוי אשר צוה גראנדקורט לביתו לא נסתרו ממנה כלם, וגם התמלמו דברים מפיו להורותני כי לא היה בית גראנדקורט בית שלום ושלום וכי יש אשר נקוטו השנים איש בפני אחיו, ואולם הלא אתה האיש אשר ממך לא יבצר לרעת את רחשי לב אשת גראנדקורט ואת המחשבות אשר חשבה עליו, הלא כן?

והסיר הוגא לא חמד לו דברי לצון גם הפעם בשאלו את הדברים האלה, ורק באמת ובהום לכב דבר את הדברים, ודירונדה שמע ויכן כי משגה יהיה עמו אם יש מפניו גם עתה לבלתי ענותו בשפה ברורה, ויען גם הוא באמת ובהמים ויאמר:

— אמנם כן! לא שלום ולא שאננה היתה האשה בשבתה בכית בעלה, כי שונים היו איש מאחיו ולא היו מקבילים איש אל רעהו; ואולם בדבר הנחלה אניד לך כי שמעתי את שיחה וראיתי את שיגה, ועל כן ידעתי מראש כי כל הדברים הנאמרים בספר הגלוי ימצאו חן בעיניה ולא עליהם תהיה תלונתה.

— כי אז שונה היא מאד מכל בנות גילה; את זאת חזיתי לי ואותה אני מגיד לך! ענה הסיר הוגא ויגד בכתפיו כמעט — אכן גם בזאת ראיתי אשר נפלתה מאהותיה, כי על כן גורל אחד לה ולך

בטרם גיחכם מרחם, הלא כן? הן עוד בקבלו את אגרת הטלגרמה אשר כתבת, ויהיו הדברים הראשונים אשר התמלטו מפי הנכירה מאלונגר לאמר: „מה נפלא הדבר כי דניאל הוא הכותב את הטלגרמה הזאת!“ ואולם מקרה כזה קרה גם אותו בשכבר הימים, וזו עוד כמוני יודע אשר רק מקרה הוא. בימים ההם ואני יושב בארץ נכריה באחת הערים כבית המלון, ושם בבית המלון אישה נכריה אשר עזב אותה אישה ויברה מפניה, ובידה אין כל; ויהי בהגיע דבר האשה הזאת אלי, ואקום ואמהר אליה להושיע אותה מהקתה ככל אשר אוכל, ובראותי את פניה והנה בלהה, כי הכרתי את האשה אשר אהבתי אהבה גדולה מאד לפני, והיא הלכה אחרי איש אציל מאצילי ארץ אוסטריה אשר שפמו ארכה ואהבתו קצרה — וכל הדברים האלה הלא רק מקרה הוא, כי רק על פי מקרה באתי אל המקום ההוא ואל בית המלון הזה, כמקרה אשר קרה גם אותך בכואך עירה גינוא לרגל מלאכתך ומצאת שם את אנשי בית גראנדקורט.

אז החרישו שניהם רגעים אחדים ולא דברו דבר, והסיר הוגא הבין אשר יחכה דירונדה אותו בדברים מן הדברים אשר יגעו גם אל עצמו ואל בשרו, כי בחר לו הסיר הוגא לדבר כראשונה על אדות אנשי בית גראנדקורט ואת הדברים על אדות דירונדה שמר עוד תחת לשונו, ואולם ידעו גם שניהם כי לא ירוח להם עד אם יוציאו את כל רוחם איש בחיק רעהו, ודירונדה ידע גם את זאת, כי מכתבו הראשון אשר כתב לדודו, אחרי ראותו את פני אמו, הרחיק אותו כמעט ממנו תחת הקרוב אותו אליו, ולכן אין לו דרך אחרת בלתי אם לחכות עד אשר ידבר אליו דודו, והוא ישמע. ויהי בעזבם את פני החוף לעבור מיים והלאה, והסיר הוגא הפנה פתאם את ראשו ויתיצב ויבט אל הים ואל שיא גליו, ואחרי כן פתח את פיו באמת ובתמים ויאמר:

— הלא תגיד לי אם אשאלך, הן: מה משפט הדבר אשר בגללו באת עירה גינוא? אכן קותה נפשי כי מכל הדברים החדשים אשר שמעה אזנך לא היה דבר אשר העציב את לבך, ולא מצאת דבר אשר יעצור כח לשנות את סדרי חייך ואת משפטיך אשר היו לך עד היום הזה, הלא כן? ואתה הלא ידעת כי כל הדבר הנוגע אל עצמך ואל בשרך, גם אל עצמי ואל בשרי וגע!

— הנני ואגיד לך את כל לבי, חלף כל הטוב אשר אתה עושה עמי, ענה דירונדה — ואולם נפלא ממני לענות אותך על כל דברים האלה באמרים קצרים ולאמר לך כן או לא, כי רבים הדברים אשר בלבי, דברים רבים שמעה אזני אשר העציבו את לבי וימסכו בי רוח יגון, וגם התעצבתי אל לבי בראותי כי אמי חולה וכואבת, ואותי שלחה מעל פניה, ודבריה חזקו עלי לעזוב אותה באשר היא שם; אבל לשמע מסתרי מולדתי לא נאנחתי ולא נעצבתי, ותהי כי להפך, כי שמח שמחתי בלבי בראותי אור גדול אשר העלימו ממני ימים רבים, ותשואות חן אקרא לאיש יוצר האור הזה וגולל החשך מעלי, וכדבר השנויים אשר יהיו לסדרי חיי, הנני ואגדך, כי כאו וכעתה לא תמוש אהבתי מקרב לבי לאהבה אותך באמת ובתמים ולהורות לך חלף כל החסד אשר עשית עמי ואשר גמלת עלי בהיותך לי לאב מאז ועד היום הזה, ורק בזאת שונים יהיו סדרי חיי למן היום הזה והלאה, כי על כן ידעתי עתה אשר איש יהודי נולדתי, ולכן שונים יהיו גם חיי וגם משפטיהם מעתה ועד עולם, ואולם עוד נבצרה ממני לערוך לפניך את הדברים האלה בשפה ברורה כי טרם ידעתי עוד אל נכון גם אנכי.

ודירונדה דבר את הדברים האחרונים האלה בשפת נאמנים ודבריו נמרצו מאד בפיו, כי ידע דירונדה אשר שונה הוא ברוחו מן הסיר הוגא מאד מאד, וכי השנויים האלה יעצמו וירבו עתה שכם אחד על הימים הראשונים, ולכן אין לו דרך אחרת בלתי אם לבאר את מחשבותיו לפניו באר היטב. והסיר הוגא נשא את עיניו ויבט בו רגע אחד, ואחרי כן מהר יופן את ראשו ממנו וישא את רגליו ללכת, ויחשוב מחשבות ויזכור את כל אשר שמע מפיו דירונדה מאז ועד היום הזה, ויבחן אותם ויעמול לתכן את רוחו עד תכלית, ואחרי כן ענה ואמר:

— הנה נא ידעתי, דן, כי לגדולות נוצרת וכי נפלאות אחזה בך ברבות הימים; ואולם, בשם אלהים, אל נא תבחר לך דרך זרות ותהפוכות! הן אישא אף אסבול את מחשבות כל איש אשר שונות תהיינה ממחשבותי, ורק אחת אבקש ממנו כי לא ככסיל ידבר אלי את דבריו ולא כאיש משוגע ישמיעני את מחשבותיו; והיה בימינו אלה אם יש בלב איש לעשות דבר באמת ובתמים, ונוהר האיש הזה לנפשו מעשות את דברו בחזון וברמיון, פן יהיה לכסיל בעיני האנשים, ועתה

דן, אל נא תבין את הדברים האלה ללא-ראמת, פן תשגה בי מאד, כי לא אותך אתן לפני איש משוגע ולא ממך אוחל כי תעשה דבר אשר יהיה לשחוק בעיני אלהים ואנשים, ורק יראתי פן יפתה אותך איש בדברים, ונתת יד למשוגע להתרועע אליו, כי יש אשר יהיה האיש הזה חסר-ראונים או אמלל ונעזב, ואתה תתרועע אליו רק מחפצך להיות לו למגן ולמשען, כי אתה הסכנת מעורך ועד כה להשכיל אל דל ולחמול על כל רעב ונקשה, על כל מצוק ומר נפש ועל כל נדרף ונגש, אשר עליהם ישליכו בני האדם נעל. ואני גם אני הן יהמה לבי לאמללים האלה, ואולם לא אותם אבחר לי להיות לי לרעים אשר לפניהם אנהלך כל הימים, אבל חלילה ממני לבקש ממך להגיד לי דבר ולא רוחק, והיה אם חרצת בלבך לעשות דבר אשר בגללו נחזין לך די כסף למלאכה, כי עתה דע אשר נכונים לך כששה עשר אלף ליטרא כסף, ואתה רק את פרים אכלת עד היום הזה, ואתם תוכל לקחת בכל עת אשר יהיה עם לבבך לקחתם, ועתה הלא אנכי יושב בזה, ולכן אין זאת כי הפין אתה לקום ולשוב ארצה אנגליה במהרה ובחפזון, הלא כן?

— בראשונה עלי לנסוע עוד ארצה אשכנז ולבוא עירי מגינציא, לקחת משם את ארגו הכתבים אשר עזב אבי-אמי אחריו, ואולי אראה שם גם את פני אחד ממיוודעיו אשר קרוב היה בלבו מאד מאד, ענה דירונדה — זה כעשרים שנה מאז נתן הארגו הוא לפקדון ביד רעהו זה, ובכל זה נחפו אנכי עתה לקחת את הארגו משם, ובלבי כמו פחד יחלוף פן יקרה אסון את הארגו הנה בימים האלה; ואולי רק לזאת יפחד לבי עתה, יען אשר התמהמהתי בזה ימים אחדים ולא קמתי לנסוע עירי מגינציא בעצם היום אשר עזבה אמי את העיר הזאת, ובכל זאת לא יצר לי על הימים אשר ישבתי עוד בזה, כי על כן היתה לאל ידי להיות לעזר לאשת גראנדקורט — ולא היתה שומה עליה לקרוא למשרתים להיות לה לעזר.

— כן כן, מחמדו! ענה הסיר הוגא ויבקש לחמוד לו לצון למען הסתיר מדירונדה את כעשו אשר הרתוח את רמי לבו אחרי דברו את דבריו האחרונים — הנה קותה נפשי כי גם אתה לא תתן היתרון ליהודי מת מנוצרות חיה!

ופני דירונדה התאדמו מאד בשמעו את הדברים האלה, ויהי עם לבו לענות את הסיר הוגא דבר מר. ברגע הזה והם הגיעו עד בית המלח האטלקי ויבואו בו.

פרק ארבעים.

ודירונדה בא עירה מגניצא ויגיע עד הרחוב שוטטער-שטראסע, ויבוא אל בית-השטות אשר אמרו לו, ויתן את המכתב אשר הביא עמו על יד האנשים העומדים שם, וישאל לשם האיש יוסף קלונמוס, ויביאוהו ברגע אל החדר הפנימי, וירא והנה איש יושב אל השלחן אשר עליו פרושים מכתבים רבים הפתוחים למקרא, ויכר את האיש בעל הזקן הלבן אשר ראה את פניו בשנה האחרונה בבית הכנסת אשר בעיר פראנקפורט, והנה מצנפת על ראשו, היא המצנפת הישנה אשר היתה על ראשו אז, ועל ידו מתוחה על הארץ אמתחת עוברי אורח אשר בה הפצים וכלים שונים, ועליה פרושה גם האדרת אשר ילבש בנסעו וגם השמיכה אשר בה יכסה את בשרו. ובראותו את פני דירונדה כבואו, ויקם ברגע ממקומו, ויעמוד תחתיו, ולא חרד לקראתו וגם את ידו לא הושיט לו בגשתו, ורק בחן אותו בעיניו הקטנות והחודרות, אשר כאכנים יקרות ושחורות האירו מתוך פניו הצהובים ומתוך מסגרת שערותיו הלבנות, ואחרי כן פתח את פיו וידבר אישכנות ויאמר:

— טוב הדבר! עתה באת אתה אלי, אדוני הצעיר!

— כן הוא. עתה באתי אליך, אדוני, להודות לך חלף כל הטוב אשר היה עם לבבך, כי בע היית לאביאמו ולפניו התהלכת, וגם אותי פקדת לטוב וזכרתני, ותדאג לי ולאחריתי כל הימים.

ודירונדה דבר את הדברים האלה בקולו הנעים היוצא מקרב לבו העמוק, והקול הזה יקח כפעם בפעם את לב כל שומעו.

אז יתן קלונמוס את ידו לדירונדה ואמר: „האמנם? ועתה לא יזעף עוד לבך עליך כי חרלת מהיות איש אנגלי לבד ונהפכת והיית גם לאיש אחר?”

— חלילה ממני לעשות כדבר הרע זה, ונהפוך הוא, אשר ישמח לבי על כל החרשה אשר שמעה אזני! ענה דירונדה — ואף גם

ירחש לבי לך טוב וחסד על כל תגמולך עלי, אשר פקחת את עיני למען אדע את עמי ואת מולדתי, כי מעמך היתה סבה לגלות את אזני כיום הזה, וגם את ארגו הכתבים שמרת מאז ועד עתה למען תתך על ידי את הנחלה אשר הנחיל אבי-אמו אותי.

— שב נא! ענה קלוגנימוס בחפזון ויור באצבעו על הכסא אשר לימינו והוא ישב גם הוא על הכסא תחתיו, ויסר את מצנפתו אשר על ראשו ויראו שערות ראשו הלבנות והרבות, ויעבר את כף ידו על זקנו להחליק אותו ועפעפיו בחנו את פני דירונדה רגעים אחדים. ודירונדה ישב לפניו ויחכה אותו בדברים ולבו התפעם בקרבו מאד מאד, כי לא סרה המחשבה מקרב לבו אף רגע אחד וידע אשר האיש היושב לעומתו קשורה היתה נפשו בנפש אבי-אמו, ואבי-אמו זה הן אליו היתה כל תקותו עוד בטרם נולד, כי אל נכדו נשא את נפשו כל הימים, ואותו הנחיל את כל הכתבים אשר עוד מעט וינתנו לו, והכתבים האלה ישימו לפניו את כל הדברים אשר עליהם יאמר החווה מילטון כי "Contain a potency of life in them to be as active as that soul whose progeny they are" (אשר מקרבה יצאו), וברגע הזה האמין דירונדה בנפשו כי נגעו אצבעותיו אל השלשלת העלקטרית אשר לאבותיו מדור דור, וימלא לבו גיל ושמחה ופניו ענו בו כי נתן הוא כבוד ועוז לאיש היושב לפניו, והאיש היושב לפניו ידע את אשר בלבו וישמח בו גם הוא, ויבן כי הקים אלהים גואל לרעהו המת וישם לו שארית אחריו.

אז זכר קלוגנימוס את רעהו המת ואת נכדו החי, וידבר בשפת עברית ויבחר לו את הפסוק העברי לאמר: „כאשר הוית עם אבותינו כן תהיה עמנו, אל תעזבנו ואל תטשנו!" ואחריו כן החריש רגע אחד ויפן אל דירונדה ויאמר: „שמחתי מאד, אדוני הצעיר, כי פקדת אותי ותבוא אל ביתי ומצאתני עוד בטרם קומי עתה ללכת בדרך רחוקה; ואף גם לזאת ישמח לבי מאד, כי הראני אלהים את צלם פני רעי כאשר ראו עיני אותו בעודו עלם צעיר לימים, ואתה לא תוסיף עוד להפנות אל עמך עורף ולא פנים, ולא תוסיף עוד לנוע ולסגת אחור כנגוע איש יהודי בכף ידו אל שכמך, ותקם ותבוא אלי ולבך מלא אהבה לבית אבותיך, ותקרב אלי ותבקש ממני את נחלתך אשר הנחיל אבי-אמך

אותך ואשר גזלו ממך בכחש ובכזב, ותמלא נפשך כבוד ועוז לעמך ולמולדתך ושפתיך תאמרנה: „נכד אנכי לדניאל חריוי!“ — הלא כן?”

— חי נפשי אם יפול דבר מדכריך ארצה! ענה דירונדה דברים נמרצים — ואולם אם מצאתי חן בעיניך והגרתני לך גם זאת, כי מעודי ועד היום הזה לא עלה על לבי להכלים פני איש יהודי רק בעבור היותו איש יהודי, ולבך הלא יגיד לך עתה כי נסוגותי מפניך בבית הכנסת בראותי את פניך בפעם הראשונה רק יען אשר הכה לבי אותי להגיד לך: „לא ידעתי את אבי ואת אמו לא הכרתי!“

— אלהים ישמרנו! אלהים ישמרנו! קרא קלנימוס וישא את כפיו ויסגור את עפעפי עיניו רגע אחד — תועבה נעשתה, זמה היא, כי גזלו גזל עם ויעשקו את אשר לנו, ויקחו את בנינו ואת בנותינו ויתנו אותם לעבדים ולשפחות על הר אדום למצוא חן בעיני הרומאים! ואולם סכל אלהים את עצתם ואני הייתי לו לשליח, למען הקים את מחשבות לב דניאל חריוי אחריו, ודניאל חריוי — ישמרנה צורו וגואלו — בעודו עלם צעיר לימים ואני גם אני עודני נער, אז כרתנו שנינו ברית להיות נפש איש קשורה בנפש רעהו עד היום האחרון, ורק המות יפריד בינינו, אז ידבר אלי דניאל חריוי לאמר: נקומה נא ונכרתה ברית איש עם אחיו, ברית חובה תהיה אשר יחייב איש את נפשו לרעהו, והיינו כשני אחים בני אם אחת, כי זה דרך האיש הנפלא הזה מעודו וממנה לא סר עד יומו האחרון, להיות מחזק את לבו כפעם בפעם על פי דברי ברית ועל פי קשר אמיץ, לבלתי היות לפניו דרך אחרת לנטות ימין או שמאל; ועל כן הסכין לשאת פתגם על שפתיו לאמר: „תהי נא האהבה קשורה אל החובה, כי החובה היא האהבה אל התורה והתורה היא הנשמה אשר באף כל היקום והיקום הוא האלהים אשר בשמו נקרא כל היום!“ אז כרתנו את הברית, ויהי הקשר אמיץ בינינו אשר לא ינתק ולא יפירד בהיותנו לפעמים רחוקים איש מאחיו, וכאשר גוע ויאסף אל אבותיו, אז קמו לעשוק אותו ולגנוב את חילו ואת נחלתו, ואולם אֶזֶלַת ידם לגנוב גם אותי ממנו, אז אורתי כגבר חלצי ואקום למלט מידם את שללם אשר בוו ולקחת את הנחלה מהם, למען תהיינה עיני פקוחות עליה עד תתי אותה על יד האיש אשר לו נועדה, כי הנחלה הזאת סגולה היתה לו מכל סגולותיו, וגם אותך מצאתיך למען

השיבך גם אותך אליו אחרי אשר נגזלת ממנו. ואתה חכה נא לי כמעט עד אשר אביא אליך את הארגז.

וקלונימוס עזב את החדר, ומקץ רגעים אחדים שב ומשרתו עמו, והמשרת נושא על זרועותיו את הארגז וישם אותו על פני הארץ ויסר מעליו את מעטפת העור אשר תכסה אותו, ויצא, והארגז איננו גדול ורק כבד הוא במשקלו, כי חרצובותיו עשויות מעשה חושב ומלאות פתוחי חותם, וגם מסגרותיו וידותיו עשויות ברזל מוזהב, ובתוך העץ מפתחים אותות שונים אשר שפת ערבית שפתם.

— הנה הוא! אמר קלונימוס וישב על כסאו כבראשונה, ואחרי כן הוציא מתוך צלחת עור גם את המפתח הנפלא, ויוסף ויאמר: הא לך גם את המפתח אשר לארגז הזה, ואתה תהיינה נא עיניך פקוחות עליו לבלתי אָבדו ממך. הן נזהר אתה כמעשיך תמיד ואתה ידעת לשמור על דבר, הלא זאת? — ואת הדברים האחרונים ההם דבר כאיש זקן ורגיל אשר ידבר אל איש צעיר לימים והוא טרם יאמין כי יש כח ועז גם לבני הנעורים לעשות דבר באמת ובתמים.

— מכל משמר אישמרהו! ענה דירונדה באמת ובתמים וישם את המפתח אל תוך צלחת בגדו — הן מעורר ועד היום הזה לא היה דבר בידי אשר יוקר בעיני כמוהו ואשר יהיה לי גם הוא לאות תקוה ותוחלת ככל התקוה והתוחלת אשר תמצא נפשי בו. ואני עד נצח נצחים לא אישבה כי אתה היית האיש אשר נלחמת לי ואשר על פיך היתה שומה להסב אלי את נחלתי ולתת לי את אשר לי. ועתה היש לך מועד לספר באזני את כל אשר ידעת על דבר אבי־אמי? או האם באתי עתה אליך למועד אשר איננו נכון להפיע אותך ממעשיך, ועל כן יבצר ממני לישבת עוד לפניך בזה?

— שב נא לפני בזה עוד מעט, ענה קלונימוס ויבט אל מורהר השעות אשר בצלחת בגדו — בעוד שעה אחת ושמונה עשר רגעים אנכי נוסע מזה לבוא עירה טריעסט, ועתה הנה בני יחכו אלי, והיה אם מצאתי חן בעיניך ובאת עמי למען הציגי אותך לפניהם, ולא יבצר גם מהם לשמוח על האורח הבא בצל קורתם, והוא נכד רעי מנוער. אכן יושבים בני בזה והם שלווים ושאננים, ורק אני בחרתי להיות נע ונר על פני כל הארץ בכל הימים אשר אני חי.

— גם אני ישמח לבי מאד לראות את פני בניך, ורק קצרה ידי מהתודע אליהם עתה ואחכה עד שובי שנית אל העיר הזאת, ענה דירונדה — כי נחפו אנכי לדרכי לשוב ארצה אנגליה אל האנשים המחכים שם אלי בכליון עינים, כי גדרש אנכי להם, ואני התמהמהתי בדרך ימים רבים מאד ואחר מן המועד אשר יעדתי לי בראשונה; ורק שמח ישמח לבי עד מאד לו תשא את פני לדבר הזה, ואבוא שנית עירה מגינציא לראות את פניך ואת פני בניך.

— לו יהי כדבריך! ענה קלונימוס, ואולם אנכי זקנתי ושבתתי, ואותי לא תמצא עוד בבואך. בן שבעים שנה אנכי היום ואת „התכריכים” אשר עשיתי לי אשא עמי בכל אשר אלך, ורק בני ובני בני יושבים בזה במנתה ובשלוה, כי עתקו וגם גברו חיל וגם עשו עשר ורכוש רב. אכן שונים הימים האחרונים מן הימים הראשונים אשר ראו עיני בני מגינציא, ולא יזכרו עוד את בני ישראל ולא יעלו עוד אותם על המוקד לאלפים ולרבבות, עקב אשר לא אבו האלפים והרבבות האלה להשתחוות לאלהי נבר ולקרוז בשמו —; שונים הימים האחרונים מן הימים הראשונים מאז קרא קרל הגדול את אבות אבותי לבוא מארץ איטליה ארצה אשכנז, למען היות למורים טובים לאחינו האשכנזים אשר לבם טח מהבין ומהשכיל; וגם אני ובני גילי עמדנו עוד במערכה בהלחמנו את המלחמה הגדולה הזאת, כי ימים רעים היו הימים לבני ישראל בארץ הזאת בעודי נער, וזה החיל אשר עשינו: כבדים אנחנו כיום הזה בזהב ובכסף, ומוח היהודים ישקה ויחיה את כל ארץ אשכנז, לכלכל אותה כיום הזה בכל חכמה ודעת ותבונה ומלאכת מחשבת — ורק יש אשר היהודים האלה יונחו את עמם כמעט ולבם לא יוסף עוד להיות נאמן למולדתם כימים הראשונים, ואתה, אדוני הצעיר, האם נפלא ממך ולא ידעת דבר מכל המוצאות את עמך מאז ועד היום הזה?

— לא כן אדוני, ענה דירונדה, כי בימים האחרונים ואני טרם ידעתי עוד את עמי ואת מולדתי, והנה מקרה היה אשר הפליאני עד מאד ואשר המריצני לדרוש ולחקור את דברי ימי היהודים לזמניהם ולארצותיהם, ולא היה דבר אשר לקח את לבי מעודי ועד היום הזה כדבר ההוא; ועל כן לי אמר לבי כי הכינותי מעט את רוחי ואת נפשי להיות מכין את רוח אביאמי ולהשכיל אל מחשבותיו והגינותיו, — ודירונדה דבר את

הדברים האלה, למען השיב את יוסף קלונימוס אל הענין אשר אותו בקש לשמוע מפיו, כי יורא דירונדה פן יוסף האיש לדבר גם הוא שלשת אלפים משל על העצים ועל האבנים, ואת הענין אשר אליו יצמא דירונדה יעזוב ולא יגע בו, כי זה דרך האנשים הזקנים לבלתי הברדיל בין הדברים אשר עם לבכם לדבר אותם ובין הדברים אשר יבקשו בני הנעורים לשמוע מפיהם, עקב אשר גורל אחד וחקה אחת בלבם לדברים הרחוקים ולדברים הקרובים; וגם האיש יוסף קלונימוס הן אהב לשקוד על מלאכתו מן הבקר ועד הערב באין מעצור, ובכל זה מי יודע אם לא הוגה רוח דמיונו ממסלתו לז' ראו עיניו את קסת הדיו והיא איננה על מקומה הראוי לה, כי אהב האיש את המלאכה ואת הסדרים גם יחד; ואולם דברי דירונדה האחרונים קלעו אל השערה ולא החטיאו.

— מי יודע, ענה קלונימוס ואמר, אולי היית גם אתה לאיש כאבי-אמך, לולא הוגו אותך מן המסלה ולולא עמלו בכך לעשות אותך לאיש אחר מאז נולדת ועד היום הזה; כי ראיתי אותך והנה דומים פניך אל פני אבי-אמך ובכל דרכיך אליו נדמית — ובכל זה ראיתי והנה גם שונה אתה ממנו, אדוני הצעיר! רוח רצון נמרץ היה בלב אבי-אמך, אשר לא חת מפני כל ולא שב אחור מפני איש ואשר כבש את כל איש ואיש לעשות כרצונו, ואותות רוחו החזק הזה נראו גם על פניו, כי עודו צעיר לימים ואני ראיתי על מצחו את התו הארוך והעמוק אשר חרות היה עליה, תחת אשר לא אראה כמוהו גם לך. ואלה הדברים אשר נשא דניאל חרזו על שפתיו תמיד לאמר: „טוב רצון עקש ונלוז מרצון אשר ינוע אל כל רוח; טוב אויב מוחלט מאוהב אשר אין לבטוח בו; טובה אמונת שקר מאיש אשר כל אמונה אין לו” — ואת האנשים אשר יאמרו: „אחת היא לנו אם כה ואם כזה”, אותם תעב מכל תועבה, ורק יבצר ממני להגיד לך עתה את כל הדברים אשר מהם היתה נסכה לעשותו לאיש אשר כזה.

— ובכל אלה ראה לכו חכמה ודעת הרבה? שאל דירונדה אשר הסכין גם הוא לחשוב בלבו כי רק מאשר יראה לב איש חכמה ודעת הרבה, לכן רוחו עשוי לנטות פעם בכה ופעם בכה —
— אם לכו ראה חכמה ודעת הרבה? כן הוא! ענה קלונימוס ועל שפתיו כמו לעג יחלוף — נער הייתי וגם זקנתי ולא ראיתי עוד

אנשים רבים אשר יחכמו כמוהו! מאז היותו נער באה אל לבו חכמת כל חכמי הארץ לכל מחלקותיה ומפלגותיה, ויינק אותה כאשר יינק הצמח את המים, ואחרי כן בחר לנפשו את חכמת הרופאים ואת תורת החיים וחקות בריאות האדם. אז קם ויעבור את הארץ לארכה ולרחבה, וילך ממדינה למדינה ומגוי אל גוי, וירא ארצות רחוקות ואיים רחוקים, וילמד את חכמת בני המדינות השונות, מדינה ומדינה וחכמתה ועם ועם ולשונו, ויפור את כספו כאפר למען תמצא ידו את איש בקשה נפשו. בימים ההם השכיל להבין כי רק בזאת יגדל כח בני האדם ובזאת יעצם חילם, אם יתנו כל העמים יד יחדו, ובכל זה יבדלו איש איש לשבטיו ולארצותיו; ואז מרה נפשו עליו בראותו את בני עמו, והנה הם נטושים בתוך הגוים ועוד מעט ואבדו מקרב הארץ, ויתקצף ויקרא עליהם את הקריאה לאמר: „הלא אולת היא ורעה רבה אם נבקש כי ישובו כל מיני הרגן הרבים והשונים להיות למין דגן אחד כבראשונה!“— והוא את חכמת כל בני הארץ למד, ובזאת נדמה אל סופרינו הערביאים אשר היו בזמן הזהב, ויש אשר למדנו יחדו, והוא עובר אותי כפעם בפעם ואני לא יכולתי עוד להדביקו ולהשיגו; כי שונים היינו איש מאחיו כאשר שונים יהיו פני הכוס מחוץ ומבית; או חדלתי מהיות לשופט אשר רק על פי משפטיו יחרוץ דבר, ורק משפטי חריוו היו לי לקו ולמושקלת, ולא נפלאו בעיני עד מה כאשר לא יפלא בעיני מראה פני העצים ותבניותם, שככה הם מאז מעולם ולא עליהם יתוכח איש עם רעהו. הן הרך אחד היה לשנינו: אנשים יהודים היינו הנאמנים לעמם ולמולדתם, ואת האלהים ברכנו על אשר לא היינו ככל המון הגוים אשר בתוכם ישכנו; ומאז ועד היום הזה לא שניתי אם מעט ואם הרבה, בלתי אם השיבה אשר זרקה בי; מאז ועד היום הזה אהבתי לנסוע ולשוט בארץ, אהבתי לשלוח במלאכה ידי, אהבתי לראות את כל הנפלאות אשר על פני האדמה, ולא נוהרתי מענות בדרך כחי, והנדודים היו משחק לי. ואולם חריוו חש עתירות תמיד, ויחשוב מחשבות על דבר הימים אשר יבואו לבני עמנו באחריתם, ויהי כל מעינו בתורת היהודים וברתם, למען דעת על פיתן אם יש תקומה להם ואם אין, תחת איש חדלתי אנכי מכל אלה ואהי שמח בראותי את עמי שוכן לבטח בין הגוים באין מחיר. הן הלך עמי מגוי אל גוי וממדינה למדינה

עוד בטרם גרש מארצו, ולכן אמרתי כי זה חלקו על הארץ וזאת מנת גורלו. הלא תשמעני, אדוני הצעיר! בהיותי בדרך לבוא עד ארץ המזרח, או אשכב על גג האניה ועיני נשואות השמימה להביט את פני המוכבים הגדולים, ובראותי אותם ואמר: רב לי! כי ידעתי אותם בעלותם, ולא תבסוף נפשי לדעת גם את ארהותיהם ותולדותיהם; ואולם לא כן היה חריוי, כי לא אמר הוין בראותו דבר מן הדברים אשר בשמים ואשר בארץ, ורק כלתה וגם צמאה נפשו ממיד לדעת את ראשיתו ואת אחריתו, את אשר היה ואת אשר יהיה, את אשר נעשה ואת אשר יעשה. ובכל זה אהבנו איש את אחיו מאד מאד, וגם כרתנו את הברית, למען חוק את קשר אהבתנו על פי חובתנו אשר חיבנו איש איש את נפשו לרעהו, כאשר אמר, ואף נשבענו לעזור ולהושיע איש את רעהו ולתמוך בידו בכל אשר נוכל, ולא ינקה איש משבועתו עד בוא יומו האחרון. ואני הגה הקימותי את שבועתי אשר נשבעתי לו ואשלם את נדרי כיום הזה. ובדבר קלונימוס את הדברים האלה ויקם ממקומו ויעמוד, וגם דירונדה קם ממקומו ויעמוד ויען ויאמר:

— הגה הקימות את שבועתך אשר נשבעת לי, וגם עמי עשית חסד להביאני אל נחלתי! כי גולה היתה גם בעיני ובתוך לבי לו לעולמים נסתר מומני לבלתי דעת את עמי ואת מולדתי ולבלתי בוא אל נחלתי אשר הנחילני. ואני הגה הן חן אקרא לך חלף כל הטוב אשר עשית עמדי!

— יהי נועם אביראמך עליך ולא ימוש בך אבותיך, אדוני הצעיר! מה מלאכתך? שאל קלונימוס לפתע פתאם, ודבריו הבהילו את דירונדה, כי לא מצא את לבבו לענות אשר בחר לו את תורת המשפטים והחקים להיות לו למלאכה אשר אותה יעשה יום יום, ויען:

— אכן נבצרה ממני להגיד לך כי יש לי מלאכה.

— בחר לך מלאכה, בחר לך מלאכה, כי לא לאיש יהודי לחכוק ידיו בעצלותים מבלתי עשות דבר. ואתה הגידה נא לי: התקרא לנפשך איש יהודי? אם תחזיק בדת אבותיך? שאל קלונימוס וישם את ידו על שכם דירונדה ויבחן אותו בעפעפיו.

— אקרא לנפשי איש יהודי כי יהודי אנכי, ענה דירונדה בשפה ברורה, אחרי אשר הלבינו פניו מעט בהתבונן קלונימוס אליו בעפעפיו

הבוחנות — ואולם חלילה ממני להבטיח על-שוא כי אחזיק בדת אבותי ככל אשר החזיקו המה, למען עשותי את כל החקים ואת כל המצוה הכתובה ואשר לא כתובה, כי לא כן הוא עמדו; אבותינו גם המה הרחיבו את גבולות דתנו כפעם בפעם, וילמדו בקרב הגוים לעשות רבים ממעשיהם. ואולם לי אמר לבי כי הבינותי וגם השכלתי אל מחשבת אבי-אמי באמרו על העמים השונים אשר עליהם „לתת יד איש אל אחיו, ובכל זה יבדלו איש מאחיו לשבטיהם ולארצותיהם“; ואני גם אני אחשוב למשפט כי חובתי הראשונה לעמי היא; והיה אם יש דבר לעשותו, למען אשר נצליח להשיב לעמנו את כבודו הראשון, ולא יהיו עוד בניו כשבטים הבודדות אשר תראינה אותן עיני העובר גם ככה וגם בבה, אז נכון אני להקדיש את חיי לדבר הזה, ויהיה לי הדבר הזה למלאכה אשר אותה אבחר.

ברגע הזה וגורל דירונדה היה כגורל אנשים רבים אשר כפתחם את ישפתיהם ולא ידעו עוד את מחשבת לבם עד תכלית, ורק אָכַף עליהם איש זר להוציא את רוחם, והם בהוציאם את רוחם והנה דברים על לשונם אשר יהיו להם אחרי כן לקו ולמשקלת לבלתי סור עוד מאחריהם עד נצה. אכן כבד דירונדה את קלונימוס בלבו, ולא יכול לנטות מפניו מבלתי ענות אותו, ובענותו אותו והנה מצאה נפשו את הדרך אשר אותה בקש ימים רבים.

— רב לי כי ראיתוך בהגותך הגיונות ועיניך יביטו למרחוק; אכן ידעתי הפעם כי נכד אתה לדניאל חריו! קרא קלונימוס בשמחת לבב— „יברכך אדני וישמרך, יאר אדני פניו אליך ויחנך, ישא אדני פניו אליך וישם לך שלום!“

ובזאת נפרדו איש מעל אחיו. והיה בעת אשר בא דניאל דירונדה עירה לונדון לראות את שלום אָחיו ומוודעו, אז גם יוסף קלונימוס אל מחוז חפצו, וימצא אניה וירד בה, וישכב על גגה ויבט השמימה לראות את הכוכבים, וישמח לראותם ולא שאל לרעת גם את ארזותיהם ותולדותיהם.

פרק ארבעים ואחד.

והשמועה כי מת גראנדקורט לפתע פתאם לא התרירה את יושבי בית הכהן בפניקוט לבדם, ולא רק את לב ריקס גאסקוין הרגיזה ממנוחתו, כי אם גם עד בית אחר הגיעה ותהי לחרדה ולבהלה גם לנפש אחרת, והנפש הזאת גם היא נסחה להתחזק ולהתאמן, אולי ווכל להבליג על השמועה ואולי יצלה לה להיות שלטת ברוחה.

זה ימים רבים והאנס מיריק הסכן הסכין לשלוח לאמו יום יום את גליונות מכתב-העתי „טימס“, או יש אשר יביא אליה את הגליונות בעצם ידו, והיא הסכינה לקרוא אותם מראשיתם ועד אחריתם, מהחל הרברים על העמים ועל המדינות השונות ועד הדברים האחרונים על החתונות וחגי הכלולות אשר לאנשים שונים, כי אמרה אשת מיריק כפעם בפעם: רק על פי השמועות האחרונות האלה יצליח איש לדעת את כל האצילים היושבים על גפי מרומי קרת ואת כל מוצאותיהם וקורותיהם, את אהבתם ואת שמחתם, את יגונם ואת אבלם. והיה כפעם בפעם ביום הרביעי בשבוע, או יביא האנס את הגליונות בעצם ידו, כי ביום ההוא תבוא גם מירה אל בית אנשי מיריק, להורות את מאב את חקת השירה והזמרה, ובא שם גם האנס, ואמר כי בא הוא רק לשמוע את מירה בתתה בשיר קולה. ואולם זאת הפעם ביום הרביעי בבואו אל בית אמו, והנה היתה חדשה, כי בסופה ובשערה נדחף הביתה ויבוא עד החדר הפנימי ברעש ובקול המולה גדולה, וישלך את גליונות מכתב-העתי „טימס“ מידו, ויפריע את מאב ממלאכתה בנסותה לעשות כמעשה מירה ולומר גם היא מעט מעט את ראשית השיר „Lascia ch'io pianga“ (הניחו כי אֶבך), עד אשר חרדו שתי הנערות ממקומותיהן, ותחדל מאב לומר ומירה חרלה לנגן. או נשאה מירה את עיניה לדעת את הנעשה ומאב קראה ותאמר:

— אוי, אוי, אוי, האנס! מה היה לך כי חרדת פתאם את כל החרדה הזאת! המעט מנך קול זמרתו כי באת אתה להגדיל את הצעקה ואת קול ההמולה?

— האם נפלאות נעשו בארץ? שאלה אשת מיריק גם היא —

האם חדשות אתה מביא מארץ איטליה? האם נואשו האוסטריים מעיר ויניציה ויטשו אותה וישימו פניהם אל עיר אהרת?

— אמנם כן! חדשות אני מביא מארץ איטליה, ואולם אין להן דבר עם דברי הימים וקורות העמים והמדינות! ענה האנס, וקולו קול איש אשר חדשות בפיו, והחדשות האלה מבשרות רעה, ורק הוא בסתר לבו ישמח עליהן, והשומע טרם ידע מה כל החרדה הזאת ומה הגיע אל האיש המספר כי אותן בחר לספר אותן באוזניו.

— הן לא רעה תבשר לנו? שאלה אישת מיריק בדאגה, כי עלה על לבה פתאם זכרון דירונדה, ומירה גם היא החלה לראג לדירונדה בשמעה את קול האנס בדברו.

— לא ידעתי איש מכל מיודעינו ומכרינו אשר יהיה הדבר הזה לרעה בעיניו, ענה האנס בחפזון — ותהי להפך כי יש רבים ושלמים אשר יהשבו את הדבר הזה לטובה. הן מאז הוסדה ארץ לא מת עוד איש למועד נכון כאשר מת האיש הזה; ואני רק על זאת אשתומם כי אנכי עודני חי ולא מתי עוד, ואני נמלה חלשה אשר אין בי כח מעוררי מהתענג ומרוך.

— רב לך האנס! קראה מאב מקצר רוח — הן אם בנפשך תדבר, כי עתה שמה מעלינו ודבר את דבריך בכל אשר עט לבבך, ואיש לא ישים אליך לב, אבל אם אלינו תדבר, הלא תגיד לנו: מה הדבר אשר היה?

— אין דבר! רק הדוכס אלפונזו נפל המימה ויטבע, והשגל אשר לימינו עודנה חיה; ואתם הלא ידעתם כי בגראנדקורט ובאשתו אדבר הפעם! ענה האנס וישם את גליון מכתב-העתי לפניו ויור באצבעו על הדברים אשר עליה לקרוא אותם שם — אכן נפלאות נעשו בארץ כי היה גם דירונדה בעיר גינוא ביום המעשה, וישב גם הוא בכית-המליך אשר ישבו שם המה, והוא ראה בקום הדיוגים למינות אותה מן המים אשר התנפלה שם גם היא כאשר חשקה נפשה להציל את אישה מן התהום — ואני את אשר בלבי לא אכחד מכם, כי לא דמיתי ולא עלה על לבי אשר תנאל האשה הזאת גם היא לעשות מעשה סכלות אשר כזה. ואולם איש מצליח היה דירונדה בכל דרכיו ואלהים אהבו, כי

על כן שלח אותו עירה גינוא בעצם היום ההוא, למען אשר לא יבצר ממנו להיות למושיע ומגן לאשה הנעזבה והשוממה הזאת!

ומירה שבה ותצנח אל הכסא אשר לפני העוגב ותסגור את עפעפי עיניה ואת ידיה שמה אשה על אחותה, ותהי הנומלת בהקיץ. ואשת מיריק לקחה את הגליון ותושט אותו למאב, ותזמר:

— אכן אשה אמללה ועזובה היא! אין זאת כי אָהבה את אישה מאד מאד, ועל כן התנפלה המימה גם היא למען חלץ נפשו ממות.

— רק רוח שגעון לבשה אותה רגע אחד, ותעש את מעשיה ולבה בל עמה! ענה האנס אחריה ויחמוד לו לצון בדברו, ויעקם את שפתיו ויעמד את פניו, ויקרב אל הכסא אשר איננו רחוק מכסא מירה וישב עליו — איכה תאהב אשה את איש אשר יקנא אותה גם בהקיץ וגם בחלום ואשר ישמור עליה מן הבקר ועד הערב ומן הערב ועד הבקר ואשר עיניו מלאו שלג עולמים ועל שפתיו כמו קרח ירבץ? חי נפשי אם לא היה האיש כמשפט הזה! ולכן אחד הוא כי מת איש כזה במים! ועתה הנה לא יבצר עוד מן האשה לבחור לנפשה איש כלכבה, אשר שערות ראשו ארוכות ומלאות ואשר עיניו מפיקות אש תמיד, למען המס את לבה באש, תחת אשר היה לקרח; וגם לו יקרא לבוא ולשמוח עמו ביום התונתו וביום שמחת לבו!

ומירה שמעה את הדברים האלה ותתעורר פתאם ותתר ממקומה, ואש קדחה כאפה ותבער גם בתוך עיניה בהכיטה אל פני האנס, ותדבר בשצף קצף ובחמה גדולה, וירעד קולה בדברה, ותאמר:

— איך לא יחורו פניך, אדוני האנס, לדבר כדברים האלה? לו שמע אדוננו דירונדה את הדברים האלה מפיך, כי עתה לא שמח עליהם! איך תאמר כי איש מצליח היה בהיותו שם ביום המעשה? איך תדבר כדברים האלה על החיים ועל המות, ואתה ידעת כי הדבר אשר יהיה לחיים לאיש האחד הוא יהיה למות לאיש השני? מי יגיד לך כי חסד וברכה הוא, לו אהב את אשת גראנדקורט? מי יודע אם לא גדלה הרעה שבעתים, לו היה כדבר הזה! הן אז הרחק הרחיקה אותו מעל אחי — ואני ידעתי כי כזאת עשתה, לו היה כדבר הזה! ואף ידעתי כי לא יאמר אדוננו דירונדה חסד וברכה לאשר תאמר אתה חסד וברכה — כי לא חסד וברכה הוא להכות את לב אחי לרסיסים ולהמית אותו!

ושלשת האנשים אשר בבית השתאו והשתוממו לראות את מירה בהיותה פתאם לאחרת: עיניה מלאות חמת אש בעיני יתוריאן ופניה לבנים כשלג עד לחייה ועד שפתיה, אשר היו תמיד כשושנים אדומות למראה, והיא קרובה אל המקום אשר שם יושב האנס; אכן היה האנס כצבי אשר הלף אותו חיץ פתאם בכלי דעת את אשר היה לו, ורק פניו התאדמו עד מאד ולבו התפעם בקרבו מדי דברו את דבריו, לאמר:

— רק סבל ואויל ועיר פרא אנכי, והנני שב מכל הדברים אשר דברתי, והיו כלם כלא היו! אלכה נא עתה ואתלה על העץ, והייתי גם אנכי כיהודה איש-קריות — לו רק לא יפלא ממני לשאת שמו על שפתי! — אכן זה היה דרך האנס מעודו אשר יתו דבריו כדברי לצון גם בהתעטף עליו נפשו ובהיות לבו מר עליו, כי היו ללצון וללעג — ולא רוחו.

וחמת מירה עוד טרם שככה ועוד טרם הרגיעה את רוחה הסוער. כי איך אפוא יהיה כדבר הזה, והדברים אשר שמעו אוניה הלא ירדו עמוק עמוק אל תוך לבה להצית בקרבו אש אשר לא במהרה תכבה? הן היתה כאחת החיות הרעות אשר בהיותן כואבות מאד, ונשכו את בשרן בשניהן החדות ורטשו את עצמותיהן ופצחו אותן, למען אשר תוכלנה לשאת את מכאוביהן אשר בקרבן, והיא גם היא דברה את דבריה ותו את חמתה בשצף קצף על סביביה למען הקל את עצמת מכאוביה אשר בסתר לבה, ואולם לא יספה עוד לרבר דבר, והשב על הכסא אשר לפני העוגב ואת ספר אותות הנגינות שמה לפניו, והתי מחאמצת לשוב ולנגן כבראשונה.

או פתחה מאב את פיה בראשונה, ואשת מיריק יושבת ופניה נפלו כנפי בנה, ותען ותאמר:

— אכן צדקה מירה מאד מאד כי תגער כך וכי תקצוף עליך, האנס! הן למה תשא את שם אדוננו דירונדה על שפתוך לשוא וללא-הועיל? האם לא חטאת ולא עוית כי תחמוד לך לצון רע אשר כזה לאמר עליו כי יקח לו את אשת גראנדקורט לאישה? חי נפשי אם לא שחורה נשמת כל הגברים גם יחד! תוסיפה מאב, ותדבר את דבריה האחרונים במר נפש ובחמת רוח.

— כל דברוך אמת צדקו יחדו, אחותי הנחמדה! ענה האנס

ויאָנח , ויקם ויעבור משם , ויקרב לבוא אל החלון אשר בתחתית החדר .
 — האם לא נוסף עתה לעשות את המלאכה אשר לפנינו , מאב ?
 הן לא מלאה עוד השעה אשר הסכן הסכנתי להטיף לך את לקחי כפעם
 בפעם , אמרה מירה וקולה גבה ויחזק הפעם שכס אחר על יתר הימים —
 האם תזמרי שנית את המזמור אשר לפנינו , או האזמר אנכי אותו
 באזניך ?

— אם מצאתי חן בעיניך כי אז תזמרי את ואנכי אשמע ! ענתה
 מאב ותשמח מאד בלבה לראות כי לא תוסיף מירה לשית לב אל
 הדברים אשר היו והיא שבה להיות כבראשונה .

ומירה החלה כרגע לומר את זמרתה *Lascia ch'io pianga* ,
 ותשתפכנה קינותיה ואנחותיה הערכות והנעימות וימלא כל הבית
 הוה והדר . אז הדל האנס מהתהלך בחדר אנה ואנה , ויתיצב וישען אל
 כרכוב הכירים , ויהי גוהר מהביט אל פני אמו . והיה ככלות מירה את
 דברי השירה האחרונים ובהסירה את כפות ידיה מעל פני העוגב , ותמהר
 ותקם ותאמר : „אקומה נא עתה לשוב הביתה , כי עזרא מחכה אלי” .
 אז הושיטה את ידה לאשת מיריק מבלתי דבר דבר , ולא מצאה
 את לבכה להביט אל פניה , תחת אשר הסכינה לנישק לה כפעם בפעם
 בטרם עזבה את הבית . ואולם אישת מיריק לא יכלה להתאפק , ותמשוך
 את הנערה אליה , לנישק לה ולחבק לה למען שכך את רוחה , ותאמר
 אליה : „אלהים יברך את חילך , בתי !” ומירה הבינה ברגע הוה כי חטא
 חטאה לאשת מיריק בהתקצפה על האנס , ויצר לה מאד , והיורא פן
 יהיה דבר עם לבב אשת מיריק לחשוב עליה תועה כי גבה לבה וכי
 רמו עיניה וכי שכחה את כל החסד אשר עשו עמה ועל כן גואלה להראות
 כי טובה היא מכל אנשי ביתה , ויצר לה הדבר הוה מאד , ואשת מיריק
 התבוננה אליה ולבה הגיר לה את דבר המחשבות אשר בלב הנערה .
 בין כה וכה והאנס אהו את מצנפתו וימהר לבוא עד פתח החדר .
 — מה לך האנס כי תחרד אל הפתח ? קראה מאב כמתרגזת ,
 והיא מסתירה את אהבתה לאחיה בתוכחתה המגולה — הן לא תאמר
 בלבבך עתה ללכת עם מירה לשלחה ? או החשוב בלבך באמת ובתמים
 להביא אותה עד בית אחיה ? אכן ידעתי היטב כי לא ינעם לך הדבר
 הוה , ואתה היית היום לתועבה !

— נכון אנכי להיות לה לעזר ככל אשר אוכל, רק אל נא תשג
את פני יאל נא תמאן לקבל ממני גם לא את הטוב וגם לא את הרע !
ענה האנס ויפתח את הדלת .

ומירה לא ענתה דבר, ותצא את פתח החדר ואחרי כן יצאה
את פתח הבית, והאנס הולך עמה לשלחה, כי לא הגידה לו מירה
בשפה ברורה אשר יסור מעליה ואשר ילך וישוב לביתו ; ואולם מצאה
מירה את לבבה לדבר אליו דברים, כי אמרה : אולי דברתי אליו דברים
קשים ועזים שבעתים ככל חטאתיו ! ובכל זאת ידעה בלבה כי לא הגידה
לו אף החצי וכי דברים מרים וקשים שבעתים עוד ערוכים בקרב לבה ;
ונספו על כל זאת עוד מחשבות רבות ואחרות אשר עלו עתה על לבה
ואשר הרגיוזה ממנוחתה, כי לא ידעה מה הן, ויפג לבה ויתפעם בקרבה
מאד מאד, והיא לא ידעה מה היה לה, כי לא הסכינה לחשוב מחשבות
אשר כאלה —

ובלב האנס גם הוא עלו מחשבות ברגע הזה אשר כמוהן לא
חשב בראשונה, כי התבונן אל מירה ואל חרון אפה העז, ותפקחנה
עיניו לפתע פתאם לדעת כי איש סכל היה מעורו ועד היום הזה וכי
הכו עיניו בסנורים למשיש גם בצהרים כעור קיר. מי יגיד לו כי היה
דירונדה למירה רק לאיש חסד אשר יעשה חסד עמה ועם אחיה, ולא
היה לה גם לאיש אשר לקח את לבה ואשר דבקה נפשה אחריו לבלתי
סור עוד מאחריו ? אז עזב האנס רגע אחד את דאגתו לנפשו, ויחל
לדאג לדירונדה ולמירה, כי אחת חרין בלבו וממנה לא סר עוד, לאמר :
כי יש שיח ויש שיוג בין דירונדה ובין אשת גראנדקורט, ואשר אגודתם
לא על-נקלה תנתק. הן היו עיניו פקוחות תמיד על דירונדה לבחון אותו
יום יום, וגם אחיותיו ספרו לו את כל הדברים אשר דברה הנערה חנה
גאסקוין באזניהן על דבר דירונדה ואשת גראנדקורט, וכל הדברים האלה
הטו את לבו להאמין אמונה גדולה, אשר לא רק אשת גראנדקורט
חמדה את דירונדה בלבה מאד מאד, אך גם נפש דירונדה דבקה אחרי
האשה הזאת לבלתי סור עוד מעליה, והוא רק שליט ברוחו לבלתי נכר
את אותותיו ; ובכל זאת הן נראו האותות האלה גם החוצה, כי על כן
ירגו ויועף דירונדה בפעם בפעם בשמעו דברים כמתלהמים על אדותיו
ועל אדות אשת גראנדקורט, אכן לו היה איש אחר תחת האנס, כי אז

לא הוסיף עוד לדבר דברים כמתלהמים באזני רעהו בראותו כי הדברים האלה יהיו לו לפוקה ולמכשול לב להרגו וללהקציו, ואולם לא בן היה האנס, כי אהב תמיד להתלהלה ולהמוד לציון לנפשו, כי אמר: אך בזאת אבוא עד חקר המחשבות אשר במעמקי לבו ובזאת אבין את כל אשר עמו עד תכלית! ולכן נסה תמיד להתלהלה ולהמוד לציון לנפשו, להרגו ולהקציו את רעיו, כאשר יעשה איש עם החיות אשר בחררו, למען הרעימן, ויש אשר הרשיע מאד בעשותו את מעשיו, ואולם זאת הפעם התפאר בלבו כי בא עד חקר המחשבות אשר בלב דירונדה וכי לא נסתר עוד ממנו דבר.

ובדבר דירונדה והתחברותו אל מירה הייב האנס בלבו כי אין קשר ואין אגודה ביניהם וכי לא הלך לב דירונדה אחרי הנערה הזאת כמתמול שלשום, ורק אמת נכון הדבר אשר יאמר דירונדה כי לא היה עם לבבו בלתי אם להטיב לה, למען אשר תוכל לאכול לחם מיגיע כפיה ולא תשא עוד לזרים נפשה, וזה הדבר אשר הזהיר גם אותו, את האנס, מהיות לה לאוהב, ולא מאהבתו אותה גם הוא; וגם נאמנו מאד דברי דירונדה אשר אמר כי לא תהיה מירה אשה לאיש בלתי אם לאיש יהודי, ובזאת הן לא תהיה לאשה גם לדירונדה, כי בדבר מולדת דירונדה חשב גם האנס ככל אשר חשבו עליו רעיו ומיודעיו כלם, לאמר: בן הוא לסיר הוגא מאליונגר.

כאלה וכאלה היו מערכי לב האנס ומחשבותיו על דירונדה, ויאמן בלבו כי קלע אל השערה, וכי אין דבר נסתר עוד ממנו; ואולם הנה חדשות נעשו בארץ, כי מת גראנדקורט לפתע פתאם, ואין עוד שטן לדירונדה לקחת לו את האשה אשר אליה נשא את נפשו — והנה באו החדשות האלה ותקרענה לפניו את סגור לב מירה, למען אשר בעיניו יראה את כל הנעשה שם ואף גם ראו עיניו אשר אוהבת מירה את דירונדה אהבה עוה ממות, ויצר לו מאד על אדותיה, וגם על אדות נפשו התעצב אל לבו; ואולם בהתעצבו אל לבו על אדות נפשו, וינחם כמעט בזכרו כי לב דירונדה איננו הולך אחרי הנערה הזאת — ואף כי לא נאוו מחשבה כזאת לאיש, ואולם זה משפט רוב בני האדם, אשר לא תגדל צרתם ואשר תמעט גם קנאתם כראותם כי אהובתם עוגבת על אהוב-לבה לשוא, והוא דבקה נפשו אחרי נכרית ואל זאת לא ישית

לבו; ורק בראותם כי שפה אחת ודברים אחרים לאהובתם ולבחור לבה, וכי ידבק אחריה גם הוא להיות שניהם שלוים ושאננים, אז תאכל כאש קנאתם ואז תגדל עד שמים הרעה אשר מצאתם. וכזה היה גם משפט האנס אשר פחו כמים היה מעוררו ועד היום הזה, כי יש אשר נגעה צרת מירה עד לבו, ויצר לו גם הוא על דבר אשר נקעה נפש דירונדה ממנה, ויש אשר עד שמים גדלה שמחתו בזכרו כי אוהב דירונדה אשה זרה ונכריה. אכן נבצרה ממנו להראות את מירה את כל אותותיו ואת כל מופתיו, למען תדע עד מזה החריד אותו חרון אפה ועד מה יך לבו אותו על חטאתיו אשר חטא לה, ואולם בסתר לבו שאל כי שפתיו הסגורות תהיינה לה לאות ולעדה על כל מוסר כליותיו, למען תדע כי בצרתה צר גם לו מאד מאד, וכי דבקה נפשו אחריה מחמלתו אותה, והדרך הזאת הן דרך ישרה היא להראות אותה את כל אשר בלבו, ולא יהיה עוד בו חטא בדברו אליה חריש באין אמר ובאין דברים.

בין כה וכה והמה באו עד פתח השער לבית מירה. אז יושיט האנס את ידו ויבט אל מירה בעינים מלאות חנינה, וקולו נחבא מרוב המון מעיו אשר גברו עליו, ויען ויאמר: „שלום!“ ומירה הביטה גם אליו ופניה ענו בה כי שכחה את כל קצפה ואת התרגזה אליו, ותדבר אליו רבות ותאמר: „האין את נפשך לסור אל בית אחי לראות עוד את פניו בטרם ישכב?“

והדברים האלה היו לאות להאנס כי נשאה לו מירה וכי לא תוסיף עוד לזכור לו את עונותיו הראשונים — יען אשר לא נסה האנס לתכן את רוח מירה ולהבין את אשר היה לה ברגע הזה, ולכן לא ידע כי ככה הסכינה מירה מעודה להתחזק ולהתגבר על כל רעה אשר נגעה אליה ולקבל גם את הרע במנוחת נפש וברוח שוקטת. והיה בענותו אותה לאמר: „לו יהי כדברך“ ובלכתו אחריה לבוא אל חדר אחיה, ורוח חדשה לבשה אותו, וישכח את כל אשר עבר עליו עד כה, ויהי שמח וטוב לב, ולבו נבא לו כי יש לו תקוה ממירה, וכי בראותה כי התמכר לאהב אותה בכל לבו ובכל מאדו ובהוכחה לראות כי נוחלת תוחלתה מדירונדה, אז יט לבה אחריו גם היא לאהבה אותו, והיו לבשר אחד; וכדבר מולדתה ועמה אמר האנס בלבו אשר לא יהיו לו אלה לשטן בדרך — כי מי לא ראה או מי לא קרא בספרים אשר מאז

ועד היום הזה לא היתה דת אשה ומולרתה לשטן לה בדרך לחסום את אהבתה אשר בלבה באהבה בן אל נכר? מי לא שמע או מי לא ידע כי מאז ומעולם דבקה נפש הנשים המושלמניות והעבריות אחרי אנשים נוצרים? ואף גם זאת תהיה לו לעדה על כל הדברים האלה, כי על בן ראה אשר גם מירה דבקה נפשה אחרי בן אל נכר, אחרי דירונדה, ותאהבהו, ואף גם היה היתה לו לאשה, לו אהב אותה גם הוא ולולא דבקה נפשו אחרי אשה אחרת. או אורו פני האנס, וידע פתאם כי תקומו לא רחוקה ממנו וברוב ימים ימצאנה, וישמת בלבו מאד מאד ורוחו במרום הרקיעה.

המה בא החררה ומרדכי יושב על המטה ופגיו אורו מאד, ויראו והנה מכתב בידו אשר שב ויסגור אותו, ותהיינה עיניו מאירות מרוב שמחה, ויגח האור גם על לחייו הרוות והצנומות, ויהי כאיש אשר התגבר על המות ויוכל לו. אז ראה את האנס, ויברכו איש את רעהו בשלום, ואחרי כן נגשה מירה ותתפק על אחיה ותשם את ימינה על ציאריו ותחבקו, ותבט אל המכתב אשר בידו, ולא ערבה את לבה לשאל על אדותיו דבר, אף כי לבה הגיד לה אשר מעמו היתה נסכה לשמחה אהיה.

— מכתב הוא אשר כתב אלינו דניאל דירונדה, אמר מרדכי בראותו את פני אחותו ובהבינו את אשר בלבה — ודבריו מעמים מאד, כי רק יאמר לבשר לנו את דבר שובו אלינו, אחרי אשר דברים רבים קרו אותו אשר מנעוהו משוב אלינו עד כה. אכן היתה לי הבשורה הזאת כקשת בתוך הענן, הוסיף מרדכי לדבר ויפן אל האנס — וגם אתה הלא תשמח כמוני לקראת הבשורה הזאת, כי נוי עוד איש אשר שני רעים לו כמוהו?

ובעוד האנס עושה כה וכה לענות את מרדכי דבר, ומירה קמה ותתחמק לאט ותבוא אל חדרה; ואולם לא בקשה לבכות ולא שאלה להוציא את רוחה, אשר כהמות ים סוער המה בקרבה, וגם לא נתנה את זעקותיה להתפרין מקרבה, למען ירוח לה, אחרי אשר התאפקה עד כה. אכן לו באו המלאכים אשר עליהם יאמר כי שומרים המה לראש נערה ונערה בשכבה על משכבה, ולו חדרו פתאם אל החדר הקטן אשר לה, כי אז ראו אותה והנה היא מסירה את המצנפת מעל ראשה ואחרי

כן תשב על הכסא ואת יריה הקטנות תלחץ אל שתי רקותיה מזה ומזה, להיות כאיש אשר הבין פתאם כי ראשו כואב עליו; אז תקום פתאם מעל הכסא ולקחה לה מים קרים ורחצה בהם את עיניה ואת מצחה ואת שערותיה, וירדו תלתלי שערותיה על ערפה והם מלאים פניני אלגביש, ואת מצחה תמחה במטפחת אשר בידה למען תחרב, ושבה והיתה כשושנה פורחת בין שיחי היער המלאים טל; אז תאנח שתים ושלש פעמים, ואחרי כן תקח את געליה הקטנות לשים אותן ברגליה, ואחרי כן תשב ותרום רגעים אחדים והיתה כחולמת בהקיץ, ואחרי כן תקום פתאם והתעוררה והיתה לאחרת, וקמה וירדה אל החדר אשר לאחיה, למען שים את הצנצנות על פני השלחן לשתות בהן טי.

אכן שב אליה מעט מן הימים הראשונים אשר עליהם חשבה כי נפלו ולא ישובו עוד עד עולם. בימים הראשונים הסכינה ללמוד יום יום את פרקי חזיונותיה, ולבוא בבקר בבקר אל בתי התיאטרא למען הבחין ולעלות בלילה ולילה על הבמה למען הראות לעיני הרואים, ולהסתיר את מחשבותיה ואת רחשי לבה מעיני אביה ככל אשר תוכל; וכאשר גדלו וכאשר עצמו מכאוביה, כן הסתירה וכן העלימה אותם ביד חזקה ובזאת למדה את נפשה לשאת כל עמל ותלאה ולהיות שלטת ברוחה, לבלתי יכיר בה כל איש את הנעשה בקרב לבה פנימה — וגם בעצם היום הזה רק רגע אחד נתק סגור לבה לשפוף באוני השומעים את כל המית רוחה הסוערת, ואחרי כן שבה ותתחזק ותכלג על כל הרעה, ותזכור כי אָחות היתה לה הצרה מאו ירעה למאס ברע ולבחר בטוב, ותכן כי עליה לחדש ברית נעוריה עם אחותה זאת ולהיות נצרה על דל שפתיה מעתה ועד עולם. ואולם בעודה מתהלכת אנה ואנה ובעודה עושה כה וכה כאשר הסכינה דבר יום ביומו, והנה איש שופט רמים ובוחן כליות ולב יכיר בה על נקלה כי שונה המנוחה הזאת, אשר רק כרב אונים תמצא, מן המנוחה אשר היתה לה בחדשים האחרונים בשבתה בבית אשת מיריק, אשר אז שבה אליה תומת ימי ילדותה, להיות כילדה קטנה אשר טרם תדע להבדיל בין הטוב ובין הרע ואשר טרם בא הרע לטמא את לבה ולהיטבית אותו מטהרו.

יש אשר יראה האדם ימים טובים על הארץ, והם יענגוהו ויפנקוהו עד מאד, וכל שור וכל שואה לא יהיו בעיניו בלתי אם כדברים אשר

יקרו רק את יתר האדם וְלֹא אוֹתוֹ, והיה בכוא גם עליו שואת פתאם, ורגו האיש והתקצף וקלל את כל סביביו, ויש אישר יאמין כי בזאת יצלח חפצו בירו להעביר את הרעה מעליו ומעל ביתו; ואולם לא כן היתה מירה, כי לא התרגזה ולא התקצפה בראותה את הרעה השבה אליה כימי קדם, אחרי אשר עזבה אותה ימים מעטים, עקב אשר הסכינה מירה ללמד את נפשה להיות נכונה תמיד לקראת הרעה ולא לקראת הטובה, ולכן לא האמינה בטוב, ותדע תמיד כי עוד מעט ויחלוף לו ויבוא רע תחתיו — כי על כן לא האמינה גם עתה אישר דברי האנס רק דברי רוח המה, כי למה זה תשלה את נפשה והיא הלא יודעת אשר לא למצוא נחת באה לגור בארץ כי אם לראות רע? וגם לבה הן העד העיד בה יום יום כי ככה תהיה אחרית הדברים, ונפשה יודעת מאד כי אמת נכון הדבר: נוטה לב דירונדה אחרי אשת גראנדקורט לאהבה אותה, וגם יבוא היום והוא יקחנה לו לאשה, וגם אין איש בארץ אשר יחשוב לו את הדבר הזה לעון ולחטאה; כי מקרה היה אשר הביא את שני האנשים האלה בחוברת אחת ויקשור את נפש האחד בנפש רעהו, להיות שפה אחת ודברים אחרים בינו ובין האשה הזאת, והאשה הזאת הן מעולם אחר לקחה, השונה מאד מן העולם אשר בו תשכ היא ועורא אחיה, וגם שונה האשה הזאת מדירונדה מן הקצה אל הקצה, אשר מי יודע אם לא תהיה לו באחרית הימים למוקש ולמכשול לבב, מבלתי הבינה את רוחו ואת מערכי לבו. אבל יבוא את אשר יבוא ויהי מה! ורק לו ימשכו עוד הזימים ולא תעשה כל המהפכה הנוראה הזאת בעוד עורא חי! — אכן לא ידעה מירה היטב את כל הדברים אשר בין דירונדה ובין אחיה, ואולם רבות ראו עיניה ורבות הגיד לה גם לבה, למען תבין ולמען תדע כי לא יהיו כל הדברים האלה מקבילים אל הדברים אשר בין דירונדה ובין אשת גראנדקורט — ויהי לה הענין הזה לראשית דבר ולפתחון פה לצדק את נפשה בעיניה על השנאה החדשה אשר נולדה בקרב לבה ועל רחשי התועבה הגדולה אשר התלקחו בקרבה. ואולם מאהבתה את האמת ומרוב למודיה אשר למדה מעודה לבחון את לבה ולשפוט מישרים, התחוקה גם הפעם ויפלא ממנה לעשות שקר בנפשה ולהאמין דבר אשר לא יאמן, ותדע ותבין כי גם שנאתה וגם רחשי התועבה הגדולה אשר בלבה לא יסופו ולא יחדלו, לו גם לא נגע

הדבר אל מורכי ולו גם לא קמה על פיו כל רעה לנפשו.

— כל הדברים אשר קראתי בספרים ואשר זמרתי ושוורתי ואשר עשיתי על במות התיאטרא על פי החזיונות אשר העליתי או אשר ראיתי, כל אלה כתמם באו עתה עלי, כי באה האהבה אל תוך לבי, והיא הולידה בי את הקנאה הנוראה לקנא את האשה ההיא. — ככה היו מחשבות לב מירה ואלה היו הדברים אשר דברה אל לבה, כי אמת בקשה נפשה ותשתמר מעשות שקר ברוחה. אבל מה יתנו ומה יוסיפו לה כל הדברים האלה? איך תדבר את דבריה באוני איש זר ואיך תספר את דבר מכאובה באוני איש אחר? הן כאבן בתוך המים עליה להסתיר את מכאובה בסתר לבה למען היותו רק לה לבדה, והיה משפטו כמשפט האהבה וכמשפט כליון נפשה אשר כלתה נפשה אל אמה ימים רבים מאד, ולאיש לא הגידה דבר! ואולם בזאת שונה היתה האהבה הזאת מן האהבה אשר אהבה את אמה, כי לא טהורה היתה כמוה, ותהי לה למכשול ולמכאוב לב — יען אשר חדלו רחשי לבה לרחש כבוד ועונו לדירונדה על כל חסדיו אשר הפליא לעשות עמה, ויהיו לרחשי אהבה אשר איננה טהורה ואשר תכאוב לה, ויען אשר חדלו מערכי לבה להיות נובעים מפיה כמעיינות מים להגיד לכל שומע את כל אשר עשה לה האיש ההוא, ויהיו למחשבות זרות אשר עליה להסתירן במעמקי לבה, פן יחורו פניה ופן תכלם; והמחשבות האלה היו לתאוה זרה ונכריה, אשר תאוו נפשה להתיצב במקום גדולים ולשאל דבר אשר לא לה יאתה, תחת אשר לקחה מיד האיש ההוא את כל אשר לה וממנה יבצר לתת לו אף מאומה; ותקטן כל זאת ממנה, ותהיינה המחשבות האלה גם לאש קנאה גדולה לקנא באשה נכריה זרה ולהתאנף בה ולהתעבר עליה, יען אשר אותה חנן אלהים את הסגולה אשר היא נשאה את נפשה אליה. אבל מה יש לה צדקה לחשוב את כל המחשבות הזרות והנכריות ההן? מי המריץ אותה לטעת בתוך לבה את התקוה הכוזבת הזאת, אשר תקום עתה להתאונן ולככות על שברה בראותה כי התקוה היא נוחלה וגם אבדה? האם לא עד שמים תגדל חטאתה כי נואלה לשאת עיניה ולבה לאשר מרום ממנה? אכן רק חלום חזיון לילה הוא, אשר השקה אותה רעל ורוש, ויהיו לרצח בעצמותיה בהקיץ! הן לו בהקיץ העלתה את כל המחשבות האלה על לבה, כי אז

שחקה על אולתה, אשר יוכל לבה להגות הגיון שוא כזה, להאמין כי יוכל איש כדירונדה לדבקה אחריה, והוא מרום ממנה ומעולם אחר לקח וגם גבהו דרכיו מדרכיה ומדרכי אחיה כאשר יגבהו השמים מן הארץ, והם שונים איש מאחיו כאשר שונים יהיו אולמו היכל, אשר שם אורים גדולים וצבא משרתים רבים, מן הדלת אשר לאהל דל, שאין לו אור בלתי אם האור היוצא מן הכוכבים הרחוקים אשר ירו לא תשיגם עד נצח. ואולם מעט מעט הסכינה עם המחשבות הזרות והנכריות החן ולא נפלאו עוד בעיניה עד מה, ותדע את שרש מכאובה, ותרא בחזון את תמונת אשת גראנדקורט בהתיצבה על יד דירונדה, ויהי לה המראה הזה כמלקחים עשויים ברזל לזהב לאחוז בכשרה ולהציק לו באין מעצור. ואף יש אשר בעודה נערה קטנה, והיא הסכינה להבדל מתוך האנשים אשר היו לה לתועבה ולרחק מכל דבר אשר געלה נפשה, לבלתי העלות עוד אותם על לבה ולבלתי זכור אותם, ואולם הפעם הזאת היתה אשת גראנדקורט לה לתועבה, ובה חשבה ולא הסירה אותה מנגד עיניה אף רגע אחד, ותאמר עליה בלבה כי רעה וחטאה היא, ותגדל את הטאתיה פי שנים, ויש אשר קראה בקול ותאמר: „הן נקל לי לשאת את כל התלאות וכל הרעות אשר מצאוני עד כה — ואולם הרעה הזאת תגדל שבעתים — שבעתים תגדל הרעה הזאת — כי לא ידעתי בראשונה מכאובים כאלה אשר ישימו לי את רחשי לבי לחרדה!“ אכן כאלה וכאלה היו האנחות אשר נאנחה הנערה האמללה בשכבה על משכבה בלילה; ויש אשר לא ידעה לשית עצה בנפשה בלתי אם להתפלל לאלהיה להיות עליה לסתרה מפני המחשבות אשר יחשוב לבה על אדות דירונדה!

וכל הדברים וכל המחשבות האלה רק מרדכי חולל אותם בלב הנערה על פי הדברים אשר דבר אליה באחד הלילות בשבתה לפניו, והוא מרם ינוח ומרם ירגיע, כי קצרה רוחו לחכות לדירונדה, וילח מאד, ולא יוכל להתאפק עוד, וישפוך את שיחו בחיק מורה, ויש אשר לא באמר ולא בדברים דבר אליה ורק שפתיו נעו וקולו לא נשמע, ותבער איש על שפתיו ועיניו אורו מאד. וזאת תורת המחשבה אשר לקחה את לבו בימים האחרונים ההם אשר נשא אותה על שפתיו גם בלילה ההוא.

— הלא ידעת, מירה, אף קראת את התפלה „שמע ישראל“,
 דבר אליה מרדכי אחרי ההרישו רגעים אחרים — במעט דברים ישמיעו
 בה שפתינו את דבר אחדות הבורא, והדבר הזה הוא יסוד כל התורה
 אשר לאיש היהודי, והוא הוא אשר יעשה את התורה הזאת לאם כל
 התורות אשר לשכטי בני האדם, כי כאשר יאמין איש באחדות הבורא
 או יאמין גם באחדות האדם, אכן ראו עינינו הפעם כי העם אשר רדפוהו
 ויענוהו וידיכוהו מנחה בגלל הבדלו מתוך העמים ובגלל שבתו לברד
 כל הימים, והנה העם הזה היה לאבי התורה הגדולה המורה את בני האדם
 להתאחד ולהיות לאגודה אחת, כי על כן היתה האחדות ליסוד מוסד
 לכל תורתו. ואולם ידענו כי כהיות אחדות שלמה, או כל פרט ופרט
 יהיה לו חלק בתוך הכלל והכלל גם הוא יהיה לו חלק בכל פרט ופרט,
 וכדרך הזה יעלה האדם מעלה מעלה לדרוף ולהשיג את האחדות השלמה
 והתמימה בכל, אשר כל שטן לא ישחיתנה עוד. כי כאשר יעצם רוח
 האדם על פי כשרונותיו לחשוב מחשבות ולשמוח בהן, כן תחתונה גם
 המחשבות ההן להתפשט ולהתרחב על פני כל מקום ומקום, להיות קנין
 הכלל, כי המחשבות ההן אינן תלויות בחומר הגם אשר תהינה קשורות
 אליו לא תפרדנה; ואשר על כן מוצאים אנחנו כי האדם יעצור כח לחוש
 ברוחו בקרב יום אחד את כל הטוב אשר היה ואשר הוא ואשר יהיה,
 שבעתים מאשר יוכל להשיג על פי חושיו הגסים בקרב כל ימי חייו גם
 יחד. הלא תראי, אחותי! ברגע הזה ישמח לבי שמחה גדולה על
 העתידות אשר יהיו לאיש אחר, והם הם העתידות אשר העינים האלה
 לא תראינה עוד אותם, ומי יודע אם אכיר מראיהט בבואם ואם אדע כי
 אלה הם גם עתידותי, אשר שאלתי ואשר בקשתי המיד; ואולם עתה
 אכיר אותם ועתה אדע כי עתידותי הם וכי אליהם אשא את נפשי, ולכן
 להם אזבח רוחי ואת חיי אביא להם לקרבן, ואמר לנפשי: „הקלי, הקלי!
 חדלי מעט מעט מהיות, והיית לאשר תהיי, ולא תהיי עוד „אנכי“ ורק
 תהיי למקור אהבה אשר לא תחדל!“ — התביני את כל הדברים האלה,
 מירה?

— יש מהם אשר הבינותי, ענתה מירה בלאט — ואולם דל לבי
 בקרבי עד מאד ולבי לא יחוש את אשר יבין רוחי.
 — וככל זה, ענתה מרדכי ודבריו נמרצו מאד, הלא זה גורל

הנשים מדור דור להיות נכונות לקראת אהבה, אשר זה משפטם: לתת ולא לקחת, להטיב ולא לבקש טוב לנפשו, ואשר תאמר הנפש האוהבת: „הלא יש לי כל!“ והיא תואש מכל תקוה ומכל תוחלת — והמחשבות האלה דומות מאד אל המחשבות אשר נשאתי זה עתה על שפתי. אכן שמעי נא את אשר יספרו באזנינו חכמי המדרש מן המדרשים האחרונים, לאמר: אָהבה נערה עבריה את אחד המלכים הרומאים; מה עשתה? הלכה לבית השכנים, ששם ישבה הנערה אשר אהב המלך אותה, לבשה את הבגדים אשר לנערה הזאת ואותה הלבישה את בגדיה, באו הפקידים והרגו אותה, והשנית יצאה והיתה לאישה לאותו המלך; כי אמרה הנערה העבריה: הלא בואת ישמח לבי גם אני, לו אדע כי נתתי שמחה בלב המלך במלאו עתה את תאותו ואת אהבתו — כי זה משפט אהבת אמת, אהבה טהורה ונאמנה, לשכוח את נפשו ולזכור רק את הנפש השנית!

— לא, עזרא, לא! צעקה מירה ושפתיה הלבינו מאד — לא זה שרש הדבר ולא לזאת עשתה הנערה העבריה את מעשיה! רק חשק חשקה כי אחרי מותה ידע המלך את אשר עשתה ואז יבין ויחוש כי טובה היתה מרעותה שבעתים; ולכן רק את נפשה זכרה, והיא הרצה בלבה למות מות גבורים, למען תעז ידה במותה!

ומדרכי החריש רגע אחד, ויחשוב מחשבות, ואחרי כן אמר:
— אולי צדקת, מירה, ואולם מה תאמרו לו נדע אל נכון כי עשזה הנערה את מעשיה ונפשה ידעה מאד כי לא יגיע הדבר הוה לאזני המלך עד עולמי עולמים?

— רק אתה תוכל לראות בחוץ דבר אשר כזה! כי גדול אתה, עזרא, ורק הגדול והנאדר ימצא חן בעיניך, וכל שמץ קטן לא יעלה על לבבך עד עולם. ואולם אנכי כאמת ובתמים אחשוב למשפט כי לא כן היה הדבר. אין זאת כי רוח קנאה גדולה עברה על הנערה העבריה לקנא ברעותה מאד מאד, ותחשק נפשה להתגנב אל לב המלך ביד חזקה ובזרוע נטויה, ולכן בחרה נפשה מות מחיים, למען ישמע המלך וידע את אשר היתה ומה הגיע אליה.

— אחותי! רואה אנכי כי ספרים רבים קראת אשר כותביהם יגילו מאד במוצאם מקום לשים לפנינו את רחשי לב האדם ברמות שרים

ושעירים אשר ירקדו ואשר יתהוללו באין מעצור, ודבר אין להם עם המחשבות הטהורות והטובות אשר בנפש איש. אין זאת כי רק למראה חיונות התיאטרא תשפטי, ולא לפי לבך אשר ידמה כלו אל לב אמנו! ומירה לא ענתה דבר.

פרק ארבעים ושנים.

גַּעְרָה קִלְהַ שִׁשְׁלֹנָה, פְּתוּהּ הִיא כַּמִּים,
 כִּי לֹא בְּמִקוֹם אֶחָד לְשִׁבְתָּהּ הִיא חוֹמְדָתָ;
 רַק שָׁעַר מִצְחָהּ תִּמְחֹלֵק, תִּסְלֹסֵל בְּיָדִים,
 אִף תִּשְׁקֶךָ בְּחִפְזָהּ — וְהִיא עוֹבְרָתָ וְנֹדְרָתָ.

אֵךְ יָא בְּנֵי הַדְּאָגָה, אִשָּׁה מוֹבָה וּמְבֹרָכָתָ,
 כִּי בְּשִׁמְחַת עוֹלָמִים עִמָּךְ הִיא שׁוֹמְמָתָ;
 לֹא גְחַפְזָה אֲנִכִּי — תֵּאמַר לָךְ — לְרִבְרָתָ,
 וְיִשְׁבָּה עַל־מִסְתָּהּ, וּבְיִשׁוּר יָד שׁוֹרְמָתָ.
 הַיִּינֵעַ.

זאת אשר יראה מירה בימים האחרונים ואת אשר לבה נבא לה באין מעצור, אותה ראו עיניה בבואה, ונוספה גם היא על הרִאָגָה אשר שבה אליה בעת האחרונה להיות לה לאָחות אשר לא תעזבנה עוד. באחד הימים ההם והיא עברה את קצה הרחוב אשר עם גייטברידג, אחרי השמיעה את קול זמרתה בבית אחד הנדיבים הגדולים, כי כן יעין כליומר לקרוא לה למען ישמעו את קול זמרתה, ולפני שער הבית נאספו אנשים רבים ריקים ופוחזים החובקים יד בעצלתים כל היום, והם מחכים לראות את המרכבות היפות ואת הקרואים היושבים בהן בשוכם איש איש אל ביתו — והנה איש רודף אחריה וחולך בעקבותיה אל כל אשר יִיָּה רוחה ללכת, ובנטותה ונטה גם הוא אחריה. אכן לא שמלתה השחורה אשר לבשה, וגם לא הטלית השחורה אשר התעטפה בה

להשמר מפני האבק, וגם לא יתר הכלים אשר עמה, לא המה המו את עיני הרואים אחריה, להשתומם עליה על אשר הולכת היא ברגל ולא עלתה במרכבה; ומירה גם היא לא חשבה כדבר הזה; ורק מחשבה אחרת חלפה רגע אחד את משכיות לבה ויתפעם לבה מאד מאד: אין זאת כי אביה הוא העובר אחריה! ומירה יראה מאד להביט אחריה, ותפחד כאשר יפחד איש מפני שרים הרודפים אחריו, כי למה זה תפן לאחוריה ולמה תביט אל פניו ולמה תרגיו את מורשי לבבה בטרם בא מועד? אם אביה הוא, או לא יתדל ממנה ולא יסור מאחריה עד אם יראה אותה פנים אל פנים ועד אם ידבר אליה פה אל פה, ולכן עליה לחכות לרגעים הבאים לראות איך יפול דבר. אז הלכה הלוך ועבור, הלוך ועבור, ולא החישה את פעמיה, כי ידעה אשר לא בואת תושע, ולכה חשב מחשבות לדעת מה עשתה לו ידעה אל-גכון כי אביה הוא האיש ההלוך אחריה; וגם יסרוה פתאום כליותיה על אשר נשבעה לאשת מיריק לבלתי כסות דבר מכל הדברים אשר יהיו בינה ובין אביה, ויצר לה בגלל מרדכי אחיה, ותבקש עצה לגסות להעביר את הרעה לבלתי תת אותה לבוא על מרדכי פתאם, והדבר הזה הוא אשר הסב אותה לחרוין בלבה להביט אחריה בטרם תבוא עד לפני ביתה. ויהי בכואה עד הככר הרבוע אשר שם ביתה, והוא טרם תפיק את זממה להפנות את ראשה לאחוריה כאשר אמרה, והנה רואת עיניה את האיש בגשתו אליה פתאם ובהתיצבו על יד ימינה ובאחוזו ברווע ידה, ואזניה שומעות את קולו בדברו אליה בלשון רכה ובשפת חלקות, לאמר:

„מירה!

ומירה עמדה כרגע ולא נסוגה אחור מפניו, כי את הקול הזה חכתה לשמוע ונפשה ירטה כי את הפנים האלה תראה; אכן מלאו פניה עוז ומרי, להיות כאיש אשר עיניו תראינה פני שטן משחית, והוא בחל לו להראות כאיש אשר יחפז לעורר חמלה ורחמים. ופני האיש לבנים למראה ומלאים קמטים וערירות עמוקות, תחת אשר היו לפנים יפים מאד ומלאים רוח חיים, ועתה נחה עליהם רוח סחי ומאוס, רוח ענוה ואי-יבשת גם יחד, כמישפט איש אשר יבקש תמיד למצוא חן בעיני אדם ואשר ימצא תמיד בוז וקלסה. והאיש קל ברגליו וגם יריו וגם יתר בדי עורו לא ינחו אף רגע אחד, למען הכויב בואת את אוחות הזקנת

אשר נראו בו ; ואף גם לא מלאו לאיש ההוא כלתי אם חמשים ושבע שנים ; ובגדיו בגדים צואים ומטולאים , כאשר ראתה מירה אותו בפעם האחרונה , ובראותה אותו עתה , וימלא לבה הרפה וראגה , בוז וחמלה גם יחד , ורחשי לבה אלה גברו בקרבה עתה שכם אחד על הימים הראשונים , עקב אשר ידעה כי עתה אין לה איש אשר יעמוד על יד ימינה לשמור אותה מבוז ומקלסה . —
ובקול מלא תוגה ועצב דברה אליו בלאט ותאמר : „האתה זה ,

אבי ?”

— מדוע קדמת לברוח מפני , בתי ? שאל בחפזו ויעמול להיות כאיש אשר ידבר ברחמים ובחמלה ואשר יוכיח מאהבה , ובדברו הניד בידיו פעם ככה ופעם ככה וידובב גם את ראשי אצבעותיו כאשר ידברו חברי גנבים איש עם רעהו — למה יראת מפני ? הלא ידעת היטב כי לא הכבדתי את אכפי עליך מעורך ולא נסיתי להטות את לבבך לעשות דבר ולא רוחך . למענך הפרתי את הברית אשר כרתנו עם שר בית התיאטרון אשר בפרור העיר , כי ראיתי אשר לא מצא הרבר חן בעיניך , ואת גמלתינו הרעה תחת כל הטוב , ותעוביני לאנחות ולימים רעים מאד אשר באו עלי בגללך . ואני עמלתי ויגעתי עד אשר מצאתי לך מלאכה חדשה בבית התיאטרון אשר בפרור העיר בִּרְסֵדוֹן , ולך לא הגדתי דבר , כי חפצתי אשר תהיה שמחתך שמתת פתאם , ואת עובתיני לפתע פתאם בהיותנו בדרך , ותתני אותי לבוז ולחרפה וגם נטלת עלי להתחבא ימים רבים במסתרים , כי יראתי מפני שר בית התיאטרון ההוא , פן ידבר עמי משפטים על דבר חללי את הברית אשר כרתנו ואשר חתמנו עליה . אז ידעתי כי הרעות מאד לעשות עמי , תחת כל הטוב אשר עשיתי לך להביא חכמה בלבך ולא לפך דעת , למען תהיינה לך חכמתך ודעתך לרכוש רב ; כי מי אָב אשר עשה כמוני למען בתו , ומי כמוני הקריב על מזבח אהבתו ואת את כל נפשו ואת כל אשר היה לו ? ואת ידעת היטב את אשר נשאתי ואת אשר סבלתי בראותי כי נכזבה תוחלתי ממך וכי קולך חלש ורפה , ובכל זה לא הקשחתי לבי ממך ואהי לך לאָב נאמן כל הימים ; וכאשר יבש כחיש כחי וכאשר נתקו כל מזמותי , ואהי כנכר אשר עמל ותלאה היו מנת חלקו מאז ועד כה , ולא נותר לי איש בלעדיך , או קמת גם את ותעוביני לפתע פתאם , כי ידעת

אשר עתה תנחת עלי ירך ולא יבצר ממך להשמירני בפעם אַתָּה. אבל מי נתן לך את כל הגדולה ואת כל התפארת אשר לך כיום הזה אם לא אנכי? ואיה היה לך ואנה פנה רוחך כי ככה גמלתיני? הן לו על פי בתי נחתך משפטי, כי אז נתנה אותי למות באחת הפחתים מאחורי הגדר מבלי שים אלי לב!

והאיש לפירות החריש פתאם, כי ידע אשר עלה עד מרום המעלה בדבריו הרבים וכי בא מועד לבכות עתה כאשה מצרה, וימהר ויבך, ויוצא מצלחתו מטפחת משי צהוב לשים אותה על עיניו. אכן חשב בלבו באמת ובתמים כי הרשיעה מירה לעשות — כי כן דרך אנשים גלויים וחטאים אשר לבם יתרגש שבם אחד על האנשים הצדיקים והטובים, והם מבינים היטב לספור את עונות רעיהם אשר חטאו ועונותיהם המה לא יזכרו ולא יפקדו עד עולם. ואולם מירה התחזקה הפעם ולא שתה לב אל דמעותיו ואל אנהותיו, למען הראותו כי אולת ידו לרמות אותה, ותען אותו דברים נמרצים אשר לא הסכינה מעודה לעשות כדבר הזה, ויהיו הדברים האלה הדברים הקשים הראשונים אשר דברה אליו מעודה ועד כה, ותאמר:

— למה תדבר כדברים האלה, ואתה ידעת היטב למה זה עזבתיך? אכן לא האמנתי לך, אבי, כי ידעתי היטב אשר תשלח אותי ואשר תרטני, כאשר רמית את אמי; ולו עצרתי כח להאמין לך ולבטוח בך, כי עתה ישבתי עמך וכל עבודתי לך הקדשתיה.

— אנכי לא רמית את אמך ולא עלה על לבי לעשות כדבר הזה, מירה! ענה לפירות ויעבר את המטפחת מעל עיניו וישיבנה אל צלחתו, ורק קולו היה עוד קול בוכים כבראשונה — יום יום חשבתי בלבי להשיב אותך אליה, ורק פגעים נאמנים ורעים מנעוני ימים רבים מהפיק את זממי, ופתאם שמעה אזני את השמועה הנוראה כי מתה. ואולם גדל חסדי האחרון מן הראשון, כי ישבתי עמך יחד באשר ישבנו ולא עזבנו את המקום ההוא בימים ההם, ואחזק הלא ידענו כי לא נבצרה ממנו לדאוג לנפשו, ורק לך הקדשתי את כחי ואת חיי, כי על כן היית גלמודך ועזובה בימים האלה. ואת השמועה על דבר מות אמך שמעתי על פי אחד ממוידעי, ואכתוב אליו מכתב כיום ההוא, ואצו אותו לעשות תחתי את כל הדברים אשר היו עלי לעשות, וגם שלחתי

לו עד מהרה את כל הכסף אשר הוציא לדברים ההם כאשר צויתיו ;
ואולם — הוסיף לפירות לפתע פתאם בזכרו כי עליו לבקש כסות-עינים
אשר לא תגלה חרפתו בגלל שקריו — מו יודע אם לא כזב לי האיש ,
למען אשר יעשוק את הכסף מירי למלא את אמתחתו .

ומירה לא ענתה דבר , כי לא מצאה את לבבה לענות בשפה
ברורה את אשר חשב לבה , לאמר : „לא אאמין דבר מכל הדברים
אשר דברת אלי“ , ורק הוכיחה לו באין אמר ובאין דברים כי אין את
נפשה להוסיף ולעמוד עוד במקום הזה , פן יראו אותם עובדי הרחוב
והיו לגם , ויתעוררו וילכו שניהם יחדו . ואולם גם בלכתם לא יחדלו להיות
לגם בעיני העוברים , כי יפה ונחמדה היתה מירה ובגדיה גם המה הוסיפו
עליה חן וחסד הרבה מאד , תחת אשר האיש ההולך על יד ימינה לבוש
קרעים ומטולאים ויהי לסתי ומאוס ומראהו כמראה אחד הריקים והפוחים ,
ובלכתם שניהם יחדו והביט עליהם כל עובר , והאיש מולל ברגליו ומורה
באצבעותיו ומניד בראשו פעם לפנים ופעם לאחור , והוא מפזז ומכרכר
בלכתו , ושערות ראשו עשויות תלתלים אשר שיבה זרקה בהם , וידיו
ורגליו קטנות מאד , ופניו פני גר הבא מארץ נכריה , ויהי לגם בעיני כל
עובר .

— אכן רואה אנכי כי את הבינות להטיב לנפשך מאד מאד ,
אמר לפידות בעו-פנים ועפעפיו בחנו אותה רגעים אחדים — את , מירה ,
לא תרעכי ללחם ולא תבקשי פת חרבה למלא את בטנך .

— אנשים נדיבים מצאוני בצר לי מאד , והם קמו על נדיבות
ויעזרו לי למען אמצא את לחמי כיום הזה , ענתה מירה ולא ידעה את
הדברים אשר דברו שפתיה , כי לכה חשב את הדברים אשר עוד יהיו
עליה לדבר אליו — הנה אנכי באה מכית לבית להטיף באוני תלמידותי
את חקות השירה והזמרה , ויש אשר יקראו לי לבוא בהיכלי השועים
לומר שם , וגם היום בערב הנה שוררתי עם להקת המשוררים בהיכל אחד
הנדיבים . ותחרש פתאם ולא יספה עוד לדבר , ואחרי כן הוסיפה ותאמר :
אכן יש לי רעים טובים ונאמנים היודעים את כל קורותי ואת כל המוצאות
אותי מאז ועד עתה !

— ואת רק הפלם תכלמו ביום ראותם את פני אביך שככה לו ,
האף לא זאת ? אכן בעיני לא יפלא הדבר ! הנה באתי ארצה אנגליה

באפס תקוה למצוא לחם לנפשי ורק קוה קויתי למצוא אותך שְׁאָהֵבָה נפשי. כמשוגע רצתי כל היום בשוקים וברחובות; ואולם לב אָב יאמין גם במופתים וגם בדברים הנפלאים ממנו — והיתה לו הארץ כאבן. השואבת אשר תמשוך אותו פעם בכה ופעם בכה. אפס לולא דאגתי אשר דאגתי לך, כי עתה לא נבצרה ממני למצוא את לחמי בנחת ובשמחה, לשבת באשר ישבתי, ולולא אשר משכני לבי אליך, כי עתה ככלי-גמא על פני מים שטתי ושוטטתי ככל אשר היה עם לבבי, או נחתי ושלחתי בארץ נכריה באין מגור ובאין מחריד; ורק לב אדם עליו דוי להיות גלמוד ונעזב בקרב הארץ בכלות כחו ובעזוב אותו רוחו, ולכן אמרתי: אקומה נא ואבקש לי את הקטנה, את מירה אשר אהבתי, והיא הן יאכל אותה מוסר בליותיה, אחרי שימה אל לבה לדעת את כל אשר עוללה לאביה. אבל כבד הרעב בארץ נכריה ולא על-נקלה ימצא איש לחמו, ואני גם אני מי יודע עד אנה ארד עוד הלוך וירד, כי אנשים בעלי כשרונות כמוני לא בנקל ימצא מלאכה לנפשם בארץ הרעה והחטאה הזאת, כי פסה האמונה מקרב הארץ הזאת ולא יאמינו לאיש אשר בגדיו קרועים ויראה מתוכם בשרו הערום, וגם לא אמצא עבודה ומלאכה כל עוד אבוא אל האנשים האלה ומלבושי יהיו כמשפט הזה. הנה נסיתי במחיר שילינג אחד לעשות מלאכה אשר לא לתפארת תהיה לאדם, כי בווייה היא מאד, אבל מה לא יעשה הרעב למען בטנו כי תחסר? איה המלאכה אשר תהיה לו לחרפה ואשר תמאן נפשו לנגוע בה? ומגורת מירה הנה באה, ותירא כי יוסיף עוד אביה ללכת מדחי אל דחי ולדרת הלוך וירד, הלוך וירד, עד אפס מקום עוד, ותבקש עצה להתחסות מפני הרעה בטרם תבוא. והיא בטרם מוצאה עוד מלים לענות על כל הדברים הרבים האלה אשר דבר אליה אביה בחפזון ובמרוצה, להיות כאיש אשר למד את כל אלה על-פה להגידם מלבו, והנה לפירות שואל אותה בחפזון לאמר:

— איה הבית אשר בו השבי, מירה?

— בשוק הרבוע אשר לנוכח עינינו שם אנכי יושבת, ענתה מירה, ואנחנו לא רחוקים עתה מן הבית.

— האם שכור לך הבית הזה?

— כן הוא.

— היש לך איש אשר יהיה עמך למגן בכל עת ?
 — כן הוא, ענתה מירה ותבט הכן אל פני האיש אשר חקר
 ואשר בחן אותה בעז מצח — אחי יושב עמי!
 ועפעפי עיני לפידות רעדו רגע אחד בשמעו את הדברים האלה,
 וגם כתפיו רגזו ותרחפנה חרש, ויהי כאיש אשר ירד הרעם מן השמים
 ויחלוף על פניו ועיניו ראו. ואולם מקץ רגע אחד התחזק ויוסף וישאל
 לאמר: „עזרא? — ואיך אפוא ידעת את מקומו, ומה הגיע אליך כי
 מוצאת אותו?“

— רק יארכו הדברים עד מאד לו אמר לספר אותם באונך. הגה
 פה הבית אשר בו נשב, ואני ידעתי כי לא זה יהיה רצון אחי אשר
 תהיה דלת ביתנו סגורה לפניך.

ומירה עומדת על סף הבית, רגלה האחת על המפתן ורגלה
 השנית בחוץ, ותפן את ראשה לאחור ותרא את אביה העומד לפניה על
 הארץ בטרם יעלה במעלות, ולבה החל להתפעם בקרבה שבעתים
 מבראשונה, כי הבינה את כל הדברים אשר יהיו בינו ובין אחיה ברגע
 אשר יראו איש את פני רעהו, או הביטה אל פני האיש אשר הסכן
 הסכינה מנער לתת לו און קשבת ואשר גם עתה מלאה את חפצו
 להביאו עמה הביתה, ותרא את פניו המלאים תוגה ועצב והוא עומד
 כמתחנן לפני פתח הבית בתחתית המעלות ולבו יתדר ויפחד מבוא אל
 הבית פנימה — וימלא לבה פתאם חמלה ומכאוב, חרפה ותוכחת
 ומוסר כליות גם יחד, על אשר נבצרה ממנה לכבד את האיש הזה
 ככבוד בת את אביה, ולבה חשב להשבר למראה ענותו הנוראה.

— חכי נא כמועט רגע, חמדת נפשי! אמר לפידות וקולו היה
 לקול מלחשים — האם לא תגידו לי בראשונה מה הגיע לעזרא ומה שיחו
 ומה משפטו עתה, אחרי אשר לא ראיתיו ימים ושנים רבים ?

— איש טוב, איש נחמד הוא מאין כמוהו! ענתה מירה צחות
 ותהי עמלה להסתיר את מבוכתה ולהתחזק על מחשבות לבה, ובעשותה
 כדבר הזה ויהפך קולה ויהי לקול רועד מדי דברה. ואולם ידעה מירה
 כי אין לה עתה דרך אחרת בלתי אם להזהיר את אביה מפני עזרא,
 וידע גם הוא כי נלכד בכוביו וכי יודעת נפשה מאד אשר ישקר ואשר לוב
 לה. ותוסף ותאמר: „אמנם איש דל ועני היה עזרא במצוא רגלי אותו

למען חברנו יחד, והוא איש פועל ועושה מלאכה אשר אין לו כל. לפנים — זה לו שתיים עשרה שנה — והוא היה גבור וחסון כאלון, וירא נחת ושלמה, ויהי נכון לבוא אל הארץ הקדושה אשר אליה נשא את נפשו; ופתאם והנה אמי קראה לו לשוב אליה כרגע, כי... כי אנכי אכדתי ממנה בימים ההם. אז קם ויחרד אליה כאשר שאלה, וישב עמה, ויקדש לה את כל נפשו ומאדו, ויעבוד לה את עבודתו כל היום, כי ראה את עניה ואת השואה אשר באה עליה פתאם, ויתהלך לפניו עד בוא יומה האחרון... כי מתה מעצה רעה ויגון, ועורא גם הוא הלך הלוך ורל, ויאבד כחו מיום אל יום ויחדל אונו מרגע אל רגע, כי הכה אותו הקור בהיותו בדרך לשוב אל אמי, והמכה הזאת היתה לרצח בעצמותיו אשר לא היה עוד מומנה. אז גברה מחלתו משנה אל שנה, ויחלש מאד מאד, וידע כי לא יחיה עוד מחליו, והוא עודו עושה מלאכה כל היום ועודו מבקש לחם בימים ההם, ורק רוחו גדולה וחוקה מאד ואין קצה לרבי תורתו ואין חקר לרב חכמתו, והיה כל איש אשר יהיה לו דבר אליו, ונתן לו האיש הזה כבוד אלהים והתיצב לפניו כאשר יתיצב לפני הנביא או לפני איש אלהים" — ומירה השלימה את דבריה בעמל רב ולבה התפעם בקרבה מאד, ותוסף ותאמר: — "אכן לא יתיצב בפניו איש שקר, וכזבים לא יועילו לו".

והיא הורידה את עיניה ארצה בדברה את הדברים האחרונים, לבלתי ראות את פני אביה ולבלתי הבט אל חיו פניו בשמעו את הדברים ההם, כי היו פניו כפני גנב בהתפשו ואשר ערמתו לא עמדה לו. ואולם בכל זה לא נכנע לבו הערל ולא נלאה למצוא כרגע דברים חדשים לדבר אותם באזניה.

— מירה מחמל נפשי! מירה חמדת חיי! דבר אליה בקולו הרך ושפתיו מלאו חנופה וחלקות כימי קדם — האין יש את נפשך כי אלבש בגדים אחרים תחת הבגדים הצואים האלה בטרם יראה בני את פני? לו היה מעט כסף תחת ידי כי אז לא נבצרה ממני לקנות לי בגדים טובים מאלה ולבוא אל ביתך כאשר יאתה לאיש אשר היה לך לאב; וגם יכול יכולתי לבוא אל בית אנשים ולבקש לי מלאכה הראויה לי, כי אחר כבוד יקחוני לו היה תהיה כתנת לא קרועה על בשרי ומדים לא צואים על עצמותי, ואף לא יבצר ממני לבקש לי כהונת נוסע וסוכן

בבתי הגדולים אשר בעיר, לולא הייתי למתועב מראה אשר פניו כפני אהר הלצים אחרי נפלים ממרום מצבם ולא יעלו עוד לנצה. מי יתן ויכלתי לשבת עם בני ועם בתי גם יחד, כי אז נשאתי ואז שכחתי את כל אשר היה! ואולם את לא הסכנת מעורך לראות את אביך בלבישו קרעים כאלה, ולכן בתי, לו מצאתי הן בעיניך ולו היו עתה תחת ירך כעשרת ליטרא כסף, או לו הוערת לי את המקום אשר שמה אחכה לך כהביאך לי את הכסף הזה, כי אז יכולתי לעשות לי בגדים חדשים עד יום המחר השלישי —

ומירה חשה בלבה כי הובאה במסה, וחירא פן תחוק המסה ממנה, ותמהר ותתחזק ותכבד את לבה, ותהי עמלה להביט עתה אל פני אביה, ותען ותאמר:

— מי יתן ויכולתי לעשות את שאלתך, אבי, לבלתי השיב פניך! ואולם אחת נשבעתי כי לא אעשה דבר למענך בסתר, ולא אוכל לחלל את דברי. אמנם צר לי מאד לראות אותך בעיניך ואת התלאה אשר מצאתך, ואולם נחכה נא עוד מעט ונשא אף נסכול, ואחרי כן תקנה לך בגדים חדשים ואנחנו נשלם את הכסף במחירם, — ומירה התבוננה עתה ותרע מה עצמה חכמת אשת מוריק בשאלה מעמה כדבר הזה, ותחלל אותה בלבה על כי השבע השיביעה אותה לבלתי עשות קטנה או גדולה כטרם גלותה את אונה.

אז רפתה מעט הרוח הטובה אשר לבשה את לפידות, ויבחר לו לשון תמרורים ולעג, ויען וואמר: „אכן היית לגבירה צעירה וטובת טעם העושה את כל מעשיה בחשבון ורעת, ואנכי לא ידעתי! הנה רואה אנכי כי היו לך מורים להועיל, להביא חכמה בלבך למען תרעי לשמור את השבועות אשר נשבעת לבלתי תת על יד אביך שקלים אתדים למלא נפשו כי יערב, תחת אשר כסף נמצא באמתחתך להלביש את בשרך משי ורקמה — ואביך זה הן אהב אותך מכל סגולה ומכל מכמני ארץ, ואת נפשו ומאדו ואת מבחר ימי חייו הקרוב לך למען שמרו את משמרתך ולמען היותו לך למקור חיים ולמחיה כל הימים אשר היית לפניו“.

— אכזריות הוא, ידעתי כי אכזריות היא בעיניך, ענתה מירה, והרגע הזה נורא היה בעיניה שבעתים מן הרגע אשר הכינה את נפשה להתנפל המימה ולמות, ושפתיה הליבנו פתאם עד מאד — ואולם,

אבי, שבעתים תגדל האכזריות אם פצה איש את פיו ואת דברו לא יקם, ואם נשבע לאנשים אשר האמינו בו ואת שבועותיו יחלל. הן זה הוא הדבר אשר שבר את לב אמי ואשר קצין כפתיל גם את חיי עזרא — וגם אתה וגם אנכי מזה לנו עתה לעשות אם לא לאכול את המרורים אשר נותרו לנו מן הימים הרעים ההם. קום אבי ושא סבלך! שא וסכול את אשר שמת כמו ירך על שכמך, וקמת עתה ובאת אל הבית הזה ופניך לא יחורו, ולא יכך לכך על בגדיך ומדיך, ואנחנו נכלכלך!

— מחר יהיה כדבר הזה! ענה לפידות ויפן ממנה וישוב על עקבו לאחור כמעט, תחת אשר פניה הלבנו מאד ועצמותיה נבהלו ותחרדנה, ואולם עד מהרה שב ויתיצב לפניה כבראשונה, וישם את שתי כפות ידו בשתי אמתחות מכנסיו, ויחפש בהן רגע אחד וימשש בהן כה וכה, ואחריו כן היה קולו פתאם לקול בוכים, ויען ויאמר: הלא תביני, מירה, כי כל הדברים אשר דברנו ואשר היו בינינו כיום הזה נגעו בלבי עד מאד, וכמעט דכאוני ויחליאוני... אולי אתעורר מחר ואחדש בקרבי רוח נכון ואשוב אל איתני הראשון, ואז לא יבצר ממני לעשות ככל הדברים אשר תאמרי... ואולם עתה לו יש בצלחת בגדך אגורות נחשת אחרות כי אז האמנתי אשר לא תחללי את שבועתך ולא תפרי את נדרך הקרוש בתתך אותן לי, כי מצער הוא, והיו לי לקנות במחירן ציגארת להקטיר אותה.

ומירה לא מצאה מועד לשים את הרבר אל לבה, ותשם את כף ידה הקרה והתורדת אל תוך צלחת בגדה, ותוצא משם את כיסה ותתן אותו על ידו; ולפידות מהר ויקח את הכיס בידו, וילחץ את ראשי אצבעותיה בידו החזקה, ויקרא: „שלום לך בת המודות! מחר ונראה איש את פני אחיו!“ ויעזוב אותה ברגע הזה. אכן הוא טרם הרחיק ללכת כעשרים צעדים, ויעמוד, ויפתח את הכיס ויחפש את כל חדריו, וימצא שני שקלי זהב עם אגורות כסף אחרות, ומעבר פני הכפרת מצא גליון קטן המורבק אל הכפרת, אשר עליו כתב עזרא באותיות עבריות את שם אמו ואת יום הולדת אותה ואת יום חתונתה ואת יום מותה, ומתחת לדברים האלה מצא כתוב את אשר התפלל עזרא לאמר: „אלהים ישמור את מורה, ישמור צאתה ובואה מעתה ועד עולם, אמן!“ כי אהבה מירה לראות את הדברים הכתובים האלה בכל הפגיעה וכלית

אשר נמצאו בצלחת בגדה, ולפידות קרא את הדברים האלה, וכחלומות
 כרב ענין עלו על לבו זכרונות מימי קודם, ויזכור את יום חתונתו ואת
 אשר עבר עליו בימים הטובים ההם, והוא אז עלם צעיר לימים, שמח
 וטוב לב, וגם לבו לא נטמא עוד בכל הטמאות אשר הטמא בהן בימים
 האחרונים, ויהי מורה לשון וספר לכל הבא לשמוע תורה מפיו, ואחרי
 כן החל לעשות ספרים, כי אמר למצוא את לחמו על-נקלה במלאכה
 הזאת, ואת רעיותו יפתו שרה אהב בימים ההם מכל סגולה, ויבך עמה
 כצד לה ולא נבצרה ממנו להטות את רוחו כפעם בפעם להיות מקביל
 אל הרוח אשר עלה עליה, — ואולם כל הזכרונות האלה לא נגעו
 בלב לפידות ולא הרגיוו את רוחו עד מה, ויהי כאיש אשר חבו לא
 יטעם עוד להבדיל בין אכל לאכל, ונורל אחד ומשפט אחד בעיניו לכל
 מאכל אשר יבוא אל פיו; כי יש אשר האיש ההולך אחרי שרירות לבו
 הרע ואשר רוחו הולך מיום אל יום הלוך וירוד, ומצאנו כי יחדלו מן
 האיש ההוא גם כשרונותיו לדעת להבדיל בין הטוב ובין הרע, בין
 החמלה ובין האכזריות, בין הטהור ובין הטמא, ויש אשר יחטא ולא
 ידע את אשר חטא, כי חרל להיות לו חך טועם לטעום ולדעת את
 טעם האכל אשר הוא מכיזא אל פיו, ולכן גם הכה לא יכה לבו אותו
 על כל מעשיו אשר הוא עושה וגם יסר לא ייסרו כליותיו אותו על כל
 מעלו אשר הוא מועל, כי הוא טרם יחוש את אשר הוא עושה וטרם
 יבין את אשר הוא מועל. — אכן נחמד למראה ותאוה לעינים היה הכיס
 אשר נתנה מורה על יד אביו, כי מנחה היה הכיס הזה אשר נתנו לה ואשר
 יקר היה בעיניה ולא עלה על לבה לתתו לאיש אחר, ואולם לפידות התעורר
 מחלומותיו אשר חלם רגע אחד בהקיץ, ותהי מחשבתו הראשונה להעריך
 את ערך הכיס ואת אשר יתנו לו במחירו במכרו אותו, ואחרי כן חשב את
 הכסף אשר מצא בתוך הכיס, ואחרי כן חקר לדעת את אשר עליו
 לעשות למען יוכל להוציא כסף מיד בתו כפעם בפעם, ואיש לא יהיה
 לו לנוגש לנוגש בו להביא אותו לשבת בבית בנו הנורא, למען היותו
 פתאם לאיש צדיק התם ומתמם כל היום ואשר חיוו יהיו לו לסבל
 ולכמא.

בין כה וכה ומירה באה אל הבית פנימה, ולא היה בה כח
 להתחוק ולהיות שלטת ברוחה הסוער, ותרא את אחיה בשבתו על המטה

והוא עורך את כתבי-ידו אשר כתב בימים הראשונים ואשר אמר לתת אותם על יד דירונדה בטרם ימות, ותגש אליו ותצגת לפניו ארצה, ותאחז את ברכיו בידיה ותבך בקול גדול, ותקרא: „עזרא! עזרא!“

ועזרא לא ענה דבר. ויבט בה ויתבונן בפניה רגעים אחדים ויבחן אותה בעפעפיו, ויחכה לשמוע מפיה את המוצאות אותה, כי ראה אשר מר לה מאד וכי לא וועיל בדבריו בטרם תשוב נפשה כמעט למנוחתה, והוא מעוררו ועד היום הזה לא ראה עוד את פניה כמשפט הזה. ואולם מירה גם היא התאמצה לשוב כמעט אל מנוחתה למען אשר תוכל לפתוח את שפתיה ולשפוך את שיחתה בחיק אחיה, ותתעורר ותשא את ראשה למעלה, ותדבר את דבריה מרק פרק לברו, וקולה היה קול בוכים כבראשונה, ותאמר:

עזרא, את אבי ראיתי! את אבינו! את צעדי שמר בלכתי וילך אחרי... ואני אמרתי לו כי יבוא עמי הביתה... וכי אתה תשא את פניו לדבר הזה לבלתי מנע אותו מבוא הביתה... והוא ענה אותי: לא! כי אין את נפשו — אין את נפשו עתה לבוא הביתה, ורק יחכה עוד יום אחד ומחר יבוא... והוא שאל ממני נדבת יד כאשר ישאל העני ההולך מכות לבית... ואני נתתי לו את כיסי, ויקחהו ויעובני...

ומירה דברה את הדברים האלה ועצמותיה רחפו ממגור ומפחד, ותחשוב כי יצקה גם בדבריה את כל הותה ואת כל התלאה אשר מוצאה אותה, ואולם מרדכי שמע וידע כי לא גדלה הרעה כאשר חשב לבו בראשונה, ויען בנחת ובקול ערב ויאמר: „הרגעי, מירה, וחכי עד אשר ירוח לך מעט, ואז תספרי לי את כל הדברים מראשיתם ועד אחריתם“ — ובדברו ויסר בידיו את מצנפתה אשר על קדקד ראשה, ויעבר את אצבעותיו הרכות והענוגות על פני שערותיה, ותנח כף ידו על קדקד ראשה; ומירה שבה למנוחתה מעט מעט, ומקץ רגעים אחדים ספרה באזניו את כל המוצאות אותה ולא כסתה ממנו דבר מכל הדברים אשר היו בינה ובין אביה.

—לא יבוא אלינו מחר, ענה מרדכי אחרי כלות הנערה את דבריה, ושניהם התרישו ולא הגירו איש לאתיו את אשר יחשוב לכם

לאמר, כי יארוב יום ויום למויה ברחוב העיר, למען קחתו ממנה כפעם כפעם את כל אשר יוכל לקחת ולא ירפה עוד ממנה.

— אמנם זה הדבר אשר חשבתי מאז, הוסיף מרדכי מקץ רגעים אחדים — גורלנו וגורל ישראל גורל אחד הוא: הצרה והתפארת התלכדו כאשר תתלכד הלהבה עם העשן; ואנחנו הנה נחלנו את הטוב, ולכן דבקה אלינו גם הרעה. הטוב והרעה התלכדו והיו לבשר אחד, כאשר התלכדו אבינו ואמנו גם הם והיו לבשר אחד.

והדברים האלה דבר מרדכי באחת מרחובות לונדון, ברחוב ברומפטון, ואולם הרוח המרחפת על פני הדברים האלה תהיה לנו כרות הדברים אשר הסכינו חכמי התלמוד לשאת על שפתיהם באחד מבתים המדרש בפומבדיתא או בנהרדעא ואשר כתבו אותם אחרי כן באחד מחלקי הספר הגדול והנפלא אשר קראו לו את השם היפה והנעים „בבלי“, הוא התלמוד הבבלי. „הקדוש ברוך-הוא יושב ומוזג וזוגים“ יאמר לנו אחד מחכמי התלמוד, והאיש אשר הסכין עם שפת האנשים האלה, ידע ויבין את אשר היה בלכם, ולכו יגיד לו אשר כל הדברים הנעשים תחת השמש למען התחברם איש אל אחיו, אותם נקרא בשם „זוגים“, ומן הזוגים האלה תצאנה לנו כל הרעות והטובות אשר תראינה עינינו בכל היקום אשר מסביב.

פרק ארבעים ושלשה.

מאזעס וואר, טראָטין זיינער בעפייגדונג דער קונסט, דעננאָך זעלכער איין גראָסער קינסטלער, אונד בעזאסס דען וואהרען קינסטלערגייסט. גור וואר דיעזער קינסט-לערגייסט בייא איהם, וויא בייא זיינען אַגיפטישען לאַנרס-לויטען, גור אויף דאס קאַלאַססאלע אונד אונפֿערזויסט-ליכע געריכטעט. אבער נוכט וויא דיעזע אַגיפטער סאָר-מירטע ער זיינע קונסטווערקע אויס באקקשטיון אונד גראניט, זאָנדערן ער בויטע מענשענפֿוראמידען, ער מייסעלטע מענשענאָבעלויסקען, ער נאהט איינען ארמען

הירטענשטאמם אונד שוף דארויס איין פֿאַלֿק, דאס
עבענפֿאללס דען יאהרהונדערטען טראָטצען זאללטע...
עד שוף איוראעל.

(היינע: געשטאָנדיססע)

רבים ועצומים מאד היו השנויים אשר נעשו ברוח דירונדה למן
היום אשר עזב את ארץ אנגליה ועד שובו אליה. בכלי דעת את אשר
נגד פניו עזב את לונדון לבוא עד גינוא, ולא ידע אם משאלות לבו
ינחמו לו, ואם הימים הבאים לקראתו יביאו לו את כל הדברים אשר
אליהם נשא את נפשו, ואם הדרכים אשר עליהן תדרוך כף רגליו עתה
לא יבדילו בינו ובין ההגיונות אשר הגה לבו בסתר עד כה ואשר לא
מצא את לבו לשאת אותם גם על שפתיו — ועתה הוא שב אל ארצו
ואל עיר מגוריו, ויהי כאיש אשר בירו פתשגן ספר הגלוי המגיד לו כי
לו הצדקה ולו המשפט לרשת את הנחלה אשר אליה נשא את נפשו
ואשר אליה ערגה רוחו למוען שים לו יד ושם בארץ; ותקטן ממנו כל
זאת, והנה היתה לו משאת נפשו גם לחובה אשר לא יוכל להמיש
את צואריו ממנה, גם לו היתה עמו רוח אחרת, והחובה הזאת היתה
לו למושש לבב אשר עשה יעשה אותה בכל נפשו ובכל מאדו, ועתה
לא יבצר ממנו לשאת את דבר אהבתו גם על שפתיו ולהתפאר בה
לעיני השמש, ולא יבוזו לו. אכן מיום עזבו את הבית אשר במגרש
טשעלסי ומירה ברכה אותו בשלום בטרם נפרד מעליה, ותדבר באזניו
את דבריה הרכים והערבים, למן היום ההוא לא סרה תמונתה מנגד
עיניו, ותהי לו לאור תמיד להאיר לו בכל הדרך אשר הלך עליה ובכל
הנתיבות החלקלקות אשר עבר בהן בימים האחרונים האלה, ולא התנגפו
רגליו בכל האבנים הגדולות אשר נגעה אליהן רגלו בכל הדרך ההיא,
והוא בסתר לבו הן חמד את הנערה הזאת כל הימים ותהי לו למשאת
נפש, ואולם מאז ועד היום הזה לא עלה על לבו כי יבוא יום ותקותו
זאת לא תרחק ממנו כרחוק השמים מן הארץ, והוא יכול יוכל לקוות
כי יש אשר תדבק אחריו נפשה גם היא ולא תשיב פניו ביום דברו על
לבה לקום ולהיות לו לאשה. אכן לא קותה נפשו לפנים ככל הטוב
הזה, ובכל זאת לא סרה תמונת הנערה מנגד עיניו, ותעזור לו לגדוד

את הדרך בעד תמונת האשה השנית לבלתי התגנב אל לבו, ותקטן את הקסם אשר קסמה לו האשה השנית ההיא, וידע כי לא נטה לבו אחרי האשה ההיא ולא מאהבתו אותה עשה את כל אשר עשה לה כי אם מחמלתו אשר חמל עליה; כי נגע גורל גוענדולין בלבו מאד מאד, וגם דבק דבקה נפשו אחריה לו ראה את פניה בטרם ראותו את פני מורה. ואולם מירה לקחה את לבו ותמלא את בתי נפשו על כל גדותיה, והיא שונה היתה מגוענדולין מן הקצה אל הקצה, וגם התחברותו אל מררכי עשתה את פריה לקרב את לבו אל מירה הלוך וקרב, ויש אשר ירא לנפשו פן תהיה לאל כל תקות מררכי אשר קוה לו ואו תאבד גם תקותו הוא אשר קותה נפשו אל הנערה. אפס לא גלה דירונדה את מסתרי לבו גם ללבו, ויהי מכסה את אהבתו גם מנפשו ימים רבים מאד, עד אשר בא האנס וידבר אליו גם בפיו וגם במכתב דברים כמתלהמים בקנאתו הגדולה אשר בערה בקרבו, ודירונדה התבונן אל כל הרברים ההם ויחל להבין כי אוהב הוא את הנערה וכי נפשו קשורה בנפשה, אז תדבר אליו גם אמו את הדברים אשר דברה אליו בגינוא להגיד לו כי אחרי נערה עבריה הולך לבו, ואז ראה דירונדה כי אין עוד דרך לנשות מפניה ימין או שמאל, וימהר ויחלוט את הרבר כרגע, ויאמר לה כי כדבריה בן הוא, כדבר אשר עשה גם בשאל יוסף קלונימוס את פיו להגיד לו את מחשבותיו ואת דרכו בימים הבאים, והוא מהר ויחלוט דבר כרגע, והדבר הזה היה לו למן הרגע ההוא לראש פנה אשר עליה יכנה את כל ביתו, ויהי כמעט התבונן וידע כי אוהב הוא את הנערה, ותלבש אותו רוח גבורה אשר לא ידע בראשונה, ותבער בו כמו אש, ותקצר נפשו לחכות, ויארך בעיניו הדרך בגסעו ממגינציה ועד בואו לונדונה; כי חדל עתה מהיות תועה בחיים ותחי לו מטרה נכונה אשר אליה נשא את נפשו, והגות לבו גם היא חדלה מהיות דמוונות וחלומות אשר יהגה אותם האדם על משכבו בלילות, ויהיו למחשבות גאמנות ונכונות אשר יחשוב אותן האדם בחשבון ובדעת, וידע כי עליו לצאת עתה הוא ובני גילו למלחמה להלחם מערכה לקראת מערכה וללכת מחיל אל חיל, אז ערגה נפשו אל מררכי, לשפוך את לבו אל חיקו ולדבר אליו את כל הדברים אשר יעלו על רוחו באין מעצור עוד, ולא יתאמץ עוד להכליג כפעם בפעם על מערכי לבו למען הסתר אותם

מעיני זר, פן יבוזו לו; ואל מירה כלתה נפשו, לשבת עמה יחדו כל הימים ולראות את מראיה ולשמוע את קולה, ולא יתיימן עוד לשים לו סתר פנים ולהשמיד את רחשי לבו ביד חזקה, ורק את קרבתה יבקש, והוא ידע כי גם ימצא את אשר יבקש, אכן לא ירא דירונדה מעורו כי איש כהאנס יהיה לו לשטן בדרך הזה, להסב את לב הנערה מאחריו, ורק הבין כי תהום גדולה רבצה בינו ובין מירה בכל הימים הרבים אשר ידעה אותו, ותבט אליו תמיד כאשר יביט איש אל אחד מבני המלוך ולא ערכה את לבה לבקש את קרבתו באמת ובתמים, ולכן אמר בלבו כי בא המועד להשמיד את התהום הזאת אשר בינה ובינו, למען תראה כי קרוב הוא אליה וכי לא יבצר מהם אשר ידבק לב איש אחרי אהיו לאהבה איש את אחיו כל הימים ולהיות לבשר אחד.

היפלא בעינינו כי דירונדה כמעט ירד ממרכבת הברזל בכואו לונדונה והנה נשאתהו רוחו לבוא כרגע עד הרחוב ברומפטון ולבקר בבית האנשים אשר עליהם ערגה נפשו? — כי אמר להוחיל עוד יום אחד עד בואו לראות את פני הגבירה אשת מאליונגר, ותהי ראשית דרכו לבוא לראות את שלום האנשים אשר בכרומפטון, ולתת על יד מרדכי את ארגז הכתבים אשר הביא עמו, למען יקראו את הכתבים החם שניהם יחדו, ומרדכי יבחן אותם ואת משפטם יגיד לו; והוא ידע כי יתן שמחה בלב מרדכי אשר כמוה לא היתה לו לפניה ואחריה לא תהיה, ודירונדה הסכין מעורו לשמוח בשמחת רעהו, ותהי גם לו שמחה בשמחו את לב רעהו. אז הלך הלוך וקרב אל הבית, וכאשר יקרב לבוא כן יצהלו פניו וכן תאורנה עיניו וכן יגדל הקסם השפוך על שפתיו ועל לחייו המלאות, ותבער בהן כמו אש צרבת, והוא התנהל לאטו בכואו לפני פתח הבית ולא ידע מה היה לו, ויבוא הביתה בלאט.

והיום יום ראות מירה את פני אביה בחוץ, והיא עודה יושבת לפני מרדכי, ומרדכי מתאבל עליה ועל הזכרונות המרים אשר עלו על לבו אחרי מקרה היום ההוא, וישכח את הגליונות אשר לפניו על השלחן ואשר אמר לערוך אותם הפעם, ויש מן הגליונות אשר נפלו מן השלחן ארצה, והוא וגם מירה לא שתו את הדבר הזה אל לבם ולא הרימו אותם, וישבו שניהם יחדו ויחרישו, ותהי עלטה פרושה על פני כל

הכלים אשר בחדר, ולא נשמע בלתי אם קול מורה-השעות התלוי על פני הקיר. ומירה לא אכלה את לחמה ולא קמה מעל מקומה מאז התפשטה את מעילה ומאז שבתה לפני מרדכי, ותהי ידה מחויקה בכף יד מרדכי, ועינו מרדכי סגורות ונשמת אפו הולכת הלך וכבד וקדקד ראשו נופל אחורנית; ומירה חשבה רגע אחד כי ככה יהיה מראהו בבוא עליו פתאם עת חליפתו; כי כפעם בפעם בראות מירה את פני אחיה ברגע אשר כזה, ותאמן כי קרוב יום מותו לבוא ולא יאחר עוד, ונוסף עתה על מחשבותיה אלה גם מוסר כליותיה, כי הכה לבה אותה על המעשה אשר עשתה להחריד אותו ולהרגיו את נפשו ממנוחתה, תחת אשר הטיבה לעשות לו התאמצה להיות שלטת ברוחה ולו לא הגידה דבר. אז הלבינו לחייה מאד, ורק עיניה הוהירו מתוך הרמעות התלויות בעפעפי עיניה, ומקלעות תלתליה פרועות באין סדרים להן, ותהי מבטת אל פני אחיה הרזים והצנומים מאד, ויהיו בעיניה כמתכסים בצעיף, והצעיף הזה לא יוסר עוד מעליהם עד עולם. אז ידעה מירה כי באה עליה השואה שנית, והיא תכבד עליה עתה שבעתים מבראשונה: הנה צל אביה מרחף עתה לפניו ולא יסור עוד ממנה ולא יעוכנה עוד; הנה אחיה מת, וגם הנפש השנית הנה מתה עליה אף כי עוד בחיים חיתה. —

ואולם ברגע הזה נפתחה הדלת, ואיש טרם יבוא הביתה, ורק

קולו ישמע בדברו לאמר: „דניאל דירונדה בא — היבוא?”

— שלום! שלום! קרא מרדכי ויקם ברגע ויתיצב ופניו אורו

ועינו הוהירו, ויהי כאיש אשר ראה את פני דירונדה בבקך ואשר ידע אל נכון כי בוא יבוא בערב, ולא בפתאם יהיה הדבר. ורק מירה התחללה מאד, ותחרד ממקומה ותקם, ופניה התאדמו מאד מאד.

ובכל זה בבוא דירונדה הביתה, ויהי להם כקרן אור שמש אחרי הגשם, ולא הוסיפו עוד העבים לרבצה על פני הימים הבאים ולגדוד בעד האור. אז הושיט דירונדה את יד ימינו ונתן אותה למירה, ואת ידו השנית שם על שכם מרדכי ועמדו שלשתם יחדו באין דובר דבר רגעים אחדים, ורק בעפעפיו כחן דירונדה את פני האנשים ויחקור אותם, ויתחלחל כמעט, ויפן אל מירה וישאל: האסון קרה אתכם? — אם דבר עזב הוא?”

— אל נא נשא עתה על שפתינו כל אסון וכל עצב, ענה מרדכי תחת מירה — הנה על פניך חרושה השמחה, ואתה הגידה נא לנו מה היא, והיתה שמחתך גם לנו לשמחה!

ומירה חשבה בלבה: „אכן נבצרה ממנו להגיד לנו את דבר שמחתו, ואולם אנכי ידעתיו!“ ויהי המה יושבים איש איש על כסא, ודירונדה הקריב את כסאו עד כסא מרדכי להיות קרוב אליו בדברו.

— כדברוך כן הוא, ענה דירונדה ואמר בחרדת קדש — נתן אלהים שמחה בלבי אשר לא תמוש ממנו עד נצה נצחים ואשר לא תמשנו גם בבוא עלינו ימים רעים. הן לא הגדתי לך מה שרש דבר נמצא בי כי קמתי פתאם לצאת בדרך רחוקה, ואולם, מרדכי, — למה ארבה מלים — ואני הלא נקראתי לשמוע את מסתרי מולדתי. אכן מצאת את החידה: איש יהודי אנכי!

ושני הגברים חבקו איש איש את כף יד רעהו ברגש, ואיש בערה בעיני מרדכי לפתע פתאם ויתמלט מהן ברק ויבער את האש גם בלב מירה, ואולם דירונדה לא יכול להתאפק ויוסף לדבר באין מעצור, והיו הדברים האלה יוצאים גם מקרב לבו וגם מקרב לב מרדכי, ויאמר:

— אל אחד לנו! עמך עמי ואלהיך אלהי, וגם המלאכה אשר לפניך לעשותה מלאכתי היא, וגם המות לא יפריד בינך וביני!
ומרדכי לא ידע את נפשו, כי התפעם מאד, ויען אחריו בשפת עברית, וקולו היה לקול מלחשים, ויאמר: אלהינו ואלהי אבותינו! — ואיש לא שמע את התפלה אשר נשא על שפתיו, כי רק שפתיו נעו וקולו לא נשמע.

וכבוד אלהים מלא את הבית, ותמלא ממנו נפש כל איש, ויתגדלו ויתקדשו רגע אחד, וידומו כלם ולא דברו דבר, כי לא מוצאו מלים להגיד את אשר ירחש לבם.

ומירה ברעה על ברכיה לפני מרדכי ותבש אל פניו אשר אורו כפני איש אלהים ואשר היו כפני מות לפני רגעים אחדים, והוא לא ידעה את המעשה אשר היא עושה, כי נפעמה מאד ובפתאם היה הדבר אשר הוציא אותה מיוגן לשמחה, ותלבש אותה רוח חרשה, רוח קדושה וטהורה, וימלאו כל חדרי לבה שירה ותפלה. ברגע הזה ומירה לא העלתה על לבה את דבר החליפות והתמורות אשר תביא הכשורה החדשה

הזאת לנפשה, ורק את נפש אחיה זכרה ואת כל אשר יגיע אליו על פי הדברים האלה.

דירונדה גם הוא ידע כי יקר לנפשו הרגע הזה מכל סגולה, עקב אשר משאלות לבו ומעשיו במאונים ישאו יחד ברגע הזה, והיו פעולותיו מקבילות אל חוינותיו, בד בבד יהיו עתה, לא יחסר דבר. ויוסף ויאמר:

— איש יהודי אנכי! ותקטן כל זאת ממני, והנה בן אנכי לאנשים יהודים אשר היו לשם ולתפארת מדור דור, עקב אשר שמרו את משמרת עמם ויתמכו אותו בידם החזקה — כי מצאצאי היהודים הספרדים אנכי, וחכמים גדולים ואנשים נבונים וירועים יצאו מקרב משפחתי, ויהיו לאנשי שם לתהלה ולתפארת. וגם הנה הנחילוני אבותי את נחלתם הגדולה, להיות הקשר אמיץ בינם וביני עד היום הזה, כי אבי-אמי, הוא דניאל חריוו, טמן בביתו את כל הכתבים והמגלות והזכרונות והרשימות אשר היו לבני משפחתנו מדור דור, ואותם שמר לנכדו אשר יהיה אחריו, ותקותו זאת הנה באה כיום הזה, על אף כל האנשים אשר התיצבו לו לשטן בדרך ואשר העלימו ממני את עמי ואת מולדתי עד כה. ועתה הנה נמצא הארגז תחת ידי אשר בו חבושים כל הכתבים ההם, וגם את כל אשר כתב אבי-אמי להוסיף על הראשונים, והארגז הזה עומד עתה בחצר, כי הבאתיו עמי, למען שים את כל אוצרותיו לפניך, מרדכי, והיית אתה לי לעוזר לבחון את הכתבים ולקרוא בהם. והכתבים האלה יש אשר לא יכבדו ממני בקראי אותם, כי כתובים הם ספרדית ואיטלקית, ויש אשר נכתבו בשפת עברית וערבית אשר יקשו ממני, ואולם גם להם נלוו העתקות כתובות רומית, ואני עודי במגניציא לא מצאתי מועד לשים בהם את עיני בלתי אם בחפזון, תחת אשר נקרא אותם עתה יחדו דבר דבר על אפניו.

דירונדה דבר את הדברים האחרונים האלה בשמחה ובטוב לבב, וימלא פיו שחוק ופניו אורו, ואחרי כן הסב את עיניו ממרדכי ויבט אל מירה, ויהי לה בקרן אור שמש עז אשר לא תוכל עין אדם להביט אליו, ותפן ממנו ותשנה את מקום שבתה. אכן עלו מחשבות על לב מירה ברגע הזה אשר היו לה למוקש ולפוקה ואשר הכה לבה אותה על אדותיהן, עקב אשר ידעה כי היו מחשבות אשר לא טהורות, כי זכרה

ברגע הזה את אשת גראנדקורט ותהקוד לדעת את המעשה אשר תעשה האשה הזאת עתה אחרי שמעה את כל החדשות הנעשות לדירונדה; ויך אותה לבה בחשבה את כל המחשבות האלה, ויתאדמו פניה מאד ברגע אשר הביט דירונדה אל פניה, ותפן ממנו ותשנה את מקום שבתה, ואולם דירונדה חשב בלבו כי אהבתו אשר בקרבו הציתה אש גם בעיניו, והאש הזאת התפרצה מתוך עיניו לפתע פתאם ברגע אשר הביט אליה, ויהי לה הדבר הזה לחגא, להחריר אותה ולהרגיו את לבה, ולכן נסוגה מפניו אחור, אז האמין בלבו כי רק השחת ישחית לנפשו לו יבוא להגיד לה את כל לבו לפתע פתאם, כי תקע נפשה ממנו ולא תוכל עוד כלכל אותו, ואז יתק החוט המושולש אשר יקשור אותו ואת מרדכי ואת מירה לקשר אחד; והיה אם נכון הדבר מעם מירה לבלתי יקלה לאהב אותו, כי אז רק חטא יחטא לנפשה כל הימים ביום גלותו את אונה, ובהגידו לה את לבו והביא עליה שואה אשר לא תוכל להמיש את צוארה ממנה.

בין כה וכה ומרדכי גם הוא חשב את מוחשבותיו, וידע כי הפעם הזאת נתן אלהים שאריות ואחריות טובה לכל חיונותיו אשר הזה ויתן פתרונים לכל חלומותיו אשר חלם ואשר אליהם נשא את נפשו כל הימים, ויען ויאמר:

— דניאל! הלא מראש כזאת הגדתי לך, כי נסתרים דרכי אלהים ואנחנו לא ידענו כלם, ויש אשר נתכנו עלילות בקרב לבכנו פנימה, ובבוא עתן ומצאנו לפתע פתאם גם את הדרך אשר נלך למען שים להן שאריות ואחריות בארץ; כי לפי מעשינו ועלילותינו כן יהיה גם משפט המסלות אשר ינחנו אלהים בהן ביום קומנו לעשות את המעשה אשר נעשה. כל המעשים הנעשים תחת השמש קשורים ואחוזים איש באחיו, וכל מקרה וכל עלילה יהיו לנו כמרמא התלויה על הקיר, אשר אם נביט אליה וראינו בה גם דרכים אחרים מן הדרכים אשר בהן נלך ואשר אותם נעבור בבואנו לעשות את המעשה אשר נעשה, ולכן יש אשר יהיה דבר ואתה תרמה בנפשך כי הקים אלהים עליך את כל האנשים אשר התיצבו לך לשטן בדרך, רק לנסות אותך ורק להחזיקך ולאמץ את לבך, כדבר אשר עשה עם משה רבנו, למען תתחוק ולמען תתאמץ שבעתים והיית למושיע ולגואל לעמך — וידעת כי שגית וכי

לא יהיה כדבר הזה מעם אלהים, אשר הרשוע ורשעו אנשים אחרים ומן הרשעה הזה תהיה לך צדקה, כי לנצח לא יהיה טהור מטמא ולא מרשעים יצא צדק, ולא תהיה ברכה לעם על פי היצר הרע אשר לאחד האדם, מלבד אם יתעורר האדם על פי היצר הרע שהוא להתחזק ולהתאמץ ולבקש גם את הטוב, והיתה מלחמה בקרב לבו בין היצר הרע ובין הטוב — ואולם נכון הדבר כנכון היום אשר רק בזאת יצליח עם ובזאת תהיה לו הברכה, אם יועציו ואוהביו יהיו אנשים אשר יצר לבם טוב מאד ואשר ירדפו צדקה וחסד כל היום ואשר ישישו לעשות טוב, והאנשים האלה לא על פי רשעת הרשעים אשר הגיעה אליהם היו לצדיקים, כי אם מהיות לבם טוב מאד ורוחם נכון ונפשם ישרה. ואתה גם אתה הנה עשית חסד וצדקה רק מרצונך הטהור, ויצר לבך הטוב מנע אותך מסלף בוגדים וישמור אותך מכל רע; כי אַחַיִּית לֵאחֹתֵי ימים רבים והטוֹת אליה כנהר חסד וטוב, ותקטן כל זאת בעיניך, ותקם ותבקש גם את אחיה האובד, ותמצא אותו, ותשב לב אָחוֹת על אָח, ותשמחם ותנחמם מיוגונם, ובזאת הכינות את לבך אף תכנת את רוחך לקראת יום אדני הגדול, כי תשא סביב עיניך וראית, כולם נקבצו באו לך, בניך מרתוק יבואו וכנותיך על צד תאמנה, וחיו לך אחיך ואחותיך למשפחה אחת וגדולה.

— כדברִיך כֵּן הוּא: אתה זמירה הייתם לי למורים להועיל, ענה דירונדה — הֵן לוֹ שִׁמְעָה אוֹנֵי את מסתרי מולדתי ואת עמי בטרם ידעתי את שגיבם, כי אז מו יודע אם לא התמרמר לבי אל השמועה הזאת ואם לא אמר לבי בסתר לאמר: „לו יכולתי לבחר דבר כְּאוֹת נִפְשִׁי, כי עתה לא בחרתי להיות איש יהודי!" , ואולם עתה חי נפשי אם לא בכל לבי ובכל מאדי הבקו נפשי אחרי עמי ואחרי מולדתי ואם לא בהם אתהלל. כי אתה הכינות את לבי מעט מעט ואף תכנת את רוחי מיום אל יום ועשית לי את הנפש הזאת, והיתה נפשי כנפשך, תורה אחת ותקוה אחת לשתיהן.

ברגע הזה בדבר דירונדה את הדברים האלה ויומור פתאם את אשר רחש לבו ואת כל אשר הגיעה אליו בערב היום הראשון בדרך כף רגלו בפעם הראשונה על סף בית ממכר הספרים, וירא שם את פני מרדכי וישמע את דברו הנכבואה אשר יצאו מפיו ואשר נבא לו, והוא השתומם

עלִיבֵי, הַחֲדָם בֵּה זֶם הַמִּדְבָּרָא יִשְׁמַע אֶל דָּאן זֵמֵר, וְהַזְכָּרִים וְהַמִּשְׁכָּחִים

על אמונת לב בעל החלומות הזה ועל תקותו אשר לא התמוטטה אף רגע — ועתה שמח דירונדה משנה שמחה בהיות לאל ידו למלא את משאת נפש האיש הזה ולרוות את רוחו הצמאה, למען הראותו כי לא נפל צרור ארצה מכל הדברים אשר אמר וכו' באו כל האותות אשר הגוד לו איש האלהים הזה; ובראותו את מדרכי עומד עליו ופניו אורו מרוב שמחה אשר בלבו, ויהי בעיניו כשומר אשר קצרה רוחו מחכות ואשר עיניו ראו פתאם את אותות האש הראשונים העולים השמימה, ולא יכול דירונדה להתאפק גם הוא, ויוסף לדבר בתום לבב ויאמר: —

אכן ראיתי את כבוד אדני אשר זרח עליך וכי צלחה עליך רוח אלהים, ותלבשני הרוח הזאת גם אותי, ואפקח את עיני וארא פתאם את המטרה אשר מנגד לי ואבר פתאם את הדרך אשר עלי ללכת בה עד בואי אל המטרה ההיא; כי רק בחזון בערה תשוקתי בקרב לבי, ואשמע את הקול בקרב גפשי וכל תמונה לא ראיתי, עד שקמת אתה ושמת לתשוקתי זאת גם תמונה, ואדע אל מה היתה תשוקתי ואבן את הדבר אשר אליו ערגה גפשי כל הימים — עקב אשר תשוקתי הנפלאה והגעלמה הזאת היתה לי לנחלה מימי קדם, והיא פרי המחשבות העמוקות והחודרות לכל תכלית אשר היו בלב אבותי מדור דור ואשר גברו אף עצמו במאד מאד בקרב לב אבי-אמי. והיה אם יגזול איש חטר מגזע אנשים היושבים בהרים ונטע אותו בתוך הבקעה, או אם ילד יולד אשר נחל מאבותיו את כשרון מלאכת הצירים והוא עוד בשתי עיניו, וראינו כי רוח החיים אשר נחלו הנפשות האלה מאבותיהן היתה בקרבן לרות תשוקה עזה אשר תפעם אותן ואשר תבער בהגונן כל הימים, והן טרם תדענה מה התשוקה הזאת ומה הרבר אשר אליו יערוג לבן ואשר כצל יחלוף על פניהן רגע רגע והן לא תראינה אותו, והיו ככנור אשר לא היתה עוד כו יד מנגן, ואשר יחרדו אף ינועו מיתריו הנפלאים כנגזע אליהם הרוח הנושבת או בהכות בהם יד איש המטיב נגן — ואני גם אני ככה היה משפטי כל הימים: מאז החלי ללמוד ולחשוב מחשבות ועד היום הזה ערגה וגם נכספה גפשי תמיד לבקש לי מטרה אשר לא ידעתי לקרוא בשם ואשר רק בחזון חלפה על פני, ויש אשר חלמתי חלומות בחקיץ ויש אשר דמיתי כגפשי כי יהיה מותי מוח מוח כל הגוים ולבי יהיה לב כל הארץ — לעמוד בראש גולים ולהוציא עניים ודכאי לב מעכרות לגאולה, וכל זאת לא מרצוני אעשנה כי אם מחובה, ופעולתי

לא תחשב לי לצדקה כי אם לחוכה. או ראיתי את פניך, ואתה פקחת את עיני ותהי לי למורה ותלמדני את המעשה אשר אעשה ואת הדרך אשר אלך עליה בקומי לבחר לי את משמרת, לאסוף את גרתי עמי ולקבץ את שארית יהודה וישראל גם יחדו והיו לעם אחד, כי אתה אמרת לי אשר עשתה תורתנו אותנו לעם אחד בטרם הפרידה אותנו וכי היינו לאגודה אחת בטרם היינו לכתות ולמפלגות ובטרם היו לנו גם רבנים וגם קראים — ועתה זה הדבר אשר אעשה: אקום עתה ואנסה לעשות את כל אשר לא יבצר מן האדם לעשותו, אקבץ את הגדחים ואת הנפרדים אחבר, והיינו לגוי גדול ועצום והלכנו מחיל אל חיל ובאנו אל המקום אשר נשא את עיינינו ואת לבבנו, ועשיתי את כל המעשה אשר היה עם לבבך לעשותו, לא יפול ממנו צרור ארצה, — ולא תהיה לנו חרפה אם הפצנו בידנו לא יצלח, ורק זאת תהיה לנו לחרפה אם נשב ונחבק יד בעצלתים ודבר לא נעשה.

— אַחַח היית לי אשר ינקת גם אתה את שדי אמי! קרא מרדכי בשמחת לב, ויפן ויצנח אל כסאו אהורנית כמנוחה ובנחת ויהי כאיש אשר כלה את מלאכתו, ואחרי כלותו אותה יהיה עם לבבו לנוח ולהנפש, ודירונדה דבר את כל הדברים האחרונים ההם ברגש וכחוס לבב, יען כי שמר לפיו מחסום ככל הימים הרבים אשר התהלך לפני מרדכי ויהי נוהר לנפשו מהבטיח אותו דבר לשוא, כי ירא פן יפצה פיהו ולא יוכל להקים והשלה את מרדכי על שוא והיה בו חטא, ועל כן כלא את רוחו בקרבו ותהי כאש עצורה בעצמותיו מאז ועד היום הזה, ועתה כבוא עתו ופתח את שפתיו ויצאה אש מלפניו ותבער כנחלת על לשונו ולא יכול להתאפק, ומירה גם היא שמעה את הדברים ולא ידעה את אשר היה לה, כי לא הבינה איכה היו כל השנויים האלה בלב דירונדה פעם אַחת ולא ידעה איכה נהפך ויהי לאיש אחר בפתע פתאם, ורק לבה נכא לה לפתע פתאם כי קרוב הוא אל אחיה ואליה שבעתים מבראשונה, ויהי לה כקרן אור שמש בהאיר פני המזרח, ותכן כי מעשים רבים תראינה עיניה עתה באור פני השמש ופניהם הרעים לא יהיו להם עוד ולא תראה עוד אותם כאשר ראתה אותם בחלום היוון לילה בעוד החשך כסה את הארץ, — ומרדכי החריש רגעים אחרים, ואחרי כן נשא את קולו ויאמר: — הנה החל החג, החל דבר ההתחברות אשר תתחברנה

נפשוהינו והיו לנפש אחת! עוד מעט והבשר הזה אשר על עצמותי יגוע ויכלה, ואז יהיה מעשה ההתחברות שלם ובריתנו תהיה ברית עולם אשר לא תמחה עוד, וכל אשר לי לך יהיה, ולא יבדיל עוד איש בין הדבר אשר אנכי עשיתיו ואשר לי היה ובין הדבר אשר אתה עשיתו ואשר לך היה. ואתה דניאל, קום ולקחת לך את כל אשר כתבתי וקראת את שמך עליו, כי לך הוא ואתה עשיתו; ואף אמנם הורו אותנו חכמינו לאמר: „כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם“, ואולם נפשך ונפשי היו לנפש אחת, והתלכדו מחשבות שנינו והיו למחשבה אחת וגדולה, והיו כמים הפנים לפנים, ולא יבר האחד מפני השני. כי לא יוסף עוד למצוא חן בעיני כל הדבר אשר כתבתי, וזאת תשוקתי כי הגוף אשר נתתי למחשבותי יגוע ויכלה גם הוא כאשר יגוע וכאשר יכלה גופי זה אשר על עצמותי, ונולדו מחשבותי שנית ואתה תהיה להן לאב, כי רוחך רוחי ונפשך נפשי וכל הנשמה אשר בקרבי נשמתך היא, ושמן יקרא על הזרע הזה אשר נתן אלהים לנו!

— אל נא תשאל מעמי כדבר הזה כי קצרה ידי מעשותו, ענה דירונדה ויצחק כמעט — הן לא אוכל לעשות קטנה או גדולה כטרם קראי את כל הדברים אשר כתבת וכטרם בחני אותם, למען אדע מה שרש דבר נמצא בך כי אומר אתה לשנותם; ואני הצעיר מכל תלמידך אשר עוד רב הדרך בינך וביני, ולא אוכל עוד להבין את כל דבריך לאשורם, כי לא נסיתי בהם, ואף כי לשנותם ולשים להם פנים חדשים. אל נא נגע במסורה המסורה לנו ואשר נמסור אותה גם אנחנו איש איש על פי דרכו, כי קדושה לנו מסורתנו מדור דור, וזאת הוכתנו ונגעשנה למסור אותה גם אנחנו איש לפי טעמו ולפי רוחו; ואני זאת ידעתי אל נכון אשר גם אתה לא עשית כדבר הזה לו היית תחתי, ולכן לא תשאל כדבר הזה גם מעמי. אל נא תשאל מעמי לכחש במולדתי אשר שם נולדה רוחי, כאשר לא אכחש במולדתי אשר שם נולד בשרי; כי איך אמר לאביו אשר עשה לי את הנפש הזאת: לא ידעתך, ואני אני האיש אשר רבות יגעתי ורבות עמלתי עד אשר הצליח אלהים את דרכי למצוא את מולדתי אשר בה אתפאר עתה לעיני השמש, ואיך אעשה את הרעה הגדולה הזאת להתעלם ממולדתי השנית הזאת אשר היתה לרוחי ולנפשי, וחטאתי לנפשי כל הימים.

— לא אשאל מעמך לעשות דבר בטרם ידעת משפטו, ענה מרדכי, ואתה צדקת באמריך כי לא עשיתי כדבר הזה גם אני לו הייתי תחתך, כי פקודת חכמינו תשמור רוחי תמיד להשמיע דבר בשם אומרו. ואולם לו אתה שומע לי וידעת כי זה ימים ושנים רבים נשאתי נפשי אל האיש אשר יבוא למלא אחרי, ויהי לי האיש היה לחזון יומם ולחלומות בלילה, כי ידעתי תמיד אשר דבר לעו ואלהים לא נתן לי לשון למודים, ואהי בעיני כאיש יוצר פסל צעיר לומים אשר ראו עיני מראות אלהים ורוחו הבינה את כל המראות ההם, ורק קצרה ידו מעשות את הפסל כאשר ראו עיניו אותו בחזון, ולכן כל המעשה אשר יעשה, להבל ולריק יעשנו; ואני הנה זאת היתה תקותי תמיד אשר יבוא האיש אשר אליו נשאתי נפשי כל הימים והוא יהיה לי לפה ולמליץ, להגיד באזני כל את המראה אשר ראיתי, והאיש הזה לא דבריים לבד ישפוק לי, כי מה יתנו ומה יוסיפו לנו הדברים, ורק נבוא יהיה האיש הזה, והמראות אשר אנכי ראיתי תראינה עיניו גם הוא והחזון אשר אנכי חלמתיו חזונו יהיה גם הוא, ובערה בקרבו האש הגדולה והנוראה אשר אין מכבה, ושארף גם הוא אל המקום אשר אליו שאפתו מאז ידעתי לבחר בטוב ולמאס ברע — ועתה האם לא אתה האיש אשר אליו נשאתי את נפשי ואשר אליו צפיתי מיום אל יום ומשנה לשנה? האם לא אתה האיש אשר ראיתוך בחלומות לפנים ואשר הכרתוך כרגע ביום ראותי את פניך בפעם הראשונה? וככל זה לא אהיה לך כנוגש לשאל מעמך דבר אשר לא תוכל לעשותו. קום ובחון את הדברים כאשר דברת, כי לך המשפט, ואני לא אדרוש מעמך דבר ולא אטה אותך בשחר דברים אם בכה ואם בכה, אחרי כי עשה אלהים את משאלותי ולא חסר לי עוד דבר. — ומרדכי החריש רגעים אחרים, ופתאם שנה את קולו וישב אל הדברים הראשונים אשר דבר דירונדה בבואו החדרה, וישאל: "מה המרוץ את אכותיך בו...?" ופתאם החריש ולא בלה את הדברים האלה, ואחרי כן הוסיף ויאמר: "לא! לא אשאל מעמך להגיד לי דברים אשר יגעו אל נפשות אנשים אחרים ואשר לא יתנו שמחה בלבך".

— לאט לי לדבר הזה... יבוא וום... עוד מעט וידעת את הדברים כלם, ענה דירונדה, ואולם עתה אתה ספר נא באזני את כל אשר הגיע אליך ואת כל המוצאות אותך מיום לכתתי ממך ועד היום

הזה. אין זאת כי תלאה מצאה אותך, כי רואה אנכי את פני מירה והנה הם זועפים.

ודירונדה הביט אל פני מירה בדברו את דבריו האחרונים, ואולם מירה נשאה את עיניה ותפן כרגע אל מרדכי ותהי כמתחננת אשר ענה יענה הוא תחתייה להגיד לדירונדה את אשר יגיד, ותהי תקותה אשר גם מרדכי לא יחפוץ לחלל את קדשי הערב הזה לדבר באוניו את הדברים על אדות אביהם, כי קדוש היה לה הערב הזה בהתחבר דירונדה אל אחיה והיו לנפש אחת, ויתפלין לבה בקרבה לחלל עתה את הקדש ולספר את החרפה אשר דבקה אליהם, כי חרפתם הלא תהיה עתה גם חרפתו ובכלמתם יכלם גם הוא; ועל כן לא ידעה לישית עצות בנפשה, ותקם ממקומה, ויהי עם לבה לקחת את מצנפתה ואת מעילה להביא אל חדרה, כי אמרה בלבה: אולי לא יקש הדבר ממרדכי לדבר באוניו דירונדה את כל הדברים הרעים והמרים החם כרגעים אשר פניה לא יהיו עמם; ואולם בין כה וכה ומרדכי פתח את פיו ויאמר:

— כן הדבר כאשר דברת, תלאה מצאה אותנו כיום הזה; חוב חבנו ואנחנו חשבנו כי רחוק הוא ממנו ולא ישוב עוד אלינו עד נצח, והוא שב אלינו לפתע פתאם ונרא את פניו אשר לא פללנו לראותם; והחוב הזה לא נתן שמחה בלבנו כי אם תוגה, ועלינו לשאת אותה ולסכול; אפס לא עלה עוד העול על צוארינו ולא נדע עוד את אחריתו. אכן כיום הזה נחדל נא לדבר בו, כי קדוש היום לנו ואל נעצב, והיה לנו הלילה הזה ליל התקדש חג, אשר בו נביא בטנא את ראשית בכורי שמחתנו לשים אותם על מזבחנו, ושמתנו כלנו יחדו ובשמחתנו לא יתערב עצב.

ודירונדה הבין את הדברים האלה ולבו הגיד לו את הנעשה, ולא יסף עוד לדבר בדבר הזה למטוב ועד רע, ובראותו את מירה קמה ממקומה ויקם גם הוא, ויגש אליה ויאמר: „הלעזבנו את אומרת? — הנה גם עלי ללכת מזה עד מהרה, ורק אדרה נא עוד הפעם ואקרא את אשת אדם שומר החצר ואת הארגז היקר אשר אמרתני נביא הביתה, ואתן את המפתח על יד מרדכי... לא! על יד עזרא... האוכל גם אני לקרוא לו בשם עזרא? כי עזרא אקרא אותו בלבי מיום שמעו את קולך בקראך לו בשם הזה“.

— לו מצאתי חן בעיניך כי עתה קרא לו עזרא, ענתה מירה בלאט וכמעט לא נשמע קולה בדברה, ובראותה כי קרוב דירונדה אליה ועיניו מביטות בפניה, ויכוסו פניה בשת ולא קם בה עוד רוח. האם אמנם נהפך האישי הזה ויהי לאיש אחר? או האם רק בה וברחשי לבה היו השנויים החדשים האלה והוא נקי? — ומירה עיפה ויגעה מאד מרוב התלאה ומרוב החדשות אשר באו עליה בשעות האחרונות, והיא יעפה ורעבה, ודירונדה ראה את לבנת פניה ואת מרך לבה, ותשאל גפשו לדבר אליה בתומו ולהגיד לה את כל לבו, ורק לא ערב את לבו לעשות כדבר הזה; ומירה הושיטה לו את יד ימינה, ותנסה לצחק, ודירונדה פתח לה את הדלת, ותצא — וכן תמו הדברים.

יש אשר נראה איש אשר לבו לב נדיב ורוחו רוח גאות ותפארת, והאישי הזה יירא לנפשו ולבו יכה אותו בקרבתו לגשת אל נערה בתולה אשר לה הון ועושר רב או אשר שם עולם לה לתהלה ולתפארת, ולו אין כל, כי יירא האישי פן יאמרו עליו אשר לב הותל הטת אותו להתיצב במקום גדולים או אשר רק אחרי הכצע הולך לבו; ואולם גם דירונדה מצא מכשולים כאלה בדרכו, אם כי לא היתה מירה נערה אשר לה הון ועשר העצומים מהוגנו ומעשרו או אשר לה שם תפארת הגדול משמו, כי הגברים אשר אהבתם אהבת אמת, והיתה אהבתם תמיד בעיניהם לנערה בעלת הון ובעלת שם טוב — אבל המכשולים אשר מצא דירונדה בדרכו הם הם המכשולים אשר ימצא כמוהם כל איש נדיב וטהר לב, כי תפן דירונדה את לב מירה ויבן את הנעשה בקרבה, וידע כי רחש לבה לו תודה וברכה חלף כל החסדים אשר עשה עמה, וכי תגדל תודתה וברכתה שבעתים מכל הטוב אשר עשה, ולכן ירא לנפשו פן יהיה לה לנוגש בקרבתו אליה, והיא תקצר ידה מהשיב את פניו; או לא תהיה אהבתו בעיניה לאהבה, ורק יהיה לה כנושה הבא לקחת את העבוט אשר לו הוא, והיא נתון תתן לו את העבוט מבלתי קום בה רוח להשיב את פניו ולהגיד לו: לא אהבתיך! והיו כל ימיה מכאובים וכעש, וגם אם יכול תוכל להשיב את פניו ולענות אותו דבר כאשר עם לבכה, והיתה מנת חלקה רגו ומכאובים גם הפעם, כי תראה אותו בכואו יום יום לראות את פני אחיה התולה, ולא יחדלו מכאוביה כל הימים, אכן לא טוב לאיש עושה חסד לאהב את אשר יאהב, ואף כי לאהב נערה

לכה וענוגה כמורה! ומי יודע אם לא לנצח שמו דירונדה את סוד אהבתו בלבו לולא נקרה נקרה איש לפניו אשר הוכיח לו כי דבקה נפש מורה אחריו עוד בטרם החל להפליא את חסדיו עמה. ותקטן כל זאת ממנו, ונוספה עליה גם אחרת אשר היתה לו למכשול בדרכו:

יש אשר נראה איש היוֹדֵעַ לדבר בצואר עתק ואשר לשונו ממהרת להוציא מפיו דברי אהבה באזני כל אשה ואשה, והאיש הזה יגש לפעמים עד לפני אחת הנערות, והיה לפתע פתאם לאיש כבד לשון וכבד פה אשר ידבר בלשון עלגים ואשר לא ימצא בפיו מלים, וחררו עצמותיו וברכיו תכשלנה, ושלח לשונו החוצה ונלאה להשיבנה אל פיו, וכל חכמתו התבלעה פתאם ולא ידע עוד לדבר כן כאשר הסכין: ואף כי איש אשר לא הסכין לדבר באזני הנשים גבוהה גבוהה ואשר לכו לב רגש מנעוריו, כי כל המוצאות אותו מעורו ועד כה לא עצרו כח לחלוש את רחשי לבו למען היותם קהים, ותהי בו להפך מכל זאת, כי גברו אף עצמו רחשי לבו שבעתים מבראשונה, ושפתו היתה שפת אהבה טהורה וחוקה כעלי העץ השתול על מעין מים אשר בנבעה!

ומירה גם היא עלתה על משכבה בלילה ההוא, ולא באו עוד המחשבות הרעות לענות את נפשה כבראשונה, ואולם גם גאולה שלמה לא היתה לה להגאל מן המחשבות ההן עד תומן, כי כאשר לא בן־רגע תמחה שמועה רעה מקרב לבבנו גם אחרי אשר נשמע כי שקר היא, כן לא תמחינה המחשבות המרות מקרבנו גם אחרי אשר ידענו אל נכון כי שגינו. ומירה רק זאת ידעה אל נכון כי לא הושם עור חבלים ועבותות על ידו דירונדה כאשר חשבה, וכל שיחו וכל שיגו ענו בו כי חפשי הוא לרוחו ולא נלכד עוד לבו ברשת אשר טמנו לו, ואולם גם בזאת לא שב עוד לב מירה למנוחתו, ותתרגו ותתמרמר, ותדע בו נקי דירונדה מכל דופי, והוא לא עשה קטנה או גדולה להסב את לב אשת גראנדקורט אחריו, ורק גדול ונכבד ערכו בעיני האשה ההיא מאד מאד, ויהי לה הרבר הזה למחתה, כי יראה פן יבוא יום ושפכה האשה הזאת את ממשלתה עליו באין פורק ובאין מציל מירה — אחרי כי יש אחזה בין דירונדה ובין אשת גראנדקורט; והמחשבה הזאת עוררה את הנחש הערום והקטן אשר רבץ בקרב לכה זה ימים רבים, והוא מגולל שוכב על

מקומו, ולא הפריש ולא עשה לה רעה מאז ועד היום הזה, ורק עתה התל לשלוח לשונו ברעה.

אבל הגם עתה חשבה מירה עוד כאשר חשבה כראשונה כי אין לה כל תקוה לימים הבאים וכי נקיה רוח קנאתה מכל תוחלת ומכל עתידות טובות? החשבה עוד כי לא טובה נפשה מן הנפש השוכנת בתוך אחת מאילות השרה אשר הצל הציל דירונדה אותה מפני החץ אשר ירה בה רובה קשת? אולי היתה עתה רוח אחרת עתה! כי הרשות נעשו בארץ אשר לא פללה אותן מראש ואשר שנו את כל הדברים עד תכלית; כי כשלג רך ויפה ירדו על דרכה ציצים ופרחים עד לאין מספר, — והציצים והפרחים האלה האם למענה ולמען נפשה ירדו? ומי הרוח השוכן בין ענפי העץ?

פרק ארבעים וארבעה.

וגוענדולין לא חפצה להאריך ימי שבתה בגינוא אחרי בוא אמה שמה, ויהיו כל מאוייה לעזוב את המקום הנחמד הזה בחפזון, ומאוייה אלה חזקו את רוחה ויאמצו את לבה ויעזרו לה להשיב לה את כחה ולהשיבנה אל איתנה הראשון. כי איה גן העדן אשר לא יהפך להיות בעינינו למקום תפתה ביום אשר תקום עלינו הרעה מקרבנו ומלבבנו? אז גם עמק השושנים, הוא עמק צנה, יהיה בעינינו לנוה תנים, והשושנים אשר לרגלינו תהיינה לנו לגחלי אש אשר תכוונו בהן רגלינו ככל מקום אשר תגע אליהן כף הרגל.

— לא אשוב עוד לראות את פני הים התיכון עד עולם, אמרה גוענדולין אל אמה, ואמה הכינה את הדברים האלה ואת כל אשר היה בלב בתה, ותדע מה הניע אליה כי נוהרה לנפשה מלהוכיח את שם בעלה המת ומלשאת על שפתיה דבר מכל הדברים אשר קרוה בימים האחרונים ההם.

ואשת דאווילו ידעה היטב כי הימים האלה ימי אָבל כבד לבתה ולה, ואולם בסתר לבה שמחה שמחה גדולה כאשר לא שמחה עוד למן היום אשר היתה בתה לאיש ועד היום הזה, עקב אשר עתה הגיד לה

לבה כי הושבה לה בתה הנחמדה עם כל אהבתה הראשונה והנאמנה וכי דבקה נפשה עתה אחרי אמה כאשר תדבק נפש איש אחרי דבר אשר אמרו לגזול אותו ממנו .

— האתי את , אמי ? קראה גוענדולין באישון לילה בשכבה על משכבה (כי צותה גוענדולין לערוך מטה לאמה על יד מטתה למען אשר תשכבה בחדר אחר) , והיא עודה כאשר הותה בימי ילדותה , אשר אז הסכינה להעיר את אמה משנתה כפעם בפעם אשר מחשבותיה לא הניתו לה לישון והיא יראה לשכב לבדד באישון לילה .

— הנני , מחמד לבי ! התשאלו דבר ?

— לא , לא אשאל דבר ; ורק שמח אשמח לדעת כי קרובה את אלי , האם צר לך כי העירותי אותך משנתך ? (ואולם בעודה ילדה או בעודה נערה בבית אמה לא הסכינה גוענדולין לדבר אל אמה כדברים האלה) .

— לא ישנתי , מחמד לבי !

— לבי הסית אותי בשפק ולא האמנתי רגע אחד כי אתי את בחדרי , ולכן קראתיך למען אשמע ולמען אדע . ואכן לא יכבד עוד ממני ליטאת את סכלי בעוד אדע כי עמי את , ורק חלילה ממך להיות ערה כל הלילה ולענות את נפשך במחשבות ובהגיונות רעים בגללי , כי עליך להיות עתה שלווה ושאננה ומלאה רוב שלום , ואותי התני עתה להטות אליך כנהר שלום ככל אשר תמצא ידי וככל אשר חשבתו מאז ועד היום הזה — כי מה לי עוד לעשות עתה אם לא את הדבר הזה ? — אלהים יברך אותך , בתי , על כל הטוב אשר בלבך ! ואולם הלא זאת שלותי וזה שלומי בראותי את כל האהבה אשר אהבתיני , ואליהם לא אוכל להוסיף עוד .

אכן בלילה השני ואשת דאוילו שמעה את בתה ההוציאה מפית אנחה גדולה ומרה , ותמהר ותאמר : „הניחו לי , גוענדולין , ואחן לך את הסמים אשר צוה הרופא לתת לך להסיל שנה על עיניך“ .

— לא , אמי , לא ; אין את נפשי לישון עתה .

— אבל הלא טוב לך , מחמד עיני , אם תרכי לישון ואם

תאריכי מאשר תישני עתה .

— אל תוסיפי להגיד לי את אשר טוב לי ואת אשר איננו טוב

לי, קראה גוענדולין בחמת רוח, כי את לא ידעת את הטוב לי: לא לך ולא לדודי למרות את פי ולהגיד לי את אשר ייטב לי בעוד נפשי יודעת מאד כי הדבר הזה לא ייטב לי.

ואשת דאוילו החרישה ולא הוסיפה לדבר עוד, ובתוכה לא השתומם לבה על הבת האמללה הזאת אשר המר לה אלהים מאד, ולכן יועף לבה עליה ולא יוכל להרגיע. ואולם בעוד רגע וגוענדולין הוסיפה ותאמר:

— אכן רעה וחטאה הייתי תמיד לפניך, אמי!

— לא, מחמל נפשי, לא.

— אמנם כן: רעה וחטאה הייתי תמיד, ענתה גוענדולין דברים נמרצים ונכונים, — ויען כי רעה הייתי מעודי, לכן באה עלי הרעה עתה להשיב לי כנמולי.

ופתאם נשאה את קולה ותבך בקול גדול, כי אחת הרצה גוענ-דולין בלבה לשמור לפיה מחסום ולבלתי דבר למטוב ועד רע בכל הדברים אשר באו עליה מאז היתה אישה לאיש ועד בוא היום הרע והמר, ולכן הציק לה לבה מאד מאד ולא יכלה עוד להתאפק, ותתפרץ ועקתה מקרב לבה ותהי כאש נחבת.

אכן החלה אמה להבין מעט מכל הנעשה, כי הסיר הוגא מאליוגד גלה את און הכהן גאסקוין, וגאסקוין גם הוא בחר מן הדברים אשר הוגד לו ויגידם לאשת דאוילו; כי לב נדיב היה לב הסיר הוגא מעודו, ויהי עמל בראשונה לבקש ולמצוא את גופת בן-אחיו המת, ואחרי כן לקח עמו דברים רכים משמן למען אשר יגלה את און הכהן גאסקוין ולמען אשר יגיד לו את פרשת ספר הגלוי אשר עשה גראנדקורט בצוותו לביתו, כי ירא הסיר הוגא פן יקום גאסקוין לשוב אל ביתו ותקותו תאיר לפניו את הדרך, ופתאם ישמע את אשר עשה גראנדקורט וכי לא פקד את האלמנה הצעירה לטובה, ונכזבה תקותו והיתה לו לשואת פתאם; ועל כן אמר הסיר הוגא לגלות את און הכהן מעט מעט, ויגד לו בראשונה כי דאגה בקרב לבו אשר לא פקד גראנדקורט את האלמנה ככל אשר יחשוב גאסקוין בלבו או ככל אשר יחשוב גם הוא בלבו, ואחרי כן הגיד לו כי ירא הוא אשר אָנוס היה גראנדקורט להסב את נחלתו לנפשות אחרות, ובאחרונה הגיד לו את כל מסתרי בית

גראנדקורט בטרם קחתו לו את אשתו החדשה לאשה וכי באן לו יורש ממנה, והסיב את כל נחלתו לבן היולד לו אשר לא ברת. וגאסקוין שמע את הדברים ויגעו בלבו מאד מאד וימחצוהו ויבהלוהו, ויזכור פתאם את דרכי גראנדקורט בעוד בחיים חיתו וכי גם לפניו לא התהלך כאשר יתהלך איש נדיב וטוב לב. ויבט עליו תמיד מגבוה ויהי בוטה בשפתיו כפעם בפעם כמדקרות חרב להכלים את פני כל איש אשר היה לו דבר עמו; וגם את זאת זכר, כי לקחה אזנו שמין מכל אלה בטרם בא עוד גראנדקורט לשבת בשדה-הדופלו וכי האנשים הגידו לו אשר מלאו ימי נעורי גראנדקורט חטאות רבות, כי הלך הלך אחרי שרורות לבו ויעש את הרע בעיני אלהים ואנשים, והכהן לא האמין בימים ההם כי האיש הזה חטאות נעוריו תהיינה לו למוקש ולמחתה גם כאחרית הימים. כאלה וכאלה היו המחשבות אשר עברו את משכוות לב הכהן בשמעו את הדברים אשר דבר אליו הסיר הוגא, ואולם ידע הכהן להיות שליט ברוחו ולכלוא את מחשבותיו אלה בקרבו, פן יהיה לבו בעיני רעהו, ויהי לאיש היודע להלוך נגד החיים ולשפוט כל מעשה במשפט ובמישורים, ועל כן היתה ראשית דבריו לאמר:

— אם איש בריא בשר וצער לימים יקום כתאם לצוות לביתו, ומצאנו כפעם בפעם אשר יאמר האיש הזה בלבו כי עוד יאריך ימים רבים מאד על פני האדמה, ולכן אחשוב למשפט כי גם אדוננו גראנדקורט אמר בלבו כדבר הזה והוא חשב לשנות עוד עד עשר פעמים את ספרי-הגלוי אשר צוה לביתו אחריו. — ואחרי כן החריש רגעים אחדים ויוסף ויאמר: אכן לא ישמח לב אדם בספרי-הגלוי אשר כזה, כי תראינה עיניו איש מכה בחרפה את לחיי הנשים הישרות לבכר על פניהן את הבנים אשר לא ברת, לעזוב להם את כל יתרונם ועזובנם, והדבר הזה יהיה לחגא ולמוקש לכל איש אשר חנן אותו אלהים לב טהור ואשר רוחו עודנו נכון בקרבו.

— אי לזאת אסלה לגראנדקורט על מעשהו אשר עשה, ענת הסיר הוגא בנחת ובמנוחה, — כי אם כה ואם כה הלא זאת הדרך האחת אשר מצא ללכת עליה, אחרי כי הבן ההוא ישנו על פני האדמה ולא ברוח פיו ימחה אותו מלפניו, והוא הן טוב לו מעשרה גואלים אחרים הרתוקים ממנו ומלכו. רק אחר היה בין גואליו הקרוב אליו,

והוא בן דודו גראנדקורט, ואולם לא ישמח איש ולא יגיל לעזוב את החיים למען הנחילו את בני דודיו או את בני דודותיו, תחת אשר משנה-שמחה ישמח ביום אשר תשיג ידו להנחיל את הנינים השוכבים אשר מחלציו יצאו, כי נניוו המה ולא זרים לו. אכן סלחתי לגראנדקורט לדבר הזה, כי לא יהיה בו חטא בעשותו אותו, ואולם אם סולח אני לו לדבר הזה, הנה לא אסלח לו על מעשהו השני אשר עשה, כי — הן אנשים אחים אנחנו ולא יבצר ממנו לדבר את דברינו באין מעצור — כאחת השפחות עשה עם מזדעתך... עם מזדעתנו. היא גוענדולין הארליט, ויפקוד אותה כאשר יפקוד איש מורה בבית הספר את האישה אשר יעזוב אחריו. ואנכי את אשר בלבי לא אכחד ממך כי בקרבי יתפלג לבו בראותי איש מאריך ברשעתו ובשנאתו לאשתו גם אחרי מותו, תחת אשר טוב לאיש נדיב אם יגאה לבו בקרבו ואם ידאג מעט לאשתו גם אחרי מותו. חי נפשי אם אנכי יכולתי לעשות כדבר הזה; כי רק בזאת נכיר כבוד איש בראותנו כי במנוחה לבב עלה על משכבו לגזוע ולהאסף אל אבותיו, אחרי אשר ידע כי דאג לאשתו ולבנותיו אשר תהיינה אחריו ולא יחסר להן דבר. וגם מצא חן בעיני דבר הנערים אשר היו במלחמת קרים ואשר אמרו כי נכונים הם בכל עת ובכל שעה לדרת הם ואניתם במצולות המים, ורק עליהם לדעת בראשונה כי נמצאו גואלים אשר ידאגו לגשיהם האלמנות אשר תהיינה אחריהם.

— אם בעיניך יפלא הרבר הזה הלא בעיני יפלא שבעתים! ענה גאסקוין, כי אנכי הלא הייתי לאב ולפה לבת גיסתי היתומה מאכיה, ורק מהאמיני באדוננו גראנדקורט ובלבו הטוב לא דברתי אליו למטוב ועד רע בדבר הזה, כי אמרתי: לא נאווה לרבר אל איש כזה על אדות חכמה ודבר הרכוש, והוא איש נדיב מן האצילים היודע את אשר לפניו, ולכן בשחתי בו ולא שאלתי מעמו להעיד עדים ולחתום בטבעתו בטרם חגתו את חג חתונתו. ועתה אין זאת כי אתה תתן בי דופי על אשר עשיתי כדבר הזה.

— דופי לא אתן בך, ענה הסיר הונג, כי כבד אכבד מאד את האישי אשר לבו עוד טהור בקרבו והוא יאמין ברלע וגם יבטח בנדיבים ובלבם הטוב. אכל לו אתה שומע לי כי עתה יעצתיך לאמר: אם הית יהיה כדבר הזה ואתה תקום שנית לתת את אחת מבנות גיסותיך לאיש,

כי אז העד ערים וכתוב את הדברים בספר וחתום בטבעת החתן, ולו גם יהיה הכהן הגדול אשר בקנטרבורי! ואז תראינה עיניך כי רעה לא עשית עם בת גיסך ויהי מה, ואם איש חיל ובעל נפש זכה החתן אשר בחרת לה, ושמת גם היא על הדבר אשר עשית, למען יוכל לדאג לאשתו בעוד מועד. ואולם בדבר אשת גראנדקורט אני מגיד לך שנית, כי יודעת נפשי מאד אשר עול עשו לה מאין כמוהו, ולכן הגדל נא חסרך עמי להגיד לה בשמי כי אחשכנה עתה על בני משפחתי שבעתים מבראשונה, והיא רק חסד תעשה עמרי אם תהיה לי לאחות גם היא, ופנתה אלי בכל עת אשר יהיה לה דבר לבקש מלפני ואת כל חפציה אשלים.

כאלה וכאלה היו הדברים אשר דבר הסיר הוגא מאליוגר בנדרת לבו הטוב, כי בתוכו התפלג לבו על העול אשר נעשה לבלתי לפקוד את האלמנה הצעירה והיפה וזולתי בשני אלפי ליטרא כסף לשנה ובבית עזוב ושומם אשר באחת הפחתים הרחוקות; ואולם בעיני גאסקוין לא גדלה הרעה כמו כן, כי אלפים ליטרא כסף איננו כסף נמאס ובית עומד על תלו איננו חור פתן, ורק על אחת נשבר לבו שכס אחד על הסיר הוגא, כי שמע את דבר החרפה אשר נשא גראנדקורט על כל קרוביו וגואליו בהיות לו פילגש וילדי זנונים, והיה בהגלות חרפתו בקהל, והיתה החרפה גם לגוענדולין ולכל מיודעיה ומכריה; ועל הנשים אשר בבני משפחתו השבר לבו משנה שברון, כי הוא הלא כאיש גבורתו, וגם יתר הגברים אשר בבני משפחתו ישמעו את הדבר וידעו לשאת ולסבול, ורק על הנשים נכמרו נחומיו, ותגדל מבוכתו שבעתים מבראשונה בבואו לספר את הדברים כאזני אשת דאוילו ובשימו אל לבו את הדברים אשר יהיו בבוא אשת דאוילו לגלות גם את און גוענדולין. אכן האמין הכהן גאסקוין כאמת ובלב תמים אשר נסתר דבר הפילגש אשת גלאשר מגוענדולין, והיא טרם תדע על אדותיה דבר למטוב ועד דע, כי ידע הכהן את דרכי הנשים והנערות ואת משפטיהן ומחשבותיהן, ותהי גם גוענדולין בעיניו כאחת מהן, והוא לא ידע כי שונה היא עד תכלית מכל יתר הנשים והנערות. ואולם לא כן אשת דאוילו, כי נפקחו עיניה פתאם ותמצא פתרונים לחירות רבות אשר לא הבינה בראשונה, ותבן לדעת דברים רבים אשר שמעו אוניה מפי בתה לפני תתונתה ואחריה, ומעשים רבים אשר עשתה בתה ואשר נפלאו בעיניה נגולו עתה לפניו ותדע את

משפטם, ותתבונן בהם ותחשוב מחשבות ותמצא אשר ידע ידעה גוענדולין או אשר לקחה אוזנה שמין מכל הדברים הנעשים, ולא נסתר ממנה כי גם פילגש וגם בנים היו לגראנדקורט בטרם קחתו אותה לו לאשה, או קותה אשת דאווילי כי יבואו רגעים טובים אשר פתח תפתח בתה לפניה את כל לבה, והיה בימי שבתן בגונוא או בימי שובן ארצה אנגליה, וקמה בתה לשפוך לפניה את לבה מעט מעט ואז תשמע אף תדע עד כמה יודעת גוענדולין את כל אשר נעשה, ולא יבצר ממנה לנחם אותה על הרבר הזה ולהכין את לבה לקראת ספר הגלוי אשר כתב גראנדקורט בצוותו לביתו אחריו, ובזאת תשמור את נפש בתה מתוחלת נכובה. ואולם בעוד אשת דאווילי חושבת מחשבות רבות לדעת את המעשה אשר תעשה, והנה באה בתה ותקרע בעצם ידה את פני הלבוש הפרוש על כל הדברים האלה.

— קייתי, אמי, אשר לא תתפארי בלבבך כי עוד מעט והיה לי הון ונכסים רבים, אמרה גוענדולין באחד הימים ההם אל אמה —
הן מי יודע איך יפול דבר, ואולי לא ינתן לי כל מאומה.
וגוענדולין לבושה את שמלותיה ויושבת על הכסא וחושבת זה רגעים אחרים את מחשבותיה בטרם פתחה את פיה, ואשת דאווילי נבהלה רגע אחד בשמעה את הדברים, ותמהר ותתאושש ותען ותאמר:
— אל לך, בתי, כי גם נתן יתנו לך מן העזובן אשר נמצא, והסיר הוגא יודע את כל דבריו ספר הגלוי לפרטיהם.
— ואולם הרבר הזה לא יתן ולא יוסיף לי, ענתה גוענדולין בחפזן.

— למה תאמרי כדברים האלה, בת שעשועי? והסיר הוגא אומר כי ינתן לך אלפים ליטרא כסף לשנה ואת הבית אשר בשדה גדסמיר.
— הלא על פי תהיה שומה אם לקבל ואם לחדול ולא על פי הנותן יחרץ הרבר, ענתה גוענדולין, ואת ודודי אל לכם לנסות למרות את פי בדבר הזה ולהטות את לבי בדברים, כי נכונה אנכי בכל נפשי ומאדי לעשות את כל אשר בידי לעשותו למען אטה לך כנהר שלום ולא יחסר לך דבר עד זקנה ושיבה, ורק בכל דבר הנוגע אל בעלי המת לא יתערב איש בלעדי. ועתה הגידו נא לי, אמי, הישפקי לך שמונה מאות ליטרא כסף לשנה?

— רק די והותר עוד, מחמל נפשי! ואולם אל נא יהיה דבר כזה עם לכך לתת לי הון רב כזה. — ואשת דאווילו חכתה את בתה בדברים רגע אחד, ואחרי כן הוסיפה ותאמר:

— היודעת את מי היורש את כל הנחלה הגדולה ואת כל האחויות אשר נותרו עוד?

— כן הוא, ענתה גוענדולין ותנד בידה להיות לאות בעיני אמה כי אין את לבה להוסיף לדבר בדבר הזה — את הכל ידעתי, ואף מצאתי כי נעשו כל הדברים האלה כמושפט, ואני זאת בקשתי אשר לא יוסיף עוד איש לדבר אלי בדבר הזה עד עולם.

ואמה החרישה ותסב את עיניה מפני בתה ופניה התארמו מאד, ותקם ותפן כה וכה לקחת לה את המניף אשר בקשה ולבה נפעם ומחשבותיה המו בקרבה מאד, ולא מצאה את לבבה לשאת את עיניה ולהביט בפני בתה, וחשב על הכסא, ותהי קדורנית. אכן רבות נשאה אף סבלה האמללה הזאת מעודה ועד היום הזה, ועתה קותה כי באה הישועה, ולא יבצר עוד ממנה לשפוך את שיחה בחיק בתה ובתה גם היא תשפוך את שיחה בחיקה, ונפל החיץ אשר הבדיל בינה ובין בתה כל הימים, והנה נחלה תקותה ואת גם הפעם! ואולם גוענדולין התכוננה אליה רגע אחד ותדע את המחשבות אשר בלבה, ויך אותה לבה על הדברים הקשים אשר דברה אליה, ותמהר ותאמר: קומי, אמי, וקרבי אלי ושבי על ידי בזה, רק אל נא תעצבי עוד!

ואשת דאווילו עשתה את אשר שאלה בתה ממנה, ותקם ותשב על יד בתה, ותישוך בישינה את שפתיה למען התאוושש ולמען מנע מכבי קולה, וגוענדולין התרפקה עליה באהבה וברחמים גדולים ותאמר: מהיום והלאה אהיה לך לבת אשר לבה נכון לקראת אמה, ולא אחטא עוד לך עד עולם! וגם הטיב אטיב עמך וגם חסדים אעשה לך וגם ערום יהיה לבי נגדך, ולא יחסר עוד דבר לאמי הנחמדה והזקנה, הנעימה והמתוקה; רק אל נא תבכי עוד!

וזה הדבר אשר חרצה גוענדולין בלבה לעשותו: לשאל את פי דירונדה אם קבל תקבל מעט מן העזבון אשר עזב בעלה אחריו, למען אשר לא יבצר ממנה לכלכל את מחסורי אמה כאשר יאתה לה; והאשה האמללה הזאת הכינה את לבה לקראת כל דבר אשר יוגד לה,

ולא יכבד ממנה דבר לעשותו, אשר תדע כי בואת תמצא חן בעיני דירונדה להגדיל את חן ערכה בעיניו.

והסיר הוגא דבר על לב גוענדולין ויפצר בה מאד מאד לבא היא ואמה לשבת עמו בביתו אשר בלונדון עד אשר תשלם מלאכת התופרים לתפור לה את בגדי אלמנותה ואת שמלות אַבלה ועד אשר תשלם גם יתר המלאכה אשר עליה לעשות בלונדון; והסיר הוגא הוסיף ויאמר כי בימים ההם אשר יעובו כל זקני העיר ואציליה ושועיה את לונדון לבוא לגור באשר יגורו, והיתה לונדון לשדה נעזב אשר ימלט אליו כל איש נקשה ומר נפש לשבת שם לבדד ולהתאבל באין מפריע: וגוענדולין שמחה בלבה מאד על חסדך הזה אשר אמר הסיר הוגא לעשות עמה, לתת אותה לשבת בביתו ימים אחדים, ושם הן לא יכבד ממנה לראות את פני דירונדה ולדבר באזניו את הדברים אשר אמרה לדבר, ורק טרם ידעה עוד את המקום אשר אוה לו דירונדה לשבת שם, למען אשר תוכל להודיע אותו במכתב כי שבה היא לונדונה וכי תחלה את פניו לבוא לפניה ולשמוע את הדברים אשר תגיד לו. — ויהי בהיותם בדרך לשוב לונדונה, והסיר הוגא שמע כי יודעת גוענדולין מעט מן הדברים אשר צוה גראנדקורט לביתו אחריו, וימצא את לכבו לדבר אליה בשפה ברורה על כל אשר הגיע אליה ועל עתירותיה אשר לנוכח פניה ועל הדרך אשר עליה ללכת בה בימים הבאים, וגם נגע בדברים אל דבר הנחלה אשר הנחיל בעלה אותה, וכי לא יגדל שברה עד בלתי הרפא, וכי לא תחסר נחת ושלום גם בימי אלמנותה; והסיר הוגא חשב באמת ובתמים כדבר הזה, וכי לא נאווה לאלמנה צעירה להתאבל על אישה אבל כבד, ואף כי איש אשר לא פקד אותה לטובה בצוותו לביתו, כי חטאת האיש היא ולא חטאתה, אשר יאמרו האנשים אחר כן כי לא על מות אישה היא מתאבלת כי אם על אשר לא עזב לה את נחלתו אחריו ויתננה לאחר. והסיר הוגא משך את חסדו לגוענדולין, וידבק אחריה מיום אל יום, ויהי לה לאב, ויש אשר קרא לה „מתחמד נפשי“, ויש אשר כבדו עם הכהן גאסקוין על אדות שדה גדסמיר ועל יתרונותיו וחסרונותיו ועל הדברים אשר עודם לעשות למען שים יתרון לשדה הזה מן השדות האחרים, ואמר „אנחנו“, וכה היו דבריו: „כאלה וכאלה הם הדברים אשר על ידו עוד לעשות למען הגדיל את כבוד השדה הזה אשר ל גו“.

וגוענדולין ישבה בכל עת דבר הסיר הוגא אל הכהן גאסקוין ואל אמה, ולא שמעה דבר, ותהי נוגה ועצובת רוח, ותדום ולא שתה לב אל דברי הסיר הוגא אשר אמר כי אולי לא תאבה אשת גראנדקורט לשבת בשדה גרסמיר באחת מתקופות השנה, ואז אין טוב לפניה בלתי אם להשכיר את הבית ואת כל השדה לאחד מבעלי אחוזות שדי הגחלים, כי שדה-גחלים היה גרסמיר אשר יחפרו שם את הגחלים מבטן האדמה, והיא תבוא לשבת בכל מקום אשר יהיה עם לבה לשפן שמה שם; ואולם יפה ונחמד מאד גם שדה גרסמיר, וכל הנפש אשר תבוא לשבת שם לא תנחם על המעשה הזה אשר היא עושה, ואף כי נפש אשר הגחלים לא תהיינה לה לתועבה ולמוקש —

— לו הייתי אנכי תחת אשת גראנדקורט כי אז לא היה לי פיה הגחלים לחגא, אמר הסיר הוגא באחרית דבריו ויהי כאיש אשר לא יאמין גם הוא בנפשו אשר ככה יהיה המקרה אשר יקרהו — כי פיה הגחלים טוב מאד לבשר האדם להחלימו ולחוקו, ואם ימצא שם איש ענין לענות בו, והיתה לאל ירו להפוך את השדה הזה לעדן גנים. אכן בקחתנו לנו את ספר דברי הימים אשר כתב אסקרוג לכל אחוזות שדי הנסיכים, וראינו שם את דמות השדה הנחמד הזה עם מגדלו הקטן ועם הנהר הצח אשר לו, וידענו כי סגולה נחמדה יהיה לנו המקום הזה, והוא היפה מכל חשדות ומכל רשימות התמונות אשר בספר ההוא.

— אין זאח כי גדול ערך האחוזה הזאת מאחוזת שדה אופינדין,

הלא כן? שאל גאסקוין הכהן.

— שבעתים ושבעה יגדל ערכו! ענה הסיר הוגא דברים נמוצים —

זה לי כעשרים שנה וחמש שנים ואני ואחי באנו אל השדה הזה לראותו, ולא נמחה עוד זכרו מקרב לבי עד היום הזה. אכן לא יגדלו חדרי הבית גם שם, ורק אחוזות השדה עצמו ותרכינה שבעתים.

— אמנם שדה-דיפלו עורנו ריק וגם הבית אשר שם עזרו ריק

כאין יושב, ענתה אשת דאווילו אחריו — והשדה הזה הלא יפה ונחמד יהיה בעיני עד עולם! השוכר את הבית שב מדבריו ולא בא לשבת שם כאשר אמר בראשונה, ושוכר אתר לא נמצא עד היום הזה, ואני לו חסצתי כי אז הן יכולתי לעשות כרצון הלורד בראקינשו, אשר אמר

להגדיל עמי את חסדו ולתת אותי לשבת בבית-ההוא עוד שנה אחת באין מחיר, ולו ישבתי שם כי אז פתחתי את החלונות כפעם בפעם להביא רוח חרשה מן החוץ הביתה וגם השק השקתי אש בתנודים לבלתי ישחתו ברב ימים.

— אבל גם עתה הן משפן יפה אף נעים לך, ענה הסיר הונג

אהריה.

— מי יודע, ענה גאסקוין תחתיה ויבט אל פני גיסתו וישחק —

אכן לא יגדלו החדרים עד בלתי תכלית ולא יאמר איש: רב לי המקום יותר מכפי מדתי.

ופני גוענדולין השתנו בתחל אמה לדבר על אדות שדה-דיפלו ועל הבית אשר עורו ריק; ובדברם את כל הדברים האלה, והמה שובתים על פני השרה באחד המקומות אשר שם תנוח מרכבת הברזל טרם תעבור משם והלאה. ורוח שקט ונחת רבצה על פני כל השרה, ותהי דממה דקה מסביב, ואורים גדולים אשר ירדו מן השמים נחו על כל היקום אשר מסביב, וערוגות השרה הולכות הלוך ונטה באין גדר ובאין ממשק חרול עד נגען אל שפת השמים אשר עם היער הרחוק. ותהי כל זאת לחלוטם בעיני גוענדולין בעורה יושבת במרכבת הברזל, ואזניה שומעות את הדברים אשר ידברו שלשת האנשים אשר עמה, והיא טרם תדע את משפט הדברים ההם, ורק ארמת הגחלים הרחוקה ושרה גרסמיר הנתעב יגעו אל אזניה לעכור את חלומותיה אשר תחלוטם בהקיץ, עד אשר שמעו אזניה פתאם את דברי אמה בדברה בשדה-דיפלו, ותזכור את שדה דיפלו ואת שדה פיניקוט, ויחדלו חלומותיה מהיות בהקיץ, ותרא פתאם את המקומות ההם בחוון ובמראה. או ראתה בחוון את כל ארץ המישור ההיא ואת גבה הלבן ואת ערדי הבקר אשר על פני השרה ואת יערות העצים המלאים צל עם שביליהם ונתיבותיהם העמוקים, אשר שם ינחו על הארץ העצים הכרותים והמפוצלים להיות לעצים לבנות בהם בתים, ואשר יעכור עליהם העוכר וישב שם לנוח מררכו ולהחליף כח, ואת החרולים תראה אשר נכרתו במזמרות להיות להם כלם פנים ישרות, והם צומחים על פני הדרך העולה מאופיגדין ועד החצר אשר שם בית הכהן, ואת שדרות העצים תראה אשר לפני הבית ואת האנשים המכיטים מן הבית החוצה לראות אותה שם בלכתה הלוך וקרב, ואת הדלת

הנפתחה תראה ואת אחיותיה ואת אמה אשר חרדו לקראתה לברך אותה בשלום בבואה. וכל המראות האלה הן היו לה לתועבה לפנים והיא קדמה לברוח מפניהם, והם הם לה היו פתאם לברכה ולנחת, ויקראו לה מרחוק וישאו אליה שלום ושלוה, ותכל נפשה אליהם ולא יכלה עוד להתאפק, ותחשק לבוא אל נוה שלום זה אשר יהיה לה למקלט, לנוח שם מעצבה ומרגזה ולשתות בצמא את הרוח הטהורה אשר תהיה בבקר בבקר ולשמוע אל הרנה ואל הזמרה אשר יזמרו הצפרים באזניה, אחרי אשר שבה מן המישהה הגדול אשר עשה לה השמן ואשר קרא לה לבוא אליו, והיא באה ותשתכר ותתהולל, ותצהל ותרקד, ותפזז ותכרכר, ותאמן גם היא בנפשה ובכל המסכה אשר היתה נסוכה על פניה, עד אשר ראו עיניה את אחריתה הנוראה, וכי היתה גם היא כמעט לאחת הרוחות הרעות ההן אשר תסלנה את דמות פני האדם מעליהן ואשר טוב תסוכינה אותה לשלוח לשון אפעה ולשחק עליה ועל מישבתה וללעוג לה באין הרף ובאין מעצור, ועלה הקול הזה באזניה מקצה השמים ועד קצה השמים, והקול הזה לא יסוף מן הארץ ולא יחדל עד עולמי עולמים — —

— כאלה וכאלה היו מחשבות גוענדולין ותווונותיה וחלומותיה, ואולם לא הוציאה מכל אלה דבר החוצה ולא הראתה לאיש כי הדברים על אדות אופינדין נגעו בלבה שכם אחד על יתר הדברים אשר דבר הסוד הוגא בנשאו משא על אדות חוטי הטלגרף החדש הנטוים על פני הים הגדול, או הדברים אשר דבר דורה על אדות החוק החדש אשר יאמרו להעביר מן הארץ את משפטי המס אשר על הכתנים לשלמו. כי איזה הענין אשר לא ישאו אותו על שפתיהם שנים אנשים הנוסעים בדרך רחוקה מנינא ועד לונדון, והם לא היו אלמים וכברו פה מעורם? הן גם אנשים ורים אשר יפגשו איש את רעהו בדרך, ונגעו בדבריהם אל כל ענין ואל כל מעשה הנעשה תחת השמש מקצה ארץ חינא ועד קצה ארץ פרי, ופתחו איש איש את אוצרו הטוב לתת איש איש לרעהו ככל אשר יוכל שאת, עד אשר יחמהו איש אל אחיו ויוראו לנפשם מן הוציאו את כל רוחם ולא יהיה להם עוד דבר לשאת על שפתיהם כהפגשם בפעם השניה, ואף כי הסוד הוגא וגאסקוין הכהן אשר ידעו איש את אחיו ואשר שפה אחת ודברים אחדים להם; ויהיו כאנשים רעים ומיודעים אשר נקרה נקרו שניהם

לשבת יחדו במרכבת האכל העוברת בדרך רחוקה אחרי ממת מת, והיו דבריהם הראשונים על אדות המת ועל יומו האחרון, ואחרי כן ידברו איש באוני אחיו ככל העולה על רוחם, והיו חליפות לרוחם, ולא יהיה דבר אשר לא ישאו אותו על שפתיהם ככל הדרך הרחוקה ההיא, והסיר הוגא בדברו אל הכהן אמר כפעם בפעם: „את הדברים האלה לא אחשוך מהגיד אותם לך“, אם גם לא נגעו הדברים אל הכהן ברב או כמעט, תחת אשר הכהן לא השך את הדברים גם הוא מהגיד אותם לרעהו ומספר לו את כל אשר קרהו ואת רוב בניו ואת עמלו אשר יעמול להכין לבניו יד ושם בחיים. ויהי הם מדברים בכל האנשים אשר בסביבי שדה-דיפלו ובכל מעשיהם אשר הם עושים, ויורבק לב הסיר הוגא גם הוא אחרי המקום הנחמד הזה אשר קרוב הוא אליו ואשר ישב שם בראשונה, ותחשק נפשו לחדש את ברותו עם שכניו אשר במקום הזה ולהזק את ידו ביניהם ולהראות עליהם את פעלו, ויגד לגאסקון הכהן כי יש עם לבבו לבוא הוא ובני ביתו באחריות ימו הסתו לישבת שם כשני ירחים, וגאסקון שמח על הדבר הזה שמחה גדולה, ותחי שמחת שני הגברים האלה שמחה שלמה ותמימה עקב אשר נפגשו בדרך, כי מצאו חן איש בעיני אחיו.

בין כה וכה וגוענדולין ישבה ביניהם ולא ידעה את אשר היה לה ואת אשר עבר עליה, ותחי מלאה חויונות ורמיונות וחלומות על כל גדותיה, ולא ידעה להבדיל עוד בין הדברים הנעשים תחת השמש ובין הדברים אשר רק בחזון ראתה אותם, ויהי כל המעשים וכל הדברים לצללים בעיניה. ואשת דאוילו גם היא ישבה, ותחי ראשית כל מחשבותיה לחקור ולדעת את משפט המחשבות אשר תהיינה עתה בלב גוענדולין, ומה הגיע אליה כי היה עם לבבה פתאם לפסוח על שתי הסעפים מבלתי דעת אם תקבל את הנחלה אשר הנחיל אותה בעלה ואם לא. ואף אמנם אמת נכון הדבר, פסחה גוענדולין על שתי הסעפים ולא ידעה את אשר עליה לעשות, ותכל נפשה לשאל עצה מפי דירונדה, כי יראה לעשות קטנה או גדולה בטרם תשאל את פיו, פן ירע בעיניו והיה בה חטא. הגבר גבר בה מוסר כליותיה גם לו דירונדה לא היה לפניו או האם שככה רוחה ותכפר לנפשה על כל עונותיה לו ידעה כי עין האיש ההוא איננה צופיה על כל דרכיה ומעשיה? מי ורע! ואנחנו הלא ידענו עד

כמה פעמים נכפר לנפשותינו על כל עונותינו והטאינו, לו רק נרע כי איך איש אשר יבוא אותנו במשפט, ואף כי איש אשר קשורה נפשנו בנפשו ואשר משפטו יהיה לנו תמיד לקר ואשר דבריו יהיו לנו תמיד למשוש חיונו; כי יש אשר יהיה לנו אף, והאף הזה יהיה לנו תחת אלהים להביא אותנו במשפט כפעם בפעם, וכמשפטו יבוא אל הוך לבנו וירב אל חדרו בטננו, ובזאת יבצר את צדקתנו, למען נעמוד ולא נמוט ולמען נזכה ולא נרשיע. וגם הירונדה ככה היה משפטו בעיני גוענדולין למן היום אשר מנע אותה משוב אל שלהן המצחקים ועד היום הזה — ואולם כמעט שחת בעצם ידו את כל פעלו אשר הראה אותו על גוענדולין; כי זה רוב האדם לשחת בעצם ידיהם את כל המעשה אשר עשו לרעהים ולאחיהם, להפוך את האמונה אשר האמינו בהם ולעשותה לאמונת כזב וחסר, ושבו רעינו ואמינו ולא יאמינו עוד לנו, והתפארו בלבבם כי חכמת עולם להם, לדעת את העולם ולהכיר את בני האדם אשר כל פעלם מאמע, והוא לא כן, כי רק אנהנו האשמים ולא בני האדם כלם, רק אנכי או אתה עשינו את הרעה, ויתר האדם כנים וצדיקים — ואולם הירונדה לא שחת את פעלו, ותהי פעולתו שלמה עם גוענדולין למען היום ההוא ועד עתה.

אבל גוענדולין שכחה לשאל את פיז בטרם נפרד מעליה להגיד לה את המקום אשר שם ימצאותו דבריה, כיום אשר יהיה לה דבר אליו, ולא נותרה עתה דרך אחרת לפניה בלתי אם לשאל את פי הסיר הוגא למקום שכתו, ואף גם ידעה את כל המחשבות אשר יחשבו האנשים עליה בשמעם את שאלתה, וכי יורו באצבעותיהם וימוללו ברגליהם וישחקו יעבור על שפתיהם, ואמרו כי מבקשת היא את הירונדה יותר מאשר יבקש הירונדה אותה — כי כבר למד גראנדקורט אותה לשום את לבו אל כל הדברים האלה — ואולם מה יתנו ומה יוסיפו לה כל האנשים האלה ודבריהם, והיא הלא יבצר ממנה כיום הזה להרים את ידה זאת דגלה ולעשות קטנה או גדולה זאת פיו לא תשאל בראשונה, כי ככה הסכינה בכל הימים האחרונים ההם, ולא על פי משפט האנשים תהיה שומה ולא על פי מחשבתם אשר יחשבו עליה ויתך דבר אם לבקש את פני הירונדה ואם לחדול ממנו, ויהי כמאם לונדונה, והם סרו אל בית הסיר הוגא לשבת שם, והסיר הוגא נחפו היה לדרכו לעזוב

את העיר עור ביום ההוא למען אשר יבוא אל נאות השדה אשר שם בני ביתו יושבים, והוא אמר לשוב לירונדה מקץ ימים אחרים, למען עשותו את כל המלאכה אשר לפני גוענדולין, והיה טרם ילך וגוענדולין קמה ותדבר אליו בשפה כרוזה וברכרוים נמרצים באפס מגור ובאין יראה, וגם אוני אמה שומעות בדברה, ותאמר:

אדוני הסיר הוגא! את אדוננו דירונדה אנכי מבקשת, כי דבר לי אליו, וגפשי תשאל לראות את פניו מבלתי התמהמה, ואולם מקום שבתו נעלם ממני, ולכן אליך אפנה הפעם: האין את לבך להגיד לי את מקום שבתו או להודיע אותו כי דבר לי אליו?

ומחשבה נכריה זורה חלפה את משכיות לב הסיר הוגא רגע אחד, ובכל זאת התאפק, ויען בנחת ויאמר: "חי אנכי אם ידעתי הוישב הוא ברגע הזה בכיתו אשר בעיר ואם בנאות השדה. ואולם אם כשר הדבר בעיניך, כי עתה אדרוש אתרוג ואכתוב אליו מכתב אל ביתו אשר בעיר, ואם בנאות השדה הוא, כי אז פה אל פה אדבר אותו ואגיד לו את דבריך ואשלחתו אליך, והוא הן ימרה ויחיש אליך למען עשותו את כל אשר תצוהו". והסיר הוגא דבר את הדברים האלה כאהבת וברחמים רבים, ויהי באיש אשר לא ימצא את כמעשה גוענדולין וכל

רע לא יראה בו. ואולם בסתר לבו חשב הסיר הוגא כי בלב גוענדולין בוערת אש אהבה גדולה לירונדה זה ימים רבים, וירא ויצר לו פן תעשה גוענדולין בחפזה דברים אשר יהיו לה למוקש ולמכשול לב כאחרונה, ויהי עם לבבו הטוב להגן עליה ולשמור אותה ככל אשר תמצא ורו, אמנם אמה הסיר הוגא בלבו כי אין בגוענדולין אשה יפה ונתמדה בכנות כל הארץ ואין איש ככל הארץ כמחמל נפשו דן וכו' השנים האלה מקבילים איש אל אחיו מאד, אשר לא נבראו בלתי אם איש כנגל העהו, וכי גם גראנדקורט רק בחכמה עשה לבחר לו את המועד הזה לעיוב את ארץ החיים, ואולם דאגה היתה בלבו על דבר מחמל נפשו דן, האוהב מעודו ללכת בגדלות ובנפלאות, אשר מי יודע אם לא מלא לבו עתה חזיונות ודמיונות נפלאים ואם לא מצא עתה ענין נפלא לפניו לענות בו והענין הזה ייקר בעיניו גם מן האשה הנחמדה והוקרה הזאת, והיתה אחרית האהבה הזאת אפס ותהו, או התקצף הסיר הוגא רגע אחד על

דירונדה על דבר אשר לא יאהב את גוענדולין בכל לבו ומאדו, ככל האהבה אשר תאהב גוענדולין אותו, ולא זכר כי הוא הוא הזהיר את דירונדה כמו פיו מפני האשה הזאת וימנע אותו ממנה. אכן עלינו לדעת כי רק כשני שבועות עברו מיום אשר מת גראנדקורט ועד אשר נבהל הסיר הוגא לחשוב את כל המחשבות החדשות האלה; ואולם זה חלק מחשבות האדם מאז וזה גורלנו כל הימים: פעם נבהלים אנחנו לחשוב את מחשבותינו כטרם בא מועד ופעם נפגר מאד ונחשוב אותן אחר עבור זמן וזמנים.

בין כה וכה והסיר הוגא כתב את מכתבו אשר אמר וישלחהו אל בית דירונדה אשר בעיר, וימצאהו שם.

פרק ארבעים וחמשה.

ודירונדה שמע אל קול הקריאה אשר קראה לו גוענדולין, והי נכון לבוא ולראות את פניה, ורק בקרבו הכה אותו לבו על כל הדבר הזה, כי מחמלתו על גוענדולין ומרוב גחמויו אשר נכמרו רחמיו עליה, נפקחו עיניו וירא ויבן כי יש אשר תדרוש גוענדולין מעמו יותר מואשר יוכל לתת לה; והוא ידע עתה אל נכון כי דבקה נפשה אחריו, ולא יספ עוד לחקור את הדבר הזה ולדרוש אותו, כאשר לא יחקור איש ולא ידרוש את חרון אף רעהו או את לעגו, ורק יחוש כנפשו כי הנה הנם וכי ילעג לו רעהו או יחרה אפו בו. וגם דירונדה נפקחו עיניו פתאם לראות ולדעת כי קשורה נפש האשה הזאת בנפשו וכי עומדות רגליה על עברי פי תהום וכפיה שטוחות אליו לפרוק אותה מן הרעה הקרובה אליה, ולו היה כדבר הזה לפני שנה או שנתים, כי אז לא עמד מנגד אף רגע אחד ולא התמהמה מזהות לה למגן בחיים, לשמור עליה כל הימים ולהיות לה לכרוב הסוכך בכל עת, כי על כן החל להיות לה לגואל ביום השיבו לה את הרביד אשר גאל, והגאולה הזאת הן לא תהיה גאולה שלמה ונכונה עד אם דבק בה והיו לכשר אחר — ואולם עתה שונים היו פני כל הדברים האלה, כי דבקה נפשו עתה אחרי אשה אחרת ולא יכלה עוד גוענדולין לקחת את לבו ולמשוך אותו אחריה,

ולכן לא ידע לבו עתה בלתי אם רחשי חמלה ורחמים, כי נכמרו נחומיו עליה מאד מאד בקראה אליו, והוא ידע כי תקצר ידו מהושיע אותה תשועה גדולה כאשר תשאל נפשה — ויך אותו לבו מאד מאד.

ודירונדה מחכה אל גוענדולין בבית הסיר הוגא באחד החדרים הנהדרים מחדרי האולם הגדול אשר שם ישבו גם בהתאסף להקת המנגנים אל המשתה אשר עשתה להם הגבירה אשת מאליונגר לפני ירחים אחדים, ואשר שם אמרה אליו גוענדולין בפעם הראשונה כי לא יעזוב אותה, פן תאבד בעניה, ואת הדברים האלה שמעה אונו ברגע אשר עלו אליו גם קולות השירה הנפלאה, לאמר: „Per pietà non dirmi addio” (עשה נא למען החמלה ואל תעזבני) — ואולם את הקולות האלה שמעה אונו מפי מירה, כי היא המשוררת את השירה הנפלאה הזאת.

ודירונדה מתהלך בתוך החדר אחת הנה ואחת הנה, ויש אשר יתנהל לאטו בהתהלכו ויש אשר ימהר, ועיניו מביטות אל התמונות אשר על קירות החדר ואשר ראו עיניו אותן שבעים ושבע פעמים, והנה היו כל התמונות האלה כחדשות בעיניו, עקב אשר רוח חדשה לבשה אותו בקרב הימים האחרונים והיו לאיש אחר, ולכן גם כל המראות אשר ראו עיניו היו פתאם למראות חדשים בעיניו והיו לאחרים. אז יביט אל תמונת הגבירה אשת מאליונגר התלויה על הקיר ואל תמונות פני הזקנים אבות המשפחה אשר פניהם פני אריה, והם תלויים על העמודים ועל היציעות ועל כרכוב הכירים, והנה לא היו עוד פניהם עמו כאשר היו כתמול שלשום, והיו לו כמו זרים וכן היה גם בעיניו, תחת אשר היה לפנים כוליד בית, כי כל החדשות אשר נעשו עמו בקרב הימים האחרונים הגידו לו אשר חדל הקשר אשר קשר אותו אל הבית הזה מהיות כבראשונה והוא גם הוא איננו עוד כן נאמן לבית הזה כאשר היה תמול שלשום. ועתה הנה הוא עומד ומצנפתו בידו והוא מחכה אל האישה הצעירה אשר עוד מעט ונראו פניה על מפתן החדר, והאשה הצעירה הזאת גם היא חליפות רבות באו אליה בקרב הימים האחרונים, לעשות אותה לאשה אמללה ועצובת רוח, ובתוכו יתפעם לבו מאד מאד והוא יפחד וירבה פן תאכף עליו לשלוח ידו ולגעת אל עצמה ואל בשרה, ויש אשר יגבא לו לבו כי זאת

חובתו וועשנה, לשלוח ידו ולגעת אל עצמה ואל בשרה, למען אשר יציב את גבולות חייה, ברגע הזה וגוענדולין באה החררה, והיא גם כבגדי אֵבלָה וגם כמראה פניה נהפכה ותהי לאחרת מאשר היתה בעוד שבתה בעיר גינוא, כי פניה הרעים לא היו לה עוד, עקב אשר שמתה בלבה על דירונדה אשר בא; ואולם גם שניהם לא שחקו איש אל רעהו ברגע אשר חבקו איש את יד אחיו, כי שניהם מלא לבם ברגע הזה וזכרונות מקרב הימים האחרונים, ושניהם פחד ורהב לבם מפני הרגעים הבאים — אז תפתח גוענדולין את פיה ואמרה: „אכן הגדלת חסדך עמדי בו באת לקול הקריאה, ועתה נשבת גא בזה“, ותאחו את אחד הכסאות אשר היה לפניה ותכן אותו ותשב עליו, ודירונדה גם הוא הכין את כסאו וישב אל מול פניה.

— ראה הנח בקשתוך לסור אלי, למען אשר תורה אותי את המעשה אשר אעשה ואת הדרך אשר אלך בה עתה, החלה גוענדולין לדבר ברגע — ואתה אל גא תירא מהגיד לי את כל לבך, לו גם תאמין אשר יקש דברך ממני, כי נכונה אני לעשותו. אכן ימים היו לי אשר יראתי מפני העוני מאד ואשר קצתי בחיי מפני המחשבה כי אשב בבית זר למצוא שם את לחמי, וזה הרבר אשר המריצני ללכת... ללכת אחרי האיש ולהיות לו לאשה. ואולם מאז ועד עתה רעות אחרות וגדולות באו עלי אשר נשאתי ואשר סבלתי, ולכן אחשוב כי אוכל עתה לשאת ולסבול גם את העוני בבואו עלי, והיה אם אתה תצוני לעשות כדבר הזה, אז נכונה אני לעשותו. היודע אתה את פרשת ספר הגלוי אשר צוה בעלי לביתו?

— כן הוא, הסיר הוגא גלה את אוני, ענה דירונדה.
— היש לי צדקה לקבל מעט מאשר הנחיל בעלי אותי? הנגי ואגידה לך את כל לבי, הוסיפה גוענדולין בהמות רוח ושפתיה צללו לקול מליה — אולי לא ידעת היטב כי רבות חשבתו באמי בלכתי אחרי איש... הן היו ימים ואני רק את נפשי זכרתי, ואהגה רק בני וככל אשר לי, ואולם את אמי אהבתי, ועניה נגע בלבי, ותהי זאת נחמתי כעניי כי בלכתי אחרי אישי וייטב לאמי בגללי... וגם עתה רק על זאת יגדל מכאובי כי תשוב אמי לראות ימים רעים ככראשונה, ולכן אמרתי.

בלבני כי לא תגדל רעתי אם אקבל את המעט אשר ישפוק לי לכלכל את אמי . . . לא יותר . . . ולי לא אקח מחוט ועד שרוף נעל . . . כי סגולה הייתי לאמי . . . והוא לקחני מעמה . . . והוא חשב . . . ולו ידעה

אמי . . .

וגוענדלין החרישה ולא הוסיפה עוב לדבר, והיא ימים אחדים

הכינה את נפשה לקראת הרברים אשר תדבר הפעם, ובכוא ערה ותכהל

ולא ידעה את המלים אשר תבחר, כי מחשבות שונות עלו פתאם על

לבה אשר נבצרה ממנה לשאת אותן על שפתיה, ותהי בנדרמה ותכת

כה וכה לראות מאין יבוא עורה, ותשם את עיניה על ראשי אצבעותיה,

ואצבעותיה ריקות עתה מכל הטבעות אשר הסכינה לשים עליהן, אין

לה בלתי אם טבעת הקדושן . . .

אל גא תכאיבי לנפשך ואל גא תתאמצי לדבר בדבר הזה,

ענה אותה דירונדה הרבים רבים — הן ברוב הדבר לפני ולא אשגה עוד

בו, ולמה זה תרבי לך פצעים הנם? ראי הנה את מבקשת עצה מפי,

וען כי אנכי האחר אשר היה עם לבבך להגיד לו את כל אשר עבר על

נפשך, ואני את לבבך הבינותי וידעתי גם את תנאותך, — דירונדה

החריש גם הוא רגעים אחדים ויחכה לה עד אשר תשוב נפשה למנוחתה

כמעט ויגדל בעיניה החסד האחרון הזה מן הראשון, וכי הכירה גם בזה

את לבו הטוב, ותחי רוח בקרבה ותמצא את לבבת לשאת אליה את

עיניה ולהביט בו מדי דברו, והוא הוסיף ויאמר: „אכן יודעת נפשך כי

עשית דבר אשר יהיה בעיניך לחטא, וכי הטאת לאיש אשר איננו עוד

בארץ החיים, ולכן תרמי בנפשך כי אפסה ממך כל צדקה להקרא עוד

אשת תאיש שהוא, ואת תחרירי ותסוגי אחור מקבל דבר מכל אשר היה

לאיש הזה . . . כי חושבת את להיות נקיה מכל יתרון ומכל בצע כסף

אשר יביא לך במותו, ותקטן ממך כל זאת, ותנה יש עם לבבך לומר

גם את נפשך ולענות אותך במחסורים למן היום הזה ומעלה עקב אשר

גבר יצו לבך, הנה על המחשבות המהורות אשר הני לך — זאת דעי

לך כי גם אנכי רחש לבי בכל הדבר הזה בשכח הימים — האם הבינותי

אפוא אל הרברים אשר בלבבך? — אולי יצא נחמה מצד הנה

עוד כאשר חיות בראשונה, ענתה גוענדלין: — כי הנה נכונה אנכי

לעשות את כל אשר תאמר כי עלי הוא לעשותו, ואני הלא התאמצתי להגיד לך את כל לבי ולא כחדתי ממך את כל הרעה הגדולה אשר דבקה בי. ובכן אפוא הגידה לי מה עלי לעשות?

— לו נגע דבר הכסף רק אל עצמך ואל בשרך, ענה דירונדה, כי אז לא ערבתי את לבי למנוע אותך מעשות את כל אשר יורוך כליותיך, למען יחרל מוסר תוכחתך ורוח לך; אבל הנה קראת באוני בשם אשת דאוילו, ואני ראיתי אף מצאתי כי רק צדקה תעשי אם תקומי להיטיב עם אמך ולא תחסרי את נפשה מטובה, ואת הנה לא חדלת מהיות אשה לאישך, לו גם כשאוול חטאת לו ולו עד שמים גדלה רשעתך, כי הוא לפי רצונו ולפי רוחו בחר בך, ויצב את גבולות חיך ויט עליך קו ויוגה אותך ממסלתך, למען אשר תלכי במסלה אשר בחר הוא לך, ולכן את נפשו חיב לך, וגם נשא ישא את אשר חיב, אם בחיוו ואם במותו, ואף גם זאת בהיותו איש אשר כסף ורכוש לו לא חשב מעוררו להתעלם מבשרו, והוא ידע תמיד כי עליו לכלכל את כל מחסורי אמך, ולכן אין זאת כי גם בצוותו לביתו ובהנחילו אותך את אשר הנחיל, זכר ולא שכח את אמך, והוא חשב כי חלק מן הנחלה הזאת קרוש יהיה לאמך כל הימים.

— שמונה מאות ליטרא קבלה אמי ממנו לשנה, ענתה גוענדולין, ולכן חשבתי גם אנכי לקבל הפעם את מכסת ערך הכסף הזה ומן הנותר אָשב את ידי.

— לא מצאתי דבר אשר יאכף עליך לעשות כמעשה הזה ולגבול גבול בינך ובין אמך, השיב אותה דירונדה — כי בזאת תשימי חידה סתומה לפני אמך אשר תלאה לבקש פתרונים לה ואשר תהיה לה למכשול לב ולמכאובים רבים, כי תראה אמך אשר נתת לה את כל אשר לך ולך לא הותרת מאומה, והיה לה הדבר הזה לפוקה ולמוקש ולא תשמח עוד בכסף התרומה אשר תרימי לה. ואת גם את הלא רק מכשולים הרבי על דרך חיך אם תאמרי להשיב את ירך מקבל דבר, וראו כל מוודעך ומכריך אשר דבר סתר יצוק בך, והיה בך חטא, תחת אשר אנחנו בעורנו בעיר גינוא חרצנו לאמר: אשר לא ידע איש מכל הנעשה דבר ולא יכיר את מוסר כליותיך, כי רק בזאת יצלח הפצן בידך לצרף את לבך ולטהר את נפשך מכל סיגיה אם תסתרי את עמלך

מנגד זרים ולא יכאב עליהם לכם בשמעם את הנעשה; ולכן אהשוב למושפט כי אין טוב לפניך בלתי אם למלא אחרי כל הדברים הנאמרים בספר הגלוי אשר צוה בעלך לביתו, ומוסר כליותיך יורה אותך את המעשה אשר תעשי בכל הכסף אשר ינתן על ידך.

ובדבר דירונדה את הדברים האחרונים, ויאחו במצנפתו אשר שם על רצפת הבית, ולא ירע את אשר הוא עושה, וגוענדולין לא הסירה את עיניה אף רגע מעליו ומעל כל אשר הוא עושה, ותחרד ותירא. פן יהיה עם לבבו לקום ולעזוב אותה, ותתר ממקומה ותקם לעצור אותו, ולא שתה אל לבה כי בקומה והיה לו הדבר הזה לאות כי רצתה את מחשבתו אשר הוא חושב ללכת; ויהי בקומה, ויקם דירונדה גם הוא כרגע ויקרב לגשת אליה כמעט.

— הנני לעשות ככל אשר צויתני, אמרה גוענדולין בחפזו; ואחרי כן מה אעשה? — וגוענדולין לא מצאה כח לבטא בלתי אם המלים האלה, כי נפקחו פתאם עיניה לראות את עניה הגדול וכי עוובה היא מאין אדם אשר יהיה לה למושיע ולמגן, ולא יכלה עוד להתאפק וזמא את קולה ותבך. ודירונדה גם הוא נפעם לבו בקרבו ויכאב לו מאד, ואולם כרגע התחזק וירע כי עליו להזהר ברגע הזה לנפשו ולא יהיה בו חטא בעשותו מעשה אשר לא יעשה, ויחכה עד אשר תחדל לבכות ועד אשר ירוח לה מעט, ואחרי כן פנה אליה וישאל ויאמר: — אין זאת כי עוד מעט תבואי את ואשת דאוילר לשבת בנאות שדה, הלא?

— כדברייך כן הוא, בעוד שמונה או בעוד ארבעה עשר יום נבואה שם. — וגוענדולין החרישה רגעים אחרים ותסוב משם אל מול אחר, ותכט בעד החלון החוצה, ואחרי כן הוסיפה ותהי כמדברת אל לבה, ותאמר: חשקה נפשו להיטיב עִקְוֹן קֶלֶן... אולי תמצאנה הנה גת וטוב יותר ממני... הזאת היא הדרך הישרה אשר אלך עליה? — גם אני אהשוב כמוך; חובה היא אשר איש לא ישם בה דופי, ענה דירונדה ויחריש רגעים אחרים, ואחרי כן הוסיף ויאמר: מן החובה הזאת תצאנה חובות חדשות ואחרות — ואולם אל נא יהיה דבר עם לבבך לחשוב מחשבת תהו, כי לא טובים ולא נעימים חיי האדם אם מלאים הם חובות מראשיתם ועד אחריתם, והוא לא כן, יען כי רק

מחסר חובה ומחסר מלאכה יהיו החיים למשא על האדם, ובוים החלו לחוש בנפשו כי עושה הוא את מלאכתו להיות למתות ולברכה לאחיו וכי חיב את נפשו ליתר האדם, והיו לו חייו לסגולה ולנתת אשר שוש ישיש בהם כל היום; ואת גם את כי היה דבר מות עם לבבך וכי נתת עליך הרות לתקדיש את ימי חייך לאחרים, וראית כי תשכילו ותצלוחי, והלכת מתיל אל חיל, ובקשת לך מלאכות וחובות חדשות מיום אל יום, והיית כעץ רענן אשר זה עתה התל לצמח ואשר ילך הלוך וגדול הים וגוענדולין נשאה את עיניה ותבט בפני האיש הרובה בה, ותהי כצמא למים בשמעו לפתע פתאם מועינות מים מפכים אשר לא פלל ואשר לא קנה; ודירונדה הבין את רתשי לבת אלה ותהי בעיניו כאיש אשר יפרש בידיו וקורא אליו לעזרה מן החוף הנעזב ומתחנן אליו להציל אותו מדרת שחת. אז חנן את קולו שבעתים מכראשונה, ויוסף ויאמר:

— רק חוקי והתחוקי, כי בעורך באבך באה עליך הרעה הגדולה הזאת להכות את נפשך חרם עד היסוד בה, ולכן אל נא תאמרי כי בוססה את חייך עד לאין מרפא, ורק ככה תאמרי: הרעה הזאת עוררה אותי מתרדמתי, ועתה ארומם ועתה אנשא! תהי נא הרעה הזאת לך לברכה — (ולו שמע איש את דירונדה ואת קולו הערב בדברו את הדברים האלה, כי אז היה בעיניו כאיש אשר ותחנן על נפשו) פקחי נא עיניך וראי! רעה גדולה היתה נגד פניך ובקרב לבך, והיא תגדל שבעתים מכל הרעות אשר באו עליך, כי הנח חטא חטאו לך יען הביאם אותך במשעול צר מבילתי לנטות ימין או שמאל, והיית אשה לאיש ולא רוחך, ותחטא הזה אשר חטאו לך הוליד את המחשבת הרעה והגדולה אשר היתה בלבבך לעשותה, ואת גצלת ונמלטת מפני המחשבת הנוראה והרעה הזאת, ומה יש לך עוד צדקה להתאונן הע באזני איש? את מלאכתו שלח אלהים לפניך וימצא אותך תועה במדבר הגדול והנורא ועוד מעט ובפיך המים מלאו, וישלח מלאך האלהים את ידו ויאחו כך, ויפקח את עיניך ויור אותך את המכשולים ואת האבנים הגדולות אשר בדרךך ואשר בהן תתנגסת רגליך, ותקטן כל זאת בעיניך והנה געשתת לך התשועה הגדולה בעורך באבך וטל ימי נעוריך עוד שוכב על מצחך; כי על כן אמרתי: תהי נא כל זאת לך לברכה, להכין את לבך לקראת הימים הבאים, למען תשכילו ולמען תצלוחי! עוד וכו

יום והיית לברכה בקרב הארץ ונעלית על כל אחיותיך, והתברכו בך מקרוב ומרחוק ואמרו עליך: רק אלהים עשה את היום הזה כי נולדה בו!

והדברים האלה עורם כפי דירונדה והם היו לקסמים אשר הפליאו לעשות בנגעם בלב גוענדולין, ותשמע גוענדולין בדברו, ותחשוב מחשבות אשר לא ידעה מה הן ותהגה הגיונות אשר לא ידעה מה משפטם, ורק הבינה כי קמה ברגע הזה לחיים חדשים אשר לא ידעה כמותם בראשונה. אכן זה דבר התקוה אשר יקו האדם לימים הבאים בהחל חיים חדשים, וזאת פעולת איש אשר נפש רעהו דבקה אחריו לאהבה אותו מאד מאד! ואולם קשורים היו החיים החדשים האלה אל הרעיון כי לא יעווב דירונדה את המקום הזה עד עולם, ותהי נפש דירונדה ודבר התקוה לענין אחר בעיני גוענדולין. אפס לא חשבה גוענדולין בלבה כי דירונדה נוטה אחריה לאהבה אותה וכי יהיה לפניה עד קץ הימים ולא יעובנה, כי מחשבה כזאת רק מחשבת תהו היא אשר לא תקום ולא תהיה לנצח, ורק כחלום היה לה הרעיון הזה, והיא לא ידעה כי בא אל קרבה, ויחי לה לנשמת רוח אפה — או התארמו פתאם פני לחייה ומצחה וצואריה, ויגבר המראה האדום מרגע לרגע, ואחרי כן חרל ויחלוף; וגוענדולין טרם תפתח שפתיה וטרם תדבר דבר.

ודירונדה קרב אליה ויושט לה את כף ידו ויאמר: "אכן רב לי להוגיע אותך!"

או התחללה גוענדולין בשימה אל לבה כי פונה הוא ללכת, ותשם את כף ידה בתוך ידו, ודבר לא דברה.

— הנה פניך יענו כך כי עוד חולה את ולא היית כתמול שלשום, הוסיף דירונדה לדבר ואת ידה לא עזב מידו.

— לא אוכל לישון היטב בלילות, ענתה גוענדולין ותהי קדורנית כבראשונה — כל המעשים אשר נעשו ישובו להעשות שנית לנגד עיני בשכבי על משכבי ועיני פקוחות; או אשוב לראות את כל המראות הנוראים, ואני ידעתי אשר גם בימים הבאים ישובו אלי ואני אשוב לראותם, הוסיפה גוענדולין ועצמותיה חדרו כמגור ופחד.

— מעט מעט תשובו לאיתנך הראשון ויטב לך, ענה דירונדה ולא מצא את לבבו לעווב את ידה מתוך ידו ולפנות ממנה ברגע המר והרע הזה.

— הסיר הונגָּ אמר אלי כי יש עם לבבו לבוא לשדה-דיפלו ולשבת שם ימים או שבועות אחרים, אמרה גוענדולין פתאם בזכרה כי בראשונה עלו הדברים האלה על לשונה להגידם לו ואחרי כן שכחה אותם — התבוא שם גם אתה ?

— אולי, ענה דירונדה, ויוכור בן-רגע כי המלה הזאת אשר התמלטה מפיו באין חשבון ודעת חכאיב לגוענדולין, וימהר וישנה את טעמו ויבחר לו לשון רכה ויאמר: „כן הוא, אבוא“, ואחרי כן עזב את ידה מתוך ידו, ויתעורר, ויהי נכון ללכת.

— ואתה לא תשוב עוד אלי עד אם עזבתי את לונרון? שאלה גוענדולין בעצב ויגון ופניה הלבינו שבעתים מבראשונה.
ודירונדה לא ידע רגע אחד את אשר עליו לענות, ואחרי כן אמר: אם יש דבר אשר אוכל להועיל לך ואם שאלה גפשך ממני כדבר הזה, אז בוא אבוא!

כן, כן, שאלה גפשך כדבר הזה; אין לי דרך אחרת בלתי אם לשאל כדבר הזה, קראה גוענדולין בהמות רוחה ובסערת נפשה, וגם אתה ידעת כי אין לי דרך אחרת בלתי אם לשאל כדבר הזה מעמך! כי מה כחי ומה רוחי אשר בקרבי? מה לי ומי לי עוד פה בלעדריך? — וכדברה את הדברים האלה ותראינה דמעותיה בעפעפיה ותהיינה נכונות להתפרץ החוצה.

אז יחוש דירונדה מכאוב בקרב לבו אשר לא ידע כמוהו מעודו, ויראו אותות מכאובו גם על פני לחייו ובתוך עיניו, ויהו כאיש אָמלל, ויתחזק ויאמר: „בכל גפשי ובכל מאודי נכון אנכי לבוא!“

וגוענדולין הכירה כי השתנו פניו, ויצר לה בגללו, ואולם בסתר לבה שמחה על התוחלת אשר נתן בלבה וכי לא פסה תקוה לראות את פניו, ותתעורר, ותחי רוחה.

— אל נא יצר לך ואל נא תשתוחח גפשך בגללי, אמרה אליו גוענדולין בשפה ברורה ובדברים נמרצים כבראשונה — עד עולם לא אשכח את הדברים אשר דברת אלי ודבר מדברריך לא יוח מקרב לבי עד נצח נצחים, והיה לנוכה עיני תמיד המשפט הטוב אשר שפטת אותי ואשר אמרת כי עוד יש תקוה ולא אָמק בעוני, ולכן זה יהיה כל עמלי אשר

אעמול תחת השמש, לקים את דברך זה ולדרוף את הטוב עד אשר אמצאהו.

או הביטה אליו ותושט לו את ידיה שנית, ותהי כשוכחת את כל אשר עבר עליו ועליה למן הרגע אשר דבר דירונדה באזניה את הדברים ההם ועד עתה; ואולם על שפתיה לא חלף שחוק בכרכה אותו בשלום, כי לא שחקה גוענדולין למן היום אשר מת עליה אישה פתאם, ובעמדה ברגע הזה לפני דירונדה, ותהי רק כפסל תמונת גוענדולין הנערה אשר ראינו לפנינו ואשר הסכינה מעודה לתת בשחוק קולה בראותה את יתר האנשים בהתעצבם אל לבם או בדברם את דבריהם באמת ובתמים.

אכן רק בשימונו אל לב את כל אשר עבר עליה, אז נבין את דרכיה ואת מעשיה לעומת פני דירונדה. ולא יפלא עוד בעינינו כל שיחה וכל שיגה וכי היתה כרודפת אחריו וכמתאמצת למשוך אותו אהריה תחת אשר דירונדה היה כמסתיר פנים ויטוב ממנה אל מול אחר כפעם בפעם, והיא לא שתה אל לבה כי־היתה לצחוק בעיני הרואים וכי יתנו בה דופי, כי אמרה: איש נפלה מן השמים ותאחו בארבע פנות הבית, ואני דלתי מן החלון החוצה להמלט על נפשי, וארא שם את דירונדה עומד ואתנפל אל זרועותיו ואתרפק על צואריו למען אשר ישאני מתוך המהפכה — ואיה אפוא האיש אשר ימצא בו און בעשותי כדבר הזה? אכן מחשבת דבר חייה ומחשבת דבר נפש דירונדה חדלו מהיות בעיניה מחשבות נפרדות ותהיינה למחשבה אחת, בי הוא הוא האיש אשר עורר אותה הפעם לחיים חדשים, אחרי אשר חייה הראשונים תמו והיא לא ידעה כי יש חיים חדשים לפניה וכי חיה תחיה; ויש אשר כל מחשבותיה וכל רחשי לבה מלאו את פני דירונדה, והיא חשבה כי גם מחשבותיו וגם רחשי לבו מלאים אותה כמשפט הזה, כי זה דרך האדם לשפוך את רוחו על רעהו ולחשוב כי רעהו יעשה את מעשיו ויחשוב את מחשבותיו לפי רוחו הוא ולפי מחשבותיו. ואולם לא באה מחשבה בלב גוענדולין לחשוב אשר יבוא יום ותיה התחבר תתחבר אל דירונדה והיו לבשר אחד, כאשר גם זאת לא עלתה על לבה לחשוב כי יבוא יום והוא יפרד מעליה ויעזוב אותה. ולכן לא לאהבה בתענוגים ולא ליום התוגתה קותה נפשה — כי איך תעלינה מחשבות באלת על לב גוענדולין האמללה ביום נוסה

מתוך המהפכה להמלט על נפשה? אכן נחה עליה האהבה הגדולה ותנח את ידיה עליה — ואולם מה מידה שאלה? הלא רק לשמוע מוסר ותוכחה, להתודות על עונותיה, לשנות את ארחה ואת דבעה מן הקצה אל הקצה וללמוד את המעשה אשר תעשה, למען תשא ולמען תסבול ולבה לא יועף עליה. והיה כאשר צעקה נפשה אליו צעקה גדולה ומרה — היפלא ממנו משפט הצעקה הזאת? הלא רק בילד קטן צעקה, אשר התנגפו רגליו הקטנות, ותצעק אליו למען אשר יתן לה את ידו, מן התעה מן הדרך ותאבד. החיים החדשים החדשים החדשים החדשים

דירונדה שמע את קול הצעקה הזאת, ותגע בלבו; והוא איש אשר לבו מלא חמלה וחנינה, לחמול על כל נקשה ומר נפש ולחון את כל אובר ואמלל, ואולם גם רוח נכון, לחשוב מחשבות בחשבון ודעה ולראות אחרות מראשית — ולכן לא על נקלה עצר כח להתיצב בפני גוענדולין. הן יחיד היה לפניו אשר ידע את כל קורותיה ואת כל המוצאות אותה מאז ועד היום הזה, ועל כן ביום הפגותו אליה עורף ולא יוסיף עוד לשמוע אליה בקראה אליו, והיה בו חטא, כי הדיח ידיה אותה מלפניו, ונפלה, ולא תוסיף עוד קום. ואולם גם זאת לא נכחיה ממנו כי ימים יבואו, והוא לא יוסיף עוד לעצור כח לשמוע אליה בקראה אליו ולבוא לפניו בדרשה אותו — ויחשוב דירונדה מחשבות גם על אדות הדבר הזה. החיים החדשים החדשים החדשים החדשים

ויהי מה! אמר בלבו — אחכה נא ואראה איך יפול דבר, ואני בנפשי לא אעשה קטנה או גדולה, או שב דירונדה ויבוא עוד שתים שלש פעמים אל חצר בית הסיר הוגא בטרם קמה גוענדולין לעזוב את לונדון, ואולם כפעם בפעם וגם אשת דאווילו יושבה עמהם בדרכם את דבריהם, ולכן לא גדלה עוד הסערה כבדראשונה. בימים ההם וגוענדולין חרצה בלבה לקבל את כסף הנחלה ואת השרה אשר הניח לה אישה אחריו, ויהי עם לבכה לשוב היא ואמה ואחיותיה ולשבת בשדה-אופינדין כימי קדם, כי אמרה אשר יהיה לה השרה הזה למרפא ולנחמה לנפשה הסוערה, תחת אשר יושבה במקום הזה מעודה ועד יום חתונתה, והוא לא ירעה בימים הטובים החם כי שלוח היא ושאננה. והסיר הוגא שמע את כל הדברים האלה ויעמול ויבקש איש אשר ישכור את שדה-גדסמיר מיר גוענדולין, וכסף השכירה יהיה לשלומים לגוענדולין לשלם בו את

לפני בני. ואולם כח התאוה אשר יתאוה האדם לצחוק ולהוללות יגדל מן הרעב, ויש אשר בהתרגש לב אדם עד בלתי תכלית, וחדל גם הרעב ולא יוסיף עוד להציק לו ולענות נפשו, ולפעמים יבד איש כזה בתמהון ובכשלון ונפשו תזהם כל אכל, והלך האיש מדחי אל דחי, וחכה עד אספו את השלל, ולבו יאמין בכל העת ההיא אמונה גדולה כי עוד מעט ומצא את השלל, עד אבוד ממנו האגורה האחרונה והקיץ והנה נפשו ריקה —

אבל גם בהשתער לב אדם עד מאד ובהתרגש לבו בקרבו עד בלתי תכלית, והיה בהמעייטו לאכול לא ימעיט מאכול פעם אחת ליום, וגם לפידות בהמעייטו מאד לא המעיט מדי האכילה האחת, ואותה לא תמצא ידו בלתי אם בתתו את מחירה כסף עובר לסוחר. והוא רק קבל את הכסף מידי בתו, עודו ברחוב ההוא, וימהר ויסר אל אחד הבתים אשר בו יאספו המצחקים, וישם על השלחן את הכסף אשר מצא בתוך הכיס, וימצא בו שלל פי שנים, ויוסף עוד לשלוח בצחוק ידו, וימצא שלל פי שלשה, ויוסף עוד — ויאבד ממנו כל כספו פתע פתאום ולא נותר לו בלתי אם הכיס הריק לברו, אז עוב את הבית והכיס עודנו בין אצבעותיו, ויחשוב מחשבות ויבקש עצות בנפשו: האם עליו ללכת עתה לתת את הכיס בעבוט, ובמעט הכסף אשר יהיה לו ישוב אל שלחן המצחקים לנסות שנית אם יצליח בדרכו ואם לא, אם האם ילך ויבוא לפני מורה, וראתה מורה את כל לבו הטוב בהשיבו אליה את הכיס היקר בעיניה, ואמר לה כי את הכסף אשר קבל ממנה נתן על יד אחד הנושים אשר נגש בו, כי זה דרכו מעודו למנוע מפיו אכל ולשלם לנושיו במיטב כספו, ונתנה בתו לו כסף אחר תחת הכסף אשר אבד ממנו, ומדי השבו את המחשבות האלה, ומחשבה חדשה עלתה פתאם על לבו אשר דבקה נפשו אחריה מאד מאד ואשר לא סרה עוד מקרבו, ויתהלל בלבו כי כל אשר לבניו לו הוא, וכי רק מאשר לו יתנו לו ורק את אשר לו הוא אותו הוא מבקש, ולכן לא יפול עוד לבו עליו ולא יחזור עוד פניו ולא יעמוד עוד כעני בפתח כבואו לפני בנו ובדרשו ממנו את אשר לו הוא — ובעודו חושב כה וכה, וימצא כי אך טוב יעשה לו יבוא עתה לשבת כבית בניו ולחשליך את יהבו עליהם; וכאשר הוסיף לחשוב בעורא בנו, כן חלפה היראה אשר ירא אותו, וידע ויבן

כי בשבתו בבית בניו ומצאה ידו להוציא כסף מתחת ידם כפעם בפעם באפס עמל ובאין יגיעה, ולא יחסר עוד דבר. אכן אמת הדבר, אלהי הצחוק סר מעליו בימים האחרונים ויעזבהו ובכל אשר הוא עושה בשבתו אל שלחן המצחקים איננו מצליח עוד, ואולם הן לא לנצח תרדפהו הרעה ויש תקוה כי עוד מעט וישב ומצא שלל כימי קדם וכשנים קדמוניות, כי למה תעמוד בתו מנגד נגעו ולא תתן לו מן הכסף הרב אשר תביא מפרי ידיה או מאשר יתנו לה מיודעיה ומכבדיה הרבים אשר אמרה לו? ולפירות חשב כי עוד כחו אתו ועוד קסם על שפתיו ללכוד לב נערה כמורה ולהוליך שולל איש כעזרא, והוא לא ידע כי סר צלו זה ימים רבים; כי לא רק מן הנשים יפלא לפעמים להאמין אשר סרו מעליהן החן והתפארת ותהיינה לסחי ולמאוס ברבות ימי שני חייהן, כי אם גם בין הגברים תראינה עינינו כפעם בפעם דבר אשר כזה.

ממחרת היום ההוא ולפירות עשה כאשר זמם, ויהי מתהלך ברחוב ברומפטון אנה ואנה ועיניו תלויות אל הבית הקטן אשר ראה מרחוק, ויחשוב בלבו להיות אורב למירה בצאתה אל רחוב העיר ולהכות אליה אצל כל פנה, ובזאת לא יקש עוד ממנו לבוא עמה הביתה. בין כה וכה והשמש בא ויהי ערב, והוא עורו מחכה בחוץ, עד אשר נלאו רגליו לשאת אותו וייעף וייגע מאד, ומחשבה עלתה על לבו כי לא יבצר ממנו לגשת עד לפני הפתח ולהכות בפעמון ולשאל לבתו, והיה אם לא ימצאנה בביתה, וחכה לה עד אשר תשוב — ואולם בגשתו אל הבית, וידע לפירות כרגע כי מירה בביתה, כי שמע את קולה בהשמיעה את המון זמירותיה ושיריה באוני אחיה.

ומירה ישבה לפני העוגב ותשר את השיר הנחמד „הערץ, מיון הערץ“ (לבי, הוי לבי), ומרדכי יושב ועיניו סגורות ואוניו קשוכות אל הקולות הנפלאים אשר יתמלטו מפיה, ופתאם והנה אשת ארם שומר החצר באה החדרה, והיא נכלמה מדי דברה.

— הנה איש עומד בחוץ, גבולתי, והוא אומר כי אבוך הוא.

— ארדה נא אליו, ענתה מירה כרגע ותתר מזקומה ותבט אל

פני אחיה.

— לא, מירה, לא! ענה עזרא דברים נמרצים — ואל אשת

השומר אמר: קראי נא לו ויבוא!

ומירה עמדה עוד ועצמותיה רחפו ממנו ומפחד וידיה נלכדות בחוקה אשה באחותה, והיא טרם הסירה עוד את עיניה מעל פני אחיה אשר קם גם הוא ממקומו ותיצב הכן. ועורא נפעם מאד בעמדו, כי סג לבו, ותרא מירה את פנים והנה שונים הם מאשר היו עד היום הזה, ולא מצאה בהם עוד אותות נחת וחגיגה, מנוחה וחמלה, כאשר הסכינה; כי קמט עור מצחו ועל שפתיו ילין עון ומרו.

ואשת אדם שומר החצר בפתחה את דלת החדר לא יכלה להתאפק ותבחן בעפעפיה את האנשים אשר בבית ואת האיש הבא, ותערוך את פני עורא לעומת פני לפירות, ובצאתה ותאמר אל לכה: „אכן האיש הזה הוא האב!" כי נדמו פני עורא אל פני אביו כרשמייהם וכתויהם הקיצונים, אשר אותם יכיר הרואה כמעט אשר ישים את עיניו בהם, ורק בהוסיפו להביט בהם וראה כי נבדלו מאד איש מאחיו וכי הרוח אשר ינוח על פני האחד לא ינוח גם על פני השני, כאשר הרוח הלוכשת פני איש בקרומבל לא תלכש גם את פני אביו התם אשר היה איש מקרב העם ואשר לא גפלה מאחד העם כרב או כמעט.

ולפירות בחר לו רוח נכאה להלבוש בה את פניו בטרם בואו החדרה, ואולם גם כאמת ובלב שלם חדרו עצמותיו בראותו את פני בנו ובהחלו לדבר אליו את דבריו, לאמר: „אכן האב הזה הוא האב!" — רק הכר לא הכרתני עורא בני, עורא גלרי, כי על כן לא ראית את פני זה שנים רבות!

— הכרתוך... הכרתוך היטב... אבוי! ענה עורא מעט מעט ודבריו היו כחרבות שנונות, ובנשאו על שפתיו את המלה „אבוי" ותהי בפיו כתוכחת עלי עון.

— אכן מתאנף אתה בי! ובעיני לא יפלא הדבר הזה, כי אתה למראה עינים תשמשט והוא יענה בי... אם שואה תבוא על איש, או לא בכל עת תמצא ידו לעשות טוב וחסד ולפעול כאשר יהיה עם לבבו, ואני גם אני שבעתים נשאתי וסבלתי בזכרי את הדבר הזה — ענה לפירות בחפזו, ומרו דברו שב אליו רוחו מעט מעט ועו פניו ואמץ לבו גברו מרגע לרגע; ואחרי כן פנה אל מירה, ויושט לה את הכיס ויאמר: היליכי את הכיס, בתי חמדת נפשי! בי אמרתי לבי, רק נחמד הכיס הזה בעיניך למען הכתב והפתגם אשר שם, ולכן השיבותיו אליך;

ואת הלא ראה תראי כי הריקותי אותו, כי אנוס הייתי לשלם במחיר
 הלחם אשר אני אוכל ובמחיר החדר אשר אני יושב בו, ואני ידעתי
 אשר השקה נפשך גם את כי עשה אעשה כדבר הזה, ועתה הנה שפתי
 ואין תחת ידי אף אגורה אחת — בלתי אם אל הסד כגני עיני נשואות.
 אכן לא יבצר מכם להגיס אותי מעל פניכם ולגרשני מהסתפח עמכם,
 ולא עליכם לקרוא לאחד השוטרים להוציא אותי מן הבית הזה, כי הלך
 אלך לרצונני, ואת מירה הלא תוכלי לפתוח את פיך ולדבר אלי כדברים
 האלה לאמר: „אבי! למן היום הזה והלאה אין לי דבר עמוך וראות פניך
 לא אחפוץ; הן גדלתי, אמצתני ואף פזרת את כל כספך ואת כל כחך
 שחרת לי בעודי נערה קטנה אשר לא ידעה לנטות ימין ושמאל בלעדריך,
 ואולם עתה גדלתי ואתה היית לי ככלי אשר אין חפץ בו עוד, ולכן לך
 לך ואני אמצא את דרכי גם בלעדריך“; פתחי נא פיך ודברי אלי כדברים
 האלה וראית אם לא כענן בקר אעבור ואחלוף, ועיניך לא תראינה אותי
 לנצח עוד, — וכדברו את הדברים האלה, ויהי קולו לקול בוכים, כאשר
 הסכיף לעשות מעוררו, ועורר מעט ונחבא קולו בתוך גרונו מרוב דמעות
 אשר מנעו אותו מדבר ומהוסוף עוד, ויהי חתום פיו ויהא זקוף
 ידעת, אבי, כי לנצח לא אדבר אליך כדברים האלה, ענתה
 מירה ותורא יראה גדולה, כי הבינה את כל הכזבים ואת כל השקרים
 אשר נמצאו בתוך דבריו, מלבד הדברים אשר הם גלה את אונה אשר
 יש עם נפשו לבוא ולשבת בבית בניו, ותפחד פן ישמע עורא ובערה
 כאש חמתו, ויאמר קצת ויהא זקוף, קצת חזק ויהא זקוף
 חטא א — מירה, אחותי, קומי ועזבי אותנו! אמר עורא פתאם וקולו
 מלא עוז והדר, ויהא קצת ויהא זקוף, קצת חזק ויהא זקוף
 ומירה הביטה בפני אחיה ביראה ופחד, ותהי כמתחננת אליו,
 ולא מצאה כח לעזוב את החדר כשרם תבקש מלפני אחיה על אביה,
 כי היה לה אביה כקוץ ככשר החי ואשר עוד יגדל הכאב שבעתים כבוא
 איש להוציא משם ביד חזקה, או נגשה עד לפני אחיה ותנח את ידה
 על ידו ותדבר אליו בלאט, וגם לפידות שמע ברברה, ותאמר: „זכור
 ואל תשכח, עורא — הלא אתה הגדת לי את הדבר הזה, אשר לו חיתה
 אמנו לפנינו כי עתה לא הדיחה אותנו מלפניה“, ויאמר עורא
 כשהי בי ולכי, ענה עורא, ויהא זקוף ויהא זקוף

או עזבה את החרד ותצא ותעל במעלות לבוא אל חרדה, והיא עודה על פני המעלות ולא מצאה כח להוסיף לעלות, ותשב, כי נפעם לבה מאד. מי יודע אם לא יתמלט דבר מפי אחיה, ושמע אביה וקם ללכת ולא ישוב עוד, ואת פניו לא תראה לנצח —

ולפידות ידע את הרעה אשר נגד פניו ומה ידבר בו בנו, ויתחוק ויכבד את לבו, ויבקש לו מעמד אשר משם ישיב את כל החצים אל חיק בעליהם, ויהי נכון לבלתי הכנע מפני בנו; כי מי בנו ומה הוא אשר יירא אותו? הלא רק גער נגוע וידוע חלי הוא, אשר מעפר תשח אמרתו ואשר רדף קדים מעוודו ועד היום הזה, להתמכר אל חלומות ורמיונות רבים, עד כלות שארו מעליו ועד היותו לצל — האותו יירא, אם מפניו יגור? יפתח נא בנו זה את שפתיו וחזה עליו את המשא אשר בלבו, והוא ישמע וידום, והיה כאיש אשר ימלט אל בית התפלה מפני הברד היוורד ארצה, ולמען המפלט הזה לא יכאב בשרו עליו אם תשמע אזנו גם את להג המטיף העומד על הבמה ומטיף לעם —

אכן לא היה לפידות ערל לב מלדה ומכטן, ורק דברי ימי חייו למדו אותו מעט מעט להיות איש אשר כזה.

— הבית הזה אשר מצאנו לנו לשבת בו, החל עזרא לדבר, יד אחד הנדיבים הגדולים כוננה אותו ויד מירה אחותי, אשר מעמל כפית תאכל לחם; והיה כל הימים אשר נשב בו, וישבת בו גם אתה, ולא נסגור את הדלת מפניך, כי לא נחפוץ בלכתך אחרי שרירות לבך ואחרי תאוותך אשר גברה ממך. אבינו אתה ואנחנו בניך אף כי נתקת עשרת מונים את החבל אשר יחברנו איש אל אחיו; ואולם עד עולם לא אבטח בכך ולנצח נצחים לא אאמין לך. את צדור הכסף לקחת בידך ואת גשויך לא שלמת; את אמו עזבת ואת לבך הקשחת ממנה; את פרי בטנה גולת ממנה ואת לבה הכית חרם; ואתה היית למצחק היושב כל היום אל שלחן המצחקים, ובערה נאש תאוותך ואין מכבה, ותחת רות נדיבה ובשת פנים היית נבהל לדרוף בצע מעשקות ולא תאמר הן; את אחותי אמרת למכור לנכרי, וגם מכר מכרת אותה, ורק אשר לא אָבתה הנערה להלוך עמך ותברח מפניך, לכן עמד הקונה וידיו ריקות. הלאיש כזה אאמין, אם אבטח כאיש עושה כל אלה? ראה הנה הלחם לפניך ואנחנו נתן לך ממנו חלק כחלק, וגם מטת לישון עליה וגם בגד ללבוש נתן

לך, כי חובתנו היא ואתה אבינו; ואולם עד עולם לא נאמין לך וכך לא נבטח, כי איך נבטח באיש עושה עול ואיך נאמין לאיש אשר הוריד את אמנו ביוגן שאולה? אות הרפה הוא אשר הושם בבשרנו כי איש כמוך אבינו הוא, והאות הזה בוער כאש בבשרנו ולא יחדל המכאוב עד עולם; ואולם האלהים עשה לנו את האות הזה, והיה כי תגע בך יד שופטים צדיקים לענוש אותך על כל הטאתיך, או שוט שוטף כי יעבור על בשרך להכות אותך על מעלך אשר מעלת, למען שימדך להרפה ולדראון, ועינינו תראינה את כל אלה, ועינינו ואמרנו: „אבינו הוא! נטו נא מפניו הצדה עד אשר נהגה אותו מן המסלה ולא יהיה לכם עוד לשטן על דרככם!“

אכן הכין לפירות את נפשו לקראת המלחמה וידע את הסערה אשר תחול על ראשו, ואולם לא ידע מראש לערוך עד כמה תגבר המכה, ולא האמין כי ירד הרעם דרך ישרה ומחין את ראשו ועד לבו יגע. אז תשמע אונו בפעם הראשונה את הדברים הנוראים היוצאים מקרב לב עמוק, והם נגעו בלבו וישפכו עליו את הרוח הנכאה אשר הסכינה מירה לראות בו כפעם בפעם כשבתו לבדר בביתו ועיניו נולו מים; ובכלות דבר התוכחה מפי עזרא, ולפידות התנפל על הכסא אשר שם, וישא את קולו ויבך ככי גדול, ויהי כאשה מצרה ואת ראשו הסתיר בשתי כפות ידיו. ואולם לא רק משבר רוח נתן לפידות את קולו בבכי, כי גם בחשבון ורעת עשה את מעשהו, ותהיינה דמעותיו תמיד למקלט לו, אשר ימלט אליהן בכל עת אשר תשמענה אוניו מוסר ותוכחת, והוא בעודו עלם צעיר לימים ויפה עינים ותהיינה לו הדמעות גם אז למגן ולמחסה מפני להט כל חרב המתהפכת עליו.

ועזרא שב וישב על כסאו ולא הוסיף עוד לדבר, והוא עיף ויגע מאד מקצר רוח ומעבודה רבה בדברו את דבריו הקשים והמרים, כי לא יכול להתאפק ולכן הוציא את כל רוחו הקשה והמר אשר נשא בסתר לבו זה ימים רבים. אז הדרו ידיו הרוות בשימו אותן על משענת הכסא, וקולו נחבא באפס כח עוד לדבר דבר, ולבו הגיד לו כי זאת הפעם הקריב לבוא עד לפני המות כפשע אחר. בין כה וכה ומירה שמעה קול בוכים, ולא יכלה להתאפק, כי לבה הגיד לה למי הקול הזה אשר היא שומעת, ותחפו ותבוא החררה, ובראותה את פני עזרא, ותמהר ותחרד

אליו ותחזק בירו ותלחץ אותה בין אצבעותיה, ויהי הדבר הזה לו למרפא ולנחת; ובכל זה לא נשא את עיניו ולא הביט אליה. ולפידות הבין כי שבה מירה החדרה, וישא את ראשו ויתעורר, ויקח את מטפתו וילחץ אותה אל עפעפי עיניו, וזאחרי כן הושיט את ידו למירה, ויען בקול בוכים ויאמר: „שלום לך עתה, מירה! הגה אביך הולך ולא יוסף עוד להיות עליך למשא, והיתה אחריתו אחרית כלב נופל ומת בחוץ, כי רק כגמולו ישולם לו. אכן לו חיתה אמך לפנינו, כי עתה ירעתי אשר נשא נשאה לי כיום הזה — זה לי שלשים וארבע שנים, ואנחנו עמדנו תחת החפה ואָשם את הטבעת על ידה ונהי לבשר אחר ולנפש אחת; ועתה הן נשא נשאה לי, מבלתי הזכיר את עוני, ואז ישכנו לבטח יחדו עד נשות צללי ימינו האחרונים ועד בואנו בשלום אלי קבר, ואולם יד אלהים היתה בי ורק כגמול ידי ישולם לי עתה — שלום לך!“

ובנשאו על שפתיו את המלים „שלום לך!“ בפעם האחרונה, ויקם מעל הכסא; ומירה לא הוציאה עוד את ידה מתוך ידו, ובראותה כי קם הוא ללכת, ותפן כה וכה לראות מאין יבוא עזרה, והוא גם בכה לא תבך וגם התיפח לא תתיפח, ורק ביראה ובפחד תקרא בקול גדול, לאמר:

— לא, אבי, לא! — ואחרי כן פנתה אל אחיה ותאמר: „עזרא, הן לא גרשת אותו מעל פניך? — שב פה עמנו, אבי, וסוד מרע ועשה טוב! עזרא, אין בי כה לשאת את כל זאת! איך אפתח פה ואיך אמור אל אבי?“

— „לך ומות!“? —

— הלילה מומני לרבר כדבר הרע הזה! ענה עזרא בניעה ובעמל רב — ואני אמרתי: שב עמנו פה וחלק כחלק תאכל עמנו!

— כי אז עמנו פה תשב, אבי, ואנחנו נראג לך ונכלכלך; לך עמי — אמרה מירה ותמשוך אותו אחריה, ולפידות רק חכה חכה עד אשר ישמע כדברים האלה, כי אליהם נשא את נפשו, וישמח ברגע הזה על כל התשועה הגדולה אשר נעשתה לו ועל כל חשנויים הרבים אשר יבואו עתה על נפשו, ויהיו לו לנחומים ולשלומים, ויצא אחריה, והיא העלתה אותו במעלות עד בואם אל החרד אשר שם יבואו האורחים.

— הגה חררי לפניך אשר בו אשב ככל עת אשר אינני עם

עזרא, ועוד לי פה חרר שני אשר יהיה לך לחרר משכב; כי עמנו
 תשב, אבי, ועשית רק טוב; ואתה אמור נא בלבך כי שבת אל אמי,
 והיא נשאה לך ולכל הטאתיך, כי מפי תשמע את קולה עתה בדברה
 אליך. — ומירה דברה את דבריה כמתחננת על גפשה, ורק לא מצאה
 את לבכה להתרפק עליו ולדבר אליו דברו חן, ומעם כימי קדם כאשר
 הסכינה, הטאת חזיון, והשפעתם היתה יצאיהם הרוב עניו אלה
 ולפירות שב מהרה אל משפטו הראשון ורתנו הרעה לא היתה
 לו עוד; אז החל לדבר באזני מירה על אדות קול ומירותיה ועל לכתה
 מחיל אל חיל, ועוד דברים רבים כאלה אשר לא יתנו ולא יוסיפו;
 וכבוא אשת אדם ותבא לו את לחם הערב, אז הגביר ללשונו וידבר
 באזניה דברים רבים ושונים, למען הראותה כי איננו כאחד העם, לו
 גם בגדיו הצואים ענו בו, וזכי ראה לבו חכמה ודעת הרבה מאד ולא
 יבושו בו בניו, הם חל השלש רבא הירשדה רבא הוא, השלש השלש רבא
 ובעלותו על משכבו כלילה והוא לא מצא תנומה לעפעפיו, כי
 לא הספיק, אז החל לחשוב מחשבות על דבר מירה ועל ערך עשרת
 ועל מוסת הכסף אשר לה, ואחריו כן זכר את שלחנות המצחקים ואת
 הימים הטובים בשבתו אל השלחנות ההם, ויזכור את כל המעשים אשר
 עשתה ידו בטרם כבאו ארצה אנגליה ואת אשר מצא תמור לעשות
 בערמה ובמומה בשבתו לצחק, ותעלוץ גפשו בקרכו — אמנם ירט הדרך
 לגגרו והוא לא מצא עצה אחרת בלתי אם לבוא ארצה אנגליה, ואולם
 הארץ הזאת ארץ ארורה היא, ארץ תלאובות וציה היא, אין בה כל!
 כאלה וכאלה היו התמונות אשר ראה לפירות בחלומות הלילה
 בשכבו על משכבו, ורק את תמונת עזרא בנו לא הביטו עיניו ולא
 ראה אותו בהתיצבו לפניו וכדברו אליו את דברו תוכחתו הגדולה ואת
 מוסרו הקשה; ויש אשר חלפה גם תמונת בנו על פני שלחנות המצחקים,
 ותראינה עיניו אותה הגע אחר ואזניו שמעו קול דברים, ואחריו כן עברה
 התמונה ותמוג והתהי כצל, ואזניו לא הוסיפו לשמוע בלתי אם את קול
 המזכירים המונים במספר את האנשים הצובאים לפני השלחנות וקוראים
 בשמות את המצחקים, כי היו לו אלה לנשמה אשר באפו ולרוח אשר
 בקרב גפשו, אדם הוא צובאי וצובאי הוא צובאי, הם יצאיהם מה, בני
הם יצאיהם, יצאיהם לא יצאיהם, הם יצאיהם, הם יצאיהם, הם יצאיהם

פרק ארבעים ושבעה.

ודירונדה לא שמח שמחה גדולה בשובו מראות את פני אנשי בית מאלינגר אשר על פני השדה, וימצא את האורח אשר לא קרוא והוא יושב בבית מיורעיו ברחוב ברומפטון. ומירה ראתה כי נחנין הדבר, ותספר לאביה ותגד לו את דבר דירונדה ואת כל אהבתו לעזרא ואת כל החסד אשר עשה עמו, ותהי מתאמצת להגיד לו את כל אשר יכלה להגיד ואת כל אשר לא יפלא מאביה להבין, ותספר לו גם את ראשית הדברים אשר היו בין עזרא ובין דירונדה, ובמה דבקה נפש איש אחרי רעהו; ורק את הדברים אשר בין דירונדה וכינה לא הגידה לו, זולתי את דבר כל החסדים הגדולים והנאמנים אשר עשה עמה, ואת דבר התשועה אשר עשה לה בהצילו אותה ממים עזים כחדה ממנו ולא הגידה לו; ואת חסדי בית אנשי מיריק ספרה באזניו, ותכלכל את דבריה במשפט ובחשבון, עד אשר חשב לפירות כי שם ראו עיני בתו את האיש דירונדה בפעם הראשונה — כי לא מצאה את לבבה להגיד לו את דבר דירונדה אשר בינו וכינה ומה הוא לה, פן תגע נשמת רוח אביה אל הרוח הטהורה הזאת לעכור אותה כמעט. ולפירות גם הוא נוהר לנפשו מהיות לה לנגוש ומהאיץ בה לספר לו את כל קורותיה ואת כל המוצאות אותה כברחה מלפניו ובבואה ארצה אנגליה, ורק שמח שמחה גדולה בראותו כי יש לבניו איש מודע ורע אשר יתמוך אותם ביד נדיבה ואשר כל מעשיו יענו בו כי אחד הגדולים הוא מן הגדולים אשר בארץ וכי כסף תועפות לו.

בעת ההיא ואחי מירה דבר באזני דירונדה ויספר לו את כל הדברים החדשים ההם ואת דבר לפירות היושב עמם כיום הזה, לכה היתה אחרית הדברים אשר דבר עזרא באזני דירונדה, לאמר: „עתה שבה נפשי למנוחתה ולא אתעכר עוד בו על דבר אשר בא לישבת בתוכנו, וגם אתאמץ להאמין אשר מראה פני אחותי המכלכלת אותו ומראה פני החיים המלאים שלוח ותום אשר עיניו תראינה פה יום יום, הם יעצרו כח להשיב אותו לבצרון ולמנוע אוהו מרע; ואף צויתי את מירה, והיא נשבעה לי ביום הזה לעשות את חפצי, לבלתי תת לו

אגורת כסף, אף לא אחת, כי ידעתי אשר ביום קחתו בידו אגורת כסף, ועזב את הבית הזה ובא אל המקום אשר שם יעבור את בשרו ואת רוחו, ואחרי כן ישוב אלינו.

ודירונדה לא סר אל בית רעיו ברחוב ברומפטון עד כלות שלשה ימים לבוא לפירות שם; בין כה וכה והבגדים החדשים אשר נעשו לפירות לא הובאו אליו עוד מבית התופר אותם, כי לא תמה עוד המלאכה, ולפירות לא הפץ להראות לדירונדה בעודו לובש את בגדיו הצואים והמטולאים, ויחכה, ויעמוד לפני החלון ויבט החוצה ויארב לדירונדה למען ראותו את פניו בעברו, ובראותו אותו וישתאה וישתומם לפירות מאד, כי לא פלל לראות איש צעיר לימים, וגם מירה לא הגידה לו את הדבר הזה, והוא חשב כי תראינה עיניו איש אשר שיבה זרקה בו והיא עיף ויגע ושבע ימים, כי על כן ימצא הן בעיניו איש כעזרא אשר רוח חיים אין עוד באפו ועל כן דבקה נפשו אחרי תורה אשר רוח רקבון עולה ממנה. והוא רק ראו עיניו את דירונדה, ומתחשבה באה אל לבו כרגע כי אוהב האיש הזה למירה, כי בטח לבו כאהבת דירונדה למירה יותר מאשר בטח באהבתו אל עזרא, ונפשו קותה בסתר כי מעט מעט יצליח לגנוב את לב דירונדה ולשית לו בחלקות, והאמין לו דירונדה ואל הרברים אשר יאמרו לו בנוי על אדותיו לא יאמין. אז עמל כל היום לעשות רק את הטוב בעיני בניו, ויסכון עמהם, וידבר בדבריהם ויעש כמעשיהם אשר הם דוברים ואשר הם עושים; ויהיו דבריו אל מירה על אדות חקות השירה והזמרה ועל אדות תורת המשחקים בבתי התיאטרא, ואל אשת אדם דבר על אדות עשן הטבק, ובראותו כי רע בעיני האשה הזאת המעשה אשר הוא עושה בהעלותו את עשן הטבק בעודו יושב בחדרי הבית, וימהר ויצא החוצה, ויקח עמו את קנה מקטרתו ואת הטבק, ויתהלך לפני חלונות הבית בחוץ ויקטר את מקטרתו שמה; ולפירות איש ערום כנחש, ובראותו כי ימנעו בניו ממנו לתת על ידו כסף עובר לסוחר, ובשמעו כי השכע השביע עזרא את מירה לבלתי תת לאביה אם מעט ואם הרבה, ויתנחם כרגע, ויאמר בלבו: אחכה נא ואראה איך יפול דבר!

ויהי בבוא דירונדה אל הבית שנית, וימצא את לפירות, והוא לבוש את בגדיו החדשים ויושב בחדר עזרא, כי עזרא נטל על נפשו

לשאת ולסבול במנוחה את דבר שכתו בחדרו כבוא אביו לשכת לפניו
 כפעם בפעם, ודירונדה לא קדם את פני לפירות בחן ובהסדר ולא דבר
 אליו קטנה או גדולה, מלבד הדברים אשר לא יכול לנטות מפניהם
 הצדה, כי נפשו ירעה לו בראותו את פני האיש אשר הביא שואה על
 אשתו ועל בניו ואת חייהם השם. ואולם לפירות לא הת ולא וע ולכו
 לא נפל עליו, ויבקש לתת אותו לשבת בחדר ולשמוע גם הוא בקראם
 את הכתבים אשר יוצאו מתוך הארגז הישן; וינסה להיות להם לעזר
 ולמועיל כפעם בפעם, כי עוד אחריהם לקרוא לפעמים את אחד הכתבים
 הכתובים אשכנזית אשר נלאו למצוא את פתרון אותיותיהם הבלולות
 והמטופלות; והדבר הזה היה לו לפתחון פה להשמיע עצה כי טוב יעשו
 לו יעתיקו את הכתבים הישנים לכתוב אותם שנית בדיו על פני גליונות
 חדשים, וכי נכון הוא לעשות את המלאכה הזאת ולהעתיק גם את רוב
 המגלות הכתובות רומית ואת כל אשר ישימו לפניו; כי עיני עזרא
 הצעיר כהות, תחת אשר עיניו עוד מיטיבות לראות, והעצה הזאת
 מצאה חן בעיני דירונדה, ותהי לו לאות כי חפץ לפירות לעשות
 את המלאכה לבעבור הודות לבנו על כל החסד אשר עשה עמו, ויבט
 וירא והנה מצאה העצה הזאת חן גם בעיני עזרא; ואולם עזרא הוסיף
 כרגע ויאמר: „טוב הדבר אשר דברת, ורק ידוע תרע כי פה בבית הזה
 תכתוב את כל אשר תכתוב ולא תקח עמך מן הכתבים האלה מאומה,
 כי לא אניח אותם מידי אף רגע אחד, פן תזול עליהם אש או תהיה
 בס יד למעול בהם מעל או יקרה אותם אסון, ועיני לא תראינה.”
 ובדבר עזרא את הדברים האלה ויהי כאיש אשר עליו לשמור את אחד
 האסורים הנתון תחת ידו, והיו עיניו פקוחות עליו תמיד, פן יברח על
 נפשו ופן ימלט; והיה אם לא כמו עיניו יראה את אביו בעשותו את
 מלאכתו, או לא תאמין נפשו כי עושה הוא את המלאכה באמת ובתמים;
 ואולם בזאת יש עזרא בעצם ידיו את המשא הכבד על שכמו, אשר
 ישב אביו לפניו בכל עת תמיד ולא יעובנו, ויהי לו הדבר הזה למורת
 רוח ולתוגת נפש, כי בראותו את פניו בכל רגע וזכר לבו תמיד את
 כל הזכרונות הקשים והמרים מקרב הימים אשר עברו, וגם תראינה
 עיניו את כל תעלולי אביו ואת מעשיו, ואוניו תשמענה את שיחו ואת
 הגיגו אשר בהם הסכין מעוררו ומהם לא יסור עוד, כי כאשר הוסיף

לפידור. לשבת בבית בניו וכאשר הרבה להתהלך עמהם, בן סר פחד
 בניו מנגד עיניו וכן שב אל משפטו הראשון לבלתי היות שליט ברוחו
 אף רגע אחד, ואולם יש אשר עוד התאמץ לפידות לכלוא את רוחו
 בקרבן, לבעבור יגנוב את לב דירונדה, ואז היה כאיש אשר ילבש
 בגדים צרים ואשר יפתח אוור חלציו בכל עת בואו החוצה או כהיותו
 רגע אחר לכדו; והוא גם הוא יצא החוצה מרגע לרגע, או לקת את
 מקמרתו להעלות את העשן, או התהלך כה וכה וידבר פעם בכה ופעם
 בכה, או גהר על כסאו וידום ויעוה את פניו ויעמד את עיניו ויעש
 בלהטיו; והיה כהיות מירה בחדר גם היא, אז פתח את שפתיו ולא
 סגר עוד אותן, ויהי מדבר על העצים ועל האבנים ועל כל העולה על
 רוחו, כאשר הסכינ מעודו, וספח את כל המוצאות אותם בומים אשר
 עברו, ויחמוד לו דברי לצון ומהתלות, ואמרים ריקים וספורי מעשים,
 ככל הדברים אשר ידע מדברי בתו התיאטרא והבמות, והוא האמין כי
 בזאת ישיב אליו את כבודו הראשון ויחדש בקרבן את רוח ימו נעוריו,
 ועורא בשמעו את כל הדברים האלה ויהיו לו לפוקה ולצרה גדולה; ויש
 אשר לקחה מירה את אביה, כי חמלה על אחיה, ונחוצא אותו מן
 החדר ותביאנה אל הדרה לשבת עמו שם, כי אמרה להסיר את הנגע
 הזה מנגד עיני עורא ככל אשר תמצא ידה, אכן יש אשר רגע אחר
 ישים איש משא על שכמו ולארך ימים, לא יוכל להסיר אותו מעליו,
 וכזאת עוד יכבד המשא עליו שבעתים, בו יום יום ישא אותו והוא ידע
 אשר לא יוכל להמיש אותו מעל צואריו, ובזרות השמש בבקר והגה
 גפשו יודעת כי רק קצף וחרון וחרפה וכלמה לקראתו, והם לא יחדלו כל
 הימים; הנה זה חלק בנים נאמנים אשר ישאו על שכמם את משא
 אביהם אשר נוזר לבשת, וגם מירה ידעה כי כל מבחרו ימו עלומיה
 תשא את המשא הזה על שכם, ויש אשר יתחמם בני ידיו והוא יחזיקה
 בין בה וכה ולפידות כבואו לשבת בבית, הזה הקים שנות את
 הקיר המבדיל בין דירונדה ובין מירה, כי יראו השנים האלה לנפשותם
 לקרבה איש אל אחיו, פן תראינה עיני האיש ההוא והיה כל קרש
 לתועבה; וכאשר נוזרו אהור איש מעל אחיו, בן באו וכן עלן מחשבות
 גבריות בקרב לבם להאמין איש איש כי נקעה נפשו מעל אחיו ויתעו
 מיום אל יום הלך ותעה — ואולם לא ארכו הימים ויהי להם אור חדש

או יבוא דירונדה לבקש את פני האנס מיריק רעו, אחרי שובו מראות את אנשי בית מאליונגר אשר על פני השדה ויבקש אותו בביתו אשר שם הוא עושה את מלאכתו יום יום, כי אמר: רק חובתי היא ואעשנה ואגלה את אזנו וידע גם הוא את כל החדשות אשר נעשו בו ואת כל התליפות אשר עברו על נפשי, לבעבור יבין את אשר הגיע אלי לשנות עתה את סדרי ארחות ימי חיי, ויבוא אל הבית אשר שם האנס יושב ולא מצא אותו, ואנשי המקום הגידו לו כי יצא האנס לשבת ימים אחדים על פני השדה, ויכתוב דירונדה מגלה קטנה ויניחנה בביתו אחריו, ויחכה כשבוע תמים, והנה אין מענה מפי רעו, ויירא ויצר לו מן צלחה רוח רעה על האנס לעשות תהפוכות וזרות כאשר הסכין, והוא נבאש ברעו. אז נסה ויבוא שנית אל בית המלאכה אשר להאנס, ויביאו אותו אל חדר המלאכה, וימצא שם את האנס, והוא לבוש את מעילו הקצר ואת מדיו לא ילבש, וגם שערות ראשו פרועות ונזולות מים כאיש אשר עלה מן הרחצה, ופניו נפלו וילבינו עד מאד — ולא היה כאיש אשר שב מן השדה ואשר בא אל קרבו ריח השדה ימים אחדים. והאנס לקח בידו את לוח הצבעים ואת החרט ויתיצב לפני עמוד התמונות אשר לו בבוא דירונדה החדרה, ואולם מראהו ענה בו כי זה עתה קם מעל משכבו וזה החלו לעשות.

או חבקו איש את יד אחיו, ודירונדה אמר: „אכן פניך לא יהיו כפני איש הבא מן השדה; האם בקמברירג היית ימים אחדים ילד שעשועי?“

— לא, ענה האנס קצרות וישלך פתאם את לוח הצבעים מידו, ויתעורר ויהי כאיש אשר לא יחפוץ עוד לשים לו סתר פנים, ויקח כסא וישם לדירונדה והוא ישב גם הוא על הכסא אשר לו ויט את ראשו אחורנית ואת ידיו שם מתחת לראשו, ויוסף לדבר ויאמר: „בארץ הפלאות היותר, במקום לא אדע אכנה, וזה השם אשר יקראו למקום הזה: פלוני אלמוני — אכן גם היא ארץ שמה ושאיה ושממה!“

— הן לא היה עם לבבך להגיד לי כי גתת בכוס עינך?

— עוד הרעותי מזאת, קטרת סמי אוסיון הבאתי אל קרבו; כי זה לי ימים רבים, ואני חשקה נפשי לנסות היעמדו דברי האנשים האומרים כי סמי האוסיון מוציאים את האדם מן העולם המלא רעות

רבות ומביאים אותו אל תוך עולם שכלו טוב, ויען כי בימים האחרונים חסרתי טוב ונחת לא ידעתי, לכן אמרתי כי בא המועד הנכון לנסות את הדבר; ואולם נשבעתי לך הפעם כי לא אוסיף עוד לבקש טוב מן הסמים האלה ועד נצח נצחים לא אנסה עוד להוציא מתוך מן העז הזה, כי בנפשי הוא ובשרי דל ורפה מהכיל אותו.

— מה היה לך ומה קרה אותך? הלא שמח וטוב לב היית

בכתבך אלי את מכתבך האחרון והגדול!

— אין דבר. רק הארץ החלה להיות ריקה לפני, וארא אותה

והנה היא כגן-דירק אחרי אשר קצרו קוצרים את כל הירק אשר בו ולא הותירו עוד דבר. ואני אמרתי רק תלי הוא אשר יחלו בו כל הגדולים אנשי הרוח, אמר האנס וינסה להעלות שחוק על שפתיו והי השחוק לזועה — אכן נלאיתי לרדוף צדק כל היום באין גמול ובאין שכר, ואף כי בקרב הרוח החם הזה הסובב את לונדון תמיד!

— האך רק זה כל האסון? האמנם לא קרה אותך דבר אשר עד

לבך ועד קרביך נגע? שאל דירונדה.

והאנס הניד בראשו.

— הן אמרתי לספר באזניך את כל הנפלאות והגדולות אשר

עברו על נפשי, ואולם אם מכסה אתה ממני את כל אשר עמך, הלא יבצר גם ממני לשפוך את שיחי בחיקך.

— לי ולנפשי גם גדולות וגם נפלאות אין לי, ענה האנס במר

נפש — זולתי מעט דבריו ריבות אשר היו לי עם אחד הקונים מכנסים ישנות או ציורים חדשים; ואולם גם זאת חדשה בעיני כי אומר אתה לדבר אלי בדברים הנוגעים אל עצמך ואל כשרך, ואתה לא הסכנת מעורך לעשות כדבר הזה. אכן רק חוב ישן תשלם לי הפעם בעשותך את אשר אמרת!

ודירונדה ידע אל נכון כי רק סתר פנים ישם האנס לו, ולא

רוחו, ועל כן אמר בלבו: אדברה נא אליו ואגיד לו את כל לבי, וחם גם לו מעט מעט, ושב אל איתנו ואל משפטו הראשון, להיות לבו ערום נגדי כאשר הסכין מעורו.

— הן מלאת שחוק פיך עלי ועל דבר המסע אשר נסעתי ארצה

איטליה, החל דירונדה לדבר — ואולם דע לך כי לא רוק הדבר הזה

ממני זהוא העיב את גבולות חזו ויברא לי את שלומי ואת מנוחת נפשי
 מעודי ועד כה לא ידעת את אבותי ואת עמי ומולדתי ואני נסעת עירתי
 גיווא לראות שם את פני אמי; אכן אבי מת על בעודי נער קטן
 ואמי בת לאחה הגדולים מאנשי היהודים ואבי קרוב אליה ממשפחת
 אכיה ואני טרם כאתי שמה וזאתנה דברים רבים הנחוני בדרך הוה
 ויכניני את רחמי זאת נפשו ואתי בכח לקראת כל אלה וגם לבי הגיד
 לי אשר כזה וכזה יקרני ולכן שמחת בראותי כי באו כל האותות אשר
 הגיד לי לבי מראש ואחי שמח כו היותי איש יהודי —

אל נא תקוה לשמוע מפי כי נרעשתי ונפעמתי לשמוע את
 כל זאת אמר האנס וישנה את משפט שבתו וישם את רגלו הימנית
 על פני רגלו השמאלית ונבט אל כהן רגלו הימנית וזאת
 הכבה ידעת את כל הדברים האלה ואל תאמץ נא — היותי
 — אמי הגידה אתם לבי כי ממחרת היום אשר באת אתה אל

בימי ולא מצאתני קמה אמר ותלך אל הבית אשר ברחוב ברומפטון
 והאיש ואחותו גלו את אונה ואתה בין חבין כי אנחנו לא שמחנו על
 כל אלה שמחה גדולה כמוהם; ואולם בראותי כי ישמה לכך או
 ידעתי אשר יבואו הימים ואני גם אני אשפח בשמחתך — וקל לא ארע
 מראש להגיד לך אתו ובוואו הימים הטובים האלה ענה האנס כקול
 מלחשים והקול הוה חדש היה עמו אשר לא הסבין בני ויהי כמו הרנת
 הרעה אשר בעתתו ואשר חרשה היתה גם הוא עמו ולא הסבין בה כי
 לא הסבין האנס מעודו לחיות מתאווג רע כקול הממה דקה כי אם

כרעש ובקול המולת גדולה כי בלואו; משיחה מוזיקה או חזני פוספוס
 ודעה כי ילא ממך לחבין את הגות לבי ולחשוב כמתחשבותי
 ענת דימנבת והמלכות לא מצאתי את לבבי לכסות ממך את כל אשר
 באתני מכלתי הגיד לך כי אור חדש נראה לי אשר יאיר את גתכותי
 למך היום הנה ומעלה ואתה רע לך כי מחשבות אחרות ממחשבות
 מדרכי מצאתך בעיני ואתאמין לחקים אוחן ולעמול כהן ככל אשר
 יוכל איש יחיד וגורה לעשות אותן והיה בעוד ימים אחרים ואני אעזוב
 את הארץ הווא ואל אל הארץ הקדושה היא ארץ הקדם ואשב שם
 שנים אחרות על הקיפם אשר זממתי לך קם וזהו האלה —
 הווא האנס לא ענה דבר וקם ויקח לל את לוח הצבעים ואת

החרט, ויחל להעביר את החרט בין הצבעים גם ככה וגם ככה, ויתעב לפני הציור אשר הוא עושה, ויפן את ערפו אל ד'הונדה, וד'הונדה בדאותו כי פנה רוח האנס וכי נעתקו מפיו מלים, ויעונו אותו ורוחו הוא וישתוחח וידום גם הוא.

או החל האנס שנית לדבר פתאם, וידבר בקול מלחשים ואת ראשו לא הפנה אחורנית ויאמר: "שא נא לי כי אשאלך לאמר: היודעת

אשת גראנדקורט את כל הדברים האלה?"

לא; ואני אהלה את פניך, האנס, אמר ד'הונדה וכמעט עלה עשן באפו — אם מצאתי חן בעיניך אל נא תוסיף לדבר אלי עוד בלצון ובהתולים בדברך אלי בדברים האלה; ואתה דע לך כי מחשבתך אשר אתה חושב עלי רחוקה מאד מן האמת — והיא להפך מן האמת מן הקצה אל הקצה!

רחוק אנכי מלצון וממהתלות כרחוק לצון ומהתלות מפי לך עמדתי היום על עברי פי קברי לראות בהקברי, ענה האנס — ואולם אנכי טרם אאמין אשר יודע אתה אל נכון את המחשבה אשר אני חושב על הדבר הזה.

אולי! ענה ד'הונדה, ואולם הבה ואגיד לך ולא אשנה עור, ואתה שמע וידעת: מעוררי לא הייתי אוהב ומעגב על אשת גראנדקורט ועד נצח נצחים לא אהיה עוד, ואתה רק שגית, ורק דמוונות וחלומות ראית לך אם ראית בי כדבר הזה ואם חשבת עלי מחשבה

זכריה כזאת הלא חל לא יחלמוהו החלומים תחלה ויחלמוהו יחיה רק אם אהיה וישניתי החרישו רגע אחד ותהי דממה מסכוב, ותדממה הגדולה את מכוכת שניהם ואת סערת רוחם, אתה גם כן, היחיד היש לא מן החלומים — אולי תאמר לי כי שגיתו גם כמחשבתו השנית אשר חשבתו עליך, החל האנס לדבר עתה.

מה זאת? באת תחלה ואתה לא יחלום באת תחלה — אשר חשבתו עליך כי היית לאוהב ולמעגב על עלמה אחרת,

והיא איננה אשה נשואה לאיש ואיננה אלמנה מאישה — לא אבחר לי לשון ערומים ולא אגיד לך כי לא הבינותו את דבריך, מיריק, אכן יכאב עלי לבי מאד כי שנינו יצאנו אל המערכה וכי פגשנו איש את אחיו בדרך אחת, ואולם גמשי תקוה כי ערום

יהיה לבך נגדי ותגיד לי על מה אדניך הטבעו בהאמינך אשר יש יום
ואתה תבוא אל המטרה .

— אין זאת כי על אדותיך אך למותר הוא לשאל כדבר הזה ,
ענה האנס כמדקרות חרב .

— למה זה תאמר אלי כדבר הזה ?

— יען כי אתה ידעת אל נכון אשר בוא תבוא אל מטרתך ולא
תחטיאנה — ואף אין זאת כי מצאת מועד וחזון לדבר על לב הנערה
השכם ודבר ולקחת את לבכה !

— יהי נא לבי ערום נגרך פי שנים מאשר יהיה לבך נגדי ,
ענה דירונדה ולבו עוד נפעם על אדות האנס ומרי שיחו ויכאב לו
בגללו — ואתה הספת ושמע וידעת כי לא דברתי עוד דבר באוני
הנערה מאז ועד היום הזה , ולא אדע אם יש לי תקוה יותר ממך ,
ותהי בי להפך , כי ידעתי היטב אשר אין לי תקוה ואשר רק לשוא אענה
בחלומות נפשי .

והאנס נשא את ראשו ויבט רגע אחד אל פני רעהו , ואחרו כן
מהר ויפן את ראשו ממנו וישב ויבט אל הציור אשר לפניו .

— ועתה , הוסיף דירונדה לדבר ויתעצב אל לבו על דבר אשר
נתן האנס דופי בו ולא האמין לו — לו אמרתי עתה לגלות את אונה
ולהגיד לה את כל לבי , כי עתה יהיה בי חטא ; כי מי יודע אם תאבה
הנערה ללכת אחרי ואם תוכל להשיב אהבה אל חיקי , והיה בשמעה
את דברי והחרדתי אותה ממנוחתה והטלתי אל לבה רוח סערה גדולה
אשר לא תקום לרממה ימים רבים מאד , ובין כה וכה ואני אכוא יום
יום אל בית אחיה , כי גם היא וגם אנכי לא נוכל לעזוב את האיש
הזה עד עולם , וראתה הנערה אותי יום ויהייתי לה למוקש ולפוקה ,
ולכן אמרתי כי בגלותי את אונה , וחטאתי לה ולנפשה כל הימים .

— ואני האם גליתי אני את אונה ואם דברתי אני אליה דבר
למטוב ועד רע ? ענה האנס והיה כמתאמין לצדק נפשו בעינו .

— ובכן אתה חושב כי עומדים אנחנו שנינו על מקום אחד ואין
יתרון לאחד מן השני ; ואולם אם ככה הוא כי אז אין לך כל שרש דבר
וכל תואנה לקנא בי !

— חלילה ממני מחיות לי כל שרש וכל תואנה ! ענה האנס

בלעג מר — אין זאת כי תכנת את רוחי ומדות באמה ובזרת את גבולות כשרונותי הנפלאים וידעת כי יתרון לי ממך בכל!

— אכן רואה אנכי כי הייתי לך לשטן בדרכך, מיריק, ואני צר לי מאד כי קצרה ידי לשנות את הדבר הזה, ענה דירונדה ויקם מעל מושבו — ואולם אם כה ואם כה הלא טוב מאד כי דברנו את הדברים האלה איש באוני רעהו ולא נגשש עוד כעורים קיר, וגם אתה הלא בין תבין כי הגיונותי ורחשי לבי לא יתנו ולא יוסיפו דבר והם לא ישנו גם את ארחותיך ואת משפטיך עמי ולא יצר לנו המקום לשאת אותנו יחדו; ואף כי עתה אשר בא גם אביה אל המחנה — הידעת כי בא אביה והוא יושב בבית בניו?

— ידעתי; ולולא היה האיש הזה איש יהודי כי עתה אמרתי לשלח אותו לעזאזל המדברה — הלא תסלח לי על כל זאת! קרא האנס ולא היה שחוק על שפתיו מדי דברו את הדברים האלה.

— אנכי והיא הלא נראה עתה איש את פני אחיו לעתים קומנים, ואולם עתה תגדל המועקה במהנינו שבעתים מאז! ומי יודע אם לא ימים ושנים יעברו עלינו כמשפט הזה ואנחנו לא נדבר דבר איש באוני רעהו, והיא לא תשמע ולא תדע את אשר בלבי, אכן זה הדבר אשר דברתי, האנס, וגם אתה וגם אני הן לא הרענו איש לאחיו ולא כגדנו איש ברעהו עד היום הזה, ולכן בשלום נשב יחד גם מהיום הזה והלאה, ולא נצר איש את רעהו, כי איש איש בתקותו יחיה, והיא לנצח לא תבוא, וגם לי וגם לך לא תהיה — ואולם הן גברה אחותנו, והיא תוכל לשאת גם משא אשר כזה ולא תמוט!

— לא, לא תוכל לשאת משא אשר כזה! קרא האנס בשערה ובסופה, וישלך את כליו מידו וישם את שתי כפות ידיו בצלחות מכנסיו השתיים, ויפן את פניו אל דירונדה ויבט בו, ודירונדה נסוג כמעט לאחור וישתאה וישתומם על רעהו, והאנס הוסיף לדבר אליו כמשפט הזה, וקולו חזק עד מאד, ויאמר:

— אחותנו ואף כי אחותי לא תוכל לשאת משא כזה, כי כבר הוא ממנה! ואני גם אני נפלא ממני להיות איש תככים ובליעל אשר תרע עינו באהיו ואשר יקנא בו בראותו כי מצליח הוא ממנו, ואתה דע ורעה כי איש מצליח אתה ומשכיל בכל דרכיך מאין כמוך, ולו יש איש

על פני כל הארץ אשר תאהב אותו מירה יותר מִאֲהַבָה את אחיה, כי
אז אתה האיש!

והאנס הפנה את שכמו וישוב לאחור ויתנפל על הכסא אשר שם
ויגהר עליו ויבט אל פני דירונדה, ופניו נועמים עוד כבראשונה. ודירונדה
שמע את הדברים והיה כאיש אשר נגע בו פתאם זרם עלקטרי, ויחרש
רגע אחר, ואחרי כן אמר:

— רק חולם חלומות אתה, האנס, ורק לבך הטוב הטם אותך
לדבר אלי ככל הדבר הזה!

— חי אנכי אם לבי טוב עלי עד מה, ואני נשבעתי לך הפעם
כי לא שמח לבי שמחה גדולה ביום שמעי את הדבר וביום בחני אותו
וביום ראותי כי לא שגיתי, ותהי להפך, כי נפשי ירעה לי מאד, ונוסף
על כל זה גם הדבר אשר האמנתי כי אתה דבקה נפשך אחרי אשת
גראנדקורט; ואולם עתה ארור אנכי על פני כל הארץ אם שקר בפי ואם
לא קרוב אתה אל המטרה — כי איש יהודי אתה — וגם יתר הדברים
הטובים חגן אותך אלהים ויתן אותך לחן ולחסד בעיניו, ומה תשאל עוד
נפשה ולא תמצא כך?

— אבל הגידה נא לי כמה אדע כי עיניך חזו נכוחה וכי לא
שגית? רֵאָה בקשתיך, עלם נחמד! קרא דירונדה כי פג לבו מרוב
שמחה ולא יכול להאמין.

— אל תוסיף עוד לשאל! גם אמי תהיה לי לעדה! ואולם למה
אאריך נפשך? שמע ורע כי קנאה מירה קנאה גדולה באשת גראנדקורט
על אדותיך, והקנאה הזאת תבער בה כשאל ולא תכבה, ואתה כאשר
תחיש וכאשר תמהר להסיר את המשא הזה מעליה, כן תיטיב וכן
תגדיל חסרך עמה. — אמנם כן! הנה מלאתי עתה את כל חובתי ולא
יוכל עוד איש לדרוש ממני דבר, ולא יבצר עוד ממני להתהולל ולהתקנף
ולתעבר עתה ככל העולה על רוחי ולא יניא עוד איש אותי, כי את
חובתי מלאתי לתת לך את אשר לך ואשר לך יאתה, ולו אני לא נשאר
דבר בלתי אם מעט התרון הזה, ובאין ענין אחר הלא גם הוא טוב
לי מאד.

— אלהים יברכך, האנס! קרא דירונדה ויושט לו את כף ידו

הימנית, והאנס אחו בה ויחבק אותה וילחץ אותה בחוקה, ויהי מתאפק לבלתי תת את קולו בבכי.

פרק ארבעים ושמונה.

ותאות דירונדה להגיד למירה את כל לבו הלכת הלך וגבר, כי קלע האנס אל השערה ולא החטיא, באמרו כי איש קנאה הוצת בלב מירה ועל דירונדה למהר ולחלץ אותה מן המצר הזה, ויהיו הדברים האלה כדרבונות בצדי דירונדה להאיץ בו לעשות את מעשיו. ויחרוץ ויגמור בלבו לרבק דבר באוני מירה בשפה ברורה ביום בואו אל בית עזרא, וגם אם לא ימצא פתחון פה לא ישקוט עד אם יקרא לה ויגד לה את כל לבו, כי רוח חדשה לבשה את דירונדה למן הרגע אשר ידע כי נוטה מירה אחריו וכי תאות לבו תנתן לו, ויהי נכון לשאת עמה את כל המשא אשר עליה ולהיות לה לחתן לעיני השמש ולא יבוש עוד, והיה לה למגן ולמחסה, למשען ולמבטח, להגן עליה גם מכל הרעה אשר נשקפה לה מאביה ולא תשא עוד את עול סבלה לכרה. אכן לא ראה דירונדה כי חדל לפירות לעשות את מלאכתו כבראשונה או כי החל ללכת אחרי שרירות לבו הרע כימי קדם, ורק לבו הגיד לו כי עוד רעות גדולות נכונו מן האיש הזה לעזרא ולמירה וכי עליו היא שומה לעמור לימינם בכל עת ולא יכבד מהם למלא את חובתם אשר הם עושים בהיותם בניס נאמנים לאביהם.

אכן לו ידע דירונדה את אשר הגה לב לפירות בימים ההם, כי אז גברו בו מחשבותיו ההן שבעתים; כי לא מאהבת המלאכה ולא מלב המים עשה לפירות את עבודתו יום יום ויכניע את לבו הערל למראה עינים, כי אם מרוב תקוה אשר קוה לבוא בדרך הזה אל המטרה אשר אליה נשא את עיניו, והוא ידע כי גם בעבודתו היה למורת רוח לעזרא ורק קוה קוה נפשו כי יצלח הפצו בירו לקחת מיד דירונדה משאת כסף גדולה אשר תהיה לו למחיה ולכרכה ימים רבים מאד; ואולם בין כה וכה והוא התאמץ לחקור ולדרוש, למצוא את המקום אשר שם הצפינה מירה את כספה ואת מפתחותיה, ויחקור לפירות ויחפש אחרי

הדברים האלה בכל הימים אשר ישב בבית ההוא; כי התאוה אשר בערה בקרבו לשוב אל שלחן המצחקים לא הניחה לו לישון, ותהי ערה בקרבו גם ביום וגם בלילה, ומדי עשותו את מלאכתו לא ראו עיניו בחוץ בלתי אם את שלחן המצחקים העומד לפניו ואת האנשים הצובאים על השלחן הזה, ותהי לו תאוה לתאות תמיד אשר ארגה ואשר רקמה את רשתה בקרבו וכל מחשבותיו וכל הגיונותיו נלכדו ברשת ההיא; והיה לו מצאה ידו להשיג מכסת ערך כסף די צרכו, כי או לא עצר כח לחכות ולעשות את מעשיו בחשבון ודעת עד השיגו כסף מידי דירונדה. ואולם מירה נזרה מאד לנפשה מחלל את שבועתה אשר נשבעה לעזרא ותבא את כל כספה אל בית אשת מיריק להצפינו שם ולא לקחה עמה בלתי אם את המעט אשר יהיה לה לכלכל את ביתה; ולפירות ראה כי אין לו מחסור כל דבר, וכי לא מנעו ממנו כל מאומה אשר יהיה לו לפתחון פה לנסות אליהם דבר, ויהי כאיש משוגע אשר נאסף אל בית-המשוגעים, והוא לא חסר דבר, מלבד הארונות והתבות והדלתות הסגורים לפניו. ולפירות אמר בלבו כי ביום השיגו לפתוח בסתר את אחד הארונות או את אחת התבות אשר למירה, להוציא משם את כל שטרות הכסף אשר ימצא, והיה לו הדבר הזה לתשועה גדולה וגם עונו לא יגדל מנשוא; כי דבר כזה לא יקרא בשם גנבה — והחכמים והחוקרים יודעי דת ודין גם הם לא הגבילו עוד עד היום הזה את גבולות דבר הגנבה להגיד אל נכון מה היא, ויש אשר יעשה איש דבר פשע קטן ואמרו עליו: גנבה הוא, ויש אשר יגדל הפשע עד מאד, והם יאמרו: אין דבר; כי על כן רואים אנחנו אשר יקרא גנב לאיש גונב כף כסף מבית רעהו, תחת אשר צדיק תמים יהיה לפעמים בעינינו האיש הגונב את השטרות אשר לחברת חופרי ההרים באחת מקולוניות ארץ אנגליה. — או התקצף לפירות בסתר לבו ויועף מאד מאד על מירה, וידע כי לא צדקה בתו עד מה בעשותה לו כדבר הזה, וכי שאול חטאה לו במנעה ממנו את אשר יאתה לו, יען כי חלק לו גם בכספה ובהבה ככל החלק אשר לו בעוגת הרבש אשר תחן לו יום יום לארוחת הבקר; וככל זאת לא חטא לפירות בשפתיו, וישמור מחסום לפיו וידום, כי לא אל כסף מירה המעט נשא את נפשו ואת עיניו, כי אם אל מתנת הכסף הגדולה אשר לא יפצר ממנו להוציא

מיד דירונדה בכוא המועד הנכון; כי יש אשר לא יהיה לאיש כל מאומה למכור, ורק את נפשו ימכור בכסף רב להיות נעלם פתאם מתוך הקהל ולא יראה ולא ימצא עוד, וגם לפידות בבקשו עצות ותחבולות שונות, וימצא כי משנה־הסדר יעשה עם אנשי גאולתו ביום עזבו אותם, וכי נכון יהיה דירונדה לתת על ידו בצע כסף רב במחיר לכתו מאתם ולא יוסיף עוד להראות לעיניהם עד נצח. ובכל זאת עוד יראת דירונדה היתה על פני לפידות ולא מצא את לבבו לעשות את אשר זמם, ויחכה מיום אל יום ויהי נכון לראות איך יפול דבר.

בעצם היום ההוא בכוא דירונדה אל בית רעהו, ולבו מלא שמחות וגיל שכס אחד על יתר הימים, וירא אותו לפידות, והוא סר וזעף ביום ההוא שבעתים, ויבט בפני דירונדה וירא כי קרן עור פניו וכי לבו טוב עליו מאד, ויהי לו המראה הוה לתקוה ולתוחלת טובה לנסות אליו דבר כיום הזה. אז התפעם לבו בקרבו ונפשו קצרה מרגע לרגע ולא מצא לו עוד להתחסד ולהתמם ולהחליק לשון, ויהי בעומד על גחלים, ויפלא ממנו לדבר גם הוא בכל דברי התורה אשר היו בין דירונדה ובין עזרא, ויהיו לו כל הדברים האלה לעול ולמישא; וישב על הכסא ולא עצר כח לשבת במנוחה, ויתגודר אל כל עבר וישמט פעם בכה ופעם בכה, ופתאם קם ויצא החוצה ויתהלך לפני הבית ויקטר את מקטרתו, ויהיו שני הרעים לכדם בחדר ואיש לא היה להם עוד לשטן. בעת ההיא ומירה לא שבה עוד מרחוב העיר, ודירונדה ידע כי שוב תשוב בטרם יעזוב את הבית, ולבו מלא על כל גדותיו תוחלת ותקוה טובה, ויאמץ אמונה גדולה כי בראותו את פניה עתה וראו עיניו גם בהם אותות חרוה ומשוש נפש אשר לא ראו עד היום הזה, כי חכו בסגורים. ובדבר דירונדה ביום הזה את דבריו באזני עזרא, ויהיו דבריו מלאים עז וחרוה ולצון ומחמדים שכס אחד על יתר הימים.

— החדר הקטן הזה צר לך מאד, עזרא, אמר דירונדה אל רעהו בעמדו מקרוא את פרקי הקריאה אשר לפניהם — החום אשר בזה יגבר לפעמים מן החום אשר בעיר גינוא, תחת אשר שם יושבים האנשים בחדרים מרווחים להיות להם לצל ולסתרה. התפאר נא עלי כי אנכי, אנכי אביאך ואוישוכך בבית טוב מזה, ועשיתי לך משכן ושכנת יש,

ואתה לא תהיה לי לשטן ולא תמנעני מעשות את כל אשר יהיה עם
לכבי לעשות לך, כי אנכי החוק ממך, ולכן בקולי תשמע וככל אשר
אצוך תעשה. הלא זאת, עזרא? שאל דירונדה וישחק.

— לא צר לי המקום הזה ולא חסר לי דבר, ענה עזרא, ורק
הנשמה אשר באפי תקצר ולא אעצור כח לגשוב ברוחי בחזקה. ואולם
בעיניך יהיה הבית הזה כבית כלא אשר רוח אין בו, כי אתה לא יבצר
ממך לשבת בהיכל גדול אשר שדות עוטפים ירק וגנות ופרדסים מסביב
לו, ולכן לא ימצא הבית הזה חן בעיניך, ובכל זאת אין לאל ידי לפתוח
את שפתי ולהגיד לך: לך ממני!

— רק ארץ גזרה יהיה לי השרדה עם הגנים ועם הפרדסים, לו
אמרת לי לשבת שם לבדי ואתה תשב פה! ענה דירונדה ויקם ויתהלך
בהוך החדר ויעבור אותו לארכו ולרחבו, ואת מטפחתו הוציא מחיקו
למען אשר תהיה בידו להשיב בה רוח אל מול פניו — אכן החדר הזה
נחמד לי מכל החדרים; ויש אשר בתוהו בחדר הזה, והאמין לבי כי
כפר עומדות רגלי בארץ הקדם, כי עוד מעט ואני בוא אבוא אל הארץ
הנחמדה הזאת אשר אליה אשא נפשי זה ימים רבים, ורק בזאת אשנה
את דרכי ואת ארתי, כי שם לא אשים ענק על צוארי וגם טבעת זהב
גדולה לא אשים עוד על אצבעי — ובדבר דירונדה את הדברים האלה,
ויעמוד לפני השלחן הקטן אשר מאחורי עזרא, והשלחן מלא ספרים
ומגלות וכתבים רבים, ויקח דירונדה את הענק אשר על צוארו ואת
הטבעת אשר באצבעו ויניחם על השלחן, כי היו לו לעול ולמשא.

— את טבעתי ואת שמתי באצבעי תמיד מאז שבתתי מן הדרך,
כי טבעת-זכרון היא לי כאשר ידעת, הוסיף דירונדה לדבר וישב על
הכסא אל מול פני עזרא — ואולם לא נסיתו בה, ועל כן תהיה לי
הטבעת לעול ולמשא בכל עת אשר אשב לעשות מלאכה, ועלי להסיר
אותה מאצבעי כפעם בפעם, אכן הכינותי עתה את דרכי הרומאים אשר
עליהם יאמר כי בחרו להם טבעות לימי הקיץ — אמנם כן, עתה נקיתי
מן הטבעת ועתה אעשה את מלאכתי!

מקץ רגעים אחדים ושניהם העמוקו לחקור את הכתבים אשר
לפניהם, ויהי דירונדה קורא את אחת המגלות הכתובות בשפת התלמוד
ועזרא עוזר אחריו לבאר ולצרף את הדברים, ושניהם לא שמעו בשוב

לפידות החרדה ולא ראו בשבתו אל השלחן הקטן אשר מאחוריהם. ועיני לפידות המשוטטות פכל מצאו עד מהרה את הטבעת אשר על השלחן, והטבעת משפצת ועשויה מלואת אבן יקרה מאד, והאבן מתנוססת ומארת מעל פני לוח השלחן הכהה. ולפידות בהיותו בתוין וכחתהלכו לפני הצר הבית, ותהיינה המחשבות אשר עלו על לבו לאמר: לו מצאה ירי לאסוף מעט כסף ומעט זהב לבוא אל ארץ נכריה, כי עתה ידעתי אשר לא יבצר ממני לעשות שם רכוש רב, ורק עלי לראג לנפשי להיות צדה בירי לומים הראשונים. או עלה על לבו לפנות אל דירונדה בסתר ולשאל ממנו את אשר ישאל, ואולם לא על נקלה בצע את זממו זה, כי לא ידע את מכסת הכסף אשר עליו לבקש ממנו, והיה אם ירבה לבקש, ועשה מדה, כי מי יודע אם לא ירע הדבר בעיני דירונדה ולא יתן לו כל מאומה, ואם ימעט לבקש, וחטא לנפשו כל הימים, כי מי יודע אם לא היה היתה לאל ירו לקחת מעם דירונדה עשרת מונים ככה; והוא לא ידע את נפש דירונדה ואת גבולות הצדקה והחסד אשר הוא עושה, ותהי נפשו בצרה גדולה, ולא ירע את המעשה אשר עליו לעשות. בין כה וכה ועיניו ראו את הטבעת היקרה אשר על השלחן, היא הטבעת אשר ראה אותה באצבע דירונדה כפעם כפעם ואשר קנא בו קנאה גדולה בכל עת ראותו אותה, והטבעת הזאת שומה עתה על השלחן באין רואה ובאין שומר, ואותה יוכל איש לקחת לו על נקלה. אכן לא תעלה הטבעת בערכה ככל ערך הכסף אשר אמר לקחת מעם דירונדה, ואולם בזאת טובה בעיניו הטבעת מן הכסף, כי היא נכונה לפניו ואותה יוכל לקחת כרגע, תחת אשר הכסף איננו נכון עוד ומי יודע איך יפול דבר. ותהגיגנות האלה היו למחשבות לאמר: אקחה נא את הטבעת הזאת ואלכה לי באין רואה ובאין יודע, והיתה הטבעת הזאת למחיה לפני לעזוב את לונדון וללכת באשר אלך, והדבר הזה נקל הוא לעשותו, וגם רעה לא תנא לי ממנו; כי משפט אחד לחפצים אשר לדירונדה ולחפצים אשר לבניו, וכמותם גם דירונדה לא יבוא את הדבר עד השופטים ולא יתן אותו בפלילים. והמחשבות האלה עכרו בלב לפידות ברגע אחד, ותהיינה למחשבה אחת — והאיש לפידות לא שלח עוד בגנבה ירו מעורו, ותהי זאת ראשית לו, ואולם הדבר הזה לא היה בעיניו לגנבה, כי לו אמר לבו אשר דירונדה כבר נחשב בין

אנשי גאולתו ובני משפחתו, ומי יודע אם לא היה יהיה בלב דירונדה להוביל לו שי אשר יעלה ערכו שבעתים על הטבעת הזאת. ובכל אלה לא מצא לפידות את לבבו להפיק את זממו, ולא שלח את ידו לקחת את הטבעת, כי הכה אותו לבו על המעל הזה אשר הוא אומר למעל, ויהי נכון לחכות אל השי אשר יוביל לו דירונדה, ובראותו כי כאש תבער תאותו בקרבו, ויקם לצאת החוצה, למען המלט על נפשו מפני הרעה, ויחרוץ בלבו לחכות בחוץ אל דירונדה עד צאתו, ונגש אליו בצאתו ובקש את פניו לתת אותו לשלחו, ומדי לכתם שניהם יחדו יוציא אליו את כל רוחו, והגיד לו את אשר ישאל מעמו. ובכל העת ההיא היתה הטבעת לנגד עיניו, וגם בהסירו את עיניו מעליה, והתי לו כמזמור שיר אשר יהמה באוזניו ולא יחדל גם אחרי אשר חדל המנגן. אז קם ויבט בעד החלון החוצה — ועיניו לזג חדלו מראות את הדרך הקרובה והקצרה אשר בין השלחן הקטן ובין הפתח, וכי בגשתו אל הפתח עבר יעבור לפני הטבעת. ויהי מה! אחת חרין בלבו וממנה לא יסור עוד, ויהי נכון לצאת החוצה ולעשות כאשר זמם. ואולם בעברו לפני השלחן, ויהי מעשהו כמעשה שותה שכור בצמאו לשכר ואין לאל ידו להיות שליט ברוחו ובתאותו; אז נגעו אצבעותיו אל הטבעת, והוא לא ידע את אשר הוא עושה, ותלקח הטבעת בדממה ובלאט, ותנח הטבעת בכף ידו רגע אחד, ואחרי כן שם אותה באצבעו, ומקץ רגע אחד והוא עמד במסדרון הבית והטבעת עמו. ויקח פתאם את מצנפתו וישם אותה בראשו, ויצא בחפזו החוצה — וידע פתאם כי כלתה עתה תקותו מעם בניו וכי ירחקו הימים עד אשר ישוב שנית אליהם להיות לו עמהם שיח ושיג. אז הגיד לו לבו כי עליו לעשות את מעשיו במרוצה ובחפזו, וימהר וימכור את הטבעת בדרך לכתו, ויבוא עד החוף לרדת באניה ולעזוב את העיר.

ודירונדה ועזרא לא התכוננו ולא ראו דבר בלתי אם את צאתו. ואולם עוד כעט ומירה באה החררה, וינחו השנים מעבודתם; ואולם מירה לא הסירה את מצנפתה מעליה, ובראותה את דירונדה בקומו ובגשתו אליה למען יאחו בירה ויברך אותה לשלום, ותחי נבוכה מאד ולא ידעה את אשר היה לה, ותדבר ולא רוחה, ותאמר:

— רק לראות את שלום עזרא באתי, למען השקותי אותו את

ממסך הרפואות אשר צוה הרופא להשקותו; ואחרי כן אמהר ואבוא אל בית אשת מיריק.

— אם מצאתי חן בעיניך תני נא אותי ואלכה עמך, ענה דירונדה ודבריו נמרצו מאד — הן לא אוכל להוסיף עוד לשבת לפני עזרא ולהוגיע אותו, כי עיף הוא מאד, וגם אנכי ראשי עלי סתרחר, ואף גם היה עם לבבי לבוא אל בית אשת מיריק גם אנכי. האיכל אפוא ללכת עמך יחדו?

— לו יהי כדברך, ענתה מירה ופניה התאדמו שבעתים ולבה הגיד לה כי חדשה נעשתה בקרב לב דירונדה; ותפן ממנו לגשת אל עזרא, ועזרא הטח את ראשו אחורנית ועיניו סגורות, כי עוד מלא לבו את כל המחשבות והרעיונות אשר מצא בגליונות הכתבים אשר קרא. בין כה וכה ודירונדה לא השב דבר בלתי אם את דבר לכתו עם מירה, עד אשר שבה מירה ותבא את צנצנת הרפואות, ויזכור דירונדה לפתע פתאם כי הסיר את הענק מעל צואריו וכי עומד הוא לפני הנערה וצוארו ערום, וימהר ויאמר: „סלחי נא לי על הרבר הזה אשר עשיתי להתיצב לפניך כה“, ויפן אל השלחן לקחת את הענק אשר לו, ופתאם נבהל וישתומם עד מאד ויקרא: „אל אלהי שמים! איה הטבעת אשר לי?“ ויחל לבקש את הטבעת על רצפת הבית ועל הקרקע אשר מתחת לשלחן.

ועזרא הביט ארצה אל המקום אשר כסאו שם, ומוייה מהרה כחץ מקשת אל המקום אשר שם דירונדה עומד, ותשאלהו לאמר: „האם על השלחן שמת את טבעתך?“

— כן הוא, ענה דירונדה ועל לבו לא עלתה עוד כל מחשבת פגול בלתי אם אשר נפלה הטבעת ארצה ותחבא בתוך מפלשי היריעה העכה הפרושה על פני הרצפה, ויתק את כלי הבית המעטים פעם בכה ופעם בכה, ויבקש בעיניו וביריו בכל מקום אשר נגע אליו, לא היה מקום אשר לא הפש שם.

ואולם מחשבה נוראה הלפה את משכיות לב מירה, וילבינו פניה לפתע פתאם ויהיו כפני מתים. או הטתה את ראשה אל און עזרא ותדבר אליו חרש ותשאל: „האם היה אבי בזה?“ ועזרא הפנה את פניו אליה, וילבינו גם הם מאד מאד, וחזרו ענתה בו כי יודע הוא

את אשר בלבה וכי כמחשבתה מחשבתו. אז מהרה ותעף אל המקום אשר שם דירונדה עומד, והוא עוד חופש ומבקש על פני הארץ גם אחרי אַפססה כל תקוה ממנו למצוא את אשר הוא מבקש, כי לא ילאה האדם לבקש דבר במקום אחד גם אחרי אשר חפש אותו עשרת מונים, ומירה שאלה בחפזו: „האיננה?”

אז נשא דירונדה את עיניו וירא את פניה הלבנים, ויתחלחל מאד וידע את לבה, וימהר ויאמר: „אולי שמתי אותה אל תוך צלחת בגדי”, ויהי כמבקש בצלחת בגדו אף כי ידע היטב אשר לא ימצא שם את אשר הוא מבקש.

והיא בהנה אותו בעפעפיה ותקרא: „האיננה שם? — אכן על השלחן שמת אותה!” וקולה קול קורע לב ויורד עד חדרי בטן, ודירונדה ידע כי אך לשוא יתנכר עתה להיות כמוצא את הטבעת בצלחת בגדו; והיא נבהלה לעיניו את החרר בחפזו, ודירונדה יצא אחריה, או באה אל חדר העליה, לראות אם תמצא את אביה שם — ואחרי כן פתחה את דלת חדר המשכב לבקש אותו שם — ואחרי כן הביטה אל המקום אשר שם הסכין לתלות את מצנפתו — ואחרי כן הפנתה את ראשה ותשם כף אל כף ותהיינה כפות ידיה משולבות אשה אל אחותה בחוקה ושפתיה לבנות עד מאד, ותבט בעד החלון החוצה, ופניה מלאים פחד ורתת. אז נשאה את עיניה ותבט אל דירונדה, ודירונדה לא מצא את לבבו לפתות את פיו ולדבר אליה דבר, כי ראה אשר גדול שברה; והיא הביטה אליו ולא עצרה כח גם היא לדבר דבר למטוב ועד רע, ופניה העידו בה כי בושה וגם נכלמה מפניו מאד על אשר ראו עיניו את פידה ואת כידה והוא יודע ועד. ואולם דירונדה שלח את ידיו ויקח את כפות ידיה המשולבות בין אצבעותיו, וידבר אליה בחמלה גדולה וברחמים רבים, ויחנן את קולו ויאמר:

— מירה! הני נא אותי לחשוב כי אבי הוא כמוני כמוך — וכי אין צרה ואין חרפה ואין שמחה אשר לא נחלק אותן בינינו חלק כחלק. הן טוב לי לשאת עמך את כל מכאוביך ואת כל דברי יגונך מלישאת שמחה וגיל עם אשה אחרת! הגידו נא לי כי לא תשיבי את פני — הגידו נא לי כי נשאת את פני לדבר הזה לחלק עמך את כל אשר לך ואת כל אשר לי חלק כחלק. פתחי נא פיך ואמרו לי כי יש עם לבבך

ללכת אחרי ולהיות לי לאשה — פתחי נא פיך ואמרי לי את הדברים האלה עתה. הן זה ימים רבים מאד אָכַל השֶׁפֶק את שארי ואת לבבי, ואני הסתרתני את דבר אהבתי במעמקי לבי ולא מצאתי כח להראות אותה החוצה. אכן עתה כשל כחי ולא אוכל עוד, ולכן אחת אבקש ממך: הגידי נא לי כי ידוי לא אסורות עוד למן היום הזה ומעלה מהוכיח לך ומהראות אותך עד מה רבה ועצומה האהבה אשר רחש לבי לך מאז ידעתוך ועד עתה ומעתה ועד עולם!

והתמורה והגאולה אשר נעשו עתה בקרב לב מירה, לא בן-רגע נעשו כי אם מעט מעט, כי לא ברגע אחד עברה מיוגן ליִשְׁמַחַה וממעמקי תופת לעדני שמים, לדעת ולהבין כי ברגעות צרה וחרפה אלה קם דירונדה להוביל לה את המס הגדול מכל המסים אשר יוכל גבר לתת לאשה — והיא בשמעה את קול דברי דירונדה הראשונים, ויהיו לה הדברים האלה לנחמה ולמרפא מאין כמוהם, אשר יטיף דירונדה על לבה הכואב, למען אחיה אשר הוא אוהב אותה; ואולם מעט מעט נפקחו עיניה, ולבה החל להבין את כל אשר נעשה ואת כל אשר נתן לה, וכי באה תקותה אשר לא פללה ואשר לא מצאה את לבבה לחשוב בה, ויתאדמו פניה מאד ויהיו לפני להבים ברגע אשר הטת דירונדה את ראשו אליה; ובכל זה לא חדלה עוד, ותבט אליו בתם לבב ובהדרת קדש, ותהי כמבקשת להתפלל ולשפוך שיחה לפני אלהיה על כל החסד אשר הוא עושה עמה, כי מצא אותה נאמנה וטובה לפניו לתת לה את „הטוב מכל הגברים“; ובכלות דירונדה את דבריו, ויפלא ממנה לענות אותו דבר — ולא עצרה כח בלתי אם לשאת את שפתיה אל שפתיו ולנגוע אליהן בנשיקת פיה, ותהי לה הנשיקה הזאת תחת המלה „כן“ אשר אין טובה ממנה. אז הוסיפו לעמוד ויביטו איש בפני אחיו — והיו שלווים ומלאי רוב נחת, עד בלתי מוש ממקומם; והיו לגפש אחת אשר נפקחו עיניהם פתאם לדעת רק את הטוב ולהבין כי דבר שפתים אך למחסור וכל אות אך הרחיק ירחיק אותם איש מעל רעהו, עד אשר התעוררה מירה ותרבר אליו בלאט ותאמר: „נקומה נא ונרדה וננחם את עורא מכל צרותיו!“

פרק ארבעים ותשעה

הסיר הוגא עשה את אשר זמם ויבוא לשבת שבועות אחרים
 בשדה־דירפלו, וישמעו אנשי המקום את הדבר הזה וישמחו עליו מאד,
 כי אהבו כלם את הסיר הוגא למקטון ועד גדול, למן האצילים והחורים
 היושבים בשדה־בראקינשו ובשדה־קטשם ועד המוכרים והסותרים
 והכנענים הקטנים היושבים במקום הזה; ויהי הסיר הוגא רצוי לכל
 מכריו ויודעיו, עקב אשר ידע להתהלך באהבה ובחסד לפני כל איש,
 ויט את חסדו ואת אהבתו לכל דורש. והוא נוטה אחרי מפלגת דורשי
 החופש במדינה — כי אמר הסיר הוגא בלבו, אשר לא יחטא חטאה
 גדולה לנפשו בעשותו כדבר הזה, וכי לא ישנו פני הדברים ברב או
 כמעט אם ככה תהיינה מחשבותיו ואם אהרת יחשוב, יען כי ידע את
 לב בני ארץ אנגליה ויתכן את רוחם ויבן אשר ככל לבם ונפשם חפצים
 הם באנשים אצילים המתיחסים לתולדותיהם ולבתי אבותיהם, כי קשורה
 נפש האיש האנגלי בכל איש אשר לו ספר היחש; ולכן אחז הסיר הוגא
 בזה וגם מזה לא הניח ידו. ויהי בבואו לשבת בשדה־דירפלו, ויעש
 משתה כפעם בפעם ויקרא את קרואיו גם מן הכהנים ומן הנזירים הצעירים
 לימים וגם מן הכנענים והסוכנים והשוטרים היושבים במקומות ההם,
 ויעש בחכמה לבלתי קרא את האנשים מקרב העם לבדם, כי אמר:
 בקראי אותם לבדם והיה להם הכבוד הזה לאי־כבוד; ולכן התאמץ
 לשים קדש עם חול בכלי אחר, ולהקריש את קרואיו גם מעבר מזה וגם
 מעבר מזה. והיה אם יקרא אליו את הלורד בראקינשו ומצא בראקינשו
 בביתו גם את השוטר רובינון, והתרועע גם אל זה ועל הסיר הוגא לא
 יועף לבו, ואם השוטר רובינון יבוא אל ביתו ומצא שם רק אנשים
 מקרב העם, אנשים כמוהו אשר אתם יתהלך יום יום, והיה לו הדבר
 לאי־כבוד ועל הסיר הוגא יועף לבו — והסיר הוגא הבין דברים כאלה
 היטב, ויבן לקחת את לב העם לנטות אחריו וגם תענוגות ושמתה ימצא
 העם בעשותו כדבר הזה. בעת הזאת והכהן גאסקוין מצא כבוד ועוז
 בשדה־דירפלו שבעתים מאשר מצא בימים הראשונים במקום הזה, בעוד
 אשר שגך גראנדקורט את ממשלתו על השדה הזה, כי רק נשא נשאו

אותו בימים ההם, ועתה היה לאיש אשר את קרבנו בקשו; והוא הנה מצא הן בעיני הסיר הוגא לבקש זאת קרבנו תמיד, כי ערבו עליו דברי הכהן ושיחתו, ונוסף על זה גם החסד אשר משך לו הסיר הוגא בגלל אשת גראנדקורט, כי נטה הסיר הוגא אחרי האשה ההיא לדאג לה כל הימים ולחשוב על אדותיה מחשבות תמיד. והסיר הוגא לא יכול להגיד לאיש על מה נטה לבו אחריה וגם לאשתו לא יכול להגיד — כי איך יגלה סוד אשה ואיך יספר דברי מסתריה וצפונותיה באזני נפש אחרת, ולו גם אשתו תהיה הנפש האחרת הזאת? וחיו לנו הדברים האלה לאות לדעת עד כמה הבין הסיר הוגא לשמור בלבו סוד אחר לבלתי נשוא אותו על שפתיו, פן יהיה בו חטא.

בימים ההם ודירונדה כרת את בריתו עם מירה לקחת אותה לו לאשה, ויבן כי עליו להגיד עתה את כל לבו לסיר הוגא ולהודיע אותו את כל מחשבותיו ותחבולותיו אשר הוא אומר לעשות לימים הבאים, דבר לא יכחיד ממנו, ויטיב בעיניו להודיע אותו את כל הדברים האלה בכתב מדבר אליו פה אל פה; כי לו אמר לבו אשר יועף כמעט רעהו עליו, ואולי גם יכאב עליו לבו, ביום שמעו את השמועות החדשות האלה בפתע פתאם. והיה ביום קרא איש שמועה רעה במכתב ולא ישמע אותה באזניו, אז נמצא יתרון בזאת, כי לא יוכל האיש ההוא לבטא בשפתיו דברים רעים ומרים בחפזה, אשר ינחם עליהם באחריתו; ודירונדה גם הוא ירא מאד כי תשמע אזנו דברים רעים ומרים מפי רעהו אשר ירחיבו את הפרץ בינו ובין רעהו, והפרץ הזה לא יסתם עוד, תחת אשר בקראו את הדברים במכתב ובכרות אפו בו, ושכ אחרי כן למנוחתו להיות לו רע נאמן בבראשונה וכל שטן לא יתוצב ביניהם.

ונמצאת דירונדה אשר נבא לו לבו באה אף קמה, כי קרא הסיר הוגא את המכתב אשר שלח אליו דירונדה, ויתחלחל בראשונה, ואחרי כן פג לבו והיה סר וועף. אז בקש הסיר הוגא תרופה לנפשו, וימהר ויתן את המפתח על יד אשתו הנבירה מאליונגר לקרוא אותו גם היא, והוא אמר מלבו: אין זאת כי יועף לבה גם הוא על דירונדה והתמלטו מפיה דברים קשים ומרים, ואז לא יבצר ממני להגיד לה כי אשת לא בינות היא אשר אין לאל ידה לשפוט דבר בחשבון ודעת, ובזאת אמלט את המשא אשר על לבי וחלף הרק אפי גם אנכי. ואף אמנם כאשר

נבא לו לבו כן היה, כי שמעה הגבירה אשת מאלינגר את הדברים ותבהל ותשתומם מאד, ותתעעב אל לבה על כל כשרונות דירונדה הנפלאים אשר יכלו ויאבדו עתה באפס תקוה ועל תקותה אשר נדדה כצל להיות דירונדה יושב בביתם וקרוב אליהם תמיד ועל הלומותיו ודמויותיו ומעשיו הזרים אשר הוא אומר לעשות למען היהודים; ואז מצא הסיר הוגא דברים למלט משא מעל לבו למען ירוח לו, וימחר ויאמר: — רק הבל תהבלי, חמדת נפשי! יהי נא לבך סמוך ובטוח כי לא איש דן אשר ידעה רוח ואשר יעשה זרות ותהפוכות, אכן רק בגדולות ובנפלאות יתהלך, כי הגה לבו הגיונות רבים על אדות עם היהודים — וההגיונות האלה יסודתם בדברי הימים ובדברי ימי המדינות אשר תקצר רוחך מהבין אותם. אל נא תדאגי לו; יקרבו הימים ועיניך תראינה כי דן זה לא ישגה בדרכו והוא הרים ירים ראש!

ואולם בדבר חשק דירונדה ללכת אחרי מירה לא מצא הסיר הוגא מלים בפיו אשתו, כי האשה הרכה והענוגה הזאת לא התעברה ולא התרגזה בשמעה את הדבר הזה, ורק אמרה כי לא עלו בדברים האלה על לבה בראותה את פני מירה בראשונה ביום כואה אל ביתה אל המשתה להשמיע שם את קול זמרתה ובשוכה אחרי כן להיות למורה לבתה. ובראותה כי לא שככה עוד רוח הסיר הוגא וכי מחכה הוא עוד אותה בדברים, ותוסף ותאמר כי יש אשר באה מחשבה בלבה לחשוב אשר יבוא יום ודניאל יקח לו את אשת גראנדקורט לאשה — כי על כן הלא פלאות נעשו והוא נקרה נקרה להיות ביום המעשה בעיר גינוא — ואף אמנם לא תוכל נפשה כלכל את הנשים האלמנות; ואולם זאת הפעם הלא טוב טוב קחת דירונדה לו אשה אלמנה מקחתו לו אשה יהודיה, לדרת אל מחנה היהודים ולהתיהר כלו. — והסיר הוגא בשמעו את כל הדברים האלה לא מצא בפיו מענה לענות אותה ולהוכיח לה כי אשת לא כינות היא הרוברת דבריה באין משפט ורעת, אחרי כי מחשבותיה אלה היו גם מחשבותיו, ויצר לו כי לא מצא פתחון פה להקל את סבל מחשבותיו מעל לבו, ויכאב לו מאד כי אבדה תקותו אשר קוה בסתר לבו על דבר גוענדולין ודניאל. אז בקש את הגבירה מאלינגר לשמור את הדבר בלבה ולבלתי דבר בו למטוב ועד רע, כי אמר: „אם יר אלהים הויה בנפש האמללה הזאת (ומחשבתו אל גוענדולין)

להכות אותה את המכה הגדולה ההיא, כי עתה טוב טוב לכסות את הדבר ממנה כל הימים אשר נוכל, כי לבה נפעם בימים האלה מאד, ואז יבוא דן ושמעה את הבשורה הרעה הזאת מפיו ולא תכאב לה ככה". והסיר הוגא אמר בלבו כי יודע הוא את כל הדברים האלה היטב ולא ישגה עוד בהם ברב או במעט.

בין כה וכה והוא ובני ביתו משכו חסד לגוענדולין בכל הימים אשר ישבו בשדה-דיפלו, ויהי לה הסיר הוגא לאב לדאג לה ולנהל אותה ברחמים גדולים יום יום, והגבירה מאלינגר גם היא עוזרת אחריו להטות אליה שלום וברכה בכל אשר תמצא ידה, אם כי נפשה לא תוכל כלכל את הנשים האלמנות.

וגוענדולין גם היא בצעה את אשר זממה, ותבוא לשבת בשדה אופינדין, ותהי שלווה ושאננה, ופניה הפיקו שלום ומנוחה פי שנים מאשר קותה אמה ממנה. כי לבשה אותה רוח עזב מעט עם תום ושלווה גם יחד, היא הרוח אשר תצלח לפעמים על האדם אחרי אשר השכיל ליאוש את לבו על כל הנעשה תחת השמש ולא יבקש עוד לנפשו דבר, ואז כל טוב וחסד אשר ימצא יהיו לו למתנת-חנם אשר יתנו לו, וגם כלב כי יתרועע אליו ולקק את כפות ידיו, והיה לו הדבר הזה לברכה ולמנחה טהורה אשר לא קוה עוד. היתאונן איש בעלותו מומחשבו בוד וראה באור פני השמש הנעים עם יתר האדם? יש אשר ימי חיינו יהיו בעינינו לתשועה גדולה, אשר נשמח עליהם יום יום, וראינו מוצאי בקר ומוצאי ערב בכואם עלינו חרש, או נמצא את רחמי אוהבינו אשר ידברו אלינו ברחמים רבים ואת מעשיהם אשר הם עושים לנו בחמלה גדולה, והיו כל אלה לנו ככוכבים מזהירים ומאירים, אשר האור המתוק יהיה לנו למרפא ולנחמה, לגרש את החשך ואת הערפל אשר בקרב לבבנו ולהאיר את עינינו, וידענו כי גאולה היתה לנו לעשות שלום בינינו ובין כל צרה וכל פגע רע. והיו האנשים אשר למדו ואשר הסכינו לדעת את נפשם, למען אשר יתאוננו על נפשם כל היום כמעשה אשר יעשה הקלט, וראינו כי האנשים האלה יבינו את ערך הגאולה והתשועה האלה, לשמות עליהן עד מאד. וגם גוענדולין הכינה את ערך המחשבות הטהורות האלה, אחרי אשר יום יום העבירה על פניה את כל המראות ואת כל התמונות הנוראים ואת כל המסות ואת כל

האותות הגדולים אשר ראו עיניה ואשר עברו על נפשה למן היום אשר חמדה להתהלך בגדולות ובגפלאות ולא שמעה את מוסר כליותיה, ועד היום אשר בערה באש שנאה בקרב לבה והיא לא יכלה לכבות אותה ותהי נכונה להקריב קרבן על מזבח השנאה הזאת ככל אשר שאלה ממנה, ותצעק אל אלהיה ותעורר את מוסר כליותיה ביד חוקה ובזרוע נטויה, אולי תשמע אזנה את מוסר כליותיה ושב ורפא לה ולא תעשה עויו את הרעה אשר היתה עם לבבה לעשותה. ועתה הנה שבה ותזכור את כל הדברים אשר דבר אליה דירונדה, לא היתה מלה אשר לא זכרה אותה, ותדע כי אך ממנו היתה נסבה לפדות אותה מכל עונותיה ולגאול אותה מן הרעה אשר בה נלכדה רגלה ותוקש, ותבן עתה את כחו הגדול אשר נטע בכל מלה ומלה לטהר אותה מכל הטאתיה ולתמוך את נפשה הנופלת, ויהי לה הכח הזה למושיב נפש כל הימים, ותהי רוחה.

אכן גם בזאת התעוררה ותחי רוחה, כי קוה קוטה נפשה לראות את דירונדה גם פנים אל פנים באחד הימים הקרובים; כי לא השבה גוענדולין על דירונדה מחשבות אחרות זולתי כי קרוב יהיה אליה בכל עת, כי נפשה אשר גחלים תלהט דורשת אותו להיות קרוב אליה תמיד, והדבר הזה הכה אותה בסנורים לבלתי ראות את ארחות חייו ולבלתי הפיר ולבלתי הבין כי נכונה גם לו דרך בחיים וכו' יש גם לו ענין לענות בו תחת השמש חוץ ממנה — והוא מישגה אשר לא רק גוענדולין לבדה נלכדה בו, כי אם אשר יהיה לרועין לכל אדם אשר תאותו תך אותו בסנורים, לבלתי ראות דבר בלתי אם את נפשו ולהאמין כי כל מעשי בני האדם וגם מעשי האלהים לא יעשו זולתי לו לבדו. והוא הסכינה להביט אל הערפל אשר על הימים הבאים לקראתה, ולא הסבה את עיניה מהם, ותהי נכונה לעשות תמיד את כל אשר יאמר לה ואת כל אשר יצו אותה לעשות, ולא הבינה כי יש יום והיה עליה לעשות את מעשיה והוא לא יהיה עוד לה למופת. האם לא הוא האיש אשר בכחו החל לצרף וללבן אותה ואשר בראשונה התעברה בו ותתאנף בו ואחרי כן הבינה את לבו ותבט אליו באהבה וכבשתון ודבריו היו לה לאזורים ותומים? אכן קצרה ידה משיב אחריו ברצון ובאין אונס, כי הבטחון אשר בטחה בו היה בעיניה כארץ מוצקת אשר לעולם תעמוד

ואשר בחדלה להיות מוצקת וחדלו גם בני האדם לעצור כח להתהלך על פניה.

ודירונדה לא האריך ימים עד בואו לשרה-רדיפלו, כי קרוב הוא אל עיר מגוריו לונדון, ויבוא לבצע את אשר זמם לעשות, כי אמר להושיב את מירה ואת עזרא על פני אחד השדות אשר עם החוף, וישבו שם עד כלותו להכין את המשכן החדש אשר הוא עושה לו ולמירה, לשבת שם הוא עם האשה החדשה אשר יקח לו, ובאו לשבת במשכן החדש ההוא ולקחו את עזרא עמהם לכלכל אותו ולסעדו. ואולם עזרא בקש את דירונדה לתת אותו לשבת בבית אשר הוא שם, ולא יוציאהו משם בלתי אם בקחתו אותו עמו לקום ולנסוע אל ארץ המזרח; כי כל המעשים אשר נעשו מסביב היו לעול ולמשא על עזרא, ורק בשמעו את דבר המסע אשר דירונדה אומר לנסוע לארץ ישראל, וחיתה רוחו, והיו פניו לפני להבים ונפשו תחלום חלומות בהקיץ. ודירונדה הכין את כל אשר הכין, למען אשר יחג את חג חתונתו עם מירה, והוא אמר לחוג את חגו זה מקץ שבועות או ירחים אחרים, ולכן לא הוסיף עוד לחכות ויבוא עד שרה-רדיפלו, כי היה עם לבבו לקחת דברים עם הסיר הוגא על אדות רבושו אשר הוא היה לו לסוכן ועל אדות יתר הענינים אשר בינו ובין רעהו; ואולם גם את גועג-דולין זכר ולא שכח, ויבוא הלום גם בגללה, כי כן פצה את פיו ויגד לה אשר בוא יבוא לראות את פניה; והוא בשמחתו אשר שמח עם מירה לא שכח גם את ענות העניה ותהי לו זאת בקיץ מכאיב להרעיל את שמחתו כמעט. אכן זרות ותהפוכות תראינה עינינו בו הפעם — כי יש אשר נראה איש באהבו את אחת הנפשות והנפש הזאת אוהבת גם אותו, ואמרנו בלבבנו: רק איש מצליח הוא אשר כלו שלאנן ושלזו וכל נגע לא יקרב עוד אליו; כי במה יצליח איש ובמה יאמר עליו כי שלו הוא ושלאנן אם לא בראותנו כי לבו שבע תמיד ורעת זר לא תגע עוד אליו לענותו ועינו לא תפנה עוד לראות בצרת אחר — ואולם עלינו לדעת כי זה גורל כל האדם לעשות תמיד זרות ותהפוכות, לאמר, לפעמים לא יכונן מעשי האדם בעינינו לו נאמר לערוך אותם בד בבד עם החקים והמשפטים אשר הורנו החוקרים והפילוסופים האוהבים להאריך לשון ולחוק חקים בכל פנה אשר הם פונים, כי יש

אשר המעשים אשר הם עושים לא יקבילו לפעמים אל החקים ההם אשר הם מחוקקים לנו, ואז נקרא להם: זרות ותהפוכות, וגם דירונדה בלכתו עתה אחרי גוענדולין לא בגד במירה, ונתפוך הוא אשר רק מגודל אהבתו אשר אהב את מירה ידע לרחם גם את גוענדולין ולהמול עליה ולאצל מרוחו גם עליה; כי במה תדע הנפש האהובה לנו כי אהב נאהב אותה? הלא רק בזאת תגדל אהבתנו בעיניה בראותה כי מלא לבבנו דאגה וירא, והדאגה והיראה האלה טובות בעינינו מכל שמחה ואותן נבחר מכל גיל אשר נמצא על פני הארץ מחוץ לאהבתנו —

פעמים בא דירונדה לשרה-דיפלו ופעמים ראה את פני גוענדולין — והוא כאשר בא כן שב כפעם בפעם עירה לונדון ולא גלה את אונה ולא הגיד לה את דבר הברית אשר כרת עם מירה, ויש אשר יסרוהו כליותיו ולבו הכה אותו מכה גדולה על המעשה הזה אשר הוא עושה לכסות ממנה דבר אמת; ואולם אם יש בפינו דבר אשר ידענו כי יכאיב את לב רענו ביום שמעו אותו, וחכינו מיום אל יום, ואמרנו: אולי יקרה מקרה ושמע רענו את הדבר, או אולי נמצא מועד נכון ודברנו אליו, או אולי רוח אחרת תהיה עם רענו והדברים אשר נדבר אליו לא יגעו עוד אל עצמו ואל בשרו כנגעם עתה, ודירונדה בראותו עתה את פני גוענדולין בפעם הראשונה בשרה-דיפלו, וימצא אותה מלאה מחשבות ותחבולות חדשות, והיא לא חדלה רגע אחד מרבר אליו ומבקש את עצמו, להורות אותה את המעשה אשר תעשה ואת הדרך אשר תלך בימים הבאים, ולהגיד לה במה תשכיל וכמה תצליח לעשות רק טוב וחסד, להאיר את פניה לכל אדם ולרצות את עונותיה, ודירונדה ענה אותה על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, ויירא לרבר גם בנפשו ובכל הדברים החדשים הנוגעים אל עצמו ואל בשרו, פן ימחץ את לבה תחת הצרי אשר היא מבקשת ממנו, ובכואו לפניה בפעם השנית בחיותו בשרה-דיפלו וימצא אותה והנה היא נוהה וקרדורנית ומרת גפש מאין כמותה, כי החלו דמיונותיה וחזיונותיה לענות את נפשה ועיניה החלו לראות צלמי בלהות בתלום ובתקיין, כי לא חדלו ממנה זכרונותיה המרים אף רגע אחד; או נשאה את קולה ותכך בקול גדול ותתיפח ותקרא: אכן ידעתי כי סחי ומאוס אהיה בעיניך תמיד! והוא לא מצא מלים אחרות בלתי אם לחנן את קולו ולרבר אליה רכות ולהרגיע את

רוחה הסוערת ככל אשר מוצא, עד אשר שבה נפשה למנוחתה כמעט, ותשא אליו את עיניה ותבט בו, ועיניה הפיקו תום וחנינה וטל ילדות, כמראה אשר נראה בתוך עינים אשר עפעפיהן עוד רטובות מדמעות, וירא אותה דירונדה ולא מוצא את לבבו להעמיס על נפשה משא חדש, אכן יום אחר יום עבר, ודירונדה הבין בנפשו כי לא יוכל להוסיף לחכות עוד וכי עליו לגלות את אונה; ורק גוענדולין לא הבירה ולא הבינה עוד כי דבר סתר יצוק בו וגם לא עלה על לבה אף רגע אחד לשאל את פיו להגיד לה מה ראה על ככה לבוא גם הוא עירה גינוא ומה המעשה אשר עשה שם, ואולם כאשר תגדל האמונה אשר האמינה בו, כן תגדל וכן תרחב צרת נפשה ביום שמעה את השמועה הרעה לפתע פתאם, והיה אם תשמע את השמועה מפי איש זר, או יהגה לבה הגיון זר והאמינה כי רק התאכזר לה דירונדה עד כה וכי לא במשפט ולא בצדקה התהלך לפניו כל הימים; וגם לא ערב דירונדה את לבבו להודיע אותה את הדברים במכתב, כי לבו הטהור לא יוכל כלכל את הרעיון אשר קרא תקרא גוענדולין את אגרת השלום הזאת בהיותה גלמודה ועזובה, ומי יודע אם לא יהיה דבר עם לבבה לחשוב כי רק התאכזר יתאכזר דירונדה לה להראותה את שמחתו אשר ישמח על כל הטוב אשר מוצא לנפשו תחת אשר אין עינים לו לראות את שברה ואת כל נגעיה לבה. או בא דירונדה לשרה-דיפלו בפעם השלישית, ויחרוץ בלבו לגלות את אונה ויהי מה, כי טוב טוב לו ללכת לקראת המלחמה משוב לונדונה ואת אונה לא גלה.

בבוא דירונדה בפעם השלישית לשרה-דיפלו, וימצא שם גם את האנס מיריק, אשר בא שמה בצבעיו ובחרטו, למושוח בצבעים את תמונת שלש בנות הסיד הוגאָ מאלינגר כאשר בקשו ממנו; וכפעם בפעם בהיותו עיף ויגע מן העבודה, ויקם לבוא עד מגרש פיניקוט לרשום שם את פני הילדים מילדי בני הכפרים ולחדש את בריתו עם אנשי בית הכהן גאסקוין. והאנס שב ויהי שמח וטוב לב ככל אשר היה בימי קדם; ואולם עפעפי דירונדה בחנו אותו וימצא כי שמחתו איננה יוצאת מקרב לבו ואיננה שמחה שלמה, ורק משפט אחד לה ולפוך אשר בו תקרע אשה את עיניה, אשר נדע להכדיל בין הצבע הזה הנעשה ביד ובין הצבע אשר יד הטבע עשתה אותו, כי הצבע

הנעשה ביד יפרח ביפיו יותר מעט מן המדה הנכונה, וגם ינח תמיד ולא ינוע (כי עד היום הזה לא מצאנו עוד בכתבי-העתים כל בשורה לבשר לנו אשר יצרו ויצרים „פוך אשר ישתנה לרגעים“). וגם בכל אהבתו אשר אהב האנס את דירונדה ובכל הכבוד והעזו אשר רחש לבו לו, לא עצר כח להיות שליט ברוחו ולכסות ממנו את דבר זעפו אשר זעף לבו עליו בסתר; כי האנשים אשר לבם ערום תמיד לפני רעיהם ואשר יסכינו להרבות להג ולשפוך תמיד את כל רוחם באזני רעיהם, הם יתרגזו ולבם יזעף ביום ראותם את אחד מאוהביהם אשר הסכין לשמור מתסום לפיו כל הימים ולדבר אך מעט והוא יפתח את פיו פתאם והראה להם את סודו אשר לא פללו ואשר לא קוו, והסוד הזה שונה מן הקצה אל הקצה מכל אשר חשבו המה ומכל אשר הערימו ליחל. — והאנס גם הוא הסכן הסכין תמיד לשפוך את שיחו אל חיק דירונדה ולהגיד לו את לבו כפעם בפעם, תחת אשר לא חכה ולא שאל כי ישיב לו דירונדה כגמולו וכי יגיד לו גם הוא את לבו; כי האיך אשר הסכין להרבות דברים ולשפוך את שיחו אל חיק רעהו, הוא לא ימצא מועד לשמוע גם את אשר בלב רעהו, והוא יאמין כי הדבר אשר לרעהו לא יגע בלתי אם אל נפש רעהו ואליו לא יגע; ולכן גם האנס לא הסתיר מדירונדה את דבר אהבתו אשר הוא אוהב את מורה, וירבר אליו על אדות אהבתו השכם ודבר, ועתה זעף לבו על דירונדה על דבר אשר לא עשה גם הוא כמוהו להרבות להג כל היום, ויסתר ממנו את דבר אהבתו אשר אוהב גם הוא את הנערה הזאת, והדבר הזה היה לו למוקש באחריתו. ובכל זה לא חטא האנס לדירונדה בלבו כי אם בשפתיו, כי רק בשפתיו בחר לו דברים מרים למען הקלו את משא לבו, ובלבו נטח אחרי דירונדה ויהי לו סגולה ושעשועים כבראשונה, וידע כי צדק רעהו ממנו וכי אין עולתה בו אם נטתה הנערה אחרי רעהו ואחריו לא נטתה, ודירונדה מה כי ילין עליו אם „המתכת אשר לו נעשתה לטבעת, הטובה שבעתים מכל אשר חשב בראשונה“; כי הסכין האנס לחשוב על נפשו לאמר: הן אמנם אוהב צדקות אנכי, ואולם ירי לא אמונות לעשות צדקה, וכיום עשותי אותה והיתה מלאכתי רמיה אשר לא תמצא חן בעיני יודע ומבין, ולכן אחרל נא ממנה ורק ראה אראה בעשות אותה איש זר ואשמוח גם אני עליה —

ככה הספין האנס להתל בנפשו ובכל צדקתו, ולא הבין כי בזאת צדקה עשה, ורק הפעם הזאת ידע כי הטיב לעשות בתתו את משפט הבכורה לדירונדה והוא נסוג אחור, ויבחר לו לשון מדברת גדולות וישלח רסן מפיו, כי אמר: יהיו נא הדברים המרים אשר אוציא מפי לגמול ולשכר לי חלף כל הטוב אשר עשיתי, והוא לא ידע כי דבר גוענרולין עוד נוגע אל לב דירונדה, ולכן דבר ככל העולה על רוחו, וידבר באוני דירונדה גם על אדותיה.

— מתי באת הלום, האנס? שאל דירונדה במצאו אותו בנן הוער בעשותו את רשימותיו על הגליון לרשום את מראה פני העצים העבתיים ואת מראה פני מושב הדשא אשר דרש לפי מלאכתו.

— זה לי עשרה ימים מאז שבתי פה, ענה האנס, כי קרמתי לבוא עוד בטרם היות המועד אשר הועיד לי הסיר הוגף. עם רעי ריקס גאסקוין באתי יהרו ואשב יום או יומים בבית הכהן בפיניקוט, כי על כן ידעתי עתה את כל החדשות ואת כל הדברים ואת כל הענינים אשר ענו בהם אנשי המקום הזה למקטון ועד גדול; ידעתי את מסתרי בית האיש העושה אופנים לעגלות וידעתי גם את מסתרי בית הספר אשר בכפר, כי נקרא נקראתי לשמוע בבחון המורים את התלמידים הקטנים, והעלמה חנה אשר שפתה העליונה יפה מאד שלחתי בדרך ותלך עמי, ולולא היא אשר עמדה לימיני כי אז הכונו ופצעוני שלשה נערים שוכבים ופרא אדם אחד אשר מצאוני בדרך ואשר שערות ראשי הארוכות לא מצאו חן בעיניהם, כי אנשי הכפר פיניקוט לא יאמרו יפה לכל אשר נאמר אנחנו יפה. אכן יפה ונחמד מאד הכפר הזה, וכל איש האוהב הלך-נפש יחמד אותו בלבו! ורק חסרון אחד לכפר הזה, והוא הנזיר הצעיר אשר כתפים רחבות לו ואשר גם מכנסיו רחבים מאד, וטוב עשה הנזיר הזה לו למד בנעוריו את מלאכת אריגת הצמר לדעת לכלכל דבר במדה. ואנשי בית הכהן גאסקוין הלא אחת אמרתי לך כי אין על עפר משלם! ותקטן כל זאת בעיני, והנה גם אשת גראנדקורט נוספה על משפחתם, כי קרובה היא אליהם ואל אנשי גאולתם! ואותה חנה ראיתי מרחוק, והיא לובשת את שמלותיה השחורות לכסות אותה מכף גלה ועד קדקרה, בעוד היא נוהרה לנפשה מאד מאד לבלתי הראות לעין זר.

— הן לא באה בימים האלה אל בית דודה הכהן? שאל

דירונדה.

— לא, ורק אותי הביאו עד שדה־אופינדין, למען הראות אותי

את הבית הישן אשר שם, וארא גם את אנשי בית אשת גראנדקורט ואמה. ואתה הן היית שם גם אתה וידעת את כלם?

— כן הוא, הייתי שם ואדע אותם, ענה דירונדה בנחת.

— אכן יפה אף נחמד הבית הישן ההוא, והוא טוב מאד לאישה

אלמנה צעירה לימים אשר חליפות רבות עברו עליה ואשר ידעה גם את האהבה בתענוגיה וגם את השנאה במרורותיה, אמנם מצאתי כי לא חדש דבר האהבה לה וכי שתתה מן הכוס הזאת לא אחת ולא שתיים, ויש אשר אחשוב כי היו דברים גם בינה ובין דעי ריקס גאסקוין.

— אין זאת כי היו הדברים האלה בימים הקרובים לחתונתה,

ענה דירונדה באמת ובתמים, כי הלך לבו אחרי המעשים האלה והם לקחו את לבו — כי רק כשנה אחת תמימה ישבו אנשי בית אמה בשדה אופינדין, ואתה מי הגיד לך את הדברים האלה ובמה ידעת כי נבונים הם?

— הלא ידעתי כמה יבדל איש אמלל מאיש אשר איננו אמלל,

כי הכוס הזאת עברה גם עלי, ולכן מצאתי חכמה לקרוא את כל האותות הכתובים על פני האנשים אשר נגעה אליהם הרעה כמוני. אז מצאתי כי ריקס שומר נפשו מבא לשרה־אופינדין ואת פני הגבירה הצעירה לא ראה עוד מאז שובתה הלום ועד היום הזה, וגם מפי אחותו העלמה חנה התמלטו דברים אשר הורוני כי קרוב היה ריקס אל הקוסמת ההיא ויקרב אליה מאד, עד כי נגע בכנפיו אל האש הבוערת ותפוגה. אכן לא תכנתי את רוח האישה ולא אדע את המעשה אשר עשתה היא בימים ההם ומה היה משפט ריקס מלפניה היא; אולי בא גראנדקורט בימים ההם אל המחנה ויקח את יונתו ויולך אותה עמו אל הארמון אשר בנה לה, כי זה דרך האדם מעורו אשר איש צעיר לימים שבלו מחמדים יאהב אישה נחמדה וכא אחר ולקחה לו. ואולם עתה הבינותי את הדברים אשר ידבר ריקס יום ויום לאמר, כי חשקה נפשו באהובתו, היא תורת החקים והמשפטים אשר למד,

ואותה יארש לו באמונה ולא יעזבנה עוד, ואשה אחרת לא יקח. והדברים האלה הלא רק דמיונות וחלומות הם אשר יחלמו בני הנעורים! הן נפל גראנדקורט המימה ויטבע, כי היה עם לבבו לפנות את המקום ולעשות טוב וחסד עם האישה הבא אחריו, ואחרי כי אתה לא רצית את קרבנו ולא היית האישה הבא אחריו, הלא קרוב הדבר מאד כי ריקם יהיה האישה אשר למענו נפל גראנדקורט המימה, הלא זאת?

— האם נחרצה היא מעמך אשר אין עצה אחרת לאשת גראנדקורט בלתי אם להיות אשה לאיש שני ועצה אחרת אין לה? ישאל דירונדה ועוד מעט והתמלטו הדברים מפיו כי אין יתרון הבשר להאנס להיות לנביא וליוזע פתרונים וכי כל הנכואות אשר נבא עד כה על אשת גראנדקורט וכל הפתרונים אשר מצא מאז ועד עתה עלו כלם בתהו ויאבדו.

— רק נחש עקלתון אתה! ענה האנס — התחפוף כי תהיה אשת גראנדקורט אלמנה צרורה עד יום מותה והתאבלה עליך כל הימים על דבר אשר השיבות את פניה ועלתה על המוקד להשרף חיה אחרית, תחת אשר אתה חיה תחיה וכל עצמותיך תרונה מרוב שלום ונחת?

ודירונדה לא ענה דבר ורק פניו נפלו ויהיו זועפים. או הדל האנס מדבר בדבר הזה ויבחר לו ענין אחר לענות בו ולהרבות להגו, ובהיותו לבדו אחרי עוזב דירונדה אותו, ותבוא מחשבה בלבו לאמר: רק חוקי החבלים אשר בין דירונדה ובין גוענרולין יותר מאשר ינעם למירה לדעת! „למה לא לבשה רוח אחרת את מירה לאהב אותי תחת האישה הזה?" שאל האנס את לבו וישחק וילעג לנפשו, „לו אותי אָהבתי, כי עתה לא מצאה נשים אחרות אשר הטו את לבי ואשר דבקו אחרי; חי אנכי אם ידעתי אשה אשר חשקה נפשה להרבות דברים עמי על אדות הדת והתורה והפילוסופיה, כמעשה אשר עשתה אשת גראנדקורט עם דירונדה!"

אכן חרדו עצמות דירונדה ולבו התרגו כנגוע אליו השוט אשר הניף עליו האנס במהתלותיו, כי נגע השוט אל המכה אשר בלבו בטרם זורה וכטרם חבשה; ויחרר מפני הרגע אשר יתיצב לפני גוענרולין להגיד לה את כל לבו, וידע כי יגוף אותה ויכאיב לה, והדברים אשר דבר האנס בלהגו הרב נוספו עליו גם הם להכביד את המשא אשר על

לבו ולהראותו כי לא ריקים הם כלם — כי הדברים אשר עיני זו ראו ואשר פיו יגיד אותם לנו, הם יגדילו וירחיבו את דבר הדאגה אשר בקרבנו ובלבבנו. ועתה הלא בא ותהי נחרצה מעמו לדבר באזניה את דבריו, ויהי מה! ממחרת היום ההוא ודירונדה עלה על סוסו וירכב ויבוא אופינדינה, ויבקש את אנשי הבית לקרוא בשמו באזני גוענדולין ולשאל את פיה אם יבוא לפניה ואם לא, ויגידו לו כי מתכה היא לו, ויבוא וימצא אותה יושבת בהרר-האורות, הוא החדר אשר שם ראו עיניה חליפות רבות מאז ועד היום הזה, ופניה הרעים לא היו לה עוד ולא היתה עוד סרה וזועפה כמשפטה בפעם האחרונה; אכן גם הפעם לא עבר צחוק על שפתיה, ורק העד העידו פניה עליה כי באה מנוחה אל תוך לבה, ובכל זאת לא הכירה ולא ראתה כי ענני תוגה מכסים את פני דירונדה ומצחו תלבוש קדרות. אז ישבה על הכסא, ודירונדה ישב גם הוא ויהי קרוב אליה, והיא פתחה את פיה ותאמר:

— רק פחד פחדת לבוא אל ביתי ולראות את פני, יען כי מלאתי יגון ותמרורים עד בלתי תכלית בראותך אותי כאחרונה! אכן יסרוני כליותי על הרבר הזה למן היום ההוא ועד כה, ואני ידעתי כי לא טוב עשיתי להכאיב לך על לא דבר; ואולם בזאת למדתי להתעורר ולהתחוק ולהיות שמחה ועלויה ככל אשר אוכל, לבלתי הכאיב לך עוד. והדברים אשר דברה וגם קולה היוצא מפיה מלאו חנינה וידידות ורחמים רבים, להכביד שבעתים את המשא אשר על לב דירונדה ולהמס את לבו כמו מים, ואולם דירונדה התחוק, ויהי מתאמץ למהר את דבריו ככל אשר יוכל.

— אמנם כן, דאגה בלבי כיום הזה! החל דירונדה לדבר ופניו לבישו קדרות ויגון — ואולם לא לנפשי אדאג כי אם לנפשך, אחרי כי דברים עמי להגידם לך אשר כהדתי אותם ממך עד היום הזה, ומי יודע אם לא תחשבו עלי כי רק מחסרון בטחון לא דברתי אליך עד כה. הלא הם דברים אשר נגעו אל עצמי ואל בשרי — ואל עתידותי הבאים לקראתי; ואני כהדתי אותם ממך והייתי בעיניך להוטא, לבלתי בטוח כך ככל הכטחון אשר בטחת את בי ולבלתי היות לבי ערום נגדך ככל אשר היה לבך ערום נגדי, ולא הגדתי לך את כל החליפות והתמורות אשר באו עליו לעשות אותי פתאם לאיש אחר, ואולם ידע תדעי כי

כפעם בפעם בשבתנו יהי לא מצאתי חוץ ומועד לדבר אליך בו ובנפשי, כי הדברים אשר דברת את לקחו את לבי ויגעו עד נפשי, ואדע כי להם משפט הבכורה, ואָדום ואחכה. — ובדבר דירונדה את הדברים האלה ויהי קולו מלא רכות ונדיבות, וישא את עיניו ויבט אליו ברחמים רבים ובחמלה גדולה, ויחכה אותה בדברים כאיש המתחנן על נפשו.

וגוענדולין שמעה ותסמר שערות בשרה ויעבור עליה מורא גדול, והיא לא ידעה מה היה לה. אכן הבינה את רעיון הדברים אשר דבר אליה והם הבהילוה, ובכל זאת לא עצרו כח לשעת דאגה חדשה בתוך לבה, ותחשוב כי חליפות באו על דירונדה לרגלי הדברים אשר בינו ובין „דודו“ הסיר הוגאָ מאלינגר וכי יהיה עתה לו לזרש להתנחל את כל ההון אשר לסיר הוגאָ; ותדבר אליו גם היא באהבה וברחמים ותאמר:

— לא חשבת ולא עשית דבר בכל הימים הרבים ההם בלתי אם את הדברים אשר נגעו אל עצמי ואל בשרי, כי אנכי בעניי בקשתי ממך דברים רבים ולא הרפיתי ממך בכל עת, ואיך אפוא אלון עליך על אשר לא מצאת מועד לספר באוזני גם את הדברים אשר יגעו רק אל עצמך ואל בשרך?

— אולי תשתאי ותשתוממי, הוסיף דירונדה לדבר, בשמעך מפי כי זה רק בימים האחרונים מצאתי לרעת את אבותי ואת מולדתי אשר לא ידעתי עד כה.

אבל גוענדולין לא השתוממה בשמעה את הדברים האלה, ותייבה להפך, כי מצאה אשר נכונות מחשבותיה אשר חשבה על דבר דירונדה ודודו הסיר הוגאָ, ודירונדה הוסיף ויאמר:

— הן לא ידעת שרש דבר נמצא בי כי מצאת אותי באיטליה, ולכן אני אגיד לך כי ירדתי אל הארץ הזאת לשמוע שם כי... לראות שם את פני אמי. כי תאוו היתה בלב אמי לכסות ממני את מולדתי מאז היותי נער ועד עתה, ותפרד מעלי במות עליה אישה, הוא אבי, ואני אז נער קטן; ואולם הנה באו הימים והיא חולה שוכבת על המטה, ותירא להוסיף עוד להסתיר את סודה ממני, ותקרא לי; וזה הדבר אשר המריץ אותה להסתיר ממני את מולדתי, כי לא שאלה אמי אשר ידוע אדע כי איש יהודי אנכי.

— יהודי! קראה גוענדולין בקול דממה ותשתומם עד מאד ותלפת, ותרא כי לא כתקונה כן הוא, ותהי לה המלה הזאת כורס רעל אשר בא אל קרבה להכות אותה בתמהון ובשפרון.

ופני דירונדה האדימו וידום, וגוענדולין גם היא הביטה לארץ ותבקש לצאת מתוך האפלה אשר רבצה על דרכה, ותחל למשיש במחשבותיה כאשר ימשיש העור את הקיר, ואחרי כן מצאה מפלט, כי שבה ותשא את עיניה אל דירונדה ותכט ותרבר אליו, ודבריה היו בתוכחה על עון אמו, ותאמר:

— כמה נבדלת ובמה נהפכת והיית לאיש אחר לי גם ידעת את

מולדתך בראשונה?

— גם עתה כי שמעתי את הדבר נבדלתי מאשר הייתי ונהפכתי

לאיש אחר! ענה דירונדה דבויים נמרצים ולא יכול להוסיף עוד על דבריו, כי ראה אשר רחוקה הדרך בינו ובינה, ובין מחשבותיו ובין מחשבותיה, ומי יודע אם יבין ואם ירחש לבה את הדברים כאשר יבין וכאשר ירחש לבו הוא; ויהי לו כמו חדל להיות להם שפה אחת ודברים אחרים.

וגוענדולין הוסיפה לחשוב מחשבות, ותען אחרי כן ותאמר בהם

לבב: „אכן קוטה נפשי כי לא תשים את הדבר אל לבך ולא תתעצב, והיית כאשר היית בראשונה בעוד לא ידעת כי איש יהודי אתה!“

והיא אמרה להוכיח לו בדברים האלה כי לא נהפך עוד בעיניה

עד מה, וכי לא חדלה עוד מבטוח בו ומשום בו את כל תקוטה כאשר הסכינה עד כה. אז ראה דירונדה את משוגתה וידע כי לא בזאת יבוא אל מחוז חפצו.

— אכן משגה הוא! ענה דירונדה — השמועה אשר שמעה אוני

בהיותי בגינזא לא העציבה אותי, ותהי להפך, כי שמחתי עליה מאד, אחרי כי נכון הייתי לקראתה ימים רבים מאד; איש יהודי יקר רוח וגדול דעות היה לי לרע ולמורע, והוא נטע בתוך לבי מחשבות גדולות ועמוקות על דבר היהודים ותורתם, ויט את לבי אחרי המחשבות ההן עוד בטרם ראיתי את פני אמי, ועתה נכון אנכי להקדיש את מבחרי ימי חיי להקים את המחשבות אשר חשב רעי על היהודים ולעשות אותן ולבלותן.

וגוענדולין התחללה שנית ותירא פתאם יראה גדולה מאד, ותבט אל דירונדה כאשר יביט ילד קטן אל האיש המספר באזניו גדולות וגפלאות, ושפתיה פתוחות ולא תסגרנה. אכן לא זכרה גוענ-דולין ברגע ההוא את מירה ואת אחיה לחשוב כי דברי דירונדה מוסבים אליהם, ורק רעיונות אחרים עלו על לבה אשר לא הכינה את משפטם ואת אָרחה, ולבה הגיד לה כי יקום דירונדה עתה לעשות מעשים אשר ימנע ממנה להבין אותם וכי מחשבות תהיינה לו עתה אשר רוחה תקצר מהשיג אותן, ותרא פתאם כי יש גבול בינו ובינה, וכי עוד מעט והם יעמדו על הגבול ההוא, ותחרד גוענדולין חרדה גדולה. ודירונדה לא יכול להבין את המחשבות אשר עלו על לבה ברגעים האלה, ויבקש לו דרך סלולה ללכת עליה מדי גלותו את אזנה ומדי הגידו לה את כל לבו.

— והדברים אשר עלי לעשות אותם, הוסיף דירונדה לדבר מקץ רגעים אחרים, הם ימריצוני לעזוב את אנגליה ולשבת בארץ מרחקים ימים רבים... וגם שנים רבות; כי תחבולות רבות בקרב לבי אשר וציאוני מן הארץ הזאת ויביאוני אל ארץ הקדם לעשות ולהקים שם את אשר זממתי.

וגוענדולין הבינה את הדברים האלה עד תכלית, כי אותם דבר דירונדה בשפה ברורה, ותרעדנה שפתיה מאד. „אבל אתה הן שוב תשוב משם?“ שאלה גוענדולין ותחש כי החלו דמעותיה לרדת על לחיה, ותשכח למחות את דמעותיה ולהוביש את עפעפיה. ודירונדה לא מצא כח לשבת עוד על הכסא ויקם, וימשש באצבעותיו את שפת מעילו גם בכה וגם בכה, ויגש עד לפני הכרכוב אשר על פני הכירים, ויסמוך את ידו על הכרכוב, ויבט משם אל גוענדולין וירא אותה מצדו פניה ואל מול פניה לא הביט, או לקחה גוענדולין את מטפחתה ותמחה את דמעותיה, ותפן אליו ותבט בו ותחכה אל הדברים אשר ידבר אליה.

— אם אחיה ואשוב, ענה דירונדה; עוד חזון למועד!
ושניהם התרישו ולא הוסיפו עוד לדבר, כי דירונדה לא מצא את לבבו לדבר אליה דבר עד אם תשאל אותו, והיא גם היא ישבה ותחשוב מוחשבות למצוא דבר אשר תשאל את פיו.

— מה הדבר אשר אתה חושב לעשות? שאלה באחרונה ותפחד
פן תקצר רוחה מהבין — האוכל להבין את המחשבות אשר בקרב לבך
או האם קצרה רוחי מהבין דבר?

— ראשית דבר עלי לנסוע אל ארץ הקדם לראות את שלום אחי
ובני עמי המפוזרים בין הגוים אשר שם, ענה דירונדה, וישמח בלבבו כי
ימצא דברים לדבר אליה אשר לא יגעו אל נפשה ואל בשרה להכאיב
לה — הרעיון אשר לקח את לבי הוא הרעיון אשר אמר להציב יד לעמי
להיות לו גחלה בקרב הארץ, לעשות את עמי לעם בין הגוים אשר על
סביבותיו, לכונן לו מדינה מיוחדת ומוכדלת לו, כמדינה אשר לבני
אנגליה המפוזרים גם הם בין כל הגוים אשר על פני האדמה. זה הוא
הרעיון אשר היה יהיה לי עתה לחובה לעשות אותה, ואנכי נכון לבי
לעשותה ולו מצער תהיה ראשיתי; נכון לבי להקדיש לה את כל ימי
חיי ולו גם לא אעשה דבר בלתי אם אשפוך מרוחי על אנשים כמוני
להתעורר גם הם כמוני ולצאת גם הם אל המערכה כמוני, והתעוררו
מכל העברים, איש איש מקצהו, והיתה ההתעוררות בקרב פנות
כל העם.

או החרישו ולא יספו עוד לדבר, ותארך הדממה מאד. וגוענ-
דולין שמעה ולא ידעה את אשר היה לה, ויש אשר חשבה כי החלה
הארץ להרחיב את גבולותיה על סביביה והארץ הולכת הלך וגדל, הלך
וגדל, והיא הולכת הלך וקטן, הלך וקטן, עד כי תקטן מאד ולא
תהיה בלתי אם כנקודה קטנה על פני הארץ הגדולה ההיא. או לא
חשבה ולא זכרה עוד את אשר הגיד לה כי שוב ישוב לקץ מועד מארץ
הקדם, כי במה נחשב הדבר הזה לעומת המחשבות הגדולות והעמוקות
אשר שמעה אונה זה עתה, אשר מוסדותיהן מוסדות ארץ ועליותיהן
עליות שמים וזרועותיהן זרועות עולם — ותהי נפשה פתאם בעיניה כחגב
על פני הארץ הגדולה ההיא. אכן יש אנשים אשר עיניהם לא ראו
ואזניהם לא שמעו את הגדולות ואת הנוראות הנעשות על פני האדמה,
ורק מפי גליונות מכתבי-העתים ומפי ספרים אשר אין בהם מועיל יודעים
הם אותן, ופתאם והנה באו כל הגדולות וכל הנוראות ההן ותגענה
עד נפשם ועד בשרם, ותבקע הארץ לקול הרעש והזועה, המהומה
והמבוסה, ותהי בעיניהם כמו תפתח האדמה* את פיה לבלוע את כל

היקום אשר עליה — והנה כמו הדורות החדשים אשר לא יוסיפו עוד ללכת על דרכם במנוחה וכנתח, ורק בשאון ובקול המולה, במרוצה ובחפזון ילכו, כי היו לאנשי צבא אשר בסופה ובשערה דרכם, להגן על ארצם ועל אחיהם, או אשר ילחמו איש באחיו, לאכול איש את בשר רעהו ולמוחיץ בן את קרדק אביו, והיתה הארץ לחרדת אלהים; וקמו האבות אשר שערת ראשם תכסה שיבה ובקשו את גופות בניהם הצעירים אשר נפלו חללים במלחמה, ועלמות צעירות ורכות תשכחנה את יפין ואת חנן, וקמו להפקיע פתילים ולעשות פקיעים, לשום אותם על הפצעים ועל המכות הטרויות אשר לשבר-ידי או לשבר-רגל, לרפא את אחיהם הפצועים ולהביא מזור לחתניהם המוכים המושלכים על פני השדות, או תעבור רוח על הארץ, והאנשים הרואים ההם יאמינו לראות את כבוד אלהים עין בעין ופנים אל פנים, תחת אשר עד כה רק את שמו ידעו ורק בשפתם ככרוהו, והנה כדבר המשורר העברי בן הוא, כי „שם עבים רכובו" והוא „מהלך על כנפי רוח" עד אשר „הרים יעשנו ומוסדי ארץ ירגוו" מפני כבוד אלהים אשר קם „לערוץ ארץ". ויש אשר תשח לארץ צדקה מפני הרשעה אשר גברה, ויש אשר הצדיקים והישרים על צואר יורפו והיו לקלם ולבוזה בעודם חיים, ובמותם לא ירד מלאך אלהים לשים את הנזר בראשם ואת שרכיט הזהב בידם; והיה בעת ההוא ונכנעה כל נפש מפני כבוד האלהים המלא את כל הארץ, וגם האנשים אשר היו פחוזים כמים יתוו לפתע פתאם את כל ההר ואת כל הגאון אשר על סביבותיהם, והיו מעשי האדם ומלחמותיו קדושים בעיניהם, ומלוא רוחב הארץ תהיה להם לאשירת אשר מרפא ונחמה בכנפיה, לא רק לאיש היחיד כי אם לשבטי בני האדם יחד כלם —

ברגע הזה וגם על גוענדולין היתה לפתע פתאם היד הגדולה הזאת, להבין ולדעת עד כמה תקטן נפשה ועד כמה תגדל הארץ אשר עליה היא יושבת; כי הנה זאת הפעם הראשונה אשר באה מחשבה בקרב לבה לחשוב ולדעת אשר יש חיים רבים ועצומים גם בלעדריה וכי היא כאין וכאפס לעומת כל יצורי הארץ הגדולה והרחבה הזאת, כי על כן כנצר נתעב השלכה ממרום הכסא אשר עשתה לה; או הכינה כי חלק העולם הקטן אשר לה איננו בלתי אם כקצף על פני המים

הרכים והאדירים אשר מסכיב לה, והקצף הזה כלעמת שבא כן ילך, והמים הרבים והאדירים לעולם לא יחרלו. כל דאגותיה וכל תלאותיה אשר אפפוה בשבתה בבית אישה ואשר דכאווה במות אישה עליה, הם חזקו את מחשבותיה אשר הסכינה לחשוב מימי ילדותה ועד היום הזה, לאמר: כי כל המראות וכל המעשים אשר מסכיב לה רק למענה נוצרו ורק בגללה נעשו, וכי לא נבראה כל הארץ בלתי אם לנפשה, ולכן לא ידעה נפשה כל קנאה בדבר דירונדה, כי לא עלה על לבה אשר דירונדה זה נברא גם לאחרים וכי יש לאחרים חלק ונחלה באיש ההוא יותר ממנה — עד אשר היתה עליה היר הגדולה ההיא לפתע פתאם להדיח אותה ממקומה ולהשליך אותה מיסם והלאה, ותפקחנה עיניה פתאם, ויכנע לבבה הערל, ותכן כן-ירגע אשר רוח גדולה וחוקה תנוח על האיש ההוא וכי רעה גדולה נגד פניה, ויכאב עליה לבה מאד מאד, ובכל זה סר העורוץ מעל עיניה ותכנע.

והדממה אשר ביניהם עוד טרם תחדל, כי התרישו שניהם ולא דברו דבר, ויהי דירונדה עומד על מקומו וישמח על הדממה הארכה הזאת, אשר לא יבצר ממנו לחשות עתה בטרם הוסיפו לדבר, וגוענדולין יושבת ותהי כפסל נסך חרש, וידיה סגורות אשה עם אחותה ועיניה פקוחות עד מאד — כי חזקו עליה מחשבותיה ולא נתנו את רוחה להיות סוערת ומתרגזת, אכן רעיון פתאם עלה על לבה ויעורר אותה לשאת את עיניה אל דירונדה, ותדבר אליו, ושפתיה חרדו לרגעים ותשאל לאמר:

— המלכר הדבר הזה אין לך עוד דברים לגלות את אזני ?

כחץ פתאם חלפו הדברים האלה את לבו, ותרעדנה גם שפתיו בדברו, ויען ויאמר: האיש היהודי אשר אמרתי כי יקר רוח וגדול דעות הוא, ואשר אצל מרוחו עלי וילמדני לשפוט מישרים, „האיש הזה איננו מזור לך, כי הוא אחי העלמה לפירות אשר את קולה שמעת פעמים אחרות בזמרה את זמירותיה“.

אז שטפו נחלי זכרונות רבים את לב גוענדולין ויעברו את כל משכיותיה, ויכאב לה מאד ופניה האדימו, כי זכרה את היום אשר באה בכקר אל בית מורה, ושם שמעה את קול דירונדה אשר עלה אליה מן החרר השני, והיא לא שתה לב אל הרבר הזה ולא ידעה את מישפט

המעשה אשר הוא עושה ללמוד שפת עברית מפיו אחי מורה .
 — עתה חולה האיש מאד . . . והוא נוטה למות , הוסיף דירונדה
 לדבר בחפזון , וזאתם החריש ולא דבר עוד , כי לבו הגיד לו אשר עליו
 לחכות אותה בדברים . האם בין תבין את יתר הדברים גם מבלעדו
 יגיד לה ?

— האם הגידה לך כי באתי אל ביתה ? שאלה גוענדולין פתאם
 ותבט בפניו בכל עיו .

— לא , ענה דירונדה — ואני לא אבין את אשר דברת .
 וגוענדולין שבה ותסב את עיניה מנגדו ותעמק לחשוב מחשבות .
 אז הלף הצבע האדום מעט מעט מעל לחייה ופניה שבו וילכינו
 כבראשונה , ויהיו פניה דלים ורוזים מאד בהלבינם , כמשפט הלובן הנראה
 לפעמים אחרי אדם אשר כזה . והיא לא פנתה אליו ולא נשאה את
 עיניה , ותהי כמדברת אל לבה , ולא ידעה כי עלו הדברים גם על
 לשונה , ותשאל :

— האמנם לא יבצר ממך לקחת לך אשה ?

— כן הוא , ענה דירונדה גם הוא בקול רממה דקה — עוד מעט
 ואקח לי אשה .

וגוענדולין לא שנתה בראשונה את שבתה ואת טעמה , ורק חרדה
 חרדה גדולה , ואחרי כן פקחה את עיניה בכל עוז ותבט אל המקום
 הריק אשר לפניו , ותהי כמויטה דבר על הארץ , עד אשר שלחה את
 שתי זרועות ידיה , ותהיינה כמסמרות נטועים , ותזעק וזעקה גדולה ומרה
 וקולה התחבא מדי קראה , ותקרא לאמר :

— הלא אמרתי כי אהיה עוובה וגלמודה ! אשה איך-לב הייתי ,
 ועתה עוובה אנכי וגלמודה !

ודירונדה לא יכול עוד נשוא את צרת נפשו ולא ידע למצוא עצה
 ותחבולה , אז החויק בשתי ידיה השלוחות ויחבר אותן אשה אל אחותה
 ויכרע לפניו על ברכיו , אכן היתה האשה הזאת לקרבן על מזבח השלוחה
 אשר מצא הוא לנפשו !

— גם אנכי איש אביר-לב ואכזר , קרא דירונדה וקולו קול אנתה
 היוצאת מקרב לבו , ויבט אליה כמתחנן על נפשו .
 ובקרבתי אליה וכנגעני בה בידיו , ויהי לה הדבר הזה למרפא

רגע אחד, לגרש מלפניה את צלמי הבלהות אשר החלו לעלות אליה מן הארץ; ותבט אליו גם היא, ופניה ענוו בה כי שבה אליה רוח בינתה אחרי אשר התעלפה ולא ידעה את נפשה; ובדיו עור מצחה נעו אף גדו לרגעים מדי הבוטה בו, ויגע המראה הזה בלבו, ותהי כאיש אשר זכרונות רחוקים עולים על לבו. או זכרה לפתע פתאם את הרגע אשר ראתה את פניו בפעם הראשונה בהיותם בחדר-הספרים בבית-החרף אשר לסיר הוגא מאליונגר — ותתפרצנה אנחותיה מקרב לבה ודמעות גדולות שטפו מעל לחייה. ודירונדה עודנו אוחז את שתי כפות ידיה בידיו החזקות, ולא יכול להרפות מהן, ויקח הוא את מטפתה וילחץ אותה אל עיניה למחות את דמעותיה; והיא לא הניאה אותו מעשות כדבר הזה, ותהי כילד קטן בשובו מעט מעט למנוחתו, ותנסה לפתוח את פיה ולדבר דבר, ולא יכולה, כי באו דמעותיה ויחביאו את קולה, עד אשר התחוקה ותדבר בלעגי שפה, דבר דבר לבדו, ותאמר:

— הלא אמרתי... הלא אמרתי לך... כי טוב יהיה לי... טוב יהיה לי מעתה... יען כי מצאתי אותך וידעתך.

גם עפעפי עיניו מלאו דמעות, והיא הוציאה את ידה האחת מכף ידו והקת את המטפת, ותעש גם היא כמוהו, ותמח את דמעותיו מעל לחיו.

— לא לנצח נצחים נפרדים נהיה איש מעל אחיו, ענה אותה דירונדה — במכתבים אדבר אליך בכל עת תמיד, ככל אשר אוכל, ואַת גם אַת ענה תעני אותי.

ודירונדה חכה עד אשר מצאה כח להשיב לו על דבריו, והיא ענתה ואמרה: „אנסה נא ואראה אם אוכל“.

— פי שנים אהיה עמך אַז מעתה, ענה דירונדה בקנאה גדולה וברחמים רבים, ויסר את ידיו מעל ידיה ויקם מכרוע על ברכיו — לו הרבינו לשבת יחדו בימים אשר עברו, כי עתה חשנו אף רחשנו לדעת עד כמה נבדלים אנחנו ברוחנו איש מאחיו, ואז אולי הרחקנו ללכת הלוך ורחוק איש מעל אחיו; ואולם עתה מי יודע אם נוסף עוד לראות איש את פני רעהו עד עולם, ובכל זה ידעתי כי נפשתינו תקרבה הלוך וקרוב אישה אל אחותה.

וגוענדולין לא ענתה דבר, ותקם גם היא מעל מושבה ולא ידעה

פי קמה, ויהיו פניה רוים ודלים מאד, אשר לפעמים יורח השמש על פנים כאלה כהפתח חלונות הבית הסגורים אחרי אשר נקברו כל סגולות החיים ומנעמיהם; ובראות דירונדה את הפנים האלה, ויצר לו מאד ויועף על נפשו על אשר דבר אליה את הדברים האחרונים ההם, ויהיו לו כל דברי הנחמה ההיא כדברי אכזריות ורוע לב. וגוענדולין חשה בלבה כי הולך הוא ממנה וכי אולה ידה למנוע אותו מלכת; ויהי לה הרעיון הזה כקול מלחשים אשר המה באזניה חרש ולא חדל אף רגע, ויהם את כל יתר הרעיונות אשר חלפו במשכיות לבה; והיא לא ידעה כי קמה מעל הכסא וכי עומדת היא על רגליה.

ודירונדה לא מצא כח לדבר עוד, וידע כי עליו להפרד מעליה באין אמר ובאין דברים, ויקש ממנו ללכת ויחכה עוד, עד אשר הביטה אליו ותחיה את רוחו ותעודר אותו ותשב לו את איתנו הראשון. אז נגש אליה ויושט לה את ידו, וגוענדולין שמה את ידה בתוך ידו, ותדבר אליו את כל הדברים אשר בערו בקרב לבה ואשר סערו בתוך נפשה, ותאמר:

— רק טוב וחנן היית לי בכל עת תמיד, ואני קטנתי מכל חסדיך... אנסה נא — אנסה נא לראות חיים... כל הימים אשר אהיה על הארץ אוכזר אותך... מה הטוב אשר עשיתי? הלא עשיתי רק רע! אל נא אעשה רעה גם לך... או ייטב גם לי...

וגוענדולין לא עצרה כח לדבר עוד, ולא רק דמעותיה חסמו את דבריה מכלתי תת אותה לדבר כי אם גם הדברים אשר חרגו מכין פתחי פיה היו לה למוקש וילבישו אותה חרדות ובלהות, ותרעדנה כל עצמותיה בדברה, כי כבד המשא אשר רבץ על לבה בצדקה נפשה בעיניו, ותכרע תחת המשא ההוא.

או הטתה את ראשה מלפניה ותשק את לחיו מנשיקות פיה, וישק את לחיה גם הוא; ואחרי כן הביטו רגע אחד איש בפני אחיו ודיהם משולבות אשה אל אחותה, עד אשר התעורר דירונדה ויצא מלפניה ריעוב את הבית.

ויהי כאשר עזב דירונדה את הבית ותבוא אשת דאוילו החרדה ותמצא את גוענדולין בתה יושבת על הכסא, והיא כפסל שיש אשר לא יגוד ולא ינוע.

— גוענדולין! בת שעשועי! הלא חלית ופניך דלו מאד, אמרה האשה והטט את ראשה אל בתה ותגע אל ידיה הקרות.
— כן, אמי. ואולם אל תדאגי לי כי חיה אחיה, ענתה גוענ-דולין ותחל לבכות בקול גדול.

אז השיאה אמה אותה לעלות על מטתה ולשכב, ותעל גוענ-על על מטתה ותשכב, ואמה ישבה לפניה ותשמור עליה. ותשכב גוענדולין כל היום ומחצית הלילה, ומרגע לרגע אחזה אותה פלצות ותועק ועקות גדולות ומרות, ויש אשר דברה אל אמה מן הזעקות ההן ותאמר: „אל נא תדאגי לי! חיה אחיה! לא אמות כי חפצה חיים אנכי!”

ואחרי כן נפלה תרדמה עליה ותישן, ותיקץ בהיות הבקר ותרא את אמה היושבת עליה, ותבט אליה באהבה וברחמים גדולים, ותדבר אליה רכות, ותאמר: „הוי, אמי האמללה! כל הלילה ישבת על מטתי לשמור עלי ואנכי לא ידעתי. אכן אל נא תדאגי לי ואל תתעצבי אל לבך, כי חיה אחיה ועוד ייטב אחריתי מראשיתי!”

פרק חמישים.

מן הברכות אשר תחזן האהבה את האדם תגדל האחת אף תכבד מכל אחרותיה, אשר ידע האדם כי בקחתו לו את הנפש הקשורה בנפשו ומצאה ירו לשמור עליה בכל עת תמיד ולשפות לה שלום ושלוה כל היום, לתת לה נחמה תחת התוגה אשר היתה לה עד כה ולפתוח לה מעינות שמחה תחת המחסורים והתלאות אשר אפפו אותה מאז ועד עתה, והרעות וכל התלאות כמוין תעבורנה ולא תזכרנה עוד. וגם דירונדה באהבתו את מירה, ותהי אהבתו מלאה את רחשילבו אלה להיות לאהובתו לכרוב סוכך כל הימים. הן בעודה ילדה קטנה התנגפו רגליה הקטנות על התרולים ועל הקמשונים אשר מצאה בדרכה; ובראותו את

פניה בפעם הראשונה, ויהיו לו כפני ילד אשר תעה מן הדרך ולבנו מלא דאגה ויראה.

אבל עתה נהפכה ותפרו ותהי כבחצלת אשר כהו פניה ואשר יזהירו מראיה כמראה השן המעולפת ספירים, לאור באור שלוח ושלום אשר לא יסופו עוד, וכל רע נשכה מלבה ולא זכרה עוד אותו ולא עלה עוד על לבה, זולתי הרע אשר מצאה עם דירונדה יחדו ואשר קראה לו טוב, ודירונדה ראה את שלותה ואת שמחתה אשר מסכו רוח חן על כל הליכותיה ועל כל תנועותיה ואשר הגדילו את יפיה שבקתים, ויגדל וירחב לבכו גם הוא, וישבע בלבו לשמור אותה לנצח מכל מכאוב ומכל רע, למען ישמח לבו גם הוא. ומירה לא ירעה את כל מלהמות האנס אשר נלחם בנפשו ואת כל מכאוב לב גוענדולין אשר נגזר עליה, כי אחריו אשר שמעה מפי דירונדה כי רק אאתה לבדה אהב מכל הנשים, ותאמן בו ותאמר בלבה כי נטתה גוענדולין אחרי דירונדה רק מרוב תורה אשר רחש לבה לו עקב אשר בטחה בו גם היא ככל הבטחון אשר בטחו בו כל אלה אשר נשאו את נפשם לישועתו ולעזרתו. גם כל הדברים אשר דבר דירונדה באוניה על דבר אשת גראנדקורט חזקו אותה ויטו את לבה גם הוא להאמין מפל האמונה ההיא, ודירונדה נשמר לנפשו ולא דבר על אדותיה בלתי אם באין דרך אחרת עוד לנטות מפניה. אכן האמינה מירה אמונה גדולה כי היה דירונדה למלאך מושיע לנפשות רבות, ככל אשר היה לה, ורק אחת נפלאה מזמנה ואותה לא הבינה, אשר בחר אלהים אותה מכל הנפשות הרבות והן לשים עטרת ישועה בראשה ולתת אותה לשבת עם האישי הזה יחדו כל הימים אשר תחיה על פני האדמה.

הנה הצעיף אשר תתכסה בו מירה ביום כלולותיה, כאשר תעשינה הכלות — והצעיף הזה לא יסתיר כל עמל וכל דאגה, כל רגז וכל חרדה, בלתי אם חררת קדש אשר תמלא את כל לבה על כל החסד אשר עשה אלהים עמה ואשר קטנה ממנו. הנה האפריון העשוי ארגמן, כלו משי משור — והאפריון הזה פרוש על ראשי חתן וכלה אשר כמותם לא היו עוד אנשים יפים בכל הארץ ואשר בהם והברכו כל רואיהם ואמרו גם להם: בניכם אשר מחלציכם יצאו, יהיו כמוכם! הנה כוט הוהב המלאה יין עד שפחה — והכוס הזאת תגע אל שפתי שני אנשים אשר כמותן לא היו עוד שפות גאמנות וברורות, שפות אשר תועבה

להן כל שקר ואשר יקר להן דבר אמת! הנה שבע הברכות אשר יברך הרב את החתן ואת הכלה — והברכות האלה תחולנה על ראשי שני אנשים, אשר כמוהם לא היו עוד אנשים הראויים לברכות ההן! וכל החוון הנחמד והנורא הזה עשוי בבית-הכנסת הגדול אשר לעדת היהודים בלונדון, ויבואו מכל פנות העם ומכל העברים לראות בחוון ההוא, ואך מונע אותם, כי עד היום הזה לא קראנו עוד כתורה ובכל ספרי הדת אשר רק העשירים ואצילי הארץ יבואו לשמוח עמנו בשמחותינו, ופל עני וכל דל לא יבואו אל הבית; ולכן לא יפלא בעינינו כי נקרא נקראו גם אנשי בית עזרא הכהן לבוא לשמוח עם דירונדה ביום שמחת לבו, ויבואו כל אנשי הבית ההוא, וולתי היונק אשר עזבו אותו על חיק אומנתו, למען אשר תצמחנה השנים אשר בפיו ואיש לא יפריעהו מעבודתו. כי איך ישא צאיך יסבול מרדפי את החרפה הזאת, לו חגגו את חגם ולא קראו לאנשים ההם, אשר ראו בצרותיו וכתלאותיו כל הימים, למען אשר תראינה עיניהם גם בשמחתו ובחדותו?

וגם אשת מיריק הבינה את הדברים האלה, ותשמה גם היא בראותה אם אנשי בית עזרא הכהן הבאים לשמוח עם דירונדה, כי באה אשת מיריק, היא ושלוש בנותיה אל המשתה אשר עשה דירונדה, ותשמחנה כלן על אחרית חוון האהבה הזאת, אשר בקחת דירונדה את מירה לו לאשה והיה מעשה החוון שלם, ככל חוון וככל אהבה אשר הסכימו לקרוא בספרים, והדבר הזה יהיה להן למקור זכרונות נעימים עד מאד תליפתן, כי מי מהן לא עזר אם מעט ואם הרבה לבנות את הבית הזה ולכונן את הגוה השאנן ההוא בכל אשר היתה לאל ידו? ולו בא גם האנס אל המשתה, כי עתה הגדיל את שמחתן פי שנים; ואולם אחת דברה מאב וממנה לא תסור עוד: אם אולת קשורה בלב גבר, או תגמל רעתו ותוכחת לא תחסר; הן לו חשקה היא בדירונדה, או לו חשקה אחותה קעמי או עמי בו, כי אז ירעו לשלוט ברותן ולא נתנו את הרעה לנגוע אל עצמן ואל בשרן, כי נבונות הנשים מן הגברים, וכל נגע לא יקרב אליהן!

ואלחיים שמו את החסד לאנשי בית מיריק אשר עשו כבואם אל המשתה ולא תעכו את עזרא הכהן, וישלם להן כגמולן, כי נתן אותן לשמוע את החוון אשר המיף עזרא הכהן באוני הקרואים בשבתם אל

השלחן, והחזון הזה שונה היה מכל אשר היה לפניו ואחריו לא יהיה כמוהו. או ישב יעקב הקטן ויאכל פי שלשה מאשר יאכל נער כגילו, ובשמעו את חזון אביו בהטיפו אל הקרואים, וישלח גם הוא את לשונו כפעם בפעם וישת עליו נוספות ויצהל בקול גדול וירקע ברגל וימולל באצבע, ואולם לא מחסרון כבוד עשה ככל הדבר הזה כי אם מחפצו להוכיח אשר בכבוד אביו גם לו כבוד ואשר בו יתפאר הוא וכל בני משפחתו עמו; ורק ארלידה-רביקה ישבה במנוחה, והיא לבושה בגדי שבת ויום טוב, ויהיו פניה מלאים כבוד והדר, ונפשה ידעה מאד כי אלה לה וכי נאות הדרת קדש לנערה אשר כמוה.

ועיני מרדכי המאירות הביטו מתוך חזריהן העמוקים ותראינה את כל החזון הזה, ויתענג וישקוט, ויש אשר לבשה אותו רוח לשאת אותו למרחקים אשר שם לא ישם איש את לבו עוד אל עצמו ואל בשרו ואשר רק בשמחת רעהו עוד שמוחה לו; ואולם כאשר נשא את עיניו להעיף אותן על פני כל הקרואים אשר מסביב לו, כן שבו כפעם בפעם אל דירונדה להביט רק בו, ובהכנותו בו, ויאורו פניו כפעם בפעם ותשפך עליהם רוח אהבה ורחמים, רוח אמונה ובטחון אשר לא ימושו ואשר לא ימוטו עוד.

והמשתה אשר עשה דירונדה איננו משתה גדול, ואולם גם מנחה וגם שי לרב מאד לא חסרו למורה, אשר הובילו לה כל מיודעיה ומכריה ליום התונתה בחגותה את חג כלולותיה; כי כמעט נשמע הדבר אשר תלקח מורה לאשה לדירונדה, וימהרו כל אוהביה וכל רעיה ויהיו נכונים איש איש מקצהו להוביל להו שי אשר לא פללה מראש. אז הכינו הסיר הוגא מאליונגר ואשתו ויביאו לה ולדירונדה את כל הכלים והחפצים הרבים אשר יהיו לאנשים בקומם לנסוע אל ארצות המזרח, ותהי התכונה שלמה לא חסר דבר, ולמורה הובילו שי גם שרשרת זהב יקרה עם אבנים יקרות וסגולות רבות, ובתוך השרשרת נמצאה הכתובת המפתחת פתוחי חותם לאמר: „אל הרעיה אשר בחר לו דניאל דירונדה היקר לנו מובילים שי עם כרכות רבות ה. ואשתו ל. מ. -- וגם כליומר ואשתו הובילו לה אבני מורה-שעות יקרות עם כתובת פתוחי חותם לזכרון.

אכן יקר מזהב ומכל סגולה היה לדניאל דירונדה המכתב אשר קבל בבקר ביום חתונתו, והוא שלוח אליו ממקום קרוב אליו, הוא שדה-דיפלו, ואלה דברי המכתב:

„אל נא תזכיר את שמי ליגון ולתוגה ביום חתונתך וביום שמחת לבך. הן על לוח לבי חרותים הדבריט אשר דברת אלי כי עוד חיה אחיה, למען היותי לאשה טובה מכל הנשים הטובות, אשר בה יתברכו רבים ואשר ישמחו רבים עליה על כי חיה היא על פני האדמה; ואני אמנם לא ידעתי עוד את הדרך אשר עלי ללכת למען היותי ככל החזון הטוב הזה, ואולם אתה ידעת אותה ואתה הגדת כדבר הזה! והיה לו רק לא יבצר הדבר מן האדם לעשותו, כי עתה עשה אעשה אותו וגם יכול אוכל, כי על כן ידעתי אשר אתה היית לי לעזר ולמטה עז. הן אנכי רק את נפשי וזכרתי ואחשוב תמיד כי ובנפשי, ולכן עצבתי את רוחך ואכעס אותך בהבלי; ואולם עתה כליותי ייסרוני על הדבר הזה אשר הדאבתי את לבך. אל נא תוסיף עוד להדאיב את לבך בעבורי, כי טוב לי עתה מאז — ואני ידעתי כי אחריתי ייטב וכי אלך הלך וטוב, כי על כן בוצאתי אותך וידעתך.

גוענדולין גראנדקורט.

דירונדה הבין לדרך פעמיו ויעש צדה לו ולמירה ולעזרא, כי לא יכול להשיב את פני עזרא אשר בקש ממנו למחר את ימי המסע

ולתחיש אותם ככל אשר יוכל למען ילך גם הוא עמכם ולא יעצור אותם פה להיות לו לשומרים על מטתו ולסעוד אותו על ערש דתו; ואף אמנם ידע דירונדה כי אָפס כח עזרא ולא יוכל עוד לשאת את נדודי הדרך הרחוקה, אחרי כי נראו האותות במחלתו אשר ענו בו כי ימיו ספורים, ואולם דברי עזרא חזקו עליו מאד, והוא אמר: „אמותה באשר אמות, ורק עמכם אהיה ובאשר תלכו אלך גם אנכי!”

אבל עזרא לא הלך עמכם כאשר אמר; כי באחד הימים בבקר קרא את דירונדה ויאמר אליו: „היום אל תעובוני, כי בטרם בוא השמש אנכי מת.”

או בקש וילבישו אותו בגדיו וישיבוהו על הכסא כאשר הסכין, ודירונדה ומירה עומדים עליו מימינו ומשמאלו, ויהי כאלם ולא פתח את פיו כמחצית היום; וגם נסה לא נסה לפתוח את פיו ולדבר דבר, ורק הביט בתם ועיניו מלאו אותות רבים להוכיח להם כי נהרי נחלי שלום יסובכו אותו, אם גם קצרה נשמת אפו ואין מלה בלשונו.

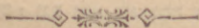
ובנשות השמש לערוב, ויתעורר ויאחו בידי שניהם, איש איש בידו האחת, ואל דירונדה הביט ויאמר: „הנה המות בא והיה כנשיקת אלהים על שפתי, אשר תפריד מדי חברה ואשר תבדיל מדי קשרה; ואני הנני מת ולא תראני עוד בעיני בשר, ורק עמך ובקרב רוחך אהיה עד עולם. באשר תלך, דניאל, אלך! האם לא הוחל עוד המשא הזה? האם לא נפחתי את נשמתו באסך זה ימים רבים? אכן רק יחדו נחיה והיינו לנפש אחת!”

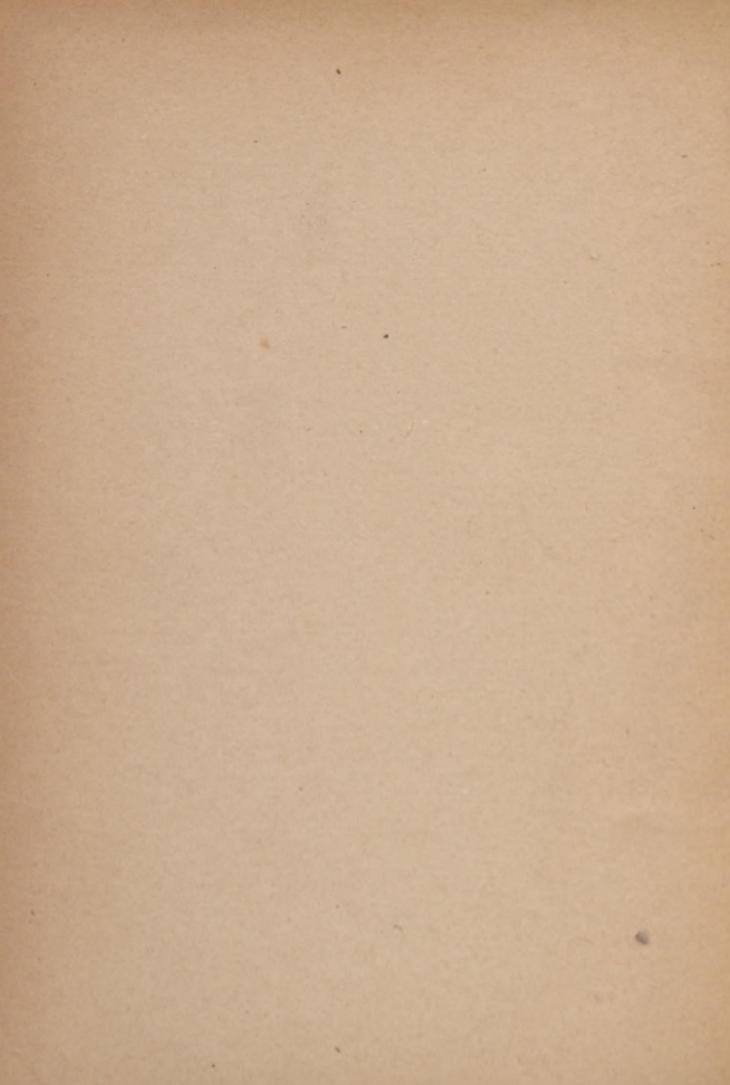
או החריש, ודירונדה חכה אותו בדברים, כי חשב אשר עוד יוסיף לדבר בו; ואולם בעמל וביגיעה רבה התעורר עזרא ויקם, וידי דירונדה ומירה תומכות אותו מזה ומזה, ויעמוד ויקרא את הדברים אשר הסכימו בני ישראל לקרוא אותם מדור דור, ויאמר: „שמע ישראל אדני אלהינו אדני אחד!”

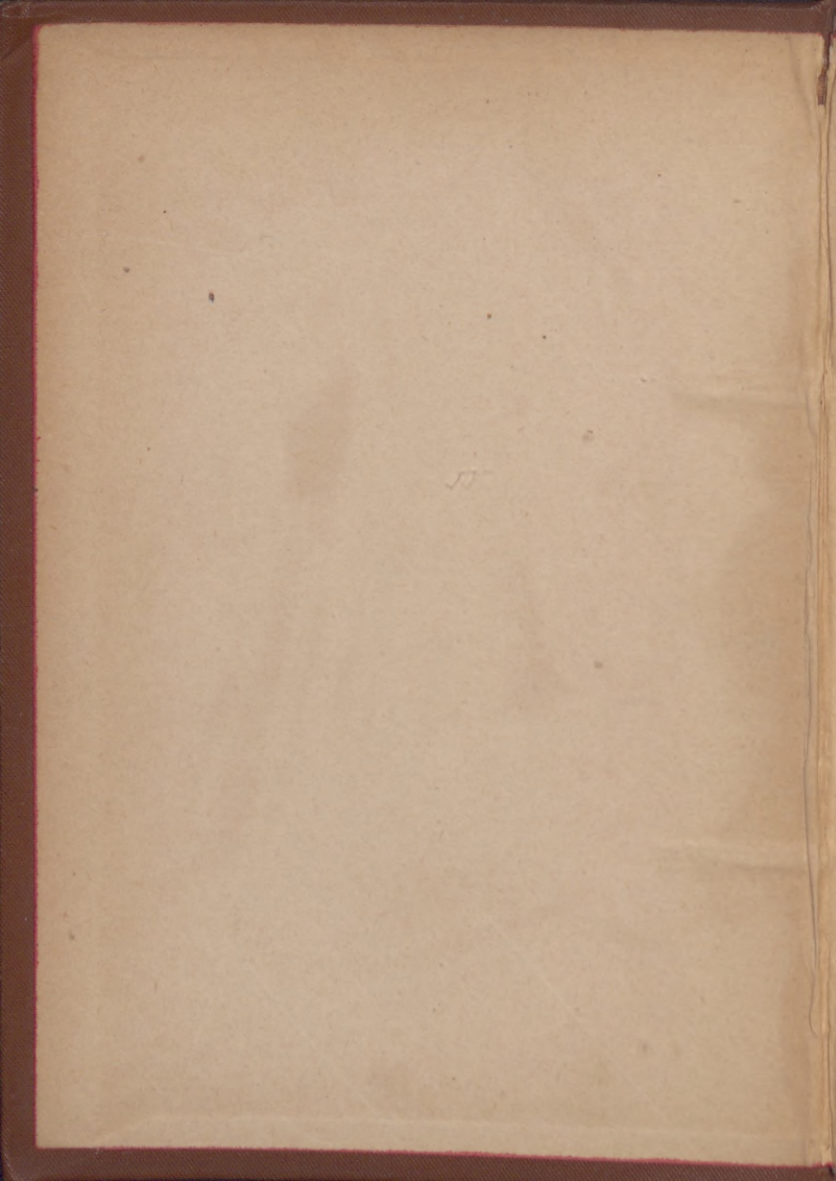
ובכלותו לדבר, וישב ויצנח אל הכסא ולא הוסיף עוד לדבר

רבר. ואולם עוד שעות אחדות עברו עד השיבו את רוחו אל אלהיו,
 וירי מירה ודירונדה חובקות אותו מזה ומזה.

„אל לנו לבנות או לספק בפנים,
 או לשבד לבנו; אל קלון ואל לעג,
 אל בוז ואל דפוי; רק טוב רב וחסד –
 ששם ונחמנו פי חלק ואיננו“.

B

174

דניאל

הירונדה

1-4

174

ד. פרישמן

174